

שבוע פרשת נצבים

(2 - 8 September 18)

כ"ב - כ"ח אלול תשע"ח

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַוְרָה בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנִי וְצִאֲצָאֵינוּ,
וְצִאֲצָאֵי כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמוֹךְ וְלִזְמוּרֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹמֶשֶׁה לְאִמְרוֹ: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הדיקוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הדיקוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מָאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָ
הַיּוֹם, עַל לֵבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטָמַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מְצוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתָּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹדָה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסְפַּתְּ דָּגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבִהֲמֹתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבַדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטָמַטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמִדְּתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאִמְרוֹ. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְדַּךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי התורש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמּוֹךְ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כראי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתווריו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול יהיה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתבות "לה'") בציווה ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובוית של צדקה".

קיו.

מזמור משני פסוקים רמז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א חָלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֲמִיּוֹת: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קית.

בו יסופר גדול הבטחון שיהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה בִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב וְאִמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ג וְאִמְרוּנָא בֵּית־אֱהֲרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ד וְאִמְרוּנָא יִרְאִי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ה מִן־הַמִּצֵּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְמִרְחַב יְהוָה:
ו יְהוָה לִי לֹא אֵירָא מִה־יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בִּשְׁנָאִי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
מִבְּמַחַב בָּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּמַחַב בְּנִדְיָכִים: י כָּל־גּוֹיִם סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יא סִבְּבוּנִי
גַּם־סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יב סִבְּבוּנִי כְּדִבְרֵים דַּעֲכוּ כַּאֲשֶׁר קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יג דַּחַח
דַּחִיתָנִי לְנֶפֶל וַיהוָה עֲזָרָנִי: יד עֵינִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיהִי־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וַיִּשְׁוּעָה בְּאֶהְלִי צְדִיקִים
יִמִּין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: טז יִמִּין יְהוָה רֹמְמָה יִמִּין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמוֹת בִּי־אֲחִיָּה וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי
יְהוָה: יח יִסַּר יִסְרָנִי יְהוָה וְלִפְתּוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אוֹרָה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
צְדִיקִים יָבֹאוּ בוֹ: כא אוֹרֶךְ כִּי עֲנִיתִי וְתִהְיֶה־לִּי לִישׁוּעָה: כב אֲבֹן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחַח בוֹ: כה אֲנִי
יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצֹּלִיחָה נָא: כו בְּרוּךְ הֵבֵא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכְנוֹכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל |
יְהוָה וַיֹּאֲרֶה לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבֹתֵינוּ עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלֵי אֲתָה וְאוֹדֶךָ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדוּ
לַיהוָה בִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

בס"ד. ערב ראש השנה, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

[לאחרי התרת נדרים, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א לעדה שלימה דהמתירין:]
"יישר כח". כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה.

* * *

[לאחרי קבלת הפ"נ הכללי - אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]

וימלא השי"ת משאלות לב כל אחד ואחת בתוך כלל ישראל, ויברך אותם, שהרי כל המברך את ישראל מתברך בברכתו של הקב"ה¹, שהיא באופן של תוספת מרובה על העיקר².

וימלא השי"ת משאלות לב של אלו שאודותם כותבים כאן, הן בהענינים שנכתבו, הן בהענינים שהיו צריכים לכתוב, וכפי שהקב"ה יודע מה שהיו צריכים לכתוב.

יתן השי"ת לכל אחד ואחד ומשפחתו שליט"א - כתיבה וחתומה טובה, שנת אורה, שנת ברכה ושנת גאולה, בטוב הנראה והנגלה, למטה מעשרה טפחים.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כד) משניות – מסכת סוטה	ב
ב) מזמורי תהלים קיז, קיח	ג	כה) עין יעקב מסכת מגילה	קצו
ג) מאמר ד"ה תקעו בחודש שופר גוי		כו) מסכת מנחות עם ביאורים	
ה) שבת פרשת נצבים, כ"ח אלול, ה'תשכ"י	ה	מדף כג עד דף כט	קצח
ד) מאמר ד"ה אתם נצבים היום כולכם גוי			
ה) שבת פרשת נצבים, כ"ח אלול, ה'תשמ"ח	יח		
ה) מכתב כללי ימי הסליחות, ה'תשכ"ד	כב		
ו) שיחת יום ג' פרשת נצבים, כ"ד אלול, ה'תשכ"ד	כד		
ז) שיחת שבת פרשת נצבים, כ"ח אלול, ה'תשכ"ד	כה		
ח) שיחת אור ליום ג' פ' נצבים, ג' דסליחות, ה'תשנ"א	לג		
ט) שיחת יום ג' פ' נצבים, כ"ד אלול, ה'תשנ"א	לח		
י) שיחת יום ד' פ' נצבים, כ"ה אלול, ה'תשנ"א	מה		
יא) שיחת אור ליום ועש"ק פ' נצבים			
כ"ז אלול, ה'תשנ"א	נב		
יב) לקוטי-שיחות פרשת נצבים כרך יט	נז		
יג) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל			
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	סג		
יד) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת נצבים	סד		
טו) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת נצבים	סה		
טז) שיעורי תהלים לשבוע פרשת נצבים	עו		
יז) שיעורים בספר התניא (מוגה)			
לשבוע פרשת נצבים	עז		
יח) לוח "היום יום" לשבוע פרשת נצבים	פח		
יט) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	צא		

שיעורי רמב"ם

כ) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת נצבים	צד	לז) חומש לקריאה בציבור	רמה
כא) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת נצבים	קמב	לח) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רנב
כב) – ספר המצוות לשבוע פרשת נצבים	קסח	לט) ביאורים לפרקי אבות פרק ה	רנג
כג) נביאים וכתובים		מ) לוח זמנים לשבוע פרשת נצבים	רנד
ירמיה פרק ב, שיר השירים פרק ה	קפט	מא) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רנה

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בספר תהלים: **תקעו בחדש שופר גו'** תקעו בשופר בחודש
2 הראוי לכך **פי** המצוה לתקוע בשופר היא **חַק לְיִשְׂרָאֵל הוּא**
3 **מִשְׁפָּט לְאַלְקֵי יַעֲקֹב**¹. וְצִרְיָה לְהַבִּין² מַה שְּׁפָתוֹב בַּפִּסּוֹק
4 **בַּחֹדֶשׁ סֶתֶם, וְאֵינוּ מִפְּרֹשׁ** ומפרט בְּאַיִזָּה חֹדֶשׁ (שְׁלֹכַן

5 הַצֵּרְכוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל לְלַמֵּד

6 וּלְבָאֵר אֵיזָה חֹדֶשׁ הוּא³

7 ולמדו זאת מהכתוב בהמשך הפסוק

8 "בכסה ליום חגנו", כלומר שהכוונה

9 להג שחל בתחילת החודש כאשר

10 הירח עדיין מכוסה, שהוא ראש

11 השנה), וּלְבָאֵרָה הָיָה לִיה

12 לְמִימַר הִיָּה לוֹ (לפסוק) לומר

13 בַּפִּרּוּשׁ בַּחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי ומדוע

14 כתוב בחודש סתם כך שיש צורך

15 בהסבר ולימוד מיוחד כדי לדעת

16 שהכוונה לראש השנה? וְעוֹד

17 צִרְיָה לְהַבִּין מַה שְּׁפָתוֹב לַגִּבִּי

18 תקיעת שופר בהמשך הפסוק **פִּי**

19 **חַק לְיִשְׂרָאֵל הוּא, מִשְׁפָּט**

20 **לְאַלְקֵי יַעֲקֹב, דְּמִשְׁמַעוֹת**

21 **הַכְּתוּב הוּא שְׁעַל-יְדֵי חַק**

22 **לְיִשְׂרָאֵל, נַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט**

23 **לְאַלְקֵי יַעֲקֹב,** היינו שמדובר

24 במעין סיבה ותוצאה כך ש"חַק

25 לִישְׂרָאֵל" גורם ל"משפט לאלוקי

26 יַעֲקֹב" וּלְבָאֵרָה, מַהי שְׂיִכּוֹת

27 הָעֲנִינִים זֶה לָזֶה ומה הקשר

28 ביניהם שכתוצאה ממנו האחד גורם

29 את השני?

30 וְהִנֵּה, בְּכַחֲכֵי פִירוּשׁ רַבְנֵי בַחֲיִי עַל

31 הַתּוֹרָה פִּרְשָׁת קְדוּשִׁים⁴ כְּתֹב

32 שְׁהַמְצוֹת שְׁנִקְרְאוֹת חֲקִים

33 כידיע שהמצוות מתחלקות בדרך כלל

34 לשלושה חלקים – "עדות" (מצוות

35 שהם אות וסימן כמו החגים

36 והמועדים), "חוקים" (מצוות שהן

37 למעלה מההנהגה השכל האנושי כמו דיני

38 טומאה וטהרה) ו"משפטים" (מצוות

39 שמונחות גם בשכל האנושי כמו "לא

40 תגנוב" ו"לא תגזול") ואת המצוות

41 שנכללות בהגדרה "חוקים" נִתֵּן הַקֶּבֶץ ה' לְיִשְׂרָאֵל דּוֹקָא, ולא לאומות

42 העולם כְּמוֹ שְׁפָתוֹב⁵ חֲקִיו וּמִשְׁפָּטֵיו לְיִשְׂרָאֵל, וְכַתִּיב חַק

בס"ד. שבת פרשת נצבים, כ"ח

אלול, ה'תשח"י

הנחה בלתי מוגה

1 **תִּקְעוּ בַּחֹדֶשׁ שׁוֹפָר גו'** פִּי חַק לְיִשְׂרָאֵל הוּא

2 **מִשְׁפָּט לְאַלְקֵי יַעֲקֹב**¹. וְצִרְיָה לְהַבִּין² מַה

3 **שְּׁפָתוֹב בַּחֹדֶשׁ סֶתֶם, וְאֵינוּ מִפְּרֹשׁ** בְּאַיִזָּה חֹדֶשׁ

4 (שְׁלֹכַן הַצֵּרְכוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל לְלַמֵּד וּלְבָאֵר אֵיזָה

5 חֹדֶשׁ הוּא³), וּלְבָאֵרָה הָיָה לִיה לְמִימַר בַּפִּרּוּשׁ

6 בַּחֹדֶשׁ הַשְּׂבִיעִי. וְעוֹד צִרְיָה לְהַבִּין מַה שְּׁפָתוֹב

7 **פִּי חַק לְיִשְׂרָאֵל הוּא, מִשְׁפָּט לְאַלְקֵי יַעֲקֹב,**

8 **דְּמִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב הוּא שְׁעַל-יְדֵי חַק לְיִשְׂרָאֵל,**

9 **נַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט לְאַלְקֵי יַעֲקֹב, וּלְבָאֵרָה, מַהי**

10 **שְׂיִכּוֹת הָעֲנִינִים זֶה לָזֶה. וְהִנֵּה, בְּכַחֲכֵי פִרְשָׁת**

11 **קְדוּשִׁים⁴ כְּתֹב שְׁהַמְצוֹת שְׁנִקְרְאוֹת חֲקִים נִתֵּן**

12 **הַקֶּבֶץ ה' לְיִשְׂרָאֵל דּוֹקָא, כְּמוֹ שְּׁפָתוֹב⁵ חֲקִיו**

13 **וּמִשְׁפָּטֵיו לְיִשְׂרָאֵל, וְכַתִּיב חַק לְיִשְׂרָאֵל הוּא,**

14 **וְזֶהוּ לְשׁוֹן חֲקִים, מְלִשׁוֹן חֲקִיקָה וְצִיּוֹר, פִּי הֵם**

15 **צִיּוֹרֵי הָעֲנִינִים שֶׁל מַעֲלָה, וְלֹכֵן נוֹתֵנִים זֹאת**

16 **לְיִשְׂרָאֵל דּוֹקָא. וּבַפִּרְשָׁת אָמור⁶ בַּתְּחִלַּת פִּרְשָׁת**

17 **הַמוֹעֲדִים כְּתֹב בְּשֵׁם הִירוּשָׁלַיִם⁷ וּבְשֵׁם מְדִנַּת**

18 **תְּהִלִּים⁸, אֵין לָךְ אִמָּה שְׁמַעְפֻּכֶּת עַל אֱלֹהֵיהָ כו'.**

19 **וְתִשׁוּבַת הַמְּלָאכִים הִיא, בְּנִיךָ גִּזְרוּ שְׂיִהִיָּה**

20 **רֹאשׁ-הַשָּׁנָה בְּיוֹם פְּלוּנִי, מִיַּד הַקֶּבֶץ ה' יוֹשֵׁב**

21 **בְּאוֹתוֹ יוֹם לְדוֹן עוֹלָמוֹ כו'. לָמָּה, פִּי חַק**

22 **לְיִשְׂרָאֵל הוּא, יִשְׂרָאֵל גִּזְרוּ חַק רֹאשׁ-הַשָּׁנָה,**

23 **וְהִרִי הוּא מִשְׁפָּט לְאַלְקֵי יַעֲקֹב, שֶׁהוּא מְקַיֵּם**

24 **גְּזֻרָתָם וּמִסְפִּים עִמָּהֶם, הִנֵּי אוֹמֵר אֶקְרָא⁹**

25 **לְאַלְקִים עֲלֵיוֹן, לֹא-ל גּוֹמֵר עָלַי. וּלְפִי מְדִנַּת זֶה**

26 **אוֹמֵר אֶקְרָא⁹ לְאַלְקִים עֲלֵיוֹן, לֹא-ל גּוֹמֵר עָלַי,**

27 **שְׁמוֹר וּמַחֲלִיט לְפִי דַעַת הַתַּחֲתוֹנִים, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּלְפִי מְדִנַּת זֶה הִנֵּה**

28 **שְׁמוֹר וּמַחֲלִיט לְפִי דַעַת הַתַּחֲתוֹנִים, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּלְפִי מְדִנַּת זֶה הִנֵּה**

29 **שְׁמוֹר וּמַחֲלִיט לְפִי דַעַת הַתַּחֲתוֹנִים, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּלְפִי מְדִנַּת זֶה הִנֵּה**

30 **שְׁמוֹר וּמַחֲלִיט לְפִי דַעַת הַתַּחֲתוֹנִים, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּלְפִי מְדִנַּת זֶה הִנֵּה**

31 **שְׁמוֹר וּמַחֲלִיט לְפִי דַעַת הַתַּחֲתוֹנִים, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּלְפִי מְדִנַּת זֶה הִנֵּה**

32 **שְׁמוֹר וּמַחֲלִיט לְפִי דַעַת הַתַּחֲתוֹנִים, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּלְפִי מְדִנַּת זֶה הִנֵּה**

33 **שְׁמוֹר וּמַחֲלִיט לְפִי דַעַת הַתַּחֲתוֹנִים, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּלְפִי מְדִנַּת זֶה הִנֵּה**

34 **שְׁמוֹר וּמַחֲלִיט לְפִי דַעַת הַתַּחֲתוֹנִים, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּלְפִי מְדִנַּת זֶה הִנֵּה**

35 **שְׁמוֹר וּמַחֲלִיט לְפִי דַעַת הַתַּחֲתוֹנִים, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּלְפִי מְדִנַּת זֶה הִנֵּה**

36 **שְׁמוֹר וּמַחֲלִיט לְפִי דַעַת הַתַּחֲתוֹנִים, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּלְפִי מְדִנַּת זֶה הִנֵּה**

37 **שְׁמוֹר וּמַחֲלִיט לְפִי דַעַת הַתַּחֲתוֹנִים, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּלְפִי מְדִנַּת זֶה הִנֵּה**

38 **שְׁמוֹר וּמַחֲלִיט לְפִי דַעַת הַתַּחֲתוֹנִים, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּלְפִי מְדִנַּת זֶה הִנֵּה**

39 **שְׁמוֹר וּמַחֲלִיט לְפִי דַעַת הַתַּחֲתוֹנִים, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּלְפִי מְדִנַּת זֶה הִנֵּה**

40 **שְׁמוֹר וּמַחֲלִיט לְפִי דַעַת הַתַּחֲתוֹנִים, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּלְפִי מְדִנַּת זֶה הִנֵּה**

(1) תהלים פא, ד"ה. (2) בכל הבא לקמן – ראה ד"ה תקעו תרל"ד (סח"מ תרל"ד ס"ע שט ואילך). (3) ר"ה ח, סע"א ואילך.

(4) יט, יט. (5) תהלים קמז, יט. (6) כג, ד. (7) סנהדרין פ"א ה"ב. (8) פרק ד. (9) תהלים נז, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 פֶּרוּשׁ הַכְּתוּב כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לְאַלְקֵי יַעֲקֹב, וְהַעֲנִין בְּזֶה, שְׁנוּסָף לְכֹךְ שְׂרָאש־הַשָּׁנָה הוּא הַתְּחִלַּת עֲשֻׁרַּת
- 2 הוּא שְׁעַל־יְדֵי חֹק לְיִשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי כֹךְ שְׂיִשְׂרָאֵל לְמִטָּה קוֹבְעִים יָמֵי תְּשׁוּבָה, וְאִם כֵּן מוֹכֵן שְׁתוֹכֵן עֲבוֹדַת הַיּוֹם הוּא עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה וְגַם
- 3 אֶת הַיּוֹם דְּרָאש־הַשָּׁנָה הַיּוֹם שְׁבוּ יַחֲוֹל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אָזִי נַעֲשֶׂה מִצְוֹת הַיּוֹם הַעֲקִירִית הִיא בְּשׁוּפָר¹¹, וְהָרִי שׁוּפָר הוּא עֲנִין
- 4 כְּתוּבָה מִזֶּה לְמַעַל מִשְׁפָּט לְאַלְקֵי יַעֲקֹב, שֶׁהַקֶּב־הַ יוֹשֵׁב בְּדִין הַשָּׁנָה וְכִמּוֹ שֶׁכְּתֹב הַרְמָפ־ם¹²
- 5 בְּיוֹם זֶה, הַיּוֹם שֶׁנִּקְבַּע לְכֹךְ עַל יְדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל.
- 6 (ב) וַיּוֹכֵן הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל הַדְּבָרִים
- 7 בְּהַקְדָּם בְּאוֹר פְּלָלוֹת הָעֲנִין
- 8 דְּרָאש־הַשָּׁנָה. דְּהֵנָּה, יְדוּעַ
- 9 הַדִּיּוֹק בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שְׁנִקְרָא
- 10 בְּשֵׁם רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְלֹא תַחֲלֹת
- 11 הַשָּׁנָה¹⁰, דְּכָשֵׁם שְׂרָאש
- 12 הָאָדָם אֵינּוּ רַק הַתְּחִלָּה שֶׁל הָאָדָם
- 13 אֲלֵא הָרָאשׁ כּוֹלֵל בְּתוֹכּוֹ אֶת פְּלָלוֹת
- 14 הַחַיּוֹת שֶׁל כָּל אֲבָרֵי הַגּוּף,
- 15 וְאַחֲר־כֵּךְ נִמְשָׁכַת מִמֶּנּוּ
- 16 מִהָרָאשׁ חַיּוֹת פְּרֻטִית לְכָל אֲבָר
- 17 פְּרֻטִי, הַמִּיּוּחָד לְאוֹתוֹ אֲבָר פְּרֻטִי
- 18 כִּמּוֹ כֵּן רֹאש־הַשָּׁנָה הוּא
- 19 פְּלָלוֹת הַחַיּוֹת שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה
- 20 וּבִמְשָׁךְ הַשָּׁנָה נִמְשַׁכַּת בְּכָל יוֹם וְיוֹם
- 21 חַיּוֹת פְּרֻטִית לְכָל יוֹם בְּפֻרְט. וְכִמּוֹ
- 22 יוֹכֵן גַּם בְּעֲבוּדָה, עֲבוֹדַת ה'
- 23 הַמִּיּוּחָד הַנִּדְרָשׁ בְּרָאשׁ הַשָּׁנָה
- 24 שֶׁהַעֲבוּדָה דְּרָאש־הַשָּׁנָה הִיא
- 25 דְּגֻמַּת עֲבוֹדַת כָּל הַשָּׁנָה, שְׁהָרִי
- 26 כָּל הַשָּׁנָה הִיא פְּרֻטִים בְּתוֹךְ הַכֹּלֵל שֶׁל
- 27 רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֲלֵא שֶׁהִיא פְּלָלוֹת
- 28 הַעֲבוּדָה, וְכִמּוֹ הָרָאשׁ שְׁבוּ
- 29 הוּא פְּלָלוֹת הַחַיּוֹת שֶׁל כָּל הַגּוּף.
- 30 וְכִמּוֹ כֵּן מוֹכֵן מִזֶּה שֶׁכָּבֵל יוֹם
- 31 יוֹם צָרִיךְ לִהְיוֹת מַעֲיִן
- 32 הַעֲבוּדָה דְּרָאש־הַשָּׁנָה שְׁהָרִי
- 33 בְּכָל יוֹם וְיוֹם נִמְשַׁכַּת חַיּוֹת פְּרֻטִית
- 34 שֶׁנִּמְשַׁכַּת מִהַחַיּוֹת הַכֹּלְלִית שֶׁל רֹאשׁ
- 35 הַשָּׁנָה. וְכִמּוֹ בְּאָדָם, שְׁנִמְשָׁכַת
- 36 חַיּוֹת מִהָרָאשׁ הֵינּוּ מִהַחַיּוֹת
- 37 הַכֹּלְלִית שֶׁבְּרָאשׁ נִמְשַׁכַּת חַיּוֹת פְּרֻטִית
- 38 לְכָל אֲבָר בְּפְרֻטִיּוֹת.
- 39 וְהוֹלֵךְ וּמִבְּאֵר אֶת תּוֹכָהּ וּמִהוּחָהּ שֶׁל
- 40 עֲבוֹדַת ה' בְּרָאשׁ הַשָּׁנָה:

(10) ראה לקו"ת תבוא מא, ג. נציבים מז, א"ב. ר"ה נח, א"ב. עטרת ראש בתחלתו. (11) ר"ה כו, ב. (12) הלי' תשובה פ"ג ה"ד. (13) המשך תרס"ו ע' ב ואילך. סה"מ ה'שי"ת ע' 8 ואילך. ועוד. (14) סמ"ק מצוה נג. וראה לקו"ש חל"ח ע' 18 ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הָרִי הֵם מוֹנִים מִצֹּת הַשּׁוֹפָר וּמִצֹּת הַתְּשׁוּבָה לִב' מִצֹּת
- 2 שׁוֹנוֹת וּנְפֻדוֹת. וּמִזֶּה מוֹכֵן גַּם בְּנוֹגֵעַ לְכָללוֹת הָעֲבוּדָה הָרוּחָנִית
- 3 דְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה, שֶׁהִיא גַּם עֲבוּדָה רֹחֲנִית בְּפִנֵּי-עֲצָמָה מְלֻבֵּד
- 4 הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהִיא כָּללוֹת הָעֲבוּדָה שֶׁל הָאָדָם אֶת בּוֹרְאוֹ שִׁישׁ לֵה
- 5 הַשְּׁפָעָה עַל כָּל הַשָּׁנָה. וְהִינוּ,
- 6 שְׂפָאֶשֶׁר אֶכְשֶׁר דָּרָא, הָדוֹר
- 7 מוֹכֶשֶׁר, הֵינּוּ בְּמִצַּב רֹחֲנִי נִעְלָה, שְׂאֵז
- 8 הָעֲבוּדָה דְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה -
- 9 הָעֲבוּדָה בְּשׁוֹפָר, הִיא מִצַּד
- 10 שְׁלֵמוֹת הָעֲבוּדָה, הָרִי כֹאשֶׁר
- 11 הָעֲבוּדָה הִיא מוֹשְׁלֶמֶת, בְּדִרְגָּה נִעְלִית
- 12 בִּיטָר, אֲזִי עֲנִינָה הִיא כָּללוֹת
- 13 הָעֲבוּדָה שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה כְּלָה
- 14 הָעֲבוּדָה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה פּוֹעֶלֶת וּמִמְשִׁיכָה
- 15 חַיִּית עַל כָּל הַשָּׁנָה כּוֹלָה, כְּפִי שִׁיתְבָּר
- 16 לַהֲלֹךְ.
- 17 (ג) וְהָעֲנִין בְּזֶה, דְּהִנֵּה, בְּעֲנִין
- 18 הָעֲבוּדָה דָּכָל הַשָּׁנָה כְּתִיב¹⁵
- 19 עֲבַדְתָּ אֶת הוֹי' אֱלֹהֶיךָ
- 20 בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב, וּמִכָּאן
- 21 לְדוֹמָרִים שֶׁהָעֲבוּדָה צָרִיכָה
- 22 לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה דוֹקָא. דְּהִנֵּה,
- 23 יִסוֹד וְשִׁרְשׁ וְרֹאשִׁית הָעֲבוּדָה
- 24 הַעִיָּקָר הָרֹאשׁוֹנִי הוֹמָרְכּוּ שֶׁל עֲבוֹדַת ה'
- 25 שְׁהוּא הַכֹּלל הוֹסִידוֹ לְכָל שָׂאֵר הַפְּרָטִים
- 26 הִיא לִהְיוֹת כְּלִי קָבֹל כְּלִי רֹאִי
- 27 וּמוֹכֶשֶׁר לְהַמְשִׁכַת אֱלֹקִית,
- 28 שֶׁהָאָדָם יָגִיעַ לְדִרְגָּה רֹחֲנִית כּוֹ
- 29 שֶׁהָאֱלֹקוֹת תִּשְׁרֶה וְתִתְגַּלֶּה בּוֹ וְהַכְּלִי
- 30 הָרֹאִי וְהַמְתָּאִים לְהַמְשִׁכָה
- 31 שְׁלֵמָעֵלָה כְּדִי שֶׁהָאֱדוֹר הָאֱלֹקִי
- 32 יוֹמֶשֶׁן וְיִתְגַּלֶּה בּוֹ הוּא כְּמֹאמֶר
- 33 רְבוּתִינוּ וְ"ל¹⁶ כְּלִי רִיקָן
- 34 מִחֲזִיק, כֶּשֶׁם שֶׁבְּכִלִי כִפְשׁוֹ הִרִי
- 35 הוּא מִהוּוֹת כְּלִי קִיבּוֹל וְאִפְשָׁר לְשִׁים בּוֹ
- 36 מִשְׁהוּ רַק כֹּאשֶׁר הוּא רִיק וְאִילוּ כֹאשֶׁר
- 37 הַכִּלִי מֵלֵא אֵין אִפְשָׁרוֹת לְהַכְנִים בְּתוֹכוֹ
- 38 דְּבִר. כִּךְ, עַל דֶּרֶךְ מִשְׁל, בְּרוּחָנוּת, כְּדִי
- 39 לִהְיוֹת כְּלִי לְקַלּוֹת אֱדוֹר אֱלֹקִי, הָאָדָם
- 40 צָרִיךְ לִהְיוֹת 'רִיק' הֵינּוּ בְּכִיטוֹל וְלֵא
- 41 תַּחֲשׁוּשָׁה שֶׁל יִישׁוֹת עֲצָמִית וְהִינוּ
- 42 שְׂרֹאשִׁית הָעֲבוּדָה הוּא

- 43 לַעֲשׂוֹת אֶת עֲצָמוֹ כְּלִי רִיקָן וּמוֹכֵן וְרֹאִי לְקַלּוֹת אֶת הָאֱדוֹר הָאֱלֹקִי
- 44 בְּתוֹכוֹ. וְהָעֲנִין דְּכָלִי רִיקָן שֶׁהָאָדָם יִבְטֵל אֶת מִצִּיאוֹתוֹ וְלֹא יִהְיֶה
- 45 בְּעַל-גָּאוּוֹה עִם תַּחֲשׁוּשָׁה יִישׁוֹת אֵינוֹ נִעְשֶׂה עַל-יְדֵי הָעֲצָבוֹת, שֶׁהִרִי
- 46 אֲדִרְבָּה, הָעֲצָבוֹת הוּא עֲנִין בְּתִלִי רְצוּי, שֶׁלֹּא מִבֵּיא תוֹעֵלֶת
- 47 בְּעֲבוּדַת ה' אֲלֵא אֲדִרְבָּה מוֹנֵעַ וּמַעֲכֵב
- 48 מִעֲבוּדַת ה' כְּרֹאִי וְכְּמִבְּאֵר בְּתִנְיָא
- 49 בְּאֵרִיכוֹת¹⁷ הַמְּשָׁל מִשְׁנֵי
- 50 אֲנָשִׁים הַמְתַּאֲבָּקִים זֶה עִם
- 51 זֶה, שֶׁאֵם הָאֲחָד הוּא בְּעֲצָלוֹת
- 52 וּכְבֻדּוֹת, הַנוֹבְעֶת מִעֲצָבוֹת וּדִיכָאוֹן,
- 53 יִנְצַח בְּקָל גַּם אִם הוּא
- 54 הָעֲצוֹב וְהַמְדוּכָדֵךְ גְּבוּר יוֹתֵר
- 55 מִחֲבֵרוֹ, וְכִמּוֹ כֵּן בְּנִצְחוֹן שֶׁל
- 56 הַיָּצֵר הַטּוֹב עַל הַיָּצֵר הָרַע, שֶׁאִי-
- 57 אִפְשָׁר לְנִצְחוֹ בְּעֲצָלוֹת
- 58 וּכְבֻדּוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת מִעֲצָבוֹת
- 59 וּדִיכָאוֹן, כִּי אִם בְּזִרְיוֹת וְחִיּוֹת
- 60 וּמִרְץ הַנִּמְשָׁכַת מִשְׁמַחָה, וְזֶה
- 61 שְׂכָתוֹב¹⁸ בְּכָל עֲצָב וְהִנֵּה
- 62 מוֹתֵר, וְלִכְאוּרָה מִשְׁמָנוֹת הַכְּתוּב
- 63 הִיא שֶׁהָעֲצָבוֹת הִיא מַעֲלָה וְיִתְרוֹן הָרִי
- 64 אֲדִרְבָּה, מִלְּשׁוֹן זֶה עֲצָמוֹ
- 65 מִשְׁמַע שֶׁהָעֲצָב מִצַּד-עֲצָמוֹ
- 66 אֵין בּוֹ מַעֲלָה, וּבוֹדִיאִי שֶׁהִשְׁמַחָה
- 67 עֲדִיפָה עַל פְּנֵי הָעֲצָבוֹת רַק שֶׁיִּגְיַע
- 68 וְיִבֵּא מִמֶּנּוּ אֵינָה יִתְרוֹן, וְלִמְרוֹת
- 69 שֶׁהָעֲצָבוֹת הִיא תוֹפְעָה לֹא רְצוּיָה יֵשׁ
- 70 אִפְשָׁרוֹת שְׁתּוּבָא מִמֶּנָּה תוֹצֵאָה טוֹבָה
- 71 וְיִתְרוֹן כְּלִשְׁהוּ וְהִיִּתְרוֹן הוּא לֹא
- 72 הָעֲצָב עֲצָמוֹ שְׁהוּא כֹאמֹר דְּבִר לֹא
- 73 רְצוּי וְיֵשׁ לְבַטְלוֹ וְלִדְחוֹת אוֹתוֹ אֲלֵא
- 74 הַשְּׁמִיחָה הַבָּאָה אַחֵר הָעֲצָבוֹת
- 75 לְעֵתִים מְזֻמָּנִים לְפַעֲמִים, הֵינּוּ
- 76 שְׁלַפְעִים מְגִיעִים לְשִׁמְחָה הָרְצוּיָה
- 77 דּוּקָא מִתּוֹךְ הָעֲצָבוֹת שְׁעַל-יְדֵי-זֶה
- 78 הוֹדוֹת לְשִׁמְחָה הַבָּאָה מִתּוֹךְ הָעֲצָב
- 79 נִעְשֶׂה אַחֲרֵי-כֵן לְאַחֵר שֶׁהָאָדָם
- 80 נִפְטָר מִהָעֲצָבוֹת וּמִצְלִיחַ לְהַשְׁתַּחֲרֵר
- 81 מִמֶּנָּה מֵה שְׂכָתוֹב¹⁹ תִּשְׁמִיעֵנִי
- 82 שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה, תְּגַלְגֶּנָּה
- 83 עֲצָמוֹת (לְאַחֲרֵי שֶׁ)דְּכִיָּה,
- 84 וְלִכֵּן תִּקֵּן הָאֲרִיז"ל לּוֹמֵר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 להיות המשכה מאור הסובב שלמעלה ממדידה והגבלה **מִכָּל-מָקוֹם, הָרִי**
 2 מצד האדם העובדה שהנשמה ירדה לעולם הזה ובאה במגע עם דברים
 3 גשמיים היא ירידה גדולה ביותר כי **בְּהִיּוֹתוֹ לְמִטָּה נּוֹפֶלֶת לְפָעֲמִים**
 4 **בְּלִבּוֹ חֲמֵדָה וְתַאֲוָה כו'** לעיני עולם הזה ולתאוות ותענוגי עולם הזה
 5 **וְעוֹלָה** החמדה והתאוה
 6 **לְמַחְשַׁבְתּוֹ שְׂפָמוֹחוֹ, וְהִינּוֹ,**
 7 **שָׁגַם כְּאִשֶּׁר כָּל עֲנִינּוֹ**
 8 **בְּמַחְשָׁבֵה-דְבוּרֵי-וּמַעֲשֵׂה הֵם**
 9 **כְּדָבָעִי,** ולא יתכן שיעבור עבירה
 10 בפועל **שְׁנוּסָף לְכָף שְׁאִין זֶה**
 11 **נִמְשָׁף מִהַמְחָשָׁבָה אֶל הַפַּעַל,**
 12 והתאוה והחמדה שכליבו לעולם לא
 13 מתממשת **הִנֵּה גַם בְּמַחְשָׁבָה**
 14 **גּוֹפָא** עצמה **הָרִי זֶה בְּאֶפֶן**
 15 **שְׂכָאֲשֶׁר נּוֹפֶלֶת הַמְחָשָׁבָה**
 16 **בְּמוֹחוֹ, הָרִי הוּא דוֹחָה אוֹתָהּ**
 17 **מִיד,** וכמבואר בספר התניא שהנוהר
 18 במחשבה לעולם איננו מהרהר מחשבה
 19 לא טובה ברצון, היינו במודע ומתוך
 20 עניין, כי ברגע שהמחשבה עולה
 21 במוחו הוא דוחה אותו 'בשתי ידיים',
 22 בכל כוחו, ואם זה מצבו שאפילו
 23 במחשבה אינו נכשל כי אף פעם אינו
 24 מהרהר באופן שהרהר עצמו הוא
 25 חטא, הרי לכאורה כל העניינים
 26 הגשמיים שסביבו אינם פוגעים
 27 בנשמתו ומדוע הירידה לעולם הגשמי
 28 ולגוף גשמי נחשבת ירידה גדולה
 29 ועצומה? על כך בא המענה כי **מִכָּל-**
 30 **מָקוֹם, בֵּינוֹ שְׁלֹאִיזָה רְגָעִים**
 31 עד שדחה את המחשבה הזו 'מיד' כן
 32 הִיתָה חֲמֵדָה תאוה ו**מַחְשָׁבָה זֹו**
 33 **בְּלִבּוֹ וּבְמוֹחוֹ, הָרִי זֶה עֲצָמוֹ**
 34 **הוּא שְׁלֵמוֹת הָרַע** רע מושלם גם
 35 אם לא הרהר ברצון וכל שכן
 36 שהמחשבה לא באה לידי מימוש
 37 בדבור ובמעשה חלילה, **וְהִינּוֹ,**
 38 והסיבה לכך שבכל זאת המחשבה
 39 והתאוה הזו לרגע נחשבת רע מושלם
 40 היא **דְּכִינוֹ שְׂפָחוֹת אֵלּוּ** המחשבה והתאוה **אֵין לָהֶם כְּלִי**
 41 **הַמַּעֲשֵׂה** והם לא באים לידי ביטוי בכוחות המעשה, **הָרִי בָּהֶם עֲצָמָם**
 42 במחשבה ובתאוה כשלעצמה **יִשְׁנָה כְּכֹר הַשְּׁלֵמוֹת שְׁלָהֶם, שְׁלֵמוֹת**
 43 **הָרַע** ועצם המחשבה והתאוה היא רע מושלם. **וְהָרִי מוֹכֵן שְׁזָהוּ הָרַע**
 44 **הוּא צָעֵר גָּדוֹל לְנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, הֵן מִצַּד עֲצָם הָעֲנִינִן**

1 **מִזְמוֹר זֶה** פרק נ"א בתהלים שבו מופיע הפסוק "תשמעני ששון ושמחה...
 2 תגלנה עצמות דכית" **אַחֵר אֲמִירַת תִּקּוֹן חֲצוֹת קֶדֶם הַלְמוֹד, כְּדִי**
 3 **לְלַמֵּד בְּשִׁמְחָה אֲמִיתִית הַבָּאָה אַחֵר הָעֶצֶב כו'** כיתרון האור
 4 שבא מתוך החושך. **וְנִמְצָא, שֶׁהָעֲבוּדָה עֲצָמָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת** בכל
 5 **אֹפֶן בְּשִׁמְחָה, אֲלָא שְׁלִפְנֵי**
 6 **הָעֲבוּדָה** וכהכנה לעבודת ה' מתוך
 7 שמחה וטוב לבב **צְרִיף לְהִיּוֹת**
 8 **לְפָעֲמִים** אם יש צורך בכך
 9 **בְּמִרְיוֹת** וכאב על הריחוק מאת ה'
 10 בגלל החטאים והעונות **בְּכָדִי**
 11 **לְהִסִּיר אֶת הָעֲנִינִים הַבִּלְתִּי-**
 12 **רְצוּיִים** העולמים להיות מונע ומעכב
 13 בעבודת ה' אבל כל זה הוא הכנה
 14 ואמצעי לכך שבסופו של דבר העבודה
 15 עצמה תהיה מתוך שמחה וטוב לבב.
 16 **וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר,** בנוסף למבואר
 17 לעיל באופן כללי כיצד המרירות
 18 שבעבודת התשובה איננה בסתירה
 19 לעניין השמחה, יש להוסיף ולבאר כי
 20 בפרטיות יותר **הִנֵּה עֲנִינִן**
 21 **הַמִּרְרִירוֹת** הכאב והצער על כך
 22 שהאדם רחוק מה' **אֵינוֹ עַל רִיחוֹק**
 23 בגלל **חֲטָאִים וְעוֹנוֹת דּוֹקָא, כִּי**
 24 **אִם עַל עֲצָם עֲנִינֵי יְרִידַת**
 25 **הַנְּשָׁמָה** שהייתה למעלה בנן עדן
 26 שיש בו גילוי אלוקות **לְמִטָּה** לעולם
 27 הזה הגשמי להתלבש בגוף גשמי,
 28 שהיא ירידה גדולה מאד **שֶׁהָרִי**
 29 **בְּהִיּוֹתָהּ** בהיות הנשמה האלוקית
 30 **לְמַעַלָּה** לפני שירדה למטה **נִמְצָא**
 31 **כִּי הָרִי אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי**
 32 **לְפָנָיו, שֶׁהִיתָה שִׁיכָת רַק**
 33 **לְעֲנִינֵי אֱלֹקִית,** כיון שעמדה לפני
 34 ה' בקירוב **לְאֻקוֹת וּבִירִידָתָהּ**
 35 **לְמִטָּה שִׁיכָת הִיא** ויש לה קשר
 36 קרוב **לְעֲנִינִים גְּשָׁמִיִּים** וחומריים
 37 שמעלימים ומסתירים על האור האלוקי
 38 וכאשר האדם מתבונן בירידה הגדולה
 39 הזו, הוא אמור לבוא לידי מרירות.
 40 **וְאֵף שִׁיּוֹדֵעַ הוּא שִׁישׁ מַעַלָּה בְּדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים,** לעומת עולמות
 41 ורחניים **שֶׁהִמְשִׁכָת אֹר הַסּוֹכֵב הִיא בְּגִשְׁמִיּוֹת דּוֹקָא,**
 42 **בְּתַחְתּוֹנִים דּוֹקָא,** כמבואר בחסידות שהעולמות העליונים הרוחניים
 43 נבראים וקיימים על ידי ירידת האור האלוקי מדרגה לדרגה בסדר
 44 השתלשלות' אבל כדי לברוא עולמות ונבראים גשמיים "יש מאין" חייבת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נֹדַע לָהּ (זי דַּעְרוּוִיסְט זִיף) מִמְּצִיאוֹת הָרַע, 2 שהיא מציאות שקודם היירידה לעולם לא הייתה מוכרת לה כלל שְׁהָרִי 3 הַנִּשְׁמָה מִצֵּד-עֲצָמָהּ בַּמַּעֲמָדָה וּמִצְבָּה כִּפִּי שֶׁהִיא קֹדֶם הִירִידָה לַמָּטָה 4 כְּתִיב בָּהּ חֵי הַחַי' אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לִפְנֵי, הִיא עֹמַדַת לִפְנֵי ה' בְּקִירֹב 5 לַאֲלֹקוֹת וּלְאַחֲרֵי שְׁנִפְלָה 6 הַחֲמִידָה וְהַתְּאֵהָ בְּלִבּוֹ וּמַחֲוֹ, 7 יוֹדַעַת הִיא כִּכְר מִמְּצִיאוֹת 8 הָרַע, שְׁזָהּוּ עֵצֶם הַמִּפְגֵּשׁ וְהַחִיכּוֹת 9 עִם הַמּוֹשְׁגִים הָאֵל רְצוּיִים הֵם צַעַר 10 גְּדוֹל אֲצֵלָהּ. וְהֵן מִצֵּד זֶה 11 שְׁכָאֲשֶׁר נִפְלָת הַחֲמִידָה 12 וְהַמִּחְשָׁבָה בְּלִבּוֹ וּמַחֲוֹ, שֶׁהִלָּה 13 מִתְּאוּרָה לְדַבְרִים לֹא רְצוּיִים, וְהַמּוֹחַ 14 חוֹשֵׁב עֲלֵיהֶם הָרִי לְמִרוֹת שֶׁהִדְבֵּר 15 הוּא לִזְמַן קֶצֶר מְאֹד וּלְמִרוֹת שֶׁהַתְּאוּרָה 16 וְהַמִּחְשָׁבָה נִדְחִית וְלֹא בָּאָה לִידֵי בִיטוּי 17 וּמִימֹשׁ, כִּכֵּל זֹאת הֵם מִנְחִים 18 שְׁקוּעִים בְּשִׁעָה זֹו בְּעֵנִיגִי רַע, 19 דִּתְמוֹרֶת זֶה שְׁהִיו צְרִיכִים 20 לְהִיּוֹת בְּעֵנִיגִי קִדְשָׁהּ, הָרִי הֵם בְּשִׁעָה זֹו בְּעֵנִיגִי 21 בְּשִׁעָה זֹו בְּעֵנִיגִי רַע וְזֶה 22 כִּשְׁלֻעֲמֹו הוּא הַפֶּסֶד גְּדוֹל שֶׁכִּתְּצָאָה 23 מִמֶּנּוּ הַנִּשְׁמָה מִצַּטְעֵר מְאֹד שֶׁהִרִי 24 חָבֵל עַל כָּל רִגַע שֶׁבּוֹ הַנִּשְׁמָה לֹא 25 דְּבוּקָה בַּאֲלֹקוֹת בְּקִירֹב וּבִגְלוּי. 26 וְכִזְהָ גּוֹפָא בְּעֵנִיגִי זֶה עֲצֻמוֹ 'ש' ב' 27 בְּעֵנִיגִים הַהֶפֶסֶד וְהַנֶּזֶק שֶׁבִּהְרֹוֹר לֹא 28 רְצוּי מוֹרֻכֵּב מִשְׁנֵי פִרְטִים. הָא', עֵצֶם 29 הַעֹבְדָה שְׁכַח הַמִּחְשָׁבָה הַהֲרֹוֹר 30 וְהַחֲמִידָה הַתְּאוּרָה הֵם בְּעֵנִיגִי 31 רַע, וְהֵב' וְהוּא הָעֶקֶר, 32 שְׁבִרְגָעִים אֵלּוֹ שֶׁבָּהֶם הִרְהֵר 33 וְהַתְּאוּרָה דְּבָרִים לֹא רְצוּיִים לֹא 34 הַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכַחוֹת אֵלּוֹ עֲבוֹר 35 עֵנִיגִי קִדְשָׁהּ, שְׁעֵנִיגִי זֶה גְּרֹוֹעַ 36 עוֹד יוֹתֵר מִהַמִּחְשָׁבָה וְהַתְּאוּרָה 37 עֲצֻמָּה, וְכִמְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר 21 38 שְׁסֻלֹק הָאוֹר הוּא חֲמוֹר יוֹתֵר 39 מִהִירִידָה בְּרַע. וְלִכֵּן פֶּסֶק 40 רִבְנוֹ הָאֲדַמְרִי הֶזֶק בְּהִלְכּוֹת 41 תְּלַמּוּד-תּוֹרָה 22 (עַל יְסוֹד דְּבָרֵי ה'רִאשׁוֹנִים'), שְׁגָם מִי 42 שֶׁמִּצְבּוֹ הָרוּחַנִי חֲמוֹר עוֹד כִּדִּי כִּדִּי שְׁנִיגָמֵר עָלָיו מַה לֵּךְ לְסַפֵּר חֲקִי 23, 43 וּלְכַאוּרָה לֹא רָאוּי שִׁיעֲסוֹק בְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה, הַחֻקִּים שֶׁל ה', הִנֵּה הוּא

מִצֵּד-עֲצָמוֹ צָרִיף לְלַמֵּד תּוֹרָה וּלְקַיֵּם מִצְוֹת, וְהִנֵּנוּ, שְׁאֵף- 44 45 עַל-פִּי שְׁמִצָּד מִצְבּוֹ אֵינוֹ שִׁיף לְתוֹרָה וּמִצְוֹת, וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב 46 בַּתְּנִיָּא 24 לִגְבִי מִי שֶׁנִּמְצָא בְּאוֹתוֹ מִצְבּ רֹחַנִי חֲמוֹר שֶׁעָלָיו נִאֵמַר "מֶה לֶּךָ 47 לְסַפֵּר חֻקִּי" עַד כִּדִּי כִּדִּי שֶׁכָּעוֹר שֶׁמִּצְד הַטֵּבַע שֶׁל הָאָדָם הַמּוֹחַ שֶׁלִּט עַל הַלֵּב, 48 הִרִי אֲצֵלוֹ הַמִּצְבּ שׁוֹנֶה וְהוּא בְּרִשּׁוֹת לִבּוֹ 49 וְאֵין לִבּוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ שְׁצָרִיף כִּדִּי 50 לְהַתְּחִיל לְעַבֵּד אֶת ה' לַעֲשׂוֹת 51 תְּשׁוּבָה תְּחִלָּה לְשִׁבֵּר הַקְּלָפוֹת 52 שֶׁהֵם מִסָּף מְבַדִּיל וּמַחְצָה שֶׁל 53 בְּרִזָּל הַמִּפְסָקָת בֵּינוֹ לְאֲבִיו 54 שְׁבִשְׁמִים, דְּבַר שֶׁנִּעֲשֶׂה עַל יְדֵי 55 שִׁישְׁבוֹר אֶת לִיבּוֹ וְיִתְמוֹרֵר עַל מִצְבּוֹ 56 הַנְּחוּת וְיִתְרִיָּה מְזָה, לֹא זֹו בְּלִכְד 57 שֶׁהַחֲמִידָה וְהַכְּהֵנָה הַזֹּו הַכְּרַחֲתִית לִפְנֵי 58 שִׁתְּחִיל לְעַסּוֹק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת אֵלּא 59 שְׁעַל-יְדֵי הַתַּעֲסָקוֹתוֹ בַּתּוֹרָה 60 וּמִצְוֹת קֹדֶם שִׁיעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיִשְׁבֹּר 61 אֶת ה'מִסָּף' הַמְּבַדִּיל בֵּינוֹ וּבֵין הַקְּדוּשָׁה 62 בְּרִיךְ-הוּא הָרִי הוּא מוֹסִיף כֹּחַ 63 בְּקְלָפוֹת לְפִי שְׁעָה 25, בִּאֻפֵּן 64 זְמַנִּי, כָּל עוֹד לֹא עֲשֶׂה תְּשׁוּבָה, מְכַלֵּ 65 מָקוֹם, כְּשִׁיחְזוֹר אַחֲרֵי-כֵן 66 בְּתְשׁוּבָה, אֲזִי יַעֲלֶה עִמּוֹ יַחַד 67 עִם הַעֲלִיָּה שֶׁלּוֹ עֲצֻמוֹ אֶת כָּל 68 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת שְׁקִיִּים בִּנְיָתִים, 69 אֲפִילוֹ אִם בִּאֻפֵּן זְמַנִּי הוֹרִיד אֶת מַעֲשֵׂי 70 לְרִשּׁוֹת הַקְּלִיפּוֹת, הִרִי כִּשְׁהוּא חוֹזֵר 71 בְּתְשׁוּבָה כָּל מַה שֶׁעֲשֶׂה בְּעֵבֶר חוֹזֵר 72 וְעוֹלָה עִמּוֹ לְקִדְשָׁהּ, כִּמְבֹאֵר בְּסִפֵּר 73 הַתְּנִיָּא (פֶּרֶק ז') שְׁגָם כֹּאשֶׁר אָדָם אוֹכֵל 74 וְשׁוֹתָה לְמֵלֵא אֶת תְּאוּרָתוֹ גּוֹפּוֹ וְנִפְשׁוֹ 75 הַבְּהִמִית וְעַל יְדֵי זֶה הַחִיּוֹת שֶׁבֹאֲכֵל 76 וּבִמְשָׁקָה "יֹוֹרֵד וְנִכְלָל לְפִי שְׁעָה בְּרַע 77 גְּמוֹר שֶׁבְּשִׁלּוּשׁ קְלִיפּוֹת הַטְּמֵאוֹת..." 78 אֲבָל זֶה רַק לְפִי שְׁעָה "עַד אֲשֶׁר יִשׁוּב 79 הָאָדָם וְיַחְזוֹר לְעִבּוּדַת ה' וּלְתוֹרָתוֹ... 80 יִכּוֹלִים לְחַזּוֹר וּלְעִלּוֹת עִימּוֹ בְּשׁוּבוֹ 81 לְעִבּוּדַת ה'", וְכִינֵן שְׁבִרְוֹר וּדְאִי 82 הַדְּבָר שִׁיעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה, שְׁהָרִי 83 חוֹבֵטֵחֵנוּ לֹא יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדְחָה 26, 84 לִכֵּן צָרִיף גַּם עֲכָשׁוֹ בְּעוֹדוֹ בְּמִצְבּ רֹחַנִי יִרְדֵּי לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת, 85 מֶה-שְּׁאִין-בֵּן אִם לֹא יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת, שְׁאֲזֵי לֹא יִהְיֶה לוֹ 86 מֶה לְהַעֲלוֹת עִמּוֹ בְּחִזְרָתוֹ לְקִדְשָׁהּ.

תקעו בחודש שופר גו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וַיִּזְהַר יוֹכָן גַּם בְּעֵינָיו הַנִּלְוָה, כִּמְהָ גְדוֹל הַהֶפְסֵד שֶׁבִּמְחֻשְׁבָּהּ וְתַאֲוָה
2 לֹא רְצוּיָהּ שֶׁמֶלֶכְדָּר זֹאת שֶׁחֹשֵׁב בְּכַח מִחְשְׁבָתוֹ עֲנִינִי רַע, בָּזָה
3 שְׁהִיָּה יָכוֹל לַחֲשֹׁב בְּרָגָעִים אֵלּוּ עֲנִינֵי קִדְשָׁהּ וְלֹא חֲשָׁבָם,
4 הָרִי הוּא מֵאֲבֵד הוֹן רֹחֲנִי גְדוֹל וָרֹב. וְכֹאֲשֶׁר יִתְבּוֹנֵן בְּכָל זֶה
5 וַיִּתְעַמֵּק לַחֲשׁוֹב עַד כִּמְהָ הַנּוֹק גְּדוֹל,
6 הִנֵּה הַתְּבוֹנָנוּת זֹו עֲצָמָה 1
7 מִסְפִּיקָה שִׁיבָא לְמִרְיוֹת 2
8 עֲצוּמָה. אָמֵנָם, כֹּל זֶה הַמִּרְיוֹת 3
9 הָאִמּוּרָה הוּא כִּהְכֵנָה לַעֲבוֹדַת ה' 4
10 קִדְּם הָעֲבוֹדָה, אָבָל הָעֲבוֹדָה 5
11 עֲצָמָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּשִׂמְחָה 6
12 דוֹקָא, וְעַל-יְדֵי הָעֲבוֹדָה 7
13 בְּשִׂמְחָה נַעֲשֶׂה כָּלִי רִיקָן 8
14 מִחֲזִיק כִּמְבֹאֵר לַעֲלִי שִׁכְלִי רִיקָן 9
15 הֵינִי שֶׁהָאֵדָם מִבְּטֵל אֶת הַיִּשּׁוּת 10
16 וְהַמִּצְוֹת הַעֲצֻמִּית שֶׁלּוֹ וְנַעֲשֶׂה כָּלִי 11
17 לְקִלְיִטַּת הָאוֹר הָאֱלֹוִקִי בִּנְפִשׁוֹ.
18 (ד) אֵךְ הִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ 12
19 וְ"ל' 27 אֵין חֲבוּשׁ מִתִּיר אֶת 13
20 עֲצָמוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים, מִסּוּפֵר 14
21 בְּגִמְרָא שֶׁרַבִּי חִיָּא בִּר אַבָּא חִלָּה. נִכְנַס 15
22 אֲצִלּוֹ רַבִּי יוֹחָנָן וְשָׂאֵל אוֹתוֹ: חֲבִיבִין 16
23 עֲלִיךְ יִסּוּרִין? אָמַר לוֹ: לֹא הֵן וְלֹא 17
24 שְׂכָרָן. אָמַר לוֹ: תֵּן לִי יָדְךָ. נָתַן לוֹ יָדוֹ 18
25 וְהִקְיָמוּ וּרְפִיאָ אוֹתוֹ מִהַמְּחֻלָּה. לֵאחֲרֵי 19
26 מִכָּן רַבִּי יוֹחָנָן עֲצָמוֹ חִלָּה. נִכְנַס אֲצִלּוֹ 20
27 רַבִּי חֲנִינָא. אָמַר לוֹ: חֲבִיבִין עֲלִיךְ 21
28 יִסּוּרִין? אָמַר לוֹ: לֹא הֵן וְלֹא שְׂכָרָן. 22
29 אָמַר לוֹ: תֵּן לִי יָדְךָ. נָתַן לוֹ יָדוֹ וְהִקְיָמוּ 23
30 וּרְפִיאָ אוֹתוֹ מִהַמְּחֻלָּה. וְנִשְׁאֵלָת 24
31 הַשְּׂאֵלָה: אִם הִיא בִּכְחוּשׁ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן 25
32 לַעֲשׂוֹת זֹאת כֹּאֲשֶׁר רַבִּי חִיָּא חִלָּה, 26
33 לִמָּה לֹא הָקִים אֶת עֲצָמוֹ כֹּאֲשֶׁר הוּא 27
34 עֲצָמוֹ חִלָּה? עַל כֵּךְ עֲוֹנָה הַגִּמְרָא: אֵין 28
35 חֲבוּשׁ [אִסּוּר] מִתִּיר עֲצָמוֹ מִבֵּית 29
36 הָאֲסוּרִים. וּבְחִסְדֵּי מְבֹאֵר שֶׁהִדְבִּירִים 30
37 נִכְוִנִים גַּם לִגְבֵּי 'הַתֹּרָה' וְיִצְיָאָה מִמֶּצֶב 31
38 רֹחֲנִי נַחוּת שֶׁהָאֵדָם עֲצָמוֹ לֹא יִכּוֹל 32
39 לַהֲתִרּוֹמֵם מִמֶּצֶב לֹא סִיוַע מִלְּמַעְלָה. 33
40 וְלָכֵן, כָּדִי שִׁיבָל לְהִיּוֹת 34
41 בְּבַחֲנֵינָת כָּלִי רִיקָן הָרָאוּי לְקִלּוֹט 35
- בתוכו אור אלוקי נעלה - צריך זקוק האדם לסייע מלמעלה, והוא
ענין ההמשכה של אור אלוקי ונתינת כוח להתעלות ברוחניות
שנמשכת מלמעלה על-ידי האבות, אברהם יצחק ויעקב כמו
שכתוב²⁸ באר חפריה שרים, באר הוא החפירה שגורמת
לאדם את הביטול הנורש שעל-
ידה עושים את ה'פלי ריקן',
והחופרים את האבא הם
השרים, אבות העולם, שעל-
ידם נעשית כנסת ישראל
בבחינת כלי ריקן מחזיק
הקולט בתוכו את האור האלוקי. ולכן
בתחלת היום כאשר מתחילים
מחדש את עבודת ה' מזכירין זכות
אבות, שנהו הטעם הפנימי לכך
שלאחרי אמירת מה טובו
אהליך יעקב משכנותיך
ישאל²⁹, בתחילת התפילה
דאהליך ומשכנותיך הם
תורה ותפלה, שהוא תחלת
עבודת כל היום, אומרים
ואני ברב חסדך אבוא
ביתך³⁰, וההשפעות של "ברב
חסדך", בזכות מידת החסד, היא
בזכות אברהם, דפרוש זכות
הוא כמו שכתב "ק"מ מו"ח
אדמו"ר³¹ שהוא מלשון
זכות, וזכות אברהם היינו
הנקיות והבהירות (ריינקייט
און קלארקייט) שפעל
אברהם בעולם, וענין זה
מעתה וזכותו המיוחדת של אברהם
אבינו נרמז בתבות במילים ברב
חסדך, לפי שעקר עבודתו
היתה בענין החסד, כמובא
בדברי חכמינו שעבודת ה' של אברהם
הייתה במידת החסד והאהבה דהגם
שאברהם אבינו זקן ויושב
בישיבה היתה³², וקנים כל
התורה עד שלא נתנה³³,
ולמד תורה בעצמו ולמד תורה גם
לאחרים (פדמוכח גם ממאמר

(27) ברכות ה, ב. (28) חוקת כא, יח. תנחומא עה"פ וראה לקו"ת חקת סב, ד. ועוד. (29) בלק כד, ה. (30) תהלים ה, ח. וראה
זהר בהקדמה יא, א. ח"ג ח, ב. (31) לקו"ד ח"ד תרו, ב. סה"ש תש"ד ע' 124. (32) יומא כח, ב. (33) יומא שם. קדושין פב,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מעיין ודוגמת עניין 'וארא' שהיה אצל האבות עצמם בכל אחד ואחד
מישראל. וזהו באר חפרוה שרים, דענין החפירה של באר
בגשמיות הוא להסיר את הדברים המעלימים והמכסים, כדי
לגלות את המים הנמצאים בעמקי הבאר וְחִפְרָהּ זו ברוחניות, בנפש האדם
היא על-ידי האבות הזכות
והנתינת כוח מהאבות שפכל אחד
ואחד, שעל-ידם בכוחם של
האבות נעשית הסרת הדברים
המעלימים כו', ומונעים מהאדם
לקלוט בנפשו אור אלוהי ועל-ידי
זה הודות להסרת הדברים שמהווים
מעין מסך המונע את קליטת האור
נעשה האדם 'פלי ריקן'
להחזיק להכיל בתוכו המשכת
אלקות.
וענינו למעלה באלוקות, כידוע
שכל מה שקורה למטה הוא השתקפות
של ענייני אלוקות למעלה (כפי שמוכר
בתנאי פרק ג שלנשמה יש עשר כוחות
"כנגד עשר ספירות עליונות
שנשתלשלו מהן") הוא ש'יסוד
דנוקבא' ספירת המלכות העליונה
נקראת 'נוקבא' כי היא בבחינת 'מקבל'
לעומת המידות שהן בבחינת 'משפיע'
וענין זה שהנשמה היא 'כלי' לאור
האלוקי, מקביל לכך ש'יסוד נוקבא'
היא פלי קבול לכל
ההמשכות של האור האלוהי הבא
מהספירות שלמעלה הימנה, מצד
הפטול שבה.
(ה) והנה כמו שהוא בעבודת
כל השנה, כמבואר לעיל שענין זה
קיים בעבודת האדם בכל יום ויום
בפרט כמו כן הוא גם באופן
כללי בעבודה דראש-השנה,
שאז צריך להיות פללות ענין
החקיקה בנפש האדם (בדומה
לענין החפירה של באר שמטרתה
להסיר את הדברים המונעים ומכסים)
במטרה להיות 'פלי ריקן'
שמסוגל לקבל להכיל ולקלוט את
השפע האלקי על כל השנה.

חכמינו ז"ל³⁴ שאליעזר עבד אברהם היה דולה ומשקה
מתורת רבו לאחרים הרי שאברהם הפיץ את דברי התורה גם לאחרים),
מכל-מקום, עקר עבודתו של אברהם את ה' היתה בענין החסד,
ולכן נקרא אברהם אוהבי³⁵, וכדאיתא בספר הבהיר³⁶
והובא ב'פרדס'³⁷ שאמרה
מדת החסד לפני הקב"ה
מימי היות אברהם בארץ, מאז
שאברהם אבינו נמצא בעולם הזה לא
הצרכתי לעשות מלאכתי,
שהרי אברהם עומד ומשמש
במקומי ואחר-כך אומרים
אשתחווה אל היכל קדשך
ביראתך, וענין היראה הוא בזכות
יצחק, שעבודתו של יצחק את ה'
היתה בעיקר בקו הגבורה,
שממנו נובעת מידת היראה כמו
שכתוב³⁸ ופחד יצחק. ואחר-
כך אומרים ואני תפילתי גו'
עת רצון³⁹, בזכות יצחק.
וזהו שמזכירים בתחלת היום
כאשר מתחילים את עבודת ה' מחדש
בכל יום ויום זכות אבות, והרי
ענינם של האבות ישנו בכל
אחד ואחד מ'ישראל, כלי יוצא
מן הכלל (בניגוד לענינם של השבטים
שאנינו בא בירושה לכל אחד ואחד),
במבאר ב'תורה אור'⁴⁰
בפרוש הפתוב⁴¹ וארא אל
אברהם אל יצחק ואל יעקב,
שוארא הוא גם לשון עתיד
שהוא לשון הוה, היינו שאין
הכוונה רק לומר שה' נראה ונגלה אל
האבות בעבר (לפני ימי משה רבנו
שאליו נאמר הפסוק) אלא הביטוי
מתפרש גם בלשון עתיד שלא מכון רק
לזמן מסוים בעתיד אלא הזמן כולו,
ואם כן הדבר נכון בכל זמן הוה
ש'תמיד יש בחינה זו של האבות
בכל אדם, והינו, שמצד
ענינם של האבות שישנו בכל
אחד ואחד מ'ישראל, נעשה
הענין דוארא, גלוי אלקות,

(34) יומא שם. פרש"י לך טו, ב. (35) ישע"י מא, ח. (36) סי' קצא. (37) שער כב פ"ד. (38) ויצא לא, מב. (39) תהלים סט, יד.
(40) ר"פ וארא (נה, א). (41) ר"פ וארא (ו, ג).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְעִנְנֵי זֶה הַחֲקִיקָה הַכִּלְלִית שְׁפוּעֵלָת אֶת הַבִּיטוּל בַּנֶּפֶשׁ בְּזִכּוֹת הָאֲבוֹת
 2 נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי הַתְּקִיעוֹת בְּשׁוֹפָר שֶׁהִיא עֵיקַר הָעֲבוּדָה הָרוּחָנִית שֶׁל
 3 רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהִם הַתְּקִיעוֹת כִּנְגֵד ג' הָאֲבוֹת⁴², תְּקִיעָה הוּא עִנְנֵי
 4 הַהִמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה כִּנְגֵד אֲבֹרֹתָם, שְׁבָרִים הוּא עִנְנֵי
 5 הָעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה
 6 כִּנְגֵד יִצְחָק, מְבֹאֵר בְּבִלְהָ 1
 7 וְחִסְדוֹת שֶׁהִתְקַרְבוּת בֵּין הַמַּעֲלָה 2
 8 (הַבּוֹרָא, אֱלוֹקוֹת) וְהַמַּטָּה (הָעוֹלָם, 3
 9 הָאָדָם) יְכוּלָה לִהְיוֹת בְּשֵׁי צוּרוֹת – 4
 10 הַמִּשְׁכָּה וְהַתְּגִלּוֹת שֶׁל אֹר אֱלוֹקֵי 5
 11 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, וְהָעֲלָאָה (שֶׁל 6
 12 הַתְּחַתּוֹת) מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה וּבִאֲפֻס כִּלְי 7
 13 עֲבוּדוֹתוֹ שֶׁל אֲבֹרֹת בְּקוֹ הַחֶסֶד 8
 14 וְהַחֲבָה הִיא הַמִּשְׁכָּה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה 9
 15 (כְּמוֹכֵן גַּם מִכֵּן שֶׁהַחֶסֶד נִשְׁמַךְ כְּמִים 10
 16 שֶׁטֶבַעַם לְרֹדֶת מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה) 11
 17 וְעֲבוּדוֹתוֹ שֶׁל יִצְחָק בְּקוֹ הַגְּבוּרָה 12
 18 וְהִירָאָה הִיא הָעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה 13
 19 (כְּמוֹכֵן גַּם מִכֵּן שֶׁהַגְּבוּרָה כֹּאשׁ 14
 20 שֶׁטֶבַעַם לְעֵלוֹת מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה) 15
 21 וְתוֹרֵעָה הִיא כִּנְגֵד יַעֲקֹב, כְּמוֹ 16
 22 שְׁכָתוֹב⁴³ שׁוֹמֵעַ קוֹל תְּרוּעַת 17
 23 עֲמוֹ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים, וְיַעֲקֹב 18
 24 הִיא מִדַּת הַרַחֲמִים, סְפִירַת 19
 25 הַתְּפָאֶרֶת (שֶׁהִיא שִׁילּוּב שֶׁל חֶסֶד 20
 26 וְגִבּוּרָה) וְאַחֲרֵי ג' הַקּוֹלוֹת 21
 27 תְּקִיעָה-שְׁבָרִים-תְּרוּעָה, בָּאָה 22
 28 תְּקִיעָה אַחֲרוֹנָה שֶׁהִיא 23
 29 הַמִּשְׁכָּה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, 24
 30 וְהוּא עִנְנֵי הַהִמְשָׁכָה שְׁבָאָה 25
 31 אַחֲרֵי הָעֲבוּדָה בְּרַצָּא-וְשׁוֹב 26
 32 שְׁבָג' הַקּוֹלוֹת. לִגְבִּי חַיִּית הַקּוֹדֶשׁ 27
 33 שֶׁל הַמַּרְכָּבָה הָעֲלִיּוֹנָה נֶאֱמָר שֶׁהֵן רְצוֹת 28
 34 "רַצּוֹא וְשׁוֹב". וְגַם בְּעֲבוּדַת ה' שֶׁל כָּל 29
 35 יִהְיֶה צִרִּיךְ לִהְיוֹת שִׁילּוּב בֵּין ה"רַצּוֹא", 30
 36 הֵינּוּ הַתְּשׁוּקָה וְהַשְׁאִיפָה לְדִבּוֹק בַּה' 31
 37 בְּתַכְלִית הַדְּבִיקוֹת עַד כְּדֵי כִלּוֹת הַנֶּפֶשׁ, וּבֵין ה"שׁוֹב", הֵינּוּ חַיִּי הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף 32
 38 כְּדֵי שִׁיכּוֹל לְעֹסֹק בְּתוֹרָה וּמוֹצָוֹת כְּנֻשְׁמָה בְּגוֹף בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא לְבֹא לְיַדִּי 33
 39 כִלּוֹת הַנֶּפֶשׁ. וּבְעִנְיָנוּ, גַּם הָעֲבוּדָה הָרוּחָנִית בְּזִכּוֹת הָאֲבוֹת שֶׁבְּשִׁלּוּשׁ הַקּוֹלוֹת 34
 40 הַשּׁוֹנִים שֶׁל הַשּׁוֹפָר, תְּקִיעָה, שְׁבָרִים וְתוֹרֵעָה הִיא עֲבוּדָה בְּשִׁילּוּב שֶׁל "רַצּוֹא" 35
 41 ו"שׁוֹב" וְאַחֲרֵיהֶן בָּאָה הַמִּשְׁכָּה וְהַתְּגִלּוֹת מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה שֶׁלֹּא בְּעֲבוּדַת הָאָדָם 36
 42 וְהִיא ה'תְּקִיעָה אַחֲרוֹנָה'. 37
 43 וְזֶהוּ גַּם כֵּן מִה שְׁבָרָא-שֶׁהִשְׁנָה אוֹמְרִים בְּתַפִּילַת הַעֲמִידָה ד'

פְּעָמִים וּבִכְוֵן⁴⁴, דְּהִנֵּה, בְּכֵן עוֹלָה בְּגִימָטְרִיא ע"ב, וְהוּא הַשֵּׁם
 שֶׁם הוּא' הַיּוֹצֵא מִג' הַפְּסוּקִים וַיִּסַּע וַיָּבֹא וַיִּטֵּ⁴⁵, "וַיִּסַּע מִלֵּאךְ
 הָאֱלוֹקִים הַהוּלֵךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עֲמוֹד הָעֵנָן מִפְּנֵיהֶם
 וַיַּעֲמֹד מֵאַחֲרֵיהֶם; "וַיָּבֹא בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֵנָן
 וַהֲחֹשֶׁךְ וַיֹּאֲרֵךְ אֶת הַלֵּילָה וְלֹא קָרָב זֶה
 אֵל זֶה כָּל הַלֵּילָה; "וַיִּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ
 עַל הַיָּם וַיּוֹלֶךְ ה' אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קִדִּים
 עֹזֶה כָּל הַלֵּילָה וַיִּשֶׁם אֶת הַיָּם לַחֲרֹבָה
 וַיִּבְקַע הַיָּם" שְׁבָכָל פְּסוּק
 מְשֻׁלָּשׁ הַפְּסוּקִים הַלָּלוּ יִשְׁנֵן ע"ב
 אוֹתִיּוֹת, וַיֵּשׁ בְּזֶה ג' אוֹפְנִים
 כִּיצַד הַשֵּׁם ע"ב נִרְמָז בְּפִסּוּק שֶׁהִם
 כִּנְגֵד ג' הָאֲבוֹת, כְּפִי שֶׁהוּלֵךְ
 וּמִפְּרָט.
 וְלָכֵן, שֵׁם ע"ב בְּפִסּוּק וַיִּסַּע'
 הוּא בְּאֲפֻס יִשְׂרָאֵל, הֵינּוּ מִלְּמַעְלָה
 לְמַטָּה לְהִיּוֹתוֹ כִּנְגֵד אֲבֹרֹתָם
 שְׁמִדְתוֹ מִדַּת הַחֶסֶד הִיא
 הַמִּשְׁכָּה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה בְּאֲפֻס
 יִשְׂרָאֵל לְפִי חֶסֶד הַרְגִּיל וְהַקְּבֹעַ שֶׁל
 יְרִידַת הָאֹר הָאֱלוֹקִי מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה.
 וַיִּשֶׁם ע"ב בְּפִסּוּק וַיָּבֹא' הוּא
 בְּאֲפֻס הַפּוֹף, הֵינּוּ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה
 לְהִיּוֹתוֹ כִּנְגֵד יִצְחָק, מִדַּת
 הַגְּבוּרָה, שְׁעִנְיָנָה הוּא
 הָעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה.
 וּבְפִסּוּק וַיִּט' שֶׁהוּא כִּנְגֵד
 יַעֲקֹב מִדַּת הַתְּפָאֶרֶת, הִרִי עַם
 הַיּוֹתָה לְמִירוֹת שְׁמִידַת הַתְּפָאֶרֶת הִיא
 מִמְּצָע בֵּין חֶסֶד לְגִבּוּרָה,
 וּשְׁלִיכּוֹב שֶׁל שְׁנֵיהֶם מִכָּל-מְקוֹם
 הִיא נוֹטָה לְחֶסֶד, כְּמֵאֲמַר⁴⁶
 כְּפִי שְׁאוּמְרִים בִּפְתַּח אֱלִיהוֹ' מִשְׁפָּט
 (עֲמוּדָא דְּאִמְצָעִיתָא וְהִרִי
 תְּפָאֶרֶת הִיא בְּקוֹ הַמִּצְעִי בְּהַתָּאם
 לְחִלּוּקָה שֶׁל הַסְפִּירוֹת לְשִׁלּוּשׁ קוּיִן:
 יִמִּין – חֲכָמָה, חֶסֶד, נֶצַח. שְׁמָאל – בִּינָה, גְּבוּרָה, הוּד. אִמְצָע – דַּעַת, תְּפָאֶרֶת
 (יִסוּד) אִיהוּ רַחֲמִי, כִּי לְמִירוֹת שְׁמִידַת הַתְּפָאֶרֶת כּוֹלֵלָת גַּם אֶת עֵינֵין
 הַגְּבוּרָה, עֵיקָרָה חֶסֶד וְרַחֲמִים וְלָכֵן גַּם בְּפִסּוּק וַיִּט' שֶׁהוּא כִּנְגֵד יַעֲקֹב
 שֵׁם ע"ב הוּא בְּאֲפֻס יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ בְּפִסּוּק וַיִּסַּע שְׁכָנְגֵד אֲבֹרֹתָם.
 וְהוּא עִנְנֵי הַחִיכּוּר בֵּין חֶסֶדִים דְּאִבָּא וְגִבּוּרָת דְּאִמָּא,
 שְׁשָׁרְשָׁם מִחֶסֶד-וְגִבּוּרָה דְּאִרִּיף, בַּחֲנִית 'אִרִּיף' אֲנִפִּי' (מִיּוֹלִית):
 פְּנִים אֲרוּכּוֹת) שֶׁהִיא בַּחֲנִית ב'כְּתוּר עֲלִיּוֹן' שֶׁלְּמַעְלָה מֵעֶשֶׂר הַסְפִּירוֹת וְהַדַּעַת

(42) ראה זח"ג צט, ב ובביאורו"ז שם. (43) ברכת שופרות במוסף דר"ה. (44) ראה זח"ב נב, ב. ביאורו"ז להצ"צ ס"ע תיא ואילך. וש"נ. (45) בשלח יד יט-כא. (46) תקו"ז בהקדמה (יז, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מִהַתְּוֹרָה, ולכן גם מי שנהג היפך התורה ועבר עבירה, חלילה, יכול לשוב
 ולהתקרב אל ה' בכוח התשובה שלמעלה מהתורה וְעֵנִין זֶה עבודת
 התשובה בדרגה כזו הוא לְמַעַלָּה יוֹתֵר מִזְכוּת אַבּוֹת, שמעלתה
 נחבאה לעיל וְהֵינּוּ, שְׁגָם פֶּאֶשֶׁר האדם נִמְצָא בְּמַצֵּב שְׁזָכוֹת
 אַבּוֹת אֵינָה מוֹעִילָה, ואין
 בכוחה לקרב ולחבר אותו לאלוקות
 לְפִי שְׁחָטָא וּפְגַם וְעֵבֶר אֵת
 הַדֶּרֶךְ, ויצר מסך מבדיל בינו ובין
 הקדוש ברוך הוא מִכָּל-מְקוֹם
 מוֹעִיל עֵנִין הַתְּשׁוּבָה, שְׁנַרְמָז
 בְּהוֹסְפֵת וּבִכֵּן הַד', שבכל זאת
 יוכל לשוב ולהתחבר עם ה' כיון
 שְׁמַגִּיעַ עֵנִין התשובה בְּעֶצְמוֹתוֹ
 יִתְבָּרֵךְ, כמבואר בהרחבה בחסידות
 שהתשובה מוֹעִילָה לכפר על חטאים
 ועוונות, כי החטא פוגם מלכתחילה רק
 בכוחות הגלויים של נפש האדם
 ובקשר שלהם עם בחינות באלוקות
 שיש להם קשר עם מעשיו של האדם,
 אבל כשהאדם שב בתשובה הוא
 מעורר את הקשר העמוק והפנימי של
 עצם הנשמה שלו עם הקדוש ברוך
 הוא בעצמו שהוא קשר שקיים תמיד
 ושום דבר לא פוגם בו כי התשובה
 'נוגעת' בעצם האלוקות בְּאֶמְתִּית
 עֶצְמוֹתוֹ, שְׁמֶשֶׁם הוא שְׂרָשׁ
 הַתְּשׁוּבָה וכאשר 'נוגעים' בעצמותו
 יתברך, ממילא הפגם שבכוחות
 הנחותים יותר נתקן ונשלם.
 ובפֶּרֶטִיּוֹת יוֹתֵר, הֵגָה בעוד
 ש"בכ"ן בגימטריא ע"ב, כמבואר
 לעיל, הרי וּבִכֵּן בְּתוֹסֶפֶת וְא"ו
 בְּגִימְטְרִיא חֲסֵדוֹ, החסד שלו
 שְׁהוּא הַחֲסֵד דְּשֵׁם הַיְוֵי
 שְׁלֻמְעֵלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, חסד
 נעלה יותר ממידת החסד כפי שהיא
 באה לפי הסדר של ירידת האור האלוקי מלמעלה למטה בצורה הדרגתית
 (כמו חוליות של שרשרת האחוות זו בזו) וְהוּא חסד הו' שלמעלה מ'סדר
 השתלשלות' לְמַעַלָּה מִזְכוּת אַבּוֹת שְׁהִיא לְמִטָּה מֶשֶׁם הַיְוֵי,
 כְּמוֹ שְׁכָתוּב שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לְמִשְׁחָ רַבְּנֵי וְאָרָא גו', שהתגלה
 אל האבות עם השמות "אל" ו"שדי" וְשִׁמִּי הַיְוֵי לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם
 (ובעבודת האדם היינו שעניין התשובה ה"ובכן" הרביעי, נעלה משלושת
 הבחינות תקיעה, שברים, תרועה שכנגד שלושת האבות). וְד' פְּעָמִים
 וּבִכֵּן הֵם ד' אֹפְנִים דְּרָגוֹת שֹׁנוֹת בְּהַמְשָׁכָה וּבַהֲתַלְּלוֹת בְּחֵסֶד הַיְוֵי,

הַמְּחַבְרִים את החסד והגבורה ביחד (בהיותו קו האמצעי הכולל גם את
 הימין וגם את השמאל ומחבר ביניהם הוּא מְבַחֲיֵנָה אֲוִירָא דְכִיָּא,
 אִיר טהור וְלָכֵן בְּפִסְקוֹ וַיֵּט כְּתִיב רוּחַ קָדִים, שְׁהוּא בְּחִינַת
 אֲוִיר קְדָמוֹן, וְעַל-יְדֵי-זֶה בַּהֲתַלְּלוֹת בְּחִינַת הָאוִיר הַקְדָּמוֹן לְמַעַלָּה
 שְׁגוֹרִם לְמִשְׁבַּח 'רוח קדים' לְמַטָּה
 נַעֲשֶׂה הָעֵנִין דְּקָרִיעַת-יָם-
 סוּף, שְׁעַל-זֶה נֶאֱמַר⁴⁷ וְאַתָּם
 תִּתְרַשְׁיוּ, בעת קריעת ים סוף אמר
 ה': לְמִשְׁחָ רַבְּנֵי "ואתם תתרישון", היינו
 שְׁהַגִּילִי הָאֱלֹקִי שִׁישׁ לְהַמְשִׁיךְ
 מִלְּמַעַלָּה כְּדִי לְפַעּוֹל את קריעת ים סוף
 הוּא לְמַעַלָּה מִהַמְשָׁכָה וּבַהֲתַלְּלוֹת מִתּוֹךְ
 'סדר השתלשלות' שִׁיכּוּלָה לְבוֹא
 בְּעַקְבוֹת מַעֲשֵׂי הָאָדָם מִלְּמַטָּה אֵלָּא
 בְּעִתִּיקָא תִּלְיָא מִלְּתָא⁴⁸ הַדָּבָר
 תְּלִי בְּבַחֲיַת 'עתיק יומין' (שנעתק
 ונבדל מהתגלות הנקראת 'יום') שְׁהִיא
 הַבְּחִינָה הַפְּנִימִית וְהַנְּעִלִית שִׁבְכַחֲיַת
 'כתר עליון' שְׁמַעֲשֵׂי הַתַּחְתּוֹנִים לֹא
 יִכּוּלִים לְעוֹרֵר (וכן מבואר בלקוטי
 תורה סוף פרשת ואתחנן: "וענין הג'
 פסוקים יסע ויבא ויט ישר הפך וישר
 שצריך להיות תחילה ממעלה למטה
 ואחר כך מטה למעלה ואחר כך חזר
 להיות ממעלה למטה והם ג' קוין").
 וְכִמּוֹ כֵּן יוֹכֵן גַּם בְּהַמְשָׁכָה
 שֶׁל הַתַּגְלּוֹת אֱלֹקוֹת מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה
 דְּרֹא-שֶׁהִשָּׁנָה, שְׁפִינּוֹן
 שְׁהַמְשָׁכָה הִיא מְבַחֲיֵנָה
 נַעֲלִית בְּיוֹתֵר, לָכֵן נִמְשָׁכָה
 הִיא עַל-יְדֵי ג' פְּעָמִים וּבִכֵּן,
 שְׁהוּא עֵנִין שֵׁם ע"ב ג'
 פְּעָמִים כְּנֶגֶד אַבְרָהָם יִצְחָק
 וְיַעֲקֹב בְּדוֹגְמַת הַמְשָׁכָה וּבַהֲתַלְּלוֹת
 בְּקִרְיעַת ים סוף, כמבואר לעיל.
 וְהֵגָה, כָּל זֶה הוּא פֶּאֶשֶׁר
 אֲכָשֶׁר דָּרָא הָדוּר מוֹכֶשֶׁר, היינו מצוי במצב רוחני נעלה. וְנוֹסֶפֶת לְזֶה
 יֵשְׁנוּ גַם וּבִכֵּן הַד', שְׁהוּא עֵנִין הַתְּשׁוּבָה, שְׁעַל-זֶה נֶאֱמַר⁴⁹
 בְּמִגִּלַּת אֶסְתֵּר בְּדַבְרֵי אֶסְתֵּר לְמַרְדֵּכִי שְׁהִיא חוֹשֶׁשֶׁת שְׁאִינָה רְאוּיָה לְגִשְׁתׁ לְמֶלֶךְ
 אַחֲשֹׁרֶשׁ וּבְכָל זֹאת תִּנְסֶה לְגִשְׁתׁ אֵלָּיו וְגַם בְּעֵינֵי זֶה מוֹפִיעַ הַבִּיטוֹ "ובכן",
 וּבִכֵּן אַבּוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא כֵדָת, הֵינּוּ, וְהַדָּבָר רּוֹמֵז לְמַצֵּב
 כֹּחַ בְּעַבְדוּת ה' שְׁגָם פֶּאֶשֶׁר עֵבֶר הָאָדָם עַל דָּת שֶׁל תּוֹרָה, וְהַתְּרַחֵק
 מֵאֵת הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, מִכָּל-מְקוֹם מוֹעִיל עֵנִין הַתְּשׁוּבָה,
 כְּדִי שִׁיכּוּל לְחַזֵּר וּלְהִתְקַרֵּב אֶל ה' לְפִי שְׁהַתְּשׁוּבָה הִיא לְמַעַלָּה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁלֹכָן נֶאֱמַר בְּהוֹדוֹ בפרק ק"ח בתהלים המתחיל ב"הודו לה' כי טוב
2 כי לעולם חסדו" ד' פְּעָמִים חֲסֵדוֹ, הוֹדוֹ גו' כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ,
3 יֹאמַר נָא גו' כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ, יֹאמְרוּ נָא בֵּית אֱהֲרֹן כִּי
4 לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ, יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי ה' כִּי לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ⁵⁰, שֶׁהֵם
5 ארבעת הפעמים "חסדו" שענינם הוא
6 חסד ה' הֵם כְּנֶגֶד ד' אוֹתִיּוֹת שֶׁם
7 הָיוּ, וְנִמְשָׁךְ אַחֲרֵיהֶן
8 בְּפִרְטוֹת יוֹתֵר בְּהִלָּל הַגְּדוֹל
9 פרק קל"ו בתהלים שָׁבוּ נֶאֱמַר כִּי
10 לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ כִּי פְּעָמִים,
11 שֶׁהוּא מְסַפֵּר הַגִּמְטְרִיא שֶׁל שֵׁם
12 הָיוּ (י"ד – ד – 10, ה"א – 5, ו"א – 6,
13 ה"א – 5 ובסך הכל 26). וְזֶהוּ גַם
14 בֵּן עֲנִין כִּי דוֹרוֹת מְבִירָא
15 העולם ועד מתן תורה שֶׁהָיוּ נִזְוִין
16 בְּחֲסֵדוֹ שֶׁל הַקָּב"ה⁵¹, וְלֹא
17 בזכות מעשיהם ועבודתם דָּאָף
18 שְׁדוֹרוֹת אֱלֹהֵי הָיוּ בְּלִמְיָה
19 רְצוּיִים, בַּמַּעֲשִׂיהֶם וְהַנְהַגְתָּם
20 שֶׁלֹכָן לֹא הָיוּ יְכוּלִים לִהְיוֹת
21 נִזְוִין מִבְּחִינַת חֲסֵד
22 דִּהְשִׁתְּלִשְׁלוֹת, כִּי לֹא הָיוּ רְאוּיִים
23 לְקַבֵּל הַשְּׁפָעָה מִמִּידַת הַחֲסֵד מִכָּל־
24 מְקוֹם, נִמְשָׁךְ גַּם לָהֶם
25 הַשְּׁפָעָת הַחֲסֵד, וּבִרְבּוּי
26 בְּיוֹתֵר, כִּפִּי שֶׁמִּצִּינוּ שְׂבֻאוֹתָן שֵׁנִים
27 בְּנֵי הָאָדָם חָיו שֵׁנִים רְבוֹת לְפִי
28 שֶׁהַמִּשְׁכָּה זֹאת הִיא מִצַּד שֵׁם
29 הָיוּ דְּוָקָא שֶׁעֲנִינֵינוּ הוּא גִילּוֹי
30 וְהַמִּשְׁכָּה בְּלִי גָבּוֹל (וְלֹכָן הוּא) הוּא הִיא
31 הוּא וְהִיא כֹּאחֵד, לַמַּעֲלָה מִהַגְבֵּל מִהַגְבֵּל
32 הַזֶּה וְכֵן לַמַּעֲלָה מִהַגְבֵּל מִהַגְבֵּל (מִהַגְבֵּל)
33 שֶׁלַּמַּעֲלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הוּא
34 מִשְׁפִּיעַ גַּם לְמִי שֶׁלֹא רָאוּ לְקַבֵּל
35 הַשְּׁפָעָה.
36 וְזֶהוּ פְּלִלוֹת עֲנִין עֲבוֹדַת
37 רֹאש־הַשָּׁנָה, שִׁישׁ בְּיָה ב' ⁵²
38 אוֹפָנִים שְׁתֵּי צוּרוֹת הַמַּתִּיחִסּוֹת
39 לְשֵׁתֵי דְּרָגוֹת שׁוֹנוֹת. אֶפְסָן הָא',
40 כְּאֶשֶׁר אֶכְשֶׁר דָּרָא, כְּשֶׁהוֹדוּ
41 מוֹכְשֶׁר וְנִמְצָא בְּדִרְגָּה גְבוּהָה בַּעֲבוּדַת
42 ה' שָׁאָז עֲנִין הַשּׁוֹפֵר הוּא הַמִּשְׁכָּה שְׁעַל־יְדֵי הָאֲבוֹת הַפּוֹעֵלַת
43 אֶת הַבִּיטוֹל בְּנַפְשׁ הָאָדָם כְּמִכְבָּאָר לַעֲלִי. וְאֶפְסָן הַב', בַּעֲבוּדַת הַרוּחָנִית שֶׁל
44 רֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא כְּאֶשֶׁר יִשְׁנֶם אֲצֵל הָאָדָם הַרוּצָה לְהִתְקַרֵּב לְאֱלֹהִים
- עֲנִינִים בְּלִמְיָה רְצוּיִים, וְצִרְיָה לְעִנֵּין הַתְּשׁוּבָה לְהִסִּיר עֲנִינִים
אֱלֹהֵי, הַמוֹנְעִים וּמַעֲכִבִים אֶת הָאָדָם מִלְּהִתְקַרֵּב לְאֱלֹהִים הֵנָּה אֲזַ עֲנִין
הַשּׁוֹפֵר הוּא עֲנִין אַחֵר שֶׁהוּא עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה שֶׁמִּגְעֵת לְמַעֲלָה
מִזְכוֹת אֲבוֹת, דָּג' אֲבוֹת הֵם בְּעֻקְדִים נִקְדִּים וּבְרָדִים⁵², כִּנְגַד
שְׁלוֹשָׁת הַעוֹלָמוֹת הַרוּחָנִיִּים הָעֲלִיּוֹנִים
שֶׁלַּמַּעֲלָה מַעֲלֵם הָאֲצִילוֹת, הַנִּקְרָאִים
עֻקְדִים "נִקְדִּים" וְ"בְרָדִים" וְ"בְרָדִים"
(שֶׁעֲנִינֵם מְבֹאָר בַּהֲרַחֲבָה בַּקְּבָלָה
וּבְחִסְדוֹת וְנִקְדוֹת הַדְּבָרִים הִיא
שֶׁבְ"עֻקְדִים" עֲרִיין אֵין הַתְּחַלְקוֹת
לְדִרְגוֹת שׁוֹנוֹת אֲלֹא כָל הַבְּחִינֹת הֵם
כַּעֲקוּדִים וְקִשּׁוּרִים יַחַד; בְּ"נִקְדִים" כָּל
בְּחִינָה הִיא עֲנִין בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ כִּי יֵשׁ
הַתְּחַלְקוֹת לְ"נִקְדוֹת" נִפְרָדוֹת;
וְ"בְרָדִים" הֵינּוּ הַתְּכַלְלֹת שֶׁל הַדְּרָגוֹת
הַשׁוֹנוֹת כְּמוֹ הַתְּכַלְלֹת שֶׁל כְּמָה גּוֹנִים
בִּיחָד) אֶמְנֶם עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה
מִמְשִׁיכִים בְּחִינַת הָאֱהָבָה
עֲצֻמִּית שֶׁל הַקָּב"ה לְיִשְׂרָאֵל,
שֶׁהִיא בְּדִרְגָּה יוֹתֵר גְּבוּהָה מִשְׁלוֹשָׁת
הַעוֹלָמוֹת הָאֲמּוּרִים וְלַמַּעֲלָה מִהַדְּרָגָה
שֶׁנִּמְשַׁכֵּת בְּזֻכּוֹת שְׁלוֹשָׁת הָאֲבוֹת
וְהוּא עֲנִין שֵׁם הָיוּ שֶׁלַּמַּעֲלָה
מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, אֶמְתִּית
עֲצֻמוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּעֲצֻמוֹ
שֶׁלַּמַּעֲלָה מִהַעוֹלָמוֹת הָאֲמּוּרִים.
(ו) אֶמְנֶם עֲדִין צִרְיָה לְהִכִּין
מִה שֶׁנִּתְבָּאָר לַעֲלִי שְׁעָקֵר
הַעֲבוּדָה הַכְּלִלִית שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה
הִיא עֲנִין הַבִּיטוֹל לְהִיּוֹת בְּבְחִינַת
כְּלִי רִיקָן מִחִזִּיק, דְּלִכְאוּרָה
הָרִי זֶה סוֹתֵר לְמִאֲמַר רְבוּתֵינוּ
וְ"ל"16 שֶׁאֲמָרוּ כִּי יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין מִדַּת
הַקָּב"ה לַמִּדַּת בִּשְׁר וְדָם שֶׁבְּמִידַת
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּלִי מְלֵא
מִחִזִּיק, כְּלִי רִיקָן אֵינוֹ
מִחִזִּיק, וְאֵילוֹ בְּמִידַת בִּשְׁר וְדָם
הַהִיפֵךְ הוּא הַנִּכּוֹן שֶׁרָק כְּלִי רִיקָן מִחִזִּיק
וְכָלִי מְלֵא אֵינוֹ מִחִזִּיק וְהַגְמָרָא מִבִּיָּאָה
עַל כֵּךְ פְּסוּקִים בָּהֶם נֶאֱמַר שְׂכָאֲשֶׁר
הָאָדָם שׁוֹמֵר אֶת מִצְוֹת ה' וְהוּא
בְּבְחִינַת "כְּלִי מְלֵא", אִזִּי הוּא זֹכֵה לְבִרְכּוֹת ה' שֶׁמִּזֶּה מוֹכֵן שְׁצִרְיָה
לְהִיּוֹת בְּבְחִינַת כְּלִי מְלֵא דְּוָקָא וּמְדוּעַ כֵּן מְדַגִּישִׁים אֶת הַמַּעֲלָה שֶׁל
כְּלִי רִיקָן?.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

לא די בכך כדי להעביר את החכמה לתלמיד כי **הרי ידוע המאמר**⁵⁶ 43
א קאפ קען מען ניט ארויפֿשטעלן, מילולית: אי אפשר להציב 44
ראש והכונה היא כי אם לתלמיד אין שכל מצד עצמו אין אפשרות 'לייצר' 45
לו שכל ו**בהקצרה** וכדי שהתלמיד יהיה מסוגל לקלוט את שכלו של הרב 46
אין ברירה אלא **שהתלמיד** עצמו 47
יהיה בר שכל וחכם, בבחינת "כלי 48
מלא". ו**ביחד עם זה, צריך** 49
התלמיד להיות גם כלי ריקן, 50
ללמוד מתוך ביטול הישות והמציאות 51
שלו **כמאמר**⁵⁷ **זרק מרה** 52
בתלמידים, שהתלמיד צריך להיות 53
מתוך (מידה מסוימת של) מורא ופחד 54
מפני הרב המלמד **והינו**, המושג 55
"זרוק מרה בתלמידים" משמעו **שלא** 56
זו בלבד שבשעת קבלת 57
השכל כאשר התלמיד מאזין לדברי 58
הרב ומשתדל לקלוט את הרעיון 59
השכלי **צריך התלמיד לרוקן את** 60
עצמו (אויסליידיקן זיך) 61
מרוצנות זרים המבלבלים 62
לשכל, לסלק מתוכו מחשבות 63
ותאוות בכל נושא אחר, דבר שעשוי 64
להפריע לו מלקלוט את הרעיונות של 65
הרב ולהתרכז לחלוטין בקליטת דברי 66
הרב **הנה עוד זאת**, ל"זרוק מרה" 67
יש משמעות נוספת **שגם בענין** 68
ההבנה והשגה עצמה (לא רק 69
בהכנות אליה) **שהיא כלי לשכל** 70
האמצעי לקליטת הרעיון השכלי, **בזה** 71
גופא עצמו **צריך להיות כלי** 72
ריקן, כלומר שהתלמיד נדרש לשלב 73
בין הצורך להיות "כלי מלא" ועליו 74
להיות חכם ומסוגל לקלוט את הדברים 75
העמוקים שרבו משפיע ובין הצורך 76
להיות "כלי ריקן" וללמוד מתוך 77
ביטול, דחיית הרצונות האשיים וריכוז 78
מוחלט **ויתרה מזה, שגם בענין** 79
זה עצמו שמשפיע לו גם כדי 80
לקלוט את הרעיון שהרב משפיע לו 81
צריך התלמיד להיות כלי ריקן, 82
והינו שלא יחשב מאומה בשכל שהוא מתרכז לקבל 83
ולקלוט את דברי הרב **אלא יקבל את דברי הרב כמו שהם**, 84

אף **הענין הוא, שבאמת** ההרגשה על "כלי ריקן" מצד אחד ועל "כלי 1
מלא" מצד שני **אין זו סתירה כלל, לפי שמצד הגוף ונפש** 2
הבהמית האדם צריך להיות בבחינת כלי ריקן, היינו לבטל את 3
הישות ואת המציאות שלו שנובעים מהגוף והנפש הבהמית ודווקא זו הדרך 4
להיות "מתחזק" וקולט אור אלוהי 5
בנפשו **אבל מצד נפש האלקית** 6
צריך האדם להיות בבחינת 7
כלי מלא, והינו שיהיה כלי 8
מלא בענינים דתורה ומצוות 9
וזו הדרך לקבל את ברכת ה'. **ובעמק** 10
יותר, הנה מלשון רבותינו 11
ז"ל שאמרו את ההבדל בין "כלי 12
מלא" ל"כלי ריקן" באמרה אחת 13
משמע שבאותו הענין עצמו 14
שצריך האדם להיות כלי ריקן, 15
דכלי ריקן מתחזק, בענין זה 16
עצמו צריך האדם להיות גם 17
כלי מלא, ויובן איך בכל זאת אין 18
כאן סתירה **על-פי מאמר** 19
רבותינו ז"ל אין הקב"ה נותן 20
חכמה אלא למי שיש בו 21
חכמה, שנאמר⁵³ **בספר דניאל** 22
יהיב חכמתא לחכימין⁵⁴, נותן 23
חכמה לחכמים **ואין השכינה** 24
שורה אלא על חכם וגבור 25
כוי⁵⁵, **ובאותיות הקבלה** 26
ענינו הוא, שהחכמה תתא 27
החכמה התחתונה, היינו חכמת האדם 28
בעולם הזה **היא כלי לחכמה** 29
עלאה החכמה העליונה, החכמה 30
האלוקית. **ויובן** הטעם לכך שהחכמה 31
שלמטה היא הדרך לקבל את החכמה 32
שלמעלה **על-דרך-משל מרב** 33
מורה **המשפיע שכל** רעיון שכלי 34
לתלמיד שבאין-ערוף אליו, 35
תלמיד שבין רמת הידע וההבנה שלו 36
לו של הרב יש פער עצום עד שאין 37
ביניהם כל דמיון **שצריך התלמיד** 38
להיות כלי מלא דוקא, והינו 39
שיהיה בר שכל, ורק אם התלמיד 40
עצמו חכם הוא מסוגל לקלוט במוחו מחכמתו העצומה של רבו **כי גם** 41
כאשר הרב המשפיע יש לו את כל המעלות של משפיע, 42

(53) דניאל ב, כא. (54) ברכות נה, א. (55) שבת צב, א. (56) סהמ"צ להצ"צ ג, א. סה"מ תרנ"ט ע" ג. ובכ"מ. (57) כתובות קג,

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בתפילה "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית" בכל זאת בכל
 השנה אין ענין של חודש אמיתי והמשכה חדשה שמעולם לא הייתה
 כמות, אלא רק המשכה והתגלות מן הכלל (שנמשך בראש-
 השנה) אל הפרט, לאותו יום בפרט אכל בראש-השנה הוא
 חודש החיות הכללית שנמשכת
 רק על שנה אחת בלבד, ולא
 יותר ובראש-השנה השני הבא
 אחריו נמשכת עוד פעם חיות
 על השנה השנייה הבאה אחר כך
 והיא חיות חדשה שלא הייתה מעולם
 כדברי רבנו הזקן ב'אגרת הקודש'
 שבספר התניא (סימן יד): "ובכל שנה
 ושנה יורד ומאיר... אור חדש ומחודש
 שלא היה מאיר עדיין מעולם".
 וב'חדש' שהוא ראש-השנה
 צריך להיות עבודת השופר,
 אשר במובן הרוחני נכללים בו כמה
 עניינים, ראשית שהוא ענין
 ההמשכה של הביטול ("כלי ריקן")
 שעל-ידי האבות פנ"ל, וגם
 צריך להיות בעבודת האדם
 הרמז שבשופר על עבודת
 התשובה (פאשר לא אכשר
 דרא כאשר הדור לא נמצא במצב
 רוחני נעלה והאדם זקוק לעבודת
 התשובה כתנאי וכהכנה להתקרבות
 לאלוהות), שהוא ענין ובכן
 הד' פנ"ל כפי שנתבאר ש"ובכן"
 הרביעי הוא ענין התשובה הבא בנוסף
 לשלושת ה"ובכן" שהם כנגד שלושת
 האבות.
 וזהו שמסמנים סיום הפסוק "תקעו
 בחודש שופר" הוא פי חק
 לישאל הוא, חק הוא
 ה'חותם בולט' שמלמעלה,
 שפועל פנשמות ישראל
 בחינת חותם שוקע, כמבואר
 בלקוטי תורה (שיר השירים בדיבור
 המתחיל "שימי כחותם") שיש שני
 סוגים של חותמות ו"אם האותיות שעל החותם שוקע, נעשה על השועה
 בולט. ואם האותיות שעל החותם בולט נעשה על השועה שוקע". ובנמשל
 — עליית העולמות מלמטה למעלה היא בחינת חותם בולט שגורם שתהיה
 המשכה מלמעלה למטה, חותם שוקע כי "אתערותא דלתתא" גורמת
 "אתערותא דלעילא", וכך להיפך ש"חותם בולט" מלמעלה למטה מעורר
 בבני ישראל בחינת "חותם שוקע" ד'חותם בולט' שמלמעלה הוא
 המשכת אהבה עצמית, מהקדוש ברוך הוא לבני ישראל ועל-

שְׁהָרִי אִם יִהְיֶה בְּשִׁכְלִי שֶׁל וַיִּנְסֶה בְּחוּךְ כֵּךְ לְהַתְּבוֹנֵן בְּדַבְרִים וּלְבַחֵן
 אוֹתָם לִפִּי הַהִבְנָה שֶׁלֹּ, אֲזִי תִהְיֶה הַשְּׁפָעַת הָרֵב מְעַרְכַּת עִם
 שִׁכְלוֹ שֶׁל הַתְּלָמִיד וְהַעֲרִיב הַזֶּה יִמְנַע מִהַתְּלָמִיד לְקַלּוֹת אֶת דְּבַרִּי הָרֵב
 כְּרֹאִי.
 וְעוֹד זֹאת קִיִּימַת סִיכָה נֹסֶפֶת
 שֶׁבְּגִלְלָה יֵשׁ לְשִׁלּוֹל מִחֻשְׁבָּה שֶׁל
 הַתְּלָמִיד בְּשִׁכְלוֹ שֶׁלֹּ חוּךְ כֵּדִי קִלְיִת
 דְּבַרִּי הָרֵב וְהוּא הָעֵקֶר, וְטַעַם זֶה
 חֲשׂוֹב יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר הַקּוֹדֶם שֶׁבְּשִׁפְעָה
 שִׁיחֻשְׁבֵּי הַתְּלָמִיד בְּשִׁכְלוֹ אֹדוֹת
 הָעֵנִינִן הַנִּשְׁפָּע, וַיִּנְסֶה לְבַחֵן
 וְלַעֲנִי בּוֹ לִפִּי כְּלִי הַהִבְנָה שֶׁלֹּ הָרִי
 בְּשִׁפְעָה זֹו שְׁבָה הוּא מִפְּעִיל אֶת
 הַשִּׁכְלֵי שֶׁלֹּ הָרִי הַתְּלָמִיד מֵאֲבָד אֶת
 דְּבַרִּי הָרֵב שֶׁמוֹשְׁפָּעִים אֵלָיו וְאִינוֹ
 מִקְבֵּל אֶת כָּל דְּבַרִּיו, שֶׁל הָרֵב
 אֵלָּא קִלְטֵי רַק חֶלֶק מֵהֶם שֶׁזָּדוּ עֵנִינִן
 גְּרוֹעַ עוֹד יוֹתֵר, מֵאִשֶּׁר הָעֵנִינִן
 הָאִמּוֹר לַעֲלִי הֵינּוּ הַחִסְרוֹן שֶׁנוֹבֵעַ
 מֵעִירּוֹב בֵּין שִׁכְלֵי הַתְּלָמִיד לְשִׁכְלֵי הָרֵב
 עַל-דֶּרֶךְ מָה שֶׁנִּתְבָּאֵר לַעֲלִי
 לְגַבִּי חוֹמֶרֶת מִחֻשְׁבָּה וְהַחֲמָדָה הַבִּלְתִּי
 רְצוּיָה שֶׁסְּלֹק הָאֹרֶץ הַעוֹבְדָה
 שֶׁבְּאוֹתָהּ שֶׁעַד הָאִדָּם לֹא עוֹסֵק בְּדַבְרִים
 חִיבִיִּים שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת גְּרוֹעַ
 יוֹתֵר מִהִירָדָה בְּרַעַ וְהַנּוֹק
 שֶׁבְּהַפְסֵד הָאֹרֶץ גָּדוֹל וְחִמּוֹר יוֹתֵר, וְכֵן
 גַּם לְעֵינֵינוּ — הַהִפְסֵד שֶׁל אִי קִלְיִת
 דְּבַרִּי הָרֵב חִמּוֹר יוֹתֵר מִהַעֲרִיב שֶׁל
 שִׁכְלֵי הַתְּלָמִיד עִם שִׁכְלֵי הָרֵב.
 וְכִמּוֹ כֵּן יוֹכֵן בְּנִמְשָׁל בְּעִבּוּדָה
 בְּעִבּוּדֵי ה' הַכִּלְלִית הַנִּדְרֶשֶׁת מֵהָאִדָּם
 בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁבְּכַת אֶחָת
 וּבְאוֹתוֹ הָעֵנִינִן עֲצָמוֹ צָרִיךְ
 לִהְיוֹת הַשִּׁלּוֹב בֵּין שְׁנֵי הָעֵנִינִים
 הַלּוֹל כְּלִי מְלֵא וְכְלִי רִיקָן, דְּעִם
 הַיּוֹת שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת כְּלִי מְלֵא
 בְּעֵנִינִים דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, וְכִאֲמֹר
 שׁוֹ הַדֶּרֶךְ לְהַמְשִׁכַת בְּרִכּוֹת ה' הִנֵּה
 בְּזָה עֲצָמוֹ בְּעִבּוּדָה שֶׁל לִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת עֲצָמָה צָרִיךְ לִהְיוֹת
 כְּלִי רִיקָן, רִיק מִתְּחוּשֶׁת יִשׁוּת עֲצָמִית וּמִצִּיאוֹת וְהֵינּוּ שִׁיחִיָּה בְּכַשְׁטוֹל,
 וְאִזְּ נַעֲשֶׂה כְּלִי קִבּוּלִי רֹאִי לְהַמְשִׁכַת אֱלֻקוֹת בְּנִשְׁמָתוֹ.
 וְזֶה הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַּפְּסוּק תִּקְעוּ בְּחֹדֶשׁ שׁוֹפֵר גו', בְּחֹדֶשׁ
 קָאִי הַכוֹנֶה עַל רֹאשׁ-הַשָּׁנָה שָׁבוּ נַעֲשֶׂה הַתְּחַדְּשוֹת הַחִיּוֹת
 הָאֱלֻקִּיּוֹת לְקִיּוֹם וְהַתְּהוּוֹת הָעוֹלָם עַל כָּל הַשָּׁנָה, דְּבָכֵל הַשָּׁנָה לְמִדּוֹת
 הַהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵהוּוֹה וּמִחִיָּה אֶת הָעוֹלָם כֹּל הַזְּמַן מִחֲדָשׁ (כְּפִי שֶׁאֲמַרִּים

ביאור בדרך אפשר

1 וְיִדְיָהּ הוֹדוּת לַהַמְשָׁכָה וְהַתְּגָלוֹת מִלְּמַעְלָה נַעֲשֶׂה 'חֹתָם שׁוֹקֵעַ'
2 לְמַטָּה, שֶׁהוּא עֲנִין הַבְּטוּל דְּכָלִי רִיקָן.
3 וְהָעֲנִין בְּזָה, שֶׁפֶּאֶשֶׁר לֹא מִסְפִּיק הָעֲנִין דְּזִכּוֹת אַבּוֹת, אֶלָּא
4 צָרִיךְ לְעֲנִין הַתְּשׁוּבָה שֶׁבְּשׁוֹפָר, אֲזִי לֹא דִי בַּהֲמַשְׁכַּת אֱלֻקוֹת עַל
5 דֶּרֶךְ הַרְגִּיל, ב'סדר השתלשלות' אלא
6 צָרִיכָה לְהִיּוֹת הַתְּגָלוֹת אֲהָבָה
7 עֲצִמִּית שֶׁמַּצֵּד עֲצֻמוֹתוֹ
8 יְתַבָּרֵךְ, כִּמְבוּאָר לַעִיל בַּמַּעַל
9 הַתְּשׁוּבָה וְכוּחָה לַפְּעוּל הַתְּקַרְבוֹת שֶׁל
10 הָאָדָם לְאֱלֻקוֹת כִּי עֲבֻדוֹת הַתְּשׁוּבָה
11 הָאָדָם 'מְגִיעַ' בְּקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּעֲצֻמוֹ
12 שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂים יִשְׂרָאֵל
13 בְּבַחֲיִינַת כָּלִי רִיקָן לְהַמְשִׁכַת
14 אֱלֻקוֹת, שֶׁזֶהוּ מִשְׁפָּט לְאֱלֹקֵי
15 יַעֲקֹב, שֶׁהוּא עֲנִין הַמְשִׁכַת

ביאור בדרך אפשר

1 אֱלֻקוֹת בִּיַּעֲקֹב, בְּחִינַת 'זַעִיר אֲנִפִּין', 'פְּנִים זַעִירוֹת' הֵינּוּ הַמִּידוֹת
2 שֶׁבְּסִפְּרוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שִׁיהִיָּה בְּהֵן תּוֹסֶפֶת אֹר וְלִמְטָה יוֹתֵר בְּבַחֲיִינַת
3 יו"ד עֶקֶב, בְּמִדְרָגוֹת הַתְּתָחוֹנוֹת בְּיוֹתֵר, וְהַתְּמַשְׁכָּה וְתוֹסֶפֶת
4 הַהֲשָׁפָעָה הִיא גַם בְּדִבְרֵים הַגְּשָׁמִיִּים, בְּכַתִּיבָה וְחִתִּימָה טוֹבָה
5 לְשָׁנָה טוֹבָה וּמִתְקָה בְּטוֹב
6 וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשֶׂה 'חֹתָם שׁוֹקֵעַ' לְמַטָּה, שֶׁהוּא
7 עֲנִין הַבְּטוּל דְּכָלִי רִיקָן. וְהָעֲנִין בְּזָה, שֶׁפֶּאֶשֶׁר לֹא
8 מִסְפִּיק הָעֲנִין דְּזִכּוֹת אַבּוֹת, אֶלָּא צָרִיךְ לְעֲנִין הַתְּשׁוּבָה שֶׁבְּשׁוֹפָר, אֲזִי צָרִיכָה
9 לְהִיּוֹת הַתְּגָלוֹת אֲהָבָה עֲצִמִּית שֶׁמַּצֵּד עֲצֻמוֹתוֹ יְתַבָּרֵךְ, שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂים
10 יִשְׂרָאֵל בְּבַחֲיִינַת כָּלִי רִיקָן לְהַמְשִׁכַת אֱלֻקוֹת, שֶׁזֶהוּ מִשְׁפָּט לְאֱלֹקֵי יַעֲקֹב, שֶׁהוּא
11 עֲנִין הַמְשִׁכַת אֱלֻקוֹת בִּיַּעֲקֹב, בְּחִינַת 'זַעִיר אֲנִפִּין', וְלִמְטָה יוֹתֵר בְּבַחֲיִינַת יו"ד
12 עֶקֶב, בְּמִדְרָגוֹת הַתְּתָחוֹנוֹת בְּיוֹתֵר, וְהַתְּמַשְׁכָּה הִיא גַם בְּדִבְרֵים הַגְּשָׁמִיִּים,
13 בְּכַתִּיבָה וְחִתִּימָה טוֹבָה לְשָׁנָה טוֹבָה וּמִתְקָה בְּטוֹב הַנֶּרְאָה וְהַנֶּגְלָה.

המשך ביאור למס' מנחות ליום רביעי עמ' א

גמרא

1 הגמרא מביאה כמה דעות בשיטת רבי שמעון, הדעה הראשונה:
2 אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרִיה דְּרַבִּי חִיָּא, מַאי מַעֲמָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁסוּבֵר
3 שֶׁאֵם לֹא נָתַן אֶת הַקּוֹמֵץ בְּכָלִי שֶׁרַת הַמִּנְחָה כְּשִׁירָה, אָמַר קִרְאָה וְשֶׁ
4 וְלֹא תִּקְרָא חֶמֶץ חֶלֶקֶם נִתְּתִי אֵתָּה מֵאִשִּׁי קִדֵּשׁ קִרְשִׁים הִיא
5 בְּחִפְּזָהּ וְכִפְּזָהּ, הִקִּישׁ הַכְּתוּב אֶת הַמִּנְחָה לַחֲטָאֵת וּלְאִשָּׁם,
6 וְלִמְדוּ מִזֶּה, שֶׁאֵם כָּא לְעוֹבְדָה – אֵם בֹּא לַעֲשׂוֹת אֶת עֲבֻדוֹת
7 הַקּוֹמֵץ בִּיד וְלֹא בְּכָלִי שֶׁרַת, (בְּחִפְּזָהּ), עוֹבְדָה בְּיָמֵינוּ, בְּקֶרֶב הַמִּטָּה
8 שְׁדָמוֹ נוֹרֵק בֶּאֱצָבָע יָמִין וְלֹא בְּכָלִי שֶׁרַת.
9 וְזוֹהוּ שֶׁהַפְּסוּק הִקִּישׁ מִנְחָה גַם לְאִשָּׁם, לִמְדוּ שֶׁאֵם יִרְצֶה לְהַנִּיחַ
10 אֶת הַמִּנְחָה בְּכָלִי יוֹכֵל לְעוֹבְדָה – לַעֲשׂוֹת עֲבֻדָּתָה כֹּאשֶׁר מִחֻזִּיק
11 אֶת הַכָּלִי בְּשִׁמְאָל כָּאֵשֶׁם, כְּלוֹמֵר, כְּמוֹ אִשָּׁם, שֶׁלְּדַעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן
12 זְרִיקַת דָּמוֹ בְּכָלִי, הָאֲחוּז בִּיד שְׁמָאֵל שֶׁל הַכֹּהֵן, כִּךְ גַּם הַמִּנְחָה
13 שֶׁהוֹקֵשָׁה לְאִשָּׁם יוֹכֵל לְהַנִּיחַ הַקּוֹמֵץ בְּכָלִי וְלִדְרוֹק עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ
14 בְּשִׁמְאָל.
15 מְבִיָּאָה הַגְּמָרָא דְּעָה שֵׁנִיָּה בְּשִׁיטַת רַבִּי שְׁמַעוֹן: וְרַבִּי יִנְאי אָמַר
16 שְׁטַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁאֵין צָרִיךְ כָּלִי הוּא מִכֵּין שֶׁקִּמְצוֹ מִתּוֹךְ
17 כָּלִי שֶׁרַת מַעֲלָה עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ וּמִקְטִירוֹ אֲפִילוֹ בְּחִפְּזָהּ (בְּאִבְנֵי-טוֹן),
18 וְאֲפִילוֹ בְּמִקְרָא שֶׁל תָּרֵשׁ – כֵּד שֶׁל חֶרֶס.
19 מְבִיָּאָה הַגְּמָרָא דְּעָה שְׁלִישִׁית בְּשִׁיטַת רַבִּי שְׁמַעוֹן: רַב נֶחֱמָן בֶּר
20 יֶצְחָק אָמַר, חֶבֶל מוֹדִים (וְגו') שֶׁל שְׁמַעוֹן בְּקוֹמֵץ שְׁמַעוֹן קִידוּשׁ
21 בְּכָלִי שֶׁרַת לְאַחַר שְׁנֵי מִקְמָצִים, אֵלֶּא שְׁסוּבֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן, שֶׁלְּאַחַר
22 שְׁקִידוֹ שֶׁל כָּלִי שֶׁרַת יוֹכֵל לְקַחְתּוֹ בִּידוֹ וְלִהְיוֹת עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ.
23 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל רַבִּי יְהוּדָה בְּרִיה דְּרַבִּי חִיָּא: מִיִּתְיָב, שֵׁנִי
24 בְּבִרְיָאָה (תּוֹסֶפֶת דְּבִרְיָאָה פ"א ה"ח), הִקְטִיר חֶלְבִּים וְאֶבְרִים וְעֵצִים שֶׁל
25 מַעֲרִכָה שֶׁהָעֵל לְמִזְבֵּחַ בִּין בִּיד בִּין בְּכָלִי בִין בְּיָמִין וְכִין בְּשִׁמְאָל
26 בְּשִׁרְיָן, הַקּוֹמֵץ וְהַלְבִּינָה שֶׁהָעֵל לְמִזְבֵּחַ בִּין בִּיד בִּין בְּכָלִי
27 בִּין בְּיָמִין בִּין בְּשִׁמְאָל בְּשִׁרְיָן, הִיא מְבוּאָר שֶׁרִשְׁאֵי הַכֹּהֵן לְהַקְטִיר
28 הַקּוֹמֵץ בִּיד בִּין בְּיָמִין וְכִין בְּשִׁמְאָל, וְהַיּוֹבָהּ – פִּירְכָּה לְדַבְּרֵי רַבִּי
29 יְהוּדָה בְּרִיה דְּרַבִּי חִיָּא שְׁסוּבֵר שֶׁשְׁמַעוֹן בִּיד מְקַטֵּיר רַק בְּיָמִין,
30 וּבְרִיָּאָה זֶה הַמְּכַשִּׁירָה הַקְטֵרָה קוֹמֵץ בִּיד, בַּהֲכָרָה לְדַעַת רַבִּי
31 שְׁמַעוֹן גְּשִׁינִית, שְׁסוּבֵר קוֹמֵץ כֹּשֶׁר לֹא כָלִי שֶׁרַת.
32 מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא: אָמַר לָךְ רַבִּי יְהוּדָה בְּרִיה דְּרַבִּי חִיָּא, לְצַדִּיקִין קִתְּנִי,
33 כְּלוֹמֵר מִזֶּה שֶׁנִּשְׁנָה בְּבִרְיָאָה 'כִּין בְּיָמִין בִּין בְּשִׁמְאָל', אֵין פִּירוּשׁוֹ
34 שֶׁרִשְׁאֵי לְאַחֲזוֹ אֶת הַקּוֹמֵץ בִּין בְּיָמִין וְכִין בְּשִׁמְאָל, אֵלֶּא שֶׁאֵם בֹּא

1 לְאַחֲזוֹ אֶת הַקּוֹמֵץ בִּיד, יֵשׁ לוֹ לִיטְלוֹ בְּיָמִין דְּוֹקָא, וְאֵם בֹּא לְאַחֲזוֹ
2 בְּכָלִי, רִשְׁאֵי לִיטְלוֹ בִּין בְּיָמִין וְכִין בְּשִׁמְאָל, וְזֶה הוּא כְּרַבִּי יְהוּדָה
3 שְׁסוּבֵר, שֶׁאֵם בֹּא לְעוֹבְדָה בִּיד יִטְלוֹ בְּיָמִין, וְאֵם בֹּא לְעוֹבְדָה בְּכָלִי,
4 יִטְלוֹ בִּין בְּיָמִין וְכִין בְּשִׁמְאָל.
5 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל רַב נַחֲמָן שְׁסוּבֵר שֶׁאֵין לְרַבִּי שְׁמַעוֹן צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ
6 אֶת הַקּוֹמֵץ בְּכָלִי שֶׁרַת: תָּא שְׁמַע שֶׁלֹּא דַבְּרִי רַב נַחֲמָן. שֵׁנִי
7 בְּבִרְיָאָה, קִמְצוֹ שֶׁלֹּא מִתּוֹךְ כָּלִי שֶׁרַת, וְקִידֵּשׁוּ – לְאַחַר שְׁקִמְצוֹ
8 נִתְּנוּ שֶׁלֹּא בְּכָלִי שֶׁרַת, וְכִךְ הָעֵל עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְהַקְטִירוֹ שֶׁלֹּא
9 בְּכָלִי שֶׁרַת, פְּסוּל הַקּוֹמֵץ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְקַדֵּשׁ הַקּוֹמֵץ, וְקוֹמֵץ שֶׁלֹּא
10 נִתְקַדֵּשׁ פְּסוּל. רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְכַשְּׁרִין אֶת הַקּוֹמֵץ בְּמִטָּה
11 לְתוֹךְ הַכָּלִי וְאֲפִילוֹ שֶׁאֵינוֹ כָּלִי שֶׁרַת, וְקִשָּׁה עַל רַב נַחֲמָן שֶׁאִמַּר
12 שֶׁגַם לְרַבִּי שְׁמַעוֹן צָרִיךְ קִידוּשׁ קוֹמֵץ מִתּוֹךְ 'כָּלִי שֶׁרַת' דְּוֹקָא.
13 מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא: אֵל תִּפְרֹשׁ בְּדַבְּרֵי הַבְּרִיָּאָה 'בְּמִטָּה כָּלִי' שֶׁאֵין
14 צָרִיךְ כָּלִי שֶׁרַת, אֵלֶּא כִךְ אֵימָא – תִּגְרוּס בְּדַבְּרֵי הַבְּרִיָּאָה, מֵאִמְתִּי
15 אֵין צוּרֵךְ בְּכָלִי שֶׁרַת, מִפְּנֵי כָּלִי וְאֵלֶּךְ – לְאַחַר שֶׁנִּיתֵן הַקּוֹמֵץ בְּכָלִי
16 שֶׁרַת וְנִתְקַדֵּשׁ, שׁוּב אֵינוֹ טַעוֹן כָּלִי שֶׁרַת, אֵלֶּא יוֹכֵל לְהוֹלִיכּוֹ
17 וְלִהְיוֹת עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ. וְלַעֲשׂוֹל גַּם רַבִּי שְׁמַעוֹן מִצְרִיךְ כָּלִי
18 שֶׁרַת לְקַדֵּשׁ אֶת הַקּוֹמֵץ.
19 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עוֹד קוֹשִׁיָא עַל רַב נַחֲמָן: תָּא שְׁמַע רֵאִיָּה שֶׁלֹּא כְּרַב
20 נַחֲמָן שֶׁאִמַּר שֶׁגַם רַבִּי שְׁמַעוֹן מִצְרִיךְ לְקַדֵּשׁ אֶת הַקּוֹמֵץ בְּכָלִי שֶׁרַת.
21 שֵׁנִי בְּבִרְיָאָה, וְהַכְּסִים אֹמְרִים, הִרְמַת הַקּוֹמֵץ מִן הַמִּנְחָה מִפְּנֵי
22 כָּלִי שֶׁרַת. בִּיצָדָה, קוֹמְצוֹ מִתּוֹךְ כָּלִי שֶׁרַת, וּמִקְדִּישׁוֹ בְּכָלִי שֶׁרַת, וּמַעֲלֵהוּ
23 וּמִקְטִירוֹ בְּכָלִי שֶׁרַת. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמַר בִּין שְׁקִמְצוֹ מִתּוֹךְ כָּלִי שֶׁרַת,
24 מַעֲלֵהוּ לְמִזְבֵּחַ וּמִקְטִירוֹ שֶׁלֹּא בְּכָלִי שֶׁרַת וְדִין – הַקּוֹמֵץ שֶׁהוֹקֵטֵר עַל
25 גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ כֹּשֶׁר. וּמְבוּאָר בְּבִרְיָאָה שֶׁלְּדַעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן אֵין צוּרֵךְ
26 לְקַדֵּשׁ אֶת הַקּוֹמֵץ בְּכָלִי שֶׁרַת, וְקִשָּׁה עַל רַב נַחֲמָן שֶׁאִמַּר שֶׁצָּרִיךְ
27 לְקַדֵּשׁוֹ.
28 מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא: אֵל תִּפְרֹשׁ אֶת דַּבְּרֵי הַבְּרִיָּאָה בְּדַעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן,
29 שֶׁאֵין צָרִיךְ לִיתֵן אֶת הַקּוֹמֵץ בְּכָלִי שֶׁרַת לְקַדֵּשׁוֹ, אֵלֶּא כִךְ אֵימָא
30 (וְגו') בִּין שְׁקִמְצוֹ וְקִדֵּשׁוֹ עַל יְדֵי שֶׁנִּתְּנוּ מִתּוֹךְ כָּלִי שֶׁרַת אֵינוֹ
31 טַעוֹן עוֹד כָּלִי שֶׁרַת, אֵלֶּא מַעֲלֵהוּ וּמִקְטִירוֹ לֹלֵא כָּלִי שֶׁרַת וְדִין.
32 הַגְּמָרָא מְבִיָּאָה עוֹד קוֹשִׁיָא עַל רַב נַחֲמָן: תָּא שְׁמַע רֵאִיָּה שֶׁלֹּא כְּרַב
33 נַחֲמָן. שֵׁנִי בְּבִרְיָאָה, קִמְצֵין בְּיָמִין וְלֹא נָתַן בְּכָלִי שֶׁרַת, וְנָתַן
34 בְּשִׁמְאָל, וְהַיּוֹרֵד לְיָמִינוֹ, שֶׁהִיּוֹת שְׁקִמְצֵין בְּיָמִין גַּם שֶׁאֵין הָעֲבֻדוֹת
35 צָרִיכוֹת לְהִיעֲשׂוֹת בְּיָמִין. אֲבָל אֵם לְאַחַר שֶׁנָּתַן בְּשִׁמְאָל

ביאור בדרך אפשר

1 **אתם נציבים** עומדים **היום כלכם** גו'1 כל בני ישראל יחדיו
 2 מ"ראשיכם שבטיכם" בעלי המעלות החשובים ביותר עד "חוטב עצים ושואב
 3 מימך" היורדים שבעם, **ומבאר בזה ב'לקוטי תורה'** מאמרי אדמו"ר
 4 הזקן לפרשיות התורה של החומשים ויקרא, במדבר דברים (ושיר השירים)
 5 **ריש ראש**, התחלת **פרשתנו**2,
 6 פרשת ניצבים, **דהנה פרשה זו**
 7 **קורין בתורה** בציבור **לעולם**
 8 תמיד, מידי שנה, ללא הכרל באיזה
 9 יום בשבוע חל ראש השנה, **קדם**
 10 **ראש השנה**, **ומרמז** והקשר של
 11 פרשת ניצבים לראש השנה, נרמז
 12 **במלת** אתם ניצבים **"היום"**
 13 **דקאי** הביטוי 'היום' מכון **על**
 14 **ראש השנה**3, היום שנקרא בדברי
 15 חכמינו ז"ל ובנוסח התפילה של ראש
 16 השנה **"זה היום תחלת**
 17 **מעשיך"**4 כלומר, יום התחלת
 18 הבריאה (על שם שבים זה נברא אדם
 19 הראשון).
 20 **ומבאר בזה**, אדמו"ר הזקן
 21 ב'לקוטי תורה' **שזהו ענין "אתם**
 22 **נציבים היום"**, לפי המשמעות
 23 הפנימית של הדברים **שבראש-**
 24 **השנה נציבים ועומדים** יחד
 25 באחדות מלאה **כל נשמות**
 26 **ישראל**, מכל הסוגים
 27 מ"ראשיכם שבטיכם" שהם
 28 אנשים נעלים בעלי נשמות גבוהות
 29 עד **"חטב עצים ושואב**
 30 **מימך"**, שהם אנשים פשוטים בעלי
 31 נשמות נמוכות, ובראש השנה כל
 32 הנשמות ניצבות ועומדות ביחד **באפן**
 33 **"נציבים כלכם"**, בתכלית
 34 ההתאחדות, **כלם לאחדים**
 35 **באחד**, והסיבה להתאחדות
 36 המוחלטת הזו, עד לאחדות ברמה
 37 שבה כל ההבדלים הללו לא ניכרים,
 38 בראש השנה **למעלה בשרשם ומקורם הכי עליון**, באלוקות
 39 **ששם כלם** כל הנשמות, בין אלה שאחר כך יורדות וירדה מועטת ונשארות
 40 נשמות גבוהות, ובין אלה שיורדות וירדה גדולה מהשורש העליון ונעשות
 41 נשמות נמוכות, הרי בהיותן בשורש העליון **הם** כל הנשמות כולן **"חד"**,
 42 מציאות אחת **ממש**.

בס"ד. שבת פרשת ניצבים, כ"ח אלול ה'תשמ"ח. (הנחה בלתי מוגה)

אתם נציבים היום כלכם גו'1, **ומבאר בזה**
ב'לקוטי תורה' **ריש פרשתנו**2, **דהנה**
פרשה זו קורין לעולם קדם ראש השנה, **ומרמז**
במלת "היום" דקאי על ראש השנה3, **"זה היום**
תחלת מעשיך"4. **ומבאר בזה**, **שזהו ענין "אתם**
נציבים היום", **שבראש השנה נציבים ועומדים**
כל נשמות ישראל, מ"ראשיכם שבטיכם" עד
"חטב עצים ושואב מימך", **באפן ד"נציבים**
כלכם", בתכלית ההתאחדות, **כלם לאחדים**
באחד, מפיון שמתעלים למעלה **בשרשם**
ומקורם הכי עליון, **ששם כלם הם "חד" ממש**.
ולהבין בעמק יותר ענין "אתם נציבים היום"
גו', **הנה במה שפתוב "לפני ה'**
אלקים", **יש לפרש הפונה בזה**, **שלא רק**
ש"לפני" הינו לפנימיות, **ש"נציבים כלכם"**
הוא בפנימיות ד"ה' אלקים", **על-דרך המבאר**
במקום אחר5 **במה שכתוב**6 **ואלה המשפטים**
אשר תשים לפניהם, **"לפנימיותם"**, **אלא יתרה**
מזו, **ש"לפני ה' אלקים"** הינו למעלה מבחינת
 20 **"ה' אלקים"**. וכמוכן **ממה שכתוב בהגהה**
 21 **ב'לקוטי תורה' שם**2 **דאיתא ב"רבות"**7:

ביאור בדרך אפשר

43 **ולהבין בעמק יותר ענין "אתם נציבים היום"** גו', עניין
 44 ההתאחדות המוחלטת של כל נשמות ישראל בראש השנה, **הנה במה**
 45 **שפתוב בפסוק זה**, אתם ניצבים היום כולכם **"לפני ה' אלקים"**,
 46 **יש לפרש הפונה בזה**, **שלא רק ש"לפני" הינו לפנימיות**,
 47 **ש"נציבים כלכם"** הוא
 48 **בפנימיות ד"ה' אלקים"**,
 49 פירוש אחד ב"לפני ה' אלקים" הוא
 50 "לפני" מלשון פנימיות, והכוונה היא
 51 שבראש השנה נשמות ישראל ניצבות
 52 ועומדות בפנימיות של ה' אלקים,
 53 היינו שההתקרבות וההתקשרות
 54 לאלוקות היא בעומק ובפנימיות
 55 האלוות, **על-דרך המבאר**
 56 **במקום אחר**5 בתורת החסידות
 57 **במה שכתוב**6 בתחילת פרשת
 58 משפטים **ואלה המשפטים** של
 59 משפטי התורה **אשר תשים** שמש
 60 רבנו ילך וישים **לפניהם**, לפני בני
 61 ישראל, **"לפנימיותם"**, ולפי
 62 הפירוש הפנימי הכוונה שמש רבינו
 63 לא רק ילמד את בני ישראל את
 64 ההלכות אלא גם יחדיר את הדברים אל
 65 תוך הפנימיות שלהם, וכן יש לפרש
 66 את הכתוב כאן **"אתם ניצבים היום**
 67 **כולכם לפני ה' אלקים"** שבני ישראל
 68 ניצבים ועומדים בעומק ובפנימיות של
 69 ה' אלקים, כאמור לעיל, ועל כך
 70 מוסיף ומחדש כאן כי לא זו בלבד
 71 **אלא יתרה מזו**, יש פירוש נוסף
 72 ב"לפני" האמור כאן שהוא נעלה יותר
 73 וחידוש גדול יותר מהפירוש של
 74 "לפני" מלשון פנימיות, והוא הפירוש
 75 **ש"לפני ה' אלקים"** הינו
 76 למעלה מבחינת **"ה'**
 77 **אלקים"**, כלומר "לפני" במובן
 78 של קודם, גבוה יותר ונעלה יותר.
 79 ואס"כ "לפני ה' אלקים" פירושו שנשמות ישראל עומדות וניצבות בראש
 80 השנה בכזו התעלות והתקרבות גדולה לאלוקות, הנעלית יותר מדרגת
 81 האלוות הנקראת "ה' אלקים".
 82 **וכמוכן** יש ללמוד את הפירוש הזה ולמצוא לו תמיכה וסיוע **ממה**
 83 **שפתוב בהגהה ב'לקוטי תורה' שם**2 פרשת ניצבים **דאיתא**
 84 **ב"רבות"**7 מובא בדברי חכמינו ז"ל במדרש רבה: **במלאכים**

(1) ריש פרשתנו (ניצבים כט, ט). (2) מז, א. (3) ראה רמ"ז לוח"ב לב, ב. וראה גם זח"ג רלא, א. פענח רזא ס"פ ניצבים.
 (4) תפלת מוסף דר"ה, מר"ה כז, א. (5) תו"א משפטים עה, ג. תו"ח שם תט, רע"א. ועוד. (6) ר"פ משפטים. (7) שמו"ר פט"ו,

ביאור בדרך אפשר

1 נֹאמְרָם שְׂרָפִים עוֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ, וּבִנְשָׁמוֹת נֹאמְרָם
2 נֹצְבִים הַיּוֹם, וְעֵינָן מָה שֶׁכָּתוּב מֵעֵינָן הַחֹסֶבֶר עַל פִּי חֲסִידוֹת שֶׁל
3 הַכְּתוּב בְּתִיאֹר הַמְּרַכְּבָה הַעֲלִינָה בְּנִבּוּאָה יִשְׁעִיהָ "שְׂרָפִים מְלָאכִים
4 עֲלֵינוּ הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם זֶה עוֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ", מַעַל ה' הַיּוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא

5 רַם וְנִישָׁא, כְּבִיכּוֹל, וְעַל פִּסְקוֹ זֶה

6 "שְׂרָפִים עוֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ" כְּתוּב

7 בְּבִאֹר בְּמֵאמְרָ שְׂבָא בְּתוֹר בִּיאֹר

8 לְמֵאמְרָ שֶׁלְּפָנָיו בִּלְקוּטֵי תוֹרָה פְּרִשְׁתָּה

9 אִמּוֹר עַל פִּסְקוֹ⁹ וְנִקְדָּשְׁתִּי

10 בְּתוֹךְ פְּנֵי יִשְׂרָאֵל¹⁰, (שֶׁם

11 מִבּוֹאֵר: "... הֵם מִתְּלַחֲבִים וּמִתְּלַחֲטִים

12 בְּתַשְׁקָה וְרִשְׁפֵי אֵשׁ לְאַסְתַּכְּלָא בִּיקְרָא

13 דְּמִלְכָא [לְהַסְתַּכְּל בְּכַבּוֹד הַמֶּלֶךְ]

14 בְּבַחֲנִית סוֹכֵב כָּל עַלְמִין שְׁהוּא קְדוֹשׁ

15 וּמוֹבֵדל, וְלֹכֵן נִקְרָאִים שְׂרָפִים עַל שֶׁם

16 הַרְשָׁפִי אֵשׁ וְהַתְּשׁוּקָה הַנִּפְלְאָה...

17 לְהִיכַל בְּבַחֲנִית סוֹכֵב כָּל עַלְמִין...

18 וְלֹכֵן נֹאמְרָ עֲלֵיהֶם שְׂרָפִים עוֹמְדִים

19 מִמַּעַל לוֹ. וּמִבּוֹאֵר לְעֵיל הַקּוּשִׁיא אִיךְ

20 שִׁיךְ לֹמֵר עַל הַנְּבִיא שְׁעוֹמֵד מִמַּעַל

21 לְשִׁכְנָה כְּבִיכּוֹל. וְהַעֲנִין דִּישְׁעִיהָ אִמּוֹר

22 וְאִרְאָה אֶת אֲדִי יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רַם כִּי

23 שְׂרָפִים עוֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ. וּפִירִישׁ שֶׁם

24 אֲדִי הוּא בְּחִינַת מִדַּת מַלְכוּתוֹ וְיִתְבָּרן...

25 כְּמוֹ שֶׁהִיא מְלוּבֶשֶׁת בְּהַעוֹלָמוֹת

26 בְּבַחֲנִית מִמַּלָּא כָּל עַלְמִין... עַל יְדֵי

27 גְּבוּרוֹת וְצִמְצוּמִים תַּחֲלָה לְצִמְצוּם הָאוֹר

28 וְהַחֲיוֹת עַד שִׁיחִיהָ יִכּוֹל לְהַתְּלַבֵּשׁ

29 בְּהַעוֹלָמוֹת וּשְׂתִיחָהוּ בְּבַחֲנִית גְּבוּל

30 וּמִדָּה... וְעַל זֶה אִמּוֹר שְׂרָפִים עוֹמְדִים

31 מִמַּעַל לוֹ. כְּלוֹמֵר כֵּאֵילוֹ הֵן לְמַעַלָּה

32 מִבְּחִינַת שֶׁם אֲדִי... שְׁהוּא בְּחִינַת מִמַּלָּא

33 כָּל עַלְמִין. מִפְּנֵי שֶׁעִיקָר תְּשׁוּקָתָם לְהִשָּׁג בְּחִינַת סוֹכֵב כָּל עַלְמִין הַנִּקְרָא קְדוֹשׁ.

34 דִּהְיִינוּ שֶׁתְּשׁוּקָתָם לְצִאֵת מִהַגְּבֻלָּתָם וְצִמְצוּמָם מִכּוּחַ הַפְּעוּל הָאֱלֹקִי הַמַּחְיִיה

35 אוֹתָן בְּבַחֲנִית צִמְצוּם מִבְּחִינַת מִמַּלָּא כָּל עַלְמִין וְלִהְדַּבֵּק בְּבַחֲנִית סוֹכֵב כָּל

36 עַלְמִין וְלִהְיוֹת כִּי אֵל אֲשֶׁר רֹחַם פּוֹנֵה בְּתַשְׁקוּתָם יִקְרָא בְּשֵׁם עוֹמֵד שֶׁם

37 [=עַל-יֶדֶךָ "הִיכִן שְׁהוּא רְצוֹנוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁם הוּא נִמְצָא] וְהוּא שֶׁהַשְׂרָפִים

38 עוֹמְדִים בְּתַשְׁקוּתָם מִמַּעַל לוֹ לְשֶׁם אֲדִי רְצוֹנוֹ לֹמֵר שֶׁתְּשׁוּקָתָם בְּבַחֲנִית סוֹכֵב

39 כָּל עַלְמִין". עַד כֵּן מִלְּקוּטֵי תוֹרָה שֶׁם. וּבִמְקוֹם אַחֵר בְּחִסְדֵּי מוֹבָא שְׁעִינִין

40 זֶה שֶׁהַשְׂרָפִים נִחְשָׁבִים כְּעוֹמְדִים מִמַּעַל לְשֶׁם אֲדִי כִּי זֶה תְּשׁוּקָתָם הוּא הַמְּקוֹר

41 לְתוֹרַת הַבְּעֵלִי-שֶׁם-טוֹב אֲשֶׁר בְּמְקוֹם שֶׁמִּשְׁחַבְּתוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁם הוּא נִמְצָא.

42 וְעַל-יֶדֶךָ זֶה יוֹכֵן עֵינָן אֶתְּם נֹצְבִים הַיּוֹם לְפָנֵי ה', עַד-כֵּן

43 לְשׁוֹן הַהִגָּהָה בְּמֵאמְרָ "אֶתְּם נִצְבִים". וּמִזֶּה מוֹכֵן, דְּכָשֶׁם

ביאור בדרך אפשר

44 שְׁעִמִּידַת הַשְׂרָפִים הִיא "מִמַּעַל לוֹ", לְמַעַלָּה מִ"אָדָם
45 הָעֲלִיִן שֶׁעַל הַכִּסֵּא" וְנִכְמָבָא בְּמְקוֹם אַחֵר¹¹ הַבִּאֹר בְּזֶה
46 אִיךְ בְּאֵמַת הַמְּלָאכִים הַנִּקְרָאִים "שְׂרָפִים" יִכּוֹלִים לְהַתְּעַלּוֹת כָּל כֵּךְ (אִם זֶהוּ
47 עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּמַחְשָׁבָה הַמַּחְשָׁבָה וְהַתְּשׁוּקָה שֶׁלָּהּ לִהְיוֹת בְּדִרְגָּה

48 זוֹ, אוֹ עַל-יְדֵי עֲבוּדַת "וְקִרָא

49 זֶה אֵל זֶה וְאִמְרָ" גו'¹²),

50 עַל-יֶדֶךָ זֶה כְּמוֹ הַפִּירוּשׁ הָאִמּוֹר

51 בַּעֲנִיין "מִמַּעַל לוֹ" מוֹכֵן גַּם בַּעֲנִיין

52 "אֶתְּם נֹצְבִים הַיּוֹם לְפָנֵי ה'",

53 דְּ"לְפָנֵי ה'" הֵינּוּ לְמַעַלָּה

54 מִשֶּׁם הַיּוֹם.

55 וְכֵן מוֹכֵן גַּם מִהַמְשָׁךְ רִצּוֹן וְסוֹדֵר

56 הָעֲנִינִים בְּמֵאמְרָ¹³ זֶה בִּלְקוּטֵי

57 תוֹרָה פְּרִשְׁתָּה נִצְבִים, שְׂמִיכָאָר שֶׁם

58 שְׁעִינִין עֲבוּדַת ה' שֶׁל הַנִּשְׁמוֹת

59 בְּיוֹם רֵאשִׁי-הַשָּׁנָה ("אֶתְּם

60 נֹצְבִים הַיּוֹם") הִיא הַכְּתָרַת

61 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְמֶלֶךְ

62 מַחֲדָשׁ, כְּדִבְרֵי הַגְּמָרָא שֶׁהַתְּקִיעָה

63 בְּשׁוּפָר בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה וְכֵן אִמִּירַת פִּסְקוֹי

64 מַלְכוּת וְזִכְרוֹנוֹת וּשְׁפּוֹרוֹת בְּתַפִּילַת

65 מוֹסָף שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה, הִיא כְּדִי

66 שְׁתַּמְּלִיכוּנִי עֲלֵיכֶם¹⁴. דְּמִזֶּה

67 גּוֹפֵא עֲצֻמוֹ שֵׁישׁ בְּכֶתֶם שֶׁל

68 יִשְׂרָאֵל לְהַכְתִּיר אֶת הַקְּדוֹשׁ-

69 בְּרוּךְ-הוּא לְמֶלֶךְ, שְׁתַּמְּלִיכוּנִי עֲלֵיכֶם¹⁴. דְּמִזֶּה

70 לִהְיוֹת מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם וְעַל הָעוֹלָם, מוֹכֵן

71 שֶׁהֵם עֲצֻמָּם לְמַעַלָּה מִבְּחִינָה זוֹ. דְּהִגָּם שֶׁגַּם לְפָנֵי-זֶה

72 זֶה שֶׁל הַמַּלְכוּת, וְלֹכֵן יֵשׁ לָהֶם אֵת

73 הַכּוּחַ לְפַעּוֹל וְלַחֲדָשׁ אֶת מַלְכוּתוֹ שֶׁל

74 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעוֹלָם. דְּהִגָּם

75 שֶׁגַּם לְפָנֵי-זֶה לְפָנֵי שְׁבִי יִשְׂרָאֵל

76 מְעוֹרְרִים וּמַחֲדָשִׁים, כְּבִיכּוֹל, אֵת הַרְצוֹן לְמַלְכוּת יֵשׁ כְּכֹר לְמַעַלָּה בְּאֱלֻקוֹת

77 בְּחִינַת רְצוֹן לְמַלְכוּתָהּ, מְפַל-מְקוֹם רְצוֹן זֶה שְׁקִיִּים לְפָנֵי

78 הַהֲתַעֲרוּרוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא בְּבַחֲנִית רְצוֹן הַמַּחְלָט

79 בְּעֲצֻמוֹתוֹ¹⁵, כְּמִבּוֹאֵר בְּהַרְחָבָה בְּמֵאמְרֵי הַחֲסִידוֹת שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה, הַשֵּׁלֶב

80 הָרֵאשׁוֹן בְּרִצּוֹן הָעֲלִיִן לְמַלְכוּת נִקְרָא רְצוֹן הַמּוֹחֵלֵט כִּי מְדוּבָר בְּהַחֲלָטָה

81 בְּלִבָּד וְלֹא בְּרִצּוֹן גָּלוּי. לְהַבְנִית הַרְבִּירִים מוֹבָא מִשֶּׁל מִנְפַּשׁ הָאָדָם. כְּמוֹ אִם

82 הַבּוֹנֵה בֵּית שְׁקוֹדֵם הַבְּנִיָּה יֵשׁ לוֹ רְצוֹן לְבִנוֹת בֵּית וְכִדִּי שֶׁהַרְצוֹן אֲכָן יִהְיֶה מִנִּיעַ

83 לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה וּלְעִסּוֹק בְּבִנְיָה, הוּא צָרִיךְ לִהְיוֹת רְצוֹן גָּלוּי, וְהִסְבִּיחַ

84 לְהַתַּעֲרוּרוֹת הַרְצוֹן הַגָּלוּי הִיא רְצוֹן הַמּוֹחֵלֵט, הֵינּוּ שֶׁבִּשְׁלֵב מוֹקֵדִם יוֹתֵר

85 הָאָדָם מַחֲלִיט בְּמַחְשַׁבְּתוֹ כִּי כֹאשֶׁר יִתְאֲפֹשֶׁר לוֹ הוּא יִכְנֶה כּוֹחַ בֵּית. וְהַחֲלָטָה

86 הַזֹּאת אֵינְנָה רְצוֹן גָּלוּי וְאֵינְנָה מְבִיאָה לְיָדֵי מַעֲשֶׂה אֱלֹא רְצוֹן שֶׁנִּשְׁאָר

(8 ישעי' ו, ב. 9) אמור כב, לב. 10) לקו"ת אמור לב, ב. 11) לקו"ת שם. כתר שם טוב הוספות סל"ח. ו"ש" 3. 12) ישעי' ו, ג. 13) סעיף ג – מד, ב. 14) ר"ה טז, א. לד, ב. 15) ראה המשך ר"ה תרס"ה, תש"א, תש"ג – בתחילתו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 במחשבה. מצד שני, למרות שהרצון המוחלט לא מוביל לידי פועל, הוא
2 בעצם הסיבה שבעקבותיה מגיע הרצון הגלוי. כך גם בנמשל באלוקות. לפני
3 התעוררות רצון גלוי למלוך על העולם ולברוא את העולמות והנבראים
4 מחדש, יש 'רצון מוחלט' שהוא רצון במחשבה ואינו יורד לפועל אך מהווה
5 סיבה ומקור ל'רצון הגלוי', ועל כך
6 מבואר כאן שאמנם לפני הרצון הגלוי
7 כבר יש את הרצון המוחלט אבל הוא
8 לא גורם לחידוש המלוכה וההשפעה
9 לעולמות, כיוון ש'הרצון המוחלט
10 אינו בְּגֵדֵר גָּלוּי כָּלֵל, אלא רצון
11 נעלם, כי אם בְּחִינַת רָצוֹן
12 הַמִּחְלָט הִיא בְּגֵדֵר גָּלוּי, כמו
13 הרצון הגלוי לא הִיא חֲדוּשׁ
14 וְשִׁטוּרָעַם סַעֲרָה וְרַעַשׁ כָּל־כָּךְ
15 בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה, כי אם כן, כל
16 הפעל בראש השנה הוא כתוצאה
17 מרצון שכבר ישנו וּמִזֶּה גּוֹפֵא
18 עֲצֻמוֹ שֵׁשׁ שְׁטוּרָעַם בְּרֹאשׁ־
19 הַשָּׁנָה וכן מרעשים ומפליאים
20 בַּעֲנִיַן חֲדוּשׁ הַמְּלוּכָה וְהַהֲשַׁפְעָה
21 בראש השנה מוכח שֶׁהַמִּשְׁכָּת
22 הָרָצוֹן שֶׁבִּנְיָן יִשְׂרָאֵל פּוֹעֵלִים
23 ומחדשים בראש השנה הוא דָּכָר
24 חֲדָשׁ, וּמִזֶּה מוֹכָח שֶׁהָרָצוֹן
25 הַמִּחְלָט אֵינוֹ בְּגֵדֵר גָּלוּי וְעִנְיָן
26 הגילוי מתחדש רק בשלב מאוחר יותר
27 הנקרא 'רצון הגלוי'.
28 וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּזֶה, שֶׁרָצוֹן
29 מִחְלָט' זֶה שֶׁלְּמַעְלָה, הוא
30 בָּאִפֶּן שֶׁאֵינוֹ בְּחִינַת גָּלוּי גַּם
31 אִפִּילוֹ לְעֶצְמוֹ¹⁵, כלומר, נעלם
32 ונסתר ולא שייך לבוא לידי פעולה של
33 מלוכה בפועל, אפילו לגבי הקדוש-
34 ברוך-הוא בעצמו, כביכול, עַל־דֶּרֶךְ הַמִּבְאָר בַּעֲנִיַן 'רִישָׁא דְּלֹא
35 אֲתִידַע' דבר ראשוני שאינו ידוע, כלומר, מבואר בקבלה וחסידות
36 שה"מוחין" (חכמה-בינה-דעת) שבספירות העליונות שמהם מתהוות המידות,
37 נקראים 'ג' ראשים". אולם יש בחינה עליונה יותר של "מוחין", שלמעלה
38 מלהיות שורש ומקור להתהוות המידות, היינו בחינה אלוקית המובדלת
39 ומרוממת לחלוטין ממציות של עולמות (עד שהיא נעלית מכדי להוות שורש
40 לאור אלוקי הנותן מקום למציאות העולמות, "למידות"), בדומה לרעיון שכלי
41 המופשט ומנותק לגמרי מהמציות החיצונית, כך שאי אפשר שיתעוררו
42 בעקבותיו רגשי לב המופנים כלפי הזולת. והוא האור האלוקי של האין-סוף

שלמעלה ממציות העולמות לגמרי והוא השורש והמקור להתהוות 'ג'
ראשים". ועל כך מבואר ש"רישא דלא אתידע" היא הבחינה הנעלית ביותר
ב"שלושה ראשי ראשים", והיא בחינה נעלמת ונסתרת לגמרי שמצד עצמה
אין לה שייכות לגילוי לזולת כלל, שְׁהוּא רִישָׁא דְּלֹא יָדַע וְלֹא
אֲתִידַע¹⁶, לא רק שאינו ידוע
לאחרים אלא גם אינו ידוע לעצמו
שֶׁאֵינוֹ בְּחִינַת יְדִיעָה וְגִלּוּי
גַּם לְעֶצְמוֹ, היינו נעלם ונסתר עד
כדי כך שְׁגַם הוּא עֲצֻמוֹ 'לֹא
יָדַע' מִה שֵׁשׁ בּוֹ¹⁷, וּמִזֶּה
מוֹכָח, דְּכִיּוֹן שִׁישְׁרָאֵל
פּוֹעֵלִים גָּלוּי רָצוֹן זֶה, שהיה
בהעלם לגמרי אִם־כֵּן שֶׁרָשָׁם
הוּא בְּחִינַת רָצוֹן הַמִּחְלָט
שאם לא כן, לא היה בכוחם לגלות
רצון זה.
וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר, חֲדוּשׁ גָּדוֹל יוֹתֵר,
שִׁישְׁרָאֵל מצד נשמתו ומצד הכוח
שניתן להם לעורר את הרצון העליון
למלוכה בראש השנה, "שתמליכוני
עליכם", הֵם לְמַעְלָה גַּם אִפִּילוֹ
מִבְּחִינַת הָרָצוֹן הַמִּחְלָט
עֲצֻמוֹ, ונשמות ישראל מושרשות
בדרגה עוד יותר נעלית באלוקות
דְּהִרֵי בְּחִינַת הָרָצוֹן הַמִּחְלָט,
מִצַּד־עֲצֻמוֹ אֵינוֹ בְּגֵדֵר גָּלוּי
כַּנֶּזֶר לְעִיל, כפי שנתבאר שזהו
רצון נעלם ונסתר לגמרי ללא כל
שייכות להתגלות לזולת ולהשפעה
לזולת, וּמִזֶּה שִׁישְׁרָאֵל פּוֹעֵלִים
בּוֹ בְּרָצוֹן הַנֶּעֱלָם הוּא גָּלוּי, דְּהִינּוּ,
שְׁעוֹשִׂים בּוֹ שְׁנוּי כְּבִכּוּל
ביחס לעניינו מצד עצמו וגורמים שכן
יתעורר ויתגלה, מוֹכָח מִזֶּה שֶׁשְׁרָשָׁם של נשמות ישראל הוא
לְמַעְלָה מִבְּחִינַת הָרָצוֹן הַמִּחְלָט, כי הָרָצוֹן אֵינוֹ הֶעָצָם, כמו
בנפש האדם שגם הרצון עם היותו כוח נעלה וכוח כללי, אינו עצם הנפש
עצמה אלא אחד הכוחות שלה. וכך גם למעלה הרצון איננו העצם ממש
וְשֶׁרָשָׁם של נשמות ישראל הוא כְּעֶצְמוֹתוֹ וּמַהוּתוֹ יִתְבָּרָךְ, שְׁבוֹ
מִחְלָט הָרָצוֹן וּמִזֶּה יֵשׁ לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל אֶת הַכּוֹחַ לְפַעֵל שִׁנוּי בְּרָצוֹן
הַמּוֹחֵלֵט.
וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר, חֲדוּשׁ גָּדוֹל עוֹד יוֹתֵר, שֶׁשְׁרָשָׁם שֶׁל יִשְׂרָאֵל הוּא
לְמַעְלָה גַּם עֲמוֹק יוֹתֵר וְנִעְלָה יוֹתֵר מִבְּחִינָה זֹאת שֶׁנִּקְרָאת 'עֲצֻמוֹתוֹ

(16) ע"ח שער יג (שער א"א) פ"ב. 17) פ"י הספרא דצינעותא להאריז"ל בפ"ק (דקי"ט ע"א), נעתק בלקו"ת דרושים ליוהכ"פ בסופן (עא, רע"ד). ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ומהותו. דהנה הלשון "עצמות ומהות" הרי אחרי הכל גם הוא
 - 2 תאר מסויים. שתכנו של תאר זה הוא שלילת כל הענינים
 - 3 (הגלויים) שלמטה ממנו, היינו תואר שכוונתו לומר כי מדובר על
 - 4 העצם שלמעלה מכל גילוי והארה והתפשטות שאינם העצם ממש ומזה
 - 5 גופא מזה עצמו שיש צורך ויש
 - 6 מקום להבהיר ולשלול שבחינה זו
 - 7 אינה העצם ממש, מוכן שיש לו
 - 8 לעצם שנקרא 'עצמות ומהות' איזו
 - 9 שייכות לכל הדרגות
 - 10 ששוללים אותן, כי אילו לא
 - 11 הייתה לו כל שייכות כלל לכל ענינים
 - 12 אלה של הגילוי וההארה לא היה מקום
 - 13 וטעם וצורך להדגיש שהוא מושלל
 - 14 מענינים אלה ועל-דרך המבאר
 - 15 ב'תניא' ¹⁸ שהאומר על
 - 16 חכמה עמוקה ומנסה לתאר עד
 - 17 כמה היא עמוקה ביותר עד כדי כך
 - 18 שאי-אפשר למששה בידים,
 - 19 כל השומע יצחק לו כי
 - 20 מלתחילה אין לחכמה שום קשר
 - 21 ושום שייכות לחוש המישוש, ולכן
 - 22 תיאור של עומק החכמה שהיא
 - 23 מושללת ממישוש בידים הוא דבר
 - 24 המעורר צחוק וגיחוך. ומה מוכן שאם
 - 25 כן שוללים ענינים מסוימים מבחינה
 - 26 ומדריגה מסוימת, זה אומר שיש קשר
 - 27 ושייכות ביניהם.
 - 28 ושרשם של ישראל הוא
 - 29 "לפני ה' אלקיכם", שפרוש
 - 30 "לפני" כאן, הינו למעלה
 - 31 מכל הדרגות דהוי, גם
 - 32 למעלה מהגדר והתאר של
 - 33 דרגות איזו שיהיו ומעלה ומטה
 - 34 ולפני ואחרי וכו', כלומר מושלל לגמרי מכל תואר שמתייחס לכל סוג
 - 35 של מדרגות עלינות או תחתונות, ולשם נשמות ישראל מתעלות וניצבות
 - 36 בראש השנה.
- ומכל זה יובן גם באפן עבודתם של ישראל (שהם "נצבים לפני ה' אלקיכם" לפי כל הפירושים האמורים לעיל, עד לפירוש הכי נעלה ב"לפני" — למעלה מכל תואר ומכל הגדרה כלל שהעבודה של נשמות ישראל בראש השנה היא באפן ד"כלכם לאחדים כאחד" פנזר לעיל, הרי לפי האמור לעיל מוכן גם עד איזה עומק מופלא מגיעה האחדות הזו דכיון שעל-ידי-זה בכוח ההתייצבות הזו "לאחדים כאחד" מגיעים "לפני ה' אלקיכם" שלמעלה מכל הדרגות, הרי על-דרך-זה הוא גם באחדות המביאה וגורמת לעליית הנשמות לבחינה זו שהיא אחדות ברמה נפלאה מאד של נקודה שלמעלה מכל חילוקי דרגות, לא רק שיש כאן התאחדות של רמות שונות או אפילו התאחדות עד שלא מברילים בין חילוקי הדרגות אלא שכל המושג של הבדלים וחילוקים לא קיים ולמעלה גם מכל גדר ודרגה כו', אין שום הגדרות כלל, וממילא אין כל הבדלי דרגות כלל שמ"ראשיכם שבטיכם" עד "חטב עצים ושאב מימיה" נעשית נקודה אחת ויחידה שלמעלה מכל גדרי התחלקות.
- ומזה מהאחדות המוחלטת עד לנקודה אחת ויחידה בה נמצאות נשמות ישראל כשהתעלו ל"לפני ה' אלקיכם", למעלה מכל הבחינות והמדריגות, כמבואר לעיל, נמשך ויורד ומתגלה אחר-כך ענין אחדות זו בכל הפרטים כפי שהם במקומם, למרות שבמקומם יש הבדלים ויש חילוקי דרגות, גם שם יש התאחדות מוחלטת שהאחדות נמשכת בכל ישראל, בכל הדרגות הפרטיות מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חטב עצים ושאב מימיה".

מכתב כללי

(תרגום חופשי מאידיש)

ב"ה, ימי הסליחות, ה'תשכ"ד
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל
אשר בכל מקום ומקום
ה' עליהם יחיו

שלום רב וברכה!

ראש השנה נקבע ע"י הבורא – לא ביום בו נברא כלל העולם, אלא ביום בו נברא האדם – אדם הראשון.

הסבר הדבר:

בבריאת האדם לא רק שהסתיימה כל הבריאה של ששת ימי בראשית, אלא היא גם באה לידי שלימות ומילוי.

בכך הושגה שלימות הבריאה – לא רק משום שהאדם הוא היצור הנעלה ביותר, אלא יחד עם זאת, גם משום שהאדם הוא היצור שהוא **מסוגל**, הוא **צריך**, והוא **עתידי**, בסופו של דבר, להביא את **כל** שאר חלקי הבריאה לשלמותם **הם**.

דבר זה מושג כאשר האדם מנצל במדה **מלאה** את כל כוחותיו הוא ואת כל כחות הטבע – הן בעולם ה"דומם", הן בעולם ה"צומח" והן בעולם ה"חי" – למען הטוב והקדושה, כי על-ידי-זה מגיע כל נברא והבריאה בכללה לידי התאמה עם רצון הבורא.

* * *

ברית האדם שונה, בין השאר, במיוחד בכך ש"נברא **יחידי**", בניגוד לנבראים אחרים שנוצרו בכמות גדולה.

דבר זה מורה ומדגיש לנו כי לאדם **אחד ויחיד** האפשרות להביא את הבריאה כולה לתכליתה ושלמותה, כשם שאדם הראשון עשה זאת. אדם הראשון, מיד לאחר בריאתו, ביום ראש השנה הראשון – דרש ואף **השיג** שכל בראי עולם יכירו בשלטון הבורא, תוך הכרזה:

בואו נשתחוה ונכרעה, נברכה לפני ה' עושנו –

על-ידי "נשתחוה", על-ידי התבטלות עצמית, ורק על-ידי-זה מסוגל נברא להתאחד ולהתייחד עם הבורא, ובכך להשיג את השלימות הרמה ביותר.

וחכמינו, זכרונם לברכה, מלמדים אותנו כי מאדם הראשון אנו לומדים ויודעים לגבי **כל** אדם: "לפיכך נברא האדם יחידי, ללמדך – נפש אחת כאילו עולם מלא".

כלומר, לכל יהודי, גם בזמננו, בכל מקום ומצב בו ימצא – האפשרות המוחלטת (ומתוך כך גם – החובה) להתרומם ולהגיע לדרגה העילאית ביותר של שלימות, ולפעול אותו דבר גם ב"עולם מלא" – בבריאה כולה.

* * *

הסבר הדבר: בקצרה ובאופן אחר קצת – ראה מכתב לר"ה תשי"ד, תשט"ז.
גם באה לידי שלימות: בחדא"ג מהרש"א (ר"ה כז, א): כאילו לא נברא שום דבר קודם בריאת אדם. ועיין המשך זה היום דשנות תשי"ד, תשט"ט.
להביא את כל שאר: ראה ב"ר (פיי"א, ו): כל מה שנברא כו' צריכין עשי'. בלקו"ת נשא כו, ב.
לידי התאמה עם רצון: ראה אבות ספ"ו. יומא לח, א.
ש"נברא יחידי": משנה סנהדרין ספ"ד.
אדם הראשון, מיד: זח"ג ס"פ אמור. וראה ג"כ פרד"א פיי"א.

ראש השנה – יום בריאת האדם הראשון והיחיד – מזכיר לכל יהודי את התפקיד האמור, ראש השנה – מגלה את אי הנכונות שבתירוצים של אלה שאינם ממלאים את תפקידם, ש"בלתי אפשרי לשנות את העולם", או ש"לא קיבלו מהוריהם את החינוך וההכשרה המתאימים לכך", או ש"העולם כה גדול, ואילו הוא בודד ומה ביכלתו להועיל?"

ראש השנה – מעניק כחות למילוי התפקיד, משום שביום זה מתחדשת כל הבריאה, מתחילה שנה חדשה, עם כחות מחודשים כביום של "ראש השנה" הראשון.

וכפי תוכן וסדר התפלה שבראש השנה – והרי עצם הבקשה מוכיח כי **אפשרי** מילוי הבקשה וכי **תפלה** זו מסוגלת לעשות זאת – שכל **יחיד** מבקש בכל תפלה של ראש השנה :

"מלך על העולם כולו . . וידע כל פעול כי אתה פעלתו" – ששלטון הקב"ה יוכר **על העולם כולו**, עד שכל פעול ויצור **ידע** כי הקב"ה יוצרו.

* * *

היו זמנים בהם עורר הרעיון האמור – שלפיו מסוגל כל אדם "לשנות" את העולם – ספיקות, והיו דרושות לכך הוכחות וביסוסים וכו'.

אך בתקופתנו אנו, אין צורך, למרבה הצער, לחפש הוכחות רבות לשכנע כי לולא הקב"ה שהוא מלך העולם ו"ה" מלך – תכון תבל בל תמוט" (=מלכותו מכוננת תבל שלא יתמוטט) – עלול אדם יחיד להרוס ר"ל את כל העולם.

אם הדבר הוא כך בצד שהוא היפוכו של צד הטוב – ודאי, איפוא, שבצד הטוב מסוגל אדם יחיד לפעול במדה מרובה הרבה יותר. כי לאמיתו של דבר, הבריאה היא טובה בפנימיותה, ולכן היא נוטה יותר לטוב מלהיפוכו.

* * *

יעזור ה' **לכל אחד ואחת** לקבל ביום ראש השנה החלטות איתנות ברוח ראש השנה, כאמור, ולקיים בפועל החלטות אלו בכל יום מימי השנה הבאה,

- את "נשתחוה" לפני ה' המתבטא בכל הענינים של החיים היום-יומיים ע"י קיום מצוות ה' – עד ש"בכל דרכיך דעהו",

- ויצירת דבר זה גם בעולם שמסביב

לפי תוכנו של ראש השנה, שאינו רק תחלת השנה, אלא, בעיקר, ה"ראש" של השנה, וכשם שהראש מנהיג כל אבר של כל הגוף, כך צריכות ה"חיות" והחלטות "ראש השנה" למלא ולהנהיג את כל ימי השנה.

ואז הגוף (השנה) כולו – בריא בכל המובנים.

בברכה לכתיבה וחתימה טובה

לשנה טובה ומתוקה

מ. שניאורסאהן

אי הנכונות : להעיר ג"כ מרמב"ם הל' תשובה פ"ה, וא"י. קונטרס ומעין מ"ג ואילך.
 וידע : ראה תניא ספ"ג.
 כל פעול : עולם העשי' (סי' האריז"ל).
 ה' מלך : אמרו אדם ביום שנברא כשהמליך אותו וכל הבריות אחריו (פדר"א פ"א).
 מסוגל אדם יחיד : להעיר מקידושין מ, ב.
 במדה הרבה יותר : ראה יומא לח, ב.
 הבריאה היא טובה : בראשית א, לא. וראה מו"נ ח"ג פכ"ה (ופי"ג).
 "בכל דרכיך דעהו" : ראה טושו"ע או"ח סרל"א.
 ה"ראש" : עטרת ראש בתחלתו.

בס"ד. שיחת יום ג' פרשת נצבים, כ"ד אלול, ה'תשכ"ד.

- לעסקניות של ישיבת "תומכי תמימים" ו"בית רבקה" תחינה -

בלתי מוגה

- 1 א. עומדים אנו ימים ספורים לפני ראש-השנה, בימי הסליחות, שאז מתחיל הזמן שהקב"ה מוותר
- 2 ומוחל על כל הענינים שלא סיימו להשלים בשנה החולפת, וזוהי הכנת הדרך לקבל את ברכתו של
- 3 הקב"ה לשנה החדשה, לכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה.
- 4 ב. רבינו הזקן מבאר¹ שהפרשה שקורין לעולם קודם ראש-השנה היא פרשת נצבים:
- 5 התחלת הפרשה היא: "אתם נצבים גו' לפני ה' אלקיכם גו' לעברך בברית גו' למען הקים אותך היום
- 6 לו לעם וגו'", והיינו, שבני ישראל עומדים לפני ה', והקב"ה לוקח אותם אליו בתור עם, וכורת עמהם
- 7 ברית, באופן נצחי, על כל הזמנים וכל המקומות שבהם נמצאים בני ישראל.
- 8 ובתור התחלה והכנה לכריתת ברית בין הקב"ה ובני ישראל - נאמר בפסוק שעמידת בני ישראל לפני
- 9 הקב"ה צריכה להיות באופן ד"נצבים.. כולכם", כולם ביחד, ומונה בפסוק את הסוגים השונים שיש בבני
- 10 ישראל, מ"ראשיכם", מנהיגי בני ישראל, עד לאלו שעוסקים במלאכות הכי פשוטות: "חוטב עץ"
- 11 ו"שואב מימך"; וכאשר כל בני ישראל מתאחדים יחדיו ועומדים לפני הקב"ה "כאיש אחד"² - הרי זה
- 12 מכין את הדרך ונעשה כלי להמשכת ברכתו של הקב"ה בכל המצטרך.
- 13 ג. אחד הדברים - והעיקרי - שמאחד ומשוה את כל בני ישראל הוא - לא עשירות, ואפילו לא הבנה
- 14 והשגה, אלא ההתקשרות שבני ישראל מתקשרים עם הקב"ה בעצמו, רק בגלל שכך הוא רצונו יתברך,
- 15 ומקבלים על עצמם למלא את בקשתו ורצונו.
- 16 בענין זה מתאחדים ומשתווים כל בני ישראל, מגדול עד קטן, מ"ראשיכם" עד "שואב מימך",
- 17 ועל-ידי-זה נעשה אצלם שלום עם הקב"ה, על-ידי השלום וההתאחדות בינם לבין עצמם.
- 18 וכדי לחנך ברוח זו את דור העתיד, את הילדים, שיהיו מוכנים למעמד ומצב זה, להיות "עם אחד"³,
- 19 שמקבל על עצמו את "ה' אחד"⁴, על-ידי לימוד "תורה אחת"⁵ - הנה על זה ניתן הציווי "ושננתם
- 20 לבניך"⁶, לחנך את הילדים מקטנותם ברוח זו, כך שכאשר יגדלו, יתנהגו לפי הדרך שמראים להם.
- 21 וזהו גם מהמטרות העיקריות של ישיבות "תומכי תמימים", ובתי-ספר "בית רבקה" (או כפי שנקראים
- 22 בשאר מדינות: "אהלי יוסף יצחק") - לחנך ילדים וילדות מקטנותם ברוח כזו, שידעו שהם שייכים לאותו
- 23 עם, אשר מאז שעמדו בהר סיני קיבלו מהקב"ה את התורה על כל משך אלפי השנים שלאחרי-זה, ועל-ידי
- 24 לימוד התורה וקיום כל הענינים שבתורה, מקבלים את ברכתו של הקב"ה בכל המצטרך.
- 25 ד. ומזה מובן גם גודל הזכות והשכר שיש לכל אלו שתומכים במוסדות שמחנכים ילדי ישראל ברוח
- 26 זו, נוסף על העיקר, שמנהלים את הבתים שלהם ומחנכים את הילדים שלהם ברוח זו.
- 27 ויעזור השם-יתברך לכל אחת מכן, ולכולכן יחד, להמשיך את עבודת הקודש של חינוך הילדים בדרך
- 28 היהדות והחסידות, מתוך בריאות, שמחה ומצב רוח טוב, ולהתברך מהקב"ה בכל המצטרך, לכל אחת
- 29 עבודה ועבור כל משפחתה, ולכולכן יחד,
- 30 ולכל-לראש - להכתב ולהחתם על-ידי הקב"ה בעצמו לשנה טובה ומתוקה בכל פרטי הענינים, ועד
- 31 שנזכה לגאולה על-ידי משיח.
- 32 ובזה אסיים - שהקב"ה יתן לכל אחת מכן, ולכולכן יחד, כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה.

(4) ואתחנן ו, ד. ועוד.

(5) בא יב, מט. ועוד.

(6) ואתחנן שם, ז.

(1) לקו"ת ריש פרשתנו (נצבים).

(2) ס' שופטים כ, יא. וראה תניא אגה"ק סוסכ"ב.

(3) אסתר ג, ח. ועוד.

בס"ד. שיחת שבת פרשת נצבים, כ"ח אלול, ה'תשכ"ד.

בלתי מוגה

א. התחלת פרשת השבוע היא: "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציך עד שואב מימך", "את אשר ישנו פה עמנו עומד היום גו' ואת אשר איננו פה עמנו היום"¹.
וענין זה שייך לראש-השנה – כמו שכתב רבינו הזקן ב'לקוטי תורה'²: "הנה פרשה זו קורין לעולם קודם ראש-השנה, ומרומז במלת "היום", דקאי על ראש-השנה, כי "זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון"³, שכל ניצוצי נשמות נצבים ומתעלים במקורם הראשון ביום זה עד לפני הוי'.. ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציך עד שואב מימך, פירט הכתוב עשר מדריגות, שכמו שיש עשר מדריגות בנפש האדם דהיינו ג' שכלים וז' מדות, כך הנה כל ישראל הם קומה אחת שלימה.. שנחלקת לעשר מדריגות, ובראש-השנה מתעלים כל המדריגות.. למעלה במקור חוצבם.. להיות לאחדים כאחד".
ומזה מובן, שקריאת פרשת נצבים קודם ראש-השנה היא לא רק הכנה שמחוץ להענין, אלא הכנה אמיתית שהיא חלק מהענין עצמו, והיינו, שענינו של ראש-השנה הוא האחדות של כל בני ישראל, ולא רק בני ישראל שבדור זה ("דור הולך ודור בא"⁴) ובראש-השנה זה, אלא גם בני ישראל שבכל השנים ובכל הדורות שלפני-זה ושל אחרי-זה.

ב. והביאור בזה:

ענינו של ראש-השנה הוא – כמאמר רבותינו ז"ל⁵ "אמר הקב"ה.. אָמְרוּ לְפָנַי בראש-השנה מלכיות.. כדי שתמליכוני עליכם.. ובמה בשופר". וכן על-ידי התפילות - לא רק תפילת מוסף (שבאה בהוספה על ג' התפילות שבכל יום, מצד קדושת היום) שלאחרי תקיעת שופר, אלא גם בתפילות שלפני תקיעת שופר, תפילת שחרית, ולפני-זה תפילת ערבית דליל ראש-השנה - שבהם מבקשים: "מלוך על העולם כולו בכבודך כו' והופע בהדר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך, וידע כל פעול כו' כל יצור כו' כל אשר נשמה באפו וכו'" (וכמבואר בסידור האריז"ל⁶ שקאי על ג' עולמות בריאה-יצירה-עשיה, והיינו, שהבקשה היא שתהיה התגלות מלכותו יתברך בכל העולמות, כולל גם עולם העשיה), וחותמים בשם ומלכות "ברוך אתה ה' מלך על כל הארץ כו'" - שמזה מוכח שבוודאי פועלים זאת, שהרי "ספק ברכות להקל משום חשש ברכה לבטלה, אלא אין כאן שום ספק כלל מאחר שביקשנו כו'" (כמו שכתב רבינו הזקן ב'אגרת התשובה'⁷).

וכמבואר בדרושי חסידות⁸ שבראש-השנה חוזרים כל הדברים לקדמותם, וצריך לעורר ולהמשיך מחדש את כל הענינים משרשם ומקורם הראשון כפי שהוא בבחינת עצמותו יתברך, ובזה גופא - לא רק המשכה מן הכלל אל הפרט (כמבואר ב'עטרת ראש'⁹), אלא גם המשכה חדשה, כמבואר ב'אגרת הקודש'¹⁰ ש"בכל שנה ושנה יורד ומאיר.. אור חדש ומחודש.. עליון יותר שלא היה מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה".

וכדי לפעול המשכה נעלית כזו - לא די בקהל ישראל שנמצא בדור זה ובראש-השנה זה, אלא יש צורך בהתאחדות דכל בני ישראל שבכל הדורות: "אתם נצבים היום כולכם.. את אשר ישנו פה עמנו.. ואת אשר איננו פה גו'".

וכללות ענין האחדות של בני ישראל שבכל הדורות נפעלת על-ידי האחדות בדרך פרט - האחדות של כל בני ישראל בדור זה, והיינו, שלמרות חילוקי הדרגות שביניהם שנחלקים לעשר מדריגות,

(6) במקומו. הובא בלקו"ת שלח מז, א.

(7) פ"א (ק, א).

(8) לקו"ת פרשתנו נא, ב. ובכ"מ.

(9) שער ר"ה בתחלתו.

(10) ס"ד.

(1) כט, יד.

(2) ריש פרשתנו.

(3) נוסח תפילת מוסף דר"ה (ר"ה כז, א).

(4) קהלת א, ד.

(5) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

- 1 מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עץ" ו"שואב מימין", מתאחדים כולם יחד "להיות לאחדים כאחד";
 2 ועל-דרך-זה בכל איש פרטי מישראל, שצריך לקבץ ולאחד את כל עשר כחות נפשו.
 3 ג. ובעומק יותר:
 4 ההמשכה דראש-השנה היא מבחינת עצמותו יתברך שהוא באופן של פשיטות שלמעלה מהתחלקות.
 5 ולכן, כדי שבני ישראל יוכלו לפעול המשכה זו, צריך להיות גם אצלם ענין של התאחדות - "כולכם",
 6 למעלה מהתחלקות פרטי המדריגות ד"ראשיכם שבטיכם וגו'".
 7 ועל-דרך-זה בכל אחד מישראל - שעבודתו צריכה להיות מצד בחינת ה'יחידה' שלמעלה מהתחלקות
 8 (למעלה גם מבחינת "בכל מאדך"¹¹, "מאד שלך"¹², היינו, שרק אצלו הרי זה למעלה ממדידה והגבלה,
 9 אבל לגבי חבירו הרי זה עדיין במדידה והגבלה), כידוע פירוש רבינו הזקן¹³ בדברי הגמרא¹⁴ בנוגע
 10 לעשרת הימים שבין ראש-השנה ליום הכיפורים, "כאן ליחיד", "פירוש בחינת יחידה", "בחינת תשובה
 11 ד'יחידה' ליחידו של עולם".
 12 ולמידך גיסא:
 13 למרות שההמשכה היא מבחינת "פשיטות הַעֲצָמוֹת" - הרי זה צריך להיות באופן שיומשך למטה
 14 בגילוי, כפי שמבקשים: "מלוך וכו' והופע בהדר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך", באופן גלוי דוקא.
 15 וזהו גם הטעם שמדגישים את ענין המלוכה דוקא, ולא ענין הממשלה - כידוע¹⁵ החילוק ביניהם,
 16 שממשלה היא בעל-כרחו, ואילו מלוכה היא ברצון דוקא, כמאמר¹⁶ "ומלכותו ברצון קיבלו עליהם",
 17 והיינו, שצריך להיות בהתגלות גם מצד הכחות הפנימיים.
 18 וכדי שתהיה ההמשכה למטה בגילוי - יש צורך בכל פרטי המדריגות, שנכללות במספר עשר, כמו
 19 בכל דבר שבקדושה¹⁷, והיינו, עשר המדריגות שבכל אחד מישראל, עשרה כחות הנפש, וכן עשר
 20 המדריגות שבכללות ישראל, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עץ" ו"שואב מימין".
 21 אלא, שכל פרטי המדריגות צריכים להיות באופן של התכללות והתאחדות ב"פשיטות הַעֲצָמוֹת" -
 22 "לאחדים כאחד".
 23 ד. ויש לומר בדיוק הלשון "לאחדים כאחד", בכ"ף הדמיון - שזהו רק בדוגמת הענין ד"אחד", כיון
 24 שזוהי האחדות דבחינת "יחיד" שלמעלה מ"אחד"¹⁸.
 25 ועל-דרך המבואר במאמר דיבור-המתחיל לך הוי' הצדקה לרבינו הזקן¹⁹ (שחזר ונדפס לא מזמן²⁰)
 26 בדיוק הלשון "כל דיירי ארעא כו' כלא חשיבי קמיה"²¹, "כלא" ולא "לא ממש", "דלגבי מקורם הם לא,
 27 כדוגמת אור וזיו, אבל לגבי בחינת עצמיות הנקרא קמיה שלא נערוך אליו, אין ביטולם בבחינת לא,
 28 בערך עילה ועלול, אלא כלא, כמו דוגמת ביטול עלול לגבי עילתו בבחינת משל לכד", והיינו, ש"כלא"
 29 הוא ביטול נעלה יותר מאשר "לא", שהוא בהעדר המציאות לגמרי, עד שלא שייך לומר עליו אפילו
 30 התואר "לא", אלא "כלא", בכ"ף הדמיון - למעליותא. ועל-דרך-זה בנידון-דידן, ש"כאחד" הוא למעלה
 31 מ"אחד" - כמו "יחיד".
 32 ה. וכללות הענין בזה - שההמשכה דראש-השנה היא מבחינת "פשיטות העצמות", ובאופן שנמשך
 33 למטה בגילוי.
 34 ועל-דרך לשון כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן²² בנוגע לראש-השנה לחסידות, שצריכה להיות

(17) ראה ברכות כא, ב. וש"נ.

(18) ראה תו"א וארא נה, סע"ב. ובכ"מ.

(19) מאמרי אדה"ז - אתהלך לאזניא ע' ר ואילך.

(20) אלול תשכ"ג - בהקדמה לסליחות ע"פ מנהג חב"ד.

(21) ע"פ דניאל ד, לב. וראה זהר ח"א יא, ב. ח"ב ז, א. ועוד.

(22) ראה אג"ק שלו ח"א ריש ע' רס. וש"נ (נעתק ב"היום

(11) ואתחנן ו, ה.

(12) תו"א מקץ לט, ריש ע"ד. ובכ"מ.

(13) לקו"ת ס"פ תבוא (מג, ד). חנה אריאל האזינו מד, ב.

(14) ר"ה יח, א. וש"נ.

(15) לקו"ת דרושי ר"ה נה, סע"ב. נו, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

(16) נוסח תפילת ערבית.

שלימות לא רק בנוגע לעצם, אלא גם בנוגע להתפשטות. ועל-דרך-זה מוכן בנוגע לראש-השנה כפשוטו.¹
ובפשטות - שזוכים לכתובה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה ברוחניות ובגשמיות, בבני חיי, ומאן²
דיהיב חיי - יהיב מזוני²³, ומזוני רויחי.³

* * *

ו. יום השבת-קודש הזה שבו קורין "אתם נצבים היום כולכם גו'" קשור גם עם ימי הסליחות, כי
נוסף לכך ש"מיניה מתברכין כולהו יומין"²⁴, שממנו נמשכת הברכה לכל ימי הסליחות, הרי גם הפזמון
הראשון באמירת הסליחות (שכולל את כל הפזמונים) הוא: "במוצאי מנוחה", שבזה מודגשת השייכות
של ענין הסליחות ליום השבת.
והנה, התחלת הסליחות - לאחר אמירת "אשרי", שעל-פי דברי האחרונים²⁵ שכתבו דבריהם ב'רוח
הקודש' (כדברי אדמו"ר הזקן²⁶) ומפיהם אנו חיים, הרי זו הקדמה לסליחות, כמו שאומרים "אשרי"
קודם כל תפילה - היא: "לך הוי' הצדקה ולנו בושת הפנים"²⁷.
ומבואר בדיבור-המתחיל לך הוי' הצדקה הנ"ל, ש"לך הוי' הצדקה" היינו "מלכות דאין-סוף ראשית
הארת הקו כו' והוא מהות ועצמות אין-סוף ברוך-הוא", וכדי להגיע לבחינה זו הרי זה על-ידי ש"לנו
בושת הפנים", "כי כל הקרוב יותר יהיה העדר תפיסת מקומו ביותר, ויתבייש מעצמותו, וכל שיתבייש
יותר מעצמותו הוא העדרו וביטולו האמיתי, אשר בבחינת התענוג שבנפשו והארת הפנים, לא יוכל
להתקרב.. כמו שיתקרב בבחינת בושת הפנים וכו'".
ז. והענין בזה:

השייכות ד"לך הוי' הצדקה" ל"מהות ועצמות אין-סוף ברוך-הוא" היא - לפי שמצד עצמותו יתברך
נמשכים כל הענינים בתורת צדקה, ולא בתורת שכר על העבודה, ואפילו לא בתורת מתנה, שאף שאינה
שכר העבודה, הרי "אי לאו דעביד ליה נייחא לנפשיה לא הוה יהיב ליה מתנתא"²⁸, מה-שאיין-כן צדקה,
שנתינתה אינה מחוייבת מצד הזולת (אפילו לא באופן ש"עביד ליה נייחא לנפשיה"), כי-אם מצד הנותן
בלבד.

וכמבואר בשל"ה²⁹ בנוגע לכללות ענין העבודה, אם היא צורך גבוה³⁰, וכמאמר רבותינו ז"ל³¹ "מה
הדבורה הזאת, כל מה שהיא מסגלת - מסגלת לבעליה, כך כל מה שישראל מסגלין מצוות ומעשים
טובים - הם מסגלין לאביהם שבשמים", או שזהו באופן ש"מה איכפת לו להקב"ה כו"³² - שזהו החילוק
בין בחינת הגילויים, ששם יש תפיסת מקום לענין העבודה, לבחינת עצמותו יתברך, ששם אין תפיסת
מקום לעבודה, וכל ההמשכות הן בתורת צדקה³³.

וכללות הענין בזה - שמדריגת הגילויים קשורה עם מציאות הזולת, שהרי ענין הגילוי הוא בשביל
הזולת (ועד, שגם כאשר הגילוי הוא רק בכח ולא בפועל, הרי למעלה אין כח חסר פועל³⁴), ולכן יש
תפיסת מקום למציאות הזולת; ורק מצד עצמותו יתברך אין תפיסת מקום למציאות הזולת, ולכן כל
ההמשכות אינן אלא בתורת צדקה בלבד.

וזהו גם מה שכתוב³⁵ "רחבה מצוותך מאד", ומבואר ב'אגרת הקודש'³⁶ דיוק הלשון "מצוותך", ולא

¹ יום" בתחלתו). סה"ש תורת שלום ע' 246 וע' 248.

²³ ע"פ ל' חז"ל - תענית ח, ב.

²⁴ זח"ב סג, ב. פח, א.

²⁵ ראה הנסמן בליקוט טעמים ומקורות לסליחות - בפסקא אשרי.

²⁶ ראה המשך תער"ב ח"ג ס"ע א'שפה (נעתק ב"היום יום" ו שבט, ובתורת מנחם - רשימת היומן ע' שכד. וש"נ).

²⁷ דניאל ט, ז. וראה גם תורת מנחם ח"ו ע' 153. ח"ט ע' 187. ועוד.

²⁸ ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ טז, א. ב"ב קנו, א.

²⁹ שער הגדול (כט, ב ואילך).

³⁰ ראה עבוה"ק חלק העבודה בתחלתו.

³¹ דב"ר פ"א, ו. וראה לקו"ת ראה כח, סע"ד.

³² ב"ר רפמ"ד.

³³ ראה גם תורת מנחם ח"ד ע' 324 ואילך. וש"נ.

³⁴ פרדס שי"א פ"ג. הובא ונת' בסהמ"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות פי"א (דרמ"צ נח, א). ובכ"מ.

³⁵ תהלים קיט, צו.

³⁶ סי"ז.

1 "מצוותיך", לשון רבים, דקאי על "מצות הצדקה שהיא מצות ה' ממש, מה שהקב"ה בכבודו ובעצמו
2 עושה תמיד כו'" - דלכאורה, הרי אמרו רבותינו ז"ל³⁷ שהקב"ה מניח תפילין ומתפלל, ועל-דרך-זה
3 בנוגע לקיום כל המצוות? - אך הענין הוא, שקיום כל שאר המצוות הוא מצד בחינת הגילויים (ששם
4 יש תפיסת מקום למציאות הזולת), ואילו מצות הצדקה (שנעשית אך ורק מצד הנותן בלבד) היא "מצות
5 ה' ממש", מבחינת עצמותו יתברך.

6 ח. והנה, כללות ההמשכה ד"לך הוי' הצדקה" היא בראש-השנה, אלא שבתחילת הבריאה היתה
7 המשכה זו מצד "כי חפץ חסד הוא"³⁸, ואילו עכשיו, באתערותא דלתתא תליא מילתא³⁹ - על-ידי-זה
8 ש"לנו בושת הפנים", באופן של העדר תפיסת מקום לגמרי, שזהו הכלי להמשכה ד"לך הוי' הצדקה",
9 שהיא ההמשכה שמצד עצמותו יתברך - שבאה בתורת צדקה, מצד הנותן בלבד.

10 ועל-דרך מה שכתוב⁴⁰ "מרום וקדוש אשכון, ואת דכא ושפל רוח", והיינו, שדווקא מצד היותו "דכא
11 ושפל רוח", הרי הוא כלי להשראת בחינת "מרום וקדוש".

12 ולהעיר, שהענין ד"בושת הפנים" הוא גם כאשר לא חסר מאומה בכללות העבודה דקיום התורה
13 ומצוות בכל הפרטים והדקדוקים כו', כולל גם העבודה ד"בכל דרכיך דעהו"⁴¹.

14 ועל-דרך מאמר רבותינו ז"ל⁴² "אפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע",
15 והרי מובן, שתורה שבעל-פה אינה צריכה לשלול ענין של שקר, ועל כן צריך לומר שזה ש"אומרים לך
16 צדיק אתה" הוא ענין אמיתי, והיינו, שלא זו בלבד ש"לא עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם"⁴³, אלא
17 כמבואר בתניא⁴⁴ בפירוש מדריגת צדיק, "שהרע נהפך להיות טוב גמור.. בהסיר הבגדים הצואים ממנו
18 שהם תענוגי עולם הזה כו'", ואף-על-פי-כן "היה בעיניך כרשע".

19 וכללות הענין בזה - שגם אצל צדיקים צריך להיות ענין התשובה לפי ערכם, בדקות דדקות כו'.
20 ואדרבה: "המה צריכים לתשובה עילאה יותר, שכל הגבוה מחבירו יותר הוא חוטא לפי ערכו ומעלתו,
21 על-דרך-משל בהמה המטנפת בהיכל המלך, הגם שצריכים לנקות ההיכל, לא יפלא כל-כך, שדרך הבהמה
22 בכך כו'. אבל אדם המתטנף, מאד יפלא, ותבער חמת המלך לזורקו מן ההיכל וכו'"⁴⁵, ועל-דרך מאמר
23 רבותינו ז"ל⁴⁶ "תלמיד-חכם שנמצא רבב על בגדו כו'".

24 וזהו גם הענין ד"לנו בושת הפנים", ששייך גם במדריגות נעלות, ואדרבה, "כל הקרוב יותר יהיה
25 העדר תפיסת מקומו ביותר.. שיתבייש יותר מעצמותו כו'".

26 ט. ויש לקשר זה גם עם הענין ד"אתם נצבים היום כולכם", "לאחדים כאחד":

27 נתבאר לעיל (סעיף ג) שעל-ידי ההתאחדות באופן שלמעלה מהתחלקות, נעשית ההמשכה
28 בראש-השנה מ"פשיטות העצמות". אמנם, כדי ש"ראשיכם שבטיכם" יוכלו להתאחד עם "חוטב עציך"
29 ו"שואב מימך", צריך להיות אצלם ענין הביטול.

30 ועל-פי-זה יובן גם סדר הכתוב "ראשיכם שבטיכם וגו' מחוטב עציך ועד שואב מימך", מלמעלה
31 למטה (אף שלכאורה היה צריך למנותם בסדר דמלמטה למעלה) - כדי להדגיש את הצורך בענין הביטול
32 ד"ראשיכם שבטיכם", שמשותפים עם "חוטב עציך" ו"שואב מימך".

33 ונמצא, שענין הביטול שבהתאחדות ד"ראשיכם שבטיכם" עם "חוטב עציך ושואב מימך"
34 שעל-ידי-זה באים להמשכה בראש-השנה מ"פשיטות העצמות" - הוא על-דרך הענין ד"בושת הפנים"
35 שעל-ידי-זה באים להמשכה ד"לך הוי' הצדקה".

(42) נדה ל, סע"ב. הובא בתניא בתחילתו.

(43) תניא רפ"ב (בנוגע למדריגת הבינוני).

(44) ספ"ט.

(45) מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' עדר.

(46) שבת קיד, רע"א.

(37) ראה ברכות ו, סע"א (תפילין). ז, רע"א (תפלה). שמו"ר פ"ל, ט (מצוות). ועוד.

(38) מיכה ז, יח.

(39) לקו"ת פרשתנו מז, ב. ובכ"מ.

(40) ישע' נז, טו.

(41) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

וזהו גם תוכן מאמר רבותינו ז"ל⁴⁷ "כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה, שנאמר⁴⁸ מראשית השנה, מרשית כתיב כו'", היינו, שענין העשירות נמשך דוקא על-ידי הביטול, "שישראל עושין עצמן רשין בראש-השנה לדבר תחנונים ותפילה, כענין שנאמר⁴⁹ תחנונים ידבר רש"⁵⁰.

ויש להוסיף, שהביטול בהשתוות ל"חוטב עציך" ו"שואב מימך" הוא עוד יותר מאשר הביטול ש"עושין עצמן רשין".

ובהקדמה - שבענין העניות יש כמה דרגות, עד להדרגא הכי נמוכה - "אביון", "שתאב לכל דבר"⁵¹. אמנם, אפילו "אביון" - יש לו תקוה כו', ובמילא, אין זה עדיין תכלית הביטול. ולמטה מזה הוא מי שאין לו תקוה - שזהו ה"עבד", שאינו מציאות לעצמו כלל, שהרי כל "מה שקנה עבד קנה רבו"⁵², והאומר לשפחה הרי את מקודשת לי לאחר שתשתחררי - אינה מקודשת⁵³.

וזהו גם הענין ד"חוטב עציך" ו"שואב מימך", כפי שמפרש רש"י "שבאו כנענים להתגייר בימי משה כדרך שבאו גבעונים בימי יהושע.. ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים", והיינו, שנשארו עבדים לבני ישראל⁵⁴.

ועל-פי-זה נמצא, שהביטול שבהשתוות ל"חוטב עציך" ו"שואב מימך" הוא יותר מהביטול ד"עושין עצמן רשין", כיון ש"חוטב עציך" ו"שואב מימך" הם עבדים שהם בתכלית הביטול עוד יותר מאשר הדרגא היותר נמוכה שבעני, ואף-על-פי-כן מתאחדים גם עמהם באופן ד"כולכם", "לאחדים כאחד". ולכן על-ידי ביטול זה ("בושת הפנים") נעשית ההמשכה דראש-השנה מ"פשיטות העצמות" ("לך הוי' הצדקה").

וזהו גם הענין ד"מתעשרת בסופה", ובאופן שלא צריך להמתין אפילו רגעים אחדים, אלא תיכף ומיד בתחילת השנה (לאחרי תקיעת שופר⁵⁵) נמשך ענין העשירות, שהוא ענין המשכת מרחב העצמי⁵⁶, בגשמיות וברוחניות.

* * *

י. מאמר⁵⁷ דיבור-המתחיל אתם נצבים גו'⁵⁸.

* * *

יא. (לאחרי המאמר, נערך "שבע ברכות" של אחד התלמידים, ואחר-כך אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:) ענין הנישואין קשור גם עם ראש-השנה, שהרי ראש-השנה הראשון היה יום ברוא אדם הראשון, ועל זה נאמר בברכות הנישואין: "כשמחך יצריך בגן-עדן מקדם".

וזהו גם שבראש-השנה צריך להיות ענין של שמחה, וכדאיתא ב'טור'⁵⁹: "ישראל.. לובשים לבנים ומתעטפים לבנים.. ואוכלין ושותין ושמחין בראש-השנה, לפי שיודעין שהקב"ה יעשה להם נס כו'", ואדרבה, דוקא על-ידי השמחה שפורצת גדר⁶⁰, פורצים את כל הגדרים וזוכים בדין, ובאופן ש"באור פני מלך חיים"⁶¹.

(57) לע"ע לא הגיע לידנו, וראה תורת מנחם חמ"א ע' 278 (המור"ל).

(58) בעת אמירת המאמר התעלף אחד החסידים, ולאחרי המאמר, כששאל כ"ק אדמו"ר שליט"א את הרופא אודותיו, והשיב, שהוא במצב טוב, באמרו: "סאיז גאָרניט", אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: התורה נתנה "רשות לרופא לרפאות" (ברכות ס, סע"א. ושו"נ), וכאשר הרופא אומר שזה שום דבר, הרי זה אכן שום דבר.

(59) אור"ח סוסתקפ"א.

(60) סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

(61) משלי טז, טו. וראה לקו"ת מסעי צג, א ואילך. ובכ"מ.

(47) ר"ה טז, ריש ע"ב.

(48) עקב יא, יב.

(49) משלי יח, כג.

(50) פירש"י ר"ה שם.

(51) פירש"י משפטים כג, ו. ראה טו, ד. תצא כד, יד.

(52) פסחים פח, ב.

(53) קידושין סב, א (במשנה). ושו"נ.

(54) ראה פירש"י ד"ה מחוטב - יבמות עט, סע"א.

(55) ראה תורת לוי"צ ע' סז. לקוטי לוי"צ אג"ק ע' תכא.

התועדויות תנש"א ח"א ס"ע 64 ואילך. ושו"נ.

(56) ראה סה"מ אעת"ר בתחלתו.

- 1 יב. בעמדנו בסמיכות לסיום השנה, יש לעורר אודות הצורך בעריכת חשבון-נפש גם בנוגע ללימוד התורה.
- 2
- 3 ובהקדם תיווך הפירושים במה שכתוב בפרשת השבוע⁶² "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום, לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא וגו' כי קרוב אליך הדבר מאד וגו'":
- 4
- 5 רבינו הזקן מבאר ב'לקוטי תורה'⁶³ שמה שכתוב "כי המצוה הזאת גו'" "קאי על התשובה, דלעיל מיניה⁶⁴ כתיב כי תשוב אל ה'.. והיא המצוה אשר אנכי מי שאנכי מצוך כו'". ובהגהת ה'צמח צדק':
- 6 "כן כתב ב'ראשית חכמה' פרק א מ'שער התשובה' בשם הרמב"ן, דפסוק כי המצוה הזאת קאי על מצות התשובה".
- 7
- 8
- 9 [ויש לדייק בדברי ה'צמח צדק' שמביא פירוש זה מ'ראשית חכמה'.. בשם הרמב"ן, ולא מדברי הרמב"ן עצמו⁶⁵ - כי הרמב"ן עצמו מפרש תחילה שקאי "על כל התורה כולה", ואחר-כך מוסיף, "והנכון, כי על כל התורה יאמר כי המצוה אשר אנכי מצוך היום, אבל המצוה הזאת על התשובה הנזכרת כו'", ואילו ב'ראשית חכמה' מביא רק את הפירוש השני שבדברי הרמב"ן שקאי על התשובה].
- 10
- 11 ונוסף לזה, ישנו גם הפירוש שקאי על כללות התורה ומצוות (כהפירוש הראשון שברמב"ן), כמובן גם ממה שכתב רבינו הזקן ב'דף השער' של ספר התניא (שגם הוא נכתב על-ידי רבינו הזקן בעצמו⁶⁶)
- 12 "מיוסד על פסוק כי קרוב אליך הדבר מאד.. לבאר היטב איך הוא קרוב מאד כו'"; ובפרק י"ז (בגימטריא "טוב"⁶⁷) מבאר ש"בלבבך" קאי על ענין האהבה.
- 13
- 14 וכמו-כן ישנו גם פירוש הגמרא במסכת עירובין⁶⁸ שקאי במיוחד על לימוד התורה.
- 15
- 16 ויש לתווכ בין כל הפירושים הנ"ל⁶⁹ - שהפסוק קאי אמנם על מצות התשובה, אבל כיון שגם מצות התשובה נלקחת מן התורה [וכמודגש בראש-השנה, שאומרים פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות⁷⁰, כדי להביא ראיה מן התורה⁷¹], על כן צריך לומר, שמה שכתוב על התשובה "לא נפלאה גו' כי קרוב גו'" קאי גם על התורה (דאם לא כן, אי-אפשר לומר על התשובה "כי קרוב גו'"), ובמילא קאי גם על המצוות, שהרי "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"⁷², כולל ובמיוחד ענין האהבה, שהיא השורש לכל המצוות, כמבואר ב'חינוך קטן'⁷³ ש"שרשי עבודת ה' ויסודותיה הן דחילו ורחימו, היראה שורש ויסוד ל"סור מרע", והאהבה ל"עשה טוב" כו'".
- 17
- 18 והתיווך דכל הפירושים בנוגע לפועל - כאשר ישנו ענין התשובה על לימוד התורה מתוך אהבה ויראה (על-ידי-זה שלומדים גם תורת החסידות), ובשביל זה צריך לערוך חשבון-צדק כיצד היה לימוד התורה במשך כל השנה.
- 19
- 20 ולכן, בעמדנו בסיום השנה יש לעורר אודות עריכת בחינות לתלמידי הישיבה⁷², הן בנגלה והן בחסידות.
- 21
- 22 יג. ולהעיר:
- 23
- 24 כבר דובר לפני כמה שנים אודות עריכת בחינות לתלמידים בסוף זמן הלימודים, ובגלל ש"גזירה גזרתי"... עשו כן בשנה הראשונה, ויותר מזה לא הועיל הדבר.
- 25
- 26 ולא עוד, אלא שהיו כאלו שבאו אלי בטענות: היתכן שעורכים "בחינות" - בדייקם לכנות זאת בלשון אומות-העולם בשפת המדינה: "עגזעמס" - בתורת החסידות? ...!
- 27

(68) נה, רע"א. - נזכר גם סיום דברי הגמרא שם: "ולא מעבר לים היא, לא תמצא לא בסחרנים ולא בתגרים".

(69) ראה גם לקו"ש חל"ד ע' 171 ואילך.

(70) קידושין מ, ב. וש"נ.

(71) בתחילתו. וראה גם תניא פ"ד.

(72) ברשימה אחרת נזכר גם ע"ד אברכי הכולל.

(62) ל, יא"ד.

(63) פרשתנו מה, ג.

(64) שם, יו"ד.

(65) ראה גם לקו"ש חי"ד ע' 112 הערה 24.

(66) ראה גם תורת מנחם חל"ח ע' 285. וש"נ.

(67) ראה סה"מ תש"ד ע' 54.

ואז נתחוויר אצלי ענין מסויים:

פעם סיפר לי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷³ אודות התייסדות ישיבת "תומכי תמימים" על-ידי אביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן, בשנת תרנ"ז, שמקודם לכן, טען אחד החסידים - שהיה גדול בנגלה ובחסידות ובעבודה - היתכן להכניס "וואלאַזין" בחסידות? ... ולאחרי שחזר מאוהל אביו, כ"ק אדמו"ר מהר"ש נשמתו-עדן, הודיע על החלטתו לייסד את הישיבה, מבלי להתפעל מהטענה הנ"ל.

בשעתו, לא הבנתי מדוע מספר לי כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפור זה, מה שייך ונוגע דבר זה אלי; אך כאשר באו אלי בטענות בנוגע לבחינות, נתחוויר לי הדבר...

ובכן: כשם שאז לא התפעלו מהטענות וייסדו את הישיבה, ואחר-כך ראו את גודל התועלת וההצלחה כו' - כן הוא גם בנוגע להאמור לעיל אודות הבחינות.

- אינני 'בעל-הבית' לחייב משהו לעשות דבר בניגוד לרצונו; אבל בכל הקשור אלי, כמו כניסה ל'יחידות' או קבלת מענה בכתב, הרי בבעלותי להתנות זאת בעריכת הבחינות הנ"ל.

יד. ונקודת הדברים:

גם בתורת החסידות צריך להיות הלימוד באופן שידע ויבין וישיג הענין הנלמד⁷⁴, ולא כאותם הטוענים שהעיקר הוא שיתעורר באהבה ויראה כו', ולא נוגע כל-כך לימוד והבנת הענינים לאשורם ולבוריים, ובלבד שלומד חסידות ("אפי ער לערנט חסידות"), גם אם אין זה באופן של לימוד הראוי לשמו ("עס איז מערניט ווי געבורטשעט"...).

וכידוע מה שכתב אדמו"ר האמצעי⁷⁵, שלא די בהתבוננות כללית, אלא יש צורך בהתבוננות פרטית דוקא, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע להלימוד, שצריך לידע ולהבין לא רק כללות הענין, אלא גם פרטי הענינים כו', ואחר-כך לבוא גם לנקודת התמצית כו' - שזהו תוכן ענין ה"קיצורים", כפי שמצינו אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר שעוד לפני הנשיאות ערך קיצורים לספר 'שערי אורה', וכן לאחר שישב על כס הנשיאות⁷⁶.

וכדי להבטיח שהלימוד יהיה כדבעי, הנה מזמן לזמן יש לערוך בחינות - לא "עגזעמס", אלא "בחינות" דוקא, ולא רק בחינה, אלא באופן של חשבון, וחשבון-צדק, כדי שכל אחד יראה מה נחסר אצלו בשנה שעברה, ויחליט לתקן זאת בשנה הבאה.

ולהעיר גם ממה שנמצא במאמר של רבינו הזקן באחד הביכלאך שיצאו לחירות⁷⁷, "הטעם למה בכל הענינים שבספר 'עץ חיים' נזכר לשון "בחינה", מפני שהכינוי אינו אמת כו', והוא מלשון בוחן, כמו על-דרך-משל שיבחנו את הכסף אם הוא צרוף, שבחינתו יקרא במספר כך וכך (לייטיג בלשון אידיש), שאין בחינה זו שייכת כלל למהות הכסף כו', רק שהוא הוראה לבד על שבחו כו'".

ועל-דרך-זה בנידון-דין, שתועלת הבחינה היא להורות שהלימוד שהיה עד-עתה אינו בערך לגבי מעלת הלימוד שיכול וצריך להיות, ולכן צריכה להיות אצלו התחדשות בלימוד התורה [ולהעיר מהשייכות לראש-השנה, כמו שכתוב⁷⁸ "תקעו בחודש שופר", בחודש מלשון חידוש, כמאמר רבותינו ז"ל⁷⁹ "חַדְשׁוּ מעשיכם"], על-ידי תוספת יגיעה בתורה, כמאמר רבותינו ז"ל⁸⁰ "יגעתי ומצאתי" - "מצאתי" דייקא, כמו מציאה שבאה בהיסח הדעת⁸¹, כי אף שכללות לימוד התורה הוא ענין של דעת, מכל-מקום צריך להיות

מנחם חל"ב ע' 349.

(77) נדפס לאח"ז במאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א בסופו (ע' רפה).

(78) תהלים פא, ד.

(79) מדרש תהלים עה"פ.

(80) מגילה ו, ריש ע"ב.

(81) סנהדרין צז, א.

(73) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' שלה. וש"נ.

(74) ברשימה אחרת נזכר גם שהענינים הנלמדים צריכים להיות אצלו מן המוכן, וכמו בגשמיות, שהסדר הראוי הוא שיש לאדם ממון מן המוכן, ואז יכול לרכוש כל המצטרך לו ע"י המחאה ("צ'יק"), ולא באופן שכאשר צריך איזה דבר, אזי מחפש עבודה שעל-ידיה יוכל להשתכר כו'.

(75) שער היחוד בתחילתו, ובפ"ד.

(76) ראה תורת מנחם חט"ו ס"ע 17 ואילך. וראה גם תורת

1 ענין של "היסח הדעת" מהלימוד הקודם כדי שיוכל להתעלות לאופן הלימוד היותר נעלה באין-ערוך,
2 כפי שמצינו ברבי זירא שהתענה מאה (או ארבעים) תעניות לישכח תלמוד בבלי כדי שיוכל להתעלות
3 לדרך הלימוד דתלמוד ירושלמי⁸², ועל-דרך שצריך לישכח חיזו דהאי עלמא קודם העליה לגן-עדן⁸³.
4 ויש להוסיף, שהתועלת של הבחינה היא לא רק להנבחן, אלא גם להבחון, בבחינת "מאיר עיני שניהם
5 הוי"⁸⁴, כך שבוודאי תהיה הבחינה בסבר פנים יפות וכו'.

6 טו. ובנוגע לפועל:

7 למרות שלא נשאר זמן רב להתכונן כראוי לבחינות (ככל דבר טוב שדורש הכנה הראויה) - יש
8 להתחיל מיד בעריכת בחינות לתלמידים, כך שלקראת שמיני-עצרת תהיה מוכנה רשימת כל התלמידים
9 הנבחרים ואופן ידיעותיהם וכו' (ובשנה הבאה יוכלו להתכונן לבחינות במשך זמן ארוך יותר).
10 ומה טוב - שהבחינות ייערכו על-ידי הרבנים וראשי-ישיבות מבין האורחים⁸⁵, ולא על-ידי המלמדים
11 והרמיי"ם הקבועים, כי מאחר שהם "ערבים" לתלמידיהם, ורוצים שיראו את טיב פירותיהם, הרי מצד
12 "אהבת עצמו" עלול המלמד והראש-ישיבה לוותר ולמחול לתלמידו כו'; מה-שאינ-כן כאשר הבחינה
13 תהיה על-ידי מישהו שהערבות שלו היא רק מצד הענין ש"כל⁸⁶ ישראל ערבים זה בזה"⁸⁷.

* * *

14 טז. על-פי מה שכתוב⁸⁸ "אעלה את ירושלים על ראש שמחתי" - יש להזכיר אודות אחינו בני ישראל
15 שנמצאים במדינה ההיא, במיצר כו', שיש להם נסיונות וכו', ואף-על-פי-כן עומדים במסירות נפש, באופן
16 של "שלימות היראה"⁸⁹.

17 ויהי-רצון שלקראת השנה החדשה תהיה אצלם היציאה מן המיצר אל המרחב כו'.
18 וכן בנוגע לכל בני ישראל הנמצאים כאן, בתוככי כלל ישראל - שיהיה אצל כולם המרחב האמיתי,
19 לא רק מרחב דנברא, אלא מרחב העצמי⁸⁷.

"ווי א שיינ מיט דריי קעפלעך" ...
(86) שבועות לט, סע"א. וש"נ.
(87) חסר הסיום (המור"ל).
(88) תהלים קלז, ו.
(89) ראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, ב. ובכ"מ.

(82) ב"מ פה, סע"א (לגירסת הרש"ל. וראה לקו"ש חל"ד ע' 24 הערה 6. וש"נ). וראה גם לקו"ש שם ע' 30. וש"נ.
(83) ראה תורת מנחם סה"מ אייר ע' ריח. וש"נ.
(84) משלי כט, יג. וראה תמורה טז, א. הקדמת התניא.
(85) ברשימה אחרת: ובודאי לא יתנהגו בשפלות של שקר,

המשך ביאור למס' מנחות ליום שבת קודש עמ' א

15 המשנה 'כתב אחד מעבכך' היא שההלכה שנאמרה ב'אות אחת'
16 שלא תהא דבוקה לאות אחרת, מעבכת.
17 הגמרא דנה בנקב שניקב בגויל על האות: אָמַר אַשְׁמַיָּא בְּרַבְרָא
18 מִשְׁמִיָּה דְרַב יְהוּדָה, נִקְבַּ תּוֹכּוּ - הֲרַגְל הַפְּנִימִית בְּצַד שְׂמָאל שֶׁל
19 הָאוֹת הַ", כְּשֶׁר, אִם נִשְׁאָר בּוּ מַעֲט דִּיּוּ. נִקְבַּ יִרְכּוּ - הֲרַגְל
20 הַחִיצוֹנִית בְּצַד יָמִין שֶׁל הָאוֹת הַ", פְּסוּל. אָמַר רַבִּי יוֹזָא, לְדִידִי
21 מִפְּרָשָׁה לִי מִיָּנִיה דְרַב הוֹנָא - שְׁמַעְתִּי פִירוּשׁוֹ שֶׁל דִּין זֶה מֵרַב הוֹנָא,
22 וְרַבִּי יַעֲקֹב אָמַר, לְדִידִי מִפְּרָשָׁה לִי מִיָּנִיה דְרַב יְהוּדָה - שְׁמַעְתִּי
23 פִירוּשׁוֹ שֶׁל דִּין זֶה מֵרַב יְהוּדָה, נִקְבַּ תּוֹכּוּ שֶׁל הַ", כְּשֶׁר, אִם נִשְׁאָר
24 בּוּ דִּיּוּ כֹל שְׁהוּא. נִקְבַּ יִרְכּוּ, אִם נִשְׁתַּיִּיר בּוּ כְּשִׁיעוּר אוֹת קְמָנָה -
25 הָאוֹת יוֹד, כְּשֶׁר, וְאִם לֹא, פְּסוּל.
26 הגמרא ממשיכה לדון באותיות שנפסקו: אָנָּה תְּמִיָּה - חֲמִיּוּ דְרַבִּי
27 אָבָא,

1 שנינו במשנה (לעיל כח): שְׁתֵּי פְּרָשִׁיּוֹת שֶׁבְּמִזְוָה מְעַבְכֹּת זוֹ אֶת זוֹ,
2 וְאַפִּילוּ כְּתָב אֶחָד מְעַבְכֵּן.
3 מקשה הגמרא: פְּשִׁטָּא שֶׁאִם חֲסֵרָה אוֹת אַחַת מִמִּזְוָה פְּסוּלָה,
4 שְׁהָרִי נֶאֱמַר (דברים ו ט) 'וְכָתַבְתֶּם עַל מִזְוֹת בֵּיתְכֶם וּבִשְׁעָרֵיכֶם' וּדְרָשׁוּ
5 חז"ל (שבת קג) מתיבת 'וכתבתם' שתהא כתיבה תמה, דהיינו
6 שלימה כהלכתה. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לֹא
7 נִצְרָקָה אֵלָּא לְקוּצָה - לְרַגְל הַיְּמִנִית שֶׁל הָאוֹת יוֹד, שֶׁאִם הָיָה
8 חֲסֵרָה הֵייוֹ אֲמֹרִים שֶׁהַמִּזְוָה כְּשִׁירָה, מִפְּנֵי שְׂרׁוּב צוּרַת הָאוֹת
9 נִיכְרַת וְזֶה נֶחֱשֵׁב 'כְּתִיבָה תְּמָה', וְבָאָה הַמִּשְׁנָה לְהוֹרוֹת שֶׁהַמִּזְוָה
10 פְּסוּלָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהָא נָמִי - הֲלֹא גַם זֶה פְּשִׁטָּא, שְׁהָרִי אִם
11 הָאוֹת נִפְסַלְתָּ חֲסֵרָה בְּמִזְוָה הָאוֹת יוֹד. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֵלָּא
12 לְכַאֲדֵּךְ דְרַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, כָּל אוֹת
13 שְׂאֵין גְּוִיל - קִלְף מוֹקֶפֶת לָהּ מֵאַרְבַּע רִחוּתֶיהָ, דִּהֵייוֹ שְׂאֵין קִלְף חֲלָק
14 בֵּין הָאוֹתִיּוֹת אֲלֵא אוֹת דְּבֻקָּה לְאוֹת אַחֲרָת, פְּסוּלָה, וְכוּנָת

בס"ד. שיחת אור ליום ג' פ' נצבים, ג' דסליחות, ה'תנש"א

- אחרי תפלת ערבית -

בלתי מוגה

- א. נזכר לעיל (לפני כמה ימים¹) אשר אם בכל הזמנים כולם "פותחין בברכה"², הרי זה ביתר שאת¹ וביתר עוז בחודש אלול, שבו צריכים להתחזק בענין ההתקשרות דישראל אורייתא וקוב"ה,²
- כמאמר³ "תלת קשרין אינן מתקשרן דא בדא, קוב"ה אורייתא וישראל". וכידוע הביאור בזה⁴ - דלכאורה הלשון "תלת קשרין" אינו מתאים (משא"כ הגירסא "תלת דרגין" וכיו"ב)⁵, כי, כאשר מקשרים ג' דברים ישנם רק ב' קשרים, ולא "תלת קשרין" - שנוסף על ב' הקשרים שבין הראשון האמצעי והאחרון,⁵ ניתוסף עוד קשר בין האחרון עם הראשון (ישראל וקוב"ה), שעי"ז מתקשרים כל שלשת הקשרים זב"ז,⁶ כצורת עיגול -
- ובחודש זה עצמו - ב"ב ימים האחרונים שבו, שהם "יום לחודש"⁶, כלומר, שכל יום כולל חודש שלם של השנה החולפת, ובמילא מודגשת יותר ההתקשרות דבנ"י עם הקב"ה ע"י עבודתם בקיום התומצ"צ במשך חודש שלם - במכש"כ וק"ו מזה שבכל הזמנים נמצאים בנ"י (כאו"א מישראל) במעמד ומצב ד"מלאים⁷ מצוות כרימון⁸, "מצוות" דייקא⁹, שם המורה ומדגיש את הענין של צוותא וחיבור¹⁰ בין בנ"י והקב"ה¹¹.
- ב. ומעלה יתירה ביום זה - יום השלישי בשבוע¹², שהוא גם יום שלישי דסליחות:
- יום השלישי בשבוע - נוסף על מעלתו ש"הוכפל בו כי טוב"¹³ - מדגיש במיוחד את הקשר והשייכות של בנ"י עם התורה: "אוריין¹⁴ תליתאי לעם תליתאיי"¹⁵ (ועד"ז עוד כמה ענינים דשלשה שנימנו בפירוש ר' נסים גאון), ובאופן שנמשך ופועל גם בענין הזמן - "ביום תליתאי בירחא תליתאיי"¹⁶.

(12) דאף שבאים אנו מיום השני, אבל, נמצאים כבר לאחר תפלת ערבית דיום השלישי.

(13) פרש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו).

(14) שבת פח, א.

(15) ולהעיר, שהענין ד"עם תליתאי" קשור עם תוכן המנהג שכאשר יהודים נפגשים יחדיו מקשרים זאת עם נתינה לצדקה*, שעי"ז מתאחדים שני היהודים שנפגשים - עם יהודי שלישי, ונעשים שלשתם מציאות אחת ויחידה, וכידוע פתגם רבותינו נשיאינו** שכאשר שני יהודים נפגשים יחדיו, צריכה לבוא מזה טובה ליהודי שלישי (ראה גם התוועדיות תשמ"ח ח"ב ע' 307).

(16) ועד שכל עניני העולם הם באופן דשלשה דוקא - שזהו"ע החזק שנעשה בעולם ע"י מ"ת*** (כמארז"ל (שבת שם) "מאי דכתיב ארץ יראה ושקטה . . בתחילה יראה (די וועלט האָט זיך געשאַקלט)" ולבסוף שקטה . . דכתיב ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי . . שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, ואמר להם, אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין כו"), וחזק - "חזקה" - קשור עם מספר שלשה.

ולכן מודגש מספר שלשה גם בנוגע לעיקר העולם - בית-המקדש שיבנה במהרה בימינו ממש - שנחלק לשלשה חלקים (ראה רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א ה"ה), ובביהמ"ק גופא, החלק השלישי, קדש הקדשים - שבו נמצאת "אבן השתיי" - כולל שלש דרגות של קדושה: קדשים (לשון רבים) - ב' דרגות, וקדש הקדשים) - דרגא שלישית (ראה לקו"ת פקודי ה, א. ובכ"מ).

(1) ראה גם שיחת י"ג אלול בתחלתה (לעיל ע' 219), ט"ו אלול בתחלתה (לעיל ע' 242).

(2) ראה הנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 641 בהערה (ד"ה פותחין בברכה).

(3) זח"ג עג, א.

(4) ראה בארוכה שיחת ש"פ תבוא, כ"א אלול שנה זו ס"ו (לעיל ס"ע 281 ואילך). וש"נ.

(5) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע כח.

(6) ראה סה"ש תש"ג ע' 177. 179.

(7) ראה חגיגה בסופה. וש"נ.

(8) ולהעיר מהשייכות דרימון לראש השנה - שהוא מהדברים שנוהגים לאכול בראש השנה, כפי שמביא אדמו"ר הזקן בשו"ע (או"ח סתקפ"ג ס"ד): "יש אוכלים רמונים . . נרבה זכיות כרמון", וכדאיאת בספרים (מלבי"ם שה"ש ד, ג. ועוד) שיש רימונים שיש להם תור"ג גרעינים (או שכן הוא בכל הרימונים).

(9) אף שבנ"י מחוייבים לא רק במצוות, אלא בכל עניני תורה ומצוות, ועוד זאת, שגם המצוות עצמם יש להם כו"כ שמות - "עדות", "חוקים", "משפטים" וכיו"ב, וכידוע בנוגע למזמור קי"ט בתהלים, שבכל פסוק "יש בו כו" תורה עדות פקודים מצוה כו" משפט כו" חוקים" (לשון הכותרת להמזמור).

(10) ראה לקו"ת בחוקותי מה, ג. מז, ב. ובכ"מ.

(11) משא"כ בשאר השמות של המצוות - עדות חוקים ומשפטים כו' - שכל אחד מהם מורה על תוכן וענין בפ"ע.

(*) וביום השלישי שהוכפל בו כי טוב - גם נתינת הצדקה היא באופן ד"כפלים לתושי".

(**) אנע"פ שלא ברור מיהו הראשון מהם שאמר.

(***) ולכן מזכירים את הענין דמ"ת (עם כמה פרטים ופרטי פרטים) בתפלת מוסף דראש השנה - שקשור עם קיום העולם (וראה לקמן ס"ז).

- 1 ובזה גופא - יום השלישי דסליחות¹⁷, כידוע¹⁸ שאצל כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו הי' יום זה בין
- 2 הימים הקבועים לאמירת¹⁹ מאמר דא"ח ברבים (כפי שרואים שישנם כו"כ מאמרי כ"ק מו"ח אדמו"ר
- 3 מיום ג' סליחות שכבר נדפסו ונתפרסמו).
- 4 ולהעיר, שמספר שלשה (יום השלישי) קשור גם עם ענין התשובה (כללות הענין דסליחות) - כידוע²⁰
- 5 שעבודת הצדיקים נחלקת בכללות בשני קוים: "סור מרע ועשה טוב"²¹, ולאח"ז באה עבודה נעלית יותר
- 6 - "בקש שלום ורדפהו"²¹, שזהו"ע התשובה, וקשור גם עם פנימיות התורה.
- 7 וכיון שזהו זמן שבו נמשך "דברי אלקים חיים" - הרי "באור פני מלך חיים"²², היינו, שהקב"ה
- 8 ממשיך לכאור"א מישראל חיים טובים וכו', ככל פרטי הענינים שבזה שנימנו בהתפלות של הכהן גדול
- 9 ביוהכ"פ.
- 10 ג. וכדי לקשר זה (ככל הענינים) עם מעשה בפועל²³ - מהנכון שילמדו אחד מהמאמרים הנ"ל (ועכ"פ
- 11 חלקו), איש כפי חפצו ובמקום שלבו חפץ, במשך המעת'לעת דיום שלישי דסליחות.
- 12 ובדאי יחליטו גם לערוך (עוד בלילה זה) "א' שטורעמדיקן פאָרבריינגען", והתוועדות תהי' דוקא
- 13 בשמחה גדולה, ועד למעמד ומצב ד"עד דלא ידע"²⁴ (עכ"פ אצל אחד מהמתוועדים, והוא יוציא בזה
- 14 את כל המשתתפים) - אם כי עם הגבלות כו', שהרי סוף-סוף אין זה פורים ("ס'איז דאָך פאָרט ניט
- 15 פורים")... אבל אעפ"כ, הרי פורים קשור עם יום הכפורים ("כפורים"²⁵), סיום וחותם עשרת ימי תשובה,
- 16 ובמילא קשור גם לתחלתם - ראש השנה²⁶, כולל גם ימי הסליחות²⁷.
- 17 וכידוע²⁸ סיפורו של נשיא דורנו בנוגע להתוועדות ימי הסליחות בליובאוויטש²⁹, שכאשר הגיעו
- 18 המתוועדים ל"סליחות", "האָט מען זיך געשאַקלט"... כיון שהתוועדות נערכה באופן כזה שגרמה לכך
- 19 שאפילו לאחר הברכה אחרונה, ואפילו לאחר שהלכו לטבול במקוה וכיו"ב - "התנוודו" עדיין ("האָט
- 20 מען זיך נאָך אַלץ געשאַקלט") מה"עד דלא ידע" דהתוועדות שלפנ"ז!...
- 21 ד. ויש לקשר הענין דאמירת מאמר דא"ח ביום שלישי דסליחות - עם שיעור חומש היומי, כדלקמן
- 22 (ס"ז).
- 23 ובהקדמה - שהשיעור חומש דיום שלישי דסליחות תלוי בהקביעות דראש השנה, שבזה תלוי' חלוקת
- 24 הפרשיות - אם קורין "נצבים-וילך" ביחד, או שקורין פ' נצבים בפני עצמה, ופ' וילך בפני עצמה, לאחר
- 25 ר"ה (בשנה בפ"ע), ובהתאם לכך משתנה גם השיעור חומש דיום השלישי דסליחות.

(25) תקו"ז תכ"א (נז, ב).
(26) שהרי "סוף מעשה במחשבה תחלה" (פיוט "לכה דודי"), ובנדו"ד, שהסוף והסיום דעשי"ת (יוהכ"פ) נכלל בתחלת המחשבה (ר"ה).
(27) ומודגש במיוחד בקביעות שנה זו, שאמירת הסליחות היא במשך שבועה ימים [שהרי יש שנים שבהם אומרים סליחות במשך שמונה ימים, ולאידך, יש שנים שבהם אומרים סליחות במשך ארבעה ימים בלבד, שזהו מספר הימים המוכרח להיות בכל שנה ושנה (ראה עט"ז לשו"ע או"ח ר"ס תקפא)] - כמספר שבעת הימים שבין ר"ה ליוהכ"פ, שענינם אחד עם ר"ה ויוהכ"פ, כמובן מלשון חז"ל "עשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ" (ר"ה יח, א. ויש"נ).
(28) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ג ריש ע' 327. ועוד.
(29) ואף שלכאורה אי אפשר להשתוות להמעמד ומצב בשנים ההם ובמקום ההוא - הרי כל הענינים ניתנו לכאור"א מאתנו בירושה, באופן שכאור"א יורש הכל.

(17) להעיר שב"סליחות" - לשון רבים - נכללים ג' הענינים וההלשונות שבהם נתבאר ענין הסליחה בפרטיות יותר: "סלח לנו, מחל לנו, כפר לנו", כפי שאומרים* גם בתפלת יוהכ"פ, שענינו "קץ מחילה וסליחה" (רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ז), והתשובה שבו היא תשובה עילאה (לקר"ת תצא לו, ג. לו, ד. ובכ"מ), שזוהי גם אופן העבודה דיום השבת (תניא אגה"ת פ"י), ודוגמתו גם ביום השלישי דסליחות שהוכפל בו כי טוב**.
(18) ראה גם סה"מ תרנ"ה ע' תמג"ד. תש"ה ע' 225-6.
(19) אמירה דוקא, היינו, לא רק במחשבה, אלא גם בדבור, וכיון ש"עקימת שפתיו הוי מעשה" (סנהדרין סה, א), יש בזה גם ענין המעשה.
(20) ראה גם סה"מ מלוט ח"ד ע' ז.
(21) תהלים לד, טו.
(22) משלי טז, טו.
(23) אע"פ שכללות ענינה של תורת החסידות "לשנות טבעי" מדותיו" (לקו"ד ח"א נו, א-ב).
(24) מגילה ז, ב.

(*) ובאופן של הכרזה - אע"פ שנומדים באמצע ההמשך ד"על חטא" (ש"זדונות נעשו לו כזכיות" (יומא פו, ב)).

(**) אולי הכוונה ע"פ מאמר חז"ל (מדרש תהלים צב, א) ש"כל עיסקא דשבתא כפול". המו"ל.

וכידוע הסימן "פתבג המלך"³⁰, "ב"ג המלך פת וילך"³¹, שכאשר חל ר"ה (שהוא "המלך" בשנה, ובפרט שביום זה נעשה הקב"ה מלך, כמ"ש בתפלת ר"ה "מלוך על העולם כולו בכבודך", ואז נעשית קבלת מלכותו על כל השנה כולה³²) ביום ב' (כבקביעות שנה זו) או ביום ג'³³, "פת וילך, פת מלשון פתות אותה פתים"³⁴, שמחלקים נצבים וילך (שברוב השנים הם מחוברות) לשתיים"³⁵.

ובקביעות כזו ניתוסף - בהמשך נ"ג פרשיות התורה - קריאה בתורה בפני עצמה עם שבעה קרואים (שהרי כאשר פרשיות נצבים-וילך מחוברות אזי קורין שבעה קרואים בשביל שתי הפרשיות), והיינו, שניתוסף עליו אצל בניי (שנקראים "המלך", "מאן מלכי רבנן"³⁶) בהתקשרות שלהם עם התורה, שזהו"ע ד"מלאים מצוות כו", לפי שעיקר ההתקשרות (ענין ה"מצוות" מלשון צוותא וחיבור) היא ע"י התורה, כמוזכר לעיל (ס"א) ש"תלת קשרין אינון מתקשרן דא בדא, קוב"ה אורייתא וישראל".

ולהעיר, שהוספה זו אצל בניי היא ביחס לעבודתם ביום השבת - שכן, אע"פ שביום השבת אין אומרים "מקדש ישראל והשבת" (כמו ביו"ט), לפי ש"שבת מקדשא וקיימא"³⁷ מלמעלה, מ"מ, גם בנוגע לשבת ישנו הענין ד"אשר ברא אלקים לעשות"³⁸, שזהו"ע ד"לעשות את השבת"³⁹, היינו, שע"י עבודתם ביום השבת⁴⁰ מוסיפים בניי בהתענוג דיום השבת⁴¹ עונג מיוחד שלא בערך לגבי העונג כמו שהוא מצד הענין ד"מקדשא וקיימא". וזהו הטעם לכך ששלימות התענוג דיום השבת הוא דוקא קרוב לסיום היום, בזמן המנחה וסעודה שלישית⁴², "רעוא דרעוין"⁴³ - שאז ישנה עבודתם של ישראל במשך יום הש"ק בשלימותה, ולכן גם התענוג הוא באופן נעלה יותר מהתענוג בזמן תפלת ערבית, שחרית ומוסף, ושתי הסעודות הקשורות עמהם.

ה. ויש להוסיף ולבאר כללות הענין דחלוקת הפרשיות נצבים וילך שכל אחת היא פרשה נפרדת ("פת וילך") - דלכאורה, ענין של פירוד אינו שייך כלל לבניי שענינם הוא ענין האחדות דוקא, כמודגש בהענין ד"ואהבת לרעך כמוך"⁴⁴, ועד "כמוך" ממש?!

ונקודת הביאור בזה - לפי שרוצים שאצל בניי יהיו שני הענינים גם יחד: מעמד ומצב של אחדות, כבמתן-תורה שכל בניי היו "כאיש אחד בלב אחד"⁴⁵; וביחד עם זה, גם הענין דשלשה המודגש במתן-תורה (כנ"ל ס"ב), שבזה מודגש שהאחדות היא גם במצב שיש בו אפשריות לענין של פירוד⁴⁶.

ובנדו"ד - שחלוקת הפרשיות היא כדי להדגיש עוד יותר את ההתכללות והשייכות שביניהן:

דובר כמ"פ⁴⁷ אודות הלימוד וההוראה מהחיבור דב' הפרשיות נצבים-וילך - שלא זו בלבד שאין סתירה

(35) מג"א שם. פר"ח שם. מחזור ויטרי שם. אבודרהם שם.

(36) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ).

(37) ביצה יז, א.

(38) בראשית ב, א.

(39) תשא לא, טז.

(40) נוסף על העבודה בערב שבת, שעל זה אמרו חז"ל (ע"ז ג, סע"א) "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת".

(41) כידוע שכללות ענין השבת הוא תענוג, משא"כ יו"ט שענינו שמחה (ראה סה"מ תש"ט ס"ע 130. וש"נ).

(42) שיש בה העילוי דשלשה, כמדובר לעיל (ס"ב) בנוגע ליום שליש דסליחות.

(43) זח"ב פח, סע"ב.

(44) קדושים יט, יח.

(45) פרש"י יתרו יט, ב. וראה מכילתא שם.

(46) ראה לקו"ש ח"ב ע' 301 ואילך. ועוד.

(47) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 298 ואילך. חכ"ט ע' 173 ואילך. ועוד.

(30) לשון הכתוב - דניאל א, ה. ועוד.

(31) טושו"ע או"ח סתכ"ח ס"ד. מחזור ויטרי סי' שנ.

אבודרהם בסדר הפרשיות וההפטרות. בעה"ט ר"פ וילך.

(32) וכמדובר כמ"פ שזהו עיקר הענין דר"ה ועניני העבודה שבו.

(33) ושייך גם לקביעות שנה זו - שהרי כאשר יום א' דר"ה חל ביום ב', אזי יום ב' דר"ה חל ביום ג', ושני הימים מתאחדים יחדיו - "כיומא אריכתא", כפי שהאריך רבינו הזקן בשו"ע שלו (או"ח סת"ר ס"ג ואילך) בביאור הענין ע"פ נגלה.

ולהעיר, שהשו"ע של רבינו הזקן מיוסד כולו לגמרי על פנימיות התורה, אבל, ביחד עם זה, דבר ברור הוא שלהיותו "שולחן ערוך", צריכות כל ההלכות שבו להיות באופן "ערוך" דוקא, ועוד יותר משו"ע הבית-יוסף, שלכן ניתוספו בשו"ע אדה"ז גם טעמי ההלכות, משא"כ בשו"ע הב"י נכתבו ההלכות בלי הטעמים, ואילו טעמי ההלכות באו בחיבור בפני עצמו, חיבור על הטור שנקרא בשם "בית יוסף".

(34) לשון הכתוב - ויקרא ב, ו.

- 1 ביניהן, אלא אדרבה, כל אחת מסייעת את חברתה, פרשת נצבים מסייעת לפרשת וילך ופרשת וילך מסייעת לפרשת נצבים.
- 2
- 3 וכן הוא גם כאשר קורין כל אחת מהן בשבת בפ"ע, שכל פרשה כוללת גם את תוכנה של חברתה,
- 4 והיינו, שפרשת וילך נכללת בפרשת נצבים, ופרשת נצבים נכללת בפרשת וילך, כפי שרואים כו"כ ענינים
- 5 בפרשת נצבים (ובפרט בחלק הפרשה דיום זה, משלישי עד רביעי) שבהם נרמז תוכנה דפרשת וילך,
- 6 ועד"ז לאידך, שבפרשת וילך ישנו ברמזא תוכנה דפרשת נצבים.
- 7 ו. ומזה מובן, שקריאת פרשת נצבים בפני עצמה אינה אלא ענין של מעלה - שכל הענינים שבפרשה
- 8 זו הם בהדגשה יתירה.
- 9 ומהענינים בזה:
- 10 הדגשת ענינו של חודש אלול - שהרי בפרשת נצבים ישנו הפסוק שבו נרמז א' מהראשי-תיבות של
- 11 אלול⁴⁸.
- 12 וכן הדגשת ענינו של ראש השנה - כמרומו בהתחלת הפרשה "אתם נצבים", ש"נצבים" הוא מלשון
- 13 "נצב מלך"⁴⁹, שזהו ענינו של ר"ה - ה"מלך" בשנה, שבו נמצא כאו"א מישראל במעמד ומצב ד"נצב
- 14 מלך", ולכן בכחו לקיים את הציווי "שתמליכוני עליכם"⁵⁰, היינו, שהוא בבחינת "הממליך מלכים", כיון
- 15 ש"לו המלוכה"⁵¹, שכל יהודי הוא בבחינת מלך - כפי שבא בגילוי אצל "מאן מלכי רבנן", ולאח"ז נמשך
- 16 ומתגלה גם אצל כאו"א מישראל, שע"י עבודתו משנה את מציאות העולם ("ער מאכט איבער די
- 17 וועלט"), כמאחז"ל⁵² "אמר מלכא עקר טורא".
- 18 ולהעיר מהמבואר בזה בספרי חסידות ומוסר⁵³ - ש"טורא" קאי על זה ש"נדמה להם כהר"⁵⁴, ועי"ז
- 19 שכאו"א מישראל שנמצא במעמד ומצב ד"מלכא" - "עקר טורא", "עקר" דייקא, שאינו מבטל את ההר,
- 20 אלא עוקר את ההר ומעמידו במקומו המתאים לו - שזהו"ע ד"זדונות נעשו לו כזכיות"⁵⁵, ויתירה מזה,
- 21 "זכיות" ממש, ואדרבה, "זכיות" שלמעלה מהזכיות דצדיקים גמורים, כמאחז"ל⁵⁶ "במקום שבעלי תשובה
- 22 עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד שם" - שזהו החידוש של חודש תשרי לגבי חודש ניסן,
- 23 שבחודש ניסן נמצאים בני"י במעמד ומצב של צדיקים, ואילו בחודש תשרי נמצאים בני"י במעמד ומצב
- 24 של בעלי תשובה, כמבואר בארוכה בכ"מ⁵⁷.
- 25 ועוד זאת - שהענין דנצבים נמשך ומוסיף ומסייע גם בפרשת וילך, אשר, בקביעות שנה זו כל עניני
- 26 הם ביתר שאת וביתר עוז, להיותה בשנה חדשה (כולל גם ר"ת חדש), לאחר העבודה דר"ה, שבו "יורד
- 27 ומאיר" . אור חדש ומחודש . . עליון יותר שלא הי' מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה⁵⁸, ואור זה
- 28 נמשך ויורד בגלוי עד לעזה"ז התחתון שאין תחתון למטה הימנור⁵⁹; ובפרט שפרשת וילך תהי' ב"שבת
- 29 שובה", שענינו "שובה ישראל עד ה' אלקיך"⁶⁰ (ענין ששייך במיוחד לימי הסליחות).

-
- (48) הפסוק "ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך" (נצבים ל, ו) - "את לבבך ואל לבב" ר"ת "אלול" (בעה"ט עה"פ. ועוד).
- (49) מ"א כב, מת. וראה אוה"ת נצבים ע' א'רא. ועוד.
- (50) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.
- (51) לשון הפיוט "וכל מאמינים" בתפלת מוסף דר"ה ויוהכ"פ.
- (52) ראה ב"ב ג, ב.
- (53) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 349 בשוה"ג.
- (54) סוכה נב, א.
- (55) יומא פו, ב.
- (56) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.
- (57) ראה אוה"ת ב' ע' רנו ואילך. ועוד.
- (58) כמ"ש רבינו הזקן בתניא אגה"ק סי"ד.
-
- (59) ואדרבה - דוקא בעולם התחתון, שדוקא שם נעשה הקידוש והקביעות דר"ה, כמארז"ל "כשמתכנסין מלאכי השרת לפני הקב"ה לומר אימתי ר"ה . . הקב"ה אומר להם . . אני ואתם נלך אצל ב"ד של מטה" (דב"ר פ"ב, יד. וראה שמו"ר פט"ו, ב), ודוגמתו בזמן הזה - כיום הש"ק שלפני ר"ה, שהוא בדוגמת שבת מברכים דכל השנה כולה (ראה לקו"ש ח"ט ע' 184 ואילך), כיודע הפתגם והתורה שבזה (שנמסרה ע"י נשיא דורנו ("היום יום" כה אלול)) "החדש השביעי . . הקב"ה בעצמו מברכו בשבת מברכים שהוא השבת האחרון דחדש אלול, ובכח זה ישראל מברכים את החדשים יא פעמים בשנה", כמדובר כמה פעמים, ובאריכות, ואין כאן המקום לחזור עוד הפעם על הדברים*.
- (60) הושע יד, ב. - התחלת הפטורת שבת שובה.

(*) (כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק): דממה נפשך: אם שמענו בפעם הראשונה - אין צריכים לחזור על כך; ואם הי' חסר אז ("טאָמער האָט דעמאָלט ענפעס געפעלט") - נאכ"כ עתה, כאשר יערכו לאח"ז התועודות באופן ד"עד דלא ידע" . . . (כנ"ל ט"ג).

והיינו, שתנועת ההליכה ("וילך") שצריכה להיות בכל ענינו של יהודי שצריך להיות בבחינת
 "מהלך", ובפרט כאשר ישנה הליכה נוספת אצל משה רבינו ("וילך משה"), שע"ז נעשית הליכה נוספת
 ב"אתפשטות דמשה" שבכאו"א מ"שאל⁶¹, אנשים נשים וטף - נעשית באופן ד"נצבים", ככל הפירושים
 שבדבר, ועאכו"כ הפירוש ששייך במיוחד לר"ה, מלשון "נצב מלך" (כנ"ל).
 ז. ונחזור לענינו - לקשר הענין דאמירת מאמר דא"ח ביום שלישי דסליחות עם שיעור חומש היומי
 (כנ"ל ס"ד):
 סיום וחזרת חלק הפרשה והשיעור בחת"ת דיום שלישי דסליחות בקביעות שנה זו שקורין פרשת
 נצבים בפני עצמה - הוא: "הנסתרות לה" אלקינו והנגלות לנו ולבנינו וגו'⁶².
 וענינו בכללות העבודה - ש"הנסתרות לה" אלקינו קאי על העבודה דאהבה ויראה⁶³, שבה יש
 חילוקי דרגות בין יהודי אחד לזולתו; ו"הנגלות לנו ולבנינו" - קאי על מעשה המצוות, שאופן קיומם
 ומספרם הוא אצל כאו"א מ"שאל בשוה, כמ"ש⁶⁴ "לא תוסיפו גו' ולא תגרעו".
 ונוסף לזה, ישנו גם הענין ד"הנסתרות" ו"הנגלות" בתורה: "הנסתרות לה" אלקינו - פנימיות התורה,
 ו"הנגלות לנו ולבנינו" - נגלה דתורה.
 אמנם, למרות החילוק שבין "הנסתרות" ו"הנגלות", פעלו בניי - ובפרט לאחר זמן האריז"ל שאז
 "מצוה לגלות זאת החכמה"⁶⁵ - שגם "הנסתרות לה" אלקינו יהיו באופן ד"הנגלות לנו ולבנינו", היינו,
 שגם פנימיות התורה נעשית אצל כאו"א מ"שאל נגלה דתורה.
 [ומסיים בכתוב⁶² "לעשות את כל דברי התורה הזאת" - שענין זה (ש"הנסתרות" נעשים "נגלות")
 הוא בכל עניני התורה, עד לסיום קריאת כל התורה במשך השנה בשבת פרשת "וזאת הברכה" בהמשך
 ספר דברים, אשר, עיקרו של ספר זה הוא "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם"].
 וענין זה מודגש באמירת מאמר דא"ח (שפנימיות התורה באה באופן של נגלה דתורה) ביום השלישי
 דסליחות - שקשור עם "יום השלישי" דמתן-תורה, כפי שמזכירים גם בתפלת מוסף דראש השנה: "ויהי
 ביום השלישי גו' ויהי קולות וברקים גו' וקול שופר חזק מאד"⁶⁶, אשר, לא זו בלבד שחוזרים ואומרים
 פסוק זה וב"שטורעם" בכל ר"ה, אלא עוד זאת, שקול זה הוא באופן ד"לא יסף"⁶⁷, "לא פסק"⁶⁸, היינו,
 "קלא דלא פסיק" החל ממתן-תורה עד היום הזה - שלכן תובעים אצל כאו"א מ"שאל ש"בכל יום יהיו
 בענין חדשים"⁶⁹, "חדשים" ממש, לפי שהקול דמ"ת הוא "קלא דלא פסיק" אצל כאו"א
 מ"שאל, ד"מזליהו חזי"⁷⁰, ויתירה מזה, שאצל כמה מבניי הרי זה נעשה (לא רק באופן ד"מזליהו
 חזי", אלא) באופן של קביעות - ע"י קביעות עתים בלימוד פנימיות התורה באופן של קביעות ו"חזקה"
 (שזהו"ע הקשור עם יום השלישי).
 ח. ועוד והוא העיקר - שע"י הפצת המעיינות חוצה (ש"הנסתרות" באים באופן של "נגלות") קאתי
 מר דא מלכא משיחא⁷¹,
 ובפרט ע"י השליחות ליתן לצדקה, ובאופן שכאו"א יוסיף מדילי, שע"ז ממהרים עוד יותר את
 הגאולה שתהי' תיכף ומיד ממש - עוד בלילה זה, קודם קריאת שמע שעל המטה, ואפילו קודם המשך
 ההתוועדות כו', כך שמיום השלישי זה נכנסים תיכף ומיד ל"ביום השלישי יקימו ונחי' לפניו"⁷², בבית
 המקדש השלישי.

(67) ואתחנן ה, יט.

(68) תרגום אונקלוס עה"פ.

(69) פרש"י תבוא כו, טז.

(70) מגילה ג, א. ויש"נ.

(71) אגה"ק דהבעש"ט - כש"ט בתחילתו. ובכ"מ.

(72) הושע ו, ב.

(61) ראה תניא פמ"ב.

(62) כט, כח.

(63) ראה הקדמת התניא, ובהנסמן ב"מ"מ, הגהות והערות

קצרות" לשם (ע' יא).

(64) ואתחנן ד, ב.

(65) תניא אגה"ק סכ"ו (קמב, ב).

(66) יתרו יט, טז.

- 1 ובלשון הכתוב בפרשת נצבים⁷³: "ושב⁷⁴ הוי' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך גו'", קיבוץ
2 גליות, בגאולה האמיתית והשלימה, גאולה העשירית, הקשורה עם שירה העשירית⁷⁵.
- 3 ובאופן שכולם יחדיו, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁷⁶, כל העשר סוגים שבבני⁷⁷ שנימנו
4 בתחלת פרשת נצבים - "נצבים כולכם לפני ה' אלקיכם", עצמות אין-סוף, כאמור, "יקימנו ונחי' לפניו",
5 בביהמ"ק השלישי והמשולש⁷⁸, "מקדש אדני כוננו ידיך"⁷⁹, ובקודש הקדשים, שבו נמצאת אבן השתי,
6 "שממנה הושתת העולם"⁸⁰.
- 7 וענין זה נעשה תיכף ומיד - עוד לפני ר"ה ועוד לפני המשך ימי הסליחות - עי"ז שכאו"א מישראל
8 מגלה את ה"אבן שתי" שבו, שזהו"ע ה"לוחות" שישנם באופן של חקיקה בכאו"א מישראל ובכלל
9 ישראל,
- 10 ובפרט כאשר כו"כ מישראל מתאספים יחדיו בבית משולש: בית של גמילות-חסדים, בית של לימוד
11 התורה, ובית של עבודת התפלה; ומתאספים יחדיו בפרשת נצבים, באופן ד"נצב מלך" - הרי זה נעשה
12 הקדמה קרובה ממש שבכאו"א מישראל מתגלית בחינת משיח ("מלך") שבו, "דרך כוכב מיעקב וקם
13 שבט מישראל"⁸¹,
- 14 בגאולה האמיתית והשלימה - תיכף ומיד ממש - ע"י דוד מלכא משיחא.
- 15 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכאו"א מהנוכחים ג' שטרות של דולר, כדי לתתם (או חילופם) לצדקה].

בס"ד. שיחת יום ג' פ' נצבים, כ"ד אלול ה'תשנ"א

- לנשי ובנות ישראל תחינה -

בלתי מוגה

- 16 א. הסדר אצל בני"י - שפותחין בברכה¹,
- 17 שזהו כמו שהסדר הוא בתורה - מלשון הוראה², שמורה לבני"י כיצד צריכים להתנהג בכל דבר -
18 שמתחילה באות ב"ת, ר"ת ברכה³ (אע"פ שיש קס"ד שהתורה צריכה להתחיל באות אל"ף, להיותה
19 התחלת אותיות הא"ב)⁴, וההסברה בזה, לפי שהתורה רוצה להורות לכאו"א מישראל שכל דבר שעושה
20 צריך להתחיל בענין של ברכה,
- 21 וזוהי גם הוראה לכל העולם ולכל הענינים שנבראו בעולם - שכל הענינים שנעשים בעולם צריכים
22 להעשות באופן שיביא ברכה,

מישראל מתאספים יחדיו.

(73) ל, ג.

(78) כנ"ל הערה 16.

(74) כולל גם הדיוק "והשיב לא נאמר אלא ושב, מלמד

(79) בשלח טו, יז ובפרש"י. - ולהעיר גם מהרמז במזמור

שהקב"ה שב עמהן מבין הגליות" (מגילה כט, א).

צדי"ק שבספר תהלים ד"נעים זמירות ישראל".*

(75) נוסף על המעלה דשבעה - הקשורה עם שבעת הימים

(80) יומא נד, ב.

שבהם אומרים סליחות בקביעות שנה זו (כנ"ל הערה 27),

(81) בלק כד, יז. וראה שיחת ט"ו אלול שנה זו ס"ה (לעיל

והמעלה דשלשה - ענין החזקה, כולל גם ענין ה"חזקה"

ע' 246).

שבגאולה האמיתית והשלימה מגלות זה האחרון, בבנין ביהמ"ק

(1) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 641 (הערה ד"ה פותחין

השלישי.

בברכה).

(76) בא יר"ד, ט.

(2) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. זח"ג נג, ב.

(77) שישנם גם בכאו"א מישראל, ועאכ"כ כאשר כו"כ

ובאופן שהברכה היא לא רק אליו בלבד, או למשפחתו והקרובים אליו, אלא גם לכל הנמצאים בהסביבה, ואפילו לאלה שאינם נמצאים בהסביבה - כלשון הכתוב בפרשת השבוע³: "את אשר ישנו פה גו' ואת אשר איננו פה".

ב. ותוכן הברכה - כמ"ש בהתחלת פרשת השבוע (שהתחילו לקרותה בשבת שלפנ"ז) "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם וגו'":

"כולכם" - כל בני, האנשים והנשים, כל מי ששייך לעם ישראל, וכולל גם את כל בני שבכל הדורות עד לדורנו זה, וגם הדורות העתידים להיות⁴ - "נצבים גו' לפני ה' אלקיכם",

ובאופן ד"לעברך בברית ה' אלקיך⁵ - כריתת ברית עם הקב"ה, שזוהי השייכות וההתקשרות הכי גדולה שיכולה להיות.

ולהעיר, ששייכות והתקשרות זו נקראת בכתוב בשם "ברית ה' אלקיך":

בכל ענין של כריתת ברית צריכים להיות עכ"פ שני משתתפים, ובנדו"ד, הקב"ה ובנ"י. ומשניהם - הקב"ה ובנ"י - בוחרים לקרוא את הברית רק על שם "הוי' אלקיך", אע"פ שעיקר החידוש שבדבר הוא (לא עצם פעולת הקב"ה בכריתת הברית, אלא) שהכריתת ברית נעשית וניכרת בעולם, החל מבנ"י שבשבילם נברא העולם⁶, וכמארז"ל⁷ "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם", ובמילא צריך לידע את החשיבות והנחיצות שבהנהגתו, אשר, העולם כולו מצפה ומקוה, נותן לו כח ומבקש ממנו - שיתנהג באופן שיביא ברכה לעולם, הן בגשמיות והן ברוחניות,

שהחידוש בזה הוא בשתים: (א) שגם הענינים הגשמיים שבעוה"ז התחתון צריכים להיות חדורים עם רוחניות, ובאופן שהרוחניות נעשית העיקר בעולם, (ב) וגם הברכות שבעולם הקשורות עם הרוחניות שבעולם [כפי שרואה יהודי בעצמו שהברכות שלו נמשכות מהנשמה שלו, שהיא העיקר, וממנה נמשכת הברכה גם בנפש הבהמית, ועל ידה גם בהגוף, ועל ידו גם בחלקו בעולם] - נמשכות וחודרות בענינים הגשמיים שבעוה"ז התחתון,

וענין זה נעשה ע"י עבודתו של יהודי בקיום התורה ומצוותי' בהיותו נשמה בגוף בעוה"ז הגשמי - שעי"ז פועל בעולם כולו שיהי' חדר ברוחניות דתורה, וכן לאידך, שהרוחניות דתורה תומשך ותחדור בעולם, שכן, עם היות שהתורה היא דבר ה', חכמתו ורצונו של הקב"ה, מ"מ, האפשרות ללמוד תורה ולחדש בתורה⁸ היא בעוה"ז דוקא, ששם ניתנה התורה לבנ"י, כדי שיחדירו אותה בכל העולם.

ג. ענין זה (התחלת פרשת השבוע בענין הקשר והשייכות דבנ"י להקב"ה באופן דכריתת ברית) בא בהמשך ובהוספה לכללות ענינו של חודש אלול - "אני לדודי ודודי לי"¹⁰:

"אני לדודי" פירושו, שכל מציאותו וחיו של ה"אני" - כל יהודי שאומר על עצמו "אני" כמה פעמים בכל יום - היא הפני' וההתקשרות שלו להקב"ה ("דודי"), ובזה גופא - כפי שהקב"ה נקרא בשם "דודי", שזהו תואר שמדגיש את ענין האהבה¹¹,

ועי"ז פועל להיות "דודי לי" - שהקב"ה פונה מכל שאר הדברים להיות שייך אך ורק "לי",

ועד שכל ארבעת התיבות - "אני לדודי ודודי לי" - נעשים תיבה אחת וענין אחד: "אלול".

חזקה: "משה קיבל תורה מסיני".

(9) שה"ש ו, ג. - ר"ת אלול (אבודרהם סדר תפלת ר"ה. פע"ח

שער ר"ה פ"א. שער הפסוקים עה"פ. ועוד).

(10) שזהו תוכן ומשמעות השם של חודש "אלול" בלשון

הקודש - שהרי שמות החדשים עלו עמהם מבבל (ירושלמי ר"ה

פ"א ה"ב. ב"ר פמ"ח, ט. תוד"ה מדברי - ר"ה ז, א).

(11) ראה ספר הליקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך דודי בתחלתו

(ע' קנא ואילך). וש"נ.

(3) נצבים כט, יד.

(4) פרש"י עה"פ.

(5) שם, יא.

(6) פרש"י ורמב"ן ר"פ בראשית. ובכ"מ.

(7) סנהדרין לז, סע"א (במשנה).

(8) אע"פ שגם "חידוש" זה נאמר למשה מסיני (ראה בהנסמן

בלקו"ש ח"ט ע' 252), ככל עניני התורה, כפי שאומרים בהתחלת

פרקי אבות (שלומדים בשבתות הקיץ ג' פעמים, בתלת זימני הוי

- 1 ד. ויש להוסיף בביאור הענין ד"אני לדודי" - בפרטיות יותר:
- 2 מציאותו של יהודי היא באופן שההתקשרות והאהבה האמיתית שלו היא - לא לענינים גשמיים,
- 3 ואפילו לא לענינים הקשורים עם רוחניות ושכל סתם, אלא - להקב"ה, תורתו ומצוותיו.
- 4 וטעם הדבר - כיון ש"אתם נצבים גו' לפני ה' אלקיכם", וכאשר נמצאים "לפני הוי' אלקיכם" אזי
- 5 "לא ראייתם כל תמונה וגו'" (כמ"ש בפרשיות שלפנ"ז¹²) - מלבד הרוחניות דהקב"ה¹³, עשרת הדברות,
- 6 תורה ומצוותיו.
- 7 ועד כדי כך, שגם אומות העולם מכירים בכך שגדלותם וחכמתם¹⁴ של בני"ה היא בכך שהם קשורים
- 8 עם התורה, חכמתו ורצונו של הקב"ה - כמ"ש¹⁵ "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים .. עם חכם
- 9 ונבון", בגלל שלומדים תורה ומקיימים המצוות האמורות בה במחשבה דיבור ומעשה.
- 10 ובאופן כזה הוא החינוך של ילד יהודי מקטנותו (ע"י נשי ישראל¹⁶) - שבחינוך זה תלוי כל העתיד
- 11 של האדם, כמ"ש שלמה, החכם מכל האדם¹⁷: "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה"¹⁸
- 12 - באופן המתאים ל"ידיקין", "זקן שקנה חכמה"¹⁹, שיהי' חדור בחכמת התורה, ובאופן ד"קנה", שלשון
- 13 "קנין" מורה חשיבות וחביבות הדבר, כפירוש המפרשים²⁰ בדברי המשנה שלומדים בפרקי אבות²¹:
- 14 "חמשה²² קנינים קנה הקב"ה בעולמו כו".
- 15 ה. ועוד זאת, שהקשר והשייכות של יהודי עם הקב"ה - "אני לדודי" - הוא גם ביחס למציאות
- 16 העולם, בענינים שלכאורה אינם שייכים לתורה, כפי ששינו במשנה הנ"ל: "חמשה קנינים קנה הקב"ה
- 17 בעולמו, ואלו הן, תורה קנין אחד, שמים וארץ קנין אחד וכו'", והיינו, שגם המציאות ד"שמים וארץ",
- 18 והחביבות שלהם ("שמים וארץ קנין אחד") - לפי שבהם ניכר הענין ד"מה רבו מעשיך ה'"²³ ו"מה גדלו
- 19 מעשיך ה'"²⁴ - קשורים עם התורה וזקוקים לה, כיון שע"י התורה נברא כל העולם, כמ"ש בהתחלת
- 20 התורה²⁵ "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ".
- 21 ובפרטיות יותר - שהתורה חודרת לא רק בשמים (למעלה), אלא גם בארץ (למטה), ולא עוד אלא
- 22 שגם הארץ שייכת לאותו קנין שאליו שייכים השמים - "שמים וארץ קנין אחד" (שקשור עם "תורה קנין
- 23 אחד").
- 24 ו. והענין בזה:
- 25 בנוגע לשמים - אין זה פלא גדול שהשמים נעשים חדורים בתורה, כיון שבצבא השמים ניכר הביטול
- 26 להקב"ה, כדאיתא בגמרא²⁶ שהילוך צבא השמים ממזרח למערב (שהשמש והירח זורחים במזרח

(12) ואתחנן ד, טו.

(17) ראה מלכים"א ה, יא.

(18) משלי כב, ו.

(19) קידושין לב, ב.

(20) ראה בהנסמן בלקו"ש חל"ה ע' 40 הערה 10.

(21) פ"ו מ"י.

(22) ולהעיר משינויי הגירסאות בזה - ראה לקו"ש שם הערה

2. וש"נ.

(23) תהלים קד, כד.

(24) שם צב, ו.

(25) תורה שבכתב, שגם כאשר לומדים או קורין בה ללא

הבנה עמוקה, יוצאים י"ח לימוד התורה (ראה הל' ת"ת לאדה"ז

ספ"ב. וש"נ) - דכיון שירדה ונתלבשה בכתב גשמי, חודרת היא

בהגשמות של היהודי, אע"פ שעדיין לא השקיע את כל שכלו

(הרוחניות שבו) בלימוד ענין זה בתורה.

(26) ב"ב כה, א.

(13) אע"פ שגם ענין זה הוא באופן ש"לא יראני האדם וחי" (תשא לג, כ), כפי שנאמר אפילו על משה רבינו, ובמעמדו ומצבו לאחר שכתב ה' בהר ארבעים יום וארבעים לילה, ולא רק פעם אחת, אלא גם פעם שני' ופעם שלישית*.

(14) כמסופר במדרשי רז"ל (איכ"ר פ"א, ד ואילך) אודות ירושלים, עיר הבירה** של ארץ ישראל, שאפילו התנינוקות ("ינוק") שחיו וגדלו בה היו מובדלים בגודל חכמתם (לא רק מהתנינוקות שבכל העולם כולו, אלא) גם מהאנשים המבוגרים שבכל העולם.

(15) ואתחנן ד, ו.

(16) כל אשה בישראל שכבר נישאת, והקב"ה בירכה בילדים, ילדים רבים, בנים ובנות - שכל אחד ואחת מהם התחנך מתחנך וימשיך להתחנך על ידה עד בוא הזמן שהם בעצמם ינשאו ויתברכו בבנים ובנות שיחנכו כו'; וכן כל בת גדולה קודם הנישואין, שמסייעת לאמה בחינוך הילדים הקטנים.

(*) שזוהו הזמן שבו עומדים עתה - סימונו של חודש אלול, ששייך לארבעים יום האחרונים שסיימום וחזתם ביום הכיפורים, "אחת בשנה".

(**) וכנהוג בכל המדינות - לא דוקא בארץ ישראל - שהמדינה כולה מתנהגת ע"פ הוראת עיר הבירה.

1 (ושוקעים במערב) - שלכאורה הו"ע טבעי שלא רואים בו ענין של נס או מופת - הו"ע השתחזוואה לשכינה
2 ("וצבא השמים לך משתחווים" 27) שמקומה במערב.

3 וכל זה נוסף על עצם התנועה וההילוך דצבא השמים, שבשביל זה יש צורך בכח המניע - כמסופר
4 במדרשי חז"ל אודות היהודי הראשון, אברהם אבינו, "כיון שנגמל איתן זה (שהגיע להכרה שכלית)
5 התחיל לשוטט בדעתו כו" 28, "הי' לבו משוטט ביצירת העולם והי' מכוין בכל מאורות שבעולם .. ראה
6 זריחת החמה וכו" 29, והתחיל לחשוב מהי הסיבה לכך שהשמש אינה עומדת במקומה אלא מתנענעת
7 ומהלכת עד ששוקעת במערב, ולמחרת חוזרת וזורחת 30, עד שהגיע לידי מסקנא ש"בודאי יש אדון ויש
8 אלוהה" שמנהיג ומניע את השמש, שהוא גדול וחזק יותר מהשמש 31.

9 ובאופן כזה גדל ומתחנך כל ילד יהודי - כמ"ש באברהם "אשר יצוה את בניו ואת אחריו ושמרו
10 דרך ה'" 32 - שגם הוא מתבונן בהילוך השמש בכל יום ממזרח למערב, ושואל את אביו או אמו או
11 המורה והמחנך: (א) מהי הסיבה שהשמש הולכת לכיוון מערב 33, (ב) ובכלל - מהו הכח המניע את
12 השמש?

13 וכפי שיודע בעצמו שכאשר צריך לנענע אצבעו, ידו או רגלו, ועאכו"כ את כל גופו - יש צורך בכח
14 ויגיעה. וכמו כן מבין שתנועת כל גופו אין לה חשיבות ותפיסת מקום כלל לגבי תנועה של גוף גדול
15 כמו הירח, ועאכו"כ לגבי גוף גדול כמו השמש, וא"כ, כדי להניע אותם יש צורך בכח גדול ביותר,
16 ועאכו"כ כדי להניע את הירח והשמש והכוכבים כולם ביחד,

17 - כפי שניתן לראות במקומות וזמנים מיוחדים את הילוך השמש והירח ביחד, ובפרט בעת ליקוי
18 לבנה, שאז רואים את השמש, וכמו כן בעת ליקוי חמה, שאז רואים את הלבנה באמצע היום,

19 וכמו שראו כו"כ בני" בקיץ זה 34, וגם אלה שהיו במדינות אחרות ולא ראו בעצמם, שמעו זאת
20 מאחרים, והרי כל מאורע בעולם שיהודי רואה או שומע (ובפרט מאורע גדול וחשוב הקשור עם הילוך
21 השמש והירח) הוא בהשגחה פרטית, כתורת הבעש"ט 35 (שנתפרסמה לכל בני"י, כולל גם ילדים קטנים)
22 שעשאה לענין עיקרי באמונה.

23 וכאשר מקבל חינוך הראוי (עוד בקטנותו ע"י אמו או אחותו הגדולה) - יודע הוא ללא כל ספק אשר
24 מי הוא זה שיכול להניע גופים גדולים כמו השמש והירח והכוכבים, הרי זה רק מי שהוא גדול וחזק
25 ונעלה שלא בערך מכל הבריאה כולה, שלכן בכחו וביכולתו להניע את כל צבא השמים, ולא רק פעם אחת,
26 אלא באופן תמידי, בכל יום - כפי שהולך ונמשך אלף שנה, אלפיים שנה, שלשת אלפים שנה, ארבעת
27 אלפים שנה, חמשת אלפים שבע מאות חמישים ואחת שנה (ה'תשנ"א), אשר במשך כל השנים האלה
28 הולכים ומסבכים השמש והירח והכוכבים באותו תוקף וחוזק ללא שום שינוי וחלישות 36.

29 ונוסף על כחו של הקב"ה שניכר בתנועת והילוך השמש והירח, הרי זה ניכר גם בענין האור, אור
30 כפשוטו, שקשור עם המקור האמיתי של האור - הקב"ה.

31 ומכל זה מובן שבנוגע ל"שמים" - אין זה פלא גדול שנעשים חדורים בתורה.

34 בכ"ט תמוז - ליקוי חמה. בט"ו תמוז ובט"ו באב - ליקוי לבנה (המור"ל).

35 ראה כש"ט (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סקע"ט ואילך, סרכ"ג ואילך. וש"נ.

36 וגם כאשר ישנו ליקוי חמה או ליקוי לבנה, שזהו"ע של חסרון באור החמה או הלבנה - הרי תיכף לאח"כ חוזרים ומאירים בכל תקפם כמקודם, ומזה מוכח שהשינוי שאירע באמצע, לא הי' מצד חלישות החמה או הלבנה, שאז לא הי' יכולים לחזור ולהתחדש מיד בכל תקפם כמקודם (כפי שרואים שכאשר ישנו משך זמן שהאדם הוא במצב של חלישות רח"ל, אזי רישומו ניכר משך זמן לאח"כ, ויש צורך לחפש עצות - ע"י מאכלים מיוחדים או רפואות - להסיר החלישות לגמרי שלא ישאר ממנה רושם).

27 נחמ"י ט, ו.

28 לשון הרמב"ם בהל' ע"ז פ"א ה"ג.

29 מדרש הגדול ס"פ נח.

30 כי, לולי זאת, הרי לאחר שהשמש שוקעת ואין רואים אותה, אי אפשר לדעת מה נעשה עמה, האם היא עדיין מתנענעת ומהלכת או שמא עמדה מהלוכה, ובמילא, לא צריכים לחשוב ולחפש מהו הכח המניע את השמש.

31 אע"פ שהשמש עצמה גדולה שלא בערך מהאדם, ואפילו מכר"כ בני אדם ביחד.

32 וירא יח, יט.

33 להעיר, שרוב בני"י נמצאים בארצות המערב - כמו בני"י שדרים בארצות-הברית, וכמו כן בני"י שדרים באירופה וכיו"ב.

- 1 ז. וזהו החידוש בענין "שמים וארץ קנין אחד", שקשור עם "תורה קנין אחד" - שהתורה חודרת
2 (לא רק בשמים, אלא) גם בארץ:
- 3 ארץ - עיקרה הוא חלק הדומם שבה, שכן, מה שתופס מקום יותר בארץ הלזו הגשמית הוא חלק
4 הדומם, עפר הארץ (וכן גם המים), כפי שרואים שהכמות והגשמיות שלהם היא שלא בערך לגבי הכמות
5 של הענינים הרוחניים שבעולם.
- 6 וגם כאשר נצרף את הרוחניות שניתנה בדברים הגשמיים שבעולם, הן חיות הנשמה של מין המדבר,
7 והן החיות של מין החי, ואפילו החיות של מין הצומח - אין זה מגיע לגודל הכמות של מין הדומם.
- 8 ועוד זאת - ש"הכל הי' מן העפר"³⁷, היינו, שהתחלת בריאת כל הענינים שבעולם היא מן העפר,
9 וכיון שכן, הרי לא זו בלבד שנשאר רושם מענין העפר, אלא עוד זאת, שכל עניני הבריאה שנתהו מאין
10 ליש בכחו של הקב"ה, חוזרים להיות עפר - כמ"ש³⁸ "כי עפר אתה ואל עפר תשוב".
- 11 ואע"פ שבארץ שעיקרה הוא חלק הדומם לא רואים את כל הענינים האמורים לעיל בנוגע לצבא
12 השמים, מ"מ, כאשר רוצים להדגיש את ענין הביטול להקב"ה בעבודתו של יהודי, מביאים דוגמא (לא
13 מהביטול וההשתחווה דצבא השמים, אלא) מענין העפר דוקא - "ונפשי כעפר לכל תהי"³⁹.
- 14 וזהו כללות הענין ד"אני לדודי" - שמציאותו של כל יהודי ("אני"), גידולו⁴⁰ והתפתחותו⁴¹, וכל
15 עניניו, כולל גם הענינים הקשורים עם מציאות העולם, שמים וארץ וכל צבאם - קשורים עם הקב"ה.
- 16 ח. וענין זה ("אני לדודי ודודי לי") הוא לא רק בחודש אלול, אלא גם בכל יום ויום בכל השנה
17 כולה:
- 18 התחלת כל יום⁴² של כל יהודי - גם ילד קטן - הוא באמירת⁴³ "מודה אני לפניך", שזהו ע"ד "אני
19 לדודי",
- 20 וממשיך: "שהחזרת בי נשמתי", שזה עתה החזיר לו הקב"ה את נשמתו חדשה ורגועה⁴⁴, על משך
21 כל היום כולו, עד זמן השינה⁴⁵, ועושה זאת "בחמלה רבה", להיותו "אב הרחמן" ו"אב הרחמים"⁴⁶,
- 22 [ומסיים אמירת מודה אני בתיבת "אמונתך" - דכיון שהקב"ה אינו בערך כלל להנבראים שבעולם,
23 הרי אי אפשר להשיגו בשכל, כי אם באופן של אמונה, שמאמין שהקב"ה ברא את כל העולם, שמים
24 וארץ וכל צבאם (כולל גם אותו ובני משפחתו), ולא עוד אלא שבורא ומהוה אותם מאין ליש בכל רגע
25 ורגע, כתורת הבעש"ט⁴⁷],
- 26 שענין זה ("שהחזרת בי נשמתי בחמלה רבה") הוא ע"ד המשך הענין ד"אני לדודי" - "דודי לי"⁴⁸.
- 27 אלא שכל זה הוא בגילוי ובהדגשה יתירה בחודש אלול, שענינו "אני לדודי ודודי לי", ובפרט בשבוע
28 שבו קורין הפרשה ד"אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם".

*

29

תאמרנה" (תהלים לה, י"ד), שכל גופו מתנענע באמירת "מודה אני לפניך".

(44) שר"ע אדה"ז אר"ח רס"ד. סמ"ו ס"ו.

(45) וגם בבוא זמן השינה - אומר תחילה "שמע ישראל הוי' אלקינו הוי'", היינו, שהכח והחיות שלו ("אלקינו") הוא "הוי'", מלשון מהוה (תניא שעהייה"א רפ"ד. ובכ"מ), שברא את השמים ואת הארץ וכל צבאם.

(46) ראה לקמן ס"ט והערה 60.

(47) תניא שעהייה"א בתחילתו. ובכ"מ.

(48) ובוה נכלל גם שמבלי הבט על גדלותו הבלתי מוגבלת של הקב"ה, מניח הוא כביכול את כל עניניו ומקשיב לילד קטן שאומר "מודה אני לפניך", ולא עוד אלא שענין זה גורם נחת רוח הכי גדול להקב"ה ("נחת רוח לפני"), כפי שהוא בתכלית העלי" (שלכן נקרא "אויבערשטער").

(37) קהלת ג, כ.

(38) בראשית ג, יט.

(39) נוסח "אלקי נצור כר" (ברכות יז, א).

(40) כפי שרואה ילד יהודי בחייו הפרטיים - שעם היותו עדיין קודם בר-מצוה, הרי במשך הזמן יגדל להיות בר-מצוה, כמו אחיו או אחותו שכבר נעשו בר-מצוה או בת-מצוה, או שהם כבר לאחר הנישואין, ויש להם ילדים שהם גדולים יותר ממנו.

(41) בשכל ("קליגער"), ובמילא גם בעניני יהדות ("פרימער").

(42) עוד לפני שמזכיר ענינו המיוחד של היום, ובנדוד, שזהו יום בחודש אלול, ועאכו"כ עוד לפני שמזכיר את יחודו של חודש אלול לגבי שאר חדשי השנה, שענינו "אני לדודי ודודי לי".

(43) וכיון שמחנכים אותו באופן שכל ענין של יהדות נוגע לו - אזי אין זו אמירה בשפתיו בלבד, אלא באופן ד"כל עצמותי

ט. כל האמור לעיל מוסיף עוד יותר בברכת כתיבה וחתומה טובה שכל איש ישראל (אנשים ונשים וגם טף) מברך את בני"י שנפגש עמהם⁴⁹ בחודש אלול⁵⁰, כמנהג ישראל⁵¹,
ובחודש אלול גופא - ניתוסף בזה עוד יותר כאשר נמצאים ב"ב ימים האחרונים שהם כנגד י"ב חדשי השנה, יום לחודש⁵²,
והוספה יתירה - בסיום וחזרת חודש אלול - בימי הסליחות, ובפרט בעמדנו ביום השלישי דסליחות⁵³, שאז נעשה הקיום והתוקף ד"חזקה"⁵⁴ בכללות הענין דסליחות⁵⁵ ובכל שלשת פרטי האופנים דסליחה מחילה וכפרה ("סלח לנו מחל לנו כפר לנו"), ובפרט בעמדנו לאחר כל שלשת התפלות של יום השלישי דסליחות, שישנו ענין של חזקה ביום השלישי דסליחות גופא,
[ובפרט שנוסף על קיומם של הסליחות שנאמרו כבר, רואה הקב"ה את ההחלטה שיוסיפו באמירת הסליחות גם ביום הרביעי, ובימים שלאחריו, עד לסיום ימי הסליחות - שבקביעות שנה זו מסיימים אמירתם ביום ראשון, שנקרא בכתוב⁵⁶ "יום אחד", שהי' הקב"ה יחיד בעולמו⁵⁷, וממנו נכנסים לראש השנה, שבו מבקשים "מלוך על העולם כולו בכבודך", ומאריכים בפרטיות בפסוקי מלכיות זכרונות ושופרות],
- הרי בודאי שכאו"א מאתנו, בתוך כלל ישראל בכל מקום שהם, נתברך כבר בבני חיי ומזוני רויחי, ובכולם רויחי, ובקיצור (אבל באותו תוכן, ועם כל החיות והתוקף): ברכת שנה טובה ומתוקה,
וממשיכים זאת מראש השנה על כל ה"עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים"⁵⁸, שבהם מוסיפים בענין התפלה שענינה בקשת רחמים - שלכן נהגו גם נשים בישראל לקיים מצות התפלה, וכדאיתא בגמרא⁵⁹ שנשים חייבות בתפלה "דרחמי ניהו" - כולל גם תפלה ובקשה מיוחדת בנוסח "אב הרחמן" ו"אב הרחמים"⁶⁰ (נוסף לכך שמזכירים נוסח זה בכמה תפלות דשאר ימות השנה), שעי"ז ניתוסף בברכותיו של הקב"ה "הזן את העולם כולו .. ברחמים"⁶¹, ובפרט בנוגע לבני"י "עם"⁶² קרובו⁶³,
ולאח"ז על כל חודש תשרי, אותיות "רשית"⁶⁴, להיותו ה"ראש" של כל השנה כולה, ומחודש תשרי - על כל הענינים של כל השנה, בכל מקום בעולם, ועאכו"כ בחלקי העולם הקשורים עם בני"י, ועאכו"כ בארץ ישראל, ושם גופא - בירושלים עיר הקודש, ושם גופא - בהר הקודש, בבית המקדש ובקדש הקדשים (ששם נמצאים לוחות הברית).

*

י. כנהוג נסיים בענין של צדקה - ליתן לכל אחת מכן שליחות מצוה לצדקה, וכל אחת תוסיף משלה, ותתן לצדקה בהקדם האפשרי, שעי"ז יתוסף על כל הזכויות שלפנ"ז גם הזכות של מצות הצדקה.

(57) ב"ר פ"ג, ח. הובא בפרש"י עה"פ.
(58) כלשון חז"ל - ר"ה יח, א. וש"נ. ולהעיר, שמלשון זה מובן שלמרות החילוקים שבימים אלה, כולל גם החילוק שבין ר"ה ליוהכ"פ, כמודגש בתפלות היום, מ"מ כל עשרת הימים ענינם אחד.
(59) ברכות כ, ב.
(60) ובאופן שמ"אב הרחמים" נמשך גם ל"אב הרחמן", שזהו"ע של תואר - שכן, "אב הרחמים" משמעותו גם ביחס ל"רחמים" הנמצאים במקום אחר, משא"כ "אב הרחמן", ש"הרחמן" הוא תואר על האב, אבינו שבשמים, שנקרא "אב הרחמן".
(61) נוסח ברכה ראשונה דברהמ"ז.
(62) תהלים קמח, יד.
(63) ולא רק קריבה בגשמיות, כמו שני אנשים קרובים זל"ז, אלא באופן שהם חד ממש.
(64) בעה"ט עקב יא, יב.

(49) כולל גם אלה שנפגש עמהם בפעם הראשונה.
(50) החל משבת מברכים אלול, ועאכו"כ מראש חודש אלול (ב' הימים דר"ח, "ראשי חודשים").
(51) ראה מט"א סתקפ"א ס"ט (מלקוטי מהרי"ל).
(52) סה"ש תש"ג ע' 177. ע' 179.
(53) לפי מנהגנו שמתחילים אמירת הסליחות ביום ראשון בשבוע (משא"כ אלו הנוהגים לומר סליחות ריבוי זמן לפנ"ז, ואין כאן המקום להאריך בזה), ובמילא, יום השלישי בשבוע הוא יום השלישי דסליחות.
(54) נוסף על הקיום והתוקף שנעשה עי"ז שהקב"ה סולח אפילו פעם אחת בלבד.
(55) ומובן שענין הקיום והתוקף כו' הוא לא דוקא באם הי' אידה ענין בלתי-רצוי (עכ"פ בשוגג או באונס) הדורש סליחה, אלא גם - ובעיקר - ביחס לענינים שמעולם לא היתה בהם חלישות, להיותם מלכתחילה ענינים טובים, בטוב הנראה והנגלה - שקיומם יומשך לעד ולנצח נצחים.
(56) בראשית א, ה.

- 1 ובפרט לאחר שבוודאי עשו כל הדרוש - וישתדלו להוסיף ולהשלים עוד יותר - שיהי' לכאור"א
- 2 מישראל כל צרכי החג ד"זמן שמחתנו", ולפנ"ז - כל המצטרך לו בערב יוהכ"פ שבו צריכים לאכול
- 3 בכפליים, כנגד תשיעי בתשרי ועשירי בתשרי⁶⁵, ולפנ"ז - צרכי ראש השנה, כמ"ש⁶⁶ "אכלו משמנים ושתו
- 4 ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו", וכן לפנ"ז - כל המצטרך לו בימי הסליחות כדי⁶⁷ שתהי' לו מנוחת
- 5 הנפש ומנוחת הגוף.
- 6 ו"גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה"⁶⁸ - באופן של קירוב וזירוז, ובלשון חז"ל⁶⁹ "מצוה הבאה לידיך
- 7 אל תחמיצנה", שאין להמתין כשיעור שיכול הקמח לבוא לידי חימוץ, י"ח⁷⁰ רגעים⁷¹, ואין להמתין אפילו
- 8 רגע אחד,
- 9 ובפשטות - שתיכף ומיד ממש "הנה זה בא"⁷², דוד מלכא משיחא, ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו,
- 10 "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"⁷³, ו"כספם וזהבם אתם"⁷⁴, כולל גם עניני העבודה דכסף, אהבה,
- 11 "לית פולחנא כפולחנא דרחימותא"⁷⁵, וכן עניני העבודה דזהב שגם הם נכללים ב"פולחנא דרחימותא",
- 12 ובפרט בעמדנו בהמשך ובסמיכות לתפלת מנחה, אשר, אפילו "אליהו הנביא לא נענה אלא בתפלת
- 13 המנחה"⁷⁶,
- 14 - ולהעיר שאצל אליהו היתה אמירת "הוי" הוא האלקים" ב"פ⁷⁷, ועתה מתכוננים אנו לומר (בסימו
- 15 וחותרו של יוהכ"פ) "הוי" הוא האלקים" ז"פ⁷⁸, ומסיימים בתקיעת שופר, תקיעה גדולה⁷⁹ [בהמשך
- 16 להתקיעות דראש השנה⁸⁰, ולפנ"ז - התקיעות שתוקעים בכל יום מימי חודש אלול בסיום וחותרם ותפלת
- 17 השחר⁸¹], הקשורה עם התקיעה גדולה ד"תקע בשופר גדול לחרותנו",
- 18 ועוד והוא העיקר, שמהדיבור אודות תקיעת שופר יהי' במעשה בפועל "תקע בשופר גדול לחרותנו" -
- 19 הגאולה דכל בני", כולנו כאחד, "כאיש אחד בלב אחד", כפי שהי' במ"ת⁸², שגם אז הי' הענין דתקיעת
- 20 שופר, כמ"ש⁸³ "ויהי קול השופר הולך וחזק מאד",
- 21 וכמדובר לעיל⁸⁴ - תיכף ומיד ממש, קודם תפלת ערבית,

לעולם ועד" ג' פעמים (כנגד ג' עולמות ב"ע), ו"הוי" הוא האלקים" פ' פעמים.

(79) ראה אורז מנהגי חב"ד תשרי ע' רמג. וש"נ.

(80) ובפרט בשנים שבהם תוקעים בשופר בשני הימים דראש השנה - דלא כביו"ט של ראש השנה שחל להיות בשבת, שאז תוקעים רק ביום שני דר"ה*.

(81) ויש מקומות שנוהגים שאם לא תקעו בשופר לאחר תפלת שחרית - מאיזו סיבה שתהי', סיבה טובה, שהיו עסוקים במצוה שהזמן גרמא וכו' - אזי תוקעים בשופר לאחר תפלת מנחה. ויש רמז לזה בכמה מקומות.

(82) פרש"י יתרו יט, ב. וראה מכילתא שם.

(83) שם, יט.

(84) ואין זה "מדובר לעיל", באיזה מקום למעלה ("ערגעץ-וואו אינדער-הויך"), אלא כאן למטה מעשרה טפחים, בבית-הכנסת ובבית-המדרש, ובית שמרבים בו תורה של נשיא דורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, ששמו (הראשון) רומז על קיום היעוד "יוסיף אדניי שנית ידו לקנות את שאר עמו גו' מאשור וממצרים גו' ומאיי הים" (ישעי' יא, יא).

(65) סידור אדה"ז (לאחר סדר כפרות). אשל אברהם (להרה"צ כו' מבוטשאטש) לשו"ע או"ח ר"ס תרד.

(66) נחמ"י ח, י"ד. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סתקפ"ג ס"ד.

(67) ולא רק "כדי" שתהי' לו, אלא שאכן תהי' לו בפועל.

(68) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).

(69) ראה מכילתא ופרש"י בא יב, יז. פרש"י יומא לג, סע"א. מגילה ו, סע"ב.

(70) אע"פ שבמספר י"ח ישנה מעלה שהוא בגימטריא "חיי", שקשור עם ענין החיות.

(71) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתנ"ט ס"ט-יו"ד.

(72) שה"ש ב, ח. וראה שהש"ר עה"פ.

(73) בא יו"ד, ט.

(74) ישעי' ס, ט.

(75) ראה זהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א.

(76) ברכות ו, ב.

(77) מלכים-א יח, לט.

(78) דאף שאמירת "שמע ישראל" היא רק פעם אחת (בהתאם לכך ש"הוי אחד") - הרי לאח"ז אומרים "ברוך שם כבוד מלכותו

(*) ואף שיש מעלה מיוחדת ביו"ט של ראש השנה שחל להיות בשבת - הרי, כל ענין שבעולם כשהוא בזמנו ובמקומו כו' יש בו מעלה שאין דוגמתה בשאר הענינים שבשאר הזמנים ובשאר המקומות, ועד"ז בנדו"ד, שבשנים שבהם חל ר"ה באמצע השבוע מודגשת המעלה שתוקעים בשופר בשני הימים דר"ה.

1 כך, שסיומו של יום השלישי דסליחות, יום השלישי בשבוע, שהוא בדוגמת יום השלישי שבתחלת
2 בריאת העולם⁸⁵ שהוכפל בו כי טוב⁸⁶, "כפלים⁸⁷ לתושי" 88 - יהי' בבית המקדש השלישי, "מקדש אדני-
3 כוננו ידיך"⁸⁹, וזוכים לקיום היעוד⁹⁰ "ביום השלישי יקימנו ונחיי' לפניו", חיים נצחיים, שנכללים
4 בהכתיבה וחתימה טובה לחיים טובים וארוכים⁹¹.
5 ועד שמשיח צדקנו לא ימתין, ח"ו, אפילו על נתינת השליחות לצדקה, אלא יבוא תיכף ומיד ממש,
6 ויחלק בעצמו צדקה לכל אחד ואחת, החל ממנו בעצמו, אשר, הצדקה הכי גדולה שלו היא - להוציא
7 מהגלות את כאו"א מישראל וכלל ישראל, תיכף ומיד, "לא עיכבן אפילו כהרף עין"⁹²,
8 ואז יקויים היעוד - שאמרנו בסיום תפלת המנחה - "אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך"⁹³,
9 בבית המקדש השלישי, תיכף ומיד ממש.
10 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן חבילת שטרות של דולר, ואמר:] דבר נכון שבהמשך להמדובר אודות
11 יום השלישי, תהי' חלוקת הדולרים לצדקה באופן שיתנו לכל אחת שתוצאה לקבל השליחות - שלש
12 שטרות.
13 ועוד והוא העיקר - שההוספה בענין הצדקה, ובאופן של "חזקה" (שלש שטרות), תמהר עוד יותר
14 את הגאולה האמיתית והשלימה, תיכף ומיד ממש.
15 ונסיים - כמנהג ישראל בימים אלה, וגם בלשון יחיד: לשנה טובה תכתבי ותחתמי.

בס"ד. שיחת יום ד' פ' נצבים, כ"ה אלול, ה'תנש"א

- אחרי תפלת ערבית -

בלתי מוגה

16 א. פותחין בברכה¹,
17 ובפרט כאשר מדובר אודות ענין חדש שבו צריך להיות ענין של פתיחה (כמבואר בחסידות)²
18 ש"פתיחה" היא בענין חדש לגמרי³ - כביום זה (כ"ה אלול) שבו נברא העולם⁴ בשבעת ימי בראשית⁵,
19 החל מיום ראשון שבו נברא האור⁶ עי"ז ש"ויאמר אלקים יהי אור"⁷,
20 ובפרט ע"פ תורת הבעש"ט⁸ (שנעשית יסוד בפנימיות התורה) שכל דבר שבעולם נברא בכל רגע ורגע

(85) כפי שאומרים ב"מעמדות" דיום שלישי בכל שבוע, ובהדגשה יתירה בעמדתו בשבוע שבו חל יום כ"ה אלול שבו נברא העולם.
(86) פרש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו).
(87) איוב יא, ו.
(88) תושי' - גם מלשון ישועה.
(89) בשלח טו, יז ובפרש"י.
(90) הושע ו, ב.
(91) כולל גם הפירוש ד"יום שכולו ארוך", "שגם בתחילתו הוא ארוך" (תו"א תולדות יח, סע"ד).
(92) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.
(93) תהלים קמ, יד.
(1) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 641 בהערה (ד"ה פותחין בברכה).
(2) ראה אמ"ב ש' הק"ש פנ"ז (נה, א). סה"מ תרע"ח ע' רפג.
(3) תרפ"ח ע' קב. ובכ"מ.
(4) וענין זה מודגש ביותר בפנימיות התורה - כפי שמצינו בזהר ותיקוני זהר (תורה שבכתב דפנימיות התורה) שהלשון הרגיל בהתחלת כל מאמר שנקרא על שמו של תלמיד ותיק, אמורא או תנא, הוא: "פתח" (רבי כו') - דלא כבש"ס שמשמשים בלשונות שונים, אע"פ שבכל התורה כולה ישנו ענין החדידוש, "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים" (שו"ע אדה"ז אר"ה סס"א ס"ב), ויתירה מזה: חדשים (פרש"י תבוא כו, טז), ועד חדשים ממש, ככפעם הראשונה ממש.
(4) ויק"ר רפכ"ט. ועוד. - נסמן בסה"מ מלוטס ח"ג ע' ג הערה 7.
(5) ודוגמתו בכל שבוע ושבוע, ובפרט בשבוע דימי הסליחות, שהתחלתם "במוצאי מנוחה".
(6) נוסף על התהוות כללות ענין הזמן, כדאיתא בספרי קבלה שגם הזמן נתהווה מאין ואפס ליש (ראה בהנסמן באגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ב ע' רכד).
(7) בראשית א, ג.
(8) תניא שעהיה"א בתחלתו. וראה גם שם אגה"ק סכ"ה.

- 1 מאין ואפס המוחלט להיות יש נברא, יש נוצר, ועד ליש שבעולם העשי' שהוא תכלית הישות, והיינו,
- 2 שבכל רגע ורגע, בשעתא⁹ חדא וברגעא חדא, נעשה שינוי מן הקצה אל הקצה: ברגע שלפנ"ז הי' זה
- 3 ענין שאין לו מציאות כלל וכלל, וברגע שלאח"ז מתהווה בכל תוקף הישות,
- 4 וכל זה - אפילו בנבראים שמציאותם קיימת מאז בריאת העולם, כמו צבא השמים, השמש והירח
- 5 והכוכבים, שהם קיימים באיש, ועד"ז בצבא הארץ, שאע"פ שאינם קיימים באיש כצבא השמים, הרי הם
- 6 קיימים עכ"פ במין, היינו, שכללות המין והסוג של הנברא נשאר בקיומו, אע"פ שבנוגע לכל נברא פרטי
- 7 שבכל מין מבאר הרמב"ם¹⁰ שמציאותו נפסדת, הן במיני בעלי-חיים, ואפילו בסוג הדומם, כמו אבן,
- 8 שגם היא מתבטלת ממציאיותה עי"ז שמתפוררת כו' - הרי כולם מתהווים בכל רגע ורגע מאין ואפס,
- 9 והתהוות זו היא בכח הא"ס, ובלשון אדמו"ר הזקן בחלק אגה"ק¹¹ שבספר התניא: "מהותו ועצמותו
- 10 של המאציל ב"ה שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו ולכן הוא לבדו
- 11 בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש בלי שום עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה", יש
- 12 הנעשה, שנעשה חד עם יש הנוצר ויש הנברא, עד ליש שבאצילות, וכל ענינים אלו נעשים חד עם יש
- 13 האמיתי - עי"ז שיהודי מגלה בעצמו את היש האמיתי, אשר, ה"ישות" שלו היא בכך שאליו שייכת
- 14 התורה, ואליו שייך כל סדר ההשתלשלות וכל העולם שנברא בשביליו¹², כדי שמתוך מנוחה שמחה וטוב
- 15 לבב יוכל ללמוד תורה ולקיים מצוות באופן דמוסיף והולך ואור.
- 16 ב. והנה, אמיתית מציאות הבריאה היא כפי שהיתה בתחילת הבריאה שהעולם כולו הי' מים במים¹³,
- 17 וכפי שהי' גם לעתיד לבוא, כמ"ש¹⁴ "כמים לים מכסים" (כפי שמביא הרמב"ם בסיום וחזרתם ספרו).
- 18 והענין בזה:
- 19 הפירוש ד"מים במים", "כמים לים מכסים", הוא, שאף שישנה מציאות כל הנבראים, מ"מ, מה שנראה
- 20 לעיני כל באי עולם אינו אלא מים בלבד, אפילו לא מציאות הים, אלא המים שמכסים גם על מציאות
- 21 הים.
- 22 וכמודגש בפשטות הכתובים ש"רוח אלקים מרחפת על פני המים"¹⁵: "רוח אלקים" - שקשור עם
- 23 מציאותם של בני"י, "רוחו של משיח"¹⁶ - מרחפת על כל המציאות, כולה שנקראת בכתוב בשם "פני
- 24 המים", הפנימיות דהמים.
- 25 והיינו, שלא נזכר בכתוב שזוהי הפנימיות של הארץ הלזו התחתונה, או הפנימיות של ד' היסודות
- 26 ביחד, או עכ"פ א' היסודות ביחד עם יסוד המים, אלא רק הפנימיות דהמים - כיון שהדבר היחיד שנראה
- 27 הוא מציאות המים, אע"פ שיודעים שתחת המים ישנו ים וכו'.
- 28 והענין בזה - שמציאות המים, "אין מים אלא תורה"¹⁷, חודרת בכל הבריאה כולה עד שכל מציאות
- 29 הבריאה אינה אלא מציאות המים, תורה¹⁸.
- 30 וזהו כללות מעמד ומצב העולם בזמן הגאולה - שהרי גאולה הוא מעמד ומצב שלמעלה מכל מדידה
- 31 והגבלה, שאז אי אפשר לחלק בין "נקודה" לכל המציאות כולה.
- 32 ומזה מובן, שמעמד ומצב העולם קודם הגאולה - בזמן הגלות - הוא באופן של העדר המציאות לגבי
- 33 מעמדו ומצבו האמיתי בזמן הגאולה.

(9) כולל גם הפירוש ד"שעה" מלשון הפנה, "א קער" (סה"מ

(15) בראשית א, ב.

(16) ב"ר פ"ב, ד. פ"ח, א.

(17) ב"ק יז, א. וש"נ.

(18) וע"ד שע"י לימוד התורה נעשה "יחוד נפלא שאין יחוד

כמהוה ולא כערכו נמצא כלל" (תניא פ"ה), שהתורה חודרת בכל

מציאותו של יהודי ובכל פרטי עניניו שמציאותם נעשית המציאות

דתורה.

(10) הל' יסוה"ת פ"ד ה"ג.

(11) ס"כ (קל, סע"א ואילך).

(12) סנהדרין לז, סע"א (במשנה).

(13) ב"ר פ"ה, ב. וש"נ.

(14) ישע"י יא, ט.

- ג. ועפ"ז יש לבאר בנוגע לדברי אדמו"ר הזקן להרה"צ ר' פנחס מקאריץ ע"ד ההכרח בגילוי והפצת תורת החסידות בזמן הגלות, ע"פ משל משחיקת האבן¹⁹:
- ענינו של משל בתורה הוא - שע"י הבנת המשל שמדבר אודות ענין המוכר לנו, ניתוסף ביאור והסבר בהבנת הענין בתורה, ובפרט בפנימיות התורה, אשר, לולי המשל לא היו יכולים להבין את תוכן הענין כפי שהוא בהנמשל.
- ובנדר"ד, כאשר אדמו"ר הזקן מדבר עם ר' פנחס מקאריץ אודות פנימיות התורה - הרי לכאורה, הן אדמו"ר הזקן, והן ר' פנחס מקאריץ (שהי' מתלמידי הבעש"ט), אינם זקוקים ל"משל" כדי להבין את תוכן הענין בהנמשל, ומהו הצורך במשל?
- ובפרט - משל מדבר ירוד כמו "אבן". ואף שמדובר אודות אבן יקרה, הרי תוכן המשל אינו באופן ששומרים על יוקר האבן, אלא להיפך - ששוחקים את האבן היקרה להיות עפר ואבק, ועד כדי כך שמעריכים העפר והאבק במים, ושופכים על שפתותיו של בן המלך שנמצא במעמד ומצב של התעלפות.
- ויש לומר, שבזה מרומז שבזמן הגלות נחשבת כללות מציאות הבריאה לאבק ועפר בלבד לגבי מעמדה ומצבה האמיתי!
- ולהוסיף, שענין הגלות (שאו נחשבת מציאות הבריאה לאבק ועפר) הוא לא רק כאשר בן המלך נמצא במעמד ומצב של התעלפות (כבמשל הנ"ל), אלא גם כאשר בן המלך הוא בכל התוקף שלו, במעמד ומצב רוחני נעלה כו', אלא שאינו סמוך²⁰ על שולחן אביו המלך - הרי זה אצלו מעמד ומצב של גלות, ובמילא, כל העילויים שיהיו אצלו אינם אלא כמו עפר ואבק בלבד לגבי המעמד ומצב האמיתי שצריך להיות אצל כאו"א מישראל בכל משך ימי חייו, סמוך על שולחן אביו המלך.
- וענין זה (שעצם העובדה שאינו סמוך על שולחן אביו נחשבת אצלו לענין של גלות) אינו דבר מדומה ("א אינגערעדטע זאך") בגלל היותו מפונק, בן יחיד וכיו"ב, אלא זהו ענין אמיתי - כי, המושג של "גלות" נמדד לפי ערך וביחס להאדם הנמצא בגלות, שאינו דומה גלות של עבד לגלות של איש פשוט, איש חשוב, ועאכו"כ בנו יחידו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, שכאשר חסר אצלו "כי הוא זה" מהמעמד ומצב ד"סמוך על שולחן אביו", הרי זה כבר ענין של גלות הכי גדול, הכי חזק והכי מטה מטה ביותר.
- וזהו גם הטעם שבנוגע לענין הגאולה מדגישים "גאולה האמיתית והשלימה", ובזה גופא לא רק אמת סתם, אלא אמת לאמיתו, ולא רק שלימות סתם אלא שלימות שבשלימות, ולא עוד אלא שגם לאחר שישנה כבר גאולה אמיתית ושלימה, הנה ברגע שלאח"ז נעשית גאולה אמיתית ושלימה אפילו בערך לגאולה האמיתית והשלימה שהיתה ברגע שלפנ"ז, וכן הלאה.
- ד. וענין זה קשור עם פרשת השבוע, ובפרט חלק הפרשה השייך ליום זה בשיעורי חת"ת - שבו מדובר אודות הגאולה - "ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים וגו'"²¹.

בלשון "סמך" - כיון שתיכף ומיד הרי זה מתחנך לשוב (ראה לקו"ש חכ"ה ע' 267 ואילך. ועוד), הן היום שבו סמך כו', והן מלך בבל עצמו, ועאכו"כ ירושלים - שתהי' לא רק כפי שהיתה בזמן בית ראשון ובזמן בית שני*, אלא באופן נעלה עוד יותר. נצבים ל, ג. (21)

19) אגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח ג' ע' שכו ואילך. ועוד.

20) "סמוך" דייקא, היינו, לא זו בלבד שנמצא על שולחן אביו המלך, אלא שזוהי כל מציאותו. ולהעיר, שמצינו לשון זה גם שלא למעלייתא - "סמוך מלך בבל אל ירושלים" (יחזקאל כד, ב). וטעם הדבר שמשתמשים כאן

(*) שהרי יש מעלה בבית שני לגבי בית ראשון, כמ"ש (חגי ב, ט) "גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון", שהי' גדול בשנים, שבית ראשון עמד ת"י שנים ובית שני עמד ת"כ שנים (פרש"י עה"פ). וכיון שמדובר אודות "שנים" של בית המקדש, הרי זה באופן שהרגע הראשון שנוסף על הת"י שנים הוא שלא בערך לגבי כל הת"י שנים שלפנ"ז, ועאכו"כ הרגע השני שהוא באופן של הוספה ("מעלין בקודש") שלא בערך גם לגבי הרגע הראשון כו'.

- 1 ובהקדמה - שזהו פסוק בתורה שבכתב, שבו לא נוגע כ"כ ענין ההבנה וההשגה בשכל הגשמי, כמו
2 בתושבע"פ (כהפס"ד בשו"ע²²), היינו, שגם אם לא תופסים לגמרי במה מתבטא אמיתית הענין ד"ושב
3 ה' אלקיך את שבותך ורחמך וגו'", די באמירת הפסוק כשלעצמו - לאחר הקדמת ברכת התורה, ברכה
4 מלשון המשכה²³, להמשיך את "נותן התורה".
- 5 וכאשר שואלים כל אחד מאנשים נשים וטף דבנ"י מהי כוונתם ורצונם באמירת "ושב ה' אלקיך את
6 שבותך ורחמך וגו'" - עונה כאו"א מהם שאין צורך לפרש כוונתם ורצונם, כיון שהתורה פסקה ש"אין
7 מקרא יוצא מידי פשוטו²⁴, ובמילא, צריך להיות תיכף ומיד ממש - כיון שזהו השיעור השייך ליום זה
8 - "ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים וגו'" כפשוטו, קיבוץ נדחי ישראל, כמ"ש
9 בהמשך הכתובים²⁵ "אם יהי נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלקיך וגו'".
- 10 [ובהמשך לזה באים גם שאר הענינים שבפרשיות שלאח"ז, עד לפרשת "וזאת הברכה אשר בך
11 משה", החל מההתגלות דמשה במעמד ומצב של נשמה בגוף, אלא שבהנשמה שבגופו ניתוספה גם
12 המעלה ד"אל עפר תשוב²⁶, נוסף על העליות ד"ויעל משה גו' אל הר נבו", "כמה מעלות היו ופסען
13 משה בפסיעה אחת"²⁷].
- 14 ה. ובפרטיות יותר:
- 15 הענין ד"ושב וקבצך מכל העמים וגו'" נעשה עי"ז שכאו"א מישראל מקבץ את נדחי ישראל שלו,
16 בעבודתו הפרטית, היינו, כל המחשבות והדיבורים והמעשים, גם אלה שמאיזה סיבה שתהי' היו במעמד
17 ומצב של "נדחך" לשעה קלה עכ"פ - כיון שתיכף ומיד שב בתשובה.
- 18 וכדאיאת בגמרא²⁸ "אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום" (ועד"ז
19 להיפך, אם הי' אצלו ענין בלתי־רצוי ביום אל תהרהר אחריו בלילה) כי בודאי עשה תשובה.
- 20 [ולהעיר, שאע"פ שענין זה נאמר בנוגע ל"תלמיד חכם", הרי "כל בניך לימודי ה'"²⁹, ודרשו חז"ל³⁰
21 "אל תקרי בניך אלא בוניך", דקאי על תלמידי חכמים, והרי ידוע הכלל³¹ בדרשת "אל תקרי" ששני
22 הפירושים אמת, היינו, שהן הפירוש ד"בניך" כפי שנכתב בפסוק, והן הפירוש ד"בוניך" כפי שנקרא ע"פ
23 הציווי ד"אל תקרי כו' אלא כו'", ישנם בבת אחת אצל כאו"א מישראל - כפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא
24 דורנו מבאר תוכן ב' הפירושים בד"ה וכל בניך שאמרו בקשר לחתונה³² (ובודאי יש לכל אחד - או
25 שיכול להשיג - קונטרס זה ומאמר זה במיוחד), והרי עומדים אנו בימי חודש אלול, שענינו "אני לדודי
26 ודודי לי"³³, שזהו"ע החתונה דהקב"ה ("דודי") וכנס"י ("לי"), היינו, שבימים אלו מודגש ביותר
27 שלכאו"א מישראל "היכולת והרשות"³⁴ נתונה³⁵ שיהי' אצלו ענין הנישואין כביכול³⁶ עם הקב"ה, היינו,
28 שכאו"א מישראל וכלל ישראל נעשים "כלה" לאבינו שבשמים שהוא החתן, ונעשה "לכה דודי לקראת
29 כלה פני (מלשון פנימיות) שבת נקבלה", "ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"³⁷].

(22) ה' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. וש"נ.

(23) ראה תו"א מקץ לו, ג. ובכ"מ.

(24) שבת סג, א. וש"נ.

(25) פסוק ד.

(26) בראשית ג, יט.

(27) ברכה לד, א ובפרש"י.

(28) ברכות יט, א.

(29) ישעי' נד, יג.

(30) ברכות בסופה. וש"נ.

(31) נסמן בלקו"ש חכ"א ע' 24 הערה 27.

(32) קונטרס דרושי חתונה - ש"נאמרו על חתונת בתו . .

כסלו תרפ"ט - בתחלתו (נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א טז, ב

ואילך, סה"מ תרפ"ט ע' 71 ואילך, וכמ"פ בקונטרס בפ"ע).

(33) שה"ש ו, ג. וראה לקו"ת ראה לב, ב ואילך. ובכ"מ.

(34) ובמילא הרי זה נעשה באופן שהענין כולו מתחילה ועד

סוף הוא ענין שלו, ע"י היגיעה שלו והחידוש שלו כו' - כענין

של רשות; ויש בזה גם הכח דעצם נפשו - שזהו"ע היכולת,

שדרגתה בנפש האדם היא למעלה גם מחפץ ורצון.

(35) ע"ד לשון הרמב"ם* - בספרו הלכות הלכות (הל'

תשובה פ"ה), שכתבו "בדרך קצרה", אבל ביחד עם זה, "בלשון

ברורה" - בנוגע לכללות הענין דקיום התומ"צ, גם ביחס ליהודי

שנמצא במעמד ומצב שצריכים להסביר לו שהרשות בידו לקיים

מצוה כו'.

(36) להעיר ש"כביכול" הוא גם מלשון "יכולת".

(37) תמיד בסופה.

ויש להוסיף, שגם ענין התשובה מודגש בשיעור חומש היומי - כמ"ש³⁸ "ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך"³⁹, שהפירוש הפשוט בזה הוא שהקב"ה נותן לכאור"א מישראל את הכח והאפשרות לשוב בתשובה,

ומה גם שענין זה מודגש בכל ימי חודש אלול, כיון שא' מהראשי-תיבות דאלול הוא "את לבבך ואת לבבך"⁴⁰, ובפרט שבחודש אלול עצמו נמצאים כבר ב"ב ימים האחרונים⁴¹, ובימי הסליחות⁴².

וזהו תוכן שיעור חומש היומי - שע"י ענין התשובה ("ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבבך זרעך") נעשה קיבוץ הנדחים בעבודתו הרוחנית של כאור"א מישראל, "ושב הוי' אלקיך את שבותך", והיינו, שנעשה היחוד דהוי' עם אלקיך, כחך וחיותך (ועד ש"ישראל (ע"י אורייתא) וקוב"ה כולא חד"⁴³), לפעול את "שבותך", ועי"ז נעשה קיבוץ נדחי ישראל כפשוטו - "ושב וקבצך מכל העמים וגו'".

ו. ויש להוסיף בביאור הענין ד"ושב וקבצך גו'":

לא זו בלבד שמקבצים את כולם למקום אחד, "קבצנו יחד מארבע כנפות הארץ לארצנו", ושם נמצא כאור"א בפ"ע במעמדו ומצבו הקודם, או עכ"פ במעמד ומצב שהוא בערך למעמדו ומצבו הקודם, אלא עוד זאת, שאצל כאור"א נעשה מעמד ומצב ד"קבץ" - בגימטריא "בכל מכל כל" (כדאיתא בספרים⁴⁴),

שזהו מש"נ אצל האבות אברהם יצחק ויעקב⁴⁵: "אברהם דכתיב ב'י בכל (ויה"ו)⁴⁶ ברך את אברהם בכל"⁴⁷), יצחק דכתיב ב'י מכל (ואוכל⁴⁸ מכל⁴⁹), יעקב דכתיב ב'י כל" (וכי יש לי כל⁵⁰),

וכיון שאברהם יצחק ויעקב הם ה"אבות" של כאור"א מישראל, מקבל כאור"א מישראל את עניניהם של האבות - ובנדודי, "בכל מכל כל" - מצד היותו "יורש"⁵¹, ובפרט כאשר ישנו הענין ד"ושב וקבצך", ש"קבץ" בגימטריא⁵² "בכל מכל כל".

והענין בזה - ש"כל" (כולל גם "בכל" ו"מכל" שהיסוד שלהם הוא תיבת "כל") קאי על כל סדר השתלשלות, והרי בחייו של יהודי (בכל פרט שבהם) נכלל כל סדר השתלשלות, כפס"ד התורה ש"כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם"⁵², ובמילא, יש אצלו השלימות ד"כל" (וכן "בכל" ו"מכל").

ובפרט כאשר נמצאים כבר לאחר סיום עבודתם של ישראל בכל פרטי הענינים, "בכל מכל כל", כהעדות של נשיא דורנו שכבר סיימו והשלימו את הכל ("מ'האט שוין אַלץ אָפּגעטאָן און אַלץ אויפגעטאָן"), וכבר עומדים "הכן כולכם"⁵³, וגם הכפתורים כבר מצוחצחים⁵⁴,

- כך שגם כאשר נמצאים במעמד ומצב ד"עבדי אחשוורוש אנן"⁵⁵, ישנו כבר הענין ד"מרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות"⁵⁶, היינו, שיציאתו של יהודי מלפני המלך, מלכו של עולם, למלא את

(38) נצבים ל. ו.
(39) ובוה גופא - "זרעך" לשון רבים, ריבוי דורות, ולכל הפחות שני דורות לאח"ז, ע"ד מש"נ (ישעי' נט, כא) "לא ימוש מפיו ומפי זרעך ומפי זרע זרעך", ש"תורה מחזרת על אכסניא שלה" (ב"מ פה, א).

(40) בעה"ט עה"פ. ועוד.

(41) והרי אין הכוונה שהימים שלפנ"ז עברו וחלפו להם ח"ו, אלא שהם עצמם נכנסים ונמצאים בהימים האחרונים ביתר שאת וביתר עוז.

(42) שלהיותם לא יותר מאשר שבעה ימים (או שמונה ימים, אם מחשיבים גם את יום השבת) - הרי הם לעולם בתוך י"ב ימים האחרונים.

(43) ראה זח"ג עג, א.

(44) ראה חידושי חת"ס לב"ב יז, רע"א.

(45) ב"ב שם.

(46) חיי שרה כד, א.

(47) להעיר שאצל אברהם נאמר גם "מכלל" - "ויתן לו מעשר מכל" (לך לך יד, כ).

(48) תולדות כז, לג.

(49) ראה סה"ש תרפ"ט ע' 42. וש"נ.

(50) מגילה יד, א.

(51) אסתר ח, טו.

(52) ראה סה"ש תרפ"ט ע' 42. וש"נ.

(53) מגילה יד, א.

(54) אסתר ח, טו.

(55) ראה סה"ש תרפ"ט ע' 42. וש"נ.

(56) אסתר ח, טו.

- 1 השליחות לעשות לו ית' דירה בתחתונים, היא בתכלית ההידור והיופי, ע"ד בגדי כהונה שהם "לכבוד
2 ולתפארת"⁵⁷, שזהו"ע ד"לבוש מלכות" -
- 3 הרי בודאי שכבר צריך להיות הענין ד"ושב וקבצך גו'", קיבוץ נדחי ישראל, ובפרט כאשר ישנו גם
4 הענין ד"שלום לכל זרעו"⁵⁸ (שהרי בתחילת כל יום ויום ישנה אמירת "ואהבת לרעך כמוך"⁵⁹) - לא רק
5 "לרוב אחיו"⁶⁰, אלא "לכל זרעו", כמדובר כמ"⁶¹ שהחידוש בגאולה האמיתית והשלימה שאפילו יהודי
6 אחד ויחידי לא ישאר בגלות, וכולל גם הדורות העתידיים לבוא, שזהו "זרע" האמיתי, שקשור עם דוד
7 מלכא משיחא, מלך המשיח.
- 8 ז. וכהנ"ל הוא בהדגשה יתירה בבואנו מפרשת ביכורים שקראנו בשבת שלפנ"ז - "כי תבוא אל
9 הארץ גו' וירשת וישבת בה ולקחת מראשית כל פרי האדמה וגו'"⁶² :
- 10 בפרשת ביכורים מרומזת כללות עבודתו של כאו"א מישראל - שבכחו וביכלתו לפעול שכל דבר בעולם
11 יהי' ענין של ביכורים, המובחר מכל שבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, "חטה ושעורה גו' ורמון"⁶³,
12 ובפרטיות יותר - שחטה ושעורה הם המזון דנפש האלקית (חטה) ודנפש הבהמית (שעורה)⁶⁴, ועד"ז
13 בנוגע לעניני העבודה המרומזים בכל שבעת המינים,
- 14 - ולהעיר מהשייכות ד"רמון" לראש השנה, כפי שמביא אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך שלו⁶⁵ (אף שלא
15 הביאו בסידורו) "יש אוכלין רמונים"⁶⁶ -
- 16 ובפרט בחודש אלול, שכיון שצריכים להשלים את כל עניני העבודה דכל השנה כולה, צריכים להיות
17 כל סוגי העבודה באותו חודש, ועאכו"כ ב"ב ימים האחרונים של החודש, ועאכו"כ בימי הסליחות
18 שבהם צריכים להשלים את כל הענינים שלפנ"ז, ועד לשלימות באופן משולש, כמרומז בג' הלשונות
19 ד"סלח לנו מחל לנו כפר לנו",
- 20 ובפרט לאחר שכבר עברו שלשה ימים דימי הסליחות, וכן יום הרביעי, שבו ניתלו המאורות, ובאים
21 ליום החמישי, שבו ניתנה ברכה למין החי שנברא בו ביום, ולאח"ז - והוא העיקר - יום הששי, שבו ניתנה
22 ברכה לאדם שנברא בו ביום, כמ"⁶⁷ "ויצר גו' את האדם ויפח באפו נשמת חיים", דקאי על כאו"א מישראל
23 - "אתם קרויין אדם"⁶⁸, אשר, באיזה מעמד ומצב שיהי' פוסקת הגמרא במסכת סנהדרין⁶⁹ ש"ישראל הוא",
- 24 ולכן מודגש עוד יותר שאצל כאו"א מישראל ישנה השלימות ד"בכל מכל כל", ובמילא נעשה גם
25 הענין ד"קבץ", "ושב וקבצך גו'".

אם אכלו שיעור שלם ** - כדאי לאכלו בתחלת הסעודה (לאחרי
נט"י וברכת המוציא***) , ע"ד מ"ש אדמו"ר הזקן בסידורו
נוהגין לאכול תפוח מתוך בדבש בתחלת הסעודה", שאז אין
צריך לברך אחריו (אע"פ שפירות שנאכלין בתוך הסעודה צריך
לברך לפניהם), כיון שנפטר בברכת המזון (כידוע שיחת כ"ק
מו"ח אדמו"ר בענין זה).

(67) בראשית ב, ז.

(68) יבמות סא, רע"א.

(69) מד, רע"א. - ולהעיר, שבאמצעות הפסקידינים נעשית
בעלותם של הסנהדרין על מציאות העולם, ועל ידם נעשה הענין
ד"ושפטו העדה גו' והצילו העדה" (מסעי לה, כדה) - ע"ד לשון
הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ד) שע"י מצוה אחת "הכריע את
עצמו ואת כל העולם כולו (שהיו במעמד ומצב "שקול") לכף
זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה".

(57) תצוה כח, ב"מ.

(58) אסתר בסופה.

(59) קדושים יט, יח. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 374 ואילך. וש"נ.

(60) ומ"ש במדרכי "לרוב אחיו" - הרי זה כדי שכל יהודי
ידע שמדרכי השאיר לו את השליחות לעשות מ"רוב אחיו" - "כל
זרעו".

(61) ראה לקו"ש ח"א בתחילתו. ועוד.

(62) ר"פ תבוא.

(63) עקב ח, ח.

(64) ראה לקו"ת אמור לו, א ואילך. ובכ"מ.

(65) או"ח סתקפ"ג ס"ד. - ולהעיר, שענין זה הובא בשו"ע
במקום שלכאורה אינו מובן לגמרי*.

(66) וכדי שלא יתעוררו שאלות וספקות בנוגע לאמירת (ברכה
על הרימון בפני עצמו, וכן) ברכה אחרונה לאחר אכילת הרימון,

(*) אולי הכוונה שלכאורה צ"ל מקומו בסעיף א', ששם מונה כל הדברים שנוהגים לאכול ברה"ה ואומרים בו' (וכ"ה ברמ"א), ולמה כתבו בסעיף
ב"ע, יחד עם טיבול פרוסת המוציא בדבש, ואכילת משמנים וממתקים (המור"ל).

(**) וכיון שבר"ה כתיב "אכלו משמנים גו' מנות גו'", הרי בודאי שצדיקים לאכול שיעור שלם.

(***) כנראה הכוונה לאחר אכילת התפוח, שאז אין צריך לברך על הרימון ברכה בפ"ע (המור"ל).

- ח. ועי' שמקשרים כהנ"ל עם ענין הצדקה, ליתן לכאור"א שליחות מצוה לצדקה, ובהוספה מדילי' 1
- פועלים שכל האמור לעיל יקויים בפועל באופן ש"לא עיכבן כהרף עין"70, תיכף ומיד ממש, עוד לפני 2
ההמשך בדיבורים אלה, 3
ובפשטות - ש"מראה באצבעו ואומר זה71 - הנה רואים שנתקיים היעוד "ושב ה' אלקיך את שבותך 4
ורחמך ושב וקבצך גו'", "קבצנו יחד מארבע כנפות הארץ", 5
- ובפרט לאחר שכאור"א מישראל השלים כבר בתכלית השלימות את קיבוץ כל המעשים והדיבורים 6
והמחשבות שלו, ובמילא צריכה להיות תיכף ומיד פעולתו של הקב"ה בענין זה, כמארז"ל "כל הקורא 7
ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו"72, ועד"ז בנוגע למצוות, "מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות"73, 8
ואדרבה, שהבעלות על מצוות ה' ניתנה לבנ"י, שהם פוסקים כיצד צריך לקיים את המצוה, כבית הלל או 9
כבית שמאי74, והקב"ה אומר במתיבתא דרקינא שצריכים לברר את הפס"ד דב"ד של מטה75 - 10
וענין זה ("ושב וקבצך גו'") נעשה באופן אשר בהכתיבה וחתימה טובה שמתחיל כאור"א מישראל 11
לקבל במזומן - ישנה השלימות ד"בכל מכל כל" ("קבץ"), 12
ובאופן של ביכורים, היינו, שכל דבר76 הוא באופן שנשתבחה בו ארץ ישראל שלו, ובמילא גם ארץ 13
ישראל כולה, אלי' באים כל בנ"י, "כל יושבי עלי"77, ובאופן ד"ענית ואמרת"78, "לשון הרמת קול"79, 14
בקול שיר ובקול תרועה ובשמחה ובטוב לבב - ככל פרטי הענינים שנתבארו בנוגע לאופן הבאת 15
הביכורים: "השור הולך לפניו וכו' ומשיכנסו כולן בשערי ירושלים יתחילו לקרות עומדות היו רגלינו 16
בשעריך ירושלים .. עד שמגיעים לעזרה וכו'"80 (כמדובר בהתוועדות שלפנ"ז81). 17
ט. וכן תהי' לנו - לכאור"א מישראל ולכל בנ"י, ובפרט כאשר נמצאים במעמד של "קהל גדול"82, 18
כו"כ עשירות מישראל, אשר "אכל83 בי עשרה שכינתא שריא"84, 19
- ואף שנמצאים עדיין בחוץ-לארץ, הרי בחוץ-לארץ גופא נמצאים בבית משולש, בית הכנסת ובית 20
המדרש ובית מעשים טובים של נשיא דורנו, ששמו רומז על קיום היעוד ד"יוסיף אדני' שנית ידו לקנות 21
את שאר עמו וגו'85, ו"כל השומע יצחק ליי"86, שזוהי שמחה הכי גדולה שלמעלה מכל מדידה והגבלה87, 22
השמחה של נשיא דורנו בראשנו, יחד עם כאור"א מאתנו, אנשים נשים וטף - 23
נעשה מיד "ישובו הנה"82 - "ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך", מארבע כנפות הארץ, 24
מחוץ-לארץ, לשערי ארץ ישראל, ומשערי ארץ ישראל לשערי ירושלים ועד לשערי בית המקדש השלישי 25
והמשולש, "מקדש אדני' כוננו ידיך"88. 26
ועוד והוא העיקר - שע"י נתינת הצדקה (כאמור) נעשה כל זה תיכף ומיד ממש. 27
[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכאור"א מהנאספים שטר של דולר לצדקה]. 28

(79) פרש"י עה"פ.
(80) רמב"ם הל' ביכורים פ"ד הט"ד-יז - מירושלמי ביכורים פ"ג ה"ב.
(81) קונטרס משיחות ש"פ תצא הערה 132 (לעיל ע' 241).
(82) ירמ' לא, ז.
(83) סנהדרין לט, א.
(84) וכמבואר בתניא אגה"ק (סכ"ג) שהשראת השכינה במעמד עשרה מישראל היא "אף שאינם מדברים בדברי תורה", שזהו מצד גודל מעלתו של יהודי, כדאיתא בתנא דבי אליהו (נסמן בלקו"ש חל"ד ע' 222) שמחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר, אפילו לתורה.
(85) ישע' יא, יא.
(86) וירא כא, ו.
(87) ועד שנעשית מקדמה ("אן אדרויף") להשמחה דשמחת בית השואבה, עלי' אמרו (סוכה נא, סע"א) "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו".
(88) בשלח טו, יז ובפרש"י.

(70) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.
(71) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פרש"י בשלח טו, ב.
(72) ראה תדבא"ר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.
(73) שמו"ר פ"ל, ט.
(74) ולהעיר, שאע"פ שבזמן הזה הלכה כבית הלל, ובהתאם לכך היא גם ההנהגה למעלה, "ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך", קו הימין - הרי תיכף ומיד באים למעמד ומצב דלעתיד לבוא שאז תהי' הלכה כבית שמאי (לקו"ת קרח נד, רע"ג. ושי"ג), שכיון שאז יהי' הענין ד"השם אורחותיו", כמבואר בלקו"ת ד"ה כיצד מורקדין לפני הכלה (שה"ש מח, רע"ג).
(75) ראה שמו"ר פט"ו, ב. דב"ר פ"ב, יד.
(76) הן הפירות הגשמיים והן הפירות הרוחניים, כללות העבודה הרוחנית, ובפרט העבודה הרוחנית בפנימיות התורה, שממשיכה ופועלת הגאולה האמיתית והשלימה, אתי מר, דא מלכא משיחא (ראה אגה"ק דהבעש"ט - כש"ט בתחלתו. ובכ"מ).
(77) ערכין לב, ב.
(78) תבוא כו, ה.

בס"ד. שיחת אור ליום ועש"ק פ' נצבים, כ"ז אלול, ה'תשנ"א

- אחרי תפלת ערבית -

בלתי מוגה

- 1 א. פותחין בברכה¹, היינו, שבכל השנה כולה צריכה כל פתיחה להתחיל עם ענין של ברכה,
- 2 ועאכו"כ בחודש אלול, כמנהג ישראל² שכאשר פוגשים איש ישראל (גם כאשר פוגשים אותו בפעם הראשונה) צריכים לברכו בברכת שנה טובה ומתוקה, וברכה זו היא הפתיחה לכל הענינים שיהיו ביניהם
- 3 לאחר כן,
- 4 ועאכו"כ ב"ב ימים האחרונים דחודש אלול שהם באופן ד"יום לחודש³, הן בנוגע לחשבון על
- 5 השנה שעברה, והן בנוגע להכנה לשנה הבאה,
- 6 ובפרט שבי"ב הימים האחרונים דחודש אלול עצמם עומדים כבר - לאחר שבת סליחות - ערב השבת
- 7 השני של סליחות,
- 8 - שזוהי המעלה המיוחדת בשנה זו⁴ שיש בה (לא רק שבת אחת של סליחות, כהקביעות בכמה שנים, אלא) שתי שבתות של סליחות, "כפלים לתושי"⁵,
- 9 ומתכוננים לאמירת הסליחות בפעם השנית, ביום⁶ הששי בשבוע דפרשת "אתם נצבים היום כולכם"⁷
- 10 - שאז נעשית "חזקה" בענין הסליחות ע"י אמירתם במשך שלשה ימים⁸ באופן ד"כפלים לתושי"⁹, חזקה כפולה¹⁰, הן בנוגע לעוה"ז והן בנוגע לימות המשיח¹¹,
- 11 והרי כללות הענין ד"כפלים" קשור עם ענין הגאולה¹², גאולה מכל מדידות והגבלות - כשם שענין
- 12 התשובה הוא (לא כמו כללות העבודה בעניני התורה ומצוות¹³ שהיא במדידה והגבלה, אלא) עבודה שלמעלה מכל מדידה והגבלה, ועד כדי כך, שיש צורך בהשתדלות מיוחדת שעבודת התשובה תהי' (לא
- 13 כמו אצל ר' אלעזר בן דורדיא ש"געה בבכי" עד שיצתה נשמתו¹³, אלא) באופן שיוכל להמשיך בלימוד התורה וקיום המצוות בהיותו נשמה בגוף¹⁴.

(9) ולהעיר, שגם בשלשה ימים ישנו ענין הכפל - שהרי יום השלישי הוכפל בו כי טוב (פרש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו)), "טוב לשמים וטוב לבריות" (קידושין מ, א. וראה אוה"ת בראשית לג, ב ואילך. ועוד).

(10) ובלשון אדמו"ר הזקן באגרת התשובה (פ"ט) - "כפול ומכופל".

(11) שאז יהי' סדר זמנים ומנין בפ"ע - אע"פ שגם אז יזכירו את הענינים שהיו בעוה"ז, החל מזכירת יצי"מ (כמ"ש בהגדה של פסח), וכמוזכר גם בפרשת השבוע (נצבים כט, טו): "כי אתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים גו'".

(12) ראה פרדר"א פמ"ח. יל"ש ר"פ לך לך.

(13) ע"ז יז, סע"א.

(14) אע"פ שענין המסירת-נפש הוא נעלה יותר שלא בערך מהעבודה דלימוד התורה וקיום המצוות - כפי שמצינו בנוגע לה"בית-יוסף" (בעל המחבר דהשולחן-ערוך, פוסק על כל הדורות כולם) שכותב בספרו "מגיד מישירים" שבתחלה חשב שיזכה לדרגה היותר נעלית שתהי' לו מסירת-נפש בפועל, ובסופו של דבר "נענש" (על ענין שלא הי' בהתאם לגודל מעלתו כו') ולא זכה לכך, והמשיך בעבודתו בקיום התומ"צ בתור נשמה בגוף, לאורך ימים ושנים כפשוטם, כמדובר כמ"פ (ראה גם לק"ש חכ"א ע' 176. ושנ).

(1) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 641 בהערה (ד"ה פותחין בברכה).

(2) ראה מטה אפרים או"ח סתקפ"א ס"ט.

(3) סה"ש תש"ג ע' 177. 179.

(4) כמדובר כמ"פ אודות יחודה של שנה זו בכמה ענינים - למעלות, כמדובר גם בהר"ת ד"נפלאות אראנו": "נפלאות" - למעלה מנסיס סתם, ו"אראנו" - אע"פ שהסדר בדרך כלל הוא ש"אין בעל הנס מכיר בנסו" (נדה לא, א).

(5) איוב יא, ו.

(6) ולהעיר, שעיקר הזמן שנקבע לאמירת הסליחות הוא סמוך לסיום תפלת ערבית, אלא שצריך להיות לאחר חצות הלילה, כמוכן וגם פשוט, וכך הי' נהוג בעבר שאמירת הסליחות היתה קודם עלות השחר, אלא שאח"כ נתאחר הזמן, מאיזה סיבה שתהי' - טירחא דציבורא כו'.

(7) להעיר מהשייכות לר"ה - הן מצד יום הששי בשבוע, שהוא בדוגמת יום הששי של בריאת העולם, יום ברוא אדה"ר, כמו ר"ה; והן מצד פרשת השבוע, "אתם נצבים היום גו'", כידוע ש"היום" קאי על ראש השנה (ראה פננת רזא ס"פ נצבים. רמ"ז לוח"ב לב, ב. לקו"ת ר"פ נצבים), ובמילא, הרי זה שייך גם לזכנות לקראת ר"ה, ע"י הלימוד בתורה* בעניני ר"ה.

(8) נוסף לכך שבכללות ענין הסליחות ישנם ג' ענינים - "סלח לנו מחל לנו כפר לנו".

(*) כידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (ראה גם סה"ש תש"ד ע' 92) שלפני שיהודי עושה פעולה מסוימת, אפילו במחשבה או בדיבור ועאכו"כ במעשה, צריך לבחון ולבדוק שזוהי פעולה המתאימה ע"פ תורה, ע"פ שו"ע, בתכלית השלימות.

ב. ויש לקשר זה עם חלק הפרשה השייך ליום זה - משישי עד שביעי:

בשיעור חומש דיום זה נאמר¹⁵: "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום גו' לא בשמים היא גו' ולא מעבר לים היא וגו'".

והתמיהה בזה: מאי קמ"ל?!

משה רבינו עומד ומדבר עם בני קרוב לסוף שנת הארבעים, לאחר ש"נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע"¹⁶ (כמ"ש "ולא נתן גו' עד היום הזה")¹⁷, ובנ"י רואים שבמשך כל הזמן הזה מדברים אליהם ודורשים מהם קיום התומ"צ במעמד ומצב של נשמות בגופים, לא בשמים, ולא מעבר לים - שכן, במשך כל הזמן נמצאים הם במדבר, שאינו מעבר לים, אלא קרוב לארץ מצרים ולארץ ישראל, באמצע¹⁸.

וא"כ, מהו החידוש ש"המצוה הזאת גו' לא בשמים היא גו' ולא מעבר לים היא וגו'"?!

ג. ויובן בהקדם המדובר כמ"פ שכל עניני התורה הם הוראה, אפילו קא-סלקא-דעתך בתורה שהתורה עצמה שוללת זאת,

וכפי שמאריך אמו"ר בהחידושים שלו¹⁹, ש"ההלכה שעלי" אמרו אח"כ שבדו"ת היא כולם ממש אמר ה' .. ה' עצמו אומר ההלכה והוא עצמו אמר שבדו"ת היא, וכן כל האיבעיות שנשארו בתיקו, והדברים שנשארו בתיובתא, כולם אמרם ה', והוא אמר ג"כ התיקו והתיובתא וכדומה", והיינו, שאע"פ שלשונות אלה מורים על העדר הקיום והעדר המציאות, מ"מ, גם ענינים אלה ניתנו בשעת מתן-תורה, ובאופן של נתינה נצחית,

ועאכ"כ בנדו"ד, שיש אריכות שלימה בתורה-שבכתב: "לא בשמים היא גו' ולא מעבר לים היא וגו'" - יש לומר בפשטות, שמזה גופא מוכח שהתורה היא דוקא "בשמים" ודוקא "מעבר לים", ומשום זה צריכה התורה לשלול ולומר ש"לא בשמים היא גו' ולא מעבר לים היא וגו'", אלא ששלילת ענין זה אינה באופן שלא נשאר ממנו רושם, אלא אדרבה כו', כדלקמן.

ד. והביאור בזה:

כאשר בני שמעו עשרת הדברות, וכמו כן כשקיבלו כל עניני התורה ומצוותי ממש רבינו (ש"ק²⁰ בל"ת תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו'²¹), ה' מונח אצלם בפשטות שהתורה היא דוקא "בשמים" ודוקא "מעבר לים": בשמים - כמ"ש²² "מן השמים השמיעך את קולו", ומעבר לים - ע"ד מ"ש²³ "כמים

הארמה אשר תביא מארץ וגו'" - כפי שענין זה הוא ברוחניות הענינים.*

(15) ל, יא-יג. ולהעיר, שגם כאן ישנם ג' ענינים.

(16) תבוא כט, ג.

(17) ויש לומר, שה"אמצע" הוא ע"ד ממוצע שבקדושה, שאינו ממוצע המפסיק, אלא ממוצע המחבר - שהרי יש צורך בחיבור שני הפכים לגמרי, מעמד ומצב שיהודי נמצא ב"ארץ מצרים", ומעמד ומצב שיהודי נמצא ב"ארץ ישראל",

כולל גם כפי שענין זה הוא בעבודה הרוחנית - כמ"ש בתניא (פמ"ז) ש"בכל דור ודור ובכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים", היינו, שבכל יום ישנו מעמד ומצב שיהודי נמצא בארץ מצרים ויוצא משם, וכמו כן ישנו הענין דמ"ת בהר סיני - בכל יום יהיו בעיניך חדשים (פרש"י תבוא כו, טז), ותיכף ומיד גם ענין הכניסה לארץ והבאת הביכורים - "כי תבוא אל הארץ גו' וירשתה וישבת בה ולקחת מראשית כל פרי

(19) לקוטי לוי"צ אגרות-קודש ע' רסו. (20) אבות רפ"א. (21) ולהעיר מהדבר פלא בלשון הרמב"ם בהקדמתו לספרו: "למדה משה רבינו כולה בבית דינו .. ואלעזר ופינחס ויהושע שלשתן קבלו משה" - שאינו מונה את יהושע בתור מקבל ראשון בבית דינו של משה, אלא רק אחרי אלעזר ופינחס, סדר זה, בפשטות, הוא לפי שאלעזר ופינחס היו מבוגרים יותר מיהושע (לא רק בכמה ענינים, אלא גם) במספר השנים, כמוכח מהמסופר בתנ"ך אודות מספר שני חיי יהושע וכלב כו'. (22) ואתחנן ד, לו. (23) ישעי' יא, ט.

(*) אנ"פ שכדי לקיים מצות ביכורים כפשוטה צ"ל תחילה ירושה וישיבה, שבע שכבשו ושבע שחלקו, ואילו בנוגע להפירות המוכנים שמצא בני" מיד בכניסתם לארץ - יש שקו"ט אם הביאו מהם ביכורים (ראה מלבי"ם ר"פ תבוא), או שביכורים צ"ל דוקא מהפירות שצמחו לאחר עבודתו של כאו"א בחרישה וזריעה בשדהו וכדמו.

- 1 לים מכסים" (כפי שהוא ברוחניות הענינים), ולא עוד אלא שהתורה היא למעלה משמים (כולל גם "שמי
2 השמים"²⁴) ולמעלה מים, ככל הפירושים והענינים שבהם!
- 3 והחידוש בפסוק "לא בשמים היא גו' ולא מעבר לים היא גו'" - שהתורה "נסעה וירדה"²⁵ ממקומה
4 בשמים ומעבר לים (ולמעלה מהם), ובאה למטה, ועי"ז נעשו כל עניני התורה כפי שהם בשמים ומעבר
5 לים - לא בשמים ולא מעבר לים, אלא באופן ש"קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו" (כהמשך
6 וסיום שיעור חומש היום)²⁶, במחשבה (בלבבך) בדיבור (בפיך) ובמעשה (לעשותו), ש"המעשה הוא
7 העיקר"²⁷.
- 8 ה. ויש להוסיף בזה - בשייכות לענין התשובה:
- 9 ובהקדמה - שכאשר נמצאים קרוב לסיום הגלות, ובקרוב ממש יהי' הזמן דקוב"ה אתא לאתבא
10 צדיקייא בתיובתא²⁸, הרי עיקר העבודה היא עבודת התשובה, ובמילא, גם מ"ש בשיעור חומש היום
11 "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום גו' לא בשמים היא גו' ולא מעבר לים גו' כי קרוב אליך וגו'"
12 - קאי בעיקר על עבודת התשובה²⁹.
- 13 והרי תשובה ענינה שהיא דוקא בשמים ומעבר לים, ויתירה מזה, כיון שצריכה לכפר ולהשלים החסרון
14 בעניני התורה שהיא בשמים ומעבר לים (כנ"ל ס"ד), עכצ"ל, שהיא למעלה מפילו משמים וים (כולל גם
15 למעלה מהענין ד"כמים לים מכסים").
- 16 וכידוע שתשובה היא למעלה מתורה, שכן, אע"פ שתשובה (ובפרט תשובה עילאה שענינה יחוד
17 פנימי) קשורה עם לימוד התורה (כמבואר באגרת התשובה³⁰), מ"מ, קדמה תשובה אפילו לתורה³¹,
18 וכמובן גם ממארו³² "שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו כו', שאלו לתורה וכו', שאלו להקב"ה ואמר
19 יעשה תשובה ויתכפר לו", היינו, שתשובה היא למעלה מחכמה ולמעלה מתורה, ולכן, רק כאשר שאלו
20 להקב"ה - שהוא למעלה מכל הענינים שנימנו לפני"ז - אזי המענה הוא "יעשה תשובה כו'".
- 21 וזהו החידוש שלמרות גודל מעלת התשובה שהיא למעלה מפילו משמים וים כו' - נמשכת ובאה
22 למטה באופן ש"קרוב אליך גו'", כנ"ל.
- 23 ו. ומזה מובן גודל מעלת התשובה ביום הששי דסליחות - להיותו ביום הששי בשבוע דפ' נצבים,
24 שבשיעור חומש שבו נאמר "כי המצוה הזאת גו' לא בשמים היא גו' ולא מעבר לים היא גו' כי קרוב
25 אליך וגו'":
- 26 בעמדנו בסיום העבודה דחודש אלול, ומתכוונים כבר לאמירת הסליחות בפעם הששית - הרי בודאי
27 שכל הענינים הבלתי-רצויים לא זו בלבד שלא נשאר מהם שום רושם, אלא אדרבה, שנתהפכו לטוב,
28 ונעשו (לא רק "זכיות", אלא) זכיות ממש,
- 29 וכיון שכן, הרי עבודת התשובה עתה היא - לא כדי לפעול ענין של כפרה באופן ש"אין מזכירין לו
30 דבר וחצי דבר ביום הדין"³³,
- 31 - דמאי קמ"ל?! לא זהו החידוש של עבודת התשובה שיהודי לא צריך לחשוש מפני יום הדין!
32 ובפרט לאחר כל הענינים שעברו בני", ולאחרי מעשינו ועבודתנו משך אלפי שנים, ועוד והוא העיקר,
33 לאחר ההתעסקות בלימוד פנימיות התורה וכו', הרי בודאי שאין שום חידוש בכך שיהודי אינו שייך
34 לענין של דין, ואפילו לא "חצי דבר" של דין³⁴ -

(30) ספ"ח ואילך.

(31) ראה גם לקר"ש ח"י"ח ע' 120 ואילך.

(32) יל"ש תהלים רמז תשב. וראה ירושלמי מכות פ"ב ה"ו.

(33) תניא אגה"ת רפ"ב.

(34) נוסף לכך ש"חצי דבר" של דין אינו ענין של דין, שהרי

דין צריך להיות דבר שלם דוקא, ולא חצי דבר.

(24) תהלים קמח, ד.

(25) כמבואר בתניא פ"ד.

(26) ל, יד.

(27) אבות פ"א מ"ז.

(28) ראה זח"ג קנ"ג, ב.

(29) ראה גם לקו"ת פרשתנו מה, ג. וש"נ.

אלא עבודת היום בענין התשובה (שזהו"ע דאמירת הסליחות) היא - תשובה עילאה, ועד להאופן
היותר נעלה בתשובה עילאה גופא, כפי שהיא בשמים ומעבר לים, ולמעלה מהם (שעל זה יש צורך
ב"שאלו להקב"ה" דוקא, כנ"ל ס"ה).
ועוד זאת, שכיון שתשובה עילאה היא בשמחה רבה³⁵, צריכה להיות עבודת היום בשמחה רבה.
ז. וזהו שאומרים לכאור"א מישראל: אין מה לחשוב אודות ענין של דין, או אפילו חצי דין - כיון
שכבר קיבל כתיבה וחתומה טובה החל מר"ח אלול, ושבת מברכים אלול,
ועוד לפנ"ז - החל מחמשה עשר באב³⁶, עליו אמרו חז"ל³⁷ "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה
עשר באב וכיום הכיפורים", היינו, שמדמים אותו ליוהכ"פ - "אחת בשנה"³⁸, אשר עבודת התשובה שבו
היא פנימיות התשובה ותשובה עילאה³⁹, ובתשובה עילאה עצמה - בפנימיות שבפנימיות, שזהו גם ענין
החמש תפלות שביוהכ"פ⁴⁰, שהם כנגד החמשה שמות שנקראו לה (לנשמה)⁴¹, עד לשם החמישי -
"יחידה"⁴²,
ועוד והוא העיקר - שעבודת היום בענין הסליחה והתשובה, תשובה עילאה, צריכה להיות בשמחה
הכי גדולה, באופן ד"כפלים לתושי", ועד לשמחה נעלית יותר משמחת פורים שהיא באופן ד"עד דלא
ידע"⁴³.
ואף שלכאורה אינו מובן איך יתכן שמחה נעלית יותר מאשר "עד דלא ידע"? - הרי זהו ענינו של
יהודי, שבכחו וביכולתו להתעלות ממצב של "עד דלא ידע" למצב נעלה יותר ב"עד דלא ידע", ע"ד
ששמחת פורים דשנת תשנ"א היתה באופן נעלה יותר - "מעלין בקודש"⁴⁴ - משמחת פורים בשנת נסים
שלפני, והרי "ימי הפורים האלה גו' זכרם לא יסוף מזרעם"⁴⁵, שיש בהם ענין הנצחיות יותר מהנצחיות
דחג הפסח, חג השבועות וחג האסיף⁴⁶.
ועוד זאת, שכיון שיהודי הוא בעל-הבית על מציאות הזמן, הרי הוא פועל שתיכף ומיד נעשית גם
החתומה וגמר חתימה טובה ו"פתקא טבא"⁴⁷, ותיכף ומיד עורך הוא "שמחת תורה"⁴⁸, ולא עוד אלא ביתר
שאת וביתר עוז, דכיון שנערכת שלא בזמן הרגיל, הרי גם השמחה היא שלא בערך מכמו שהיא בזמן
הרגיל.
ח. ונחזור לענינו - להוסיף בהמדובר לעיל אודות מ"ש בשיעור חומש היומי "כי המצוה הזאת גו'
לא בשמים היא גו' ולא מעבר לים היא גו'":
האמור לעיל הוא בנוגע לפשטות הענין כפי שהוא בתורה-שבכתב, בשיעור חומש היומי (שזוהי
ההתחלה דשיעורי חת"ת⁴⁹: חומש, ולאח"ז תהלים ותנאי⁵⁰) ללא צורך בפירוש הענינים⁵¹;

(46) ראה יל"ש משלי רמז תתקמד. ועוד.

(47) ראה זהר ח"א רכ, א. ח"ג לא, סע"ב. קמב, סע"א.

(48) ולפנ"ז - גם השמחות דימי בית השואבה, "ושאבתם מים
בששון ממעיני הישועה", שזהו"ע הקשור עם "מעין" וקשור עם
"ישועה", וקשור גם (והוא העיקר) עם עבודת האדם, שזהו"ע
"ושאבתם", ובענין זה נעשה עבודת האדם שלא בערך לגבי
עבודתו ברגע שלפנ"ז*.

(49) כהשם שניתן ע"י נשיא דורנו (ראה אגרות-קודש שלו
ח"ד ע' רסח. ועוד).

(50) כפשטות הר"ת דחת"ת (תהלים ותנאי) - נוסף על שאר
הר"ת, כולל גם תנ"ך וחשובה.

(51) ובפרט שבלימוד תושב"כ לא נוגע ההבנה וההשגה, דלא
כבלימוד תושב"ע"פ, כמבואר בשו"ע (הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב.
וש"נ).

(35) תנאי אגה"ת ספ"א.

(36) ראה דרכי חיים ושלום סתרפ"ד.

(37) תענית כו, ב (במשנה).

(38) ס"פ תצוה. אחרי טז, לד.

(39) ראה לקו"ת תצא לו, ד. ובכ"מ.

(40) ראה לקו"ת ס"פ פינחס. ובכ"מ.

(41) דב"ר פ"ב, לז.

(42) ולהעיר מהדבר פלא שבדבר - שיש גירסא בכמה
מדרשים (ממדרשים הנפוצים) שסדר השמות הוא באופן
ש"יחידה" הוא השם הרביעי, ולאח"ז נזכר השם "חיי" (ראה ב"ר
פי"ד, ט), ויש להאריך בזה, ואכ"מ.

(43) מגילה ז, ב.

(44) ברכות כח, א. וש"נ.

(45) אסתר ט, כח.

(*) ולהעיר, שאנ"ג דאיהו לא חזי - מזלי' חזי (מגילה ג, א. וש"נ), ואפילו אם גם מזלי' לא חזי - הרי זה מפני שזהו למעלה מענין המזל, כשם
שיהודי הוא למעלה ממזל, כמאור"ז (שבת קנו, א) "אין מזל לישראל", ואדרבה, יהודי הוא בעה"ב על ענין המזל, כולל גם בעה"ב על פירוש
המאמר "אין מזל לישראל" - שהמזל דישראל הוא בבחי' "אין" (ראה לקו"ת ר"פ האינינו. ובכ"מ).

- 1 ונוסף לזה ישנם גם הענינים שנתבארו בתורת חסידות חב"ד, החל ממאמרי אדמו"ר הזקן, ובהם גופא
- 2 - לא רק המאמרים שמתחילים עם פסוק או מאמר חז"ל, אלא גם מאמרים קצרים שמתחילים ב"להבין
- 3 ענין כו", וכיו"ב, שבהם רואים התפעלות ואור יותר מאשר במאמרים הארוכים, ובהם ישנו עומק בשכל
- 4 והבנה והשגה בחב"ד,
- 5 - שזהו ענינו של אדמו"ר הזקן שעל ידו באו הענינים דפנימיות התורה (זהר ותיקוני זהר של רשב"י,
- 6 ובהמשך לזה תורתו של האריז"ל⁵²) באופן ד"יתפרנסון מיני⁵³, שעי"ז פועלים ביאת משיח צדקנו⁵⁴ -
- 7 ובוזה ניתוסף מדור לדור, עד לדורנו זה שזכה להוולד ולהתחיל לילך "מחיל אל חיל"⁵⁵ בזמנו של
- 8 כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.
- 9 [ולהעיר, שגם אלה שלידתם כפשוטה (היציאה לאויר העולם) היתה לפני כן - הנה כאשר מגיע הזמן
- 10 שבו "נולד" ונתגלה הנשיא, הרי כיון ש"הנשיא הוא הכל"⁵⁶, נולדים גם הם מחדש, ועד לאופן נעלה
- 11 יותר שלא בערך לגבי לידתם בפעם הראשונה.
- 12 ועאכו"כ ע"פ הרגילות שהיתה אצל כו"כ חסידים, שהיו מחשיבים (מסבירים ומפרסמים) שיום
- 13 הולדתם הוא - הפעם הראשונה שבאו לליובאוויטש אל הרבי⁵⁷, אצל כל רבי בזמן נשיאותו, ועד"ז בזמן
- 14 נשיאותו של נשיא דורנו - אלה שבאו ל"ליובאוויטש שבליובאוויטש" של נשיא דורנו כ"ק מו"ח
- 15 אדמו"ר].
- 16 וכיון שכן, הרי ניתוסף עוד יותר בכל הענינים כפי שהם בשמים ומעבר לים, ולמעלה אפילו משמים
- 17 וים; וביחד עם זה, נעשים כל ענינים אלו באופן ש"קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו" -
- 18 שזהו הפסוק שבחר אדמו"ר הזקן לייסד עליו את ספר התניא, תורה שבכתב דתורת חסידות חב"ד⁵⁸,
- 19 כפי שנדפס בנוסח "דף-השער" שכתב אדמו"ר הזקן בעצמו: "מיוסד על פסוק כי קרוב אליך הדבר מאד
- 20 בפיך ובלבבך לעשותו".

52) שאמר ש"בדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת
החכמה" (תניא אגה"ק סכ"ו).
53) ראה תקר"ז ת"ו בסופו. לקר"ש חכ"ד ע' 136 הערה 35.
54) ראה אגה"ק דהבעש"ט - נדפסה בכש"ט בתחילתו.
ובכ"מ.

55) תהלים פד, ח.
56) פרש"י חוקת כא, כא.
57) ראה "היום יום" ל שבט.
58) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' רסא. ועוד.

המשך ביאור למס' מנחות ליום שישי עמ' א

- 1 הגמרא: לְמַעוּטֵי חֲצוּצוֹתַי, שאם נעשו מכמה חתיכות, כשירות,
- 2 דְּתִנְיָא, חֲצוּצוֹתַי שהיו תוקעים בהן בבית המקדש בשעת הקרבת
- 3 הקרבנות, הָיוּ בָּאִים מִן הַעֲשֵׂת - מחתיכה אחת שלימה שמכה
- 4 עליה בקורנס עד שהיא נהיית בצורת חצוצרה, וּמִן הַכֶּסֶף. עֲשָׂאֵם
- 5 מִן הַקְּרוֹטָאוֹת - מחתיכות כסף שבור, בְּשָׂרִים, מִשְׁאָר מִיְּנֵי מִתְּבוֹת,
- 6 פְּסוּלִים. הרי שעשיתן ממקשה אינה מעכבת.
- 7 מקשה הגמרא: וּמֵאֵי שְׁנָא - מה שונה מִשְׁאָר מִיְּנֵי מִתְּבוֹת
- 8 שֶׁפְּסוּלִים, משום דְּכָתִיב (במדבר י) 'עֲשֵׂה לָךְ שְׁתֵּי חֲצוּצֹת בְּכֶסֶף,
- 9 וְלִשְׁוֹן הַיָּהוּ' ו'הָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הַעֲדָה' (שם), ולומדים מכך שעשיית
- 10 החצוצרות מכסף מעכבת, ואם כן, אם עשאו מִן הַקְּרוֹטָאוֹת נָמִי -
- 11 גם יהיו פסולות, שהרי נאמר בהן (שם) 'מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם' וְלִשְׁוֹן
- 12 הַיָּהוּ. מתרצת הגמרא: מֵעֵשׂ רַחֲמָנָא - מיעטה התורה לַנְּפִי מְנוּחָה
- 13 וכתבה 'מִקְשָׁה הָיָא', ודורשים שדווקא 'הָיָא' - המנורה שנעשתה
- 14 מן הגרוטאות, פסולה, וְלֹא הַחֲצוּצוֹתַי.
- 15 הגמרא מביאה ברייתא בענין החצוצרות: תִּנּוּ רַבִּנָּן בְּרִייתָא, כָּל
- 16 הַכֶּלִּים
- 1 הגמרא: לְמַעוּטֵי חֲצוּצוֹתַי וּפְרִיחֶיהָ מִמֶּנָּה יִהְיוּ, ודורשת
- 2 הברייתא, שאם בָּאָה זָהָב, בָּאָה גְּבִיעִים בְּפִתוּרִים וּפְרִיחִים, אולם אם
- 3 אֵינָה בָּאָה זָהָב, אֵינָה בָּאָה גְּבִיעִים בְּפִתוּרִים וּפְרִיחִים. ומוכח
- 4 מהברייתא, שמנורה משאר מיני מתכות כשירה.
- 5 שואלת הגמרא: וְאֵימָא נָמִי - אמור ולמד מפסוק זה גם שאם בָּאָה
- 6 זָהָב, בָּאָה קְנִים, אולם אם אֵינָה בָּאָה זָהָב, אֵינָה בָּאָה קְנִים, שהרי
- 7 בפסוק זה נאמר גם הציווי לעשותה עם קנים. משיבה הגמרא:
- 8 תְּהוּא - מנורה שאין בצידה קנים, אינה נקראת 'מנורה' אלא
- 9 'פְּמוֹט' - מנורה קטנה מִקְנִי - היא נקראת.
- 10 הגמרא מביאה ברייתות נוספות לענין דרשת 'מקשה' 'מקשה'
- 11 הנוכח לעיל: נאמר בתורה (במדבר ח ד) 'וְזֶה תַעֲשֶׂה תְּמַנְהָ מִקְשָׁה
- 12 זָהָב, ודורשת הברייתא, שאם בָּאָה זָהָב, בָּאָה מִקְשָׁה, כלומר
- 13 מחתיכה אחת, אולם אם אֵינָה בָּאָה זָהָב, אֵינָה בָּאָה מִקְשָׁה.
- 14 בהמשך פסוק זה נאמר שוב 'מקשה' ו'זֶה תַעֲשֶׂה תְּמַנְהָ מִקְשָׁה
- 15 זָהָב עד ירכה עד פרחה מקשה היא' (שם), שואלת הגמרא: 'מִקְשָׁה'
- 16 דְּסִפָּא לְמֵאֵי אָתָּא - למה הוא בא, שהרי הוא מיותר. משיבה

לקוטי-שיחות פרשת נצבים כרך יט

מתורגם ללשון הקודש

26 שבאומרו מיד אחר־כך "לאהבה את ה' אלקיך..." הוא
27 מראה לישראל "שתבחרו בחלק החיים", משום שאלה הם
28 חיים⁸: בעיני בשר אין רואים תמיד שה"חיים" כרוכים
29 ב"טוב"⁹ ("ומות" ב"רע"⁹), ולכן צריך להראות מה הם
30 החיים האמיתיים, כנאמר בהמשך: "למען תחיה אתה
31 וזרעך, לאהבה את ה' אלקיך... כי הוא חיך ואורך
32 ימך..."

33 ועל כך מביא רש"י: (א) משל – "כאדם האומר
34 לבנו..." שהאב אינו מסתפק באמירה "בחר לך חלק יפה
35 בנחלתי", אלא "מעמידו על חלק היפה". (ב) הוכחה מן
36 הכתוב שהקדוש־ברוך־הוא "מעמיד" את ישראל "על חלק
37 היפה" – "ועל זה נאמר... הנחת ידי על גורל הטוב לומר
38 את זה קח לך".

ג.

השאלות על כך

39 אך עדיין לא מובנת ההרחבה בדברי רש"י:
40 (א) לשם מה עליו להביא משל "כאדם האומר לבנו..."
41 – רש"י יכול היה לומר דברים אלו מיד בנמשל,
42 שהקדוש־ברוך־הוא "מעמיד" את ישראל "על חלק
43 היפה"? ואדרבה – בנמשל מובן הענין, לכאורה, טוב יותר
44 מאשר במשל:

45 לגבי התורה והמצוות שבנמשל, הכרחית הצבעת
46 הקדוש־ברוך־הוא שאלה הם "חיים" ו"חלק היפה", כי
47 בעולם נראה פעמים רבות ש"דרך רשעים צלחה"¹⁰
48 ו"הצדיקים מצטערם בעולם הזה"¹¹, ולכן צריך להבהיר
49 שהרשעים "סופן לדחות באחרונה"¹¹, והצדיקים "סופן
50 לשמוח באחרונה"¹¹.

51 ואילו כאשר מדובר בבחירת חלק יפה של נחלה
52 גשמית, קל הרבה יותר לראות מה יפה ומה אינו יפה, ואין
53 כל־כך צורך ב"מעמידו על חלק היפה".

א.

פירוש רש"י על "ובחרת בחיים", והשאלה עליו

1 בסוף הפרשה¹ נאמר "החיים והמות נתתי לפניך..."
2 ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך". רש"י מצטט את
3 המילים "ובחרת בחיים", ואומר על כך שלושה ענינים:
4 (א) את פירוש המילים "ובחרת בחיים" – "אני מורה לכם
5 שתבחרו בחלק החיים". (ב) משל לכך – "כאדם האומר
6 לבנו בחר לך חלק יפה בנחלתי, ומעמידו על חלק היפה
7 ואומר לו את זה ברור לך". (ג) הוכחה לכך מן הכתוב²
8 – "ועל זה נאמר: ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי.
9 הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך"³.

10 וצריך להבין: מה קשה במילים "ובחרת בחיים", אשר
11 משום כך צריך רש"י להסבירם בהרחבה ובפירוש כל כך?
12 לכאורה משמעות המילים "ובחרת בחיים" היא פשוטה
13 לחלוטין, כפי שמסבירים פשטני־מקרא אחרים⁴: הקדוש־
14 ברוך־הוא אומר, כעצה טובה⁵, לבחור בחלק החיים, על
15 ידי "לאהבה" את ה' אלקיך לשמוע בקולו..."

ב.

ההסבר הפשוט לדברי רש"י

16 בלימוד פשוט נראה⁷, שרש"י רוצה לציין, ש"ובחרת
17 בחיים" איננה הוראה (כציווי, או עצה טובה) לבחור
18 בחיים,

19 שהרי אין כלל מקום להורות "ובחרת בחיים", כי
20 ממה־נפשך: אם אין יודעים כלל שאלה הם חיים, צריך
21 רק להראות זאת וממילא יבחרו זאת, וההוראה מיותרת.
22 ואם לא הראו לו שאלה הם חיים – במה תועיל ההוראה
23 או העצה "ובחרת בחיים"?

24 אלא, משמעות המילים "ובחרת בחיים" היא "אני
25 מורה לכם" כלומר, מראה לכם – הקדוש־ברוך־הוא מציין

(1) ל, יט.

(2) תהלים טז, ה (וראה פרש"י שם. רמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל.

ראב"מ).

(3) בדפוסים ראשונים וכת"י רש"י – יש כמה שינויים (קלים)
בלשון רש"י. וראה גם לשון רש"י בבחי' כאן. ובשל"ה (ב) הובא לשון
רש"י כמו"ש בדפוסים שלנו. וראה לקמן הערות 16, 25, 28.

(4) ראה רמב"ן, ראב"ע ועוד.

(5) ראה רמב"ן "כי יעצתיך כו'". וראה גם ס' הזכרון ובאר יצחק

לפרש"י כאן.

(6) פסוק כ.

(7) ראה גם באר מים חיים (לאחי המהר"ל) לפרש"י כאן.

(8) להעיר מלקו"ת ואתחנן רד"ה שמע ישראל. ד"ה אם בחקותי

ה'ש"ת פ"א"ב. ועוד.

(9) לעיל פסוק טריח וברש"י.

(10) ירמ' יב, א.

(11) לשון הספרי ר"פ ראה*. וראה רש"י תולדות כז, כט.

32 ברור לך", דבר המסביר שיש אפשרות שגם לאחר
33 ש"מעמידו על חלק היפה" נדרשת אמירה "את זה ברור
34 לך" (כדלהלן).

35 וכך בעניינו: הענין של "אני מורה לכם שתבחרו בחלק
36 החיים" שבפסוקנו, הוא הענין של "אומר לו" שלאחר
37 "מעמידו על חלק היפה" – לאחר שהתורה מסבירה
38 בפסוקים הקודמים ש"אם תעשה טוב, הרי לך חיים",
39 צריכה לבוא ההוראה "ובחרת בחיים".

ה.

דרוש זירו מיוחד לבחירה ב"חיים"

40 מן הנאמר במשל שיש צורך לאחר נתינת "חלק יפה"
41 ל"העמיד" "על חלק היפה", מובן, שמדובר כאן אודות
42 סוג נחלה שקשה לדעת במבט שטחי מהו ה"חלק היפה"
43 שבה, ולכן הנותן צריך להצביע "על חלק היפה".

44 [בכך אפשר להסביר את הדיוק במשל "כאדם האומר
45 לבנו..." (ולא – "לחבירו"¹⁶):

46 ודאותו של המקבל בכך שהנותן "מעמידו על חלק
47 היפה" תלויה בידיעתו שני דברים – (א) שהנותן יודע
48 בבירור שזהו חלק היפה¹⁷. (ב) שהנותן מעוניין בטובת
49 המקבל בכל ליבו, ומוכן לתת לו את החלק היפה שבנחלתו
50 – והוודאות של שני פרטים אלו מודגשת במשל: (א)
51 החלק הוא ב"נחלתי", נחלת הנותן, והוא מכירו היטב. (ב)
52 הוא נותנו "לבנו", והאב מוכן לתת לבנו, יותר מכל אחד
53 אחר, את החלק היפה.

54 כך גם בנמשל, לגבי הקדוש-ברוך-הוא וישראל: כדי
55 שישראל יקבלו ש"חיים" ו"טובה" הם "זה תלוי בזה" –
56 למרות שבעיני בשר אין הדבר נראה תמיד – אומרים להם
57 לשים לב לשני דברים: (א) העולם הזה "נחלתי" של
58 הקדוש-ברוך-הוא, בורא העולם ומנהיגו, היודע בוודאות
59 מהי הדרך הנכונה של "חיים". (ב) ישראל הם "בנים ..
60 לה' אלקיכם"¹⁸ וביכולתם להיות בטוחים בכוונת ה'
61 לטובתם].

62 אבל כיוון שאין רואים בעיני בשר את "חלק היפה",
63 וסומכים על דברי הנותן, מובן שהוא אינו מסתפק בכך

1 (ב) לאחר "ומעמידו על חלק היפה" ממשיך רש"י
2 "ואומר לו את זה ברור לך", ומזה מובן, שלאחר שהאב
3 "אומר לבנו בחר לך חלק יפה בנחלתי, ומעמידו על חלק
4 יפה", עדיין יש צורך בפעולה נוספת – אמירת "את זה
5 ברור לך". וצריך להבין: (א) מדוע יש צורך בכך? (ב)
6 היכן מוצאים אמירה זו בפסוק – בנמשל?

7 (ג) בסוף דבריו אומר רש"י "ועל זה נאמר .. הנחת ידי
8 על גורל הטוב..." – (א) הוא מתבטא "ועל זה נאמר",
9 ביטוי שבא לפרש את הפסוק בתהילים, ולא "וכמו
10 שנאמר" וכדומה – ביטויים המביאים הוכחה לפירוש
11 הפסוק הנדון. (ב) הוא מציין שפעולת "מעמידו על חלק
12 היפה" נעשית באופן של "הנחת ידי על גורל הטוב...",
13 והשאלות על כך הן: (א) רש"י מפרש את פשוטו של
14 מקרא של הפסוק הנדון, ומדוע הוא אומר "ועל זה נאמר
15 (בתהילים)..."? (ב) מהי הכוונה ב"הנחת ידי"?

ד.

"ובחרת בחיים" - כאמירת "את זה ברור לך"

16 ההסבר לכך הוא:
17 הקושי שרש"י מתכוון לענות עליו בפירושו הוא:
18 הענין הכתוב בפסוקים אלו – "החיים והמות נתתי
19 לפניך... ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך" [וכן
20 ההמשך "לאהבה... לשמוע בקולו... כי הוא חיך..."] –
21 כבר כתוב, ובפירוט, בפסוקים הקודמים: "ראה נתתי
22 לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע"¹²,
23 כלומר, "זה תלוי בזה. אם תעשה טוב הרי לך חיים ואם
24 תעשה רע הרי לך מות"¹³, כפי שמפרשת התורה אחר-
25 כך¹⁴ "אשר אנכי מצוך היום לאהבה... וחיית ורבת... ואם
26 יפנה לבבך... הגדתי לכם..." –

27 מדוע, אפוא, חוזרת על כך התורה כאן שוב¹⁵?
28 מסביר רש"י שהחידוש כאן מודגש במילים "ובחרת
29 בחיים", שאינן כתובות לפני-כן.

30 ומהו החידוש? על כך מביא רש"י משל – "כאדם
31 האומר לבנו... ומעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה

בבחי (כאן) איתא – "לחברו" [ובספרי שם: משל למלך כו' והזמין כל
האורחים והי' אוהבו כו']. אבל בפרש"י תהלים שם: כאדם האוהב אחד
מבניו כו'.

(17) להעיר גם מאו"ח ר"פ ראה.

(18) ראה יד, א.

(12) ל, טו.

(13) רש"י שם.

(14) שם, טדיח וברש"י שם.

(15) ברמב"ן כאן: והנה הוא כמחתים העדים כו'. אבל ראה רש"י
וילך לא, כח. וראה בארוכה לקמן ע' 354 ואילך.

(16) אבל להעיר שבדפוס ראשון ושני (ובכו"כ כת"י רש"י. וכן

חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי. הנחת ידי על גורל הטוב
לומר את זה קח לך":
"ובחרת בחיים" איננה אמירה בלבד, אלא באמצעותה
הקדוש-ברוך-הוא מראה לישראל ("אני מורה לכם")
בגשמיות את ה"גורל הטוב", עד אשר רואים בעיני בשר
(מפעם לפעם, לפחות) שבאמצעות עשיית טוב זוכים
ל"חיים" כפשוטם²⁴, כך שאפשרית הנחת יד על "גורל
הטוב" – אפשר למששו בידיים – וזה מאמת לישראל
שעשיית טוב היא "גורל הטוב" ו"חלק החיים".

ז.

ההסבר לשינוי בין לשון המשל לנמשל

בכך אפשר להסביר גם את השינוי שבלשון רש"י –
במשל הוא אומר "ואומר לו את זה ברור לך", ובנמשל,
בפרשו את הפסוק "ה' מנת חלקי וכוסי...", הוא אומר²⁵
"לומר את זה קח לך":
הזירו של האב, לאחר ש"מעמידו על חלק היפה",
הוא בדיבור בלבד, ויוצא שהבחירה עצמה שייכת לגמרי
לבן. לכן אומר האב "את זה ברור לך", על הבן בעצמו
לבחור את "חלק היפה", שהאב מורה עליו.
לעומת זאת, אמירת הקדוש-ברוך-הוא "ובחרת
בחיים" היא באופן של "הנחת ידי על גורל הטוב"²⁶ –
ה"גורל הטוב" כבר נבחר ונכרך בישראל, ולא נותר להם
אלא לקחת אותו – את זה קח לך.
ולכן משתמש רש"י בביטוי²⁷ "הנחת ידי..." לומר את
זה קח לך" (לא כמו במשל "ואומר לו..."), כי העיקר הוא
"הנחת ידי...", והאמירה "את זה קח לך" מבטאת רק את
מטרת "הנחת ידי", את התוצאה של "הנחת ידי".

ח.

הענין ההלכתי הנרמז בשינוי זה

בשינוי הנ"ל בלשון רש"י נרמז גם ענין הלכתי.
כדי להבינו יש להצביע על דיוק נוסף בלשון רש"י:
החלק היפה נקרא בנמשל בשם "גורלי", "גורל"

ש"מעמידו על חלק היפה", אלא הוא שוב מזרז את
המקבל ואומר לו לקחת את החלק היפה. וזוהי התוספת
– "ואומר לו את זה ברור לך".
וכך בעניננו, שגם לאחר ההסבר לישראל ש"חיים"
ו"טוב" – "זה תלוי בזה", ו"העמדתו על החלק היפה",
עדיין נדרש זירוז מיוחד¹⁹ מלמעלה: "ובחרת בחיים למען
תחיה אתה וזרעך", שישאל יסמכו לגמרי על ה' ויבחרו
ב"חלק החיים".

ו.

"ובחרת בחיים" – איננה רק אמירה

אך עדיין אפשר לשאול – לכאורה, אין המשל דומה
לנמשל:
במשל מובן שהזירו "את זה ברור לך" משפיע על
הבן, כי לבן אין ידיעה עצמית מוחלטת לגבי טיב נחלת
אביו, ודי לו בוודאות האב הנותן ובזירו, ובנוסף לכך
מדובר על זירו על-ידי אב גשמי לגבי נחלה גשמית, ולכן,
למרות שהבן אינו רואה ממש בעיניו שזהו "חלק היפה"
שבנחלה, הרי הזירו נוטע בו את הבטחון באמיתות דברי
אביו²⁰,
ואילו בנמשל, לא זו בלבד שלא תמיד רואים את
הענין של "מעמידו על חלק היפה" (אם תעשה טוב הרי
לך חיים) בגשמיות (עד אשר הכוונה בכך יכולה להיות
אפילו ל"חיים" בעולם הבא²¹), אלא יותר מכך: בעיני
בשר נראה לפעמים החיפך, ש"דרך רשעים צלחה"¹⁰,
ו"נופת תטופנה שפתי זרה"²² – את תענוגי העולם הזה
הוא חש בגופו ואילו בענין של "ואחריתה מרה כלענה"²³
הוא יכול רק להאמין, או, לכל היותר, להבין בשכלו –
ואם כך, כיצד יכול הזירו – אמירת ה' בתורתו
"ובחרת בחיים" – לשכנע את האדם בוודאות לעזוב את
החיים הגשמיים ולבחור במקומם בטוב ובחיים של תורה
ומצוות?
על כך אומר רש"י בהמשך – "ועל זה נאמר ה' מנת

(24) או – שמרגיש איך שחיים אמיתיים הוא (לא חיים בשריים וגשמיים, כ"א חיים של תומ"צ).

(25) ובדפוס ראשון הגירסא בהמשל: את זה בחר לך ואת זה קח לך.

(26) ולהעיר, שבפרש"י תהלים שם, גם במשל אומר "כאדם כו' ומניח ידו על חלק הטוב" (ועד"ז הוא בספרי שם), אבל מסיים (לא "קח לך", כ"א) "בחר לך". ואכ"מ.

(27) אבל בדפוס א': ואומרת לי (ובא' מכת"י רש"י: ואמרת). ובכתי' אחרים תיבת "לומר" ליתא.

(19) להעיר מפרש"י צו (י, ב) צריך הכתוב לזרז כו'. ראה (יב, כג) "שהיו שטופים כו' הוצרך לומר חזק". ועוד.

(20) להעיר מרד"ה ומקנה רב תרס"ו.

(21) ראה תיב"ע כאן. בחיי כאן (ולעיל פסוק טו). אוה"ח כאן.

וראה ספרי שם. ועוד.

אבל להעיר, שמלשון הכתוב "כי הוא חיך ואורך ימיו" לשבת על האדמה גו' משמע, שהמדובר (עכ"פ – ע"פ פשוטו של מקרא) בחיים גשמיים. וראה לקמן בפנים.

(22) משלי ה, ג.

(23) שם, ד.

בחירה זו היא באופן של "ברור לך" – ישנם שני חלקים, 29
או שתי דרכים, שבכל אחד מהם יש יתרון על פני האחר 30
(שלולא זאת לא ייתכן כאן מצב של ברור – בחירה), 31
ובוחרים חלק אחד, ולא את האחר. 32

הדרך השניה היא: בחירה בטוב ובחיים בבחירה 33
שלמעלה מטעם ודעת³⁵, ללא חישוב שכלי. בבחירה כזו 34
נקראים ה"חיים" בשם "גורל הטוב" (כידוע³⁶ – ואף 35
בפשטות כך הוא – שגורל איננו ענין שכלי, אלא "למעלה 36
מבחינת דעת"). בחירה זו מתבטאת רק ב"קח לך" – החלק 37
השני או הדרך השני, אין להם מקום מלכתחילה, והעבודה 38
היא רק לקחת את ה"גורל הטוב". 39

י.

שני ההסברים לבחירת היהודי בקדושה

דברים אלו יובנו לפי המוסכר בתורת החסידות³⁷ 40
ש"דרך רשעים צלחה", ובאופן כללי – השפעת החיות 41
האלקית ל"קליפה" היא מדרגת "מקיף", ולכן היא מרובה, 42
ואילו ההשפעה לכוחות הקדושה היא מן האור ה"פנימי", 43
אור בכלי, ולכן היא על-פי חשבון ומידה. 44

זוהי מעלת ישראל בבחירתם בקדוש-ברוך-הוא, 45
בקדושה – הם מוותרים על ריבוי השפע שישנו בצד 46
ה"קליפה", ובוחרים בהשפעה המצומצמת מצד 47
הקדושה³⁸. 48

ומדוע אכן בוחרים ישראל בזאת? על כך יש, באופן 49
כללי, שני הסברים: 50

(א) כיוון שההשפעה המרובה לרשעים היא זמנית 51
בלבד, ואחר-כך היא פוסקת³⁹, ואילו ההשפעה לצדיקים 52
נעשית בסופו-של-דבר בריבוי עצום⁴⁰, כנאמר⁴¹: אם 53
לעוברי רצונו כך – לעושי רצונו על-אחת-כמה-וכמה. 54

זוהי הבחירה שלפי השכל, עקב חישוב של כדאיות 55
הבחירה בקדושה, הנרמזת בענין הראשון בדברי רש"י: 56
"חלק היפה .. ברור לך". 57

1 הטוב²⁸, והכוונה בכך היא לרמוז, שאופן בחירת
2 ישראל ב"חלק החיים" הוא כחלוקה על-פי גורל.

3 ובכך מובן שינוי הלשון דלעיל בין המשל לנמשל
4 ("ברור לך" לעומת "קח לך"), הרומז שיש הבדל בין
5 הפעולה של "אדם האומר לבנו...", לבין גורל באופן של
6 "הנחת (הקדוש-ברוך-הוא) ידי על גורל...", כדלהלן:

7 לגבי חלוקה בין שותפים באמצעות גורל סוברים חלק
8 מן ה"ראשונים"²⁹, שהגורל רק מברר איזה חלק צריך כל
9 אחד מהם לקבל, אך כדי שחלק זה אכן יהיה שלו, הוא
10 צריך אחר-כך לבצע קנין.

11 לעומת זאת, בחלוקת ארץ ישראל לפי גורל, שהיתה
12 באמצעות "קלפי ואורים ותומים"³⁰, ("ברוך הקודש"³¹),
13 סוברים כולם³², שעל-ידי גורל זה נקנה לכל יהודי חלקו
14 בארץ ישראל, והוא כבר שייך לו.

15 ובדומה לכך בעניננו: במקרה של "אדם האומר
16 לבנו...", אמירתו רק מבררת לבן מהו "חלק היפה" –
17 "אומר לו את זה ברור לך". ואילו בנמשל, אמירת
18 הקדוש-ברוך-הוא "ובחרת בחיים", אינה רק מבררת מהו
19 "חלק החיים", אלא גורמת לכך³³ שה"גורל הטוב" כבר
20 "נקנה" ושייך ליהודי, והוא צריך רק לקחתו במעשה ממש
21 – "ונחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך".

ט.

שני האופנים של "ובחרת בחיים"

22 מ"ינה של תורה" אשר בפירוש רש"י זה:
23 שני ענינים אלו – "חלק היפה .. ברור לך", ו"גורל
24 הטוב .. קח לך", הם שני אופנים שבהם יכול יהודי להגיע
25 ל"ובחרת בחיים":

26 דרך אחת היא: בחירה על-ידי חישוב שכלי, שלפי
27 טעם ודעת, ואז נקראים הטוב והחיים בשם "חלק היפה"
28 (כידוע³⁴, ש"חלק" הוא "עבודה שעל-פי טעם ודעת").

(36) אגה"ק ס"ס ז. וראה ד"ה אך בגורל – אוה"ת ר"פ פינחס.
תרכ"ו. ד"ה אשרנו תרצ"ו פ"ד ואילך. ועוד.

(37) תו"א ר"פ בשלח. ובכ"מ. וראה במקומות שצויינו בהערה
הבאה.

(38) ראה בכ"ז בארוכה קונטרס ומעין מאמר ח' ואילך. וראה
אוה"ת תבא ע' תתערב ואילך. ד"ה כבוד מלכותך תר"ס. ועוד.

(39) קונטרס ומעין (מאמר ו' בסופו. מ"ז פ"ד. מ"א פ"ב). ועוד.
וראה ספרי דלעיל הערה 11. ובד"ה כבוד מלכותך שם: ובסוף יתגלה ..
איך שהם בחי' מות ממש.

(40) ראה קונטרס ומעין מ"ז פ"ג. ד"ה כבוד מלכותך שם.

(41) נדרים ג, סע"ב. מכות בסופה. תו"א שם (סא, ג).

(28) ובכתי"י אחדים דרש"י הגירסא: חלק הטוב. ובא' מכת"י
רש"י: חלק וגורל הטוב.

(29) נסמנו באנציקלופדיא תלמודית ע' גורל (כרך ה' ע' תיח"ט).
(30) לשון הגמרא – ב"ב קו, ב.

(31) רשב"ם ב"ב שם. מב"ב קכב, א. הובא בפרש"י פינחס כו,
נד. וראה ספרי פינחס שם.

(32) ראה הנסמן באנציקלופדיא תלמודית שם (ע' תיט).

(33) דדיבורו של הקב"ה חשיב מעשה (ראה פרש"י לך טו, יח).

(34) בפירוש "אשרנו מה טוב חלקנו" – סד"ה אשרנו תרצ"ו
(בסה"מ קונטרסים ח"ב). וראה סד"ה אשרנו ה"ש"ת. ועוד.

(35) ראה תניא פ"ט (כה, א): לעמוד .. בלי שום טעם ודעת ושכל
מושג לו .. ולבחור לו' לחלקו ולגורלו כו.

25 (א) השורש של בחירת היהודי באלקות נובע מכך
26 שעצם הנשמה של יהודי מאוחדת, כביכול, עם עצמותו⁴⁶.
27 וכוונת חפשויות הבחירה בדרגה זו – למרות שבלתי אפשרי
28 שעצם הנשמה תבחר במשהו אחר זולת אלקות ח"ו⁴⁷ –
29 היא, שבחירת היהודי והתקשרותו לאלקות איננה נובעת
30 מסיבה ויתרון בבחירה זו

31 – שאז (א) ההתקשרות מוגבלת לפי הסיבה הגורמת
32 לה, (ב) אין זו בחירה חפשוית אמיתית⁴⁸, כי בגלל הסיבה
33 האדם "מוכרח" כביכול לבחור כך –

34 אלא מפני שזהו הרצון של עצם הנשמה מצד עצמה,
35 ומפני שאין לה סיבה, הרי שבחירה זו היא באופן השולל
36 לגמרי⁴⁹ כל דבר זולת אלקות.

37 (ב) גילוי הבחירה באלקות הוא בשכל האדם⁵⁰, כי
38 העובדה שרצונו של היהודי באלקות היא בחירתו החפשית
39 ניכרת רק כאשר יש לפניו בפועל שתי דרכים של "חיים"
40 ו"מות", והוא בוחר בחיים. וזה ייתכן רק בשכל האדם,
41 היכול למצוא יתרונות בשתי הדרכים, ובכל זאת – "ובחרת
42 בחיים".

43 לפיכך נאמר בפסוק "החיים והמוות נתתי לפניך..."
44 ובחרת בחיים", כי בעבודה למעשה, הבחירה היא באופן
45 של "ברור לך".

46 אך רש"י מגלה, ב"יינה של תורה", את המשמעות
47 הפנימית של "ובחרת בחיים" – "ועל זה נאמר... הנחת ידי
48 על גורל הטוב לומר את זה קח לך": הפנימיות של
49 הבחירה השכלית באלקות היא הבחירה של דרגת "גורל"
50 שבנשמה (עצם הנשמה), השוללת לחלוטין "מות" ו"רע",
51 כך שיש צורך רק ב"קח לך", כפי שהוסבר לעיל.

1 (ב) כיוון שההשפעה המצומצמת היא מצד הקדושה,
2 מפנימיות רצון הקדוש-ברוך-הוא, שלא כהשפעה
3 ל"קליפה" שהיא "כמאן דשדי בתר כתפוי"⁴² (=כמי
4 שמשליך מאחורי כתפו) – לכן הוא בוחר בקדושה⁴³.
5 כלומר, השפעת הקדושה היא באופן של "באור פני מלך
6 חיים", ולמרות שהיא מצומצמת היא חביבה עליו⁴⁴ יותר
7 מהריבוי אשר ב"קליפה".

8 זו אינה בחירה שלפי חישוב שכלי, אלא למעלה
9 מטעם ודעת. הנובעת מרצונו העצמותי של היהודי
10 באלקות, מצד דרגת ה"גורל" שבנשמתו⁴⁵. לכן אין
11 מתאים האופן של "ברור לך", כי בדרגה זו אין חשיבות
12 לשום דבר מלבד אלקות, אלא האופן של "גורל הטוב ..
13 קח לך" ליישם את דרגת ה"גורל" בתוך פנימיותו, עד
14 למחשבה, דיבור ומעשה.

יא.

שורש הבחירה - מעצם הנשמה, הגילוי - בשכל האדם

15 למרות זאת נאמר בפסוק "החיים והמוות נתתי לפניך..."
16 ובחרת בחיים..." שמדובר כאן על האופן של "ברור לך",
17 בחירה בין "חיים" ל"מות", כמובן גם מן הדיוק בלשון
18 רש"י "ועל זה נאמר...", שהענין של "הנחת ידי על גורל
19 הטוב לומר .. קח לך" איננו הפירוש של "ובחרת בחיים",
20 אלא ש"ובחרת בחיים" כולל גם ענין זה, הכתוב במפורש
21 במקום אחר.

22 ההסבר לכך הוא: בענין של "החיים והמוות נתתי
23 לפניך..." ובחרת בחיים – שבחירת חלק החיים על-ידי
24 יהודי היא בחירה חפשית – נכללים שני דברים:

(42) תניא פכ"ב. נת' בקונט' ומעין מ"ב פ"ב ואילך. וראה סדור ד"ה עבדים היינו.

(43) ראה בארוכה קונטרס ומעין מאמר ד' (ועוד) – דפנימיות רצון העליון מאיר לישראל דוקא.

(44) ע"ד פ"י הבעש"ט (כתר שם טוב סצ"ז) ב"תפלה לעני גר ולפני ה' ישפוך שיחו" – שמבקשו הוא שרוצה רק לדבר עם המלך (להיות "לפני ה'") ואין נוגע לו הכבוד והעושר כו', עיי"ש.

(45) ע"פ המבואר בפנים יומתק יותר מה שמפרש בבחי' כאן הלשון "גורל הטוב" [ולא היפה], כמ"ש לפנינו "חלק היפה" – "שהקב"ה נק' טוב וכו' – כי מצד בחי' גורל שבנשמה, זה שבחור בחיים הוא (לא כדי שיהי' לו ריבוי בגשמיות – "חלק היפה" – כ"א) מצד זה שרוצה לידבק בהקב"ה, כפפנים.

(46) ד"ה כבוד מלכותך הנה"ל. סיום המשך תקעו עת"ר (קה"ת תשל"ה – ע' יא. סה"מ עת"ר (הוצאת תשמ"ה) ע' רמט).

ועד"ז כוז הבחירה שבנשמה – מה ש"הן האדם ה' כאחד ממנו" (ראה רמב"ם הל' תשובה רפ"ה) ולכן אין מי שמעכב על ידו, כמו הקב"ה דאין מעכב על ידו (לקו"ת אמור לה, ב) – שרשו בעצם הנשמה (וראה לקו"ת שם: אך לפי שבחינה ומעלה הרמה זו ירדה ונתלבשה למטה בגוף הגשמי כו', עיי"ש).

(47) ראה ד"ה כבוד מלכותך שם: ואינו שייך רצון אחר כלל. ובלקו"ת שבהערה הקודמת: אך לפי שבחינה .. זו ירדה ונתלבשה .. ע"כ יכולה להיות ממשלה זו גם לבחור הרע ח"ו כו'. וראה תו"ש ע' 220 ובהערה 4 שם.

בד"ה כבוד מלכותך שם (ועד"ז בסה"מ עת"ר ע' קעו), שמשו"ז עיקר ענין הבחירה הוא בכחות הנפש, כי בעצם ושורש הנשמה "מה שהיא רוצה ונמשכת לאלקות הוא בדרך ממילא בלי בחירה ורצון" – אבל מהמבואר במקומות שצויינו בהערה הקודמת מובן, שגם בעצם הנשמה ישנו ענין הבחירה (ואדרבה – שם הוא אמיתית ענין הבחירה), והכוונה בהמאמר שם י"ל שהיא לשלילת אופן הבחירה כמו"ש בדרגא דשכל ומדות.

(48) ראה לעיל הערה 46, דכח הבחירה של הנשמה הוא דוגמת הבחירה למעלה שהיא בחירה חפשית לגמרי.

(49) ראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1341 ובהערות שם. ח"א ע' 7 הערה 58.

(50) ד"ה כבוד מלכותך (ועד"ז בסה"מ עת"ר וסיום ההמשך הנה"ל) שם, עיי"ש באורך. וראה ג"כ לקו"ת פרשתנו מו, רע"ג. ולהעיר ג"כ מלקו"ת שנעתק לעיל הערה 46. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 118 הערה 47.

יב.

הקשר בין ענין זה לבין ר"ה

- 1 לפי כל האמור לעיל יובן הקשר בין ענין זה לבין
2 פרשת נצבים, ש"קורין לעולם קודם ראש השנה"⁵¹, וכיוון
3 ש"הכל הולך אחר החיתום"⁵², מובן, שהקשר של פרשת
4 נצבים לראש השנה איננו רק בתחילת הפרשה ("אתם
5 נצבים היום..."⁵³), אלא גם בסופה:
6 בראש השנה "מעוררים" את הקדוש-ברוך-הוא לבחור
7 בישראל⁵⁴, כפי שאומרים ומבקשים, לפני תקיעות השופר,
8 "ובחר⁵⁵ לנו את נחלתנו את גאון יעקב אשר אהב סלה".
9 ובבחירה זו יש שני ענינים (בדומה לאמור לעיל בסעיף
10 י"א):
11 שורש הבחירה הוא בכך שעצמותו יתברך בוחר
12 בנשמות ישראל בבחירה חפשית, ולא עקב סיבה, ולכן
13 "להחליפם באומה אחרת איני יכול"⁵⁶, שהרי "ישראל

- ומלא בלחודוהי"⁵⁷ (= ישראל והמלך לבדם), ואין מקום
ח"ו לאחרים.⁵⁸
וגילוי בחירה זו למטה הוא באופן של "והייתם לי
סגולה מכל העמים..."⁵⁹ – ישנם "אחרים עמכם", ובכל
זאת "הם בעיני ולפני לללוס", וממילא "חייבתכם ניכרת".
בראש השנה הכל "חוזר לקדמותו"⁶⁰, ולפיכך יש
להמשיך את הבחירה – "יבחר לנו" – משרשה ומקורה,
מעצמותו יתברך. וזאת באמצעות עבודת ישראל,
שמקיימים את "ובחרת בחיים"⁶¹ – לא רק בבחירה שלפי
השכל, אלא מצד בחינת ה"גורל" שבנשמה, עצם הנשמה.
ועלידי ישראל יגלו בעצמם שהם "בחרו בקדוש-
ברוך-הוא להיות להם לאלקים"⁵⁷, מעורר ומגלה הדבר
את ש"הקדוש-ברוך-הוא בחר בהם להיות לו לעם
סגולה"⁶², למטה מעשרה טפחים ובטוב הנראה והנגלה.
(משיחות ש"פ נצבים תשכ"ה,
יום ב' דר"ה תשנ"ו)

תרס"ו.

- (58) ראה תר"ש שם (בריש העמוד).
(59) יתרו יט, ה וברש"י. ועיין תניא פרק מט.
(60) פ"ח ש' ר"ה פ"א (ובמקומות המקבילים). לקו"ת פרשתנו
נא, ב. ר"ה נח, ב. וראה בארוכה סדור רמד, ד ואילך. ובכ"מ.
(61) ראה אוה"ת ר"ה ס"ע א'שמג ואילך.
(62) לשון המדרש – במדב"ר פ"ד, י. נח' בד"ה ביום עשתי עשר
יום תשל"א (סה"מ מלוקט ח"ג ע' צט ואילך).

- (51) לקו"ת ריש פרשתנו. ע"פ תוד"ה קללות מגילה לא, ב.
טושו"ע אור"ח סת"ח ס"ד.
(52) ברכות יב, א.
(53) כמשנ"ת בלקו"ת שם.
(54) ראה בארוכה לקו"ת [המתורגם] ח"ד ע' 127 ואילך. לעיל ע'
164. 232.
(55) תהלים מז, ה.
(56) פתיחתא דרות רבה ג. וראה פסחים פז, סע"א ואילך. ועוד.
(57) ראה זח"ג לב, א. וראה סד"ה ביום השמע"צ (הא') בהמשך

המשך ביאור למס' מנחות ליום ראשון עמ' ב

- 20 שאמר) פֶּתֶר בְּטָל אֲזַלְיָן מוּבָן, שכאן המין הַבְּטָל שהוא הקמת, הוּי
21 – יכול להתהפך ולהיות בְּמַבְטָל שהוא התבלין, דְּלִכִּי מַעֲשֵׂא הוּי
22 לָהּ בְּתַבְלִין – שאם יתעפש הבצק, יהפך דינו להיות כתבלין, לענין
23 שאין יוצאים בו ידי חובת מצה, ולפיכך נחשב מין במינו שאינו
24 בטל, ויוצא בו ידי מצה, אֵלָּא לְמָאן דְּאָמְרִי – לרב חסדא שאמר
25 פֶּתֶר בְּמַבְטָל אֲזַלְיָן, קשה, תְּבַלִּין מִי קָא הוּי מַצָּה – וכי התבלין ראוי
26 להיות מצה הראויה למצוה, וכיון שאי אפשר, הרי זו תערובת מין
27 בשאינו מינו שהמיעוט בטל בו.
28 מבארת הגמרא את הברייתא לרב חסדא. אומרת הגמרא: הָכָא
29 בְּמָא עֲסָקִין דְּלֵא אִפִּישׁ לָהּ תְּבַלִּין – שלא הרבה תבלין יותר
30 מהבצק, דְּרִיבָּה מַצָּה הִיא, ולכן לא בְּטָלָה. הגמרא מוכיחה כתירוץ
31 זה: דְּרִיבָּה נָמִי – מלשון הברייתא יש גם לדייק כן: דְּרִיבָּה מַצָּה הִיא,
32 אֵלָּא שְׁנֵי מַצָּה מְתוּבָּלִת, ולשון 'מצה היא' משמעו שהרוב
33 הוא מבצק הראוי למצה. מסיקה הגמרא שְׁמַע מִינָהּ.
34 הגמרא דנה לענין שני חלקי מנחה המונחים בבלי אחד, האם
35 הכלי מצרפם: כִּי סֵלִיק רַב בְּהֵנָּא – כשעלה רב כהנא מבבל לארץ
36 ישראל, אֲשֶׁרְבַּחְנָהּ לְבָנֵי רַבִּי חִיָּא דִּרְבִּי וְקָאָמְרִי – פגש בבני רבי
37 חי'א שהיו יושבים, ואמרו עֲשִׂינוּ שֶׁל מִנְחָה אַחַת, שְׁחַלְקוּ לְשֵׁנִים

- 1 שנויה בדעת רבנן, קשה שכן לדעתם רק 'עולין' אינם מתבטלים
2 זה בזה, והשיריים אינם 'עולין', אלא פשוט הדבר שהמשנה
3 הולכת בשיטת רבי יהודה הסובר ש'מין במינו' אינו בטל, וקשה
4 שכאן בין לדעת רב חסדא ובין לדעת רבי חנינא, הרי זו תערובת
5 'מין בשאינו מינו', והיה לו להמיעוט להתבטל ברוב, ואם כן האם
6 נאמר שמשנתנו שטוברת שהקומץ לא נתבטל, אינה הולכת
7 בשיטת רבי חי'א.
8 מתרצת הגמרא: אָמְרִי רַבִּי וְרָא נֶאֱמַרְהָ הַקֶּמֶרָה בְּקוֹמֶץ, וְנֶאֱמַרְהָ
9 הַקֶּמֶרָה בְּשִׁירִים, ולומדים בגזירה שוה, מִה הַקֶּמֶרָה הֵאֱמַרְהָ בְּקוֹמֶץ
10 אֵין קוֹמֶץ מִבְּטָל אֵת חֲבִירִי, אֵה הַקֶּמֶרָה הֵאֱמַרְהָ בְּשִׁירִים אֵין שִׁירִים
11 מִבְּטָלִין אֵת הַקֶּמֶץ, אבל בתערובת אחרת הדומה לזאת, המיעוט
12 בטל ברוב.
13 הגמרא מביאה ראיה לרבי חנינא, ומקשה על רב חסדא: תָּא שְׁמַע,
14 שנינו בברייתא, תִּבְלָה לְבַצֵּק שֶׁל מַצָּה קֶצֶץ – מין זרע שחור,
15 ורגילים לתת ממנו בלחם, או שְׁמוֹשְׁמִין וְכָל מִינֵי תְּבַלִּין, בְּשִׁרָה
16 מצה זאת לצאת בה ידי חובת אכילת מצה בליל ראשון של פסח.
17 לפי שְׁמַע הִיא, אֵלָּא שְׁנֵי מַצָּה מְתוּבָּלִת. קָא סֵלִיק דְּעֵתָהּ,
18 דְּאִפִּישׁ לָהּ – שהרבה בבצק תְּבַלִּין מִפִּי מַצָּה, ואף על פי כן אין
19 התבלין מבטל את הבצק. בְּשֵׁלָמָא לְמָאן דְּאָמְרִי – לרבי חנינא

ועיין במדרש רבה פרשת בשלח⁴ סמוך לסוף פרשה כ"ג⁵ וימא שנרשם שם בגליון בס"ד.
תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד רסג

קסב

רמז, ד"עבד" שרשו מתהו, ואם מל וטבל נתתקן,
ב"מהיטבאל" יש אותיות "מילה מבילה" – "מבי עבד"
בג"י מהיטבאל

טבי עבדו⁷ דר' גמליאל, נק' טבי מלשון טוב, שהי' עבד טוב כמו שאמר עליו ר"ג⁸ כשר הי', והי' תלמיד חכם כמו שאמר עליו ר"ג⁹ ראיתם טבי עבדי שהוא ת"ח.

ובכלל עבד שרשו¹⁰ מתהו, ותיקון הוא¹¹ הדר ומהיטבאל, ועבד כנעני שמל וטבל לשם עבדות שרשו מהיטבאל כי במהיטבאל יש אותיות מל"ה, טביל"ה. טב"י¹² עב"ד, גימט' מהיטבאל במכוון¹³.

לקוטי לוי יצחק, לקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד קסב

(5) וז"ל שם (שמות רבה פרשה כג, יב): ד"א אז ישיר משה הה"ד (תהלים מ, ג) ויעלני מבור שאון ממצרים מטיט היין מטיט לבנים. (שם) ויקם על סלע רגלי זה הים, כונן אשורי שעברו ביבשה מיד (שם) ויתן בפי שיר חדש. משל לאשה שהיתה נדה השלימה ימי נדתה וטהרה, באתה אצל אישה אמר לה מי מעיד עליך שטהרת אמרה לו הרי שפחתי מעידה שטהרתי לפני' וטבלתי, לכך נאמר את השירה הזאת, נאים אנו לומר שירה לפניך שאין בנו טומאה והרי המילה מעידה עלינו שאנו טהורים, לכך נאמר את השירה הזאת ואין זאת אלא מילה שנאמר (בראשית יז) זאת בריתי אשר תשמרו.

(6) אולי י"ל בדא"פ, דמתורצת בזה שאלת פי' מהרז"ו על המדרש, דנקט דוקא טבילה ומילה.

(7) מבאר ומרמז דעבד בכלל שרשו מעולם התהו, וכשנתגייר הוא מעולם התיקון, וכ"ש "טבי" עבדו של רבי גמליאל הוא מתיקון.

(8) ראה ברכות טז, ב.

(9) ראה סוכה פרק ב משנה א.

(10) ראה גם לעיל סימן קסא.

(11) ראה לעיל סימן קמו. קמו ואילך, דהו' מלכי אדום מרמו לעולם התהו, ו"הדר" ו"מהיטבאל" הוא התחלת עולם התיקון.

(12) טב"י (בג"י 21) + עב"ד (76) = 97, וכן "מהיטבאל" בגי' 97.

(13) עיין בפנים בלקוטי לוי יצחק, שמבאר בזה הטעם דעבד מחוייב במצות כאשה.

בראשית לו, לט: וַיֵּמָת בְּעַל חָנָן בֶּן־עֶכְבָּר וַיִּמְלֹךְ
תַּחְתָּיו הָדָר וְשֵׁם עִירוֹ פָּעוּ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל
בְּתִימָטָר בֶּת מִי זָהָב:

קסא

רמז דשרש ה"עבד" הוא מתהו, ואם מל וטבל (המרומו
בהמלך הח' הדר – מהיטבאל¹) נתקן

שרש העבד הוא מתהו¹.

אך מל וטבל הוא מה שנתקן.

ע"י, הדר מלך הח', שזהו בחי' מילה שביום השמיני,
ויסוד הוא² הדורא דגופא³.

וע"י, מהיטבאל שהוא מלשון⁴ טבילה.

(1) מבאר ומרמז דעבד" מבחי' "תהו", ואם מל וטבל הוא בחי' "תיקון". עיין עוד בילקוט לוי יצחק פרשת משפטים (כא, לב) טעם, דאם נגח שור את עבד צריך לשלם סכום "כסף שלשים שקלים".

(2) מקשר מלך השמיני "הדר", עם מילה ב"שמיני", ומילה היא ביסוד אות ברית קודש הנקרא הדורא דגופא.

ראה זוהר פרשת תצוה דף קפו ע"ב, וז"ל: אמאי אקרי הדר (למה נקרא היסוד הדר), והא אתר טמירא איהו דלית ליה גלויא וצריכא לאתכסיי תדיר (והרי הוא מקום טמיר ומכוסה שאין לו גלוי וצריך להיות מכוסה תמיד), ולית הדר אלא מאן דאתגלייא ואתחזי (ואין הדר אלא מי שמתגלה ונראה, ואם כן איך יצדק ביסוד השם הדר, ומתוך) אלא אף על גב דאיהו דרגא טמירא (אלא אף על פי שהוא מדרגה מכוסה, עכ"ז) הדורא איהו דכל גופא (הוא הידורו של כל הגוף), ולא אשתכח הדורא לגופא אלא ביה (ולא נמצא הידור לגוף אלא בו), מאי טעמא (מהו הטעם, ואמר כי) מאן דלית עמיה האי דרגא לית ביה הדורא למיעל בבני נשא (מי שאין עמו מדרגת היסוד, כלומר שהוא סריס, אין בו הידור ויופי לבוא בין בני אדם, כי) קלא לאו עמיה כדכורא (הקול אין לו כמו לזכר (כמ"ש במסכת יבמות דף פ ע"ב, אחד מסימני הסריס הוא שקולו לקוי ואין ניכר בין איש לאשה), והדורא דקלא אתכסאת מניה (והידור הקול נתכסה ממנו), וכן דיקנא והדורא דדיקנא לאו עמיה (זקן וההידור שמהדרים לאיש בעל זקן אין עמו כי אין לו הדרת פנים זקן, הרי) ואף על גב דאתכסיי ההוא דרגא (אף על פי שהיסוד הוא מכוסה, אבל) כל הדורא דגופא ביה תליא (כל הידור הגוף בו תלוי) (רמ"ק ומפרשים).

(3) ראה עוד בזה לעיל סימן קג. קנו. קנט.

(4) פירוש: דהעבד שרשו מעולם התהו והם ה' מלכים, ואם "מל" – שמילה שהוא בשמיני, והוא כנגד "הדר" מלך השמיני (וברית נק' הדורא דגופא, וזהו "הדר", ו"טבל" כנגד "מהיטבאל" – אז הוא עולם התיקון.

לא חשיב עשה כמ"ש התוס'. א"נ דאי אית' ל"ת הכא היכי קאמר רחמנא שובו שובו לבטל הל"ת בקום עשה והלא נהפוך הוא דכל כי האי גוונא מלמדין אותה שתאמר לא חפצתי שלא לבטל הל"ת, אלא ע"כ ליכא הכא ל"ת כלל כי אל אלקים ה' וכדרך שכתבנו בשם הב' המאורות הגדולים ז"ל.

ועד"ז ה' אפשר לפרש עוד טעם פלוגתא זו דפליגי בפלוגתא דאביי ורבא בריש פ"ק דתמורה בכל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד דלאביי אי עביד מהני ולרבא לא מהני ובעי התם תלמודא והשתא דשנינן כל הני שנויי במאי פליגי וכו', ומקשו התוס' ז"ל וא"ת נימא דפליגי באדם שנשבע שלא לגרש את אשתו ואח"כ עבר וגירשה דלאביי מהני ולרבא ל"מ גיטא כיון דעבר אמירא דרחמנא, ותיריך דכיון שאין האיסור כמו לא יוכל לשלחה כל ימיו אלא מעצמו ומרצונו בדה ענין איסור שבועה זו בכה"ג לא אמר רבא לא מהניא, ויש חולקין בסברא זו כמבואר בתשובות הר"ג פמ"א סי' ס"ח שהמרדכי חלוק ע"ז ועיין בתשובות הראנ"ח ח"א סס"מ כ"ב.

ומעתה מקום יש לומר דדעת הספרי דקאמר וכי גרושין אתם לי ושלל ענין גרושין מכל וכל הוא מפני שהוא תפס כמאן דאמר כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, א"כ הקב"ה שנשבע להקים את ישראל לו לעם ושלא להמירן [כמ"ש בפרק הנזקין (גיטין נז:)] בפ' את ה' האמרת היום וכו' וה' האמירך, שנשבע הקב"ה שאין מעביר אותם באומה אחרת וכו' לא מהני גיטא. אמנם תלמוד דידן דסבר דגט כריתות הוה אלא דעשה דתשובה אלים ס"ל כי כל כה"ג דהוא יתברך בדה איסור זה להשבע שלא לגרש אי עביד מהני והוי גיטא אלא דע"י כחה של עשה דתשובה הם שבים לאישם הראשון ודוחים ל"ת.

ויש לצרף לזה טעם המקרא בסדר ואתחנן בצר לך וכו' עד ושבתי עד ה' אלקיך ושמעת בקולו כי אל רחום ה' אלקיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם, שהכונה לומר על ענין עשה דתשובה דאיכא ל"ת דלא ישוב, ונותן טעם כי אל רחום ה' אלקיך ע"ד שאמרו בספרי כלום הכתבתי אלא איש אל אנכי ולא איש, ולפי שיקשה ע"ז דבלאו האי טעמא דאל אנכי נמי אין כאן דין גרושין דכל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד לא מהני, לז"א כי אין זה באיסור לא יוכל לשלחה, אבל מה שלא ירפך ולא ישחיתך הוא מטעם ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם, כי מעצמו ומרצונו בדה ענין איסור שבועה זו ובכה"ג לא אמרינן לא מהני.

שארית יעקב פ' האזינו

ל, ב-ג – ושבתי עד ה' אלקיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלקיך שמה

א. בפ' יה"כ (יומא פו.) אר"י גדולה תשובה שדוחה ל"ת שבתורה שנאמר (ירמ' ג, א) הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר וגו' ושובו אלי נאום ה'.

ואני שמעתי מפי קדוש הרב המובהק כמוה"ר חיים אלגאזי"צ זצוק"ל הוא ה' אומר בטעם אומרים גדולה תשובה שדוחה ל"ת שבתורה ומאי ריבואא [דתשובה, והלא מדה היא בתורה אתי עשה ודחי לא תעשה], כלפי הא דאמרו בפרק אלו נערות (כתובות מ.) וניתי עשה דלו תהי' לאשה ולדחי ל"ת דלא יבא ממזר, ומשני התם היכא אמרינן ניתי עשה ולדחי ל"ת כגון מילה בצרעת דלא אפשר דלא לקיזמי לעשה, אבל הכא אי אמרה לא בעינא מי אית' לעשה כלל, וכתבו רבותינו בעלי התוס' ז"ל דכיון דאי אמרה לא בעינא לית' לעשה אפילו כי אמרה בעינא לי' לא חשיב עשה דלא דמי למילה ע"ש.

והיינו רבותא דתשובה, דאע"ג דעשה דושבת הוא ברצונו יתברך כי ברצונו לקבלנו וברצונו שלא לקבלנו ה' מן הדין שלא יהא הך עשה דוחה ל"ת דלאמר הן ישלח איש וכו' דלא דמי למילה בצרעת אם לא כי גדולה תשובה.

והרב המופלא כמוה"ר ח אבולעפאי זצוק"ל ה' מפרשה ע"ד הנז' עמ"ש רש"י אי אמרה לא בעי' מי אית' לעשה כלל, והשתא נמי מלמדין אותה לומר איני רוצה לבטל הל"ת ע"כ, והיינו אומרים גדולה תשובה שדוחה ל"ת שבתורה דבעלמא מלמדים אותה שתאמר איני רוצה שלא לבטל הל"ת והכא הוא עצמו אומר לישראל שובו אלי לבטל הל"ת יען כי גדולה כחה של תשובה.

ועוד לאלוה מילין בזה בהעיר דהנה מתלמוד דידן מפורש יוצא דאיכא ל"ת בהן ישלח איש וגדולה תשובה שדוחה ל"ת שבתורה, ואילו בספרי אמרו ז"ל עתידה כנסת ישראל לומר לפני הקב"ה רבש"ע כבר הכתבת בתורה לאמר הן ישלח איש את אשתו וכו', א"ל כלום הכתבתי אלא איש הלא אל אנכי ולא איש וכי גרושים אתם לי כה אמר ה' איזה ספר כריתות אמכם ע"כ נראה דס"ל דליכא ל"ת כלל, וכאן הבן שואל במאי קמפלגי תלמוד דידן והספרי.

ויכתן דהספרי ס"ל דעל כרחק לומר דהכא ליכא ל"ת דאם אית' היכי אתי עשה דושבת ודחי ל"ת והא אם אמר קב"ה לא בעינא מי אית' לעשה כלל, ואפי' כי אמר בעינא

♦ יום ראשון כ"ב אלול ♦

ט אתון קימין יומא דין פלכון קדם יי
אלהכון רישיכון שבטיכון סביכון
וסריכון כל אנש ישראל:

כט (ט) אתם נצבים היום כלכם לפני יהוה
אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל
איש ישראל:

ושטריכם • החשוב חשוב קודם, ואחר-כך "כל איש
ישראל".

כט"א • אתם נצבים • מלמד שכנסם משה לפני
הקדוש-ברוך-הוא ביום מותו להכניסם בבְּרִית.
ראשיכם שבטיכם • ראשיכם לשבטיכם. זקניכם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 2 עמ' 219)

משפיע ממעלתו לשאר האברים, כך שהראש והרגל זקוקים
זה לזה ומשלימים זה את זה. ג. מצד נקודת היהדות, שהיא
בשונה ממש אצל כל יהודי, אין התחלקות כלל של ראש
ורגל; כלם הם כמו נקודה אחת ממש.

ראשיכם . . שואב מימיו (כט, ט"י) בנות משה בברית
זה הוא להכניסם בערבות (אור החיים) באחדותם של
ישראל, שכלם ערבים ומערבים זה בזה, ישנם שלשה
אופנים. א. השלמות של כלל ישראל היא פאָרש'ר יש בו
גם ראש (ראשיכם) וגם רגל (שואב מימיו). ב. כל אבר

י טפלכון נשיכון וגידור די בגו משריתיו
מלקט אציו עד מלי מיו:

(י) טפכם נשיכם וגורו אשר בקרב מחניך מחטב
עציו עד שאב מימיו:

וזהו האמור בגבעונים: (יהושע ט) "ויעשו גם הם
בערמה", ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים.

כט"א • מחטב עציו • מלמד שבאו פנענים
להתגזר בימי משה, כדרך שבאו גבעונים בימי יהושע,

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך יד עמוד 117 – מתוך 'לקראת שבת')

"לחטב" את ה"עצות"

שעוסק בהם, ופשיטא שאסור שיתערבו חס-ושלום
מחשבות אחרות ותאוות הגוף;
אבל בשעה שעוסק בעניני "מסחר", שבכלל זה אכילה
ושתייה וכל עניני הגוף, מי יאמר שגם אז צריך לעקר את
התאוות מלבו ולהסיח את ה"רבות מחשבות בלב איש",
דלכאורה עניני הרשות נתונים לדעתו ותענוגו של האדם?
ועל כך מלמדנו רש"י, ש"באו פנענים" – "כנען" מלשון
סוחר (הושע יב, ח ועוד), ובכל זאת "נתנם משה חוטבי עצים
ושואבי מים", שגם בשעה שהוא "כנעני" ועוסק ב"מסחר"
ובעניני הרשות שלו, צריך "לחטב" מדעתו את ה"רבות
מחשבות", ו"לשאב" ולהוציא את התאוות מלבו.

מחטב עציו עד שאב מימיו:

מלמד שבאו פנענים להתגזר בימי משה כו' ונתנם משה
חוטבי עצים ושואבי מים (כט, י. ובפירוש רש"י)
ידוע פתגם רבנו ה"קן (הובא בקובץ "היום יום" עמוד פט), ד"עציו"
הוא מלשון עצה, ומלמדנו הפתגם שצריך "לחטב" ולהסיח
את ה"עצות" – "רבות מחשבות בלב איש"; ו"מימיו" רומז
על ה"מים המצמיחים כל מיני תענוג" (תניא פרק א), ועל
האדם להיות "שואב מימיו" – "לשאב" מתוכו ולבטל את
התאוות לעניני גשמיות.
ויש לומר שרש"י בפרושו כאן מרמז פרט נוסף בהוראה
זו. דשמוא תאמר: תניח בשעה שעוסק האדם בתורה
ובתפלה, אז ודאי שצריך להכניס ראשו ורבו בעניני הקדשה

ספורנו

מעשיהם בהסקמת האבות והבעלים.
מחטב עציו עד שאב מימיו. מן
הראשון שבחוטבים עד האחרון
שבשואבים, כמו "מעולל ועד יונק,
משור ועד שה, מגמל ועד חמור"
(שמואל א טו, א). תורה יא

הנשיאים והשרים אשר בידם שבט
המושל. ו"זקניכם", והם השופטים,
ו"שוטריכם", אשר להם כח להכריח
בעלי דין. ועל כל אלו הראשים מוטל
להורות להמון מה טוב להם שיקבלו
עליהם או ימאנו. תורה י
(י) טפכם נשיכם. שראוי שיהיו

כט (ט) אתם נצבים.. לפני ה'
אלהיכם. ומי שיתעזה אותו לא יוכל
להטעות אותו, ועל דעתו תקבלו
עליכם.
ראשיכם שבטיכם, זקניכם
ושטריכם. "ראשיכם" שהם
שבטי המושלים, והם

(יא) **לְעִבְרְךָ בְּבֵרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאַלְתֹּו אֲשֶׁר יְהוָה**
אֱלֹהֶיךָ כִּרְתָּ עִמָּךְ הַיּוֹם:
 יא לְאַעְלוֹתֶךָ בְּקִנְיָא דִּי אֱלֹהֶיךָ וּבְמוֹמְתָהּ דִּי
 יי אֱלֹהֶיךָ גִּזְרַת עִמָּךְ יוֹמָא דִּין:

כ"י • לְעִבְרְךָ • לְהִיּוֹתֶךָ עוֹבֵר בְּבֵרִית. וְלֹא יִתְכַּן
 לְפָרְשׁוֹ כְּמוֹ 'לְהִעְבְּרֶךָ', אֲלֵא כְּמוֹ (לְעִיל ד) 'לְעִשׂוֹתְכֶם
 אוֹתָם'. לְעִבְרְךָ בְּבֵרִית • דִּרְךָ הֶעֱבֵרָה. כִּךָ הָיוּ כּוֹרְתֵי

♦ יום שני כ"ג אלול ♦

(יב) **לְמַעַן הִקִּים־אֶתְךָ הַיּוֹם, לֹא לְעַם וְהוּא יְהוָה לְךָ**
לְאֱלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּךְ וּכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם
לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וּלְיַעֲקֹב:
 יב בְּדִיל לְאַקְמָא יִתָּךְ יוֹמָא דִּין קְדְמוּהִי
 לְעִמָּא וְהוּא יְהִי לְךָ לְאֱלֹהֵי קְמָא דִּי מְלִיל
 לְךָ וּכְמָא דִּי קִיִּים לְאַבְרָהָם לְאַבְרָהָם
 לִיצְחָק וּלְיַעֲקֹב:

כ"י • לְמַעַן הִקִּים־אֶתְךָ הַיּוֹם לֹא לְעַם • כֹּל־כִּךָ הוּא
 נִכְנָס לְטֶרֶחַ לְמַעַן קִיָּם אוֹתָךְ לְפָנָיו לְעַם. וְהוּא
 יְהִיָּה לְךָ לְאֱלֹהִים • לְפִי שְׁדָּכְרָךְ לְךָ וְנִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם
 שְׁלֹא לְהַחֲלִיף אֶת יוֹרְעָם בְּאֵמָה אַחֲרָת, לְכִךָ הוּא
 אוֹסֵר אֶתְכֶם בְּשִׁבוּעוֹת הַלְלוֹ שְׁלֹא תִקְנִיטוּהוּ, אַחֵר
 שֶׁהוּא אֵינוֹ יָכֹל לְהַבְדִּיל מִכֶּם. עַד כָּאן פְּרָשְׁתִּי לְפִי
 פְּשׁוּטוֹ שֶׁל פְּרָשָׁה. וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה: (תְּחִלָּתָא) לְמָה
 נִסְמְכָה פְּרָשַׁת "אֵתָם נִצְבִּים" לְקַלְלוֹת? לְפִי שֶׁשִּׁמְעוּ
 יִשְׂרָאֵל מֵאֵה קַלְלוֹת חֹסֵר שְׁתִּים, חוּץ מִמ־ט שְׁבַתוֹרַת
 כְּהֻנִּים, הוֹרִיקוּ פְּנֵיהֶם, וְאָמְרוּ: מִי יוֹכֵל לַעֲמֹד בְּאֵלּוּ?
 הַתְּחִיל מֹשֶׁה לְפִיָּסָם: "אֵתָם נִצְבִּים הַיּוֹם", הִרְבָּה

(יג) **וְלֹא אֶתְכֶם לְבִדְכֶם אֲנֹכִי כִּרְתָּ אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת**
וְאֶת־הָאֱלֹהִים הַזֹּאת:
 יג וְלֹא עִמְכוֹן בְּלַחֲדִיכוֹן אֲנָא גִזְרַת יִתְ קִנְיָא
 הִדָּא וְיִתְ מוֹמְתָא הִדָּא:

(יד) **כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנֹו פֹה עִמָּנוּ עִמָּךְ הַיּוֹם לְפָנָי**
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֹה עִמָּנוּ הַיּוֹם:
 יד כִּי אֶת־אֲשֶׁר יִשְׁנֹו פֹה עִמָּנוּ עִמָּךְ הַיּוֹם לְפָנָי
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֹה עִמָּנוּ הַיּוֹם:

כ"י • וְאֵת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֹה • וְאֵת עִם דְּוֹרוֹת הַעֲתִידִים לְהִיּוֹת.

ספורנו

הַיּוֹם. וְהֵם הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים. וְלִפְיָךְ
 צָרִיךְ שֶׁתּוֹדִיעַם שֶׁמִּתְנַת הָאָרֶץ וְוִלְתָּהּ
 הִיָּתָה לְכֶם עַל תְּנָאֵי קִיּוֹם הַבְּרִית,
 וּבִאוּתוֹ הַתְּנָאֵי בְּעִצְמוֹ יִירָשׁוּ
 מִכֶּם. תוֹרָה טו

יִתְבָּרַךְ מְכֻנֵּן בְּזֶה הַבְּרִית לְהִקִּים אוֹתָךְ
 לֹא לְעַם, כְּדִי שִׁיְהִיָּה הוּא לְךָ לְאֱלֹהִים,
 וּבְזֶה תִקְנֶה חַיֵּי עוֹלָם. וּבְהִיּוֹת תְּכִלִּית
 זֶה הַבְּרִית כָּל כִּךָ נִכְבֵּד, צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה
 קְבִלְתוֹ בְּתְכִלִּית הַשְׁלֵמוֹת. תוֹרָה יג
 (יד) וְאֵת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֹה עִמָּנוּ

(יא) **לְעִבְרְךָ בְּבֵרִית.** "אֵתָם נִצְבִּים" עִם
 כָּל זֶה הַסֵּדֶר וְהַהִסְכָּמָה, מוֹכִינִים לְהִיּוֹת
 עוֹבְרִים בְּבֵרִית, וּמִזֶּה נִרְאֶה שֶׁכָּלֶכֶם
 חֹפְצִים לְקַבֵּל עֲלֵיכֶם כָּלֵב שְׁלָם. תוֹרָה יב
 (יב) **אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ כִּרְתָּ עִמָּךְ הַיּוֹם**
 לְמַעַן הִקִּים אֶתְךָ וְכו'. וְהִנֵּה הָאֵל

♦ יום שלישי כ"ד אלול ♦

(טו) כִּי־אַתֶּם יִדְעַתֶּם אֶת אֲשֶׁר־יִשְׁבְּנוּ בָאָרֶץ מִצְרַיִם וְאֵת אֲשֶׁר־עֲבַרְנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עֲבַרְתֶּם:

טו אָרִי אַתּוֹן יִדְעַתּוֹן יֵת דִּיתְכִנָּא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְיֵת דִּי עֲבָרְנָא בְּגוֹ עַמְמֵי דִּי עֲבָרְתּוֹן:

נ"י • כִּי־אַתֶּם יִדְעַתֶּם וְגו' • לִפִּי שְׁרָאִיתֶם הָאוֹמוֹת, וְשָׂמָּה הָשִׂיא לֵב אֶחָד מִכֶּם אוֹתוֹ לִלְכַת אַחֲרֵיהֶם.

(טז) וַתִּרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גִּלְלֵיהֶם עֵץ וְאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עֲמָהֶם:

טז וַחֲזַתּוֹן יֵת שְׁקוּצֵיהוֹן וְיֵת טַעֲוִתְהוֹן אַעָא וְאֶבְנָא בְּסָפָא וְזָהָב דִּי עֲמָהוֹן:

לִפִּי שָׂאִין ה' עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים יִרְאִים שָׂמָּה יִגְנוּבוּ, אָכֵל שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב – עֲמָהֶם, בְּחֻדְרֵי מִשְׁכֵּיתָם הֵם, לִפִּי שְׁהֶם יִרְאִים שָׂמָּה יִגְנוּבוּ.

נ"י • וַתִּרְאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם • עַל שֵׁם שְׁהֶם מְאוֹסִים בְּשִׁקְצֵים. גִּלְלֵיהֶם • שְׂמִסְרָחִים וּמְאוֹסִין כְּגִלְל. עֵץ וְאֶבֶן • אוֹתָן שֶׁל עֲצִים וְשֶׁל אֲבָנִים רְאִיתֶם בְּגִלְיָי

(יז) פְּנִי־יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ אִו־אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ־יִשְׁבֵּט אֲשֶׁר לָבְבוּ פָנָה הַיּוֹם מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לִלְכַת לַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם פְּנִי־יֵשׁ בְּכֶם שְׂרָשׁ פָּרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה:

יז דִּילְמָא אִית בְּכוֹן גְּבֵר אוֹ אַתְתָּא אוֹ זִרְעִית אוֹ שְׁבֵטָא דִּי לְבָה פְּגִי יוֹמָא דִּין מִדְּחַלְתָּא דִּי אֱלֹהֵנָא לְמַהֲד לְמַפְלַח יֵת טַעֲוִת עַמְמֵי דִּי הָאֲנִין דִּילְמָא אִית בְּכוֹן גְּבֵר מִהֲרַהֵר חֲטָאִין אוֹ זִדּוֹן:

נ"י • פְּנִי־יֵשׁ בְּכֶם וְגו' • לִפִּיכֶן אָנִי צְרִיךְ לְהַשְׁפִּיעַ בְּכֶם. פְּנִי־יֵשׁ בְּכֶם • שָׂמָּה יֵשׁ בְּכֶם. אֲשֶׁר לָבְבוּ פָנָה הַיּוֹם • מְלַקְבֵּל עָלֵינוּ הַבְּרִית. שְׂרָשׁ פָּרָה

(יח) וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת־דִּבְרֵי הָאֱלֹה הַזֹּאת וְהִתְבָּרַךְ בְּלָבְבוּ לֵאמֹר שְׁלוֹם יְהִי־לִי כִּי בִשְׂרָרוֹת לָבִי אֶלְךָ לְמַעַן סָפוֹת הָרֹוּה אֶת־הַצִּמְאָה:

יח וְיִהִי בְּמִשְׁמְעָה יֵת פְּתִגְמִי מוֹמְתָא דְּדָא וְיִחֲשַׁב בְּלָבָה לְמִימַר שְׁלָמָא יְהִי לִי אָרִי בְּהֲרָהוּר לָבִי אָנָּא אֲזִיל בְּדִיל לְאוֹסְפָא לָהּ (לָהּ) חֲטָאִי שְׁלוֹתָא עַל זִדְנוּתָא:

פְּרַעֲנוֹת עַל מַה שֶּׁעָשָׂה עַד הֵנָּה בְּשׁוּגִי, וְהִיִּיתִי מַעֲבִיר עֲלֵיהֶם, וְגוֹרֵם עֲתָה שְׂאֲצָרְפֶּם עִם הַמִּזִּיד, וְאֶפְרַע מִמֶּנּוּ הַכֹּל. וְכֵן תִּרְגַּם אוֹיֶןקְלוֹס: 'בְּדִיל לְאוֹסְפָא לָהּ חֲטָאִי שְׁלוֹתָא עַל זִדְנוּתָא, שְׂאוֹסִיף לוֹ אֲנִי הַשְּׁגָנוֹת עַל הַזִּדְנוּת. הָרֹוּה • שׁוּגִי, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כְּאֶדָם שְׂכוֹר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה שְׁלֹא מִדַּעַת. הַצִּמְאָה • שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מִדַּעַת וּבִתְאֻוָּה.

נ"י • וְהִתְבָּרַךְ בְּלָבְבוּ • לְשׁוֹן בְּרָכָה. יִחֲשַׁב בְּלָבוּ בְּרַכַּת שְׁלוֹם לַעֲצֻמוֹ, לֵאמֹר: 'לֹא יְבוֹאוּנִי קָלְלוֹת הַלָּלוּ, אֲךָ שְׁלוֹם יְהִיָּה לִי'. וְהִתְבָּרַךְ • בְּנִדְרִירָא שׁוֹי"א בְּלַע"ז, כְּמוֹ: "וְהִתְגַּלַּח", "וְהִתְפַּלֵּל". בִּשְׂרָרוֹת לָבִי אֶלְךָ • בְּמִרְאִית לָבִי, כְּמוֹ: (בְּמִדְבָר כ"ד) "אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קְרוֹב", כְּלוֹמֵר: מַה שֶּׁלָּבִי רוֹאֶה לַעֲשׂוֹת. לְמַעַן סָפוֹת הָרֹוּה • לִפִּי שְׂאוֹסִיף לוֹ

ספורנו

בְּפִיו וַיִּתְבָּרַךְ בְּלָבְבוּ לְבָטֵל אוֹתָהּ. לֵאמֹר שְׁלוֹם יְהִיָּה לִי כִּי בִשְׂרָרוֹת לָבִי אֶלְךָ. וְעִנֵּן ה' הִתְבָּרַךְ בְּלָבְבוּ" הוּא שִׂיאָמֵר: גַּם שְׂאֲנִי מְקַבֵּל הָאֱלֹה בְּפִי, אֲנִי מְבַטֵּלָהּ בְּלָבִי וְאוֹמֵר "שְׁלוֹם יְהִיָּה לִי".

לִפְנֵי ה', בּוֹחֵן כְּלִיּוֹת וְלֵב, שְׁלֹא תוֹכֵלוּ לְהִטְעוֹתוֹ. פֶּן יֵשׁ בְּכֶם שְׂרָשׁ פָּרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה. חוֹשֵׁב לְהַדִּיחַ רַבִּים אֶל דַּעֲוִיתוֹ הַנִּפְסְדוֹת. תּוֹרָה ייח (יח) וְהִתְבָּרַךְ בְּלָבְבוּ. יְקַבֵּל הָאֱלֹה

(טו) כִּי אַתֶּם יִדְעַתֶּם אֶת אֲשֶׁר יִשְׁבְּנוּ, וְלִפִּיכֶן יֵשׁ לָחַשׁ תּוֹרָה טו (יז) פֶּן יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה. פֶּן נִפְתָּה לָכֶם לְהַבְלִי הַגּוֹיִם בְּשִׁבְתֶּם עִמָּהֶם, וְיִחֲשַׁבוּ לְבָטֵל קִבְּלַת הַבְּרִית בְּלָבְכֶם. וְלָכֵן אִמְרָתִי שִׁבְלָכֶם נִצְבִּים

יט לא ייבִי יי לְמִשְׁפָּק לֹה אֲרִי בְּכֵן יִתְקַף
רְגָזָא דִּינִי וְחִמְתָּה בְּגִבָּרָה הֵהוּא וַיִּדְבְּקוֹן בֵּה
כָּל לְוִטִּיא דְּכִתְיָבִין בְּסִפְרָא הַדִּין וַיִּמְחֵי יי
יֵת שְׁמָה מִתַּחַת שְׁמִיא:

(יט) לֹא־יֵאָבֵהּ יְהוָה סֶלַח לוֹ כִּי אִזּוֹ יַעֲשֶׂן אֶף־יְהוָה
וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הַהוּא וּרְבֵצָה בּוֹ כָּל־הָאֱלֹה הַפְּתוּכָה
בְּסִפְרָ הַזֶּה וּמַחֲה יְהוָה אֶת־שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:

את האֶזֶן כְּדֶרֶךְ שֶׁהִיא רְגִילָה וִיכוּלָה לְשַׁמֵּעַ, כְּפִי
דֶּרֶךְ הָאָרֶץ. וְקִנְאָתוֹ. לְשׁוֹן חֲמָה, אִנְפֵּרֶט־מִנִּיט,
אֲחִיזָת לְבִישָׁת נִקְמָה, וְאִינוּ מַעֲבִיר עַל הַמִּדָּה.

כ"ט יַעֲשֶׂן אֶף־ה' • עַל־יְדֵי כַּעַס, הַגּוֹף מִתְחַמֵּם
וְהָעֵשֶׂן יוֹצֵא מִן הָאֵף, וְכֵן: (ש"ב כב) "עֲלֵה עֵשֶׂן בְּאָפוֹ",
וְאֶף־עַל־פִּי שְׁאִין זֶה לְפָנֵי הַמָּקוֹם, הַפְּתוּב מִשְׁמִיעַ

כ וַיִּפְרֹשֶׁה יי לְבִישָׁא מִכָּל שְׁבִטִיא דִּישְׂרָאֵל
כָּל לְוִטִּי קִנְמָא דְּכִתְיָבִין בְּסִפְרָא דְּאוּרִיתָא
הַדִּין:

(כ) וַהֲבִדִּילוֹ יְהוָה לְרַעָה מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־
אֱלֹת הַבְּרִית הַפְּתוּכָה בְּסִפְר הַתּוֹרָה הַזֶּה:

ה'טִפְחָא' נְתוּנָה תַּחַת 'בְּסִפְר', וְ'הַתּוֹרָה הַזֹּאת'
דְּבוּקִים זֶה לָזֶה, לְכַף אָמַר: "הַזֹּאת", וְכֵאן ה'טִפְחָא'
נְתוּנָה תַּחַת 'הַתּוֹרָה', נִמְצָא 'סִפְר הַתּוֹרָה' דְּבוּקִים
זֶה לָזֶה, לְפִיכֹף לְשׁוֹן זָכַר נוֹפֵל אַחֲרָיו, שֶׁהַלְשׁוֹן נוֹפֵל
עַל ה'סִפְר'.

כ"ט הַפְּתוּכָה בְּסִפְר הַתּוֹרָה הַזֶּה • וְלִמְעֵלָה הוּא
אוֹמֵר: (לעיל כח) "בְּסִפְר הַתּוֹרָה הַזֹּאת, גַּם כָּל חָלִי וְכָל
מִכָּה וְגו'?" 'הַזֹּאת', לְשׁוֹן נִקְבָּה, מוֹסֵב עַל 'הַתּוֹרָה'.
'הַזֶּה', לְשׁוֹן זָכַר, מוֹסֵב עַל 'הַסִּפְר'. וְעַל־יְדֵי פְסוּק
הַטַּעֲמִים הֵן נִחְלָקִים לְשִׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת: בְּפִרְשֵׁת הַקְּלָלוֹת

כא וַיִּימַר דָּרָא בְּתִרְגָּא בְּגִיכּוֹן דִּי קוּמוּן
מִבְּתְרִיכּוֹן וּבִר עֲמִינִי דִּיִּיתִי מִאֲרַעָא רְחִיקָא
וַיִּתְחַזֵּן יֵת מִחְתָּא דְּאֲרַעָא הֵהוּא וַיֵּת מְרַעְהָא
דִּי אֲמַרַע יי בֵּה:

(כא) וְאָמַר הַדּוֹר הָאֲחֵרוֹן בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר יִקְוּמוּ
מֵאַחֲרֵיכֶם וְהִנְכִּירִי אֲשֶׁר יָבֹא מֵאֲרֶץ רְחוֹקָה וְרָאוּ
אֶת־מִפְּוֹת הָאָרֶץ הַהוּא וְאֶת־תַּחֲלָאִיהָ אֲשֶׁר־חָלָה
יְהוָה בֵּה:

כב גְּפִרְתָּא וּמִלְחָא וּמִלְחָא יְקִידָת כָּל אֲרַעָה לֹא
תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא יִסַּק בֵּה כָּל עֲסָבָא
כְּמַהֲפִכָא דְסָדֵם וְעִמְרָה אֲדָמָה וְצִבּוּיִם דִּי
הֶפֶךְ יי בְּרִגְוָה וּבְחִמְתָּה:

(כב) גְּפִרְתִּי וּמִלַּח שְׂרָפָה כָּל־אֲרַעָה לֹא תִזְרַע וְלֹא
תִצְמַח וְלֹא־יַעֲלֶה בֵּה כָּל־עֵשֶׂב כְּמַהֲפִכַת סָדֵם
וְעִמְרָה אֲדָמָה וְצִבּוּיִם אֲשֶׁר הֶפֶךְ יְהוָה בְּאָפוֹ
וּבְחִמְתּוֹ:

כג וַיִּימְרוּן כָּל עַמְמִיא עַל מַה עָבַד יי כְּדִין
לְאֲרַעָא הָדָא מֵא תְּקוּף רְגָזָא רְבָא הַדִּין:

(כג) וַאֲמָרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מַה עָשָׂה יְהוָה כָּכָה לְאֲרֶץ
הַזֹּאת מֵהַ חֲרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה:

ספורנו

אָבֵל "אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים", שֶׁחֲרִי עָשָׂה בֵּה
כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה בְּסָדֵם, שְׂנוּדַע שֶׁהוּא הֶפֶךְ
אוֹתָהּ. תוֹרָה כג
(כג) וַאֲמָרוּ כָּל הַגּוֹיִם. כֹּאֲשֶׁר יִגְלוּ
בִּינֵיהֶם. תוֹרָה כד

בְּבִרְכוּתָם. תוֹרָה יט
(יט) לֹא יֵאָבֵהּ ה' סֶלַח לוֹ. בְּחִלָּלוֹ
שְׂבוּעַת הָאֱלֹה שֶׁקִּבֵּל בְּפִיו, אֵף עַל פִּי
שֶׁבִטְלָה בְּלָבוֹ. תוֹרָה כ
(כב) גְּפִרְתִּי וּמִלַּח.. כְּמַהֲפִכַת סָדֵם
אֲשֶׁר הֶפֶךְ ה'. וַיִּכְרִי שְׁאִין זֶה מִקְרָה,

לְמַעַן סְפוֹת הָרָהוּ אֵת
הַצִּמְאָה. וְהַטַּעַם שֶׁיִּקְבֹּל הָאֱלֹה בְּפִיו
הוּא, כְּדִי לְהוֹסִיף אֶת נִפְשׁוֹ "הָרָהוּ"
וּשְׂבֻעָה בְּכָל תַּאֲוִיתָהּ, עִם עֲדַת אֶל־
"הַצִּמְאָה" וְנִבְדְּלָת מִן הַתַּאֲוֹת
הַגְּשְׁמִיּוֹת, כְּדִי לְשַׁמֵּחַ עַמְהֶם

(כד) וַאֲמָרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאֹו אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כד וַיִּמְרוּ עַל דְּשָׁבְקוֹ יְת קִמָּא דִּי אֱלֹהָ דְאַבְרָהָמָה דִּי גִזַּר עֲמָהוֹן בְּאַפְקוּתָהּ יְתָהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:

(כה) וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא־יַדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם:

כה וַאֲזָלוּ וּפְלָחוּ לְטַעוֹת עַמְמִיָּא וּסְגִידוּ לְהוֹן דְּחָלָן דִּי לֹא יָדְעִינוּ וְלֹא אוֹטִיבָא לְהוֹן:

כז"י • לֹא־יַדְעוּם • לֹא יָדְעוּ בְּהֶם גְּבוּרַת אֱלֹהוֹת. וְלֹא חָלַק לָהֶם • לֹא נָתַם לְחֻלְקָם. וְאוֹנְקְלוֹס תִּרְגָּם: 'וְלֹא אוֹטִיבָא לְהוֹן', לֹא הִטִּיבוּ לָהֶם שׁוֹם טוֹבָה. וְלִשׁוֹן

כז"י • לֹא חָלַק", אוֹתוֹ אֱלֹהֵי שְׁבָחָרוּ לָהֶם לֹא חָלַק לָהֶם שׁוֹם נִחְלָה וְשׁוֹם חָלַק.

(כו) וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּאַרְצָן הַהוּא לְהַבִּיאַ עָלֵיהֶ אֶת־כָּל־הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה:

כו וַתִּקָּף רַגְזָא דִּי בְּאַרְעָא הַהִיא לְאַיְתָאָה עֲלֵהּ יְת כָּל לְוִטִּיא דְּכְתִיבִין בַּסֵּפֶרָא הַדִּין:

(כז) וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מַעַל אֲדָמָתָם בְּאָף וּבַחֲמָה וּבְקִצָּף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַכְם אֶל־אֶרֶץ אַחֶרֶת כִּיּוֹם הַזֶּה:

כז וַיִּטְלִטְלִינוּ יְיָ מַעַל אֲרַעְהוֹן בְּרַגְזוֹ וּבְחֲמָה וּבְקִצָּף רַגְזוֹ וַאֲגִלְנוּ לְאַרְעָא אַחֲרִי כִּיּוֹמָא הַדִּין:

כז"י • וַיִּתְּשֵׁם ה' • פְּתַרְגוּמוֹ: 'וַיִּטְלִטְלִינוּ', וְכֵן: (יִרְמִיָּה יב) "הִנְנִי נוֹתֵשֵׁם מַעַל אֲדָמָתָם".

(כח) הִנֵּסְתֶּרְתָּ לִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהִנְגַּלְתָּ לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: ׀

כח כַּח דְּמִטְמָרְן קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא וּדְמַגְלִין לָנָא וּלְבָנָנָא עַד עוֹלָם לְמַעַבְדַּד יְת כָּל פְּתוּגְמֵי אוֹרִיתָא הַדָּא:

כז"י • הִנֵּסְתֶּרְתָּ לַה' אֱלֹהֵינוּ • וְאִם תֹּאמְרוּ: מַה בְּיָדֵינוּ לַעֲשׂוֹת, אָתָּה מַעֲנִישׁ אֶת הַרְבֵּים עַל הַרְהוּרֵי יַחֲדִיד, שְׁנֵאמַר: "פֶּן יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ וְגו'", וְאַחֲר־כֵּן "וְרָאוּ אֶת מַכּוֹת הָאָרֶץ הַהִיא", וְהֵלֵא אֵין אָדָם יוֹדֵעַ מִטְּמוּנוֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ? אֵין אֲנִי מַעֲנִישׁ אֶתְכֶם עַל הַנִּסְתָּרוֹת, שֶׁהֵן לַה' אֱלֹהֵינוּ, וְהוּא יַפְרַע מֵאוֹתוֹ יַחֲדִיד,

אֲבָל הַנִּגְלוֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ, לְבַעַר הָרַע מִקְרַבְנוּ, וְאִם לֹא נַעֲשֶׂה דִין בְּהֶם, יַעֲשִׂנוּ (אֶת) הַרְבִּים. (סְנַחֲדְרִין מִג) נִקְוֶה עַל "לָנוּ וּלְבָנֵינוּ", לְדַרְשׁ שָׂאֵף עַל הַנִּגְלוֹת לֹא עָנַשׁ אֶת הַרְבִּים עַד שֶׁעָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן מִשְׁקַבְלוֹ עֲלֵיהֶם אֶת הַשְּׂבוּעָה בְּהַר גְּרִזִּים וּבְהַר עֵיכָל, וְנַעֲשִׂי עֲרִבִים זֶה לָזֶה.

ספורנו

(כח) הִנֵּסְתֶּרְתָּ לַה' אֱלֹהֵינוּ וְהִנְגַּלְתָּ לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם. אֲבָל בְּנִגְלוֹת, הַדְּבָר מִשָּׁל עֲלֵינוּ וְעַל בְּנֵינוּ. וְרָאוּ לָנוּ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת. לַעֲנֹשׁ הַחוּטָאִים, וְלַעֲשׂוֹת בְּהֶם מִשְׁפָּט כְּתוּב. תוֹרָה א

אֱלֹהִיךָ לְכָל הַעַמִּים.. וְאַתָּה לָקַח ה'" (לְעִיל ד, יט-כ). תוֹרָה כו

(כח) הִנֵּסְתֶּרְתָּ לַה' אֱלֹהֵינוּ. אֵף עַל פִּי שְׁאִמְרָתִי שֶׁ"אַתָּה נִצָּבִים כָּלְכֶם לִפְנֵי ה'", שֶׁלֹּא יוֹכֵל אָדָם לְהִטְעוֹתוֹ, וְהוּא יַפְרַע מִן הַבּוֹגֵד, הִנֵּה זֶה בְּנִסְתָּרוֹת בְּלִבְד.

(כח) אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא יַדְעוּם. שֶׁלֹּא יָדְעוּ מִצִּיאֹוֹתָם בְּשׁוֹם פְּנִים, וְעָזְבוּ אֶת אֱלֹהֵיהֶם שֶׁהוּא אֱלֹהֵי אֲמֵת שְׂבָא מוֹפֵת עַל מִצִּיאֹוֹתוֹ וּיְכַלְתּוּ וְהִשְׁתַּחֲוּ. וְלֹא חָלַק לָהֶם. שֶׁיִּרְאוּ שְׁאֵין שׁוֹם מִזָּל מִתְקֵן עֲוִינָם, בְּאַמְרוֹ "אֲשֶׁר חָלַק ה'

♦ יום רביעי כ"ה אלול ♦

א ויהי ארי ייתן עלך כל פתגמי הארץ
ברוך ולוטין די יהבית קדמך ותתוב ללךך
בכל עממיא די אגלך יי אלהך לתמן:

ל (א) והיה כייבאו עליך כל הדברים האלה
הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת
אל-לבבך בכל-הגוים אשר הדיחת יהוה אלהיך
שמה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך יד עמוד 118 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הברכה - הקדמה לתשובה נעלית

תשובה נעלית כזו - צריך גם רגש הצער להיות באפן
המכאיב יותר מכפי הרגיל.
ועל-פי-זה מובן מדוע הקללה מגיעה דוקא אחרי הברכה,
כי מטבע האדם שפשוט דבר מצער מגיע אחרי שקדמו דבר
טוב, הרי זה מצער ומכאיב הרבה יותר מאלו לא קדמו
הטוב. וכמו עשיר שנתהפך עליו הגלגל ונעשה עני, הרי
צער גדול פי כמה ממנו שהיה עני כל חייו.
ועל-פי-זה דוקא פאשר "הקללה" מגיעה אחרי "הברכה",
בכחה לעורר את האדם לתשובה נעלית - "בכל לבבך
ובכל נפשך".

והיה כייבאו עליך גוי הברכה והקללה גוי ושבת
עדיהוה אליה גוי בכל-לבבך ובכל-נפשך: (ל, א-ב)
ב'שפתי כהן' על התורה הקשה: "יש לשאל... בשלמא
אם יבוא עליו קללה, ישיב אל לבו כשיראה קללה באה
עליו, אבל אם יראה ברכה אף ישיב אל לבו" (וכן הקשה
ב'אור החיים' הקדוש).

יש לומר הבאור בזה:

מהמשך הפתובים משמע דהרגש הצער מ"הקללה", מעורר
את החוטא לשוב בתשובה נעלית החודרת לפנימיות לבו
ונפשו - "בכל לבבך ובכל נפשך". ומובן בפשטות שלעורר

ביתתוב לדיחלתא דיי אלהך ותקבל
למימרה בכל די אנא מפחדך יומא דין את
ובניך בכל לבך ובכל נפשך:

(ב) ושבת עדיהוה אליה ושמעת בקלו בכל
אשר-אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל-לבבך
ובכל-נפשך:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי שיחות כרך ו עמ' 45 - מתוך 'לקראת שבת')

איך יכולה תשובה לעקור עון שהיה לפניך?

כלל זה, שפעולה אינה יכולה לפעול על דבר שקדם לה -
הוא רק פאשר רוצים לפעול דבר חדש, שלא היה בזמן
הקודם. אבל פאשר מדובר רק בברור וגילוי של מה שהיה
כבר מאז, מובן שגם פעולה מאוחרת יכולה לבגר על זמן
הקודם.
וכן הוא בנידון-דין: כל איש ישראל מצד מהותו ופנימיותו
נשמתו, הרי הוא טוב וקדושה, אלא שבזמן החטא, מציאותו
האמיתית (הטובה) היא בהעלם; וכיון שכן, מובן מה שיכולה
התשובה (מאהבה) לפעול למפרע - כיון שאינה צריכה
לפעול דבר חדש בזמן הקודם, אלא רק לבגר ולגלות את
הטוב והקדושה שהיו ביהודי גם קודם לכן (בפשעת החטא).

אודות פעולת התשובה, איתא בגמרא (יומא פו, ב ובפרש"י
שם) אשר תשובה מאהבה פועלת ש"דדונות נעשו לו
פזקיות", ו"נעקר עונו מתחלתו". כלומר, תשובה זו יכולה
לפעול גם למפרע - שנעקר העון לגמרי, ונחשב כאילו לא
היה מעולם.
ולכאורה תמוה: כלל הוא בעולם, אשר 'סיבה' מוכרחת
להיות קדומה ל'מסובב' (התוצאה) ממנה. ואם-כן כיצד
שיך שהתשובה תהנה סיבה לעקור את רוע העבירה
"מתחלתו" (ה'מסובב'), מאחר שהיא באה משך זמן
לאחריה?
ונראה לבאר:

ספורנו

ושמעת בקלו אשר אנכי מצוך
היום. לא מצות אנשים מלמדה כמו
שעשית קדם לכן.
אתה ובניך. גם ילידי הדור יכירו זה,
כאמרו "כי כולם ידעו אותי, למקטנם

בכל הגוים. בעודך בגלות. תורה ב
(ב) ושבת עד ה' אליה. תהיה
תשובתך כדי לעשות רצון קונך בלבד.
וזו היא התשובה שאמרו ו"ל 'שמעתי
עד פסא הכבוד'.

ל (א) והשבת אל לבבך. התבונן
בחלקי הסותר, ותשיבם אל לבבך
יחדיו, להבחין האמת מן השקר, ובזה
תפיר כמה רחוקת מן האל יתעלה
בדעות ובמנהגים אשר לא בתורתו.

(ג) וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וּקְבַצְךָ מִכָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה:

נש"י וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת־שְׁבוּתְךָ • הָיָה לוֹ לְכַתֵּב: "וְהָשִׁיב אֶת שְׁבוּתְךָ". רבוּתֵינוּ לְמַדּוֹ מִפָּאן, כְּכִלְכַּל שְׁהִשְׁכִּינָה שְׁרוּיָה עִם יִשְׂרָאֵל בְּצִרְתָּ גְלוּתָם, וּכְשֶׁנִּגְאָלִין הַכְּתִיב גָּאֵלָה לְעַצְמוֹ, שֶׁהוּא יוֹשֵׁב עִמָּהֶם. וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ, שְׁגָדוּל יוֹם קְבוּץ גְּלוּת וּבִקְשִׁי:

(ד) אִם־יְהִיֶּה נִדְחָךְ בְּקִצֵּה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקְחֶךָ:

(ה) וְהִבִּיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירִשְׁתָּהּ וְהִיטִבְךָ וְהִרְבֶּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ:

(ו) וְכָל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־לִבְּךָ וְאֶת־לִבְּךָ וְרַעֲךָ לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כד עמ' 177)

אֶת לִבְּךָ וְאֶת לִבְּךָ (ל, ו) רִאשִׁית־תְּבוּת אֵלּוּל (בעל הטורים) רִאשִׁית־תְּבוּת זֶה, שְׁמוּרָה עַל עֲבוֹדַת הַתְּשִׁיבָה, הוּא הַקְדָּמָה וְיִסּוֹד לַתּוֹרָה, עֲבוֹדָה וּגְמִילוּת חֲסִדִּים הַנִּרְמָזִים בְּתֵבַת אֵלּוּל. אֲנִי לִידּוֹ וְשִׁמְתִּי לָךְ - עֲנִין עָרִי מְקַלֵּט, וּבִעֲבוּדַת הָאָדָם זֶהוּ קוֹ הַתּוֹרָה, כִּי דְּבָרֵי תּוֹרָה קוֹלְטִין (מכות י, א). אֲנִי לִידּוֹי

וְדוּדֵי לִי - קוֹ הָעֲבוּדָה, הִיא תְּפִלָּה. וּבִפְרָט בְּיָמֵינוּ אֵלּוּ, שְׂאִין לָנוּ אֵלָּא עֲבוֹדָה שְׂבֵלֵב זוֹ תְּפִלָּה, שְׂתוּפָל וּמְחַבֵּר אֶת יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׂבִשְׁמִים. אִישׁ לְרַעְיוֹ וּמִתְנוּת לְאַבְיָנוּם - הַקּוֹ שֶׁל גְּמִילוּת חֲסִדִּים.

♦ יום חמישי כ"ו אלול ♦

(ז) וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת כָּל־הָאֱלֹת הָאֵלֶּה עַל־אִיבֶיךָ וְעַל־שְׁנָאֶיךָ אֲשֶׁר רָדְפוּךָ:

(ח) וְאִתָּה תָּשׁוּב וְשִׁמְעַת בְּקוֹל יְהוָה וְעֲשִׂיתָ אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם:

ספורנו

וְעַד גְּדוּלָם" (ירמיה לא, ג). כָּכָל לִבְּךָ. שְׁלֹא תִסְתַּפֵּק בָּהּ. וּבְכָל נַפְשְׁךָ. שְׁלֹא תִמְנַע מִזֶּה נֶפֶשׁ הַמִּתְאַוָּה בְּהִפְרִיךְ גְּדֹל הַעֲנָן. תּוֹרָה ג (ג) וְשָׁב וּקְבַצְךָ. בְּקְבוּץ גְּלוּת. תּוֹרָה ד (ד) וְכָל ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת לִבְּךָ וְאֶת לִבְּךָ. יְגֵלָה עֵינֶיךָ לְסוֹר מִכָּל טְעוֹת מַעֲרָבֶה הַשֶּׁכֶּל מִיִּדְעִית הָאֲמִת, כְּשֶׁתִּשְׁתַּדֵּל לְדַבְּקָה בּוֹ, בְּאִפֻּן שְׁתִּפִּיר טוֹבוֹ וְתִתְּנֶהוּ בְּהִקְרָת. וְזֶה יַעֲשֶׂה לְמַעַן חַיֶּיךָ. לְעוֹלָמִי עַד. תּוֹרָה ז (ז) עַל אִיבֶיךָ וְעַל שְׁנָאֶיךָ. עַל הַקָּמִים

עֲלֶיךָ וְעַל הַשּׁוֹנְאִים בְּלִבְּכֶם, כְּאֶמְרוּ "כִּי אֲעֲשֶׂה כְּכֹה בְּכֹל הַגּוֹיִם" (ירמיה ל, יא). תּוֹרָה ח (ח) וְאִתָּה תָּשׁוּב. תְּנוּחָה, כְּמוֹ "בְּשׁוּבָה וְנִחַת" (ישעיה ל, טו). זֶה בְּהִגְלוֹת מִשִּׁיחַ צְדִקְנוֹ אַחֵר אֲבָדוֹן הָאֲמוֹת. כְּלוֹמֵר,

ט ויִתְּרֶנָּה יְיָ אֱלֹהֶיךָ כָּל עֹבְדֵי יָדְךָ בְּלֹדֶא
דְּמִעָךְ וּבְלֹדֶא דְּבַעֲיָךְ וּבִאֲבָא דְּאַרְעָךְ
לְטָב אַרְי תְּנִיב יְיָ לְמַחְדֵּי עַלְךָ לְטָב כְּמָא
דִּי חֲדֵי עַל אֲבָהֶיךָ:

(ט) וְהוֹתִירְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂה יָדְךָ בְּפָרִי
בְּטָנְךָ וּבְפָרִי בְּהַמְתֶּךָ וּבְפָרִי אֲדַמְתֶּךָ לְטָבָה כִּי
יָשׁוּב יְהוָה לְשׁוּשׁ עֲלֶיךָ לְטָב פֶּאֶרְשֵׁר־שֵׁשׁ עַל־
אֲבֹתֶיךָ:

י אַרְי תִּקְבֵּל בְּמִימְרָא דְּיְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמִטְר
פְּקוּדֵיהִי וּקְיָמֻהִי דְּכַתִּיבִין בְּסִפְרָא
דְּאוּרִיתָא דְּדִין אַרְי תְּנִיב קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ
כָּל לִפְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ:

(י) כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׁמֹר מִצְוֹתָיו
וְחֻקֹּתָיו הַפְתוּבָה בְּסִפְרֵי הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב
אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ:

♦ יום שישי כ"ז אלול ♦

יא אַרְי תִּפְקֹדְתָא דְּהָא דִּי אָנָּא מִפְקֹדְךָ יוֹמָא
דִּין לֹא מִפְרָשָׁא הִיא מִנְךָ וְלֹא רַחֲמֵי הִיא:

(יא) כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם
לֹא־נִפְלְאת הִוא מִמֶּךָ וְלֹא־רַחֲקָה הִוא:

כס"א (א) "וְתִרְדּוּ פְּלָאִים", וְתִרְדּוּ בְּמִטְמוֹנוֹת, מְכַסֶּה
חֲבוּשָׁה בְּטָמוֹן.

כס"א (לעיל יז) "כִּי יִפְלֹא", וְתִרְגּוּמוֹ אַרְי יִתְכַּסִּי,

יב לֹא בְּשִׁמְיָא הִיא לְמִימַר מִן יִסְק לָנָא
לְשִׁמְיָא וְיִסְכָּה לָנָא וְיִשְׁמַעְנָא יְתָה
וּנְעִבְדָּנָה:

(יב) לֹא בְּשִׁמִּים הִוא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה־לָנוּ הַשְּׁמִימָה
וְיִקְחָה לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה:

כס"א (עירובין נה) שְׁאֵלוּ הֵיתָה בְּשִׁמִּים, הֵיתָ צָרִיךְ לַעֲלוֹת אַחֲרֶיהָ וּלְלַמְדָּה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לוקסי שיחות כרך לו עמ' 183)

וקְשָׁה: הַרִי תוֹרָה לֹא בְּשִׁמִּים הִיא, וְאִיךָ נִתֵּן לְפִסֵּק הַלְכָה
לְפִי שְׂרָשׁ הַנְּשִׁמָּה? וְיֵשׁ לוֹמַר, שְׁבִית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל לֹא
הִסְתַּפְּקוּ בָּמָה שְׁהוֹנַח אֲצִלָּם מִצַּד שְׂרָשׁ הַנְּשִׁמָּה, אֲלֹא
הִתְיַגְעוּ בְּהַבְנַת הָעֵינָן בְּשִׁכְלָם, כְּפִי שְׁהֵם לְמִטָּה, וְנִשְׁמָה בְּגוּף
- וְאִזּוּ פְּסָקוֹ אֵת הַדִּין.

לֹא בְּשִׁמִּים הִיא (ל, יב)

עֲמַד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל רִגְלָיו וְאָמַר לֹא בְּשִׁמִּים הִיא . .
שְׂקֵבֵר וְתַנְה תוֹרָה מִהַר סִינִי (בבא מציעא נט, ב)
יְדוּעַ שְׁבִית שְׁמַאי, שְׂשָׁרְשׁ נִשְׁמוֹתֵיהֶם מִמִּדַּת הַגְּבוּרָה -
מִחֲמִירִים, וּבֵית הַלֵּל, שְׂשָׁרְשׁ מִמִּדַּת הַחֶסֶד - מְקֻלָּים.

ספורנו

לֵאחַת מֵאֵלָה, וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר חָטָא
עָלֶיהָ" (שם ה, טז). וְכֵן בְּאֲמָרוֹ "אִישׁ אוֹ
אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חֲטָאת הָאָדָם..
וְאִשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא, וְהַתּוֹרָה אֵת
חֲטָאתָם" (במדבר יז, יז).

לֹא נִפְלְאת הִוא מִמֶּךָ. שְׁתַּצְטַרֵּךְ
לְנִבְיָאִים.

וְלֹא רַחֲקָה הִוא. שְׁתַּצְטַרֵּךְ לְחֻקֵּי
הַדִּין הַרְחֹקִים שֶׁיִּפְרְשׁוּ לָךְ, בְּאִפְסוֹ
שֶׁתּוּכַל לַעֲשׂוֹתָהּ אֲפִלּוּ בְּעוֹדֶךָ בְּגִלּוֹת.

וּבִאֲרָזָה בְּאֲמָרוֹ, תוֹרָה יב

(יב) לֹא בְּשִׁמִּים הִוא לֵאמֹר. לֹא יִקְרָה
לָךְ בְּעֵינֵי הַתּוֹשָׁבָה שְׁתַּצְטַרֵּךְ בָּהּ
לְהַגְדֵּת נְבִיא. תוֹרָה יג

וְזֶה, מִפְּנֵי שֶׁתִּהְיֶה תְּשׁוּבָתְךָ בְּכָל לֵב
וּבְכָל נֶפֶשׁ בְּאִפְסוֹ שְׁעוֹנוֹת נִחְשָׁבִים
כְּזָכוֹת, וְתִהְיֶה לְרִצּוֹן לְפָנָיו כְּמוֹ שֶׁהָיוּ
אֲבוֹתֶיךָ. תוֹרָה י

(יא) כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת. וְהַטַּעַם
שֶׁאֲמַרְתִּי "וְהִשְׁבַּת אֶל לְבָבְךָ בְּכָל
הַיּוֹמִים" (לעיל פסוק א), שְׂצָרִיךְ שֶׁתִּשְׁוֹבָה
תִּהְיֶה בְּעוֹדֶךָ בְּגִלּוֹת לְמַעַן תִּשְׁוֹעַ, הִוא
כִּי אֲמַנָּם זֹאת הַמִּצְוָה שֶׁל תְּשׁוּבָה
אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם. בְּאֲמָרוֹ בְּכָל
חֲטָא בְּפִרְשַׁת וְיִקְרָא "וְאָשֵׁם" (ויקרא ד, כב
ועוד), "וְאָשֵׁמוֹ" (שם פסוק יג), שְׁעָנִין כֻּלָּם
הִוא שֶׁיִּפְרִי הַחוּטָא אֵת חֲטָאוֹ, כְּמוֹ
שֶׁפִּרַּשׁ אַחֵר כִּף בְּאֲמָרוֹ "וְהִיהָ כִּי יֵאָשֵׁם

הַמָּה יֵאָבְדוּ וְאֹתָהּ תַעֲמֹד בְּשׁוּבָה וְנִחַת,
שֶׁלֹּא יוֹסִיף לְהִגְלוֹתָךְ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָה
הַנְּבִיא בְּאֲמָרוֹ "אִם תָּשׁוּב וְשָׂאֲלִי..
אֲלִי תָשׁוּב.. וְלֹא תִגְדֹּר" (ירמיה ד, א).

וְעִשִּׂיתָ אֵת כָּל מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי
מִצְוֶיךָ הַיּוֹם. שֶׁלֹּא תַחֲדֹשׁ דָּת. תוֹרָה ט
(ט) וְהוֹתִירְךָ ה'. יִתֵּן לָךְ הַצִּלְחָה וְתִרְהַ
מִכָּל הַצִּלְחָה קוֹדֶמֶת.

לְטָבָה.. הַפְתוּבָה בְּסִפְרֵי הַתּוֹרָה הַזֶּה.
בְּאֲמָרוֹ "וְהִתְחַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי
לְכֶם לֵאלֹהִים, וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעָם"
(ויקרא כז, יב). וְזֶה יַעֲשֶׂה כְּאֲשֶׁר "יִשְׁוֹב..
לְשׁוֹשׁ עָלֶיךָ לְטוֹב.. כִּי תִשְׁמַע", כְּמוֹ
שֶׁ"שֵׁשׁ עַל אֲבוֹתֶיךָ" לֹא בְּזָכוֹת הָאֲבוֹת.

תורה לא בשמים היא

היא?"

והתרוץ פשוט: במתן-תורה נתנו לישראל תורה שבכתב ותורה שבעל-פה. והנה, תורה שבכתב בודאי נתנה בארץ, דהא נכתבה בדיו על הספר. אלא שפרושה של תורה שבכתב – תורה שבעל-פה, שמעו ישראל מפיו של משה רבנו שקבלה מפי הגבורה בהיותו ארבעים יום על הר סיני. ומשום-הכי היה מקום לטעות שמזמן לזמן צריך משהו לעלות השמימה כדי לשמע טעמי תורה ולהורידם לישראל, ועל זה נאמר "מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אותה". – אך האמת היא ש"לא בשמים היא", ומאז שנתנה תורה לישראל בשעת מתן-תורה "קרוב אליך הדבר מאד" בעולם הזה.

לא בשמים הוא לאמר מי יעלה-לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אותה ונעשנה:

לא בשמים היא – שאלו היתה בשמים, היית צריך לעלות אחריה וללמדה (ל, יב. ובפירוש רש"י)

לכאורה אפשר להקשות על פרוש רש"י זה, כיצד אפשר "לעלות אחריה וללמדה"? וכדאיתא בגיטין שהמתנה "על מנת שתעלי לרקיע" תנאו בטל, דזהו "תנאי שאי-אפשר לקימו".

והאמת שקושיא אלימתא זו מתרצת בקושיא אחרת: דלכאורה דברים אלו אמרם משה לדוד שננסו לארץ, ל"ט שנה אחר מתן-תורה, ואם-כן בודאי שכלם יודעים שהתורה "לא בשמים היא", ומאי קמשמע-לן בזה ש"לא בשמים

יג. ולא מעבר לים הוא לאמר מי יעבר-לנו אל-עבר הים ויקחה לנו וישמענו אותה ונעשנה:

(יג) **ולא-מעבר לים הוא לאמר מי יעבר-לנו אל-עבר הים ויקחה לנו וישמענו אותה ונעשנה:**

יד. ארי קרוב אליך הדבר מאד בפיוך ובלבבך לעשתו: ם

(יד) **פיר-קרוב אליך הדבר מאד בפיוך ובלבבך לעשתו: ם**

כז"י. פיר-קרוב אליך. התורה נתנה לכם בכתב ובעל-פה.

♦ שבת קודש כ"ח אלול ♦

טו. חזי דיהבית קדמך יומא דין ית חיי וית טבתא וית מותא וית בישא:

(טו) **ראה נתתי לפניך היום את-החיים ואת-הטוב ואת-המות ואת-הרע:**

כז"י. את-החיים ואת-הטוב. זה תלוי בזה: אם תעשה טוב - הרי לך חיים, ואם תעשה רע - הרי לך המות, והפיתוב מפרש והולך היאך.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות פרשת וישלח כרך טו)

בתבסס רק על הבנתו השכלית שהם החיים והטוב, הוא לא יהא עדין **עובד** ה'. כי עבודת ה' היא פעבודת העבד לאדונו: כל מה **שהעבד** עושה הוא מפני העל שהטיל עליו אדונו. ולכן צריכה להתבסס בחירת האדם בתורה ובמצוות על **צווי** הקדוש-ברוך-הוא "ובחרת בחיים".

באזהרות הפלילות על קיום תורה ומצוות נאמר "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב... ובחרת בחיים". לכאורה, "הואה" האדם בעיני שכלו שדרך התורה והמצוות היא "חיים וטוב", ולשם מה יש צורך **להזהיר** שיבחר בחיים? אלא, ההסבר לכך הוא: אם בחירת האדם בתורה ובמצוות

ספורנו

זה בפיוך. תורה טו (טו) **את החיים**. לעד. **ואת הטוב**. הערב בחיי שעה. **ואת המות**. לעד. **ואת הרע**. צער חיי שעה. תורה טז

ותצטרף לפרוש חכמי הדור, או שהיא נמנעת בגלות. תורה יד (יד) **בפיוך ובלבבך לעשתו**. להפיר בלבבך את חטאך ואת האל יהבך שחטאת לו, ולהתחרט ולהתנדות על

(יג) **ולא מעבר לים הוא**. גם בן לא תצטרך בה לחכמי הדור הרחוקים שפרשו לך, באפן שיהיה זה אפשר לך בגלות. ולא יקשה עליך, כמו שיקרה באיזו מצוה שנפל בה ספק,

מציאותו של האדם וכחותיו, ולפיכך צריך גם השכל להבין ולחוש שהתורה והמצוות הם החיים והטוב.

אף לפני כן מקדים הפסוק ואומר "ראה נתתי..." - וגם בצווי "ובחרת" מדגש בפסוק "ובחרת **בחיים**" - כי הקדוש-ברוך-הוא רוצה, שהתורה והמצוות יחדרו אל כל

טו די אנא מפקדך יומא דין למרחם ית יי
אלהך למהך בארץ דתקנן קדמוהי ולמטר
פקודוהי וקדמוהי ודינוהי ותיחי ותסגי
ויברכך יי אלהך בארעא די את עלל לממן
למירמה:

(טו) אשר אנכי מצוך היום לאהבה את יהוה אלהיך
ללכת בדרךיו ולשמר מצותיו וחקתיו ומשפטיו
וחיית ורבית וברכך יהוה אלהיך בארץ אשר-אתה
בא-שמה לרשתה:

כט"א אשר אנכי מצוך היום לאהבה • הרי הטוב, ובו תלוי • וחיית ורבית • הרי החיים.

יז ואם יפני לפך ולא תקבל ותטעי ותסגור
לטעות עממיא ותפלחנני:

(יז) ואם-יפנה לבבך ולא תשמע ונדרחת והשתחוית
לאלהים אחרים ועבדתם:

כט"ב ואם-יפנה לבבך • הרי הרע.

יח חיותי לכון יומא דין ארי מיבד תיבדון
לא תורכון יומין על ארעא די את עבר ית
נרדנא למעל לממן למירמה:

(יח) הגדתי לכם היום כי אבד תאבדון לא-תאריכון
ימים על-האדמה אשר אתה עבר את-הירדן לבוא
שמה לרשתה:

כט"ג כי אבד תאבדון • הרי המות.

יט אסחדיית בכון יומא דין ית שמיא וית
ארעא חיי ומותא יהבית קדמך ברכן
ולוטין ותתעיי בחיי בדיל דתיחי את
ויבניך:

(יט) העדתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ
החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובהרת
בחיים למען תחיה אתה וזרעך:

שנעשו לא לשכר ולא להפסד, אם זוכין אין מקבלין
שכר, ואם חוטאים אין מקבלין פרענות, לא שנו את
מדתם - אתם שאם זכיתם, תקבלו שכר, ואם
חטאתם, תקבלו פרענות, על-אחת-פמה-וכמה!
ובחרת בחיים • אני מורה לכם שתבחרו בחלק
החיים, באדם האומר לבנו: 'בחר לך חלק יפה
בנחלתי', ומעמידו על חלק היפה, ואומר לו: 'את
זה בחר לך'. ועל זה נאמר: (תהלים טו) "ה' מנת חלקי
וכוסי, אתה תומיד גורלי", הנחת ידי על גורל הטוב
לומר: 'את זה קח לך'.

כט"ד העדתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ •
שהם קיימים לעולם, וכאשר תקרה אתכם הרעה,
יהיו עדים שאני התריתי בכם בכל זאת. (ספרי האוני)
דבר אחר: "העדתי בכם היום את-השמים וגו'",
אמר להם הקדוש-ברוך-הוא לישראל: הסתכלו
בשמים שבראתי לשמש אתכם, שמה שנו את
מדתם? ! שמה לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר
לכל העולם? ! כענין שנאמר: (קהלת א) "וירח השמש
ובא השמש". הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם,
שמה שנתה מדתה? ! שמה זרעכם אותה ולא צמחה,
או שמה זרעכם חטים והעלתה שעורים? ! ומה אלו

(כ) לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵעַ בְּקוֹל וּלְדַבָּקָהּ
בוּ כִּי הוּא חַיִּיךָ וְאַרְךְ יְמֶיךָ לְשֶׁבֶת עַל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְהוָה לְאַבְתִּיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב
לְתֵת לָהֶם:

מ' פסוקים, לבב"ו סימן. חסלת פרשת נצבים

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רמו - רנא

ספורנו

(כ) לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ. וְאַמְרָתִי
שֶׁתִּבְחַר בְּחַיִּים, לֹא כְעוֹבֵד עַל מִנָּת
לְקַבֵּל פָּרֶס, אֲבָל אֲמָרְתִּי שֶׁתִּבְחַר מִזֶּה
שֶׁהוּא חַיִּים בְּאַמֶּת בְּלִבְדּוֹ, "לְמַעַן"
תִּתְפַּח בְּחַיִּי שֶׁעַד לְזֶה הַתְּכַלִּית בְּלִבְדּוֹ,
שֶׁתִּאָהֵב אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, בְּהִפְרִיךְ טוֹבוֹ
עַם רַב גָּדֹלוֹ.
וּלְדַבָּקָהּ בּוֹ. שֶׁתִּהְיֶינָה כָּל פְּעֻלוֹתֶיךָ
לְשֹׁמוֹ.
כִּי הוּא חַיִּיךָ. כִּי הַדְּבוּר בּוֹ הוּא סֶכֶת
הַחַיִּים הַנִּצְחָיִים.
וְאַרְךְ יְמֶיךָ לְשֶׁבֶת עַל הָאָרֶץ. וּמִזֶּה

יִמְשֹׁךְ גַּם בֶּן "אַרְךְ יָמִים לְשֶׁבֶת עַל
הָאָרֶץ" בְּחַיִּי שֶׁעַד, אֲשֶׁר בָּם תִּזְכֶּה
לְחַיִּי עַד בְּעִיּוֹן וּבְמַעֲשֶׂה, כְּאַמְרָם ז"ל
'הִתְקַן עֲצָמָךְ בְּפִרוּדוֹר, כְּדִי שֶׁתִּכְנַס
לְשָׁרְקָלִין' (אבות ד, טז).

המשך ביאור למס' מנחות ליום חמישי עמ' א

נאמרה לשון קיחה, 'ולקחתם לכם' (ויקרא כג מ), וכן בפסח מצרים
נאמר (שמות יב כב) 'ולקחתם אגדת אזוב, מה להלן - כשם שהאזוב
צריך שיהיה באגודה, שהרי נאמר 'אגודת אזוב, אף כאן בלולב
צריך שיהיה באגודה. ור' נחמן שלא מצריכים שהלולב יהא אגוד, לא
נָמַר - הם לא למדו גזירה שוה 'קִיחָה' 'קִיחָה'.
שואלת הגמרא: כָּמָן אֵלֶּיךָ - כשיטת מי נשנתה הא דתניא,
לולב מצוה לאגוד, ואם לא אגוד כָּשֶׁר. כָּמָן - כשיטת מי היא,
אי כָּשֶׁר וְהוּדָה, הסובר שאגד הלולב מעכב, אם לא אגוד אִמְאִי
כָּשֶׁר, אי - ואם כשיטת ר' נחמן, מֵאִי מִצְוָה - מדוע מצוה לאגוד,
הלא חכמים סוברים שלולב אינו צריך אגד. משיבה הגמרא:
לְעוֹלָם - באמת הברייתא היא בשיטת ר' נחמן הסוברים שאין חובה
לאגוד את הלולב, וּמֵאִי - ומה שהברייתא אמרה מִצְוָה לאגוד,
הוא מִשּׁוּם 'זֶה אֵלֶּי וְאֵנִי' (שמות טו ב), כלומר, הפסוק מלמד
שעל האדם להתנאות לפניו במצות, ונוי המצוה הוא כשהלולב
אגוד.
שנינו במשנה: שָׁבַע הַזֹּאוֹת שֶׁבִּפְרָה הָאֲדוּמָה מְעַכְבֹּת זו את זו. וזו דין
זה נלמד מלשון 'חוקה' שבפרשת פרה אדומה כמובא לעיל. שָׁבַע
הַזֹּאוֹת שָׁעַל בֵּין הַכֹּדִים וְשָׁעַל מִזֶּכֶּה הַזֶּה וְשָׁעַל הַפְּרִיכָה שְׁמוֹה הַכּוֹחַ
ביום הכפורים, ובפר כחן משיח ובפר העלם דבר של ציבור,
ובשערי עבודת זרה, מְעַכְבֹּת זו את זו.
מבאר הגמרא את המקורות לדין זה: שבע ההזאות דיום
הכפורים מעכבות זו את זו, שהרי כְּתִיב בעבודות יום הכפורים
'חוקה' כפי שהובא לעיל. ושבע ההזאות דָּפַר בָּהֶן מִשּׁוּם וְדָפַר
הָעֵלֶם דָּפַר שֶׁל צִיבּוֹר וְדִשְׁעִיר עֲבוֹדָה בּוֹכְכִים מעכבות זו את זו,
כְּדָתִינָא, נאמר בפרשת פר העלם דבר של ציבור, (ויקרא כג) 'עֲשֵׂה
לְפָר וְהָעֵלֶם דָּבָר שֶׁל צִיבּוֹר' כְּאַשֶׁר עָשָׂה לְפָר הַחֲטָאֹת, ולבאורה
פסוק זה מיותר, לפי שהתורה כתבה בפר העלם דבר את כל פרטי
עשייתו, ומה תְּלִמּוּד לִזְכֹּר - ומה בא ללמדנו. אלא שהפסוק בא
לְכַפֵּל בְּהַזֹּאוֹת - לחזור ולשנות פרטי ההזאות וללמד

בפרשת מצורע (שם יב) 'זאת תהיה תורת המצורע, ולשון 'היזה'
משמעותה לעכב.
וְאַרְבָּעָה מִיָּנִים שֶׁבְּלֹלֵב מעכבים זה את זה נלמד מהפסוק האמור
במצות נטילת לולב (שם כג מ) 'ולקחתם לכם', ודרשו חכמים שתיבת
'ולקחתם' מורכבת משתי מלים שמשמעותם 'לְקִיחָה תִּקַּח', והיינו
שכל ארבעת המינים הם מצוה אחת, ואינו יוצא ידי חובה עד
שיקח ארבעתם.
אָמַר רַב חֲנַן בַּר רַבָּא, לֹא שָׁנוּ בַּמִּשְׁנָה שֶׁאַרְבַּעַת מִיָּנִים שֶׁבְּלֹלֵב
מעכבים זה את זה, אֵלֶּיךָ דווקא בְּמִי שֶׁאֵין לוֹ את ארבעת המינים,
אֲבָל אִם יֵשׁ לוֹ את ארבעת המינים, אֵין מְעַכְבִּין, כלומר, שאם
נטלם בידו אף שלא אגדם יצא ידי חובה.
הגמרא מקשה על רב חנן מברייתא: מִתִּיב, אֲרִבָּעָה מִיָּנִים שֶׁבְּלֹלֵב,
שָׁנִים מִחֵן עוֹשִׂין פִּירוֹת, הַלּוֹלֵב גָּדַל עַל עֵץ הַדֶּקֶל שִׁפְרוֹתָיו
תִּמְרִים, וְהָאֲתָרוֹג הוּא עֲצָמוֹ פִּיר, וְשָׁנִים מִחֵם הָהֵדֵס וְהָעֵרֶבָה אֵין
עוֹשִׂין פִּירוֹת. הַמִּינִים הָעוֹשִׂין פִּירוֹת יִהְיוּ זָקוּקִין לְשֵׁאִין עוֹשִׂין
[פִּירוֹת], וְשֵׁאִין עוֹשִׂין פִּירוֹת יִהְיוּ זָקוּקִין לְעוֹשִׂין פִּירוֹת, כלומר,
שהיו כולם כדבר אחד, וְאֵין אִדָּם יוֹצֵא יָד חוֹבָתוֹ בָּהֶן עַד שֶׁיִּהְיוּ
בּוֹלִין בְּאַגּוּדָה אַחַת. וְכֵן יִשְׂרָאֵל בְּהִרְצָאָה - בשעת התענית, אינם
נענים מן השמים עַד שֶׁיִּהְיוּ בּוֹלִין בְּאַגּוּדָה אַחַת, שֶׁאַמְרָם בְּנִיבֵא (עמס)
ט' הַבּוֹנֵה בְּשָׁמַיִם מַעֲלֹתָיו וְאַגּוּדָתוֹ עַל אֶרֶץ יִסְרָאֵל, כלומר, כאשר
עם ישראל מאוגדים יחד, יסודם חזק ולא ימוט. אם כן מפורש
בברייתא שצריך לאגוד את המינים, וקשה על רב חנן בר רבא.
מתרצת הגמרא: תָּנָא הִיא - מחלוקת תנאים אם יש חובה לאגוד
את הלולב, ודברי רב חנן הם כתנא הסובר שאין צורך בכך.
דְּתַנָּא, לולב בין אגוד בין שֵׁאִינוֹ אגוד כָּשֶׁר, אלו דברי חכמים, ור' י
הוּדָה אומר לולב אגוד כָּשֶׁר וְשֵׁאִינוֹ אגוד פָּסוּל.
הגמרא מבארת את טעמם של התנאים החולקים. שואלת הגמרא:
מֵאִי מְעַכָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה שְׁפוֹסֵל לולב שאינו אגוד. משיבה הגמרא:
נָמַר - למד גזירה שוה 'קִיחָה' 'קִיחָה' מְאַגְדָת אֵזוֹב, כלומר, בלולב

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ב אלול מפרק קו עד סוף פרק קז ופרקים סד-סו	יום רביעי - כ"ה אלול מפרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו ופרקים עג-עה
יום שני - כ"ג אלול מפרק קח עד סוף פרק קיב ופרקים סז-סט	יום חמישי - כ"ו אלול פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק ופרקים עו-עח
יום שלישי - כ"ד אלול מפרק קיג עד סוף פרק קיח ופרקים ע-עב	יום שישי - כ"ז אלול מפרק קכ עד סוף פרק קלד ופרקים עט-פא
שבת קודש - כ"ח אלול פרק כ מפרק קלה עד סוף פרק קלט ופרקים פב-פד	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ב אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קבר, מז' אהובי אחי... עד עמ' 248, דף פ'.

אגרת הקדש

לאנשי ק' וכו'

מז' אהובי אחי ורעי אשר כנפשי הנה לא

נעלם ממני צוק העתים אשר

נתדלדלה הפרנסה ובפרט הידועים לי ממחניכם אשר

מטה ידם בלי שום משען ומשענה וממש לווים

ואוכלים ה' ירחם עליהם וירחיב להם בצר בקרוב ועם

כל זה לא טוב הם עושים לנפשם לפי הנשמע אשר

קפצו ידם הפתוחה מעודם עד היום הזה ליתן ביד

מלאה ועין יפה לכל הצטרפות ההכרחיים לדי מחסורי

האביונים נקיים אשר עיניהם נשואות אלינו ואם אנו

לא נרחם עליהם ח"ו מי ירחם עליהם וחי אחיד עמך

כתיב ולא אמרו חייך קודמין אלא כשביד אחד קיתון

של מים וכו' שהוא דבר השווה לשניהם בשווה לשתות

להשיב נפשם בצמא. אבל אם העני צריך לחם לפי

המף ועצים וכסות בקרה וכו' כל דברים אלו קודמין

לכל מלבושי כבוד וזבח משפחה בשר ודגים וכל

מטעמים של האדם וכב"ב ולא שייך בזה חייך קודמין

מאחר שאינו חי נפש ממש כמו של העני שזה

בשוה ממש כדאיתא בגדרים דף פ'.

1 לאנשי קהלת וכו' כנזכר לעיל, רבות מאגרות הקדש שלו, כתב

2 רבנו הזקן, בקשר לענין הצדקה בכלל, וצדקת ארץ ישראל (בשביל אלה

3 שעוסקים בתורה ובעבודה בארץ ישראל) בפרט, חלק מאגרות הקדש

4 הופנו לקהילות מסוימות בהודמניות מסוימות. אגרת הקדש סימן טז,

5 נכתבה לקהילה מסוימת, כפי

6 שצוין בראשית האגרת:

7 "לאנשי ק' וכו'", וכפי הנראה

8 מתוכן האגרת, היה מצב

9 הפרנסה באותה קהילה ירוד

10 מאד, ונתקבלו ידיעות אצל

11 רבנו הזקן, שה'מעמד' של

12 אותה קהילה עבור "כולל

13 חב"ד" (צדקת ארץ ישראל)

14 קטן בגלל כך. לכן כותב להם

15 רבנו הזקן, שידוע לו מצב

16 פרנסתם, שנתדלדלה מאד

17 בזמנים האחרונים, ובכל זאת

18 גונג הדבר בנפשם, שמבלי

19 הבט על מצבם, יחזיקו את

20 ה"מעמד" לצדקת ארץ

21 ישראל, ומציין טעמים על כך

22 גם על פי דין וגם לפנים

23 משורת הדין.

24 מז' אהובי, אחי ורעי

25 אשר - קרובים

26 ויקרים לי כנפשי! - ישנה

27 מעלה בקרבתו של אח וישנה מעלה בקרבתו ומסירותו של ידיד

28 וחבר; רבנו הזקן מציין שני הביטויים "אחי" ו"רעי", שהאגרת

29 נכתבה מתוך האהבה בשני האופנים. הנה לא נעלם ממני צוק

30 העתים, - הללו, אשר נתדלדלה הפרנסה, ובפרט הידועים

31 לי ממחניכם - מקהלתכם, אשר מטה ידם - ומצב פרנסתם

32 ירד מטה, בלי שום משען ומשענה, - כלומר, שלא הבעל

33 ולא האשה מרוויחים לפרנסה, וממש לווים ואוכלים, -

34 נאלצים ללוות כספים כדי לקנות צרכי אוכל, ה' ירחם עליהם

35 וירחיב להם בצר בקרוב, - הרי מצב זה - כותב רבנו הזקן -

36 ידוע לי, ועם כל זה - מבלי הבט על המצב האיום, לא טוב

37 הם עושים לנפשם, לפי הנשמע, אשר קפצו ידם הפתוחה

38 מעודם עד היום הזה, לתן - לתת, ביד מלאה ועין יפה

39 לכל הצטרפות ההכרחיות לדי מחסורי האביונים נקיים,

40 אשר עיניהם נשואות אלינו, - שנבוא לעזרתם, הכוונה לעניי

41 ארץ ישראל שאין להם שום מקור לפרנסה רק מה שעוזרים

42 להם מזה"כולל", ואם אנו לא נרחם עליהם, חס-ושלום -

43 מי ירחם עליהם? "וחי אחיד עמך" כתיב! - כלומר, גם

44 בצרכי החיים המוכרחים ביותר, יתחלקו עם יהודי שני, ולא

45 אמרו - חכמינו ז"ל:

46 "חייך קודמין", אלא

47 כשביד אחד קיתון של

48 מים וכו', - מה שחכמינו

49 ז"ל אומרים שחיו של

50 אדם באים לפני חייו של

51 הזולת, ו"חי אחיד עמך" -

52 הכוונה, שאתה בעצמך

53 (חייך אתה) בא תחילה,

54 הם אמרו זאת רק כשיש

55 ביד אחד כד מים

56 המספיקים להחזקת חייו

57 של אדם אחד בלבד, עד

58 שיגיעו למקום ישוב שיש

59 שם מים, ואם יתחלק

60 במים אלה עם יהודי שני,

61 שניהם לא ישארו בחיים,

62 שאז אומרים "חייך קודמין

63 לחיי חבירך", שהוא - כד

64 המים, דבר השווה

65 לשניהם בשווה - לגבי

66 שניהם מדובר על צורך

67 נפש שווה, לשתות להשיב נפשם בצמא, אבל אם העני

68 צריך לחם לפי המף ועצים וכסות בקרה וכו' והאחיז-נא -

69 צרכי חיים דומים, כל דברים אלו קודמין לכל מלבושי

70 כבוד - מלבושים שלא זקוקים להם בגלל קור וכדומה, אלא

71 הם מלבושי כבוד, וזבח משפחה בשר ודגים וכל מטעמים

72 של האדם וכל בני ביתו, ולא שייך - לומר בזה "חייך

73 קודמין", מאחר שאינו חי נפש ממש כמו של העני שזה

74 בשווה ממש, כדאיתא - כמו שמצינו בגדרים דף פ' -

75 "מעין של בני העיר - חיהו אחים - חיהו קודמין לחיי

76 אחרים; (שתיית) בהמתם ובהמת אחרים - בהמתם קודמת

77 לבהמת אחרים; כביסתן וכביסת אחרים - כביסתן קודמת

78 לכביסת אחרים" ואילו אם מדובר במים ל"חיי אחרים וכביסתן

79 - חיי אחרים קודמין לכביסתן" - מפני שאצל האחרים זה יותר

80 ענין של חיים. הרי, שאם הצרכים אינם שווה בשווה ממש, גם

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד חילוק אחותי רעיתי - לקו"ת ר"פ בהר. ובכ"מ". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו שאין מרוויחים עתה". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היינו (1) שאין להם מלפנים ג"כ, (2) שגם לאכילה אין (חיי נפש)". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה מוסיף בכמות הנתנה (תרומות פ"ד מ"ג)". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תואר בלתי רגיל לאכילין. ואפ"ל דתתי משמע גם מל' יקני מנכסיו". 6. בהר כה, לו. 7. ב"מ סב, א.

- 1 אם מדובר בדבר נחוץ מאד, בכל זאת לא אומרים "חייך
2 קודמין לחיי חבירך", בשעה שלגבי אותם עניים מדובר אודות
3 לחם לפי הטף, עצים ומלבושים להגן מפני הקור, הרי זה קודם
4 וחשוב יותר אפילו מצרכים חשובים למשפחה העצמית,
5 למרות שלפי הבנתם הם – אלה הם דברים מאד חשובים
6 להם.

יום שני כ"ג אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 248, והנה זהו עפ"י... עד עמ' קכח, ונפש:

- 7 וְהָנָה, וְהוּא עֲלֵי פִי שׁוֹרֵת הַדִּין גָּמוּר, – צרכי חיים של הזולת
8 קודמים לצרכיו הסתמיים הוא, ומה גם לצרכי הלוקטוס שלו,
9 אֲבָל בְּאֵמַת גַּם אִם הוּא עֲנִין דְּלָא שִׁיךְ כְּלִיכָה תַּאי מַעֲמָא
10 – טעם זה, שחיינו ממש של הזולת קודמים לצרכיו הסתמיים
11 הוא, הרי גם במצב כזה כשלא מדובר אצלו בבשר ודגים וכל

12 מטעמים, אלא כדי שיתן

13 צדקה עליו לתת חלק

14 מלחמו, או כשאצל

15 המקבל, העני, לא מדובר

16 על ענין של לחם ממש

17 לילדיו הקטנים או צרכי

18 חיים אחרים, אלא סתם

19 דברים נצרכים, ראוי לכל

20 אדם שלא לדקדק

21 להעמיד על הדין, –

22 לנהוג אך ורק כפי שהדין

23 מחייב, רק לדקדק חיי

24 ולקנא לפני ולפנים

25 משורת הדין, – גם אם

26 על פי דין לא מוטל עליו,

27 באותו מקרה, להתחלק

28 עם הזולת – יעשה זאת

29 מצד לפנים משורת הדין,

30 ולדאג לעצמו מפאמר

31 רי"ל⁸, – גם כשעל פי דין

32 "שליך" קודם לשל כל

33 אדם", אבל אומרת הגמרא, שְׂכָל תְּמַדְקָה בְּכָה – וכפי

34 שרשי מפרש, שאין הוא נכנס "לפנים משורת הדין" אלא נוהג

35 כפי שהדין מחייב בלבד, סוף ב"א ל"ד כה, – שיעטרך להודק

36 לצדקה, חס' ושלום⁹. – כלומר, המדקדק בזה לעשות רק כמו

37 שהוא על פי דין – סופו שבא לידי כך חסיושלום, שיעטרך הוא

38 עצמו להודק לקבלת צדקה ח"ו, ונחמ¹⁰, כי בלגו צריכים

39 לרחמי שמים בכל עת, – רחמים מן השמים הנמשכים על ידי

40 באתערותא דלתתא – בהתערורות העבודה למטה דוקא

41 בכל עת ובכל שעה, לעורר רחמינו על הצריכים לרחמים,

אגרת הקדש

והנה זהו עפ"י

שורת הדין גמור. אבל באמת גם אם הוא ענין דלא

שייך כ"כ ה"ט ראוי לכל אדם שלא לדקדק להעמיד

על הדין רק לדחוק חיי וליכנס לפני ולפנים משורת

הדין ולדאוג לעצמו ממאדו¹¹ שכל המדקדק בכך סוף

בא לידי כך ח"ו וגם כי כולנו צריכים לרחמי שמים

בכל עת באתערותא דלתתא דוקא בכל עת ובכל

שעה לעורר רחמינו על הצריכים לרחמים וכל המאמץ

לבבו וכובש רחמיו יהיה מאיזה טעם שיהיה גורם כך

למעלה לכבוש וכו' ח"ו ומה גם כי אדם אין צדיק

בארץ אשר יעשה טוב תמיד ולא יחמא והצדקה

מכפרת ומגניבה מן הפורענות וכו' ולזאת היא רפואת

הגוף ונפש ממש אשר עור בעד עור וכל אשר לאיש

יתן בעד נפשו בשגם אנו מאמינים בני מאמינים כי

הצדקה אינה רק הלואה להקב"ה כדכתיב מלוה ה'

חונן דל וגמולו ישלם לו בכפליים בעולם הזה דשכר

כל המצות ליכא בעוה"ז לבד מצדקה לפי שהוא טוב

לו לשם רפואתו, ולשם הצלת נפשו. כל זה מדובר אודות

נתינה; אך, לאמיתו של דבר, אין זו "נתינה". שכן, הקדוש ברוך

הוא משלם זאת ובהכפלה. ובלשון רבנו חזקוני: בְּשָׁנָם, אָנוּ

מְאִמְנִים בְּנֵי מְאִמְנִים, כִּי הַצְדָּקָה אֵינָה רַק הַלְוָאָה

לְהַקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא¹², כְּדָכְתִּיב: – כְּמוּ שִׁכְחוּ¹³: "מְלֻחָה ח'

חֻנֵּן דֵּל, וְגִמְלוֹ יִשְׁלַם לָוִי" כְּכַפְלִים – לא רק בעולם הבא,

אלא גם בעולם הזה, דְּשִׁכְרָה כָּל הַמִּצְוֹת לִיכָא – אינו בעולם

הזה, לְבַד מְצַדְקָה¹⁴, – שאת שכרה משלמים בעולם הזה, לְפִי

שֶׁהוּא טוֹב לְבְרִיּוֹת¹⁵, בְּרִיאָתָא – כפי שאנו מוצאים ב' –

8. ב"מ לג, א. בגמ' שם: "כל המקיים (ופרשי' מדקדק) בעצמו כך סוף בא לידי כך ח"ו". (לעיין בר"ס). 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דאגה: (1) מהעתיד, (2) בנוגע לממון (מוזני)". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בנוגע: (1) להווה, (2) גם לבני וחיי". 11. קהלת ז, כ. 12. ראה דב"ר פ"ה, ג. 13. ראה ויק"ר רפכ"ז. 14. ראה תנחומא משפטים טו. 15. איוב יא, יד. וראה אגרת התשובה ספ"ג. 16. ראה ב"ב י, סע"א ופרשי' וחדא"ג מהר"ל שם. 17. משלי יט, יז. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה שלילת השכר דמצות בעוה"ז אינו נוגע בנדו"ד (כ"א רק החיוב דישנו בצדקה). וי"ל דמרמו עוד טעם: סגולה לפרנסה בעוה"ז – בכל המצות אינה לבד בצדקה (וכמש"נ – בכפליים מנתינתו)". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי נפק"מ כאן הטעם? וי"ל דבזה מוסיף דאפילו אינו בסוג וחי אחיך – בכ"ז שייך הנ"ל, כיון שהוא בכלל בריות (ראה פל"ב) ועפ"י יומתק שבאוארנט (שלא לדקדק) כל הג'

- 1 מסכת קדושין סוף פרק קמא²⁰, וגם יש לחוש לעניש²¹,
2 חסדו שלום, כשחבריו נמנים לדבר מצוה והוא לא נמנה
3 עמהם²², - כשאחרים
4 מבני הקהילה נותנים
5 ה"מעמדות" שלהם
6 ל"כולל" והוא אינו נותן -
7 הרי זה שהם מצטרפים יחד
8 ונמנים לדבר מצוה ואילו
9 הוא אינו מצטרף אתם,
10 בנודע ממאמר יו"ל²³, -
- על כך את הפסוק²⁴ "וחסרון לא יוכל להמנות". ולשומעים ינעם,
ותבוא עליהם ברכת טוב, בכל מלי דמיטב, המיכה ה'
לשובים וישרים²⁵,
בנפשם ונפש - כרצונם
וכרצון הדורש שלומם
מכל לב ונפש: - כוונת
רבנו הזקן, שהטוב שיעשה
אתם השי"ת יהי זה כפי
רצונם הם וכפי רצונו של
רבנו הזקן.

אגרת הקדש

לבריות כדאיתא בקדושין ס"פ קמא וגם יש לחוש
לעונש ח"ו כשחבריו נמנים לדבר מצוה והוא לא
נמנה עמהם כנודע ממארו"ל ולשומעים יונעם ותבוא
עליהם ברכת טוב בכל מלי דמיטב המיכה ה' לשובים
וישרים כנפשם ונפש הדו"ש מכל לב ונפש:

יום שלישי כ"ד אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קבה, יז נודע דבאתערותא... עד עמ' 250, וע"ש היטב.

- 21 יז. נודע: דב"אתערותא דלתתא", - על ידי ההתעוררות של
22 עבודת האדם למטה, שהאדם מעורר בלבו מדת החסד -
23 לעשות צדקה וחסד, ו - מעורר רחמנות - שלו, על כל
24 הצרכים לרחמים - הוא מעורר עלידידיו "אתערותא
25 דלעילא", - התעוררות
26 למעלה, לעורר עליו
27 רחמים רבים ממקור
28 הרחמים, - לא רק מדת
29 הרחמים שבסדר
30 ההשתלשלות, שהיא
31 רחמים בהגבלה, אלא
32 ממקור מדת הרחמים,
33 שמשם הרחמים הם בלי
34 הגבלה, כנוכח בפרק מ"ה
35 בחלק הראשון של ספר
36 ה"תניא", שזה נקרא "אב
37 הרחמים" (לא "אב
38 הרחמן" כי"אם "אב
39 הרחמים"), מקור הרחמים, משם נמשכים רחמים על האדם,
40 להשפיע לו הפירות פעולם הזה, וחקרן לעולם הבא. להלן
41 יפרש רבנו הזקן, שהשפעת הפירות בעולם הזה, אין הכוונה רק
42 ההשפעה בעיני עולם הזה, בבני חיי ומוזני, אלא זה כולל גם
43 ההשפעות וההשגות של גן עדן, שכל זה נקרא "עולם הזה"
44 בהשוואה ל"עולם הבא" שהוא זמן תחיית המתים. כלומר,
45 למרות שבהשוואה לעולם הזה ממש נקרא גן עדן בשם עולם
46 הבא, שכן זה בא אחרי (ובתור שכר על) העבודה של עולם
47 הזה³, אבל הרי בהשוואה ל"עולם הבא" של זמן התחייה, נקרא
48 כל סדר ההשתלשלות, גם העולמות הרוחניים וגן עדן בשם
49 "עולם הזה". שכן, הם כולם ענינים ובחינות השייכות (גם כעת)
- לגילוי השגה ("הזה" הוא לשון גילוי), ואילו "עולם הבא" של
זמן התחייה, הוא למעלה מגילוי השגה, כפי שביטוי להלן.
פרוש, "הפירות" - היא השפעה הנשפעת - ונמשכת,
ממקור הרחמים וחי החיים בנודחיה, ונמשכת למטה
מטה בבחינת
השתלשלות העולמות
מלמעלה למטה בו, -
שמעולם ומדריגה נעלים
יותר היא נמשכת לעולם
ולמדריגה תחתונים יותר,
ומאותו עולם ומדריגה,
לעולם ולמדריגה
תחתונים עוד יותר, עד
שמתלבשת - ההשפעה,
פעולם הזה הנשמי
ב"בני חיי ומוזני" בו, -
בכל הענינים של השפעה
גם בענינים הרוחניים ועד
שההשפעה באה למטה בענינים גשמיים - הרי כל זה נקרא
"פירות", שכשם שפירות האילן אינם כמו האילן עצמו שהוא
תמיד אותו אילן, ואילו הפירות מתחלפים. כך משתנה
ההשפעה מעולם לעולם, ו"חקרן" - הוא כמו שכתוב:
"רחבה מצותך מאד", והני ליה למימר - היה לו לומר,
"מצותיך לשון רבים" - לפי הפירוש הפשוט, שהכוונה היא
למצוות בכלל, שאין להן קץ, היה צריך לומר "מצותיך לשון
רבים, (וגם לשון "רחבה" אינו מוכן); - שכן, הלשון הרגיל
בזה הוא: גדולה, רבה, רמה, נישאה, אלא "מצותיך" דיקא, -
המצוה שלך דוקא היא בבחינת "רחבה מאד", כלי רחב ל"מאד"
שלמעלה, היא מצות הצדקה, שהיא מצות ה' ממש, מה

אגרת הקדש

יז נודע דבאתערותא דלתתא שהאדם מעורר
בלבו מדת החסד ורחמנות על כל
הצרכים לרחמים אתערותא דלעילא לעורר עליו
רחמים רבים ממקור הרחמים להשפיע לו הפירות
בעוה"ז וחקרן לעוה"ב. פי' הפירות היא השפעה
הנשפעת ממקור הרחמים וחי החיים ב"ה ונמשכת
למטה מטה בבחינת השתלשלות העולמות מלמעלה
למטה בו עד שמתלבשת בעוה"ז הגשמי בבני חיי
ומוזני בו וחקרן הוא כמ"ש רחבה מצותך מאד והל"ל
מצותיך לשון רבים (וגם לשון רחבה אינו מוכן) אלא
מצותך דייקא היא מצות הצדקה שהיא מצות ה' ממש

הגבלות: אע"פ שנאמר: (1) וחי - לא ידקדק בזה, (2) אחיך - יתן גם לבריות, (3) עמך - לא יהי' בשווא כ"א יותר להמקבל". 20. מ,
א. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לא רק מניעת שכר". 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובמילא גם אם נתן כבר לצדקה כדורש
לפנ"ו ובמילא נתעלמו כל הענינים דלעיל - צריך ליתן עוד בעת המנין בו" - חידוש אגה"ק זו". 23. חגיגה ט, ב. ברכות כו, א.
24. קהלת א, טו. 25. ל' הכתוב - תהלים קכה, ד. 1. זח"א פח, א. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משנה ריש פאה. פיה"מ שם.
וראה ד"ה כל המרחם תש"ט (סה"מ תש"ט ע' 7 (הב')). 3. רמב"ם הל' תשובה פ"ח ה"ח. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה
פמ"ח". 5. תהלים קיט, צו.

יותר אפילו מן הגילוי שבגן-עדן העליון? יסביר רבנו הזקן
להלן: לפי שההארה והגילוי שבגן-עדן היא בחינת "ממלא
כל עלמין"¹¹, – ממלא כל העולמות – החיות האלקית
המצומצמת ומותאמת לדרגת הנברא, ומתלבשת בפנימיות

בנברא, שהוא בחינת

השתלשלות ממדרגה

למדרגה – החיות יורדת

ומשתלשלת ומתצמצמת

ממדרגה למדרגה, על-

ידי צמצומים עצומים,

– המצמצמים ומקטינים

את החיות ואת הגילוי,

וכמאמר רבותינו

וכרונם לכרכה¹²:

"ביו"ד נברא עולם

הבא", – כלומר, גן-עדן,

שנברא באות יו"ד, והאות

י"ד היא הרי צמצום של

נקודה, והיא בחינת

חכמה עלאה, – יו"ד

היא בחינת חכמה

עליונה. שכן, הי"ד של

שם הוי' רומזת על

"חכמה עילאה" (עליונה),

הראשונה מעשר

הספירות של עולם

ה"אצילות", הנקראת –

"חכמה" נקראת "עין העליון", – "עין" שהוא למעלה והוא

מקור "גן-עדן", המשתלשלת ומתלבשת בכל העולמות, –

בחינת וספירת ה"חכמה" משתלשלת ומתלבשת בכל העולמות

להוותם ולהחיותם, כמו שכתוב¹³: "כלם בחכמה עשית

בו", – הרי שהתהוות כל הנבראים היא מבחינת ה"חכמה",

ו"החכמה תחיה בו"¹⁴, – הרי ש"חכמה" היא החיות של

העולמות, ובגן-עדן – בחינת ה"חכמה" היא בבחינת גילוי

ההשגה לכל חד לפום שיעורא דיליה, – לכל אחד לפי

שיעורו, החיות האלקית של בחינת "חכמה" בעולמות, היא

בהעלם, ואילו בגן-עדן היא באופן של גילוי, שהנשמות

מבינות ומשיגות אלקות בהשגת המדות, כנודע שענג

הנשמות בגן-עדן הוא מהשגת סודות התורה שעסק

בעולם הזה פנולה, – ובגן-עדן הוא מבין ומשיג את הסודות

שבתורה, כדאיתא – כמו שכתוב בזהר הקדוש פרשת

שלח¹⁵, – שם מבואר סדר ה"מתיבתא" של משה רבינו

ומתיבתא דרקיע, עד גם של נשים צדקניות ומרים הנביאה,

ובמקרא¹⁶ בעיכבא – בסיפור של דרכה פר נחמני, – שם

שהקדוש-ברוך-הוא בכבודו ובעצמו עושה תמיד להחיות

העולמות, ועושה – כך, לעתיד ביתר שאת ועו, – בכמות

ובאיכות, מה שהקדוש-ברוך-הוא מחיה כעת העולמות ומה

שיחיה לעתיד את העולמות ביתר חיות ובסוג חיות נעלה יותר,

הרי זה ענין של צדקה

מהקב"ה, לכן נקראת

מצות הצדקה "מצותך", 1

המצוה שלך. שכן, הקב"ה 2

בעצמו עושה תמיד ענין 3

הצדקה, וכמו שכתוב: 4

"ושמרו דרך ה' לעשות 5

צדקה בו", – הרי 6

נקראת צדקה "דרך ה'", 7

שהיא דרך ה', שהוא 8

הולך בה, כמו דרך 9

שהולכים בה מעיר 10

לעיר, על דרך-משל, כך 11

הצדקה היא בחינת גילוי 12

והארת אור אינסוף 13

ברוך-הוא "סוכב כל 14

עלמין", – מקיף וסוכב על 15

העולמות ומחיה אותם 16

בחיות שאינה מצומצמת 17

בהתאם למדרגתם, אלא 18

היא למעלה מעלה מהן, 19

שיאיר ויתגלה עד עולם 20

הזה, באתערוותא 21

דלתתא", – על ידי התעוררות למטה, בתורת צדקה וחסד 22

חנם, – זה יתגלה ויאיר לעתיד בתחית המתים, ביתר שאת 23

– בכמות, ויתר עו – באיכות, לאין קץ מבחינת גילוי (הארה) 24

[ההארה] בגן-עדן התחתון והעליון, – לעתיד תהיה כאן 25

למטה התגלות הרבה יותר עליונה מאשר ההתגלות שבגן-עדן 26

התחתון ובגן-עדן העליון, ההוכחה על כך היא, שהרי כל 27

נשמות הצדיקים והתנאים והנביאים, שהם עתה 28

בגן-עדן העליון ברום המעלות, – והמדרגות, יתלבשו 29

בגופותיהם לעתיד¹⁰, ויקומו בזמן התחייה¹⁰ להגות מזיו 30

השכינה. – שיאיר בעולם הזה לנשמות בגופים, מן ההכרח 31

הרי לומר, שתהיה זו התגלות עליונה בהרבה מאשר ההתגלות 32

שבגן-עדן העליון, שבגלל זה כדאי שהנשמות הנמצאות 33

בדרגות העליונות ביותר בגן-עדן העליון, תתלבשנה בגוף כדי 34

לקבל הגילוי של זמן תחיית המתים, וזהו גילוי שהוא רק ענין 35

של צדקה וחסד חנים. שכן, אין בכוח ההתעוררות למטה 36

להמשיך סוג גילוי כזה, ההתעוררות למטה היא רק בבחינת 37

"כלי" לקליטת גילוי זה. במה, איפוא, הגילוי שלעתיד נעלה 38

6. וירא יח, יט. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מצוות". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תורה". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:

"גילוי אלקות". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר שמחלק לב' זמנים (ובמילא מוכן שזהו גם ב' ענינים): לעתיד, בתחי'.

וצ"ע". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה פמ"ח". 12. מנחות כט, ב. 13. תהלים קד, כג. 14. קהלת ז, יב. 15. קסג, א. 16.

ב"מ פו, א.

- 1 מביאה הגמרא, שבענין של ספק אם "בהרת קדמה לשער לבן"
2 או "שער לבן קדמה לבהרת" – פלוגתא (מחלוקת) במתיבתא
3 דרקי (הקב"ה) אומר טהור, ומתיבתא דרקי (אומרים טמא),
4 ואומרים מי מכריע במחלוקת זו – רבה בר נחמני שהוא יחיד
5 בנגעים ויחיד באהלות.
6 ב"לקוטי תורה" של רבנו
7 חזקוני, פרשת תזריע, ישנו
8 מאמר¹⁷ המסביר
9 בפרושים ענין מחלוקת זו
10 וענין מתיבתא דרקי
11 בכלל. על-כּל־פנים,
12 הגילוי שבגן־עדן הוא
13 גילוי בבחינת "ממלא כל עלמין" – אור מצומצם. אָבֶל גָּלוּ
14 הַהָאָרֶץ שֶׁבְּחִינֵי הַמֵּתִים יִהְיֶה מִבְּחִינַת "סוֹכֵב בְּלִי
עֲלָמִין", שְׂאִינָה בְּבִחִינַת צִמְצוּם וְשִׁעוּר וְגִבּוּל, אֵלָּא בְּלִי
גִבּוּל וְתַכְלִית, כְּמוֹ שֶׁנֶּחֱמָא בְּלִקוּטֵי אֲמָרִים – ספר
ה"תניא", פֶּרֶק מִחַ פְּאֹר עֲנִין "סוֹכֵב בְּלִי עֲלָמִין", – "סוֹכֵב
כָּל הָעוֹלָמוֹת", שְׂאִינָה בְּמִשְׁמַעוֹ כְּמוֹ עֵגוּל, חֶסֶד־וְשָׁלוֹם, –
שִׁמְשֻׁמֵּתוֹ תַּהֲיָה אֹר
שֶׁהוּא לִמְעֵלָה לִגְמָרִי
מִהֲדַבֵּר וְשִׂאֵנוּ נִמְצָא
בְּתוֹךְ הַדְּבָר, אֵלָּא שְׂאִינָה
בְּבִחִינַת הַתְּלַבְּשׁוֹת
וְכֹי', – אֵלָּא הַמְדַּוֵּבֵר הוּא
בְּאֹר שִׂאֵנוּ מִתְלַבֵּשׁ
בְּפִנְיּוֹת הַדְּבָר עַל יְדֵי
צִמְצוּמוֹ בַּהֲתָאם לִמְדִּירֵי הַדְּבָר, אֵלָּא הוּא לִמְעֵלָה בְּמִדְרֵיגָה
תוֹךְ הִימָצְאוֹ וְהִשְׁפַּעְתּוֹ בַּדְּבָר, וְעִין שֶׁם הֵיטֵב.

יום רביעי כ"ה אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 250, וזהו שארז"ל ועטרותיהם... עד עמ' קכו, וד"ל.

- 29 וְזֶהוּ שְׂאִינָה רְבִיּוּתֵנוּ וְכִרְוֶנָם לְכִרְכָּה¹⁸: – "העולם הבא אין
30 בו לא אכילה ולא שתיה וכו' אלא צדיקים יושבין" וְעֵטְרוֹתֵיהֶם
31 בְּרָאשֵׁיהֶם וְנִהְיִין כו"¹⁹, – מזוי השכינה, עֵטְרָה הִיא בְּחִינַת
32 מְקִיף וְסוֹכֵב, – כלומר, אור שאינו מתצמצם ושאנו מתלבש
33 בפנימיות בהתאם לדרגתו
34 של כל עולם או נבא,
35 אלא הוא אור היורד
36 למטה²⁰ ומאיר באופן
37 שהוא מקיף על הכל
38 בשווה, וְנִקְרָא "בְּתָר" –
39 מְלִשׁוֹן "בְּתָרֵת"²¹, –
40 כפי שמובא במלכים א' –
41 פרק ז' על הכותרות שנתן
42 שלמה לעשות לעמודים, אפשר שזו ההוספה ב"כתר" לגבי
43 "עטרה", עטרה – היא הרי על הראש, "תשית לראשו עטרת
44 פז"²², וְעֵטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם, ואילו כתר מלשון כותרת – הוא
45 על עמודים, וכיון שגילוי אור הכתר לעתיד בתחיית המתים בא
46 הרי על ידי קיום המצוות, שתר"ג המצוות שמן התורה ו'
47 מצוות דרבנן, הם תר"ץ עמודי אור (תר"ץ אותיות "כתר")²³,
48 אפשר שלכן הוא מביא הלשון "כותרות" המובאת בקשר
49 לעמודים. שכן, זה כתר על עמודי המצוות, וְהִיא – בחינת
יד ה"כתר" נמשך מ"אור אין סוף" אל הנאצלים של עולם
ה"אצילות", וְלִעֲתִיד יֵאִיר וְיִתְגַּלֵּה בְּעוֹלָם הַלֵּל הַצִּדִּיקִים
שִׁיקוּמוֹ בְּתַחֲיָה – בתחיית המתים, ("וְעַמְּךָ כָּלֵם צִדִּיקִים"²⁴
כו"²⁵). – כלומר שלעתיד זה יתגלה לכל בני ישראל. הרי,
שהאור השייך כעת לנאצלים של עולם ה"אצילות" בלבד, יאיר
ויתגלה לעתיד לבוא למטה בעולם הזה, ולא כפי שאמר לעיל
בקשר לגן־עדן, שהאור המאיר בגן־עדן מבחינת ה"חכמה", הוא
בבחינת גילוי והשגה לכל אחד בהתאם למדרגתו. שכן, מדובר

17. ד"ה קא מיפלגי במתיבתא דרקי. 18. ברכות יז, א. 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועטרותיהם בראשיהם (מקיף - ועוד ענין) ונהנין כו' (פנימי)". 20. הרבי שליט"א העיר, שלמרות שהוא מאיר גם למטה, אי אפשר לומר שהוא מאיר למטה כמו למעלה, שכן "סוכ"ע - גילוי שלו בעולם העליון והתחתון שווה, ויש עוד ענין שונה לגמרי - האם כמו שהוא למע' כך מתגלה: התנשאות המלך על כל בני המדינה בשווה, אבל אינו דומה כלל לכמו שהיא בעצמו (לא בעצמותו כ"א אפילו בגילוי ובהרגש דעצמו)". 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה נוגע כאן, ולא הענין שהוא מל' כתר לי - שתיקה וביטול (לקו"ת במדבר סט, א. תערי"ב בתחלתו)". 22. תהלים כא, ד. 23. תפלת ר' נחוניא בן הקנה, הובאה ונתבארה להלן סימן כט (קמט, סע"ב ואילך). 24. ישעי' ס, כא. 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הובא כאן כי זה מחילוקי תח"מ וג"ע: בתח"מ "ועמך כולם צדיקים", משא"כ ג"ע שלא כל העם זוכה - ראה תו"א יתרו ענ, ב. לקו"ת וכו'. ולמרות שהוא אומר להלן "אך א"א להגיע למדרגה זו עד שיהא בג"ע תחלה" - הוסיף הרבי שליט"א, שלעיל כשהוא אומר "ועמך כולם צדיקים" הכוונה היא רק ש"כולם - יעמדו בתח"מ, ויהיה אז: משה והאבות כו' ועד שואב מימך. ופשיטא - גודל החילוק שבין זל"ז בהגילויים דאז, וכא"א לפום שער"ד (בג"ע) וכו'".

בגילוי? – "בסופן" דוקא – בגוף גשמי, שלכן דוקא כשהנשמה
תהיה מלוכשת בגוף בזמן התחייה – תתגלה בה אז ההתגלות
הנעלה ביותר של אור הכתר, גילוי שאין בכוח הנשמה בגן-עדן
לקבלו. והכוונה היא: לא זו בלבד שלגבי אור זה, כיוון שהוא

למעלה מהשתלשלות,

אין לגביו שום הבדל בין

נשמה לגוף. – לגבי הגילוי

שבגן-עדן שכאמור לעיל

הוא גילוי היורד

בהשתלשלות – קיים

הבדל בין נשמה לגוף,

לנשמה בגן-עדן הוא יכול

להתגלות, ואילו לנשמה

בגוף אין הוא יכול

להתגלות, אך, לגבי אור

ה"כתר" שהוא למעלה

לגמרי מהשתלשלות, אין

שום הבדל בין נשמה לגוף

– אלא אדרבה, בגוף דוקא, שהוא "סופן" – דוקא שם "נעוץ"

(נמצא) "תחלתן" אור ה"כתר", ו"סוף מעשה במחשבה תחלה

כו", פנודע. – במחשבה ישנם "תחלת המחשבה" ו"סוף

המחשבה", ובמעשה ישנם "תחלת המעשה" ו"סוף המעשה" –

והרי "סוף מעשה" דוקא הוא בתחלת המחשבה, שלכן, על ידי

מצוות מעשיות דוקא הנעשות על ידי נשמה המלוכשת בגוף

גשמי – על ידי זה דוקא ממשיכים את אור ה"כתר", כפי שהוא

אומר כאן על ידי ענין הצדקה, וכללות המצוות הרי נקראות

בשם צדקה³⁴, שעל ידי מצוות ממשיכים אור ה"כתר". שכן,

מצוות מעשיות שהן "סוף מעשה" – הן דוקא הינן ב"תחלה" של

מחשבה – תכלית הכוונה ב"כתר" ו"רצון" לבריאת העולמות.

על כל פנים מוסבר מדוע יאמרו לעתיד לצדיקים "קדוש". שכן,

לצדיקים (ו"עמך כולם צדיקים" – כל בני ישראל) יומשך

ויתגלה אור שהוא קדוש ומובדל ולמעלה מהשגה, וכיוון שהם

יתעצמו עם האור שיהיה בהם בהתגלות – לכן הם עצמם

"קדוש". אך אי אפשר³⁵ להגיע למדרגה זו, – לקלוט

בהתגלות את האור הסובב כל העולמות, עד שיהא בגן-עדן

תחלה, להשיג בחינת חכמה עלאה – חכמה עליונה, כו')³⁶

[אפשר צ"ל³⁶: כל חד] כפום שיעורא דיליה, – כל אחד כפי

1 באור פנימי המשתלשל ומתצמצם ממדרגה למדרגה ובא
2 בהתגלות לכל אחד בהתאם למדרגה שלו – אלא, האור
3 והגילוי של תחיית המתים, שהוא אור מקיף של "כתר" אינו
4 מתצמצם אלא מאיר לכולם בשווה, ויהיה זה בהתגלות גמורה,

5 בהשגת המהות, שמשגיגים

6 את המהות, כפי שהדבר

7 בענין הראיה שרואים את

8 המהות של הדבר, כפי

9 שנאמר על לעתיד²⁶

10 "ונגלה כבוד ה' וראו כל

11 בשר יחדיו", ראיית

12 המהות. וזה שאמר

13 רבותינו זכרונם

14 לברכה²⁷: "צדיקים

15 צדיקים שיאמרו

16 לפניהם קדוש", – כפי

17 שאומרים כעת "קדוש"

18 לפני הקדוש ברוך הוא, כי

19 "קדוש" הוא בחינת מובדל, שאינו בגדר השגה ודעת, כי

20 הוא למעלה מעלה מבחינת החכמה ודעת שפגועה, כי

21 "החכמה מאין תמצא" בתיב²⁸, הוא בחינת "כתר עליון"

22 הנקרא "אין" בזה הקדוש²⁹, והשפעתו והארתו בבחינת

23 גלוי, – שיוכלו להשיגו בהשגת המהות, הוא דוקא בששששמה

24 התלכלכ בגוף וך וצח אחר התחיה, – אחרי תחיית המתים,

25 ומדוע הדבר כך, שבגן-עדן, כשהנשמה היא בלי גוף, אין היא

26 יכולה להשיג בגילוי את אור הכתר, ואילו לעתיד לבוא בתחיית

27 המתים, כשהנשמה תהיה מלוכשת בגוף (כידוע³⁰ ההכרעה

28 כדעת הרמב"ן³¹, שתכלית השכר תהיה דוקא לנשמה בגוף בזמן

29 תחיית המתים), דוקא אז תוכל להשיג בגילוי את אור הכתר?

30 אומר על כך רבינו הזקן: כי "נעוץ תחלתן – המדרגה

31 העליונה ביותר שב"תחלה", בפסוק דוקא, – ככתוב בספר

32 יצירה³² ומשמעות הדבר, כפי פירוש החסידות³³, שה"תחלה"

33 שלמעלה גם מה"ראש המתפשט" (כמו המדרגות העליונות

34 ביותר של השתלשלות) – נמצאת ב"סוף" דוקא, במדרגת

35 ה"כתר" שלמעלה מהשתלשלות (למעלה אפילו מהמדרגה

36 הגבוהה ביותר של השתלשלות, שהיא "חכמה" הנקראת

37 "ראשית", שהיא היא ראשית ההשתלשלות). היכן זה יורד

26. ישע' מ, ה. 27. ב"ב עה, ב. 28. איוב כח, יב. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "במקום שהחכ' נמצאת (ג"ע) הכתר הוא בהעלם
'אין'". 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה משפטים קכא, סע"א: והחכמה כו'. ובכ"מ". 30. ספר המצוות להצ"ע (דרמ"צ) מצות
ציצית. וראה גם לקו"ת צו טו, ג. 31. בשער הגמול. 32. פרק א' משנה ד'. 33. המשך תרס"ו ע' שמו. 34. ראה ח"א פל"ז. לקמן
סימן לב. 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מה ענין פיסקא זו כאן?! – וי"ל דבא לתרץ: ע"פ הנ"ל אינו מובן מחז"ל בכ"מ
(וראה ג"כ לקמן סכ"ט) דשכר המצות בג"ע (וכולל – מצות הצדקה). – והתירוץ עפ"משינת לעיל ס"ג, אבל ה"ז רק "הארה דהארה"
וכו' – כן אינו מובן "נשמות הצדיקים כו' שהם עתה בג"ע" כמה אלפי שנים (שהזכיר כאן לעיל) מאי נפק"מ ואחני להו להשכר
(דתח"מ). – ולזה מוכרח להמשיך הבי': אך א"א כו'. ומוסיף עוד ענין – תוס' בי': תח"מ בא ע"י שטל תורה מחייה – שזהו שייך
ותלוי (כמחז"ל זה) שיהי' בסוג "כל העוסק בתורה", ובמילא תלוי גם בהשגת "בחי' ח"ע כפום שעורא דיליה" שזהו בג"ע דוקא.
ומוסיף עוד ענין – תוס' בי': לאחרי תח"מ – השכר ד"תשיחך" – וה"ז היא (דוקא) תשיחך" (התורה, ח"ע דכפום שיעורא דילי'
בג"ע). עפ"ז יומתק ג"כ שמסיים בב' סיום הכתוב: לכל תכלה גו', אף שלא הביאו (ולא רמזו אפילו) ע"ע! אלא שמסתייע להענין
שקדמו – וממתיק ע"יז גם הסדר דבכתוב, שתחלה צ"ל "כל תכלה" (כי א"פ כו' – כנ"ל) ורק אח"ז יבוא לרחבה מצותך מאד. אבל
בתחלת האגרת אין מקום להזכיר "כל תכלה גו'" – שהרי ענינה בי' הרחבות שע"י הצדקה דלמטה". 36. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:

לעיל), אבל, הרי מאיר בה גם בחינת ה"כתר" באופן של "מקיף",¹⁵
שלא בהתגלות ובהשגת המהות, אלא באופן של "ידיעת"¹⁶
המצויאות" – דבר זה נותן כוח בנשמה, שבזמן התחייה תוכל
לקבל את האור ה"סובב" בהתגלות ובהשגת המהות (כמובא
במאמר "קא מיפלגי במתיבתא דרקי"ע" ב"לקוטי תורה" פרשת
תזריע, ש"אור הסובב" מאיר לנשמה בגן-עדן באופן של
"מקיף"), הרי, שבגן-עדן שהשגת הנשמה היא בבחינת "ממלא"²¹
כל עלמין" (אור פנימי), שם ההתגלות של ענין ה"תורה" שהיא
ענין של "מוזון" ואור פנימי, "ותורתך בתוך מעי"⁴¹, כמובא בפרק
ה' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", אלא שמאירה גם הארה
מענין המצוות (שהן לבושים ומקיפים לנשמה, כפי המובא
ב"תניא" שם), ולעתיד, בתחיית המתים יהיה עיקר ההתגלות
מאור ה"סובב כל עלמין" על ידי ענין המצוות, ועל-ידי ועם ענין
התורה "טל תורה" – ש"מחיהו" ו"היא תשיחך".²⁸

שיעורו ומדריגתו, (הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ולאח"ז יקום
בתחה"מ – ע"י טל תורה – כמחז"ל³⁷) ו"טל תורה מְחַיֶּהוּ",
– כפי שחכמינו ז"ל אומרים "כל העוסק בתורה טל תורה
מחיהו" – בתחיית המתים, (הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
ולאח"כ ז"ש) וְהַקִּיצוֹת הִיא תְּשִׁיחָהּ בּוֹ"³⁸, וְדִי לְמִבִּין. –
שכפי המוסבר במסכת אבות³⁹ זה מוסב על עולם הבא, שכן
התחלת הפסוק⁴⁰ היא "חיו מתוך וגו' הקיצו ורגנו שוכני עפר",
ולאחר מכן מסיים "כי טל אורות טליך" שעל כך דורשת הגמרא
9 "כל העוסק בתורה, אור תורה מחיהו", כשהכוונה היא על "טל
10 תורה". הרי כדי להגיע למדריגה שתהיה בתחיית המתים,
11 שיוכלו לקבל בגילוי את האור ה"סובב כל עלמין", מן ההכרח
12 שהנשמה תהיה לפני-זה בגן-עדן ותשיג "חכמה עליונה"
13 בהתאם לשיעורה ולמדריגתה, למרות שהשגת הנשמה בגן-עדן
14 היא בבחינת "ממלא כל עלמין" בלבד, אור פנימי (כמוסבר

יום חמישי כ"ו אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קבו, וזהו רחבה מצותך... עד עמ' קבו, מנוחה בו:

חסד זה והתגלות זו. וזהו לְשׁוֹן "מֵאֲדָר", – "רחבה מצותך מאד",⁵⁵
שְׁהוּא בְּלִי גָבּוּל וְתַכְלִית. – שמצות הצדקה היא כלי רחב בלי
57 גבול ותכלית לקבלת ההתגלות האלקית שהיא בלי גבול
58 ותכלית. אַכְּל – התחלת הפסוק "רחבה מצותך מאד" היא:
59 "לְכָל תַּכְלָה – רִאֲיָתִי
60 קִץ", "תַּכְלָה" – הִיא
61 מְלִשׁוֹן "בְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ"
62 שְׂבִנְיָ-עֵדֶן, – הרי לכך
63 ראיתי קץ, שיש לה קץ
64 וגבול, שְׁהוּא בְּבִחִינַת
65 "קִץ" וְתַכְלִית וְצִמְצוּם
66 בְּנִיבָר לְעֵיל, – שהאור
67 המאיר בגן-עדן הוא
68 מבחינת "ממלא כל
69 עלמין", שהוא אור מוגבל
70 ומצומצם. ב"לקוטי לוי
71 יצחק" להרה"ג ר' לוי

אגרת הקדיש

וזהו רחבה מצותך מאד היא
מצות הצדקה שהיא כלי ושטח רחב מאד להתלבש
בה הארת אור א"ס ב"ה (וכמ"ש לבושו צדקה) אשר
יאיר לעתיד בבחינת בלי גבול ותכלית בחסד חנם
באתערותא דלתתא זו הנק' דרך ה' וזהו לשון מאד
שהוא בלי גבול ותכלית. אבל לכל תכלה ראיתי קץ
תכלה היא מלשון כלות הנפש שבג"ע שהיא בבחי'
קץ ותכלית וצמצום כג"ל ולכל תכלה הוא לפי שיש
כמה וכמה מעלות ומדרגות ג"ע זה למעלה מזה עד
10 רום המעלות כמ"ש בלקוטי הש"ס מהאריז"ל בפ'י

29 להלן, חזר רבנו הזקן לפרש הפסוק "רחבה מצותך מאד",
30 שלעיל פירש המלה "מצותך" שהכוונה היא למצות הצדקה
31 הנקראת "מצותך" (המצוה שלך), המצוה של הקדוש ברוך הוא.
32 בעת יפרש המלה "רחבה", שמצות הצדקה היא כלי ושטח רחב,
33 שתוכל להתלבש בה
34 ההתגלות של "אור אין
35 סוף" שתהיה בזמן
36 התחייה. ובלשון רבינו
37 הזקן: וְזֶהוּ "רַחְבָּהּ
38 מִצְוַתְךָ מֵאֲדָר", הִיא
39 מִצְוַת הַצְדָּקָה, שְׁהוּא
40 בְּלִי וְשִׁטַּח רַחֵב מֵאֲדָר,
41 לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהּ הָאֲרֵת –
42 והתגלות, אור אֵין-סוּף
43 בְּרוּךְ-הוּא (וְכַמּוֹ)
44 שְׂבִתּוֹב: – בפיוט ראש
45 השנה: "לְבוּשׁ צְדָקָה",

יצחק שניאורסאהן, אביו של כ"ק רבינו, מפרש את שלשת
הענינים של "קץ", "תכלית" ו"צמצום", שהם בשלשת בחינות
האור המאיר בגן-עדן, וכן מסביר מדוע המלה "קץ" כתובה
בפירוש בפסוק, "לכל תכלה ראיתי קץ", ולא הענין של "תכלית"
ו"צמצום". ו"לְכָל תַּכְלָה" – לכל סוגי הגעגועים וכלות הנפש,
כיוון שמדובר כאן אודות כלות הנפש והגעגועים שבגן-עדן
דוקא – מדוע, איפוא, הוא אומר "לכל תכלה" – הוּא לְפִי
שֵׁישׁ בְּמָה וְכַמָּה מַעְלֹת וּמִדְרָגוֹת נִזְעָדָן זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה
עד רום המעלות, כְּמוֹ שְׂבִתּוֹב בְּלִקּוּטֵי הַש"ס מֵהָאֲרִיז"ל

– שצדקה היא לבוש לקבלת "אור אין סוף" ברוך-הוא, אֲשֶׁר
יֵאֵר לְעֵתִיד בְּבִחִינַת בְּלִי גָבּוּל וְתַכְלִית בְּחֶסֶד חָנָם – של
48 הקדוש ברוך הוא, בְּ"אַתְעָרוּתָא דְלִתְתָּא" – על ידי עבודת
49 האדם למטה בענין חסד וצדקה, וְ, הַנִּקְרָאת "דְּרָךְ ה'". –
50 ובנוצר לעיל (בתחילת האגרת) שלמרות שישנה התעוררות
51 מלמטה על ידי עבודת הצדקה – בכל זאת זה "חסד חנם", שכן,
52 לאמיתו של דבר התעוררות האדם מלמטה אינה בערך כלל
53 שהיא תעורר התעוררות כזו למעלה של התגלות אלקית בלתי
54 מוגבלת כזו, אלא זה חסד חנם, והצדקה היא כלי בלבד לקבלת

- 1 בפרוש מאמר רבותינו זכרונם לברכה⁴²: "תלמידי חכמים
- 2 אין להם מנוחה בו", – לא בעולם הזה ולא בעולם הבא,
- 3 מפרש האריז"ל, שהכוונה
- 4 היא, שעולים תמיד
- 5 ממדרגה למדרגה¹ מארז"ל ת"ח אין להם מנוחה בו' שעולים תמיד
- 6 בהשגת התורה שאין² ממדרגה למדרגה בהשגת התורה שאין לה סוף בו'
- 7 לה סוף בו', – ואין להם³ עד אחר התחי' שיהיה להם מנוחה בו':
- 8 מנוחה לעמוד במדריגה
- 9 אחת, אלא הם עולים תמיד ממדריגה למדריגה, עד אחר
- 10 התחי' שיהיה להם – אז, מנוחה בו': – כמו אחרי זמן
- 11 התחי' הנקרא "יום שכולו שבת ומנוחה"⁴³, שכן, יתגלה אז
- 12 אור מ"עצמות אין-סוף"
- 13 ברוך-הוא", שאין בו שום
- 14 התחלקות של מדריגות,
- 15 הרי שלא שייך אז שום
- 16 עליה ממדריגה למדריגה,
- 17 אלא זה ענין של מנוחה
- 18 ועונג מ"עצמות אין-סוף ברוך-הוא".

יום שישי כ"ז אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכו, יח כתיב מה 'פית... עד עמ' 252, בלק"א.

- 19 יח. כבר הוזכר לעיל כמה וכמה פעמים, שהאגרות קודש (ש"בני הגאון
- 20 המחבר" קבעו ב"אגרת הקודש" כחלק מספר ה"תניא") נכתבו רובן
- 21 ככולם כעניני התעוררות לעבודה בפועל¹ ובמיוחד בענין הצדקה
- 22 בהקשר ל"כולל חב"ד", להחזיק בעוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל.
- 23 בהתאם לכך הרי אגרת שלמראית עין לא נראה שמדובר בה אודות ענין
- 24 של עבודה בפועל או של צדקה, ראוי להשתדל למצוא את הקשר שבין
- 25 הענין אודותו מדובר ב'אגרת קודש' זו לעבודה בפועל בכלל ולצדקה
- 26 בפרט, ואם הדבר אפשרי – גם את ההמשך של אותה אגרת קודש למה
- 27 שדובר באגרת הקודמת, ואשר לכן קבעו בני הגאון המחבר אגרת זו
- 28 אחרי האגרת שלפניה?²
- 29 באגרת הקודש סימן ח"י מסביר רבנו הזקן שני סוגים כלליים באהבה ה'
- 30 – סוג אחד של אהבה הבאה מלמעלה ואין בכוח עבודת האדם להגיע
- 31 אליה, שכן היא רק ענין של מתנה מלמעלה, וזו היא בחינת ומדריגת
- 32 "אהבה בתענוגים" שהיא מעין עולם הבא (שם "נהנין מזיו השכינה"),
- 33 כלומר, אהבה זו יש בה משום הנאה ותענוג מאלקות. סוג שני של אהבה
- 34 – אהבה של צמאון ותשוקה לאלקות, אליה יש בכוח האדם להגיע על
- 35 ידי עבודתו והתבוננותו.
- 36 שייכות אגרת הקודש הזו לאגרת הקודמת (סימן יז), ובמילא מה היא
- 37 מוסיפה בעבודה בפועל בכלל ולגבי ענין הצדקה במיוחד – יכול להיות
- 38 שהיא: הרי באגרת הקודש הקודמת בא ליד ביטוי המעלה הנעלית של
- 39 עבודת הצדקה, שבעשיית מצות צדקה, יש באמת לאדם העושה, בשעת
- 40 מעשה, גם מגן-עדן וגם מעולם הבא, מומן התחייה (שכן, בגן-עדן יתגלו
- 41 ה"פירות" בלבד – הארה דהארה של המצוה, ובעולם הבא (בזמן
- 42 התחייה) תתגלה ה"קץ", השכר של המצוה עצמה). שבענין ההתגלות,
- 43 שהאדם "יקח" אותו בענין של הבנה ובאופן של השגת המדות שהוא
- 44 מבין את המדות של האלקות שבמצוה – הרי זה יהיה רק בגן-עדן
- 45 ובעולם הבא. אך, עצם הענין יש לאדם בשעה שהוא מקיים את המצוה
- 46 (שהוא מתחבר עלי-ידיה "מצוה" מלשון "צוואת וחיבור") עם "עצמות
- 47 אין-סוף ברוך-הוא", מצוה המצוה. שלכן "פה שעה אחת בתשובה
- 48 ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא"³, שעצם עשיית תשובה
- 49 ומעשים טובים (שעל-ידי הקדמת התשובה, המעשים של המצוות הם –
- 50 טובים ומאירים⁴) בעולם הזה טוב יותר מאשר כל הבחינות והמדריגות
- 51 של עולם הבא.
- 52 אך, כל זה הוא באופן של "העלם", שאין האדם חש בכך, ואין זה בגילוי
- 53 בנפשו. באגרת הקודש זו – סימן ח"י – יסביר רבנו הזקן שני סוגים אלה
- 54 באהבה, שאהבה היא הרי ענין של התגלות בנפש (הרגש הנפש באופן
- 55 של התגלות). סוג אחד של אהבה ("אהבה בתענוגים") הוא התגלות
- 56 שיש לה שייכות להתגלות שתהיה לעתיד-לבוא בתחיית המתים, שכן
- 57 כיוון שיהיה אז "צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו
- 58 השכינה"⁵, ההנאה והתענוג מ"שכר מצוה" שיתגלה אז, לכן אהבה זו
- 59 היא "אהבה בתענוגים", אהבה מלווה בענין של תענוג, וכפי שהוא אכן
- 60 מזכיר, שזה "מעין עולם הבא ממש שנהנין בו" (מזיו השכינה). האהבה
- 61 השניה, שהיא באופן של כוסף ותשוקה (שהוא רוצה להיות דבוק
- 62 באלקות). היא התגלות ומעין הגילוי שבגן-עדן, שם קיים "תכלה", כוסף
- 63 ותשוקה, בקץ וגבול (כפי שהסביר באגרת הקודש הקודמת את הפסוק⁶
- 64 "לכל תכלה ראיתי קץ", שלכוסף ולכליין שבגן-עדן יש קץ וגבול). כך,
- 65 שלא זו בלבד שיש ליהודי בשעה שהוא מקיים את המצוה, עצם ענין
- 66 ההתקשרות עם הקדוש-ברוך-הוא (מצוה המצוה) שזה הרי באופן של
- 67 העלם; אלא יכול גם שתהיה לו התגלות מכך בנפשו – גם מההתגלות
- 68 שהיא מעין הגילוי שב"גן-עדן", וגם (אפילו) התגלות שהיא מעין הגילוי
- 69 של לעתיד-לבוא בתחיית המתים.
- 70 שכן, למרות שלא כל אחד יכול להגיע ל"אהבה בתענוגים" שהיא ענין
- 71 של מתנה מלמעלה – הרי מדובר בחסידות⁷ בענין "גביע הכסף" שטמן
- 72 יוסף "באמתחת בנימין" ש"יוסף" זה מדריגת צדיקים, ו"בנימין" – מדריגת
- 73 בינונים (ו"מדת הבינון" היא הרי "מדת כל אדם"⁸), "גביע הכסף" הוא
- 74 מדריגת "אהבה בתענוגים" ("כסף" מלשון "כסוף נכספת"⁹) השייך
- 75 ליוסף, הרי זה יורד לפעמים גם לבנימין (לבינונים). אלא באופן של
- 76 "הטמין", שהוא עצמו אינו יודע מכך; וכפי שרבנו הזקן אומר בפרק י"ד

42. סוף ברכות. 43. סוף מסכת תמיד. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכל' הסכמת הרבנים שי' בני הגאון המחבר ז"ל נ"ע: להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשו". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כי נסדרו לא ע"פ סדר הזמן שנכתבו כ"א ע"פ סדר הענינים (סה"ש תש"ה ע' 110)". 3. אבות פ"ד מ"ז. 4. לקר"ת מטות פב, א. ובכ"מ. 5. ברכות יז, א. 6. תהלים קיט, צו. 7. לקו"ת מסעי ד"ה לבאר ענין המסעות אות ב'. 8. לעיל ח"א ר"פ י"ד. 9. ויצא לא, ל.

החיים. שכן, אין הוא שייך לזה, כי אין דרך להשיגה על-ידי
יגיעת בשר, כמו היראה, ששואלין עליה: "יגיעת ביראה",
ו"אזי לבשר שלא נתנוע ביראה", - להגיע ל"יראה", כמו
שכתוב ב"יראשית חכמה"¹⁶, וכתוב ב"יראה" - לגבי "יראה"
כתוב¹⁷: "אם תבקשנה
בכסף וגו'", -

וכמטמונים תחפשה או
תבין יראת ה', מלמד
שצריכה - ה"יראה",
יגיעה רבה ועצומה
במחפש אחר אוצרות.
- כנזכר בפרק מ"ב בחלק
הראשון של ספר
ה"תניא", שכמו מי
שמחפש אוצר שבוודאי
טמון בקרקע, שאז אין
הוא מתעייף בעבודת
החפירה, בידעו בוודאות
שהאוצר נמצא במעמקי
האדמה - כך על יהודי
לחפש, לחפור, עד שיגיע
לאוצר של יראת שמים
שנמצא בוודאי ב"בינת
הלב" של כל יהודי. ברם,
כל האמור הוא ביחס
לענין של "יראה",

שאפילו לגבי המדרגה העליונה ביותר ביראה, "יראה עילאה"
(עליונה). גם כן שייך להתייגע ולהשתדל להגיע אליה. שכן,
על ידי יגיעה הוא בוודאי יגיע אליה. אבל אהבה רבה זו
[אהבה בתענוגים], נופלת לאדם מאלוה מלמעלה בלי
שייכין ויכוון לה, - אך, היא באה אך ורק אחר שנתנוע
ב"יראת הרוממות", - במדרגה העליונה שב"יראה", שהוא
ירא מפני רוממותו של הקדוש ברוך הוא, ו - אחרי ש - הניע
לתכלית מה שיוכל להשיג ממנה - מיראת הרוממות, לפי
בחינת נשמתו - שאחד בהתאם לשורש נשמתו יכול להגיע
למדרגה זו ביראה, ושני - למדרגה עליונה יותר, הרי, אם
הוא כבר הגיע למדרגה העליונה ביותר שבכוונו להגיע - אזי
ממילא באה ה"אהבה בתענוגים" מלמעלה, לשבן
ולהתייחד עם היראה, כי "דרבו של איש לחור בו", -
על אשה¹⁸ כמו שנתבאר פלפולני אמרים. - ב"תניא" חלק
ראשון, פרק מ"ג, שאהבה נקראת "איש" ו"זכר", ויראה נקראת
"אשה יראת ה'"¹⁹ - כוונת מאמר רבותינו ז"ל זה: "דרבו של
איש לחור על אשה" בעבודה היא, שדרך בחינת אהבה זו היא
לחור ולהגיע היכן שישנה "יראה".

1 בחלקו הראשון של ספר ה"תניא", שגם על העבודה של "שמחו צדיקים
בה"¹⁰, צריכה להיות השתדלות. שכן, יכול להיות שזה יהיה אצלו
3 באופן של "עיבור" של נשמת צדיק. כך, שגם האהבה של "אהבה
4 בתענוגים" שהיא מעין ההתגלות של עולם הבא ושל זמן התחייה - יכול

5 להיות שתהיה ביהודי
6 התגלות מעין זו על ידי אופן
7 של שלימות בקיום המצוות,
8 שהוא מקיים מצוות בחיות
9 של אהבה ה'.
10 בתיב: - כתוב¹¹: "מה
11 יפית ומה נעמתי, אהבה
12 בתענוגים"¹². - מה יפית
13 ומה נעמתי להתחבר אתך
14 על-ידי "אהבה"
15 בתענוגים", על ידי אהבה
16 שיש בה משום הנאה
17 ותענוג בדביקות של
18 האהבה, שלא באופן
19 שהאהבה מחפש את
20 הנאה ורוצה להיות
21 דבוק בו, אלא שהוא כבר
22 דבוק בנאה ויש לו
23 תענוג מהדביקות
24 ומהאהבה. הנה שני מיני
25 - וסוגי אהבות הן, -
26 באהבה ישנן מדרגות

27 מרובות, אך באופן כללי ישנם שני סוגים כלליים: הא' -
28 "אהבה בתענוגים", דחינו שמתענג על ה' ענג נפלא,
29 בשמחה רבה ועצומה, שמחת הנפש וכלותה, במעמדה כי
30 טוב ה' ונעים, נעימות ערבות עד להפליא, - לא נעימות
31 ועריבות של השגה שמשגים, אלא באופן של "פלא",
32 שלמעלה מהשגה, מעין עולם הפא ממש, ש - בעולם הבא
33 הרי צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם וינהנין בו, -
34 ומתענגים מאלקות, ועל זה - על אופן האהבה בתענוג
35 ושמחה מאלקות, בתיב: - כתוב³³: "שמחו צדיקים בה"; -
36 שבצדיקים ישנו אופן התענוג ושמחה באלקות, ולא כל אדם
37 זוכה לזה, וזו היא בחינת "בהנה" - כהנים שעבודתם היא
38 בבחינת פרעותא דלבא שבוחר תקדוש³³, - העבודה
39 בכהנים היתה באופן של "חשאי", שלא בשיר ורצוא של כוסף
40 ותשוקה וכליון כפי שזה היה אצל הלויים, האופן של חשאי
41 ו"רעותא דלבא" הוא רצון עצמי של פנימיות הלב, ועל זה
42 נאמר¹⁴: "עבודת מנהג וגו'" - אתן את כהנתכם - שבחינת
43 הכהונה ("אהבה בתענוגים") היא באופן של מתנה מלמעלה,
44 והנה תקרב וגו"¹⁵. - לאופן זה של עבודה, זה לגבי היפר

10. תהלים צז, יב. 11. שיר השירים ז, ז. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' רבים - תו"א תולדות ה, א באריכות (בקיצור בסה"מ תקס"ח לאדה"ז)". 13. ראה זח"ג קצו, ב. 14. קרח יח, ז. 15. שם. 16. צ"ע מקומו. 17. משלי ב, ד ואילך. 18. קידושין ב, ב. 19. משלי לא, א.

יום שבת קודש כ"ח אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 252, והשנית היא אהבה... עד עמ' קכו, דעהו:

אגרת הקדש

לְהַרְשָׁה – ראשית דבר לגרש את הקליפה, מִהַגּוֹף לְגַמְרִי, –
שלא תהיה לה שום שליטה על אברי הגוף, מִמִּחְשָׁבָה – שלא
יחשוב שום ענינים שהם היפך רצון ה', שזה ענין של קליפה,
דְּבוּר – שלא ידבר שום דיבורים שהם היפך רצון ה', וּמַעֲשֵׂה
– שלא יעשה שום
מעשים שהם היפך רצון

ה', ש' – שלשה ענינים
אלה הם בְּמִחָה וְלִשְׁוֹן
וּרְמִי"ח אֲכָרִים, – שהמוח
לא יחשוב, הלשון לא
תדבר והאברים לא יעשו
שום ענינים של קליפה.
וְאַחֲרֵיכָךְ יוּכַל נִסְכָּן
לְהוֹצִיא מִמִּסְגֵּר אֲסִיר
בְּחֻזֶּק יָד, – אחרי שלא
ירשה לקליפה להתלבש
בגופו, להישמר בענינים
של "סור מרע", שלא
לחשוב ולא לדבר ולא
לעשות ענינים של קליפה
(ענינים שהם היפך רצון
ה'), יוכל גם לגלות את
ה"אהבה המסותרת",
שתבטא בגלוי בענינים
של "עשה טוב", שהמוח
יחשוב בגדלות ה', דבר
שיביא אותו לחוש בגלוי
אהבה לה, ובאהבה זו

ללמוד תורה ולקיים מצוות בדיבור ובמעשה, דְּהֵינּוּ, לְהִיּוֹת
חֻזֶּק וְאִמּוּן לְפִי בְּגִבּוּרִים, לְהִיּוֹת הָאֱהָבָה הַמִּסְתֵּרֶת נְגִלִית
בְּגִלּוֹי רַב בְּכָל בָּחוֹת חֲלָקִי תִּנְפֵּשׁ שְׂבִינּוֹת. בְּלֹמַר,
הַעֲקֹר בְּשֶׁכֶל וּבְמִחְשָׁבָה שְׂבִינּוֹת, – שכן, השכל עוזר הרי
לגילוי האהבה, וכשהאהבה היא בהתגלות – מביא הדבר
להתאמתות האהבה בשאר האברים, שֶׁהַשֶּׁכֶל יִחְשֹׁב וְיִתְבּוֹנֵן
תָּמִיד בְּפִי שֶׁכָּל וְהַשֶּׁכֶל יִתְבּוֹנֵן בְּבוֹרָא וְיִתְבּוֹנֵן, אִיךָ שֶׁהוּא חַי
הַחַיִּים בְּכָל־ל – בעולם, וְחַי נִשְׁמָתוֹ בְּפִרְמִי, – הנשמה היא
הרי חיי האדם, והקדוש־ברוך־הוא החיים של הנשמה, וְעַל בֶּן
– ולכן, יִכְסֹף וְיִתְאָוֶה לְהִיּוֹת דְּבוּק בּוֹ וְקָרֹב אֵלָיו, בְּסֶפֶךְ
טִבְעִי, בְּכֵן הַכּוֹסֶף – המשתוקק לְהִיּוֹת תָּמִיד אֲצֵל אֲבִיו,
וּכְמוֹ אִשׁ הַעוֹלָה לְמַעַלָּה תָּמִיד בְּטִבְעָהּ לְמִקּוּרָהּ. – כפי
שהסביר בפרק י"ט בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שטבע
האש הוא שהיא נמשכת תמיד למעלה לשרשה, וְכָל מֶה
שִׁיתְמִיד לְחֶשֶׁב בְּשֶׁכֶל בְּסֶפֶךְ זֶה – השתוקקות זו, בְּכָה
וְיִתְבּוֹנֵן וְיִתְפַּשֵּׁט בְּסֶפֶךְ זֶה גַם בְּפִי וּבְכָל אֲכָרֵי לְעִסֵּק

וְהַשְׁנִית – הסוג השני היא אהבה וְתִתְאָוֶה, שֶׁהַנֶּפֶשׁ מִתְאָוֶה
וְיִתְבּוֹנֵן וְיִתְפַּשֵּׁט לְדַבָּקָה בָּהּ, לְצִדֵּר – להיות קשור, בְּצִדֵּר
הַחַיִּים, וְקָרִיב אֵלָהִים מִזֶּה לָהּ מְאֹד, וְכו' – בקרבה אל
האלקים, תִּתְפַּיֵן, – חפצה ורצונה הפנימי הוא רק להיות קרוב
אל הקדוש ברוך הוא, וְרַע
לָהּ מְאֹד לְהִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ

וְיִתְבּוֹנֵן חֲסִידֵי שְׁלֹמֹה,
לְהִיּוֹת מִחְצָה שֶׁל בְּרוֹל
מִהַחֲצִינֻתִּים – מהקליפות
שֶׁהֵן הֵיפך הַקְדוּשָׁה,
מִפְּסָקָת – בינו לבין
אלקות חֲסִידֵי שְׁלֹמֹה. –
מחיצה כזו מתהווה
למענינים שהם היפך רצון
העליון, הרי רע הדבר
במאד שיהיה כך חס'י
ושלום. כלומר, באהבה
שהוא רוצה להיות קרוב
להקדוש ברוך הוא,
בלולה גם יראה, שלא
להיות רחוק חֲסִידֵי שְׁלֹמֹה
מאלקות. ב"לקוטי לוי
יצחק" להרה"ג וכו' ר' לוי
יצחק שניאורסאהן, אביו
של ב"ק רבינו, מסביר את
הלשונות
"אהבת", "חפיצה"
ו"לדבקה" במדריגות

שונות של הנשמה כפי שהן בארבעת העולמות: "מתאוה" –
בעשיה, "אהבת" – ביצירה, וכו'. וְאִתְבָּהּ זֶה הוּא מִסְתֵּרֶת
בְּלֵב בְּלֵל יִשְׂרָאֵל, – של כל אחד מישראל, אֲפִלּוּ בְּרִשְׁעִים,
– כפי שמוסבר בפרוטרוט בפרק י"ח וי"ט בחלק הראשון של
ספר ה"תניא", שאהבה מסותרת זו ישנה גם ברשעים, וּמִמֶּנָּה –
מהאהבה המסותרת, בָּאָה לָהֶם – לרשעים, הַתְרַשָּׁה. – החרטה
שישנה ברשעים אחרי עשיית עבירה (כמאמר חכמינו ז"ל:
"רשעים מלאים חרטה") – באה מאהבה מסותרת זו. אלא, אם
כך הדבר, שיש להם אהבה זו להקדוש ברוך הוא – מדוע,
איפוא, הם רשעים? אומר על כך רבנו חזקן להלן: אִךְ מִפְּנֵי
שֶׁהֵיא מִסְתֵּרֶת וְנִעְלָמָה בְּבַחֲנֵית גְּלוּת בְּגוֹף – הרי הקליפה
יכולה לשלוט עליה, וְהוּא רוּחַ שְׁמוֹת הַמַּחֲמִיָּא לְאָדָם.²⁰ –
ה"רוח שטות" מכסה ומסתירה על אהבה זו, שלא יחוש שעל
ידי החטא הוא מתרחק וניתק מהקדוש ברוך הוא, וְעַל כֵּן, –
ולכן, עֲבוּדַת הָאָדָם לְקוֹנוֹ הִיא, לְהִתְחַזֵּק וְלִהְיוֹת נִגְבֵּר עַל
הַקְלִפָּה בְּכָל מִכָּל בָּל. – בכל הענינים, דְּהֵינּוּ, מִתְחַלֵּל

32 שְׁתַּחֲוֶה הָיָא – בלבד, עֲקֶרְת הַבֵּית – בעלת הבית, השליטה
33 היחידה של הלב, לְמַשֵּׁל בְּצִרְתָּהּ וּלְגִרְשָׁהּ הַחוּצָה מִמַּחֲשָׁבָה
34 דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה עַל־כָּל־פְּנִים, הָגֵם שְׁלֹא יוּכַל לְשַׁלַּח לְגִמְרִי
35 מִלְּבֹ, – שלא תהיה לו שום תאוה בלב, שכן, אהבה זו היא

36 הרי ב"בינונים", בהם

37 קיימת בלב התאוה של

38 הנפש הבהמית, אלא

39 שהוא לא נותן שתעלה

40 במחשבה דיבור ומעשה

41 (כפי שהוסבר למעלה

42 בפרק י"ב בחלק הראשון

43 של ספר ה"תניא", עַל־

44 כָּל־פְּנִים תִּהְיֶה הָיָא

45 מְסֻתֶּרֶת בְּבַחֲנֵת גְּלוּת

46 וְעִבְדוּת לְעֶקְרַת הַבֵּית

47 וְנִבְרָתָהּ, – היא האהבה

48 לאלקות, שבמקום

49 שהאהבה לאלקות תהיה

50 "אהבה מסותרת"

51 ובבחנת גלות – תהיה התאוה של הנפש הבהמית מסותרת

52 ובבחנת גלות, לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ – בתאוה, לְדַרְכֵּים הַכִּרְחִים

53 לָהּ לְבַד, כְּאִכִּילָה וְשִׁתִּיתָה, – שכדי שהנפש האלקית

54 תתקיים בגוף ותוכל לקיים תורה ומצוות, מן ההכרח שהאדם

55 יאכל וישתה – הרי שישתמש ברצון הנפש הבהמית לענינים

56 גשמיים, לבצע רצון הנפש האלקית בענינים של תורה

57 ועבודת ה', כְּדַרְכֵּיתִיב: – כמו שכתוב²⁴: "כָּכָל דְּרָכֶיךָ

58 דַּעְהוּ: – בכל הדרכים שלך תדע את (ותהיה קשור אל)

59 הקדוש־ברוך־הוא, כלומר, מדובר, אודות "דרכיך", הדרכים

60 והענינים הגשמיים של האדם. אך, שיהיה בזה "דעהו",

61 הדעת וההתקשרות באלקות, משתמשת הרי הנפש האלקית

62 ברצון של הנפש הבהמית כדי שיהיה "דעהו"²⁵.

1 בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, לְדַבְּקָה בָּהֶם – על ידך, בַּה' מַמַּשׁ, דְּאוֹרִיתָא
2 וְקִדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כָּלָא תִדְּ, כִּי, תוֹרָה וְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא
3 הֵם דְּבַר אֶחָד, וְלִכֵּן תִּשְׁפִיעַ אַהֲבָה זֶה בְּמוֹחוֹ וּבְפִיו וּבְשֹׁאֵר
4 אַבְרִים, לְלַמּוֹד תוֹרָה וְלִקְיִים מִצְוֹת בְּאַהֲבָה זֶה. וְעַל כֵּסֶף זֶה

5 – על אהבה זו, שְׁכַנְלוּ

6 רַב, כְּתִיב: – כְּתוּב²²:

7 "צִמְאָה נַפְשִׁי וְגו'", – 1

8 לאלקים, כְּאִדָם הַצִּמָא 2

9 לָמִים וְאֵין לוֹ תַעֲנוּג 3

10 עֲדִין כָּלָל. – כשהוא 4

11 מרוד את צמאנו, יש לו 5

12 תענוג; אך, בדיתו צמא, 6

13 אין לו שום תענוג, אלא 7

14 צמאון חזק – כך אהבה זו 8

15 היא ענין של צמאון 9

16 לאלקות, לא אהבה שיש 10

17 בה תענוג תוך כדי השגת 11

18 דביקות באלקות, כפי 12

19 שהדבר במדריגה

20 הראשונה של "אהבה בתענוגים", אלא כאן מדובר בצמאון

21 לאלקות. וְגַם עַל כֵּסֶף זֶה וְאַהֲבָה זֶה הַמוֹסְתֶּרֶת בְּנוֹ, אֲנוֹ

22 מְעִתִּירִים – אנו מתפללים לָהּ לְהִיטֵי בְּעִירָנָה, לְהוֹצִיאָהּ

23 מִמִּסְתָּרָה, – כלומר, למרות שאהבה זו איננה ענין שעל האדם

24 לזכות שיעניק לו אותה מלמעלה, שכן עצם אהבה זו ישנה

25 בכל אחד מישראל, וגילוי אהבה זו תלוי הרי בעבודתו

26 ובהתבוננותו – בכל זאת גם על אהבה זו מתפללים אל

27 הקדוש־ברוך־הוא שיעזור להתגלותה ולהוציא אותה

28 מההעלם אל הגילוי, וְשִׁיתִיהָ הַלֵּב מִלֵּא מִמִּנְהָ לְבִדָּהּ, וְלֵא

29 תִּכְנֵם צִרְתָּהּ בְּבִיתָהּ – שלא תשרור בלב שום אהבה אחרת

30 ותאוה שהן נגד האהבה להקדוש־ברוך־הוא, שְׁהִיא – ה"צרה"

31 היא תִּתְּנוֹת עוֹלָם תִּהְיֶה, – שהתאוה היא ניגוד לאהבת ה', רַךְ

21. ראה זח"א כד, א. ח"ב ס, א. 22. תהלים מב, ג. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוכרח להוסיף זה כאן - לתרץ מש"כ ס"ד שזה הגילוי נעשה לא ע"י התבוננות כ"א ע"י תפלה וצדקה. - ועפ"י יש בעבודתו זה גם שייכות לצדקה". 24. משלי ג, ו. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכפס"ד השו"ע אור"ח סר"ל בארוכה". 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עצ"ע מהי השייכות להכתוב מה יפית גו? ! וי"ל ע"פ המבואר בתו"ח שם הטעם להיופי והנועם ובאופן דהפלאה (מה גו' ומה גו') - מובן שאהב"ת היא כמבואר באגה"ק כאן (וכן בנוגע לאהמ"ס - שלכן אין בה ההפלאה דיופי ונועם)".

המשך ביאור למס' מנחות ליום שישי עמ' ב

10 הגמרא דנה במנין הגביעים, הכפתורים והפרחים. מקשה הגמרא: 11 בְּשִׁלְמָא – מובן מנין הנביעים שהם עֲשָׂרִים וְשִׁנִּים, דְּכִתִּיב (שמות כה 12 לד) 'וּבִמְנוֹרָה אֲרָבָעָה נְבִיעִים' וגו', דהיינו בקנה האמצעי, וכתוב (שם 13 כה א) 'שִׁלְשָׁה נְבִיעִים מִשְׁקָדִים בְּקֶנֶה הָאֶחָד כְּפִתוּר וּפְרָח וְגו' 14 וְשִׁלְשָׁה גְבִיעִים מִשְׁקָדִים בְּקֶנֶה הָאֶחָד כְּפִתֵּר וּפְרָח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקְּנִים 15 הַיֵּצְאִים מִן הַמְּנוֹרָה. נמצא מנין הגביעים כך, אֲרָבָעָה גְבִיעִים וְיָדָה 16 – של הקנה האמצעי, האחד למטה מעל הירך, ושלושה למעלה 17 בסוף הקנה,

1 ממקום ששמו כרתי. פְּרָחִים לָמָּה הֵן דוּמִין, כְּמִין פְּרָחִי הַעֲמוּדִין – 2 ציורים שמציירים בעמודים. וְנִמְצְאוּ גְבִיעֵין עֲשָׂרִים וְשִׁנִּים, כְּפִתוּרִים 3 אַחֵר עֲשָׂר, פְּרָחִים תִּשְׁעָה. גְבִיעִים מְעַבְּדִין זֶה אֶת זֶה, שֶׁאֵם חֶסֶר אֶחָד 4 הרי זה כאילו אין גביעים כלל. כְּפִתוּרִים מְעַבְּדִין זֶה אֶת זֶה, שֶׁאֵם 5 חסר אחד הרי זה כאילו אין כפתורים כלל. פְּרָחִים מְעַבְּדִין זֶה אֶת 6 זֶה, שֶׁאֵם חֶסֶר אֶחָד הרי זה כאילו אין פרחים כלל. וְכֵן גְבִיעִים 7 כְּפִתוּרִים וּפְרָחִים מְעַבְּדִין זֶה אֶת זֶה, שֶׁאֵם חֶסֶר גְבִיעַ אֶחָד או 8 כפתור אחד או פרח אחד, הרי זה כאילו אין במנורה גביעים 9 כפתורים ופרחים כלל.

יום ראשון

יום רביעי

כב אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נצבים וילך, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קוֹקֹז. סד"ס.
תניא: וזה שארז"ל . . . מנוחה כו'.

תורת החסידות דורשת, כי תחלה להוכיח צריכים להסיר את הצפרנים, ניט שטעכען זיך, כי בטופרהא אחידן, יעדער שטאך איז קליפה וסטרא אחרא, ואחר נטילת הצפרנים צריך להיות נטילת ידים, כמבואר ענינה בדא"ח, המשכת המוחין למדות.

תורת החסידות דורשת, כי תחלה להוכיח צריכים להסיר את הצפרנים, לא לדקדק, כי "בטופרהא אחידן" [=בצפרנים נאחזות], כל דקירה היא 'קלפה' ו'סטרא אחרא'; ואחר נטילת הצפרנים צריך להיות נטילת ידים, כמבאר ענינה בדא"ח [דברי אלקים חיים, חסידות], המשכת המוחין למדות.

יום שני

יום חמישי

כג אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נצבים וילך, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קח־קיב. סו"ס.
תניא: יח. כתיב . . . 252 בלק"א.

ר' משה, בנו של רבנו הזקן, בלמדו – והוא אז כבן חייא שנה – הסוגיא בשבחו של חכמים בגטין (סז א) נסתפק במאמר רשב"י [=רבי שמעון בן יוחאי] שם "שנו מדותי", שיש בזה שני פרושים: למדו תורתי (רש"י) או מדותי בפשוטו. בתוך כך נכנס רבנו הזקן ואמר – בנגון, כדרךכו בקדש: תורה שנתנה לנו בלה מדות טובות, אפלו הענישין שבה הם באמת חסד וטוב, ושני הפרושים אחד הם, והא בהא תליא [=זה בזה תלוי]: אי אפשר להיות מדות טובות בלי תורה, ואי אפשר לתורה בלי מדות טובות. ככל הנ"ל קרה גם לה"צמח צדק" בהיותו בגיל חייא שנה.

יום שלישי

יום שישי

כד אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נצבים וילך, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיג־קית. ע"עב.
תניא: והשנית היא . . . דעהו.א

אמאל איז יעדער ווארט וואס מ'האט געהערט געווען א תורה, און יעדער זאך וואס מ'האט געזעהן – א הוראה אין עבודה און הדרכה.

בעבר, כל אמרה ששמעו היתה תורה, וכל דבר שראו – הוראה בעבודה והדרכה.

יום
רביעי

שבת

כה אלול

ה'תש"ג

אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התנצחות.
סליחות - אחר חצות לילה ובסמוך לה. אבל בשאר הימים - באשמורת הבקר.
באשר נצבים וילך נפרדות, מתחילין למפטיר וכן לשביעי - שבת פרשת נצבים - ראה נתתי לפניך גוי.
שיעורים. חומש: נצבים וילך, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד. עג"ה.
תניא: יט. עוטה . . . "254" דאצילות.

אדמו"ר הזקן ספר: בהיותי במעזריטש, שמעתי ממורי ורבי הרב המגיד בשם מורו ורבו
הבעל-שם-טוב נשמתו-עדין: החדש השביעי שהוא החדש הראשון לחדשי השנה, הקדוש-
ברוך-הוא בעצמו מברכו בשבת מברכים שהוא השבת האחרון דחדש אלול, ובכח זה ישראל
מברכים את החדשים י"א פעמים בשנה. כתיב "אתם נצבים היום", ד"היום" קאי על ראש השנה
שהוא יום הדין, וכמו שכתוב "ויהי היום גו'" ותרנגם "ויהי יום דינא רבא", ו"אתם נצבים -
קיימים ועומדים", והינו שזוכים בדין. ובשבת שלפני ראש השנה, שהוא שבת האחרון דחדש
אלול, קוראין אז פרשת "אתם נצבים", דזהו ברכתו של הקדוש-ברוך-הוא בשבת מברכים חדש
השביעי, שהוא המשבע והמשביע ברב טוב לכל ישראל על כל השנה.

יום
חמישי

יום ראשון

כו אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: האזינו, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. ער"ח.
תניא: אך הענין . . . "קכח" האותיות.

סדר הכשר בשר לאכילה להוציא ממנו דם האסור הוא: שרי', מליחה, הדחה. ענינים
בעבודה: שרי' - ווייקען זיך אין דברי הרב, מליחה - יחידות, הדחה - ניגון.

סדר הכשר בשר לאכילה להוציא ממנו דם האסור הוא: שריה, מליחה, הדחה. ענינים
בעבודה: שריה - להשרות עצמו בדברי הרב, מליחה - יחידות, הדחה - נגון.

יום
שישי

יום שני

כז אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: האזינו, שני עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד. עט"פא.
תניא: והנה בחי' . . . "256" ושכל.

מדברי קודש רבינו הזקן: ישראל גוי אחד בארץ, דער עם ישראל אויך אין דער
ערדישער וועלט איז פארבונדען מיט ה' אחד, השי"ת מאכט פון רוחניות גשמיות, און
דער עם ישראל מאכט פון גשמיות רוחניות.

מדברי קדש רבינו הזקן: "ישראל גוי אחד בארץ". עם ישראל, גם בארציות העולם, קשור
הוא עם ה' אחד. ה' יתברך עושה מהרוחניות גשמיות, ועם ישראל עושה מהגשמיות רוחניות.

שבת קודש

יום שלישי

כח אלול

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: האזינו, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קלה־קלט. פב־פד.

תניא: כן עד"ז . . . 256" מהאריו"ל.

ברכת ד' היא תעשיר, בכלל ובפרט להנותן מעתו ומזמנו לעסוק בצרכי צבור בעניני צדקה וחזוק היהדות, וכמאמר: דער אויבערשטער ב"ה בלייבט ניט קיין בעל חוב, פאר יעדער גוטער זאך וואָס א איד טוט, צאָלט ער במיטב מיט בני חיי ומזוני רויחי.

"בִּרְכַּת ה' הִיא תַעֲשִׂיר", בְּכֻלָּל וּבִפְרָט לְהַנֹּתֵן מֵעֵתוֹ וּמִזְמָנוֹ לַעֲסֹק בְּצָרְכֵי צִבּוֹר בְּעֵינֵי צִדְקָה וְחִזּוּק הַיְּהוּדוּת, וּכְמֵאמָר: הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא לֹא נִשָּׂאֵר בְּעַל חוֹב. עֲבוּר כָּל דָּבָר טוֹב שֶׁיְהוּדִי עוֹשֶׂה, מְשַׁלֵּם הוּא בִּמְיֻטָּב, בְּכֵנִי חַיִּי וּמִזּוֹנֵי רִוִּיחִי [=בְּכֵנִים, חַיִּים, וּפְרֻסָּה בְּרוּחַ].

המשך ביאור למס' מנחות ליום שלישי עמ' ב

הורצה בדעת רבי אליעזר, ומשום ששמעת שדעתו היא שאין לקנוס במזיד, והלא אִמְרָ - כל מה דְּשָׁמַעַת לִיה - ששמענו לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שאינו קנוס במזיד, לא שמענו שאמר כן אלא בְּתִרְוּמָה, דְּקִיָּלָא - שדינה קל יותר מקדשים, אבל בְּקִדְשִׁים דְּחִמְרִי - שיש בהם חומר יותר מתרומה, מִי שְׁמַעַת לִיה - האם שמענו לו שגם בזה אינו קנוס במזיד.

מיישבת הגמרא: אף שלא שמענו בפירוש שדעתו שאין לקנוס גם בקדשים, על כרחנו לומר כן, לפי שֵׁאֵם בֵּן - אם נחלק בין תרומה לקדשים, יקשה, הָא - ברייתא זו שאמרה שגם במזיד לא הורצה, אֲמַן תְּרֻמָּה - כדעת מי מהתנאים נפרשה, אלא ודאי כיון שמצינו שרבי אליעזר סובר שאין לקנוס במזיד לגבי תרומה, הוא הדין לקדשים, וברייתא זו לפי דעתו היא.

הגמרא מביאה תירוצ נוסף על סתירת הברייתות: רַבִּינָא אָמַר, יש לחלק בין שני נידונים, כאשר הנידון הוא לענין מִזְמָנָהוּ, כלומר כיצד נטמא בשוגג או במזיד, על זה אמרה הברייתא שִׁבְיָן אֵם נטמא הדם או הבשר בְּשׁוּגָג, וְכֵן אֵם נטמא בְּמִזִּיד, הוֹרָצָה הקרבן, ובזה מדברת הברייתא השניה, ולכן אין חילוק בין שוגג למזיד. אולם כאשר הנידון הוא לענין יְרִיקָתוֹ, כשזרק האם היה זה בשוגג או מזיד, בזה הוא שחילקו שאם זרק בְּשׁוּגָג - שלא ידע שנטמא, הוֹרָצָה הקרבן, אבל אם זרק בְּמִזִּיד - שידע שנטמא, לֹא הוֹרָצָה לו הקרבן, ובזה מדברת הברייתא הראשונה ולכן חילקה בין שוגג למזיד.

וְרַב שְׁלָא אָמַר, בחילוק זה יש ליישב הסתירה, אך להיפך, שכאשר הנידון הוא לענין יְרִיקָתוֹ, בזה הוא שאמרו שאין לחלק אלא בֵּין אֵם זרק בְּשׁוּגָג, וְכֵן אֵם זרק בְּמִזִּיד, הוֹרָצָה הקרבן, ובזה דיברה הברייתא השניה שלא חילקה בין מזיד לשוגג. אך כשהנידון הוא לענין מִזְמָנָהוּ, בזה הוא שחילקו שאם נטמא בְּשׁוּגָג, הוֹרָצָה הקרבן, אבל אם נטמא בקדשים בְּמִזִּיד, לֹא הוֹרָצָה הקרבן ובזה דיברה הברייתא הראשונה שחילקה בין שוגג למזיד. שואלת הגמרא: וּלְפִירוּשׁוֹ שֶׁל רַב שְׁלָא, יש להבין [הָא] דְּקִתְנִי בברייתא השניה, שֵׁאֵם נְטָמָא בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד הורצה הקרבן, והרי לדעתו אם נטמא במזיד אין הציץ מרצה. מבארת הגמרא: אין כוונת הברייתא שנטמא בין בשוגג בין במזיד, אלא חֲכִי קָאָמַר - כך כוונת הברייתא, נְטָמָא דווקא בְּשׁוּגָג. וְלַעֲנִין מַה שְׁזָרְקוּ אִמְרו שִׁבְיָן אֵם זרקו בְּשׁוּגָג בֵּין זרקו בְּמִזִּיד הורצה.

שנאמר (ויקרא ה טו) וְחִטָּאָה בְּשֹׁגָגָה מִקְדָּשֶׁי ה', ולכן, מועלים בקדשי קדשים משעה שהקדישום לקרבן, עד הוריקה. ואחר זריקת הדם, אין מועלים בבשר, לפי שזריקת הדם התירתו לאכילת הכהנים, ושוב אינו בכלל 'קדשי ה'". וכשיצא הבשר קודם זריקה, תלוי הוא אם זריקה מועילה ליוצא להכשיר הקרבן, הרי זה כשאר כל זריקת דם שמוציאה הבשר מידי מעילה. וכן היא דעת רבי עקיבא. אבל רבי אליעזר סובר שאין הוריקה מועילה ליוצא, ולכן נשאר הוא בדין מעילה שהיה בו קודם זריקה. ואם כן ברייתא זו רבי אליעזר היא. וְקִתְנִי - ובברייתא זו מבואר דְּמִרְצָה צִיץ עַל אֲכִילוֹת - על בשר שנטמא, ולכן חייבים עליו כרת, שבכלל נותר לטהורים הוא, כיון שהציץ מרצה עליו. ונמצא שלדעת רבי אליעזר הציץ מרצה על אכילות. ואם כן אין להפוך את דברי התנאים בברייתא שהובאה לעיל, ולומר שרבי יוסי סובר שהציץ מרצה על אכילות, ורבי אליעזר סובר שאין הציץ מרצה על אכילות. אלא רבי יוסי הוא הסובר שאין הציץ מרצה על אכילות, ונדחה בכך התירוצ לסתירה שבין שתי הברייתות, שכן אין לפרש שהברייתא שאמרה שהציץ מרצה על בשר שנטמא בין שוגג ובין מזיד רבי יוסי היא. הגמרא מתרצת באופן אחר את הסתירה שבין שתי הברייתות: אֵלָא אָמַר רַב חֲסִידָא, לֹא קָשִׁיָא, הָא - הברייתא שאמרה שבין שוגג בין במזיד הורצה, ומבואר בה שהציץ מרצה על אכילות, דעת רבי אֱלִיעֶזֶר היא. הָא - והברייתא הראשונה שחילקה בין שוגג למזיד, דעת רַבִּינָא החולקים על רבי יוסי היא, שסוברים שיש לקנוס במזיד. שואלת הגמרא: מִנֵּין לָךְ רַב חֲסִידָא לפרש את הברייתא שאמרה שגם במזיד הורצה שבעד רבי אליעזר היא, אִמְרָ - הלא כל מה דְּשָׁמַעַת לִיה - ששמענו לו לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הוא רק סובר דְּמִרְצָה צִיץ עַל אֲכִילוֹת, כמבואר בברייתא זו, אבל לומר גם שדעתו היא לֹא קָנִים במזיד, מִי שְׁמַעַת לִיה, וכל שלא שמענו, אין לפרש שברייתא זו כדעתו היא.

מיישבת הגמרא: אֵין - אכן שמענו לרבי אליעזר שדעתו שאין לקנוס במזיד, דְּכִי חֲכִי דְּשָׁמַעַת לִיה - שכשם ששמענו לְרַבִּי יוֹסִי סוֹבֵר כֵּן, וכפי שמצינו בדבריו לענין תרומה מן הטמא על הסהור, כֵּן גַּם שְׁמַעַת לִיה לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּתִנָּא, התורם מן הטמא על הסהור, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד תְּרֻמָּתוֹ תְּרֻמָּה. מצינו אם כן דעתו שאין קונסים במזיד, ולכן פירש רב חסדא אף כאן שהברייתא שאמרה שגם במזיד הורצה, דעת רבי אליעזר היא.

שואלת הגמרא עוד: כיצד הנך מעמיד את הברייתא שבמזיד

מדוע לא נמנית מצות התשובה? יום ראשון כ"ב אלול ה'תשע"ח

שלדעתו יש מצוה לשוב מחטאו (מלבד מצות הוידי) וכך מובן מלשון רבינו הזקן ב'אגרת התשובה': "מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד" (ומתייחס בהמשך בדבריו גם לשיטת הרמב"ם).

ולכן נראה שלדעת הרמב"ם יש מצוה מן התורה על התשובה, והטעם שלא מנאה במנין המצוות הוא כדברי המבי"ט: "התשובה והוידי מצוה אחת היא שאין וידי בלי תשובה, כי מי שמתודה ואינו גומר בלבו לשוב מחטאתו הוא כטובל ושרץ בידו.. והוידי הוא גמר התשובה". כלומר: התשובה היא חלק המחשבה במצוה ("שיגמור בלבו שלא יעשהו עוד"), והוידי הוא חלק הדיבור, ובמנין המצוות נמנה רק החלק שבדיבור – הוידי, כי במצוה הכוללת מחשבה ודיבור (או מעשה) לא מונים את המחשבה, כמו מצות התפילה שמלבד חובת הדיבור בתפילה, היא 'עבודה שבלב' עד ש"תפילה שאינה ככוונה אינה תפילה" (הל' תשובה פ"ד הט"ו) ומכל-מקום במנין המצוות (מ"ע ה) נחשבת כמצוה שבדיבור.

(לקוטי שיחות ל"ח, עמ' 18)

מנין המצוות, מצות עשה עג: לְהִתְדוּת לִפְנֵי ה' מִכָּל חַטָּא שִׁיעֶשֶׂה הָאָדָם.

במנין המצוות מנה הרמב"ם את מצות הוידי (מצוה עג), אך לא מנה את מצות התשובה. וכתב ה'מנחת-חניך' (מצוה שסד), שאכן לדעת הרמב"ם "תשובה אינה מצוה", והוידי הוא בדוגמת מצוות נוספות שאינן חיוב על האדם "כמו גירושין וטוען ונטען.. דריני המצוה אם יעשה כך יהיה כך, הוי מצוה", ו"התורה אמרה אם יעשה תשובה יהיה על תואר כך להתודות... ובכך תשובתו מקובלת.. אבל אינו מבטל כלל שום מצוה אם אינו עושה תשובה".

ומוכיח זאת מלשון הרמב"ם בהלכות תשובה (רפ"א): "כשינעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני האל ברוך הוא.. וידי זה מצות-עשה" - "מבואר בדבריו דאין התשובה מצות-עשה, דלא כתב 'מצות-עשה שיעשה תשובה, רק אם בא לעשות, מצות עשה שיתודה".

אבל מלשון הרמב"ם בכותרת להלכות תשובה: "מצות-עשה... שישבו החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה" משמע

עשיית פסל על ידי שליח יום שני כ"ג אלול ה'תשע"ח

ויש שפירשו (מהר"ם מדיבטיין): מדובר שהשליח אינו יודע שעושה עבירה (כגון שאינו יודע מה הצורות הנעבדות), ולכן חייב המשלח כי הטעם ש'אין שליח לדבר עבירה' הוא מפני שהמשלח יכול לומר 'סבור הייתי שהשליח לא ישמע לי' (כי "דברי הרב ודברי התלמיד - דברי מי שומעים"), אך כאשר השליח אינו יודע שיש איסור במעשיו אין מקום לטענה זו.

ואולם הסבר זה נכון לשיטת התוספות (ב"ק עט, א. ד"ה נתנו) שאם השליח שוגג 'יש שליח לדבר עבירה', אך לדעת הראשונים (ריטב"א קידושין שם. נמוק"י ב"ק שם) הסוברים שגם בשוגג 'אין שליח לדבר עבירה' יש לבאר כי האיסור לומר לאחרים לעשות לו ע"ז אינו מדין שליחות, אלא שהלשון "לא תעשה לך פסל" משמעו שאסור גם לגרום שתיעשה 'עבודה זרה', והאיסור חל גם על אמירה לגוי או לחרש שוטה וקטן שאין להם דין שליחות.

(משנת חכמים, יבין שמועה סי' יו סק"ג, מנחת חינוך מצוה כז)

מנין המצוות, מצוות לא תעשה: ב. שְׂלֵא לַעֲשׂוֹת פֶּסֶל, לֹא יַעֲשֶׂה בְּדָו וְלֹא יַעֲשֶׂה לוֹ אַחֲרָיִם, שְׁנֵאמַר: "לֹא תַעֲשֶׂה לָּךְ פֶּסֶל".

וכן כתב בהלכות עבודה זרה (פ"ג ה"ט): "העושה עבודה זרה לעצמו, אף על פי שלא עשאה בידו... לוקה, שנאמר לא תעשה לך פסל".

והקשה ה'לחם משנה' (שם): מדוע לוקה כאשר לא עשאה בידו אלא אחרים עשאוה לו, הרי 'לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו'? ותיקן: כאשר אחרים עושים לו את ה'עבודה זרה' בשליחותו, הרי זה כאילו עשה בעצמו.

ובספר 'החניך' הקשה: הרי 'אין שליח לדבר עבירה' (קידושין מב, ב)?

וה'מגילת ספר' (על הסמ"ג סי' כא) מבאר: אכן, כאשר אחרים יעשו את האליל בציוויו ילקה רק אם אחר כך יקנה אותו. אמנם, בפוסקים מפורש שהחיוב הוא על עצם עשיית ה'אליל' ולא מצינו תנאי שעליו לעשות קנין.

מה מספרן של המצוות מדרבנן? יום שלישי כ"ד אלול ה'תשע"ח

ושלש עשרה מצוות שנאמרו לו למשה בסיני" והן בהמשך דבריו ("שלא יהיה נביא רשאי לחדש.... או לחסר אחת מאלו השש מאות ושלש עשרה מצוות") – אך את מנין המצוות שמדברי סופרים אינו מציין כלל.

והביאור:

כוונת הרמב"ם ללמדנו הבדל יסודי בין מצוות מדאורייתא למצוות מדרבנן - מצוות מדאורייתא מספרן מדויק וקבוע

מנין המצוות בסופו: וְיִשְׂרָאֵל אַחֲרָיוֹת שְׁנִיתְחַדְשׁוּ אַחַר מִתַּן תּוֹרָה, וְקִבְּעוּ אוֹתָן נְבִיאִים וְחֻכְמִים, וּפְשְׁטוּ כָּל יִשְׂרָאֵל - כְּגוֹן מִקְרָא מְגִלָּה, וְגַר חֲנֻכָּה, וְתַעֲנִית תְּשַׁעָּה בָּאָב, וְיָדִים, וְעִרְבֵינֵי.

בכמה ספרים ("שלה" פ' יתרו חלק תו"א. כתו תורה לר"ד ויטאל, ועוד) נמנו שבע מצוות דרבנן, ואילו הרמב"ם כותב את מצוות התורה פעמיים - הן בתחילת הדברים ("אלו הם שש מאות

כי אין לנו בית דין הגדול – הרי זו מניעה צדדית, אך בעצם קיימת היכולת להוסיף עליהן (אם יקום בית הדין הגדול). ולכן, אף שיש מונים רק שבע מצוות מדרבנן (ורמזו ששבע מצוות דרבנן יחד עם תרי"ג מצוות דאורייתא מספרן 'תר"ך', 'נכתר התורה' - ראה של"ה שם), הרי זה משום שכך נקבע מלמעלה, שבפועל יהיו שבע מצוות דרבנן, אך מצד גדרם אין להן מנין קבוע ומוחלט.

(לקוטי שיחות כט, עמ' 104)

ואין להוסיף עליו ואין לגרוע ממנו, כלשון הרמב"ם (הל' יסוד' רפ"ט): "דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא שינוי ולא גרעון", ואילו מצוות דרבנן הן 'מצוות שנתחדשו' "כדי לחזק הדת ולתקן העולם" (הל' ממרים פ"א ה"ב) וכיון שלצורך חיזוק הדת יתכן שחכמים יצטרכו להוסיף מצוות דרבנן "לפי מה שהשעה צריכה", אין להן מספר קבוע. ואף שלמעשה עתה אין אפשרות להוסיף על מצוות דרבנן

יום רביעי כ"ה אלול ה'תשע"ח

מלאכים ובני אדם

התורה וישראל.

וכן ביאר גם המהר"ל ב'תפארת ישראל' (פ"ב):
על הפסוק "כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך" (תהלים צא, יא) דרשו "מי גדול השומר או הנשמר, הנשמר גדול מן השומר" (ב"ר פ"ח, א) וכתב המהר"ל: "וקראו המלאכים והגלגלים שהם עבדים משמשים אל הנבראים, וכדכתיב בקרא 'ויתן אותם אלקים ברקיע השמים להאיר על הארץ' (בראשית א, יז)... והאדם הוא עיקר הבריאה שהכל נברא בשבילו... ועם שהאדם הוא בעל חומר, הנה מצד צלם אלקים שנברא בו יש בו מעלה מושגת מן העליונים, ובשביל מעלת צלם הזה שייך אליו התורה".

וכן כתב במקום אחר (נתיבות עולם, נתיב אהבת רע פ"א): "תכלית התורה שיקנה האדם מעלה זאת העליונה, הוא צלם האלקים... כי כל התורה כולה פירוש באיזה צד יגיע למדרגה הזאת שיהיה האדם בצלם אלקים לגמרי... והוא על ידי מצוות-עשה שהם רמ"ח כנגד אברי האדם שהם צלמו".

ומוסיף (תפארת ישראל שם): "מפני כך התנא (אבות פ"ג מ"ד) זכר אלו שנים ביחד 'חביב האדם שנברא בצלם אלקים', ואמר 'חביבין ישראל שנתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם', להורות כי האדם מצד צורת צלמו שהוא בצלם אלקים הוא חביב... ומצד שהוא בצלם אלקים חביב אף מן המלאכים...".

הלכות יסודי התורה פרק ג, הלכה ט: כל הכוכבים והגלגלים, כלן בעלי נפש ודעה והשכל הן... משפחים ומפארים ליוצרים כמו המלאכים... ודעת הכוכבים והגלגלים מעומתת מדעת המלאכים, וגדולה מדעת בני האדם.

כתב ה'של"ה' (עשרה מאמרות מאמר ב):

גם הפילוסופים סוברים שדעת הכוכבים והגלגלים, וכל-שכן המלאכים, גדולה מדעת בני אדם. וכן האריך להוכיח ה'אבן עזרא' (שמות כג, כ) ואחת הראיות היא שכאשר יהושע ראה את המלאך עומד כנגדו, נפל על פניו ואמר לו "מה אדוני מדבר אל עבדו" (יהושע ה, יד). ומשמע שיחסו של יהושע למלאך הוא כעבד אל אדונו, היינו שמעלת המלאכים גדולה ממעלת האדם אף שהוא נביא.

וה'עבודת הקודש' (חלק התכלית פ"ד) סתר את כל ראיותיו של ה'אבן עזרא'. וכתב כי מה שהביא מיהושע אין זו הוכחה כי יש לומר שהנהגת יהושע נבעה מצד רוממות המלאך כשליח ה' ולא מצד ערכו של המלאך עצמו.

ומוסיף ה'של"ה' ש"מבואר בדברי רבותינו האמיתים" שבני אדם נכבדים ממלאכי ה'. והביא מספר הפרדס (לרמ"ק, שער היכלות פ"ח) שאם כי מבחינת היסודות, המלאכים זכים מהאדם שהוא חומרי "אבל בפנימיות, דהיינו מצד הנשמה (שהוא חלק אלוהי) - האדם הוא למעלה מהם". ועוד מעלה גדולה לישראל שקיבלו את התורה והרי תכלית הבריאה היא בשביל

יום חמישי כ"ו אלול ה'תשע"ח

אונס שהוא כרצון

וודאות שימות אם לא יתרפא בדבר האסור, ומשום כך אם עבר ונתרפא עונשין אותו.

ויש שביארו (מנחת חינוך מצוה רצו, עבודת המלך ועוד):

כאשר אונסים אותו לעבור על ציווי התורה ואם לא יעבור ירהג - אין להענישו אם עבר, כי התורה אמרה 'וחי בהם' וקיום המצוות לא אמור להביא למיתה, אבל אם לא נאנס לעבור על דין התורה אלא נחלה ונוטה למות, והוא רוצה להתרפא בדבר האסור - אין זה נחשב אונס אלא רצון.

וה'עונג יום טוב' (סוף ס"י יג) מיישב על פי המבואר בגמרא (ב"ב מז, ב) שמכירה באונס נחשבת מכירה (תליוהו וזבין - זביניה זביני), אבל יש הבדל בין 'אונסא דנפשיה', אונס מחמת עצמו (כגון שנאלץ למכור כי הוא זקוק לכסף) ל'אונסא דאחריני', שאחרים אילצוהו למכור על ידי עינויים

הלכות יסודי התורה פרק ה, הלכה ו: ומתרפאין בכל אסורין שבתורה במקום סכנה, חוץ מעבודה ורה וגלוי עריות ושפיכות דמים - שאפילו במקום סכנה, אין מתרפאין בהם; ואם עבר ונתרפא - עונשין אותו.

והקשה ה'מעשה רוקח' (ועוד אחרונים):

לעיל (ה"ה) כתב הרמב"ם "כל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור, ועבר ולא נהרג... מפני שעבר באונס אין מלקין אותו". מדוע אם כן כשעבר ונתרפא במקום סכנה בדבר שנאמר בו 'יהרג ואל יעבור', עונשים אותו, והרי היה אנוס?

ותירץ:

האונס בהלכה האמורה הוא אונס גמור שאם לא היה עובר, בוודאי היו ממיתים אותו, ולכן אם עבר אינו נענש, אבל כאן אין זה אונס גמור, כי אף שהוא חולה מסוכן, אין

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ צג

וכדומה: באונס מחמת עצמו הוא מסכים למכירה בלב שלם, אבל אם אחרים אילצו אותו אינו מוכר בהסכמה מלאה ואין זו מכירה. ולפי זה יש לבאר גם את דברי הרמב"ם: כשחלה ונטה

למות ו"אין תרופה למכתו בלתי אם יעבור על האיסור" הרי זה 'אונס דנפשיה' וכיון שעבר על האיסור מרצונו נענש, אבל כשאנסוהו אחרים אינו נענש, כי לא עבר על האיסור מרצונו אלא מאונס.

יום שישי כ"ז אלול ה'תשע"ח

נצחיות התורה

אחר - כך לא יתכן לומר כן על מצוות התורה שבהן 'השקיע' את עצמו.

וזה גם הסיבה לכך שמצוות התורה עומדות 'לעולם ולעולמי עולמים' ולא יכול לחול בהן שינוי – כי במצוות התורה מוטב 'רצונו העצמי' של הקב"ה, והרי 'גילוי רצונו שבדיבורו שהיא התורה, הוא נצחי וכמו שנאמר ודבר אלקינו יקום לעולם' (תנא פכ"ה).

ומה שאמרו חז"ל (נדה סא, ב), מצוות בטלות לעתיד לבוא, אין הכוונה שיתבטלו ח"ו, אלא שלגבי ה'אור העצמי' שהיה לעתיד לבוא, לא תהיה למצוות תפיסת מקום, כי 'המשכת המצוות עכשיו היא באין-ערוך לגבי המשכת המצוות לעתיד... ועל כן יהיו בטלים בבחינת העדר תפיסת מקום' (המשך תער"ב ח"א, פקצ"א).

(לקוטי שיחות יט, עמ' 182)

הלכות יסודי התורה פרק ט, הלכה א: דָּבָר בְּרוּר וּמִפְּדֵשׁ בְּתוֹרָה, שֶׁהִיא מִצְוָה עוֹמֶדֶת לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים, אֵין לָהּ לֹא שֵׁנוּי, וְלֹא גִרְעוֹן וְלֹא תוֹסֶפֶת. מדוע באמת מצוות התורה הן 'לעולם ולעולמי עולמים' ולא יתכן בהן שינוי, גרעון או תוספת?

מבאר הרבי:

על המילה 'אנכי', המילה הראשונה בעשרת הדברות, אמרו חז"ל (שבת קה, א) שהיא ראשי-תיבות 'אנא נפשי כתבית יהבית'. כלומר, הקב"ה אומר – אני עצמי, כתבתי נתתי, היינו שכתב ו'הכניס' את עצמו, כביכול, בתורה. וגם במדרש (שמות רבה פ"ג, ו) נאמר שעל ידי התורה 'אותי אתם לוקחים'. מכאן שמצוות התורה אינן רק אמצעי לקבלת שכר או כדי 'לצרף את הבריות' (בראשית רבה פ"ד) אלא הן עצמן התכלית. וכמו שאין לומר על הקב"ה בעצמו שהוא ח"ו 'אמצעי' לענין

שבת קודש כ"ח אלול ה'תשע"ח

איסור גניבת דעת

מצד הפגיעה בזולת.

מאידך, הריטב"א (חולין צד, א) כתב שגניבת דעת היא איסור תורה ונכללת בפסוק 'לא תגנובו'. ולפי זה האיסור הוא משום הפגיעה בחברו, כמו גניבה כפשוטה (בנין אב ד, עז).

ו'נפקא מינה' בין שתי הדרכים:

הרמב"ם כותב ש'אפילו מילה אחת של פיתוי אסור'. ואם אינו אומר אפילו מילה אחת אלא מתנהג כדרכו אך חברו יכול לפרש את מעשיו בצורה מוטעית, כגון שעושה פעולה לצורך עצמו וחברו עשוי לחשוב שעשה זאת במיוחד עבורו – האם עליו ליידע אותו?

אם יסוד האיסור הוא משום העוול הנגרם לחברו, גם כאן עליו להודיעו כדי למנוע אותו מלטעות. אך אם האיסור הוא מצד התכונה השלילית של הנהגה בדרכי מרמה, הרי כאשר אינו נוקט כלל בדיבור או פעולה שמטרתם להטעות, לא מוטל עליו למנוע את חברו מטעות (ראה להם משנה. בנין אב שם).

הלכות דעות פרק ב, הלכה ו: אִסּוּר לְאָדָם לְהִנְחִיז עַצְמוֹ בְּדִרְכֵי חֻלְקוֹת וּפְתוּי. וְלֹא תִהְיֶה אַחַת בִּפְנֵי וְאַחַת בְּלֵב, אֲלֵא תוֹכוֹ בְּכַוְנָה... וְאִסּוּר לְנַגֵּב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת, וְאֲפִלּוּ דַּעַת הַנּוֹי... וְלֹא יִסְרְחֵב בְּחִבְרוֹ שִׁיאֲכַל אֲצִלוֹ, וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל... וְיִפְתַּח לוֹ חֲבִירוֹת שֶׁהוּא צָרִיד לִפְתַּח אוֹתָן לְמַכְרָן, בְּדִי לִפְתּוֹתוֹ שֶׁבְּשִׁבְלִי בְּכוֹדוֹ פִּתְחוֹ... אֲפִלּוּ מִלֵּא אַחַת שֶׁל פְּתוּי וְשֶׁל גְּנֵבַת הַדַּעַת, אִסּוּרָה.

את הטעם לאיסור גניבת דעת, ניתן לפרש בשתי דרכים: א. משום העוול הנגרם לחברו בכך ש'גונב' את דעתו וגורם לו לטעות. ב. מצד עצם המידה הרעה והתכונה השלילית של 'אחד בפה ואחד בלב'.

ומדברי הרמב"ם נראה שסובר כאופן השני כיון שהביא דין זה בהלכות דעות, בדיני הנהגת האדם, ולא בהלכות גניבה וכן מלשונו 'אסור לאדם להנהיג עצמו בדברי חלקות ופיתויו' משמע שהאיסור הוא מצד התכונה השלילית ולא

המשך ביאור למס' מנחות ליום חמישי עמ' ב

10 יום הכפורים, (ויקרא טו א') 'וּכְפַר אֶת מִקְדָּשְׁךָ מִכָּל זִכָּרוֹתָם, וּפִירוּשׁוֹ שִׁיכָפֵר
11 עַל יְדֵי הַזֹּאת הַדָּם עַל מִקְוֵם הַמִּקְדָּשׁ לְקוֹדֶשׁ, כְּלוּמָר שְׂכָאֲשֶׁר אֵין
12 אֲרוֹן, דִּי לַהּוֹת עַל הַמִּקְוֵם הַמְּזוּמָן לַהֲיוֹת שֵׁם אֲרוֹן.
13 הַגִּמְרָא מְבִיאָה תִירוּץ נוֹסֵף עַל הַסְתִּירָה בֵּין הַבְּרִיּוֹת בַּעֲנֵן
14 הַזֹּאת פֶּרֶה שֶׁאֵינוֹ מְכוּוֹנוֹת: דָּבָא אֲמַר, הָא וְהָא רִבְּנָן – שְׁתֵּי
15 הַבְּרִיּוֹת סוֹבְרוֹת כְּרַבֵּן שֶׁאֵל נִכַּח פְּנֵי אַהֵל מוֹעֵד, אֵינוֹ בְּדוּקָא,
16 וְהֵינֵנו שְׁאֵין צוֹרֵךְ לַהּוֹת וּלְכוּיֵן בְּדוּקָא מוֹל פֶּתַח אַהֵל מוֹעֵד, וְדִי
17 שִׁיזָה לְכוּיֵן שֶׁל אַהֵל מוֹעֵד,

1 שאינה מכוונת כשירה, וזו שיטת הברייתא השניה.
2 מִתְקִיף לָהּ – הִקְשָׁה עַל כֵּךְ רַב יוֹסֵף, לְשִׁיטַת רַבִּי יְהוּדָה, מִדְּאֵל
3 דְּרִיקָא – אִם 'אֵל פְּנֵי הַכְּפוּרָת' זֶה דְּרִיקָא, ('אֵל נִבַּח') [עַל] פְּנֵי הַכְּפֻרָת'
4 שְׂכָתוֹב בְּהַזְאוֹת שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים נָמִי – גַּם נֹאמַר שׁוּזָה בְּדִיקָא,
5 וְהֵינֵנו שְׁאֵם לֹא הוּזָה עַל פְּנֵי הַכְּפוּרָת הַזְאוֹת פְּסוּלוֹת, אֲלֵא
6 דְּמִקְדָּשׁ שְׁנֵי דְלֵא הוּוּ – שֶׁלֹּא הָיוּ שֵׁם אֲרִיִן וְכְפוּרָת, הִכִּי נָמִי – הָאֵם
7 כֵּךְ הִיָּה דְלֵא עֲבִיד הַזְאוֹת – שֶׁלֹּא עָשׂוּ שֵׁם הַזְאוֹת, וְהֵלֵא מְבוּאָר
8 בְּמִסְכַּת יוֹמָא (נב) שְׁגַם בְּמִקְדָּשׁ שְׁנֵי הוּוּ אֵת הַדָּם בְּיוֹם הַכְּפּוּרִים.
9 מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: אֲמַר רַבָּה בְּרִי עוֹלָא אֲמַר קְרָא בְּסוּף פֶּרֶשֶׁת עֲבוּדָת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ב כ"ט אלול תשע"ח

יום ראשון כ"ב אלול ה'תשע"ח

מצוות עשה

(א) מצוה ראשונה ממצוות עשה, לידע שיש שם אלוה, שנאמר: "אנכי ה' אלהיך". (ב) ליחדו, שנאמר: "ה' אלהינו, ה' אחד". (ג) לאהבו, שנאמר: "ואהבת את ה' אלהיך". (ד) ליראה ממנו, שנאמר: "את ה' אלהיך תירא". (ה) להתפלל, שנאמר: "ועבדתם את ה' אלהיכם"; עבודה זו תפלה. (ו) לדבקה בו, שנאמר: "ובו תדבק". (ז) להשבע בשמו, שנאמר: "ובשמו תשבע". (ח) להדמות בדרכיו הטובים והישרים, שנאמר: "והלכת בדרכיו". (ט) לקדש את שמו, שנאמר: "ונקדשתי בתוך בני ישראל". (י) לקרות קרית שמע פעמים בכל יום, שנאמר: "ודברת בם... בשכבך ובקומך". (יא) ללמד תורה וללמדה, שנאמר: "ושננתם לבניך". (יב) לקשר תפלין בראש, שנאמר: "והיו לטטפת בין עיניך". (יג) לקשר תפלין ביד, שנאמר: "וקשרתם לאות על ירך". (יד) לעשות ציצית, שנאמר: "ועשו להם ציצת". (טו) לקבץ מזוזה, שנאמר: "ויכתבתם על מזוזות ביתך". (טז) להקהיל את העם לשמע תורה במוצאי שביעית, שנאמר: "הקהל את העם". (יז) לכתב כל איש ספר תורה לעצמו, שנאמר: "כתבו לכם את השירה הזאת". (יח) לכתב המלך ספר שני לעצמו, יתר על האחד של כל אדם, כדי שיהיה לו שתי תורות, שנאמר: "וכתב לו את משנה התורה הזאת". (יט) לברך אחר המזון, שנאמר: "ואכלת, ושבעת - וברכת את ה' אלהיך". (כ) לבנות בית הבחירה, שנאמר: "ועשו לי מקדש". (כא) ליראה מבית זה, שנאמר: "ומקדשי תיראו". (כב) לשמור בית זה תמיד, שנאמר: "ואתה ובניך אתה, לפני אהל העדת". (כג) להיות הלוי עובד במקדש, שנאמר: "ועבד הלוי הוא". (כד) לקדש הפה ידי ורגליו בשעת העבודה, שנאמר: "ורחצו אהרן ובניו". (כה) לערוך גרות במקדש, שנאמר: "יערוך אתו אהרן ובניו". (כו) לברך הפהנים את ישראל, שנאמר: "פה תברכו את בני ישראל". (כז) להסדיר לחם ולבונה לפני ה' בכל שבת, שנאמר: "ונתת על השלחן לחם פנים". (כח) להקטיר קטרת פעמים ביום, שנאמר: "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים". (כט) להבעיר אש במזבח העולה תמיד, שנאמר: "אש, תמיד תוקד על המזבח". (ל) להרים את

הדשן מעל המזבח, שנאמר: "והרים את הדשן". (לא) לשלח טמאים ממחנה שכינה שהוא המקדש, שנאמר: "וישלחו מן המחנה, כל צרוע וכל זב וכל טמא לגפשו". (לב) לחלק כבוד לזרעו של אהרן ולהקדימו לכל דבר שבקדשה, שנאמר: "וקדשתו". (לג) להלביש הפהנים לעבודה בגדי כהנה, שנאמר: "ועשית בגדי קדש". (לד) לשאת הארון על הכתף כשנושאים אותו, שנאמר: "בכתף ישאו". (לה) למשח כהנים גדולים ומלכים בשמן המשחה, שנאמר: "שמן משחת קדש". (לו) להיות הפהנים עובדים במקדש משמרות משמרות, ובמועדים עובדים כאחד, שנאמר: "וכי יבא הלוי... לבד ממכריו, על האבות". (לז) להיות הפהנים מטמאים לקרוביהן ומתאבלין עליהן כשאר ישראל שהן מצוין להתאבל, שנאמר: "זה ישמא". (לח) להיות כהן גדול נושא בתולה, שנאמר: "והוא, אשה בבתוליה יקח". (לט) להקריב תמידין בכל יום, שנאמר: "שנים ליום, עלה תמיד". (מ) להקריב כהן גדול מנחה בכל יום, שנאמר: "זה קרבן אהרן ובניו". (מא) להוסיף קרבן אחר בכל שבת, שנאמר: "וביום השבת - שני כבשים". (מב) להוסיף קרבן בכל ראש חדש וחדש, שנאמר: "ובראשי חדשיכם". (מג) להוסיף קרבן בחג הפסח, שנאמר: "שבעת ימים תקריבו אשה לה". (מד) להקריב מנחת העמר ממחרת ראשון של פסח עם כבש אחד, שנאמר: "והבאתם את עמר". (מה) להוסיף קרבן ביום עצרת, שנאמר: "וביום הפורים". (מו) להביא שתי הלחם עם הקרבנות הקרבים בגלל הלחם ביום עצרת, שנאמר: "ממושבתכם תביאו לחם תנופה והקרבתם על הלחם". (מז) להוסיף קרבן בראש השנה, שנאמר: "ובחדש השביעי באחד לחדש". (מח) להוסיף קרבן ביום הצום, שנאמר: "ובעשור לחדש השביעי". (מט) לעשות עבודת היום ביום הצום, שנאמר: "בזאת יבא אהרן אל הקדש, בפר כן בקר", וכל העבודה הפתובה בפרשת אחרי מות. (נ) להוסיף קרבן ביום חג הסוכות, שנאמר: "והקרבתם עלה אשה ריח ניחח". (נא) להוסיף קרבן ביום שמיני עצרת, כי רגל בפני עצמו הוא, שנאמר: "ביום השמיני". (נב) לחג ברגלים, שנאמר: "שלוש רגלים תחג לי". (נג) להראות ברגלים, שנאמר: "שלוש פעמים בשנה - יראה כל זכורך". (נד) לשמח ברגלים, שנאמר: "ושמחת בחגך". (נה)

ראשון שפגע בו, שנאמר: "ובאת שמה, והבאתם
שמה". (פד) להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה,
שנאמר: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך". (פה)
להטפל בהבאת הקרבנות מחוצה לארץ לבית
הבחירה, שנאמר: "רק קדשיך אשר יהיו לך,
ונדריך, תשא ובאת"; מפי השמועה למדו, שאינו
מדבר אלא בקדשי חוצה לארץ. (פו) לפדות קדשים
בעלי מומים ויהיו מתרים, שנאמר: "רק בכל אות
נפשך תזבח"; מפי השמועה למדו, שאינו מדבר
אלא בפסולי המקדשין שיפדו. (פז) להיות התמורה
קדש, שנאמר: "וזה הוא ותמורתו יהיה קדש".
(פח) לאכל שירי מנחות, שנאמר: "והנותרת
ממנה, יאכלו אהרן ובניו". (פט) לאכל בשר חטאת
ואשם, שנאמר: "ואכלו אתם אשר כפר בהם". (צ)
לשרף בשר קדש שנטמא, שנאמר: "והבשר אשר
יגע בכל טמא". (צא) לשרף נותר, שנאמר:
"והנותר מבשר הזבח - ביום השלישי באש ישרף".
(צב) לגדל הנזיר שערו, שנאמר: "גדל פרע שער
ראשו". (צג) לגלח הנזיר שערו על קרבנותיו
במלאת ימי נזרו, או בתוך ימי נזרו אם נטמא,
שנאמר: "וכי ימות מת עליו". (צד) לקיים אדם כל
מה שיוציא בשפתיו, מקרבן או צדקה וכיוצא בהם,
שנאמר: "מוציא שפתיך, תשמר ועשית". (צה)
לדון בהפרת נדרים בכל הדינים האמורים בתורה.
(צו) להיות כל הנוגע בנבלה טמא, שנאמר: "וכי
ימות מן בהמה". (צז) להיות שמנה שרצים
מטמאין, שנאמר: "וזה לכם הטמא". (צח) להיות
האכלין מתטמאין, שנאמר: "מפל האכל אשר
יאכל". (צט) להיות הנדה טמאה ומטמאה
לאחרים. (ק) להיות היולדת טמאה בנדה. (קא)
להיות המצרע טמא ומטמא. (קב) להיות בגד מנגע
טמא ומטמא. (קג) להיות בית מנגע מטמא. (קד)
להיות הזב מטמא. (קה) להיות שכבת זרע מטמאה.
(קו) להיות הזבה מטמאה. (קז) להיות המת
מטמא. (קח) להיות מי נדה מטמאין לאדם טהור,
ומטהרין לאדם טמא מטמאת מת בלבד. וכל אלו
הדינים של טמאין אלו, רב משפטי כל טמאה
וטמאה מהן מבאר בתורה שבכתב. (קט) להיות
הטהרה מפל הטמאות בטבילה במי מקוה, שנאמר:
"ורחץ במים את כל בשרו"; למדו מפי השמועה,
שרחיצה זו במים שפל גופו עולה בהן בבת אחת.
(קי) להיות הטהרה מן הצרעת, בין צרעת אדם בין
צרעת בית, בעץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי
צפרים ומים חיים, שנאמר: "זאת תהיה תורת
המצרע". (קיא) להיות המצרע מגלח את כל שערו,
שנאמר: "והיה ביום השביעי, יגלח את כל שערו".

לשחט כבש הפסח, שנאמר: "ושחטו אתו כל
קהל". (נו) לאכל בשר פסח צלי בלילי חמשה עשר
בניסן, שנאמר: "ואכלו את הבשר". (נז) לעשות
פסח שני, שנאמר: "בחדש השני בארבעה עשר".
(נח) לאכל את בשר פסח שני על מצה ומרור,
שנאמר: "על מצות ומררים יאכלהו". (נט) לתקע
בחצוצרות על הקרבנות ובשעת הצרות, שנאמר:
"ותקעתם בחצוצרות". (ס) להיות כל קרבנות בהמה
מיום שמיני והלאה, שנאמר: "מיום השמיני
והלאה". (סא) להיות כל קרבן בהמה תמים,
שנאמר: "תמים יהיה לרצון". (סב) למלח כל
קרבן, שנאמר: "על כל קרבןך תקריב מלח". (סג)
מעשה העולה, שנאמר: "אם עלה קרבנו". (סד)
מעשה החטאת, שנאמר: "זאת תורת החטאת".
(סה) מעשה האשם, שנאמר: "זאת תורת האשם".
(סו) מעשה זבח השלמים, שנאמר: "וזאת תורת
זבח השלמים". (סז) מעשה המנחה, שנאמר:
"ונפש כי תקריב קרבן מנחה". (סח) להקריב בית
דין קרבן אם טעו בהוראה, שנאמר: "ואם כל עדת
ישראל ישגו". (סט) להקריב הקחיד קרבן חטאת
אם שגג במצות לא תעשה שחייבים עליה פרת,
שנאמר: "ונפש כי תחטא". (ע) להקריב היחיד
קרבן אם נסתפק לו אם חטא חטא שחייבים עליו
חטאת או לא חטא, שנאמר: "ולא ידע ואשם...
והביא את אשמו"; וזה הוא הנקרא 'אשם תלוי'.
(עא) להקריב השוגג במעילה, או החוטא בגזלה,
או בשפחה חרופה, או שפפר בפקדון ונשבע -
מביא קרבן אשם; וזה הוא הנקרא 'אשם ודאי'.
(עב) להקריב קרבן עולה ויורד, שנאמר: "אם לא
תגיע ידו", "ואם לא תשיג". (עג) להתנדות לפני
ה' מפל חטא שיעשה האדם, בשעת הקרבן ושלא
בשעת הקרבן, שנאמר: "והתנדו את חטאתם אשר
עשו". (עד) להקריב הזב קרבן אחר שיטהר,
שנאמר: "וכי יטהר הזב". (עה) להקריב הזבה
קרבן אחר שתטהר, שנאמר: "ואם טהרה מזובה".
(עו) להקריב המצרע קרבן אחר שיטהר, שנאמר:
"וביום השמיני...". (עז) להקריב היולדת קרבן
אחר שתטהר, שנאמר: "ובמלאת ימי טהרה".
(עח) לעשר הבהמה, שנאמר: "וכל מעשר בקר
וצאן". (עט) לקדש בכור הבהמה הטהורה
ולהקריבו, שנאמר: "כל הבכור אשר יולד...". (פ)
לפדות בכור אדם, שנאמר: "אף פדה תפדה את
בכור האדם". (פא) לפדות פטר חמור, שנאמר:
"ופטר חמור תפדה בשה". (פב) לערף פטר חמור,
שנאמר: "ואם לא תפדה וערפתו". (פג) להביא כל
הקרבנות שיש על האדם בחובה או בנדבה ברגל

חומה". (קמ) למנות שני יובל שנים ושמיים, 47
 שנאמר: "וספרת לך שבע וגו'". (קמא) להשמיט 48
 כספים בשביעית, שנאמר: "שמוט כל פעל משה 49
 ידו". (קמב) לנגש לנכרי, שנאמר: "את הנכרי 50
 תגש, ואשר יהיה לך את אחיך תשמיט ידך". (קמג) 51
 לתן מן הבהמה לפנה הזרוע והלחיים והקבה, 52
 שנאמר: "ונתן לפנה הזרוע". (קמד) לתן ראשית 53
 הגז לפנה, שנאמר: "וראשית גז צאנך - תתן לו". 54
 (קמה) לדון בדיני חרמים, מהם לה' ומהם לפנה, 55
 שנאמר: "אף כל (ה) חרם אשר יחרם". (קמו) 56
 לשחט בהמה חיה ועוף ואחר כך יאכל בשרם, 57
 שנאמר: "וזהבחת מפקרד ומצאנך". (קמז) לכסות 58
 דם חיה ועוף, שנאמר: "ושפך את דמו, וכסוה 59
 בעפר". (קמח) לשלח אם צפור מן הקן, שנאמר: 60
 "שלח תשלח את האם". (קמט) לבדק בסימני 61
 בהמה, שנאמר: "זאת החיה אשר תאכלו". (קנ) 62
 לבדק בסימני העוף עד שיבדיל בין טמא לטהור, 63
 שנאמר: "כל צפור". (קנא) לבדק בסימני חגבים 64
 לידע טהור מן הטמא, שנאמר: "אשר לו פרעים". 65
 (קנב) לבדק בסימני דגים, שנאמר: "את זה תאכלו 66
 מפל אשר במים". (קנג) לקדש חדשים ולחשב 67
 שנים וחדשים בבית דין בלבד, שנאמר: "החדש 68
 הזה לכם ראש חדשים". (קנד) לשבות בשבת, 69
 שנאמר: "וביום השביעי תשבת". (קנה) לקדש 70
 שבת, שנאמר: "זכור את יום השבת לקדשו". 71
 (קנו) לבצר חמץ, שנאמר: "ביום הראשון תשביתו 72
 שאור מבתיקם". (קנז) לספר ביציאת מצרים בלילה 73
 הראשון של חג המצות, שנאמר: "וזהבדת לבנך 74
 ביום ההוא". (קנח) לאכל מצה בליל זה, שנאמר: 75
 "בערב תאכלו מצות". (קנט) לשבות בראשון של 76
 פסח, שנאמר: "וביום הראשון, מקרא קדש". (קס) 77
 לשבות בשביעי בו, שנאמר: "וביום השביעי, 78
 מקרא קדש". (קסא) לספור מקצירת העמר מ"ט 79
 יום, שנאמר: "וספרתם לכם ממחרת השבת". 80
 (קסב) לשבות ביום החמשים, שנאמר: "ויקראתם 81
 בעצם היום הזה, מקרא קדש". (קסג) לשבות 82
 בראשון של חודש השביעי, שנאמר: "באחד לחודש, 83
 יהיה לכם שבתון". (קסד) להתענות בעשירי בו, 84
 שנאמר: "ובעשור לחודש תענו את נפשתיכם". 85
 (קסה) לשבות ביום הצום, שנאמר: "שבת 86
 שבתון". (קסו) לשבות בראשון של חג הסוכות, 87
 שנאמר: "ביום הראשון, מקרא קדש". (קסז) 88
 לשבות בשמיני של חג, שנאמר: "וביום השמיני 89
 מקרא קדש". (קסח) לישוב בספד שבעת ימים, 90
 שנאמר: "בספדות תשבו שבעת ימים". (קסט) לטל 91
 לולב, שנאמר: "וילקחתם לכם ביום הראשון, פרי 92

1 (קיב) להיות המצורע ידוע לכל בדרים האמורים
 2 בו: "בגדיו יהיו פרמים, וראשו יהיה פרוע, ועל
 3 שפם יעטה; וטמא טמא, יקרא". וכן כל שאר
 4 הטמאים צריכין להודיע את עצמן. (קיג) לעשות
 5 פרה אדמה להיות אפרה מוכן, שנאמר: "והיתה
 6 לעדת בני ישראל". (קיד) להיות מעריך אדם נותן
 7 דמים הקצובין בפרשה, שנאמר: "איש כי יפלא
 8 נדר". (קטו) להיות מעריך בהמה טמאה נותן
 9 דמיה, שנאמר: "והעמיד את הבהמה". (קטז)
 10 להיות מעריך ביתו נותן פערך הפנה, שנאמר:
 11 "והעריכו הפנה". (קיז) להיות מקדיש שדהו נותן
 12 פערך הקצוב בפרשה, שנאמר: "והיה ערךך כפי
 13 זרעו". (קיח) לשלם השוגג במעילה מה שמעל לה'
 14 ולהוסיף חמש, שנאמר: "ואת אשר חטא מן הקדש
 15 ישלם". (קיט) להיות נטע רבעי קדש, שנאמר:
 16 "יהיה כל פרי קדש הלולים". (קכ) להניח פאה.
 17 (קכא) להניח לקט. (קכב) להניח עמר השקחה.
 18 (קכג) להניח עוללות בפרם. (קכד) להניח פרט
 19 הפרם. לפי שבכל אלו נאמר: "לעני ולגר תעזב
 20 אתם"; וזהו מצות עשה שלהם. (קכה) להביא
 21 בפורים לבית הבחירה, שנאמר: "ראשית בפורי
 22 אדמתך". (קכו) להפריש תרומה גדולה לפנה,
 23 שנאמר: "ראשית דגנך תתן לו". (קכז) להפריש
 24 מעשר דגן ללויים, שנאמר: "וכל מעשר הארץ
 25 וגו'". (קכח) להפריש מעשר שני להאכל לבעליו
 26 בירושלים, שנאמר: "עשר תעשר"; מפי השמועה
 27 למדו, שהוא מעשר שני. (קכט) להיות הלויים
 28 מפרישין מעשר מן המעשר שלקחו מיישראל
 29 ונותנין אותו לפהנים, שנאמר: "ואל הלויים תדבר".
 30 (קל) להפריש מעשר עני תחת מעשר שני בשלישית
 31 ובששית בשבוע, שנאמר: "מקצה שלש שנים,
 32 תוציא את כל מעשר תבואתך". (קלא) להתנדות
 33 ודוי מעשר, שנאמר: "ואמרת לפני ה' אלהיך,
 34 בערתי הקדש". (קלב) לקרות על הבכורים,
 35 שנאמר: "וענית ואמרת לפני ה' אלהיך". (קלג)
 36 להפריש חלה לפנה, שנאמר: "ראשית ערסתכם -
 37 חלה, תרימו תרומה". (קלד) להשמיט קרקע,
 38 שנאמר: "והשביעת תשמיטה ונטשתה". (קלה)
 39 לשבות מעבודת הארץ, שנאמר: "בחריש ובקציר
 40 תשבת". (קלו) לקדש שנת יובל בשביטה פשמיטה,
 41 שנאמר: "וקדשתם את שנת החמשים שנה". (קלז)
 42 לתקע בשופר בשנת היובל, שנאמר: "והעברת
 43 שופר תרועה". (קלח) לתן גאלה לארץ בשנת
 44 היובל, שנאמר: "ובכל ארץ אחזתכם, גאלה תתנו
 45 לארץ". (קלט) להיות גאלת בתי ערי חומה עד
 46 שנה, שנאמר: "ואיש, כי ימכר בית מושב עיר

47 (קצח) להלוות לנכרי ברבית, שנאמר: "לנכרי
 48 תשיף"; מפני השמועה למדו, שזו מצות עשה.
 49 (קצט) להשיב המשכון לבעליו, שנאמר: "השב
 50 תשיב לו את העבוט". (ר) לתן שכר שכיר בזמנו,
 51 שנאמר: "ביומו תתן שכרו". (רא) להיות השכיר
 52 אוכל בזמן שכירותו, שנאמר: "פי תבא בכרם
 53 רעך", "פי תבא בקמת רעך". (רב) לעזוב מעל חברו
 54 או מעל בהמתו, שנאמר: "עזב תעזב עמו". (רג)
 55 להקים המשא על הבהמה, שנאמר: "הקים
 56 עמו". (רד) להשיב האבדה, שנאמר: "השב
 57 תשיבם לאחיד". (רה) להוכיח החוטא, שנאמר:
 58 "הוכח תוכיח את עמיתך". (רו) לאהב כל אדם
 59 מבני ברית, שנאמר: "ואהבת לרעך כמוך". (רי)
 60 לאהב את הגר, שנאמר: "ואהבתם את הגר". (ריב)
 61 לצדק המאזנים עם המשקלות, שנאמר: "מאזני
 62 צדק אבני צדק". (רט) לכבד החכמים, שנאמר:
 63 "מפני שיבה תקום". (רי) לכבד אב ואם, שנאמר:
 64 "כבד את אביך ואת אמך". (ריא) ליראה מאב ואם,
 65 שנאמר: "איש, אמו ואביו תיראו". (ריב) לפרות
 66 ולרבות, שנאמר: "פרו ורבו". (ריג) לבעל
 67 בקדושין, שנאמר: "כי יקח איש אשה, וכא
 68 אליה". (ריד) לשמח חתן את אשתו שנה אחת,
 69 שנאמר: "נקי יהיה לביתו שנה אחת וגו'". (רטו)
 70 למול את הבן, שנאמר: "וביום השמיני ימול בשר
 71 ערלתו". (רטז) ליבם אשת אב, שנאמר: "ובמה
 72 יבא עליה". (ריז) לחלץ ליבם, שנאמר: "וחלצה
 73 נעלו מעל רגלו". (ריח) לשא אונס את אנוסתו,
 74 שנאמר: "ולו תהיה לאשה". (ריט) לישוב מוציא
 75 שם רע עם אשתו כל ימיו, שנאמר: "ולו תהיה
 76 לאשה, לא יוכל לשלחה כל ימיו". (רכ) לדון
 77 במפתח בחמשים שקל עם שאר דינין, שנאמר:
 78 "וכי יפתה". (רכא) לעשות ליפת תאר פתוב,
 79 שנאמר: "וראית בפסבא אשת יפת תאר". (רכב)
 80 לגרש בשטר, שנאמר: "וכתב לה ספר פריתות ונתן
 81 בידה". (רכג) לעשות לשוטה כתובה, שנאמר:
 82 "ועשה לה הכהן, את כל התורה הזאת". (רכד)
 83 להלקות הרשעים, שנאמר: "והפילו השופט
 84 והכהן". (רכה) להגלות רוצח בשנגה, שנאמר:
 85 "וישב בה עד מות הפהן". (רכו) להיות בית דין
 86 הורגין בסיה, שנאמר: "נקם ינקם". (רכז) להיות
 87 בית דין הורגין בחנק, שנאמר: "מות ימות"
 88 [יומת] הנאף והנאפת". (רכח) להיות בית דין
 89 שורפין באש, שנאמר: "באש ישורפו אתו ואתהן".
 90 (רכט) להיות בית דין סוקלין באבנים, שנאמר:
 91 "וסקלתם אתם". (רל) לתלות מי שנתייב תליה,
 92 שנאמר: "ותלית אתו על עץ". (רלא) לקבר הנהרג

1 עץ הדר פפת תמרים". (קע) לשמע קול שופר
 2 בראש השנה, שנאמר: "יום תרועה יהיה לכם".
 3 (קעא) לתן מחצית השקל בכל שנה ושנה, שנאמר:
 4 "זה יתנו כל העבר על הפקדים". (קעב) לשמע
 5 מכל נביא שיהא בכל דור ודור, אם לא יוסיף ולא
 6 יגרע, שנאמר: "אליו תשמעו". (קעג) למנות
 7 מלך, שנאמר: "שום תשים עליך מלך". (קעד)
 8 לשמע מכל בית דין הגדול שיעמדו להם לישראל,
 9 שנאמר: "ועל המשפט אשר יאמרו לך - תעשה".
 10 (קעה) לנטות אחרי רבים, אם תהיה מחלקת בין
 11 הסנהדרין בדינין, שנאמר: "אחרי רבים - להטות".
 12 (קעו) למנות שופטים ושוטרים בכל קהל וקהל
 13 מישראל, שנאמר: "שפטים ושטרים תתן לך".
 14 (קעז) להשוות בין בעלי דינין בשעה שעומדין
 15 בדין, שנאמר: "בצדק תשפט עמיתך". (קעח)
 16 להעיד בבית דין למי שיש לו עדות, שנאמר:
 17 "והוא עד, או ראה או ידע". (קעט) לחקור העדים
 18 הרבה, שנאמר: "וידרשתי וחקרתי ושאלתי, היטב".
 19 (קפ) לעשות לעדים זוממין כמו שזממו לעשות,
 20 שנאמר: "ועשיתם לו כאשר זמם". (קפא) לערוך
 21 את העגלה כמצותה, שנאמר: "וערפו שם את
 22 העגלה בנחל". (קפב) להכין שש ערי מקלט,
 23 שנאמר: "תכין לך הדרך, ושלשתי". (קפג) לתת
 24 ללויים ערים לשבת, וגם הן קולטות, שנאמר:
 25 "ונתנו ללויים ערים". (קפד) לעשות מעקה,
 26 שנאמר: "ועשית מעקה לגגך". (קפה) לאבד
 27 עבודה זרה וכל משמשיה, שנאמר: "אבד תאבדון
 28 וגו'". (קפו) להרג אנשי עיר הנדחת ולשרף את
 29 העיר, שנאמר: "וישרפת באש את העיר ואת כל
 30 שללה". (קפז) לאבד שבעה עממים מארץ ישראל,
 31 שנאמר: "החרם תחרימם". (קפח) להכרית זרעו
 32 של עמלק, שנאמר: "תמחה את זכר עמלק".
 33 (קפט) לזכר מה שעשה לנו עמלק תדיר, שנאמר:
 34 "זכור את אשר עשה לך עמלק". (קצ) לעשות
 35 במלחמת הרשות במשפט הכתוב בתורה, שנאמר:
 36 "כי תקרב אל עיר". (קצא) למשח כהן למלחמה,
 37 שנאמר: "והיה קרובכם אל המלחמה, ונגש הפהן
 38 ודבר אל העם". (קצב) להתקין יד במחנה, שנאמר:
 39 "ויד תהיה לך מחוץ למחנה". (קצג) להתקין יתד,
 40 שנאמר: "ונתת תהיה לך על אונך". (קצד) להשיב
 41 את הגזל, שנאמר: "והשיב את הגזלה אשר גזל".
 42 (קצה) לתן צדקה, שנאמר: "פתח תפתח את ידך".
 43 (קצו) להעניק לעבד עברי, שנאמר: "העניק תעניק
 44 לו"; וכן אמה עבריה. (קצז) להלוות לעני,
 45 שנאמר: "אם כסף תלוה את עמי"; "אם זה אינו
 46 רשות אלא מצוה, שנאמר: "והעבט תעביטנו".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

זהו גם ההסבר מדוע ציין הרמב"ם ש"המצוה לידע שיש שם אלוה"ה היא הראשונה ממצוות-עשה כי יש לה שייכות למצוות שנמנו לאחריה, שהרי את כולם יש לקיים מתוך ההכרה ש"יש שם מצוי ראשון" והוא הלכה שמשמיענו הרמב"ם שמצוות ידיעת ה' אינה רק מצוה בפני עצמה אלא היא ה"יסוד" וה"עמוד" של כל ההלכות. כל הנ"ל מתקשר עם דיוק נוסף בדברי הרמב"ם: "לידע שיש שם כו" ואל להאמין. אמונה היא למעלה מגדר מצוה, ולכן המצוה היא לידע בהבנה והשגה בשכל, כי ידיעת האלוהות וההתבוננות בגדלות ה' מולידה אהבת ה' ויראתו, והן המביאות לקיים כל המצוות, ולכן מצוה זו היא מצוה ראשונה ממצוות-עשה כי היא הגורמת קיום כולם. ההוראה מכל הנ"ל היא שגם כשלומד אדם פנימיות התורה כדבעי (באופן של דעת), אל לו לבוא לידי מסקנה שהתדבקות זו היא תכלית לעצמה, ואל לו להפוך עניין זה לכל מבוקשו. וזאת מלמדנו הרמב"ם בהדגישו שהיא "מצוה ראשונה", היינו שתכליתה היא קיום כל מצוות התורה.

(על-פי דק"ר ש חלק כ"ו עמוד 59)

~ נקודות משיחות קודש ~

מצוה י"ב וי"ג.

לקשור תפילין בראש ... כו' לקשור תפילין ביד כו". ידועה הקושיא מדוע הקדים הרמב"ם בכל מקום תפילין של ראש לתפילין של יד: במניין המצוות שבריש הל' תפילין, בספר המצוות, בתחילת הל' תפילין בחיוב הנחתן, בריש פרק ב' בדין כתיבתן, בדין עשייתן, בדין סידור הפרשיות בתוך התפילין, במקום הנחתן על היד ועל הראש ובעניין ברכת התפילין. והרי הוא שלא כסדר שבתורה המקדימה תפילין ש"י לש"ר - "וקשרתם לאות על ירך והיו לטוטפות בין כו".

ויבואר על-פי הצפ"נ שביאר שמצוות תפילין של יד היא בפעולת הקשירה ותו לא, אבל בתפילין של ראש "כל רגע ורגע שהוא לבוש, מקיים מצוה" שנאמר "והיו לטוטפות", ומה שאין מורידין תפילין של יד לאחר פעולת הקשירה הוא משום הדרשה ש"כל זמן שבין ענין יהו שתיים", ולאחר פעולת הקשירה, התפילין של יד הן פרט בשל ראש. היוצא מכך הוא, שתדירות המצוה של תש"ר גדולה יותר מזו של תש"י, ולכן הקדים אותה הרמב"ם, כי הוא בהתאם לתוכנו של כל ספר 'אהבה' שעליו כתב הרמב"ם: "המצוות שהם תדירות שנצטוו בהם כדי לאהוב המקום ולזכרו תמיד", לכן סידר הרמב"ם את ההלכות הגדולות שבספר 'אהבה', על-פי סדר התדירות של המצוות: בתחילתו הלכות ק"ש ותפילה, שק"ש מצוותה פעמיים ביום, וחיוב תפילה מהתורה הוא "להתפלל בכל יום" - אבל לא פעמיים.

1 בְּיוֹמוֹ, שְׁנֵאמַר: "כִּי קָבַר תִּקְבְּרֵנוּ בַּיּוֹם הַהוּא".
2 (רלב) לְדוֹן בְּעֶבֶד עֲבָרִי כְּהִלְכוֹתָיו, שְׁנֵאמַר: "כִּי
3 תִּקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי". (רלג) לַעֲד אָמָה עֲבָרִיָּה,
4 שְׁנֵאמַר: "אֲשֶׁר לוֹ יַעֲדָה...". "וְאִם לִבְנוֹ יַעֲדָה".
5 (רלד) לְפִדּוֹת אָמָה עֲבָרִיָּה, שְׁנֵאמַר: "וְהִפְדָּה".
6 (רלה) לַעֲבֹד בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר: "לְעוֹלָם,
7 בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ". (רלו) לַהֲיוֹת הַחֹבֵל מְשָׁלָם מְמוֹן,
8 שְׁנֵאמַר: "וְכִי יִרְיֶב אֲנָשִׁים, וְהָפָה אִישׁ". (רלז)
9 לְדוֹן כְּנֻזִּי בְּהֶמָה, שְׁנֵאמַר: "וְכִי יִגַּף שׂוֹר אִישׁ אֶת
10 שׂוֹר רֵעֵהוּ". (רלח) לְדוֹן כְּנֻזִּי הַבּוֹר, שְׁנֵאמַר: "כִּי
11 יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר". (רלט) לְדוֹן כְּנֻזִּי בְּתַשְׁלִימִין אוֹ
12 בְּמִיתָה, שְׁנֵאמַר: "וְכִי יִגְנֹב", "אִם בְּמַחֲתָרֶת",
13 "וְגוֹנֵב אִישׁ וּמְכָרוֹ". (רמ) לְדוֹן כְּנֻזִּי הַבָּעַר,
14 שְׁנֵאמַר: "כִּי יִבְעַר אִישׁ שְׂדֵה אוֹ כְּרֶם". (רמא) לְדוֹן
15 כְּנֻזִּי הָאֵשׁ, שְׁנֵאמַר: "כִּי תֵצֵא אֵשׁ, וּמִצָּאָה
16 קוֹצִים". (רמב) לְדוֹן בְּדִין שׂוֹמֵר חֲנֻם, שְׁנֵאמַר: "כִּי
17 יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כְּלִים". (רמג) לְדוֹן בְּדִין
18 נוֹשֵׂא שָׂכָר וְשׂוֹכֵר, שְׁנֵאמַר: "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ
19 חֲמוֹר אוֹ שׂוֹר". (רמד) לְדוֹן בְּדִין הַשְׂוֹאֵל, שְׁנֵאמַר:
20 "וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ". (רמה) לְדוֹן בְּדִין
21 מִקָּח וּמִמְכָּר, שְׁנֵאמַר: "וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר
22 לַעֲמִיתְךָ". (רמו) לְדוֹן בְּדִין טוֹעֵן וְנוֹטֵעֵן, שְׁנֵאמַר:
23 "עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע". (רמז) לְהַצִּיל הַנֶּרְדָּף וְאֶפְלוֹ
24 כּוֹפֵשׁ הַרוֹדֵף, שְׁנֵאמַר: "וְקִצְתָּהוּ אֶת כַּפָּה". (רמח)
25 לְדוֹן בְּדִינֵי נִחְלוֹת, שְׁנֵאמַר: "אִישׁ כִּי יָמוּת, וּבֶן אִין
26 לוֹ וְהִיתָה לְכֹנֵי יִשְׂרָאֵל".

~ נקודות משיחות קודש ~

מניין המצוות

"מצוה ראשונה ממצוות-עשה לידע שיש שם אלוהה". צ"ל מדוע מציין הרמב"ם שהיא מצוה ראשונה ממצוות-עשה, הרי זהו דבר הנראה לכל הלומד את מניין המצוות. ואין לומר שרצה להדגיש שהיא מצוה ראשונה בחשיבותה, שהלא גם עניין זה מובן מאליו, שלכן מנאה הרמב"ם לראשונה.

שאלה דומה מתעוררת בדברי הרמב"ם "..."לידע שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא...". שהלא אם הוא ממציא כל נמצא, בוודאי שהוא ראשון, ומדוע כתב זאת הרמב"ם. ובפרט שהתואר 'ראשון' מלמד שיש לו שייכות וערך ל'שני', והלא הוא ית' אינו בערך כלל לכל שאר הנבראים.

אלא שבלשון זה מלמד הרמב"ם שהקב"ה השפיל עצמו כביכול להיות בבחינת מצוי ראשון שיש לו יחס כביכול לנמצאים, ודווקא משום כך הוא ממציא כל הנמצאים. עניין זה הוא יסוד כל התורה כולה כי עניינן של מצוות התורה הוא לפעול במציאות העולם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ומדוע לא כתב בפירוש המשניות כמו שכתב כאן שטעם המצוה הוא ציווי התורה כפי שנאמר מסיני: "למול את הבן, שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו", והיאך תישוב הסתירה בין פיה"מ ל"ספר המצוות", ובין "ספר המצוות" ל"מנין המצוות" כאן.

והביאור: במצוות מילה יש שני פרטים: האחד הוא פעולת המילה שעליה נצטוונו על-ידי מרע"ה בסיני, והאחר הוא תוכנה - להכניס את הבן בבית שכת הקב"ה עם אאע"ה. "ספר המצוות" אינו ספר הלכה אלא ביאור תוכן המצוות תוך תיאור קצר של המצוה ומקורה בתושב"כ והדינים בתושב"פ. מכיון שתוכן המצוה הוא להכניס את הנימול בביתו של אאע"ה, ועיקר פרשת מילה היא הפסוקים שנאמרו באברהם ומשם נתבאר רוב פרטי המצוה, לכן מדגיש שהמצוה היתה לאברהם.

משא"כ בספר ה'יד החזקה' שהוא ספר "הלכות הלכות", מביא הרמב"ם את המקור לציווי המעשי של המצוה ולא את תוכנה. מקור החיוב על פעולת המילה הוא לפי שנצטוונו בסיני, והוא כאמור בפירוש המשניות שהמצוות שאנו מקיימים הן משום שכך נצטוונו בסיני.

(על"פ לקו"ש חלק ג' עמוד 53)

~ נקודות משיחות קודש ~

מ"ע רמ"ח. "שציונו לדון בדיני נחלות, שנאמר ואיש כי ימות ובן אין לו".

ולכאורה, ההוכחה שצריך לדון בדיני נחלות היא מהמשך הכתוב: "והעברתם את נחלתו כו", אבל מהמילים שצייט הרמב"ם אין שום הוכחה לכאורה שצריך לדון בדיני נחלות. ועוד צריך להבין, מדוע מסיים הרמב"ם את מניין מצוות-עשה במצוה זו דווקא. והביאור הוא: זה שסיים הרמב"ם במצוה זו, הוא על-דרך הסבר המפרשים במאמר המשנה האחרונה "עניד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות כו" שהתנא בא להודיע תשלום השכר ללומדים ומקיימים את הכתוב בששה סדרי משנה שהוא הגמול שיתן להם הקב"ה.

פרשת נחלות נכתבה בתורה כהמשך לחלוקת הארץ שנחלקה בשלושה אופנים: א. ירושת הארץ. ב. חלוקה ע"פ היגיון "לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט כו". ג. בגורל - "אך בגורל תחלק את הארץ".

עם ישראל קיבל את ארץ ישראל משום שהיא נחלתו של הקב"ה - "אמר הקב"ה: יבואו ישראל שבאו לחלקי, וינחלו את הארץ שבאה לחלקי", ונתינת הארץ לישראל היא ביטוי לקשר של ישראל עם הקב"ה, וכשם שהקשר של ישראל עם הקב"ה הוא בשלושה "אשרינו מה טוב חלקנו מה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו", כך גם נתינת הארץ היא בשלושה אופנים: חלק, גורל וירושה.

אחר המצוות שבדיבור, מונה הרמב"ם את המצוות שבמעשה לפי סדר תדירותן, קודם תפילין שמצוותן כל יום (ובהקשר לזה גם מזוזה וס"ת שכמה וכמה הלכות משותפות להם), אח"כ ציצית כי שלא כבתפילין החיוב בציצית הוא רק אם יש לו כסות בת ארבע כנפות, אח"כ ברכות שמהתורה חייבים לברך רק אחר האכילה ורק אם שבע (ובנוסף, הטעם דציצית הוא משום "וזכרתם" שהוא עניין תמידי יותר מברכות), ומסיים בהלכות מילה שהיא פעם אחת בחיים. לכן סידר הרמב"ם גם תש"ר לפני תש"י כי מצוותה תדירה יותר כדלעיל, והוא בהתאם לסדר התדירות שבכל הספר.

(על"פ לקו"ש חלק ג' עמוד 22)

~ נקודות משיחות קודש ~

מצות-עשה ב'

"לבנות בית הבחירה, שנאמר ועשו לי מקדש". בהלכות מלכים, דעת הרמב"ם היא שהחיוב לבניית בית המקדש נלמד מהפסוק "ועשו לי מקדש", אבל הסמ"ג סובר שהוא מהפסוק "והיה המקום אשר יבחר ה' לשכנו תדרשו ובאת שמה". כי הציווי "ועשו לי מקדש" מדבר במשכן שבמדבר, ואילו ברמב"ם משמע שהוא ציווי כולל לכל מקום בין למשכן בין לשילה ונוב וגבעון ובין לבית עולמים, שנאמר ועשו לי מקדש ולא משכן.

ומה שרצה ה'לחם משנה' להוכיח מהלכות מלכים פ"א ה"א "ולבנות בית הבחירה, שנאמר לשכנו תדרשו ובאת שמה", שדעת הרמב"ם היא כהסמ"ג - צריך עיון, שהרי כאן מנה המצוה מ"ועשו לי מקדש" והלא אין מונה במנין המצוות אלא חיובים שהם לדורות, וגם מפשטות לשונו בהל' בית הבחירה "וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו והיה לפי שעה, שנאמר כי לא באתם כו", מוכח שהפסוק "ועשו לי מקדש" שהביא - הוא לכל הזמנים.

(על"פ לקו"ש חלק ג' עמוד 116 הערה 3)

~ נקודות משיחות קודש ~

מצות-עשה רט"ז

"למול את הבן, שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו".

אבל בספר המצוות כתב "שציונו למול את הבן, והוא אמרו ית' לאברהם המול לכם כל זכר", ולכאורה הוא סתירה ל"עיקר הגדול" שכתב בפיה"מ (חולין סוף פרק ז') "ושים על לבך העיקר הגדול, שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושין אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו ע"ה לא שהקב"ה אמר זה לבניאים שלפניו, כגון אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל את עצמו ואנשי ביתו אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לֹא יַעֲשֶׂה בְּיָדוֹ וְלֹא יַעֲשֶׂה לוֹ אַחֲרִים, שְׁנֵאמָר: "לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל". (ג) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת עֲבוּדָה זָרָה אַפְּלוֹ לְאַחֲרִים, שְׁנֵאמָר: "וְאֵלֹהֵי מִסְכָּה, לֹא תַעֲשֶׂה לָכֶם". (ד) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת צוּרוֹת לְנוֹאֵי, וְאִף עַל פִּי שְׂאִין עוֹבְדִין אוֹתָן, שְׁנֵאמָר: "לֹא תַעֲשֶׂה אִתִּי". (ה) שְׁלֹא לְהַשְׁתַּחֲוֹת לַעֲבוּדָה זָרָה, וְאִף עַל פִּי שְׂאִין דְּרָךְ עֲבוּדָתָהּ בַּהֲשְׁתַּחֲוִיָּה, שְׁנֵאמָר: "לֹא תַשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם". (ו) שְׁלֹא לַעֲבֹד עֲבוּדָה זָרָה בְּדַכְרִים שְׁדַרְפָּה לְהַעֲבִיר בָּהֶם, שְׁנֵאמָר: "וְלֹא תַעֲבֹדֵם". (ז) שְׁלֹא לְהַעֲבִיר בְּנוֹ לְמַלְךְ, שְׁנֵאמָר: "וּמִזְרַעְךָ לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר לְמַלְךְ". (ח) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה אוֹב, שְׁנֵאמָר: "אֵל תִּפְנוּ אֶל הָאֱבֹת". (ט) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה יָדְעוֹנִי, שְׁנֵאמָר: "וְאֵל הַיָּדְעָנִים". (י) שְׁלֹא לִפְנוֹת אַחֵר עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֵאמָר: "אֵל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלֹלִים". (יא) שְׁלֹא לְהִקָּים מִצָּבָה, שְׁנֵאמָר: "וְלֹא תִקֵּם לָךְ מִצָּבָה". (יב) שְׁלֹא לִתֵּן אֶבֶן מִשְׁפָּט, שְׁנֵאמָר: "וְאֶבֶן מִשְׁפָּט לֹא תִתֵּנוּ בְּאַרְצְכֶם". (יג) שְׁלֹא לִטַּע אֵילָן בְּמִקְדָּשְׁךָ, שְׁנֵאמָר: "לֹא תִטַּע לָךְ אֲשֶׁרָה, כָּל עֵץ". (יד) שְׁלֹא לִישָׁבַע בְּעֲבוּדָה זָרָה לְעוֹבְדֶיהָ, וְלֹא מִשְׁבִּיעֵין אוֹתָן בָּהּ, שְׁנֵאמָר: "וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרֵים לֹא תִזְכְּרוּ, לֹא יִשְׁמַע עַל פִּיךָ". (טו) שְׁלֹא לְהַדִּיחַ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַחֵר עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֵאמָר: "וְלֹא יִשְׁמַע עַל פִּיךָ"; זוֹ אֲזַהֲרָה לְמַדִּיחַ. (טז) שְׁלֹא לְהַסִּית אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל אַחֵר עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֵאמָר בְּמִסִּית: "וְלֹא יוֹסִפוּ לַעֲשׂוֹת". (יז) שְׁלֹא לְאַהֲבַת הַמִּסִּית, שְׁנֵאמָר: "לֹא תֹאכֶה לוֹ". (יח) שְׁלֹא לַעֲזֹב הַשְּׂנֵאָה לַמִּסִּית, שְׁנֵאמָר: "לֹא תִשְׁמַע אֵלָיו". (יט) שְׁלֹא לְהַצִּיל הַמִּסִּית, אֲלֹא עוֹמֵד עַל דָּמוֹ, שְׁנֵאמָר: "לֹא תַחוּס עֵינֶיךָ עָלָיו". (כ) שְׁלֹא יִלְמַד הַמּוֹסֵס זְכוּת עַל הַמִּסִּית, שְׁנֵאמָר: "לֹא תַחמול". (כא) שְׁלֹא יִשְׁתַּק הַמּוֹסֵס מִלְּמַד חוֹבָה עַל הַמִּסִּית, אִם יָדַע לוֹ חוֹבָה, שְׁנֵאמָר: "וְלֹא תִכְסֶה עָלָיו". (כב) שְׁלֹא לִיהְנוֹת בְּצַפּוֹי נֶעֱבַד, שְׁנֵאמָר: "לֹא תַחמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עָלֵיהֶם". (כג) שְׁלֹא לִבְנוֹת עִיר הַנִּדְחָת לְכִמּוֹת שְׁהִיתָהּ, שְׁנֵאמָר: "לֹא תִבְנֶה עוֹד". (כד) שְׁלֹא לִיהְנוֹת בְּמָמוֹן עִיר הַנִּדְחָת, שְׁנֵאמָר: "וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ מֵאוֹמָה מִן הַחֲרָם". (כה) שְׁלֹא לִיהְנוֹת בְּעֲבוּדָה זָרָה וּבְכָל מַשְׁמָשִׁיָּה וּבְתַקְרָכָת שְׁלָהּ וּבִינֵין שְׁתַּנְסֵף לָהּ, שְׁנֵאמָר: "וְלֹא תִבְיֵא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתְךָ". (כו) שְׁלֹא לְהַתְנַבֵּא בְּשִׁמָּה, שְׁנֵאמָר: "וְאֲשֶׁר יִדְבַר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרָיִם". (כז) שְׁלֹא לְהַתְנַבֵּא בְּשִׁקָּר, שְׁנֵאמָר: "אֲשֶׁר יִזִּיד לְדַבֵּר דָּבָר בְּשֵׁמִי, אֵת אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִיו". (כח) שְׁלֹא לִשְׁמַע לְמַתְנַבֵּא בְּשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנֵאמָר: "לֹא תִשְׁמַע אֶל דְּבַר הַנְּבִיא". (כט) שְׁלֹא נִמְנַע מִהַרְיָגָת נְבִיא הַשִּׁקָּר וְלֹא נִירָא מִמֶּנּוּ, שְׁנֵאמָר: "לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ". (ל) שְׁלֹא לִלְכֹּת

ההבדל שבין חלק וגורל, הוא כמו ההבדל שבין מכר ומתנה. מכר תלוי ברצון הלוקח לשלם על הדבר הנמכר, ומתנה היא מצד הנותן ותלויה ברצונו. כך גם בקשר של ישראל עם הקב"ה, ישנה נחלה שהיא השכר שישאל מקבלים תמורת עבודתם בעולם באעתדל"ת, אבל ישנן גם ההמשכות וההשפעות המגיעות לישראל באתעדל"ע מצד "גורלנו", היינו מצד הבחירה של הקב"ה בישראל. אעפ"כ גם במתנה מורגשת מציאות המקבל, שאין אדם נותן אם אין למי לתת, ומוכרח שתהיה מציאות המקבל. האופן היחידי בו הנותן והמקבל הופכים למציאות אחת הוא בירושה, אז עומד הירוש במקום המוריש, והירוש אינו מציאות חדשה המקבל נכסים מהמוריש, אלא בלשון הכתוב "תחת אבותיך יהיו בניך", והירוש הופך לעצם המוריש, ובדרך ממילא מקבל את הבעלות על נכסי המוריש.

זהו החידוש והמעלה שב'ירושתנו' על 'חלקנו' וגורלנו. 'חלקנו' הוא הקשר עם הקב"ה כמו שצמצם את עצמו עד כדי כך שעבודת הנבראים תופסת מקום אצלו, וחשובים לפניו ליתן שכר בגין עבודתם. 'גורלנו' הוא מה שבחר בנו, והגם שבחר בנו בבחירה אמיתית ולא רק מצד המעלה הגלויה של ישראל, מכל-מקום הרי הבחור בחר במציאות שאינה הוא כביכול. משא"כ באופן התקשרותם של ישראל ב'ירושתנו' הם אחד לגמרי עם הקב"ה, הירוש עומד במקום המוריש, היינו שישאל הם מציאות אחת עם הקב"ה.

לכן מנה הרמב"ם מצות נחלה בסוף המניין של מצוות-עשה, כי יש בו גם הודעת השכר (כמו בפירוש על המשנה האחרונה בעוקצין כדלעיל) והשכר האמיתי שינתן לעתיד-לבוא לישראל המקיימים כל המצוות הוא התאחדות גמורה עם הקב"ה עד שאין ניכרת כאן מציאות של ישראל כלל כי הם חלק מהקב"ה ממש.

בזה יובן מדוע ציטט הרמב"ם במניין מצות נחלות את המילים "...ובן אין לו", כי שלימות הירושה וההענקה מלמעלה היא באופן שאין מציאות של בן, וכל מציאותו היא מציאות האב, ומכיון שאין כאן מציאות הבן כלל - ציטט מהפסוק רק את המילים "ובן אין לו".

(ע"פ לקו"ש חלק כ"ח עמוד 174)

יום שני כ"ג אלול ה'תשע"ח

מצוות לא תַעֲשֶׂה

(א) מַצְוָה ראשונה ממצוות לא תַעֲשֶׂה, שְׁלֹא לַעֲלוֹת בְּמַחֲשָׁבָה שְׁיֵשׁ אֱלֹהִים זוֹלָתִי ה', שְׁנֵאמָר: "לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אַחֲרִים עַל פְּנֵי". (ב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת פֶּסֶל,

הרע שעשה לנו, שנאמר: "לא תשפח". (ס) שאנו
מזהרין על ברכת השם, שנאמר: "אלהים, לא
תקלל", ונאמר בענש: "ונקב שם ה', מות יומת".
וזה הכלל: כל שענש עליו הכתוב פרת או מיתת
בית דין, הרי זו מצות לא תעשה - חוץ מן המילה
ופסח, שהן בברת, והן מצוות עשה. (סא) שלא
לעבר על שבועת בטוי, שנאמר: "ולא תשבעו
בשמי לשקר". (סב) שלא ישבע לשוא, שנאמר:
"לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא". (סג) שלא
לחלל את שם הקדוש ברוך הוא, שנאמר: "ולא
תחללו את שם קדשי". (סד) שלא לנסות את דבר
ה', שנאמר: "לא תנסו את ה' אלהיכם". (סה)
שלא לאבד בית המקדש, או פתי פנסיות, או פתי
מדרשות; וכן אין מוחקין את השמות המקדשין,
ואין מאבדים כתבי הקדש, שנאמר: "אבד תאבדון
לא תעשון בן לה' אלהיכם". (סו) שלא לזין הצלוב
על העץ, שנאמר: "לא תלין נבלתו על העץ". (סז)
שלא להשבית שמירה סביב למקדש, שנאמר:
"ושמרתם את משמרתי". (סח) שלא יגנס כהן
להיכל בכל עת, שנאמר: "ואל יבא בכל עת אל
הקדש". (סט) שלא יגנס כהן בעל מום מן המזבח
ולפנים, שנאמר: "אף אל הפרכת לא יבא". (ע)
שלא יעבד בעל מום, שנאמר: "אשר יהיה בו
מום". (עא) שלא יעבד בעל מום עובר, שנאמר:
"כל איש אשר בו מום, לא יקרב". (עב) שלא
יתעסקו הלויים בעבודת הכהנים ולא הכהנים
בעבודת הלויים, שנאמר בלויים: "אל כלי הקדש
ואל המזבח לא יקרבו גם הם גם אתם". (עג) שלא
יגנס למקדש ולא יורה בתורה שתוי יין, שנאמר:
"יין ושכר אל תשת בבאכם אל אהל מועד",
ונאמר: "ולהורות את בני ישראל". (עד) שלא
יעבד הזר במקדש, שנאמר: "וזר לא יקרב אליכם".
(עה) שלא יעבד כהן טמא, שנאמר: "וינזרו
מקדשי בני ישראל". (עו) שלא יעבד כהן טבול יום
עד שיעריב שמשו, שנאמר: "ולא יחללו". (עז)
שלא יגנס כהן טמא לעזרה, שנאמר: "ולא יטמאו
את מחניהם"; זה מחנה שכניה. (עח) שלא יגנס
טמא למחנה לויה, שפגדו לדורות הר הבית,
שנאמר: "לא יבוא אל תוך המחנה"; זה מחנה
לויה. (עט) שלא לבנות אבני מזבח גזית, שנאמר:
"לא תבנה אתהן גזית". (פ) שלא לפסע על
המזבח, שנאמר: "ולא תעלה במעלות על מזבחי".
(פא) שלא להקטיר ולהקריב במזבח הזהב,
שנאמר: "לא תעלו עליו קטרת זרה". (פב) שלא
לכבות אש המזבח, שנאמר: "אש, תמיד תוקד על
המזבח - לא תכבה". (פג) שלא לעשות במתכנת

בחקות עובדי עבודה זרה ולא במנהגותם, שנאמר:
"ולא תלכו בחקות הגוי". (לא) שלא לקסם,
שנאמר: "לא ימצא בך קסם קסמים". (לב) שלא
לענון, שנאמר: "לא תעוננו". (לג) שלא לנחש,
שנאמר: "לא תנחשו". (לד) שלא לכשף, שנאמר:
"לא ימצא בך וגו' ומכשף". (לה) שלא לחבר
חבר, שנאמר: "וחבר חבר". (לו) שלא לשאל
באוב, שנאמר: "ושואל אוב". (לז) שלא לשאל
בידעוני, שנאמר: "וידעוני". (לה) שלא לשאל
בחלום מן המתים, שנאמר: "ודורש אל המתים".
(לט) שלא תעדה אשה עדי איש, שנאמר: "לא
יהיה כלי גבר על אשה". (מ) שלא יעדה איש עדי
אשה, שנאמר: "לא ילבש גבר שמלת אשה". (מא)
שלא לכתב בגוף עובדי עבודה זרה, שנאמר:
"וכתבת קצקע, לא תתנו בכם". (מב) שלא ללבש
שעטניו כמו שלובשין פמרי עבודה זרה, שנאמר:
"לא תלבש שעטניו". (מג) שלא להקיף פאת ראש
כפמרי עבודה זרה, שנאמר: "ולא תקיפו פאת
ראשכם". (מד) שלא להשחית כל הזקן עובדי
עבודה זרה, שנאמר: "ולא תשחית את פאת זקנך".
(מה) שלא להתגודד עובדי עבודה זרה, שנאמר:
"לא תתגודדו"; וגדידה ושריטה אחת היא. (מו)
שלא לשפן בארץ מצרים לעולם, שנאמר: "לא
תספון לשוב בדרך הזה עוד". (מז) שלא לתור אחר
מחשבות הלב וראית העינים, שנאמר: "ולא תתורו
אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". (מח) שלא לזכר
ברית לשבעה עממין, שנאמר: "לא תזכר להם
ברית". (מט) שלא להחיות אדם משבעה עממין,
שנאמר: "לא תחיה כל נשמה". (נ) שלא לחן על
עובדי עבודה זרה, שנאמר: "ולא תחנם". (נא)
שלא להושיב עובדי עבודה זרה בארצנו, שנאמר:
"לא ישבו בארצך". (נב) שלא להתחתן עובדי
עבודה זרה, שנאמר: "ולא תחתן בם". (נג) שלא
ישא עמוני ומואבי בת ישראל לעולם, שנאמר:
"לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'". (נד) שלא
להרחיק זרע עשו מן הקהל אלא עד שלשה דורות,
שנאמר: "לא תתעב אדמי". (נה) שלא להרחיק
מצרי מלבוש בקהל אלא עד שלשה דורות, שנאמר:
"לא תתעב מצרי". (נו) שלא לקרא שלום לעמון
ומואב בתחלה בשעת מלחמה כשאר הגוים,
שנאמר: "לא תדרש שלומם וטובתם". (נז) שלא
להשחית אילני מאכל, וכן כל שיש בו השחתה
אסור, שנאמר: "לא תשחית את עצה". (נח) שלא
ייראו אנשי המלחמה ולא יפחדו מאויביהם בשעת
מלחמה, שנאמר: "לא תערץ מפניהם", "לא
תיראו". (נט) שלא יסור מלכבנו מעשה עמלק

- 1 שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וּבְמִתְכַּנְתּוֹ לֹא תַעֲשֶׂה".
 2 (פד) שְׁלֹא לִסּוּף בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה זֶר, שֶׁנֶּאֱמָר: "עַל
 3 בָּשָׂר אָדָם לֹא יִסֹּף". (פה) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בְּמִתְכַּנְתּוֹ
 4 הַקְטָרֶת, שֶׁנֶּאֱמָר: "וּבְמִתְכַּנְתּוֹ לֹא תַעֲשֶׂה". (פו)
 5 שְׁלֹא לְהוֹצִיא בְּדֵי הָאֲרוֹן, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא יִסּוּרוּ
 6 מִמֶּנּוּ". (פז) שְׁלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד, שֶׁנֶּאֱמָר:
 7 "וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד". (פח) שְׁלֹא
 8 יִקְרַע הַמַּעֲלִיל, שֶׁנֶּאֱמָר: "כִּפִּי תִחַרֵּא יִהְיֶה לוֹ - לֹא
 9 יִקְרַע". (פט) שְׁלֹא לְהַעֲלוֹת קֳדָשִׁים בַּחוּץ, שֶׁנֶּאֱמָר:
 10 "הַשֹּׁמֵר לָךְ, פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֶיךָ...". (צ) שְׁלֹא לַשְׁחֹת
 11 קֳדָשִׁים בַּחוּץ, שֶׁנֶּאֱמָר: "אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁחֹת שׂוֹר אוֹ
 12 כֶּשֶׁב וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הִבִּיאוּ וְנִכְרַת". (צא)
 13 שְׁלֹא לְהַקְדִּישׁ בַּעֲלֵי מוֹמִין לַמִּזְבֵּחַ, שֶׁנֶּאֱמָר: "כֹּל
 14 אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם, לֹא תִקְרִיבוּ"; וְהוּא אֲסוּר הַקְדָּשׁוֹ. (צב)
 15 שְׁלֹא לַשְׁחֹת בַּעֲלֵי מוֹמִין לְשֵׁם קִרְבָּן, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא
 16 תִקְרִיבוּ אֵלָה אֲלֵה". (צג) שְׁלֹא לְזַרֵּק דָּם בַּעֲלֵי מוֹמִין
 17 לַגִּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁנֶּאֱמָר בַּבַּעֲלֵי מוֹמִין: "לֹא תִקְרִיבוּ
 18 לָהּ"; וְהוּא אֲסוּר זְרִיקַת דָּמִם. (צד) שְׁלֹא לְהַקְטִיר
 19 אֲמוּרֵי בַּעֲלֵי מוֹמִין, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאִשָּׁה לֹא תִתֵּנוּ
 20 מֵהֶם". (צה) שְׁלֹא לְהַקְרִיב בַּעַל מוֹם עוֹבֵר, שֶׁנֶּאֱמָר:
 21 "לֹא תִזְבַּח לָהּ אֱלֹהֶיךָ שׂוֹר וְשֶׂה, אֲשֶׁר
 22 יִהְיֶה בּוֹ מוֹם"; וְהוּא מוֹם עוֹבֵר. (צו) שְׁלֹא לְהַקְרִיב
 23 בַּעַל מוֹם מִיַּד הַגּוֹיִם, שֶׁנֶּאֱמָר: "וּמִיַּד בֶּן נֶכֶר, לֹא
 24 תִקְרִיבוּ". (צז) שְׁלֹא יִתֵּן מוֹם בְּקֳדָשִׁים, שֶׁנֶּאֱמָר:
 25 "מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ"; כְּלוּמָר, לֹא תִתֵּן בּוֹ מוֹם. (צח)
 26 שְׁלֹא לְהַקְרִיב שְׂאֹר אוֹ דִּבְשׁ, שֶׁנֶּאֱמָר: "כִּי כֹל
 27 שְׂאֹר וְכֹל דִּבְשׁ, לֹא תִקְטִירוּ". (צט) שְׁלֹא לְהַקְרִיב
 28 תֶּפֶל, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא תִשָּׁבֵית מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ".
 29 (ק) שְׁלֹא לְהַקְרִיב אֶתֶּנָּן וּמַחֲוִיר, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תִבִּיא
 30 אֶתֶּנָּן זֶזֶנָּה וּמַחֲוִיר כָּלֵב". (קא) שְׁלֹא לַשְׁחֹת אוֹתוֹ
 31 וְאֵת בְּנוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: "אֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ, לֹא תִשְׁחֹטוּ בַּיּוֹם
 32 אֲחֶד". (קב) שְׁלֹא לִתֵּן שֶׁמֶן זֵית בְּמִנְחַת חוּטָא,
 33 שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא יִשִּׁים עָלֶיהָ שֶׁמֶן". (קג) שְׁלֹא לִתֵּן
 34 עָלֶיהָ לְבוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבוֹנָה". (קד)
 35 שְׁלֹא יִתֵּן שֶׁמֶן בְּמִנְחַת שׁוֹטָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא יִצַּק
 36 עָלָיו שֶׁמֶן". (קה) שְׁלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמָר:
 37 "וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבוֹנָה". (קו) שְׁלֹא לְהַמִּיר אֶת
 38 הַקְדָּשִׁים, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא יִחַלִּיפֵנוּ, וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ".
 39 (קז) שְׁלֹא לַשְׁנוֹת הַקְדָּשִׁים מִקִּרְבָּן לְקִרְבָּן, שֶׁנֶּאֱמָר
 40 בַּבְּכוֹר: "לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ"; כְּלוּמָר, לֹא
 41 יִקְדִּישֵׁנוּ לְקִרְבָּן אֲחֵר. (קח) שְׁלֹא לַפְדּוֹת בְּכוֹר
 42 בְּהֵמָה טְהוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "אֵךְ בְּכוֹר שׂוֹר וְגֹ' לֹא
 43 תַפְדֶּה". (קט) שְׁלֹא לִמְכּוֹר מֵעֶשֶׂר בְּהֵמָה, שֶׁנֶּאֱמָר:
 44 "לֹא יִגָּאֵל". (קי) שְׁלֹא לִמְכּוֹר שְׂדֵה הַחֵרֶם, שֶׁנֶּאֱמָר:
 45 "לֹא יִמְכּוֹר". (קיא) שְׁלֹא לַפְדּוֹת שְׂדֵה הַחֵרֶם,
 46 שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא יִגָּאֵל". (קיב) שְׁלֹא יְבַדִּיל רֹאשׁ

- 47 חֲטָאת הָעוֹף, שֶׁנֶּאֱמָר: "וּמִלֵּק אֶת רֹאשׁוֹ מִמוֹל
 48 עֲרֻפוֹ". (קיג) שְׁלֹא לַעֲבֹד בְּקֳדָשִׁים, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא
 49 תַעֲבֹד בְּכֹכַב שׁוֹרֶף". (קיד) שְׁלֹא לִגְזֹז אֶת הַקְדָּשִׁים,
 50 שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא תִגַּז בְּכוֹר צֹאנֶךָ". (קטו) שְׁלֹא יִשְׁחֹת
 51 הַפֶּסַח וְהַחֲמִין קִיָּם, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תִשְׁחֹת עַל חֲמִין
 52 דָּם זִבְחִי". (קטז) שְׁלֹא לְהַנִּיחַ אֲמוּרֵי הַפֶּסַח עַד
 53 שִׁיפְסְלוּ בְּלִינָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא יִלִּין חֶלֶב חֲגִי עַד
 54 בֹּקֶר". (קיז) שְׁלֹא לְהוֹתִיר מִבָּשָׂר הַפֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמָר:
 55 "לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר". (קיח) שְׁלֹא לְהוֹתִיר
 56 מִחֲגִיגַת אֲרֻבָּעָה עֶשֶׂר לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא
 57 יִלִּין מִן הַבָּשָׂר"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁבִּבְשׂוֹר
 58 חֲגִיגַת אֲרֻבָּעָה עֶשֶׂר הַפְּתוּב מְדַבֵּר, וְזֶה שֶׁנֶּאֱמָר
 59 "לְבֹקֶר" - לְבֹקֶר שֶׁל יוֹם שְׁנֵי שָׁל הַפֶּסַח, שֶׁהוּא
 60 שְׁלִישִׁי לַשְּׁחִיטָה. (קיט) שְׁלֹא לְהוֹתִיר מִבָּשָׂר פֶּסַח
 61 שְׁנֵי עַד בֹּקֶר, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר".
 62 (קכ) שְׁלֹא לְהוֹתִיר מִבָּשָׂר הַתּוֹרָה עַד בֹּקֶר, שֶׁנֶּאֱמָר:
 63 "וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר"; וְהוּא הַדִּין לְשָׂאֵר
 64 קֳדָשִׁים, שֶׁאֵין מִנִּיחִין אוֹתָן לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתָן.
 65 (קכא) שְׁלֹא לְשַׁבֵּר עֶצֶם בַּפֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְעֶצֶם,
 66 לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ". (קכב) שְׁלֹא לְשַׁבֵּר עֶצֶם בַּפֶּסַח שְׁנֵי,
 67 שֶׁנֶּאֱמָר: "וְעֶצֶם, לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ". (קכג) שְׁלֹא
 68 לְהוֹצִיא מִבָּשָׂר הַפֶּסַח מִן הַחֲבוּרָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא
 69 תוֹצִיא מִן הַבֵּית". (קכד) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי מִנְחוֹת
 70 חֲמִין, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא תִאֲפֶה חֲמִין, חִלָּקֶם". (קכה)
 71 שְׁלֹא לֶאֱכֹל בָּשָׂר הַפֶּסַח נָא וּמִבָּשָׂל, שֶׁנֶּאֱמָר: "אֵל
 72 תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא, וּבָשָׂל מִבָּשָׂל". (קכו) שְׁלֹא
 73 לְהֹאכִיל בָּשָׂר פֶּסַח לִגֵּר תּוֹשֵׁב, שֶׁנֶּאֱמָר: "תּוֹשֵׁב
 74 וְשִׁכִּיר, לֹא יֹאכַל בּוֹ". (קכז) שְׁלֹא יֹאכַל הָעֶרֶל בָּשָׂר
 75 פֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְכָל עֶרֶל, לֹא יֹאכַל בּוֹ". (קכח)
 76 שְׁלֹא לְהֹאכִיל בָּשָׂר הַפֶּסַח לְיִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁתַּמֵּד,
 77 שֶׁנֶּאֱמָר: "כָּל בֶּן נֶכֶר, לֹא יֹאכַל בּוֹ"; כְּלוּמָר,
 78 יִשְׂרָאֵל שְׁנוֹלָה לְבָנֵי נֶכֶר וְעַבְדַּת עֲבוּדָה זָרָה כְּמוֹתָם,
 79 לֹא יֹאכַל בּוֹ. (קכט) שְׁלֹא יֹאכַל אָדָם שֶׁנִּשְׁתַּמָּא
 80 קֳדָשִׁים, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בָּשָׂר מִזִּבְחַת
 81 הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָהּ, וְטִמְאַתָּה עָלָיו". (קל) שְׁלֹא
 82 לֶאֱכֹל מִן הַקְדָּשִׁים שֶׁנִּשְׁתַּמָּא, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר
 83 יִגַּע בְּכָל טִמָּא, לֹא יֹאכַל". (קלא) שְׁלֹא לֶאֱכֹל נוֹתֵר,
 84 שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאִכְלֵי עוֹנוֹ יִשָּׂא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא".
 85 (קלב) שְׁלֹא לֶאֱכֹל פֶּגוּל, שֶׁנֶּאֱמָר: "הַמִּקְרִיב אוֹתוֹ
 86 לֹא יִחַשֵּׁב לוֹ, פֶּגוּל יִהְיֶה; וְהִנֵּפֶשׁ הָאֲכִילָת מִמֶּנּוּ,
 87 עוֹנָה תִשָּׂא"; וְהוּא בְּכֶרֶת. (קלג) שְׁלֹא יֹאכַל זֶר
 88 תְּרוּמוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְכָל זֶר, לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ". (קלד)
 89 שְׁלֹא יֹאכַל אֶפְלוֹ תּוֹשֵׁב כֹּהֵן וְשִׁכִּירוֹ תְּרוּמָה,
 90 שֶׁנֶּאֱמָר: "תּוֹשֵׁב כֹּהֵן וְשִׁכִּיר, לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ".
 91 (קלה) שְׁלֹא יֹאכַל עֶרֶל תְּרוּמָה, וְהוּא הַדִּין לְשָׂאֵר
 92 קֳדָשִׁים. וְדַבָּר זֶה לְמַדּוֹ הַפְּתוּב מִן הַפֶּסַח בַּגּוֹרָה

47 "ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו
 48 לה"; כלומר, דברים שהם עתידין להרים אותן
 49 לה, לא יעשו אותן חל ויאללו אותן בטבילן. (קנז)
 50 שלא להקדים תרומה לבפורים, ולא מעשר ראשון
 51 לתרומה, ולא מעשר שני לראשון, אלא מוציאין על
 52 הסדר: בפורים תחלה, ואחר כך תרומה גדולה,
 53 ואחר כך מעשר ראשון, ואחר כך מעשר שני;
 54 שנאמר: "מלא אתה ודמעך לא תאחר", לא תאחר
 55 דבר הראוי להקדימו. (קנה) שלא לאחר הנדרים
 56 והנבכות שגדר ושנדב, שנאמר: "לא תאחר
 57 לשלמו". (קנו) שלא לעלות לחג בלא קרבן,
 58 שנאמר: "ולא יראו פני ריקם". (קנו) שלא לעבר
 59 על דברים שאסר אדם על נפשו, שנאמר: "לא יחל
 60 דברו". (קנח) שלא יקח כהן זונה, שנאמר: "אשה
 61 זנה וחללה לא יקחו". (קנט) שלא יקח כהן חללה,
 62 שנאמר: "וחללה לא יקחו". (קס) שלא יקח
 63 גרושה, שנאמר: "ואשה גרושה מאישה לא יקחו".
 64 (קסא) שלא יקח כהן גדול אלמנה, שנאמר:
 65 "אלמנה וגרושה וחללה זנה, את אלה לא יקח".
 66 (קסב) שלא יבעל כהן גדול אלמנה, ואפלו בלא
 67 קדושין, מפני שמחללה, שנאמר: "לא יחלל
 68 זרעו"; הרי הוא מזוהר שלא לחלל בשרה. (קסג)
 69 שלא יפגס כהן למקדש פרוע ראש, שנאמר:
 70 "ראשיכם אל תפרעו". (קסד) שלא יפגס כהן
 71 למקדש קרוע בגדים, שנאמר: "ובגדיכם לא
 72 תפרעו". (קסה) שלא יצא כהן מן העזרה בשעת
 73 עבודה, שנאמר: "ומפתח אהל מועד לא תצאו".
 74 (קסו) שלא יטמא כהן הדיוט לשאר מתים,
 75 שנאמר: "לנפש לא יטמא". (קסז) שלא יטמא כהן
 76 גדול ואפלו לקרוביו, שנאמר: "לאביו ולאמו לא
 77 יטמא". (קסח) שלא יפגס כהן גדול עם מת,
 78 שנאמר: "ועל כל נפשות מת, לא יבא"; כך למדו
 79 מפי השמועה, שהוא חייב בכל יבוא וחייב בכל
 80 יטמא. (קסט) שלא יקח שכט לוי חלק בארץ
 81 ישראל, שנאמר: "ונחלה לא יהיה לו". (קע) שלא
 82 יקח שכט לוי חלק בבזה בשעת פבוש הארץ,
 83 שנאמר: "לא יהיה לכהנים הלזים חלק ונחלה".
 84 (קעא) שלא לעשות קרחה על מת, שנאמר: "לא
 85 תשימו קרחה בין עיניכם - למת". (קעב) שלא
 86 לאכל בהמה טמאה, שנאמר: "אף את זה לא
 87 תאכלו ממעלי הגרה". (קעג) שלא לאכל דג טמא,
 88 שנאמר: "ושקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו".
 89 (קעד) שלא לאכל עוף טמא, שנאמר: "ואת אלה
 90 תשקצו מן העוף, לא יאכלו". (קעה) שלא לאכל
 91 שרץ העוף, שנאמר: "כל שרץ העוף, טמא הוא
 92 לכם, לא יאכלו". (קעו) שלא לאכל שרץ הארץ,

1 שוה, ואינו בפרוש מן התורה; ומפי השמועה
 2 למדו, שאסור ערל בקדשים - מגופי תורה, ואינו
 3 מדברי סופרים. (קלו) שלא יאכל כהן טמא תרומה,
 4 שנאמר: "איש מזרעך וגו' בקדשים לא יאכל".
 5 (קלז) שלא תאכל חללה קדש, לא תרומות ולא חזה
 6 ושוק, שנאמר: "ובת כהן - כי תהיה לאיש זר, היא
 7 בתרומת הקדשים לא תאכל". (קלח) שלא תאכל
 8 מנחת כהן, שנאמר: "וכל מנחת כהן כליל תהיה,
 9 לא תאכל". (קלט) שלא לאכל בשר חטאות
 10 הנעשות בפנים, שנאמר: "וכל חטאת אשר יובא
 11 מדמה". (קמ) שלא לאכל פסולי המקדשין שהטל
 12 בהם מום בכונה, שנאמר: "לא תאכל כל תועבה";
 13 מפי השמועה למדנו, שבפסולי המקדשין שהטל
 14 בהם מום הכתוב מדבר. (קמא) שלא לאכל מעשר
 15 שני של דגן חוץ לירושלים, שנאמר: "לא תוכל
 16 לאכל בשעריך, מעשר דגנך". (קמב) שלא לאכל
 17 מעשר שני של תירוש חוץ לירושלים, שנאמר:
 18 "תירשך". (קמג) שלא לאכל מעשר שני של יצהר
 19 חוץ לירושלים, שנאמר: "ויצהרך". (קמד) שלא
 20 לאכל בכור תמים חוץ לירושלים, שנאמר: "לא
 21 תוכל וגו' ובכורות". (קמה) שלא יאכלו הכהנים
 22 חטאת ואשם חוץ לעזרה, שנאמר: "לא תוכל וגו'
 23 בקרב וצאנך"; מפי השמועה למדו, שלא בא
 24 הכתוב אלא לאסור בשר חטאות ואשמות חוץ
 25 לעזרה, לפי שכל דבר שיאכל חוץ למקום אכילתו
 26 - "לא תוכל לאכל בשעריך" אקרא בו. (קמו) שלא
 27 לאכל בשר העולה, שנאמר: "לא תוכל וגו' ונדריך
 28 אשר תדיר"; כלומר, לא תוכל לאכל נדריך אשר
 29 תדיר. וזו היא אזהרה של כל מועל, שלא יהנה מן
 30 הקדשים האסורין ליהנות מהן; ואם נהנה, מועל.
 31 (קמז) שלא לאכל בשר קדשים קלים קדם זריקת
 32 דמים, שנאמר: "לא תוכל וגו' ונדרכתך"; כלומר,
 33 לא תוכל לאכל נדרכתך עד שיזרק דם. (קמח)
 34 שלא יאכל זר בשר קדשי קדשים, שנאמר: "וזר לא
 35 יאכל, כי קדש הם". (קמט) שלא יאכל כהן בפורים
 36 קדם הנחה בעזרה, שנאמר: "לא תוכל... ותרומת
 37 ידך"; אלו הפורים. (קנ) שלא לאכל מעשר שני
 38 בטמאה ואפלו בירושלים, עד שיפדה, שנאמר:
 39 "לא בערתי ממנו בטמא". (קנא) שלא לאכל מעשר
 40 שני באינינו, שנאמר: "לא אכלתי באני ממנו".
 41 (קנב) שלא להוציא דמי מעשר שני בדברים שאין
 42 בהם אכילה ושתיה, שנאמר: "ולא נתתי ממנו
 43 למת"; וכל שהוא חוץ לצרכי הגוף החי, נתתי
 44 ממנו למת" אקרא בו. (קנג) שלא לאכל הטביל;
 45 והטביל, הוא דבר שגדוליו מן הארץ החיב בתרומות
 46 ומעשרות, שלא הוציאו ממנו תרומת ה', שנאמר:

שְׁנֵאמֶר: "וְעֹנְכִים לַחִים". (רד) שְׁלֹא יֵאָכֵל עֲנָבִים
 יֵבֶשִׁים, שְׁנֵאמֶר: "וַיֵּבֶשׁוּם לֹא יֵאָכֵל". (רה) שְׁלֹא
 יֵאָכֵל חֲרָצִנִּים, שְׁנֵאמֶר: "מִחֲרָצִנִּים לֹא יֵאָכֵל".
 (רו) שְׁלֹא יֵאָכֵל זִיגִין, שְׁנֵאמֶר: "וְעֵד זֶג - לֹא
 יֵאָכֵל". (רי) שְׁלֹא יִטְמֵא הַזֵּזִיר לְמֵת, שְׁנֵאמֶר:
 "לֹא־בִּי וְלֹא־מִי לֹא יִטְמֵא". (ריח) שְׁלֹא יִכְנֹס בְּאֹהֶל
 הַמֵּת, שְׁנֵאמֶר: "עַל נֶפֶשׁ מֵת, לֹא יָבֵא". (רט) שְׁלֹא
 יִגְלַח הַזֵּזִיר, שְׁנֵאמֶר: "תַּעַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ".
 (רי) שְׁלֹא לִקְצֹר כָּל הַשָּׂדֶה, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִכְלֶה
 פֶּאֶת שְׂדֶךְ לִקְצֹר". (ריא) שְׁלֹא לִלְקֹט הַשִּׁבְלִים
 הַנוֹפְלוֹת בְּשַׁעַת קְצִירָה, שְׁנֵאמֶר: "וְלִקֵּט קְצִירָה, לֹא
 תִלְקֹט". (ריב) שְׁלֹא לִבְצֹר עֹלָלוֹת הַכֶּרֶם, שְׁנֵאמֶר:
 "וְכִרְמֶךָ לֹא תַעֲוִלֵּל". (ריג) שְׁלֹא לִלְקֹט פֶּרֶט הַכֶּרֶם,
 שְׁנֵאמֶר: "וּפֶרֶט כִּרְמֶךָ לֹא תִלְקֹט". (ריד) שְׁלֹא לִקַּח
 עֵמֶר הַשִּׁכְחָה, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִשׁוּב לִקְחָתוֹ"; וְכֵן כָּל
 הָאֵילָנוֹת, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִפָּאֵר אַחֲרֶיהֶם". (רטו) שְׁלֹא
 לִזְרֹעַ כִּלְאֵי זֵרַעִים, שְׁנֵאמֶר: "שְׂדֶךְ לֹא תִזְרַע
 כִּלְאִים". (רטז) שְׁלֹא לִזְרֹעַ תְּבוּאָה אוֹ יֵרֶק בַּכֶּרֶם,
 שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִזְרַע כִּרְמֶךָ כִּלְאִים". (ריז) שְׁלֹא
 לְהַרְבִּיעַ בְּהֵמָה מִיֵּן בְּשֵׂאִינוֹ מִיֵּנוֹ, שְׁנֵאמֶר: "בְּהֶמְתָּךְ
 לֹא תַרְבִּיעַ כִּלְאִים". (ריח) שְׁלֹא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּשִׁנִּי
 מִיֵּנוֹ בְּהֵמָה כְּאֶחָד, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תַחְרֹשׁ בְּשׁוֹר
 וּבַחֲמֹר יַחְדָּו". (ריט) שְׁלֹא לַחֲסֹם בְּהֵמָה בְּשַׁעַת
 מְלָאכָה בְּדֹבֵר שְׂאוֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ וְנִהְיִיתָ, שְׁנֵאמֶר: "לֹא
 תַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ". (רכ) שְׁלֹא לַעֲבֹד אֲדָמָה
 בְּשִׁבְעִיתָ, שְׁנֵאמֶר: "שְׂדֶךְ לֹא תִזְרַע". (רכא) שְׁלֹא
 לַעֲבֹד אֵילָן בְּשִׁבְעִיתָ, שְׁנֵאמֶר: "וְכִרְמֶךָ לֹא תִזְמַר".
 (רכב) שְׁלֹא לִקְצֹר סְפִיחֵי שְׁבִיעִית כְּדֶרֶךְ שְׂקֻצָּרִין
 בְּשָׂאֵר הַשָּׂנִים, שְׁנֵאמֶר: "אֵת סְפִיחֵי קְצִירָה לֹא
 תִקְצֹר". (רכג) שְׁלֹא לֵאסֹף פְּרוֹת הָאֵילָן בְּשִׁבְעִית
 כְּדֶרֶךְ שְׂאוֹסְפִין כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה, שְׁנֵאמֶר: "וְאֵת
 עֲנָבֵי זִיזִירָה לֹא תִבְצֹר". (רכד) שְׁלֹא לַעֲבֹד בְּשָׁנָה
 יוֹבֵל בֵּין אֲדָמָה בֵּין אֵילָן, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִזְרַעוּ".
 (רכה) שְׁלֹא לִקְצֹר סְפִיחֵי יוֹבֵל בְּשָׂאֵר הַשָּׂנִים,
 שְׁנֵאמֶר בּוֹ: "לֹא תִקְצְרוּ אֵת סְפִיחֶיהָ". (רכו) שְׁלֹא
 לֵאסֹף פְּרוֹת יוֹבֵל כַּאֲסַפְתָּ שָׂאֵר שָׁנִים, שְׁנֵאמֶר בּוֹ:
 "וְלֹא תִבְצְרוּ אֵת זִיזִירָה". (רכז) שְׁלֹא לִמְכֹּר שָׂדֶה
 בָּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְצִמְתוֹתָ, שְׁנֵאמֶר: "וְהָאֶרֶץ, לֹא
 תִמְכֹּר לְצִמְתוֹתָ". (רכח) שְׁלֹא לְשַׁנּוֹת מִגֶּרֶשׁ הַלְוִיִּם
 וּשְׂדוֹתֵיהֶם, שְׁנֵאמֶר: "וּשְׂדֵה מִגֶּרֶשׁ עֲרִיהֶם, לֹא
 יִמְכֹּר"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶּוּ אֲזַהֲרָה שְׁלֹא
 יִשְׁתַּנֶּה. (רכט) שְׁלֹא לַעֲזֹב אֵת הַלְוִיִּם, שְׁנֵאמֶר:
 "הַשֹּׁמֵר לָךְ, פֶּן תַּעֲזֹב אֵת הַלְוִי"; אֲלֹא נִתְּנִין לָהֶם
 מִתְּנוּתֵיהֶם וּמִשְׁמָחֵיהֶם אוֹתָם בְּהֵן כָּל רֶגֶל וְרֶגֶל.
 (רל) שְׁלֹא יִתְּבַע הַלְוָה שְׁעִבְרָה עָלֶיהָ שְׁבִיעִית,
 שְׁנֵאמֶר: "לֹא יִגַּשׁ אֵת רַעְהוֹ". (רלא) שְׁלֹא יִמְנַע

שְׁנֵאמֶר: "וְכָל הַשֶּׂרֶץ הַשֶּׂרֶץ עַל הָאֶרֶץ - שֶׁקֶץ הוּא,
 לֹא יֵאָכֵל". (קעז) שְׁלֹא לֵאכֹל רֶמֶשׂ הָאֶרֶץ, שְׁנֵאמֶר:
 "וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם, בְּכָל הַשֶּׂרֶץ הַרְמֵשׁ עַל
 הָאֶרֶץ". (קעח) שְׁלֹא לֵאכֹל תּוֹלַעַת הַפְּרוֹת בְּשַׁתְּצָא
 לְאֹוִיר, שְׁנֵאמֶר: "לְכָל הַשֶּׂרֶץ הַשֶּׂרֶץ עַל הָאֶרֶץ - לֹא
 תֵאָכְלוּם". (קעט) שְׁלֹא לֵאכֹל שֶׂרֶץ הַמַּיִם, שְׁנֵאמֶר:
 "אֵל תִּשְׁקְצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשֶּׂרֶץ הַשֶּׂרֶץ".
 (קפ) שְׁלֹא לֵאכֹל מִתָּה, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תֵאָכְלוּ כָּל
 נִבְלָה". (קפא) שְׁלֹא לֵאכֹל טְרֶפֶה, שְׁנֵאמֶר: "וּבִשְׂוֹר
 בְּשָׂדֶה טְרֶפֶה לֹא תֵאָכְלוּ". (קפב) שְׁלֹא לֵאכֹל אֶבֶר
 מִן הַחֵי, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא תֵאָכֵל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבֶּשֶׂר".
 (קפג) שְׁלֹא לֵאכֹל גִּיד הַנֶּשֶׁה, שְׁנֵאמֶר: "עַל כֵּן לֹא
 יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה". (קפד) שְׁלֹא
 לֵאכֹל דָּם, שְׁנֵאמֶר: "וְכָל דָּם, לֹא תֵאָכְלוּ". (קפה)
 שְׁלֹא לֵאכֹל חֵלֶב, שְׁנֵאמֶר: "כָּל חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעֹז
 - לֹא תֵאָכְלוּ". (קפו) שְׁלֹא לִבְשֹׁל בֶּשֶׂר בַּחֲלֵב,
 שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ". (קפז) שְׁלֹא
 לֵאכֹל בֶּשֶׂר בַּחֲלֵב, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִבְשֹׁל גְּדִי פֶעַם
 שְׁנִיָּה; כִּף לְמַדּוֹ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה, שְׂאֶחָד לְאִסּוֹר בְּשׁוֹל
 וְאֶחָד לְאִסּוֹר אֲכִילָה. (קפח) שְׁלֹא לֵאכֹל בֶּשֶׂר שׁוֹר
 הַנִּסְקָל, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בֶּשְׂרוֹ". (קפט)
 שְׁלֹא לֵאכֹל פֶּת תְּבוּאָה חֲדָשָׁה קֹדֶם הַפֶּסַח, שְׁנֵאמֶר:
 "וְלֶחֶם וְגו' לֹא תֵאָכְלוּ". (קצ) שְׁלֹא לֵאכֹל קְלִי מִן
 הַחֲדָשׁ, שְׁנֵאמֶר: "וְקְלִי לֹא תֵאָכְלוּ". (קצא) שְׁלֹא
 לֵאכֹל כִּרְמֶל מִן הַחֲדָשׁ, שְׁנֵאמֶר: "וְכִרְמֶל לֹא
 תֵאָכְלוּ". (קצב) שְׁלֹא לֵאכֹל עֲרֵלָה, שְׁנֵאמֶר: "שְׁלֹשׁ
 שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים, לֹא יֵאָכֵל". (קצג) שְׁלֹא
 לֵאכֹל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם, שְׁנֵאמֶר: "פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְּלָאָה
 הַזֹּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע, וּתְבוּאֹת הַכֶּרֶם"; זֶה הוּא אִסּוֹר
 אֲכִילָה. (קצד) שְׁלֹא לְשַׁתּוֹת יַיִן נֶסֶךְ, שְׁנֵאמֶר:
 "אֲשֶׁר חֵלֶב זִבְחִימוֹ יֵאָכְלוּ, יִשְׁתּוּ יַיִן נְסִיכִם".
 (קצה) שְׁלֹא לֵאכֹל וּלְשַׁתּוֹת דֶּרֶךְ זֹלָל וְסוֹבָא,
 שְׁנֵאמֶר: "בִּגְנוֹ זֶה זֹלָל וְסוֹבָא". (קצו) שְׁלֹא לֵאכֹל
 בְּיוֹם הַצּוֹם, שְׁנֵאמֶר: "כִּי כָּל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא
 תַעֲנֶה". (קצז) שְׁלֹא לֵאכֹל חֶמֶץ בַּפֶּסַח, שְׁנֵאמֶר:
 "וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ". (קצח) שְׁלֹא לֵאכֹל תַּעֲרֹכַת
 חֶמֶץ, שְׁנֵאמֶר: "כָּל מִחְמָצָה, לֹא תֵאָכְלוּ". (קצט)
 שְׁלֹא לֵאכֹל חֶמֶץ אַחֵר חֲצוֹת יוֹם אֶרְבָּעָה עָשָׂר,
 שְׁנֵאמֶר: "לֹא תֵאָכֵל עָלְיוֹ חֶמֶץ". (ר) שְׁלֹא יִרְאֶה
 חֶמֶץ, שְׁנֵאמֶר: "לֹא יִרְאֶה לְךָ חֶמֶץ". (רא) שְׁלֹא
 יִמָּצֵא חֶמֶץ, שְׁנֵאמֶר: "שְׂאוֹר, לֹא יִמָּצֵא בְּבִתְיֶכֶם".
 (רב) שְׁלֹא יִשְׁתֶּה הַזֵּזִיר יַיִן, וְלֹא דָבָר שֶׁנִּתְעַרֵּב בּוֹ
 יַיִן וְטַעֲמוֹ כְּטַעֲם יַיִן, שְׁנֵאמֶר: "וְכָל מִשְׁרַת
 עֲנָבִים"; וְאִפְלוּ הַחֶמֶץ הַזֵּי אוֹ דָבָר שֶׁנִּתְעַרֵּב בּוֹ
 הַזֵּי, הֲרִי זֶה אִסּוֹר עָלָיו, שְׁנֵאמֶר: "חֶמֶץ יַיִן וְחֶמֶץ
 שֶׁכֵּר לֹא יִשְׁתֶּה". (רג) שְׁלֹא יֵאָכֵל עֲנָבִים לַחִים,

במקום אשר יבחר בטוב לו, לא תוננו". (רנו) שלא
לענות יתום ולא למנה, שנאמר: "כל אלמנה ויתום,
לא תענון". (רנו) שלא לעבד בעבד עברי עבדת
עבד, שנאמר: "לא תעבד בו עבדת עבד". (רנח)
שלא למכר אותו ממכרת עבד, שנאמר: "לא ימכרו
ממכרת עבד". (רנט) שלא לעבד בעבד עברי בפרך,
שנאמר: "לא תרדה בו בפרך". (רס) שלא להניח
הגוי לעבד בעבד עברי הנמכר לו בפרך, שנאמר:
"לא ירדנו בפרך לעיניך". (רסא) שלא למכר אמה
עבריה לאחר, שנאמר: "לא ימשל למכרה". (רסב)
שלא למנע מאמה עבריה היעודה שאר כסות
ועונה, שנאמר: "שארה כסותה ועונתה, לא יגרע";
והוא הדין לשאר הנשים. (רסג) שלא למכר אשת
יפת תאר להיות שפחה, שנאמר: "לא תמכרה".
(רסד) שלא לכבש אשת יפת תאר להיות שפחה,
שנאמר: "לא תתעמר בה". (רסה) שלא לחמד,
שנאמר: "לא תחמד אשת רעך". (רסו) שלא
להתאנות, שנאמר: "לא תתאנה בית רעך". (רסז)
שלא יאכל השכיר שלא בשעת גמר מלאכה מן
המחבר שהוא עושה בו, שנאמר: "וחרמש לא
תניף". (רסח) שלא יקח השכיר יתר על אכילתו,
שנאמר: "ואכלת ענבים כנפשו שבועך; ואל פליך,
לא תתן". (רסט) שלא תעלם מן האבדה, שנאמר:
"לא תוכל להתעלם". (רע) שלא להניח בהמה
רוצצת תחת משאה בדרך, שנאמר: "לא תראה
חמור אחיך". (רעא) שלא לעשות עול במדה,
שנאמר: "לא תעשו עול במשפט"; מפי השמועה
למדו, שהכתוב מזהיר: לא תעשו עול במשפט
המדה. (רעב) שלא להיות אצלנו אכן ואכן איפה
ואיפה, שנאמר: "לא יהיה לך בביתך וגו'". (רעג)
שלא לעול המשפט, שנאמר: "לא תעשו עול
במשפט". (רעד) שלא לקח שחד, שנאמר:
"ושחד, לא תקח". (רעה) שלא לכבד גדול בדין,
שנאמר: "ולא תהדר פני גדול". (רעו) שלא יירא
הדין בדין מאדם רע, שנאמר: "לא תגורו מפני
איש". (רעז) שלא לרחם על עני בדין, שנאמר:
"ודל, לא תהדר פריבו". (רעה) שלא להטות
משפט אדם חוטא, שנאמר: "לא תטה משפט
אבינך"; זה אבינו במצוות. (רעט) שלא לרחם על
המזיק בדיני קנסות, שנאמר: "לא תחוס עינך".
(רפ) שלא להטות משפט גרים ויתומים, שנאמר:
"לא תטה משפט גר יתום". (רפא) שלא לשמע
מאחד מבעלי דינין ואין חברו עמו, שנאמר: "לא
תשא שמע שוא". (רפב) שלא לנטות אחרי רבים
בדברי נפשות, אם היו המחזיקין יותר על המזכין
אחד, שנאמר: "לא תהיה אחרי רבים לרעת".

מלהלות לעני מפני השמטה, שנאמר: "השמר לך,
פן יהיה דבר". זה הכלל - כל מקום שנאמר
'השמר' או 'פן' או 'אל', אינו אלא מצות לא
תעשה. (רלב) שלא ימנע מלהחיות לעני ומלתן לו
מה שהוא צריך, שנאמר: "לא תאמץ את לבבך".
נמצא: הנותן צדקה - עושה מצות עשה; והמנע
עניו מן הצדקה - יתר על שבטל עשה, עבר על
לא תעשה. (רלג) שלא לשלח עבד עברי ריקם
בשיצא חפשי, שנאמר: "לא תשלחנו ריקם".
(רלד) שלא יתבע העני בחובו כשידע שהוא עני,
ולא יצר לו, שנאמר: "לא תהיה לו פנשה". (רלה)
שלא להלות ברבית לישראל, שנאמר: "את כסףך
לא תתן לו בנשך". (רלו) שלא ללות ברבית,
שנאמר: "לא תשיף לאחריך"; כך למדו מפי
השמועה, שזו אזהרה ללוה, שלא ינשך למלוה.
(רלז) שלא להשית יד בין לוה ומלוה ברבית, ולא
להיות ערב, ולא עד, ולא לכתב שטר ביניהם,
שנאמר: "לא תשימון עליו נשך". (רלח) שלא
לאחר פעלת שכיר, שנאמר: "לא תלין פעלת שכיר
אתך". (רלט) שלא ימשכן בעל חובו בזרוע,
שנאמר: "לא תבא אל ביתו לעבט עבטו". (רמ)
שלא למנוע העבט מבעליו העני בעת שהוא צריך
לו, שנאמר: "לא תשכב בעבטו"; כלומר, לא
תשכב ועבטו עמך, אלא השיבנו לו בלילה, הואיל
והוא צריך לו בלילה. (רמא) שלא למשכן
האלמנה, שנאמר: "ולא תחבל בגד אלמנה".
(רמב) שלא לחבל בלים שעושים בהם אכל נפש,
שנאמר: "לא יחבל רחים ורכב". (רמג) שלא לגנב
נפש מישראל, שנאמר: "לא תגנב"; זו גנבת נפש.
(רמד) שלא לגנב ממון, שנאמר: "לא תגנבו"; זו
גנבת ממון. (רמה) שלא לגזל, שנאמר: "לא
תגזול". (רמו) שלא להסיג גבולות, שנאמר: "לא
תסיג גבול רעך". (רמז) שלא לעשק, שנאמר: "לא
תעשק את רעך". (רמח) שלא לכחש בממון חברו,
שנאמר: "ולא תכחשו". (רמט) שלא ליטע על
כפירת ממון חברו, שנאמר: "ולא תשקרו";
כלומר, לא תשבע לשקר בממון שיש לחברך בידך.
(רנ) שלא יונה במקח וממכר, שנאמר: "אל תונו
איש את אחיו". (רנא) שלא יונה בדברים, שנאמר:
"ולא תונו איש את עמיתו"; זו אונאת דברים.
(רנב) שלא להונות את הגר בדברים, שנאמר: "וגר
לא תונה". (רנג) שלא להונות את הגר במקח
וממכר, שנאמר: "ולא תלחצנו". (רנד) שלא
להחזיר עבד שפירח לארץ ישראל לאדוניו שבחוצה
לארץ, שנאמר: "לא תסגיר עבד אל אדניו". (רנה)
שלא להונות עבד זה, שנאמר: "עמך ישב בקררך

47 ושמירת החומה וכיוצא בהן, שנאמר: "לא יצא
 48 בצבא, ולא יעבר עליו לכל דבר". (שיב) שלא
 49 להמרות על פי בית דין, שנאמר: "לא תסור מכל
 50 הדבר אשר יגידו לך". (שיג) שלא להוסיף על
 51 מצוות התורה, בין תורה שבכתב בין בפרושה
 52 שקבלו על פה, שנאמר: "את כל הדבר אשר אנכי
 53 מצוה אתכם - אתו תשמרו לעשות; לא תסף עליו".
 54 (שיר) שלא לגרע מכל מצוות התורה, שנאמר:
 55 "ולא תגרע ממנו". (שטו) שלא לקלל הדין,
 56 שנאמר: "אלהים לא תקלל". (שטז) שלא לקלל
 57 הנשיא, והוא המלך או ראש ושיבת ארץ ישראל,
 58 שנאמר: "ונשיא בעמך, לא תאר". (שיז) שלא
 59 לקלל אחד משאר ישראל, שנאמר: "לא תקלל
 60 חרש". (שיח) שלא לקלל אב ואם, שנאמר:
 61 "ומקלל אביו ואמו, מות יומת". (שיט) שלא
 62 להכות אב ואם, שנאמר: "וימכה אביו ואמו, מות
 63 יומת". (שכ) שלא לעשות מלאכה בשבת, שנאמר:
 64 "לא תעשה כל מלאכה". (שכא) שלא להלך חוץ
 65 לתחום מדינה כהלכה דרכים בשבת, שנאמר: "אל
 66 יצא איש ממקומו". (שכב) שלא לענש בשבת,
 67 שנאמר: "לא תבערו אש בכל משבתכם". (שכג)
 68 שלא לעשות מלאכה בראשון של פסח, שנאמר:
 69 "כל מלאכה לא יעשה בהם". (שכד) שלא לעשות
 70 מלאכה בשביעי של פסח, שנאמר בו: "כל מלאכה
 71 לא יעשה בהם". (שכה) שלא לעשות מלאכה בחג
 72 השבועות, שנאמר בו: "כל מלאכת עבודה לא
 73 תעשו". (שכו) שלא לעשות מלאכה באחד לחודש
 74 השביעי, שנאמר בו: "כל מלאכת עבודה לא
 75 תעשו". (שכז) שלא לעשות מלאכה ביום
 76 הכפורים, שנאמר בו: "וכל מלאכה לא תעשו".
 77 (שכח) שלא לעשות מלאכה בראשון של חג,
 78 שנאמר: "כל מלאכת עבודה לא תעשו". (שכט)
 79 שלא לעשות מלאכה ביום השמיני של חג, שנאמר
 80 בו: "כל מלאכת עבודה לא תעשו". (של) שלא
 81 לגלות ערות אם, שנאמר: "אמך היא, לא תגלה
 82 ערותה". (שלא) שלא לגלות ערות אחות, שנאמר:
 83 "ערו אחותך לא תגלה". (שלב) שלא לגלות ערות
 84 אשת אב, שנאמר: "ערו אשת אביך לא תגלה".
 85 (שלג) שלא לגלות ערות אחותו מן האב או מן
 86 האם, שנאמר: "ערו פת אשת אביך מולדת אביך,
 87 אחותך היא - לא תגלה ערותה". (שלד) שלא
 88 לגלות ערות פת הבן, שנאמר: "ערו פת בנך".
 89 (שלה) שלא לגלות ערות פת הבת, שנאמר: "או
 90 פת בתך, לא תגלה ערותה". (שלו) שלא לגלות
 91 ערות הבת; ולמה לא נתפרשה בתורה? מפני שאסר
 92 פת הבת, שמתק מן הבת; ומפי השמועה למדו,

1 (רפג) שלא ללמד חובה מי שלמד זכות תחלה בדיני
 2 נפשות, שנאמר: "ולא תענה על רב, לנטת". (רפד)
 3 שלא למנות בדינין אדם שאינו חכם בדיני תורה,
 4 אף על פי שהוא חכם בחכמות אחרות, שנאמר:
 5 "לא תכירו פנים במשפט". (רפה) שלא להעיד
 6 בשקר, שנאמר: "לא תענה ברעך עד שקר". (רפו)
 7 שלא יעיד בעל עברה, שנאמר: "אל תשת ידך עם
 8 רשע, להיות עד חמס". (רפז) שלא יעיד קרוב,
 9 שנאמר: "לא יומתו אבות על בנים"; מפני השמועה
 10 למדו, שלא יומתו אבות בעדות בנים, והוא הדין
 11 לשאר קרובים. (רפח) שלא לכת הדין על פי עד
 12 אחד, שנאמר: "לא יקום עד אחד באיש". (רפט)
 13 שלא להרג נקי, שנאמר: "לא תרצח". (רצ) שלא
 14 לחתוך הדין באמד הדעת, עד שיראו שני עדים גופו
 15 של דבר, שנאמר: "ונקי וצדיק אל תהרג". (רצא)
 16 שלא יורה העד בדין שהעיד בו בדיני נפשות,
 17 שנאמר: "ועד אחד, לא יענה בנפש". (רצב) שלא
 18 להרג מחיב הריגה קדם שיעמד בדין, שנאמר:
 19 "ולא ימות הרצח, עד עמדו לפני העדה". (רצג)
 20 שלא לחוס על הרודף, אלא להורגין אותו קדם
 21 שיגיע לנרדף ויהרגנו או יגלה ערותו, שנאמר:
 22 "נקצתה את כפה, לא תחוס עינך". (רצד) שלא
 23 לענש האנוס, שנאמר: "ולנערה לא תעשה דבר".
 24 (רצה) שלא לקח כפר מן הרוצח, שנאמר: "ולא
 25 תקחו כפר לנפש רוצח". (רצו) שלא לקח כפר
 26 בגלות רוצח בשגגה, שנאמר: "ולא תקחו כפר,
 27 לנוס אל עיר מקלטו". (רצז) שלא לעמד על הדם,
 28 שנאמר: "לא תעמד על דם רעך". (רצח) שלא
 29 להניח מכשול, שנאמר: "ולא תשים דמים בביתך".
 30 (רצט) שלא להכשיל תם בדרך, שנאמר: "ולפני
 31 עור, לא תתן מכשל". (ש) שלא להוסיף במלקות
 32 המחיב מלקות, שנאמר: "לא יוסיף; פן יוסיף".
 33 (שא) שלא לרגל, שנאמר: "לא תלך רכיל בעמך".
 34 (שב) שלא לשנא בלב, שנאמר: "לא תשנא את
 35 אחיך בלבבך". (שג) שלא להלפין פני אדם
 36 מישראל, שנאמר: "הוכח תוכיח את עמיתך, ולא
 37 תשא עליו חטא". (שד) שלא לנקם, שנאמר: "לא
 38 תקם". (שה) שלא לנטר, שנאמר: "ולא תטר".
 39 (שו) שלא לקח אם על הבנים, שנאמר: "לא תקח
 40 האם על הבנים". (שז) שלא לגלח שער הנותק,
 41 שנאמר: "ואת הנותק לא יגלח". (שח) שלא לתלש
 42 סימני צרעת, שנאמר: "השמר בנגע הצרעת".
 43 (שט) שלא לעבד ולזרע בנחל איתן, שנאמר:
 44 "אשר לא יעבד בו, ולא יזרע". (שי) שלא להחיות
 45 מבשר, שנאמר: "מכשפה לא תחיה". (שיא) שלא
 46 יתחייב חתן בדבר מצרכי צבור כל שנתו, כגון צבא

עליך איש נכרי". (שסג) שלא ירבה המלך סוסים, 47
שנאמר: "לא ירבה לו סוסים". (שסד) שלא ירבה 48
המלך נשים, שנאמר: "ולא ירבה לו נשים". 49
(שסה) שלא ירבה לו המלך כסף וזהב, שנאמר: 50
"וכסף וזהב, לא ירבה לו מאד". 51
אלו הן שש מאות ושלש עשרה מצוות שנאמרו לו 52
למשה בסיני, הן וכללותיהן ופרטותיהן ודקדוקיהן; 53
וכל אותן הפללות והדקדוקין והבאורין של כל 54
מצוה ומצוה, היא תורה שבעל פה שקבלו בית דין 55
מפי בית דין. ויש מצוות אחרות שנתחדשו אחר 56
מתן תורה, וקבעו אותן נביאים וחכמים, ופשוטו 57
בכל ישראל - כגון מקרא מגלה, וגר חנכה, ותענית 58
תשעה באב, וידיים, וערובין. ויש לכל מצוה ומצוה 59
מאלו פרושין ודקדוקין; והכל יתבאר בחבור זה. 60
כל אלו המצוות שנתחדשו - חבין אנו לקבלם 61
ולשמרם, שנאמר: "לא תסור מן הדבר וכו'"; 62
ואינן תוספת על מצוות התורה. ועל מה הזהירה 63
תורה, "לא תסף עליו ולא תגרע ממנו"? שלא יהיה 64
נביא רשאי לחדש דבר, ולומר שהקדוש ברוך הוא 65
צוהו במצוה זו להוסיפה למצוות התורה, או לחסר 66
אחת מאלו השש מאות ושלש עשרה מצוות. אבל 67
אם הוסיפו בית דין עם נביא שיהיה באותו הזמן 68
מצוה דרך תקנה, או דרך הוראה, או דרך גזרה - 69
אין זו תוספת; שהרי לא אמרו שהקדוש ברוך הוא 70
צוה לעשות ערוב או לקרות המגלה בעונתה. ואלו 71
אמרו כן, היו מוסיפין על התורה. אלא כך אנו 72
אומרים, שהנביאים עם בית דין תקנו וצוו לקרות 73
המגלה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של הקדוש 74
ברוך הוא ותשועות שעשה לנו, והיה קרוב לשוננו 75
כדי לברכו ולהללו, וכדי להודיע לדורות הבאים 76
שאמת מה שהבטיחנו בתורה, שנאמר: "ומי גוי 77
גדול, אשר לו אלהים קרבים אליו". ועל דרך זו 78
היא כל מצוה ומצוה שהיא מדברי סופרים, בין 79
עשה ובין לא תעשה. 80

יום שלישי כ"ד אלול ה'תשע"ח

וראיתי לחלק חבור זה לארבעה עשר 81
ספרים: 82
ספר ראשון - אכלל בו כל המצוות שהן עקר דת 83
משה רבנו, וצריך להודיע אותם תחלת הכל - כגון 84
יחוד שמו ברוך הוא, ואסור עבודה זרה. וקראתי 85
שם ספר זה, 'ספר המדע'. 86
ספר שני - אכלל בו המצוות שהן תדירות, 87
שנצטוונו בהן כדי לאהב את המקום ולזכרו תמיד 88
- כגון קריאת שמע, ותפלה, ותפילין, ובכרכות; 89

שאסור הבת מגופי תורה, כשאר עריות. (שלו) 1
שלא לגלות ערות אשה ובתה, שנאמר: "ערות 2
אשה ובתה לא תגלה". (שלו) שלא לגלות ערות 3
אשה ובת בנה, שנאמר: "את בת בנה". (שלוט) 4
שלא לגלות ערות אשה ובת בתה, שנאמר: "ואת 5
בת בתה לא תקח". (שמ) שלא לגלות ערות אחות 6
האם, שנאמר: "ערות אחות אמה לא תגלה". 7
(שמא) שלא לגלות ערות אחות האב, שנאמר: 8
"ערות אחות אביך לא תגלה". (שמב) שלא לגלות 9
ערות אשת אחי האב, שנאמר: "אל אשתו לא 10
תקרב, היתה היא". (שמג) שלא לגלות ערות אשת 11
הבן, שנאמר: "ערות פלתך, לא תגלה". (שמד) 12
שלא לגלות ערות אשת אח, שנאמר: "ערות אשת 13
אחיך לא תגלה". (שמה) שלא לגלות ערות אחות 14
אשתו, שנאמר: "ואשה אל אחתה לא תקח". 15
(שמו) שלא לגלות ערות נדה, שנאמר: "ואל אשה 16
בנדת טמאתה - לא תקרב". (שמו) שלא לגלות 17
ערות אשת איש, שנאמר: "ואל אשת עמיתך - לא 18
תתן שכבתך לזרע". (שמח) שלא לשכב עם בהמה, 19
שנאמר: "ובכל בהמה לא תתן שכבתך לזרע". 20
(שמט) שלא תביא אשה בהמה עליה, שנאמר: 21
"ואשה לא תעמד לפני בהמה לרבעה". (שנ) שלא 22
לשכב עם זכר, שנאמר: "ואת זכר - לא תשכב". 23
(שנא) שלא לגלות ערות האב עצמו, שנאמר: 24
"ערות אביך לא תגלה". (שנב) שלא לגלות ערות 25
אחי האב עצמו, שנאמר: "ערות אחי אביך לא 26
תגלה". (שנג) שלא לקרב לעריות בדברים המביאין 27
לידי גלוי ערוה, כגון חבוק ונשוק ורמיזה וקפיצה, 28
שנאמר: "אל כל שאר בשרו, לא תקרבו לגלות 29
ערוה"; מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לקרבה 30
המביאה לידי גלוי ערוה. (שנד) שלא ישא ממזר 31
בת ישראל, שנאמר: "לא יבא ממזר בקהל ה'". 32
(שנה) שלא תהיה קדשה, והיא הנבעלת בלא כתובה 33
וקדושין, שנאמר: "לא תהיה קדשה". (שנו) שלא 34
יחזיר המגרש גרושתו אחר שנשאת לאחר, שנאמר: 35
"לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב 36
לקחתה". (שנז) שלא תנשא הובמה לאיש זר חוץ 37
מיקמה, שנאמר: "לא תהיה אשת המת". (שנה) 38
שלא יגרש האונס אנוסתו, שנאמר: "לא יוכל 39
שלחה כל ימיו". (שנט) שלא יגרש מוציא שם רע 40
את אשתו, שנאמר בו: "לא יוכל לשלחה כל 41
ימיו". (שס) שלא יקח סרים בת ישראל, שנאמר: 42
"לא יבא פצוע דבא". (שסא) שלא לסרס זכר מכל 43
המינין, לא אדם ולא בהמה חיה ועוף, שנאמר: 44
"ובכרצכם לא תעשו". (שסב) שלא למנות על 45
ישראל איש מקהל גרים, שנאמר: "לא תוכל לתת 46

ספר המדע

48

49 הלכותיו חמש, וזה הוא סודו: הלכות יסודי
50 התורה, הלכות דעות, הלכות תלמוד תורה, הלכות
51 עבודה זרה וחקות הגוים, הלכות תשובה.
52 הלכות יסודי התורה. יש בכללן עשר מצוות -
53 שש מצוות עשה, וארבע מצוות לא תעשה; וזה
54 הוא פירוש: (א) לידע שיש שם אלוה; (ב) שלא
55 יעלה במחשבה שיש שם אלוה זולתי ה'; (ג)
56 ליחדו; (ד) לאהבו; (ה) ליראה ממנו; (ו) לקדשו;
57 (ז) שלא לחלל שמו; (ח) שלא לאבד דברים
58 שנקרא שמו עליהן; (ט) לשמע מן הנביא המדבר
59 בשמו; (י) שלא לנסותו.

~ נקודות משיחות קודש ~

מצות ידיעת ה'.

שיטת הרמב"ם היא, שמצות ידיעת ה' אינה רק ידיעה כללית על הימצאות ה' או אמונה בקיומו אלא שהיא חובת האדם ללמוד ולהתבונן בגדלות ה' כפי יכולתו והשגתו, שיטתו זו מוכחת מכמה מקומות:

א: מצות ידיעת ה' מופיעה גם בתחילת מנין המצוות וגם בפתיחת הל' יסודי התורה, אבל בהל' יסודות הקדים לה הרמב"ם חמש הלכות המבארות כמה וכמה פרטים בתיאור ה"מצוי ראשון", ורק בהלכה ו' כתב "וידיעת דבר זה מצות-עשה, שנאמר אנכי ה' אלקיך" כי כדי לקיים את המצוה צריכים ללמוד ולדעת כמה וכמה עניינים הנוגעים ל"מצוי ראשון".

ב: מלשון הרמב"ם שכתב: "לידע שיש שם אלוה" ו"לידע שיש שם מצוי ראשון", וכך גם במצות אחדות ה', מסיים "וידיעת דבר זה מ"ע", ולא כתב והאמנת דבר זה. כי המצוה היא על ידיעה שכלית ולא רק על אמונה במציאות ה'. לכן גם לא הסתפק בחמש ההלכות הנ"ל אלא האריך בשאר ההלכות שעד סוף הפרק בפירוט עניינים הנוגעים לידיעת ה', כי זה נוגע לחיוב שהוא "לידע", כיון שרק כאשר יודעים את השקו"ט בעניינים אלה, ועכ"פ את הידיעות והחקירות והבחינות היסודיות, אזי יוצאים ידי חובת המצוה - "לידע את ה".

ג: מקורו של הרמב"ם הוא מהזוהר, ועל כן נכתב בהקבלה מדויקת ללשונו: "ידיעתם כי אני ה' אלקיכם וגו' פקודא דא קדמאה דכל פקודין (יסוד היסודות)...למנדע ליה לקוב"ה (לידע שיש שם מצוי ראשון) דאית שליטא עילאה דאיהו ריבון עלמא וברא עלמין כולוהו שמיא וארעא וכל חיליהון (והוא ממציא כל נמצא וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם כו)". והלא גם הזוהר מביא כל הנ"ל על הפסוק "ידיעתם כי אני כו", ועליו אמר החיוב "למנדע לי לקוב"ה", ומכאן גם מקור שיטתו של הרמב"ם שחיוב המצוה הוא לידע כל הפרטים במצוי הראשון ולא רק להאמין.

1 ומילה בכלל, לפי שהוא אות בכשרנו להזכיר תמיד
2 בשעה שאין שם לא תפלין ולא ציצית וכיצא בהן.
3 וקראתי שם ספר זה, 'ספר אהבה'.
4 ספר שלישי - אכלל בו כל המצוות שהן בזמנים
5 ידועים - כגון שבת, ומועדות. וקראתי שם ספר זה,
6 'ספר זמנים'.
7 ספר רביעי - אכלל בו המצוות של בעילה - כגון
8 קדושין וגרושין, ויבום וחליצה. וקראתי שם ספר
9 זה, 'ספר נשים'.
10 ספר חמישי - אכלל בו מצוות של ביאות
11 אסורות, ומצוות של מאכלות אסורות - לפי שבשני
12 עניינים האלו קדשנו המקום והבדילנו מן האמות,
13 בעריות ובמאכלות אסורות, ובשניהם נאמר:
14 "ואבדל אתכם מן העמים", "אשר הבדלתי אתכם
15 מן העמים". וקראתי שם ספר זה, 'ספר קדשה'.
16 ספר ששי - אכלל בו מצוות שיתחייב אדם בהן
17 מי שאסר עצמו בדברים - כגון שבועות ונדרים.
18 וקראתי שם ספר זה, 'ספר הפלאה'.
19 ספר שביעי - אכלל בו מצוות שהם בזרע הארץ
20 - כגון שמטין ויובלות, ומעשרות ותרומות, ושאר
21 מצוות הנגללין עמהן מענינם. וקראתי שם ספר זה,
22 'ספר זרעים'.
23 ספר שמיני - אכלל בו מצוות שהם בבנין מקדש
24 וקרבנות צבור התמידין. וקראתי שם ספר זה, 'ספר
25 עבודה'.
26 ספר תשיעי - אכלל בו מצוות שהן בקרבנות
27 היחיד. וקראתי שם ספר זה, 'ספר קרבנות'.
28 ספר עשירי - אכלל בו מצוות שהן בטהרות
29 וטמאות. וקראתי שם ספר זה, 'ספר טהרה'.
30 ספר אחד עשר - אכלל בו מצוות שבין אדם
31 לחברו, ויש בהן הזק תחלה בממון או בגוף.
32 וקראתי שם ספר זה, 'ספר נזיקין'.
33 ספר שנים עשר - אכלל בו מצוות מכירה וקניה.
34 וקראתי שם ספר זה, 'ספר קנין'.
35 ספר שלשה עשר - אכלל בו מצוות שבין אדם
36 לחברו, בשאר דינין שאין בתחלתן הזק - כגון
37 שומרינן, ובעלי חובות, וטענות וכפירות. וקראתי
38 שם ספר זה, 'ספר משפטים'.
39 ספר ארבעה עשר - אכלל בו מצוות שהן מסורין
40 לסנהדרין - כגון מיתות בית דין, וקבלת עדות, ודין
41 המלך ומלחמות. וקראתי שם ספר זה, 'ספר
42 שופטים'.
43 וזה הוא חלוק הלכות של חבור זה לפי עניני
44 הספרים, וחלוק המצוות לפי עניני ההלכות.
45 ועתה אתחיל לבאר כל משפטי מצוה ומצוה וכל
46 הדינים הנכללים עמה מעניניה על סדר ההלכות
47 בעזרת אל שדי.

32 בַּעֲבוּדָה זָרָה וּבְכָל מְשֻׁמְשֵׁיָהּ; (לב) שְׁלֹא לִיהֲנוֹת
33 בַּצָּפוּי נֶעֱבָד; (לג) שְׁלֹא לְכַרֵּת בְּרִית לְעוֹבְדֵי עֲבוּדָה
34 זָרָה; (לד) שְׁלֹא לַחֹץ עֲלֵיהֶם; (לה) שְׁלֹא יֵשְׁבוּ
35 בְּאַרְצָנוּ; (לו) שְׁלֹא לְנַהֲגַת בְּמִנְהַגֵּיהֶם וּבְמִלּוּבוֹשָׁם;
36 (לז) שְׁלֹא לְנַחֵשׁ; (לח) שְׁלֹא לְקַסֵּם; (לט) שְׁלֹא
37 לְעוֹנֵן; (מ) שְׁלֹא לְחַבֵּר חֶבֶר; (מא) שְׁלֹא לְדַרֵּשׁ אֶל
38 הַמֵּתִים; (מב) שְׁלֹא לְשָׂאֵל בְּאוֹב; (מג) שְׁלֹא לְשָׂאֵל
39 בְּיָדְעוֹנִי; (מד) שְׁלֹא לְכַשֵּׁף; (מה) שְׁלֹא לְהַקִּיף פֶּאֶת
40 רֹאשׁ; (מו) שְׁלֹא לְהַשְׁחִית פֶּאֶת זֶקֶן; (מז) שְׁלֹא
41 נַעֲדָה אִישׁ עַדִּי אִשָּׁה; (מח) שְׁלֹא תַעֲדָה אִשָּׁה עַדִּי
42 אִישׁ; (מט) שְׁלֹא לְכַתֵּב קַעֲקַע; (נ) שְׁלֹא לְהַתְגַּדֵּד;
43 (נא) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת קִרְחָה עַל מֵת.

44 הַלְכוֹת תְּשׁוּבָה. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא שִׁישׁוּב
45 הַחוּטָא מִחֻטָּא לְפָנֵי ה', וְיִתְנוּדָה.
46 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרָא זֶה, חֲמֵשׁ
47 וְשִׁבְעִים - שֵׁשׁ עֲשָׂרָה מֵהֶם מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְתִשְׁעַ
48 וְחֲמִשִּׁים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֵׂה.

סֵפֶר אֶהֱבָה

49 הַלְכוֹתָיו שֵׁשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת קְרִית שְׁמַע,
50 הַלְכוֹת תַּפְּלָה וּבִרְכַּת כְּהֻנִּים, הַלְכוֹת תַּפְּלִין וּמִזְוָה
51 וּסְפָר תּוֹרָה, הַלְכוֹת צִיצִית, הַלְכוֹת בְּרִכּוֹת, הַלְכוֹת
52 מִילָה.

53 הַלְכוֹת קְרִית שְׁמַע. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא
54 לְקַרֵּת קְרִית שְׁמַע פַּעַמִּים בַּיּוֹם.

55 הַלְכוֹת תַּפְּלָה וּבִרְכַּת כְּהֻנִּים. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁתֵּי
56 מִצְוֹת עֲשֵׂה: (א) לַעֲבֹד אֶת ה' בַּתַּפְּלָה בְּכָל יוֹם;
57 (ב) לְבָרֵךְ כְּהֻנִּים אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹם.

58 הַלְכוֹת תַּפְּלִין וּמִזְוָה וּסְפָר תּוֹרָה. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן
59 חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְהִיּוֹת
60 תַּפְּלִין עַל הָרֹאשׁ; (ב) לְקַשְׁרֵן עַל הַיָּד; (ג) לְקַבֵּעַ
61 מִזְוָה בַּפֶּתַח הַשְּׁעָרִים; (ד) לְכַתֵּב כָּל אִישׁ סֵפֶר
62 תּוֹרָה לַעֲצָמוֹ; (ה) לְכַתֵּב הַמֶּלֶךְ סֵפֶר שְׁנֵי לַעֲצָמוֹ,
63 כְּדֵי שִׁיחֶיהָ לוֹ שְׁנֵי סִפְרֵי תּוֹרָה.

64 הַלְכוֹת צִיצִית. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לַעֲשׂוֹת
65 צִיצִית עַל פְּנֵי הַכְּסוּת.

66 הַלְכוֹת בְּרִכּוֹת. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְבָרֵךְ אֶת
67 שְׁמוֹ אַחֵר אֲכִילָה.

68 הַלְכוֹת מִילָה. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְמוּל אֶת
69 הַזָּכָרִים בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי.

70 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרָא זֶה, אַחַת עֲשָׂרָה
71 מִצְוֹת עֲשֵׂה.

סֵפֶר זְמַנִּים

72 הַלְכוֹתָיו עֶשְׂרִי, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת שַׁבָּת,
73 הַלְכוֹת עֲרוּבִין, הַלְכוֹת שְׁבִיתָת עֶשְׂרִי, הַלְכוֹת שְׁבִיתָת

ד: בתחילת פרק שני מהל' יסוה"ת, כתב אודות מצות
אהבת ה': "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה
שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה
מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ - מיד הוא אוהב כו'.
ואח"כ במשך שלושה פרקים מפרט הרמב"ם את "מעשיו
וברואיו הנפלאים" בפרק אחד על המלאכים, ובשני
הפרקים שלאחריו על מעשה בראשית. ולכאורה, ספר
הי"ד הוא ספר "הלכות הלכות", ומדוע כתב הרמב"ם את
כל הפרטים הנ"ל. אלא שחייבים לומר שעניינים אלו הם
לא להתבוננות שעל-ידה מגיעים אחרי זמן לאהבת ה'
ויראתו אלא שהם חלק ממצות ידיעת ה'. לכן הביא
הרמב"ם את ה"כללים הגדולים ממעשה רבון העולמים",
כיון שידיעתם היא חלק ממצות ידיעת ה'.

(על-פי לקו"ש חלק י"א עמוד 279)

1 הַלְכוֹת דַּעוֹת. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן אַחַת עֲשָׂרָה מִצְוֹת -
2 חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֵׂה; וְזֶה
3 הוּא פְּרָטָן: (א) לְהִדְמֹת בְּדִרְכָּיו; (ב) לְהִדְבֹּק
4 בְּיֹדְעָיו; (ג) לְאַהֵב אֶת הָרַעִים; (ד) לְאַהֵב אֶת
5 הַגֵּרִים; (ה) שְׁלֹא לְשָׂאֵל אֶחָיו; (ו) לְהוֹכִיחַ; (ז)
6 שְׁלֹא לְהַלְבִּין פָּנִים; (ח) שְׁלֹא לַעֲנוֹת אֶמְלִלִּין; (ט)
7 שְׁלֹא לִילֹךְ רְכִיל; (י) שְׁלֹא לִנְקֹם; (יא) שְׁלֹא לִנְטֹר.
8 הַלְכוֹת תַּלְמוּד תּוֹרָה. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁתֵּי מִצְוֹת -
9 (א) לְלַמֵּד תּוֹרָה; (ב) לְכַבֵּד מְלַמְּדֶיהָ וְיֹדְעֶיהָ.
10 הַלְכוֹת עֲבוּדָה זָרָה וְחֻקֹּת הַגּוֹיִם. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן
11 אַחַת וְחֲמִשִּׁים מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְתִשְׁעַ
12 וְאַרְבָּעִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א)
13 שְׁלֹא לִפְנוֹת אַחֵר עֲבוּדָה זָרָה; (ב) שְׁלֹא לְתוֹר אַחֵר
14 הַרְהוּר הַלֵּב וּרְאִית הַעֵינַיִם; (ג) שְׁלֹא לְגַדֵּף; (ד)
15 שְׁלֹא יַעֲבֹד אוֹתָהּ כְּדֶרֶךְ עֲבוּדָתָהּ; (ה) שְׁלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה
16 לָהּ; (ו) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת פֶּסֶל לַעֲצָמוֹ; (ז) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת
17 פֶּסֶל אֲפִלּוּ לְאַחֵרִים; (ח) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת צוּרוֹת
18 לְנוֹאִי; (ט) שְׁלֹא לְהַדִּיחַ אַחֵרִים אַחֲרֶיהָ; (י) לְשַׂרְף
19 עֵיר הַנִּדְחָת; (יא) שְׁלֹא לְבַנוֹתָהּ; (יב) שְׁלֹא לִיהֲנוֹת
20 מִכָּל מְמוֹנָה; (יג) שְׁלֹא לְהַסִּית לְעִבְדָּהּ; (יד) שְׁלֹא
21 לְאַהֵב הַמָּסִית; (טו) שְׁלֹא לַעֲזֹב שְׁנָתָהּ; (טז) שְׁלֹא
22 לְהַצִּילוֹ; (יז) שְׁלֹא לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת; (יח) שְׁלֹא
23 יִמְנַע מִלְלַמֵּד עָלָיו חוּבָה; (יט) שְׁלֹא לְהַתְנַבֵּא
24 בְּשִׁמְהָ; (כ) שְׁלֹא לְשַׁמֵּעַ מִן הַמִּתְנַבֵּא בְּשִׁמְהָ; (כא)
25 שְׁלֹא לְהַתְנַבֵּא בְּשִׁקָּר, וְאַפְּלוּ בְּשֵׁם ה'; (כב) שְׁלֹא
26 לְגוֹר מִהֲרִיגַת נְבִיא שִׁקָּר; (כג) שְׁלֹא לְשַׁבַּע בְּשֵׁם
27 עֲבוּדָה זָרָה; (כד) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת אוֹב; (כה) שְׁלֹא
28 לַעֲשׂוֹת יִדְעוֹנִי; (כו) שְׁלֹא לְהַעֲבִיר לְמַלְךְ; (כז)
29 שְׁלֹא לְהַקִּים מַצֵּבָה; (כח) שְׁלֹא לְהַשְׁתַּחֲוֹת עַל אֶבֶן
30 מְשֻׁפֵּית; (כט) שְׁלֹא לִטֹּעַ אֲשֶׁרָה; (ל) לְאַבֵּד עֲבוּדָה
31 זָרָה וְכָל הַנַּעֲשֵׂה בְּשִׁבְלָהּ; (לא) שְׁלֹא לִיהֲנוֹת

47 **הלכות מגלה וּחִנּוּכָהּ**. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּי מִצְוֹת
48 עֲשֵׂה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְאַיִנָּן מִן הַמִּנְיָן.
49 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֹפֶר זֶה, חֲמֵשׁ
50 וּשְׁלֹשִׁים - תִּשְׁעַ עֲשָׂרָה מֵהֶן מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְיֵשׁ
51 עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְיֵשׁ בּוֹ שְׁלֹשׁ מִצְוֹת
52 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

סֵפֶר נָשִׁים

53
54 **הלכותיו חמש**, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: **הלכות אישות**,
55 **הלכות גְּרוּשִׁין**, **הלכות יבום וְחִלּוּצָה**, **הלכות נִעְרָה**
56 **בְּתוּלָה**, **הלכות שוֹטָה**.
57 **הלכות אישות**. יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע מִצְוֹת - שְׁתֵּי
58 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
59 פֶּרֶטָן: (א) לִשְׂאֵ אִשָּׁה בְּחֻבָּה וְקִדּוּשִׁין; (ב) שְׁלֹא
60 תִּבְעַל אִשָּׁה בְּלֹא כְּתוּבָה וְקִדּוּשִׁין; (ג) שְׁלֹא יִמְנַע
61 שָׂאֵר כֶּסֶת וְעוֹנָה; (ד) לִפְרוֹת וּלְרַבּוֹת מִמֶּנָּה.
62 **הלכות גְּרוּשִׁין**. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּי מִצְוֹת - (א)
63 מִצְוַת עֲשֵׂה, וְהוּא שִׁיגְרֵשׁ הַמְּגֻרָשׁ בְּסֹפֶר; (ב) שְׁלֹא
64 יִחְזִיר גְּרוּשָׁתוֹ מִשְׁנִשְׁאֵת.
65 **הלכות יבום וְחִלּוּצָה**. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת -
66 שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַחַת מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
67 פֶּרֶטָן: (א) לִיבֹם; (ב) לְחַלֵּץ; (ג) שְׁלֹא תִנָּשֵׂא יְבָמָה
68 לְאִישׁ זֶר עַד שֶׁתִּסּוֹר רִשּׁוֹת הַיָּבִם מֵעַלֶּיהָ.
69 **הלכות נִעְרָה בְּתוּלָה**. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מִצְוֹת -
70 שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה
71 הוּא פֶּרֶטָן: (א) לְקַנֵּס הַמִּפְתָּה; (ב) שִׁישָׂא הָאוֹנֶס
72 אֲנוּסָתוֹ; (ג) שְׁלֹא יִגְרֹשׁ הָאוֹנֶס; (ד) שֶׁתִּשָּׁב אִשָּׁת
73 מוֹצִיא שֵׁם רַע תַּחַת בְּעֻלָּה לְעוֹלָם; (ה) שְׁלֹא יִגְרֹשׁ
74 מוֹצִיא שֵׁם רַע אֶת אִשְׁתּוֹ.

75 **הלכות שוֹטָה**. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - (א)
76 מִצְוַת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
77 פֶּרֶטָן: (א) לַעֲשׂוֹת לְשׁוֹטָה כְּתוּרַת הַקְּנָאוֹת הַסְּדוּרָה
78 בְּתוּרָה; (ב) שְׁלֹא לִתֵּן שָׁמֶן עַל קְרָבָנָה; (ג) שְׁלֹא
79 לִתֵּן עָלֶיהָ לְבוּנָה.

80 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֹפֶר זֶה, שִׁבְעַ עֲשָׂרָה
81 - מֵהֶן תִּשְׁעַ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁמוֹנֶה מִצְוֹת לֹא
82 תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר קִדּוּשֵׁי

83
84 **הלכותיו שלש**, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: **הלכות אסורי**
85 **ביאה**, **הלכות מאכלות אסורות**, **הלכות שחיטה**.
86 **הלכות אסורי ביאה**. יֵשׁ בְּכֻלָּן שִׁבְעַ וּשְׁלֹשִׁים
87 מִצְוֹת - אַחַת מִצְוַת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ וּשְׁלֹשִׁים מִצְוֹת לֹא
88 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) שְׁלֹא לְבֹא עַל הָאִם;
89 (ב) שְׁלֹא לְבֹא עַל אִשְׁתּוֹ אָב; (ג) שְׁלֹא לְבַעַל אַחֹת;
90 (ד) שְׁלֹא לְבַעַל בַּת אִשְׁתּוֹ אָב; (ה) שְׁלֹא לְבַעַל בַּת

1 **יום טוב**, **הלכות חֲמֵץ וּמָצָה**, **הלכות שופר וְסִפָּה**
2 **וְלוּלָב**, **הלכות שְׁקָלִים**, **הלכות קדוש הַחֹדֶשׁ**, **הלכות**
3 **תַּעֲנִיּוֹת**, **הלכות מגלה וּחִנּוּכָהּ**.

4 **הלכות שִׁבּוֹת**. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - שְׁתֵּי
5 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁלֹשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
6 פֶּרֶטָן: (א) לְשַׁבֵּת בְּשַׁבְּעִי; (ב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ
7 מְלָאכָה; (ג) שְׁלֹא לַעֲנֹשׁ בְּשַׁבָּת; (ד) שְׁלֹא לַצָּאת
8 חוּץ לְגִבּוֹל בְּשַׁבָּת; (ה) לְקַדֵּשׁ הַיּוֹם בְּזִכְרֶיהָ.

9 **הלכות עֲרוּבִין**. מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא מִדְּבָרֵי
10 סוֹפְרִים וְאַיִנָּה מִן הַמִּנְיָן.

11 **הלכות שְׁבִיתַת עֲשׂוֹר**. יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע מִצְוֹת
12 - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה
13 הוּא פֶּרֶטָן: (א) לְשַׁבֵּת בּוֹ מִמְּלָאכָה; (ב) שְׁלֹא
14 לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; (ג) לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ; (ד) שְׁלֹא
15 לֵאכֹל וּלְשַׁתּוֹת בּוֹ.

16 **הלכות שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב**. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּים
17 עֲשָׂרָה מִצְוֹת - שֵׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא
18 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) לְשַׁבֵּת בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל
19 פֶּסַח; (ב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; (ג) לְשַׁבֵּת
20 בְּשַׁבְּעִי שֶׁל פֶּסַח; (ד) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה;
21 (ה) לְשַׁבֵּת בְּיוֹם חַג הַשְּׁבִיעֹת; (ו) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ
22 מְלָאכָה; (ז) לְשַׁבֵּת בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה; (ח) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת
23 בּוֹ מְלָאכָה; (ט) לְשַׁבֵּת בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל חַג; (י) שְׁלֹא
24 לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; (יא) לְשַׁבֵּת בְּשִׁמְיָנִי שֶׁל חַג;
25 (יב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה.

26 **הלכות חֲמֵץ וּמָצָה**. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁמוֹנֶה מִצְוֹת -
27 שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֲמֵשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה
28 הוּא פֶּרֶטָן: (א) שְׁלֹא לֵאכֹל חֲמֵץ בְּיוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר
29 מִחֻצוֹת הַיּוֹם וּלְמַעַלָּה; (ב) לְהַשְׁבִּית שְׂאוֹר מֵאַרְבַּעַת
30 עָשָׂר; (ג) שְׁלֹא לֵאכֹל חֲמֵץ כָּל שְׁבָעָה; (ד) שְׁלֹא
31 לֵאכֹל תַּעֲרֵבַת חֲמֵץ כָּל שְׁבָעָה; (ה) שְׁלֹא יִרְאֶה חֲמֵץ
32 כָּל שְׁבָעָה; (ו) שְׁלֹא יִמָּצֵא חֲמֵץ כָּל שְׁבָעָה; (ז)
33 לֵאכֹל מָצָה בְּלִילֵי הַפֶּסַח; (ח) לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם
34 בְּאוֹתוֹ הַלִּילָה.

35 **הלכות שופר וְסִפָּה וְלוּלָב**. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ
36 מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) לְשִׁמְעַ קוֹל שׁוֹפֵר
37 בְּאַחַד בְּתֻשְׁרֵי; (ב) לִישֹׁב בְּסִפָּה שְׁבַעַת יְמֵי הַחַג;
38 (ג) לִטֹּל לוּלָב בְּמִקְדָּשׁ כָּל שְׁבַעַת יְמֵי הַחַג.

39 **הלכות שְׁקָלִים**. מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לִתֵּן כָּל
40 אִישׁ מִחֻצֵּי הַשָּׁקֶל כָּכֶל שָׁנָה וּשְׁנָה.

41 **הלכות קדוש הַחֹדֶשׁ**. מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא
42 לְחַשֵּׁב וְלִידַע וּלְקַבֵּעַ חֲדָשִׁים בְּאִיזָה יוֹם הוּא תַּחֲלַת
43 כָּל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ מִחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה.

44 **הלכות תַּעֲנִיּוֹת**. מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְהִתְעַנּוֹת
45 וְלִזְעַק לִפְנֵי ה' כָּכֶל עַת צָרָה גְּדוּלָּה שֶׁתְּבוֹא עַל
46 הַצָּבוֹר.

47 פֶּרֶטָן: (א) לְשַׁחַט, וְאַחֵר כֶּף יֹאכֵל; (ב) שְׁלֹא
48 לְשַׁחַט אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ בַּיּוֹם אֶחָד; (ג) לְכַסּוֹת דָּם
49 חַיָּה וְעוֹף; (ד) שְׁלֹא לִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים; (ה)
50 לְשַׁלַּח הָאֵם, אִם לִקַּחְהָ עַל הַבָּנִים.
51 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, שְׁבָעִים -
52 מֵהֵן שְׁמוֹנֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁתִּים וְשִׁשִּׁים מִצְוֹת לֹא
53 תַּעֲשֶׂה.

סֵפֶר הַפְּלָאָה

54 הַלְכוֹתָיו אַרְבַּע, וְזֶה הוּא סִדּוּרָן: הַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת,
55 הַלְכוֹת נְדָרִים, הַלְכוֹת נִזְיוֹת, הַלְכוֹת עֲרֻכִּין
56 וְחֻרְמִים.

57 הַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת. יֵשׁ בְּכָלֶלן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - אַחַת
58 מִצְוַת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
59 פֶּרֶטָן: (א) שְׁלֹא לִישָׁבֵעַ בְּשִׁמּוֹ לְשֹׁקֶר; (ב) שְׁלֹא
60 לְשֹׂא אֶת שְׁמוֹ לְשׁוֹא; (ג) שְׁלֹא לִכְפֹּר בַּפִּקְדוֹן; (ד)
61 שְׁלֹא לִישָׁבֵעַ עַל כַּפִּירִית מָמוֹן; (ה) לִישָׁבֵעַ בְּשִׁמּוֹ
62 בְּאֵמֶת.

63 הַלְכוֹת נְדָרִים. יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - שְׁתֵּים
64 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַחַת מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
65 פֶּרֶטָן: (א) שִׁישְׁמֹר מוֹצֵא שְׁפָתָיו וַיַּעֲשֶׂה כְּמוֹ שֶׁנֶּדַר;
66 (ב) שְׁלֹא יַחַל דְּבָרוֹ; (ג) שִׁיוֹפֵר הַנֶּדֶר אוֹ הַשְּׁבוּעָה,
67 וְזֶה הוּא הַפֶּר נְדָרִים הַמִּפְרֵשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב.

68 הַלְכוֹת נִזְיוֹת. יֵשׁ בְּכָלֶלן עֶשֶׂר מִצְוֹת - שְׁתֵּים
69 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁמוֹנֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
70 פֶּרֶטָן: (א) שִׁיגְדֵל הַנְּזִיר פֶּרַע; (ב) שְׁלֹא יַגְלַח שְׁעָרוֹ
71 כָּל יְמֵי גִזְרוֹ; (ג) שְׁלֹא יִשְׁתֶּה הַנְּזִיר יַיִן וְלֹא תַעֲרַכֶּת
72 יַיִן, וְאַפְלוּ חֲמִץ שְׁלֵהֵן; (ד) שְׁלֹא יֹאכֵל עֲנָבִים
73 לַחִים; (ה) שְׁלֹא יֹאכֵל צְמוּקִין; (ו) שְׁלֹא יֹאכֵל
74 חֲרָצִיִּים; (ז) שְׁלֹא יֹאכֵל זִגִּין; (ח) שְׁלֹא יִכְנֹס לְאֵהָל
75 הַמֵּת; (ט) שְׁלֹא יִשְׁמָא לַמֵּתִים; (י) שִׁיגְלַח עַל
76 הַקְּרָבָנוֹת, כְּשִׁישְׁלִים נִזְיוֹתוֹ אוֹ כְּשִׁישְׁמָא.
77

78 הַלְכוֹת עֲרֻכִּין וְחֻרְמִים. יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁבַע מִצְוֹת
79 - חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁתִּים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה
80 הוּא פֶּרֶטָן: (א) לְדוֹן בְּעֲרֻכֵי אָדָם בְּאֶשֶׁר מִפְּרֵשׁ
81 בַּתּוֹרָה, וְזֶה הוּא דִּין עֲרֻכֵי אָדָם; (ב) דִּין עֲרֻכֵי
82 בְּהֵמָה; (ג) דִּין עֲרֻכֵי פְתִים; (ד) דִּין עֲרֻכֵי שְׂדוֹת;
83 (ה) דִּין מַחֲרִים נִכְסֵיוֹ; (ו) שְׁלֹא יִמְכֹּר חֶרֶם; (ז)
84 שְׁלֹא יִגְאֹל חֶרֶם.

85 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, חֲמֵשׁ
86 וְעֶשְׂרִים - עֶשֶׂר מֵהֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֲמֵשׁ עֲשָׂרָה
87 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר זִרְעִים

88 הַלְכוֹתָיו שְׁבַע, וְזֶה הוּא סִדּוּרָן: הַלְכוֹת פְּלִאִים,
89 הַלְכוֹת מִתְּנֹת עֲנִיִּים, הַלְכוֹת תְּרוּמוֹת, הַלְכוֹת

1 הַבֶּן; (ו) שְׁלֹא לְבַעַל בַּת; (ז) שְׁלֹא לְבַעַל בַּת הַפֶּת;
2 (ח) שְׁלֹא לְשֹׂא אִשָּׁה וּבִתָּה; (ט) שְׁלֹא לְשֹׂא אִשָּׁה
3 וּבִת בָּנָה; (י) שְׁלֹא לְשֹׂא אִשָּׁה וּבִת בָּתָה; (יא) שְׁלֹא
4 לְבַעַל אַחֻת אָב; (יב) שְׁלֹא לְבַעַל אַחֻת אִם; (יג)
5 שְׁלֹא לְבַעַל אִשָּׁת אָחִי הָאָב; (יד) שְׁלֹא לְבַעַל אִשָּׁת
6 הַבֶּן; (טו) שְׁלֹא לְבַעַל אִשָּׁת אָח; (טז) שְׁלֹא לְבַעַל
7 אַחֻת אִשָּׁתוֹ; (יז) שְׁלֹא לְשָׁכַב עִם בְּהֵמָה; (יח)
8 שְׁלֹא תִבִּיא אִשָּׁה בְּהֵמָה עֲלֶיהָ; (יט) שְׁלֹא לְשָׁכַב עִם
9 זָכָר; (כ) שְׁלֹא לְגַלּוֹת עֲרוֹת אָב; (כא) שְׁלֹא לְגַלּוֹת
10 עֲרוֹת אָחִי הָאָב; (כב) שְׁלֹא לְבַעַל אִשָּׁת אִישׁ; (כג)
11 שְׁלֹא לְבַעַל נִדְּהָ; (כד) שְׁלֹא לְהִתְחַתֵּן בְּגוֹיִם; (כה)
12 שְׁלֹא יָבֹא עֲמוּנִי וּמוֹאבִי בִּקְהֵל; (כו) שְׁלֹא לְהִרְחִיק
13 דוֹר שְׁלִישִׁי מִצָּרִי מִלְּבֹא בִּקְהֵל; (כז) שְׁלֹא לְהִרְחִיק
14 דוֹר שְׁלִישִׁי אֲדוּמִי מִלְּבֹא בִּקְהֵל; (כח) שְׁלֹא יָבֹא
15 מִמּוֹר בִּקְהֵל; (כט) שְׁלֹא יָבֹא סָרִיס בִּקְהֵל; (ל)
16 שְׁלֹא לְסָרֵס זָכָר, אֶפְלוּ בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף; (לא) שְׁלֹא
17 יִשָּׂא כֶּהֱן גְּדוֹל אֶלְמָנָה; (לב) שְׁלֹא יִבְעַל כֶּהֱן גְּדוֹל
18 אֶלְמָנָה, אֶפְלוּ בְּלֹא קְדוּשִׁין; (לג) שִׁישָׂא כֶּהֱן גְּדוֹל
19 בַּתּוֹלָה בְּנַעֲרוּתָהּ; (לד) שְׁלֹא יִשָּׂא כֶּהֱן גְּרוּשָׁה;
20 (לה) שְׁלֹא יִשָּׂא זֹנָה; (לו) שְׁלֹא יִשָּׂא חֲלָלָה; (לז)
21 שְׁלֹא יִקְרַב אָדָם לְאַחַת מִכָּל הָעֲרִירוֹת, וְאַפְלוּ שְׁלֹא
22 בַּעַל.

23 הַלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת. יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁמוֹנֶה
24 וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת - אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע
25 וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א)
26 לְבַדֵּק בְּסִימְנֵי בְּהֵמָה וְחַיָּה, לְהַבְדִּיל בֵּין טָמֵא
27 לְטָהוֹרָה; (ב) לְבַדֵּק בְּסִימְנֵי הָעוֹף, לְהַבְדִּיל בֵּין
28 טָמֵא לְטָהוֹר; (ג) לְבַדֵּק בְּסִימְנֵי דְּגָיִם, לְהַבְדִּיל בֵּין
29 טָמֵא לְטָהוֹר; (ד) לְבַדֵּק בְּסִימְנֵי חֲגָבִים, לְהַבְדִּיל בֵּין
30 טָמֵא לְטָהוֹר; (ה) שְׁלֹא לֶאֱכֹל בְּהֵמָה וְחַיָּה טָמֵא;
31 (ו) שְׁלֹא לֶאֱכֹל עוֹף טָמֵא; (ז) שְׁלֹא לֶאֱכֹל דְּגָיִם
32 טָמֵאִים; (ח) שְׁלֹא לֶאֱכֹל שְׂרָץ הָעוֹף; (ט) שְׁלֹא
33 לֶאֱכֹל שְׂרָץ הָאָרֶץ; (י) שְׁלֹא לֶאֱכֹל רֶמֶשׂ הָאָרֶץ;
34 (יא) שְׁלֹא לֶאֱכֹל תּוֹלַעַת הַפְּרוֹת כְּשֶׁתִּצָּא לָאָרֶץ; (יב)
35 שְׁלֹא לֶאֱכֹל שְׂרָץ הַמַּיִם; (יג) שְׁלֹא לֶאֱכֹל נִבְלָה;
36 (יד) שְׁלֹא לִיהָנוֹת בְּשׁוֹר הַנִּסְקָל; (טו) שְׁלֹא לֶאֱכֹל
37 טְרֵפָה; (טז) שְׁלֹא לֶאֱכֹל אֶכָּר מִן הַחַי; (יז) שְׁלֹא
38 לֶאֱכֹל דָּם; (יח) שְׁלֹא לֶאֱכֹל חֶלֶב בְּהֵמָה טָהוֹרָה;
39 (יט) שְׁלֹא לֶאֱכֹל גִּיד הַנֶּשֶׁה; (כ) שְׁלֹא לֶאֱכֹל בֶּשֶׂר
40 בְּחֵלֶב; (כא) שְׁלֹא לְבַשְׁלוֹ; (כב) שְׁלֹא לֶאֱכֹל לֶחֶם
41 תְּבוּאָה חֲדָשׁ; (כג) שְׁלֹא לֶאֱכֹל קְלִי מִן הַחֲדָשׁ;
42 (כד) שְׁלֹא לֶאֱכֹל כֶּרֶם מִן הַחֲדָשׁ; (כה) שְׁלֹא
43 לֶאֱכֹל עֲרֵלָה; (כו) שְׁלֹא לֶאֱכֹל בְּלֵאֵי הַכֶּרֶם; (כז)
44 שְׁלֹא לֶאֱכֹל טָבֵל; (כח) שְׁלֹא לִשְׁתּוֹת יַיִן נִסְךְ.

45 הַלְכוֹת שְׁחִיטָה. יֵשׁ בְּכָלֶלן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - שְׁלֹשׁ
46 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁתִּים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא

47 וקבה לפנה; (ו) לתן לו ראשית הגז; (ז) לפדות
48 בכור הבן ולתת פדיונו לפנה; (ח) לפדות פטר
49 חמור ולתת פדיונו לפנה; (ט) לצרף פטר חמור,
50 אם לא רצה לפדותו.

51 **הלכות שמטה ויובל.** יש בכללן עשרים ושתים
52 מצוות - תשע מצוות עשה, ושש מצוות לא
53 תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שתשבת הארץ
54 ממלאכה בשביעית; (ב) שלא יעבד עבדות הארץ
55 בשנה זו; (ג) שלא יעבד עבדות האילן בשנה זו;
56 (ד) שלא יקצר הספים כנגד הקוצרים; (ה) שלא
57 יבצר הנזירים כנגד הבוצרים; (ו) שישמיט מה
58 שתוציא הארץ; (ז) שישמיט כל הלואתו; (ח) שלא
59 יגש ולא יתבע הלזה; (ט) שלא ימנע מלהלוות קדם
60 השמטה כדי שלא יאבד ממונו; (י) לספר שנים
61 שבע שבע; (יא) לקדש שנת חמישים; (יב) לתקע
62 בשופר בעשירי לתשרי כדי לצאת עבדים חפשים;
63 (יג) שלא תעבד אדמה בשנה זו; (יד) שלא יקצר
64 ספיחיה כנגד הקוצרים; (טו) שלא יבצר נזיריה
65 כנגד הבוצרים; (טז) לתן גאלה לארץ בשנה זו,
66 והוא דין שדה אחזה ושדה מקנה; (יז) שלא תמכר
67 הארץ לצמיתות; (יח) דין פתי ערי חומה; (יט)
68 שלא ינחל כל שכט לוי בארץ ישראל, אלא נותנים
69 להם ערים מתנה לשבת בה; (כ) שלא יקח שכט
70 לוי חלק בבזה; (כא) לתן ללוים ערים לשבת
71 ומגרשיהם; (כב) שלא ימכר מגרש עריהם, אלא
72 גואלים לעולם בין לפני היובל בין לאחר היובל.
73 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שבע וששים
74 - מהם שלשים מצוות עשה, ושבע ושלישים מצוות
75 לא תעשה.

ספר עבודה

76 **הלכות תשע, וזה הוא סידורן:** הלכות בית
77 הבחירה, הלכות פלי המקדש והעובדים בו, הלכות
78 ביאת המקדש, הלכות אסורי מזבח, הלכות מעשה
79 הקרבנות, הלכות תמידין ומוספין, הלכות פסולי
80 המקדשין, הלכות עבודת יום הכפורים, הלכות
81 מעילה.

82 **הלכות בית הבחירה.** יש בכללן שש מצוות -
83 שלש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה
84 הוא פרטן: (א) לבנות מקדש; (ב) שלא לבנות
85 המזבח גזית; (ג) שלא לעלות במעלות עליו; (ד)
86 ליראה מן המקדש; (ה) לשמור את המקדש סביב;
87 (ו) שלא להשביט שמירת המקדש.

88 **הלכות פלי בית המקדש והעובדים בו.** יש
89 בכללן ארבע עשרה מצוות - שש מצוות עשה,
90 ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א)

1 **מצשרות, הלכות מעשר שני ונטע רבעי, הלכות**
2 **בכורים ושאר מתנות כהנה, הלכות שמטה ויובל.**
3 **הלכות פלאים.** יש בכללן חמש מצוות לא
4 תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לזרע זרעים
5 פלאים; (ב) שלא לזרע תבואה או ירק בכרם; (ג)
6 שלא להרביע בהמה פלאים; (ד) שלא לעשות
7 מלאכה בכלאי בהמה כאחד; (ה) שלא ללבש
8 פלאים.

9 **הלכות מתנות עניים.** יש בכללן שלש עשרה
10 מצוות - שבע מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה;
11 וזה הוא פרטן: (א) להניח פאה; (ב) שלא יכלה
12 הפאה; (ג) להניח לקט; (ד) שלא ילקט הלקט;
13 (ה) לעזוב עוללות בכרם; (ו) שלא יעולל הכרם;
14 (ז) לעזוב פרט הכרם; (ח) שלא ילקט פרט הכרם;
15 (ט) להניח השכחה; (י) שלא ישוב לקחת השכחה;
16 (יא) להפריש מעשר לעניים; (יב) לתן צדקה במסת
17 יד; (יג) שלא יאמץ לבבו על העני.

18 **הלכות תרומות.** יש בכללן שמונה מצוות -
19 שתיים מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה
20 הוא פרטן: (א) להפריש תרומה גדולה; (ב)
21 להפריש תרומת מעשר; (ג) שלא יקדים תרומות
22 ומעשרות זה לזה, אלא יפריש על הסדר; (ד) שלא
23 יאכל זר תרומה; (ה) שלא יאכל אפלו תושב כהן
24 או שכירו תרומה; (ו) שלא יאכל ערל תרומה; (ז)
25 שלא יאכל כהן טמא תרומה; (ח) שלא תאכל
26 תללה תרומה, ולא מן המורס מן הקדשים.

27 **הלכות מעשר.** מצוות עשה אחת - והיא להפריש
28 מעשר ראשון בכל שנה ושנה משני הזריעה, ולתנו
29 ללוים.

30 **הלכות מעשר שני ונטע רבעי.** יש בכללן תשע
31 מצוות - שלש מצוות עשה, ושש מצוות לא
32 תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להפריש מעשר שני;
33 (ב) שלא להוציא דמיו בשאר צרכי האדם, חוץ
34 מאכילה ושתיה וסיכה; (ג) שלא לאכול בטמאה;
35 (ד) שלא לאכול באנינות; (ה) שלא לאכול מעשר
36 שני של דגן חוץ לירושלים; (ו) שלא לאכול מעשר
37 תירוש חוץ לירושלים; (ז) שלא לאכול מעשר יצהר
38 חוץ לירושלים; (ח) להיות נטע רבעי פלו קדש,
39 ודינו להאכל בירושלים לבצעו למעשר שני לכל
40 דבר; (ט) להתנדות ודוי המעשר.

41 **הלכות בכורים עם שאר מתנות כהנה**
42 **שבגבולין.** יש בכללן תשע מצוות - שמונה מצוות
43 עשה, ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א)
44 להפריש בכורים ולהעלותן למקדש; (ב) שלא יאכל
45 הפהן בכורים חוץ לירושלים; (ג) לקרות עליהן;
46 (ד) להפריש חלה לפנה; (ה) לתת זרע ולחמים

לְעֹשֹׂת שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה; (ב) שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כְּמוֹהוּ; (ג)
 שֶׁלֹּא לְסוּף מִמֶּנּוּ; (ד) שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כְּמִתְכַּנֵּת
 הַקְטָרֶת; (ה) שֶׁלֹּא לְהִקְטִיר עַל מִזְבַּח הַקְטָרֶת חוּץ
 מִן הַקְטָרֶת; (ו) לְשֹׂאת הָאֲרוֹן עַל הַכֶּתֶף; (ז) שֶׁלֹּא
 יִסּוּרוּ הַבָּדִים מִמֶּנּוּ; (ח) שִׁיעֲבֹד הַלֵּוִי בַּמִּקְדָּשׁ; (ט)
 שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֶחָד בְּמִלְאכַת חֲבֵרוֹ בַּמִּקְדָּשׁ; (י) לְקַדֵּשׁ
 הַכֹּהֵן לַעֲבֹדָה; (יא) שִׁיֵּהוּ כָּל הַמִּשְׁמְרוֹת שְׁׁוֹת
 בְּרִגְלִים; (יב) לְלָבֵשׁ בְּגָדֵי כֹהֵן לַעֲבֹדָה; (יג) שֶׁלֹּא
 יִקְרַע הַמַּעֲלִל; (יד) שֶׁלֹּא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד.
הַלְכוֹת בֵּיאת הַמִּקְדָּשׁ. יֵשׁ בְּכָלֶלן חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה
 מִצְׁוֹת - שְׁתֵּי מִצְׁוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁלֹּשׁ עֲשָׂרָה מִצְׁוֹת לֹא
 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) שֶׁלֹּא יִכְנֹס כֹּהֵן שְׂכֹר
 לַמִּקְדָּשׁ; (ב) שֶׁלֹּא יִכְנֹס לוֹ כֹּהֵן פְּרוּעַ רֹאשׁ; (ג)
 שֶׁלֹּא יִכְנֹס לוֹ כֹּהֵן קְרוּעַ בְּגָדִים; (ד) שֶׁלֹּא יִכְנֹס כֹּהֵן
 בְּכָל עֵת אֶל הַהִיכָל; (ה) שֶׁלֹּא יֵצֵא כֹּהֵן מִן הַמִּקְדָּשׁ
 בִּשְׁעַת עֲבֹדָה; (ו) לְשַׁלַּח טְמָאִים מִן הַמִּקְדָּשׁ; (ז)
 שֶׁלֹּא יִכְנֹס טְמֵא לַמִּקְדָּשׁ; (ח) שֶׁלֹּא יִכְנֹס טְמֵא לְהֵר
 הַבֵּית; (ט) שֶׁלֹּא יִשְׁמַשׁ טְמֵא; (י) שֶׁלֹּא יִשְׁמַשׁ
 טְבוּל יוֹם; (יא) לְקַדֵּשׁ הָעֹבֵד יָדָיו וְרַגְלָיו; (יב)
 שֶׁלֹּא יִכְנֹס בַּעַל מוֹם לַהִיכָל וְלַמִּזְבֵּחַ; (יג) שֶׁלֹּא
 יַעֲבֹד בַּעַל מוֹם; (יד) שֶׁלֹּא יַעֲבֹד בַּעַל מוֹם עֹבֵר;
 (טו) שֶׁלֹּא יַעֲבֹד זָר.
הַלְכוֹת אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ. יֵשׁ בְּכָלֶלן אַרְבַּע עֲשָׂרָה
 מִצְׁוֹת - אַרְבַּע מִצְׁוֹת עֲשֵׂה, וְעֶשְׂרׁ מִצְׁוֹת לֹא
 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) לְהִקְרִיב כָּל הַקִּרְבָּנוֹת
 תְּמִימִים; (ב) שֶׁלֹּא לְהִקְדִּישׁ בַּעַל מוֹם לַמִּזְבֵּחַ; (ג)
 שֶׁלֹּא יִשְׁחֹט; (ד) שֶׁלֹּא יִזְרַק דָּמוֹ; (ה) שֶׁלֹּא יִקְטִיר
 חֵלְבוֹ; (ו) שֶׁלֹּא יִקְרִיב בַּעַל מוֹם עֹבֵר; (ז) שֶׁלֹּא
 יִקְרִיב בַּעַל מוֹם, אֲפִלּוּ בַּקִּרְבָּנוֹת הַגִּזְיוֹם; (ח) שֶׁלֹּא
 יִטִּיל מוֹם בַּקִּדְשִׁים; (ט) לַפְדּוֹת פִּסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁים;
 (י) לְהִקְרִיב מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהַלֵּאָה. וְקִדְּם זֶמֶן זֶה
 הוּא הַנִּקְרָא מַחֲסֵר זֶמֶן, וְאֵין מִקְרִיבִין אוֹתוֹ; (יא)
 שֶׁלֹּא לְהִקְרִיב אֶתֶּנָּן וּמַחִיר; (יב) שֶׁלֹּא לְהִקְטִיר
 שְׂאֹר וְדָבֵשׁ; (יג) לְמַלֵּחַ כָּל הַקִּרְבָּנוֹת; (יד) שֶׁלֹּא
 לְהַשְׁבִּית מִלַּח מֵעַל הַקִּרְבָּנוֹת.
הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקִּרְבָּנוֹת. יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁלֹשׁ
 וְעֶשְׂרִים מִצְׁוֹת - עֶשְׂרׁ מִצְׁוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁלֹּשׁ
 עֲשָׂרָה מִצְׁוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א)
 לַעֲשׂוֹת הָעֹלָה כְּמַעֲשֵׂיֶה הַכֹּתֻבִּים עַל הַסֵּדֶר; (ב)
 שֶׁלֹּא לֵאכֹל בֶּשָׂר הָעֹלָה; (ג) סֵדֶר הַחֻטָּאת; (ד)
 שֶׁלֹּא לֵאכֹל מִבֶּשֶׂר הַחֻטָּאת הַפְּנִימִית; (ה) שֶׁלֹּא
 יִבְדִּיל בַּחֲטָאת הָעוֹף; (ו) סֵדֶר הָאֵשֶׁם; (ז)
 שִׁיאִכְלוּ הַכֹּהֲנִים בֶּשָׂר קִדְשֵׁי קִדְשִׁים בַּמִּקְדָּשׁ; (ח)
 שֶׁלֹּא יֵאכְלוּ חוּץ לַעֲזָרָה; (ט) שֶׁלֹּא יֵאכֹל זָר
 מִקִּדְשֵׁי קִדְשִׁים; (י) סֵדֶר הַשְּׁלָמִים; (יא) שֶׁלֹּא

לֵאכֹל בֶּשָׂר קִדְשִׁים קָדִים זְרִיקַת דָּמִים; (יב)
 לַעֲשׂוֹת כָּל מִנְחָה כְּסֵדֶר מַעֲשֵׂיֶה הַכֹּתֻבִּים בַּתּוֹרָה;
 (יג) שֶׁלֹּא יֵשִׁים שְׁמֶן עַל מִנְחַת חוּטָא; (יד) שֶׁלֹּא
 יִתֵּן עָלֶיהָ לְבוֹנָה; (טו) שֶׁלֹּא תֵאָכֵל מִנְחַת כֹּהֵן;
 (טז) שֶׁלֹּא תֵאָכֵל מִנְחַת חֲמִץ; (יז) שִׁיאִכְלוּ
 הַכֹּהֲנִים שְׁנֵי מִנְחֹת; (יח) שִׁיֵּבִיא כָּל נִדְרָיו
 וְנִדְבוֹתָיו בְּרִגְלָם שְׁפָגַע בּוֹ; (יט) שֶׁלֹּא יֵאָחֵר נִדְרָיו
 וְנִדְבוֹתָיו וְשָׂאָר דְּבָרִים שֶׁהוּא חַיֵּב בָּהֶן; (כ)
 לְהִקְרִיב כָּל הַקִּרְבָּנוֹת בְּבֵית הַבְּחִירָה; (כא) לְהִבִּיא
 קִדְשֵׁי חוּצָה לְאֶרֶץ לְבֵית הַבְּחִירָה; (כב) שֶׁלֹּא
 לִשְׁחֹט קִרְבָּנוֹת חוּץ לַעֲזָרָה; (כג) שֶׁלֹּא לְהִקְרִיב
 קִרְבָּן חוּץ לַעֲזָרָה.
הַלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסָפִין. יֵשׁ בְּכָלֶלן תִּשְׁעַ עֲשָׂרָה
 מִצְׁוֹת - שְׁמוֹנֶה עֲשָׂרָה מִצְׁוֹת עֲשֵׂה, וְאַחַת מִצְׁוֹת
 לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) לְהִקְרִיב שְׁנֵי
 כִּבְשִׁים בְּכָל יוֹם עֹלוֹת; (ב) לְהַדְלִיק אֵשׁ עַל
 הַמִּזְבֵּחַ בְּכָל יוֹם; (ג) שֶׁלֹּא לְכַבּוֹתָהּ; (ד) לְהִרִים אֶת
 הַדָּשֶׁן בְּכָל יוֹם; (ה) לְהִקְטִיר קְטָרֶת בְּכָל יוֹם; (ו)
 לְהַדְלִיק נֵרוֹת בְּכָל יוֹם; (ז) שִׁיִּקְרִיב כֹּהֵן גָּדוֹל מִנְחָה
 בְּכָל יוֹם, וְהִיא הַנִּקְרָא תְּבִתִּין; (ח) לְהוֹסִיף שְׁנֵי
 כִּבְשִׁים עֹלוֹת בַּשָּׁבַת; (ט) לַעֲשׂוֹת לָחֶם הַפָּנִים; (י)
 מוֹסֵף רִאשִׁי קִדְשִׁים; (יא) מוֹסֵף הַפֶּסַח; (יב)
 לְהִקְרִיב עֹמֶר הַתְּנוּפָה; (יג) לְסַפֵּר כָּל אִישׁ וְאִישׁ
 שְׁבַעַת שְׁבֻעוֹת מִיּוֹם הַקִּרְבַּת הָעֹמֶר; (יד) מוֹסֵף
 עֲצֵרָת; (טו) לְהִבִּיא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם עִם הַקִּרְבָּנוֹת הַבָּאוֹת
 בַּגִּלָּל הַלֶּחֶם בְּיוֹם עֲצֵרָת; (טז) מוֹסֵף רִאשׁ הַשָּׁנָה;
 (יז) מוֹסֵף יוֹם צוֹם; (יח) מוֹסֵף הַחֵג; (יט) מוֹסֵף
 שְׁמִינִי עֲצֵרָת.
הַלְכוֹת פִּסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין. יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁמוֹנֶה
 מִצְׁוֹת - שְׁתֵּי מִצְׁוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁשׁ מִצְׁוֹת לֹא תַעֲשֶׂה;
 וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) שֶׁלֹּא לֵאכֹל קִדְשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ אוֹ
 שֶׁהֻטַּל בָּהֶם מוֹם; (ב) שֶׁלֹּא לֵאכֹל פְּגוּל; (ג) שֶׁלֹּא
 יוֹתִיר קִדְשִׁים לְאַחַר זְמַנָּם; (ד) שֶׁלֹּא יֵאכֹל נוֹתֵר;
 (ה) שֶׁלֹּא יֵאכֹל קִדְשִׁים שֶׁנִּטְמָאוּ; (ו) שֶׁלֹּא יֵאכֹל
 אֲדָם שֶׁנִּטְמָא הַקִּדְשִׁים; (ז) לְשַׂרְף אֶת הַנוֹתֵר; (ח)
 לְשַׂרְף אֶת הַטְּמֵא.
הַלְכוֹת עֲבֹדַת יוֹם הַכַּפּוּרִים. מִצְׁוֹת עֲשֵׂה אַחַת
 - וְהִיא שִׁיעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה יוֹם הַכַּפּוּרִים כְּלָן עַל הַסֵּדֶר
 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּפָּרָשָׁת אַחֲרֵי מוֹת, הַקִּרְבָּנוֹת וְהַדּוּחִין
 וְשִׁלּוּחַ הַשְּׁעִיר וְשָׂאָר הָעֲבֹדָה.
הַלְכוֹת מַעֲיִלָּה. יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁלֹשׁ מִצְׁוֹת - אַחַת
 מִצְׁוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁתֵּים מִצְׁוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
 פֶּרֶטָן: (א) לְשַׁלֵּם הַמוֹעֵל אֲשֶׁר חָטָא בְּתוֹסַפַּת חֲמֵשׁ
 וְקִרְבָּן, וְזֶה הוּא דִּין הַמוֹעֵל; (ב) שֶׁלֹּא לַעֲבֹד
 בַּקִּדְשִׁים; (ג) שֶׁלֹּא לִגְזוֹל הַקִּדְשִׁים.

45 שִׁפְפָּר בַּפְּקָדוֹן, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'אֶשֶׁם וְדֹא'; (ד)
 46 שִׁיקְרִיב הַחוּטָא קֶרְבֵּן עַל עֲבֻרוֹת יְדוּעוֹת, אִם הָיָה
 47 עֲשִׂיר בְּהֶמָּה, וְאִם הָיָה עֹף אוֹ עֲשִׂירִית הָאִיפָה,
 48 וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'קֶרְבֵּן עוֹלָה וְיֹרֵד'; (ה) שִׁיקְרִיבו
 49 הַסִּנְהֶדְרִין קֶרְבֵּן, אִם טָעוּ וְהוֹרִי שֶׁלֹּא כִּהְלָכָה בְּאַחַת
 50 מִן הַחֲמֻרוֹת.

51 הַלְכוֹת מַחֲסָרִי בַּפֶּה. יֵשׁ בְּכָלֶלן אַרְבַּע מִצְוֹת
 52 עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן: (א) שִׁתְקִירֵב הַזֵּבָה כְּשֶׁתִּטְהַר
 53 קֶרְבֵּן; (ב) שִׁתְקִירֵב הַיּוֹלֶדֶת כְּשֶׁתִּטְהַר קֶרְבֵּן; (ג)
 54 שִׁתְקִירֵב הַזֵּב כְּשִׁיטָהּ קֶרְבֵּן; (ד) שִׁתְקִירֵב הַמִּצְרֵעַ
 55 כְּשִׁיטָהּ קֶרְבֵּן. וְאַחֵר שִׁתְקִירֵבוּ קֶרְבָּנוֹתֵיהֶן, תִּגְמַר
 56 טְהֻרָתָן.

57 הַלְכוֹת תַּמְנוּרָה. יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - אַחַת
 58 מִצְוַת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
 59 פֶּרֶטֶן: (א) שֶׁלֹּא יָמִיר; (ב) שֶׁתִּהְיֶה הַתַּמְנוּרָה קֹדֶשׁ,
 60 אִם הַמִּיר; (ג) שֶׁלֹּא יִשְׁנֶה הַקֹּדֶשִׁים מִקֹּדֶשָּׁה
 61 לְקֹדֶשָּׁה.

62 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בַּסֵּפֶר זֶה, תִּשְׁעַ
 63 וּשְׁלֹשִׁים - עֲשָׂרִים מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּתִשְׁעַ עֲשָׂרָה מִצְוֹת
 64 לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר טְהֻרָה

65 הַלְכוֹתֵי שְׂמוּנָה, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת טָמְאָת
 66 מֵת, הַלְכוֹת פֶּרָה אֲדָמָה, הַלְכוֹת טָמְאָת צִרְעָת,
 67 הַלְכוֹת מִטְמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, הַלְכוֹת שְׂאֵר אֲבוֹת
 68 הַטְּמָאוֹת, הַלְכוֹת טָמְאָת אֲכָלִין, הַלְכוֹת פְּלִים,
 69 הַלְכוֹת מְקוּוֹת.

70 הַלְכוֹת טָמְאָת מֵת. מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא דִּין
 71 טָמְאָת מֵת.

72 הַלְכוֹת פֶּרָה אֲדָמָה. יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁתֵּי מִצְוֹת
 73 עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן: (א) דִּין פֶּרָה אֲדָמָה; (ב) דִּין
 74 טָמְאָת מִי גֵדָה וְטְהֻרָתָן.

75 הַלְכוֹת טָמְאָת צִרְעָת. יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׂמוּנָה מִצְוֹת
 76 - שֵׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה
 77 הוּא פֶּרֶטֶן: (א) לְהוֹרֹת בְּצִרְעָת אֲדָם כְּדִינָהּ הַכְּתוּב
 78 בַּתּוֹרָה; (ב) שֶׁלֹּא יִקַּץ סִימְנֵי טָמְאָה; (ג) שֶׁלֹּא יִגְלַח
 79 הַנֶּתֶק; (ד) שִׁיחֶיהָ הַמִּצְרֵעַ מִפְּרָסָם בְּקִרְיַעַת בְּגָדָיו
 80 וּפְרִיעַת רֹאשׁוֹ וְעֵטְיָהּ עַל שִׁפְסָם; (ה) טְהֻרַת צִרְעָת;
 81 (ו) שְׁיִגְלַח הַמִּצְרֵעַ אֶת כָּל שְׁעָרָיו כְּשִׁיטָהּ; (ז) דִּין
 82 צִרְעַת הַבֶּגֶד; (ח) דִּין צִרְעַת הַבֵּית.

83 הַלְכוֹת מִטְמְאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב. יֵשׁ בְּכָלֶלן אַרְבַּע
 84 מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן: (א) דִּין טָמְאָת גֵּדָה;
 85 (ב) דִּין טָמְאָת יּוֹלֶדֶת; (ג) דִּין טָמְאָת זֵבָה; (ד) דִּין
 86 טָמְאָת זֵב.

87 הַלְכוֹת שְׂאֵר אֲבוֹת הַטְּמָאוֹת. יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁלֹשׁ

1 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בַּסֵּפֶר זֶה, מֵאָה וְשֹׁלֶשׁ
 2 - מֵהֶן שִׁבְעַ וְאַרְבָּעִים מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ וְחֲמִשִּׁים
 3 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר הַקֶּרְבָּנוֹת

4 הַלְכוֹתֵי שֵׁשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת קֶרְבֵּן פֶּסַח,
 5 הַלְכוֹת חֲגִיגָה, הַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת, הַלְכוֹת שְׁגָגוֹת,
 6 הַלְכוֹת מַחֲסָרִי בַּפֶּה, הַלְכוֹת תַּמְנוּרָה.

7 הַלְכוֹת קֶרְבֵּן פֶּסַח. יֵשׁ בְּכָלֶלן שֵׁשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת
 8 - אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּים עֲשָׂרָה מִצְוֹת לֹא
 9 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן: (א) לִשְׁחֹט הַפֶּסַח בְּזִמְנוֹ;
 10 (ב) שֶׁלֹּא לְזַבַּח אוֹתוֹ עַל הַחֲמִץ; (ג) שֶׁלֹּא תִּלִּין
 11 אֹמְרוֹ; (ד) לִשְׁחֹט פֶּסַח שְׁנִי; (ה) לֶאֱכֹל בֶּשֶׂר
 12 הַפֶּסַח עַל מִצֵּה וּמְרוֹר בְּלִיל חֲמֻשָּׁה עֶשֶׂר; (ו) לֶאֱכֹל
 13 בֶּשֶׂר פֶּסַח שְׁנִי עַל מִצֵּה וּמְרוֹר בְּלִיל חֲמֻשָּׁה עֶשֶׂר
 14 לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי; (ז) שֶׁלֹּא יֵאָכֵל נֶאֱמַר; (ח) שֶׁלֹּא
 15 יִוצֵא מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח חוּץ לַחֲבוּרָה; (ט) שֶׁלֹּא יֵאָכֵל
 16 מִמֶּנּוּ מִשְׁמֵד; (י) שֶׁלֹּא יֵאָכֵל מִמֶּנּוּ לְתוֹשָׁב אוֹ
 17 שָׂכִיר; (יא) שֶׁלֹּא יֵאָכֵל מִמֶּנּוּ עֶרֶל; (יב) שֶׁלֹּא יִשְׁבֹּר
 18 בּוֹ עֵצִים; (יג) שֶׁלֹּא יִשְׁבֹּר עֵצִים בַּפֶּסַח שְׁנִי; (יד)
 19 שֶׁלֹּא יִשְׁאִיר מִמֶּנּוּ לַבֹּקֶר; (טו) שֶׁלֹּא יִשְׁאִיר מִפֶּסַח
 20 שְׁנִי לַבֹּקֶר; (טז) שֶׁלֹּא יִשְׁאִיר מִבֶּשֶׂר חֲגִיגַת יוֹם
 21 אַרְבָּעָה עֶשֶׂר עַד יוֹם שְׁלִישִׁי.

22 הַלְכוֹת חֲגִיגָה. יֵשׁ בְּכָלֶלן שֵׁשׁ מִצְוֹת - אַרְבַּע
 23 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
 24 פֶּרֶטֶן: (א) לְהִרְאוֹת אֶת פְּנֵי ה'; (ב) לְחַג בְּשִׁלְשָׁה
 25 רִגְלִים; (ג) לִשְׁמֹחַ בְּרִגְלִים; (ד) שֶׁלֹּא יִרְאֶה רִיקָם;
 26 (ה) שֶׁלֹּא יַעֲזֹב לְוִי מִלְשֻׁמְחוֹ וְלִתֵּן לוֹ מִתְּנוּתוֹ
 27 בְּרִגְלִים; (ו) לְהַקְהִיל אֶת הָעָם בְּחַג הַסִּפּוֹת בְּמוֹצָאֵי
 28 שְׁמֻטָּה.

29 הַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת. יֵשׁ בְּכָלֶלן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - שְׁתֵּי
 30 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֹׁלֶשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
 31 פֶּרֶטֶן: (א) לְהַפְרִישׁ בְּכוֹרוֹת; (ב) שֶׁלֹּא יֵאָכֵל בְּכוֹר
 32 תְּמִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; (ג) שֶׁלֹּא יִפְדֶּה הַבְּכוֹר; (ד)
 33 לְהַפְרִישׁ מִעֶשֶׂר בְּהֶמָּה; (ה) שֶׁלֹּא יִגָּאֵל מִעֶשֶׂר
 34 בְּהֶמָּה. וְכָלִילִי הַמִּעֶשֶׂר עִם הַבְּכוֹר - לְפִי שְׂמֻעָה
 35 שְׁנִיָּהֶם אֶחָד, וְהַכְּתוּב כָּלְלוּ עִמּוֹ, שְׁנֹאמַר: "וְאֵת
 36 דָּמָם תִּזְרֹק" - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמֹדוֹ, שֶׁזֶּה דָם מִעֶשֶׂר
 37 וְדָם בְּכוֹר.

38 הַלְכוֹת שְׁגָגוֹת. יֵשׁ בְּכָלֶלן חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה
 39 הוּא פֶּרֶטֶן: (א) שִׁיקְרִיב הַיִּחִיד קֶרְבֵּן חֲטָאת קְבוּעָה
 40 עַל שְׁגָגָתוֹ; (ב) שִׁיקְרִיב אֶשֶׁם מִי שֶׁלֹּא נִדְּעָ לוֹ אִם
 41 חֲטָא אוֹ לֹא חֲטָא עַד שִׁינְדַּע לוֹ וְיִבְיֵא חֲטָאתוֹ, וְזֶה
 42 הוּא הַנִּקְרָא 'אֶשֶׁם תְּלוּי'; (ג) שִׁיקְרִיב אֶשֶׁם הַשּׁוֹגֵג
 43 בְּמַעֲלָה אוֹ הַחוּטָא בְּגִזְלָה אוֹ בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה אוֹ

1 וְלִהְיוֹת לְהַן הַדֶּרֶךְ; (י) לַעֲרֹף אֶת הָעֵגְלָה בַּנֶּחֱל; 46
2 (יא) שֶׁלֹּא יַעֲבֹד אוֹתָהּ קִרְקַע וְלֹא תִזְרַע; (יב) שֶׁלֹּא 47
3 תִּשִּׂים דָּמִים; (יג) לַעֲשׂוֹת מַצָּה; (יד) שֶׁלֹּא יִכְשִׁיל 48
4 תָּמִים בְּדָבָר; (טו) לִפְרֹק עִם מִי שֶׁנִּכְשַׁל בְּדֶרֶךְ; (טז) 49
5 לְטַעַן עִמּוֹ; (יז) שֶׁלֹּא יִנְחִינוּ בְּדֶרֶךְ נִבְהֵל בְּמִשְׁאֵל 50
6 וְלֶלֶךְ לוֹ. 51

7 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרֵי זֶה, שֶׁשׁ 52
8 וּשְׁלֹשִׁים - מִהֵן שֶׁשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת עֲשֵׂה, עֲשָׂרִים 53
9 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. 54

סֵפֶר קִנְיָן

10 הַלְכוּתֵי חֲמֹשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת מְכִירָה, 55
11 הַלְכוֹת זִכְיָה וּמִתְנָה, הַלְכוֹת שְׂכָנִים, הַלְכוֹת שְׁלוּחִין 56
12 וְשֹׁתְפִין, הַלְכוֹת עֲבָדִים. 57

13 הַלְכוֹת מְכִירָה. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - אַחַת 58
14 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא 59
15 פֶּרֶטָן: (א) דִּין מִקָּח וּמִמְכָּר; (ב) שֶׁלֹּא יוֹנֵה בְּמִקָּח 60
16 וּמִמְכָּר; (ג) שֶׁלֹּא יוֹנֵה בְּדָבָרִים; (ד) שֶׁלֹּא יוֹנֵה גֵר 61
17 צָדֵק בְּמִמּוֹנוֹ; (ה) שֶׁלֹּא יוֹנֵהוּ בְּדָבָרִים. 62

18 הַלְכוֹת זִכְיָה וּמִתְנָה. עֲנִין אֱלוֹ הַהֲלָכוֹת - לִידַע 63
19 דִּין זֹכֶה מִן הַהִפְקָר, הַיֵּאָדָּה יִקְנֶה וּבִמְהָ יִקְנֶה, וְדִין 64
20 נוֹתֵן מִתְנָה וּמִקְבָּל, וְאִיזוֹ מִתְנָה חוֹזֶרֶת וְאִיזוֹ אִינֵה 65
21 חוֹזֶרֶת. 66

22 הַלְכוֹת שְׂכָנִים. עֲנִין אֱלוֹ הַהֲלָכוֹת - לִידַע דִּין 67
23 חֲלוּקֵי הַקִּרְקָעוֹת בֵּין הַשֹּׁתְפִין, וְהַרְחַקַת נִזְקֵי כָּל אֶחָד 68
24 מִהֵן מִשְׁכָּנוֹ וּמִבְעֵל הַמִּצָּר שָׁלוֹ, וְדִין בְּעַל הַמִּצָּר. 69
25 הַלְכוֹת שְׁלוּחִין וְשֹׁתְפִין. עֲנִין אֱלוֹ הַהֲלָכוֹת - 70
26 לִידַע דִּין שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם וְשֹׁתְפוֹ, וּמִשְׁפָּטֵיהֶן 71
27 בְּמִקָּח וּמִמְכָּר וּבְהִפְסָד וּשְׁכָרָן. 72

28 הַלְכוֹת עֲבָדִים. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה מִצְוֹת - 73
29 חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁמוֹנֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה 74
30 הוּא פֶּרֶטָן: (א) דִּין קִנְיָן עֲבָד עֲבָרִי; (ב) שֶׁלֹּא יִמְכֹּר 75
31 מִמִּפְרֵת עֲבָד; (ג) שֶׁלֹּא יַעֲבֹדֵנוּ בְּפֶרֶךְ; (ד) שֶׁלֹּא 76
32 נִנְיֵחַ גֵּר תּוֹשֵׁב לְרִדּוֹת בּוֹ בְּפֶרֶךְ; (ה) שֶׁלֹּא נַעֲבֹד בּוֹ 77
33 עֲבוֹדַת עֲבָד; (ו) לְהַעֲנִיךָ לוֹ בְּצִאֲתוֹ חֲפָשִׁי; (ז) שֶׁלֹּא 78
34 יֵצֵא רִיקָם; (ח) לְפָדוֹת אָמָה עֲבָרִי; (ט) לִיעֲבֹדָה; 79
35 (י) שֶׁלֹּא תִמְכֹּר; (יא) לַעֲבֹד בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְעוֹלָם, 80
36 אֲלֹא אִם הִפִּיל לוֹ אֲדוֹנָיו אֶחָד מֵרָאשֵׁי אֵיבָרָיו; (יב) 81
37 שֶׁלֹּא לְהַסְגִּיר עֲבָד שֶׁבִּרְחָה מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ 82
38 יִשְׂרָאֵל; (יג) שֶׁלֹּא לְהוֹנוֹת עֲבָד זֶה הַנְּצוּל אֲלֵינוּ. 83

39 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרֵי זֶה, שֶׁשְׁמוֹנֶה 84
40 עֲשָׂרָה - שֶׁשׁ מִהֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּים עֲשָׂרָה 85
41 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. 86

סֵפֶר מִשְׁפָּטִים

87 הַלְכוּתֵי חֲמֹשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת שְׂכִירוֹת, 88

1 מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) דִּין טַמְאָת נִבְלָה; 1
2 (ב) דִּין טַמְאָת שֶׁרִץ; (ג) דִּין טַמְאָת שְׂכַבַת זָרַע. 2
3 וְעִבּוּדָה זָרָה מִטַּמְאָה בְּשֶׁרֶץ, וְטַמְאָתָהּ מִדְּבָרֵי 3
4 סוֹפְרִים. 4

5 הַלְכוֹת טַמְאָת אֲכָלִין. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא 5
6 דִּין טַמְאָת מִשְׁקִין וְאֲכָלִין וְהַכְּשָׁרָן. 6
7 הַלְכוֹת פְּלִים. וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: עֲנִין אֱלוֹ הַהֲלָכוֹת, 7
8 לִידַע פְּלִים שֶׁמִּקְבָּלִין טַמְאָה מִכָּל אֱלוֹ הַטַּמְאָאוֹת, 8
9 וְכִלִּים שְׂאִינָם מִטַּמְאִין, וְכִיצַד מִטַּמְאִין הַכִּלִּים 9
10 וּמִטַּמְאִין. 10

11 הַלְכוֹת מִקְוֹת. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא שְׁיִטְבַּל 11
12 כָּל טַמָּא בְּמִי מִקְוֶה וְאַחֵר כָּף יִטְהַר. 12
13 נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרֵי זֶה, עֲשָׂרִים - 13
14 מִהֵן שְׁמוֹנֶה עֲשָׂרָה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא 14
15 תַעֲשֶׂה. 15

סֵפֶר נִזְיָקִין

16 הַלְכוּתֵי חֲמֹשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת נִזְקֵי מִמּוֹן, 17
18 הַלְכוֹת גִּנְבָה, הַלְכוֹת גְּזֵלָה וְאַבְדָּה, הַלְכוֹת חוֹבֵל 18
19 וּמִזִּיק, הַלְכוֹת רוֹצֵחַ וּשְׁמִירַת נַפְשׁ. 19

20 הַלְכוֹת נִזְקֵי מִמּוֹן. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן אַרְבַּע מִצְוֹת 20
21 עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) דִּין הַשּׁוֹר; (ב) דִּין 21
22 הַהֶבְעֵר; (ג) דִּין הַבּוֹר; (ד) דִּין הַהֶבְעֵרָה. 22

23 הַלְכוֹת גִּנְבָה. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁבַע מִצְוֹת - שְׁתֵּי 23
24 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֲמֵשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא 24
25 פֶּרֶטָן: (א) שֶׁלֹּא לִגְנוֹב מִמּוֹן; (ב) דִּין הַגֵּנֵב; (ג) 25
26 לְצַדֵּק הַמֵּאֲזִנִּים עִם הַמִּשְׁקָלוֹת; (ד) שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה עוֹל 26
27 בְּמִדָּה וּבְמִשְׁקָלוֹת; (ה) שֶׁלֹּא יִהְיֶה לְאָדָם אֶכָּר וְאֶכָּן 27
28 אִיפָּה וְאִיפָּה, אִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ לִוְקַח וְנוֹתֵן בֵּהֶם; 28
29 (ו) שֶׁלֹּא יִסִּיג גְּבוּל; (ז) שֶׁלֹּא לִגְנוֹב נֶפֶשׁוֹת. 29

30 הַלְכוֹת גְּזֵלָה וְאַבְדָּה. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁבַע מִצְוֹת - 30
31 שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֲמֵשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה 31
32 הוּא פֶּרֶטָן: (א) שֶׁלֹּא לִגְזֹל; (ב) שֶׁלֹּא לַעֲשֹׂק; (ג) 32
33 שֶׁלֹּא לְחַמֵּד; (ד) שֶׁלֹּא לְהִתְאַוּת; (ה) לְהָשִׁיב אֶת 33
34 הַגְּזֵלָה; (ו) שֶׁלֹּא יִתְעַלֵּם מִן הָאֲבָדָה; (ז) לְהָשִׁיב 34
35 הָאֲבָדָה. 35

36 הַלְכוֹת חוֹבֵל וּמִזִּיק. מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא דִּין 36
37 חוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ אוֹ מִזִּיק מִמּוֹן חֲבֵרוֹ. 37

38 הַלְכוֹת רוֹצֵחַ וּשְׁמִירַת נַפְשׁ. יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁבַע 38
39 עֲשָׂרָה מִצְוֹת - שְׁבַע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעֶשְׂרֵי מִצְוֹת לֹא 39
40 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) שֶׁלֹּא לְרַצֵּחַ; (ב) שֶׁלֹּא 40
41 לִקַּח כָּפָר לְנַפְשׁ רוֹצֵחַ; (ג) לְהַגְלוֹת רוֹצֵחַ בְּשִׁנְיָה; 41
42 (ד) שֶׁלֹּא לִקַּח כָּפָר לְמַחְיֵב גְּלוּת; (ה) שֶׁלֹּא יוֹמַת 42
43 הָרוֹצֵחַ בְּשִׁירָצָה, קֹדֶם עֲמִידָה בְּדִין; (ו) לְהַצִּיל 43
44 הַנִּרְדָּף בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף; (ז) שֶׁלֹּא לְחוּס עַל הָרוֹדֵף; 44
45 (ח) שֶׁלֹּא לַעֲמֹד עַל דָּם; (ט) לְהַפְרִישׁ עָרֵי מִקְלָט 45

(ז) להרג בשרפה; (ח) להרג בסיף; (ט) להרג
בחקק; (י) לתלות; (יא) לקבר הנהרג ביום הריגתו;
(יב) שלא תלין נבלתו; (יג) שלא להחיות מכשף;
(יד) להלקות לרשע; (טו) שלא יוסיף בהפנית
הלוקה; (טז) שלא להרג נקי באמדין הדעת; (יז)
שלא לענש אנוס; (יח) שלא לחוס על הורג חברו
או חובל בו; (יט) שלא לרחם על הדל בדין; (כ)
שלא להדר גדול בדין; (כא) שלא להטות הדין על
בעל עברות, אף על פי שהוא חוטא; (כב) שלא
לעול משפט; (כג) שלא להטות משפט גר יתום;
(כד) לשפט בצדק; (כה) שלא ליראה בדין מאיש
זרוע; (כו) שלא לקח שחד; (כז) שלא לשא שמע
שוא; (כח) שלא לקלל הדין; (כט) שלא לקלל
הנשיא; (ל) שלא לקלל אדם משאר בני ישראל
הבשרים.

הלכות עדות. יש בכללן שמונה מצוות - שלש
מצוות עשה, וחמש מצוות לא תעשה; וזה הוא
פרטן: (א) להעיד בבית דין למי שיש לו עדות;
(ב) לדרש ולחקר העדים; (ג) שלא יורה העד בדין
זה שהעיד עליו, בדיני נפשות; (ד) שלא יקום דבר
בעדות אחד; (ה) שלא יעיד בעל עברה; (ו) שלא
יעיד קרוב; (ז) שלא להעיד בשקר; (ח) לעשות
לעד זומם פאשר זמם לעשות.

הלכות ממרים. יש בכללן תשע מצוות - שלש
מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא
פרטן: (א) לעשות על פי התורה שיאמרו בית דין
הגדול; (ב) שלא לסור מדבריהם; (ג) שלא להוסיף
על התורה, לא במצוות שבכתב, ולא בפרושן
שלמדנו מפי השמועה; (ד) שלא לגרע מן הכל;
(ה) שלא לקלל אב ואם; (ו) שלא להכות אב ואם;
(ז) לכבד אב ואם; (ח) ליראה מאב ואם; (ט) שלא
יהיה הבן סורר ומורה על קול אביו ואמו.

הלכות אבל. יש בכללן ארבע מצוות - אחת מצוות
עשה, ושלוש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א)
להתאבל על הקרובים, ואפלו בהן מתטמא ומתאבל
על הקרובים; ואין אדם מתאבל על הרוגי בית דין,
ולפי זה פללתי הלכות אלו בספר זה, שהם מעין
קבורה ביום מיתה, שהיא מצוות עשה; (ב) שלא
ישמא בהן גדול לקרובים; (ג) שלא יכנס עם המת
באהל; (ד) שלא ישמא בהן הדיוט לנפש אדם,
אלא לקרובים בלבד.

הלכות מלכים ומלחמות. יש בכללן שלש
ועשרים מצוות - עשר מצוות עשה, ושלוש עשרה
מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) למנות מלך
מישראל; (ב) שלא ימנה מקהל גרים; (ג) שלא
יבנה לו נשים; (ד) שלא יבנה לו סוסים; (ה) שלא

הלכות שאלה ופקדון, הלכות מלוה ולוה, הלכות
טוען ונטען, הלכות נחלות.

הלכות שכירות. יש בכללן שבע מצוות - שלש
מצוות עשה, וארבע מצוות לא תעשה; (א) דין
שכיר ושומר שכר; (ב) לתן שכר שכיר ביומו; (ג)
שלא יאחר שכר שכיר אחר זמנו; (ד) שיאכל
השכיר מן המחקר שיעשה בו; (ה) שלא יאכל
השכיר מן המחקר שלא בשעת גמר מלאכה; (ו)
שלא יוליד השכיר בידו יתר על מה שאכל; (ז)
שלא יחסם שור בדישו, וכן שאר בהמה.

הלכות שאלה ופקדון. יש בכללן שתי מצוות
עשה וזה הוא פרטן: (א) דין השואל; (ב) דין
שומר חנם.

הלכות מלוה ולוה. יש בכללן שתיים עשרה
מצוות - ארבע מצוות עשה, ושמונה מצוות לא
תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להלוות לעני ומן; (ב)
שלא יגש אותו; (ג) לנגש את הנכרי; (ד) שלא
ימשכן בעל חוב בזרוע; (ה) להחזיר המשכון
לבעליו בזמן שהוא צריך לו; (ו) שלא יאחר
המשכון מבעליו העני בעת שהוא צריך לו; (ז)
שלא יחבל אלמנה; (ח) שלא יחבל בלים שעושין
בהם אכל נפש; (ט) שלא יתן המלוה ברבית; (י)
שלא ילוה הלוה ברבית; (יא) שלא יתעסק אדם בין
מלוה ולוה ברבית, ולא יעיד ביניהן, ולא יכתב
שטר, ולא יערב; (יב) ללוות מן הנכרי ולהלוותו
ברבית.

הלכות טוען ונטען. מצוות עשה אחת, והיא דין
טוען ומודה או בופר.

הלכות נחלות. מצוות עשה אחת, והיא דין סדר
נחלות.

נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שלש
ועשרים - מהן אחת עשרה מצוות עשה, ושתיים
עשרה מצוות לא תעשה.

ספר שופטים

הלכותיו חמש, וזה הוא סידורן: הלכות סנהדרין
והענישין המסורין להם, הלכות עדות, הלכות
ממרים, הלכות אבל, הלכות מלכים ומלחמות.
הלכות סנהדרין והענישין המסורין להם. יש
בכללן שלשים מצוות - עשר מצוות עשה, ועשרים
מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) למנות
שופטים; (ב) שלא למנות דין שאינו יודע דרך
המשפט; (ג) לנטות אחרי רבים, אם נחלקו
השופטים; (ד) שלא להרג אם רבו המחזיקים באיש
אחד, עד שיהיו יתר שנים; (ה) שלא ילמד חוכה
מי שלמד זכות בדיני נפשות; (ו) להרג בסקילה;

האחד, שמתחיל במ"ם פתוחה - "משוך חסדך לידועך", ומסיים במ"ם סתומה - "כמים לים מכסים". והשני, שגם הי"ד החזקה מתחיל ומסיים באותו ענין שבתחילתו: "לידע שיש שם מצוי ראשון.. שכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו", וסיומו: "לא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד ... ומלאה הארץ דעה את ה'...".

(על"פי י"ן מלכות ספר המדע סימן א)

הלכות יסודי התורה

יש בכללן עשר מצות: שש מצות עשה, וארבע מצות לא-תעשה, וזהו פרטן: (א) לידע שיש שם אלוה. (ב) שלא יעלה במחשבה שיש שם אלוה אחר זולתי ה'. (ג) לחדדו. (ד) לאהבו. (ה) ליראה ממו. (ו) לקדש שמו. (ז) שלא לחלל שמו. (ח) שלא לאבד דברים שנקרא שמו עליהם. (ט) לשמע מן הנביא המדבר בשמו. (י) שלא לנסותו.

ובאור כל המצות האלו בפרקים אלו:

(1) המצוות הנכללות בהלכות הללו, הן עיקרי התורה ויסודותיה.

פרק ראשון

(1) שיש מצוי ראשון, הוא אלוקי עולם אדון כל הארץ; שאינו גוף, ושהוא אחד ואין שני לו.

- א. יסוד היסודות ועמוד התכמות² - לידע שיש שם³ מצוי ראשון⁴, והוא ממציא⁵ כל נמצא. וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם, לא נמצאו אלא מאמתת המצאו⁶.

(2) המחקריות. רבינו ז"ל התכוון להתחיל חיבורו בשם המיוחד על דרך: "שויתי ה' לנגדי תמיד", ורמזו בארבעת ראשי התיבות הראשונות. (3) אין פירושו כאן כיחס המקום: שם ולא פה, אלא שימוש לשון רגיל בערבית הוא, לחייב או לשלול מציאותו של איזה דבר: יש שם, אין שם; ורבינו העביר אותו מלשון ערב ללשון עבר (רבי שמואל אבן-תיבון בפתחתו למורה-נבוכים). (4) נמצא ראשון שהוא קדמון לכל דבר אחר שבעולם וגם לזמן, כלומר: שאין לו תחילה וראשית. (5) בורא הכל יש מאין. (6) ממקור מציאותו האמיתית, הנצחית, נובעת ומתקיימת כל המציאות.

- ב. ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי - אין דבר אחר יכול להמציאות⁷.

(7) כי המצוי הראשון אינו רק ממציא הנמצאים ובוראם, אלא גם מחיה את כולם ומקיים, הוא סיבת קיומם - ולפיכך לא יוכלו להתקיים אף רגע בלעדיו.

- ג. ואם יעלה על הדעת, שאין כל הנמצאים מלבדו מצויים - הוא לבדו יהיה מצוי, ולא יבטל הוא

1 ירפה לו כסף וזהב; (ו) להחרים שבועה עממין; (ז) שלא להחיות מהן נשמה; (ח) למחות זרעו של עמלק; (ט) לזכר מה שעשה לנו עמלק; (י) שלא לשכח מעשיו הרעים ואריכותו בדרך; (יא) שלא לשפן בארץ מצרים; (יב) לשלח שלום ליושבי העיר פשערים עליה, ולדון בה פאשר מפרש בתורה, אם תשלם ואם לא תשלם; (יג) שלא לדרש שלום מעמון ומואב בלבד, פשערים עליהן; (יד) שלא להשחית אילני מאכל במצור; (טו) להתקין יד שניצאו בו בעלי המחנה להפנות בו; (טז) להתקין יתד לחפור בו; (יז) למשח כהן לדבר באזני אנשי הצבא בשעת המלחמה; (יח) להיות מארש נושא אשה ובונה בנים ונוטע כרם שמחין בקנינו שנה תמימה, ומחזירין אותן מן המלחמה; (יט) שלא יעבור עליהן דבר, ולא יצאו אפלו לצרכי העיר וצרכי הגדוד וכל הדומה להן; (כ) שלא לערץ ולחזור לאחור בשעת מלחמה; (כא) דין יפת תאר; (כב) שלא תמכר יפת תאר; (כג) שלא יכבשנה לעבדות אחר שנובעלה.

20 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, ארבע ושבעים - מהן שבע ועשרים מצוות עשה, ושבע וארבעים מצוות לא תעשה.

22 ונמצאו כל ההלכות של ארבעה עשר ספר, שלש ושמנים הלכות.

23 ועתה אתחיל לבאר משפטי כל מצוה ומצוה, וכל הדינין הנגללין עמה מענינה על סדר ההלכות.

27 בעזרת שדי ברוך הוא.

יום רביעי כ"ה אלול ה'תשע"ח

משך חסדך לידעך וצדקתך לישרי-לב ספר ראשון והוא ספר המדע הלכותיו חמש. וזה סדורן: א. הלכות יסודי התורה. ב. הלכות דעות. ג. הלכות תלמוד תורה. ד. הלכות עבודת פוכבים ומזלות וחקות העובדי כוכבים ומזלות. ה. הלכות תשובה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"משוך חסדך לידעך וצדקתך לישרי לב".

האדמו"ר המהר"ש מצ"ץ שהמשנה מתחילה במ"ם פתוחה ("מאימתי קוראים את שמע כו") ומסיימת במ"ם סתומה ("...ה' יברך את עמו בשלום" (מאמר פתוח ומאמר סגור). ובנוסף, המשנה פותחת ומסיימת גם באותו הענין, שתחילתה בכניסת הכהנים שהם המברכים את ישראל בשלום, ומסיימת בה' יברך את עמו בשלום.

בשני הדברים הנ"ל דומה ספר הי"ד החזקה שהוא "מקבץ לתורה שבע"פ כולה" למשנה, שבה נתבאר עניני התורה שבע"פ.

אנוכי גם "אלוקיך", ועליך להכיר באלקותי ולעבדני.
(18) בעיקרו של עולם, בהקדוש-ברוך-הוא. (19) מציאות
אלוקים ואחדותו הוא עיקר גדול, והכוּפֶּר בו - כּוּפֶּר בְּכוֹל.

1 לְבִטּוֹלָם⁸; שְׂכַל הַנִּמְצָאִים צָרִיכִין לוֹ, וְהוּא, בְּרוּךְ
2 הוּא, אֵינּוּ צָרִיךְ לָהֶם וְלֹא לְאַחַד מֵהֶם, לְפִיכָךְ אֵין
3 אֲמַתָּתוֹ בְּאֲמַתָּת אֶחָד מֵהֶם.

ז. אֱלוֹהִים זֶה אֶחָד הוּא וְאֵינּוּ שְׁנַיִם, וְלֹא יֵתֵר עַל
שְׁנַיִם, אֲלֵא אֶחָד שְׁאֵין פִּיחֻדוֹ אֶחָד מִן הָאֲחָדִים
הַנִּמְצָאִים בְּעוֹלָם; לֹא אֶחָד פִּמִּין שֶׁהוּא כּוֹלֵל
אֲחָדִים הֶרְבֵּה²⁰. וְלֹא אֶחָד כְּגוֹף, שֶׁהוּא נִחְלָק
לְמַחְלָקוֹת וְלִקְצוֹת²¹; אֲלֵא יחִיד, שְׁאֵין יחִיד אַחֵר
כְּמוֹתוֹ בְּעוֹלָם. אֱלוֹהִים הֵיוּ אֱלֹהוֹת הֶרְבֵּה, הֵיוּ גּוֹפִין
וְגוּיּוֹת, מִפְּנֵי שְׁאֵין הַנִּמְנִים²² הַשּׁוֹיִן בְּמִצִּיאוֹתָן
נִפְרָדִין זֶה מִזֶּה, אֲלֵא בְּמִאֲרָעֵין שְׁאֵינָרְעוּ בְּגוֹפּוֹת
וְהַגּוּיּוֹת. וְאֱלוֹהִים הֵיוּ הַיּוֹצֵר גּוֹף וְגוּיָה, הֵיוּ לוֹ קֶץ
וְתַכְלִית, שְׁאֵי אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת גּוֹף שְׁאֵין לוֹ קֶץ; וְכֹל
שֵׁשׁ לְגוֹפּוֹ קֶץ וְתַכְלִית, יֵשׁ לְכַחוֹ קֶץ וְסוֹף.
וְאֱלֹהֵינוּ, בְּרוּךְ שְׁמוֹ, הוֹאִיל וְכַחוֹ אֵין לוֹ קֶץ וְאֵינוּ
פּוֹסֵק, שֶׁהֵרִי הַגִּלְגַּל סוֹכֵב תָּמִיד - אֵין כְּחוֹ כֶּחַ גּוֹף;
וְהוֹאִיל וְאֵינוּ גּוֹף, לֹא יֵאָרְעוּ לוֹ מִאֲרָעוֹת הַגּוֹפּוֹת
כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה נִחְלָק וְנִפְרָד מֵאַחֵר. לְפִיכָךְ אֵי אֶפְשָׁר
שֶׁיִּהְיֶה אֲלֵא אֶחָד²³. וְיִדְעֵת דְּבָר זֶה - מִצּוֹת עֲשֵׂה,
שְׁנֵאֲמַר: "ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד"²⁴.

(8) שהרי מציאותו היא מציאות עצמית, בלתי תלויה
באחרים כמציאות שאר הנמצאים שהיא תלויה בו, במצוי
הראשון - ולכן קיומו נצחי ולא יחדל מהיות אפילו כשכל
הנמצאים ייבטלו והיו כלא היו. (9) מציאותם של שאר
הנמצאים אינה מוכרחת, שהרי תלויים הם באחרים, בסיבה
שסיבה למציאותם - ולפיכך הם רק אפשרי המציאות:
אפשר שיתקיימו ואפשר שלא יתקיימו; אבל המצוי הראשון
והקדמון לכל דבר שאין סיבה למציאותו, אמיתת מציאותו
היא הכרחית - ולפיכך הוא מחייב המציאות, ואי-אפשר
שלא יימצא.

ד. הוּא שֶׁהַנִּבְיָא אוֹמֵר: "וְה' אֱלֹהִים אֶמֶת"¹⁰ - הוּא
לְבִדּוֹ הָאֶמֶת, וְאֵין לְאַחֵר אֶמֶת בְּאֲמַתָּתוֹ. וְהוּא
שֶׁהַתּוֹרָה אוֹמֵרֶת: "אֵין עוֹד מִלְּבִדּוֹ", כְּלוֹמֵר: אֵין
שֵׁם מִצּוֹי אֶמֶת מִלְּבִדּוֹ כְּמוֹתוֹ¹¹.

(10) וכדברי חז"ל על הפסוק הזה: "מהו 'אמת'?" שהוא
אלוקים חיים ומלך עולם" (ירושלמי, ברכות פרק א, הלכה
ה). (11) זולתו אין בכל המציאות מצוי נצחי וקיים כמותו.

ה. הַמִּצּוֹי הַזֶּה הוּא אֱלֹהֵי הָעוֹלָם, אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ.
וְהוּא הַמַּנְהִיג הַגִּלְגַּל¹² בְּכַח שְׁאֵין לוֹ קֶץ וְתַכְלִית¹³,
בְּכַח שְׁאֵין לוֹ הַפֶּסֶק¹⁴; שֶׁהַגִּלְגַּל סוֹכֵב תָּמִיד, וְאֵי
אֶפְשָׁר שֶׁיִּסָּכֵב בְּלֹא מַסָּבֵב¹⁵; וְהוּא, בְּרוּךְ הוּא,
הַמִּסָּבֵב אוֹתוֹ בְּלֹא יָד וּבְלֹא גּוֹף¹⁶.

(12) כמו: המנהיג את הגלגל. חסרה פה מלת הפעול "את",
כמנהג לשון המשנה וסגנונה, הוא הגלגל העליון המקיף את
כל שאר הגלגלים, ובסיבובו התמידי מסבב הוא גם אותם
והם מקיימים בזה את העולם. על הגלגלים ידובר להלן
בפרק ג. (13) בחוזק. (14) בזמן והתמדה. (15) שהרי
הגלגל הוא גוף, וכל גוף אינו מתנועע מעצמו בלי כוח מניע
אחר זולתו. (16) שאלמלי היה גוף שיש לו קץ ותכלית,
לא היה הגלגל סוכב תמיד בלי קץ וסוף. ועוד: אלמלי היה
מניע הגלגל גוף, היה מתנועע גם הוא יחד עם הגלגל המונע
על ידו, שהרי כלל הוא שאין גוף מניע מבלי שיתנועע גם
הוא (מורה-נבוכים חלק ב, הקדמה ט). והיות שכל מתנועע
צריך למניע אשר יסבב תנועתו - אם כן אין לדבר סוף!
אלא על כורחך אתה אומר: שהמצוי הראשון המניע את
הגלגל - אינו גוף (השווה מורה-נבוכים חלק ב, א).

(20) מין האדם, למשל, כולל אישים רבים. (21) גוף האדם
מורכב מחלקים שונים: חומר וצורה, אברים שונים פנימיים
וחיצוניים. וכן כל גוף גשמי אחר יש לו קצוות: אורך רוחב
ועומק. (22) דברים הניתנים להימנות. (23) בהלכה זו
הוכיח הרמב"ם ז"ל במופת הגיוני את אחדותו המוחלטת
של המצוי הראשון, הקדוש-ברוך-הוא: שהרי אם נאמר
[ח=פ], למשל, שיש שני אלוות שווים במציאות ובמעלה
ואין אחד עילה לשני - אז בהכרח יתחייב שהם גופים;
שאם לא כן, במה יהיו נפרדים זה מזה להימנות בתור
שניים? הלא כל הדברים הנמנים נבדלים זה מזה על ידי
איזה שינוי, על ידי איזה מאורע ומקרה שיש בזה מה שאין
בזה. למשל, שתי מטבעות יצוקות ביציקה אחת והן שוות
בכל זו לזו, בכל זאת נפרדות הן אחת מחברתה על ידי
מקרה המקום, שכל אחת תופסת לעצמה מקום מיוחד. ויש
בהן, איפוא, שינוי מקומי המבדיל ביניהן - ושינויים או
מקרים כאלה יחולו רק בגופים. ומאחר שכבר הוכח למעלה
(הלכה ה) על ידי תנועת הגלגל הנצחית, שמניעו ומסבבו
בלי קץ ותכלית אינו גוף ואין בו, איפוא, משיגי הגוף,
שינויים ומקרים גופניים - ממילא יתחייב מזה, שהוא אחד
ואין שני לו. (24) השווה פירוש המשנה לרבינו (סנהדרין
פרק י, היסוד השני).

ח. הָרִי מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה וּבְנִבְיָאִים²⁵, שְׁאֵין הַקְּדוֹשׁ-
בְּרוּךְ-הוּא גּוֹף וְגוּיָה, שְׁנֵאֲמַר: "כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא
אֱלֹהִים בְּשֵׁמִים מְמַעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת", וְהַגּוֹף לֹא
יִהְיֶה בְּשֵׁנֵי מְקוֹמוֹת; וְנֵאֲמַר: "כִּי לֹא רֵאִיתֶם כָּל
תְּמוּנָה". וְנֵאֲמַר: "וְאֵל מִי תִדְמִינִי וְאֲשׁוּה"; וְאֱלוֹ
הֵיוּ גּוֹף, הֵיוּ דוּמָה לְשֹׁאֵר גּוֹפִים.

ו. וְיִדְעֵת דְּבָר זֶה - מִצּוֹת עֲשֵׂה, שְׁנֵאֲמַר: "אֲנֹכִי ה'
אֱלֹהֶיךָ"¹⁷. וְכֹל הַמַּעֲלָה עַל דַּעְתּוֹ שֵׁשׁ שְׁם אֱלֹהִים
אַחֵר חוּץ מִזֶּה, עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאֲמַר: "לֹא
יִהְיֶה לָּךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי", וְכוּפֶּר בְּעֶקֶר¹⁸,
שֶׁהוּא הָעֶקֶר הַגָּדוֹל שֶׁהַפֶּל¹⁹ תְּלוּי בוֹ.

(17) (מכות כד.), כלומר: אנוכי ה' מחייב המציאות, ולפיכך

31 פל גופו ומלבושו בדעתו משאך גופי האנשים. ועל
32 דבר זה רמז הכתוב ואמר: "וראית את אחרי, ופני
33 לא יראו".³³

(33) תוכן הלכה זו הוא: ביקש משה רבינו להכיר לדעת את מהותו של הקדוש-ברוך-הוא לאמיתו כאשר היא, עד כדי כך שיוכל להבדיל בין מציאותו למציאות שאר הנמצאים, כמו שיכיר אדם את רעהו שהסתכל בפניו ונתרשמה צורתו בזיכרונו היטב שלא יחליפהו באיש אחר. על זה קיבל משה רבינו תשובה: "וראית את אחורי, ופני לא יראו", כלומר: הקשית לשאול. אמנם, תשיג את מהותי יותר מהקודמים לפניך והבאים אחרך, אבל גם כן אך את מקצתה ולא כולה - "כי לא יראני האדם וחי": אדם חי, המחובר מגוף ונפש, אין כוח בדעתו להשיג מהותי כאשר היא (עיין שמונה פרקים פרק ז; מורה נבוכים חלק א, נד).

34 יא. וכיון שנתברר שאינו גוף וגויה, יתברר שלא
35 יאירע לו אחד ממאורעות הגופות - לא חבור ולא
36 פירוד³⁴, לא מקום ולא מדה, לא עליה ולא ירידה,
37 ולא ימין ולא שמאל, ולא פנים ולא אחור, ולא
38 ישיבה ולא עמידה; ואינו מצוי בזמן³⁵ עד שיהיה
39 לו ראשית ואחרית ומנזן שנים; ואינו משתנה,
40 שאין לו דבר שיהיה לו שנוי; ואין לו לא מות ולא
41 חיים, פחית הגוף החי³⁶; ולא סכלות ולא חכמה,
42 פחכמת האיש החכם³⁷; לא שנה ולא הקיעה³⁸, ולא
43 כעס ולא שחוק, ולא שמחה ולא עצבות, ולא
44 שתיקה ולא דבור פדבור בנאי-אדם. וכך אמרו
45 חכמים³⁹: אין למעלה, לא ישיבה ולא עמידה⁴⁰,
46 ולא ערך ולא עפוי⁴¹.

(34) לא הרכבה ולא הפרדה. כל המקרים והפעולות המנויים כאן הם משיגי הגוף. ולא ישיגו, איפוא, את המצוי הראשון שאינו גוף. (35) שהרי קדמון הוא לכל דבר וגם לזמן, כאשר כבר אמרנו; וכמו שאין לו תחילה וראשית, כך אין לו סוף ותכלית. (36) שהם תוספת לגוף האדם; והמצוי הראשון שאינו גוף ואינו מורכב אין לו שום תוספת - אלא הוא והחיים מהות אחת היא. (37) שהיא תוספת על מהותו; אבל הוא לא כן: הוא - החכמה, והחכמה - הוא. (38) לפי נוסח אוספורד. שם פעולה בהפעיל משורש קוץ אחי יקוץ, והוראתו: יקיצה משינה. ברוב הדפוסים הנוסח: הקיצה - שם פעולה שנגזר בטעות משם הפועל הקיץ: אשבעה בהקיץ תמונתך (תהלים יז, א). עיין בדברי רש"י (בבא בתרא י, א). (39) (חגיגה טו, א). (40) בגמרא שלנו חסר "ולא עמידה". ורש"י בפירושו מעיר: "ולא עמידה" לא גרסין. (41) הרמב"ם בפירושו למשנה (סנהדרין פרק י) פירש: "לא ערך ולא עפוי" - לא פירוד ולא חיבור. "עורף" הוא סמל הפירוד, ו"עפוי" מלשון: ועפו בכתף פלשתיים (ישעיה יא, יד), שפירושו: יתחברו (עיין שם). ויש מפרשים: "עפוי" משורש: עפה. שפירושו: סבוב והתגלגל, אופנים לא עפו (מדרש-רבה, יתרו), וכה פירושו: לא עורף - דבכל צדיהם יש רק פנים (רש"י, חגיגה טו, א) ולא עפוי

(25) אחרי שהוכיח במופת הגיוני שהקדוש-ברוך-הוא אינו גוף, הוא מחזר כאן להביא ראיה להוכחתו גם מהתנ"ך.

1 ט. אם-כן, מהו זה שכתוב בתורה: "ותחת רגליו";
2 "כתובים באצבע אלהים"; "יד ה'"; "עני ה'";
3 "אזני ה'", וכיוצא בדברים האלו²⁶? הפל לפי דעתך
4 של בנאי-אדם הוא, שאינך מפירין אלא הגופות²⁷,
5 ודברה תורה פלשון בנאי-אדם²⁸. והפל כננויים הן,
6 שנתאמר: "אם שנותי ברך חרבי" - וכי חרב יש-לו,
7 ובחרב הוא הורג? אלא משל, והפל משל. ראיה
8 לדבר זה שנתאמר אחד ואמר שראה הקדוש ברוך
9 הוא: "לבושה פתלג חור", ואחד ראהו חמוץ
10 בגדים מבצרה; משה רבנו עצמו ראהו על הים
11 כגבור עושה מלחמה²⁹, ובסיני - כשליח-צבור
12 עטוף³⁰. לומר, שאין לו דמות וצורה³¹, אלא הפל
13 במראה הנבואה ובמחזה. ואמתת הדבר³² אין דעתו
14 של אדם מבין, ולא יכולה להשיגו ולחקרו. וזה
15 שאמר הכתוב: "החקר אלוה תמצא, אם עד תכלית
16 שדי תמצא".

(26) הלא כל אלה אברי גוף הם? (27) כדברי רבינו (מורה-נבוכים חלק א, כו): "כי לא ישיגו ההמון בתחילת מחשבתם מציאות כי אם לגשם בלבד, לדבר שיש לו גוף; וכל מה שאין לו גוף או אינו נמצא בגוף - אינו לדעתם נמצא. (28) (ברכות לא). כדי שיבינו לדבריה מדברת התורה בכינויים ובציורי דיבור הלקוחים מתוך חיי האדם וסביבתו. וזוהי כוונת חז"ל במאמרם: "אשריהם צדיקים הנביאים שהם מדמים הצורה ליצורה, אלא אין משמיעים לאוזן - אלא מה שהיא יכולה לשמוע, ואין מראים לעין - אלא מה שהיא יכולה לראות (מדרש "שוחר טוב" פרק א). (29) (מכילתא בשלח). (30) (ראש השנה יז, א). (31) מכיוון שלכל אחד הוא נגלה בצורה ודמות אחרת, אות הוא שאין לו צורה ודמות כל עיקר, והכל רק במחזה. (32) מהותו האמתית של הקדוש-ברוך-הוא תעלומה היא, ולא יגיע האדם לעולם לחקר תכליתה.

17 י. מהו זה שפקש משה רבנו להשיג כשאמר:
18 "הראני נא את כבודך"? - בקש לידע אמתת המצאו
19 של הקדוש-ברוך-הוא, עד שיהיה ידוע בלבו פמו
20 ידיעת אחד מן האנשים, שראה פניו ונהקקה צורתו
21 בלבו, שנמצא אותו האיש נפרד בדעתו משאר
22 האנשים. כך בקש משה רבנו להיות מציאות
23 הקדוש-ברוך-הוא נפרדת בלבו משאר מציאות
24 הנמצאים, עד שידע אמתת המצאו באשר היא.
25 והשיבו ברוך הוא, שאין כח בדעת האדם החי,
26 שהוא מחבר מגוף ונפש, להשיג אמתת דבר זה על
27 בריו. והודיעו ברוך הוא, מה שלא ידע אדם לפניו
28 ולא ידע לאחריו, עד שהשיג מאמתת המצאו דבר,
29 שנפרד הקדוש-ברוך-הוא בדעתו משאר הנמצאים,
30 כמו שיפרד אחד מן האנשים שראה אחרייו והשיג

ג. כל מה שפרא הקדוש-ברוך-הוא בעולמו נחלק
לשלושה חלקים⁷: מהן ברואים, שהן מחברים
מגלם⁸ וצורה⁹, והם היום ונפסדים¹⁰ תמיד, כמו
גופות האדם והבהמה והצמחים והממכות¹¹. ומהן
ברואים, שהן מחברים מגלם וצורה, אבל אינן
משתנים מגוף לגוף ומצורה לצורה כמו הראשונים,
אלא צורתן קבועה לעולם בגלמם ואינן משתנות
כמו אלו, והם הגלגלים והפוככים שבהן. ואין
גלמם כשאר גלמים¹² ולא צורתם כשאר צורות.
ומהן ברואים - צורה בלא גלם כלל, והם
המלאכים, שהמלאכים אינם גוף וגויה, אלא צורות
נפרדות זו מזו¹³.

(7) עולם השפל, זהו העולם שלנו. עולם הגלגלים והכוכבים.
ועולם המלאכים, כמו שהוא הולך ומבאר. (8) חומר, כמו:
גולמי כלי עץ (כלים יב, ז), חומר מחוסר צורה ותבנית.
(9) היא נפש החומר ועצמותו, אשר בה יתעצם החומר
וייבדל משאינו מינו. למשל: השכל הוא צורת האדם, כי בו
יתעצם וייתחד למין מיוחד, מין "מדבר", ונבדל בזה משאר
בעלי החיים. ולפיכך נקרא אדם המחוסר שכל - גולם.
ונבדלת "צורה" מ"תבנית", שזו האחרונה היא צורה
גשמית, חיצונית ונראית לעינים, כמו: תבנית יד, בעוד
ש"צורה" היא רוחנית מופשטת, ומושגת רק בשכל.
(10) מתהווים, ונפרדים תמיד ליסודות שמהם נתהוו.
(11) הם ארבעת סוגי היצורים שעל כדור הארץ: דומם,
צומח, חי, מדבר. ומנויים פה בסדר מהופך, מלמעלה
למטה. (12) שהם בני חלוף, ההווים ונפסדים תמיד - אלא
בני-קיימא הם ואינם משתנים. (13) נפרדות ונפשיות מכל
חומר, ונבדלות הן אחת מחברתה ע"י מעלתן (עיי' להלן,
הלכה ה). ורבינו ז"ל בספרו (מו"נ ח"ב, י) מבאר את מאמר
המדרש (ב"ר פרק סח), ש"המלאך הוא שלישי של עולם",
על-פי שיטתו כאן, שהעולם נחלק לשלושה חלקים -
ועולם המלאכים הוא, אפוא, שלישי העולם.

ד. ומהו זה שהנביאים אומרים, שראו המלאך אש
ובעל כנפים?¹⁴ הכל במראה הנבואה ודרך חידה,
לומר שאינו גוף, ואינו כבד בגופות הפכדים¹⁵; כמו
שנאמר: "כי ה' אלהיך אש אכלה הוא", ואינו אש,
אלא משל; וכמו שנאמר: "עשה מלאכיו
רוחות"¹⁶.

(14) והלא המלאך הוא צורה בלי גולם, אי-גופני, ואיך
יתואר כאש ובעל כנפים שהם גופים מורכבים? (15) כמים
או עפר, אלא קלים הם כאש ורוח. אבל כל זה הוא רק דרך
משל וחידה לשבר את האוזן, ולאמיתו של דבר - הם צורות
נפרדות ואינם גופנים כל עיקר (השווה מו"נ ח"א, מט).
(16) וסופו של הפסוק: "משרתיו אש לוהט": פעם אש,
ופעם רוח - לומר לך: שאינם לא זה ולא זה, אלא הכל
לפי כח הדמיון של הנבואה (מעשה רוקח).

ה. ובמה יפרדו¹⁷ הצורות זו מזו, והרי אינן

- ולא סבוב, על דרך: לא יסבו בלכתן, איש אל עבר פניו
ילכו (יחזקאל א, ט), ולדעת רש"י: עיפוי - לשון עייפות.

יב. והואיל והדבר כן הוא - כל הדברים הללו
וכיצא בהן, שנאמרו בתורה ובדברי הנביאים, הכל
משל ומליצה הן; כמו שנאמר: "יושב בשמים
ישחק", "כעסוני בהבליהם", "כאשר שש ה'",
וכיצא בהן; על הכל אמרו חכמים: דברה תורה
פלשון בני-אדם. וכן הוא אומר: "האתי הם
מכעיסים", הרי הוא אומר: "אני ה' לא שנית",
ואלו היה פעמים פועם ופעמים שמת, היה
משתנה⁴². וכל הדברים האלו אינן מצויין אלא
לגופים האפלים, השפלים, שכני בתי חמר, אשר
בעפר יסודם⁴³. אבל הוא, ברוך הוא, יתברך
ויתרומם על כל זה.

(42) "מלך בשר ודם כשהוא בכעס אינו ברצון; אבל
הקדוש-ברוך-הוא אינו כן, אלא גם כשהוא בכעס הוא
ברצון" (מדרש שוחר טוב, פרק ב). (43) (איוב ד, יט).

פרק שני

(1) שמצוה לאהוב את ה'; שכל הברואים מחולקים לשלושה
חלקים; ראשי פרקים על מעשה מרכבה.

א. האל הנכבד והנורא הזה, מצוה לאהבו וליראה
אותו, שנאמר: "ואהבת את ה' אלהיך", ונאמר:
את ה' אלהיך תירא¹.

ב. והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה
שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים
והגדולים, ויראה מהן חקמתו, שאין לה ערך ולא
קץ - מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאנה תאנה
גדולה לידע השם הגדול. כמו שאמר דוד: "צמאה
נפשי לאלהים לאל חי". וכשמתחשב בדברים האלו
עצמן², מיד הוא נרתע לאחוריו וירא ויפחד, וידע
שהוא בריה קטנה, שפלה, אפלה, עומדת בדעת
קלה, מעוטה לפני תמים דעות³, כמו שאמר דוד:
"כי אראה שמיה מעשה אצבעתיך - מה אנוש כי
תזכרנו". ולפי הדברים האלו⁴, אני מבאר כללים
גדולים ממצעה רבון העולמים, כדי שיהיו פתח
למבין לאהב את השם; כמו שאמרו חכמים⁵ בענין
אהבה, שמתוך כך⁶ אתה מפיר את מי שאמר והיה
העולם.

(2) ומעריך לעומתם את אפסות האדם ומך ערכו. מיד הוא
נסוג אחור מתוך רגש של נחיתות ופחיתות, כמו שהוא
הולך ומבאר. (3) הכוונה לאלהים, סמל שלימות הדעת.
ובמקרא: תמים דעים (איוב לו, טז). (4) האמורים בענין,
שמתוך הסתכלות והתבוננות בנפלאות תמים דעים, באים
לידי אהבתו ויראתו. (5) 'ספרי', ואתחנן. (6) מתוך עיון
והתבוננות בתורת ה' ומצוותיה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ה אלול - ספר המדע - הלכות יסודי התורה קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גם היא יודעת הבורא דעה, שאין פח פני האדם
המחברים מגלים וצורה יכול להשיג ולידע פמותה.
והכל אינן יודעין הבורא כמו שהוא יודע עצמו.²⁴

22) כל אחת מהצורות, מכירה את הבורא לא לפי גדלו
האמיתי, אלא לפי מעלתה היא ולפי כח השגתה בלבד. ויש
סוברים שהנוסח הנכון הוא: "לפי מעלתה ולפי גדלה". וכן
מוכח הדבר לקמן בפרק ג, ה"ט (הגהות האדר"ת).
23) חיות הקודש. ואמרו חז"ל: "החיות עומדות אצל כסא
כבודו, ואינן יודעות מקום כבודו" (פרקי דרבי אליעזר, פרק
ד). כמו כן: "לא יראני האדם וחי". מהו וחי? אמר רבי
עקיבא: אף החיות הנושאות את הכסא, אינן רואות את
הכבוד (במדבר רבה, סוף פרשת נשא). 24) כמו: את
עצמו, שרק ידיעתו שלימה ואמיתית.

ט. כל הנמצאים חוץ מן הבורא, מצורה
הראשונה²⁵ עד יתוש קטן שיהיה בטבור הארץ²⁶ -
הכל מבח אמתתו נמצאו. ולפי שהוא יודע עצמו
ומפיר גדלותו ותפארתו ואמתתו, הוא יודע הכל,
ואין דבר נעלם ממנו.²⁷

25) חיות הקודש. 26) בכדור הארץ. כל נקודה שבכדור,
הוא טבורו ומרכזו. 27) גם הבנאי יודע על-פי התכנית
שתיכנן ברוחו - עוד בטרם גשנו אל המלאכה - את צורת
הבנין לכל מוצאיו ומובאיו, ומכל-שכן הבורא יתברך.

י. הקדוש-ברוך-הוא מפיר אמתו ויודע אותה כמו
שהיא. ואינו יודע בדעה שהיא חוץ ממנו, כמו
שאנו יודעין; שאין אנו ודעתנו אחד²⁸. אבל הבורא
יתברך, הוא ודעתו וחייו אחד מכל צד ומכל פנה
ובכל דרך יחוד. שאלמלי היה חי בחיים ויודע
בדעה חוץ ממנו - היו שם אלהות הרבה: הוא
וחייו ודעתו; ואין הדבר כן, אלא אחד מכל צד
ומכל פנה ובכל דרך יחוד. נמצאת אמת אומר: הוא
היודע, והוא היודע, והוא הדעה עצמה - הכל
אחד. ודבר זה אין פח בפח לאמרו, ולא באזן
לשמעו, ולא בלב האדם להפירו על פיריו²⁹. ולפיכך
אומר: "חי פרעה"³⁰ "וחי נפשו", ואין אומר "חי
ה'", אלא "חי ה'"³¹ - שאין הבורא וחייו שנים,
כמו חי הגופים החיים או כחי המלאכים. לפיכך
אינו מפיר הברואים ויודעם מחמת הברואים, כמו
שאנו יודעין אותם, אלא מחמת עצמו ידעם. לפיכך
מפגי שהוא יודע עצמו, יודע הכל, שהכל נסמך לו
בהיותו.³²

28) לא הרי ידיעת הבורא כהרי ידיעת האדם. ידיעת האדם
באה אליו מחוצה לו על-ידי נסיונות חיים, לימוד
והתבוננות. ועל-ידי תוספת של ידיעות חדשות שהוא רוכש
לו בכל פעם. עצמותו מתחדשת ומשתנית, ואינה היום מה
שהיתה אתמול. נמצא, כי האדם היודע, והידוע - היא
הידיעה שרכש לו, והדעה - הוא השכל שאמצעותו רכש לו

גופין¹⁸ לפי שאינן שוין במציאותן, אלא כל אחד
מהן למטה ממעלתו של חברו, והוא מצוי מבחו,
זה למעלה מזה¹⁹, והכל נמצאים מבחו של הקדוש-
ברוך-הוא וטובו. וזהו שרמז שלמה בחכמתו
ואמר: "כי גבה מעל גבה שמר"²⁰.

17) במקום: תפדנה, על-דרך לשון המשנה: הנשואות
יתארו והארוסות יינשו (יבמות מא.). ואולי, מפני
שהמכות ב"צורות" הם המלאכים, על כן משמשים בהן זכר
ונקבה בערבוביא. 18) ושינויים גופניים לא יחולו בהם -
במה, אפוא, ייפרדו המלאכים שיהיו ניכרים ונבדלים זה
מזה? 19) הם נפרדים במציאותם ובטיב מעלתם: שכל
אחד הוא עלול לשני שממעל לו ומצוי מכוחו (עיין למעלה
פ"א, ה"י): וכולם יחד נמצאים מכוח אמיתות מציאותו של
המצוי הראשון. 20) כלומר: עולם הגלגלים שומר על
העולם השפל, עולם היסודות שיסודותיו יתקיימו: עליהם,
על הגלגלים, שומר עולם המלאכים שהם עילתם וצורתם.
וממעל לכולם - הקדוש-ברוך-הוא, שהוא עילת העילות
וצורת העולם.

ו. זה שאמרנו: 'למטה ממעלתו של חברו', אינה
מעלת מקום, כמו אדם שיושב למעלה מחברו;
אלא כמו שאומרים בשני חכמים שאחד גדול
מחברו בחכמה, שהוא למעלה ממעלתו של זה;
וכמו שאומרים בעלה, שהיא למעלה מן העלול.

ז. שנוי שמות המלאכים - על שם מעלתם הוא.
ולפיכך נקראים 'חיות הקדש', והם למעלה מן
הכל, ואופנים ואראלים וחשמלים ושרפים
ומלאכים ואלהים ובני אלהים וקדושים ואישים -
כל אלו עשרה השמות²¹ שנקראו בהן המלאכים,
על שם עשר מעלות שלהן הן. ומעלה שאין למעלה
ממנה, אלא מעלת האל ברוך הוא, היא מעלת
הצורה שנקראת חיות; לפיכך נאמר בנבואה, שהן
תחת פסא הכבוד. ומעלה עשירית היא מעלת
הצורה שנקראת 'אישים', והם המלאכים המדברים
עם הנביאים ונראים להם במראה הנבואה; לפיכך
נקראו אישים, שמעלתם קרובה למעלת דעת בני-
אדם.

21) עשרת המלאכים הללו לשמותם בצוותא חדא, נזכרים
גם בזוהר (שמות, בא) ורק בשינוי סדר.

ח. וכל הצורות האלו חיים ומפירין את הבורא
ויודעים אותו דעה גדולה עד למאד - כל צורה
וצורה לפי מעלתה, לא לפי גדלו²². אפילו מעלה
הראשונה²³ אינה יכולה להשיג אמתת הבורא כמו
שהוא, אלא דעתה קצרה להשיג ולידע; אבל משגת
ויודעת יותר ממה שמשגת ויודעת צורה שלמטה
ממנה. וכן כל מעלה ומעלה, עד מעלה עשירית,

קכב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ"ה אלול – ספר המדע – הלכות יסודי התורה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ידיעתו – שלושה המה. לא כן הבורא, שידעתו אינה באה מחוצה לו, אלא מחמת עצמו היא, ולפיכך – הוא הידוע, והוא הידוע, והוא הדעה עצמה. (29) שכשם שמהות מציאותו בלתי מושגת, כך גם חייו ודעתו בלתי מושגים. (30) בסמיכות, כמו: בחיי-פרעה, סומך ונסמך, כי פרעה וחיו – שנים הם: גוייתו וחיו. (31) כמו: אלהים חיים, כלומר: הוא החיים, והחיים הוא. הוא מקור החיים. ולכן אין לנו אלא שגאמר: הוא חי ולא בחיים, ויודע ולא בדעה, כלומר: לא בחיים ולא בדעת שהם נוספים על מהותו (הריטב"א). (32) סדר הכרתנו הוא מן העלול אל העילה: אברהם אבינו הכיר את הבורא על ידי הסתכלות בנפלאות הבריאה, וקרא: בירה נפלאה כזו – אדון יש לה! אבל הקב"ה שהוא העילה הראשונה, הוא יודע הכל מחמת עצמו, ולכן אין דבר נעלם ממנו. משל למה הדבר דומה? לאומן שיצר כלי עם מנגנון פלאים. כל העובר עליו מסתכל ומתבונן בו עד שבא עד תכונתו ויודע אותו. ומה בין ידיעת המסתכל בכלי לידיעת האומן העושה את הכלי? בעוד שהמסתכל נמשך אחר הכלי, האומן – הכלי נמשך אחריו, שהוא יודע אותו מעצמו עוד בטרם עשהו (השווה מו"נ ח"ג, בא).

1 יא. דברים אלו שאמרנו בענין זה בשני פרקים אלו
2 - כמו טפה מן הים הם ממה שצריך לבאר בענין
3 זה. ובאור כל העקרונות שבישני פרקים אלו, הוא
4 הנקרא 'מעשה מרובה'.

33) על שם המרכבה שראה יחזקאל כשנגלו לו מראות אלוקים (יחזקאל א). ואף-על-פי שהשם "מרכבה" לא נזכר בפירוש בכל המראה, אולם נקרא כך בפי חכמינו, מפני שראה במראה מתחת לכסא הכבוד ארבע חיות – וזוהי דמות מרכבה, כמו שנאמר: ותצא מרכבה ממצרים בשש מאות כסף וסוס בחמשים ומאה (מלכים-א י, כט). ללמד, שסתם שם "מרכבה" נאמר על קיבוץ של ארבעה אישים (מו"נ ח"א, ע).

5 יב. צו חכמים הראשונים³⁴, שלא לדרש בדברים
6 אלו אלא לאיש אחד בלבד, והוא שיהיה חכם
7 ומבין מדעתו; ואחר-כך מוסרין לו ראשי הפרקים
8 ומודיעין אותו שמץ³⁵ מן הדבר, והוא מבין מדעתו
9 ויודע סוף הדבר ועמוקו. ודברים אלו דברים עמוקים
10 הם עד למאד, ואין כל דעת ודעת ראוייה לסבול³⁶
11 ועליהם אמר שלמה בתחמתו דרך משל: "כבשים
12 ללבושך" - כך אמרו חכמים³⁷ בפרוש משל זה:
13 דברים שהן כבשונם³⁸ של עולם, יהיו ללבושך,
14 כלומר: לך לבדך, ואל תדרש אותם בפרים;
15 ועליהם אמר: "יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך";
16 ועליהם אמר: "דבש וחלב תחת לשונך" - כך
17 פירשו חכמים³⁹ הראשונים: דברים שהן כדבש
18 וחלב, יהיו תחת לשונך⁴⁰.

2) מנין הגלגלים, קיבל הרמב"ם מתוכני זמנו, שהוכיחו כי תשעה הם (מו"נ ח"ב, ט). וכדאי להעיר שרבים מקשים על שיטת רבינו מגמרא מפורשת (חגיגה יב:), שרק שני רקיעים הם, שנאמר: הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים (דברים י, יד). אולם קושיא זו, כבר הרגיש בה רבינו והקדים במו"נ (שם) ואמר: שחכמי התלמוד מנו את כדורי הכוכבים לרקיע אחד, ואת הגלגל המקיף שאין בו כוכבים כלל - חשבו לרקיע השני, ואין שום סתירה מדבריהם לשיטתו. (3) (חגיגה יב:). הרמב"ם ז"ל מונה בזה את הגלגלים מלמטה למעלה, ולכן הסדר שלהם מהופך מזה שאנו רגילים בו לפי הספרות התלמודית (רש"י, שבת קטט: . פרקי דרבי אליעזר פרק ו: שצ"ס חנכ"ל, שסידורם מלמעלה למטה. שבעה כוכבי לכת אלה, קבועים בשבעת הגלגלים התחתונים, וכל אחד מקיף את כדור הארץ לפי תנועת הגלגל שלו. בגלגל השמיני, קבועים שאר הכוכבים והם מפורזים על פני כל הגלגל הזה, הנקרא: "גלגל המזלות", ונראים לעינינו כבילה. הגלגל התשיעי הוא הגלגל היומי, המקיף את כדור הארץ במשך עשרים וארבע שעות. ובהילוכו המהיר הוא מקיף את כל הגלגלים, ולמרות תנועותיהם המיוחדות לכל אחד מהם, הוא מניעם עמו "תנועת החלק ככל". ובעוד שכל הגלגלים הפנימיים מקיפים את הארץ ממערב למזרח, מקיף הגלגל התשיעי את הארץ ממזרח למערב, ונראה כאילו הוא חוזר למערב, ומכאן שמו: "גלגל החוזר".

34) חגיגה יא: . (35) מעט מזער, קצת. (36) כמסופר (חגיגה יד:) שמארבעה חכמים שנכנסו ל"פרדס" - רק אחד,

פרק שלישי

1) שמות הגלגלים, מנינים וסידור הילוכם; ד' היסודות, מהותם וסידורם.

א. הגלגלים הם הנקראים שמים ורקיע וזבול וצרכות, והם תשעה גלגלים: גלגל הקרוב ממנו הוא גלגל הירח³. והשני שלמעלה ממנו, הוא גלגל שבו הפוכב הנקרא כוכב. וגלגל שלישי שלמעלה ממנו, שבו נגה. וגלגל רביעי, שבו חמה. וגלגל חמישי, שבו מאדים. וגלגל ששי, שבו פוכב צדק. וגלגל שביעי, שבו שבתאי. וגלגל שמיני, שבו שאר כל הפוכבים שנקראים ברקיע. וגלגל תשיעי, הוא גלגל החוזר בכל יום מן המזרח למערב, והוא המקיף ומסבב את הכל. וזה שתראה כל הפוכבים כאלו הם כלם בגלגל אחד, ואף-על-פי שיש בהן זה למעלה מזה - מפני שהגלגלים טהורים וזכים פזוכות וכספיר, לפיכך נראים הפוכבים שפגלגל השמיני מתחת גלגל הראשון.

2) מנין הגלגלים, קיבל הרמב"ם מתוכני זמנו, שהוכיחו כי תשעה הם (מו"נ ח"ב, ט). וכדאי להעיר שרבים מקשים על שיטת רבינו מגמרא מפורשת (חגיגה יב:), שרק שני רקיעים הם, שנאמר: הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים (דברים י, יד). אולם קושיא זו, כבר הרגיש בה רבינו והקדים במו"נ (שם) ואמר: שחכמי התלמוד מנו את כדורי הכוכבים לרקיע אחד, ואת הגלגל המקיף שאין בו כוכבים כלל - חשבו לרקיע השני, ואין שום סתירה מדבריהם לשיטתו. (3) (חגיגה יב:). הרמב"ם ז"ל מונה בזה את הגלגלים מלמטה למעלה, ולכן הסדר שלהם מהופך מזה שאנו רגילים בו לפי הספרות התלמודית (רש"י, שבת קטט: . פרקי דרבי אליעזר פרק ו: שצ"ס חנכ"ל, שסידורם מלמעלה למטה. שבעה כוכבי לכת אלה, קבועים בשבעת הגלגלים התחתונים, וכל אחד מקיף את כדור הארץ לפי תנועת הגלגל שלו. בגלגל השמיני, קבועים שאר הכוכבים והם מפורזים על פני כל הגלגל הזה, הנקרא: "גלגל המזלות", ונראים לעינינו כבילה. הגלגל התשיעי הוא הגלגל היומי, המקיף את כדור הארץ במשך עשרים וארבע שעות. ובהילוכו המהיר הוא מקיף את כל הגלגלים, ולמרות תנועותיהם המיוחדות לכל אחד מהם, הוא מניעם עמו "תנועת החלק ככל". ובעוד שכל הגלגלים הפנימיים מקיפים את הארץ ממערב למזרח, מקיף הגלגל התשיעי את הארץ ממזרח למערב, ונראה כאילו הוא חוזר למערב, ומכאן שמו: "גלגל החוזר".

ב. כל גלגל וגלגל משמונה הגלגלים שבהן הפוכבים נחלק לגלגלים הרבה, זה למעלה מזה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ה אלול - ספר המדע - הלכות יסודי התורה קבג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המקיפים את כל העולם, אי אפשר שיהא פחות משמונה עשר, אבל אפשר שמספרם יעלה יותר. והמפרש "שם טוב" יבאר שם, שלכל אחד מהכוכבים: שבתאי, צדק, מאדים, כוכב ולבנה - יש גלגל "יוצא מרכז" - הרי עשרה. והכוכבים: חמה, נוגה, לכל אחד מהם שני גלגלים "יוצאי מרכז" - הרי ששה. הוסיף עליהם את גלגל המזלות וגלגל המקיף - הרי שמונה עשר. (12) הם גלגלי הקפה. (13) לקו המשוה. (14) שחז"ל חייבו אותנו ללמוד לדעת חכמה זו ולחשב חשבונותיה (שבת עה.), בסמכם את דבריהם על הכתוב: כי היא חכמתם ובינתכם לעיני העמים (דברים ד, ו). תקופה - שם משורש: קוף אחי נקף. ופירושו: הקף וסיבוב. גלגול זמן: ויהיה לתקופת הימים (שמואל א, כ). וכאן ענינו: חשבון הילוך השמש והירח. מזלות - משורש: נזלהלך, ונזכרים במקרא (מלכים ב, כג, ה) והם שתי-עשרה קבוצות כוכבים המהוות בהרכבן תמונות מתמונות שונות בדמות: טלה, שור וכו' כדלהלן (הלכה ו). ואמרו חז"ל (ברכות לב:) אמר הקב"ה לכנסת ישראל: בתי, שנים-עשר מזלות בראתי ברקיע. ובפרקי דרבי אליעזר פ"ו, מונה שמותם כסדר הערוך פה בהלכה ו. וכן מנויים הם במדרש מגילת אסתר על הפסוק: בחודש הראשון הוא חודש ניסן (מגילת אסתר פ"ג, א).

ו. גלגל התשיעי¹⁵, שהוא מקיף את הפל, חלקוהו החכמים הקדמונים לשנים-עשר חלקים; כל חלק וחלק העלו לו שם, על שם צורה זו שתראה בו מן הכוכבים שלמטה ממנו, שהם מכונים תחתיו, והם המזלות ששמותם: טלה, שור, תאומים, סרטן, אריה, בתולה, מאזניים, עקרב, קשת, גדי, דלי, דגים.

(15) הגלגל התשיעי נחלק לשלוש מאות וששים מעלות, והשמש מקיפה את הארץ ביום אחד מהלך שהוא קרוב למעלה אחת, וחלק זה ילכו הכוכבים שבגלגל השמיני בתקופה של שבעים שנה בקירוב.

ז. גלגל התשיעי עצמו אין בו, לא חלקה ולא צורה מכל הצורות האלו ולא כוכב; אלא בחבור הכוכבים שבגלגל השמיני הוא שיראה ככוכבים גדולים שבו תכנית הצורות האלו או קרוב מהן. ואלו השנים-עשר צורות לא היו מכונות פנגד אותן החלקים אלא בזמן המבול, שאז העלו להן שמות אלו. אבל בזמן הזה כבר סבבו מעט, לפי שכל הכוכבים שבגלגל השמיני, כלם סובבים, כמו השמש והירח, אלא שהן סובבין בכבדות; וחלק שיתהלך השמש והירח¹⁶ פנגדו ביום אחד, ילך פנגדו כל כוכב מהן בקרוב משבעים שנה.

(16) כמעט בכל הדפוסים, הנוסחא כאן: "השמש והירח". ותמוהה היא מאד, שהרי אין מהלך השמש והירח שוה: שהשמש מקיפה את הארץ במשך שס"ה יום, והירח מקיף את הארץ במשך כ"ט יום, שתי-עשרה שעות ותשצ"ג חלקים. וכבר תמהו המפרשים על זה (עיין "חזון נחום").

1 כמו גלדי בצלים - מהן גלגלים סובבים ממערב למזרח, ומהן סובבים ממזרח למערב, כמו הגלגל התשיעי, החוזר ממזרח למערב. וכלם אין ביניהם מקום פנוי.

(4) כקליפות הבצלים המקיפות ומנחות אחת על גבי חברתה ומדובקות זו בזו, ואין שום חלל ריק ביניהן (והשווה מו"נ ח"א, עב). (5) כי לו היה שם מקום פנוי, לא היה קשר אורגני ביניהם.

5 ג. כל הגלגלים אינן, לא קלים ולא כבדים⁶, ואין להם, לא עין אדם ולא עין שחור ולא שאר צינות. וזה שאנו רואין אותם בעין התכלת - למראית העין בלבד הוא, לפי גבה האויר. וכן אין להם, לא טעם ולא ריח, לפי שאין אלו המארעין מצויין אלא בגופות שלמטה מהן⁸.

(6) כי מהות גולם וחומרם, אינו ממהות החומר שלנו. (7) צבע, מראה אדום, ולכן מין זכר. וריבוי: צינות, על משקל לילות. (8) שלמטה מגלגל הירח, כלומר: בכדור שלנו.

11 ד. כל הגלגלים האלו המקיפין את העולם הן עגלין כבדור⁹, והארץ תלויה באמצע. ויש למקצת מן הכוכבים גלגלים קטנים, שהן קבועים בהן, ואין אותם הגלגלים מקיפין את הארץ, אלא גלגל קטן שאינו מקיף קבוע בגלגל הגדול המקיף¹⁰.

(9) חכמינו ז"ל אמרו: "אין מרובע מששת ימי בראשית" (ירושלמי, שבועות פ"ג, ה"ח). (10) קבוע בגוף הגלגל המקיף, ולא בחללו. כדי לבאר את תנועת כוכבי הלכת, שפעמים ממחרים תנועתם ופעמים מאיטים אותה, הוכרח התוכן תלמי, יוצר השיטה "מרכזיות הארץ", לשער כי אחדים מכוכבי הלכת יש להם מרכזים נוספים משלהם ואין הארץ מרכזם. אלה נקראים: "יוצאי מרכז", וקטנים הם מגלגלי מרכזי הארץ. וכן שיער שישנם "גלגלי הקפה", הנקראים: אפיציקלים, שמעגלים הקטן הוא מסלול הכוכב. והוא קבוע בתוך המעגל הגדול, המשמש לו מרכז. "גלגלי הקפה" אלה אינם מקיפים את העולם בכלל (השווה מו"נ ח"א, עב).

16 ה. מספר כל הגלגלים המקיפין את כל העולם - שמונה-עשר¹¹; ומספר הגלגלים הקטנים שאינן מקיפין - שמונה¹². וממהלך הכוכבים וידיעת שעור סביבתן בכל יום ובכל שעה, ומנטייתן מרוח דרום לרוח צפון ומרוח צפון לרוח דרום¹³, ומגבהן מעל הארץ וקריבתן, יודע מספר כל אלו הגלגלים וצורת הליכתן ודרך הקפתן. וזו היא חכמת השבון תקיפות ומזלות¹⁴, וספרים רבים חברו בהן חכמי

(11) בספרו (מו"נ, שם) יאמר רבינו: מספר הגלגלים

יא. אַרְבַּעַה גּוֹפּוֹת הָאֵלוֹ אֵינָם בְּעָלֵי נֶפֶשׁ וְאֵינָם
יֹדְעִים וְלֹא מַפִּירִים, אֲלֹא כְּגוֹפִים מְתִים²¹. וְיֵשׁ לְכָל
אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם מְנַהֵג²², שְׁאִינוֹ יוֹדְעוֹ, וְלֹא מְשִׁיגוֹ,
וְאִינוֹ יָכוֹל לְשַׁנּוֹתוֹ. וְזֶה שְׁאֵמַר דָּוִד: "הִלְלוּ אֶת ה'
מִן הָאָרֶץ תִּנְיָנִים וְכָל תְּהוֹמוֹת, אֲשֶׁר וּבְרָד שֶׁלֹּג
וְקִיטוֹר"²³; וּבְאֹר עֲנִין הַדְּבָרִים: הִלְלוּהוּ בְּגִי-אֲדָם,
מִגְבוּרוֹתָיו שֶׁתִּרְאוּ בְּאֵשׁ וּבַבְּרָד וּבְשָׁאָר בְּרֹאִים
שֶׁתִּרְאוּ לְמִטָּה מִן הָרָקִיעַ, שֶׁגְּבוּרָתָם תִּמִּיד נִפְרָת
לְקַטֵּן וּלְגְדוֹל²⁴.

(21) להם אין תנועה סיבובית כמו גלגלים, אלא המנוחה היא מנהגם וטבעם: ואם יכריחם איזה כח חיצוני לעזוב מקום מנוחתם ולהתנועע, אזי בסור הכח המכריח, ישוּבו תיכף בקו ישר למקומם. למשל: אבן שהיא מיסוד העפר, כשהיא נזרקת למעלה, תשוב תיכף למטה ליסודה, עפר הארץ. וכן שאר היסודות - וזה אות שאין בהם רוח חיים (מור"נ ח"ב, ו). וכן אמרו חז"ל (בראשית-רבה פ"ב): "והארץ היתה תהו ובהו" - ישרה לה הארץ תהיה ובוהה, שוממת ודואגת על רוע מזלה, ואמרה: "העליונים והתחתונים נבראו בבת אחת, העליונים חיים והתחתונים מתים". (22) טבע המיוחד לו, סגולה. (23) אם גופים מתים הם, איך יהללוהו, הרי לא המתים יהללו יי-ה? (24) בני אדם יהללוהו כשיראו גבורותיו בברואים ובכל תופעות הטבע.

יום חמישי כ"ו אלול ה'תשע"ח

פרק רביעי

(1) כל הנבראים למטה מן הרקיע מורכבים מארבעת היסודות; נפש האדם וצורתו; מה בין מעשה בראשית למעשה מרכבה.

א. אַרְבַּעַה גּוֹפִים הֵלְלוּ, שֶׁהֵם אֵשׁ וְרוּחַ וּמַיִם וְאָרֶץ,
הֵם יְסוּדוֹת כָּל הַנִּבְרָאִים לְמִטָּה מִן הָרָקִיעַ. וְכָל
שִׂיחָהּ מֵאֲדָם וּמִבְּהֵמָה וְעוֹף וְרֶמֶשׂ וְדָג וְצִמָּה
וּמִתַּחַת וּבְאֵבִים טוֹבוֹת וּמְרָגְלוֹת, וְשָׂאָר אֲכִנֵּי כִנּוּן,
וְהָרִים וְגוֹשֵׁי עֶפֶר - הֵכָל גִּלְמָן מְחַבֵּר מֵאַרְבַּעַה
יְסוּדוֹת הֵלְלוּ. נִמְצָאוּ כָּל הַגּוֹפִים שֶׁלְמִטָּה מִן
הָרָקִיעַ, חוּץ מֵאַרְבַּעַה² יְסוּדוֹת הָאֵלוֹ, מְחַבְרִים
מִגִּלְמָן וְצוּרָה, וְגִלְמָן שֶׁלֵּהֶם מְחַבֵּר מֵאַרְבַּעַה יְסוּדוֹת
הָאֵלוֹ. אֲבָל כָּל אֶחָד מֵאַרְבַּעַה הַיְסוּדוֹת אֵינוֹ מְחַבֵּר
אֲלֹא מִגִּלְמָן וְצוּרָה בִּלְבָד.

(2) הריטב"א בפירושו לארבעה פרקים אלה אומר: "כל הגופים" - לא דווקא, שהרי יש גופים המורכבים רק משני יסודות, כגון: עשן, מורכב רק מאש ועפר; אבק - מעפר ורוח; אש - ממים ורוח.

ב. דָּרָךְ הָאֵשׁ וְהָרוּחַ לְהִיּוֹת מִהֶלְכֶם מִמִּטָּה, מִטְּבוֹרֵי
הָאָרֶץ, לְמַעַלָּה כְּלָפִי הָרָקִיעַ. וְדָרָךְ הַמַּיִם וְהָאָרֶץ
לְהִיּוֹת מִהֶלְכֶם מִתַּחַת הָרָקִיעַ לְמִטָּה עַד לְאֲמָצֵעַ;
שְׁאֵמַצֵּעַ הָרָקִיעַ הוּא הַמִּטָּה שְׁאִין לְמִטָּה מִמֶּנּוּ³.

אבל בנוסחת אוקספורד הוצאת חיימזון, אין תיבת "והירח", ונכונה היא. שיטת הגלגלים המוצעת בזה והידועה בשם: גיאוצנטרית, שהארץ היא מרכז כל העולם כולו, היתה שלטת כל ימי הביניים עד קופרניקוס (73-1403) לחורבן בית שני, אבי השיטה ההליוצנטרית, שלפיה השמש היא מרכז הבריאה.

ח. כָּל הַפּוֹכְכִים הַנִּרְאִים, יֵשׁ מֵהֶן פּוֹכְכִים קְטָנִים,
שֶׁהָאָרֶץ גְּדוֹלָה מֵאֶחָד מֵהֶן, וְיֵשׁ מֵהֶן פּוֹכְכִים
גְּדוֹלִים, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן גְּדוֹל מִן הָאָרֶץ כַּמָּה
פְּעָמִים. וְהָאָרֶץ גְּדוֹלָה מִן הַיָּרֵחַ כְּמוֹ אַרְבָּעִים
פְּעָמִים. וְהַשֶּׁמֶשׁ גְּדוֹלָה מִן הָאָרֶץ כְּמוֹ מֵאָה וְשִׁבְעִים
פְּעָמִים. נִמְצָא הַיָּרֵחַ - אֶחָד מִשְׁשֹׁת אֲלָפִים וְשִׁמּוֹנָה
מֵאוֹת מִן הַשֶּׁמֶשׁ בְּקֶרֶב. וְאֵין בְּכָל הַפּוֹכְכִים כּוֹכֵב
גְּדוֹל מִן הַשֶּׁמֶשׁ, וְלֹא קָטָן מִכּוֹכֵב שֶׁבְּגִלְגַּל הַשָּׁמַיִם.

ט. כָּל הַפּוֹכְכִים וְהַגִּלְגָּלִים כָּלָן, בְּעָלֵי נֶפֶשׁ וְדַעַה
וְהַשֶּׁפֶל הֵם¹⁷, וְהֵם חַיִּים וְעוֹמְדִים וּמַפִּירִין אֶת מִי
שְׁאֵמַר וְהָיָה הָעוֹלָם. כָּל אֶחָד וְאֶחָד לִפִּי גְדֻלּוֹ וּלְפִי
מַעֲלָתוֹ מִשְׁבָּחִים וּמִפְאָרִים לְיוֹצְרֵם כְּמוֹ הַמִּלְאָכִים.
וְכַשֵּׁם שֶׁמַּפִּירִין הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כֵּן מַפִּירִין אֶת
עֲצָמָן, וּמַפִּירִין אֶת הַמִּלְאָכִים שֶׁלְמַעַלָּה מֵהֶן. וְדַעַת
הַפּוֹכְכִים וְהַגִּלְגָּלִים מְעוּטָה מִדַּעַת הַמִּלְאָכִים
וּגְדוֹלָה מִדַּעַת בְּנֵי-אָדָם.

(17) תנועתם הסיבובית של הגלגלים, המתנועעים תמיד בלי הרף ולא ינחו, מוכיחה - לדעת רבינו - שהם בעלי-חיים ובני דעה והשכל (עיין מורה-נבוכים ח"ב, ד).

י. בְּרָא הָאֵל לְמִטָּה מִגִּלְגַּל הַיָּרֵחַ גִּלְמָן אֶחָד, שְׁאִינוֹ
כְּגִלְמָן הַגִּלְגָּלִים¹⁸. וּבְרָא אַרְבַּע צוּרוֹת לְגִלְמָן זֶה,
וְאֵינָן כְּצוּרַת הַגִּלְגָּלִים, וְנִקְבַּע כָּל צוּרָה וְצוּרָה
בְּמִקְצַת גִּלְמָן זֶה. צוּרָה רִאשׁוֹנָה - צוּרַת הָאֵשׁ,
נִתְחַבְּרָה בְּמִקְצַת גִּלְמָן זֶה, וְנִהְיָה מְשֻׁנֵּהוּן גּוֹף הָאֵשׁ.
וְצוּרָה שְׁנִיָּה - צוּרַת הָרוּחַ, נִתְחַבְּרָה בְּמִקְצָתוֹ, וְנִהְיָה
מְשֻׁנֵּהוּן גּוֹף הָרוּחַ. וְצוּרָה שְׁלִישִׁית - צוּרַת הַמַּיִם,
נִתְחַבְּרָה בְּמִקְצָתוֹ, וְנִהְיָה מְשֻׁנֵּהוּן גּוֹף הַמַּיִם. וְצוּרָה
רְבִיעִית - צוּרַת הָאָרֶץ, נִתְחַבְּרָה בְּמִקְצָתוֹ, וְנִהְיָה
מְשֻׁנֵּהוּן גּוֹף הָאָרֶץ. נִמְצָא לְמִטָּה מִן הָרָקִיעַ אַרְבַּעַה
גּוֹפִין¹⁹ מִחֻלְקִין²⁰, זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד
מִקִּיף אֶת שְׁלֹמִטָּה מִמֶּנּוּ מִכָּל רִחוּתָיו כְּמוֹ גִּלְגַּל.
הַגּוֹף הָרִאשׁוֹן, הַסְּמוּי לְגִלְגַּל הַיָּרֵחַ, הוּא גּוֹף הָאֵשׁ.
לְמִטָּה מִמֶּנּוּ - גּוֹף הָרוּחַ. לְמִטָּה מִמֶּנּוּ - גּוֹף הַמַּיִם.
לְמִטָּה מִמֶּנּוּ - גּוֹף הָאָרֶץ. וְאֵין בֵּינֵיהֶם מְקוֹם פְּנוּי
בְּלֹא גּוֹף כָּלָל.

(18) כלומר: חומר שפל-ערך, שאינו מגיע למדרגת חומר הגלגלים. (19) במדבר-רבה, יד. אלה הם ארבעת היסודות הטבעיים: אש, רוח, מים, עפר (ארמ"ע), שמהם הורכב העולם השפל וכל אשר בו, ונקרא על כן: עולם היסודות. (20) כמו: מחולקים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ו אלול - ספר המדע - הלכות יסודי התורה קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִן הָעֶפֶר. וְלֹא כָל הַנֶּפֶסֶד פֶּשִׁיפֶּסֶד מִיַּד יַחְזֹר
לְאַרְבָּעָה הַיְסוּדוֹת, אֲלֵא יִפְסֵד וַיַּחְזֹר לְדָבָר אֲחֵר,
וְדָבָר אֲחֵר לְדָבָר אֲחֵר¹⁰, וְסוֹף הַדְּבָרִים יַחְזֹר
לַיְסוּדוֹת; וְנִמְצְאוּ כָּל הַדְּבָרִים חוּזְרִין חֲלִילָה¹¹.

(10) פושטים צורה ולובשים צורה אחרת. (11) סובבים
וחוזרים וסובבים במעגל אין קץ, חלילה - תואר-הפועל
משורש חלל, אחי חול; וזוה השם: מחול - רקידה במעגל.

ה. אַרְבָּעָה יְסוּדוֹת הָאֵלֹו מִשְׁתַּנִּים זֶה לָזֶה תָּמִיד בְּכָל
יוֹם וּבְכָל שָׁעָה, מִקְצָתוֹ, לֹא כָּל גּוֹפֵן. פִּיזָה? מִקְצָת
הָאֶרֶץ הַקְרוּבָה מִן הַמַּיִם מִשְׁתַּנִּית וּמִתְפַּוֶּרֶת¹²
וְנִעֲשִׂית מַיִם. וְכֵן מִקְצָת הַמַּיִם הַסְמוּכִים לְרוּחַ
מִשְׁתַּנִּין וּמִתְמַסְמִין¹³ וְהוֹיֵן רוּחַ. וְכֵן הַרוּחַ, מִקְצָתוֹ
הַסְמוּךְ לָאֵשׁ מִשְׁתַּנָּה וּמִתְחַלֵּל¹⁴ וְנִעֲשֶׂה אֵשׁ. וְכֵן
הָאֵשׁ, מִקְצָתָהּ הַסְמוּךְ לְרוּחַ מִתְחַלֵּל, מִשְׁתַּנָּה
וּמִתְפַּסֵּס¹⁵ וְנִעֲשֶׂה רוּחַ. וְכֵן הַרוּחַ, מִקְצָתוֹ הַסְמוּךְ
לַמַּיִם מִשְׁתַּנָּה וּמִתְפַּסֵּס¹⁶ וְנִעֲשֶׂה מַיִם. וְכֵן הַמַּיִם¹⁷,
מִקְצָתוֹ הַסְמוּךְ לָאֶרֶץ מִשְׁתַּנָּה וּמִתְפַּסֵּס וְנִעֲשֶׂה אֶרֶץ.
וְשְׁנוֹי זֶה - מַעֲט מַעֲט, וּלְפִי אֶרֶץ הַמַּיִם. וְאִין כָּל
הַיְסוּד מִשְׁתַּנָּה, עַד שֶׁנִּעֲשֶׂה כָּל הַמַּיִם רוּחַ אוֹ כָּל
הַרוּחַ אֵשׁ, שְׂאִי אֶפְשָׁר שִׁיבְטֵל אֶחָד מִן הַיְסוּדוֹת
הָאַרְבָּעָה; אֲלֵא מִקְצָת יִשְׁתַּנָּה מֵאֵשׁ לְרוּחַ, וּמִקְצָת
יִשְׁתַּנָּה מִרוּחַ לָאֵשׁ, וְכֵן בֵּין כָּל אֶחָד וְחִבְרוּ יִמְצָא
הַשְּׁנוֹי בֵּין אַרְבָּעָתָן, וְחוּזְרוֹת חֲלִילָה לְעוֹלָם.

(12) מלשון הכתוב: פור התפוררה ארץ (ישעיה כד, יט).
(13) מתנדפים ונעשים רוח. מלשון: ימאסו כמו מים (תהלים
נח, ח). (14) מלשון: סע מתחולל (ירמיה כג, יט).
(15) מתכווץ ומצטמצם. (16) מלשון: כונס כנד מי הים
(תהלים לג, ז). (17) יסוד המים.

ו. וְשְׁנוֹי זֶה יִהְיֶה בְּסִבִּיבַת הַגִּלְגָּל¹⁸, וּמִסְבִּיבָתוֹ
יִתְחַבְּרוּ אַרְבָּעָתָן וַיְהִי מֶהֵן שְׂאֵר גִּלְמֵי בְּנֵי-אָדָם
וְנֶפֶשׁ חַיָּה, צִמְח וְאָבֵן וּמִתְכַתֵּת. וְהָאֵל נוֹתֵן לְכָל גֵּלָם
וְגִלָּם צוּרָה רְאוּיָה לוֹ, עַל-יְדֵי מִלְאָף הָעֲשִׁירִי, שֶׁהִיא
הַצּוּרָה הַנִּקְרָאת 'אִישִׁים'¹⁹.

(18) על ידי סיבוב הגלגלים והשפעתם מתמזגים היסודות,
ומהם מתהווים כל יצורי משה: דומם, צומח, חי, מדבר.
(19) כמבואר למעלה (פרק ב, הלכה ז).

ז. לְעוֹלָם אִין אִתָּה רוּאָה גֵּלָם בְּלֹא צוּרָה אוֹ צוּרָה
בְּלֹא גֵלָם, אֲלֵא לֵב הָאָדָם²⁰ הוּא שְׂמִיחָלֵק גּוֹף
הַנִּמְצָא בְּדַעְתּוֹ, וַיִּוֹדַע שֶׁהוּא מְחַבֵּר מְגִלָּם וְצוּרָה;
וַיִּוֹדַע שֶׁיֵּשׁ שָׁם גּוֹפִים שְׂגֻלָּמָם מְחַבֵּר מֵאַרְבַּעַת
הַיְסוּדוֹת, וְגּוֹפִים שְׂגֻלָּמָם פְּשוּט וְאִינוּ מְחַבֵּר רַק
מְגִלָּם אֶחָד²¹. וְהַצּוּרוֹת שֶׁאִין לָהֶם גֵּלָם²² אִין נִרְאִין
לְעֵין, אֲלֵא בְּעֵין הַלֵּב²³ הֵן יִדְוַעֲיֵן, כְּמוֹ שֶׁיִּדְוַעֲנוּ אֲדוֹן
הַכָּל בְּלֹא רְאִיתָ עֵין.

וְאִין הַלּוּיָם, לֹא בְּדַעְתָּם וְלֹא בְּחַפְצָם⁵, אֲלֵא מִנְהַג
שְׁנֹקֶבֶע בִּהֵן וְטִבְעָה⁶ שְׁנֹטֶבֶע בִּהֵן. טִבְעָה הָאֵשׁ - חֵם
וְיָבֵשׁ, וְהוּא קָל מִכָּלִם. וְהַרוּחַ - חֵם וְלֹחַ. וְהַמַּיִם -
קָרִים וְלֹחִים. וְהָאֶרֶץ - יְבֵשָׁה וְקָרָה, וְהִיא כְּבֵדָה
מִכָּלִם, וְהַמַּיִם קָלִים מִמֶּנָּה, לְפִיכָף נִמְצָאִים לְמַעַלָּה
עַל הָאֶרֶץ. וְהַרוּחַ קָל מִן הַמַּיִם, לְפִיכָף הוּא מְרַחֵף
עַל-פְּנֵי הַמַּיִם. וְהָאֵשׁ קָל מִן הַרוּחַ. וּמִפְּנֵי שֶׁהֵם
יְסוּדוֹת לְכָל גּוֹפִים שֶׁתַּחַת הָרָקִיעַ, יִמְצָא כָּל גּוֹף
וְגוֹף מֵאָדָם וּבְהֵמָה וְחַיָּה וְעוֹף וְדָג וְצִמְח וּמִתְכַתֵּת
וְאָבֵן, גִּלְמֹו מְחַבֵּר מֵאֵשׁ וְרוּחַ וְיָמִים וְעֶפֶר. וְאַרְבַּעָתָן
יִתְעַרְבוּ בְּיָחִיד, וַיִּשְׁתַּנּוּ כָּל אֶחָד מֵהֶם בְּעַת הָעָרוּב,
עַד שֶׁיִּמְצָא הַמְּחַבֵּר מֵאַרְבַּעָתָן אִינוּ דוֹמָה לְאֶחָד מֵהֶן
כִּשְׁהוּא לְבִדּוֹ. וְאִין בְּמַעַרְב מֶהֵן אֶפְלוּ חֵלֶק אֶחָד
שֶׁהוּא אֵשׁ בְּפָנֵי עֲצָמוֹ אוֹ מַיִם בְּפָנֵי עֲצָמוֹ אוֹ אֶרֶץ
בְּפָנֵי עֲצָמָה אוֹ רוּחַ בְּפָנֵי עֲצָמָה, אֲלֵא הַכָּל נִשְׁתַּנּוּ
וְנִעֲשׂוּ גּוֹף⁷ אֶחָד. וְכָל גּוֹף וְגוֹף הַמְּחַבֵּר מֵאַרְבַּעָתָן,
יִמְצָא בּוֹ קָר וְחֵם, לֹחַ וְיָבֵשׁ כְּאֶחָד. אֲבָל יֵשׁ מֵהֶם
גּוֹפִים, שֶׁיְהִיָּה בָּהֶם חֻזְקָה⁸ מִיְסוּד הָאֵשׁ, כְּמוֹ בְּעַלִּי
נֶפֶשׁ חַיָּה, לְפִיכָף יִרְאֶה בָּהֶם הַחֵם יָתֵר. וְיֵשׁ מֵהֶן
גּוֹפִין שֶׁיְהִיָּה בִּהֶן חֻזְקָה מִיְסוּד הָאֶרֶץ, כְּמוֹ הָאֲבָנִים,
לְפִיכָף יִרְאֶה בָּהֶם הַיָּבֵשׁ הַרְבֵּה. וְיֵשׁ מֵהֶן גּוֹפִין,
שֶׁיְהִיָּה בָּהֶם חֻזְקָה מִיְסוּד הַמַּיִם, לְפִיכָף יִרְאֶה בָּהֶם
הַלֵּחַ יָתֵר. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה יִמְצָא גּוֹף חֵם יָתֵר מִגּוֹף
אֲחֵר חֵם, וְגוֹף יָבֵשׁ יָתֵר מִגּוֹף אֲחֵר יָבֵשׁ; וְכֵן יִמְצָאוּ
גּוֹפִים, שֶׁיִרְאֶה בִּהֶן הָקָר בְּלִבָּד, וְגּוֹפִים יִרְאֶה בִּהֶן
הַלֵּחַ בְּלִבָּד, וְגּוֹפִים יִרְאֶה בִּהֶן הָקָר וְהַיָּבֵשׁ כְּאֶחָד
בְּשׂוּהָ, אוֹ הָקָר וְהַלֵּחַ כְּאֶחָד בְּשׂוּהָ, אוֹ הַחֵם וְהַיָּבֵשׁ
כְּאֶחָד בְּשׂוּהָ, אוֹ הַחֵם וְהַלֵּחַ כְּאֶחָד בְּשׂוּהָ - לְפִי רֹב
הַיְסוּד שֶׁיְהִיָּה בְּעַמֵּר הַתְּעַרְבָתָּה, יִרְאֶה מַעֲשֶׂה אוֹתוֹ
הַיְסוּד וְטִבְעוֹ בְּגוֹף הַמַּעַרְב.

(3) ממרכז הארץ. דבר כדורי, כל נקודה שבו - הוא מרכזו.
(4) כדור הארץ הנמצא במרכזו של גלגל הרקיע - הוא המטה
שארץ למטה הימנו. (5) כהילוך הכוכבים והגלגלים שהם
בעלי דעה ורצון. (6) תכונה וסגולה תולדתית שאין בה
רצון. (7) על ידי הערוב נשתנו היסודות כל כך עד שאינם
ניכרים עוד. (8) תוקף, חלק יותר גדול.

ג. וְכָל הַמְּחַבֵּר מֵאַרְבָּעָה יְסוּדוֹת אֵלֹו הוּא נִפְרָד
בְּסוֹף: יֵשׁ שֶׁהוּא נִפְרָד לְאַחַר יָמִים אֲחָדִים, וְיֵשׁ
שֶׁהוּא נִפְרָד לְאַחַר שָׁנִים רַבּוֹת. וְכָל שְׁנֵי מְחַבְּרֵי מֵהֶם,
אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִפְרָד לָהֶן. אֶפְלוּ הַזֶּהב וְהָאָדָם⁹ אִי
אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִפְסֹד וַיַּחְזֹר לַיְסוּדוֹתָיו, וַיָּשׁוּב מִקְצָתוֹ
לָאֵשׁ וּמִקְצָתוֹ לַמַּיִם וּמִקְצָתוֹ לְרוּחַ וּמִקְצָתוֹ לָאֶרֶץ.

(9) שהם חמרים קשים ביותר. אודם - אחת מאבני החושן.
ד. הוֹאִיל וְכָל הַנֶּפֶסֶד יִפְרֹד לַיְסוּדוֹת אֵלֹו - לְמָה
נֶאֱמַר לְאָדָם: "וְאֵל עֶפֶר תִּשׁוּב" ? לְפִי שֶׁרֹב בְּנֵינוּ

קבו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ו אלול - ספר המדע - הלכות יסודי התורה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(20) תבונת אדם. כגון: גולם הגלגלים. (22) המלאכים, הצורות הנפרדות. (23) דרך השאלה. כלומר: בכח השכל והבינה שבליבו משיג האדם את הצורות הבלתי נראות לעין הפשוטה, עין הבשר.

י. כל הדברים האלו שדברנו בענין זה, פמר מדלי³¹ הם ודברים עמקים הם; אבל אינם פענין עמק פק ראשון ושני³². ובאור כל אלו הדברים שפסק שלישי ורביעי, הוא הנקרא 'מעשה בראשית'³³. וכך צווי החכמים הראשונים³⁴ - שאין דורשין גם בדברים האלו פרטים, אלא לאדם אחד מודיעין דברים אלו ומלמדין אותן.

(31) מעט מזער, כטיפת מים הנופלת מדלי מלא, כלומר: מעט מזער הם לעומת כל מה שיש לדבר בענין נשגב זה. (32) העוסקים במעשה מרכבה. (33) תורת הטבע ורזי היצירה המוצעת בצורת "ראשי פרקים" בפרשה הראשונה של ספר "בראשית". (34) (חגיגה יא:).

יא. ומה בין ענין מעשה מרפכה לענין מעשה בראשית? שענין מעשה מרפכה, אפילו לאחד אין דורשים בו, אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו, מוסרין לו ראשי הפרקים; וענין מעשה בראשית מלמדין אותו ליחיד אף על פי שאינו מבין אותו מדעתו, ומודיעים אותו כל מה שיכול לידע מדברים אלו. ולמה אין מלמדין אותו לרבים? לפי שאין כל אדם יש לו דעת רחבה להשיג פרוש ובאור כל הדברים על פנין³⁵.

(35) לפיכך מלמדים אותם רק ליחיד סגולה זכי לב וגדולי מחשבה.

יב. בזמן שאדם מתבונן בדברים האלו, ומפיר כל הברואים ממלאך וגלגל ואדם פיוצא בו, ויראה חקמתו של הקדוש ברוך הוא בכל היצורים וכל הברואים - מוסיף אהבה למקום, ותצמא נפשו ויכמה³⁶ בשרו לאהב המקום ברוך הוא³⁷, ויירא ויפחד משפלותו ודלותו וקלותו, פשיעריף עצמו לאחד מהגופות הקדושים הגדולים³⁸; וכל שכן לאחת מהצורות הטהורות, הנפרדות מן הגלמים, שלא נתחפרו בגלם קלל³⁹; וימצא עצמו שהוא פכלי מלא בושא וכלמה, ריק וחסר.

(36) ישתוקק תשוקה גדולה, מלשון: פמה לך בשרי (תהלים סג, ב). (37) ואהבתו לאלוקים תאלצהו להיות "משכיל דורש אלוקים", כדי להכירו לדעת יותר ויותר; ועל ידי זה ישתלם במעלת המידות ובמעלות השכליות - והיא תכלית הנרצה העליונה של אדם להגיע בזה לחיי נצחים (עייין פירושו למשנה, סנהדרין פרק י'). (38) הגלגלים. (39) המלאכים.

יג. ועניני ארבעה פרקים אלו שפחמש מצות האלו⁴⁰, הם שחקמים הראשונים קוראין אותו 'פרדס'⁴¹, כמו שאמרו: ארבעה נכנסו לפרדס⁴²;

ח. נפש כל בשר היא צורתו²⁴ שנתן לו האל; והדעת היתה המצויה בנפשו של אדם, היא צורת האדם השלם בדעתו. ועל צורה זו נאמר בתורה: "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו"²⁵, כלומר, שתהיה לו צורה היודעת ומשגת הדעות שאין להם גלם, כמו המלאכים, שהם צורה בלא גלם, עד שידמה להן. ואינו אומר²⁶ על צורה זו הנפרדת לעינים, שהיא הפה והחוטם והלסתות ושאר רשם הגוף, שזו 'תאר' שמה; ואינה הנפש המצויה לכל נפש חיה, שבה אוכל ושותה ומוליד ומרגיש ומהרהר; אלא הדעת, שהיא צורת הנפש²⁷, ובצורת הנפש הכתוב מדבר: "בצלמנו כדמותנו". ופעמים רבות תקרא זאת הצורה נפש ורוח²⁸, ולפיכך צריך להזהר בשמותן, שלא יטעה אדם בהן, וכל שם ושם ילמד מענינו²⁹.

(24) שבה הוא נבדל מסוג ה"צומח". (25) הרוחניים. כלומר: ניתן בו בינה ודעת להשיג דברים מופשטים, וידמה לנו, יושבי מרום (מורה נבוכים חלק א, א). (26) "בצלמנו". (27) החיונית. (28) כגון: גם בלא דעת נפש לא טוב (משלי יט, ב); והרוח תשוב אל האלוקים (קהלת יב, ז). (29) כי לפעמים תבאנה "נפש ורוח" במובן הנפש החיונית היורדת היא למטה (קהלת ג, כא), לפיכך מזהיר רבינו להזהר בשמות אלה שלא לערבם ולא לטעות בהם, אלא ללמד מענינם: מתוך הנושא הנידון תוגדר מהותם.

ט. אין צורת הנפש הזאת מחברת מן היסודות כדי שתפרד להם, ואינה מפח הנשמה³⁰ עד שתהא צריכה לנשמה, כמו שהנשמה צריכה לגוף; אלא מאת ה' מן השמים היא. לפיכך פשיפרד הגלם, שהוא מחבר מן היסודות, ותאבד הנשמה, מפני שאינה מצויה אלא עם הגוף, וצריכה לגוף בכל מעשיה - לא תפרת הצורה הזאת, לפי שאינה צריכה לנשמה במעשיה, אלא יודעת ומשגת הדעות הפרודות מן הגלמים, ויודעת בורא הכל ועומדת לעולם ולעולמי עולמים. הוא שאמר שלמה בחקמתו: "וישב העפר על הארץ פשהיה, והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה".

(30) היא הנפש החיונית נחלת כל חי למינהו, כמו: כל אשר נשמת רוח חיים באפיו (בראשית ז, כב). רצונו לומר: הנשמה ההיא היודעת דעת עליון אינה מסוג אותה הנשמה, הנפש החיונית הצריכה לגוף, שעם מותו תאבד גם היא עימו - אלא מאת ה' היא והיא צורת האדם שאינה תלויה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ו אלול - ספר המדע - הלכות יסודי התורה קכו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 "קידוש השם" (ספר המצוות, ט): כשגזר נבוכדנצר הרשע
2 להשתחוות לצלם. כמסופר בספר דניאל, השתחוו לו כל
3 המון בית ישראל ולא היה שם ביניהם מקדש שם שמים,
4 כי פחדו לנפשם והעטו חרפה על כל ישראל. עד שבאו
5 דניאל, חנניה, מישאל ועזריה וקידשו שם שמים ברבים,
6 והסירו את החרפה מעל עמם. ונתקיימו אז דברי ישעיה
7 הנביא, שאמר: לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו,
8 כי בראותו ילדיו... יקידשו שמי והקדישו את קדוש יעקב
9 ואת אלהי ישראל יעריצו (ישעיה כט, כג). (4) יומא פה,
10 ב. (5) חייב ליתן את הדין על שמסר נפשו חנם. רבינו
11 סובר: "יעבור ואל ייהרג" שאמרו רבותינו, פירוש - מחויב
12 לעבור, כדי שלא ייהרג. אבל רבים מגדולי הראשונים
13 חולקים עליו בזה, וסבורים שאם נהרג ולא עבר - צדקה
14 תיחשב לו, ולדעתם "יעבור ולא ייהרג" רשות היא ולא
15 חובה (עין עבודה זרה כז, ב ב'תוספות' דיבור המתחיל
16 יכול אפילו).

24 ב. במה דברים אמורים? בשאר מצות, חוץ
25 מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכת דמים. אבל
26 שלש עבירות אלו, אם יאמר לו: עבר על אחת מהן
27 או תהרג! - ייהרג ואל יעבר. במה דברים אמורים?
28 בזמן שהעובד כוכבים מתפנן להנאת עצמו, כגון
29 שאנסו לבנות לו ביתו בשבת או לבשל לו תבשילו,
30 או אנס אשה⁸ לבעלה וכיוצא בזה. אבל אם נתפנן
31 להעבירו על המצות בלבד - אם היה פניו לבין
32 עצמו ואין שם עשרה מישראל⁹, יעבר ואל ייהרג;
33 ואם אנסו להעבירו בעשרה מישראל - ייהרג ואל
34 יעבר, ואפילו לא נתפנן להעבירו אלא על מצוה
35 משאר מצות בלבד.

6 שיעבור ולא ייהרג. (7) שיש לחלק בין שלוש עבירות
אלו לשאר העבירות שבתורה. (8) באשה פנויה ידובר פה,
כי אשת איש בכלל "גילוי עריות" היא. (9) כי אין פרהסיא
פחות מעשרה בני אדם (סנהדרין עד, ב).

36 ג. וכל הדברים האלו¹⁰ - שלא בפעט הגזירה¹¹;
37 אבל בפעט הגזירה, והוא שיעמד מלך רשע
38 כנבוכדנצר וחבריו, ויגזר גזירה על ישראל לבטל
39 דתם או מצוה מן המצות - ייהרג ואל יעבר, אפילו
40 על אחת משאר מצות, בין נאנס בתוך עשרה, בין
41 נאנס פניו לבין עובדי כוכבים.

10 שיש לחלק בין עבירה לעבירה, ובין עשרה ופחות
מעשרה. (11) רדיפות וגזירות דתיות (שם).

42 ד. כל מי שנאמר בו: יעבר ואל ייהרג! ונהרג ולא
43 עבר - הרי זה מתחייב בנפשו. וכל מי שנאמר בו:
44 ייהרג ואל יעבר! ונהרג ולא עבר - הרי זה קדש את
45 השם; ואם היה בעשרה מישראל - הרי זה קדש
46 את השם ברבים, כדניאל, חנניה, מישאל ועזריה,
47 ורפי עקיבא וחבריו¹². ואילו הן הרוגי מלכות, שאין
48 מעלה על מעלתן¹³, ועליהן נאמר: "כי עליך הרגנו

1 ואף-על-פי שגדולי ישראל היו וחכמים גדולים
2 היו, לא כלם היה בהן כח לידע ולהשיג כל הדברים
3 על ברין⁴³. ואני אומר, שאין ראוי לטיל בפחדם,
4 אלא מי שנתמלא כרסו לחם ובשר; ולחם ובשר⁴⁴
5 הוא - לידע האסור והמתור, וכיוצא בהם משאר
6 המצות. ואף-על-פי שדברים אלו 'דבר קטן' קראו
7 אותן חכמים, שהרי אמרו חכמים⁴⁵: דבר גדול -
8 מעשה מרובה, ודבר קטן - היות⁴⁶ דאבני ורבא;
9 אף-על-פי-כן ראויין הן להקדימן, שהן מושבין
10 דעתו⁴⁷ של אדם תחלה; ועוד, שהם הטובה הגדולה
11 שהשפיע הקדוש-ברוך-הוא לישוב העולם הזה,
12 כדי לנהל חיי העולם הבא, ואפשר שידעם הכל,
13 קטן וגדול, איש ואשה, בעל לב רחב ובעל לב
14 קצר.

40 (א) לידע שיש שם אלוה; (ב) שאחד הוא ואין זולתו;
(ג) לייחדו; (ד) לאהבו; (ה) ליראה ממנו. (41) גן נחמד,
כינוי הוא לגן שמים, גן של המסתורין האלוהי. ויודעי ח"ן,
המה בעלי המסתורין וה"מקובלים" בדורות הבאים, מצאו
בו מקום להתגדר בו; וגם מצאו בו נוטריקון נאה מתאים
לשיטתם: פשט, רמז, דרוש, סוד. (42) (חגיגה יד:): נכנסו
לטייל בו ולחזות בנועם ה' על ידי התבוננות במעשה-
מרכבה ובמעשה-בראשית. (43) וכולם ניזוקו חוץ מאחד.
(44) וכן אמרו חז"ל: כל משען לחם (ישעיה ג, ב) - אלו
בעלי תלמוד (חגיגה יד:). כמו כן אמרו: דברי תורה - כל
ההוגה בהם טועם טעם בשר (עירובין כא:). (45) (סוכה
כח:). (46) השקלא-וטריא בתלמוד; הקושיות והאיבעיות
שאביי ורבא עסקו בהם. ולמה נקרא "דבר קטן"? כי ביחס
למעשה-מרכבה שנושאו הוא הקדוש-ברוך-הוא בכבודו
ובעצמו, עוסק התלמוד במצוות ה' ומשפטיו. (47) וכן
אמרו חז"ל על התנאים, שהם "מיישבי העולם" (סוטה
כב:).

פרק חמישי

1 שכל בית ישראל מצווים על קידוש השם; מתי לעבור
ולא להיהרג, ומהו חילול ה'.

15 א. כל בית ישראל מצווין על קדוש השם הגדול
16 הזה, שנאמר: "ונקדשתי בתוך בני ישראל".
17 ומהריין שלא לחלל, שנאמר: "ולא תחללו את
18 שם קדשי". פיצד? פשיעמד עובד כוכבים ויאנס
19 את ישראל לעבר על אחת מכל מצות האמורות
20 בתורה או יהרגנו - יעבר ואל ייהרג, שנאמר
21 במצות: "אשר יעשה אתם האדם וחי בהם" - וחי
22 בהם, ולא שימות בהם⁴. ואם מת ולא עבר - הרי
23 זה מתחייב בנפשו⁵.

2 (לרבות גם נשים, שגם הן מצוות על קידוש השם,
כמבואר במסכת סנהדרין (עד, ב). (3) למסור את הנפש על
תורת ה' ודתו, שעל-ידי-זה מתקדש שמו יתעלה (תורת
כהנים, אמור). וכדאי להביא בזה דברי רבינו על מצות

יִשְׁמְאוּ כָלָן, וְאֵל יִמְסְרוּ לָהֶם נֶפֶשׁ אֶחָת מִיִּשְׂרָאֵל.²⁴
וְכֵן אִם אָמְרוּ לָהֶם עֹבְדֵי כּוֹכָבִים: תָּנוּ לָנוּ אֶחָד
מֵכֶם וְנִהְרְגָנוּ, וְאִם לֹא, נִהְרַג פְּלֶכֶם! - יִהְרָגוּ כָלָם,
וְאֵל יִמְסְרוּ לָהֶם נֶפֶשׁ אֶחָת מִיִּשְׂרָאֵל. וְאִם יִחְדְּוּהוּ²⁶
לָהֶם וְאָמְרוּ: תָּנוּ לָנוּ פְּלוֹנִי, אוֹ נִהְרַג אֶת פְּלֶכֶם! -
אִם הָיָה מַחֲבִיב מִיתָה פֶּשַׁע בֶּן-בְּכִרִי²⁷, יִתְּנוּ אוֹתוֹ
לָהֶם, וְאִין מוֹרִין לָהֶם כֵּן לִכְתַּחֲלָה²⁸; וְאִם אֵינוּ חֲבִיב
מִיתָה - יִהְרָגוּ כָלָן, וְאֵל יִמְסְרוּ לָהֶם נֶפֶשׁ אֶחָת
מִיִּשְׂרָאֵל.²²

(25) לפי שאין דוחים נפש מפני נפש (תרומות פ"ח, מ"ב.
ירושלמי, שם ה"ד). (26) שנקבו בשמו של אחד מהם,
ודרשו כי ימסרוהו לידם. (27) שנתחייב מיתה על שמרד
במלכות (שמואל"ב, פרק כ). (28) שאין זו ממידת חסידים,
כמסופר (ירושלמי, תרומות פ"ח, ה"ד) על אחד שנתחייב
מיתה למלכות, וברח ללוד אצל רבי יהושע בן-לוי והתחבא
שם. כשהקיפו חילות המלך את העיר ואיימו להחריבה אם
לא ימסרוהו בידם, שידל רבי יהושע את האיש בדברים
לצאת אליהם ולעזוב את העיר, כדי שלא לסכן את חיי
תושביה. הלה הסכים, יצא ונמסר על-ידם רבי יהושע
למלכות. ואליהו הנביא שהיה רגיל תמיד אצל רבי יהושע
בן-לוי לא נגלה מאז אליו עוד. והיה רבי יהושע מצטער
מאד, וישב בתענית עד שנתגלה אליו אליהו ואמר לו: וכי
למסורות ולמלשינים אני נגלה?! אמר רבי יהושע: הלא
משנה מפורשת היא, שכגון זה מותר? (תוספתא, תרומות
פ"ז). אמר לו אליהו: וכי משנת חסידים היא?

ו. פְּעֻנֵן שְׁאָמְרוּ בְּאַנְסִין²⁹, כֶּף אָמְרוּ בְּחֵלָאִים.
פִּיצֵד? מִי שִׁחֲלָה וְנָטָה לְמוֹת, וְאָמְרוּ הַרְוֹפָאִים,
שֶׁרְפוּאָתוֹ בְּדָבָר פְּלוֹנִי מְאֹסוּרִין שֶׁבְּתוֹרָה - עוֹשִׂין.
וּמִתְרַפְּאִין בְּכָל אֲסוּרִין³⁰ שֶׁבְּתוֹרָה בְּמָקוֹם סִכְנָה,
חוּץ מִעֲבֹדֹת כּוֹכָבִים³¹ וְגִלּוֹי עֲרִיזוֹת³² וּשְׁפִיכַת
דָּמִים³³, שְׁאֶפְלוּ בְּמָקוֹם סִכְנָה אֵין מִתְרַפְּאִין בָּהֶן³⁴.
וְאִם עֶבֶר וְנִתְרַפָּא - עוֹנְשִׁין אוֹתוֹ בֵּית-דִּין עֹנֵשׁ
הָרָאוּי לִי³⁵.

(29) שיש חילוק בין עבודה-זרה, גילוי עריות ושפיכות
דמים, לשאר עבירות. (30) אפילו באיסורי הנאה.
(31) כגון: שהרופאים אמרו לו שאם ישתה את המים, או
יאכל העלים מאותה עבודה-זרה - יירפא. (32) עיין לקמן
הלכה ט. (33) כגון: אשה המקשה לילד וחייה בסכנה -
אם הוולד הוציא כבר את ראשו, שוב אין נוגעים בו כדי
להציל את חיי אמו (אהלות פ"ז, מ"ו). (34) פסחים כה,
א. וכן אמרו (עבודה זרה כז, ב): לא ישא ויתן אדם עם
המינים, ואין מתרפאים מהם, אפילו לחיי שעה. מעשה
בבן-דמא, בן אחותו של רבי ישמעאל, שהכישו נחש, ובא
יעקב איש כפר סכניא לרפאותו, ולא הניחו רבי ישמעאל.
ואמר לו: רבי ישמעאל אחי, הנח לו ואירפא ממנו ואני
אביא לך מקרא מן התורה שהוא מותר (וחי בהם) - ולא
שימות בהם). ולא הפסיק לגמור את הדבר עד שיצתה
נשמתו ומת. קרא עליו רבי ישמעאל: אשריך, בן-דמא,

כָּל הַיּוֹם¹⁴, נִחְשְׁכְנוּ בְּצֵאן טַבְחָהּ¹⁵; וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר:
"אִסְפוּ לִי חֲסִידִי, בְּרַתִּי בְּרִיתִי עָלַי זִבְחִי". וְכָל מִי
שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: יִהְרַג וְאֵל יַעֲבֹר! וְעֶבֶר וְלֹא נִהְרַג - הָרִי
זֶה מִחֲלָל אֶת הַשֵּׁם; וְאִם הָיָה בַּעֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל, הָרִי
זֶה חֲלָל אֶת הַשֵּׁם בְּרַבִּים, וּבִטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁהִיא
קְדוּשַׁת הַשֵּׁם, וְעֶבֶר עַל מִצְוַת לֹא-תַעֲשֶׂה, שֶׁהִיא חֲלוּל
הַשֵּׁם. וְאַף-עַל-פִּי-כֵן, מִפְּנֵי שֶׁעֶבֶר בְּאַנְסִין, אֵין מִלְקִין
אוֹתוֹ; וְאֵין צָרִיף לִזְמַר שְׁאֵין מִמִּיתִין אוֹתוֹ בֵּית-דִּין,
אֶפְלוּ הֵרָג בְּאַנְסִין; שְׁאֵין מִלְקִין וּמִמִּיתִין אֶלָּא לְעוֹבְרֵי
בְּרִצּוֹנוֹ, וּבַעֲדִים וְהַתְרָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּנוֹתָן מִזְרְעוּ
לְמַלְכָּה: "וְנִתְתִּי¹⁶ אֲנִי אֶת פְּנֵי בְּאִישׁ הַהוּא"; מִפִּי
הַשְּׂמוּעָה¹⁷ לְמִדּוֹ: "הַהוּא¹⁸ - לֹא אָנוּס, וְלֹא שׁוֹגֵג,
וְלֹא מְטָעָה; וְמָה אִם עֲבֹדֹת כּוֹכָבִים, שֶׁהִיא חֲמוּדָה
מִן הַכֹּל, הַעֹבֵד אוֹתָהּ בְּאַנְסִין אֵינוּ חֲבִיב בְּרַת¹⁹, וְאֵין
צָרִיף לִזְמַר מִיתָה בֵּין-דִּין²⁰ - קַל-וַחֲמֹר לְשֹׂאֵר מִצְוֹת
הָאֲמוּרוֹת בְּתוֹרָה; וּבַעֲרִיזוֹת הוּא אוֹמֵר: "וְלִנְעֲרָה לֹא
תַעֲשֶׂה דָבָר²¹". אֲבָל²² אִם יִכּוֹל לְמַלֵּט נֶפְשׁוֹ וְלִבְרַח
מִתַּחַת יַד הַמֶּלֶךְ הַרְשָׁע, וְאֵינוּ עוֹשֶׂה - הֵנָּה הוּא
כִּפְלֵיב שֶׁב עַל קְאוֹ²³, וְהוּא נִקְרָא עוֹבֵד עֲבֹדֹת
כּוֹכָבִים בְּמִזִּיד²⁴, וְהוּא נִטְרָד מִן הָעוֹלָם הַבֶּא יוֹרֵד
לְמַדְרָגָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל גִּיהֶנֶם.

(12) בבבא-בטרא י', ב. (13) כמו שאמרו חז"ל: הרוגי
מלכות - אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם (שם).
(14) גיטין נז, ב. (15) אלו רבי עקיבא וחבריו שמסרו עצמם
לשחיטה על דברי תורה (סנהדרין קי:). (16) נוסח זה היה
גם בספר "היד החזקה" שלפני בעל "מעשה רוקח". וברוב
הדפוסים מובא כאן הפסוק: "ונתתי את פני באיש ההוא"
— ותמוה הוא, שהרי אין פסוק כזה נזכר כלל בנותן מזרעו
למולך. (17) כל דבר שקיבלוהו חז"ל מסיני, ויש לו גם
אסמכתא בקרא, קוראו רבינו: "מפי השמועה", מה-שאין
כן "קבלה" שאין לו אסמכתא בקרא ("יד מלאכי").
(18) "ההוא" — משמע, כשהאיש העובר את העבירה הוא
בהווייתו, כמו שהוא: בדעתו ובהכרתו הבוררה, והמעשה
שהוא מוציא אל הפועל נעשה ברצונו והסכמתו — להוציא
את השוגג מאליו, או את המוטעה על-ידי אחרים. וכן
להוציא את האנוס שעושה מתוך הכרח שמכריחים אותו
ולא ברצונו ('תורת כהנים' קדושים. זבחים קח:).
(19) כשעבדוהו במזיד, אבל בלי עדים והתראה. (20) בעדים
והתראה. (21) כי אנוסה היא, כמו שמפרש הפסוק והולך:
"כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש, כן הדבר הזה",
ואונס רחמנא פטריה (ע"ז נד:). (22) בכתב-יד ברלין, וכן
באוקספורד, חסרה כל הפסיקה הזאת, ולכן היקפונה
בסוגריים. אולם מעין זה נמצא ב"אגרת השמד" להרמב"ם.
(23) מלשון הכתוב (משלי כו, יא). (24) כי מה שהיה
תחילה באונס, נעשה לבסוף ברצון (כתובות נא, ב. ביאור
הגר"א, שו"ע י"ד סי' קנו, ס"ק כ).

ה. נִשִּׁים שְׁאָמְרוּ לָהֶם עֹבְדֵי כּוֹכָבִים: תָּנוּ לָנוּ אֶחָת
מֵכֶם וְנִטְמָא אוֹתָהּ, וְאִם לֹא, נִטְמָא אֶת פְּלֶכֶךְ! -

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ו אלול - ספר המדע - הלכות יסודי התורה קבט

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מֵאַחֲרֵי הַגָּדָר, אֵין מוֹרִין לוֹ בְּכָךְ, וְיָמוּת, וְלֹא יוֹרוּ
לְדַבֵּר עִמָּה מֵאַחֲרֵי הַגָּדָר; שְׁלֹא יִהְיוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל
הַפֶּקֶר, וְיִבְאוּ בְּדָבָרִים אֵלָיו לְפָרֵץ בְּעֵרִיּוֹת⁴⁴.

(44 סנהדרין עה, א.

י. כֹּל הַעוֹבֵר מִדַּעְתּוֹ, בְּלֹא אֲנֵס, עַל אַחַת מִכָּל מִצְוֹת
הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה בְּשֹׁאֵט⁴⁵ בְּנֶפֶשׁ, לְהַכְעִיס⁴⁶ - הָרִי
זֶה מַחְלֵל אֶת הַשֵּׁם, וְלִפְיָכֶךָ נֶאֱמַר בְּשִׁבְעַת שָׁקָר:
"וַחֲלַלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה'"; וְאִם עֹבֵר בְּעֵשְׂרָה
מִיִּשְׂרָאֵל⁴⁷ - הָרִי זֶה חָלַל אֶת הַשֵּׁם בְּרַבִּים. וְכֵן כֹּל
הַפּוֹרֵשׁ מִעֲבֻרָה אוֹ עֲשֵׂה מִצְוָה, לֹא מִפְּנֵי דָבָר
בְּעוֹלָם, לֹא פָחַד וְלֹא יִרְאָה וְלֹא לְבַקֵּשׁ כְּבוֹד, אֲלֵא
מִפְּנֵי הַבּוֹרָא⁴⁸ בְּרוּךְ הוּא, כְּמִנִּיעַת יוֹסֵף הַצַּדִּיק
עֲצָמוֹ מֵאַשֶׁת רַבּוֹ⁴⁹ - הָרִי זֶה מְקַדֵּשׁ אֶת הַשֵּׁם.

(45 בזלזול וקלות ראש. (46 להכעיס את ה', כביכול,
ולהרעים את הבריות בסביבתו, בעוד שלו לעצמו אין בזה
שום תועלת והנאה. כגון שבועת שקר, שנשבע שאכל ולא
אכל. השווה 'ספר המצוות' ל"ת, סג. (47 בפרהסיא.
(48 כנחשון בן-עמינדב נשיא שבט יהודה, שבכטחוננו בה'
קפץ לתוך הים תחילה, בעוד שאחרים היו מדיינים זה עם
זה, וקידש שם שמים (סוטה לו.). (49 כדברי חז"ל (שם,
לו:); יוסף שקידש שם שמים בסתר, הוסיפו לו אות אחת
על שמו, שנאמר: עדות ביהוסף (תהלים פא, ו).

יא. וְיֵשׁ דְּבָרִים אֲחֵרִים שֶׁהֵם בְּכָלֵל חִלּוּל הַשֵּׁם,
וְהוּא - שְׂעִישָׁה אוֹתָם אֲדָם גָּדוֹל בַּתּוֹרָה וּמִפְּרָסָם
בַּחֲסִידוֹת, דְּבָרִים שֶׁהַבְּרִיּוֹת מְרַנְּנִים⁵⁰ אַחֲרָיו
בְּשִׁבְלֵם, וְאֶף-עַל-פִּי שְׂאִינִי עֲבֻרֹת⁵¹ - הָרִי זֶה חָלַל
אֶת הַשֵּׁם, כְּגוֹן שֶׁלָּקַח, וְאִינוּ נֹתֵן דְּמֵי הַמָּקָח
לְאַלְתֵּר⁵², וְהוּא שֵׁשׁ לוֹ, וְנִמְצְאוּ הַמוֹכְרִים תּוֹבְעִין⁵³
וְהוּא מְקִיפֵן⁵⁴; אוֹ שִׁירָבָה בְּשָׁחוֹק אוֹ בְּאִכְלָה
וּשְׂתִיָּה אֲצֵל עַמִּי הָאֶרֶץ וּבִינֵיהֶן⁵⁵; אוֹ שֶׁדְּבוּרוֹ עִם
הַבְּרִיּוֹת אִינוּ בְּנִחַת וְאִינוּ מְקַבְּלִין בְּסִכָּר פָּנִים יְפוֹת,
אֲלֵא בַּעַל קִטְטָה וְכַעַס; וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים הָאֵלֶּיךָ -
הַפֶּל לְפִי גָדְלוֹ שֶׁל חֶכֶם, צָרִיךְ שִׁידְקֵדֶךָ⁵⁶ עַל עֲצָמוֹ
וְיַעֲשֵׂה לְפָנִים מְשׁוּרֵת הַדִּין⁵⁷. וְכֵן אִם דִּקְדָּק הַחֶכֶם
עַל עֲצָמוֹ, וְהָיָה דְּבוּרוֹ בְּנִחַת⁵⁸ עִם הַבְּרִיּוֹת וְדַעְתּוֹ
מְעֻרְבֶת⁵⁹ עִמָּהֶם, וּמְקַבְּלֵם בְּסִכָּר פָּנִים יְפוֹת, וְנִעְלָב
מֵהֶם וְאִינוּ עוֹלָבִם; מְכַבֵּד לָהֶן, וְאִפְלוּ לְמַקְלִין⁶⁰ לוֹ,
וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּאִמּוּנָה, וְלֹא יִרְבֶּה בְּאַרְיֻחוֹת⁶¹ עַמִּי
הָאֶרֶץ וְיִשְׁכַּבְתֵּן, וְלֹא יִרְאָה תְּמִיד אֲלֵא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה,
עֲטוּף בְּצִיצֵת, מְכַתֵּר בַּתְּפִלִּין, וְעוֹשֶׂה כָּל מַעֲשָׂיו
לְפָנִים מְשׁוּרֵת הַדִּין; וְהוּא⁶², שְׁלֹא יִתְרַחֵק⁶³ הִרְבֵּה
וְלֹא יִשְׁתּוּמֵם, עַד שֶׁיִּמְצְאוּ הַפֶּל מְקַלְסִין אוֹתוֹ
וְאוֹהֲבִים אוֹתוֹ וּמֵתַאֲוִים לְמַעֲשָׂיו - הָרִי זֶה קִדֵּשׁ אֶת
הַשֵּׁם, וְעָלָיו הַכְּתוּב אוֹמֵר: "וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אֲתָהּ,
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֲתַפְּאֵר".

שגופך טהור ויצתה נשמתך בטהרה ולא עברת על דברי
חברייך וכו'. (35) שהרי איש לא אנסו לכך. ואם מחמת
חליו - מי יערוב לו שתהיה לו לרפואה? ואולי יירפא גם
בלעדיה. ולפיכך אין זה דומה לאנוס, שנאמר למעלה (ה"ד)
שאין עונשים אותו - כי שם אונס ודאי (מעשה רוקח).

ז. וּמִנֵּין שְׂאִפְלוּ בְּמָקוֹם סִפְנַת נִפְשׁוֹת אֵין עוֹבְרִין
עַל אַחַת מִשְׁלֹשׁ עֲבֻרוֹת אֵלָיו? שְׁנֶאֱמַר: "וְאֶהְבֶּתָּ אֶת
ה' אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ" -
אִפְלוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ. וְהִרְיַגְתָּ נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל
לְרַפְּאֵת נֶפֶשׁ אַחֶרֶת, אוֹ לְהַצִּיל אָדָם מִיָּד אֲנֵס³⁶ -
דְּבָר שֶׁהַדַּעַת נוֹטֵה לוֹ³⁷ הוּא, שְׂאִין מֵאִפְדִּין נֶפֶשׁ
מִפְּנֵי נֶפֶשׁ³⁸. וְעֵרִיּוֹת הוֹקְשׁוּ לְנִפְשׁוֹת, שְׁנֶאֱמַר: "כִּי
כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רַעְיוֹ וְרָצְחוֹ נֶפֶשׁ, כֵּן הַדְּבָר
הַזֶּה".

(36) איש זרוע, חמסן. (37) השכל הישר מחייב זאת.
(38) כמו שאמרו חכמינו (פסחים כה:); מה חזית דדמא
דידך סומק טפי - למה תראה דמך יותר אדום מדם אחרים,
וחייך יותר יקרים מחיי אחרים, אולי להיפך? ורש"י ז"ל
מפרש שם: פיקוח נפש דוחה אמנם כל עבירות שבתורה,
מפני חיבת נפשו של איש ישראל, אבל במקום שסוף סוף
תאבד נפש מישראל, והעבירה תהיה עשויה - אין שם דין
של "פיקוח נפש", כי מי יאמר שנפשו חביבה לפני המקום
יותר משל זה, אולי להיפך?

ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שְׂאִין מֵתַרְפְּאִין בְּשֹׁאֵר
אֲסוּרִים אֲלֵא בְּמָקוֹם סִפְנָה? בְּזִמָּן שֶׁהֵן דִּרְךְ
הַנְּאֻמָּתָן³⁹, כְּגוֹן שֶׁמֵּאֲכִילִין אֶת הַחוּלָה שְׁקָצִים
וּרְמָשִׁים אוֹ חִמֵּץ בְּפִסְחָה, אוֹ שְׁמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ
בְּיוֹם-הַפִּסְחוֹתִים. אֲבָל שְׁלֹא דִרְךְ הַנְּאֻמָּתָן, כְּגוֹן
שֶׁעוֹשִׂין לוֹ רִטְיָה⁴⁰ אוֹ מְלוגִמָא⁴¹ מִחִמֵּץ אוֹ מִצֵּרָה;
אוֹ שֶׁמִּשְׁקִין אוֹתוֹ דְּבָרִים שֵׁשׁ בֵּהֵן מֵרַעֲב עִם
אֲסוּרֵי מֵאֲכָל, שֶׁהִרִי אֵין בֵּהֵן הַנָּאָה לַחֵף - הָרִי זֶה
מִתֵּר, וְאִפְלוּ שְׁלֹא בְּמָקוֹם סִפְנָה⁴²; חוּץ מִכָּלֵאִי
הַפֶּרֶם וּבִשְׂר בְּחֻלָּב, שֶׁהֵן אֲסוּרִין אִפְלוּ שְׁלֹא דִרְךְ
הַנְּאֻמָּתָן⁴³; לְפִיכֶךָ אֵין מֵתַרְפְּאִין מִהֵן אִפְלוּ שְׁלֹא דִרְךְ
הַנְּאֻמָּתָן, אֲלֵא בְּמָקוֹם סִפְנָה.

(39) כל האיסורים שבתורה שנאמרו בלשון אכילה, כגון
איסור אכילת חזיר, שכתוב בו: ומבשרם לא תאכלו (ויקרא
יא, ח), אין לוקים עליהם אלא כשאוכלים אותם דרך
אכילתם, שזהו דרך הנאתם: אבל איסורים שלא נזכרה בהם
לשון אכילה, כגון: בשר בחלב וכלאי הכרם - אסורים בין
דרך הנאתם ובין שלא כדרך הנאתם, ומתרפאים בהם רק
במקום סכנה. (40) תחבושת על מכה לרככה.
(41) תחבושת לחה על מכה לחממה. (42) פסחים כה, ב.
(43) שם כד, ב.

ט. מִי שֶׁנִּתֵּן עֵינָיו בְּאַשָּׁה, וְחָלָה וְנוֹטֵה לָמוּת, וְאִמְרוּ
הַרוֹפְאִים: אֵין לוֹ רְפוּאָה עַד שֶׁתִּבְעַל לוֹ! - יָמוּת
וְאֵל תִּבְעַל לוֹ, אִפְלוּ הִיתָה פְּנוּיָהּ. וְאִפְלוּ לְדַבֵּר עִמָּה

16 וְאֶסּוּר לְמַחֲקֵם - הַמוֹחֵק אֵלּוּ הָאוֹתִיּוֹת הַנִּטְפָּלוֹת,
17 אֵינּוּ לוֹקָה⁹, אֲבָל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּף מַרְדּוֹת¹⁰.

(7) שבועות לה, ב. (8) קדושת השם שלפניהן, מתפשטת ועוברת גם עליהן. (9) מלקות דאורייתא. (10) מלקות מדברי סופרים שאין לה קצבה, אלא לפי ראות עיני בית-הדין וכפי צורך השעה. ורש"י ז"ל פירש: מכת מרדות - רידיי תוכחת שלא יהא רגיל בכך, ואין לה קצבה אלא עד שיקבל עליו (חולין קמא:). מרדות - מלשון מרד ומעל. על שמרד בדברי חכמים (הערוך). ולדעת רש"י, מלשון רידיי וייסור, שרודים ומייסרים אותו.

18 ד. כְּתֹב אֶל־ף לְמַד מֵאַלְהִים, יו"ד ה"א
19 מִיְהוָה¹¹ - אֵינּוּ נִמְחָק. וְאֵין צָרִיף לִימָר יו"ה¹²,
20 שֶׁהוּא שֵׁם בְּפָנָי עֲצֻמוֹ¹³, מִפְּנֵי שֶׁזֶה הַשֵּׁם מְקַצֵּת שֵׁם
21 הַמִּפְרָשׁ הוּא. אֲבָל הַכּוֹתֵב שִׁי"ן דִּלְ"ת מִשְׁדִּי,
22 צָדִי"י בִּי"ת מִצָּבָאוֹת, הָרִי זֶה נִמְחָק¹⁴.

(11) רצה לכתוב אלהים, ולא הספיק וכתב רק אל, וכן יה משם הויה, ושני שמות אלה שמות קודש הם בפני עצמם. (12) כשמלכתחילה התכוון לכתוב יה, שיש בו שתי קדושות: קדושה עצמית וגם קדושת מקצת שם המפורש. (13) הפר"ח גורס: "ועוד, מפני שזה השם מקצת" וכו'. וגירסת הרדב"ז היא: כתב אל מאלהים, 'וה' משם הויה - אינו נמחק, ואין צורך לומר 'יה' שהוא שם בפני עצמו. ו"מפני שזה השם מקצת שם המפורש" חוזר אל 'וה' שברישא (תשובת הרדב"ז חלק ה, ג"א קכא) (14) שבועות לה, ב מפני שהן כשלעצמן אין בהן שום צד של קדושה.

23 ה. שְׁאֵר הַכְּנֻיִין שֶׁמְשַׁבְּחִין בָּהֶן אֶת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
24 הוּא, כְּגוֹן חֲנוּן וְרַחוּם, הַגָּדוֹל, הַגָּבוֹר וְהַנּוֹרָא,
25 הַנֶּאֱמָן, קִנָּא וְחִזַּק וְכִיּוּצָא בָּהֶן - הָרִי הֵן בְּשֵׁאֵר
26 כְּתִבֵּי¹⁵ הַקֶּדֶשׁ וּמִתֵּר לְמַחֲקֵן.

(15) זוהי נוסחת אקספורד וכתב-יד ברלין. ונוסחת רוב הדפוסים היא: "כשאר כתבי הקודש", ותמוהה היא מאד, שהרי כתבי הקודש אינם נמחקים, כמבואר לקמן בפרקנו (הלכה ח). ולפי גירסתנו, ביאור הדברים כך הוא: שאר הכינויים... הרי הם כשאר דברי הקודש, כלומר: כדברי כתבי-הקודש שנכתבו שלא במקומם שמוֹתֵים במחיקה, מפני שקדושתם העיקרית פקעה מהם (עבודת המלך).

27 ו. כָּלִי שֶׁהִיָּה שֵׁם כְּתוּב עָלָיו - קוֹצֵץ אֶת מְקוֹם הַשֵּׁם
28 וְגוֹנְזוֹ¹⁶; וְאֶפְלוּ הִיָּה הַשֵּׁם כְּתוּב¹⁷ בְּכָלִי מִתְּכֹת אוֹ
29 בְּכָלִי וְכוּכִית¹⁸, וְהִתִּיף הַכָּלִי - הָרִי זֶה לוֹקָה¹⁹; אֲלָא
30 חוֹתֵף אֶת מְקוֹמוֹ וְגוֹנְזוֹ. וְכֵן אִם הִיָּה שֵׁם כְּתוּב עַל
31 בְּשָׂרוֹ, הָרִי זֶה לֹא יִרְחֵץ וְלֹא יִסּוּף²⁰ וְלֹא יַעֲמֹד
32 בְּמְקוֹם הַטְּנֵפֶת²¹; נִזְדַּמְנָה לוֹ טְבִילָה שֶׁל מַצּוֹה -
33 כּוֹרֵף עָלָיו גְּמִי²² וְטוֹבֵל; וְאִם לֹא מַצָּא גְּמִי - מְסַבֵּב
34 בְּכַגְדִּי; וְלֹא יִהְיֶה²³, כְּדִי שֶׁלֹּא יִחַץ²⁴; שֶׁלֹּא אָמְרוּ
35 לְכַרֵּף עָלָיו, אֲלָא מִפְּנֵי שֶׁאֶסּוּר לַעֲמֹד בְּפָנָי הַשֵּׁם
36 כְּשֶׁהוּא עֲרֹם²⁵.

(50) מדברים בגנותו. (51) לגבי אחרים, שאינם מבני עלייה. (52) על אתר, תיכף. (53) לפי גירסת הגמרא שלנו, משמע: כשאין תובעים אותו יש חילול השם, וזהו ההיפך ממה שכתב רבינו כאן (עיין יומא פו.). וכבר הרגיש בזה הכסף-משנה. והנה נתברר שבש"ס, כתב-יד אוקספורד, הגירסא כדברי רבינו כאן, והובאה גם ב"דקדוקי סופרים". (54) הוא מסבבם ומטריחם לבוא בכל פעם ב"לך ושוב": והרואים זאת אומרים שהוא גזול אותם ואינו רוצה לפרוע. (55) בביתם ועמם: אבל להסב עמם על שולחנו בביתו - מותר. (56) יקפיד ויחמיר על עצמו. (57) מַעֲבֵר החוק והמנהג לצד היתור, למשל: צדק ומשפט - זוהי "שורת הדין", חסד ורחמים - "לפנים משורת הדין". (58) יומא פו, א. (59) איש רעים להתרועע ומקובל על הבריות. (60) למזלזלים בכבודו ונוהגים בו קלות ראש (דא"ז, פרק ו). (61) שם משפט מהפועל אָרַח, ופירושו: ואינו מרבה אצלם באכסניא. ויש קוראים: אריחות, ריבוי מן אריחת-ארוחה - סעודה. (62) ובלבד. (63) יותר מדי לקיצוניות, ויהא כאיש שומם שאינו מן הישוב המעורר תמהון והשתוממות אצל הבריות, על-דרך הכתוב: אל תתחכם יותר, למה תשומם (קהלת ז, טז).

פֶּרֶק שְׁשִׁי

(1) שאסור למחוק את השמות הקדושים; ואלו שמות מותרים במחיקה.

1 א. כָּל הַמַּאֲבִיד שֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים,
2 הַטְּהוּרִים, שֶׁנֶּקְרָא בָּהֶם הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא - לוֹקָה
3 מִן הַתּוֹרָה³; שֶׁהִרִי הוּא אוֹמֵר בְּעֹבוֹדַת כּוֹכָבִים:
4 "וְאֶבְדֶּתֶם אֶת שְׁמֵם מִן הַמְּקוֹם הַהוּא - לֹא תַעֲשֶׂוּן
5 בֶּן לֵה' אֱלֹהֵיכֶם".

(2) המוחק (מכות כב.). (3) מלקות מדאורייתא, שהן ארבעים מלקיות חסר אחת. וכמו מיתת בית-דין, כך גם עונש מלקות אינו אלא בעדים והתראה.

6 ב. וְשִׁבְעָה⁴ שְׁמוֹת הֵם: הַשֵּׁם הַנִּקְטָב יו"ד ה"א
7 וְאִ"ו ה"א, וְהוּא הַשֵּׁם הַמִּפְרָשׁ, אוֹ הַנִּקְטָב אֲדָנִי,
8 וְאֵל, אֱלֹוִה, וְאֱלֹהִים, וְאֱלֹהִי⁵, וְשְׁדִי, וְצָבָאוֹת - כָּל
9 הַמוֹחֵק אֶפְלוּ אוֹת אֶחָד מִשְׁבְּעָה אֵלּוּ, לוֹקָה.

(4) שבועות לה, א. שם המפורש ושם אדנות חשובים כאחד, הואיל ושניהם נקראים: אדני". (5) כנוסחת אוקספורד. וכן מנו חז"ל במסכת שבועות (שם), את השם "אהיה" בין השמות שאינם נמחקים. וברוב הדפוסים, נמצא "אלוהי" במקום "אהיה". (6) רבי ישמעאל אומר: מגין למוחק אות אחת מן השם שהוא בלא-תעשה וכו' (ספרי, ראה).

10 ג. כָּל הַנִּטְפֵּל לְשֵׁם מִלִּפְנֵי, מִתֵּר לְמַחֲקוֹ⁷; כְּגוֹן
11 לְמַד מִיְהוָה וְכִיּוּת מִבְּאֵלְהִים וְכִיּוּצָא בָּהֶן,
12 אֵינָן כְּקִדְשַׁת הַשֵּׁם. וְכָל הַנִּטְפֵּל לְשֵׁם מֵאַחֲרָיו, כְּגוֹן
13 ה' שֶׁל 'אֱלֹהֵיךְ' וְכֵם' שֶׁל 'אֱלֹהֵיכֶם' וְכִיּוּצָא בָּהֶן,
14 אֵינָם נִמְחָקִים, וְהָרִי הֵם בְּשֵׁאֵר אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם,
15 מִפְּנֵי שֶׁהֵשֵׁם מְקַדָּשׁ⁸; וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי כ"ז אלול – ספר המדע – הלכות יסודי התורה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(31) ממש, באופן ישיר ולתחילה. וכן במסכת שבת קטו, א: "וכי מותר לאבדו ביד?" (32) מלקות מדברי סופרים. ובכתבי-הקודש שאין בהם אזכורת ידובר. אולם עיין ב'ספר המצוות' ל"ת, (סה). (33) ישראל הכופר בתורה מן השמים ומבזה תלמידי-חכמים (סנהדרין צט:). אפיקורוס – על שם הפילוסוף היווני אפיקור שחי כארבע מאות שנה לפני חורבן בית שני (חב"ש) שכפר בעיקר והורה שאין השארת הנפש, וכי הנאת העולם ותענוגיו הם עיקר החיים ותכליתם. (34) כדברי ספרות בעלמא. (35) כדברי רבי טרפון: אקפח את בני, שאם יבואו לידי שאני אשורף אותם ואת האזכורת שבהם (שבת קטז). (36) לא קוראים ולא שורפים אותו (גיטין מה:). (37) שבת צ, א.

ט. כל השמות האמורים באברהם - קדש; אף זה שנקאמר: "אדני, אם נא מצאתי חן" ³⁸ בעיניך, הרי הוא קדש. כל השמות האמורים בלוט - חל, חוץ מזה: "אל נא אדוני" ³⁹, הנה נא מצא עבדך חן". כל השמות האמורים בגבעת בנימין ⁴⁰ - קדש. כל השמות האמורים במיכה ⁴¹ - חל. כל השמות האמורים בנבות ⁴² - קדש. כל 'שלמה' האמור בשיר-השירים - קדש ⁴³, והרי הוא פשאר הפנוי ⁴⁴, חוץ מזה: "האלף לך שלמה". כל 'מלכיא' ⁴⁵ האמור בדניאל ⁴⁶ - חל, חוץ מזה: "אנת מלכא מלך" ⁴⁷ מלכיא, והרי הוא פשאר הפנוי.

(38) לא כדעת הסוברים שזה "שם חול", ושאף המלאך ההולך באמצע מכוונים דברי אברהם, אלא כדעת רבי אלעזר המודעי (שבועות לה:), שאברהם פנה בזה לה' בבקשה להמתין לו עד שיכניס את אורחיו. (39) לוט פנה בזה אל ה' שבידו להמית ולהחיות, ושיעור הכתוב כך הוא: ויאמר לוט אליהם, אל המלאכים: "אל-נא יהיה כדברכם שאמרתם אלי להימלט ההרה". ומעתה הוא פונה אל ה': אדוני! הנה נא מצא עבדך חן וגו' (רש"י, שם), או כפירוש הריטב"א: "ויאמר לוט אליהם" – בפניהם, והדיבור כולו לה'. (40) שופטים פרק כ. (41) שם, ידית. (42) מלכים א, פרק כא. (43) כוונתו להקב"ה שהשלום שלו. (44) הכתובים במקומם שאסור למחקם (עבודת המלך). (45) כלומר: כל 'מלך', דאילו 'מלכיא' חול הוא תמיד, וגם פה. (46) בדברי דניאל גופו, דאילו בספר דניאל יש עוד 'מלך' שהוא קודש (דניאל ד, לד). (47) ושיעור הכתוב כך הוא: אנת, מלכא נבוכדנצר, מלך מלכיא, שהוא אלהא דשמיא מלכותא חסנא וגו' (רש"י, שבועות שם).

יום שישי כ"ז אלול ה'תשע"ח

פרק שביעי

(1) מעלת הנבואה, ומיהו הזוכה לה; ההבדל בין נבואת משה רבינו לנבואת שאר הנביאים.

א. מיסודי הדת - לידע שהאל מנבא את בני האדם. ואין הנבואה חלה ³ אלא על חכם גדול ³² בחכמה, גבור במדותיו ⁴, ולא יהא יצרן מתגבר עליו ³¹

(16) ערכין ו, א שאסור ליהנות מאותו החלק שהשם נתון עליו. (17) ולא כתוב. ואף-על-פי שלענין הרבה דברים, כגון לענין גט, אין החקיקה נחשבת לכתובה והגט פסול, שנאמר בגט: "וכתב", ולא 'חקק' (גיטין כ.). אבל לענין מחיקת השם נחשבת החקיקה ככתובה, ואין השם החקוק נמחק. (18) שאפשר לומר שאין קדושה בשם זה, מפני ש"שלא במקומו" הוא, שהרי מקום השם אינו אלא על גבי נייר או על גבי קלף. (19) שאי-אפשר להתיך את הכלי מבלי למחוק גם את השם החקוק בו, והרי זה כמחיקה בידים ממש. ובכתב-יד ברלין, הגירסא: "היה השם חקוק... אינו לוקה". שכנראה סובר כי סוף-סוף גרמא בעלמא היא ולא מחיקה בידים ממש ואין לוקים על כגון זה (שבת קכ:). (20) כי בשפשוף וסיכה יש מחיקה ישירה. (21) משום: ולא יראה כך ערות דבר (דברים כג, טו). (22) גמא, סוף הגדל על שפת הנחל. קנה וסוף קמלו (ישעיה יט, ו), מתורגמים: קני וגומא. (23) ולא ידביק בחזקה את הגמי לבשרו. (24) שלא יבדיל, שלא יעשה בזה חציצה החוצצת בין הגוף הטובל והמים המטהרים. (25) כלומר: כל עצמה של הכריכה בגמי לא באה אלא משום: "ולא יראה כך ערות דבר": ולמחיקה – שמא ייכנסו המים כשלא יהדק וימחקו את השם – אין אנו חוששים, כי גרמא בעלמא הוא.

ז. הסותר אפלו אכן אחת דרך השחתה ²⁶ מן המזבח או מן ההיכל או משאר העזרה - לוקה ²⁷, שנקאמר: בעבודת פוכבים: "כי את מזבחם תתצו", וכתוב: "לא תעשון פן לה' אלהיכם". וכן השורף עצי הקדש דרך השחתה - לוקה, שנקאמר: "ואשירהם תשרפון באש", וכתוב: "לא תעשון פן לה' אלהיכם".

(26) שלא על-מנת לבנות. (27) 'ספרי', פרשת ראה.

ח. כתבי הקדש ²⁸ בלן, ופרושיהן ²⁹ ובאוריהן ³⁰, אסור לשרפם או לאבדם ³¹; והמאבדן פיד, מפין אותו מפת מרדות ³². פמה דברים אמורים? בכתבי הקדש שפיתכם ישראל בקדשה; אבל אפיקורוס ³³ ישראל שפיתב ספר-תורה - שורפין אותו עם האזכרות שבו, מפני שאינו מאמין בקדשת השם ולא כתבו לשמו, אלא שהוא מעלה בדעתו שזה פשאר הדברים ³⁴; והואיל ודעתו כן, לא נתקדש השם. ומצוה לשרפו ³⁵, כדי שלא להניח שם לאפיקורסים ולא למעשיהם. אבל עובד פוכבים שפיתב את השם - גונזין ³⁶ אותו. וכן כתבי הקדש שבלו ³⁷ או שפיתבן עובד פוכבים, יגנוזו.

(28) כתבי הקודש – מן הראוי לנקד כתבי, שהרי הקמץ שמתחת לתי"ו הוא יסודו ואינו משתנה גם בסמיכות, כמו: כתב-הדת (אסתר ד, ח). אולם מפני שהצורה פתגי נשתרשה כבר ושגורה בפי כל יהודי, וכמעט שנתקדשה על ידי תפילת האזכרה "אב הרחמים" שאומרים בשבת, על כן החזקנו בה. (29) תרגומיהם. (30) ביאורי עניניהם.

בְּדָבָר פְּעוּלָם, אֵלֶּא הוּא מִתְגַּבֵּר בְּדַעְתּוֹ עַל יִצְרוֹ
תְּמִיד⁵, וְהוּא פֶּעַל דְּעָה רַחֲבָה, נִכְוֶנָה עַד מָאֵד. אָדָם
שֶׁהוּא מְמַלֵּא בְּכָל הַמַּדּוּת הָאֵלֹהִי, שְׁלֵם בְּגוּפוֹ -
כְּשִׁפְנֵס לִפְדֻס⁸, וַיִּמְשֶׁף בְּאוֹתָן הָעֲנִינִים הַגְּדוֹלִים
הַרְחוֹקִים⁹, וְתִהְיֶה לוֹ דְּעָה נִכְוֶנָה לְהִבִּין וּלְהַשִּׁיג,
וְהוּא מִתְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ, וּפּוֹרֵשׁ מִדְּרָכֵי כָּלֵל¹⁰ הָעַם
הַהוּלָכִים בְּמַחֲשָׁפֵי הַזֶּמֶן, וְהוֹלֵךְ וּמְזַרְזֵל¹¹ עַצְמוֹ,
וּמִלְמַד נַפְשׁוֹ שְׁלֵא תִהְיֶה לוֹ מַחֲשָׁבָה כָּלֵל בְּאַחַד
מִדְּבָרִים בְּטָלִים¹² וְלֹא מִהֲבִלֵי הַזֶּמֶן וְתַחֲבוּלוֹתֵיהֶם¹³;
אֵלֶּא דַּעְתּוֹ פְּנוּיָה¹⁴ תְּמִיד לְמַעְלָה, קְשׁוּרָה תַּחַת
הַכֶּסֶף¹⁵ לְהִבִּין בְּאוֹתָן הַצּוּרוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת, הַטְּהוֹרוֹת,
וּמִסְתַּפֵּל בְּחֻמְתּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כָּלָה,
מִצּוּרָה רֵאשׁוֹנָה¹⁶ עַד טַבּוֹר הָאָרֶץ, וַיּוֹדַע מִהֵן¹⁷
גְּדֻלּוֹ - מִיַּד רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שׁוֹרָה עָלָיו. וּבַעֲתָ שֶׁתִּגְנוֹחַ
עָלָיו הָרוּחַ, תִּתְעַרֵּב נַפְשׁוֹ בְּמַעֲלַת הַמַּלְאָכִים
הַנִּקְרָאִים 'אִישִׁים'¹⁸, וְיִהְיֶה לְאִישׁ אַחֵר, וַיִּבִּין
בְּדַעְתּוֹ שֶׁאֵינוֹ כְּמוֹת שֶׁהִיָּה¹⁹, אֵלֶּא שְׁנִיתָעֵלָה עַל
מַעֲלַת שְׁאָר בְּנֵי-אָדָם הַחֻמְתִּים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
בְּשָׂאוֹל: "וְהִתְנַבֵּית עִמָּם וְנִהַפְכָתָ לְאִישׁ אַחֵר".

(20) כמו שאמרו (פסיקתא זוטרותא, בהעלותך): "ושאר כל הנביאים, כל אחד ואחד לפי כוחו". (21) על הדברים שבהלכה זו ושללאחריה השווה (מורה נבוכים חלק ב, מא"מ). (22) מחשבותיהם ומערכי ליבם מתבלבלות. (23) צרופה ונקייה מכל סיגי הגופניות.

ג. הַדְּבָרִים שֶׁמוֹדִיעִים לְנָבִיא בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה, דֶּרֶךְ
מִשַּׁל מוֹדִיעִין לוֹ, וּמִיַּד יִחְזַק בְּלִבּוֹ פִּתְרוֹן הַמִּשָּׁל
בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה וַיֵּדַע מָה הוּא. כְּמוֹ הַסֵּלֶם שֶׁרָאָה
יַעֲקֹב אֲבִינוֹ, וּמַלְאָכִים עוֹלִים וְיוֹרְדִים בּוֹ²⁴, וְהוּא
הָיָה מִשַּׁל לְמַלְכִּיּוֹת וּשְׁעִבּוּד²⁵; וְכְמוֹ הַחִיּוֹת שֶׁרָאָה
יִחְזָקְאֵל²⁶, וְהַסִּיר נְפוֹחַ וּמַקֵּל שֶׁקָּד שָׁרָה יִרְמְיָה,
וְהַמְּגִלָּה שֶׁרָאָה יִחְזָקְאֵל וְהָאִיפָה שֶׁרָאָה זִכְרְיָה²⁷, וְכֵן
שְׁאָר הַנְּבִיאִים. מֵהֶם אוֹמְרִים הַמִּשָּׁל וּפִתְרוֹנוֹ, כְּמוֹ
אֱלֹוִם²⁸; וַיֵּשׁ מֵהֶם אוֹמְרִים הַפִּתְרוֹן בְּלִבָּד; וּפְעָמִים
אוֹמְרִים הַמִּשָּׁל בְּלִבָּד בְּלֹא פִתְרוֹן, כְּמִקְצַת דְּבָרֵי
יִחְזָקְאֵל וְזִכְרְיָה; וְכֵן בְּמִשָּׁל וְדֶרֶךְ חִידָה הֵם
מִתְנַבְּאִים.

(24) (בראשית כח, יב). (25) (בראשית רבה, סח). (26) (יחזקאל ב-ג). (27) (זכריה ה, ו). (28) שהזכרונם.

ד. כָּל הַנְּבִיאִים אֵין מִתְנַבְּאִין בְּכָל עֵת שִׁירָצוֹ, אֵלֶּא
מְכֻנְּנִים²⁹ דַּעְתָּם, וַיּוֹשְׁבִים שְׂמָחִים וְטוֹבֵי-לֵב
וּמִתְבּוֹדְדִים³⁰; שֶׁאֵין הַנְּבוּאָה שׁוֹרָה, לֹא מִתּוֹךְ
עַצְבוֹת וְלֹא מִתּוֹךְ עַצְלוֹת, אֵלֶּא מִתּוֹךְ שְׂמִיחָה³¹.
לְפִיכָךְ בְּנֵי הַנְּבִיאִים, לְפָנֵיהֶם נִגַּל וְתָף וְחִלְלִי וְכִנּוּר,
וְהֵם מְבַקְּשִׁים הַנְּבוּאָה³². וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִמָּה
מִתְנַבְּאִים", כְּלוֹמֵר: מִהֲלָכִין בְּדֶרֶךְ הַנְּבוּאָה³³ עַד
שִׁינְבָאוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָתָה אוֹמֵר: פְּלוֹנִי מִתְגַּדֵּל³⁴!

(29) הם מרכזים את דעתם ומייחדים אותה עם העניין המבוקש. (30) יושבים בדד. ובהתבודדותם הם מתדבקים על ידי הסתכלות פנימית בשכל העליון. (31) (שבת ל:). וזוהי הסיבה - יאמר רבינו - שפסקה הנבואה בישראל מאז הלכו בגולה בימי החורבן, להגל הידיכאון והעצבות המקננת בלב להיותם עבדים מסורים בידי סכלים המצערים ומדכאים אותנו, כעניין הכתוב: מלכה ושריה בגויים אין תורה, גם נביאיה לא מצאו חזון מה' (איכה ב, ט); כי כל זה משפיע על הכוח המדמה. והיא הסיבה גם כן שתשוב אלינו הנבואה בימות המשיח, כשימלא שחוק פינו (מורה נבוכים חלק ב, לו). (32) השראה עליונה ממעל.

(2) משרה עליהם רוח קדשו ונותן להם שפע נבואתו. (השווה מ"ת, הלכות תשובה פרק ג, הלכה ח). (3) (גדרים לח.). (4) התרומיות. (5) מושל ברוחו וכובש את יצרו. (6) הגיונית וישרה. השווה שמונה פרקים להרמב"ם (פרק ז). שם מונה רבינו בין הסגולות המכשירות לנבואה גם "עשיר", כלומר: השמח בחלקו ואינו מצטער על מה שאין לו. (7) ויחד עם המעלות השכליות והמידותיות גם בריא ושלם בגופו, שחמרו ומזגו הם בתכלית השווי ללא כל הפרעה. כי מכאובים וייסורים משפיעים לרעה על הכוח המדמה הנחוץ לסגולת הנבואה ומונעים את האדם מהידבק בשכל העליון, כדברי חכמינו: אין הנבואה שורה לא מתוך עצבות וכו' (שבת ל:). (8) לעסוק במעשה-מרכבה ובמעשה-בראשית. (9) הנשגבים מדעת בני-אדם פשוטים. (10) ומתרחק מהמון העם ההולך בחושך בעיניים עצומות, אחרי תעתועי הזמן. (11) מעיר ומעורר. (12) כגון: אהבת הניצוח וכבוד מדומה. (13) רדיפה אחרי קניינים מדומים וחיי מותרות המושכים ליבות בני-אדם ומעבירים אותם על דעתם. (14) מְכֻנְּנָת. (15) כסא הכבוד. (16) "חיות הקודש", שהיא למעלה מכל שאר הצורות. עיין למעלה (פרק ב, הלכה ז). (17) על ידי הסתכלותו בהן מכיר הוא ויודע גדלו של הקדוש-ברוך-הוא, בבחינת: השמים מספרים כבוד א-ל (תהילים יט, א). (18) היא הצורה העשירית התחתונה, הקרובה למעלת דעת בני-אדם, והם המדברים עם הנביאים ונראים להם במראה הנבואה. עיין למעלה (פרק ב, הלכה ז). (19) קודם לכן בטרם שנחה עליו הרוח.

20 ב. הַנְּבִיאִים - מַעֲלֹת מַעֲלֹת הֵן. כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ בְּחֻמְתָּהּ
21 חֻמֵּם גְּדוֹל מְחִירוֹ, כֶּף בְּנְבוּאָה - נָבִיא גְּדוֹל
22 מְנַבֵּא²⁰. וְכֵן אֵין רוֹאִין מִרְאֵה הַנְּבוּאָה אֵלֶּא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ז אלול - ספר המדע - הלכות יסודי התורה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַנְּבִיאָה, וְהוּא עֹמֵד עַל עֲמֻדוֹ שְׁלֵם. כָּל הַנְּבִיאִים
אֵין מִתְנַבְּאִים בְּכָל עֵת שִׁירָצוֹ; מִשָּׁה רַבְּנֵי אֵינוֹ כֵּן,
אֲלָא כָּל זְמַן שִׁיחֲפִיץ⁴⁰, רִיחַ הַקֹּדֶשׁ לֹבֶשֶׁתוֹ וְנִבְּוָהָ
שׁוֹרָה עָלָיו; וְאֵינוֹ צָרִיף לִכְוֵן דַּעְתּוֹ וְלִהְיוֹת⁴¹ לֵה, ²³
שֶׁהִי הוּא מְכֻוֵּן וּמְזֻמָּן וְעֹמֵד כְּמִלְכָּא הַשֶּׁרָת, ²⁴
לְפִיכָךְ מִתְנַבֵּא בְּכָל עֵת, שְׁנֶאֱמַר: "עֲמֻדוֹ וְאֶשְׁמְעָה
מִה יֵצֵא ה' לָכֶם". וּבִזְהָ הַבְּטִיחוֹ הָאֵל, שְׁנֶאֱמַר: ²⁵
"לֵךְ אָמַר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאַהֲלֵיכֶם, וְאַתָּה פֶּה עֹמֵד
עֲמִידִי". הָא לְמַדְתָּ, שֶׁכָּל הַנְּבִיאִים, כְּשֶׁהִנְבִּיאָה ²⁶
מִסְתַּלְקֵת מֵהֶם חֲזָרִים לְאַהֲלֵם⁴², שֶׁהוּא צָרִיכִי הַגּוֹף, ²⁷
כָּלֵם כְּשֶׁאָר הָעֵם, לְפִיכָךְ אֵין פּוֹרֶשִׁין מִנְּשׁוּתֵיהֶם; ²⁸
וּמִשָּׁה רַבְּנֵי לֹא חֲזָר לְאַהֲלוֹ הָרָאשׁוֹן, לְפִיכָךְ פֶּרֶשׁ ²⁹
מִן הָאִשָּׁה לְעוֹלָם וּמִן הַדּוּמָה לוֹ, וְנִקְשְׁרָה דַּעְתּוֹ ³⁰
לְצוּר הָעוֹלָמִים, וְלֹא נִסְתַּלַּק מֵעָלָיו הַהוֹד לְעוֹלָם, ³¹
קָרָן עוֹר פָּנָיו וְנִתְקַדֵּשׁ כְּמִלְכָּאִים. ³²
³³

(37) באספקלרייה שאינה מאירה, כלומר: במראה מעורפלת
ומטושטשת. (38) באספקלרייה מאירה. (39) נבהלים
מפחד החיזיון, מלשון: נמוגו כל יושבי כנען (שמות טו,
טו). (40) שנאמר: עימדו ואשמעה מה יצוה ה' (במדבר
ט, ח), ואמרו חז"ל: אשרי ילוד אשה שכך היה מובטח,
שכל זמן שהיה רוצה היה מדבר עימו (ספרי, בהעלותך).
על ארבעה הבדלים אלו שבין נבואת משה לנבואת שאר
הנביאים, השווה פירוש המשנה לרבינו (סנהדרין פרק י,
יסוד שביעי). (41) כמבואר למעלה (הלכה ד).
(42) לביתם ולחיי משפחתם כמקודם.

ז. הַנְּבִיא, אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה נְבִיאָתוֹ לְעֲצֻמוֹ בְּלִבָּד, ³⁸
לְהִרְחִיב לָבוֹ וּלְהוֹסִיף דַּעְתּוֹ, עַד שִׁידַע מַה שֶּׁלֹּא ³⁹
הָיָה יוֹדֵעַ מֵאוֹתָן הַדְּבָרִים הַגְּדוֹלִים. וְאֶפְשָׁר שִׁישַׁלַח ⁴⁰
לְעַם מַעֲמֵי הָאָרֶץ אוֹ לְאֲנָשֵׁי עִיר אוֹ מִמְּלָכָה, לִכְוֵן ⁴¹
אוֹתָם וּלְהוֹדִיעֵם מַה יַּעֲשׂוּ, אוֹ לְמַנְעֵם מִמַּעֲשִׂים ⁴²
הַרְעִים שֶׁבִּידֵיהֶם. וְכִשְׁמִשְׁלָחִים אוֹתוֹ, נֹתֵנִין לוֹ אוֹת ⁴³
וּמוֹפֶת, כְּדִי שִׁידַעוּ הָעָם שֶׁהָאֵל שִׁלְחוֹ בְּאֵמֶת⁴³, וְלֹא ⁴⁴
כָּל הָעוֹשֶׂה אוֹת וּמוֹפֶת מֵאֲמִינִים לוֹ⁴⁴ שֶׁהוּא נְבִיא⁴⁵, ⁴⁵
אֲלָא אֲדָם שֶׁהֵינּוּ יוֹדְעִים בּוֹ מִתְחַלְתּוֹ שֶׁהוּא רֹאיוֹ ⁴⁶
לְנְבִיאָה בְּחֻקְתּוֹ וּבְמַעֲשָׂיו, שֶׁנִּתְעַלָּה בְּהֵן עַל כָּל ⁴⁷
בְּנֵי-גִילּוֹ, וְהָיָה מְהֵלֶךְ בְּדַרְכֵי הַנְּבִיאָה, בְּקִדְשָׁתָהּ ⁴⁸
וּבְפִרְשׁוּתָהּ, וְאַחֲרֵכָּךְ בָּא וַעֲשֶׂה אוֹת וּמוֹפֶת וְאָמַר ⁴⁹
שֶׁהָאֵל שִׁלְחוֹ - מִצְוָה לְשִׁמְעַ מִמֶּנּוּ⁴⁶, שְׁנֶאֱמַר: ⁵⁰
"אֲלֵיו תִּשְׁמָעוּן". וְאֶפְשָׁר שִׁיעֲשֶׂה אוֹת וּמוֹפֶת וְאֵינוֹ ⁵¹
נָבִיא, וְזֶה הָאוֹת יִשְׁלַח דְּבָרִים בְּגוֹי⁴⁷, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן ⁵²
מִצְוָה לְשִׁמְעַ לוֹ, הוֹאִיל וְאָדָם גְּדוֹל וְחָכֵם וְרֹאיוֹ ⁵³
לְנְבִיאָה [הוּא], מַעֲמִידִים אוֹתוֹ עַל חֻקְתּוֹ⁴⁸, שֶׁכָּכָךְ ⁵⁴
נִצְטָיִינוּ. כִּמּוֹ שֶׁנִּצְטָיִינוּ לְחַתֵּךְ אֶת הַדִּין עַל-פִּי שְׁנֵי ⁵⁵
עֲדִים כְּשֶׁרִים, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁהִעִידוּ בְּשֶׁקֶר ⁵⁶
- הוֹאִיל וּכְשֶׁרִים הֵם אֲצִלָּנוּ, מַעֲמִידִין אוֹתָן עַל ⁵⁷
כְּשִׁירוּתָן⁴⁹. וּבְדְבָרִים הָאֵלּוּ וּכְיוּצָא בְּהֵן נֶאֱמַר: ⁵⁸

(33) מתאמצים ומשתדלים להיות מסוגלים לקבל את שפע
הנבואה. (34) משתדל להיות גדול; הולך הלך וגדול,
אבל לא הגיע עדיין אל התכלית הנרצה.

ה. אֵלוֹ שֶׁהֵם מְבַקְשִׁין לְהִתְנַבֵּא, הֵם הַנְּקָרָאִים 'בְּנֵי
הַנְּבִיאִים'. וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁמְכַוְּנִים דַּעְתָּם³⁵ - אֶפְשָׁר
שֶׁתִּשְׁרָה שְׂכִינָה עָלֵיהֶן, וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא תִשְׁרָה³⁶.

(35) משתדלים להגיע לנבואה על ידי הכשרה והכנה קודמת.
(36) כמו שאמרו חז"ל: ראויה הוא שתשרה עליו שכינה, אלא
שאין דורו זכאי לכך (סנהדרין יא.). ורבינו בספרו (מורה
נבוכים חלק ב, לב) אומר: שלוש דעות בנבואה: הראשונה
- היא דעת הפתאים המאמינים, כי כל איש, אם חכם או
סכל, מלומד או בער, אם אך יש בו קצת ממידת החסידות
ותיקון המידות יכול להיות נביא כשיבחר בו ה' להשרות
עליו שכינתו. השנייה - היא דעת הפילוסופים האומרים, כי
הנבואה היא שלימות טבעית, ואם האדם מושלם בכל
המעלות השכליות והמידותיות וחונן גם בכוח המדמה
הדרוש - אז בהכרח הוא נביא ואי אפשר שלא יינבא. הדעה
השלישית - היא דעת תורתנו ועיקר אמונתנו. היא מסכימה
בכל לדעת הפילוסופים בנוגע להכשרה הרוחנית, אבל היא
חולקת עליה בזה, שעם כל הכשרתו אין הכרח עדיין שיהיה
לנביא והכל תלוי ברצון ה'. הלא ברור בן נריה, תלמידו של
ירמיה הנביא היה מוכן ומוכשר לכך וה' מנע ממנו שפע
נבואתו, והוא קובל ומתאונן: ואני יגעתי באנחתי ומנוחה
לא מצאתי (ירמיה מה, ג) ואין מנוחה אלא נבואה, שנאמר:
"ותנח עליהם הרוח". וה' השיב לו ביד ירמיה: הנה אשר
בניתי אני הורס ואתה מבקש לך גדולות? (שם, ה). אם אין
כרם אין רואה! אין הנביאים מתנבאים אלא בזכות ישראל
(מכילתא, בא). הא למדת שהנבואה תלויה ברצון ה', ואינה
דבר טבעי כדעת הפילוסופים.

ו. כָּל הַדְּבָרִים שֶׁאֲמַרְנוּ הֵם דִּרְךְ נְבִיאָה לְכָל
הַנְּבִיאִים הָרָאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים, חוּץ מִמִּשָּׁה רַבְּנֵי,
רַבֵּן שֶׁל כָּל הַנְּבִיאִים. וְמֵה הִפְרֵשׁ יֵשׁ בֵּין נְבִיאָת
מִשָּׁה לְשֶׁאֵר כָּל הַנְּבִיאִים? שֶׁכָּל הַנְּבִיאִים בְּחִלּוֹם אוֹ
בְּמִרְאָה; וּמִשָּׁה רַבְּנֵי מִתְנַבֵּא וְהוּא עַר וְעֹמֵד,
שְׁנֶאֱמַר: "וּבִבְא מִשָּׁה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ
וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהֵי". כָּל הַנְּבִיאִים -
עַל-יְדֵי מִלְאָךְ, לְפִיכָךְ רֹאִים מַה שֶּׁהֵם רֹאִים בְּמִשְׁל
וְחִידָה³⁷; מִשָּׁה רַבְּנֵי - לֹא עַל-יְדֵי מִלְאָךְ, שְׁנֶאֱמַר:
"פֶּה אֵל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ"; וְנֶאֱמַר: "וְדַבֵּר ה' אֵל מִשָּׁה
פְּנִים אֶל פְּנִים"; וְנֶאֱמַר: "וּתְמִנַּת ה' יִבִּיט";
כְּלוּמַר, שֶׁאֵין שָׁם מִשְׁל, אֲלָא רֹאֶה הַדְּבַר עַל בְּרִיו,
כְּלוּמַר: חִידָה וּבִלָּא מִשְׁל; הוּא שֶׁהַתּוֹרָה מַעֲיָדָה עָלָיו:
"בְּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידָת", שֶׁאֵינוֹ מִתְנַבֵּא בְּחִידָה, אֲלָא
בְּמִרְאָה, שֶׁרֹאֶה הַדְּבַר עַל בְּרִיו³⁸. כָּל הַנְּבִיאִים
יֹרָאִים וְנִבְהָלִים וּמִתְמוּגְגִין³⁹, וּמִשָּׁה רַבְּנֵי אֵינוֹ כֵּן;
הוּא שֶׁתִּפְתּוֹב אוֹמֵר: "כִּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ",
כְּלוּמַר: כִּמּוֹ שֶׁאֵין אָדָם נִבְהָל לְשִׁמְעַ דְּבָרֵי חֲבֵרוֹ,
כֵּךְ הָיָה כֹחַ בְּדַעְתּוֹ שֶׁל מִשָּׁה רַבְּנֵי לְהִבִּין דְּבָרֵי

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ז אלול - ספר המדע - הלכות יסודי התורה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במצולות הים. (7) כך הנוסחא בדפוס "מגדל עוז", והסכים עמה בעל "מעשה רוקח". ונוסחת רוב הדפוסים: "צרכנו למזון" אינה מתאימה למשפטי המאמר, שכולם בגוף שלישי.

ב. נמצאו אלו ששלח להן הם העדים על נבואתו שהיא אמת, ואינו צריך לעשות להן אות אחר, שהם והוא עדים בדבר⁸, כשני עדים שראו דבר אחד ביחד, שכל אחד מהן עד לחברו שהוא אומר אמת, ואין אחד מהן צריך להביא ראיה לחברו; כן משה רבנו, כל ישראל עדים לו אחר מעמד הר-סיני, ואינו צריך לעשות להם אות. וזהו שאמר לו הקדוש-ברוך-הוא בתחלת נבואתו, בעת שנתן לו האותות לעשותן במצרים ואמר לו "ושמעו לקולך" - ידע משה רבנו, שהמאמין על-פי האותות יש בלבבו דפי ומהרהר ומחשב, והיה נשמט מלילך ואמר: "והן לא יאמינו לי"; עד שהודיעו הקדוש-ברוך-הוא⁹, שאלו האותות אינן אלא עד שיצאו ממצרים, ואחר שיצאו ויעמדו על החר הזה, יסתלק הרהור שמהרהרין אחריו, שאני נתן לך כן את, שידעו שאני שלחתיך באמת מתחלה, ולא ישאר בלבם הרהור. והוא שהכתוב אומר: "וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על החר הזה"¹⁰. נמצאת אומר, שכל נביא שיעמד אחר משה רבנו, אין אנו מאמינים בו מפני האות לבדו, כדי שנאמר: אם יעשה אות, נשמע לו לכל מה שיאמר! אלא מפני המצוה, שצוה משה בתורה ואמר: אם נתן אות, אליו תשמעו! כמו שצונו לחתך הדבר על-פי שנים עדים, ואף-על-פי שאין אנו יודעים אם העידו אמת אם שקר, כן מצוה לשמע מזה הנביא, אף-על-פי שאין אנו יודעים אם האות אמת, או בכשוף ולט.

(8) כנוסחת אוקספורד. וברוב הדפוסים: "שהם והוא עדים בדבר", ונהיר יותר הנוסח שקבענו. (9) לבסוף, כדי לאמצו ולעודדו שיואיל לקבל את שליחותו. (10) דברי הרמב"ם ז"ל פה תמוהים, שהרי הוא מבאר את הענין הנידון על-פי הכתובים שלא כסדרם: הלא על "מעמד הר סיני" הודיע ה' למשה בראשית התגלותו אליו ובתחילת נבואתו, וכאן משמע שאין לבסוף הודיע לו על זה, אחרי שראה שהוא משמט ומסרב ללכת? והמפרשים מתחבטים בזה (עין לחם-משנה, שאלות ותשובות רלב"ח, סימן נא). ויש ליישב זאת על-פי הכלל הידוע של חז"ל: "אין מוקדם ומאוחר בתורה" ("משרת משה"). וכן גם סברת מארנ"ח שהובאה ב"מעשה רוקח", שלדעת רבינו ז"ל: מה שכתוב בתחילה "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון וגו'" צריך להיות בסוף, מפני שהיא תכלית כל הדברים: ומה שבא אחריו הוא רק ביאור הענין וסיפור גלגול הדברים איך היה.

1 "הנסתרת לה' אלהינו, והנגלת לנו ולבנינו",
2 ונאמר: "כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב".

(43) וכן אמרו (ירושלמי, סנהדרין פרק י"א, הלכה ו): "והנביא שנתנבא בתחילה, אם נתן אות - שומעין לו; ואם לא - אין שומעין לו. (44) נוסחה אחרת: "אותו". (45) אם ראינו שאינו ראוי לנבואה מצד מיעוט חכמתו ופחיתות מידותיו - אין במופתיו ממש. (46) ודווקא כשהוא מזהיר על שמירת התורה או בדבר הרשות, אבל לעבור על מצוה ממצוות התורה לפי שעה - אין לשמוע אלא למי שהוחזק כבר לנביא, כמו אליהו בהר הכרמל. עיין למטה (פרק ט, הלכה ג). (47) יש כאן דברים מסותרים שצריך לתת להם לב (רש"י, כתובות קיא); ואפשר שהאות נעשה בלהטים ואחיות עיניים. אולם זהו רק בטרם שנבדק; אבל כשבדקו אותו לא פעם ונמצאו דבריו מכוונים, הרי זה נביא אמת כמבואר לקמן (פרק י, הלכה ב). (48) שהוא נביא אמת. (49) סתם אדם, כל זמן שאין מלעזים עליו - בחזקת כשר הוא.

פרק שמיני

(1) האותות שעשה משה לפי הצורך עשאו, ולא כדי שיאמינו בו על ידם.

3 א. משה רבנו, לא האמינו בו ישראל מפני האותות
4 שעשה², שהמאמין על-פי האותות, יש בלבבו דפי,
5 שאפשר שיעשה האות בלט⁴ וכשוף. אלא כל
6 האותות שעשה משה במדבר, לפי הצורך⁵ עשאו,
7 לא להביא ראיה על הנבואה. היה צריך להשקיע
8 את המצרים - קרע את הים והצילין⁶ בתוכו;
9 צרכנו למזון - הוריד לנו את המן; צמאו - בקע
10 להן את האבן; כפרו בו עדת קרח - בלעה אותן
11 הארץ; וכן שאר כל האותות. ובמה האמינו בו?
12 במעמד הר-סיני, שעניינו ראו ולא זר, ואזנינו
13 שמעו ולא אחר, האש והקולות והלפידים, והוא
14 נגש אל הערפל והקול מדבר אליו, ואנו שומעים:
15 משה, משה, לך אמר להן כן וכן! וכן הוא אומר:
16 "פנים בפנים דבר ה' עמכם"; ונאמר: "לא את
17 אבותינו פרת ה' את הברית הזאת". ומניין שמעמד
18 הר-סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת,
19 שאין בו דפי? שנאמר: "הנה אנכי בא אליך בעב
20 הענן בצבור לשמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו
21 לעולם"; מפלל, שקדם דבר זה לא האמינו בו
22 נאמנות שהיא עומדת לעולם, אלא נאמנות שיש
23 אחריה הרהור ומחשבה.

(2) להם במצרים. (3) פקפוק ודחיה, משום חשש של זיוף ואחיות עינים. דופי - שם נגזר משורש דפה אחי הדף-גוף, ופירושו: מגרעת, איאמון, כמו: בבן-אמך תתן דופי (תהלים נ, כ). (4) יחיד, מן בלטיהם (שמות ז, כ). (5) לצורך השעה ולצרכם עשאו ולא כדי שיאמינו בו. (השווה הקדמת רבנו לפירוש המשנה). (6) טיבע אותם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ז אלול - ספר המדע - הלכות יסודי התורה קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמרו חז"ל: ג' אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה. אמרו לו ליהושע: שאל (בשמים)! אמר להם: לא בשמים היא (תמורה טז). (4 מגילה ב, ב. 5) לפי שעתה, ועם חילוף הזמנים חלפו גם הן. (6 דכתיב: ומת הנביא ההוא (דברים יח, כ), וכל מיתה האמורה בתורה סתם - בחנק (סנהדרין פט:).

ב. אם-כן, למה נאמר בתורה: "נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך"? - לא לעשות דת הוא בא, אלא לצוות על דברי התורה ולהזהיר העם שלא יעברו עליה, כמו שאמר האחרון שבהם: "זכרו תורת משה עבדי"; וכן אם צונו בדברי הרשות, כגון: לכו למקום פלוני או אל תלכו; עשו מלחמה היום⁹ או אל תעשו¹⁰; בנו חומה זו או אל תבנה¹¹ - מצוה לשמע לו, והעובר על דבריו - חייב מיתה בידי שמים¹², שנאמר: "והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי הנביא אשר ידבר בשמי, אנכי אדרש מעמו".

(7 כלפי מייסדי הנצרות והאסלאם, הדברים מכוונים. השווה "אגרת תימן". (8 הנביא מלאכי בתחילת הכית השני, שהיה אחרון הנביאים. (9 שמואל-א, טו. (10 מלכים-ב ו, כב. (11 ישעיה כב, יא. השווה דברי רבינו בהקדמתו לפירוש המשנה. (12 שימות קודם זמנו, ואין נפשו נכרת מחיי העולם הבא, בניגוד לעונש "כרת" שגם נפשו תיכרת (ברטנורא, סנהדרין פ"ט, מ"ו). ולפי רש"י: מיתה בידי שמים - ימיו נקצרים ואינו הולך ערירי: וכת - נוסף על קיצור ימיו הוא הולך גם ערירי (שבת כה:).

ג. וכן נביא שעבר על דברי עצמו¹³, והפובש נבואתו¹⁴ - חייב מיתה בידי שמים; ובשלש¹⁵ נאמר: "אנכי אדרש מעמו"¹⁶. וכן אם יאמר לנו הנביא, שנודע לנו שהוא נביא, לעבר על אחת מקל מצות האמורות בתורה, או על מצות הרבה, בין קלות בין חמורות, לפי שעה¹⁷ - מצוה לשמע לו¹⁸. וכן למדנו מחכמים ראשונים מפי השמועה: בכל אם יאמר לך הנביא: עבר על דברי תורה! כאלהו בהר הפרמל¹⁹ - שמע לו, חוץ מעבודת פוכבים²⁰. והוא שיהיה הדבר לפי שעה, כגון אליהו בהר הפרמל, שהקריב עולה בחוץ, וירושלים נבחרת לכך²¹, והמקריב בחוץ חייב כרת. ומפני שהוא נביא²², מצוה לשמע לו, וגם בזה נאמר: "אליו תשמעו". ואלו שאלו את אליהו ואמרו לו: היאך נעקר מה שכתוב בתורה: "פן תעלה עלתיך בכל מקום"? הנה אומר: לא נאמר אלא המקריב בחוץ לעולם, חייב כרת, כמו שצוה משה; אבל אני אקריב היום בחוץ בדבר ה' ²³, כדי להכחיש נביאי הפעל. ועל הדרך הזאת, אם צונו כל הנביאים לעבר לפי שעה - מצוה לשמע להם. ואם אמרו, שהדבר נעקר

ג. לפיכך אם עמד הנביא ועשה אותות ומופתים גדולים, ובקש להכחיש נבואתו של משה רבנו - אין שומעין לו¹¹, ואנו יודעין בבאור¹², שאותן האותות בלט וכשוף הן; לפי שנבואת משה רבנו אינה על-פי האותות, כדי שנערך אותות זה¹⁴ לאותות זה, אלא בעינינו ראיה ובעינינו שמענוה כמו ששמע הוא. הא למה הדבר דומה? לעדים שהעידו לאדם על דבר שראה בעיניו, שאינו כמו שראה; שאינו שומע להן, אלא יודע פודאי שהן עדי שקר. לפיכך אמרה תורה, שאם בא האות והמופת, "לא תשמע אל דברי הנביא ההוא", שהרי זה בא אליך באות ומופת להכחיש מה שראית בעיניך, והואיל ואין אנו מאמינים במופת אלא מפני המצות שצונו משה - היאך נקבל מאות זה, שבא להכחיש נבואתו של משה שראינו ושמענו.

(11 סנהדרין ז, א. ואין להקשות מקום אותותיו - כי מנסה ה' אתכם" (מ"ו ח"ג, כד). (12 בבבירור. (13 אמינת נבואתו. (14 אותות נביא זה לעומת אותות משה רבינו.

פרק תשיעי

(1) שאין נביא רשאי לחדש מצוה, ולא לגרוע ממניין המצוות.

א. דבר ברור ומפורש בתורה, שהיא² מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים; אין לה, לא שנוי ולא גרעון ולא תוספת, שנאמר: "את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו לעשות, לא תסף עליו ולא תגרע ממנו"; ונאמר: "והנגלת לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת". הא למדת, שכל דברי תורה מצוין אנו לעשותן עד עולם. וכן הוא אומר: "חקת עולם לדתיכם", ונאמר: "לא בשמים היא"³. הא למדת, שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה. לפיכך אם יעמד איש - בין מן האמות, בין מישראל - ויעשה אות ומופת ויאמר, שה' שלחו להוסיף מצוה או לגרע מצוה, או לפרש במצוה מן המצוות פרוש שלא שמענו משה; או שאמר, שאותן המצוות שנצטוו בהן ישראל אינן לעולם ולדורי דורות, אלא מצוות לפי זמן היום⁵ - הרי זה נביא שקר, שהרי בא להכחיש נבואתו של משה; ומיתתו בנקמ⁶, על שהזיד לדבר בשם ה' אשר לא צוהו. שהוא, ברור שמו, צוה למשה, שהמצוה הזאת לנו ולבנינו עד עולם, ולא איש אל ויכזב.

(2) שהתורה היא מצוה לדורות עולם (השווה להלן הלכות תשובה פ"ג, ה"ח). (3) כבר ניתנה תורה מסיני, ואין אנו משגיחים בכת-קול, וכל-שכן נביא מתנבא (ב"מ נט:). וכן

- 1 לְעוֹלָם - מִיתָתוֹ בְּחֶנֶק²⁴; שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה: "לֹנוּ
2 וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם".

(13) כגון: עידו הנביא, שאכל לחם בבית־אל למרות שנצטוו שלא לאכול, שנאמר בו: יען כי מרית את פי ה' ולא שמרת את המצוה אשר צוץ ה' (מלכים־א יג, כא). (14) כגון: יונה בן אמיטי. (15) א – העובר על דברי הנביא. ב – הנביא העובר על דברי עצמו. ג – הכובש נבואתו. (16) שמשמעו: מיתה בידי שמים. ושלשתם, ממקרא זה נלמדים (סנהדרין פט.). (17) הוראת שעה ולא לתמיד. (18) יבמות ז, ב. (19) מלכים־א, פרק יח. (20) שאף בהוראת שעה ולשעה קלה אין שומעים לו (סנהדרין ז,).

וואמרו שם: "אפילו אם מעמיד לך חמה באמצע הרקיע – אל תשמע לו"; ואין לחשוש לאותותיו, הוא שאמר הכתוב: כי מנסה ד' אלהיכם אתכם (דברים יג, ד). (21) אף־על־פי שרק ירושלים נועדה לכך. (22) אלא מפני שהחזק כבר לנביא. (23) ככתוב: ובדברך עשיתי (מלכים־א יח, לו) ולא מלבי עשיתי מה שעשיתי (ויקרא־רבה כב). וכן (ירושלמי מגילה פ"א. ה"א) אמר ר' שמלאי: "ובדברך עשיתי" – הקדוש־ברוך־הוא אמר לו. (24) הוריות ד, ב.

- 3 ד. וכן אם עקר דבר מדברים שְלִמְדָנוּ מפי
4 השמועה²⁵, או שאמר בדין מדיני תורה, שה' צוה
5 לו שהדין כך הוא והלכה כדברי פלוני – הרי זה
6 נביא השקר²⁶ ויחנק, אף־על־פי שִׁעֲשֶׂה אות; שְהָרִי
7 כָּאֵלֶּהכִּישׁ הַתּוֹרָה, שֶׁאָמְרָה: "לא בשמים היא".
8 אָבֵל לִפִּי שְׁעָה, שׁוֹמְעִין לוֹ בְּכָל.

(25) כגון: איסור אכילה ושתייה ביום הכיפורים שאינו מפורש בתורה, אלא מפי השמועה למדו שעיני נפש האמור ביום זה: ועניתם את נפשותיכם (ויקרא כג, כז), הוא צום. ורבינו בהקדמתו למשנה, יאמר: כגון שאמר: וקצותה את כפה (דברים כה, יב) היא כריתת יד ממש ולא קנס שקונסים את המבייש, כמו שבא בקבלה (בבא־קמא כח.), ויסמוך הדבר ההוא לנבואה ויאמר, שהקב"ה אמר לו שהדברים כפשוטם – נביא שקר הוא ויהרג. (26) כי בדברים שבעינין וסברא, אין נביא עדיף מחכם. ואלף נביאים כאלהיה ואלישע, ואלף חכמים ואחד – הלכה כחכמים, שנאמר: אחרי רבים להטות (שמות כג, ב). ולא הרשנו הקדוש־ברוך־הוא ללמוד מן הנביאים אלא מן החכמים אנשי הסברות והדעות. לא אמר: ובאת אל הנביא אשר יהיה בימים ההם, אלא "ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט וגו'" (רבינו בהקדמתו למשנה).

- 9 ה. בְּמָה דְּבָרִים אָמְרִים? בְּשֶׁאֵר מְצוֹת, אָבֵל
10 בְּעִבּוּדֵת כּוֹכְבִּים, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, וְאֶפְלוּ לִפִּי שְׁעָה;
11 וְאֶפְלוּ עֲשֶׂה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים גְּדוֹלִים וְאָמַר, שֶׁה'
12 צִוָּהוּ שֶׁתַּעֲבֹד עֲבֹדֵת כּוֹכְבִּים הַיּוֹם בְּלִבְדּוֹ, אוֹ בְּשִׁעָה
13 זוֹ בְּלִבְדּוֹ - הָרִי זֶה דָּבָר סָרָה עַל ה'; וְעַל זֶה צִוָּה
14 הַתּוֹכֵחַ וְאָמַר: "וּבָא הָאוֹת וְהַמוֹפְתִים... לֹא תִשְׁמַע אֶל
15 דְּבָרֵי הַנְּבִיא הַהוּא... פִּי דָּבָר סָרָה עַל ה'
16 אֱלֹהֵיכֶם"²⁷, שְהָרִי כָּאֵלֶּהכִּישׁ נְבוּאָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה;

(27) ולא לשים לב לאותותיו שעשה, אפשר שבלט עשאו. ועוד: השכל המכזיב את עדותו, יותר נאמן מן העין הרואה אותותיו – והרי כבר נתבאר לבעלי השכל שאין לעבוד זולתי ה' ממציא כל הנמצאים (שם).

יום ש"ק כ"ח אלול ה'תשע"ח

פָּרֶק עֲשִׂירִי

(1) איזה אות יעשה הנביא כדי שיאמינו בו.

- א. כָּל נְבִיא שֶׁיַּעֲמִיד־לָנוּ וְיֹאמַר שֶׁה' שְׁלַחוּ, אֵינּוּ
צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אוֹת כְּאֶחָד מֵאוֹתוֹת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ אוֹ
כְּאוֹתוֹת אֱלִיהוֹ וְאַלְיָשֵׁעַ, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שְׁנוֵי מִנְהַגוֹ שֶׁל
עוֹלָם; אֵלֶּא הָאוֹת שְׁלֹו - שֶׁיֹּאמַר דְּבָרִים הַעֲתִידִים
לֵהִיֹּת בְּעוֹלָם, וְיֹאמְנוּ דְּבָרָיו, שֶׁנֹּאמַר: "וְכִי תֹאמַר
בְּלִבְבְּךָ, אֵיכָה גִּדַּע אֶת הַדָּבָר וְגו'". לִפְיֶךָ, כְּשִׁיבּוֹא
אָדָם הָרְאוּי לְנִבּוּאָה² בְּמִלְאָכוֹת הַשֶּׁם, וְלֹא יָבוֹא
לְהוֹסִיף וְלֹא לְגַרֵעַ, אֵלֶּא לַעֲבֹד אֶת ה' בְּמִצְוֹת
הַתּוֹרָה - אֵין אוֹמְרִים לוֹ: קָרַע לָנוּ הַיָּם אוֹ הַחִיָּה
מֵת וְכִיּוֹצֵא כְּאֵלוֹ, וְאֶחָד־כֶּךָ נֹאמְרִין כֶּךָ! אֵלֶּא
אוֹמְרִים לוֹ: אִם נָבִיא אַתָּה, אָמַר דְּבָרִים הַעֲתִידִים
לֵהִיֹּת! וְהוּא אוֹמֵר, וְאֵנּוּ מַחֲפִים לְרֹאוֹת הַיָּבוֹא
דְּבָרָיו אִם לֹא יָבוֹאוּ. וְאֶפְלוּ נִפֵּל דָּבָר קִטָּן - בִּידוּעַ
שֶׁהוּא נָבִיא שְׁקָר³; וְאִם כָּאוּ דְּבָרָיו כָּלֶם - יִהְיֶה
בְּעֵינֵינוּ נֹאמָן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אינו צריך לעשות אות באחד מאותות משה רבינו... כו'".

האותות שעשה משה רבינו, אינם להוכחת אמיתות התורה אלא להוכחה שנשלח על ידי הקב"ה, וכיון שכותב שאין הנביא שיעמוד לנו צריך לעשות אות שה' שלחו, הביא הדוגמא מהאותות של משה רבינו שנעשו לשם הוכחת שליחותו.

(על־פי לקו"ש חלק כ' עמוד 95)

(2) איש סגולה מוכתר בכל המעלות וראוי לקבל שפע נבואה, כמפורש למעלה (פרק ז, הלכה א). (3) ירמיה אמר אל חנניה נביא השקר: לכן... השנה אתה מת (ירמיה כח, טז). וכתוב אחריו: וימת חנניה הנביא בשנה ההיא בחודש השביעי (שם, יז). הא כיצד? אם "בחודש השביעי", אין "בשנה ההיא", ואם "בשנה ההיא", אין "החודש השביעי", שהרי תשרי נמנה כבר לשנה אחרת החדשה? אלא מלמד שמת בערב ראש־השנה וציווה את בניו ואת בני ביתו להסתיר את הדבר ושיוציאוהו אחרי ראש־השנה, בשביל לעשות נבואתו של ירמיה שקר (ירושלמי, סנהדרין יא, הלכה ה). הא למדת, שאם נפל פרט אחד מדברי הנביא נקרא: "נביא שקר".

- ב. ובוֹדֵקִין אוֹתוֹ פְּעָמִים הַרְבֵּה⁴ - אִם נִמְצְאוּ דְּבָרָיו

1 נֶאֱמָנִים בָּלֹךְ, הָרִי זֶה נִבְיָא אָמַת; כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
2 בְּשִׁמוּאֵל: "וַיֵּדַע כָּל יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד בְּאֵר שֶׁבַע, כִּי
3 נֶאֱמָן שִׁמוּאֵל לְנִבְיָא לֹה'".
4 סתם רבינו ולא פירש כמה פעמים; ולדעת בעל "טורי
אבן"; שלוש פעמים, שכן משה רבינו בתחילת שליחותו
למצרים נתן לו הקדוש-ברוך-הוא שלושה אותות לעשותם
לפני פרעה ולפני בני ישראל שיהא מוחזק בעיניהם לנביא
אמת ואיש אלוקים.
5 ג. והלא המעוננים והקוסמים אומרים מה שעתיד
6 להיות, ומה הפרש יש בין הנביא ובינם? אלא
7 שהמעוננים והקוסמים וכיוצא בהן, מקצת דבריהם
8 מתקיימים ומקצתן אין מתקיימים, כענין שנאמר:
9 "ועמדו נא וישעוהו הכרי שמים החזים בפוכבים,
10 מודיעים לחדשים מאשר יבאו עליהם" - 'מאשר'
11 ולא כל אשר; ואפשר שלא יתקיים מדבריהם כלום,
12 אלא יטעו בכל, כענין שנאמר: "מפר אתות בדים
13 וקוסמים יהלל"; אבל הנביא, כל דבריו קיימים,
14 שנאמר: "כי לא יפל מדבר ה' ארצה"; וכן הוא
15 אומר: "הנביא אשר אתו חלום לספר חלום ואשר
16 דברי אתו ידבר דברי אמת, מה לתבן את הבר נאם
17 ה'"; כלומר, שדברי הקוסמים והחלומות כתבן
18 שנתערב בו מעט בר; ודבר ה', כפר שאין בו תבן
19 כלל. ובדבר הזה הפתוב הבטיח ואמר, שאותן
20 הדברים שמודיעין המעוננים והקוסמים לאמות
21 ומכזבין, הנביא ידיע להם דברי אמת, ואין אתם
22 צריכין למעונן וקוסם וכיוצא בו, שנאמר: "לא
23 יפוצא כף מעביר בנו ובתו באש וגו', כי הגוים
24 האלה וגו'", ואמר: "נביא מקרבך מאחיד וגו'".
25 הא למדת, שאין הנביא עומד לנו, אלא להודיענו
26 דברים העתידים להיות פעולם משבע ורעב,
27 מלחמה ושלום וכיוצא בהן; ואפילו צרכי יחיד
28 מודיע לו, כשואל, שאבדה לו אבדה, והלך לנביא
29 להודיעו מקומה⁸. וכיוצא באלו הדברים הוא
30 שיאמר הנביא, לא שיעשה דת אחרת או יסיף
מצוה או יגרע.

9 (יונה, פרק ג.) 10 שקיבל ארכה והוספה חמש-עשרה
שנה, אחרי זה שאמר לו הנביא: צו לבייתך, כי מת אתה
ולא תחיה (ישעיה, לח.) 11 (ברכות ז.) ואין לשאול
מיעקב אבינו שכתוב אצלו: "ויירא ויצר לו", אחרי
שהבטיחו ה' ואמר לו: ושמרתיו בכל אשר תלך (בראשית
כח, טו) - כי דברים שבין הקדוש-ברוך-הוא ובין הנביא
בתור איש פרטי, ייתכן שה' יינחם גם לרעה, כדברי חז"ל:
נתיירא יעקב שמא יגרום החטא (ברכות ד.) אבל
כשהקדוש-ברוך-הוא אמר לנביא להבטיח את בני-אדם
בבטחה טובה, אז לא יינחם שוב לרעה (הקדמת רבינו
לספר המשנה.) 12 פסקה זו עד "וזה מפורש במסכת
שבת", חסרה היא בכתבי-יד אברבנאל וברלין, ובנוסח
אוקספורד גם כן איננה. כנראה שהיא השגת איזה משיג על
הרמב"ם; והפיסקה האחרונה "וזה מפורש במסכת שבת"
תוכיח, שהרי אין דרכו של רבינו לציין את המקורות
לדבריו. ולדעת הרב הגאון ר' ראובן מרגליות יש כאן השגת
הראב"ד, והיא מתחילה מן "אלא בחורבן ראשון". ראשי
התיבות: א"א (אמר אברהם) שבהם מתחילות כל השגותיו
של הראב"ד על הרמב"ם, נסתלפו ומהן נהוותה המלה
"אלא". ונהירים דבריו. 13 מפני שמידת הדין קטרגה
עליהם על שלא מיחו ברשעים. 14 (נה.) 15 כי
לפעמים יינחם ה' על הרעה שדיבר לעשות. וכן אמרו חז"ל:
"אמר לו ירמיה לחנניה, אני מתנבא לרעה ואיני יכול ליתן
סימן לדברי, שהקדוש-ברוך-הוא אומר להביא רעה
ומתנחם; ואתה מתנבא לטובה, אתה הוא שצריך ליתן סימן
לדבריך" (ירושלמי, סנהדרין יא, הלכה ה.) ובמדרש
תנחומא (וירא, אות יג), מפרשים הדברים באריכות.

5 (בראשית-רבה, פה) מ-החלקי שבראש התיבה מגיד, כי
רק חלק מדבריהם מתקיים ולא כולם. 6 כמותם
האיצטגנינים המצפצפים והמהגים, שצופים ואינם יודעים
מה צופים (סוטה יב.). 7 כמאמרם: "שמא תאמר: להם
יש במה לשאול, ולי אין לי - תלמוד לומר: ואתה לא כן
נתן ה'... נביא מקרבך... אקים לך" (ספרי, שופטים).
8 (שמואל-א, פרק ט.)

31 ה. נביא שהעיד לו נביא אחר שהוא נביא - הרי
32 הוא בחזקת נביא, ואין זה השני צריך חקירה;
33 שהרי משה רבנו העיד ליהושע, והאמינו בו כל
34 ישראל קדם שיעשה אות; וכן לדורות. נביא

31 ד. דברי הפרענות שהנביא אומר, כגון שיאמר:
32 פלוני ימות, או שנה פלונית רעב או מלחמה,
33 וכיוצא בדברים אלו - אם לא עמדו דבריו, אין בזה
34 הכחשה לנבואתו, ואין אומרים: הנה דבר ולא בא!

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(2) מידות, תכונות נפש מוסריות, כלשון המשנה: ארבע מידות ברעות - נוח לכעוס וכו' (אבות פרק ה, יא).
(3) כדברי חז"ל: כשם שאין פרצופיהם שוים זה לזה, כך אין דעתם שוה (תנחומא, פנחס י). וכעין זה גם במסכת ברכות נח, א. (4) השואפת לבלוע הכל. מלשון: לכן הרחיבה שאול נפשה (ישעיה ה, יד). (5) מחסר את נפשו, מצמצם צרכיו עד לאפס. מלשון: ותקצר נפשו (שופטים טז, טז).
(6) חושך מפיו ומרעיו נפשו, ובלבד שיצרף פרוטה לפרוטה.
(7) אוהב שחוק ומהתלות תמיד ורודף תענוגים והוללות, מלשון: לשחוק אמרתי - מהולל (קהלת ב, ב). (8) בעל מרה שחורה: עצוב רוח ומתאונן תמיד. (9) קמצן רע עין, שעינו צרה באחרים: וה"מסגף עצמו ברעב" דלעיל, עינו צרה גם בו בעצמו, ומקמץ אף לנפשו (לחם-משנה).
(10) ההיפך של "כילי", כמו שנאמר: ולכילי לא יאמר שוע (ישעיה לב, ה), ופירושו: ותן בממונו המרבה לפזר יותר מכפי מיסת ידו, ולו גם לדברים שבצדקה, בעוד ש"המאבד כל ממונו" דלעיל הוא המבזבז ממונו לדברים שאין בו מועיל (לחם-משנה). (11) פחדן, מוגלגל. (12) המחפר נפשו ומוסר עצמו לסכנות.

ב. ויש בין כל דעה ודעה הרחוקה ממנה בקצה האחר¹³ דעות בינוניות¹⁴, זו רחוקה מזו. וכל הדעות, יש מהן דעות שהן לאדם מתחלת בריתו לפי טבע גופו; ויש מהן דעות, שטבעו של אדם זה מכונן¹⁵ ועתיד לקבל אותם במהרה יותר משאר הדעות. ויש מהן, שאינן לאדם מתחלת בריתו, אלא למד אותם מאחרים¹⁶, או שגפנה להן מעצמו לפי מחשבה שעלתה בלבו; או ששמע, שזו הדעה טובה לו ובה ראוי לילף, והנהיג עצמו בה עד שנקבעה בלבו.

(13) כמו הדעות הקיצוניות האלה שמנה רבינו כאן בהלכה הקודמת. (14) ממוצעות, הנמצאות בין שני הקצוות האלה, שגם הן רחוקות אחת מחברתה לפי נטייתן לצד זה או לצד זה. (15) מותאם. (16) כמו שאמרו חכמינו: הרבה שכנים הרעים עושים (סוטה ז).

ג. שתי קצוות הרחוקות זו מזו שבכל דעה ודעה אינן דרך טובה, ואין ראוי לו לאדם ללכת בהן ולא ללמדם לעצמו. ואם מצא טבעו נוטה לאחת מהן או מוכן לאחת מהן, או שבכך למד אחת מהן ונהג בה - יחזיר עצמו למוטב וילף בדרך הטובים, והיא הדרך הישרה.

ד. הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם, והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות¹⁷ רחוק שנה, ואינה קרובה, לא לזו ולא לזו. לפיכך צווי חקמים הראשונים¹⁸, שיהא אדם שם¹⁹ דעותיו תמיד ומשער אותם ומכונן אותם בדרך האמצעית, כדי שיהא שלם בגופו²⁰. פיצד? לא יהא בעל חמה נוח לכעס, ולא

שנודעה נבואתו, והאמינו בדבריו פעם אחר פעם, או שהעיד לו נביא, והיה הולך בדרכי הנבואה¹⁶ - אסור לחשב אחריו ולהרהר בנבואתו שמא אינה אמת, ואסור לנסותו יותר מדי¹⁷, ולא נהיה הולכים ומנסים לעולם, שנאמר: "לא תנסו את ה' אלהיכם כאשר נסיתם במסה", שאמרו: "היש ה' בקרבנו אם אין?"; אלא מאחר שנודע שנה נביא, האמינו וידעו כי ה' בקרבם, ולא יתרהו ולא יחשבו אחריו, פענן שנאמר: "וידעו כי נביא היה בתוכם".

(16) כמנהגם של הנביאים שהוחזקו לנביאי אמת. (17) כי אחרי שנתאמת כנביא ה', אז מי שמנסה אותו כאילו מנסה הוא את ה', ולא ייתכן לעבוד את ה' על דרך הספק והפקפק ובבקשת אותות ומופתים (הרמב"ן על התורה, דברים ו, טז).

הלכות דעות

יש בכללן אחת-עשרה מצות. חמש מצות עשה, וישש מצות לא תעשה. וזהו פרטן: (א) להדמות בדרכיו. (ב) להדבק ביודעיו. (ג) לאהב את רעים. (ד) לאהב את הגרים. (ה) שלא לשנא אחים. (ו) להוכיח. (ז) שלא להלבין פנים. (ח) שלא לענות אמללים. (ט) שלא להלך רכיל. (י) שלא לזנום. (יא) שלא לנטר.

ובאור כל המצות האלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) שיש באדם דיעות מדיעות שונות, ושהממוצעת היא הטובה; כיצד להשיגה.

א. דעות הרבה יש לכל אחד ואחד מבני-אדם, וזו משנה מזו¹, ורחוקה ממנה ביותר. יש אדם, שהוא בעל חמה, כועס תמיד; ויש אדם, שדעתו מישבת עליו ואינו כועס כלל; ואם יכעס, יכעס פעם מעט בכמה שנים. ויש אדם, שהוא גבה-לב ביותר, ויש שהוא שפל-רוח ביותר. ויש שהוא בעל תאנה, לא תשבע נפשו מחלף בתאנה; ויש שהוא בעל לב טהור מאד, ולא יתאנה אפלו לדברים מעטים שהגוף צריך להן. ויש בעל נפש רחבה², שלא תשבע נפשו מכל ממון העולם, פענן שנאמר: "אהב כסף לא ישבע כסף"; ויש מקצר נפשו³, שדין אפלו דבר מעט שלא יספיק לו, ולא ירדה להשיג כל צרכו. ויש שהוא מסגף עצמו ברעב, וקובץ על ידו⁴, ואינו אוכל פרוטה משלו, אלא בצער גדול; ויש שהוא מאבד כל ממונו בידו לדעתו. ועל דרכים אלו שאר כל הדעות, כגון מהולל⁵ ואונן⁶, וכילי⁷ ושוע⁸, ואכזרי ורחמן, ורדף לכב¹¹ ואמין-לב¹², וכיוצא בהן.

"שנאמר והלכת בדרכיו"

הפירוש ב"והלכת בדרכיו" הוא גם ללכת בשליחותו של הקב"ה, והרי "שלוחו של אדם (אדמה לעליון) כמותו", וממילא הציווי "והלכת בדרכיו" הוא שכל יהודי יכול וצריך להדמות להקב"ה.

(על-פי לקו"ש חלק י"ג עמוד 280)

(26 שבת קכא, ב. 27) לשם סייג והרחקה. (28) כי לא כל המידות שוות: אצל האחת – הקצה הראשון, החיובי הוא יותר טוב מן האחרון. ואצל האחרת – טוב האחרון השלילי מן הראשון. למשל: במידת הנדיבות – טוב יותר הקצה הראשון: הפזרנות. השועות מן הקצה האחרון, הקמצנות והכילות: ובמידת אהבת-כבוד – טוב יותר הקצה האחרון. שפלות-הרוח מן הקצה הראשון, הגאוותנות. לפיכך החסידים המקפידים ומחמירים על עצמם להתנהג לפנים משורת הדין, עוזבים על-פי רוב את "שביל הזהב" ומטים עצמם פעם לקצה הראשון ופעם לקצה האחרון – הכל לפי מהות ה"דעה". וכן מספר לנו התלמוד (ב"מ ל:), שרבי ישמעאל ברבי יוסי היה עוסק במצות "פריקה וטעינה", אף-על-פי שמצד הדין היה פטור מזה משום "זקן ואינה לפי כבודו", אבל הוא עשה זאת לפנים משורת הדין. (29) כאן סוף הלכה ה' (לפי נוסח קושטא, רסט).

ו. כָּף לְמַדּוֹ בְּפֶרוֹשׁ מִצְוָה זו³⁰: מֵה הוּא נִקְרָא חֲנוּן, אֵף אֵתָה הִיָּה חֲנוּן; מֵה הוּא נִקְרָא רַחוּם, אֵף אֵתָה הִיָּה רַחוּם; מֵה הוּא נִקְרָא קְדוֹשׁ, אֵף אֵתָה הִיָּה קְדוֹשׁ. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ קָרְאוּ הַנִּבְיָאִים לְאֵל בְּכָל אוֹתָן הַכְּנוּיִין: 'אֶרֶךְ אֲפִים וְרַב חֶסֶד', 'צַדִּיק וְיִשְׁרָ', 'תָּמִים', 'גִּבּוֹר וְחֹזֵק', וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - לְהוֹדִיעַ שֶׁהֵן דִּרְכִּים טוֹבִים וְיִשְׁרִים, וְחֵיב אָדָם לְהִנְהִיג עֲצָמוֹ בָּהֶן וּלְהַדְמוֹת אֵלָיו כְּפִי כחוֹ.

(30) של "והלכת בדרכיו" ('ספרי' עקב. שבת קלג, ב.) (השווה גם מו"נ ח"א, נד).

ז. וְכִיּוֹצֵא יִרְגִּיל אָדָם עֲצָמוֹ בְּדַעוֹת אֵלֹו עַד שִׁיקְבְּעוּ בוֹ? יַעֲשֶׂה וְיִשְׁנֶה וְיִשְׁלֹשׁ³¹ בְּמַעֲשִׂים שְׁעוֹשֶׂה עַל-פִּי הַדַּעוֹת הָאֲמֻצָּעוֹת, וְיַחְזֹר בָּהֶם תָּמִיד, עַד שִׁיְהִיו מַעֲשֵׂיהֶם קָלִים עָלָיו, וְלֹא יִהְיֶה בָּהֶם טָרַח עָלָיו, וְיִקְבְּעוּ הַדַּעוֹת בְּנַפְשׁוֹ. וּלְפִי שֶׁהַשְּׁמוֹת הָאֵלֹו נִקְרָא בָּהֶן מִיּוֹצֵר, וְהֵם הַדֶּרֶךְ הַכְּנוּיִית שֶׁאֲנוּ חֵיבִין לְלַכֵּת בָּהֶ - נִקְרָאָת דֶּרֶךְ זוֹ "דֶּרֶךְ ה'". וְהִיא שְׁלֵמָה אֲבִרָה אֲבִינוּ לְבָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי יִדְעֲתוּ לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְנֶה וְגו'". וְהַהוּלָף בְּדֶרֶךְ זוֹ, מְבִיא טוֹבָה וּבִרְכָּה לְעַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לְמַעַן הִבִּיא ה' עַל אֲבִרָה אֶת אֲשֶׁר דָּבַר עָלָיו".

(31) מקור הלכה זו (אבות פ"ג, יט) "והכל לפי רוב המעשה". לדעת רבינו (שם) בפירושו, נקנות המעלות לא לפי גודל המעשה אלא לפי רוב מספר המעשים, וכה דבריו

1 כֶּמֶת שְׁאִינוֹ מְרִיגֵשׁ, אֵלָא בִּינוּנִי. לֹא יִכְעַס, אֵלָא עַל
2 דְּבַר גְּדוֹל שְׁרָאוִי לְכַעַס עָלָיו, כְּדִי שְׁלֹא יַעֲשֶׂה
3 כִּיּוֹצֵא בוֹ פַּעַם אַחֲרָת. וְכֵן לֹא יִתְאַוֶּה אֵלָא לְדַבָּרִים
4 שֶׁהִגּוֹף צָרִיף לָהֶן וְאִי אֲפָשֶׁר לְחִיּוֹת בְּזוּלָתָן. כְּעִנְיָן
5 שֶׁנֶּאֱמַר: "צַדִּיק אֲכַל לֶשְׂבַע נִפְשׁוֹ". וְכֵן לֹא יִהְיֶה
6 עִמָּל בְּעִסְקוֹ, אֵלָא לְהַשִּׁיג דְּבַר שְׁצָרִיף לוֹ לְחִיּוֹ
7 שְׁעָה, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "טוֹב מְעַט לְצַדִּיק". וְלֹא
8 יִקְפֹּץ יָדוֹ בְּיוֹתֵר, וְלֹא יַפְזֹר מְמוֹנוֹ; אֵלָא נוֹתֵן צִדְקָה
9 כְּפִי מִסֵּת יָדוֹ, וּמִלֵּוָּה כְּרָאוֹי²¹ לְמִי שְׁצָרִיף. וְלֹא יִהְיֶה
10 מְהוֹלָל²² וְשׁוֹחֵק, וְלֹא עֹצֵב וְאוֹנֵן²³, אֵלָא שְׂמֵחַ כָּל
11 יָמָיו בְּנִחְיָתוֹ²⁴, בְּסִבָּר פְּנִים יְפוֹת. וְכֵן שְׁאֵר דַּעוֹתָיו.
12 וְדֶרֶךְ זוֹ הִיא דֶּרֶךְ הַחֲכָמִים²⁵. כָּל אָדָם שֶׁדַּעוֹתָיו
13 דַּעוֹת בִּינוּנִיּוֹת, מְמַצְעוֹת, נִקְרָא חָכֵם.

(17) כלומר: שהיא נמצאת בתוך בדיוק, וזהו "שביל הזהב" ששיבחוהו החכמים בכל העתים. וכדברי חכמינו (ירושלמי, חגיגה פ"ב, ה"א): התורה הזו דומה לשני שבילים: אחד של אור ואחד של שלג. היטה בזה – מת באור, היטה בזו – מת בשלג. מה יעשה? – יהלך באמצע. לכל מידה שבאדם יש שתי קצוות: ראשון ואחרון. הראשון – הוא הצד החיובי, צד התוספת: והאחרון – הוא הצד השלילי, צד החסרון. למשל: הפזרנות-השועות היא – הקצה הראשון, הצד החיובי במידת נתינת הצדקה, כשהנותן נותן יותר מכפי יכלתו. והקמצנות-הכילות היא – הקצה האחרון, הצד השלילי והחסרון, כשהנותן קופץ ידו ללא רחמים. שתי קצוות אלה רעים הם גם יחד, ורק הדרך הממוצעת בין שתי הקצוות הללו, מידת הנדיבות – היא המשובחת ובה ידבק האדם. וכן בשאר כל המידות. (השווה שמונה פרקים להרמב"ם, פרק ד.) קצוות – מן קצוה ננסתעפה מן קצה-קצו, ומשמש זכר ונקבה. (18) המתואר חסר ה' הידיעה, כדרך לשון המשנה, כמו: כנסת הגדולה. (19) מעריך דעותיו ושוקלן. מחשב דרכו (סוטה ה:). (20) בכתב-יד אברבנאל ובאוקספורד, המלה "בגופו" איננה. (21) בשטר ועדים (ב"מ עה:). (22) קיצוני לצד החיובי. (23) קיצוני לצד השלילי. (24) בינוני. (25) כאן סוף הלכה ד (על-פי דפוס קושטא, רסט).

14 ה. וְכִיּוֹצֵא מִדְּקָדֵק עַל עֲצָמוֹ בְּיוֹתֵר, וְיִתְרַחַק
15 מִדַּעַה בִּינוּנִית מְעַט לְצַד זֶה אוֹ לְצַד זֶה - נִקְרָא
16 חֲסִיד²⁶. כִּיּוֹצֵא מִי שִׁיתְרַחַק מִגְּבֵה הַלֵּב עַד הַקָּצֵה
17 הָאֲחֵרוֹן וְיִהְיֶה שְׁפִלְרוּחַ בְּיוֹתֵר, נִקְרָא חֲסִיד, וְזוֹ
18 הִיא מִדַּת חֲסִידוּת. וְאִם נִתְרַחַק עַד הָאֲמֻצָּע בְּלִבָּהּ
19 וְיִהְיֶה עָנִי - נִקְרָא חָכֵם, וְזוֹ הִיא מִדַּת חָכְמָה. וְעַל
20 דֶּרֶךְ זוֹ שְׁאֵר כָּל הַדַּעוֹת. וְחֲסִידִים הִרְאשׁוֹנִים הִיוּ
21 מִטֵּיִן דַּעוֹת שְׁלֵהֵן מִדֶּרֶךְ הָאֲמֻצָּעִית כִּנְגַד שְׁתֵּי
22 הַקָּצוֹת²⁷: יֵשׁ דַּעַה שְׂמִטִּין אוֹתָהּ כִּנְגַד הַקָּצֵה
23 הָאֲחֵרוֹן, וְיֵשׁ דַּעַה שְׂמִטִּין אוֹתָהּ כִּנְגַד הַקָּצֵה
24 הִרְאשׁוֹן²⁸, וְזֶהוּ לְפָנִים מְשׁוֹרֶת-הַדִּין²⁹. וּמִצְוִין אֲנוּ
25 לְלַכֵּת בְּדִרְכִּים הָאֵלֹו הַכְּנוּיִים, וְהֵם הַדִּרְכִּים
26 הַטּוֹבִים וְהַיִּשְׁרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִלַּכְתָּ בְּדִרְכֵּיו".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וכשורצים לתקנו ולהעמידו על מתכונתו, כופים אותו לצד שכנגד, ואז הוא מתיישר וחוזר לתיקונו. (5) על אופן זה, על-פי השיטה הזאת. (6) כמו שאמרו חכמינו על מלוו-בריבית: מאמתי היא חזרתם, (להיות כשרים לעדות)? – משקיעו את שטריהם ולא ילוו עוד בריבית אפילו לנכרים (סנהדרין כה:).

בקירוב: כשיתן אדם אשר ידבנו לבו נדבה של אלף זהובים בבית אחת, לא תעלה בידו מידת הנדיבות במעשה הגדול היחיד הזה, כמו שתעלה בידו זה שהתנדב אלף זהובים באלף פעמים – מפני שזה האחרון כפל מעשה הנדיבות אלף פעמים והגיע לו בזה קנין נפש חזק מאד, בעוד שהראשון נפשו התעוררה פעם אחת ולא יספה.

פרק שני

(1) לפעמים הדעה הקיצונית היא הטובה.

ג. ויש דעות שאסור לו לאדם לנהג בהן בפינוניות, אלא יתרחק מן הקצה האחד עד הקצה האחר, והוא גבה לב, שאין דרך הטובה, שיהיה אדם ענו בלבד, אלא שיהיה שפל-רוח ותהיה רוחו נמוכה למאד. ולפיכך נאמר במשה רבנו "ענו מאד", ולא נאמר "ענו" בלבד. ולפיכך צו חכמים: "מאד מאד הוי שפל-רוח". ועוד אמרו⁸, שפל המגביה לבו, כפר בעקר, שנאמר: "ורם לבבך, ושכחת את ה' אלהיך". ועוד אמרו: "בשמתא מאן דאית בה גסות הרוח"⁹, ואפלו מקצתה. וכן הפעם – מדה רעה היא עד למאד, וראוי לאדם שיתרחק ממנה עד הקצה האחר, וילמד עצמו שלא יכעס¹⁰, ואפלו על דבר שראוי לכעס עליו. ואם רצה להטיל אימה על בניו ובני-ביתו, או על הצבור אם היה פרנס, ורצה לכעס עליהם כדי שיחזרו למוטב – יראה עצמו בפניהם שהוא כועס, כדי ליסרם, ותהיה דעתו מושבת בינו לבין עצמו, כאדם שהוא מדמה¹¹ פועל בשעת פעסו, והוא אינו כועס. אמרו חכמים הראשונים: "כל הכועס, כאלו עובד עבודת כוכבים"¹²; ואמרו, שכל הכועס – אם חכם הוא, חקמתו מסתלקת ממנו¹³, ואם נביא הוא, נבואתו מסתלקת ממנו. ובעלי כעס אין חיים¹⁴. לפיכך צו להתרחק מן הכעס, עד שיהיה עצמו שלא ירגיש אפלו לדברים המכעיסים, וזו היא הדרך הטובה. ודרך הצדיקים – הן עלובין ואינן עלובין, שומעים חרפתם ואינם משיבין, עושין מאהבה ושומחים בישוירים¹⁵; ועליהם הפתוב אמר: "ואהביו כצאת השמש בגברתו"¹⁶.

א. חולי הגוף טועמים המר מתוק ומתוק מר. ויש מן החולים מי שמתאנה ותאב למאכלות שאינן ראויין לאכילה, כגון העפר והפחם, ושונא המאכלות הטובים, כגון הפת והבשר – הפל לפי רב החלי. כך בני-אדם שנפשותיהם חולות, מתאנים ואוהבים הדעות הרעות, ושונאים הדרך הטובה ומתעצלים ללכת בה, והיא כבדה עליהם למאד לפי חללים². וכן ישעיהו אומר באנשים הללו: "הוי האמרים לרע טוב ולטוב רע, שמים חשך לאור ואור לחשך, שמים מר למתוק ומתוק למר"; ועליהם נאמר: "העזבים ארחות ישר ללכת בדרך חשך". ומה היא תקנת חולי הנפשות? ילכו אצל החכמים, שהן רופאי הנפשות, וירפאו חללים בדעות שמלמדן אותם, עד שיחזירו לדרך הטובה³. והמפירים בדעות הרעות שלהם ואינם הולכים אצל החכמים לרפא אותם, עליהם אמר שלמה: "חכמה ומוסר אילים בזה"⁴.

(2) השווה דברי רבינו (ב"שמונה-פרקים", פ"ג). (3) כמסופר בירושלמי (תענית פרק א, הלכה א) על אחד שחטא בלשונו (ברכילות ולשון-הרע, כפירוש גליון הש"ס שם) ושלחוהו לרבי חנינא (שהיה רופא נפשות) לרפואתו. אמר לו רבי חנינא: חזור כך ועסוק בתורה – ורפא לו, שנאמר: מרפא לשון עץ החיים (משלי טו, ד), ואין עץ חיים – אלא תורה.

ב. וכיצד היא רפואתם? מי שהוא בעל חמה, אומרים לו להנהיג עצמו, שאם הכה וקלל לא ירגיש כלל; וילך בדרך זו זמן מרבה, עד שתעקר החמה מלבו. ואם היה גבה לב – ינהיג עצמו בבזיון הרבה, וישוב למטה מן הכל, וילבש בלוי סחבות המבזות את לובשיהם, וכיוצא בדברים אלו, עד שיעקר גבה הלב ממנו ויחזר לדרך האמצעית, שהוא דרך הטובה⁴. ולכשיחזר לדרך האמצעית, ילך בה כל ימיו. ועל קו זה יעשה בשאר כל הדעות: אם היה רחוק לקצה האחד – ירחיק עצמו לקצה השני⁵ וינהיג בו זמן רב, עד שיחזר בו לדרך הטובה, והיא מדה בינונית שבכל דעה ודעה.

(4) משל מה הדבר דומה? לחפץ שנתכופף ונתעקם,

(7) אבות פ"ד, ד. (8) סוטה ד, ב. (9) שם, ה, א. בחרם יהא מי שיש בו גאווה. (10) וכן אמרו (תענית ד.) על צורבא מרבנן העלול לכעוס, מפני שתורתו רותחת בו ומרתיחה אותו – שעליו להתרחק מן הכעס ולהרגיל את עצמו להתנהג בנחת ובמתינות, שנאמר: והסר כעס מלבך (קהלת יא, י). (11) מעמיד פנים של כועס ואינו כועס (שבת קה, ב). ויש סוברים: מדמה. (12) זוהר, בראשית ב, טז. וזה לשונו: "והא אוקמוה, שכל הכועס כאילו עובד עבודה-זרה. והגאון ר' חיים הלר מעיר שבתשובת הרשב"ש סימן ש"ע הובא מאמר זה כלשונו ממסכת נדרים כב, א. וכנראה היתה כך הנוסחה לפני רבותינו הראשונים ז"ל. הנוסחה בתלמוד שלפנינו היא: "כל הכועס – כל מיני גיהנום שולטים בו". (13) פסחים סו, ב. (14) שם, קיג,

יִרְבֶּה לוֹ בְּתַקְרֻבָּת²⁷, וְהוּא יוֹדֵעַ שְׁאִינוּ מְקַבְּלִים; וְלֹא
יִפְתַּח לוֹ חֲבִיטוֹת שֶׁהוּא צָרִיךְ לִפְתָּחַן לְמַכְרוֹן, כְּדֵי
לִפְתּוֹתוֹ, שֶׁבְּשִׁבְלִי כְּבוֹדוֹ פֶּתַח, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בּוֹ.
וְאִפְלוּ מִלֵּה אַחַת שֶׁל פִּתּוּי וְשֶׁל גְּנֻבַת־דַּעַת - אֲסוּר,
אֲלֹא שְׂפַת אֲמָת, וְרוּחַ נְכוֹן, וְלִב טָהוֹר מְקַל עֲמָל
וְהוֹנוֹת²⁸.

(23) כדברי חכמינו ז"ל: שלושה, הקב"ה שונאם: המדבר
אחד בפה ואחד בלב וכו' (פסחים קיד:). (24) פנימיותו
כחיצוניותו: כפיו כן לבו, (יומא עב:). וכן אמרו ב"אבות
דרבי נתן", פרק כח: "הא סתריך עליך כגלוי". (25) נעל
מעור בהמה שמתה אינה כל-כך חזקה כנעל של בריאה
שנשחטה. ועוד, משום חשש סכנה, שמה מחמת נשיכת
נחש מתה והארס נבלע בעור (חולין צד:). (26) לא יפצר
בו מאד, שיש בזה משום "גניבת דעת". (27) מנחה
ודורון: "כיבוד" שמכבדים בו את האורחים (שם).
(28) נכלים ומעשי תרמית.

ז. לֹא יֵהָא אָדָם בַּעַל שְׁחֹק וּמַהֲתָלוֹת, וְלֹא עֲצָל
וְאוֹנָן, אֲלֹא שְׂמִיחָ²⁹. כִּף אָמְרוּ חֲכָמִים³⁰: "שְׁחֹק
וְקָלוֹת־רֹאשׁ מְרַגְלִין אֶת הָאָדָם לַעֲרוֹה". וְצוּר, שֶׁלֹּא
יֵהָא אָדָם פְּרוּץ בְּצַחֲקוֹ, וְלֹא עֲצֵב וּמַתְאֲבֵל, אֲלֹא
מְקַבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּסִכָּר פָּנִים יְפוֹת³¹. וְכֵן לֹא יִהְיֶה
בַּעַל נֶפֶשׁ רַחֲבָה³², נִבְהָל לַהוֹן, וְלֹא עֲצֵב וּבִטָּל
מִמְּלָאכָה³³; אֲלֹא בַעַל עֵין טוֹבָה, מְמַעַט בַּעֲסָק³⁴
וְעוֹסֵק בַּתוֹרָה. וְאוֹתוֹ הַמְעַט שֶׁהוּא חֲלָקוֹ, יִשְׁמַח
בּוֹ³⁵. וְלֹא יִהְיֶה בַעַל קִטְטָה, וְלֹא בַעַל קִנְיָא, וְלֹא
בַעַל תַּאֲוָה, וְלֹא רוֹדֵף אַחֵר הַכְּבוֹד. כִּף אָמְרוּ
חֲכָמִים³⁶: "הַקִּנְיָא וְהַתַּאֲוָה וְהַכְּבוֹד מוֹצִיאִין אֶת
הָאָדָם מִן הָעוֹלָם". כָּלָל שֶׁל דָּבָר: יֵלֵךְ בַּמַּדָּה
הַבִּינּוּנִית שֶׁבְּכָל דַּעַה וְדַעַה, עַד שִׁיְהִי כָּל דַּעוֹתָיו
מְכוֹנוֹת בְּאִמְצָעוֹת. וְהוּא שְׁלֵמָה אָמַר: "פִּלְס"³⁷
מַעְגַּל רִגְלֶךָ, וְכָל דְּרָכֶיךָ יִפְנוּ.

(29) הוא "שביל הזהב", הדרך הממוצעת. (30) אבות פ"ג,
יג. (31) שם א, טו. (32) מתלמידי בלעם הרשע: בעל
תאוה ושואף בצע אשר לא ידע שבעה (שם פ"ה, יט).
(33) שאינו דואג כלל לסיפוק צרכיו ומחסר נפשו מן הדברים
ההכרחיים, כאילו אינו מן הישוב. "אין אדם מת אלא מתוך
בטלה" (אדר"ג, יא). (34) ואינו אץ להעשיר (שם פ"ד, י).
(35) זהו העושר האמיתי (אבות פ"ד, א). (36) שם, כא.
(37) מלשון: פלס ומאזני משפט (משל טז, יא). שקול ומדוד
דרכיך שתהיינה מכוונות באמצעותן בלי הכרע לכאן או
לכאן – ואז תצליח.

ב. (15) יומא כג, א. גיטין לו, ב. (16) גם השמש היה מן
העלובים ואינם עולבים, כשהירח בא לפני הקב"ה והציע
שיקטין אחד מהם, מפני שאין שני מלכים משתמשים בכתר
אחד. ולבסוף יצא השמש בגבורתו כגבור מנצח באורו
הגדול (מהרי"ף על "עין-יעקב", שם).

ד. לַעוֹלָם יִרְבֶּה אָדָם בְּשִׁתִּיקָה, וְלֹא יִדְבֹר אֲלֹא או
בְּדָבָר חֲכָמָה¹⁷, או בְּדָבָרִים שֶׁצָּרִיךְ לָהֶם לַחֲיֵי גוֹפּוֹ.
אָמְרוּ עַל רַב, תִּלְמִיד רַבְּנּוֹ הַקָּדוֹשׁ, שֶׁלֹּא שָׁח שִׁתִּיקָה
בְּטָלָה כָּל יָמָיו¹⁸ - וְזוֹ הִיא שִׁתִּית רַב כָּל אָדָם.
וְאִפְלוּ בְּצָרִכִי הַגּוֹף לֹא יִרְבֶּה אָדָם דְּבָרִים. וְעַל זֶה
צִוּוּ חֲכָמִים וְאָמְרוּ¹⁹: "כָּל הַמְרַבֶּה דְּבָרִים מְבִיא
חֲטָא", וְאָמְרוּ: "לֹא מְצָאִי לַגּוֹף טוֹב, אֲלֹא
שִׁתִּיקָה". וְכֵן בְּדָבָרֵי תוֹרָה וּבְדָבָרֵי חֲכָמָה יִהְיֶה דְּבָרֵי
הָאָדָם מְעַטִּים וְעִנְיָנִים²⁰ מְרִבִּים. וְהוּא שֶׁצִּוּוּ
חֲכָמִים וְאָמְרוּ: "לַעוֹלָם יִשְׁנֶה אָדָם לְתַלְמִידֵי דֶרֶךְ
קִצְרָה"²¹. אֲבָל אִם הָיוּ הַדְּבָרִים מְרִבִּין וְהַעֲנָן מוֹעֵט
- הָרִי זֶה סְכָלוֹת, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "כִּי בֹא הַחֲלוֹם בְּרַב
עֲנָן, וְקוֹל כְּסִיל בְּרַב דְּבָרִים".

(17) כמאמרם ז"ל: "כל פטטיא בישין, ופטטיא דאורייתא
טבין" (ירושלמי, ברכות פ"ט, ה"ה) – כל הפטפוטים רעים
הם, רק פטפוטים בדברי תורה טובים. (18) יומא יט, ב.
ב"תשובות הגאונים" בסוף ספר "נהרות דמשק" קע"ח,
מנויים עשרה דברי חסידות שרב נהג בהם, וזו אחת מהם
(הגהת הר"ל). וראוי לציין שגם בפירושו למשנה (אבות
פ"א, יז) מייחס רבינו ז"ל מידה זו לרב. (19) שם.
(20) התוכן שלהם. (21) פסחים ג, ב - ולא באריכות לשון
המטרידה ומבלבלת.

ה. סִיג לַחֲכָמָה - שִׁתִּיקָה²². לְפִיכָף לֹא יִמָּהַר לְהַשִּׁיב
וְלֹא יִרְבֶּה לְדַבֵּר; וְיִלְמַד לְתַלְמִידִים בְּשׁוּבָה וְנַחַת,
בְּלֹא צַעֲקָה וּבְלֹא אַרְיִכוֹת לְשׁוֹן. הוּא שֶׁאָמַר שְׁלֵמָה:
"דְּבָרֵי חֲכָמִים בְּנַחַת נִשְׁמָעִים".

(22) אבות ג, יג.

ו. אֲסוּר לֹאָדָם לְהִנְהִיג עֲצָמוֹ בְּדָבָרֵי חֲלָקוֹת וּפִתּוּי.
וְלֹא יִהְיֶה אֶחָד בִּפְהָ וְאֶחָד בְּלִבָּ²³, אֲלֹא תוֹכוֹ כְּפָרִי²⁴,
וְהַעֲנָן שֶׁבֶלֶב הוּא הַדָּבָר שֶׁבִּפְהָ. וְאֲסוּר לַגִּבּוֹר דַּעַת
הַבְּרִיּוֹת, וְאִפְלוּ דַּעַת הַנִּכְרִי. בִּיּוֹצֵד? לֹא יִמְכֹּר לְנִכְרִי
בְּשׁוֹר נִבְלָה בְּמָקוֹם בְּשׁוֹר שְׁחוּטָה, וְלֹא מְנַעַל שֶׁל
מִתָּה²⁵ בְּמָקוֹם מְנַעַל שֶׁל שְׁחוּטָה. וְלֹא יִסְרֶה²⁶
בְּחִבְרוֹ שִׁיאֲכַל אֲצִלוֹ, וְהוּא יוֹדֵעַ שְׁאִינוּ אוֹכֵל; וְלֹא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ב כ"ט אלול תשע"ח

יום ראשון כ"ב אלול ה'תשע"ח

הלכות נזירות

פרק רביעי

(1) זמן תגלחת טהרה עם מלאת ימי נזרו, שאין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום, דין האומר: הריני נזיר יום אחד לפני מיתתי, או ביום שכן דוד בא, שלמו ימי נזירותו ולא גילח, כל דקדוקי נזירות עליו, נזיר שנזר ודימה שאינו נזיר ונהג היתר בנזירותו, ונודע לו שנדרו נדר, מאימתי הוא מונה ימי נזירותו, שהבעל מפיר נזירות אשתו בתגלחת הטומאה ולא לפני תגלחת טהרה.

1 א. האומר: הריני נזיר - הרי זה מגלח תגלחת
2 טהרה² יום אחד ושלושים³, ואם גלח ביום שלשים
3 - יצא. אמר: הריני נזיר שלשים יום - אינו מגלח
4 אלא ביום אחד ושלושים³.

(2) שהיא במלאת ימי נזרו, בנגוד לנזיר שנטמא, שהוא סותר את מנין נזירותו, ומגלח תגלחת טומאה ביום השביעי לטומאתו, כמבואר לקמן פ"ו, ה"א. (3) שסתם נזירות שלשים יום, והוא מתגלח לאחר מלאת ימי נזרו (משנה בנזיר טז, וכן בגמרא שם ה: על-פי רב מתנה). (4) שם, שמקצת היום ככולו, ונעשה כאילו גילח ביום שלשים ואחד (נזיר ה: וברש"י). (5) הואיל ופירש: שלשים יום, נעשה כאילו אמר שלשים יום שלמים, ואין אומרים בו מקצת היום ככולו (שם, ובתוספות דיבור-המתחיל: תנן, הריני נזיר). וכתב רבינו בפירושו למשנה נזיר פ"ג, מ"א: "כשתשמע לשון גילוח, הבן ממנו הבאת הקרבנות (=הקודמת לגילוח) בלשון התורה".

5 ב. מי שגזר שתי נזירות - מגלח את הראשונה
6 ביום אחד ושלושים, ואת השנייה ביום אחד
7 ושלושים⁶. ואם גלח את הראשונה יום שלשים -
8 מגלח את השנייה יום שלשים⁷, ואם גלח יום תשעה
9 וחמשים - יצא; שיום שלשים עולה לו אף למנין
10 נזירות שנייה⁸.

(6) שכשגילח את הראשונה ביום שלשים ואחד נגמרה הנזירות, ומתחלת נזירות שניה בו ביום, כאדם המקבל נזירות בחצי יום, שעולה לו אותו חצי יום ליום שלם, נמצא שביום ששים כלתה הנזירות השניה, ומגלח למחרתו כדון (תוספות לנזיר ה:). (7) שהוא יום שלשים ואחד לנזירותו השניה. (8) נמצאו שלשים יום של הנזירות השניה, כלו ביום חמשים ותשעה, וכבר אמרנו בהלכה הקודמת, "אם גילח ביום שלשים - יצא" (משנה נזיר טז).

11 ג. האומר: הריני נזיר, ונזיר פשיהיה לי בן⁹,
12 והתחיל נזירות שלו ואחר כך נולד לו בן - משלים
13 את שלו¹⁰ ואחר כך מונה את של בנ¹¹. אמר: הריני

נזיר פשיהיה לי בן, ונהריני נזיר בך וכך יום¹²,
14 והתחיל בנזירות שלו ואחר כך נולד לו בן¹³ - פוסק
15 נזירות שלו ומונה את של בנ¹⁴, ואחר כך חוזר
16 ומשלים את שלו¹⁵, ונהרי שתיהן בנזירות אחת¹⁶.
17 לפיכך¹⁷, אם נטמא בתוך נזירות של בנ¹⁸ - סותר
18 הפל¹⁸; נטמא אחר נזירות בנ¹⁹, כשהתחיל להשלים
19 נזירותו - אינו סותר אלא עד נזירות בנ¹⁹. ובכמה
20 ימים משלים את שלו? אם נשאר מנזירותו כשנולד
21 הבן שלשים או יותר²⁰ - מונה נזירות בנ²¹ ומשלים
22 הימים שנשארו מנזירותו²¹; ואם נשארו מנזירותו
23 פחות משלושים²² - מונה שלשים אחר נזירות בנ²⁴;
24 שאין בין תגלחת לתגלחת פחות משלושים יום²³.
25

(9) שקיבל עליו נזירות נוספת לכשילד לו בן. (10) תחילה, ומגלח ומביא את קרבנותיו. (11) ומגלח בסופה (משנה נזיר יג:). וכתב הרשב"י: כל זה כשכבר התחיל למנות את שלו, אבל אם לא התחיל למנות את שלו עד שנולד לו בן, מקדים איזו מהן שירצה. (12) כאן הקדים נזירות של בנ¹² לנזירות שלו. (13) ולא הספיק לגמור את שלו. (14) ומגלח ומביא קרבנותיו. (15) ומגלח, ואם לא נשאר לו שלשים יום, עליו למנות שלשים יום, כמבואר בסוף ההלכה. (16) שהרי פוסק בנזירות שלו ומונה את של בנ¹⁶, כאילו היה הכל נזירות אחת (משנה שם יג:). ולדעת התוספות שם יג. דיבור-המתחיל הריני נזיר כשיהיה לי בן, אחר שהשלים את של בנ¹⁶, אינו מגלח אלא משלים נזירות שלו ואח"כ הוא מגלח פעם אחת על שתיהן, ומביא שתי מערכות קרבנות, אחת לשל בנ¹⁶ ואחת לשלו. אבל אינו מגלח תיכף אחר שהשלים נזירות בנ¹⁶, שאם כן לא יוכל לגלח על שלו, שלא נשארו לו שלשים יום, ו"אין בין תגלחת לתגלחת פחות משלושים יום". (17) הואיל והן נזירות אחת. (18) גם את שלו (שם יד. כרבי יוחנן). (19) שהרי כבר השלים את נזירות בנ¹⁹ וגילח עליה. וממילא אינו סותר גם את מה שמנה בתחילה לשלו, שכיון שאינו סותר מה שלפניו, אינו סותר מה שלפני פניו (רדב"ז) וראה לקמן בבאורנו אות כב. והראב"ד חולק, ולדעתו הרי הוא סותר את כל מה שמנה לנזירות שלו, אפילו מה שהתחיל למנות לפני נזירות בנ¹⁹. (20) כגון שנזירות שלו היתה נזירות מרובה. (21) ומגלח. (22) כגון שנזיר נזירות סתם, והתחיל למנות עשרה ימים ונולד לו בנ²². (23) שאין גידול שיער פחות משלושים יום. וכלשון המשנה שם טו. "שאינ תגלחת פחות משלושים יום". ובזה יובנו דברי רבינו לעיל: ש"אינו סותר אלא עד נזירות בנ²³", מכיון שעליו למנות אחרי נזירות בנ²³ שלשים יום, הרי זו חשובה נזירות בפני עצמה, ודי לו אם יסתור הימים שאחרי נזירות בנ²³, ולא את הימים שמנה לפניו (רדב"ז).

26 ד. פיצד? האומר: הריני נזיר פשיהיה לי בן, ונהריני
27 נזיר מאה יום, והתחיל בנזירות שלו ונולד לו בן²⁴;
28

עשרה ימים שאינם ראויים לתגלחת, על-כרחו מונה שלשים ימים רצופים מעכשיו וחזור ומונה הנזירות שנדר לאחר עשרים. אבל התוספות שם יג: דיבור-המתחיל חדא, סיכמו שהואיל ועשרה ימים האחרונים אינם ראויים להצטרף עם העשרים הראשונים, ודאי נודר זה נתכוון להניח עשרים יום הראשונים פנויים, להיות מותר בהם ביין ובתגלחת ולהטמא למתים, ולאחר עשרים יום להתחיל בנזירות הראשונה שקיבל עליו לאחר עשרים יום, ואחרי שימנה שלשים יום רצופים, יגלח, ויחזור וימנה נזירות שניה שלשים יום רצופים. ומה שנדר: "והריני נזיר מעתה", כאילו אמר: אני מקבל מעכשיו עוד נזירות, שתתחיל לאחר גמר הנזירות הראשונה, כמבואר בתוספות שם, דיבור-המתחיל בעי רבא.

ח. אָמַר: הֲרִינִי נְזִיר לְאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם³⁸, וְחָזַר וְאָמַר: הֲרִינִי נְזִיר עוֹלָם מֵעַתָּה³⁹ - לֹא חָלָה עָלָיו נְזִירוֹת שֶׁנִּדְרָ בְּרֵאשׁוֹנָה⁴⁰.

(38) סתם נזירות, שהיא שלשים יום. (39) ונזיר עולם אינו מגלח בסוף שלשים, אלא אם הכביד שערו מקל בתער משנים-עשר חודש לשנים-עשר חודש, כמבואר לעיל פ"ג, הי"ב. נמצא שלא יוכל לנהוג נזירותו שלאחר עשרים יום, שהרי אסור הוא בגילוח במלאת שלשים ימי נזרו, מחמת נדר נזירותו לעולם. (40) שמיד חלה עליו נזירותו השניה והרי הוא נזיר עולם, ושוב לא יוכל לנהוג נזירותו שנדר בראשונה, שהרי אסור הוא בגילוח כאמור, ואין אומרים לא תחול עליו נזירות עולם עד אשר יגמור נזירותו הראשונה, כי הואיל ונזירות ישנה בשאלה לחכם, אנו רואים את הנזירות שלאחר עשרים יום כאילו אינה, וכשאמר: הריני נזיר עולם מעתה, היה בדעתו שתחול מיד, ועל נזירות שלאחר עשרים, ילך אצל חכם ויתירנו, והרי היא כאילו אינה קיימת, ומכיון שהתחילה נזירותו השניה לחול בעשרים יום הראשונים - שוב אין לה הספק, והראשונה אינה יכולה לחול עוד (נזיר יד. בעיה שנפשטה בדרך "אם תמצא לומר", וכפירוש הכסף-משנה).

ט. וְכֵן אִם אָמַר: הֲרִינִי נְזִיר שְׁמִשּׁוֹן לְאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם⁴¹, וְחָזַר וְאָמַר: הֲרִינִי נְזִיר מֵעַתָּה⁴² - אֵינוֹ מְגַלֵּחַ לְנִזְיֹרוֹת זֶה שֶׁנִּדְרָ בְּאַחֲרוֹנָה⁴³.

(41) ונזיר שמשון אינו מתגלח לעולם, ואינו שותה יין כל ימיו, ומותר להטמא למתים (לעיל פ"ג, הי"ד). (42) סתם נזירות, שהיא שלשים יום. (43) אבל אסור הוא לשתות יין, וכל חומרי נזיר עליו בעשרים ימים הראשונים, אלא שאינו מגלח בסוף נזירותו שנדר באחרונה, כי לאחר עשרים יום חלה עליו נזירות שמשון, ונזיר שמשון אינו מגלח, ואין אומרים מכיון שחלה עליו נזירותו שנדר באחרונה, שוב לא תיפסק, ויגלח בסוף שלשים, ואחריה יתחיל בנזירות שמשון, כי נזירות שמשון אינה בשאלה (לעיל פ"ג, הי"ד), ומכיון ששלמו העשרים יום, מיד היא חלה ושוב אינו יכול לגלח (שם, בעיה שלא נפשטה), ופסק רבינו להחמיר. ואע"פ שהלכה היא: "ספק נזירות להקל" (לעיל פ"ב, הי"ז)? - בנזירות שמשון, שאין בה שאלה לחכם, ספיקה להחמיר (כסף-משנה). וב'לחם משנה' נימק הטעם, שנזירות שמשון ספיקה להחמיר, כי כל הטעם שספק נזירות להקל הוא, מפני

אם נשאר מן המאה שנדר שלשים יום²⁵ או יתר כשנולד הבן - לא הפסיד כלום, שהרי פוסק נזירות שלו ומתחיל ומונה של בנו, ומגלח ומביא קרבנותיו, ומשלם השלשים או יתר שנשארו מנזירותו, ומגלח לנזירותו; ואם נשאר מן המאה פחות משלשים - סותר עד שבעים²⁶.

(24) והרי עליו להפסיד נזירותו שלו, ולמנות תחילה של בנו. (25) כגון שנולד הבן ביום השבעים למנין נזירות שלו. (26) ומונה שלשים יום ומשלם עד מאה (משנה נזיר טו.). ושם הנוסח: "סותר שבעים". וכבר העירו התוספות שם יג: שזוהי גירסא משובשת. ויתכן, שרבינו גורס שם: "סותר עד שבעים" (תוספות יו"ט שם).

ה. פִּיצַד? נוֹלַד הַבֵּן בְּיוֹם שְׁמוֹנִים - מוֹנֶה שֶׁל בְּנוֹ²⁷ וּמְשַׁלֵּם אֶת שֶׁל בְּנוֹ וּמְגַלֵּחַ, וּמֵתַחֵיל לְמִנּוֹת מֵאַחֵר הַתְּגַלְחַת שְׁלֹשִׁים יוֹם²⁸. וְנִמְצָא מִפְּסִיד מִקֵּדֶם הַנּוֹלַד עֲשָׂרָה יָמִים, שֶׁהֵם מִיּוֹם שְׁבַעִים עַד הַנּוֹלַד. וְכֵן כָּל פִּיצוּצַ בְּזָה²⁹.

(27) שלשים יום, שהם ימי סתם נזירות. (28) שאין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום. (29) כמו שאמרו בירושלמי (נזיר פ"ב, ה"י) "נולד ביום שמונים, סותר עשרה. נולד ביום תשעים, סותר עשרים". והכוונה שהוא מפסיד כל מה שמנה לאחר שבעים יום.

ו. הָאוֹמֵר: הֲרִינִי נְזִיר לְאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם³⁰, וְחָזַר וְאָמַר: הֲרִינִי נְזִיר מֵעַתָּה מָאָה יוֹם³¹ - מוֹנֶה עֶשְׂרִים יוֹם³² וּפּוֹסֵק³³, וּמֵתַחֵיל לְמִנּוֹת שְׁלֹשִׁים, שֶׁהִיא הַנְּזִירוֹת שֶׁנִּדְרָ לְאַחַר עֶשְׂרִים, וְאַחֵר הַשְּׁלֹשִׁים מְגַלֵּחַ תְּגַלְחַת טְהָרָה וּמְבִיא קֶרְבָּנוֹתָיו, וְחָזַר וּמוֹנֶה שְׁמוֹנִים יוֹם כְּדִי לְהַשְׁלִים הַמָּאָה שֶׁנִּדְרָ בְּסוֹף, וּמְגַלֵּחַ וּמְבִיא קֶרְבָּנוֹתָיו³⁴.

(30) סתם נזירות, שהיא שלשים יום. (31) נמצא שקיבל עליו שתי נזירות, אחת של מאה - והיא הראשונה שחלה עליו מעכשיו, והשניה שהיא של שלשים, העומדת לחול עליו מיד לאחר עשרים יום. (32) לנזירות המאה. (33) ואינו מגלח. (34) נזיר יד. בברייתא.

ז. אָמַר: הֲרִינִי נְזִיר לְאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם, וְהֲרִינִי נְזִיר מֵעַתָּה³⁵ - מוֹנֶה שְׁלֹשִׁים יוֹם³⁶ וּמְגַלֵּחַ תְּגַלְחַת טְהָרָה, וְחָזַר וּמוֹנֶה שְׁלֹשִׁים יוֹם אַחֲרֵים, וְהִיא הַנְּזִירוֹת שֶׁנִּדְרָ לְאַחַר עֶשְׂרִים. שֶׁאֵם תֹּאמַר: מוֹנֶה עֶשְׂרִים וּפּוֹסֵק, מוֹנֶה שְׁלֹשִׁים וּמְגַלֵּחַ - נִשְׁאָרוּ מְנִזְיֹרוֹת שֶׁהִתְחִיל בָּהֶם עֲשָׂרָה יוֹם בְּלִבְדּוֹ, וְאֵין בֵּין תְּגַלְחַת טְהָרָה לְתְּגַלְחַת טְהָרָה לְעוֹלָם פְּחוֹת מְשַׁלְשִׁים יוֹם³⁷.

(35) נמצא קיבל עליו שתי נזירות, כל אחת של שלשים יום. (36) מעכשיו. (37) שפחות משלשים יום אין בהם כדי "גידול שער" לקיים בו מצות תגלחת, כמבואר שם מד. וכן שנינו שם טו. "שאינ תגלחת פחות משלשים יום" (נזיר יד.). וסובר רבינו, הואיל ולא נשארו מהנזירות הראשונה אלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב"אני מאמין" "אחכה לו בכל יום שיבוא", הרי שלא נמצא נוסח זה ברמב"ם לא בספר הי"ד, ולא בפירושו המשניות, אלא שכך הודפס בסידורים. ועוד יש לומר, שהרי "הדבר ספק אם יבוא בשבת ויום-טוב או לא יבוא", והלא אליהו הנביא יבוא קודם ויתרץ קושיות כו' ויכול שיבוא בערב שבת ויו"ט שלפני-זה ויפתור הספק ויכול בן דוד לבוא.

(על-פי 'לקוטי שיחות' חלק כ"ג עמוד 394)

(45) שמא היום יבוא משיח בן דוד. (46) משום איסור תחום בשבת, "שהיוצא חוץ לתחום המדינה (=העיר) בשבת - לוקה" (הל' שבת פכ"ז, ה"א) וספק הוא, אם יש איסור תחומין למעלה מעשרה טפחים, או אין איסור תחומין למעלה מעשרה (עירובין מג.). (47) שהוא שבת או יו"ט. (48) נזיר ח. (49) בימי החול. (50) ואע"פ שגם בימי החול אינו אלא ספק אם יבוא, בכל זאת אין אומרים בזה: ספק נזירות להקל, כי "ביום שבין-דוד בא" - משמעו ביום שהוא ראוי לבוא מצד הדין, כפירוש 'רבינו תם' בתוספות לעירובין מג: ד"ה ואסור לשחות (מעשה רוקח). (51) אם יבוא או לא יבוא. (52) עירובין מג: שלא אמרו: ספק נזירות להקל אלא בתחילת תחולת הנזירות. אבל אם כבר חלה עליו, אינה נפקעת מספק, כמבואר בנזיר ח. ולעיל פ"ג, הי"ז בענין "הריני נזיר מלוא הקופה", ובביאורנו שם אות עט. וכתב ה"קריית ספר" שגם בדין זה אינו אלא אסור לשחות יין אבל אינו לוקה, שאם לא בא עדיין בן דוד, הוברר הדבר למפרע, שלא עבר כלום.

יב. נזיר ששאלו ימי נזירותו ולא גלח תגלחת 12 טהרה⁵³ - הרי זה אסור לגלח ולשתות יין ולהטמא 13 למתים פשהיה מקדם, וכל דקדוקי נזירות עליו. 14 ואם גלח או שתה יין או נטמא - לוקה⁵⁴. 15

(53) שלא הביא עדיין קרבנותיו, שעליהם הוא מגלח, אבל כל שהביא קרבנותיו ולא גלח ראשו, אין תגלחתו מעכבת, כמבואר לקמן פ"ח, ה"ה (לחם-משנה). (54) נזיר טו. שנאמר (במדבר ו, ו) "כל ימי הזירו לה", על נפש מת לא יבא" - לרבות ימים שאחר מלאת, כימים שלפני מלאת. וכן לענין יין ולענין גילוח - בכולם נאמר: "כל ימי" - לרבות ימים שלאחר מלאת כימים שלפני מלאת (שם יד:).

יג. מי שנזיר בנזיר ודמה⁵⁵ שאינו נזיר⁵⁶, והיה נוהג 16 היתר בנזירו ושתה יין⁵⁷, ולאחר זמן שאל לחכם 17 והורהו שהוא נזיר ושהוא חייב בנזירותו⁵⁸ - הרי זה 18 מונה משיעה שנזיר⁵⁹. ומדברי סופרים⁶⁰, שנינהג 19 אסור פיקמים שנהג בהן היתר⁶¹. 20

(55) וחשב. (56) שנדמה לו, שאותה לשון שקיבל עליו נזירות - אינה לשון נזירות. (57) דקדק רבינו לנקוט: ושתה יין, שאינה סותרת את נזירותו (ראה לקמן פ"ו, ה"א), אבל אם גלח, גילוחו סותר שלשים יום, ואפילו גילוחו באונס, כמבואר שם, וכן אם נטמא אפילו באונס - סותר הכל (שם ה"ג). (58) שיש בלשון קבלתו, לשון נזירות. (59) כל הימים שעבר בהם עולים לו לימי נזירותו (משנה

שארין אדם מכניס נפשו לספק נזירות, שספיקה חמור מוודאה, שוודאי נזיר מגלח ומביא קרבן, וספק נזיר אינו מגלח, שאינו ראוי להביא קרבנותיו, משום ספק חולין לעזרה (ראה נדרים יט:), אבל נזירות שמשון, שגם בוודאה אינו מגלח לעולם, נמצא שאין ספיקה חמור מוודאה, וממילא הולכים בה להחמיר, כשם ש"סתם נדרים להחמיר" (שם יח:, ובהל' נדרים פ"ב, ה"ז). וכן הדברים מוכחים בסוגיית הש"ס נדרים יט:.

1 י. מי שאמר: הרי אני נזיר יום אחד לפני מיתתי - 2 הרי זה אסור לשתות יין ולהטמא ולגלח לעולם⁴⁴.

(44) שמא ימות למחר ונמצא שהוא נזיר היום, וכל דקדוקי נזירות עליו. ודבר זה נלמד ממה שאמרו (נדרים ג:): האומר: לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר, הרי זה נזיר מיד, שמא ימות עתה (ראה לעיל פ"א, ה"ד), אף כאן יש לחוש שמא ימות למחר, אלא שבדין הקודם אינו חייב אלא נזירות אחת ואח"כ הוא מותר בכל, ואילו בדין שלפנינו הרי זה אסור לשתות יין וכו' לעולם, שמא ימות למחר (רדב"ז). וכתב ה"קריית ספר" שבדין שלפנינו, אינו אלא אסור לשתות יין, אבל אינו לוקה, שהרי זה התראת ספק, שמא יחיה למחר נמצא שלא עבר כלום, ואין לוקים על התראת ספק.

3 יא. האומר: הריני נזיר ביום שבין דוד בא בו, אם 4 בחל נדר - הרי זה אסור לעולם⁴⁵; ואם בשבת או 5 ביום טוב נדר - אותה שבת או אותו יום טוב מותר, 6 מכאן ואילך אסור לעולם. שהדבר ספק אם יבוא 7 בשבת או ביום טוב או לא יבוא⁴⁶, והואיל והוא 8 ספק - ביום שנזיר⁴⁷ לא חלה עליו נזירות, שספק 9 נזירות - להקל⁴⁸, מכאן ואילך⁴⁹ חלה עליו נזירות⁵⁰, 10 ושתה הבאה שהיא ספק⁵¹ אינה מפקעת נזירות 11 שחלה עליו⁵².

~ נקודות משיחות קודש ~

"האומר הריני נזיר ביום שבין דוד בא בו, אם בחול נדר - הרי זה אסור לעולם כו'".

הטעם הפנימי שלמדים יום ביאת המשיח מנזיר, הוא שענין הנזירות בכלל הוא ההרחקה והפרישות היתירה מענייני העולם המביאה על האדם שלימות וקדושה מיוחדים, ושלימות זו של קדושת נזירות תהיה לעתיד-לבוא שאז יהיו ישראל "פנוין בתורה וחכמתה... ובאותו הזמן לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות... ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד" וכל אחד ואחד מישראל יהי' "קדוש ישראל", וכמאמר הנביא "ואקים מבניכם לגביאים ומבחרים לנזירים, וכתוב "אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם".

(על-פי 'לקוטי שיחות' חלק כ"ח עמוד 32)

~ נקודות משיחות קודש ~

"שהדבר ספק אם יבוא בשבת ויום-טוב".

ועל מה ששאלו, איך עולה הדבר בקנה אחד עם הנוסח

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ג אלול - ספר הפלאה - הלכות נזירות קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְנִזְרָק דָּמָה, וְאַחַר כֵּן שָׁמַע בְּעֵלָה, אִף עַל פִּי שְׁעָדִין
 לֹא גִלְחָה - אֵינּוּ יָכוֹל לְהַפְרֵם.⁷⁶ וְאִם קָדָם זְרִיקָה -
 הָרִי זֶה יִפְרֵם.⁷⁷ בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?⁷⁸ בְּתַגְלִלַת
 טְהִירָה;⁷⁹ אֲבָל בְּתַגְלִלַת טְמֵאָה.⁸⁰ יִפְרֵם אִף עַל פִּי
 שְׁקָרָבוּ הַקְּרִבָּנוֹת שֶׁל תַּגְלִלַת טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא
 עֲדִין צְרִיקָה לְמִנּוֹת נְזִירוֹת אַחֲרֶיהָ.⁸¹

(75) שעליה להביא שלש בהמות, כמבואר לקמן פ"ח, ה"א.
 (76) את נדר נזירותה, ועליה להביא את שאר קרבנותיה
 ולהתגלח כדין. ואין אומרים יפר את נדרה משום עינוי נפש,
 כי לאחר שנוזק הדם יכולה היא לשתות יין (לקמן פ"ח,
 ה"ה) ואין כאן שום עינוי נפש. (77) שעדיין אסורה היא
 בשתיית יין, ומיפר אדם נדרי אשתו משום עינוי נפש (משנה
 נזיר כח). ולקמן פ"ט, ה"ט יתבאר מה תעשה בקרבנותיה
 שהפרישה לפני ההפרה. (78) שאין הבעל יכול להפר
 אחרי זריקת דם הקרבן. (79) שהיא מתגלחת אחרי נזירות
 שמנתה בטהרה. (80) שנטמאה וסתרה את כל מנין
 נזירותה, ועליה להתגלח ולהקריב קרבנותיה, ולהתחיל
 למנות נזירות חדשה. ראה לקמן פ"ו, ה"ג. (81) ויכול
 בעלה לומר: "אי־אפשי באשה מנוולת" כלומר, מעונה
 ומנועה משתיית יין (משנה שם).

יום שני כ"ג אלול ה'תשע"ח

פרק חמישי

(1) מיני הגפן האסורים על הנזיר, שלוקה שש מלקיות על
 התראה אחת, נזיר שהעביר על ראשו סם המסיר את השיער
 ביטל מצות "גדל פרע", נזיר שנטמא למת פעמים הרבה
 אימתי אינו לוקה אלא אחת, המטמא את הנזיר מי מהם
 לוקה, כמה מלקיות לוקה הנזיר שטימא עצמו.

א. שלשה מינין אסורין לנזיר: הטמאה,²
 והתגלחת,³ והיוצא מן הגפן,⁴ בין פרי בין פסלת
 פרי.⁵ אכל השכר של תמרים או של גרוגרות⁶
 וכיוצא בהן - מתיר לנזיר.⁷ ושכר זה שנאסר עליו
 בתורה,⁸ הוא השכר של תערובת היין.⁹

(2) להטמא למת, ככתוב (במדבר ו, ו) "כל ימי הזירו... על
 נפש מת לא יבוא". (3) לגלח שער ראשו, ככתוב (שם ה)
 "תער לא יעבור על ראשו". וראה להלן ה"א. (4) ככתוב
 (שם, ד) "מכל אשר יעשה מגפן היין... לא יאכל".
 וכמבואר בסמוך ה"ב. (5) כגון חרצני הענבים וקליפותיהם,
 כמבואר בהלכה הבאה, וכן ענבים שהתליעו, כמבואר בנזיר
 לד, ב. (6) תאנים מיובשות. (7) שאינו יוצא מן הגפן.
 (8) שם, ג: "מיין ושכר יזיר". (9) משקה שיין מעורב בו
 כשיעור הנזכר בסמוך ה"ד. אולם לדברי אונקלוס (שם) שכר
 - הוא יין ישן. וכן מפרש רש"י שם. "שהיין משכר כשהוא
 ישן". וראוי להעיר שב'ספרי' שנינו: "רבי אלעזר הקפר
 אומר: יין - זה מזוג (במים), שכר - זה חיי".

ב. היוצא מן הגפן פיצד? נזיר שאכל פזית מן
 הפרי, שהוא ענבים, לחים או יבשים¹⁰ או בסרי,¹¹
 או שאכל פזית מפסלת הפרי, שהיא הזגין, והם

בנזיר לא:), שהרי אונס היה, שחשב שאינו נזיר, וכל זה
 מדין תורה. (60) החכמים, שהיו נקראים סופרים על שם
 שהיו סופרים כל האותיות שבתורה (קידושין ל). ובירושלמי
 שקלים (פ"ה, ה"א) אמרו: "מה תלמוד-לומר סופרים (דברי
 הימים-א, ב, נה)? אלא שעשו את התורה ספורות ספורות"
 מניין ומספר לכל הלכה, כגון: חמשה לא יתרומו: חמשה
 דברים חייבים בחלה. ועזרא הכהן היה נקרא סופר (עזרא
 ז, ו) "כשם שהיה סופר בדברי תורה (=מנה אותיותיה), כך
 היה סופר בדברי חכמים" (ירוש' שם), למנות ההלכות
 כנ"ל. (61) ברייתא נזיר לב.

יד. פיצד? הרי שנדר שלשים יום, ונהג החר בנדרו
 עשרה ימים, ונהג אסור עשרים יום, ולאחר
 השלשים שאל לחכם ואמר לו - הרי זה מונה
 עשרה ימים מיום ששאל, כנגד העשרה שנהג בהן
 החר. ואם שתה או גלח או נטמא בעשרת ימים
 האלו - מפין אותו מפת מרדותו.⁶²

(62) על שמרד ועבר על דברי חכמים, אבל אינו לוקה מלקות
 ארבעים. שמן התורה, כבר הושלמה נזירותו והותר בכל.
 והשווה פירוש המשנה לרבינו, בנזיר שם: "לפי שהיה
 באותו הזמן (שנהג החר) טועה, והיה סבור שלא חל עליו
 הנדר".

טו. במה דברים אמורים⁶³? בנזירות מועטת⁶⁴; אבל
 בנזירות מרבה - דיו שנהג שלשים יום בנזירותו,⁶⁵
 אף על פי שעבר על נזירותו המרבה כל ימיו.⁶⁶ ואם
 לא נהג אסור בעצמו - אין נזקקין לו כלל.⁶⁷

(63) שינהוג איסור כמנין הימים שנהג בהם החר.
 (64) שהיא בת שלשים יום. (65) נדרים כ. וכן בתוספתא
 שם פ"א, מ"א. (66) כגון שנזר מאה יום, וזילזל בכולם,
 דיו שינהוג איסור שלשים יום בלבד. (67) אין החכמים
 נענים לו, להתיר לו את נדרו, אפילו אם מצא הנזיר פתח
 חרטה להתיר לו (נדרים כ.).

טז. כל בית דין שנזקקין לזה⁶⁸ וכיוצא בו,⁶⁹
 ומודיעין לאלו שמזלזלין בנדרים שאין חיבין מן
 התורה,⁷⁰ או שיעור להן להקל,⁷¹ או שיפתחו להן
 פתח⁷² - מנדין אותו⁷³ בית דין ההדיוט.⁷⁴

(68) להתיר לו נדרו. (69) שנדר נדר גמור ונהג בו החר
 (ראה ר"ן לנדרים שם, דיבור-המתחיל ולענין הלכה).
 (70) שמודיע שאין נדרו חמור, ואינו אלא מדברי חכמים,
 כגון אלה המנויים בהל' נדרים פ"ב, ה"ב-יג. (71) שאומר
 לו: אין זה נדר ומותר לך, במקום לומר לו שלא ינהג מנהג
 זה בנדרים ולגזור בו, כמבואר שם. (72) חרטה, וע"י כך
 הם מתכוונים לעשות את נדרו "נדר בטעות" ולהתיר לו.
 (73) מרחיקים אותם מן הקהל, ואומרים, שהם בשמתא, ראה
 הל' תלמוד-תורה פ"ז, ה"ב. (74) נדרים כ. ובכתי'
 התימנים: מנדים את אותו בית-דין ההדיוט.

יז. האשה שנדרה בנזירות, ושלמו ימי הנזירות
 והביאה קרבנותיה, ונשחטה אחת מן הבהמות⁷⁵

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לימד על איסורי נזיר שהם מצטרפים זה עם זה" (נזיר לז:). ולענין הפסקות בשתיה: אם שהה מתחילה ועד סוף כדי שתיית רביעית (שתיה בנחת. כפירוש הרדב"ז שם) מצטרפות, ואם לאו אין מצטרפות, כלשון רבינו בהל' מאכלות אסורות פי"ד ה"ט, והשווה שם פ"ד, ה"טז.

ד. דבר המפר אינו מצטרף לדבר האסור²⁸ בנזיר. ¹⁴
פיצד? זין שנתערב בדבש, אף על פי שטעם הכל ¹⁵
טעם זין, ושתיה מן התערבת, וכן הצמוקין²⁹ שדרסן ¹⁶
עם הגרוגרות, וטעם הפל טעם צמוקין, ואכל מן ¹⁷
התערבת - אינו לוקה; עד שיהיה מדבר האסור ¹⁸
בתערבת פזית בכדי שלש ביצים³⁰ ואכל כשלש ¹⁹
ביצים³¹, כשאר האסורין השוים בכל אדם³², כמו ²⁰
שפארנו בהלכות מאכלות אסורות³³. ²¹

(28) להשלים לכשיעור, כזית או רביעית. (29) ענבים מיובשות. (30) שאם יאכל מהתערובת כשלש ביצים, אי אפשר שלא יאכל כזית מן האיסור. (31) נמצא שאכל את האיסור בהפסקות, כזמן אכילת שלש ביצים, ומצטרפות האכילות לשיעור אחד, כמבואר לעיל אות כד, וכדברי רש"י בע"ז סז, א: "כיון שאינו שווה באכילתו משהתחיל לאכלו (את האיסור) עד שגמרו אלא כדי אכילת פרס - מצטרפת אכילתו, אבל אם אין בכדי אכילת פרס... הואיל ושווה באכילתו יותר מכדי אכילת פרס, הרי הן כשתי אכילות של שני ימים ואין לוקין". (32) כגון חלב ודם אסורים על הכל, בניגוד ליוצא מן הגפן, שאינו אסור אלא לנזיר בלבד. (33) פט"ו, ה"ג. ומקור ההלכה בנזיר לז, א. שאמרו שם: "וכל משרת ענבים לא ישתה - ליתן טעם (האיסור) כעיקר, שאם שרה ענבים במים ויש בהם טעם יין - חייב, ומכאן אתה דן לכל איסורים שבתורה". ולא כרבי עקיבא הדורש מכאן ל"היתר שמצטרף לאיסור", שאם אין באיסורי נזיר כשיעור והיתר משלים לכזית, שיהא חייב.

ה. וכן אם שרה פתו זין, והיה³⁴ הרביעית זין בכדי ²²
פרס³⁵ מן הפת, ואכל פדי פרס, שנמצא שאכל ²³
רביעית זין - הרי זה לוקה³⁶. ועל זה וכיוצא בו ²⁴
נאמר בתורה: וְכָל מִשְׁרֵת עֲנָבִים - לְאִסּוֹר דָּבָר ²⁵
שְׁנֵתֶּיכֶם בּוֹ הֵינָן וְטַעְמוֹ כְּטַעַם הַיֵּינִי³⁷. והוא שיהיה ²⁶
טעמו וממשו³⁸, כשאר אסורי מאכלות³⁹. ²⁷

(34) בכת"י התימנים: והיתה. (35) הוא חצי ככר, שיש בו כשש ביצים, נמצא חצי הככר, הנקרא: "פרס" יש בו כשלש ביצים (עירובין פב:). וכרבי יוחנן בן ברוקה, והשווה הל' טומאת צרעת פט"ז, ה"ו. (36) אע"פ ששתיית בהפסקה אינן מצטרפות אלא כדי שתיית רביעית, אבל כאן שהוא נהנה מן היין - דרך אכילה, עם אכילת הפת, דינו כמאכל, שהוא מצטרף בכדי אכילת פרס ('אור שמח'). (37) כגון ששרה ענבים במים, ויש בהם טעם יין (נזיר לו). וכמבואר לעיל אות לא. (38) שיהיה מן היין שנבלע בלחם, רביעית בכדי אכילת פרס. (39) כגון חלב הכליות, שנפל לתוך תבשיל הגריסין ונמוח, והיה מן החלב כזית בכל שלש ביצים מן התערובת, ואכל מן הגריסין כשלש ביצים - לוקה,

הקלפה החיצונה¹², או התרצנים, והם הזגין ¹
הפנימין¹³ שזרעים אותן - הרי זה לוקה. וכן אם ²
שתה רביעית¹⁴ זין¹⁵ או אכל פזית מין קרוש¹⁶, ³
שהוא הפרי¹⁷, או שתה רביעית חמץ, שהוא פסלת ⁴
הפרי¹⁸ - הרי זה לוקה. אבל העלין והלולבים¹⁹ ומי ⁵
גפנים²⁰ והסמדר²¹ - הרי אלו מתרין לנזיר; שאין ⁶
לא פרי ולא פסלת פרי, אלא מן העץ הן נחשבים²². ⁷

(10) צמוקים. (11) ענבים שלא נתבשלו כל צרכם, כלשון הכתוב (ירמיה לא, כט) "האכל הבסר תקחינה שניו". (12) משנה, נזיר לד, ב. כדעת רבי יוסי האומר: "שלא תטעה, כזוג (פעמון) של בהמה, החיצון - זוג, והפנימי - עינבל". כך בענבים, החיצון נקרא זג. (13) ובכת"י התימנים: "והם הפנימיים" ותיבת: הזגין איננה. ולדעת ה'מעשה רוקח' תיבת "הזגין" היא 'טעות סופר'. (14) רביעית הלוג, והיא מפורשת לעיל בהל' שבועות פ"ד, ה"ד. (15) משנה, שם: "עד שישתה רביעית יין", ובגמרא שם לח, א - אמרו: רביעית יין לנזיר - הלכה למשה מסיני. (16) שנחשב כאוכל, ושיעורו בכזית, וכן אמרו (שבת עז.) לענין הוצאת יין בשבת מרשות לרשות: "יבש (נקרש) בכזית", והשווה הל' שבת פ"ח, ה"ב. (17) בניגוד לחומץ, שאינו אלא פסולת הפרי. (18) שהיין מתקלקל והופך לחומץ. (19) ענפי הגפן בעודם ירוקים ורכים. (20) "המים היוצאים מן הגפנים כשפוצעים וחותרים הגפן או הזמורות" (לשון רבינו בפירושו למשנה, ערלה פ"א, מ"ז). (21) ראשית הפרי בהתחלת התפתחותו לאחר שנשרו הפרחים מהעץ, ככתוב (שיר השירים ז, יג): "פרחה הגפן פתח הסמדר". ונזכר גם במשנה (ערלה פ"א, מ"ז) וב'ערוך' מגדיר: "סמדר - בין לבלוב לבוסר". (22) ערלה פ"א, מ"ז. ובנזיר לד, ב - דרשו: "מין ושכר יזיר - פרט, מכל אשר יעשה מגפן היין - כלל, מחרצנים ועד זג - חזר ופרט, פרט וכלל ופרט, אין אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש פרי ופסולת פרי (= חומץ), אף כל פרי ופסולת פרי", ופירושו שם: "כל פרי" - לרבות בוסר, "כל פסולת פרי" - לרבות ענבים שהתליעו, ונתמעטו עלים ולולבים ומי גפנים, שאינם דומים לפרט.

ג. פל אסורי גפן²³ מצטרפין זה עם זה²⁴. פיצד? ⁸
הרי שצריך ענבים לחים עם יבשים או עם בסר ⁹
וחרצן וזג, ואכל מן התערבת פזית - לוקה. וכן אם ¹⁰
אכלם זה אחר זה²⁵ עד שאכל מן הפל פזית - ¹¹
לוקה²⁶. וכן אם שתה רביעית תערבת זין וחמץ - ¹²
לוקה²⁷. ¹³

(23) בדפוס רומי: הגפן. (24) משנה, נזיר לד, א. (25) בהפסקות מועטות. (26) ובלבד שלא יהיה בין תחילת האכילה עד סופה יותר משיעור אכילת ג' ביצים, כמבואר בסמוך ה"ד, אבל אם יש מתחילת האכילה עד סופה יותר משיעור אכילת שלש ביצים - אין האכילות מצטרפות (רדב"ז). כמו ששינונו בכריתות יב, ב: "עד שישהה מתחילה ועד סוף כדי אכילת פרס". והשווה הל' מאכלות אסורות פי"ד ה"ח. (27) שנאמר: "מכל אשר יעשה מגפן היין -

ט. נזיר ששטה רביעית יין ורביעית חמץ⁴⁸ - אינו
לוקה אלא אחת; שאינו חייב על היין בפני עצמו
ועל החמץ בפני עצמו. שאין כתוב: יין לא ישטה
והחמץ לא ישטה. אלא פה: חמץ יין וחמץ שר לא
ישטה. כלומר: לא ישטה יין ולא דבר שנתערב בו
היין, והוא השכר⁴⁹, ואפלו החמץ. והואיל ולא
כפל אלא החמץ, שהוא שם אחד⁵⁰ - אינו לוקה על
זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו⁵¹.

(48) שהוא יין שנחמץ. (49) ראה לעיל ה"א. (50) בין
שהוא חומץ יין, בין שהוא חומץ שר, נקרא: חומץ סתם,
ומין אחד ושם אחד הם, כמבואר בע"ז סו, א. (51) וכשם
שאינו חייב שתיים על חומץ יין וחומץ שר, שהוא שם אחד
ומין אחד, כך אינו חייב שתיים על היין והחומץ אע"פ שהם
שני שמות, הואיל ואינו מיוחד לאו בכל אחד מהם בפני
עצמו (רדב"ז). אמנם אם ישתה חומץ בלבד - ילקה עליו.
שבפירוש אמרה תורה: חומץ יין לא ישתה. והראב"ד חולק,
ולדעתו יין וחומץ שני מינים ושני שמות הם, כמבואר
בבבא בתרא צו, א - וחייב שתיים. אולם רבינו ב'ספר
המצוות', לא-תעשה רו, הוכיח את דבריו מסוגיית הש"ס
נזיר לח, ב. ששאלו שם: "והרי שיר יין וחומץ, מכאן אתה
למד שאינו חייב על היין והחומץ שתיים, מפני שהחומץ
אמנם נאסר בעבור עיקרו, שהוא היין, וכאילו אמר הכתוב,
שאיסורו לא נסתלק ממנו (מהיין) בהפסדו (ע"פ 'ספר
המצוות' מהדורת ר' חיים העליר ובהערותיו שם). והשווה
'ספר החינוך' מצוה שעב.

י. נזיר שהיה שותה ביין⁵² כל היום כלו, אף על פי
שהוא חייב לשתיים⁵³ על כל רביעית ורביעית - אינו
לוקה אלא אחת משום יין ואחת דלא יחל דבר⁵⁴,
כמו שבארנו⁵⁵. ואם התרו בו על כל רביעית
ורביעית ואמרו לו: אל תשתה, אל תשתה, והוא
שותה - חייב על כל אחד ואחד⁵⁶. מדברי סופרים,
שאסור לנזיר לעמוד במושב שותי יין ויתרחק ממנו
הרבה, שהרי מכשול לפניו⁵⁷. אמרו חכמים⁵⁸: סביב
לכרם לא יקריב⁵⁹.

(52) בכת"י התימנים: שותה יין, וכן לשון המשנה בנזיר מב,
א. (53) שהקב"ה מעניש אותו על כל רביעית ורביעית,
שהיא עבירה בפני עצמה, כלשון רבינו בפירושו למשנה,
שם. (54) שאין חיוב ללקות אלא אחר ההתראה.
(55) לעיל ה"ח. (56) בדפוסים קדומים: אחת ואחת. וכן
לשון המשנה, נזיר מב, א. (57) שמא ימשך אחריהם
וישתה עמהם. (58) ע"ז נח, א. (59) שמא יאכל שם
ענבים.

יא. נזיר שגלח שיערה אחת - לוקה⁶⁰, בין בתער
בין בזוג⁶¹. והוא שקצצה מעקרה⁶² כעין תער⁶³. וכן
אם תלשה בידו - לוקה⁶⁴. אחד המגלח ואחד
המתגלח; שגומר: תער לא יעבר על ראשו⁶⁵. ואם
הניח ממנו כדי לכף ראשה לעקרה - אינו לוקה,
שאין זה כעין תער⁶⁶.

כמבואר בהל' מאכלות אסורות פט"ו, ה"ג. והמקור לזה,
דברי רבי יוחנן בע"ז סז, א: "כל שטעמו וממשו אסור
ולוקים עליו, וזהו כזית בכדי אכילת פרס". וראוי להעיר,
ששיטת רש"י בע"ז סז, א ועוד, שאכילת פרס היא שיעור
של ארבע ביצים, וזה תלוי במחלוקת התנאים בעירובין פב,
ב. ראה לעיל אות לב.

1 ו. נתערב יין וכיוצא בו בדבש ואין שם טעם יין -
2 הרי זה מתר לנזיר. לא יהיה זה חמור מחלב ודם⁴⁰.

(40) שהם בעונש כרת, ואם נתערבו בתבשיל ולא נמצא בו
טעם האיסור - הרי התבשיל מותר, כמבואר בהל' מאכלות
אסורות פט"ו, ה"ב.

3 ז. היה בו טעם יין ואין שם רביעית בכדי אכילת
4 פרס - הרי זה אסור מדברי סופרים⁴¹, כמו שבארנו
5 בהלכות מאכלות אסורות⁴², ומכין אותו אם אכל
6 מפת מדרות⁴³.

(41) מדברי חכמים, כדברי רבי יוחנן בע"ז סז, ב: "טעמו
ולא ממשו - אסור ואין לוקים עליו". וסובר רבינו - אסור
מדבריהם בלבד. (42) פט"ו, ה"ג. ובכת"י התימנים: כמו
שביארנו באיסורי מאכלות. ולדעת הראב"ד, אם יש בו טעם
יין, אפילו אם אין בו רביעית בכדי אכילת פרס, הרי זה
אסור מן התורה, אלא שאין לוקים עליו. וראה ב'תוספות'
חולין צח, ב דיבור-המתחיל: רבא אמר. (43) שמרד ועבר
על דברי חכמים, והיא כפי ראות עיני הדיין וכפי צורך
השעה, כדברי רבינו בפירושו למשנה, נזיר פ"ד, מ"ג.

7 ח. נזיר שאכל פזית ענבים ופזית חרצן ופזית זג
8 ופזית צמוקים ושתה רביעית יין, ואפלו סחט
9 אשכול ושתה ממנו⁴⁴ רביעית - הרי זה לוקה חמש
10 מלקיות⁴⁵, שכל אחד מהן בלאו אחד הוא. ולוקה
11 מלקות ששית משום לא יחל דבר, שהוא שוה בכל
12 הנדרים⁴⁶. וכן אם אכל פזית זג או פזית ענבים -
13 לוקה שתיים: אחת - משום זג או משום ענבים,
14 ואחת - משום לא יחל דבר⁴⁷. והוא הדין לנזיר
15 שגלח או נטמא - שהוא לוקה שתיים: אחת - על
16 האסור המיוחד בו, ואחת - על האסור השוה בכל
17 הנדרים, שהוא לא יחל דבר.

(44) שאין לו עדיין טעם יין, אבל הוא נקרא בשם אחר: יין
חדש. (45) ברייתא נזיר לח, ב. כי התורה אמרה: "וענבים
לחים ויבשים (= צמוקים) לא יאכל - לחייב על זה בפני
עצמו ועל זה בפני עצמו, ומכאן אתה דן לכל איסורי נזיר,
כל שהוא מין אחד והם שני שמות - חייב על זה בפני
עצמו" וכו', לרבות יין חדש (= אפילו מיץ ענבים) וענבים,
אע"פ שטעמם שוה, הואיל והם שני שמות - חייב שתיים.
(46) שם, כי גם הנזירות נדר היא, כמבואר לעיל פ"א, ה"א.
אבל אינו לוקה מלקות שביעית, משום: "מכל אשר יעשה
מגפן היין . . . לא יאכל" כי זהו "לאו שבכללות" שזה
כולל הרבה דברים ואינו מפרש דבר מסוים, ואין לוקים על
לאו שבכללות (שם כרבא, בניגוד לאביי). (47) שלוקין
עליו, כמבואר בהל' נדרים פ"א, ה"ה.

השיער, אע"פ שאינו מתכוין לכך - אסור, השווה הל' שבת פ"א, ה"ו. (77) שהרי זה כמו העביר סם על ראשו, שאינו לוקה. כמבואר לעיל ה"ב ('מרכבת המשנה'). ויתכן שביטל בזה מצות-עשה של: גדל פרע. כמבואר לעיל בהעברת סם.

טו. נזיר שנטמא למת טמאת שבעה⁷⁸, בין בטמאות שהוא מגלח עליהן⁷⁹, כמו שיתבאר⁸⁰, בין בטמאות שאינו מגלח עליהן⁸¹ - הרי זה לוקה⁸².

(78) שבעה ימים. (79) שמחוייב להתגלח עליהן תגלחת טומאה. (80) לקמן פ"ז, ה"ב. (81) כגון שנגע בריבית דם מן המת, או בגולל ודופק, כמו שיתבאר שם ה"ו. (82) משום: לא יטמא להם במותם (במדבר ו, ז), כי אין זה ענין לתגלחת טומאה, המפורשת בפסוק אחר (שם, ט) "וכי ימות מת עליו... וגלח ראשו ביום טהרתו", שאינו מתגלח עד שיטמא מטומאות שהן מעצמו של מת, כלשון רבינו לקמן פ"ז ה"א, ובביאורנו שם. ואע"פ שכתב רבינו בהל' טומאת מת פ"ג, ה"ג: "לפיכך אני אומר, שכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה - אינה דין תורה" - אין זה סותר מה שכתב כאן: "הרי זה לוקה", כי רבינו לשיטתו ב'ספר המצוות' שורש שני, שכל דבר שאינו מפורש בתורה, אע"פ שהוא נדרש באחת מ"ג מידות, נקרא 'מדברי סופרים' (ראה הל' אישות פ"א ה"ב, ובביאורנו שם אות ח). וכן כתב רבינו שם פ"ה, ה"ו: "אע"פ שהם דברי קבלה, אינם דין תורה, שהרי לא נתפרשו בתורה". וכתב ה'כסף משנה' שם, שכוונת רבינו לומר, שמשפטם דין תורה, אלא שאינם מפורשים בתורה ('מעשה רוקח').

טז. נטמא למת פעמים הרבה, אף על פי שהוא חייב מלקות על כל אחת ואחת לשמים - אין בית דין מלקין אותו אלא אחת⁸³. ואם התרו בו על כל פעם ופעם, והוא מטמא - לוקה על כל אחת ואחת⁸⁴.

(83) שאין מלקות בית-דין בלי התראה על כל פעם ופעם. (84) משנה, נזיר מב, א. והשווה לעיל ה"ו.

יז. במה דברים אמורים⁸⁵? ב'שנטמא'⁸⁶ ופרש, וחרש ונגע⁸⁷ או נשא או האהיל⁸⁸; אבל אם היה נוגע במת, ועדיין המת בידו, ונגע במת אחר - אינו חייב אלא אחת, אף על פי שהתרו בו על כל נגיעה ונגיעה, שהרי מחלל ועומד⁸⁹.

(85) שאם התרו בו, לוקה על כל אחת. (86) במת. (87) במת. (88) עליו, ראה לקמן פ"ז ה"ה, שאע"פ שכבר טמא הוא מנגיעתו הקודמת, נוספה לו טומאה בנגיעתו השניה, שבשעה שנוגע במת, אדם שני הנוגע בו יטמא שבעת ימים - וזוהי הנקראת 'טומאה בחיבורין', אבל משפירש מן המת ונגע בו אדם אחר, אינו טמא אלא טומאת ערב (נזיר מב: וב'תוספות' שם ד"ה: לא קשיא). (89) מנגיעתו הראשונה, והתורה אמרה (ויקרא כא, ד) "לא יטמא בעל (= כהן) בעמיו להחלו" - מי שאינו מחולל, מוזהר על הטומאה. יצא זה שהוא מחולל ועומד. והוא הדין לנזיר, שהם למדים זה מזה (שם וב'תוספות' דיבור-המתחיל: איתיביה אביי).

(60) נזיר מ, א. וכן בתוספתא שם פ"ד, מ"ג. (61) במספרים. (62) סמוך לשרשה. (63) שמגלח מעיקרו. נזיר מ, א. (64) שם לט, ב. שנאמר: "לא יעבור על ראשו - לרבות כל המעבירים". (65) קרא בו: "לא יעבור" הוא, ולא יעביר לו אחר (שם מד.), שלשון "יעבור" מוסב על התער, שלא נתפרש כאן הפועל, ומשמע בין הוא בין אחר ('תורה תמימה'). וראה בהל' ע"ז פ"ב, ה"ז: "ואין המתגלח לוקה עד שיסייע". (66) נזיר לט, ב. אבל ביטל מצות-עשה, שנאמר: גדל פרע שער ראשו, כמבואר בהלכה הבאה ('קריית ספר').

יב. העביר על ראשו סם⁶⁷ שמשיר את השער והשיר את השער - אינו לוקה⁶⁸, אלא בטל מצות עשה, שנקאמר: גדל פרע שער ראשו.

(67) משחה. (68) נזיר מ, א. לענין מצות תגלחת הטהרה, והוא-הדין לענין איסור גילוח, כשם שאינו יוצא בסם מצות גילוח, כך אינו עובר עליו באיסור גילוח ('תורה תמימה'). ואע"פ שאמרנו לעיל אות סא "לא יעבור - לרבות כל המעבירים", הכוונה כשהוא מעביר בידו, אבל הסם שאינו תולש ביד - אינו עובר עליו (רדב"ז). וב'זית רענן' מסביר, הואיל ואין השערות נושרות מיד בשעת המשיחה - אין דינה כתער. וב'ספר המצוות' עשה' צב, מביא רבינו מקור ההלכה שבהעברת סם אינו עובר בלאו אלא ב'עשה' מ'מכילתא', והיא ב'ספרי' זוטא נשא פרק ו, א: "ואל יתן סמנים בעשה... מה שיירתי במצות-עשה, החופף באדמה והנותן סמנין".

יג. נזיר שגלח כל ראשו - אינו לוקה משום התגלחת אלא אחת⁶⁹. ואם התרו בו על כל שער ושער⁷⁰ ואמרו לו: אל תגלח, אל תגלח, והוא מגלח - לוקה על כל אחת ואחת.

(69) משנה, נזיר מב, א. וכבר נתבאר לעיל ה"י, שהוא חייב לשמים על גילוח כל שערה ושערה. וכן כותב רבינו בפירושו למשנה, שם. (70) בכת"י התימנים: כל שערה ושערה.

יד. נזיר חופף⁷¹ על שעריו בידו וחוכה בצפרניו, ואם נפל שער - אינו חושש, שהרי אין פונתו להשיר ואפשר שלא ישיר⁷². אבל לא יסרק במסרק⁷³ ולא יחר בפאדמה⁷⁴, מפני שמשרת את השער ודאי⁷⁶. ואם עשה כן - אינו לוקה⁷⁷.

(71) משפשף ומגרד. (72) משנה, שם. וכרבי שמעון האומר: דבר שאינו מתכוין מותר. השווה הל' שבת פ"א, ה"ה. (73) בגמרא שם אמרו: "כל הסורק, להסיר נימין (שערות) מדולדלות מתכוין". ומפרש רש"י: הרי זה דבר מתכוין ואסור. וכתב הרדב"ז, שבכל זאת אינו לוקה, כיון שכבר נידלדלו קצת - אין כאן גילוח, אבל אסור לסרוק, כיון שעדיין לא נעקרו לגמרי. (74) מין מיני אדמה המשיר את השיער, ראה רע"ב למשנה שם. (75) ובכת"י התימנים: שמשיר. (76) ואע"פ שאינו מתכוין להשיר השיער, הואיל וידוע שאי-אפשר לחוף באדמה ולא ישיר

כ. המטמא את הנזיר¹⁰⁴: אם היה הנזיר מזיד - 13
הנזיר לוקה, וזה שטמאו עובר משום ולפני עור לא 14
תתן מכשול¹⁰⁵; ואם היה הנזיר שוגג, וזה שטמאו 15
מזיד - אין אחד מהם לוקה¹⁰⁶. ולמה לא ילקה 16
המטמא את הנזיר?¹⁰⁷ לפי שנאמר: וטמא את ראש 17
נזרו¹⁰⁸ - אינו לוקה עד שיתטמא עצמו מדעתו¹⁰⁹. 18

104) באחת מטומאות המת המנויות לקמן פ"ז, ה"ב-ח. 105) וכגון שהיתה הטומאה במקום שהנזיר עצמו לא היה יכול ליגע בה, אבל אם הנזיר עצמו היה יכול להגיע אליה, אין מטמא זה אלא מסייע בלבד, ואע"פ שאסור לסייע ידי עוברי עבירה, אינו עובר משום: ולפני עור וכו' (רדב"ז). והשווה ע"ז ו, ב. ובין כך ובין כך אינו לוקה על: ולפני עור וכו', לפי שהוא כולל דברים הרבה. ואין לוקים על לאו שבכללות, כמבואר בהל' סנהדרין פ"ח, ה"ב-ג. 106) שכבר נתבאר, שאין לוקים משום: ולפני עור וכו'. 107) כשם שלוקה המגלח את הנזיר, לעיל הי"א. 108) ולא נאמר: וטמא לו ראש נזרו. 109) נזיר מד, א. ומכאן למדנו שהמגלח את הנזיר אע"פ שהיה הנזיר שוגג - לוקה המגלח, שעבר על "תער לא יעבור על ראשו", על-כל-פנים (רדב"ז). וראה בביאורנו לעיל אות סב.

כא. נזיר טהור שטמא עצמו - לוקה אף משום לא 19
תאחר לשלמו, שהרי אחר נזירות טהרה¹¹⁰ ועשה 20
מעשה¹¹¹. וכן אם נדר¹¹² בבית הקברות - לוקה אף 21
משום לא תאחר¹¹³. הא למדת, שהנזיר שטמא 22
עצמו - לוקה ארבע מלקיות: משום לא יטמא, 23
ומשום לא יחל דבריו¹¹⁴, ומשום לא תאחר לשלמו, 24
ומשום לא יבוא, אם היתה ביאה וטמאה פאחת, 25
כמו שפארנו¹¹⁵. 26

110) שבגלל טומאתו אינו יכול למנות ימי נזירות טהרה עד אשר יטהר (נדרים ד.). 111) שטמא עצמו. 112) בנזירות. ובכת"י התימנים, וכן בדפוס רומי: אם נזר. 113) שהרי הוא מאחר נזירותו עד אשר יטהר (נדרים שם). ואין זה לאו שאין בו מעשה, כי מה שאינו יוצא משם, חשוב מעשה ('תוספות' נזיר יז, א דיבור-המתחיל אילימא). וראה לעיל בביאורנו אות צז. 114) השווה לעיל פ"א, ה"ב. וכן אמרו בנדרים ג, ב: "לעבור עליו בשתיים". 115) לעיל הי"ח. שכל לאוין אלו, שמות מיוחדים הם. ובנוגע לנדר בבית הקברות, ראה לקמן פ"ו, ה"ח.

יום שלישי כ"ד אלול ה'תשע"ח

פרק ששי

1) נזיר שגילח שערו הריהו סותר שלשים יום מימי נזרו, נזיר שנטמא סותר הכל, נדר בנזיר והוא טמא מת או שהוא בבית הקברות, סדר תגלחת טומאה, נזיר שגילח תגלחת טהרה ונודע לו שנטמא טומאת התהום.

א. נזיר ששטה יין ואכל יוצא מן הגפן אפלו ימים 27
רבים - אינו סותר מימי נזירותו אפלו יום אחד². וכן 28

יח. נזיר שנכנס לבית ושהה שם עד שמת שם 1
המת⁹⁰, או שנכנס לאהל המת בשדה⁹¹ תבה ומגדל⁹² 2
ובא חברו ופרע גג התבה מעליו מדעתו⁹³ - הרי זה 3
לוקה שתיים: אחת - משום לא יבוא⁹⁴, ואחת - 4
משום לא יטמא⁹⁵; שהרי טמאה וביאה באין 5
פאחת⁹⁶. אבל אם נכנס בדרך - טמאתו קודמת 6
לביאתו; שמעת שכינים חטמו או אצבעות רגליו 7
נטמא⁹⁷, ואינו חייב משום ביאה עד שיבוא כלו⁹⁸. 8

90) ובכת"י התימנים: מת. 91) מין ארון, או מרכבה עשויה כמין ארון. "שדה ושדות" (קהלת ב, ח) מפרש רש"י: "מרכבות נזיר, עגלות צב, ובלשון גמרא יש: שדה תיבה ומגדל". 92) הסגורים מסביב, ומפסיקים בינו ובין הטומאה. 93) מרצונו ובהסכמתו, כי שלא מדעתו, הרי הוא אנוס ופטור. 94) "על נפש מת לא יבוא". 95) "לא יטמא להם במותם". 96) ונתחלל בשתייהן כאחת (נזיר מג.) והשווה הל' אבל פ"ג, ה"ו. 97) שאהל המת כאילו מלא טומאה הוא, וכאילו חוטמו או אצבעותיו נגעו בטומאה (נזיר שם, וב'תוספות' ד"ה: בבית נמי). 98) נמצא שהוא מחולל ועומד משעת טומאה, ואין איסור "לא יבוא" חל עליו (שם). וב'תורת כהנים' (ויקרא יד, מו) אמרו: "והבא אל הבית - כשיכנס ראשו ורובו", שביאה במקצת - אין שמה ביאה. והשווה הל' ביאת מקדש פ"ג, הי"ח.

יט. נכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה⁹⁹, 9
ואחר שנודע לו התרו בו¹⁰⁰, ולא קפץ ויצא אלא 10
עמד שם - הרי זה לוקה¹⁰¹. והוא שיששהא שם כדי 11
השתחויה¹⁰², כמו טמא שנכנס למקדש¹⁰³. 12

99) שלא ידע שמת נמצא באהל, או לא ידע שזהו בית הקברות. 100) שיצא, ולא יטמא נזרו. 101) אע"פ שנכנס בשגגה, הרי זה לוקה על שהייתו, ואע"פ שאין לוקים על לאו שאין בו מעשה, והשהייה אין בה מעשה - כבר חידש המגיד משנה' בהל' שכירות פ"ג ה"ב, שכל לאו שישנו במעשה, אפילו במקרה שאין בו מעשה - לוקים עליו, והרי סתם נזיר שנטמא הוא לאו שיש בו מעשה, כגון הכניסה לאהל המת, לפיכך אפילו כשנכנס בשגגה ושהה - לוקה עליו (הגהות ר"ב רנשבורג לנזיר יז.). 102) שהיא כדי לקרוא: "ויכרעו אפים ארצה על הרצפה, וישתחוו והודות לה" כי טוב כי לעולם חסדו" (דברי הימים ב ז, ג), כמבואר בשבועות טז, ב. ובהל' ביאת המקדש פ"ג, הכ"ג. 103) שנכנס למקדש כשהוא טהור ונטמא שם, כמבואר בשבועות יד, ב. יז, א. וכן בהל' ביאת המקדש פ"ג, הכ"א-כג, אבל טמא שנכנס למקדש, חייב על כניסתו אפילו לא שהה שם, כמבואר שם הכ"א. ומקור הלכה זו בשבועות יז, א - בעיית רב אשי שם, אלא שרב אשי דן בנטמא בבית הקברות באונס, כגון שנכנס בשידה ובא חברו ופרע את הגג מעליה שלא מדעתו, ורבינו משה דין השוגג לדין האונס, ששניהם פטורים הם, ואם שהה בשניהם אחרי ההתראה - לוקה, כדין נטמא במקדש ולא קפץ ויצא (רדב"ז). וראה לקמן פ"ו ה"ט, ובביאורנו שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מאה יום ונטמא ביום מאה ואחד אינו סותר אלא שלושים יום. שגזרו יום מאה ואחד שהוא יום תגלחת והבאת קרבנותיו משום יום מאה. ומכל מקום לא החמירו עליו לעשותו כיום מאה, שהוא סותר את הכל, וגזרו שיסתור סתם נזירות, שהיא שלושים יום בלבד. (19) ויש להעיר, שלקמן הלכה י"א כותב רבינו, שמגלח שער ראשו בשביעי ומביא קרבנותיו בשמיני, הרי שתגלחתו קודמת להבאת קרבנותיו. (20) מקרבנותיו. (21) ובגמרא אמרו: "ואחר ישתה הנזיר יין - אחר מעשה יחידיו", אחר זריקת דם קרבן אחד מקרבנותיו, נמצא שקודם שנטמא היה מותר כבר באיסורי נזיר, וכאילו שלמה נזירותו. (22) ואותו קרבן שהביא בטהרה לא יחזור ויביאנו.

ה. נְטֵמָא בַּיּוֹם שְׁלֹשָׁתֵינוּ, ²³ שֶׁהוּא יוֹם שְׂרָאוֹי לְגִדְלָ שֹׁעֵר, או גִּלַּח אַחֵר מְלֵאת - הֲרִי זֶה אֵינוֹ סוֹתֵר כְּלוּמִם, ²⁴ אִף עַל פִּי שְׁעִדָּן לֹא גִלַּח, שֶׁהֲרִי שְׁלֵמָה הַנְּזִירוֹת וְכָל שְׁנֵטְפָל לָהּ. ²⁵

(23) אחרי יום הבאת קרבנותיו, כגון ביום שלושים ושניים לנזירות סתם, או ביום מאה ושניים כשקיבל עליו נזירות מאה יום. (24) נזיר יד: "נטמא ביום גידול שער רב אמר אינו סותר" ומפרש רבינו: יום גידול שער יום שאחרי יום הבאת קרבנותיו. (25) הוא יום הבאת קרבנותיו, שהוא יום אחרי מלאת.

ו. נְטֵמָא בַּיּוֹם שֶׁנֶּדֶר אוּ בִּשְׁנֵי - אֵינוֹ סוֹתֵר, אֲלֵא מִשְׁלִים עֲלֵיהֶם אַחֵר שְׂיָבִיא קֶרְבָּנוֹ; ²⁶ שְׁנֵטְפָל: וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יָפְלוּ - עַד שֶׁיְהִי שֵׁם שְׁנֵי יָמִים רִאשׁוֹנִים. ²⁷ לְפִיכָךְ, ²⁸ אִם נְטֵמָא מִשְׁלִישִׁי וְהִלָּחָה - סוֹתֵר כָּל הַקּוֹדְמִין. ²⁹

(26) כשיטהר מטומאתו, ביום השמיני לטומאתו. (27) "הריני נזיר מאה יום ונטמא בתחילת מאה, יכול יהא סותר? תלמוד לומר: והימים הראשונים יפלו, עד שיהיו לו ימים ראשונים וזה אין לו ראשונים". ולדעת התוספות: כשנטמא ביום ראשון אינו מביא קרבן טומאה כלל, אלא מונה שבעה ימים, וביום השמיני הוא חוזר ומונה להשלים ימי נזירותו. (28) הואיל ולא הקפיד הכתוב אלא על שני ימים הראשונים. (29) ואחרי שיטהר מתחיל למנות מניין חדש. ואפילו אם נטמא בסוף ימי נזירותו הרי זה סותר, ואין אומרים: והימים הראשונים יפלו - מכלל שיש אחרונים, וזה אין לו אחרונים. אלא הלכה כחכמים בזה, שאפילו נטמא ביום מלאת סותר הכל ואין צורך ב"ימים אחרונים".

ז. נֶדֶר בְּנִזִּיר וְהוּא טֵמֵא מֵת ³⁰ - חָלָה עָלָיו נְזִירוֹת; ³¹ וְאִם נְטֵמָא פַּעַם אַחֶרֶת ³² או שְׁתֵּה יֵין או גִּלַּח ³³ - לֹא־קָהָה. ³⁴ וְאִם שָׁהָה בְּטִמְאָתוֹ בְּמָה יָמִים - אֵין עוֹלִין לוֹ. ³⁵ עַד שֶׁיִּזְהָר ³⁶ שְׁלִישִׁי וּשְׂבִיעִי וְיִטְבֵּל בְּשִׁבְעֵי. ³⁷ וְיוֹם שְׂבִיעִי שָׁלוּ עוֹלָה לֹא מִמֶּנֶן נְזִירוֹת לְזֶה שֶׁנֶּדֶר וְהוּא טֵמֵא. ³⁸ אֲבָל נִזִּיר טָהוֹר שֶׁנְּטֵמָא ³⁹ - אֵינוֹ מִתְחִיל לְמִנּוֹת טָהוֹר אֲלֵא מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּחָה. ⁴¹

(30) לפני קבלת נזירותו. (31) וכשיטהר מטומאתו עליו

1 אִם גִּלַּח מֵעוֹט שֹׁעֵר רִאשׁוֹ, בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד. ³
2 נִתְגַּלַּח רַב רִאשׁוֹ, בֵּין בְּתַעַר בֵּין כְּעֵין תַּעַר, ⁴ וְלֹא
3 נִשְׁאַר מִן הַשְּׁעִרוֹת כְּדִי לִכְפֹּר רִאשׁוֹן לְעֶקְרָן, ⁵ בֵּין
4 בְּזִדּוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה, אֲפִלּוּ גִלַּחוּהוּ לְסֻטִּים ⁶ בְּאַנָּס -
5 הֲרִי זֶה סוֹתֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם עַד שֶׁיִּזְהָר לוֹ פְּרַע, ⁷ וְאַחֵר
6 כֶּף מִתְחִיל לְמִנּוֹת. ⁸

(2) שנאמר "והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו" - טומאה סותרת ואין היין סותר. (3) "לסתור אינו סותר אלא ברוב ראשו" וכתבו התוספות שם דיבור המתחיל לסתור, שזוהי הלכה (=למשה מסיני) בנזיר, שלא מצינו בה טעם. (4) כגון מספריים הגוזזים את השיער סמוך לעיקרו. (5) כי אם נשאר מהם כדי לכופ ראשם לעיקרם אינו סותר. (6) גזלנים. (7) גידול שיער בן שלושים יום. (8) ממקום שפסק, בין בנזירות מועטת (שהיא של שלושים יום) בין בנזירות מרובה.

7 ב. בִּיצֵד? נֶדֶר נְזִירוֹת מֵאָה יוֹם, וְלֹא־אֶחָר עֶשְׂרִים יוֹם
8 נִתְגַּלַּח רַב רִאשׁוֹ - הֲרִי זֶה שׁוֹהָה שְׁלֹשִׁים יוֹם עַד
9 שְׂיָרְבָה שֹׁעֵר רִאשׁוֹ, וְאַחֵר הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם מוֹנֶה
10 שְׁמוֹנִים יוֹם תְּשֻׁלוֹם יָמֵי נְזִירוֹתוֹ. וְכָל אוֹתָן
11 הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם כָּל דְּקִדּוּקֵי נְזִירוֹת עָלָיו, ⁹ אֲלֵא שְׁאֵין
12 עוֹלִין לוֹ מִן הַמִּנּוֹת. ¹⁰

(9) שאסור לו לשתות יין ולהיטמא למת. (10) ועליו להשלים נזירותו ממקום שפסק.

13 ג. נִזִּיר שֶׁנְּטֵמָא, בֵּין בְּזִדּוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה, וְאֲפִלּוּ
14 טֵמֵאוּהוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלֹת בְּאַנָּס ¹¹ - סוֹתֵר הַכֹּל, ¹²
15 וּמִגִּלַּח תְּגַלַּחַת טִמְאָה ¹³, וּמִבִּיא קֶרְבָּנוֹת טִמְאָה ¹⁴,
16 וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת יָמֵי נְזִירוֹת; ¹⁵ שְׁנֵטְפָל: וְהַיָּמִים
17 הָרִאשׁוֹנִים יָפְלוּ. וְאֲפִלּוּ נְטֵמָא בַּיּוֹם מְלֵאת יָמֵי נְזִירוֹ ¹⁵
18 בְּסוֹף הַיּוֹם - סוֹתֵר הַכֹּל. ¹⁶

(11) וכן אמרו נזיר שנטמא מביא קרבנות על הזדון כשוגג, שנאמר "וכי ימות מת עליו בפתע פתאום" - פתע, זה שוגג וכן הוא אומר: ואם בפתע בלא איבה הדפו, פתאום - זה אונס. (12) ואפילו מה שמנה קודם בטל. (13) כשיטהר. (14) ביום השמיני לטומאתו. (15) ביום השלושים לנזירות סתם, או ביום האחרון לנזירות מרובה. (16) משנה בנזיר טז. "הריני נזיר מאה יום נטמא יום מאה סותר את הכל" ולא כרבי אליעזר האומר שם: אינו סותר אלא שלושים.

19 ד. נְטֵמָא אַחֵר יוֹם מְלֵאת ¹⁷, שֶׁהוּא יוֹם הַבָּאָת
20 קֶרְבָּנוֹת טָהוֹר אֲלוֹ לֹא נְטֵמָא - סוֹתֵר שְׁלֹשִׁים
21 בְּלִבְדִּי. ¹⁸ וְכִיצֵד יַעֲשֶׂה? מִבִּיא קֶרְבָּנוֹת טִמְאָה
22 כְּשִׁיטָהּ, וּמִגִּלַּח תְּגַלַּחַת טִמְאָה ¹⁹, וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת
23 נְזִירוֹת שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּמִגִּלַּח תְּגַלַּחַת טָהוֹר, וּמִבִּיא
24 קֶרְבָּנוֹת טָהוֹר. וְאִם נְטֵמָא אַחֵר שְׁנִזְרַק עָלָיו אַחַד
25 מִן הַדָּמִים ²⁰ - אֵינוֹ סוֹתֵר כְּלוּמִם, ²¹ אֲלֵא יָבִיא שְׂאֵר
26 קֶרְבָּנוֹת טָהוֹר שָׁלוּ כְּשִׁיטָהּ. ²²

(17) ביום הראשון שלאחר מלאת ימי נזרו. (18) ואפילו נדר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ד אלול - ספר הפלאה - הלכות נזירות קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

52) זה שנדר בנזיר בהיותו בבית הקברות. 53) ולא היה וטבל. 54) כיוון שלא טהר בינתיים הכול טומאה אחת היא, ואפילו יטמא אחרי כן בטומאה שהנזיר מגלח עליה, אינו מגלח ואינו מביא קרבן הואיל ולא טהר בינתיים. 55) כדין כל טמא הטעון הזאה וטבילה. 56) לשם נזירות טהרה, לקיים נדרו שנדר בבית הקברות. 57) כי טומאת בית הקברות אף על פי שהיא מטמאה את הנזיר שבעה ימים, אין היא סותרת את הימים הקודמים, והם עולים לו מן המניין, לכשיצא מבית הקברות ויטהר וישלים עליהם. אבל זה ברור, שימי טומאתו בהיותו בבית הקברות אינם עולים לו. 58) לצאתו מבית הקברות והתחיל להיטהר.

59) וכשיטהר לא יצטרך להשלים אלא עשרים ותשעה יום, נוסף על יום השביעי, שנחשב כיום אחד למניינו. בניגוד לנזיר טהור שנטמא, שאינו מתחיל למנות מניינו אלא מיום השמיני והלאה. ואף על פי שזנזר זה טהור שנטמא הוא, שהרי מנה מקצת ימים אחרי שנטהר, ונטמא אחר כך, - הואיל ועיקר נזירותו קיבל בטומאה, נקרא: טמא שטהר, שדינו להתחיל מניינו מיום השביעי. 60) והחידוש הוא: אף שקדמה לו טומאת בית הקברות, והרי הוא מחולל ועומד, בכל זאת חלה עליו הטומאה השנייה, החמורה לחייבו קרבן ותגלחת, הואיל והספיק כבר להתחיל נזירות בטהרה. 61) על כרחנו שהספיק כבר למנות שני ימים בטהרה ונכנס לבית הקברות בתשיעי, כי אם נכנס בשמיני אין לו אלא יום אחד טהור, וכבר פסק רבינו לעיל הלכה ו, שאם נטמא ביום השני למניינו, אינו סותר כלל. 62) שכל אלו השלושה כאחד הם, ודין אחד להם.

יא. תגלחת טמא פיצד היא? הנזיר שנטמא באחת מן הטמאות שהוא מגלח עליהן - הרי זה מזה עליו בשלישי ובשביעי, ומגלח שער ראשו בשביעי, וטובל בשביעי אחר ההיזה כדרך כל טמאי מת⁶³, ומעריך שמשו⁶⁴ ומביא קרבנותיו בשמיני, והן שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת, וכבש בן שנתו לאשם, וסותר כל הימים הקודמין ומתחיל למנות נזירותו⁶⁵. ואם גלח בשמיני - מביא קרבנותיו בו פיו⁶⁶.

63) הטעונים טבילה לאחר ההזאה. 64) אחרי הטבילה, שטבילתו היא לפני שקיעת החמה. 65) מיום השמיני והלאה. 66) ואין הנזיר טעון טבילה אחר גילוהו ביום השמיני, שטבילתו ביום השביעי עלתה לו. בניגוד למצורע שגילח בשמיני, שטעון טבילה לאחר גילוהו, וממילא הוא טעון הערב שמש, ומביא קרבנו ביום התשיעי.

יב. מאימתי מתחיל למנות? משביא חטאתו. אבל עולתו ואשמו אין מעכבין אותו מלמנות⁶⁷.

67) שעולה דורון היא, ואינה מעכבת, ואשם - נאמר בו: "והזיר לה" את ימי נזרו - והביא כבש בן שנתו לאשם" הקדים "והזיר" ל"והביא" לומר לך שאין אשמו מעכבו. אבל החטאת, נאמר בה "וכיפר עליו ... וקידש את ראשו" מתחילה יכפר, ואחרי כן יקדש.

יג. הרי שהזה בשלישי ובשביעי ולא טבל⁶⁸, ונתאחר

לנהוג נזירות בטהרה, ללא קבלת נזירות פעם שנייה. 32) בהיותו טמא. 33) בימי טומאתו. 34) הואיל וחלה עליו נזירות. 35) למניין נזירות טהרה שיתחיל אחר כך. 36) במי אפר פרה אדומה. 37) לטומאתו, כדין כל טמא מת הטעון הזאה וטבילה. 38) שמתחיל למנות נזירותו מיום שביעי אחרי שהיה וטבל, לפי שאינו מביא שום קרבן על טומאתו אין לו לחכות ליום השמיני, יום הבאת הקרבנות. 39) אחרי שמנה שני ימים לנזירותו. 40) נזירות הטהרה. 41) שבו הוא מביא קרבנותיו על טומאתו, ואינו מתחיל למנות נזירותו אלא אחרי הבאת קרבן חטאתו. והטעם, שטמא שנזר אינו מביא קרבן על טומאתו, מפורש שם שנאמר "וכי ימות מת עליו ... וטמא ראש נזרו" - בטהור שנטמא הכתוב מדבר, ולא בטמא שנזר.

ח. מי שצנדר והוא בבית הקברות - נזירות חלה עליו⁴². ואפלו שהיה שם פמה ימים - אין עולין לו⁴³. ולוקה על שהיה שם⁴⁴. ואם התרו בו שלא יזיר שם - אינו מגלח⁴⁵ שערו כשיצא משם. ואם נטמא שם בבית הקברות באחת מן הטמאות שהנזיר מגלח עליהן⁴⁶ - אינו מגלח ואינו מביא קרבן טמאה⁴⁷.

42) אף על פי שהוא טמא. 43) למניין נזירותו. 44) אם שהה כדי שיעור השתחויה. ובוודאי כשהתרו בו: אל תשהה, שאם אין התראה אין מלקות. 45) תגלחת טומאה, הואיל ואינו מביא קרבן טומאה. 46) אבל על טומאת בית הקברות אינו מגלח. 47) הואיל ונטמא טרם שנזר אינו מביא קרבן טומאה, וכל שאינו מביא קרבן טומאה אינו מגלח תגלחת טומאה.

ט. נכנס לשם בשדה תבה ומגדל⁴⁸, ובא חברו ופרע עליו את המעזיבה⁴⁹ ונטמא, אף על פי ששהה שם - אינו לוקה⁵⁰, אבל מכין אותו מפת מרדות⁵¹ אם ששהה.

48) והם מפסיקים בינו לבין הטומאה, ונזר שם. 49) הגג. ושלל מדעתו. 50) ואפילו התרו בו, הואיל וכשקיבל עליו הנזירות, בהיתר הייתה, שהרי חסידה הייתה סגורה, יתכן, שאפילו שהה אינו לוקה ואין לדמות שהיית חוץ (=בנזיר), לפנים (=נטמא במקדש ושהה שם), שהוא חייב, כי אולי אין ללמוד חוץ מפנים. 51) שאפילו אם מלקות מן התורה אין כאן, אבל איסור מדרבנן יש כאן, ששהה בטומאה, ולוקה על שמרד בדברי חכמים.

י. יצא⁵² מבית הקברות ושהה ימים⁵³ וחזר ונכנס - אין אותו הימים עולין לו⁵⁴. יצא והזה וטבל⁵⁵ וטהר, ומנה ימים מנזירותו⁵⁶, וחזר לבית הקברות - אותו הימים שמנה עולין לו⁵⁷. ואפלו נכנס ביום שמיני שלו⁵⁸ - הרי השביעי שלו עולה לו מן המניין⁵⁹. ואם נטמא שם אחר שנקנס באחת מן הטמאות שהנזיר מגלח עליהן - מביא קרבן טמאה⁶⁰, וסותר הימים הקודמין⁶¹, ומגלח תגלחת טמאה⁶².

- 1 בַּמָּה יָמִים - כְּשִׁטְבֵּל יַעֲרִיב שְׁמֹשׁוֹ וַיָּבִיֵא קִרְבָּנוֹתָיו
2 לְמַחֲרָ. טָבֵל וְהָעֲרִיב שְׁמֹשׁוֹ וְאַחֲרֵי קִרְבָּנוֹתָיו - אֵינוֹ
3 מִתְחִיל לִמְנוֹת עַד שֶׁיָּבִיֵא חֲטָאתוֹ; אָבֵל עוֹלָתוֹ וְאֲשָׁמוֹ
4 אֵין מַעֲכִיבִין אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
- (68) אחר ההזאה.
- 5 יֵד. כְּשֶׁמִּגְלַח הַנְּזִיר תִּגְלַחַת טַמְאָה - אֵינוֹ צָרִיךְ
6 לְגַלַּח עַל פֶּתַח הַמִּקְדָּשׁ⁶⁹ וְלֹא לְהַשְׁלִיךְ שְׁעָרוֹ עַל
7 הָאֵשׁ⁷⁰. וְכֵן שֶׁגִּלַּח בְּמִדְיָנָה⁷¹ אוֹ בַּמִּקְדָּשׁ - שְׁעָרוֹ
8 אָסוּר בְּהִנָּאָה⁷², וְטַעֲנֵן קְבוּרָה⁷³, וְאָפְרוּ⁷⁴ אָסוּר
9 כְּאָפֵר כָּל הַנִּקְבָּרִים. וְהַמִּגְלַח בַּמִּקְדָּשׁ, אִם הִשְׁלִיכֵן
10 תַּחַת דֹּדֵי הָאֲשָׁם - יֵצֵא⁷⁵.
- (69) כדרך שנזיר טהור מגלח. (70) שתחת דוד האשם.
(71) בירושלים. וידוע פירושו של רבינו שכל ערי ישראל
נקראות: מדינה. (72) שנאמר "וקידש את ראשו" - הרי
הוא כקדש ואסור בהנאה. (73) שלא יהנו ממנו. (74) אם
שרפוהו. (75) ובתוספתא נחלקו רבי יהודה ורבי מאיר
בלכתחילה, אבל בדיעבד, אם השליכו תחת הדוד, הכול
מודים, שיצא, ולכתחילה אין צורך לשורפו תחת הדוד כי
אם לקברו כנ"ל. בניגוד לנזיר טהור שמצוה לכתחילה
להשליך שערו תחת דוד השלמים.
- 11 טו. נְזִיר שֶׁנִּטְמָא טַמְאוֹת הִרְבָּה, בֵּין שֶׁהָתַרּוּ בּוֹ עַל
12 כָּל אַחַת וְאַחַת וּבֵין שֶׁלֹּא הָתַרּוּ בּוֹ עַל כָּל אַחַת
13 וְאַחַת - אֵינוֹ מְבִיֵא עַל טַמְאוֹתָיו אֶלָּא קִרְבָּן אֶחָד⁷⁶.
14 בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁנִּטְמָא פַּעַם שְׁנֵי קֳדָם
15 שֶׁיָּבִיֵא קִרְבָּנוֹת טַמְאָה הָרִאשׁוֹנָה⁷⁷. וְאֵף עַל פִּי
16 שְׁנֵיתָאֲחֵר בַּמָּה יָמִים אַחֲרֵי טְהָרְתוֹ קֳדָם הַבָּאָת
17 חֲטָאתוֹ⁷⁸, וְנִטְמָא בְּאוֹתֵן הַיָּמִים⁷⁹ - אֵינוֹ מְבִיֵא אֶלָּא
18 קִרְבָּן אֶחָד⁸⁰. אָבֵל אִם נִטְמָא וְטָהַר⁸¹ וְהִבִּיא
19 חֲטָאתוֹ⁸², וְנִטְמָא פַּעַם שְׁנֵי אַחֲרֵי שֶׁהִבִּיא חֲטָאתוֹ,
20 אֵף עַל פִּי שְׁעָרֵין לֹא הִבִּיא אֲשָׁמוֹ וְעוֹלָתוֹ - חֵיב
21 בְּקִרְבָּנוֹת אַחֲרוֹת⁸³.
- (76) והדבר ברור, שאין התראה מועילה כלום. (77) שהם
חטאת ועולה ואשם. (78) שהוא ביום השמיני. (79) טרם
שהביא חטאתו. (80) שכל עוד שלא הביא חטאתו אינו
מתחיל למנות נזירות טהרה. נמצאו כל טומאותיו כאילו הן
טומאה אחת ארוכה, הואיל ועדיין לא יצא לשעה הראויה
למניין נזירות טהרה. (81) הזה וטבל. (82) אחרי שהעריב
שמשו. (83) שמשחביא חטאתו, חלה עליו נזירות טהרה,
וכשנטמא אז הרי היא טומאה חדשה אחרי שנטהר.
- 22 טז. נְזִיר שֶׁגִּלַּח תִּגְלַחַת טְהָרָה, וְאַחֲרֵי כֵן נִדְּעַ
23 שְׁטֵמָא הִיָּה בְּתוֹךְ יָמֵי נְזוּר: אִם בְּטַמְאָה יְדוּעָה⁸⁴
24 נִטְמָא - סֵתֵר הַכֹּל, וּמְבִיֵא קִרְבָּנוֹת טַמְאָה, וּמִגְלַח
25 תִּגְלַחַת טַמְאָה, וּמוֹנֶה נְזִירוֹת אַחֲרֵת, וּמְבִיֵא קִרְבָּנוֹת
26 טְהָרָה; וְאִם בְּטַמְאָת הַתְּהוֹם נִטְמָא⁸⁵ - אֵינוֹ סוֹתֵר.
27 וְדָבָר זֶה הִלָּכָה מִפִּי הַקְּבֵלָה⁸⁶.
- (84) שאפשר שהייתה ידועה לאדם אחר בשעה שנטמא.
- (85) שבמקום שעבר היה קבר התהום, ולא הכיר בו אדם
מעולם. (86) "אין זה לקוח מהסברא, ואין לו ראייה. אלא
הלכה למשה מסיני".
- 28 יז. וְאִם עַד שֶׁלֹּא נִזְרַק עָלָיו אֶחָד מִן הַדָּמִים⁸⁷ נִדְּעַ
29 שֶׁהוּא טַמָּא, בֵּין בְּטַמְאָה יְדוּעָה בֵּין בְּטַמְאָת הַתְּהוֹם
30 - סוֹתֵר הַכֹּל⁸⁸. נִדְּעַ לוֹ אַחֲרֵי שֶׁנִּזְרַק אֶחָד מִן
31 הַדָּמִים⁸⁹, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא גִלַּח, הוֹאִיל וְטַמְאָה
32 שְׁאִינָהּ יְדוּעָה הִיא - אֵינוֹ סוֹתֵר⁹⁰.
- (87) מן הקרבנות. (88) שכל שלא נזרק עליו אחד מן
הדמים עדיין כל דקדוקי נזירות עליו והרי זה כאילו נטמא
בתוך מלאת ימי נזרו. (89) ואז הותר לשתות ביין
ולהיטמא למתים ואפילו לא גילח עדיין. (90) שאפילו
נטמא באותה שעה אינו סותר. זה הכלל: נודע לו לפני
הדבר המעכבו סותר, לאחר הדבר המעכבו אינו סותר אלא
בטומאה ידועה. כי כך נתקבלה ההלכה מסיני.
- 33 יח. אִי זֶה הִיא טַמְאָת הַתְּהוֹם? כָּל שֶׁאֵין אָדָם
34 מְבִירָה אֲפִלּוּ בְּסוֹף הָעוֹלָם⁹¹. וְלֹא אֲמָרוּ טַמְאָת
35 הַתְּהוֹם אֶלָּא לְמַת בְּלִבָּד⁹²; אָבֵל הָרוּג - לֹא, שֶׁהָרִי
36 יוֹדֵעַ בּוֹ זֶה שֶׁהָרָגוֹ⁹³.
- (91) כתהום הזו שהיא עמוקה ונעלמה מאיתנו עד אין
שיעור. (92) שנמצא טמון בקרקע, ואפשר שאף אחד לא
הרגיש במותו, או שנפל לקבר ומת. ואין אחד יודע.
(93) הרוצח. וכל שהכיר בה אחד, הרי זו טומאה ידועה.
וכתב הרדב"י: צריך שיהא ניכר, שהוא הרוג בידי אדם,
אבל אם היה הרוג מיד חיה רעה או שהכישו נחש ומת, הרי
לא הכיר בו אדם, והרי זו טומאת התהום.
- 37 יט. נִמְצָא הֵמָּה גִּלּוּי⁹⁴ - אֵין זֶה טַמְאָת הַתְּהוֹם⁹⁵.
38 נִמְצָא מִשְׁקַע בְּקִרְקָעוֹת מְעַרָה וְהַמִּים עַל גִּבּוֹרִים⁹⁶ -
39 הָרִי זֶה טַמְאָת הַתְּהוֹם, שְׁאִינָהּ יְדוּעָה⁹⁷. הִיָּה טְמוּן
40 בְּתֵבֶן אוֹ בְּצִרְרוֹת⁹⁸ - הָרִי זֶה טַמְאָת הַתְּהוֹם; בְּמִים,
41 בְּאֶפְלָה וּבְנִקְיָה הַסְּלָעִים⁹⁹ - אֵינָה טַמְאָת הַתְּהוֹם¹⁰⁰.
- (94) כגון שהיה הנזיר במערה, ונמצא מת צף על פי המערה,
ספק נטמא בו, ספק לא נטמא, כגון שהייתה המערה פתוחה
מלמעלה ואינו מאהיל עליה. (95) הואיל ונמצא במקום,
שאפשר שיראוהו בני אדם. (96) וירד הנזיר לטבול שם
מטומאה אחרת, שאינה טומאת מת. (97) אף על פי
שבוודאי נטמא, לא הייתה הטומאה ידועה לשום אדם.
(98) אפשר שלא הכיר בו אדם מעולם, שהרי תבן יכול
להתגלגל עליו על ידי רוח, וצרורות עשויים להתגלגל
ממקום למקום. (99) סדקים, חגוים. (100) הואיל והם
חלולים יכול אדם להציץ בהם ואינה מכוסה, שאפשר
שאדם הסתכל והכיר בו.
- 42 כ. נְזִיר שֶׁנִּטְמָא בְּמַת, וַיִּרְדּוּ וְטָבַל¹⁰¹ בְּמַעְרָה, וְהִבִּיא
43 קִרְבָּנוֹת טַמְאָה, וּמִנֶּה נְזִירוֹת וּגְלַח תִּגְלַחַת טְהָרָה,
44 וְאַחֲרֵי כֵן נִדְּעַ שְׁמַת הִיָּה מִשְׁקַע בְּקִרְקָעוֹת מְעַרָה
45 כְּשִׁירֵד לְטָבֵל, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא טַמְאָה שְׁאִינָהּ
46 יְדוּעָה - סֵתֵר הַכֹּל; מִפְּנֵי שֶׁהִזְקַק לְטַמְאָה¹⁰², וְחִזְקַת

וְעַל הַשְּׁדֵרָה¹³ הַבָּאָה מִמֶּת אֶחָד. וְעַל הַגְּלִגְלִית שֶׁל
מֵת אֶחָד¹⁴. וְעַל אֶבֶר מִן הַמֶּת הַבָּא מִמֶּת אֶחָד¹⁵, וְעַל
אֶבֶר מִן הַחֵי מֵאֶדָם אֶחָד, שִׁישׁ עֲלֵיהֶן בֶּשֶׂר שָׂרְאוּ
לְעֹלֹת בּוֹ אֲרוּכָה בְּחֵי¹⁶. וְעַל חֲצִי לֶגֶז¹⁷ דָּם הַבָּא
מִמֶּת אֶחָד¹⁸. וְעַל מְלֵא חֲפָנִים רֶקֶב הַמֶּת¹⁹. אִי זֶהוּ
נֶצֶל? זֶה בֶּשֶׂר הַמֶּת שֶׁנִּמְוָה וְנִעְשָׂה לְחָה סְרוּחָה²⁰.

(6) שכל אבריו נוצרים, ועדיין אין עליו כזית בשר (נזיר נ).
וברש"י לחולין פט: והשווה ה'ל' טומאת מת פ"ב, ה"א:
"שנאמר הנוגע במת לכל נפש אדם". (7) ליחה סרוחה
היוצאת מבשר המת שנימות. נצל - לשון הפרשה, כמו
(בראשית לא, ט) "ויצל אלוקים את מקנה אביכם" (רש"י
לנזיר נ). (8) של אברי האדם, והם: קכ"ה איברים, שהם
הרוב של רמ"ח איבריו. (9) אבל אם אין בהם רוב מנין
העצמות, אינן מטמאות באהל עד שיהיה בהן רובע הקב,
כמבואר בהל' טומאת מת פ"ב, ה"ט, ובכל זאת אין הנזיר
מגלח עליהן עד שיהא בהן חצי קב, כמבואר להלן ה"ו.
(10) כגון שתי שוקיים וירך אחת (נזיר נ). (11) משנה נזיר
מט: (12) אהליות פ"ב, מ"ו, וכחכמים. וראה נזיר נב.
(13) מערכת חוליות העוברות לאורך הגב שבאדם.
(14) משנה נזיר מט: "על השדרה ועל הגולגולת", אלא
שבגמרא שם נב. נסתפקו אם כוונת המשנה לשדרה
וגולגולת יחד, או כל אחת מהן מטמאה, ורבינו סובר, מכיון
ששמאי אמר (שם עמ' ב) "עצם אחד מן השדרה או מן
הגולגולת", הרי שאין צורך בשתייה. ואע"פ שהגמרא שם
דוחה: "שונה שמאי שמחמיר" - מכיון שאין אנו מוצאים
שום מחלוקת מפורשת בזה, עלינו לומר, שזוהי דיעה
מוסכמת על הכל (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס, בהל'
טומאת מת פ"ב, ה"ח). וכתב רבינו בפירושו למשנה,
אהלות פ"ב, מ"א, שדרה וגולגולת אע"פ שאין בהן בשר
מטמאות באהל, לפי שצורת אדם ניכרת בהן, ככתוב:
"בעצם אדם" עצם שניכר בו, שהוא של אדם. (15) ולא
משני מתים, כגון הזרוע או השוק, שיש בה שתי עצמות,
והאחת ממת אחד, והאחת ממת שני, ונקראות אבר אחד
(רש"י נזיר נב). (16) כל שאילו היה האבר מחובר באדם
חי, היה יכול לעלות ארוכה (=רפואה) ע"י אותו בשר, והוא
פחות מכזית (משנה נזיר מט:). ובגמרא שם נג: דרשו:
"בחלל חרב או במת" (במדבר יט, טז) - אבר שהבדילתו
החרב מן החי, הרי הוא כמת. (17) שתי רביעיות, ואע"פ
שגם רביעית אחת מטמאה באהל, הלכה למשה מסיני, שאין
הנזיר מגלח אלא על חצי לוג (שם מט: ובתוספות).
(18) שם נב. וכחכמים. (19) גופו של מת, שכלה לחותו
ונעשה כמין עפר, משנה שם מט: "תרדוד (=כף) רקב"
ובגמרא שם נ: אמר רבי יוחנן, מלוא חפניו. (20) נזיר נ,
ובהל' טומאת מת פ"ב, ה"א כותב רבינו: "והוא שתקרוש
אותה הליחה, שאם קרשה בידוע שהיא מבשרו, ואם לא
קרשה אינה מטמאה, שמא כיחו וניעו (רוק הפה וליחת
הגרין) הוא" וזה ע"פ הגמרא בנזיר שם.

ג. ואין רֶקֶב הַמֶּת מְטַמֵּא עַד שִׁיקְבֵּר עֲרֹם בְּאֵרוֹן שֶׁל
שִׁישׁ²¹, וְיִהְיֶה כְּלוֹ שְׁלֹם²². חֶסֶר מִמֶּנּוּ אֶבֶר, או
שֶׁנִּקְבֵּר בְּכִסּוֹתוֹ²³ או בְּאֵרוֹן שֶׁל עֵץ²⁴ או בְּשֵׁל²⁵

הַטֵּמֵא טֵמֵא עַד שִׁיקְבֵּר וְדַאי¹⁰³. יֵרֵד לְהִקָּר¹⁰⁴ - הִרִי
זֶה טְהוֹר, עַד שִׁידַע שְׁנִגְע¹⁰⁵. נִמְצָא הַמֶּת צָף עַל פְּנֵי
הַמַּיִם¹⁰⁶ - הִרִי זֶה בְּחֻזְקַת טֵמֵא¹⁰⁷; שֶׁחֻזְקָתוֹ שְׁנִגְע
בְּזֶה שֶׁהוּא צָף¹⁰⁸.

(101) ביום השביעי לטומאתו. (102) כשירד למערה היה
טמא ודאי. (103) ולא אמרו טומאת התהום טהורה בנזיר,
אלא כשהיה הנזיר בחזקת טהור. (104) שלא היה טמא
למת כלל אלא ירד להצטנן מחומו. (105) ואם נודע שנגע,
הרי זה טמא מת, אלא שאינו סותר ימי נזירותו והאיל נודע
לו לאחר שנזרק אחד מן הדמים, וטומאת התהום היא.
(106) וספק נטמא בו ספק לא נטמא. (107) שספק טומאה
ברשות היחיד ספקו טמא ואפילו ירד להקרי הרי זה טמא.
ואין זו טומאת התהום, שהרי נמצאה במקום שאפשר
שיראוה בני אדם, והואיל ו"טומאה ידועה" היא, אפילו
נודע לו לאחר זריקת הדמים, סתר הכול. (108) שספק
טומאה צפה על פני המים טהורה לעניין שרץ. ובהלכות
אבות הטומאות פרק י"ד, הלכה ג' כותב רבינו: "ולא אמרו
ספק טומאה צפה טהור אלא לשרץ בלבד".

יום רביעי כ"ה אלול ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) טומאות מן המת, שאין הנזיר מגלח עליהן ואינו סותר
את נזרו, נזיר שנצטרע אם ימי הסגרו עולים לו מן המנין,
שהנזיר מיטמא למת מצוה ואינו שותה יין מצוה, שהנזיר
מותר להתגלח תגלחת מצוה למרות שיש בו עשה ולא
תעשה.

א. יֵשׁ טֵמֵאוֹת מִן הַמֶּת שֶׁאֵין הַנֶּזִיר מְגַלַּח עֲלֵיהֶן
וְלֹא סוֹתֵר אֶת הַקּוֹדֶמִין², וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּטְמָא בִּהֶן
טֵמֵא שְׁבָעָה³. לְפִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ: וְכִי יִטְמָא
לְנֶפֶשׁ, אֲלֵא: וְכִי יָמוּת מֵת עָלָיו - עַד שִׁיקְבֵּר
מִטֵּמֵאוֹת שֶׁהֵן מַעֲצָמוֹ שֶׁל מֵת⁴, וְאַחֵר כֶּף⁵ יָבִיא
קְרִבְנוֹת טֵמֵא, וְיִגְלַח תְּגִלַּחַת טֵמֵא, וְיַפְלֹ כָּל
הַיָּמִים הָרַשּׁוּנִים.

(2) ראה לעיל פ"ו, ה"א. (3) שדינו להיות טמא על ידן
שבעה ימים, וכמבואר להלן ה"ז. (4) כגון בשרו או
עצמותיו, המנויות להלן ה"ב, ולא ארץ העמים, או גולל
ודופק, או נוגע בכלים הננועים במת, המנויות להלן ה"ו-ה.
והשווה 'תוספות' נזיר נד. דיבור-המתחיל וכלים.
(5) כלומר, רק אז.

ב. וְאֵלֵי טֵמֵאוֹת מִן הַמֶּת שֶׁהַנֶּזִיר מְגַלַּח עֲלֵיהֶן: עַל
הַנֶּפֶל, וְאֶפְלוֹ לֹא נִתְקַשְּׁרוּ אֶבְרָיו בְּגִידֵין⁶. וְעַל כְּזִית
מִבֶּשֶׂר הַמֶּת, וְעַל כְּזִית נֶצֶל⁷. וְעַל עֲצָמוֹת שֶׁהֵן רֶב
מִנֵּן הַעֲצָמוֹת⁸, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין בִּהֶן רֶבֶע הַקֶּב⁹.
וְעַל עֲצָמוֹת שֶׁהֵן רֶב בְּנִינּוֹ שֶׁל מֵת¹⁰, וְאֵף עַל פִּי
שֶׁאֵין בִּהֶן רֶבֶע הַקֶּב. וְעַל חֲצִי קֶב עֲצָמוֹת¹¹, אֵף עַל
פִּי שֶׁאֵין בִּהֶן לֹא רֶב בְּנִינּוֹ וְלֹא רֶב מִנֵּנּוֹ. וְכָל
הַעֲצָמוֹת יִהְיוּ מִשֵּׁל מֵת אֶחָד, וְלֹא מִשְׁנֵי מֵתִים¹².

ונדירות מאד (רדב"ז). וב"לחם משנה" הקשה למה לא הזכיר רבינו, שאין רקב אלא הבא מן הבשר ומן הגידים ומן העצמות, כמבואר בנזיר נא. אבל רבינו כבר הזכיר (לעיל ה"ד) "ויהיה כולו שלם", וממילא יש בו בשר וגידים ועצמות (מרכבת-המשנה).

ה. פל אלו השתים עשרה טמאות שמיניו³⁷, אם נגע נזיר באחת מהן או נשא, או האהיל³⁸ הנזיר עליה או האהיל³⁹ הטמאה על הנזיר⁴⁰, או היה הנזיר ואחת מטמאות אלו באהל אחד⁴¹ - הרי זה מגלח תגלחת טמאה, ומביא קרבן טמאה, וסותר את הפל⁴². חוץ מן הרקב, שאינו מטמא במגע; שאי אפשר שיגע בבלו, שהרי אינו גוף אחד⁴³. אבל אם נשא או נטמא באהל - מגלח.

(37 למעלה ה"ב. 38 סיכך בגופו עליה. 39 בדפ' רומי, וכן בכת"י התימנים: האהילה. 40 שהטמאה סיככה על הנזיר, כגון שהוא עמד תחתיה. 41 והגג מאהיל על שניהם. 42 משנה נזיר מט: 43 גוש אחד, וכן שנינו באהלות פ"ב, מ"ב "מלוא תרודו רקב שגבלו במים, אינו חיבור לטמאה". וכתב רבינו בפירושו שם: "לפי שחלקיו נבדלים קצתם מקצתם, והלישה לא תשימהו גוף אחד, כמו שאמרו (שבת יח.):) אפר לאו בר גיבול הוא".

ו. וכן נזיר שנגע בעצם המת, אפלו עצם פשעורה, או נשא - הרי זה מגלח עליו, ומביא קרבנות טמאה, וסותר את הקודמים⁴⁴. ואין עצם פשעורה מטמא באהל⁴⁵. אבל נטמא באחת משנים עשר דברים הללו⁴⁶: בגוש ארץ העובדי פוככים ומזלות⁴⁷, או בשדה שנתרש קבר בתוכה⁴⁸, שהן מטמאין במגע ובמשא⁴⁹; או שהאהיל עליו ועל⁵⁰ השריגים⁵¹ היוצאים מן האילנות⁵², או הפרעות היוצאות מן הגדר⁵³, או משה או גמל⁵⁴ וכיוצא בו; או שנטמא באהל רבע עצמות שאין בהן לא רב בגנין⁵⁵ ולא רב מנין; או שנטמא ברביעית דם מן המת, שהיא מטמא במגע ובמשא ובאהל⁵⁶; או שנטמא בגולל⁵⁷ או בדופק⁵⁸, שהן מטמאין במגע ובאהל⁵⁹; או שנטמא פאבר מן החי או פאבר מן המת שאין עליהן פשר פראוי⁶⁰ - הרי זה אינו סותר.

(44 משנה נזיר מט: 45 אהלות פ"ב, מ"ג, שנאמר (במדבר יט, יד) "אדם כי ימות באהל" צריך שיהיה היכר בעצם, שהיא של אדם. וכן כל עצם שאין עליון דמיון אנושי (הכוונה לשדרה וגולגולת שחסרו. תוספות יו"ט שם), וכן הכתוב אומר (שם טז) "או בעצם אדם" (רע"ב שם ע"פ פירוש המשנה לרבינו שם פ"א, מ"ח). ובדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים הנוסח: "ואין עצם אחד מטמא באהל", ובצדק, שהרי בהל' טומאת מת פ"ב, ה"י כתב רבינו: "היה עצם אחד אפילו יש בו רובע (=הקב) הרי זה מטמא במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל" וראה נזיר נג. בדברי שמאי שם. 46 המנויים להלן. 47 ובדפוסים

1 מתכת²⁵ - אין לו רקב. ולא אמרו רקב אלא למת
2 בלבד, להוציא הרוג, שהרי חסר דמו²⁶.

(21 שאינו נשחק ואינו נרקב, וכל הרקב הוא מגופו של מת בלבד (נזיר נא.). 22 שם עם' ב. 23 לפי שכסותו נרקבת עמו, נעשית לו תערוכת. והלכה למשה מסיני, שאין רקב המת מטמא, אלא הבא מן המת עצמו בלא כל תערוכת (שם עם' א.). 24 כנ"ל. 25 שדרכה להעלות חלודה, ותתערב עם המת (הל' טומאת מת ג, ד). ומתוך שאמרו שם נא. "בארון של שיש", למד רבינו למעט של מתכת, ובהל' טומאת מת שם, כותב רבינו: "בארון של שיש או של זכוכית וכיוצא בהן". 26 נדה כז: וכבר נתבאר, שלא אמרו רקב אלא למת שלם.

3 ד. קברו שני מתים באחד²⁷, או שגזזו שעריו או צפרניו וקברום עמו²⁸, או אשה עברה שמתה ונקברה ועברה במעיה - אין הרקב שלהם מטמא²⁹.
6 וכן אם טחן המת עד שנעשה רקב - אינו מטמא³⁰,
7 עד שירקוב מאליו. טחן את המת והניח עפרו עד שהירקוב פלו³¹, או [שהירקוב] מקצתו כשהוא חי וימת והירקוב הפל - הרי זה ספק³²; ואם נטמא לרקב זה - הרי זה ספק טמא³³. וכן אם נטמא ברבעי³⁴ עצמות הבאין מהשדרה או מן הגלגלת באהל³⁵ -
12 הרי זה ספק טמא³⁶.

(27 "נעשו גלגלים (=תערוכות) זה לזה" (נזיר נא.). 28 הרי זה כמי שנקבר בכסותו, שרקבונם נעשה לו תערוכת, ואין לו תורת רקב (שם). 29 בעיה שם, שנפשטה בדרך אם תמצא לומר, כיון שסוף העובר לצאת (אילו היתה חיה) הרי הוא כגוף פרוש ונבדל. וכבר נתבאר, שרקב שני מתים אינו מטמא. וכדאי להעיר, שבגמרא שם אמרו: שני מתים שנקברו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, והרקיבו ועמדו על מלוא תרודו רקב, רקבם טמא (אף-על-פי שלא נשאר מכל אחד אלא חצי תרודו, כיון שכל אחד נקבר יחידי, יש להם דין רקב - תוספות שם), וזהו שהדגיש רבינו כאן: קברו שני מתים כאחד, שדווקא באופן זה אין הרקב מטמא. 30 שם עם' ב. אין זה רקב אלא עפר טחינתו. 31 ספק, שמא צריך שירקב כברייתו, כמו שהיה ללא כל שינוי. 32 שם. ספק, אם מה שהירקוב כשהוא חי יש לו תורת רקב. או נאמר, הואיל והוא מת לפנינו, הרי זה כהירקוב כולו כשהוא מת. 33 ולא יכול להביא קרבן על טומאתו, כי שמא טהור הוא, ואסור לו להכניס חולין לעזרה. 34 רובע הקב, והקב ארבעה לוגין. 35 שהאהיל הנזיר עליהן, או שהיה הנזיר והן באהל אחד, כמבואר בסמוך ה"ה. 36 שם נב: כי אע"פ שבדרך כלל אין הנזיר מגלח, אלא על חצי קב עצמות - בשדרה וגולגולת, הואיל והן חמורות, שמתמאות כמו שהן, ראה לעיל ה"ב, אולי גם רובע עצמות מהן הנזיר מגלח עליהן. וכל זה לענין טומאת אהל, אבל לענין מגען ומשאן, אפילו על עצם כשעורה, הרי הוא מגלח, כמבואר בסמוך ה"ו. וראוי להעיר, שבגמרא שם נא. נשאר עוד הרבה בעיות בענינים אלו בתיקן, ורבינו השמיטן, מפני שאינן מצויות,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ה אלול - ספר הפלאה - הלכות נזירות קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

8 שְׂבָעָה - יְזַה בְּשָׁלִישִׁי וּבְשִׁבְעִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְפָּאֵר
9 בְּהִלְכוֹת טָמְאָת מֵת⁶⁶. וְכֵן יִרְאֶה לִי, שֶׁזֶּה שְׂאִינוֹ⁶⁷
10 מִזֶּה בְּשָׁלִישִׁי וּבְשִׁבְעִי אִם נִגַּע בְּכָלִים, כְּדִי שֶׁיַּעֲלֶה
11 לוֹ יָמֵי טָמְאָתוֹ בְּכָלִים מִמֶּנּוּן יָמֵי נְזִירוֹתוֹ⁶⁸.

62 שם נד. "ואהל", ומפרש רבינו שם: שנגע באהל המת.
63 שהם מטמאים כמת עצמו, והנוגע בהם טמא טומאת
שבעה, שנאמר (במדבר יט, טז) "בחלל חרב או במת", חרב
הרי זה כחלל (נזיר גג:). וכתב רבינו בהל' טומאת מת פ"ה,
ה"ג: "מפי השמועה למדו, שהחרב כמת, והוא-הדין לשאר
כלים בין כלי מתכות, בין כלי שטף ובגדים, הרי הוא אומר
(שם לא, יט) "כל הורג נפש וכל נוגע בחלל תתחטאו ביום
השלישי וביום השביעי" וכי תעלה על דעתך, שזה ירה חץ
והרג, או זרק אבן והרג, נטמא שבעת ימים? אלא הורג נפש
בחרב וכיוצא בה, מפני שנטמא בנגיעתו בכלי שהרג בו,
שהרי נגע הכלי במת". 64 אבל הוא טמא שבעה ימים.
65 שנגעו במת. 66 פ"ה, ה"ג. ולדעת הראב"ד שם, אין
זה אלא בכלי מתכות או בחיבורין ואפילו בשאר כלים.
חיבורים - שנגע האדם בכלים, בשעה שהכלים היו
מחוברים למת. 67 בדפוסים קדומים: שזה שאינו.
68 שאילו היה צריך הזאה, לא היו ימי טומאתו עולים לו
למנין נזירותו. והמקור לדברי רבינו, שאין הנזיר מזה על
כלים שנגעו במת, הוא לשון סוגיית הש"ס בנזיר נד:
שהתפלאו שם, כלים הנוגעים במת, הנוגע בהם בר הזאה
הוא? ועל-כרחך שזה דין מיוחד בנזיר, כי בשאר כל אדם,
ודאי שטעון הזאה, וכשיטת רבינו בהל' טומאת מת כנ"ל.
והראב"ד סובר, שאין משם ראייה, כי המשנה עוסקת בכלי
עץ ושלא בחיבורין, וכשנגעו במת אינם כמת, אלא אב
הטומאה בלבד, והנוגע בהם אינו טמא שבעה ואינו טעון
הזאה, בין נזיר בין שאר כל אדם, ולפיכך מתפלאה הגמרא
שם: "כלים בני הזאה הם?" (לחם-משנה).

ט. נְזִיר שֶׁנִּצְטָרַע וְהִחְלִט⁶⁹ - כָּל יָמֵי חָלוּטוֹ⁷⁰
וְשִׁבְעַת יָמֵי סְפִירוֹ שְׁסוּפָר אַחֲרֵי שִׁטְהָר לְצִרְעָתוֹ⁷¹
בֵּין תְּגַלְחָת רִאשׁוֹנָה⁷² לְשִׁנְיָה⁷³ אֵין עוֹלִין לוֹ מִיָּמֵי
נְזִירוֹתוֹ⁷⁴. אֲבָל יָמֵי הַסֶּגֶר⁷⁵ - עוֹלִין לוֹ⁷⁶. וְכֵן אִם זָב
בְּשָׂרוֹ, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה - כָּל יָמֵי זִיבָתָהּ⁷⁷ עוֹלִין
לָהּ, אִף עַל פִּי שֶׁהָן טָמְאִין⁷⁸. וְדָבָר זֶה הִלְכָה
לְמֹשֶׁה מִסִּינֵי הוּא⁷⁹.

69 שנגמר דינו שהוא טמא, "וטמאו הכהן" (ויקרא יג, יא)
מתרגם יונתן "ויחלטיניה כהנא". 70 שהוא טמא
בהחלט. 71 כשנרפא נגע הצרעת. 72 שהיא ביום
טהרתו, שנאמר בו (ויקרא יד, ח) "וגלח את כל שעריו".
73 שהיא ביום השביעי לטהרתו, ככתוב שם ט.
74 משנה בנזיר נד: "ומתחיל ומונה מיד". משמע מזה,
שימי חלוטו וספרו אינם מן המנין, אבל אינם סותרים את
הקודמים. ולאחר שהשלים ימי ספרו, משלים נזירותו על
מנין הימים, שמנה קודם טומאתו (שם). 75 בתחילה
כשהכהן ראה את הנגע, ועדיין לא החליט לטמאו מסגירו
לשבעת ימים, לראות אם יפשה הנגע, ככתוב שם יג, ד-ח.
76 למנין נזירותו (משנה שם). ובגמרא שם נו: אמרו -

קדומים: ארץ העמים. וכל חוץ לארץ נקראת כך, וגזור
טומאה על עפר הבא מחוץ לארץ, שיהא מטמא במגע
ובמשא. וכתב רבינו בפירושו למשנה (אהלות פ"ב, מ"ג)
"שהם להתרשלותם עם המתים, וקוברים אותם בכל מקום,
שפטנו על ארצותם בזאת הטומאה - וזה בגזירה מדרבנן...
לפי שאנו נאמר שיהיה בכל חלק מעפרה עצם כשעורה".
48 ונשברו עצמות המת ונידושו בכל השדה עד מאה אמה.
49 משנה שם, וכן בנזיר נד. 50 טעות סופר יש כאן,
וצ"ל: "כשהאחילו עליו ועל כזית מן המת שריגים
היוצאים" וכו', וכן בהל' טומאת מת פ"ט, ה"ו (מעשה רב,
לרבי בצלאל הכהן מוילנה). 51 ענפים. 52 שהענפים
רחוקים זה מזה, ואין בכל אחד מהם שיעור טפח להביא
את הטומאה על ידו, ומן התורה טהור הוא, שאין זה אהל.
וחכמים גזרו טומאה בהולך תחתיהם (נזיר נד: ובתוספות
שם, וכן רבינו בהל' טומאת מת פ"ג, ה"ב). 53 אבנים
או עצים בולטים ממנו. פרעות - לשון גדל פרע (רע"ב
לאהלות פ"ח, מ"ב) וגם אלה אינם מביאים הטומאה, מפני
שאין ברחבם טפח (תוספות יו"ט לאהלות שם, וראה בנדה
נד: וסח:). 54 שתחת המיטה או הגמל, יש כזית מן המת
והנזיר עמו (תוספתא אהלות פ"ט, מ"א) ואין כריסו של
הגמל נידון כאהל, שאינו עשוי להגן, וכדברי רבינו בהל'
טומאת מת פ"ט, ה"ו "שכל אלו ההלכות האמורות
בטומאת אהלים הנעשים מן האדם או מן הבהמה או מן
הכלים הכל מדברי סופרים... ולפיכך אין הנזיר מגלח
עליהם". ובירושלמי נזיר פ"ז, ה"ג מונה מיטה וגמל בין
אלה, שאינם נעשים אהל ואין הנזיר מגלח עליהם, וראה
סוכה כא. "אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל".
55 ראה לעיל ה"ב, ובביאורנו אות ט. 56 אבל אין הנזיר
מגלח עליה, הלכה למשה מסיני (משנה בנזיר נד: ובתוספות
שם מט: דיבור-המתחיל ועל חצי לוג). 57 כיסוי ארון
המת. 58 צדי הארון, שהכיסוי דופק עליו. 59 אהלות
פ"ב, מ"ד, שנאמר: וכל אשר יגע על פני השדה - לרבות
גולל ודופק, אשר יגע - משום מגע הוא מטמא ולא משום
משא (רע"ב שם). וכתב רבינו שם: ויקראו צדי הקבר
"דופקים" להיותם דוחקים המת (לשון "ודפקום יום אחד",
בראשית לג, יג) ויקרא כיסוי הקבר גולל, להיותו אצלו
מאבן מתגלגלת על פי הקבר. 60 כדי להעלות ארוכה
(נזיר גג: כרבי יוחנן. ועל-כרחך שאין בו עצם כשעורה,
שאם יש בו עצם כשעורה הרי הנזיר מגלח לפחות על מגעו
ועל משאו (תוספות שם). וראה לעיל ה"ב, ובביאורנו אות
יד.

ז. אִף עַל פִּי שֶׁכָּבֵל אֵלוֹ הוּא טָמֵא טָמְאָת שְׂבָעָה
וּמִזֶּה בְּשָׁלִישִׁי וּבְשִׁבְעִי - אִינוֹ מְגַלֵּחַ תְּגַלְחָת טָמְאָה
וְלֹא מְבִיא קֶרְבָּנוֹת וְלֹא סוֹתֵר אֶת הַקּוֹדֶמִין. אֲבָל כָּל
יָמֵי הַטָּמְאָה אֵין עוֹלִין לוֹ מִמֶּנּוּן יָמֵי נְזִירוֹתוֹ⁶¹.

61 משנה בנזיר נד: "ומתחיל ומונה מיד", הרי שימי
טומאתו לא עלו לו למנין.

ח. נִגַּע בְּאֵהָל הַמֵּת⁶² או בְּכָלִים הַנוֹגְעִים בְּמֵת⁶³ -
אִינוֹ מִזֶּה בְּשָׁלִישִׁי וּבְשִׁבְעִי⁶⁴. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁדִּין זֶה
מִיָּחָד בְּנִזִּיר; אֲבָל כָּל אִדָּם שֶׁנִּטְמָא בְּכָלִי⁶⁵ טָמְאָת

הלכה היא למשה מסיני, כמבואר בירושלמי שם פ"ז, ה"ג. (77) שהם טמאים, ככתוב שם טו, ב, כה. (78) הואיל ואינם טעונים תגלחת. וכן"ל. (79) משנה שם נד: "באמת אמרו, ימי הזב והזבה וכו'". וכל "באמת אמרו" - הלכה היא למשה מסיני, כמבואר בירושלמי שם פ"ז ה"ג.

יג. נזיר וכהן שפגעו בַּמַּת מַצֵּה - יִטְמָא נְזִיר, אָף
עַל פִּי שֶׁהוּא סוֹתֵר הַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים וּמֵבִיא קֶרֶן
טָמְאָה, וְאֵל יִטְמָא כֹהֵן. שְׁעָה⁹² קִדְּשׁוּ קִדְּשֵׁת
שְׁעָה⁹³, וְאִפְּלוּ הִיָּה נְזִיר עוֹלָם⁹⁴, וְהִכְהֵן קִדְּשׁוּ
קִדְּשֵׁת עוֹלָם⁹⁵.

י. אֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שְׁאֵם נִטְמָא הַנְּזִיר בְּשֶׁאֵר
טָמְאוֹת⁸⁰ - שְׁיָמִי טָמְאָתוֹ עוֹלִין לוֹ, וְאִינוּ סוֹתֵר
כְּלוּם⁸¹. נִטְמָא בַּמַּת בְּתוֹךְ יָמֵי צִרְעָתוֹ⁸² - סוֹתֵר אֶת
כָּל הַקּוֹדְמִין, שֶׁהָרִי בְּנִזְיָרוֹתוֹ עוֹמֵד⁸³ וְאָף עַל פִּי
שֶׁהוּא טָמָא⁸⁴.

(92) הנזיר. (93) למשך ימי נזירותו בלבד. (94) שאמר:
הריני נזיר לעולם (ראה לעיל פ"ג, ה"א), בכל זאת סתם
נזירות אינה אלא שלשים יום (תוספות לנזיר מז). ולדעת
ה"לחם משנה" כוונת רבינו, שהנזיר, נזר בחייו אחרי
שנולד, ואין קדושתו קדושת עולם - בעוד שהכהן קדושתו
מיום שנולד. (95) משעה שנולד ועד יום מותו (משנה
בנזיר מז). ועוד הבדל יש ביניהם, שהנזיר ישנו בשאלה,
וקדושתו ניתרת ע"י שאלה לחכם (ראה לעיל פ"ב, ה"א)
וקדושת כהן אינה בטלה עולמית (לחם-משנה).

(80) כגון נבילה או שרץ. שהן קלות מטומאת זיבה, ואין
טומאתו שבעה ימים אלא טומאת ערב בלבד. (81) שאין
איסור לנזיר להטמא אלא למת בלבד, כמו שאמרו (נזיר
מג.) "לא יטמא להם במותם (במדבר ו, ז) - במותם אינו
מיטמא, אבל מיטמא בנגיעתם וזיבתם", והשווה ה"ל
טומאת אוכלין פט"ז, ה"ט. (82) היה נזיר ונצטרע, ובימי
צרעתו נטמא למת. (83) שכשיתרפא מצרעתו, עליו
להשלים נזירותו על הימים שמנה מקודם, כמבואר לעיל
ה"ט ובביאורנו אות עב. (84) לצרעתו, לא היה סותר את
הקודמים בגלל צרעתו בלבד, נזיר יד: כרבי יוחנן, אבל ריש
לקיש אומר שם: "אינו סותר (=את הקודמים), צרעת לחוד
ונזירות לחוד", הואיל ואין ימי צרעתו עולים לו למנין
נזירותו, דינו משונה מסתם נזיר, ואין טומאתו במת סותרת
כלום. וראה לקמן פ"י, ה"ב-יג.

יד. פָּגְעוּ בּוֹ שְׁנֵי נְזִירִים, אֶחָד נְזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם
וְאֶחָד נְזִיר מָאָה יוֹם - יִטְמָא נְזִיר שְׁלֹשִׁים⁹⁶. הִיָּה
אֶחָד נְזִיר לְזִמְן קָצוֹב⁹⁷ וְהַשְּׁנִי נְזִיר עוֹלָם - יִטְמָא
הַנְּזִיר לְזִמְן קָצוֹב; שְׁנִיזִירוֹת עוֹלָם קִדְּשׁוּ חֲמוּרָה
מְזָה⁹⁸.

יא. הַנְּזִיר מֵתֵר בְּטָמְאָת מַת מַצֵּה⁸⁵ וּבִתְגַלְחַת
מַצֵּה⁸⁶, וְאִסּוּר בֵּינֵן הַמַּצֵּה כֵּיִן הָרְשׁוֹת. כִּיִּצֵּד? מִי
שֶׁנִּשְׁפַּע שִׁשְׁיִתָּה הַיּוֹם יֵין, שֶׁהָרִי מַצֵּה עָלָיו
לְשִׁתּוֹת⁸⁷, וְאַחֵר כֶּף נָדַר בְּנְזִיר - חָלָה נְזִירוֹת עַל
הַשְּׁבוּעָה וְאִסּוּר בֵּינֵן⁸⁸. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהוּא אִסּוּר
בֵּינֵן קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה, שְׁאִינוּ אֵלָא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁸⁹.

(96) שקדושתו מועטת מקדושת נזיר מאה (ירושלמי נזיר
פ"ז, סוף ה"א). (97) אפילו לאלף שנה (ראה לעיל פ"ג,
ה"א). (98) ירושלמי שם, שנזיר עולם אם הכביד שערו,
מיקל בתער בכל שנים-עשר חודש ומביא קרבנו, וזוהי
קדושתו, בעוד שנזיר לזמן קצוב אינו מגלח עד סוף ימי
נזרו, ואינו מביא איפוא שום קרבן טהרה תוך ימי קצבת
נזירותו, ראה לעיל פ"ג, ה"ב. וגם סתם נזירות קצובה, אינה
לכל ימי חייו, שלרוב היא לזמן קצר בלבד, ולפיכך קדושתה
קלה מנזיר עולם (רדב"ז).

(85) מבואר להלן ה"ב. (86) מבואר להלן ה"טו.
(87) מחמת שבועתו. (88) נזיר ד. שנאמר (שם, ג) "מיין
ושכר זיזר", והוא מיותר, שהלא נאמר מכל אשר יעשה
מגפן היין - לרבות יין מצוה כיון הרשות, וכפירוש
התוספות שם, וכן שם מד. (89) שאע"פ שאמרו (פסחים
קו.) "זכור את יום השבת לקדשו - זכרהו על היין" - אין
זה אלא אסמכתא בלבד, שקידוש היום כשלעצמו הוא מן
התורה, והיין אינו אלא מדברי חכמים (תוספות נזיר ד.
דיבור-המתחיל מאי היא, וכן בפסחים שם) והשווה ה"ל
שבת פרק כט ה"א, ה"ו.

טו. וְכִיִּצֵּד הוּא מֵתֵר בְּתַגְלַחַת מַצֵּה? נְזִיר שֶׁנִּצְטָרַע,
וְנִרְפָּא מִצִּרְעָתוֹ בְּתוֹךְ יָמֵי נְזִירוֹת - הָרִי זֶה מְגַלַּח כָּל
שְׁעָרוֹ. שֶׁהָרִי תַגְלַחְתּוֹ⁹⁹ מִצּוֹת עֲשֵׂה, שְׁנֹאֲמַר
בְּמִצְרָע: וְגַלַּח אֶת כָּל שְׁעָרוֹ וְגוֹמֵר; וְכָל מְקוֹם
שֶׁאֲתָה מוֹצֵא מִצּוֹת עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה¹⁰⁰: אִם יָכוֹל
לְקַיֵּם אֶת שְׁנֵיהֶם¹⁰¹ - מוֹטֵב, וְאִם לֹא¹⁰² - יָבוֹא
עֲשֵׂה וְיִדְחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה. וְהִלּוּא נְזִיר שֶׁגַּלַּח בְּיָמָיו
נִזְרוֹ עֵכָר עַל לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה, שְׁנֹאֲמַר: קִדַּשׁ יִהְיֶה
גִּדְּל פְּרַע שְׁעָר רִאשׁוֹ¹⁰³, וּבְכָל מְקוֹם אֵין עֲשֵׂה דוּחָה
לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה¹⁰⁴, וְלִמָּה דוּחָה עֲשֵׂה שֶׁל תַּגְלַחַת
הַנֶּגַע לְנִזְיָרוֹת? מִפְּנֵי שֶׁכָּבַר נִטְמָא הַנְּזִיר בְּצִרְעָתוֹ,
וְיָמֵי חִלּוּטוֹ אֵין עוֹלִין לוֹ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹⁰⁵, וְהָרִי אִינוּ
קִדּוּשׁ¹⁰⁶ בְּהֵן, וְכִטְל הַעֲשֵׂה מֵאֲלִיו, וְלֹא נִשְׁאָר אֵלָא
לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁהוּא: תַּעֲר לֹא יַעֲבֹר עַל רִאשׁוֹ, וְלִפְיָכֶךָ
כָּא עֲשֵׂה שֶׁל תַּגְלַחַת הַצִּרְעָת וְדָחָה אוֹתוֹ¹⁰⁷.

יב. וְכִיִּצֵּד הוּא מֵתֵר בְּטָמְאָת מַת מַצֵּה? הִיָּה מְהִלָּךְ
בְּדֶרֶךְ וּפָגַע בַּמַּת שְׁאִין שָׁם מִי שֶׁיִּקְבְּרָנוּ - הָרִי זֶה
מִטְמָא⁹⁰ לוֹ וְקוֹבְרוֹ. וְדָבָרִים אֵלּוֹ דְּבָרֵי קְבָלָה הֵינּוּ⁹¹.

(90) מותר לו להטמא, אבל בכל זאת הוא סותר נזירותו
ומביא קרבן טומאה (קריית ספר). (91) משנה בנזיר מז,
ובגמרא שם מח. דרשו: לאבינו ולאמו... לא יטמא (במדבר
ז, ז) מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר (שם ז) "על נפש

וקדוש לאלקיו . . . והנה הוא צריך כפרה בשוכו להטמא בתאוות העולם". (4) איזו לחטאת ואיזו לעולה, אע"פ שכל הקרבנות צריך שיקראו להם הבעלים שם. (5) הכבשה. (6) בכת"י התימנים: תיקרב. (7) האיל. (8) הכבש, הואיל ואמר: הרי אלו לנזירותי, הרי זה כאילו קרא שם לכל אחד ואחד (משנה, נזיר מה, וברע"ב שם). ואע"פ שכבשה ראויה גם לשלמים, ככתוב בתורה (ויקרא ג, וז) - בקרבנות נזיר, אין הכבשה ראויה אלא לחטאת ('תוספות יו"ט'). (9) העשרון - הוא עשירית האיפה (במדבר כח, ה), והאיפה שלש סאין, והסאה ששה קבים, כמבואר בהל' עירובין פ"א, ה"ג. נמצא, העשרון: שני קבים פחות חומש (הל' ביכורים פ"ו, ה"ט). (10) נמצאת כל חלה היא שלישית העשרון. (11) שהן בלולות בשמן כשעדיין הן סולת. (12) הרקיק אינו בלול בשמן אלא משוח בשמן אחר אפייתו (הל' מעשה הקרבנות פ"ט, הכ"א). (13) כל חלה כדינה, חלת מצה - בלולה בשמן, והרקיק - משוח, ככתוב בתורה (במדבר ו, טו). וכן בהל' מעשה הקרבנות שם, הכ"ג. וכנראה, שכאן סומך רבינו על מה שיכתוב בפרוטרוט בהל' מעשה הקרבנות ('מעשה רוקח'). ובמנחות עה, א - ששם המקור לדין חלות נזיר, אמרו: "ובשר זבח תודת שלמיו - לרבות שלמי נזיר לעשרת קבים ירושלמיות (נמצאו שתי חלות לקב), ולרביעית שמן". (14) של רביעית הלוג שמן. (15) מנחות פט, א. (16) בסל, ככתוב (במדבר ו, יז): "על סל המצות". ובהל' מעשה הקרבנות פ"ט הכ"ג, מסיים רבינו: "והכהן לוקח מהן (מהחלות) שתי חלות, אחת מכל מין".

- ב. וְשֹׁחֵט הַחֲטָאת תְּחִלָּה, וְאַחֵר כֶּף הָעֹלָה, וְאַחֵר כֶּף הַשְּׁלָמִים, וְאַחֵר כֶּף¹⁷ מִגִּלְחָה. וְאִם גִּלַּח אַחֵר שֶׁשָּׁחַט הַחֲטָאת אוֹ הָעֹלָה - יֵצֵא¹⁸. וּמִבְשֵׁל הַשְּׁלָמִים אוֹ שׁוֹלֵקָן¹⁹. וְלֹאֲכָה מִן הָרֶטֶב שֶׁל זִבְחֵי הַשְּׁלָמִים וְנוֹתֵן עַל הַשֶּׁעֶר²⁰, וְאַחֵר כֶּף מְשֻׁלִּיכוֹ לְאֵשׁ תַּחַת דִּיד הַשְּׁלָמִים. וְאִם הַשְּׁלִיכוֹ תַּחַת הַחֲטָאת - יֵצֵא²¹.

(17) משנה, נזיר מה, א. וכרבי יהודה שם. וכן סדרן בתורה (במדבר ו, יד). ואחרי עשיית השלמים, כתבה תורה (שם, יח) "וגלח הנזיר". וראה ב'תוספות יו"ט' שם. (18) משנה, שם. (19) ביטול מרובה, ובכל זאת אינם יוצאים מתורת ביטול (משנה, שם עמ' ב, ו'תוספות' פסחים לט:). (20) נזיר מה, ב. שנאמר (במדבר ו, יח): "אשר תחת זבח השלמים - מזבחו (=מהוטב) יהא תחתיו". (21) שם "זבח - לרבות את החטאת".

- ג. וְהֵיכָן מִגִּלְחָ שְׁעָרוֹ? בַּעֲזֶרֶת הַנְּשִׁים²², בְּלִשְׁכַּת²³ הַנְּזִירִים שֶׁהֵיחָה שָׁם בְּקֶרֶן מְזֻרְחִית דְּרוּמִית, וְשָׁם מְבֻשְׁלִין אֶת שְׁלֵמֵיהֶן וּמְשֻׁלִּיכִין שְׁעָרָן לְאֵשׁ²⁴. וְאִם גִּלַּח בְּמִדִּינָה²⁵ - יֵצֵא²⁶. וְכֵן שֶׁגִּלַּח בְּמִדִּינָה וְכֵן שֶׁגִּלַּח בְּמִקְדָּשׁ - תַּחַת הַדִּיד הוּא מְשֻׁלֵּךְ שְׁעָרוֹ²⁷. וְאִינוּ מִגִּלְחִים עַד שִׁיחֵיהָ פֶּתַח הָעֶזְרָה פְּתוּחָה, שֶׁנֶּאֱמַר: פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד²⁸. לֹא שֶׁיִּגְלַח בְּגִיד הַפֶּתַח, שֶׁזֶה בְּזִיוֹן מִקְדָּשׁ הוּא²⁹.

(99) לצרעתו. (100) שאחת היא בסתירה לשניה, כגון לעשות ציצית מחוטי צמר בטלית של פשתן, שהציצית מצות-עשה, והשעטנו הוא איסור לא-תעשה. (101) כגון חוטי צמר בטלית של צמר, הרי אפשר לו לקיים את שתיהן, וכן חוטי פשתן בטלית פשתן. (102) כגון שיש לו טלית פשתן, וחייב להטיל בה חוטי תכלת, שהם מצמר, תבוא מצות תכלת ותדחה איסור שעטנו (מנחות מ). וכן בהל' ציצית פ"ג, ה"ו), וגם כאן ה'עשה' של תגלחת מצורע דוחה את ה'לא-תעשה' של איסור גילוח הנזיר, שנאמר בו: "תער לא יעבור על ראשו" (נזיר נח.). (103) והרי זו מצות-עשה, כמבואר לעיל פ"א, ה"א. (104) כגון יבמה אלמנה מן הנישואין, אסורה להתייבם לכהן גדול, שאין 'עשה' של מצות יבום דוחה 'לא-תעשה' (של אלמנה לכהן גדול) ו'עשה', שמוזהר על הבעולה, ככתוב: "והוא אשה בבתוליה יקח" (יבמות כא. ובהל' יבום פ"ו, ה"א). (105) לעיל ה"ט. (106) ראה לקמן פ"י ה"ב: "ששער נזיר שנצטרע, מותר בהנייה" הרי שאין בו כל קדושה. (107) ולדעת הראב"ד, אין זה עיקר הטעם, אלא מפני שהלאו וה'עשה' של נזיר קלים מאד, שנזירות ישנה בשאלה לחכם, והיא ניתרת, ולפיכך 'עשה' של תגלחת מצורע דוחה אותם, כמבואר ביבמות ה. ורבינו סובר, מאחר שבמסכת נזיר מא: ונח. מודגש בפירוש, שתגלחת מצורע דוחה 'לא-תעשה' שבנזיר, ולא הזכירו שם את ה'עשה' שבנזיר, אין אנו מניחים גמרא מפורשת במקומה, ונמשכים אחרי סוגיא ביבמות, שהיא שלא במקומה. וגם טעמו של הראב"ד, לא יספיק לתגלחת מצורע שהוא נזיר, נזירות שמשון, שאין לו שאלה, ראה לעיל פ"ג, ה"ד, ולפיכך טעמו של רבינו מקיף וכולל יותר (רדב"ז).

יום חמישי כ"ו אלול ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) תגלחת טהרה וסדר הבאת קרבנות הנזיר, דין נזיר ממורט, ותגלחת פסולה כיצד יעשה, תגלחת הבן על קרבנות אביו הנזיר, הריני נזיר ועלי לגלח נזיר ושמע חברו ואמר ואני ועלי לגלח נזיר, כיצד יעשו.

- 1 א. תִּגְלַחַת הַטְּהָרָה בַּיּוֹם הַזֶּה? כִּשְׁנֵיגְמָר הַנְּזִיר יָמֵי
- 2 נְזִירוֹתָו² מִבֵּיא שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת: כֶּבֶשׂ לְעֹלָה, וְכִבְשָׂה
- 3 לְחֲטָאת, וְאֵיל לְשְׁלָמִים³. הִבֵּיא שְׁלִשְׁתָּן וְלֹא פִרְשׁ⁴
- 4 - הָרִאשִׁי לְחֲטָאת⁵ תִּקְרַב⁶ חֲטָאת, וְהָרִאשִׁי
- 5 לְשְׁלָמִים⁷ - שְׁלָמִים, וְהָרִאשִׁי לְעֹלָה⁸ - עֹלָה.
- 6 וּמִבֵּיא עִם אֵיל הַשְּׁלָמִים שֶׁשָּׂה עֶשְׂרוֹנוֹת⁹ וּשְׁנֵי
- 7 שְׁלִישֵׁי עֶשְׂרוֹן סֶלָת. אוֹפָה מִהֶן עֶשְׂרִים חֻלָּה¹⁰: עֶשֶׂר
- 8 חֲלוֹת מִצּוֹת¹¹, וְעֶשְׂרָה רִקִּיקִים¹² מִצּוֹת. וּמוֹשֵׁחַ
- 9 הָעֶשְׂרִים¹³ בְּרִבְעִית שֶׁמֶן. וְשַׁעֲרוֹ זֶה¹⁴ הַלָּכָה לַמִּשָּׁה
- 10 מְסִינֵי¹⁵. וּמִבֵּיא הָעֶשְׂרִים בְּכָלִי אֶחָד¹⁶.

(2) ראה לעיל פ"ד, ה"א. (3) ככתוב בתורה (במדבר ו, יד). וכתב הרמב"ם שם יא: "טעם החטאת . . . כי האיש הזה חוטא בנפשו במלאת הנזירות, כי הוא עתה נזיר מקדושתו ועבודת ה', וראוי היה לו שיזיר לעולם ויעמוד כל ימיו נזיר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

22) חצר בית המקדש, מקום מעמד לנשים, ונזכרת במשנה מדרות פ"ב, מ"ה. 23) חדר. 24) משנה שם, וככתוב בתורה: "ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים". 25) בכל ערי ישראל לגבולותיה, כשיטת רבינו בפירושו למשנה (ראש השנה פ"ד, מ"א) שירושלים כולה נקראת מקדש; ומדינה - שאר העיירות שבכל ארץ ישראל. 26) משנה, נזיר מה, ב. והרע"ב שם מפרש: מדינה - ירושלים, ואע"פ שנאמר שם "וגלח הנזיר פתח אהל מועד" - אין זה אלא ללמד, שאינו מגלח עד שיהיה פתח אהל מועד פתוח, וכמבואר בסמוך. 27) משנה, שם. ובנוסף המשנה שבבבלי, כתוב: "ואם גילח במדינה, לא היה משלח תחת הדוד", אבל נוסח המשנה שבירושלמי שם: "ואם גילח במדינה, היה משלח" וכו'. וראה לעיל פ"ו הי"ד, לענין תגלחת נזיר טמא. 28) הוא ההיכל, ורבינו כתב: פתח העזרה פתוח, וצריך עיון. 29) נזיר מה, א. ולפי זה, לא יגלח בלילה, שאז פתח העזרה סגור, וכן אמרו (זכחים נה): "שלמים ששחטם קודם פתיחת דלתות ההיכל - פסולים, שנאמר ושחטו פתח אהל מועד, בזמן שהוא פתוח ולא בזמן שהוא נעול".

ד. ואחר כך נוטל הפהן את הזרוע בשלה מן האל, ויחל מצה אחת מן הסל, וירקיק אחד, ונותן על פפי הנזיר או הנזירה ומניפן³⁰. ואחר כך הותר הנזיר³¹ לשנות יין ולהטמא למתים.

30) הכהן, ככתוב (במדבר ו, כ) "והניף אותם הכהן", וכמו שאמרו (קידושין לו): "כהן מכניס ידו תחת יד בעלים ומניף". וכתב רבינו: "או הנזירה" כדברי המשנה (שם עמ' א) "והתנופות... נהגות באנשים ולא בנשים, חוץ ממנחת סוטה ונזירה שהן מניפות", ולא כדברי רבי שמעון שזורי, האומר (נזיר מה). אין נזירה מניפה, "שמא יתגור בה פרחי כהונה". וראה פירוש המשנה לרבינו בקידושין שם: "ודין הנזירה והנזיר בענין הקרבן - שוה, למה שנאמר בתחילת הפרשה: איש או אשה כי יפליא לנדר נזיר, והוא מה שאמרו (קידושין שם) אתיא (= למד) כף כף מסוטה". 31) זה למצוה מן המובחר, אבל לעכב, ראה בסמוך ה"ה.

ה. נזיר ממרט³² אינו צריך להעביר תער³³. ואף על פי שאין לו שער או שאין לו פנים³⁴ - הרי זה מקריב קרבנותיו וישתה ויטמא³⁵. ואם הביא קרבנותיו ולא גלח ראשו - אין התגלחת מעצבת, אלא שותה ומטמא לערב³⁶. שמשוירק עליו אחד מן הדמים³⁷ הותר, אף על פי שלא נתן על פפיו ולא הניף; שפל דברים אלו - למצוה ולא לעצב³⁸.

32) שאין לו שערות בראשו, כגון שהוא קרח. 33) יומא סא, ב - וכבית הלל. ואע"פ שבנזיר מו, ב - אמרו: "ובית הלל אומרים, צריך להעביר תער על ראשו" - כבר העירו ה'תוספות' ביומא שם, שזאת היא מהסוגיות ההפוכות, ופסק רבינו כהסוגיא ביומא, שכן המשנה בנגעים פ"ד מ"ט, שנויה כמותה. ואילו הסוגיא בנזיר, היא בסתירה לדברי המשנה בנגעים ('תוספות יו"ט' נגעים, שם). 34) ואינו ראוי להניף. 35) מותר לו להטמא למתים.

ו. אף על פי שאין התגלחת מעצב³⁹ עליו, מצוה לגלח⁴⁰ אפילו לאחר זמן מרבה. ונזיר שגלח בלא תער, או שגלח ושייר שתי שערות - לא עשה כלום⁴¹ ולא קיים מצות גלוח. בין נזיר טהור בין נזיר טמא⁴².

39) בכ"י תימן, ורומי ר"מ: מעצבת. 40) נגעים פ"ד, מ"ד. וכן בנזיר מ, א. 41) שם, שנאמר (במדבר ו, ה) "תער לא יעבור על ראשו, עד מלאת הימים וגו'" - התורה אמרה: אחר מלאת, לא תהא תגלחת אלא בתער. ובנוגע לשיר שתי שערות, כתבו ה'תוספות' שם, שזוהי הלכה בנזיר. וב'תוספות יו"ט' לנגעים שם, מפרש, שסתם שיער אינו פחות משנים, - וכן אמרו ב'תורת כהנים' (תוריע פרק ב) "ושער בנגע הפך לבן, מיעוט שער שתי שערות" - וכל ששייר שתי שערות, עדיין שערו עליו ולא קיים מצות גלוח. 42) נזיר מב, א. שנאמר בו (במדבר ו, ט): ביום השביעי יגלחנו, שאין צריך לומר, שהרי כבר אמר הכתוב (שם): וגלח ראשו ביום טהרתו, אלא לומר לך, שיגלח כל ראשו, ואם שייר שתי שערות - לא עשה כלום.

ז. גלח והניח שתי שערות⁴³, וצמח ראשו בלו, ונזיר וגלחו עם אותן שתי השערות, או שגלח אחת⁴⁴ ונשירה⁴⁵ אחת - הרי זה קיים מצות גלוח⁴⁶. נשירה אחת וגלח אחת - אין כאן מצות גלוח⁴⁷.

43) אבל אם לא גלח את הראש כולו אלא את שתי השערות בלבד, יתכן שלא עשה כלום, הואיל וכשגילחן נשאר ראשו מלא שיער, כמו שנסתפק בזה אביי, בנזיר שם. 44) משגילח ושייר שתי שערות, ועדיין לא צמחו לו שערות. 45) נפלה מאליה. 46) הואיל ובשעה שבא לגלח היו שתיים, שהן שיעור גלוח. 47) שבשעה שעמד

63) כגון שלא לשמן, או שהביא איל בן שנה ומצוותו שיהיה בן שתי שנים (נזיר כד: וב'תוספות' שם). 64) הרי הם כשלמי נדבה. 65) כשלמי נזיר, בניגוד לשלמי נדבה, הנאכלים לשני ימים ולילה אחד. 66) חלות נזיר הבאות עם שלמי נזיר, כמבואר לעיל ה"א. 67) לכאורה, הכוונה לחזה ושוק הניתנים לכהן במתנה, אבל אלה ניתנות לכהן אף משלמי נדבה? ולפיכך הגיה ה'אורח מישור', הובאו דבריו ב'מרכבת המשנה', שצ"ל: אלא מתנות ולא זרוע, כלומר, הזרוע מן האיל הניתנת משלמי נזיר לכהן, אינה ניתנת משלמים אלא מאחר שלא הותר הנזיר בהם, והרי הם כשלמי נדבה, שאין לכהן בהם אלא מתנות חזה ושוק בלבד (נזיר, שם). וראה ב'תוספות' שם עמ' א ד"ה שלמים נמי. וה'אור שמח' מקיים את גירסת הספרים: "ולא מתנות", והכוונה לחזה ושוק, שאינם ניתנים תנופה על כפי הנזיר, ואשה נזירה אינה מניפה כלל, ראה לעיל אות כט, הואיל ואין הנזיר נותר בהם, בניגוד לשלמי נזיר כשרים, שנותן הכהן אותם על ידי הנזיר ומניפם. כמבואר בהל' מעשה הקרבנות פ"ט ה"ט, אבל זה ודאי שניתנים מתנה לכהן, כי אפילו שלמי נדבה חייבים בחזה ושוק. וכן לשון התוספתא "אין בהם נתינה על כפיים".

19 יג. שלש בהמות אלו⁶⁸ והלחם הפא עמיהם - הכל
20 מן החליין⁶⁹, פשאר נדרי הקדש, פמו שיתפאר
21 במקומו⁷⁰.

68) המניות לעיל ה"א. 69) ולא ממצות מעשר שני. 70) הל' מעשה הקרבנות פט"ז הט"ו, ש"כל המחוייב בקרבן, לא יביא קרבנו אלא מן החולין". ומקורו במנחות פ"ג. הוקשו כל הקרבנות לחטאת, מה חטאת נאמר בה (ויקרא טז, ו): "והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו" - משלו ולא משל מעשר, אף כל דבר שבחובה - אינו בא אלא מן החולין, וראה במשנה, שם פב, א.

22 יד. האומר: הריני נזיר על מנת שאגלה⁷¹ ממצות
23 מעשר שני - הרי זה נזיר, ואינו מביא קרבנותיו מן
24 המעשר, אלא מן החליין⁷².

71) קרבנות שעליו להביא לצרכי תגלחתו. 72) מכיון שאמר: הריני נזיר - נתחייב, שאמירתו לגבוה (להקדש) כמסירתו להדיוט, וכשחזר ואמר: על-מנת וכו' אינו יכול לשנות ולפטור עצמו ממצות מעשר שני (ביצה כ. וברש"י). ויתכן, שאם יאמר: על-מנת שאביא ממצות מעשר שני - הריני נזיר, הואיל והקדים תנאו להתחייבותו, יביא כפי תנאו ('תוספות' שם).

25 טו. האיש שנדר בנזיר - יש לו להביא קרבנות
26 אביו⁷³ לעצמו ומגלה עליהם; ואין האשה מגלחת
27 על קרבנות אביה⁷⁴. ודבר זה⁷⁵ הלכה מפי הקבלה⁷⁶
28 הוא. כיצד? מי שהיה אביו נזיר, והפריש מצות
29 לקנות בהן קרבנותיו, ומת והניח המצות סתומין⁷⁷,
30 ואמר אחרי מות אביו: הריני נזיר על מנת שאביא
31 קרבנותי ממצות שהפריש אבי לקרבנותיו - הרי זה
32 מביא מהן קרבנותיו. וכן אם היה הוא ואביו

לגלח, לא היו שתיים, ואין גילוח בפחות משתי שערות (נזיר שם, וכן בבבא-קמא קה). "אע"פ ששער אין כאן, מצות גילוח אין כאן".

1 ח. גלח על השלמים⁴⁸ ונמצא פסול⁴⁹ - תגלחתו
2 פסולה⁵⁰, וזבחי לא עלו לו⁵¹. גלח על החטאת
3 ונמצאת שלא נשחטה לשם חטאת⁵², ואחר כך
4 הביא השלמים והעולה והקריבן כמצותן - תגלחתו
5 פסולה וזבחי לא עלו לו⁵³.

48) אחרי עשיית השלמים בלבד. 49) כגון שנשפך הדם או שנטמא. 50) הואיל ועדיין לא נזרק אפילו אחד מן הקרבנות בהכשר, והרי זה כגילוחו לסטים לאחר מלאת, וסותר שלשים יום, כמבואר לעיל פ"ו, ה"א, ד. 51) הזבחים שיקריב אחר תגלחתו הפסולה, לא עלו לו לחובתו, הואיל ואינו ראוי עכשיו להתגלח עד שיעשה שלשים יום, והרי הוא כאילו הקריבם תוך מלאת ימי נזרו (משנה, נזיר מו: וב'תוספות' שם). 52) והרי היא פסולה, כמו ששנינו (זבחים פ"א, מ"א) "כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים. . . חוץ מן החטאת". 53) נזיר שם, וכמבואר לעיל אות נ.

6 ט. גלח על העולה ועל השלמים ונשחטו שלא
7 לשמן⁵⁴, ואחר כך הביא קרבנות אחרות להקריבן
8 לשמן - תגלחתו פסולה⁵⁵ וזבחי לא עלו לו⁵⁶.

54) והרי הם כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, נמצא שלא גילח על שלמי נזיר ועולתו, אלא על עולת נדבה או שלמי נדבה, שלא לשם חובתו. 55) שנזיר שגילח על שלמי נדבה - לא יצא, נמצא כאילו התגלח בתוך מלאת וסותר שלשים. 56) משנה שם, כחכמים. וכמבואר לעיל אות נ.

9 י. גלח על שלשתן⁵⁷ ונמצא אחד מהם פשר -
10 תגלחתו פשרה⁵⁸, ויביא שאר הזבחים⁵⁹ ויקריבו
11 פה לכמתן⁶⁰.

57) אחרי שהוקרבו כולם: החטאת והעולה והשלמים. 58) שכבר נתבאר לעיל ה"ה: "שמשיזרק עליו אחד מן הדמים - הותר". 59) תמורת אלה שנמצאו פסולים. 60) הואיל ותגלחתו כשרה, לא סתר כלום, ואין לו אלא להשלים הקרבת קרבנותיו בהכשר (משנה, שם).

12 יא. כל מקום שאמרנו תגלחתו פסולה - הרי הוא
13 פמי שנתגלח בתוך ימי נזירותו, שהוא סותר
14 שלשים יום, פמו שבאנו⁶¹. ונמצא מונה שלשים
15 יום אחר התגלחת הפסולה, ויביא קרבנותיו⁶².

61) לעיל פ"ו ה"א, שאין גידול שיער פחות משלשים יום. 62) ויגלח עליהם שנית תגלחת כשרה.

16 יב. שלמי נזיר ששחטן שלא כמצותן⁶³ - פשרים⁶⁴,
17 ואין עולים לבעלים לשם חובה. ונאכלין ליום
18 אחד⁶⁵, ואין טענין לחם⁶⁶ ולא מתנות⁶⁷ ולא זרוע.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חטאת, ואם עלו לי, הרי זו חטאת העוף הבאה על הספק (לחם-משנה לקמן פ"י, סוף הי"ב).

יח. האומר: הרי עלי לגלח נזיר - חייב להביא קרבנות תגלחת טהרה, ומקריבין על יד⁹¹ איזה נזיר שירצה. אומר עד: הרי עלי חצי קרבנות נזיר, או אם אומר: הרי עלי לגלח חצי נזיר⁹² - הרי זה מביא חצי הקרבנות לאיזה נזיר שירצה, ואותו נזיר משלים קרבנותיו משלו. אבל אם אומר: הרי עלי קרבנות חצי נזיר⁹³ - הרי זה מביא קרבנות נזיר שלם; שאין לנו חצי נזירות⁹⁴.

(91) עבור, ובכת"י התימנים: על ידי. ודין זה נלמד ממקור הי"ט הבאה. (92) כוונתו לחצי קרבנות נזיר שלם (נזיר יב:). (93) משמעו, כאילו יש קרבנות לחצי נזירות. (94) שאפילו אמר: הריני נזיר יום אחד, הרי זה נזיר שלשים יום, כמבואר לעיל פ"ג הי"ב, וכן אמרו בנדרים פג, א: "אין נזירות לחצאים, ואין קרבן לחצאים". ומכיון שסמך תיבת "חצי" לנזיר ולא לקרבנות, נתכוין לומר "חצי נזירות" ואין לנו חצי נזירות, ולפיכך יתחייב בכל הקרבנות (נזיר, שם).

יט. האומר: הריני נזיר ועלי לגלח נזיר⁹⁵, ושמע חבירו ואמר 'ואני' - הרי חבירו נזיר, ואינו חייב לגלח נזיר אחר; שהרי לא התפס עצמו אלא בנזירות. ואם אומר: ואני ועלי לגלח נזיר - הרי זה חייב⁹⁶. ואם היו פקחין - מביא כל אחד מהן קרבנות על ידי חבירו⁹⁷. ואם לא עשו כן⁹⁸ - חייבים לגלח נזירות אחרים⁹⁹.

(95) נתחייב בשני נדרים, להיות נזיר, ולהביא קרבנות תגלחת נזיר אחר. (96) בשניהם (שם יא:). (97) זה מביא קרבנותיו של זה, וזה מביא קרבנותיו של זה, ונפטרו מלהביא קרבנות נזיר אחר, ואע"פ שבשעה שנדר הראשון לגלח נזיר, עדיין לא היה השני נזיר (שם יב:). (98) אלא כל אחד הביא קרבנותיו משלו. (99) כדי לקיים את נדרם השני. ובכת"י התימנים: "נזירים אחרים". וכן לשון המשנה שם יא, ב. ומכאן המקור להתחלת הי"ח, כמו שהערנו לעיל אות צ.

כ. האומר: הרי עלי לגלח חצי נזיר¹⁰⁰, ושמע חבירו ואמר: ואני ועלי לגלח חצי נזיר - זה מביא חצי קרבנותיו של זה, וזה מביא חצי קרבנותיו של זה, וכל אחד מהן משלים קרבנותיו, אם היו פקחין. ואם לאו - זה מביא חצי קרבנות מאיזה נזיר שירצה, וזה מביא חצי קרבנות¹⁰¹ מאיזה נזיר שירצה.

(100) לדעת הרדב"י, יש כאן טעות, וצריך להגיה: הריני נזיר ועלי לגלח חצי נזיר, וכן בהגהות מהר"ם מפדובה. (101) בכת"י התימנים: "זה מביא חצי קרבנות לאיזה נזיר שירצה, וזה מביא חצי קרבנות לאיזה נזיר שירצה". ודין זה נלמד מהמשנה בנזיר יא, ב - שהיא המקור להי"ט דלעיל. ולדעת הרדב"י, יתכן שרבינו היה גורס במשנה שם יב, ב:

נזירים, והפריש אביו מעות סתומין, ומת האב, ואמר הבן אחר מות אביו: הריני מגלח על מעות אביו⁷⁸ - הרי זה מביא קרבנותיו מהן⁷⁹. אבל אם לא אמר⁸⁰ - יפלו המעות לנדרבה⁸¹. מת האב והניח בנים רבים⁸² - חולקים המעות הסתומים, מפני שהיא ירשה להן, ויש לכל אחד מהן לגלח על חלקו⁸³, והבכור נוטל בהן פי שניים⁸⁴.

(73) שנדר אביו לנזירותו הוא. (74) אפילו כשאין בנים, והיא היורשת היחידה. (75) שהבן מגלח, ואין הבת מגלחת. (76) כך מסורת היא בדינו (נזיר ל. וברש"י). (77) שלא פירש ואמר: הרי אלו לחובתי, ראה לקמן פ"ט ה"ד. ואם פירש, דינו מבואר שם ה"ג. (78) אע"פ שבשעה שנזיר לא היה בדעתו להביא משל אביו, שהרי נזיר בחיי האב. (79) נזיר ל, ב. וכגירסת ה'תוספות' שם דיבור-המתחיל: תא שמע. (80) הבן, שהוא רוצה לגלח על מעות אביו. (81) לקופות שבמקדש, שמשליכים בהן שאר מעות נדבה, לקנות מהן קרבנות ציבור, והם עולות נדבה (משנה, מעילה יא. ורע"ב לנזיר פ"ד, מ"ד). (82) וכולם נדרו בנזירות בחייו, או לאחר מותו. (83) והיתר ישימו מכסיסהם. (84) כשאר היורשות, שנוטל בהן חלק כפול (נזיר ל:), בעיה שנפשטה שם בדרך: "אם-תמצי-לומר".

טז. בין שהיה האב נזיר עולם והבן נזיר זמן קצוב, בין שהיה האב נזיר זמן קצוב והבן נזיר עולם⁸⁵ - הרי זה מגלח ומביא קרבנותיו ממעות נזירות אביו⁸⁶.

(85) ראה למעלה פ"ג, הי"א-יב ההבדלים הדיניים שביניהם. (86) אע"פ שאין נזירותם שוה. הואיל ועל-כל-פנים הם שוים בנזירות טהרה, ששניהם מביאים קרבנות טהרה, הם בכלל ההלכה שמפי הקבלה (נזיר שם), בעיה שנפשטה בדרך: אם-תמצי-לומר.

יז. הפריש האב מעות להביא בהן קרבנות טמאה⁸⁷ ומת - אין הבן מביא בהן קרבנות טהרה. וכן אם הפרישן האב לקרבן טהרה - אין הבן מגלח עליהן תגלחת טמאה⁸⁸. שדברים אלו הן ספק⁸⁹. ואם הביא זבחי - לא עלו לו⁹⁰.

(87) שנטמא בתוך ימי נזרו, והפריש מעות לצפרים וקרבן אשם. (88) אם נטמא. (89) בעיה היא בגמרא שם, הואיל ואין קרבנות נזירותם ממין אחד, שמא לא עליהם נתקבלה ההלכה שבנזיר. (90) לשם חובתו, ועל כרחו יביא זבחים אחרים, ויתנה: אם הזבחים הראשונים עלו לי - יהיו אלה נדבה, ואם הראשונים לא עלו לי - יהיו אלה לחובתי (כסף-משנה). אבל עדיין יש להסתפק, מה יעשה בחטאתו שהרי אין חטאת באה נדבה? (מעשה רוקח'), ולפיכך מהנכון הוא, שיביא רק חטאת העוף הבאה על הספק (ראה לקמן פ"י, ה"ח) ועולה ושלמים לא יביא כלל, שאינם מעכבים, ומכיון שכבר הביאם בראשונה על הספק - די לו, ועל חטאתו יתנה: אם הראשונים לא עלו לי, הרי זה

סְתוּמִין¹⁶. וְכֵן הַמִּפְרִישׁ לְשׁוֹן שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב אִם
כָּלִי¹⁷, אִף עַל פִּי שְׁאֵמֵר: זֶה לְחֻטְאֵתִי וְלַעֲוֹלָתִי
וְלִשְׁלָמִי - הֲרִי הוּא כְּמַעוֹת סְתוּמִין¹⁸.

(15) שאינה ראוייה למזבח, אלא להימכר, ודמיה קדושים
לקרבנות נזירות. (16) ואם מת, יפלו לנדרבה. (17) הואיל
וראויים הם להימכר מיד, ללא כל שהייה, דינם כמעות.
(18) ואין זה דומה ממש למעות, שאם אמר עליהן: "הרי אלו
לעולתי ולחטאתי וכו'" שהן כמפורשין". כי המעות הן
מחולקות, ויכול להפריש מהן דמי חטאת, ודמי עולה, הכול
בפני עצמו. אבל לשון של כסף או כלי הם גוף אחד, ואפילו
אמר עליו: הרי זה לחטאתי ולעולתי וכו' אין זה כמפורש.
ולפי זה אם הפריש: שלוש בהמות בעלות מום, או שלוש
לשונות של כסף או שלושה כלים ואמר: הרי אלו לחטאתי
ולעולתי וכו' הרי הם כמעות מפורשות.

ו. הָאוֹמֵר: אֵלֹו לְחֻטְאֵתִי וְהִשָּׁאֵר לְנִזְיֹוֹתִי, וְמָת, אִם
שְׁהִיָּתָה אִשָּׁה¹⁹ וְהִפֵּר לָהּ בַּעֲלָהּ²⁰ - דְּמֵי חֻטְאֵת יִלְכוּ
לִים הַמֶּלֶח, וְהִשָּׁאֵר יָבוֹאוּ בַּחֲצֵין עוֹלָה וּבַחֲצֵין
שְׁלָמִים²¹.

(19) שנדרה בנזיר. (20) ודין מעותיה לאחר ההפרה, כדין
מפריש מעות לנזירותו ומת. (21) שדינם כמפורשים. ולא
נתקבלה הלכה בנזיר: "סתומים יפלו לנדרבה" אלא כשדמי
חטאת מעורבים בהם.

ז. אָמֵר: אֵלֹו לְעוֹלָתִי וְהִשָּׁאֵר לְנִזְיֹוֹתִי - דְּמֵי עוֹלָה
יָבוֹאוּ עוֹלָה, וְהִשָּׁאֵר יִפְּלוּ לְנִדְרָה²².

(22) כל שדמי חטאת מעורבים בהם, הרי הם כסתומים.

ח. מִי שֶׁדָּמָה שֶׁהוּא חֵיב בְּנִזְיֹוֹת וְהִפְרִישׁ קְרָבָנָתִיו,
וְאַחֵר כֶּף שָׁאֵל לְחֶכֶם וְהוֹרָהוּ שְׂאִין זֶה נִדָּר וְאִינוּ
חֵיב בְּנִזְיֹוֹת - מָה יַעֲשֶׂה בְּקְרָבָנָתוֹ שֶׁהִפְרִישׁ? יֵצֵאוּ
וְיִרְעוּ בַּעֲדָר²³. שֶׁזֶה הַקֹּדֶשׁ טְעוֹת²⁴, שְׂאִינוּ הַקֹּדֶשׁ,
כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ²⁵.

(23) הרי הם חולין גמורים. (24) שבתחילה בטעות
הקדישן, שחשב שהוא חייב בנזירות. (25) ודין זה גרוע
יותר מהקדש טעות, המתואר שם. שבזה אפילו בית שמאי
(האומרים: הקדש טעות הקדש) יודו שהם חולין. והרי זה,
כאדם שאינו מחוייב חטאת, וסבר שהוא חייב ואמר בהמה
זו לחטאתי, שלא אמר כלום אפילו לבית שמאי.

ט. הָאִשָּׁה שֶׁנִּדְרָה בְּנִזִּיר, וְהִפְרִישָׁה קְרָבָנֹותֶיהָ,
וְאַחֵר כֶּף הִפֵּר לָהּ בַּעֲלָהּ: אִם שָׁלוּ הֵיָּתָה הַבְּהֵמָה²⁶
- תֵּצֵא וְתִרְעָה בַּעֲדָר, שְׂאִין אֲדָם מִקְדִּישׁ דָּבָר שְׂאִינוּ
שָׁלוּ²⁷; וְאִם הָיוּ הַקְרָבָנֹות מִשְׁלָה וְאִין לְבַעֲלָהּ בָּהֶן
כָּלוּם, כְּגוֹן שֶׁנִּתְּנוּ לָהּ בְּמִתְּנָה עַל מִנֵּת שֶׁלֹּא יִהְיֶה
לְבַעַל בָּהֶן רְשׁוּת²⁸ אֵלָּא מִה שֶׁתִּרְעָה תַּעֲשֶׂה בָּהֶן -
הַחֻטְאֵת תָּמוּת²⁹, וְהָעוֹלָה תִּקְרַב עוֹלָה, וְהַשְּׁלָמִים
יִקְרָבוּ שְׁלָמִים. וְנִאֲכָלִין לְיוֹם אֶחָד, וְאִין טְעוֹנִין
לָחֶם.

"הריני נזיר, ועלי לגלח חצי נזיר, ושמע חברי ואמר ואני,
ועלי לגלח חצי נזיר".

יום שישי כ"ז אלול ה'תשע"ח

פרק תשיעי

(1) מותר מעות נזירות וההבדל בין מעות מפורשות למעות
סתומות, נדרה בנזיר והפיר לה בעלה מה ייעשה בקרבנות
שהפרישה, שני נזירים שנטמא אחד מהם ואינו ידוע מיהו
כיצד יביאו קרבנותיהם, עד אחד בנזירות והנזיר מכחישו.

א. הַמִּפְרִישׁ מַעוֹת שִׁיקָרִיב מִהֶן קְרָבָנֹות נְזִירִים²,
וְהַקָּרִיב מִהֶן וְהוֹתִירוּ - יָבִיאוּ בְּמוֹתָרֵן קְרָבָנֹות נְזִירִים
אַחֲרֵים³; שְׁמוֹתָר נְזִירִים - לְנִזְיֹוֹתֵם. הַפְּרִישׁ מַעוֹת
סְתוּמִין לְנִזְיֹוֹתָיו⁴ וְהוֹתִירוּ⁵ - יִפְּלוּ הַמוֹתָרוֹת לְנִדְרָה⁶.

(2) אחרים, שהם עניים. (3) עניים, ואפילו לא יהיה במותר
כדי שיעור קרבן, יצרפו למעות נזירים אחרים, ולא ייפול
לעולת נדרה. (4) שהפריש מעות לקרבנות נזירות עצמו,
ולא אמר כלום. (5) אחרי שקנה מהן כל קרבנותיו, נשאר
לו עודף. (6) לשופרות (=קופות) נדרה שבמקדש, להקריב
מהן עולות נדרה לצבור, כשהמזבח עומד בטל.

ב. הַמִּפְרִישׁ מַעוֹת מִפְּרָשִׁין⁷ לְנִזְיֹוֹתָיו וְהוֹתִירוּ -
מוֹתָר מַעוֹת הָעוֹלָה יָבוֹאוּ עוֹלָה, וּמוֹתָר הַחֻטְאֵת
יִלְכֶּם לִים הַמֶּלֶח⁸, וּמוֹתָר דְּמֵי הַשְּׁלָמִים יָבוֹאוּ
שְׁלָמִים. וְאִין טְעוֹנִין לָחֶם⁹, וְנִאֲכָלִין לְיוֹם אֶחָד¹⁰.

(7) שפירש: אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי.
(8) שאין ספינה עוברת שם, ואין אנשים מצויים שם ליהנות
מהן, כי דמי חטאת אלו אסורים בהנאה, כדין כל חטאת
שנתכפרו בעליה, שהיא למיתה. (9) חלות נזיר. (10) לא
כשלמי נדרה הנאכלים לשני ימים ולילה אחד, אלא כחומר
שלמי נזיר.

ג. הַמִּפְרִישׁ מַעוֹת לְנִזְיֹוֹתָיו וְמָת: אִם הָיוּ סְתוּמִין -
יִפְּלוּ לְנִדְרָה¹¹; הָיוּ מִפְּרָשִׁין - דְּמֵי עוֹלָה יָבוֹאוּ
עוֹלָה¹², דְּמֵי חֻטְאֵת יִלְכוּ לִים הַמֶּלֶח¹², דְּמֵי שְׁלָמִים
יָבוֹאוּ שְׁלָמִים. וְנִאֲכָלִין לְיוֹם אֶחָד, וְאִין טְעוֹנִין
לָחֶם¹³.

(11) ואף על פי שדמי חטאת מעורבים בהן, יפלו לנדרה, כי
כך נתקבלה ההלכה בנזיר. (12) כדין חטאת שמתו בעליה,
שהיא למיתה. (13) ומפריש מהן דמי חטאת ומולכים לים
המלח, והיתר לעולה ולשלמים.

ד. יִצַּד הֵם הַמַּעוֹת הַסְתוּמִין? כְּגוֹן שֶׁהִפְרִישׁ מַעוֹת
לְהִבִּיא מִהֶן קְרָבָנֹותֵיו וְלֹא אָמַר כָּלוּם. אֲבָל אִם
אָמַר: אֵלֹו לְחוֹבָתִי - הֲרִי אֵלֹו כְּמִפְּרָשִׁין. וְאִין צְרִיךְ
לוֹמַר, אִם אָמַר: אֵלֹו לְעוֹלָתִי וְלַחֻטְאֵתִי וְלִשְׁלָמִי -
שֶׁהֵן כְּמִפְּרָשִׁין¹⁴.

(14) כאילו אמר: אלו לחטאתי, ואלו לעולתי, ואלו לשלמי.

ה. הַמִּפְרִישׁ בְּהֵמָה בַּעֲלָת מוֹם¹⁵ - הֲרִי הִיא כְּמַעוֹת

בו, והואיל והפילה, מהריון זה לא נתקיים תנאו, ואין קרבנו קדוש אפילו כשיוולד לו אחרי כן בן מעיבור אחר. אבל זה וודאי, אילו היה מפריש קרבנו לאחר שהפילה, הרי הוא קדוש, שכוונתו הייתה לבן שיוולד לו אחר כך. (38) כשאר הקדשים שאסור לגזום ולעבוד בהם, ככתוב בתורה. כי שמא כשהפרישם לפני ההפלה, הייתה דעתו אפילו לבן אחר שיוולד לו מהריון שני שלאחר ההפלה, והואיל וזו בעיניו שלא נפשטה שם, הרי הם אסורים בגיזה ועבודה, כדין כל ספק איסור תורה, שהוא להחמיר.

יד. שני נזירים שנטמא אחד מהם ואין ידוע מי הוא - כיצד מביאין קרבנותיהן? ³⁹ מביאין קרבן טמאה ⁴⁰ וקרבן טהרה ⁴¹ במלאת ימי נזירותם ⁴², ואומר אחד מהם: אם אני הוא הטמא - קרבן טמאה שלי וקרבן טהרה שלך, ואם אני הוא הטהור - קרבן טהרה שלי וקרבן טמאה שלך ⁴³; וסופרים ימי נזירות אחרת גמורה מאחר קרבנות אלו ⁴⁴, וחוזרין ומביאין ⁴⁵ קרבן טהרה ⁴⁶, ואומר אחד מהן: אם אני הוא שהייתי טמא - קרבן טמאה שלי וקרבן טהרה שלך וזה קרבן טהרתי, אם אני הוא הטהור - קרבן טהרה שלי וקרבן טמאה שלך וזה קרבן טהרתך. נמצאו שלא הפסידו בקרבנותיהן כלום ⁴⁷.

(39) שהרי כל אחד ספק טמא ספק טהור הוא, ואם טמא הוא, אינו יכול להביא קרבנות טהרה, שאין חטאת בהמה באה נדבה, ואם טהור הוא, אינו יכול להביא קרבן אשם טמא, שאין אשם בא נדבה. (40) כל שלושת הקרבנות: חטאת ועולה ואשם. (41) חטאת ועולה ושלמים. (42) כגון שקיבלו נזירותם ביחד, וזמן הבאת קרבנותיהם שווה הוא. (43) ועדיין אסורים הם לשותות יין, לפי שכל אחד מהם, שמא טמא הוא, וסתר את מניין נזירותו. ועליו להתחיל נזירות אחרת כדי לקיים את נדרו, ועם מלאת ימי נזירותו השנייה יתפר ביין ובגילוח. (44) לאחר שהביאו קרבנותיהם אלו. (45) עם מלאת ימי הנזירות השנייה. (46) כל שלוש הבהמות, שהן: כבשה לחטאת וכבש לעולה ואיל לשלמים. (47) אלא חצי קרבן טמאה, ואילו היה לבדו ונולד לו ספק טמאה, היה צריך להביא קרבן טמאה לעצמו.

טו. מת אחד מהן - הרי זה מביא חטאת העוף ⁴⁸ ועולה בהמה ⁴⁹, ואמר: אם טמא הייתי - החטאת מחובתי והעולה נדבה ⁵⁰, ואם טהור הייתי - העולה מחובתי ⁵¹ וחטאת העוף ספק; וסופר ימי נזירות אחרת, ומביא קרבן טהרה ⁵², ואומר: אם טמא הייתי - העולה הראשונה נדבה ⁵³ וזו ⁵⁴ חובה, ואם טהור הייתי - העולה הראשונה חובה וזו נדבה וזה ⁵⁵ שאר קרבני. ואין אחד משניהם מגלח תגלחת טמאה ⁵⁶, אלא אם כן היו קטנים או נשים ⁵⁷; שאין אלו ⁵⁸ מקיפין פאת ראשם מספק ⁵⁹.

(48) לספק טומאתו, וחטאת העוף באה על הספק ואינה

(26) שהקנה לה בהמתו לפני נזירותה, ואמר לה: אם תצטרכי לקרבנות קחי מבהמותי, כי אם נתן לה בהמתו אחר נזירותה, הרי קיים לה נדרה ושוב אינו יכול להפר. (27) ולא הקנה לה בעלה אלא דבר הצריך לה. (28) כי אם לא התנו כן, כל מה שקנתה (=זכתה) אשה, קנה בעלה. (29) ממתינים לה עד שתמות, שהרי זו כחטאת שמתו בעליה. ואפילו אם נאמר, בעל עוקר (בהפרתו) את נדר אשתו מעיקרו, אין אומרים, תצא בהמה זו לחולין - הואיל ואשה זו הייתה צריכה כפרה על שנדרה בנזיר וציערה עצמה מן היין, ועכשיו אינה צריכה עוד, בגלל הפרתו, הרי זו כחטאת שמתו בעליה. ולדעת הרא"ש שם, הרי זו כחטאת שכיפרו בעליה, שהיא למיתה.

י. הפרישה מעות סתומין לקרבנותיה - יפלו לנדבה. היו מפרשין - דמי חטאת ילכו לים המלח, ודמי עולה יבואו עולה, ודמי שלמים יבואו שלמים. ונאכלין ליום אחד, ואינן טעונין לחם.

יא. האשה שנדרה בנזיר, ונטמאת ³⁰ בתוך ימי נזירות, ואחר כך שמע בעלה והפר לה - הרי זו מביאה קרבן טמאה ³¹.

(30) למת. (31) שאין הבעל עוקר הנדר מעיקרו אלא מפירו מכאן ולהבא. ולפיכך, עליה להביא כל קרבנות טומאתה, חטאת ועולה ואשם. ולדעת רש"י שם, אינה מביאה אשם, שאין אשם בא אלא כשעומד להתחיל נזירות טהרה, וזו אינה מונה נזירות טהרה, שהרי בעלה הפר לה. אבל אם נטמאת ונשאלה לחכם והתיר לה, אינה מביאה קרבנות טומאה, שהחכם עוקר הנדר מעיקרו ועושהו טעות, ואפילו הפרישה בהמתה תצא ותרעה בעדר.

יב. האיש שהדיר את בנו ³² בנזיר והפריש עליו קרבנותיו, ולא רצה הבן בנזירות זו ומחה הוא או קרוביו, או שגלח הוא או שגלחוהו קרוביו - החטאת תמות ³³, והעולה תקרב עולה, והשלמים יקרבו שלמים. ונאכלין ליום אחד, ואינן טעונין לחם. הפריש לו מעות סתומים - הרי אלו יפלו לנדבה. היו מעות מפרשין - דמי חטאת ילכו לים המלח, דמי עולה יבואו עולה, דמי שלמים יבואו שלמים. ואינן טעונין לחם, ונאכלין ליום אחד.

(32) קטן, שהגיע לעונת נדריים. (33) הרי זו כחטאת שמתו בעליה, שהיא למיתה.

יג. האומר: הריני נזיר פשיהיה לי בן, והפריש קרבן ³⁴, והפילה אשתו ³⁵ וחזרה וילדה ³⁶ - הרי הקרבנות ספק ³⁷, ואסורין בגזה ובצבירה ³⁸.

(34) כשאשתו מעוברת. (35) ואינו נזיר, כי שמא לא היה וולד של קיימא. (36) וולד של קיימא, והרי זה נזיר, שהרי נולד לו בן ואפילו בהריון אחר. (37) אם הם קדושים בהפרשתו זו. וטעם הספק הוא, הואיל והפרישם קודם שהפילה, מהסתם הייתה דעתו כשתלד בן זה שהיא מעוברת

נאכלת. אבל עולתו ואשמו אינם מעכבים. (49) לנזירותו, אם טהור הוא, כדי שיוכל לגלח עליה שער, שאם לא יביא עולה לנזירותו לא יוכל לגלח לטומאתו, כי שמה טהור הוא ונזיר טהור אסור לו לגלח עד שיוזקו עליו אחד מן הדמים. ועדיין אסור לו לשתות יין, כי שמה טמא הוא וסתר נזירותו ועליו למנות נזירות שנייה בטהרה. (50) שאין נזיר טמא מביא עולת בהמה לטומאתו. (51) אבל איל לשלמים אינו מביא, כי שלמים כאלו הטעונים לחם וזרוע - אינם באים נדבה. (52) שלוש בהמות: חטאת, עולה ושלמים. (53) שאין נזיר טמא מביא עולת בהמה. (54) עולת בהמה. (55) החטאת והשלמים. (56) במלאת ימי נזירותם הראשונה. (57) שאינם מזהירים על איסור הקפת הראש. (58) האנשים המבוגרים. (59) שתגלחת הטומאה היא קודם הקרבת הקרבנות וגילוח זה אינו מועיל לנזיר טהור, שדינו להתגלח אחרי הבאת קרבנותיו. נמצא אם נזיר טהור היה, עבר על: "לא תקיפו פאת ראשכם". ולדעת הרש"ש שם, לפיכך לא יגלח תגלחת טומאה, כי לא יוכל לגלח שנית ביום הבאת קרבן טהרתו, כי שמה לא נטמא וכבר גילח גילוח טהרה, ואם כן יצא, שמי שנטמא וגילח, לא יגלח אחרי כן תגלחת טהרה, ולפיכך עדיף שלא יגלחו עכשיו תגלחת טומאה כי הגילוח אינו מעכב, ולבסוף כשיביאו קרבן טהרה יגלחו, ותגלחת זו תעלה גם לטומאתו וגם לטהרתו כאחד.

נאכלת. אבל עולתו ואשמו אינם מעכבים. (49) לנזירותו, אם טהור הוא, כדי שיוכל לגלח עליה שער, שאם לא יביא עולה לנזירותו לא יוכל לגלח לטומאתו, כי שמה טהור הוא ונזיר טהור אסור לו לגלח עד שיוזקו עליו אחד מן הדמים. ועדיין אסור לו לשתות יין, כי שמה טמא הוא וסתר נזירותו ועליו למנות נזירות שנייה בטהרה. (50) שאין נזיר טמא מביא עולת בהמה לטומאתו. (51) אבל איל לשלמים אינו מביא, כי שלמים כאלו הטעונים לחם וזרוע - אינם באים נדבה. (52) שלוש בהמות: חטאת, עולה ושלמים. (53) שאין נזיר טמא מביא עולת בהמה. (54) עולת בהמה. (55) החטאת והשלמים. (56) במלאת ימי נזירותם הראשונה. (57) שאינם מזהירים על איסור הקפת הראש. (58) האנשים המבוגרים. (59) שתגלחת הטומאה היא קודם הקרבת הקרבנות וגילוח זה אינו מועיל לנזיר טהור, שדינו להתגלח אחרי הבאת קרבנותיו. נמצא אם נזיר טהור היה, עבר על: "לא תקיפו פאת ראשכם". ולדעת הרש"ש שם, לפיכך לא יגלח תגלחת טומאה, כי לא יוכל לגלח שנית ביום הבאת קרבן טהרתו, כי שמה לא נטמא וכבר גילח גילוח טהרה, ואם כן יצא, שמי שנטמא וגילח, לא יגלח אחרי כן תגלחת טהרה, ולפיכך עדיף שלא יגלחו עכשיו תגלחת טומאה כי הגילוח אינו מעכב, ולבסוף כשיביאו קרבן טהרה יגלחו, ותגלחת זו תעלה גם לטומאתו וגם לטהרתו כאחד.

טז. וְכִיצַד יוֹלֵד לָהֶם סֶפֶק זֶה בְּטִמְאָה? כְּגוֹן שֶׁהָיוּ שְׁנֵי הַנְּזִירִין עוֹמְדִין בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד, שֶׁסֶפֶק טִמְאָה שָׁם טִמְאָה⁶⁰, וְהָיָה אֶחָד מִבְּחוּץ רֹאֶה אוֹתוֹ, וְאָמַר: רְאִיתִי אֶחָד מִכֶּם שֶׁנִּטְמָא וְאִינִי יוֹדֵעַ מִי הוּא. אֲבָל אִם הָיָה עַד זֶה עֲמָהָ בְּחֶזֶק - הָרִי שְׁנֵיהֶן טְהוֹרִין; בֵּינוֹן שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה - הָרִי הֵן רַבִּים, וְרַבִּים בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - סֶפֶק טְהוֹר⁶¹, כִּסְפֶּק טִמְאָה בְּרִשּׁוֹת הַרַבִּים שֶׁהוּא טְהוֹר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוֵמוֹ⁶².

שהרי סוטה שנסתרה, אף על פי שהדבר ספק (אם נטמאה) הרי היא טמאה לבעל עד שתשתה. (61) שאין הסוטה נאסרת אלא במקום סתירה, שאין שם אלא היא ובעלה. (62) "שהרי הצבור עושים פסח בטומאה ... והרי אם טומאה וודאית נדחית מפניהם, קל וחומר לספק טומאה". ולדעת הראב"ד אין ספק טומאה בשלושה אנשים - טהור, אלא אם כל השלושה עמדו בחצר במעמד אחד, שהספק נופל על כולם כאחד, אבל אם אין שלושתם במעמד אחד, אלא האחד עמד מרחוק, ואינו זקוק להם, והספק נפל על השניים, שניהם טמאים. אפילו כשהשלישי עמד באותה חצר, הואיל ועמד מרחוק, ואינו בכלל הספק.

יז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁶³? כְּשֶׁשְׁתֵּקוּ הַנְּזִירִים שְׁנֵיהֶם אוֹ נִסְתַּפֵּק לָהֶן הַדְּבָר⁶⁴; אֲבָל אִם אָמַר אֶחָד מֵהֶן: אֲנִי לֹא נִטְמָאתִי, אֲפֹלוּ שְׁנֵי עֲדִים מַעֲדִים עָלָיו שֶׁנִּטְמָא - אִינוּ מְבִיא קֶרֶבֶן עַל פִּיהֶם. שְׁזָה שֶׁאָמַר: לֹא נִטְמָאתִי - כְּאֹמַר: אִינִי מְבִיא בְּטִמְאָה, שֶׁכֶּבֶד נִשְׁאֲלָתִי⁶⁵ עַל נְזִירוֹתִי⁶⁶; וְנִמְצָא שֶׁאִינוּ מְכַחֵשׁ אֶת הָעֲדִים⁶⁷, וְאָדָם נֶאֱמָן עַל יְדֵי עֲצוּמוֹ⁶⁸.

שהנזירים מביאים קרבן טומאה על פי דברי עד אחד. (63) שנאמר "או הודע אליו חטאתו - מכל מקום", שלשון "הודע", משמעה שנודע לו גם על ידי אחר, ואפילו על ידי עד אחד. (64) לחכם. (65) והתיר לי את נדר נזירותי. (66) שהריהו כאומר: לא נטמאתי בעודי בנדרי. (67) "בדברים שיש בהם כפרה", אינו נמנע להביא חטאת להתכפר נגד קונו". (68) שעד אחד נגד הכחשת הנידון, אינו כלום. (69) מספק. (70) שאמר לו: בפני נדרת בנזירות ולא הכחישו. (71) והוא הדין אם גילח. (72) בכתב יד התימנים תיבה זו איננה, ובצדק. שאין צורך שיתרו בו שניים. אלא אפילו אחד מן השניים התרה בו הרי זו התראה. (73) והטעם, הואיל ונהג זהירות על פי עד זה, משמע שהודה לו או שנסתפק לו, והרי זה כאילו קיבל עליו נזירות מעצמו.

יח. מִת שֶׁהָיָה מִשְׁכָּב⁷⁵ לְרֹחֵב הַדֶּרֶךְ, אָף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם מְקוֹם לַעֲבֹר אֲלָא עָלָיו⁷⁶ אוֹ נוֹגַע בְּצִדוֹ, וְאָף עַל פִּי שֶׁהָיָה טִמְאָה יְדוּעָה⁷⁷, וְעָבַר שָׁם נְזִיר - הָרִי זֶה טְהוֹר, הוּאִיל וְסֶפֶק בְּרִשּׁוֹת הַרַבִּים טְהוֹר⁷⁸.

(75) בגלוי, ולא טמון בקרקע. (76) נמצא שהוא מאהיל עליו וטמא. (77) לאדם אחד, ואפילו הוא בסוף העולם. (78) וגם כאן הוא ספק, כי שמה נטה הנזיר מן הדרך בעניין שלא נגע ולא אהיל. והשווה הלכות אבות הטומאה פרק י"ח, הלכה ב: "זה הכלל כל ספק ברשות הרבים טהור עד שיאמר נטמאתי בוודאי". ובכל זאת אינו טהור אלא הנזיר, שבנזיר הקילו, אבל לעניין אוכלי תרומה, הרי זה טמא, כמו שכתב רבינו: "הרי זה טמא לתרומה, שחזקתו שנגע ... שאין זה כשאר הספקות אלא חזקתו שנגע", כלומר, אין זה ספק השקול, אלא קרוב לוודאי שנגע, אלא שבנזיר הקילו אפילו בספק רחוק כזה.

יט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁷⁹? בְּמַהֲלָךְ בְּרִגְלָיו⁸⁰; אֲבָל אִם הָיָה רוֹכֵב אוֹ טָעוֹן מִשָּׂא - הָרִי זֶה טָמֵא. שֶׁמַּהֲלָךְ בְּרִגְלָיו - אֲפֹשֶׁר שְׁלֹא יִגַּע אוֹ שְׁלֹא יֵאָהֵל אוֹ שְׁלֹא יִסִּיט⁸¹; אֲבָל טָעוֹן אוֹ רוֹכֵב - אִי אֲפֹשֶׁר שְׁלֹא יִגַּע וְשְׁלֹא יֵאָהֵל אוֹ שְׁלֹא יִסִּיט⁸², שֶׁהָרִי הֵמָּה לְרֹחֵב הַדֶּרֶךְ⁸³.

(79) שהוא טהור. (80) יכול להיות שנטה מן הדרך ולא נגע. (81) יזיז עצם מן המת ויגדלו, שהמת מטמא בהיסט. (82) שבוודאי בדרך המלך הלך ולא היטה לצדדים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מכל ספק, ונשלמה נזירותו על-כל-פנים, כמבואר בסמוך ה"ב. (12) בקרבנות המקדש. (13) בגלל צרעתו, שהמצורע אסור לאכול מן הקדשים עד שיביא קרבנותיו לאחר תגלחתו השניה, וזה אינו מגלח בשניה עד סוף השנה השניה, כמבואר בסמוך ה"ב, אבל משום טומאת מת היה מותר לאכול מן הקדשים לאחר שהזהו וטבל, שאין איסור מחוסר כפרה (קרבנות) בקדשים, אלא למי שטומאתו יוצאת מגופו (רע"ב לנזיר פ"ח, מ"ב). (14) זה מוסב גם על שתיית יין והיטמאות למת. (15) עד שיגמור נזירותו בטהרה. (16) הראשונה כשנרפא מצרעתו, והשניה ביום השביעי לימי ספירו, כמבואר לעיל אות א. (17) כל זה מקורו במשנה נזיר נט: ובגמרא שם ס.

(83) כל שתי הלכות אלו מקורן בנזיר סג: ואף על פי שבגמרא שם מחלקים בין טומאת התהום לטומאה ידועה, סובר רבינו שאין זה אלא כשנודע לו דבר הטומאה לאחר שנזרק עליו דם קרבנותיו, אבל לפני זריקת הדמים, אין חילוק בין טומאת התהום לטומאה ידועה. אלא הכל הולך לפי הכלל: ספק טומאה ברשות הרבים טהור, ואין לנו אלא לקבוע מהות הספק. ולהראב"ד שיטה אחרת בזה, שהכל תלוי אם זו טומאה ידועה או טומאת התהום, שטומאת התהום הותרה בנזיר, וטומאה ידועה טמאה בנזיר, ואינו מחלק בין נודע לו קודם הזריקה או לאחריה.

יום ש"ק כ"ח אלול ה'תשע"ח

פרק עשירי

(1) שאין תגלחת אחת עולה לנזיר ולמצורע כאחד, ספיקות הרבה במנין הנזירות כיצד יעשה. בגלל הספיקות, יתכן שהנזיר יגלח ארבע פעמים בסוף כל עשר שנים ולא ישתה יין אלא לסוף ארבעים שנה, טמא מת ומצורע ודאי כיצד יגלח וימנה ויביא קרבנותיו, עד מלאת ימי נזרו, מעלת הנזיר נזירות לה' דרך קדושה ופרישות.

1 א. אין אדם מגלח תגלחת אחת ועולה לו לנזיר
2 ולצרעתו. ותגלחת הצרעת בזמן שהוא ספק מצרע
3 אינה דוחה את הנזירות. לפיכך, מי שגזר שנה
4 אחת, והיה בכל השנה הזאת ספק מצרע וספק
5 טמא מת, או שהיה בה ספק מצרע ובסוף השנה
6 נטמא פספק - הרי זה מונה שבעה ימים, ומזה
7 בשלישי ושביעי, ואינו מגלח בשביעי, ואינו
8 יכול לשנות בינו ולהטמא למת אלא לאחר ארבע
9 שנים, ואוכל בקדשים¹² לאחר שתי שנים¹³. מפני
10 שהוא צריך לגלח¹⁴ ארבע תגלחות¹⁵: תגלחת
11 טהרה, ותגלחת טמאה מספק, ושתי תגלחות
12 שמגלח המצרע¹⁶, שהרי הוא ספק מצרע¹⁷.

(2) אפילו כשהן חלות בזמן אחד, שתגלחת נזיר, היא להעביר שיער, שאינו צריך עוד לגדל שיער לשם מצוה, ותגלחת ראשונה של מצורע, היא לגדל שיער לגלחו שנית ביום השביעי, לפני יום הבאת קרבנות, ככתוב בתורה ויקרא יד, ח. וכן תגלחת שניה של מצורע אינה עולה לנזיר, שתגלחת מצורע היא לפני זריקת דמים, ואילו הנזיר אינו מגלח אלא לאחר שזורקו עליו אחד מן הדמים (נזיר ס:), וראה לקמן ה"ב. (3) ספק נגע צרעת וטמא, או בזה וטהור. (4) כי שמא אינו מצורע ואסור לו לגלח שערו משום נזירותו, שנאמר בה (במדבר ו, ה) "תער לא יעבור על ראשו". וכשהוא ודאי מצורע, הוא דוחה נזירותו, כמבואר לעיל פ"ז, ה"ז. (5) שקיבל עליו נזירות לשנה אחת. (6) שבעה ימים לפני גמר שנת נזירותו, וכפי שיתבאר להלן אות כב. (7) לטומאתו, כדין כל טמא מת. (8) מאפר הפרה. (9) וגם טובל אחר ההזאה, שאינה עולה מטומאתו על שיטבול, וכמבואר לעיל פ"ו, ה"א. (10) כל עוד לא מלאה שנה לנזירותו, כי שמא לא נטמא ולא נצטרע והרי הוא נזיר טהור, ואסור לו לגלח שערו. (11) שאז יצא

ב. תגלחת ראשונה מגלח אותה אחר שנה ראשונה,
ומגלח בה ראשו וזקנו וגבות עיניו, ומטהר פניו
אזי ואזוב וצפרים, כשאר מצרעים¹⁸. אם אינו טמא
מת ולא מצרע - הרי היא תגלחת טהרה של
נזירותו¹⁹; ואם הוא מצרע ודאי בשנה ראשונה -
הרי היא תגלחת ראשונה של מצרע. ושונה שנה
אחרת כמנין ימי הנזירות, ואחר כך מגלח תגלחת
שניה של מצרע²⁰. שאינו יכול לגלח אחר שבעה
כשאר מצרעין, שמא אינו מצרע, אלא טמא מת
ודאי היה²¹, ושנה שניה זו הרי הוא בה נזיר²²
שאסור לגלח²³. ומאחר שגלח שתי תגלחות אלו -
שלמה טהרת הצרעת ומטהר לאכל בקדשים²⁴.
ושונה שנה שלישית, ואחר כך מגלח תגלחת
שלישית. שמא מצרע ודאי היה בשנה ראשונה ולא
היה טמא מת, ושנה ראשונה לא עלתה לו²⁵ מפני
שהיא ימי חלוטיו²⁶, ושנה שניה לא עלתה לו מפני
שהיא ימי ספירו של מצרע שבין תגלחת ראשונה
ושניה, לפיכך צריך לשהות שנה שלישית בנזירותו,
ומגלח תגלחת שלישית לנזירותו, והיא תגלחת
טהרה. או שמא טמא מת ודאי היה ומצרע ודאי,
ואין תגלחת אחת עולה לנזירותו²⁷ ולצרעתו,
ונמצאת תגלחת ראשונה ושונה תגלחת צרעת,
ותגלחת שלישית תגלחת טמאה, ואין אחת משלש
שנים עולה²⁸, שהרי השלישית תגלחת טמאה,
לפיכך צריך לשהות שנה רביעית בנזירותו, ומגלח
תגלחת רביעית²⁹. ושערו בכל תגלחת ספק אסור
בהניה מספק³⁰, ששער נזיר שנצטרע מתה בהניה³¹.

(18) ככתוב בתורה ויקרא יד, ד-ח. (19) ואע"פ שהנזיר אסור בגילוח הזקן, ונמצא שהוא מגלח שלא במקום מצוה, כאן מדובר באישים שאין איסור גילוח נוהג בהם, כמבואר להלן ה"ט. (20) הנקראת תגלחת ימי ספירו, על שם הימים שהוא סופר בין תגלחתו הראשונה לשניה. (21) וסתר את כל ימי נזרו הקודמים. (22) נזיר טהור, שהתחיל למנות אחרי תגלחת טומאתו. (23) ועליו לשהות עד סוף השנה השניה. וכתב הראב"ד: כל זה צורך, אם נטמא עד שבעה ימים לתום שנתו הראשונה, אבל אם נטמא ששה או חמשה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ח אלול - ספר הפלאה - הלכות נזירות קסה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לטומאתו, ולאחריה חלה עליו נזירות טהרה, הכל מבואר לעיל ה"ב.

- ד. וְכִיצַד מְבִיא זֶה קֶרְבָּנוֹתָיו? ³⁹ אִם הִיא עֲשִׂירִי ⁴⁰ -
- פּוֹתֵב נִכְסֵי לְאַחֲרֵים ⁴¹; שְׁמִצְרַע עֲשִׂיר שֶׁהִבִּיא קֶרֶבֶן
- עָנִי - לֹא יֵצֵא ⁴². וְאַחֵר כֶּף מְבִיא חֲטָאת הָעוֹף ⁴³
- וְעוֹלַת בְּהֶמָּה ⁴⁴ בְּתַגְלַחַת רֵאשׁוֹנָה וְשִׁנְיָה וְשְׁלִישִׁית.
- וְכָל חֲטָאת עוֹף מִהֵן לֹא תֹאכַל, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סֶפֶק ⁴⁵.
- וּמְבִיא בְּתַגְלַחַת רִבִּיעִית קֶרֶבֶן נָזִיר טָהוֹר, שֶׁהוּא
- שֶׁלֹש בְּהֵמוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ ⁴⁶.

(39) ראוי להקדים כאן סדר קרבנות המצורע, נזיר טמא ונזיר טהור, כדי שיוכנו הדברים יפה. המצורע מביא ביום טהרתו, כשנרפא נגע צרעתו, שתי צפרים (ויקרא יד, ד"ז), וביום השביעי לימי ספירו מתגלח שנית, ומביא למחרתו כבש לאשם, כבשה לחטאת וכבש לעולה, ואם דל הוא מביא כבש לאשם, ושתי תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה (שם י"בג), נזיר טמא מביא: שתי תורים או שני בני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה וכבש לאשם (במדבר ו, י"ב) ונזיר טהור - כבש לעולה לחטאת ואיל לשלמים (שם, יד). (40) וקרבתו מצורע עשיר - חטאת בהמה, שאינה באה על הספק. (41) כדי שיהיה עני, ויוכל להביא חטאת העוף על הספק, שחטאת העוף הלכה היא שבאה גם על הספק, כמבואר בנזיר כט. (42) ולפיכך אין לו תקנה עד שיעני (תוספתא נזיר פ"ו ה"א). והוא-הדין שיוכל להפקיר נכסיו ויהיה עני, כמבואר בתוספות נזיר נה: דיבור-המתחיל אוכל בקדשים. ויש להעיר, שכל הפרט הזה אינו נוגע לנו בתגלחת הראשונה, שאין המצורע מביא בה שום קרבן, כמבואר בסמוך ה"ה, אלא שרבינו מסדר כאן כללות המעשים שצריך לעשות בדרך כלל (כסף-משנה). (43) יתבאר בסמוך ה"ה, לשם מה היא באה בכל שלש התגלחות. (44) לנזירות טהרתו כדי שיוכל לגלח עליה, שמא נזיר טהור הוא, וכמבואר להלן ה"ו. (45) לטומאתו או לצרעתו, וחטאת העוף הבאה על הספק אינה ראויה להאכל, כי שמא נזיר טהור הוא ואינו חייב בה, ונמצא כהן אוכל מליקה שלא במקום מצוה, והיא נבילה גמורה, ודינה להשרף, כמבואר בה"י פסולי המוקדשין פ"ט, ה"י. (46) לעיל פ"ח, ה"א. ולא הזכיר רבינו שעליו להביא צפרים בתגלחת הראשונה (ראה לעיל ה"ב), למרות שנישנו בברייתא בנזיר ס., כי אין רבינו עוסק כאן אלא בקרבנות הנעשים בפנים העזרה. ואלו הצפרים נעשות מחוץ לעזרה, כמבואר בגמרא שם, כי יש לחוש שמא אינו מצורע ואסור להביא חולין לעזרה, ולפיכך אינן נחשבות כקרבתו (רדב"ז).

- ה. שֶׁלֹש חֲטָאוֹת הָעוֹף שֶׁמְבִיא בְּשִׁלְשׁ הַתַּגְלָחוֹת:
- חֲטָאת רֵאשׁוֹנָה - לְסֶפֶק טְמֵאָתוֹ ⁴⁷; שְׁנִיָּה - לְסֶפֶק
- צִרְעָתוֹ, שֶׁאֵין הַמְצָרַע מְבִיא קֶרֶבֶן אֶלָּא לְאַחֵר
- תַּגְלַחַת שְׁנִיָּה ⁴⁸; וְכֵן חֲטָאת שְׁלִישִׁית - לְסֶפֶק
- טְמֵאָתוֹ. שֶׁאֵין תַּגְלַחַת אַחַת עוֹלָה לְנִזְרוֹ ⁴⁹
- וּלְצִרְעָתוֹ ⁵⁰, וְשֶׁמֶא מְצָרַע וְדָאי וְטָמֵא מֵת וְדָאי הִיא,
- שֶׁהַתַּגְלַחַת הָרֵאשׁוֹנָה וְהַשְּׁנִיָּה לְצִרְעָתוֹ כְּמוֹ

ימים לפני גמר השנה הראשונה, נמצא כשגילח בסוף השנה הראשונה לא גילח לטומאתו, שעדיין לא מלאו שבעה ימים לטומאתו, וממילא לא חלה עליו נזירות טהרה, כי כל עוד שלא גילח לטומאתו, אין הנזירות של טהרה חלה עליו, וממילא יהיה מותר לו לגלח תגלחת שניה לצרעתו בסוף שבעה ימים לתגלחתו הראשונה, ולא יצטרך להזהר בנזירותו אלא שלש שנים ושבעה ימים, שאפילו נצטרע, הרי גילח תגלחתו השניה שבעה ימים אחרי מלאת השנה הראשונה. ומונה שנה לטומאתו, ושנה לנזירותו, כמבואר בסמוך. (24) ובנוגע לקרבנותיו, ראה להלן ה"ד. (25) לנזירותו. (26) וכבר נתבאר לעיל פ"ז, ה"ט שימי חלוטו (שהוחלט עליו, שהוא מצורע טמא) וימי ספירו "אינם עולים לו מימי נזירותו". (27) נזירות טומאתו, כי נזיר טמא מגלח לאחר טבילתו, ככתוב (במדבר ו, ט) "וגלח ראשו ביום טהרתו" = לאחר טהרתו, אבל המצורע מגלח לפני טבילתו במים, ככתוב (ויקרא יד, ט) "והיה ביום השביעי יגלח... ורחץ את בשרו במים וטהר" (נזיר ס:). (28) למנין נזירותו. (29) שם ס. ואז יצא מכל הספיקות, והותר ביין וכו'. (30) שמא נזיר טהור הוא, ושער נזיר טהור אסור בהנאה. כמבואר לעיל פ"ח, ה"ב, שהוא טעון שריפה, והשווה ה"י פסולי המוקדשין פ"ט, ה"י, ואפילו נזיר טמא, שערו אסור בהנאה וטעון קבורה, כמבואר לעיל פ"ו, ה"ד. (31) רבינו לשיטתו לעיל פ"ז, ה"ט"ו, שנזיר מצורע בטלה קדושת שערו, הואיל וימי צרעתו אינם עולים לו, ואין בו מצות-עשה של: "קדוש יהיה גדל פרע" המוסבה על קדושת השער, כמבואר בקידושין נז: "גידולו יהיה קדוש". ובירושלמי נזיר פ"ח, ה"ב נחלקו בזה רבי יוחנן וריש לקיש. לדעת רבי יוחנן מצורע שנזיר טהור, ולדעת ריש לקיש שערו מותר. וראה ב"מראה הפנים" שם, שבנזיר ספק מצורע, דברי הכל שערו אסור בהנאה מספק, ומשם המקור לדברי רבינו.

- ג. וְכֵן אִם נָזֵר עֲשָׂר שָׁנִים נְזִירוֹת, וְהִיא בְּהֵן סֶפֶק
- מְצָרַע, וְנוֹלַד לוֹ סֶפֶק טְמֵאָה ³² בְּסוּפֵן ³³ - הֲרִי זֶה
- אֵינוֹ שׁוֹתֶה בִּינֵן עַד אַרְבָּעִים שָׁנָה ³⁴, וּמְגַלַּח אַרְבַּע
- תַּגְלָחוֹת, אַחַת בְּסוּף כָּל עֲשָׂר שָׁנִים. תַּגְלַחַת
- רֵאשׁוֹנָה - לְסֶפֶק יְמֵי צִרְעָתוֹ ³⁵; שְׁנִיָּה - לְסֶפֶק יְמֵי
- סְפִירוֹ שֶׁל מְצָרַע ³⁶; שְׁלִישִׁית - לְסֶפֶק טְמֵאָתוֹ ³⁷;
- רִבִּיעִית - תַּגְלַחַת טָהֳרָה ³⁸.

(32) טומאת מת. (33) ראה בבבאורנו לעיל אות כב. (34) כי עד אז הוא בספק נזירות. (35) שאינו יכול לגלח כל עשר שנים, שמא אינו מצורע והוא נזיר ואסור בגילוח. (36) ואינו יכול לגלח בסוף שבעה ימים לתגלחתו הראשונה, שמא טמא מת הוא, ותגלחתו הראשונה היתה לספק טומאתו, וחלה עליו נזירות טהרה ואסור לגלח כל עשר שנים הבאות. (37) שמא מצורע היה ושתי תגלחותיו היו לצרעתו וזו לטומאתו, ואינו יכול לגלח שבעה ימים אחרי תגלחתו השניה, כי שמא לא נטמא למת, והרי הוא נזיר טהור ואסור בגילוח כל עשר השנים, שימי חלוטו וספירו לא עלו למנין, ועל-כרחו שוהה עד גמר שלשים שנה. (38) שמא טמא מת היה, ותגלחתו השלישית היתה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שחוטני חוץ) שהעולה דורון היא, והחטאת והאשם היא עיקר הכפרה" (כסף-משנה ולחם-משנה). (63) כי שמה היה גם טמא למת, נמצא שבתגלחת השניה, היתה עולתו נדבה, שכבר הביא עולה לצרעתו בתגלחתו הראשונה, ותגלחתו השלישית היא לטומאתו, וגם זו נדבה, שאין הטמא מביא עולת בהמה. (64) כאמור באות סא. (65) נזירות טהרתי. ואע"פ שהתגלחת השניה היא של ימי ספירו, בכל זאת אם הקריב עולתו לנזירותו עלתה לו, אע"פ שהקריבה קודם זמנו, כמבואר בהל' מעשה הקרבנות פי"ח, ה"ט (לחם-משנה). (66) הכבשה לחטאת והאיל לשלמים. (67) שאני מקריב כעת לתשלום קרבן נזירותי, וכבר שנינו (נזיר נט): שהנזיר מביא קרבנותיו לחצאין. (68) שהשניה היא לצרעתו, וכבר הביא עולתו בתגלחת הראשונה, והשלישית היא לטומאתו, ואין נזיר טמא מביא עולת בהמה. (69) שכך הסדר: שתי תגלחות הראשונות לצרעתו, השלישית לטומאתו, הרביעית לנזירותו, וכבר נתבאר לעיל ה"ו מדוע הוא מביא עולתו בתגלחת השניה, כי שמה לא נטמא לצרעתו ואינו אלא טמא מת, נמצאת הראשונה לטומאתו והשניה לנזירותו, וכן מביא בשלישית, שמה נצטרע ולא נטמא למת כלל. נמצאת השלישית לנזירותו, וכמבואר לעיל אות נה (ע"פ הסוגיא נזיר ס).

- ח. אָבֵל הָאֵשׁ וְהָעוֹלָה⁷⁰ אֵינָן מְעַבְּרִין לֹא בְּתַגְלִיחַת טִמְאָה וְלֹא בְּצִרְעָתָהּ⁷¹. נִמְצָא⁷² אוֹמֵר: אִם הוּא מִצְרַע וְדָאִי וְלֹא נִטְמָא בְּמַת - הָרִי טָהוֹר בְּצִרְעִין, וְחִטָּאת הָעוֹף הִיא חִטָּאתוֹ⁷³, וְלֹא תֵּאָכֵל מִפְּנֵי שֶׁהִיא סֶפֶק⁷⁴, וְעוֹלַת בְּהֵמָה שְׁעָמָה - מִקֶּרְבֶּן תַּגְלִיחַת טָהֳרָה, כְּדִי שְׁיִגְלַח עַל הַבְּהֵמָה⁷⁵. וְאִם טִמְאָה מֵת הוּא - הָרִי עוֹלַת בְּהֵמָה נִדְבָה⁷⁶. וְאִם אֵינוֹ מִצְרַע וְטִמְאָה מֵת הוּא - חִטָּאת הָעוֹף קֶרְבֶּן נָזִיר שְׁנִטְמָא, וְעוֹלַת בְּהֵמָה נִדְבָה⁷⁷, וְהָרִי הִבִּיא קֶרְבֶּן טָהֳרָה בְּאַחֲרוֹנָהּ⁷⁸. וְאִם אֵינוֹ טִמְאָה מֵת וְלֹא מִצְרַע - עוֹלַת בְּהֵמָה שֶׁהִבִּיא בְּתַגְלִיחַת הָרִאשׁוֹנָה הִיא מִחוּבַת תַּגְלִיחַת, וְחִטָּאת הָעוֹף בָּאָה עַל סֶפֶק⁷⁹, וְהָרִי לֹא נִאֲכָלֶתָּ⁸⁰.

(70) שנזיר טמא ומצורע מביאים כשהם ודאי, ראה לעיל אות לח. (71) כדברי רבינו לעיל פ"ו, ה"ב: "אבל עולתו ואשמו (של נזיר טמא) אין מעכבים אותו מלמנות", וכן בהל' מחוסרי כפרה פ"א, ה"ה: "וכל זמן שלא הקריבו חטאתם, אסורים לאכול בקדשים. אבל העולה והאשם (=של מצורע) אינם מעכבים" וראה נזיר ס. (72) בדפוסים קדומים, וכן בכת"י התימנים, מתחילה כאן ההלכה. והתיבות: "אבל האשם" וכו', שייכות להלכה הקודמת. (73) כבר נתבאר לעיל ה"ה, שאין המצורע מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת שניה (וראה בביאורנו לעיל אות סא), ולא נתכוון רבינו על חטאתו זו שהיא לצרעתו, אלא לספק טומאתו, כי הואיל ויש לחוש שהוא גם טמא למת, הרי בהכרח להביא כבר בתגלחת ראשונה קרבן חטאתו, כדי שיוכל להתחיל למנות אח"כ נזירות טהרתו, שהרי כל עוד שלא יביא חטאתו לא יוכל למנות נזירותו, שחטאתו מעכבתו, ראה לעיל פ"ו, ה"ב, והואיל ובסוף השנה השניה יצטרך להביא עולתו לנזירותו, עליו איפוא להקריב חטאתו

- 1 שְׁבָאֲרָנוּ⁵¹, וְתַגְלִיחַת שְׁלִישִׁית תַּגְלִיחַת טִמְאָה, וּלְפִיכָךְ
2 צָרִיךְ לְהִבִּיא קֶרְבֶּן טִמְאָה בְּשְׁלִישִׁית⁵².

(47) שמה נזיר טמא הוא וחייב בחטאת. (48) ולפיכך אין הראשונה אלא לטומאתו, והשניה אינה אלא לצרעתו, כי אם נזיר טמא היה, כבר הביא חטאתו בתגלחת הראשונה. (49) לספק טומאתו. (50) כמבואר לעיל בביאורנו אות כו. (51) לעיל ה"ב. (52) כל זה בנזיר ס.

- 3 ו. שְׁלֹשׁ עוֹלוֹת בְּהֵמָה שְׁמִבִּיא עִמָּהֶן, עַל הָרִאשׁוֹנָה
4 הוּא מִתְּנָה וְאוֹמֵר: אִם טָהוֹר אָנִי - זֶה מִחוּבַתִּי⁵³,
5 וְאִם טִמְאָה אָנִי - הָרִי הִיא נִדְבָה⁵⁴. וְכֵן הוּא אוֹמֵר
6 בְּשִׁנְיָה⁵⁵ וּבְשְׁלִישִׁית⁵⁶.

(53) שנזיר טהור אינו מגלח אלא עד שזרקו עליו אחד מן הדמים. (54) שנזיר טמא אינו מביא עולת בהמה, אבל חטאתו אינה באה נדבה. וכן אינו מביא שלמיו, שהם טעונים לחמי נזיר, ואין שלמים כאלו באים נדבה (תוספות לנדה ע. דיבור-המתחיל למחרת). וכבר נתבאר לעיל פ"ה, ה"ב, שאם גילח על העולה יצא. (55) אם נזיר טהור אני שלא נצטרעתי, והייתי נזיר טמא בלבד, וכבר הבאתי קרבן טומאתי בתגלחת הראשונה, הרי זו לחובתי, ושאר קרבנותי אביא בתגלחת הרביעית. (56) שאם נזיר טהור אני עתה, ולא הייתי נזיר טמא כלל, ושתי תגלחותי הראשונות היו לצרעתי, נמצא שקרבני זה הוא לחובת נזירות טהרתי (מרכבת המשנה). ואע"פ שמאחר יתר קרבנות נזירותו, אין בכך כלום, שהרי אנוס הוא, כמבואר בסמוך ה"ז (רדב"ז).

- 7 ז. וּמִבִּיא קֶרְבֶּן טָהֳרָה⁵⁷ בְּתַגְלִיחַת רְבִיעִית, וּמִתְּנָה⁵⁸
8 וְאוֹמֵר: אִם טִמְאָה הִייתי - רִאשׁוֹנָה נִדְבָה⁵⁹, וְזֶה
9 חוּבָהּ⁶⁰; וְאִם מִחֻלָּט⁶¹ הִייתי - רִאשׁוֹנָה חוּבַת
10 מִצְרַע⁶², וְזֶה חוּבַת נְזִירוֹת, וּשְׁתֵּים הָאֲמֻצָּעִיֹת
11 נִדְבָה⁶³; וְאִם טָהוֹר מִטִּמְאָה מֵת הִייתי וּמִצְרַע -
12 עוֹלָה הָרִאשׁוֹנָה חוּבָהּ וְכֵן הַשְּׁנִיָּה, אַחַת לְחוּבַת
13 מִצְרַע⁶⁴ וְאַחַת לְחוּבַת נְזִירוֹת⁶⁵, וּשְׁלִישִׁית וּרְבִיעִית
14 נִדְבָה, וְהַשְּׁאָר⁶⁶ קֶרְבֶּן טָהֳרָתִי⁶⁷; וְאִם טִמְאָה הִייתי
15 וּמִצְרַע - עוֹלָה רִאשׁוֹנָה חוּבַת צִרְעַת, וְשִׁנְיָה
16 וּשְׁלִישִׁית נִדְבָה⁶⁸, וְזֶה קֶרְבֶּן תַּגְלִיחַת טָהֳרָה⁶⁹.

(57) הכולל עולה חטאת ושלמים, כלעיל ה"ד. (58) בכת"י התימנים: ומתנה ואומר. (59) שאין נזיר טמא מביא עולת בהמה. (60) לטהרת נזירותו. ואין אומרים, העולה שהקריב בתגלחתו השניה היתה לחובת נזירותו, כי יש לחוש שמה טמא ומוחלט היה, נמצאו שתי תגלחותיו הראשונות לצרעתו, והשלישית לטומאתו, וזו הרביעית לחובתו (כסף-משנה). (61) מצורע מוחלט, ראה פירושו לעיל פ"ו, ה"ט. (62) אע"פ שכתב רבנו לעיל ה"ה: "שאין המצורע מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת שניה" לא הקפיד אלא על חטאת העוף, שהיא עיקר קרבנו. אבל עולה, שאינה אלא דורון, אף אם יביאנה לפני תגלחתו השניה היא כשרה, וכן כתב בהל' מעשה הקרבנות פי"ח, ה"ט: "אבל אם שחטו עולותיהם בחוץ (חוץ למקדש) בתוך ימי הספירה (שבין תגלחת ראשונה לשניה) חייבים (י) משום איסור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נזירותו - לעיל פ"ז, ה"ט, נמצא שביום לח לנזירותו, הרי הוא מגלח ממה-נפשך, אם נזיר טהור הוא, הרי שלמה נזירותו (אחרי נכיון שבעת ימי צרעתו), ואם נטמא למת, הרי מצוה עליו לגלח תגלחת טומאה ביום השביעי לטהרתו (מרכבת המשנה). (89) נזירות טהרה. (90) נמצא שאם קיבל עליו נזירות סתם, שהיא שלשים יום, הרי זה שותה יין ומיטמא למתים אחרי ששים ושבעה יום לנזירותו. ששבעה ימים עלו לו לימי ספירת צרעתו, ושלשים יום לגמר נזירותו (שמא לא נטמא, ואסור לו לגלח עד שישלים נזירות טהרתו), ועוד שלשים יום שהוא מונה אחרי תגלחת טומאתו, שמא נטמא וסתר את כל ימי נזירותו הקודמת (נזיר ס:). (91) ביום השמיני להרפאו מצרעתו, ואחרי שהזו עליו ביום השלישי וביום השביעי, כאמור לעיל אות פו. (92) שכבר נתבאר לעיל ה"א, שכל טמא טומאה היוצאה מגופו, אינו זכאי לאכול מקרבנות המקדש, עד אשר יטהר ויביא קרבנותיו, וצרעת היא טומאה יוצאה מגופו (נזיר שם). כל הלכה זו נתפרשה על-פי מרכבת המשנה, ורבינו מפרש את הסוגיא בנזיר שם שלא כרש"י ותוספות.

14 יא. נִטְמָא וְדַאי וְהִיָּה מְצָרַע בְּסַפֵּק⁹³, וְטָהַר⁹⁴ מִסַּפֵּק
15 צָרַעְתּוֹ - מוֹנֶה יָמֵי נִזְיָרוֹתוֹ שְׁלֵמָה, וְאַחֵר כֶּף מְגִלָּח
16 תְּגִלְתָּהּ הִנֵּנִיעִי⁹⁵; שְׁאִין תְּגִלְתָּהּ סַפֵּק נִגְעוּ דְיוֹחָה
17 נִזְיָרוֹת⁹⁶. וְאַחֵר כֶּף מוֹנֶה שְׁבַעַת יָמִים⁹⁷ שְׁבִין תְּגִלְתָּהּ
18 מְצָרַע הָרֵאשׁוֹנָה לְתִגְלַת שְׁנִיָּה, וּמְגִלָּח וּמִבְיָא
19 קֶרְבָּנָתוֹ וְאוֹכֵל בְּקָדָשִׁים. וּמִזֶּה בְּשָׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי⁹⁸.
20 וְאַחֵר כֶּף מוֹנֶה שְׁבַעַת אַחֲרִים לְטִמְאַת מֵת⁹⁹, וּמְגִלָּח
21 תְּגִלְתָּהּ טִמְאַה, וְאַחֵר כֶּף מוֹנֶה נִזְיָרוֹת¹⁰⁰ בְּלֵה¹⁰¹.

(93) ספק נגע, ספק בוחק שהוא טהור. (94) ונרפא. (95) שאי-אפשר לו למנות שבעה ימים לטומאת מת ולהתגלח תגלחת טומאה, שמא מצורע הוא, ומצורע אינו משלח קרבנותיו עד שיטהר, כמבואר בהל' ביאת מקדש פ"ב, ה"א, וגם לצרעתו אסור לו לגלח, שמא אינו מצורע, ונזיר שנטמא אסור לו - לדעת רבינו - לגלח גילוח רשות, עד אשר ימנה ימי נזירותו כפי שנדר (מרכבת המשנה, בהבנת דברי רבינו). (96) שנאמר בה: "תער לא יעבור על ראשו", ואפילו נטמא, שסותר הכל, אינו מותר אלא בתגלחת טומאה מיד, או בתגלחת רשות לאחר שלשים יום (מרכבת המשנה). (97) כדי להטהר מצרעתו. (98) באלה שבעת הימים שבין תגלחת ראשונה לשנייה, כדי שיוכל להביא קרבנות צרעתו, ולא יהיה טמא מת, שטמא מת אין מקריבים עליו קרבן, וכאמור לעיל אות פו. ובדפוסים קדומים וכן בכת"י התימנים: "אם הזה בשלישי ובשביעי", כלומר, אינו מביא קרבנותיו לצרעתו עד אשר יזו עליו בשלישי ובשביעי, כאמור. (99) אחרי שכבר נטהר מצרעתו יכול הוא להביא קרבן טומאת מת. וראה בסמוך ה"ג. (100) אחרי שגילח תגלחת טומאה והביא חטאתו, מיד חלה עליו נזירות טהרה. (101) נמצא, שאם נזר סתם נזירות שהיא שלשים יום, ונטמא ודאי והוחלט מספק, אוכל בקדשים לאחר שלשים ושבעה ימים, ואינו שותה יין עד אחר שבעים וארבעה יום, שהרי מונה תחילה שלושים ימי נזירותו, ושבעה ימים שבין תגלחת לתגלחת, ושוב שבעה

לטומאתו בסוף השנה הראשונה כדי שלא יצטרך לעבור ב"בל תאחר" על קרבן טהרתו, כי אם לא יביא חטאתו בראשונה לא יוכל להביא עולתו בשניה, ויעבור על "בל תאחר" (מרכבת המשנה). (74) שמא לא נטמא כלל. (75) שאם לא יביא קרבן נזירותו, לא יוכל להתגלח כלל, שמא נזיר טהור הוא, ואין נזיר טהור מגלח בלא קרבן. (76) כי אין נזיר טמא מביא עולת בהמה לחובתו. (77) ומגלח עליה. (78) בתגלחת הרביעית שהיא לנזירותו. (79) שמא טמא למת שחייב חטאת העוף. (80) כמבואר לעיל ה"ד, ובביאורנו אות מד.

1 ט. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים שֶׁהוּא מְגִלָּח אַרְבַּע
2 תְּגִלְחוֹת? בְּשִׁהִיָּה קֶטָן⁸¹ אוֹ אִשָּׁה⁸²; אָבֵל הָאִישׁ -
3 אֵינּוּ מְגִלָּח מִסַּפֵּק⁸³ לֹא תְּגִלְתָּה טִמְאַה וְלֹא תְּגִלְתָּה
4 צָרַעַת, שְׁמָא טָהוֹר הוּא וְנִמְצָא מְקִיף פָּאָת רֵאשׁוֹ
5 שְׁלֹא בְּמָקוֹם מְצוֹה. לְפִיכָף אֵינּוּ מְגִלָּח אֶלָּא תְּגִלְתָּה
6 טָהֳרָה בְּלִבְדָּה⁸⁴. שְׁאִין אַרְבַּע תְּגִלְחוֹת אֱלוֹ לְעַכְב, אֶלָּא לְמַצוֹה⁸⁵.
7

(81) גדול בשנים. אלא שלא הביא שתי שערות שאינו בר עונשין ונדרו נדר, כמבואר בהל' נדרים פ"א, ה"ג ולעיל פ"ב, ה"ג. (82) שאינה מזהרת על איסור הקפת הראש, הואיל ואינה באיסור השחתת הזקן, השווה לעיל פ"ט, ה"טו. (83) כל שלש התגלחות הראשונות, שהן ספק (נזיר נז:). (84) שהיא האחרונה, וחייב להתגלח על-כל-פנים, בתורת נזיר טהור. (85) כמבואר בנזיר נז: שאפילו מצורע אין תגלחתו מעכבתו, ששאלו שם: והלא עושה השחתת זקן? (כגירסת רש"י ותוספות שם) ותירצו: באשה וקטן. ומשמע מזה, שבגדול אינו משחית (=מגלח) זקנו כלל, למרות שהוא ספק מצורע (לחם-משנה), וראה לעיל פ"ה, ה"ה, ובהל' צרעת פ"א, ה"ד: "תגלחת המצורע וטבילתו והזאתו אינן מעכבות זו את זו".

8 י. נִזִּיר שֶׁנִּצְטָרַע וְדַאי וְנִטְמָא בְּסַפֵּק - בִּיצֵד הוּא
9 עוֹשֶׂה? אַחֵר שְׁיִטָּה⁸⁶ מְצָרַעְתּוֹ מִזֶּה בְּשָׁלִישִׁי
10 וּבְשִׁבְעִי⁸⁷, וּמְגִלָּח תְּגִלְתָּה טִמְאַה⁸⁸, וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת
11 נִזְיָרוֹתוֹ בְּלֵה⁸⁹, שְׁהָרִי נָפְלוּ הַיָּמִים הָרֵאשׁוֹנִים בְּסַפֵּק
12 טִמְאַה שֶׁנִּטְמָא, וּמִבְיָא קֶרְבֵּן טָהֳרָה וְשׁוֹתָה בִּינִין⁹⁰.
13 וּמֵאַחֵר שְׁיָבִיא קֶרְבֵּן צָרַעַת⁹¹ אוֹכֵל בְּקָדָשִׁים⁹².

(86) שירפא מצרעתו. (87) להטהר מטומאת מת, כי כל עוד שיהיה טמא מת, לא יוכל לשלוח קרבנות צרעתו, שהלכה היא (הל' ביאת מקדש פ"ב, ה"ב) "טמא מת, אין מקריבים עליו קרבן כלל עד שיטהר". ואע"פ שעדיין טמא הוא לצרעתו, אפשר להזות עליו מאפר הפרה, כמבואר בהל' פרה פ"א, ה"ג: "כל המטמאין מקבלין הזאה" וכו'. (88) לאחר שישלמו ימי נזירותו, כי שמא לא נטמא, ואסור לו להתגלח עד שישלים ימי נזירות טהרתו, וכגון שנרפא מצרעתו ביום יא לנזירותו, ונטמא טומאת ספק בו ביום, הרי זה מגלח תגלחת ראשונה לצרעתו בו ביום, וביום יז לנזירותו מגלח תגלחת שנייה לצרעתו, ומשלים עוד עשרים יום לנזירותו (שימי חלוטו וספירו לא סתרו ולא עלו למנין

מתוך מהדורת חזק

ביאת מים (=טבילת גופו), ככתוב (ויקרא יד, ט) "ואת כל שערו יגלח... ורחץ את בשרו במים וטהר". ונזיר שנטמא למת, כתוב בו (במדבר ו, ט) "וגלח ראשו ביום טהרתו" גילוהו לאחר טהרתו במים (נזיר ס:). והואיל ואין תגלחת צרעתו עולה לטומאתו, על-כרחו מונה שבעת ימים אחרים, עד שיהיה שערו כדי לכופ ראשו לעיקרו, הוא שיעור הראוי לתגלחת, כמבואר בנזיר לט: ולעיל פ"ו, ה"א (לחם-משנה).

- יד. האומר: הריני נזיר אם אעשה כן וכך או אם לא אעשה וכיצא בזה - הרי זה רשע. ונזירות כזו מנדרים רשעים היא¹⁰⁹. אבל הנזיר לה' דרך קדשה¹¹⁰ - הרי זה נאה ומשבח, ועל זה נאמר: נזיר אלהיו על ראשו, קדש הוא לה'¹¹¹. ושקלו הכתוב כנביא, (שנאמר): ואקים מבניכם לנביאים ומבחווריהם לנזירים¹¹².

(109) משנה בנדרים ט. שאין זו נזירות לה'. ולא לכונן דעותיו או לתקן מעשיו (ראה לעיל הל' נדרים פ"ג, הכ"ג). (110) כגון שהיה מתגאה ביפיו ונדר בנזיר, כדי לכופ יצורו, כמבואר בהל' נדרים ובביאורו שם. (111) נדרים ט: כדברי שמעון הצדיק, שאמר לנזיר כזה: "כמוך ירבו בישראל, עליך הכתוב אומר איש כי יפליא... נזיר להזיר לה'". וראה לעיל פ"א, אות ט. ובמד"ר נשא י, יא: אמר הקב"ה, הריהו חשוב לפני ככהן גדול. מה כהן גדול נאמר בו: נזיר שמן משחת אלהיו עליו, אף בנזיר: נזיר אלהיו וגו'. (112) ספרי זוטא נשא ו, ח. והרד"ק בפירוש לעמוס שם: "אפילו הבחורים, שדרכם ללכת אחרי תאות הבשר והיין, נתתי בהם רוח טהרה שינורו מן היין... כי היין הוא המביא האדם לרדוף אחרי תאות הבשר... הפרשתי אתכם, כדי שתהיו קדושים".

סליקו להו הלכות נזירות בסיעתא דשמיא

ימים לטומאת מת, הרי ארבעים וארבעה, הוסף עליהם שלושים יום שהוא מונה בסוף לנזירותו, הרי שבעים וארבעה (נזיר ס:). ולא כפירוש רש"י ותוספות שם.

- יב. וכן אם היה טמא ומצרע בודאי - לאחר שיתטהר¹⁰² מצרעתו מגלח תגלחת צרעת הראשונה, ומזה בשלישי ובשביעי¹⁰³, ומגלח ראשו וזקנו בשביעי, והיא תגלחת שניה של צרעת, ומביא קרבנותיו בשמיני ואוכל בקדשים, וסופר שבועה¹⁰⁴ ומגלח תגלחת טמאה, ואחר כך סופר ימי נזירות שלמה¹⁰⁵, ומביא קרבן טהרה ושונה ביין¹⁰⁶.

(102) שירפא מנגעו. (103) לטומאת מת, כדי שיוכל להקריב קרבנות צרעתו, וכאמור לעיל בביאורו אות פו. (104) לטומאתו, שאין ימי ספירו לצרעתו עולים לו לימי טומאתו, כמבואר בסמוך הי"ג. (105) נזירות טהרה החלה עליו עם הקרבת קרבן חטאת טומאתו, כמבואר לעיל פ"ו, הי"ב. (106) נמצא זה שותה יין ומיטמא למתים לאחר ארבעים וארבעה יום לקבלת נזירותו הסתמית שהיא בת שלושים יום (נזיר ס:). "זה הכלל אי-אפשר לעשות דין נזירות טומאה ולא נזירות טהרה עד תום ימי חלוטו" (תוספות שם עמ' א, דיבור-המתחיל ספק), כי כל עוד שהוא טמא טומאת מצורע, אין מקריבים עליו שום קרבן, ואינו נטהר מצרעתו עד שיגלח ויביא קרבנותיו (מרכבת המשנה).

- יג. למה סופר שבועה¹⁰⁷? שאין שבעת ימי הטמאה עולין בשבעת ימי ספירה שבין תגלחת ותגלחת של מצרע¹⁰⁸.

(107) שבעת ימי טומאה, אחרי שכבר ספר שבעה ימים לתגלחתו וגם הזה ושנה? (108) שתגלחת מצורע היא לפני

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ב כ"ט אלול תשע"ח

יום ראשון כ"ב אלול ה'תשע"ח

הפללים (שורשים)

- שמצות עשה כמנין האברים, כלומר: כל-אבר ואבר אומר לו לאדם: עשה בי מצוה; ושמצות לא-תעשה כמנין ימות השנה, כלומר: כל-יום ויום אומר לו לאדם: אל תעש בי עברה. וזה לא נעלם מאף אחד מכל-מי שמנה את-המצות, כלומר: שזהו מנין, אלא ששגו שגיאה גמורה בדרך-המנין, כמו שיתבאר בחבור זה, וזאת מפני שלא ידעו עניני י"ד הפללים (השורשים) האלה שאבאדם עכשו:
- הפלל הראשון מהם: שאין למנות במנין הזה את-המצות שהן מדרבנן.
- הפלל השני: שלא כל מה-שנלמד באחת משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או ברבוי, ראוי למנותו.

- ואני עתה מתחיל בזכרון הפללים שראוי לסמך עליהם במנין המצות, והם ארבעה עשר פללים. אף אקדים [נאמר] שכלל המצות שכולל ספר התורה, שצננו השם בהן — הן שש מאות ושלוש עשרה מצות, מהן — מצות עשה רמ"ח, כמנין אברי גוף האדם; ומהן — מצות לא-תעשה שס"ה, והן כמנין ימות החמה (שנת השמש). ומנין זה נזכר בלשון התלמוד בסוף גמרא מפות (בג:). אמרו: שש מאות ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה בסיני: שס"ה כנגד ימות החמה, ורמ"ח כנגד אבריו של אדם. ועוד אמרו (תנחומא פרשת תצא) על דרך הדרש על

- 1 **הַפֶּלֶל הַשְּׁלִישִׁי:** שֶׁאֵין לִמְנוֹת מִצְוֹת שֶׁאֵין נוֹהֲגוֹת
2 לְדוֹרוֹת.
- 3 **הַפֶּלֶל הָרְבִיעִי:** שֶׁאֵין לִמְנוֹת צִוּוּיִם הַנוֹגְעִים לְכָל־
4 מִצְוֹת הַתּוֹרָה כְּפֹה.
- 5 **הַפֶּלֶל הַחֲמִישִׁי:** שֶׁאֵין לִמְנוֹת טַעַם הַמִּצְוָה כְּמִצְוָה
6 בַּפְּנִי עֲצָמָה.
- 7 **הַפֶּלֶל הַשְּׁשִׁי:** שֶׁהַמִּצְוָה שִׁישׁ בָּהּ עֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה,
8 יֵשׁ לִמְנוֹת עֲשֵׂה שֶׁבָּהּ עִם מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְלֹא שֶׁבָּהּ עִם
9 מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה.
- 10 **הַפֶּלֶל הַשְּׁבִיעִי:** שֶׁאֵין לִמְנוֹת פִּרְטֵי הַלְכוֹת הַמִּצְוָה.
- 11 **הַפֶּלֶל הַשְּׁמִינִי:** שֶׁאֵין לִמְנוֹת הַשְּׁלִילָה עִם הָאֲזָהָרָה.
- 12 **הַפֶּלֶל הַתְּשִׁיעִי:** שֶׁאֵין לִמְנוֹת אֶת־הֶלְאוּיִן וְהַעֲשֵׂה,
13 אֲלֵא אֶת־הַעֲנִינִים שֶׁמְזַהְרִים וְשֶׁמַּצִּיִּים עֲלֵיהֶם.
- 14 **הַפֶּלֶל הָעֲשִׁירִי:** שֶׁאֵין לִמְנוֹת אֶת־הַהִקְדָּמוֹת שֶׁהֵן
15 לְאִיזוֹ תְּכִלִּית שֶׁהִיא.
- 16 **הַפֶּלֶל הָאֲחֵד־עֶשֶׂר:** שֶׁאֵין לִמְנוֹת חֻלְקֵי הַמִּצְוָה,
17 כֹּל־חֻלְק בִּנְפֻדָּר, אִם כָּלֶם מִצְוָה אֶחָת.
- 18 **הַפֶּלֶל הַשְּׁנִיִּים עֶשֶׂר:** שֶׁבִּפְעֻלָּה שֶׁמַּצִּיִּים עַל עֲשִׂיתָהּ,
19 אֵין לִמְנוֹת כֹּל־חֻלְק שֶׁבָּהּ לְבָדוּ.
- 20 **הַפֶּלֶל הַשְּׁלֹשֶׁה עֶשֶׂר:** שֶׁמִּסְפֵּר הַמִּצְוֹת אֵינוֹ מֵתְרַבֶּה
21 לְפִי מִסְפֵּר הַיָּמִים שֶׁבָּהֶם נוֹהֲגַת הַמִּצְוָה הַהִיא.
- 22 **הַפֶּלֶל הָאֲרֻבָּעָה עֶשֶׂר:** אִיךָ רָאוּי לִמְנוֹת קִיּוֹם
23 הַעֲנִשִׁים בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה.
- 24 [בִּימֵי לִימּוֹד הַקְדַּמַּת הַיָּד יִלְמַד כָּל אֶחָד וָאֶחָד מֵהַשּׁוֹרְשִׁים
25 (—הַכְּלָלִים) כִּפִּי יִכּוּלּוּ, לְחַלֵּק הַשָּׂאֵר לְלַמְדוֹ בִּימֵים
26 הַסְמוּכִים בְּנוֹסֵף עַל לִימּוֹד מִצְוֹת אוֹתוֹ יוֹם].
- 27 **וְהִנְנִי חוֹזֵר לְבָאֵר כֹּל־פֶּלֶל מֶהֶם וְלִהְיָא רְאִיּוֹת עָלֵיו, אִם
28 יִרְצֶה הַשֵּׁם.**
- 29 **הַפֶּלֶל הָרֵאשׁוֹן:** שֶׁאֵין לִמְנוֹת בְּמִנְיֵן הַזֶּה אֶת־הַמִּצְוֹת
30 שֶׁהֵן מִדְּרַבָּנָן.
- 31 **יַדַּע שֶׁעֲנִינֵי זֶה לֹא הֵיָה צָרִיךְ לְהַעִיר עָלָיו, כִּי הוּא בָּרוּר.**
32 **שֶׁהָרִי בִּינֵן שֶׁלִּשְׁוֹן הַתַּלְמוּד (מִכּוֹת כֵּג): הוּא: "שִׁשׁ**
33 **מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה מִצְוֹת נֶאֱמָרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי" —**
34 **אִיךָ נֹאמַר בְּדָבָר שֶׁהוּא מִדְּרַבָּנָן שֶׁהוּא מְכַלֵּל הַמִּנְיָן? אֲלֵא**
35 **הַעִירוֹנוּ עַל כֵּךְ, מִכֵּינֵן שֶׁכָּבֹר טַעַם בָּהּ וּמִנּוּ גַר חֲנֻכָּה**
36 **וּמִקְרָא מְגִלָּה בְּכָל־מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְכֵן מֵאָה בְּרֻכּוֹת בְּכָל־יוֹם**
37 **וְנִחוּם אֲבָלִים וּבִקּוּר חוֹלִים וּקְבָרַת מֵתִים וְהַלְבָּשֶׁת עֲרֻמִּים**
38 **וְחֻשׁוֹב תְּקוּפוֹת וּשְׁמוֹנָה עֶשֶׂר יוֹם לְגִמּוֹר בִּהְיוֹן אֶת־הַהֶלֶל.**
39 **אֲכֵן יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּל בְּתַמִּיהָהּ בְּמִי שֶׁשּׁוֹמַע אֶת־דְּבָרֶיהֶם**
- 40 "נֶאֱמָרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי" וּמוֹנָה קְרִיאַת הַהֶלֶל, שְׁבוּ שְׁבַח
41 דָּוִד לְפָנֵי הַשֵּׁם יִתְעַלָּה, (כֹּאֲלוֹ) בָּהּ נִצְטָנָה מִשָּׁה; וּמוֹנָה
42 גַּר חֲנֻכָּה, שֶׁקָּבְעוּ אוֹתוֹ חֻכָּמִים בְּבֵית שֵׁנִי. וְכֵן מִקְרָא
43 מְגִלָּה! וְאֵינִי סָבוּר שֶׁיִּדְמָה מִיִּשְׁהוּ אוֹ יַעֲלֶה עַל לְבוֹ
44 שֶׁנֶּאֱמַר לְמֹשֶׁה בְּסִינַי שֶׁיִּצְוָה אוֹתוֹנוּ, שֶׁאִם בְּסוֹף מְלֻכּוֹתֵינוּ
45 יִקְרָה לָנוּ עִם הַיָּנִים כֵּךְ וְכֵךְ שֶׁנִּתְחַיֵּב לְהַדְלִיק גַּר חֲנֻכָּה.
46 אִיךָ נִרְאֶה לִי, שֶׁמָּה שֶׁהַכְּשִׁילָם בְּכֵךְ הוּא, שֶׁאִנּוּ מְבָרְכִים
47 עַל דְּבָרִים אֵלֶּם: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוּוּנוּ עַל מִקְרָא
48 מְגִלָּה, וְלִהְדָּלִיק גַּר חֲנֻכָּה, וְלִגְמַר אֶת־הַהֶלֶל"; וְגַם
49 שֶׁהַתַּלְמוּד (שִׁבְתָּ כֵּג.) שׁוֹאֵל (עַל כֵּךְ שֶׁמְבָרְכִים עַל מִצְוֹת
50 דְּרַבָּנִן "וּצְוֹנוֹר"): הֵיכֵן צִוּוּנוּ? וְנֶאֱמָרוּ: מִ"לֹא תִסּוּר". וְאִם
51 אֲמַנָּם מִשּׁוּם כֵּךְ מִנּוּ — הֵיָה רָאוּי שֶׁיִּמְנּוּ כֹל־דְּבָר שֶׁהוּא
52 מִדְּרַבָּנָן, בִּינֵן שֶׁכָּל מִה־שֶׁצִּוּוּנוּ חֻכָּמִים וְכָל מִה־שֶׁאֲסָרוּ
53 עָלֵינוּ, תָּרִי כְּבָר נִצְטָנָה מִשָּׁה רַבָּנוּ בְּסִינַי שֶׁיִּצְוָה אוֹתוֹנוּ
54 לְקִיּוּמוֹ, שֶׁכֵּן הוּא אוֹמֵר: "עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֹד
55 וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֵאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה" (דְּבָרִים יז, יא).
56 וְהַזִּיהֵרְנוּ מִלְּעַבֵּר עַל דְּבָרֵיהֶם בְּשׁוּם עֲנָן מִמֶּה־שֶׁנֶּזְוָרוּ
57 וְקָבְעוּ וְנֶאֱמַר: "לֹא תִסּוּר מִן־הַדְּבָר אֲשֶׁר־יִגִּידוּ לָךְ יָמִין
58 וּשְׂמָאל" (שִׁם). אֲבָל אִם נִכּוֹן לִמְנוֹת כָּל מִה־שֶׁהוּא מִדְּרַבָּנָן
59 בְּכָל־תְּרִי"ג מִצְוֹת, בִּינֵן שֶׁהוּא נִכְנָס לְכָל־אֶמְרוֹ יִתְעַלָּה:
60 "לֹא תִסּוּר", וְ"עַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֵאמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה" —
61 מִדּוּעַ נִתְיַחֲדוּ אֵלֶם מִזִּילְתָּן?! וְהָרִי כִּמוֹ שֶׁמִּנּוּ גַר חֲנֻכָּה
62 וּמִקְרָא מְגִלָּה, כֵּךְ הֵיָה נִכּוֹן לִמְנוֹת נְטִילַת יָדַיִם וּמִצְוֹת
63 עֲרוּב, שֶׁהָרִי אִנּוּ מְבָרְכִים: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוּוּנוּ עַל
64 נְטִילַת יָדַיִם, וְעַל מִצְוֹת עֲרוּב, כִּמוֹ שֶׁאִנּוּ מְבָרְכִים: עַל
65 מִקְרָא מְגִלָּה, וְלִהְדָּלִיק גַּר שֶׁל חֲנֻכָּה — וְהַכָּל מִדְּרַבָּנָן!
66 וּבְפִרּוּשׁ אֶמְרוּ (חוֹלִין קו): מִיָּם רֵאשׁוֹנִים (נְטִילַת יָדַיִם שֶׁלִּפְנֵי
67 הַסְּעוּדָה) מִצְוָה. מֵאִי מִצְוָה? אֶמַר אֲבִי: מִצְוָה לְשִׁמּוֹעַ
68 דְּבָרֵי חֻכָּמִים. כִּמוֹ שֶׁאֶמְרוּ בְּמִקְרָא מְגִלָּה וְגַר חֲנֻכָּה: הֵיכֵן
69 צִוּוּנוּ? מִ"לֹא תִסּוּר". וּכְבָר נִתְבָּאֵר, שֶׁכָּל מִה־שֶׁתִּקְנּוּ
70 הַנְּבִיאִים, עָלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם, שֶׁעָמְדוּ אַחֲרֵי מִשָּׁה רַבָּנוּ —
71 הוּא גַם־כֵּן מִדְּרַבָּנָן. וּבְפִרּוּשׁ אֶמְרוּ (עֲרוּבִין כֹּא): בְּשֻׁעָה
72 שֶׁתִּקְּן שְׁלֹמֹה עֲרוּבִין וְיָדַיִם (נְטִילַת יָדַיִם) יָצְתָה בַּת־קוֹל
73 וְנֶאֱמָרָה: "חֻכָּם בְּנֵי וְשִׁמְחַ לְפִי וְכו'" (מִשְׁלֵי כז, יא).
74 וּבְמִקְוִמוֹת אַחֲרִים בָּאֵרוּ, שֶׁעֲרוּבִין — דְּרַבָּנָן, וְיָדַיִם —
75 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וּכְכֵךְ נִתְבָּאֵר לָךְ שֶׁכָּל מִה־שֶׁתִּקְנּוּ אַחֵר
76 מִשָּׁה רַבָּנוּ נִקְרָא: דְּרַבָּנָן.
- 77 **הִנֵּה בְּאַחֲרֵי לָךְ זֹאת, כִּדִּי שֶׁלֹא תַחֲשַׁב שֶׁמִּקְרָא מְגִלָּה —**
78 **בִּינֵן שֶׁהוּא תִקְוִין נְבִיאִים — נִחְשָׁב מִקְדָּאוּרִיתָא (וְאֵינוֹ**
79 **דּוּמָה לְשֹׂאֵר מִצְוֹת דְּרַבָּנָן), שֶׁהָרִי עֲרוּבִין מִדְּרַבָּנָן (וְלֹא נִמְנָה**
80 **בְּמִצְוֹת) אֶף־עַל־פִּי שֶׁהֵם תִּקְוִין שְׁלֹמֹה בֶּן־דָּוִד וּבֵית דִּינוֹ.**
81 **וְזֶה מִה־שֶׁנֶּזְעַלְמֵם מִזִּילְתָּנוּ (בַּעַל "הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת"), וְלִכֵּן מִנָּה**
82 **הַלְבָּשֶׁת עֲרֻמִּים, לְפִי שֶׁמַּצָּא בִּישְׁעֵיהּ: "כִּי־תִרְאֶה עָרֹם**
83 **וְכַסִּיתוֹ" (ישַׁעִיָּה נח, ז). וְלֹא יַדַּע שֶׁזֶּה נִכְנָס לְכָל־אֶמְרוֹ:**
84 **"דִּי מַחְסְרוֹ אֲשֶׁר יַחְסֹר לוֹ" (דְּבָרִים טו, ח). כִּי עֲנָן הַצִּוּוִּי**
85 **הַזֶּה — וְאֵין בָּהּ שׁוּם סֶפֶק — שֶׁנֶּאֱכִיל אֶת־הָרַעֲבִים,**

45 רָאִיָּה בַּאֲחַת מִי"ג מִדּוֹת. שֶׁכֵּן מִחֻמַּת הַכְּתוּב שֶׁאִפְשָׁר
 46 לְמַצֵּא בּוֹ רִמּוֹ הַמּוֹרָה עַל אוֹתוֹ הַפְּרוּשׁ הַמְקַבֵּל אוֹ הַקָּשׁ
 47 הַמּוֹרָה עָלָיו, וְיִכְבֵּר בְּאָרְנוֹ עֲנֵן זֶה שֵׁם. כִּיֹּן שֶׁהַדָּבָר כֵּן
 48 — הָרִי לֹא כָּל-הַלְכָה שֶׁנִּמְצָא שֶׁחֻמִּים הוֹצִיאוּהָ בַּמִּדָּה
 49 מִי"ג מִדּוֹת נֶאֱמַר עָלֶיהָ שֶׁהִיא נִאֲמָרָה לְמַשָּׁה בְּסִינִי; אִף
 50 גַם לֹא נֶאֱמַר עַל כָּל מַה-שֶׁנִּמְצָא שֶׁחֻמִּים לְסוּמָכִים אוֹתוֹ
 51 בַּתְּלִמּוּד עַל אַחַת מִי"ג מִדּוֹת. שֶׁהוּא מְדַרְבֵּנּוּ — כִּי הוּא
 52 יָכוֹל לְהִיט פְּרוּשׁ מְקַבֵּל. וְהַעֲנֵן כֵּן הוּא: כָּל מַה-שֶּׁלֹּא
 53 תִּמְצָאֵנוּ מִפְּרֻשׁ בַּתּוֹרָה וְתִמְצָא שֶׁהַתְּלִמּוּד לָמַד אוֹתוֹ
 54 בַּאֲחַת מִי"ג מִדּוֹת, אִם פְּרָשׁוֹ הֵם בְּעֶצְמָם וְאִמְרוּ שֶׁזֶה גּוֹף
 55 תּוֹרָה (חֲלָק מִהַתּוֹרָה) אוֹ שֶׁזֶה מִדְּאוּרִיתָא — הָרִי זֶה רָאוּי
 56 לְמִנּוּתוֹ, שֶׁהָרִי מְקַבֵּל הַמִּסְתָּר (חז"ל) אִמְרוּ שֶׁהוּא
 57 מִדְּאוּרִיתָא; אָבֵל אִם לֹא בְּאָרוֹ זֹאת וְלֹא אִמְרוּ זֹאת בְּפְרוּשׁ
 58 — הָרִי הוּא מְדַרְבֵּנּוּ, כִּיֹּן שֶׁאֵין פְּסוּק הַמּוֹרָה עָלָיו, גַּם
 59 זֶה כָּלֵל שֶׁכָּבֵר נִשְׁתַּבֵּשׁ בּוֹ זוּלָתָנוּ, וְלִפְיָכֵךְ מִנָּה (ב"ה) ג
 60 יֵרָאֵת חֻמִּים בְּכָלֵל מִצּוֹת עֲשֵׂה. וּמַה-שֶּׁהִבִּיאוּ לִידֵי כֵּן,
 61 כִּפִּי הַנִּרְאָה לִי, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא (פְּסוּחִים כ"ב): "אֶת-ה'
 62 אֱלֹהֶיךָ תִּירָא" (דְּבָרִים ו, יג) — לְרִבּוּת תְּלִמִּידֵי חֻמִּים.
 63 וְחִשְׁבוּ שֶׁכָּל מַה-שֶּׁנִּלְמַד בְּרַבּוּי, הוּא מִן הַכָּלֵל הַנּוֹזֵק
 64 (בְּכָלֵל תִּרְ"ג מִצּוּת).

65 אִף אִם הַדָּבָר כִּמּוֹ שֶׁחִשְׁבוּ, מִדּוּעַ לֹא מִנּוּ כְּבוֹד בְּעַל הָאֵם
 66 (אב חורג) וְאִשֶּׁת הָאָב מִצָּוָה בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה, נִסְפַּת עַל
 67 כְּבוֹד אָב וְאֵם? וְכֵן כְּבוֹד אָחִיו הַגָּדוֹל? שֶׁכֵּן הָאֲנָשִׁים
 68 הָאֵלֶּה לְמַדְנוּ (רַק) מִרַבּוּי שֶׁחֻמִּים לְכַבֵּד. אִמְרוּ (כְּתוּבוֹת
 69 קג): "אֶת-אָבִיךָ" (שְׁמוֹת כ, יב) — לְרִבּוּת אָחִיךָ הַגָּדוֹל
 70 וְלְרִבּוּת בְּעַל אָמֶךְ; "וְאֶת-אִמְךָ" (שם) — לְרִבּוּת אִשֶּׁת
 71 אָבִיךָ, כִּמּוֹ שֶׁאִמְרוּ: "אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא" — לְרִבּוּת
 72 תְּלִמִּידֵי חֻמִּים. וּמִדּוּעַ מִנּוּ אֵלָּו וְלֹא מִנּוּ אֵלָּו?!

73 וְיִכְבֵּר הִבִּיאֵם חֶסֶד הַיָּדִיעָה לְעֲנֵן חֲמוּר יוֹתֵר מִזֶּה וְהוּא,
 74 שֶׁאִם מִצָּאוּ דָּרָשׁ שֶׁל אִיָּה פְּסוּק, וְאוֹתוֹ הַדָּרָשׁ
 75 מַחִיב לְעֲשׂוֹת אִיזוֹ פְּעֻלָּה אוֹ לְהִתְרַחֵק מֵאִיָּה דָּבָר —
 76 וְאֵלֶּה כָּלֵל סֵפֶק דְּרַבֵּנּוּ — הָרִי הֵם מוֹנִים אוֹתָם בְּכָלֵל
 77 הַמִּצּוֹת, אִף-עַל-פִּי שֶׁפְּשֻׁטָּה דִּקְרָא אֵינוֹ מוֹרָה עַל שׁוּם
 78 דָּבָר מֵאוֹתָם הַדְּבָרִים, וְעַל אִף הַכָּלֵל שֶׁלְּמַדְנוּ, עָלֵיהֶם
 79 הַשְּׁלוּם, בְּאִמְרָם (שְׁבַת טג): אֵין מְקָרָא יוֹצֵא מִיָּדִי פְּשׁוּטוֹ;
 80 וְאִף-עַל-פִּי שֶׁהַתְּלִמּוּד חוֹקֵר בְּכָל-מְקוֹם, כְּשֶׁמוֹצְאִים
 81 (חז"ל) פְּסוּק שֶׁלְּמַדּוּ מִמֶּנּוּ עֲנִינִים רַבִּים עַל דֶּרֶךְ הַבְּאוּר
 82 וְהַבָּאֵת הַרְּאִיּוֹת, וְשׁוֹאֵל: גּוֹפֶה דִּקְרָא (פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא)
 83 בְּמֵאִי קָא מְדַבֵּר? (וּרַק בּוֹה חִיָּה עֲלֵיהֶם לְהַתְחַשֵּׁב) — אֵלֹא
 84 מִכִּיֹּן שֶׁהֵם מְסַתְּמִים עַל שְׁגִיאוֹתָם זֶה, מִנּוּ בְּכָלֵל מִצּוֹת
 85 עֲשֵׂה: בְּקוֹר חוֹלִים וְנִחוּם אֲבִלִים וְקִבְרַת מֵתִים, בְּגִלֵּל
 86 הַדָּרָשׁ הַנֶּאֱמָר עַל דְּבָרָיו יִתְעַלֶּה: "וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת-הַדֶּרֶךְ
 87 יִלְכוּ בָּהּ וְאֶת-הַמַּעֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן" (שְׁמוֹת יח, כ) וְהוּא
 88 אִמְרָם עַל זֶה (בבא קמא ק): אֶת-הַדֶּרֶךְ — זֶה גְּמִילוּת
 89 חֲסִידִים; יִלְכוּ — זֶה בְּקוֹר חוֹלִים; בָּהּ — זֶה קִבְרַת מֵתִים;

1 וְנִלְבִּישׁ אֶת-הָעֲרֻמִּים, וְנִתֵּן מַצֵּעַ לְמִי שֶׁאֵין לוֹ מַצֵּעַ, וְכִסּוֹ
 2 לְמִי שֶׁאֵין לוֹ כִּסּוֹ, וְנִשְׂאִי אֶת-הַפְּנוּי שֶׁאֵין לוֹ זִכְלָת
 3 לְהִתְחַתֵּן, וְנִרְכִּיב מִי שֶׁדָּרְכּוֹ לְרֹכֵב, בְּמַפְרָסָם בְּדָבָרִי
 4 הַתְּלִמּוּד (כְּתוּבוֹת סז): שֶׁכָּל-זֶה נִכָּס לְכָלֵל אִמְרוּ: "דִּי
 5 מַחֲסִרוֹ". אִף בְּאֵלּוֹ לְשׁוֹן הַתְּלִמּוּד מִחֻבֵּר אֵצֶל אֵלּוֹ בְּלַעֲגִי
 6 שִׁפָּה וּבְלִשׁוֹן אַחֶרֶת (וְלֹכֵן טעו בדבר המפורש בתלמוד);
 7 וְלֹאֵל כֵּן — לֹא מִנּוּ מְקָרָא מְגִלָּה וְכִדּוּמָה בֵּין הַמִּצּוֹת
 8 שֶׁנֶּאֱמָרוּ לוֹ לְמַשָּׁה בְּסִינִי. וְלִשׁוֹן הַמְקָרָא בְּשִׁבּוּעוֹת (לט):
 9 אֵין לִי אֵלֹא מִצּוֹת שֶׁנִּצְטָטוּ עַל הַר סִינִי; שֶׁעֲתִידִין
 10 לְהִתְחַדֵּשׁ, כְּגוֹן מְקָרָא מְגִלָּה, מִנֵּין? תְּלִמּוּד לֹאֵמַר: "קִיָּמוֹ
 11 וְקִבְלוֹ" (אִסְתֵּר ט, כז) — קִיָּמוֹ מַה-שֶּׁקִּבְלוּ בָּכֶר, וְהוּא:
 12 שִׁיָּאִמְנוּ בְּכָל-מִצְוָה שֶׁיִּתְקַנּוּ הַנְּבִיאִים וְהַחֻמִּים כְּלֹאֲחֵר
 13 מִכֵּן.

14 אָבֵל תִּמְהִנִּי: מִדּוּעַ מִנּוּ מִצּוֹת עֲשֵׂה שֶׁהֵן מְדַרְבֵּנּוּ, כִּמּוֹ
 15 שֶׁהוֹפְרֵנוּ, וְלֹא מִנּוּ גַם-כֵּן מִצּוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה שֶׁהֵן
 16 מְדַרְבֵּנּוּ? הָרִי כִּמּוֹ שֶׁמִּנּוּ בֵּין מִצּוֹת עֲשֵׂה גַרְ חֲנֻכָּה וּמְקָרָא
 17 מְגִלָּה וּמֵאָה בְּרֻכּוֹת וְהֵלֵל, הִזְה לָהֶם לְמִנּוּת גַּם-כֵּן בְּכָלֵל
 18 מִצּוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה — עֲשִׂים שְׁנִיּוֹת כְּעֲשִׂים מִצּוֹת
 19 לֹא-תַעֲשֶׂה? כִּי כִּמּוֹ שֶׁכָּל-עֲרֻהָ וְעֲרֻהָ (אִיסוּרִי בִיאָה) הִיא
 20 לֹא-תַעֲשֶׂה דְּאוּרִיתָא, כֵּן כָּל-שְׁנֵיהֶם וְשְׁנֵיהֶם (נִשִּׁים שֶׁהֵן
 21 קְרוֹבוֹת שֶׁל קְרוֹבֵיו שֶׁל הָאָדָם — "שְׁנִיּוֹת" — שְׁמֵן הַתּוֹרָה הִיוּ
 22 מוֹתֵרוֹת) הִיא לֹא-תַעֲשֶׂה דְּרַבֵּנּוּ, כִּמּוֹ שֶׁבְּאָרוֹ וְאִמְרוּ (יְבֻמוֹת
 23 פֶּרֶק ב מִשְׁנֵה ד): שְׁנִיּוֹת מְדַבְּרִי סוֹפְרִים. וְיִכְבֵּר נִתְבָּאֵר
 24 בַּתְּלִמּוּד, שֶׁמַּה-שֶּׁאִמְרוּ בְּמִשְׁנֵה "אִסוּר מִצְוָה" רְצוּנָם
 25 לֹאֵמַר: הַשְּׁנִיּוֹת. וְאִמְרוּ: מֵאִי (מַהוּ לְשׁוֹן) מִצְוָה? מִצְוָה
 26 לְשִׁמּוֹעַ דְּבָרֵי חֻמִּים. וְכֵן הִזְה לָהֶם לְמִנּוּת בְּתוֹךְ הַכָּלֵל
 27 אַחֲתוֹת חֲלוּצָה, שֶׁהִיא מְדַבְּרִי סוֹפְרִים!

28 כָּלֵל שֶׁל דָּבָר: אֵלּוֹ מִנִּינוּ כָּל-עֲשֵׂה דְּרַבֵּנּוּ וְכָל-לֹא-תַעֲשֶׂה
 29 דְּרַבֵּנּוּ, הִזְה הַעֲנֵן מִגִּיעַ לְאֵלֶּפִים רַבִּים! וְזֶה דָּבָר
 30 בְּרוּר שֶׁאֵין בּוֹ נִסְתָּר כָּלֵל, וְהוּא: שֶׁכָּל מַה-שֶּׁהוּא מְדַרְבֵּנּוּ
 31 אֵינוֹ נִחְשֵׁב בְּכָלֵל תִּרְנ"ג מִצּוֹת, לְפִי שֶׁהַסְּכּוּם הִזֶּה כָּלֵל
 32 פְּסוּקֵי תּוֹרָה וְאֵין בָּהֶם שׁוּם דָּבָר מְדַרְבֵּנּוּ, כִּמּוֹ שֶׁנִּבְאָר. אִף
 33 זֶה שֶׁהֵם מוֹנִים מִקְצַת דְּבָרִים שֶׁהֵם מְדַרְבֵּנּוּ וּמִנִּיחִים
 34 מִקְצָתָם לְפִי בַּחֲיִיתָם — זֶה דָּבָר שֶׁאִי-אִפְשָׁר לְקַבֵּלוֹ
 35 בְּשׁוּם פְּנִים, יִאֲמְרוּ מִי שִׁיָּאִמְרוּ. וְיִכְבֵּר בְּאָרְנוֹ עֲנֵן הַכָּלֵל
 36 הִזֶּה וְרָאִיתוֹ עַד שֶׁלֹּא נִשְׂאֵר שְׁמֵץ סֵפֶק לְשׁוּם אָדָם.

37 הַכָּלֵל הַשְּׁנִי: שֶׁלֹּא כָּל מַה-שֶּׁנִּלְמַד בַּאֲחַת מִשְׁלֹש עֲשָׂרָה
 38 מִדּוֹת (כָּלִלִי לִימּוּד) שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶן אוֹ בְּרַבּוּי, רָאוּי
 39 לְמִנּוּתוֹ.

40 כָּבֵר בְּאָרְנוּ בְּרָאשׁ חֲבוּרָנוּ עַל פְּרוּשׁ הַמִּשְׁנָה, שֶׁרַב דִּינֵי
 41 הַתּוֹרָה נִלְמָדִים בְּשִׁלֹש עֲשָׂרָה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה
 42 נִדְרָשֶׁת בָּהֶן, וְשֶׁחֲדִין שֶׁנִּלְמַד בַּמִּדָּה מֵאוֹתָן הַמִּדּוֹת פְּעָמִים
 43 יֵשׁ בּוֹ מַחֲלָקָת; אִף יֵשׁ דִּינִים שֶׁהֵם פְּרוּשִׁים מְקַבְּלִים
 44 מִמֶּשֶׁה רַבֵּנוּ וְאֵין בָּהֶם מַחֲלָקָת, אֵלֹא שֶׁמִּבִּיאִים עָלֵיהֶם

45 הפלל השלישי: שאין למנות מצות שאינן נוהגות
46 לדורות.

47 דע שאמרם: "תרי"ג מצות נאמרו לו למשה בסיני"
48 מורה, שמספר זה הוא מספר המצוות הנוהגות
49 לדורות. לפי שמצות שאינן נוהגות לדורות אין להן קשר
50 בסיני, אם נאמרו בסיני ואם לא. ולא נתבוננו באמרם
51 "בסיני" אלא לעקר מתן התורה שנתנה בסיני, וזה מאמר
52 ה' יתעלה: "עלה אלי ההרה והיה-שם ואנתה לך וגו'"
53 (שמות כד, יב). ובפרוש אמרו (מכות כג): מאי קרא? (מהו
54 הפסוק שמשם למדנו שישנן תרי"ג מצוות) "תורה צוה-לנו
55 משה מורשה וגו'" (דברים לג, ד), כלומר: מנין תי'ר'ה',
56 שהוא (בגימטריא) תרי"ג; ו"אנכי" ו"לא יהיה לך" מפי
57 הגבורה שמעו; ובאלה נשלמו תרי"ג מצות. (מדוע
58 מפסוק זה דוקא אנו לומדים מנין המצוות): הפננה בסימן זה,
59 שהדבר שצוה לנו משה ולא שמענוהו אלא ממנו הוא
60 מנין תי'ר'ה' ואותה (דוקא) קרא: "מורשה קהלת יעקב"
61 — ומצוה שאינה נוהגת לדורות אינה מורשה לנו, שכן
62 לא נקרא "ג'רשה" אלא דבר הקיים לדורות, כמו שנאמר:
63 "כימי השמים על-הארץ" (שם יא, כא). וממה שאמרו
64 (תנחומא פרשת תצא) גם זאת: שכל-אבר ואבר פאלו מצוה
65 לאדם לעשות מצוה, וכל-יום ויום פאלו מזהירו מעברה
66 — והרי זה מוכיח שהמנין הזה לא יחסר לעולם, אבל
67 אלו היו מצות שאינן נוהגות לדורות מפלל המנין, כי אז
68 היה המספר הזה חסר בזמן שבו מסתימת חובת אותה
69 המצוה, ולא היה מאמר זה (מנין תרי"ג) נכון אלא בזמן
70 מסים.

71 ואמנם וזלחנו (בה"ג) טעה גם בעקר הזה ומנה —
72 בשהיה נתון בדחק (כדי להשלים המספר) —
73 "ולא יבאו לראות ככלע את הקדש" (במדבר ד, כ) (שאין
74 ללויים לגעת בעת אריזת — בליעת — הכלים), וגם מנה
75 (תחילת הפסוק: ומבן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה ..) "לא
76 יעבד עוד" (שם ה, כה) — בענין (עבודת) הלויים. אבל גם
77 אלו אינן נוהגות לדורות אלא במדבר, אף-על-פי שאמרו
78 (סנהדרין פא): רמז לגונב את-הקסנה (כלי שרת — קשוות)
79 — "לא יבאו לראות" (כבלע את הקודש" — שגונבים את
80 כלי הקודש) הרי די באמרם "רמז", שפשטה דקרא אינו
81 בענין זה; וגם אינו מפלל מחיבי מיתה בידי שמים, כמו
82 שנתבאר בתוספתא (פרק א דכריתות) ובסנהדרין (פג).

83 אכן תמהני על מי שמנה את-הלאוין האלה — מדיע
84 לא מנה את-הפסוק בענין המן: "איש אל-יותר
85 ממנו עד-בקר" (שמות טז, יט)? וכן אמרו יתעלה: "אל-
86 תצר את-מואב ואל-תתגר בם מלחמה" (דברים ב, ט); וכן
87 הלאו שפא בענין בני עמון: "אל-תצרם ואל-תתגר בם"
88 (שם, יט). אף היה לו למנות בכלל מצות עשה את הפסוק:

1 ואת-המעשה — אלו הדינים; אשר יעשון — זו לפנים
2 משורת הדין. וחשבו שכל-פעלה ופעלה מן-הפעלות
3 האלה היא מצוה בפני עצמה, ולא ידעו שכל-הפעלות
4 האלה ידומיהן ונכנסות תחת מצוה אחת מפלל המצות
5 האמורות בתורה בפרוש, והוא אמרו יתעלה: "ואהבת
6 לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח). ובדרך זו גופה מנו חשוב
7 תקופות (לוח השנה) כמצוה בגלל הדרש הנאמר על
8 הפסוק: "כי היא חקמתכם ובינתכם לעיני העמים" (דברים
9 ד, ו). — והוא אמרם (שבת עה): איזו היא חקמה ובינה
10 שהיא לעיני העמים? הרי אומר: זה חשוב תקופות
11 ומזלות.

12 הלא אלו היו מונים ענין שהוא ברור יותר מזה, שאפשר
13 להעלות על הדעת יותר שראוי למנותו — וזה
14 כל-דבר שנקלד במדה אחת מ"ג מדות שהתורה נדרשת
15 בהן — כי אז היה מספר המצות מגיע לאלפים רבים.
16 שמא תחשב שאנו נמנעים מלמנותן מפני שאינן ברורות,
17 ושאותו הדין הנקלד באותה המדה אולי נכון ואולי בלתי
18 נכון — לא זאת היא הסבה, אלא הסבה היא, שכל
19 מה-שנקלד הם ענפים מן-העקרים שנאמרו לו למשה
20 בסיני בפרוש, והם: תרי"ג מצות.

21 ואפלו היה משה בעצמו הלומד, הרי אלו אינם נמנים.
22 והראיה לכל-זה אמרם בגמרא תמורה (טז): אלה
23 ושבע מאות קלין וחמרין וגזרות שוות ודקדוקי סופרים
24 נשתפחו בימי אבלו של משה, ואף-על-פי-כן החזירן
25 עתניאל בן-קנז מפלפולו, שנאמר: "ויאמר כלב אשר-נפה
26 את-קרית-ספר ולכדה וגו' וילכדה עתניאל בן-קנז"
27 (יהושע טז, טז). ואם אלו הן הנשפחות, כמה היה הסף
28 הכולל שממנו נשפח מספר זה. שהרי לא יתכן לומר
29 שנשפח כל מה-שנקלד. אם כן אין ספק, שאותם הדינים
30 שנקלדו בקל וחמר או במדה אחרת היו אלפים רבים —
31 וכל-אלו כבר היו בימי משה רבנו, שהרי בימי אבלו
32 נשתפחו. הנה נתבאר לך שאפלו בימי משה מדברים על
33 "דקדוקי סופרים" (לשון הגמרא דלעיל), לפי שכל מה-
34 שלא שמעו בסיני בפרוש — הרי הוא מדברי סופרים.
35 הנה נתבאר, שתרי"ג מצות שנאמרו לו למשה בסיני לא
36 מנו בהן כל מה-שנקלד בשלש עשרה מדות, אפלו לא
37 בזמנו עליו השלום — כל-שכן שלא נמנה בהן מה-
38 שנקלד בזמן מאחר. אלא רק זה נמנה מה-שהיה פרוש
39 שנמסר בשמו. והוא, שיאמרו נושאי הקבלה בפרוש,
40 שדבר זה אסור לעשותו ואסורו מדברי תורה; או שיאמרו
41 שהוא גוף תורה — אז נמנה אותו, שהרי נלמד מפי
42 הקבלה, ולא באחת המדות; ולא הזכירו בענינו אחת
43 המדות והביאו עליו ראיה באחת מ"ג מדות אלא
44 להראות חקמת הפתוב, כמו שבארנו בפרוש המשנה.

כאלו אמר: היה קדוש בעשותך כל מה שצויתך עליו, 46
ותשמר מכל מה שהזהרתך ממנו. ולשון ספרא (פרשת 47
קדושים שם): קדשים תהיו — פרושים היי, כלומר: 48
הבדלו מכל התועבות שהזהרתי אתכם מכלן. ובמכילתא 49
אמרו: "ואנשי קדש תהיו" (שמות כב, ל) — איסי 50
בן-יהודה אומר: כשהקדוש-ברוך הוא מחדש מצוה 51
לישראל הוא מוסיף להם קדשה, כלומר: הצווי הזה 52
(שנחדש) אינו עומד (אינו כמטרה) בפני עצמו, אלא הוא 53
קשור למצוה שצויה בה (למשמעות העמוקה של קיום "מצוה" 54
של הקדוש ברוך הוא) שכן כל-המקרים אותו הצווי נקרא: 55
קדוש. אם כן אין הבדל בין שהוא אומר: "קדשים תהיו" 56
או אלו היה אומר: עשו מצוותי; שחרי כלים היינו 57
אומרים: זו מצוה עשה נוספת על המצוות שנקרא עליהן 58
שצויה לקימה? כן לא נאמר על "קדושים תהיו" וכיצא 59
בו שהוא מצוה לפי שלא צוה לעשות דבר חוץ מזה — 60
שידענו. ולשון ספרי (במדבר טו, מ): "והייתם קדשים" — 61
זו קדשת מצוה. — הנה נתבאר מה שפנונו לו. ומן-הכלל 62
הזה גם כן אמרו: "ומלתם את ערלת לבבכם" (דברים י, 63
טז), כלומר: תכנע ותשמע לכל-המצוות שקדם זכרן. וכן 64
"וערפכם לא תקשו עוד" (שם) רצונו לומר: אל תמרו 65
בקבלת כל מה שצויתך ואל תעבר עליו. 66

הכלל החמישי: שאין למנות טעם המצוה כמצוה 67
בפני עצמה. 68

יש שנאמרו בטעמי המצוות כעין לאוין, ואפשר לחשב 69
שהם מכלל מה שצווי למנותו בפני עצמו. וזה כגון 70
אמרו: "לא יוכל בעלה הראשון אשר-שלקה (גרשה) 71
לשוב לקחתה וגו' (אחרי אשר הוטמאה) ולא תחטיא 72
את-הארץ" (דברים כד, ד), שכן אמרו: "ולא תחטיא 73
את-הארץ" טעם לאסור מה שנקדם, כאלו אמר: אם 74
תעשה זאת — הרי תרבה שחיתות בארץ. וכן, למשל, 75
אמרו: "אל-תחלל את-בתך להזנותה ולא-תזנה הארץ" 76
(ויקרא יט, כט), שכן אמרו: "ולא-תזנה הארץ" — טעם; 77
כאלו אמר: שטעם אסור הזה, כדי שלא תזנה הארץ. וכן 78
אמרו: "ולא תטמאו בהם ונטמאתם בהם" (שם יא, מג), אחרי 79
שהזכיר אסור המינים (מן החי) שנאסרה אכילתם ונתן 80
טעם לכך ואמר: אל-תטמאו באכילתם, כאלו אמר, 81
שהעברה על הלאו הזה טמאת נפש. ובפרוש אמרו בספרי 82
(במדבר לה, לד) על דבריו יתעלה אחרי שקדמה האזהרה 83
שלא לקחת כפר לרועת: "ולא תטמא את-הארץ" (במדבר 84
לה, לד) — מגיד הכתוב, ששפיכת דמים מטמא את- 85
הארץ. הנה נתבאר, שהלאו הזה טעם ללאו הקודם, לא 86
שהוא דבר אחר. וכן אמרו (ובאים טז): "ומן-המקדש לא 87
יצא (הכהן הגדול מבית המקדש) ולא יחלל" (ויקרא כא, יב) 88
— הא אם יצא חלל. וכבר טעה וזלחנו גם בכלל הזה, 89
ומנה את-הלאוין האלה כלם בלי התבוננות. אכן יתבאר 90

1 "עשה לך שרף ושים אותו על-גס" (במדבר כא, ח); והפסוק
2 "קח צנצנת אחת ותן-שמה מלא-העמר מן" (שמות טז, לג),
3 כשם שפנו תרומת המקס (בביז מדין) וזנפת המזבח. וכן
4 היה להם למנות: "היי וכו' לשלשת ימים" (שם יט, טז),
5 וכן "גם-הצאן והבקר אל-ירעו" (שם לה, ג) ו"אל-יהרסו
6 לעלות אל-ה" (שם יט, כד), ורבים כאלה. הרי לא יסתפק
7 בעל שכל, שכל-אלו הן מצוות שנאמרו לו למשה בסיני
8 — עשה ולא — אלא שהן כלן לפי שעה ואין נזהרות
9 לדורות, ולכן אין למנותן. לפי העקר הזה אין גם למנות
10 ברכות וקלות שנצטוו בגרזים ועיכל, ולא בגין המזבח
11 שנצטוינו לבנותו בבואנו לארץ כנען — לפי שכל-אלו
12 מצוות לפי שעה. גם לא העשה, שנצטוינו להקריב שלמים
13 כל-בהמה שנרצה לאכל ממנה — לפי שכל-זה צוה
14 במיוחד במדבר, והוא אמרו: "והביאם לה" (.. וחברו וחבי
15 שלמים) (ויקרא יז, ה). אמרו בספרא (פרשת אחרי מות שם):
16 והביאם — זו מצוה עשה, אלא שהיא במדבר בלבד, כמו
17 שבאר במשנה תורה (חומש דברים) הטר בשר תאנה
18 לדורות, והוא אמרו: "בכל-אות נפשך תאכל בשר" (שם
19 יב, כ). אלו היה צריך למנות כל מה-שהוא מסוג זה, היה
20 כל מה-שצוה בו משה מן-היום שהיה לנביא עד היום
21 שמת — מלבד המצוות הנוהגות לדורות — יותר
22 משלש-מאות מצוות, אם נמנה כל-מצוה שנתנה במצרים
23 וכל מה-שכא במלואים וזולתם — כלם דברי תורה, מהם
24 עשה ומהם לא-תעשה. אף בין שלא יתכן למנות
25 את-כלן, יתחייב בהכרח שלא תמנה אף אחת מהן; ולא
26 כמו שעשה וזלחנו, שלקח אחדות על דרך העזר (לצורך
27 השלמה) כשנלא למצא את המנן. — והו מה-שצוינו
28 להשיגו בכלל הזה.

הכלל הרביעי: שאין למנות צוויים הנוגעים לכל- 29
מצוות התורה כלה. 30

31 יש בתורה עשין ולאויין שאינם על דבר מסים, אלא
32 כוללים את-המצוות כלן, כאלו יאמר: עשה כל מה-
33 שצויתך עליו והשמר מכל מה-שהזהרתך ממנו, או: אל
34 תמנה בשום דבר ממה שצויתך עליו. הכי אין מקום
35 למנות את הצווי הזה כמצוה בפני עצמה, לפי שאינו
36 מצוה לעשות איזה דבר מסים — עד שיהיה מצוה עשה;
37 וגם אינו מזהיר ממצוה מסים — עד שיהיה מצוה
38 לא-תעשה. כן, למשל, אמרו: "ובכל אשר אמרתי אליכם
39 תשמרו" (שמות כג, יג), וכגון אמרו: "את-חקותי תשמרו"
40 (ויקרא יט, יט), "ואת-משפטי תעשו" (שם יח, ד), "ושמרתם
41 את-בריתי" (שמות יט, ה), "ושמרתם את-משמרת" (ויקרא
42 יח, ל). והרבה כאלו. וכבר טעו בכלל הזה, עד שפנו
43 "קדושים תהיו" (שם יט, ב) מצוה מכלל מצוות עשה, ולא
44 ידעו שזה שנאמר: "קדושים תהיו", "והתקדשתם והייתם
45 קדשים" (שם יא, מד) — הם צוויים לקיים כל-התורה,

לבעליהן, ואסורות לאלו ואלו, ומתרות לאלו ואלו
(כמפורט בארבעת הפרקים הראשונים של מסכת יבמות).

אם-כן אלו מגינו כל-דין ודין מן-הדינים האלה במצוה
בפני עצמה, היו דיגי מסכת יבמות לבידה מגיעים
ליותר ממאתים מצות, ואין אף אחת מהן שאינה או עשה
בפני עצמה או לאו — שנאמר, למשל: זו צריכה לחלץ
באפן כזה, או להתיבם באפן כזה; או נאמר: זו אסורה
לזה, או אי אפשר לה לחלץ או להתיבם כלל. וכך צריך
להיות בכל-מצוה ומצוה.

כִּינֵן שֶׁהַדָּבָר כֵּךְ — וְזֶה מִמֶּה-שֶּׁאֵין בּוֹ מַחְלָקָה — הֵרִי
שֶׁהַלְכוֹת הַמִּצְוָה, אִף אִם הֵן מִפְּרָשׁוֹת בַּתּוֹרָה, אֵין
לְמִנּוּתָן; כִּי לֹא מִפְּנֵי שֶׁהַפְּתוּב בְּאֵר הַלְכוֹת אוֹתָהּ הַמִּצְוָה
או תְּנָאִים שָׁבָה, נִמְנָה אֲנַחְנוּ כַּל-תְּנַאי או כַּל-פֶּרֶט הַלֵּכָה
בַּמִּצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. וְכַךְ טַעַם בְּזֶה הַרְבֵּה: שֶׁכֵּן כַּל-מֶה-
שֶׁנִּמְצָא פְּתוּב מִזִּינִים, בְּלִי לְהַתְּבוּנָה בַּעֲקָר הַמִּצְוָה וְלֹא
בְּהַלְכוּתֶיהָ או תְּנָאִיהָ. דֶּרֶךְ מִשָּׁל: שֶׁהַפְּתוּב חִיב בְּסִפּוֹר
וַיִּקְרָא (פֶּרֶק ה'): אֵת מִטְמֵא מִקְדָּשׁ וְקִדְּשִׁי וְהַנּוֹפְרִים עִמּוֹ
(לְהַבִּיא) קֶרֶבֶן חֲטָאת — וְזוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה בְּלִי סִפְקָ.
אֲחֵר-כֵּךְ בְּאֵר הַפְּתוּב מֶה הֵן הַלְכוֹת הַקֶּרֶבֶן הַזֶּה, וְאָמַר
שֶׁיֵּהָא פְּשָׁבָה או שְׁעִירָה; וְאִם אֵין יָדוּ מִשְׁגַּת דְּמִיָּה, יִבִּיא
שְׁתֵּי תוֹרִים או שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה; וְאִם לֹא יוֹכֵל, יִבִּיא עֲשִׁירִית
הָאִפָּה סֵלֶת — וְזֶה הוּא קֶרֶבֶן עוֹלָה וַיּוֹרֵד. הֵנָּה זֶה אֵינוֹ
אֶלָּא בְּאוּר, מֶהוּ הַקֶּרֶבֶן הַמְּשָׁל עָלָיו. אִף אֵין לְמִנּוּת בָּאֵן
שֶׁלֹּשׁ מִצְוֹת וְלֹא-אִמַּר: הַמִּצְוָה שְׁצוּהָ לְהַקְרִיב בְּהֶמָּה וְאֲחֵר-
כֵּךְ הַמִּצְוָה שְׁצוּהָ לְהַקְרִיב עוֹף וְאֲחֵר-כֵּךְ הַמִּצְוָה שְׁצוּהָ
לְהַקְרִיב עֲשִׁירִית הָאִפָּה — לְפִי שֶׁאֵינִם שְׁלֹשָׁה צוּרִין אֶלָּא
מִצְוָה אַחַת, וְהִיא: שֶׁיַּקְרִיב קֶרֶבֶן עַל שִׁגְגָתוֹ, וְאוֹתוֹ הַקֶּרֶבֶן
הוּא כֵּךְ או כֵּךְ אִם אֵי-אֶפְשָׁר בְּכֵךְ. וּמִן הַסּוּג הֵנָּה גַּם כֵּן
שִׁגְגַת מִצְוֹת, וְהוּא שֶׁהַפְּתוּב אָמַר בּוֹיִקְרָא (שֵׁם ד'), שְׁמִי
שֶׁשִּׁגַּג וְעָבַר עַל מִצְוַת ה' יִקְרִיב קֶרֶבֶן — וְזוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה
אַחַת, וְהִיא: שֶׁיַּקְרִיב הַשּׁוֹגֵג חֲטָאת בְּתַנָּי שֶׁתִּהְיֶה הַשִּׁגְגָּה
בְּדָבָר שֶׁחֵיבֵין עַל זִדּוּנוֹ כֶּרֶת, וְיֵשׁ בּוֹ מַעֲשֵׂה וְהִיא מִצְוַת
לֹא-תַעֲשֶׂה, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּפִירוּשׁ (אֲחֻמִּשׁוֹת ב) הוֹרִיז
(בְּהַקְדָּמָה) וּבְנִתּוֹת (פֶּרֶק א מִשְׁנָה ב). אֲחֵר-כֵּךְ פֶּרֶט הַפְּתוּב
הַלְכוֹת בַּעֲנֵן קֶרֶבֶן זֶה וְכַתֵּב עָלָיו מִקְרָאוֹת וְאָמַר: אִם
הַשּׁוֹגֵג מֵעַם הָאָרֶץ — יִקְרִיב פְּשָׁבָה או שְׁעִירָה; וְאִם הוּא
נָשִׂיא — יִקְרִיב שְׁעִיר; וְאִם הוּא כֹהֵן גָּדוֹל — יִקְרִיב פֶּרֶ.
אֲבָל אִם הַשִּׁגְגָּה דוֹקָא בַּעֲבוּדָה-זָרָה — יִקְרִיב הַשּׁוֹגֵג
שְׁעִירָה בֵּין שֶׁהוּא נָשִׂיא או הַדִּיט או כֹהֵן גָּדוֹל. אִף
עַל-יְדֵי שְׁנֵי מִיגֵי בְּהֶמָּוֹת שֶׁמֶהֵן מִקְרִיבִים אֶת-הַקֶּרֶבֶן,
לֹא יִהְיֶה הַקֶּרֶבֶן הָאֶחָד — שֶׁהוּא קֶרֶבֶן שּׁוֹגֵג — לְרַבִּים,
עַד שֶׁיִּהְיֶה מִצְוַת הַרְבֵּה. שֶׁכֵּן אֵלּוּ הֵיךְ הַדָּבָר כֵּךְ, הֵינּוּ
צָרִיכִים לְמִנּוּת גַּם-כֵּן אֶת-אֲמָרוֹ 'פְּשָׁבָה' או 'שְׁעִירָה' כְּשֶׁתִּי
מִצְוֹת — וְגַם אֲמָרוֹ 'שְׁתֵּי תוֹרִים' או 'שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה' כְּשֶׁתִּי
מִצְוֹת — וְאֵין הַדָּבָר כֵּן; אֶלָּא הַצּוּרִי (לְהַבִּיא) קֶרֶבֶן הוּא

מִי שֶׁמִּנָּה אוֹתָם כְּשִׁישְׁאָלוֹהוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ: הֲלֹא הֵנָּה עַל
מָה הוּא מְזוּהָר? וְאָז לֹא תִהְיֶה לוֹ תְּשׁוּבָה כָּלֵל, וְכַךְ
יִתְבָּרַר בְּטוֹל מִנִּינוֹ — וְזֶה מֶה-שֶּׁרָצִינוּ לְבָאֵר בְּכָלֵל הַזֶּה.

הַכָּלֵל הַשְּׁשִׁי: שֶׁהַמִּצְוָה שִׁישׁ בָּהּ עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה, יֵשׁ
לְמִנּוּת עֲשֵׂה שָׁבָה עִם מִצְוַת עֲשֵׂה, וְלֹא שָׁבָה עִם מִצְוַת
לֹא-תַעֲשֶׂה.

דַּע שֶׁדָּבָר אֶחָד יָכוֹל לִהְיוֹת בּוֹ עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה עַל אֶחָד
מִשְׁלֹשָׁה פָּנִים: או שֶׁתִּהְיֶה עֲשִׂית אֵיזֶה דָּבָר מִצְוַת
עֲשֵׂה, וְהַעֲבָרָה עָלָיו מִצְוַת לֹא-תַעֲשֶׂה, כְּגוֹן שֶׁבֶת יוֹם-
טוֹב וּשְׁמִטָּה, שֶׁעֲשִׂית הַמְּלָאכָה בָּהֶם — מִצְוַת לֹא-
תַעֲשֶׂה, וְהַשְׁבִּיתָה בָּהֶם — מִצְוַת עֲשֵׂה, כִּמּוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְכֵן
צוּם יוֹם כְּפוּר — מִצְוַת עֲשֵׂה, וְהַאֲכִילָה בּוֹ — מִצְוַת
לֹא-תַעֲשֶׂה. או שֶׁיִּהְיֶה לֹא שֶׁקִּדְּמוּ עֲשֵׂה, כְּגוֹן אֲמָרוֹ עַל
אוֹנֶס וּמוֹצֵיא שֵׁם רָע: "וְלֹא-תִהְיֶה לְאִשָּׁה" (דְּבָרִים כב, יט
רַבֵּט) — וְזוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה, וְאֲחֵר-כֵּךְ אָמַר: "לֹא-יִיכָל
לְשַׁלֵּחַהּ כַּל-יָמִיו" (שֵׁם) — וְזוֹ מִצְוַת לֹא-תַעֲשֶׂה. או שֶׁיֵּהָא
הֲלֹא קִדְּם וְאֲחֵר-כֵּךְ יִנָּתֵק (יִבְטֵל) לַעֲשֵׂה (שְׁקִיּוֹם ה"עֲשֵׂה"
מִבְטָלוֹ) כְּגוֹן אֲמָרוֹ: "לֹא-תִקַּח הָאֵם עַל-הַבָּנִים" (שֵׁם כב,
ו) וְאֲחֵר-כֵּךְ: "שִׁלַּח תְּשַׁלַּח אֶת-הָאֵם" (שֵׁם ז), כַּל-מִין
מֵאֵלּוּ יֵשׁ לְמִנּוּת עֲשֵׂה שָׁבָה בְּכָלֵל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְלֹא שָׁבָה
בְּכָלֵל מִצְוַת לֹא-תַעֲשֶׂה — לְפִי שֶׁבְּפִירוּשׁ [אֲמָרוֹ] חֲכָמִים
בְּכַל-אַחַת מֵהֶן, שֶׁהִיא מִצְוַת עֲשֵׂה וּמִצְוַת לֹא-תַעֲשֶׂה,
וְהַרְבֵּה פְּעָמִים אוֹמְרִים: עֲשֵׂה שָׁבָה וְלֹא שָׁבָה; וְזֶה דָּבָר
בְּרוּר, שֶׁעֲנִין הַעֲשֵׂה שָׁבָה אֵינוֹ עֲנִין הֲלֹא וְהֵם שְׁנֵי עֲנִינִים
נִפְרָדִים, שְׁצוּהָ עַל אֶחָד מֵהֶם וְהַזְהִיר עַל הָאֲחֵר; וְאֵינִי
זוֹכֵר שֶׁמִּישְׁהוּ טַעַם בְּכָלֵל הַזֶּה, עַד כֹּמֶה שֶׁאֵינִי זוֹכֵר עֲתָה.

הַכָּלֵל הַשְּׁבִיעִי: שֶׁאֵין לְמִנּוּת פְּרָטִי הַלְכוֹת הַמִּצְוָה.

דַּע שֶׁכַּל-מִצְוָה הִיא מִשְׁפָּט אֶחָד מְקַבֵּל, וּמִן הַהִקְדָּמָה
הַזֹּאת (שֶׁרַבְנוּ הַצִּיבָה וְהַגִּידִירָה בְּרֹאשׁ כָּל מִצְוָה ב"סִפּוֹר
הַמִּצְוֹת) מִתְחִיבִים צוּרִים וְאֲזֵרוֹת רַבִּים בְּהַלְכוֹת הַמִּצְוָה.
הַמְּשָׁל לָכֵךְ: הַחֲלִיצָה וְהִיבּוֹם (אִשָּׁה שִׁמַּת בַּעֲלָה וְלֹא הַשְׁאִיר
זֶרַע אַחֲרָיו, עַל אֲחִי בַעֲלָה לִיבְמָה — לִישְׁאָנָה — או לְקִיּוֹם
חֲלִיצָה שְׁחָן כַּעֵין גִּירוּשִׁין) הֵן שְׁתֵּי מִצְוֹת מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה —
וְזֶה אֵין בּוֹ מַחְלָקָה. אֲבָל כְּשֶׁנִּתְּבוּנָה בְּהַלְכוֹת שְׁתֵּי הַמִּצְוֹת
הָאֵלֶּה מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה וּמֶה-שֶּׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת בָּהֶן בְּהֶתָּאֵם
לְהַקְדָּמוֹת הַהִלְכָה — יִתְחַבֵּב, שֶׁיִּהְיוּ מִקְצַת הַנָּשִׁים
חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְּיַבְּמוֹת, וּמִקְצַתן מִתְּיַבְּמוֹת וְלֹא חוֹלְצוֹת,
וּמִקְצַתן או חוֹלְצוֹת או מִתְּיַבְּמוֹת, וּמִקְצַתן לֹא חוֹלְצוֹת
וְלֹא מִתְּיַבְּמוֹת. וְכֵן גַּם הָאֲנָשִׁים, כְּלוּמַר: הַיְבָּמִין. מִקְצָתָם
חוֹלְצִין וְלֹא מִיבָּמִין, וּמִקְצָתָם מִיבָּמִין וְלֹא חוֹלְצִין,
וּמִקְצָתָם לֹא חוֹלְצִין וְלֹא מִיבָּמִין, וּמִקְצָתָם או מִיבָּמִין או
חוֹלְצִין. וְכֵן נִמְצָא שֶׁהַיְבָּמוֹת מִקְצַתן חוֹלְצוֹת מִזֶּה
וּמִתְּיַבְּמוֹת לָזֶה, וּמִקְצַתן חוֹלְצוֹת מִזֶּה וּמִזֶּה, וּמִקְצַתן מִתְּרֹת
לְבַעֲלִיהֶן וְאֲסוּרוֹת לְיִבְמִיהֶן, וּמִתְּרֹת לְיִבְמִיהֶן וְאֲסוּרוֹת

הי"ד — אָמרו: "וְיָשֶׁב בָּהּ עַד-מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל";
וְהַמִּצְוָה הַט"ו — אָמרו: "וְאִם-יָצָא הַרְצֵחַ"; וְהַמִּצְוָה
הַט"ז — אָמרו: "וְאַחֲרֵי מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל יָשׁוּב הַרְצֵחַ"
אלו עֲשִׂינוּ כֵּן בְּכָל-מִצְוָה וּמִצְוָה, הִנֵּה מִנֵּן הַמִּצְוֹת מֵגִיעַ
לְיוֹתֵר מֵאֲלֻפִּים — וְדָבָר זֶה בְּרוּר שֶׁהוּא בְּטָל, לְפִי
שֶׁכָּל-זֶה הוּא פְּרוּט הַמִּצְוָה וְהִיא הַמִּצְוָה הַמְּנוּיָה הַיָּד: דִּין
מִכָּה נֶפֶשׁ בַּשְּׂגָגָה, וְזוֹהוּ הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטָוִינוּ לָדוֹן בּוֹ לְפִי דִינִי
הַפְּתוּבִים הָאֵלֶּה. וְכָךְ קִרְאָם ה' "מִשְׁפָּטִים" וְלֹא קִרְאָם
"מִצְוֹת" וְאָמַר: "וְשִׁפְטוּ הָעֵדָה בֵּין הַמִּכָּה וּבֵין גָּאֵל הַדָּם
עַל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה".

וְכָכָר נִתְעוֹרֵר בְּעַל "הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת" וְשֵׁם לֵב לְמִקְצַת
הָעֲנֻנִים הָאֵלֶּה וְהַתְּלַבֵּט (הַתְּקַשָּׁה) בָּהֶם וְהַתְּחִיל
לְמִנּוֹת פְּרָשִׁיּוֹת פְּרָשִׁיּוֹת וְאָמַר בְּמִנְיָנוּ: פְּרָשַׁת נִחְלוֹת,
פְּרָשַׁת נְדָרִים וּשְׁבוּעוֹת, פְּרָשַׁת מוֹצֵאִי שֵׁם רָע. וְכָךְ מִנָּה
הַרְבֵּה פְּרָשִׁיּוֹת, אֲלֵא שְׁלֹא נִתְבָּרַר לוֹ הָעֲנֵן הַזֶּה בִּשְׁלֵמוֹת
וְלֹא הִשְׁיִגוּ, וּלְפִיכָךְ מִנָּה בְּאוֹתָן הַפְּרָשִׁיּוֹת מֵהַשְּׂכָכָר מִנָּה
מִקְדָּם מִבְּלִי שֶׁהִרְגִּישׁ בְּכָךְ. וּלְפִי שֶׁנֶּעְלָם מִזִּיכְרָנוּ הַכָּלָל
הַזֶּה, הִגִּיעַ לְכָךְ שֶׁמִּנָּה בְּמִצְוֹת צָרַעַת אַחַד עֶשֶׂר מִצְוֹת, וְלֹא
יָדַע שֶׁזֶּה מִצְוָה אַחַת, וְכָל מַה-שֶּׁנֶּזְכָּר בְּכַתוּב אֵינוֹ אֲלֵא
פְּרוּט הַלְכוֹת וּתְנָאִים. פְּרוּט הַדָּבָר הַזֶּה שֶׁאֵנוּ נִצְטָוִינוּ
שֶׁצָּרַעַת אֲדָם מִטְּמָאָתוֹ, וְנִעֲשֶׂה טָמֵא וְיָחִיב בְּכָל מַה-
שֶׁחַיִּבִּים בּוֹ הַטְּמָאִים: לְהִתְרַחֵק מִן-הַמִּקְדָּשׁ וּקְדָשׁוֹ
וְלִצְאָת חוּץ לְמַחֲנֶה שְׂכִינָה. אֲלֵא שֶׁאֲנַחֲנוּ לֹא נָדַע אִיזוֹ
צָרַעַת מִטְּמָאָה וְאִיזוֹ אֵינָה מִטְּמָאָה, לָכֵן הִתְחִיל הַכַּתוּב
לְבָאֵר וּלְפָרֵט אֶת-הַדִּין: שֶׁאִם הוּא כָּךְ — הָרִי זֶה טָהוֹר;
וְאִם הוּא כָּךְ — הָרִי זֶה טָמֵא; וְאִם הוּא בְּמִצְבֵּי כְּזֶה —
מַעֲמִידִין אוֹתוֹ זְמַן מִסִּים. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (סְפָרָא וִיקְרָא יג,
כט): "לְטָהֲרֹ אוֹ לְטָמְאוֹ" (שם) — כִּשֶּׁם שֶׁמִּצְוָה לְטָהֲרֹ,
כָּךְ מִצְוָה לְטָמְאוֹ — הָרִי שֶׁהַמִּצְוָה הִיא רַק שִׁיאֲמָרוּ לוֹ:
טָמֵא אוֹ טָהוֹר, אֲבָל פְּרָטִי הַדָּבָרִים שֶׁבָּהֶם יֵהָא טָמֵא אוֹ
טָהוֹר — אֵין לְמִנּוֹתָם, לְפִי שֶׁהֵם תְּנָאִים וּפְרוּטֵי הַלְכוֹת.

וְהָרִי זֶה כְּאֶמְרָנוּ, שֶׁבְּעַל מוֹם אָסוּר לְהִקְרִיבוֹ, וְזוֹ מִצְוָה
לֹא-תַעֲשֶׂה; אֲלֵא נִשְׁאָר לָנוּ לְדַעַת מַה הֵם הַמּוֹמִין.
אִךְ כְּלוּם נִמְנָה כָּל-מוֹם וְמוֹם בְּמִצְוָה? אֵלֹה הִנֵּה הַדָּבָר
כָּךְ — הִנֵּה (עוֹלָה) מִנְיָנָם קְרוֹב לְשִׁבְעִים מוֹם. אֲלֵא כִּשֶּׁם
שֶׁאֵין אֵנוּ מוֹנִים אֶת-הַמּוֹמִין — מַה-מִּהֶם מוֹם וּמַה-מִּהֶם
אֵינוּ מוֹם, אֲלֵא רַק אֶת-הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהִירוּ עַל בְּעַל מוֹם
— כָּךְ אֵין גַּם לְמִנּוֹת סִימְנֵי הַצָּרַעַת, מַה-מִּהֶם טָמֵא
וּמַה-מִּהֶם טָהוֹר, אֲלֵא (מוֹנִים רַק) שֶׁהַמִּצְוָה טָמֵא; וְכָל-
הַשְּׂאָר הוּא בְּאוּר מַה הִיא הַצָּרַעַת. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה רָאוּ לְמִנּוֹת
כָּל-מִין וּמִין מִמִּינֵי הַטְּמָאוֹת בְּמִצְוָה אַחַת, וְאֵין מוֹנִים
פְּרוּט הַהֲלָכוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הַמִּין מִן-הַטְּמָאוֹת וּתְנָאִיו, כְּמוֹ
שֶׁיִּתְבָּאֵר מִמִּנְיָנוּ. הֵכֵן כָּלָל זֶה, כִּי הוּא עֲמוּד הַתִּנְיָן
בְּמַה-שֶּׁאֲנַחֲנוּ עוֹסְקִים בּוֹ.

מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְשִׁנָּה מְבִיא לְאוֹתוֹ הַקֶּרֶן עֲצוֹם שְׁעִירָה,
וְאַחֵר מְבִיא שְׁעִיר — זֶהוּ מִתְנַאי אוֹתוֹ קֶרֶן, וְאֵין
כָּל-תְּנָאִי מִתְנַאי הַמִּצְוֹת נִחָשֵׁב בְּמִצְוָה. הֵכֵן עֲנֵן זֶה הֵיטֵב,
כִּי הַטְּעוֹת בּוֹ נִסְתַּרְתָּ, לֹא יִרְגִּישׁ בָּהּ אֲלֵא נִבּוֹן.

מִהֶסוּג הַזֶּה גַּם אָמְרוּ יִתְעַלֶּה, שֶׁנִּעְרַה מֵאֲרֶסָה אִם זָנְתָה
— בִּסְקִילָה; וְאִם הִיא בַּת כֹּהֵן — בְּשָׂרְפָה;
זוֹהִי הַשְּׁלֵמַת דִּין עֲנֵשׁ אֲשֶׁת אִישׁ שֶׁזָּנְתָה. וְכָכָר טַעַם כְּזֶה
כָּל-מִי שֶׁשִּׁמְעָתִי עָלָיו, שֶׁכֵּן מוֹנִים אֲשֶׁת אִישׁ מִצְוָה, וְנִעְרַה
מֵאֲרֶסָה מִצְוָה, וּבַת כֹּהֵן מִצְוָה — וְאֵין הַדָּבָר כֵּן, אֲלֵא
הוּא כְּמוֹ שֶׁאֲבָאֵר, וְהוּא: שֶׁאָמְרוּ יִתְעַלֶּה "לֹא תִנָּאֵף"
(שְׁמוֹת כ, יד) — הִיא מִצְוָה אַחַת מִכָּלֵל הַמִּצְוֹת, וְכֵא
בְּקִבְלָהּ, שֶׁהֲלֹא הִנֵּה אֲזִיזָה לְאִשְׁתִּי אִישׁ; אַחֲרֵיכֶן בֹּא
הַכַּתוּב אַחֵר אֲזִיזָה זֶה וְכֵאֵר, שֶׁהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה יִהְיֶה
וְהוּא אָמְרוּ: "מוֹת-יוֹמַת הַנָּאֵף וְהַנָּאֶפֶת" (וִיקְרָא כ, י).
אַחֲרֵיכֶן הַשְּׁלִים הַכַּתוּב אֶת-תּוֹרַת הָעֲנֵשׁ הַזֶּה וְהַתְּנָה בּוֹ
תְּנָאִים וְאָמַר, שֶׁאָמְרוּ "מוֹת-יוֹמַת הַנָּאֵף וְהַנָּאֶפֶת" יֵשׁ בּוֹ
חִלּוּקִים: אִם אֲשֶׁת אִישׁ זֶה הִיא בַּת-כֹּהֵן — הָרִי הִיא
נִשְׂרָפֶת; וְאִם הִיא נִעְרַה מֵאֲרֶסָה בְּתוּלָה — הָרִי הִיא
נִסְקָלֶת; וְאִם הִיא בְּעוּלָה וְאֵינָה בַּת כֹּהֵן — הָרִי הִיא
בְּחִנּוּק. אֲבָל אֵין הַמִּצְוֹת הוֹפְכוֹת לְרַבּוֹת עַל-יְדֵי פְּרוּט סוּגִי
הַמִּיתָה, כִּי בְּכָל-זֶה לֹא יִצְאָנוּ מִגְּדָר אָסוּר אֲשֶׁת אִישׁ.
וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ בִּסְנִיחֵדִין (נא): הַכֹּל הֵיוּ בְּכָלֵל נָאֵף וְנָאֶפֶת
— הוֹצִיא הַכַּתוּב אֶת-בַּת יִשְׂרָאֵל לְסְקִילָה, וְאֶת-בַּת כֹּהֵן
לְשָׂרְפָה. רְצוֹנָם לומר כְּזֶה, שֶׁאָסוּר אֲשֶׁת אִישׁ כּוֹלֵל הַכֹּל,
וְהוּא שֶׁאָמַר בּוֹ הַכַּתוּב: "מוֹת-יוֹמַת הַנָּאֵף וְהַנָּאֶפֶת"; אֲלֵא
שֶׁחִלַּק הַכַּתוּב בְּמִיתָה זֶה וְקִבַּע לְמִקְצַתָּן שְׂרָפָה וּלְמִקְצַתָּן
סְקִילָה. אֲבָל אֵלֹה הִנֵּה צָרִיף לְמִנּוֹת פְּרוּט דִּין הַמִּצְוָה
מֵאַחֵר שֶׁהוּא נִזְכָּר בְּתוּרָה, הֵינִי צָרִיכִים שְׁלֹא לְמִנּוֹת
"מִכָּה-נֶפֶשׁ בַּשְּׂגָגָה — גּוֹלָה" בְּמִצְוָה אַחַת, בִּינֵן שֶׁהַכַּתוּב
פָּרַט הַלְכוֹת מִצְוָה זֶה (בַּמְדַּבֵּר לַה). וְהִנֵּה לָנוּ לְמִנּוֹת כָּךְ:
מֵהַשְּׂאָמֵר הַכַּתוּב: "וְאִם-בְּכָלִי בְּרָזַל הִכְהוֹ" — מִצְוָה
אַחַת; וְהַמִּצְוָה הַשְּׁנִיָּה — אָמְרוּ: "וְאִם בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר-
יָמוּת בָּהּ הִכְהוֹ"; וְהַמִּצְוָה הַשְּׁלִישִׁית — אָמְרוּ: "אוֹ בְּכָלִי
עֶץ-יָד אֲשֶׁר-יָמוּת בּוֹ הִכְהוֹ"; וְהַמִּצְוָה הָרְבִיעִית —
אָמְרוּ: "גָּאֵל הַדָּם הוּא יָמִית אֶת-הַרְצֵחַ"; וְהַמִּצְוָה
הַחֲמִישִׁית — אָמְרוּ: "וְאִם בִּשְׂנֵאָה יִתְדַפְּנוּ"; וְהַמִּצְוָה
הַשְּׁשִׁית — אָמְרוּ: "אוֹ-הַשְּׁלִיף עָלָיו בְּצִדִּיה"; וְהַמִּצְוָה
הַשְּׁבִיעִית — אָמְרוּ: "אוֹ בְּאִיבָה הִכְהוֹ בִּידוֹ"; וְהַמִּצְוָה
הַשְּׁמִינִית — אָמְרוּ: "וְאִם בִּפְתַּע בְּלֹא-אִיבָה יִדְפּוּ";
וְהַמִּצְוָה הַתְּשִׁיעִית — אָמְרוּ: "אוֹ-הַשְּׁלִיף עָלָיו כָּל-כָּלִי
בְּלֹא צִדִּיה"; וְהַמִּצְוָה הָעֲשָׂרִית — אָמְרוּ: "אוֹ בְּכָל-אֶבֶן
אֲשֶׁר-יָמוּת בָּהּ בְּלֹא רְאוּת"; וְהַמִּצְוָה הִי"א — אָמְרוּ:
"וַיִּפֹּל עָלָיו וַיָּמָת וְהוּא לֹא-אוֹיֵב לוֹ"; וְהַמִּצְוָה הִי"ב —
אָמְרוּ: "וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת-הַרְצֵחַ"; וְהַמִּצְוָה הִי"ג —
אָמְרוּ: "וְהִשִּׁיבוּ אוֹתוֹ הָעֵדָה אֶל עִיר-מִקְלָטוֹ"; וְהַמִּצְוָה

יום שני כ"ג אלול ה'תשע"ח

44 ולא יתכן שבלשון יהא הצווי לעבר — וכן האזהרה. 44
45 ואין אפשרות להכניס צווי לספור, כי הספור זקוק לנשוא 45
46 ונושא והצווי דבור שלם בעצמו, כמו שנתבאר בספרים 46
47 שנתחברו לכך; וכן לא תכנס גם האזהרה בספור. אבל 47
48 לא כך השלילה — לפי שהשלילה תכנס בספור ותשלל 48
49 בעבר ובעתיד ובהנה. וכל־זה ברור מעצמו על־ידי 49
50 התבוננות.

51 כִּי־נֶאֱמַר שְׁהִדְבַּר בֶּן — בשום פנים אין למנות את־הלאוין 51
52 שהם שלילה בין מצות לא־תעשה. וזה דבר מעצמו 52
53 שאין צריך עליו מופת (ראיה), וזולת מה־שהזכרנו בברור 53
54 עניני (דברי) הפסוקים, כדי להבדיל בין האזהרה ובין 54
55 השלילה (ורק על־ידי הבנת הענין אפשר לקבוע אם זו אזהרה 55
56 או שלילה).

57 אף זולתנו לא ידע זאת והגיע לכך, שמנה: "לא תצא 57
58 כצאת העבדים" (שמות כא, ז); ולא ידע שזו שלילה 58
59 ולא אזהרה. ובאר הענין כמו שאסביר, והוא: שה' דן 59
60 מפה עבדו או אמתו הפנענים שחסרו בשעת ההכאה אחד 60
61 מראשי אברים (כמו שן ועין) — שהוא יוצא לחפשי; הנה 61
62 אפוא עולה בדעתנו, שכן הוא באמה עברה מכל־שכן 62
63 מעבד פנעני (היוצא בשן ועין), ושהיא (אמה עבריה) אם 63
64 חסרה אחד מראשי אברים יוצאת לחפשי — לפיכך שלל 64
65 ממנה דין זה באמרו: "לא תצא כצאת העבדים", כאלו 65
66 אמר: אין חובה להוציאה לחפשי כשחסרה אבר 66
67 מאברה — הנה זו שלילת דין מסים ממנה, אף לא 67
68 אזהרה. וכך פשוט מוסרי הקבלה ואמרו במכילתא (פרשת 68
69 משפטים): "לא תצא כצאת העבדים" — אינה יוצאה 69
70 בראשי אברים כדרך שהפנענים יוצאים. הנה נתבאר לך, 70
71 שזו שלילת דין מסים הנשלל ממנה, לא שהוא הזכיר על 71
72 הדבר.

73 ואין הבדל בין אמרו: "לא תצא כצאת העבדים" ובין 73
74 אמרו: "לא יבקר הכהן לשער הצהב טמא הוא" 74
75 (ויקרא יג, לו), שהוא שלילה בלבד, לא אזהרה; והוא שבא 75
76 להודיענו: שעם סמך זה אינו צריך הסגר (בבדיני טומאת 76
77 הצרעת שכשמתספק הכהן בבדינה, מסתגר המנוגע כדי לבחון 77
78 התפתחות) ולא יסתפק בו, כי הוא טמא. וכן אמרו: 78
79 "ואיש כי ישכב את אשה .. והיא שפחה .. וחופשה לא ניתן לה) 79
80 לא יומתו כ־לא חפשה" (ויקרא יט, כ) — לפי שהוא גם 80
81 כן שלילה ולא אזהרה. שכן הוא אומר: שאינם חייבים 81
82 מיתה כיון שלא נשלמה חרותה (ואין הקידושין חליץ), ואין 82
83 לתרגם את־זה ולומר "לא יקפלא" (אל יחרגו), שכן יצא 83
84 מענין השלילה לענין האזהרה. כי אמרו כאן: "לא יומתו 84
85 כ־לא חפשה" כמו אמרו: "אין לנערה חטא מות" (דברים 85
86 כב, כו) ששלל ממנה חייב המיתה בגלל האנס; כך שלל 86
87 מהם כאן חייב המיתה בגלל העבדות, כאלו אמר: אין

1 הפלל השמיני: שאין למנות השלילה עם האזהרה. 1
2 דע שהאזהרה היא משני חלקי (סוגי) הצווי (הפקודה), 2
3 כלומר ("הצווי" מתחלק לשנים) שתצוה למצוה לעשות 3
4 אינה דבר או שלא לעשותו; כגון שתצוהו לאכל ותאמר 4
5 לו: אכל: או שתצוהו להמנע מאכל ותאמר לו: אל 5
6 תאכל. אף אין בלשון הערבי שם הפלל את־שני הענינים 6
7 האלה יחד; וכבר הזכירו זאת המדברים בתורת ההגיון 7
8 (חכמי הלשון) ואמרו בדיברים האלה: "אכל הצווי 8
9 והאזהרה אין להם בלשון הערבי שם הפללם, וליפניך 9
10 הצרכנו לקראם גם שניהם בשם אחד מהם, והוא: הצווי 10
11 (המתפצל לשנים: ה"צווי" — עשה, ו"אזהרה" — לא תעשה)". 11
12 הנה נתבאר לך, שהאזהרה והצווי ענין אחד הם". (ובכלל 12
13 ה"צווי") המלה המפרסמת בלשון הערבי המשמשת 13
14 לאזהרה היא מלת "לא", וענין זה עצמו מצוי בלי ספק 14
15 בכל־לשון, כלומר: שאתה תצוה למצוה שיַעשה או שלא 15
16 יַעשה. ברור אפוא שמצות עשה ומצות לא־תעשה שניהן 16
17 צווי מחלט: דברים שנצטוינו לעשותם, ודברים שהזהרנו 17
18 מלעשותם. השם של אלה שנצטוינו לעשותם — מצות 18
19 עשה, והשם של אלה שהזהרנו עליהם — מצות לא־ 19
20 תעשה; והשם הפללם יחד בלשון הערבי — גזרה 20
21 (פקודה, צו), וכן קוראים חכמים כל־מצוה, בין שתהיה 21
22 עשה או לא־תעשה: גזרת מלך.

23 אבל השלילה היא ענין אחר, והוא: שתשלל נשוא 23
24 מנושא, ואין בזה שום צווי כלל, כגון שתאמר: 24
25 לא אכל פלוני אתמול ולא שתה פלוני את־היין, ואין 25
26 ראובן אבי שמעון וכיוצא בזה — שכל־זה הוא שלילה, 26
27 ואפלו ריח צווי אין בו. והמלה שבה שוללים בערבית 27
28 לרב היא מלת "מא", אף שוללים גם במלת "לא", ובמלת 28
29 "בלי". אבל העברים הרי לרב שלילתם באותה מלת 29
30 "לא" עצמה, שבה גם מזהירים; ושוללים גם במלת 30
31 "אין" ומה־שמתחבר אליה מן־הכנויים: "אינו" ו"אינם" 31
32 ו"אינכם" וזולתם.

33 (ודוגמאות לכך): השלילה בעברי במלת "לא" כגון 33
34 אמרו: "ולא־קם נביא עוד 34
35 בישראל כמשה" (דברים לד, י); "לא איש אל ויחזיב" 35
36 (במדבר כג, יט); "לא־תקום פַּעַמִּים צָרָה" (נחום א, ט); 36
37 "ולא־עמד איש" (בראשית מה, א); "ולא־קם ולא־וע 37
38 ממנו" (אסתר ה, ט) וכאלה רבים. והשלילה במלת "אין", 38
39 כגון אמרו: "ואדם אין" (בראשית ב, ה); "והמתים אינם 39
40 יודעים מאומה" (קהלת ט, ה) וזולתם רבים גם כן.

41 הנה נתבאר לך ההבדל בין השלילה לאזהרה, והוא: 41
42 שהאזהרה (היא חלק) מענין הצווי ואינה אלא פעל 42
43 בצווי, כלומר: בשם שהצווי לעולם לעתיד, כך האזהרה;

מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, כִּמּוֹ שְׁאֲמַרְהָ הַמִּשְׁנָה, וּמִכָּאן יִתְבָּאֵר
שְׁאֲמָרוּ בַּעֲוֹלַת הָעוֹף: "וְשִׁשֶּׁע אֹתוֹ בְּכַנְפָיו לֹא-יִבְדִּיל"
(ויקרא א, יז) — אֵין לִמְנוּתוֹ, לִפִּי שְׁהוּא שְׁלִילָה, הוּאִיל
וְלִדְבָרֵי הַכֹּל: אִם הַבְּדִיל — כָּשֵׁר. שָׁכֵן, כִּיֵּן שְׁאֲמַר
בַּעֲוֹלַת בְּהֵמָה: "וְנִתַּח אֹתוֹ לְנִתְחָיו" (שם א, יב), הִיָּה עוֹלָה
בְּדַעְתָּנוּ, שְׁגָם עוֹלַת הָעוֹף כָּךְ, לִפְיָכֶךָ אָמַר: אֵינוֹ צָרִיךְ
לְהַבְדִּיל, אֲלֵא וְשִׁשֶּׁע בְּלֶכֶד; וְאִם הַבְּדִיל — כָּשֵׁר, כִּמּוֹ
שְׁנִתְבָּאֵר בַּמְקוֹמוֹ.

עוֹד מִכֹּל הַלְאִין הָאֵלֶּה שְׁהֵם בְּגֵדֵי שְׁלִילָה אָמְרוּ:
"כֹּל-חֶרֶם אֲשֶׁר יִחְרַם מִן-הָאֲדָם לֹא יִפְדֶּה" (שם כו, כט),
וְיִתְבָּאֵר לָךְ שֶׁזֶּה שְׁלִילָה — לֹא אֲזַהְרָה — אִם תִּדַּע
מִהוּ מוֹכֵן הַדָּבָר הַזֶּה, וְהוּא: שְׁהַפְתּוֹב כָּכָר דִּין בְּדָמִים
קְצוּבִים בְּעֶרְכִּים לִפִּי גִיל הַנְּעָרָךְ וּלְפִי הֵיוֹתוֹ זָכָר אוֹ נְקֵבָה,
וְאֵין הַבְּדִיל בְּעֵנֶן זֶה בֵּין שְׁאֲמַר: "עֲרַפִּי עֲלֵי", אוֹ "עֲרַף
פְּלוּנִי עֲלֵי" — הָרִי אֲנִי רֹאִים אוֹתוֹ הַפְּלוּנִי מָה הוּא
וּמִה-גִּילוֹ, וְיִשְׁלַם בְּהֵתָאֵם לָכֶךָ. וְאִם הַנְּעָרָךְ הוּא אָדָם
שְׁנִתְחַיֵּב מִיתַת בֵּית דִּין וְנִפְסַק דִּינוֹ, וְאַחֲרָ גָּמַר דִּינוֹ אָמַר
מִי שְׁהוּא: "עֲרַף זֶה עֲלֵי" — הָרִי זֶה לֹא יִתְחַיֵּב לְשִׁלָּם
כָּלֹם, לִפִּי שְׁהוּא חֲשׁוֹב כְּמַת שְׁאֵין לוֹ עֲרַף מַעַת שְׁנִגְמַר
דִּינוֹ. וְזֶהוּ הָעֵנֶן שְׁרָצָה בְּאָמְרוֹ "לֹא יִפְדֶּה", כְּלוּמָר: אֵין
לוֹ פְּדִיּוֹן, שִׁיְצַטְרֵךְ אוֹתוֹ הַמַּעֲרִיף לְשִׁלָּם. וְזֶהוּ דִּין מְדִינָה
הַעֲרִכִים וְהַלְכוּתִים שְׁזָכְרוּ הַפְּתוּב, אֲבָל אֵינוֹ אֲזַהְרָה. וְלִשּׁוֹן
הַמִּשְׁנָה (עֲרִכִין פֶּרֶק א מִשְׁנָה א): הַגּוֹסֵס וְהִיֹּצֵא לְהֵרֵג לֹא
נִדָּר וְלֹא נִעְרָף. וּפְרָשׁ הַתַּלְמוּד (עֲרִכִין ו): שְׁזֶה בְּתַנְאִי
שִׁיָּהָ יוֹצֵא מִבֵּית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְהֵרֵג. וְלִשּׁוֹן הַמְּכַלְתָּא
(פֶּרֶשׁת מִשְׁפָּטִים): חֲיִיב מִיתַת בֵּית דִּין אֵין לָהֶם פְּדִיּוֹן,
שְׁנִגְמָר: "כֹּל-חֶרֶם אֲשֶׁר יִחְרַם מִן-הָאֲדָם לֹא יִפְדֶּה מוֹת
יִמָּת". הַתְּבוּנָה בְּדִיּוֹק הַלְשׁוֹן וּבַעֲמֻק הָעֵינִין בֵּה, אֵיךְ בְּאֵרוֹ
שְׁהֵלָאוּ הַזֶּה שְׁלִילָה וְלֹא אֲזַהְרָה בְּאָמְרָם: "אֵין לָהֶם
פְּדִיּוֹן" וְלֹא אָמְרוּ: "אֵין פְּדִיּוֹן אוֹתָם". אֶת-הָעֵנֶן הַזֶּה
עֲצָמוֹ בְּאֵרוֹ בִּסְפָרָא בְּפֶרֶשׁת עֲרִכִים וְאָמְרוּ: מִנֵּין לְמַחֲיִיב
מִיתַת בֵּית דִּין, לְאַחַד (מַעֲרִיף). שְׁאֲמַר "עֲרַכּוּ (שֶׁל הַחֲיִיב
מִיתַת) עֲלֵי", שְׁלֵא אָמַר כָּלֹם? תַּלְמוּד לומֵר: "לֹא יִפְדֶּה",
כְּלוּמָר: מִנֵּין שְׁאֵינוֹ חֲיִיב עֲרַף. וְכָכָר בְּאֵרְנוּ עֵנֶן זֶה
בְּתַכְלִית הַבְּאוּר עַד שְׁאֵנִי אוֹמַר, שְׁלֵא נִשְׁאַר דָּבָר מִסְּפָק
אֲפִלוּ לֹא לְקֹשֶׁה הַהֲבֵנָה שְׁבַכְנִי אָדָם.

כִּיֵּן שְׁדַּבְּרָנוּ בְּעֵנֶן זֶה, דַּע שְׁהַמְלִים הַמְשַׁמְשׁוֹת בַּתּוֹרָה
לְאֲזַהְרָה הֵן אַרְבַּע מַלִּים, וְכֹל מִה-שְׁהִזְהִיר עָלָיו
בְּאַחַת מֵאַרְבַּע אֵלֶּי נִקְרָא: מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה. וְהֵן: 'הַשְׁמַר'
'וּפִן', 'אֵל', 'וְלֹא'. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוֹ (זוֹחִים קו): כֹּל-מְקוֹם
שְׁנִגְמָר: 'הַשְׁמַר', 'פִּן' וְ'אֵל' וְ'לֹא' — אֵינוֹ אֲלֵא מִצְוֹת
לֹא-תַעֲשֶׂה.

אֲבָל נִשְׁאַר לָנוּ לְבָאֵר דָּבָר אֶחָד, שְׁבוֹ תִשְׁלַם כְּפִנֵּת הַשְּׁעַר
הַזֶּה, וְהוּא: שְׁכֹל-מְקוֹם שְׁבָאֵר בַּתּוֹרָה וְחֲיִיב אוֹתָנוּ

לָהֶם חֲטָא מָוֶת, כִּי לֹא חֲפָשָׂה. וְכֵן אָמְרוּ: "וְלֹא-יִהְיֶה
כְּקֶרַח וְכַעֲדֹתוֹ" (במדבר יז, ה) — הוּא שְׁלִילָה. וּפְרָשׁוֹ
חֲקָמִים שְׁהוּא שְׁלִילָה וּבְרָרוּ עֵנֶנּוּ וְאָמְרוֹ (מדרש תנחומא
שם): שְׁהוּא יִתְעַלֶּה הַשְּׁמִיעָנוּ שְׁכֹל-הִיֹּצֵא וְטוֹעֵן עַל
הַכְּהֵנָה וְיִבְקָשָׁה לְעַצְמוֹ (כַּמְנַהֵג קֶרַח וְעֵדֶתוֹ) — לֹא יֵאָרַע
לוֹ מִה-שְׁאֲרַע לְקֶרַח וְעֵדֶתוֹ, כְּלוּמָר: הַבְּלִיעָה וְהַשְׁרָפָה —
אֲלֵא יִהְיֶה עֲנָשׁוֹ "כְּאֲשֶׁר דָּבָר ה' בְּיַד מֹשֶׁה לוֹ" (מִהַבִּיטוֹ
בְּיַד מֹשֶׁה" אֲנִי לְמוֹדִים שִׁילָקָה בַּמָּה שִׁלָּקָה יַד מֹשֶׁה) כְּלוּמָר:
הַצִּרְעָה; וְזֶהוּ אָמְרוּ יִתְעַלֶּה אֵלָיו: "הַבֹּא-נָא יָדֶךָ בְּחִיקָךְ"
(שְׁמוֹת ד, ו) וְהִבְיֹאוּ רָאִיָּה מִמֶּה-שְׁאֲרַע לְעִנְיָה מֶלֶךְ הַיְּהוּדָה
(שְׁבִיקֵשׁ לַהֲקִטִּיר קִטּוֹרֶת וּבִידוֹ מִקְטֶרֶת לַהֲקִטִּיר — וְהַצִּרְעָה
זֹרַחָה בַּמִּצְחָה" — דְּבַרֵי הַיָּמִים ב, כו, ט). וְאֵף-עַל-פִּי שְׁמַצָּאֵנוּ
דַּעָה אַחֲרַת (שֶׁל חו"ל) בְּגִמְרָא סְנֵהֲדִין (ק), וְהוּא אָמְרָם:
"כֹּל-הַמַּחֲזִיק בְּמַחֲלָקַת עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, שְׁנִגְמָר: וְלֹא-
יִהְיֶה כְּקֶרַח וְכַעֲדֹתוֹ" — הָרִי זֶה עַל דָּרָךְ הַתּוֹכְחָה לֹא
שָׁכֵךְ פְּשֻטָּה דְקָרָא בְּעֵנֶן זֶה; אֲבָל הַאֲזַהְרָה עַל עֵנֶן זֶה
(הַמַּחֲלֻקָּה) נִכְלָלַת תַּחַת לֹאֹ אַחֵר, כִּמּוֹ שְׁאֲבָאֵר בַּמְקוֹמוֹ
(לֹא תַעֲשֶׂה מִה).

אֵין אֲפּוֹא שׁוּם דָּבָר שְׁעַל יָדָיו אֲפָשָׁר לְהַבְדִּיל בֵּין
הַשְׁלִילָה לְאֲזַהְרָה חוּץ מֵעֵנֶן הַדְּבָרִים, אֲבָל לֹא
מִן-הַמְּלָה, כִּיֵּן שְׁמֵלַת הַשְׁלִילָה וְהַאֲזַהְרָה בְּעֶבְרִית מְלָה
אַחַת, וְהִיא מֵלַת "לֹא". וְלָכֵן הַכֶּרַח, שְׁלִמְעֵן תִּהְיֶה הַבְּנָה
בְּעֵנֶן הַדְּבָרִים וְאִזּוּ יִשְׁיֵג בְּקִלּוֹת אֵיזָה לֹאֹ הוּא שְׁלִילָה
וְאֵיזָה לֹאֹ הוּא אֲזַהְרָה, כִּמּוֹ שְׁבָאֲרָנוּ מִקְדָּם. וְכָכָר הָעִירוֹ
חֲקָמִים, עֲלִיהֶם הַשְּׁלוֹם, עַל עֵנֶן זֶה בְּמִה-שְׁמַצָּאֵנוּ אֲצִלָּם
בְּמַחֲלָקַת שְׁנִפְלָה בִּינֵיהֶם בְּלֹאֹ מִן הַלְאִין אִם הוּא שְׁלִילָה
אוֹ אֲזַהְרָה, וְזֶה בְּאָמְרוֹ יִתְעַלֶּה עַל חֲטָאֵת הָעוֹף: "וּמִלֵּק
אֶת-רֹאשׁוֹ מִמּוֹל עֲרָפוֹ וְלֹא-יִבְדִּיל" (ויקרא ה, ח). הִנֵּה תִנָּא
דִּידֵן, וְהוּא הַמְּדַבֵּר בַּמִּשְׁנָה, סוֹכֵר שְׁזֶה אֲזַהְרָה, וְלָכֵן הוּא
אוֹמֵר: אִם הַבְּדִיל (הַפְּרִיד אֶת הָרֹאשׁ מִהַצִּוָּאר) — פֶּסֶל.
יוֹצֵא לִפִּי זֶה שְׁהֵלָאוּ הַזֶּה יִהְיֶה מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה; שָׁכֵן
כְּשֶׁהַבְּדִיל אֶת-הָרֹאשׁ — פֶּסֶל, בְּאֵלּוֹ הַקְּרִיב שְׁאוּר אוֹ
דָּבֵשׁ. אֲבָל רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן סוֹכֵר, שְׁהֵלָאוּ הַזֶּה
שְׁלִילָה (שְׁלִילַת הַהֲבֵרָה) וְלֹא אֲזַהְרָה, וְשִׁפְרוּשׁ אָמְרוּ: "לֹא
יִבְדִּיל" — שְׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַבְדִּיל הָרֹאשׁ, אֲלֵא מִסְּפִיק
שִׁיִּתְחַךְ אוֹתוֹ בְּאֵיזָה שְׁעוֹר, וּלְפִיכָךְ אִם הַבְּדִיל — כָּשֵׁר
לִפִּי דַעְתּוֹ. וְכָךְ אָמְרוּ בְּגִמְרָא זְבָחִים (סוה): אוֹמֵר הִיָּה רַבִּי
אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן: שְׁמַעְתִּי שְׁמַכְדִּילִין בְּחֲטָאֵת הָעוֹף;
מֵאִי "לֹא יִבְדִּיל" — אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַבְדִּיל. וְהִקְשִׁיוֹ עַל
דְּבָרִים אֵלּוֹ וְאָמְרוּ: אֲלֵא מַעֲתָה, גָּבִי בּוֹר נָמִי, דְּכַתִּיב:
"וּכִי יִתַּח אִישׁ בּוֹר" וְלֹא יִכְסֶּנוּ" (שְׁמוֹת כֹּא, לג) — הִכִּי
נָמִי (הַאֲמַנֵּם כֹּךְ) דְּאֵינוֹ צָרִיךְ לְכַסּוֹת?! וְהִיתָה הַתְּשׁוּבָה:
הֵתֵם דְּכַתִּיב: "בַּעַל הַבּוֹר יִשְׁלַם" — מִכָּלֵל דְּבַעֲרֵי כְּסוּי.
הִנֵּה נִתְבָּאֵר, שְׁמַכְיָאִים רָאִיָּה מֵעֵנֶן הַדְּבָרִים, אִם זֶה
שְׁלִילָה אוֹ אֲזַהְרָה. וְנִתְבָּאֵר עוֹד שְׁאֲמָרוֹ "לֹא יִבְדִּיל" —

לנו על כך דברי המפרשים נושאי הקבלה; אכל אם נמצא
קבלה, שהצווי הזה או הלאו כולל ענין פלוני, והצווי
החוזר ונכפל כולל ענין אחר — הרי זה הנכון והאמת:
שלא נכפל פסוק אלא לענין, ואז ראוי למנות את זה בפני
עצמו ואת זה בפני עצמו. אכל אם אין ענין נוסף — הרי
תכלית הכפל לחזק; וגם בא להודיע, שהענין הזה חמור
מאד, כיון שבאה בו אזהרה אחר אזהרה, או שנכפל
להשלמת דין המצוה (שכל פסוק משלים פרטי דינים שאין
בשני), או כדי ללמד ממנו איזה דין במצוה אחרת, כמו
שמבאר התלמוד ואומר: מפנה (פסוק "פנו" — כפול בענינו)
— להקיש, לדון ממנו גזרה שוה. ויכבר מצאנו שחקמים,
עליהם השלום, העירו על ענין זה בגמרא פסחים בפרק
השני (כד), וכינוי לאחד הלאוין שלפי הנראה הוא נכפל,
כיון שהאזהרה כבר נלמדה מזולתו, ובקשו להקישו בענין
נוסף, ואמרו על כך בדרך טענה וקשיה: אמר לה רבינא
לרב אשי: ואימא (אמור, אולי, שהפסוק נכפל כדי) לעבר
עליו בשני לאוין? כלומר: זה שאמה רוצה להקים
את הלאו הזה בענין אחר, שלא בענין שנלמד מן הלאו
האחר — מדיע מתבקש מוצא זה? שמה נכפל באותו
ענין עצמו, כדי שיהא העושה אותו הדבר חייב בשני
לאוין? ובאה התשובה: אמר לה: כל-היכא (בכל מקום)
דאבא למדרש (שאפשר לפרש שהכפילות באה להוסיף דין
חדש וכדומה) — דרשינן, ולא מוקמינן (ולא מניחים
שמטרת הכפילות להשמיענו) בלאוין יתירי. הנה נתבאר לך,
שכל-לאו שלא בא לתוספת ענין — הרי הוא נקרא: יתר
("לאו יתירי"), כלומר: שהוא נכפל. ואף-על-פי שאמרו
שהוא 'לעבר עליו בשני לאוין' — הרי בכל-זאת הוא
לאו יתר, כמו שמתבאר מן הלשון הזה (שבגמרא דלעיל),
ואין ראוי למנותו כיון שנכפל. הנה נתבאר לך, שמספר
המצוות אינו מתרבה בגלל רבוי הלאוין או העשין.

הרי ידוע, שצווי השכיחה בשבת נכפל בתורה שתיים
עשרה פעמים — כלום יסבר מישהו המונה
את המצוות ויאמר: שמכיל מצוות עשה השכיחה בשבת,
והיא שנים עשר מצוות?! וכן באה האזהרה על אכילת
הדם שבע פעמים — האם אפשר לברר-דעת לומר:
שאסור הדם הוא שבע מצוות? הנה זה ממה-שלא טעה
בו אף אחד — כלומר: בשכיחת שבת, שהיא מצוה אחת
מכלל מצוות עשה; וכן באזהרה על אכילת הדם, שהיא
מצוה אחת ממצוות לא-תעשה. ודע שאפילו תמצא מאמר
לחקמינו זכרונם לברכה שהעובר עברה פלונית כבר עבר
על כך וכך לאוין, או שהמבטל דבר פלוני כבר עבר על
כך וכך עשין — לא יתחייב מזה למנות כל-אחת הלאוין
כל-אחד בפני עצמו ולא כל-עשה בפני עצמו, כיון
שהענין אחד ואין בו כפילות. ולא אמרו שהוא עובר על
כך וכך עשין או על כך וכך לאוין, אלא מפני כפל הצווי

לנקות עצמנו על-ידי שנשלל מעצמנו מעשה פלוני ופלוני
— הרי אותו המעשה נמנה מכלל מצוות לא-תעשה,
אף-על-פי שהלאו שנאמר בו הוא שלילה ולא אזהרה. כי
משהטיל עלינו שנשלל מעצמנו ונאמר: אני לא עשיתי
כך ולא עשיתי כך — נודע בהכרח, שעשית אותו
הכך-וכך מזוהרים עליה, וזה כגון שחיבנו הכתוב (בעת
ה"וידוי" בבית המקדש על המעשרות) שנאמר: "לא-אכלתי
באני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת"
(דברים כו, יד) — משמע מזה: שכל-מעשה ומעשה מאלו
מזוהרים עליו, ויתבאר זה במקומו כשנדבר על מצוות אלו.

הכפל התשיעי: שאין למנות את עצם הלאוין והעשה,
אלא את-הענינים שמזוהרים ושמצוים עליהם.

דע, שכל-צווי התורה ואזהרותיה הם בארבעה דברים:
בדעות, במעשים, במדות ובדבור. וזהו שצויתה
אותנו להאמין ולקבל איזו דעה, כגון שנצטוינו להאמין
ביחוד. ובאזהבת השם יתעלה ויראתו; או שהזהירה אותנו
מלהאמין באיזו דעה, כגון שהזהרנו מלהיות בדעה שיש
אלהות זולתו. וכן צויתה אותנו באיזה מעשה, כגון
שנצטוינו להקריב את-הקרבנות ולכנות את-המקדש; או
הזהירה אותנו מאיזה מעשה, כגון שהזהרנו מלהקריב
זולתו יתעלה ומלהשפחות לנעבד זולתו (עבודת אלילים).
וכן צויתה אותנו להתנהג באיזו מדה, כגון שנצטוינו
בצדקה בחסד, ברחמנות, בתמלה ובאהבה, והוא אמרו:
"ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח); או שהזהירנו מאלו
מדות, כגון שהזהרנו על הנטייה והנקימה וגאלות הדם
וזולתן מן המדות הרעות, כמו שאבאר. או שצויתה אותנו
באמירת איזה דבר, כגון שנצטוינו להודות לו ולהתפלל
אליו ולהתנדות על הצונות וכיוצא בזה ממה-שאבאר;
והזהירנו מאמירת איזה דבר, כגון שהזהרנו על שבועת
השקר והרכילות ולשון הרע והקללה וזולתן.

אם השגו ענינים אלו, הרי ראוי למנות את-הענינים
שמצוים או מזוהרים עליהם, בין שאלה מעשה או
דבור או דעה או מדה. ואין להביט לרבוי הצוין שבאו
באותו הענין, אם המדבר ב"עשה"; או לרבוי האזהרות
שבאו בענינו, אם המדבר ב"לאו" — כי כלם לחזק
בלבד (להדגיש את חומרת הדבר). לפי שפעמים יבוא
באותו ענין עצמו לאו אחרי לאו לחזק, וכן יבוא בו צווי
אחרי צווי לחזק. אלא-אם-כן תמצא מאמר חכמים
בחלוק הענינים ויבארו לך המפרשים, שכל-לאו מאלו או
כל-עשה כולל ענין שלא בענין שכולל הלאו או העשה
האחר — הרי אז ראוי למנותו בלי ספק, כי אז לא נשאר
לחזק אלא בא לתוספת ענין, אף-על-פי שפשט הכתוב
(לכאורה) שהם בענין אחד. לפי שאנחנו אין אנו אומרים
שאיזה פסוק נכפל לחזק ואינו לתוספת ענין אלא כשאין

46 לאוין, אלא זו אזהרה אחת על ענין אחד, והוא, שלא יקח
 47 מה-ששכח מן-התבואה או הפרות בעת אסיפתם, והביא
 48 לכך שתי דגמאות: ענבים וזיתים; פרוש "לא תפאר":
 49 אל-תכרת מה-ששכחת בקצות הפארות, והן הענבים*.
 50 אף ממה-שראי להוסיף לכלל הזה הוא מה-שאמר עתה,
 51 והוא: הענין שאמרנו, שיש למנות את-הענבים שמצויים
 52 או מזקרים עליהם הוא בתנאי, שיהא באותו הענין
 53 שמתקרים עליו לאו מיוחד בכל-ענין וענין; או שיש ראיה
 54 שאמורה בעלי הקבלה, המבדילה את כל-הענבים זה מזה
 55 ויש אזהרה לכל-ענין מהם. אבל אם לא אחד כולל
 56 ענבים רבים — הרי אז נמנה הלאו לבדו, לא כל-ענין
 57 וענין מן-הענבים שאותו הלאו כוללם — וזהו לאו
 58 שבבבליה שאין לוקין עליו, כמו שבבבליה עתה. וזה שאמר
 59 תעלה "לא תאכלו על-הדם" (ויקרא יט, כו), אמרו
 60 (סנהדרין סג), בפרושו: "מנין לאוכל מבהמה קדם שתצא
 61 נפשה שהוא בלא-תעשה? תלמוד לומר: לא תאכלו
 62 על-הדם. דבר אחר: לא תאכלו על-הדם — לא תאכלו
 63 בשר (הקרבות), וצדין דם (לפני זריקת הדם) במזרק. רבי
 64 דוסא אומר: מנין שאין מכריז (סעודה ראשונה שאחרים
 65 עורכים עבור האבלים — נקראת "הבראה") על הרוגי בית
 66 דין? תלמוד לומר: לא תאכלו על-הדם. רבי עקיבא
 67 אומר: מנין לסנהדרין שהקרי את-הנפש שאין טועמין
 68 כלום כל-אותו היום? תלמוד לומר: לא תאכלו על-הדם.
 69 אמר רבי יוסי ברבי חנינא: אזהרה לבן סורר ומורה מנין?
 70 תלמוד לומר: לא תאכלו על-הדם — הרי אלו חמשה
 71 ענבים שפלים באזהרה וכלם נכללים. תחת לאו זה.
 72 ובפרוש אמרו בגמרא סנהדרין כשפנו ענבים אלו: "על
 73 כלם אינו לוקה משום דהוי לה לאו שבבבליה —
 74 וכל-לאו שבבבליה אין לוקין עליו". ובארו עוד, שלא
 75 שבבבליה הוא: דאיתו תרי-תלתא (שנים שלוש) אסורי
 76 מחד לאו — הרי שאין למנות כל-אסור ואסור שבבבליה
 77 בלאו זה כמנהג בפני עצמה, אלא מונים את-הלאו הכולל
 78 את-כל-הענבים האלה לבדו. וכמו הלאו הזה, כלומר "לא
 79 תאכלו על-הדם" אמרו: "ולפני עור לא תתן מכשל"
 80 (ויקרא יט, יד), לפי שגם הוא כולל ענבים רבים, כמו
 81 שבבבליה (לא תעשה רצט). וכן אמרו: "לא תשא שמע שוא"
 82 (שמות כג, א), שגם הוא כולל ענבים רבים כמו שבבבליה
 83 (לא תעשה רפא). — וזה הוא הסוג האחד משני הסוגים
 84 של לאו שבבבליה.
 85 הסוג השני הוא, שיכבדו לאו אחד לאסור דברים רבים
 86 המקבילים ונוספים זה לזה, והוא שיאמר: לא
 87 תעשה כך וכך. וסוג זה נחלק לשני חלקים: יש ממנו
 88 מה-שבבבליה בתלמוד שהוא חייב מלקות על כל-דבר ודבר
 89 מאותם הדברים המקבילים; ויש ממנו מה-שאמר שיש
 90 חייב אלא אחת, לפי שהוא לאו שבבבליה. הנה אותם

1 או האזהרה באותה המצוה, שהרי עבר על אזהרות רבות
 2 או צווים רבים. אלא-אם-כן תמצא שאומרים "לוקה
 3 שתיים", או "לוקה שלש" — הרי אז נמנה כל-אחד בפני
 4 עצמו, לפי שאין אדם לוקה שתי מלקיות על שם אחד,
 5 כמו שבבבליה לפי מה-שידוע בתלמוד במכות (טו) וחלין
 6 (פב). וזולתם; אבל לוקה שתי מלקיות על שני שמות,
 7 כלומר: שני ענבים שבבבליה האזהרה בכל-ענין מהם בפני
 8 עצמו. וזה ההבדל בין אמרם: "עובר משום כך ומשום
 9 כך" (בגלל שנכפלו האזהרות) ובין אמרם: "לוקה שתיים או
 10 לוקה שלש" (בגלל אזהרות שונות שהצטברו). והראיה על
 11 כל-מה-שאמרנו, אמרם (מנחות מד): כל שאין לו ציצית
 12 בבגדו — עובר בחמשה עשה, לפי שנכפל בו לשון צווי
 13 חמש פעמים: "ועשו להם ציצית, ונתנו על-ציצית, והיה
 14 להם לציצית" (במדבר טו, לח-לט) "גדלים תעשה לה על-
 15 ארבע בנפות כסותך" (דברים כב, יב). אף (עם כל זאת)
 16 מצאנו להם מאמר מפרש במצות ציצית שהיא מצוה אחת,
 17 כמו שבבבליה כשאמר מצוה זו (מצות עשה יד).
 18 ועל דרך זה עצמו אמרו (מנחות מד): "כל שאינו מניח
 19 תפלין — עובר בשמנה עשה", מפני שנכפל הצווי
 20 בהם שמנה פעמים, כלומר בשל-ראש ושל-יד. וכן אמרם
 21 (מנחות שם): "כל-כהן שאינו עולה לדוכן — עובר
 22 בשלשה עשה", מפני שנכפל הצווי שלש פעמים. אף לא
 23 יסבר מישהו, המונה את-המצות, לומר: ברפת כהנים
 24 שלש מצות, וציצית חמש מצות, ותפלין שמנה מצות. בין
 25 שהדבר כן — הרי אין גם למנות אונאת הגר שלש מצות
 26 מפני כפילת הלאו, בגלל אמרם בגמרא מציצא (נט):
 27 המאנה את-הגר (בדיבורים) — עובר בשלשה לאוין,
 28 והלוחצו (דוחקו במעשים) — בשלשה לאוין, אלא אלה
 29 שתי מצות בלבד: "לא תונה" ו"לא תלחצנו" (שמות כב,
 30 כ), ונכפל הלאו בכך — וזה ברור, אין בו שום ספק.
 31 ובפרוש אמרו בגמרא מציצא (שם): "מפני מה הזהירה
 32 תורה בשלשים ושלשה מקומות על הגר? מפני שסורו
 33 רע!" כלום אפשר למישהו לומר, שאלו שלשים ושלש
 34 מצות מכלל תרי"ג מצות?! הרי זה מה שאי-אפשר
 35 לאמרו.
 36 הנה נתבאר ונתברר, שאין למנות כל-לאו הנמצא בתורה
 37 ולא כל-עשה, לפי שאפשר שיהיה נכפל — אלא
 38 ראוי למנות את-הענבים שמצויים או מזקרים עליהם.
 39 ואי-אפשר לדעת שהלאו או העשה הנכפל בא לתוספת
 40 ענין, אלא על-ידי מורה שיהיה על זאת — והם מקבלי
 41 הפרוש (חכמינו) עליהם השלום גם לא יטעו שהלאו נכפל
 42 בבטויים שונים, כגון אמרו ותעלה: "כי תבצר פרקך לא
 43 תעולל את-היד" (דברים כד, כא) אחר אמרו "ושכחת עמר
 44 בשרך לא-תשוב לקחתו" (שם, טו), ואמרו: "כי תחבט
 45 זיתך לא תפאר את-היד" (שם, כ) — לפי שאין אלו שני

על לאו שבבבלות — הפונה לאמרו: "מכל אשר יעשה
מגפן ה' (במדבר ו, ד) שאבני סוכר שלוקין עליו. וכך
אמרו בפרק ד' ממנחות (נח): "המצלה משאור ודבש על
גבי המזבח, אמר אבני: לוקה משום שאור ולוקה משום
דבש ולוקה משום ערוב שאור. ולוקה משום ערוב דבש",
כלומר שאמרו "כל (שאור וכל דבש לא תקטירו)" —
(ויקרא ב, יא) כולל שני דברים: שלא יקריב לבדו, ושלא
יקריב דבר שיש בו תערובת מהם באיזה שעור שיהיה —
וכל זה לפי עקר שטתו שפבר ידעת: לוקין על לאו
שבבבלות. ושם אמרו "ורבא אמר: אין לוקין על לאו
שבבבלות. אבא דאמרי (יש שאמרו): חדא מיהא לקי",
כלומר: אם אכל נא ומבשל — לוקה אחת. "ורבא
דאמרי: חדא נמי לא לקי, משום דלא מיחד לאוה (הלאו
אינו מיוחד) כלאו דחסימה".

בין שנתבאר, שזה שנתאמר: "אל-תאכלו ממנו נא
ובשל" — מצוה אחת; וכן זה שנתאמר: "כל-שאר
וכל-דבש" (שם) מצוה אחת, נמנה כן גם: "לא-יבא עמוני
ומואבי" (דברים כג, ד) — מצוה אחת, וכן גם-כן:
"כל-אלמנה ויתום לא תענון" (שמות כב, כא), וכן אמרו:
"לא תשא משפט גר יתום" (דברים כד, יז), וכן אמרו:
"שארף כסותה וענתה (של האשה) לא יגרע" (שמות כא,
י) — נמנה כל-לאו מהם כמצוה אחת, לפי שכל-לאו
מהלאוין האלה הוא כמו "אל-תאכלו ממנו נא ובשל
מבשל", וכמו "כל-שאר וכל-דבש". ואין הבדל ביניהם.
וכן אמרו: "לא-תביא אנתן זונה ומחיר כלב (בית ה'
אלהיך לכל נדר". דברים כג, יט) — הוא לאו אחד. וכן
אמרו: "זין ושרך אל-תשת וגו' בבאבם וגו' ולהבדיל וגו'
ולהורת" (ויקרא י, ט"א) כלומר: ההורת בלאו אחד על
הפניסה למקדש או ההוראה בתורה כשהוא שתוי — זהו
החלק האחד משני חלקי הסוג השני מסוגי לאו
שבבבלות.

אף החלק השני הוא בדיוק כמו לשון החלק הקודם, הנה,
אלא שבה בפרוש המקביל שכל-דבר ודבר מן-
הדברים המחקרים ונוספים לוקים עליו בפני עצמו, ואם
יעשה את-כלם — לוקה על כל-אחד מאותם המחקרים,
גם אם יעשה אותם בבת אחת (כדין העובר על כמה לאוין
שונים) — ואלו ראוי למנות כל-אחד ואחד כלאו בפני
עצמו. מהם אמרו יתעלה: "לא-תוכל לאכל בשעריך
(מחוץ לחומה) מעשר דגנך ותרשף ויצהרך .. כי אם ..
במקום אשר יבחר ה' אלוהיך ב". דברים יב, יז). אמרו בגמרא
בריות (ד): "אכל מעשר דגן תירש ויצהר — חייב על
כל-אחת ואחת". והקשו על זה ואמרו: "וכי לוקין על
לאו שבבבלות?" והתשובה: "קרא יתירא בתיב. מכדי
בתיב: "ונאכלם לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך
ויצהרך" (שם יד, כג); למה לי למכתב "לא תוכל לאכל

הלאוין שבאורו שהוא חייב על כל-אחת ואחת — הם
שאנו נמנה כל-דבר מהם כמצוה בפני עצמה: ומה-
שבאורו שהוא חייב אחת על הכל — נמנה אותו כמצוה
אחת, לפי מה-שקבענו בכלל הזה, שלא ילקה מישוהו
שתי מלקיות משם אחד בשום אופן. ומאחר שחייבו
בפרוש בכל-ענין וענין מאותם הענינים המחקרים
ונוספים, כלומר שלוקין על כל-אחד ואחד, ושעושה
אותם כלם בבת אחת לוקה מלקיות הרבה — ידענו
בהכרח, שהם שמות הרבה (של איסורים שונים) וכל-ענין
נמנה לבדו.

ואתפיר עתה דגמאות רבות משני חלקי הסוג השני הזה,
ואפשר שאפיר אותם הלאוין מן-הסוג הזה
כלם, כדי שיתברר הענין המבין תכלית באור. מהם אמרו
יתעלה בבבש תפסח: "אל-תאכלו ממנו נא (אינו עליו כל
צרכו) ובשל מבשל" (שם יב, ט), שאנו מונים לאו זה
כמצוה אחת, ולא נמנה "אל-תאכלו ממנו נא" כמצוה
ו"לא תאכלו מבשל" כמצוה, בין שלא יחד לכל-ענין לאו
בפני עצמו ולא אמר "אל-תאכלו ממנו נא ולא בשל
מבשל" — אלא הביא לאו אחד הכולל שני הענינים,
וחבר והוסיף אחד מהם לאחר. ובפרק ב' מפסחים (מא).
אמרו "אמר אבני: אכל נא — לוקה שתיים: מבשל —
לוקה שתיים: נא ומבשל — לוקה שלש". וזה — מפני
שסבר: לוקין על לאו שבבבלות, ובשעה שאכל נא —
עבר על שני לאוין: האחד מהם — אל-תאכלו ממנו נא;
והשני — לאו הבא מכלל, כאלו אמר: אל תאכלו אלא
צלי — וחרו אכלו שלא צלי. ואם אכל נא ומבשל, לוקה
לדעתו שלש: אחת על אכילתו נא, ושנית על אכילתו
מבשל, ושלישית על אכילתו שלא צלי. ושם אמרו
בהמשך מאמר זה "ורבא אמר: אין לוקין על לאו
שבבבלות. אבא דאמרי (יש שאמרו): חדא מיהא לקי (אחד
בכל זאת לוקה)", כלומר: אם אכל נא ומבשל — לוקה
אחת. "ורבא דאמרי: חדא נמי לא לקי, משום דלא מיחד
לאוה (הלאו אינו מיוחד) כלאו דחסימה" — כלומר אמרו
יתעלה "לא-תחם שור בדישו" (דברים כה, ד), שהוא לאו
אחד המזהיר על דבר אחד (ומלאו ד"חסימה" למדנו דין
עונש מלקות — שנאמר שם — לכל הלאוין, ולכן עליהם להיות
דומים אליו); אבל לאו זה המזהיר על שני דברים — נא
ומבשל — אין לוקין עליו. ובפרק ידעת, שנתברר בגמרא
סנהדרין (סג). "אין לוקין על לאו שבבבלות", ולכן נדחים
דברי אבני. והנכון שהוא לוקה אחת, בין שאכל נא או
מבשל או נא ומבשל — אחת בלבד לוקה; וליפיק נמנה
אמרו יתעלה: "אל-תאכלו ממנו נא ובשל מבשל" כמצוה
אחת. ושם (פסחים מא). אמרו עוד "אמר אבני: אכל נג
(קליפת הענבים) — לוקה שתיים; תרצן (הגרעינים) —
לוקה שתיים; נג ותרצן לוקה שלש. ורבא אמר: אין לוקין

אין לו בהחלט התנצלות — לפי שהיא, כלומר הגרושה, 46
בפרוש בלאו בפני עצמו, והוא אמרו יתעלה: "ואשה 47
גרושה מאישה לא יקחו". — הנה כבר בררנו את העקר 48
הגדול הזה, כלומר: לאו שבכילות, ובארנו ספוקותיו 49
והודענו מה ממונו לחלק, ומה ממונו לאו שבכילות בלבד 50
ואין חזקים עליו אלא אחת, ושהוא לחלק — נמנה 51
בהרבה מצות; ושאנו לחלק — נמנה כמצוה אחת. שים 52
כלל זה פלו נגד ענין תמיד, כי הוא מפתח גדול מאד 53
לצמחות מנן המצות. 54

יום שלישי כ"ד אלול ה'תשע"ח

הכלל העשירי: שאין למנות את ההקדמות לאיוז 55
תכלית שהיא.

פְּעָמִים יבואו בתורה צוויים, ואין אותם הצוויים 56
המצוה, אלא הקדמות לעשיית המצוה. דגמה 57
לזה אמרו: "ולקחת סלת" וגו' (ויקרא כד, ה) כי אין ראוי 58
למנות לקחת הסלת כמצוה ואפילו כמצוה — אלא 59
הנמנה הוא רק אמרו: "ונתת עליה שילוח לחם פנים לפני 60
תמיד" (שמות כד, ל); והמצוה היא רק, שיהא לחם תמיד 61
לפני ה'. אחר-כך תאר, איך יהיה הלחם הזה, ויממה הוא 62
נעשה, ואמר שיהיה מסלת, ויהיו שתיים עשרה חלות. ועל 63
דרך זו עצמה אין למנות אמרו: "ויקחו אליך שמן זית 64
זך" (שם כו, ב), אלא מונים אמרו: "להעלות גר תמיד"; וזו 65
היא הטבת הגרות, כמו שנתבאר ב"תמיד" (פרק ג). ועל 66
דרך זו עצמה אין מונים אמרו: "קח-לך סמים" (שם ל, 67
לד), אלא מונים הקטרת הקטרת בכל-יום, כמו שאמר 68
הכתוב: "בבקר בבקר בהיטיבו את-הגרת וגו' קטירתה 69
ובהעלת אהרן וגו'" (שם ל, זח) — וזו היא המצוה 70
המנויה. אבל אמרו "קח-לך סמים" — הקדמה לצווי 71
שהוא מבאר, איך תעשה מצוה זו ומאיה דבר תהיה 72
הקטרת הזאת וכך אמרו: "קח-לך בשמים ראש" (שם ל, 73
בג) — אינו נמנה; אבל הנמנה הוא הצווי שצונו למשח 74
כהנים גדולים ומלכים וכלי הקדש בשמן המשחה 75
המתאר. ועל דרך זו תדון כל-הדומה לו, כדי שלא ירבה 76
לפי מנינו מה שאינו ראוי שירבה — וזוהי פונתנו בכלל 77
הזה, והוא דבר ברור. אלא הזכרנוהו והערכנו עליו, מפני 78
שגם בזה כבר טעה הרבה ומנו מקצת הקדמות המצוה עם 79
המצוה עצמה כשתי מצות, כמו שמתבאר למי שמתבונן 80
במנין הפרשיות שהזכיר שמעון קניאן וזכרו לברכה — 81
הוא וכל-מי שנמשך אחריו מן המזכירים פרשיות 82
במנינם.

הכלל האחד עשר: שאין למנות חלקי המצוה 83
כל-חלק בנפרד, אם כללם מצוה אחת.

יש לפעמים, שדין אחד שהוא מצוה אחת יש לו חלקים

בשעריה? וכי תיקא ללאו (להוסיף לאו על העשה) — אם 84
כן לימא קרא: לא תאכלום. למה לי למהדר למכתבנהי 85
(לחזור ולכתוב) בלתי? שמע מנה: לחלק" (לאו נפרד לכל 86
פרט שבפסוק). ושם נתבאר גם-כן, שאמרו יתעלה: "ולחם 87
וקלי וכרמל לא תאכלו (עד הביאכם את קרבן אלוהים) — 88
איסור חדש. ויקרא כג, יד) — שהוא חזק על כל-אחת 89
ואחת. אמרו: "אכל לחם וקלי וכרמל (סוגי מאכלים 90
העשויים מהתבואה) — חזק על כל-אחת ואחת. וכי לוקין 91
על לאו שבכילות? קרא ותיבא פתיב: לכתב רחמנא חד 92
וליתי אינך מנה". ונתבאר אחר שכלא וטריא שאמרו 93
"קלי" לא יהי בו צרך, ורק הזכירו לחלק: לחיבו מלקות 94
על קלי בפני עצמו. וכאשר אמרו בתלמוד על דרך 95
הוכחה: שמא יתחייב מלקות על קלי בפני עצמו בין 96
שנזכר בגלל זה, ויהיה חזק על לחם וקלי (שלא מצאנו 97
עבורם לימוד מיוחד "לחלק" בשם שמצינו ב"קלי") מלקות 98
אחת? השיבו: למאי הלכתא פתבה רחמנא לקלי באמצע 99
לומר (אלא ללמד לנו): לחם כקלי וקלי ככרמל, 100
ויהיה חזק על כל-אחד ואחד.

בדומה לכך אמר, שאמרו יתעלה: "לא-ימצא בך מעביר 101
בנו-ובתו באש קסם קסמים מעונן ומנחש 102
ומכשף וחבר חבר ושאל אויב וידעני ודרש אל-המתים" 103
(דברים יח, ייא) — שכל-אחד מהשעצות הדברים האלה 104
שנמנו הוא לאו בפני עצמו, וכלם (המוזכרים בפסוק) אינם 105
מן-החלק הראשון משני חלקי הסוג השני (שהוא לאו 106
שבכללות ואין לוקין — אלא מהחלק השני שבסוג השני — 107
שלוקין). והראיה לכך אמרו יתעלה באמצע: "מעונן 108
ומנחש" — שכן כבר נתבאר שכל-אחד מהם לאו בפני 109
עצמו, והוא אמרו: "לא תנחשו ולא תעוננו" (ויקרא יט, 110
כו). וכמו מעונן ומנחש לחלק — והזכירם באמצע — 111
כך כל מה-שולפניהם ואחריהם הם כמו מעונן ומנחש, 112
כמו שבארנו בלחם וקלי וכרמל. וכבר טעה וזלחנו בענין 113
זה, או מפני שדעתו לא השיגה ענינים אלו בכלל, או 114
ששכח ושגה בהם. כך מנה אמרו יתעלה על הפהנים: 115
"אשה זנה וחללה לא יקחו ואשה גרושה מאישה לא 116
יקחו" (שם כא, ז) — כמצוה אחת, וכבר נתבאר בנקרא 117
קדושין (עז), שהוא חזק על כל-אחת ואחת אפילו באשה 118
אחת, כמו שנתבאר במקומו (לא תעשה קסא). אמנם אפשר 119
למצא לו התנצלות על מנותו וזנה וחללה כמצוה אחת, 120
מפני שחשבו לאו שבכילות ונגברה אצלו הדעה שאמרו 121
יתעלה: "אשה זנה וחללה לא יקחו" כמו אמרו: "אל- 122
תאכלו ממנו גא ויבשל מבשל", ולא ידע שזה לחלק וזה 123
אינו לחלק, כמו שגם לא הבדיל בין אמרו: "ולחם וקלי 124
וכרמל לא תאכלו" ובין אמרו: "שארה כסותה וענתה לא 125
יגרע". אך לא אפתש עליו בכיוצא בזה; אבל שמנה 126
גרושה בכלל וזנה וחללה ועשה הכל מצוה אחת, על כך

וְאִינָה שְׁתֵּי מִצְוֹת. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, שְׁאִפְלוּ הַחֲלָקִים 46
שְׁאִינִם מְעַכְבִּים זֶה-אֶת-זֶה, פְּעָמִים הֵם מִצְוָה אַחַת אִם 47
הַעֲנִין אֶחָד; שֶׁהָרִי הַמְּטָרָה בְּצִיצַת "לִמְעַן תִּזְכְּרוּ", לִכְן 48
נִמְנִית כָּלִלוֹת הַדָּבָר הַמְּבִיא לִידֵי זִכְרָה. אִם כֵּן, לֹא נִשְׁאָר 49
לָנוּ לִתֵּן לֵב בְּמִנְיֵן הַמִּצְוֹת לְאֶמְרָם "מְעַכְבִּין" וְ"אֵין 50
מְעַכְבִּין" — אֲלֹא לַעֲנִין בְּלִבָּד: אִם הוּא עֲנִין אֶחָד או 51
עֲנִינִים רַבִּים, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּכָלִל הַתְּשִׁיעִי מְכַלְלִים אֵלּוּ 52
שְׁאֵנוּ עוֹסְקִים בְּבִאּוּרָם. 53

הַכָּלִל הַשֵּׁנִים עֶשֶׂר: שֶׁבְּפַעֲלָה שְׁמַצִּיּוֹם עַל עֲשִׂיתָהּ, 54
אֵין לִמְנוֹת חֵלֶק שָׁבָה לְבִדּוֹ. 55

יָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ שְׁמַצִּיּוֹם אָנוּ לַעֲשׂוֹת אֵינָה מַעֲשֶׂה, וְאַחֲרֵיכֵךְ 56
יִתְחִיל הַכְּתוּב לְבָאֵר אֵיכּוֹת הַמַּעֲשֶׂה הַהוּא, וְיַפְרֹשׁ 57
אֶת-הַשֵּׁם שֶׁהִזְכִּיר וְיֹאמַר מֶה הוּא כּוֹלֵל, — הָרִי אֵין 58
לִמְנוֹת כָּל-צוּי שָׁבָא בְּאוֹתוֹ הַבִּאּוּר כִּמְצוּהָ בְּפָנֶי עֲצָמָה. 59
לְדַגְמָה אָמְרוּ: "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ" (שְׁמוֹת כח, ד), הָרִי זֶה 60
מִצְוֹת עֲשֶׂה אַחַת מִכָּל-הַמִּצְוֹת, וְהִיא: שִׁיְהֵא לָנוּ בֵּית 61
שְׁאֵלֵינוּ יִבּוֹאוּ וְיִחַגּוּ בּוֹ, וְכּוֹ תִּהְיֶה הַקְּרִבַּת הַקְּרִבָּנוֹת, וְשֶׁם 62
יִתְקַבְּצוּ בְּמוֹעֲדִים. אַחֲרֵיכֵךְ הִתְחִיל לְתַאֲרֵי פְּרָטִיו וְאִיךָ הֵם 63
נַעֲשִׂים — אָבֵל אֵין לִמְנוֹת כָּל מֶה-שְּׁאָמַר בּוֹ "וְעָשִׂיתָ" 64
מִצְוָה בְּפָנֶי עֲצָמָה. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה עֲצָמָה יִהְיֶה הַדָּבָר 65
בְּקִרְבָּנוֹת שְׁנִזְכְּרוּ בְּוִיקְרָא, וְהוּא, שֶׁהַמִּצְוָה הָאֶחָת הִיא כָּלִל 66
הַעֲבוּדָה הַמִּתְאַרֶת כָּל-מִין מִמִּינֵי הַקְּרִבָּנוֹת. הַמֶּשֶׁל כֵּן: 67
הַעוֹלָה שְׁאֵנוּ נִצְטָוִינוּ שֶׁתִּהְיֶה עֲבוּדַת הַעוֹלָה כֵּן, הִינּוּ, 68
שֶׁתִּשְׁחַט וְתִפְשֹׁט וְתִנָּחַם וְיִזְרַק דָּמָה בָּאֶפֶן כֵּן וְכֵן וְיִקְרַב 69
חֲלָבָה; אַחֲרֵיכֵךְ יִשְׂרָף בְּשָׂרָה כָּלִיל עִם שְׁעוֹר יָדוּעַ 70
מִן-הַסֵּלֶת הַכָּלִיל בְּשִׁמְן וְשְׁעוֹר יָדוּעַ מִן-הַיֵּין — וְהֵם 71
הַנִּסְכִּים — וְשִׁיְהֵא עוֹרָה לִפְנֵי הַמִּקְרִיב אוֹתָהּ. הִנֵּה 72
הַעֲבוּדָה הַזֹּאת בְּכָלִלוֹתָהּ הִיא מִצְוֹת עֲשֶׂה אַחַת, וְהִיא 73
תּוֹרַת הַעוֹלָה, כִּי הַתּוֹרָה חִיבָה שֶׁכִּמּוֹ הַעֲבוּדָה הַזֹּאת 74
תַּעֲשֶׂה כָל-עוֹלָה. וְכֵן גַּם עֲבוּדַת הַחֲטָאִת כָּלָה — 75
שְׁחִיטָתָהּ וְהַפְשָׁטָהּ וְהַקְּרִבָּתָהּ מֶה-שֶּׁקָּרַב מִמֶּנָּה וְרִחִיצַת 76
הַכֵּלִים אֲשֶׁר יִהְיֶה מִדָּמָה עֲלֵיהֶם וְרִחִיצַת הַכֵּלִים, שֶׁהִיא 77
מִתְבַּשְּׁלֶת בָּהֶם אוֹ שִׁבְיָתָם — הַכָּל תּוֹרַת חֲטָאִת, וְזֶה 78
מִצְוָה אַחַת. וְכֵן תּוֹרַת הָאֵשֶׁם הִיא מִצְוָה אַחַת; וְכֵן תּוֹרַת 79
זִבְחַת הַשְּׁלָמִים, וְשֶׁהוּא עַל תּוֹדָה עִם לֶחֶם אוֹ בְּלִי לֶחֶם, 80
וְלִקְחִיתָ הַכֹּהֵן מִמֶּנּוּ חֵזֶה וְשׁוֹק וְהִנָּחְתּוּ — הַכָּל מְכַלֵּל 81
עֲבוּדַת זִבְחַת הַשְּׁלָמִים, וְזֶה מִצְוָה אַחַת. וְאֵלּוּ הֵם כָּלִל מִינֵי 82
הַקְּרִבָּנוֹת שֶׁחִיבָם כּוֹלֵל לִיחִיד וְצִבּוּר, חוּץ מִן-הָאֵשֶׁם, 83
שֶׁהוּא קָרָבָן יָחִיד לַעוֹלָם, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַקְדַּמַּת סֵדֶר 84
קִדְשִׁים. הַסֵּדֶר הַזֶּה בְּעֲבוּדוֹת הוּא מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְאֵין לִמְנוֹת 85
כָּל-פְּרָט וּפְרָט מִפְּרָטֵי הַעֲבוּדָה כִּמְצוּהָ בְּפָנֶי עֲצָמָה, וְזוֹלָתִי 86
אִם יֵשׁ צוּרִיִּים הַכּוֹלְלִים אֶת-כָּל-מִינֵי הַקְּרִבָּנוֹת, וְאִינִם 87
מִיְחִידִים לְאַחַד הַמִּינִים לְהוֹצִיא אֶת-זוֹלָתוֹ — כִּי כָּל-צוּי 88
מֵאֵלּוּ (הַצִּיּוּרִים הַכּוֹלְלִים אֶת הַקְּרִבָּנוֹת כּוֹלֵם) צָרִיךְ לִמְנוֹתוֹ 89
מִצְוָה בְּפָנֶי עֲצָמָה, לִפִּי שְׁאֵז אֵינוּ פְּרָט מִפְּרָטֵי עֲבוּדַת 90

רַבִּים, כְּגוֹן: מִצְוֹת לִזְכֹּר שֶׁהִיא אֲרֻכָּה מִינֵין (וְיִקְרָא כג, 1
מ; הָרִי אֵין אוֹמְרִים, שֶׁפָּרִי עֵץ הָדָר (אֲתָרוּג) — מִצְוָה 2
בְּפָנֶי עֲצָמָה, וְעֵץ-עֲבוֹת (הַדָּס) — מִצְוָה בְּפָנֶי עֲצָמָה, 3
וְעֵרֶב-נֶחֱל — מִצְוָה בְּפָנֶי עֲצָמָה, וְכַפֹּת תְּמָרִים (לוֹלֵב) 4
מִצְוָה בְּפָנֶי עֲצָמָה, לִפִּי שֶׁכָּל-אֵלּוּ הֵם חֲלָקֵי הַמִּצְוָה, שֶׁכֵּן 5
הוּא צוּה לְאַחֲדָם, וְאַחֲרֵי אַחֲדָם, תִּהְיֶה הַמִּצְוָה לְקִיּוּמָהּ 6
הַכָּל בִּינָד בְּיוֹם הַיָּדוּעַ. וְכִדְיוּק בְּדוּמָה לְכָף אֵין רָאוּי לִמְנוֹת 7
אֲמָרוּ בְּמִצְרַע, שֶׁהוּא טָהוֹר בְּשִׁתִּי-צִפְרִים וְעֵץ אֲרִז וְאוֹז 8
וְשִׁנֵּי תוֹלַעַת וּמִינִם חַיִּים וְכָלִי חֶרֶשׁ (שם יד, ד-ה) — כִּשְׁש 9
מִצְוֹת; אֲלֹא טָהוֹר הַמִּצְרַע מִצְוָה אַחַת עַל כָּל-תַּאֲרִיחָהּ 10
הַהִכְרָחִיִּים בָּהּ — אֵלּוּ וְזוֹלָתָם, כְּלוּמֵר הַתְּגַלְחָת, כִּי 11
כָּל-אֵלּוּ הֵם חֲלָקֵי הַמִּצְוָה שֶׁנִּצְטָוִינוּ בָּהּ וְהִיא טָהוֹרָה 12
מִצְרַע; הִינּוּ שֶׁתִּהְיֶה בָּאֶפֶן כֵּן וְכֵן וְכֵן וְכֵן וְכֵן וְכֵן וְכֵן 13
הוּא בְּהִקְרָב שֶׁנִּצְטָוִינוּ לַעֲשׂוֹת לְמִצְרַע בְּמִצְבָּה טְמֵאָתוֹ כְּדִי 14
שֶׁנִּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ, וְהוּא: "בְּגִדְיוֹ יִהְיוּ פְּרָמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה 15
פְּרוּעַ וְעַל-שִׁפְטָם יַעֲטֶה וְטִמָּא טִמָּא יִקְרָא" (שם יג, מה) — 16
כִּי אֵין כָּל-פַּעֲלָה מֵאֵלּוּ מִצְוָה בְּפָנֶי עֲצָמָה, אֲלֹא כָּלִל הוּא 17
הַמִּצְוָה. וְהוּא שֶׁנִּצְטָוִינוּ לַעֲשׂוֹת הָכָר לְמִצְרַע — כְּדִי 18
שִׁבְיָתוֹ כָּל-רֹאשׁוֹ וְיִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ, וְדֶרֶךְ הַכָּר תִּהְיֶה כֵּן 19
וְכֵן — כִּשְׁש שֶׁנִּצְטָוִינוּ לְשַׁמֵּחַ לִפְנֵי ה' בְּיוֹם רֹאשׁוֹן שֶׁל 20
סֻכּוֹת, וְכֵן שְׁאוֹתָהּ הַשְּׁמִיחָה תִּהְיֶה בְּלִקְיָתָהּ זֶה וְזֶה. 21

כָּלִל זֶה קָשָׁה מְאֹד לְהִבְיֵנוּ, וְאֶפֶן הַקָּשִׁי שָׁבוּ — 22
מֶה-שְּׁאִסְפָּר לָךְ, וְהוּא שֶׁכָּל מֶה-שְּׁאָמְרוּ הַכְּמִים 23
עָלָיו, שֶׁדָּבָר פְּלוּגִי וּפְלוּגִי מְעַכְבִּין זֶה-אֶת-זֶה — הָרִי 24
בְּרוּר שֶׁזֶה מִצְוָה אַחַת, כְּגוֹן: אֲרֻכָּה מִינִים שֶׁבְּלוּלָב, וְלֶחֶם 25
הַפָּנִים עִם לִבְנוֹתָהּ זֶה הַנֶּעֱשִׂית עִמּוֹ שְׁאָמְרוּ בָּהֶם: 26
"הַסִּדְרִים וְהַבְּזִיכִים מְעַכְבִּין זֶה-אֶת-זֶה" (מִנְחוֹת כז). — 27
הָרִי בְּרוּר, שֶׁזֶה מִצְוָה אַחַת. וְכֵן כָּל מֶה-שִׁתְּבָרָר לָךְ, 28
שֶׁהַתְּכִלִּית הַמְּבַקֶּשֶׁת (קִיּוּם הַמִּצְוָה) לֹא תִשָּׁג בְּחֵלֶק אֶחָד 29
מֵאוֹתָם הַחֲלָקִים — הָרִי גַם-כֵּן בְּרוּר, שֶׁכָּלִלוֹתָם הִיא 30
הַעֲנִין הַמְּנוּי, כְּגוֹן: הָכָר הַמִּצְרַע שֶׁנִּתְבָּאֵר לָךְ, שְׁאֵם בְּגִדְיוֹ 31
פְּרָמִים בְּלִבָּד אָבֵל לֹא פָּרַע רֹאשׁוֹ וְלֹא עָטָה עַל שִׁפְטָם וְלֹא 32
קָרָא: טָמֵא! טָמֵא! — שֶׁלֹּא עָשָׂה כְּלוּם וְלֹא הִשְׁגָּה 33
הַכָּרָתוֹ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂם כָּלִם. וְכֵן לֹא תִשָּׁג טָהוֹרָתוֹ אֲלֹא כָּלִל 34
מֶה-שֶּׁנִּזְכָּר: הַצִּפְרִים וְעֵץ אֲרִז וְאוֹז וְשִׁנֵּי תוֹלַעַת וְהַתְּגַלְחָת 35
— אֵז תִּשָּׁג הַטָּהוֹרָה. אֵף נִקְדַּת הַקָּשִׁי הִיא בְּדָבָרִים שְׁאָמְרוּ 36
בָּהֶם: "אִינִם מְעַכְבִּים זֶה-אֶת-זֶה". כִּי הַעוֹלָה בְּמִתְחַבְּבָהּ 37
תִּחַלָּה הוּא, שֶׁהוּא אֵיל וְחֲלָקִים אֵלּוּ כָּל-חֵלֶק מֵהֶם אֵינוּ זָקוּק 38
לְחִבְרוֹ, יִהְיֶה כָּל-חֵלֶק מִצְוָה בְּפָנֶי עֲצָמָה, כְּגוֹן אֲמָרָם: 39
"הַתְּכִלָּת (שְׁבִיצִיּוֹת) אֵינָה מְעַכְבֶּת אֶת-הַכָּלִין וְהַכָּלִין אֵינוּ 40
מְעַכֵּב אֶת-הַתְּכִלָּת" (מִנְחוֹת פֶּרֶק ד מִשְׁנָה א). שֶׁכֵּן הִינּוּ 41
אוֹמְרִים, שֶׁלִּכְנֵן וְתִכְלֵת נִמְנִים כְּשִׁתִּי מִצְוֹת, לִזְלֹא מִצְוָה 42
עֲלֵיהֶם מֵאֲמָר מִפְּרָשׁ בְּמִכְלָתָא דְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, וְהוּא אֲמָרָם 43
שֵׁם: "כּוֹל שֶׁהֵן שְׁתֵּי מִצְוֹת, מִצְוֹת תְּכִלָּת וּמִצְוֹת לִכְנֵן? 44
תִּלְמוּד לֹמֵר: וְהִנֵּה לָכֵם לְצִיצַת — מִצְוָה אַחַת הִיא 45

הפֶּלֶל הַשְּׁלֵשָׁה עָשָׂר: שְׁמֹסֶפֶר הַמִּצְוֹת אֵינוֹ מֵתְרַבֶּה
לְפִי מִסְפַּר הַיָּמִים שֶׁבָּהֶם נוֹהֶגֶת הַמִּצְוָה הַהִיא.

בְּרוּר, שֵׁשׁ מִצְוֹת שֶׁהֵן חוֹבָה בַּעַת וּבְזִמָּן קְבוּעַ; פְּעָמִים
נִמְשָׁכֶת אוֹתָהּ תְּקוּפַת זְמַן בְּהִמְשָׁךְ, כְּלוּמֹר:
שְׁחֹבֶה לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ הַמִּצְוָה יוֹם אַחֲרֵי יוֹם, כְּגוֹן: סִכָּה
וְלוֹלֵב; וּפְעָמִים הִיא בְּיָמִים יְדוּעִים כְּגוֹן הַקִּרְבָּנוֹת. אִם
נֹאמֶר, דֶּרֶךְ מִשָּׁל, שְׁמוֹסֶף רֹאשׁ חֹדֶשׁ מִצְוָה אַחַת, הֲרִי זֶה
הַמִּצְוָה שֶׁנִּצְטָוֵינוּ לְהַקְרִיב קֶרֶן נוֹסֵף כָּל־פַּעַם שְׁנוֹלֵד
הַיָּרֵחַ. וְאִם יֹאמֶר מִיִּשְׁהוּ: מִדּוּעַ לֹא תִמְנָה מוֹסֵף כָּל־רֹאשׁ
חֹדֶשׁ כִּמְצוּהָ בִּפְנֵי עֲצָמָה? נֹאמֶר לוֹ: אֵלֹהֵי הַדָּבָר כֵּן
— תִּמְנָה גַם אֶת־הַתְּמִיד שֶׁל כָּל־יוֹם כִּמְצוּהָ בִּפְנֵי עֲצָמָה,
וְהַקְטַרְתַּת הַקְטַרְתַּת בְּכָל־יוֹם מִיָּמוֹת הַשָּׁנָה מִצְוָה בִּפְנֵי
עֲצָמָה, וְהַטְבַּחַת הַנִּזְרוֹת שֶׁהִיא חוֹבָה בְּכָל־יוֹם וְיוֹם כִּמְצוּהָ
בִּפְנֵי עֲצָמָה! אֵךְ כִּינֹן שְׂאִין מוֹנִים אֵלָּא אֶת־הַעֲנִיָּן
שֶׁנִּצְטָוֵינוּ בּוֹ — יִהְיֶה חַיִּיבֹו בְּאַיִזָּה זְמַן שִׁיְהִיָּה — אִין
מוֹנִים מוֹסֵף רֹאשׁ־חֹדֶשׁ אֵלָּא מִצְוָה אַחַת, וּמוֹסֵף שִׁבְתַּת
מִצְוָה אַחַת, וְכֵן מוֹסֵף כָּל־מוֹעֵד וּמוֹעֵד מִתְּחַשְׁתֵּי הַמוֹעֲדִים,
אֶף־עַל־פִּי שֶׁהוּא חוֹבָה בְּהַרְבֵּה יָמִים רְצוּפִים, כִּי כִּמוֹ
שְׂאֵמֶר: "וַיִּשְׁמַחֲתֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים" (ויקרא
כג, מ), כֵּךְ אָמַר: "שִׁבְעַת יָמִים תִּקְרִיבוּ אֲשֶׁה לַה'" (שם,
לו); וּכְשֶׁם שֶׁמִּצְוֹת לֹלֵב הִיא אַחַת, כֵּךְ מִצְוֹת מוֹסֵף־פָּסַח
— אַחַת, וְכֵן מוֹסֵף כָּל־פֶּרֶק וּפֶרֶק. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יִתְבָּאֵר,
שֶׁגַם הַחֲגִיגָה (קֶרֶבן שֶׁהוּא מִקְרִיבִים בַּעֲלִיָּה לְהַגֵּל) מִצְוָה אַחַת,
אֶף־עַל־פִּי שֶׁהִיא חוֹבָה בְּשִׁלְשָׁה פֶּרָקִים; וְכֵן הָרֹאשִׁי
(הַחַיִּיב לְרֹאוֹת עִם קֶרֶבן הַנִּקְרָא 'רֹאשִׁי' וְלִהְיוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ)
וְהַשְּׂמִיטָה (בַּשְּׁלֹשׁ הָרָגִלִים) — וְזֶה מִמֶּה־שְּׁאֵל יִטְעָה בּוֹ
שׁוֹם אָדָם וְלֹא יִחְשַׁב אַחֲרָתָּה.

אֵלָּא טַעַם בְּמַה־שֶּׁתְּלוֹי בְּכָל־הַזֶּה טַעַם גְּדוֹלָה מְאֹד
וּמוֹדָה, וְהִיא, שֶׁמִּנֵּי כָּל־הַמוֹסָפִין מִצְוָה אַחַת:
מוֹסֵף שִׁבְתַּת וּמוֹסֵף רֹאשׁ־חֹדֶשׁ וּמוֹסָפֵי מוֹעֲדוֹת. הֲרִי לְפִי
דֶּרֶךְ מִנֵּי זֶה הֵיוּ צְרִיכִים לְמִנּוֹת שְׁבִיתַת כָּל־יוֹם טוֹב מִצְוָה
אַחַת — וְלֹא עָשׂוּ כֵן. אֵךְ ה' יוֹדֵעַ וְעַד — שְׂאִין רֹאִי
לְתַפְסֵם בְּדָבָר כֵּזֶה, לְפִי שֶׁלֹּא דִבְקוּ בְּשִׁטָּה אַחַת (עַקְבִּית)
בְּמִנֵּי, אֵלָּא "יַעֲלוּ שְׂמִים יִרְדּוּ תְהוֹמוֹת" (תהלים קז, כו),
וְהָאֵמֶת הַבְּרוּרָה הִיא מַה־שֶּׁהִתְבָּרַר לָךְ, שֶׁכָּל־מוֹסֵף וּמוֹסֵף
מִצְוָה בִּפְנֵי עֲצָמָה כִּמוֹ שֶׁשְּׁבִיתַת כָּל־יוֹם וְיוֹם מִצְוָה בִּפְנֵי
עֲצָמָה — וְזוֹהִי הַשִּׁטָּה הַנִּכְוָנָה.

הַפֶּלֶל הָאַרְבָּעָה עָשָׂר: אֵיךְ רֹאִי לְמִנּוֹת קִיּוֹם הַעֲנָשִׁים
בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה.

דַּע שֶׁכָּל־הַמִּצְוֹת, עֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֵׂה, נִחְלָקוֹת חֲלָקָה
רִאשׁוֹנִית לְפִי מִטְרַת הַשְּׁעָר הַזֶּה לְשֵׁנֵי חֲלָקִים: חֲלָק
שֶׁלֹּא פָּרַשׁ בּוֹ הַכְּתוּב עֲנֵשׁ כָּלָּל, אֵלָּא צִוָּה וְהִזְהִיר וְלֹא חִיֵּב
אֶת־הַעוֹבֵר עֲנֵשׁ וְלֹא יַעֲד לוֹ עֲנֵשׁ מִסִּים, מִפְּנֵי שֶׁעֲבָר עַל
צִוִּי אוֹ אִזְהָרָה מִסִּימָת, וְחָלַק שְׁבָאֵר בּוֹ גְּמוּל וְעֲנֵשׁ.

קֶרֶבן מִסִּים. כֵּךְ, לְמִשָּׁל, אִזְהָרָתוֹ יִתְעַלֶּה מִלְּהַקְרִיב בַּעַל
מוֹם, אוֹ צוּיֹו שִׁיְהִי תָמִים, וְצוּיֹו שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְחַסֵּר זְמַן
— וְהוּא אָמַר: "וַיִּמְיוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּחָה" (ויקרא כב, כז);
וְצוּיֹו לְמַלֵּחַ כָּל־קֶרֶבן — וְהוּא אָמַר: "עַל כָּל־קֶרֶבְנְךָ
תִּקְרִיב מִלַּח" (שם ב, יג); וְאִזְהָרָתוֹ מִלְּבָטֵלוֹ — כִּמוֹ
שְׂאֵמֶר: "וְלֹא תִשְׁבִּית מִלַּח"; וְצוּיֹו לְאָכַל מַה־שִּׁיֵּאֲכַל
מִמֶּנּוּ — שֶׁכָּל־אָחֵד מִן הַצּוּיִים הָאֵלֶּה מִצְוָה בִּפְנֵי עֲצָמָה,
לְפִי שְׂאִין אֵךְ אָחֵד מֵהֶם פָּרַשׁ מִעֲבֻדַּת קֶרֶבן מִסִּים, אֵלָּא
הֵם צוּיִים הַכּוֹלְלִים כָּל־קֶרֶבן כִּמוֹ שֶׁנִּבְאָר בַּשְּׁעָר מִנִּיגוּ.

וּבְרוּר, כִּי זֶה שֶׁהִכְהֵן לִזְכֹּת מַה־שֶּׁרֹאִי לוֹ לְקַחַת —
פָּרַשׁ מִפְּרִטֵי הַמִּצְוָה, כִּמוֹ שֶׁהִתְבָּרַר בַּעֲדֵי הַעוֹלָה.
וְכֵךְ גַּם בְּרֹאשִׁית הַגֵּז. כָּלֵל הַמִּצְוָה הוּא, שֶׁנִּפְרִישׁ רֹאשִׁית
הַגֵּז וְנִתְּנָהּ לַכֹּהֵן; וְכֵן שֶׁנִּפְרִישׁ מִעֲשֵׂר רֹאשׁוֹן וְנִתְּנָהּ לַלֵּוִי.
וּכְבָּר טַעַם בְּזֶה עַד שֶׁמִּנֵּי עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע מִתְּנּוֹת כִּהְיָה
כְּעֲשָׂרִים וְאַרְבַּע מִצְוֹת, אַחַר שֶׁמִּנֵּי מִקְצַת הַמִּצְוֹת שֶׁאוֹתָהּ
הַמִּתְּנָה הִיא פָּרַשׁ מִהֵן, עַל דֶּרֶךְ שֶׁבְּאַרְנוּ בַּעֲדֵי הַעוֹלָה
וְחִזָּה שׁוֹשׁ מִשְׁלָמִים. וְלִפִּי שֶׁנַּעֲלַם כָּלָּל זֶה מִזְוִלְתָּנוּ וְלֹא
הִגִּישׁ בּוֹ כָּל־עֲקָר וְלֹא שֵׁם אֵלֹו לֵב, הִגִּיעַ לְכָךְ כִּמְצוֹת
בִּפְנֵי עֲצָמָה: יִצִּיקוֹת, בְּלִילוֹת, פְּתִיתוֹת, מְלִיחוֹת, הַגְּשׁוֹת,
תְּנוּפוֹת, קְמִיצוֹת וְהַקְטַרְוֹת — וְלֹא יַדַּע שֶׁכָּל־אֵלֹו פְּרִטֵי
עֲבֻדַּת הַמִּנְחָה, וְהוּא, שֶׁנִּצְטָוֵינוּ לְהַקְרִיב מִנְחָה. אַחֲרֵי־כֵן
הַתְּחִיל (הַפְּסוֹק) לְבָאֵר עַל אֵיזָה דְּבָר חֵל הַשֵּׁם הַזֶּה —
וְהִיא תוֹרַת הַמִּנְחָה — וְאָמַר, שֶׁתִּהְיֶה מִסְלַת אוֹ מִלְחָם
הָאֶפֶסִי בְּאֶפֶן כֵּךְ אוֹ בְּאֶפֶן כֵּךְ כְּלוּמֹר: מִתְּכַת אוֹ מִרְחַשַׁת
אוֹ מֶאֱפָה תִּנּוּר; וּבִלְלָהָ בְּשִׁמֵּן בְּשַׁעֲוֹר מִסִּים, וּפְתוֹתָהּ,
וְנוֹתֵן עָלֶיהָ מִלַּח וְלִבְוֹנָה, וְיִגִּישׁ וְיִגִּיף וְיִקְמָץ מִמֶּנָּה כִּפְסָד
שֶׁבְּאַרְנוּ וּבְרָנוּ בְּמִקְוָמוֹ בְּמִסְכַּת מִנְחוֹת. וְכָל־אֵלֹו פְּרִטֵי
הַעֲבֻדָּה, וְעַל דֶּרֶךְ הַנַּעֲשֵׂה לְפִי כָּל־הַתֹּאזֵר הַזֶּה נִוְפֵל שֵׁם
מִנְחָה. אִם־כֵּן הַמִּצְוָה הִיא: הַצּוּי שֶׁנִּצְטָוֵינוּ שֶׁתִּהְיֶה
עֲבֻדַּת קֶרֶבן חֲלָחֵם אוֹ הַסֵּלֶת שֶׁנִּקְרִיב לְפִי כָּל־הַסֵּדֶר הַזֶּה.
וְהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּמִצְוֹת מִנְחָה, כְּלוּמֹר: הַיִּצִּיקָה וְהַבְּלִילָה
וְהַפְּתִיתָה וְהַמְלִיחָה וְהַתְּנוּפָה וְהַהַגְשָׁה וְהַקְמִיצָה
וְהַהַקְטָרָה, כִּמוֹ שְׂאֵמֶר בְּחִלְצָה: "וְחִלְצָה נַעֲלוּ יָגוֹ" וְיִרְקָה
בִּפְנֵי וְעִנְתָה וְאָמְרָה" (דְּבָרִים כה, ט). וְכִשֵּׁם שֶׁמִּצְוֹת חִלְצָה
אַחַת וְאִין אֲנִי מוֹנִים חִלְצָה וְיִרְקָה וְיִקְרִיאָה, כִּינֹן
שֶׁכָּל־לִוְתָם מִעֲשֵׂה הַחִלְצָה זֶה מִצְוָה אַחַת — כֵּךְ גַּם לֹא
נִמְנָה: וְיִצְקָה עָלֶיהָ שִׁמֵּן, וְשִׁמְתָה עָלֶיהָ לִבְנָה, בְּמִלַּח
תְּמִלָּה, וְהִנִּיף, וְהִגִּישׁ, וְקָמַץ וְהַקְטִיר. וְזֶה לֹא יַעֲלֶם אֵלָּא
מִמִּי שֶׁתּוֹפֵשׁ אֶת־הַעֲנִיָּנִים בְּעִיּוֹן רֹאשׁוֹן, כִּי שִׁיחֹר וְיִשְׁקַל
אֶת־הַעֲנִיָּנִים בְּדַעְתּוֹ, כִּמוֹ שְׂאֵמֶר מִסִּים חֲכָמִינוּ עָלֵיהֶם
הַשְּׁלוֹם: "אֲגַב שְׁטֵפָה אִמְרָה", כְּלוּמֹר: אָמַרְוּ כִּי
הַתְּבוֹנָנוֹת אֵלָּא לְפִי הַמְּחַשְׁבָּה הָרִאשׁוֹנָה הַעוֹלָה עַל הַדַּעַת
אִם־כֵּן כָּלָּל זֶה בְּרַר לָנוּ מִצְוֹת הַקִּרְבָּנוֹת כֻּלָּם וְאֵיךְ רֹאִי
לְמִנּוֹתָם, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִקְרָה בָּהֶם שׁוֹם מִשְׁגָּה וְלֹא עֲרֻבֹב
כָּלָּל, כִּמוֹ שֶׁנִּבְאָר בְּמִנִּיגוּ בַּעֲזַרַת הַשֵּׁם.

אוכל בשר בחלב — מצוה שלישית, ומלקות לובש
שעטנו — מצוה רביעית, ויהיו אצלנו מצוות עשה כמנין
הלאוין שלוקין עליהם — הרי אז יתרבו מצוות עשה
ויהיו בהקדחת יותר מארבע מאות מצוות! אלא כשם שלא
נמנה כל-מחייב מלקות, אלא נמנה סוג הענש בלבד —
והיא ההלקאה בשוט — כך לא נמנה במיתות אלא מין
הענש והוא: שרפה, סקילה, חנק והרג וכך גם לא נמנה
כל-מחייב קרפן לבדו עד שנאמר: חטאת שגגת שבת —
מצוה, חטאת שגגת עבודה זרה — מצוה, אלא נמנה מין
הקרפן בלבד, כמו שמנינו מין המיתה.

וכבר ידעת, שמיני הקרבנות משפנים לפי שנויי העברות
שעליהן חייבים אותו הקרבן. כי יש עברה שחייבים
עליה חטאת קבועה, ויש שחייבים עליה אשם תלוי, ויש
שחייבים עליה אשם ודאי, ויש שחייבים עליה קרפן עולה
ויוֹרֵד (המשתנה לפי הישג ידו של המקריב). לפיכך לא נמנה
החטאת עם האשם, אלא נמנה חייב חטאת קבועה —
מצוה, וחייב אשם תלוי — מצוה, וחייב אשם ודאי —
מצוה, וחייב קרפן עולה ויוֹרֵד — מצוה, ויחייב באותו
קרפן מי שיתחייב; ולא נשים לב לשנויי העברות שעל
כל-אחת מהן חייבים אותו מין של קרפן, כשם שמנינו
המלקות מצוה אחת ולא שמנו לב לשנויי העברות שעל
כל-אחת מהן חייבין מלקות. וכך קבע הכתוב לכל-מין
מהם פרשה בפני עצמה.

וכבר ערוב זולתנו בכלל הזה ערוב שצאין צרך להשיב
עליו; אף לא יהיה קל להשיב עליו בגלל עצם
ערובו לענינים הרי יש להמה ולהתפלא על אדם המונה
מחייב מיתות בית דין פלם אחד אחד, ומחייב פרת
ומחייב מיתה מפלל מצוות לא-תעשה; אחר-כך מונה גם
את-הדברים שהזהרנו עליהם, שעליהם חייבים אותה
המיתה, בכלל מצוות לא-תעשה, כמו שמנה בעל "הלכות
גדולות" המחלל את השבת בכלל מחייב סקילה, אחר-כך מנה
"לא-תעשה כל-מלאכה". ולא נשאר לנו
לומר אלא שהם חושבים בראשונה, בלי ספק, שקיים
הענשים מצוות לא-תעשה. ואם-כן — איך מונים בהם
(גם) הענש וגם הדבר (האיסור עצמו) שחייבים עליו אותו
הענש?! יותר קשה מזה, שמנו בתוכן, כלומר בתוך
מצוות לא-תעשה, מחייב פרת שבהם אין מיתה; והם
מדמים, שחייב הכרת והענש על כך זו המצוה המנויה,
עד שבעל "ספר המצוות" (רב חפץ גאון) פרש זאת ואמר
בפרק הראשון, כשסבם מה-שכלל אותו הפרק, דברים
בנסח זה: "וממנו שלשים ושנים ענינים שהודיענו, כי
הוא יתברר ויתעלה יבצע אותם (והן מוטלות, כביכול עליו)
ולא אגתנו, וכלם בטוחים". וזה שאמר "וממנו", כלומר
מן-הענין שכולל אותו הפרק. ושלשים ושנים הענינים —
הם: עשרים ושלשה המחייבים פרת בלבד ותשעת מחייבי

מן-המצוות של החלק שפרש בו את-הענש: מה-שצונו
יתעלה לסקל באבן מי שעובר עליהן; ומהן — שצונו
לשרף באש את-העובר עליהן; ומהן — שצונו להכות
בסוף (חרב) את-צואר העובר עליהן, כמו שנתבאר בפרוש
המקביל (מחז"ל); ומהן — שצונו לחנק את-העובר עליהן,
כמו שבא בפרוש; ומהן — שצונו להלקות את-העובר
עליהן ברצועה; ומהן — שיעד עליהן כרת, והוא, שלא
יהא לעובר שימות בעמדו בחטאו חלק לעולם הבא, כמו
שבארנו בפרק חלק; ומהן — שיעד עליהן, יתעלה,
במיתה בלבד, והוא, שמיטהו ה' בחטאו ויתכפר-לו
במיתתו. וכבר בארו בריש מכות (יג), כי כל-לאו שהעובר
עליו חייב כרת או מיתה בידי שמים בלבד, אם נתברר
שהעובר עבר על אותו הלאו והזיד באותה העברה בערים
והתראה — הרי זה לוקה, אף-על-פי שעקר משפטו,
שיהא דינו מסור לשמים; ומהן — שצונו יתעלה להעניש
את-העובר עליהן בממונו בלבד, לא בגופו, כמו שקבע
לבגלל (שכפר בממון חבירו ונשבע לשקר) תוספת חמש ולגנב
תשלומי פל מה-שגנב; ומהן — שצונו יתעלה שיאריב
העובר קרפן על חטאתו ויתכפר-לו.

ואשר לקיום הענשים האלה — פלם מצוות עשה, שאנו
נצטוונו שנמית את-זה, ונשלקה את-זה, ונשסקל
את-זה, ונשקריב קרפן על מה-שעברנו עליו. ולאפן מנינן,
שאנו נמנה ארבע מיתות בית דין כארבע מצוות ממצוות
עשה, לשון המשנה (פרק ז משנה א): זו מצוות הנסקל-
וכן אמרו (שם פרק ז משנה ב-ג): ביצד מצוות הנשקל-
ביצד מצוות הנשקין? ביצד מצוות הנחרגין? ואמרו עוד
(שם לה), שזה שאמר יתעלה: "לא-תבערו אש" (שמות
לח, ג) — הוא אזהרה שלא לבצע את-הענשים בשבת,
והוא, שבזה הזהיר משרפת-מצוה (שרפה שהיא מצוה);
ואמר: "בכל משבתיכם", כלומר: במושב בית דין לא-
תבערו אש, אף-על-פי שזו מצוות עשה. אמרו: "שרפה
בכלל היתה, ויצאת למד: מה שרפה מיחדת, שהיא אחת
ממיתות בית דין ואינה דוחה את-השבת, אף כל-שאָר
מיתות בית דין לא ידחו את-השבת" (וכשם שהשרפה מצוה
כך שאר מיתות). וזה ברור ולא יספק בו שום אדם. וכך
גם ראוי, שנמנה המלקות ברצועה כמצוה, ואין למנות
כל-ענש מיחד כמצוה בפני עצמה עד שנאמר, דרך משל,
שהצווי שצטוונו לסקל מחלל שבת — מצוות עשה
אחת; וסקילת בעל אוב — מצוה שניה; וסקילת עובד
עבודה זרה — מצוה שלישית, עד שיהא מנין המצוות
כפי מנין האישים שהם מחייבי מיתות בית דין, כמו
שעשה זולתנו בלי התבוננות. שכן אלו היה הדבר כך,
ראוי היה בהקדחת שנמנה כל-מלקות ומלקות מצוה בפני
עצמה עד שתהא מלקות אוכל נבלה — מצוה בפני
עצמה, ומלקות אוכל בשר חזיר — מצוה שניה, ומלקות

המדות (שהתורה נדרשת בהן), כגון זה שאמרו (מכילתא)
פרשת משפטים) באזהרת מקלל אביו ומכה אביו, שלא
נתבארה בכתוב כלל, כי לא אמר: "לא-תקלל אביך" ולא
אמר: "לא-תכה אביך", אבל חייב מיתה למי שהכה או
קלל. ומתוך כך למדנו, שהן מצוות לא-תעשה, והוציאו
ולמדו להן ולכיצא בהן אזהרה ממקומות אחרים בדרך
אחת מן-המדות. ואין זו סתירה למה שאמרו (במקומות
רבים בתלמוד): "אין מזהירין מן-הדין", ולא למה-
שאומרים תמיד: "וכי מזהירין מן-הדין?!" אלא פונת
מה-שאומרים: "אין מזהירין מן הדין" — כדי לאסור
בדרך למוד על-ידי מדה (שהתורה נדרשת בהן) מה-שלא
נתפרש בו אסור לגמרי; אבל אם נמצא את-הענש לעושה
מעשה זה מפורש בתורה — גידע בהכרח שהוא מעשה
אסור ומזהרים עליו. ורק נלמד באחת המדות היכן העיר
על האזהרה, כדי שיתקנים לנו הכלל "לא ענש הכתוב
אלא-אם-כן הזהיר". ואכן אחרי שמצאנו האזהרה על
אותו דבר — אז חייב מי שעבר ועשה או כרת או מיתת
בית דין. דע אפוא הקדמה זו וזכר אותה עם כל-הפגלים
שקדמו בכל מה-שנזכר לקמן.

עתה אתחיל להזכיר כל-המצוות, מצוה מצוה, ואבאר
אותן בדרך פרוש שם המצוה (מבלי להיכנס לפרטי
ההלכות), כמו שהבטחנו בראשית דברינו (בהקדמה על
מסרת הספר — שיעור א), לפי שזוהי מטרת המאמר. אף
טוב בעיני להוסיף למטרה זו תוספת, והיא: כשאזכיר
את-המצוה שיש עליה איזה ענש בעשה או בלא-תעשה,
אזכיר ענשה ואמר: "והעובר עליה — חייב מיתה, או
כרת, או קרן כף, או מלקות, או אחת ממיתות בית דין,
או תשלומין". וכל מה-שלא יזכר בו ענש מן-הענשים —
תדע שאם היא ממצוות לא-תעשה, הרי זה כמו שאמרו
(תוספתא כריתות פרק א): "כעובר על מצוות מלך", ולא
עלינו להענישו. אבל מצוות עשה כלן — הרי כל-מצוה
מהן בשעה שעשיתה חובה, יש לנו להלקות בפרוצה
את-הנמנע מלעשותה עד שנימית או יעשה, או יעבור זמן
החייוב. כי מי שעבר ולא ישב בספק, דרך משל, אין לנו
להלקותו אחר ספות על עברתו — ודע זאת.

ועוד: כשאזכיר את-המצוות שאינן חובה על הנשים, בין
עשה ובין לא-תעשה — אמר: וזו אינה חובה על
הנשים. וידוע, שהנשים אינן דנות ולא מעידות ולא
מקריבות קרבן בידיהן ולא נלקמות במלחמת רשות לא
אצטרף לומר בה "וזו אינה חובה על הנשים", בין שזה
רבוי דברים ללא צורך.

ועוד: כשאזכיר את-המצוות שאינן חובה אלא בארץ-
ישראל, או בפני הבית, בין עשה ובין לא-תעשה
— אמר: וזו אינה חובה אלא בארץ-ישראל או בפני

מיתה בידי שמים כמו שמנה. וענין אמרו: "וכלם
בטוחים" — כלומר שהוא יתעלה הבטיח, שהוא יכרית
ויומית זה. ואין ספק, שאדם זה לא נשארה אצלו הסברה
שיתרגל מצוות חובה עלינו, אלא יש מהן שהן חובתנו אנו
יש מהן שהן חובתו יתעלה, כמו שאמר ופרש, שהוא
יבצע אותן ולא אנהנו. והשם יודע ועד שכל-זה לדעתי
בלבול גמור, ואין צורך לדבר על זה בשום פנים, כי הם
דברים שבטולם ברור; אלא באה להם כלם טעות זו,
מפני שהם מונים את-הענשים במצוות ונבוכים בכך: פעם
מונים אותם לבדם, ופעם מונים את-הענש וגם את-הדבר
שעליו חייבים אותו הענש, וקובעים את-כל-זה במצוות
לא-תעשה בלי התבוננות. אבל סדר המנין הנכון הוא
מה-שהנפתי: שכל-מין של ענש הוא מצוות עשה, ולפי
זה יהיה דין תשלומי גנב — מצוות עשה, כי אנו נצטוונו
להשיל עליו סכום בשעור זה. ודין תוספת חמש —
מצוה, ודין חייב חטאת קבוצה — מצוה, ודין חייב אשם
ודאי — מצוה, ודין חייב אשם תלוי — מצוה; וקרן
עולה ויורד — מצוה; וכן לסקל ולשרף ולהרג ולחנק
ולתלות — כל-אחד מן-הענשים האלה מצוה בפני
עצמה, יתחייב בהן מי שיתחייב; כשם שההלקה בפרוצה
מצוה אחת, יתחייב במלקות מי שיתחייב. — זהו מה-
שרצינו להקדימו בכלל הזה, ובו נשלמו
הפגלים שהקדמנו תועיל למה - שאנחנו עוסקים בו.

הקדמה

- מבוא -

עוד ראוי להוסיף לכך הקדמה זו: שכל-דבר שחייבים
עליו מיתת בית דין או כרת — הרי זו בהכרח
מצוות לא-תעשה. חוץ מפסח ומילה שהם בכרת, אף-על-
פי שהם מצוות עשה, כמו שהזכירו בריש מסכת כריתות
30 (ב); ואין אצלנו שום מצוות עשה זולתן שהעובר עליהן
31 יתחייב כרת — וכל-שכן מיתת בית דין. אם-כן, כל
32 מה-שנאמר בתורה שהעושה דבר פלוני יומת, או שהוא
33 חייב כרת — ידענו בברור שאותו הדבר מזהרים עליו
34 ושהוא בלא-תעשה. ויש שיתבאר בכתוב הלאו שבו
35 מלבד באור הענש ויהיה הענש מבאר וגם האזהרה
36 מבארת, כגון: חלול שבת ועבודה זרה, שאמר בהם:
37 "לא-תעשה כל-מלאכה" ו"לא תעבדם", אחר-כך חייב
38 סקילה למי שעשה מלאכה או עבד. ופעמים לא תתבאר
39 האזהרה בכתוב בלאו גרידא, אלא הוא מזכיר את-הענש
40 בלבד ועוזב את-האזהרה; אלא שהכלל הוא אצלנו: "לא
41 ענש הכתוב אלא-אם-כן הזהיר" (ובדים קו), ועל-כל-פנים
42 יש אזהרה לכל-מי שחייב ענש. לפיכך אומרים בכל-
43 מקום: "ענש שמענו, אזהרה מנין? תלמוד לומר: כך
44 וכך". ואם לא נתפרשה האזהרה בכתוב, למדיה באחת

והוא אִמְרוּ — יִתְרוֹמֵם מְלִיחָס לֹו אִמְרָה (ארבע מלים אלה הם בעין מאמר המוסגר כיון שאמר "והוא אומר", הסתייג מיד ממושג אמירה כפשוטו ביחס לקדוש ברוך הוא) "לא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי" (שמות ב, ג). וכבר נתבאר בסוף מכות (בג:) שֶׁלֹא זֶה הוּא מְכַלֵּל תַּרְיָ"ג מִצְוֹת, וְהוּא אִמְרָם שֵׁם: "שֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת נִאֲמְרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינֵי וְגו'". כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּמִּצְוָה הָרִאשׁוֹנָה מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה.

הַמִּצְוָה הַשְּׁנִיָּה — הִיא הַצְוִי שֶׁנִּצְטְוּנוּ בִּידִיעַת הַיָּחִיד, וְהוּא: שֶׁנִּדְעַ שְׁפֹעֵל (בורא) הַמִּצְיָאוֹת וְסִבְתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה הוּא אֶחָד, וְהוּא אִמְרוּ יִתְעַלֶּה: "שִׁמְעַ יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" (דברים ו, ד). וְכִרְבַּ הַמִּדְרָשׁוֹת תִּמְצָא שֶׁהֵם אוֹמְרִים: "עַל־מִנֵּת לִיָּחִיד אֶת־שְׁמִי, עַל־מִנֵּת לִיָּחִידֵנוּ" וְהִרְבֵּה כְּגוֹן זֶה. כְּנֻתָם בְּדָבָר זֶה: שֶׁלֹא הוֹצִיאֵנוּ מִבֵּית עַבְדִּים וְלֹא עָשָׂה עִמָּנוּ מִה־שְׁעָשָׂה בְּעִשִּׂית חֶסֶד וְהַסָּבָה, אֲלֹא בְּתֵנָאִי שֶׁנִּקְבַּע בְּדַעְתָּנוּ שֶׁהוּא אֶחָד, לְפִי שֶׁאֲנוּ מַחֲזִיקִים בְּכֶךְ. וְהִרְבֵּה מְקוֹמוֹת אוֹמְרִים (חכמים) 'מִצְוֹת יָחִיד', וְקוֹרְאִים לְמִצְוָה זוֹ גַם 'מְלָכוּת שְׁמַיִם', כִּי אוֹמְרִים (— מִתְבַּטְּאִים עַל פְּעוּלָה מִסְוִימָה, שְׁנַעֲשִׂית): כִּדִּי לְקַבֵּל עָלֵינוּ עַל מְלָכוּת שְׁמַיִם, כְּלוֹמֵר הַהוּנָאָה בִּיָּחִיד וְהֶאֱמוּנָה בּוֹ.

יום חמישי כ"ו אלול ה'תשע"ח

מצות עשה ג. ד. ט.

הַמִּצְוָה הַשְּׁלִישִׁית — הִיא הַצְוִי שֶׁנִּצְטְוּנוּ עַל אֲהֻבָּתוֹ יִתְעַלֶּה, וְהוּא: שֶׁנִּתְבָּוֵן וְנִסְתַּכַּל בַּמִּצְוֹתֵינוּ וְצוּרֵינוּ וּפְעוּלוֹתֵינוּ, כִּדִּי שֶׁנִּשְׁיָגוּהוּ וְנִתְעַנֵּג בְּהַשְׁגָּתוֹ תְּכִלִּית הַתַּעֲנוּג — וְזוֹהִי תְּכִלִּית הָאֲהֻבָּה הַמִּצְוָה. וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (דברים ו, ו) "לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאֶהְבֶּתָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ' (שם ו, ה) יוֹדַע אֲנִי בִּיצֵד אֶהֱבֶה אֶת־הַמִּקְוֶה? תִּלְמוּד לומר: "וְהָיָה הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם עַל־לְבָבְךָ" — שֶׁמִּתּוֹךְ כֶּךָ אִתָּה מִפִּיר מִי שֶׁאִמְרוּ וְהָיָה הַעוֹלָם". הִנֵּה בִּאֲרָנוּ לָךְ, שֶׁעַל־יָדֵי הַהִתְבַּוְּנוּת תִּבּוֹא לִידֵי הַשְּׁגָה, וְיִמְצָא לָךְ הַתַּעֲנוּג וְתִבּוֹא הָאֲהֻבָּה בְּהִכָּרְתָּ. וְכִבְרָ אִמְרוּ, שֶׁמִּצְוָה זוֹ כוֹלֵלֶת גַּם־כֵּן, שֶׁנִּקְרָא אֶת כָּל־בְּנֵי הָאָדָם לַעֲבוּדָתוֹ יִתְעַלֶּה וְלֶאֱמוּנָה בּוֹ, שֶׁכֵּן אִם אִתָּה אוֹהֵב אֶת־מִי־שֶׁהוּא, תִּהְלָלְנוּ וְתִשְׁבַּחְנוּ וְתִקְרָא בְּנֵי־אָדָם לְאֲהֻבָּתוֹ — וְזֶה עַל דְּרֹךְ הַמִּשָּׁל — כֶּךָ אִם תִּאָּהֵב אֶת־ה' בְּאַמֶּת בְּמֶה שֶׁהִגִּיעַ לָךְ מִהַשְׁגַּת אֲמִתּוֹתוֹ, הָרִי שֶׁאִתָּה בְּלִי סִפֵּק תִּקְרָא אֶת־הַפְּתָאִים וְהַסִּכָּלִים לִידִיעַת הָאֲמִת שֶׁאִתָּה כְּבֹר יוֹדַע. וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (שם): "וְאֶהְבֶּתָ אֶת ה'" — אֲהֻבָּהוּ עַל הַבְּרִיּוֹת כְּאֲבָרָהּ אֲבִיר, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֶת־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחַרְן" (בראשית יב, ה) כְּלוֹמֵר: כִּמוֹ שֶׁאֲבָרָהּ, לְפִי שֶׁהָיָה אוֹהֵב — כִּמוֹ שֶׁהֵעִיד הַפְּתוּב: "וְזַרְע אֲבָרָהּ אֲהִבִּי" (ישעיה מא, ח) קָרָא בְּעֵצֶם הַשְּׁגָתוֹ אֶת־בְּנֵי הָאָדָם לֶאֱמוּנָה מְרִב אֲהֻבָּתוֹ, כֶּךָ תִּאָּהֵבְהוּ עַד שֶׁתִּקְרָא בְּנֵי הָאָדָם אֵלָיו.

הַבֵּית. וְיָדוּעַ גַּם־כֵּן, שֶׁכָּל־הַקְּרִבּוֹת אֵינָם קְרִבִּים אֲלֹא בַּמִּקְדָּשׁ וְשֶׁהַעֲבוּדָה אֲסוּרָה מִחוּץ לַעֲזָרָה; וְכֵן דִּינֵי נִפְשׁוֹת אֵין דִּנָּים אוֹתָם אֲלֹא כְּשֵׁשׁ מִקְדָּשׁ. וְלִשׁוֹן הַמִּכְלָתָא: "מִנֵּן שְׂאִין מִמִּיתִין אֲלֹא בְּפָנֵי הַבֵּית? תִּלְמוּד לומר: מַעַם מִזְבְּחֵי תִקְחֵנוּ לָמוֹת (שמות כא, יד) הָא: אִם יֵשׁ לָךְ בֵּית — אִתָּה מִמִּית; וְאִם לֹא — אֵין אִתָּה מִמִּית". וְשֵׁם אִמְרוּ עוֹד: "מִנֵּן שֶׁתִּהְיֶה סִנֵּה־דָרִין סְמוּכָה לְמִזְבֵּחַ? תִּלְמוּד לומר: מַעַם מִזְבְּחֵי תִקְחֵנוּ לָמוֹת". וְכֵן יָדוּעַ שֶׁהַנְּבִיאָה וְהַמְלָכוֹת נִסְתַּלְקוּ מִמָּנוּ עַד שֶׁנִּחְדַּל מִן־הַחֻטְאִים שֶׁאֲנֵחֵנוּ מִתְמִידִים בָּהֶם — וְאֵז וְסִלַּח לָנוּ ה' וְיִרְחַמְנוּ, כִּמוֹ שֶׁהַבְּטִיחָנוּ, וְיִחְזְרוּ, כִּמוֹ שֶׁאִמְרוּ עַל הַחֲזָרָה הַנְּבִיאָה: "וְהָיָה אֲחֵרֵי־כֵן אֲשַׁפֵּף אֶת־רוּחִי עַל־כָּל־בָּשָׂר וְנִבְאוּ בְּנִיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם" (יזאל ג, א). וְאִמְרוּ עַל הַחֲזָרָה הַמְלָכוֹת וְהַמְּמַשְׁלָה: "בִּיּוֹם הַהוּא אָקִים אֶת־סֶפֶת דָּוִד הַנִּפְלֵת וְגִבְרָתִי אֶת־פְּרָצִיתָּ וְהִרְסִיתִי אָקִים וּבְנִיתִיָּה כִּימֵי עוֹלָם" (עמוס ט, יא). גַּם יָדוּעַ שֶׁהַמְּלָחָמָה וְכַבּוּשׁ הָאָרֶץ לֹא יִהְיֶה אֲלֹא בְּמִלָּךְ וְעַל־פִּי סִנֵּה־דָרִי גְדוּלָּה וְכֵחַ גְּדוּלָּה, כִּמוֹ שֶׁאִמְרוּ: "וְלִפְנֵי אֲלֻעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֵד" ("ושאל לו" — כְּשִׁיטְרָךְ לִצְאָת לְמַלְחָמָה — רש"י בַּמְדַּבֵּר כּו, כא). וְלִפִּי שֶׁעֲנִינִים אֵלֹו כָּלֶם מִפְּרָסְמִים אֲצֵל רַב בְּנֵי אָדָם, הָרִי כָל־מִצְוֹת עֲשֵׂה אוֹ לֹא־תַעֲשֵׂה הַתְּלוּיָה בְּקְרִבּוֹת, אוֹ בְּעַבְדוֹת, אוֹ בְּמִיתוֹת בֵּית דִּין, אוֹ בְּסִנֵּה־דָרִין, אוֹ בְּנִבְיָא וְמִלָּךְ, אוֹ בְּמִלְחָמָה רְשׁוֹת — לֹא אֲצִטְרֵךְ לומר בְּכֶן: וּמִצְוָה זוֹ אֵינָה נִוְהֶגֶת אֲלֹא בְּפָנֵי הַבֵּית, כִּיּוֹן שֶׁזֶה בְּרוּר לְפִי מִה־שֶׁהִזְכַּרְנוּ. אֲבָל מִה־שֶׁאֲפִשֵׁר שִׁיָּהָ בּוֹ סִפֵּק אוֹ טַעוּת, אֲעִיר עָלָיו בְּעִזָּרָה הָאֵל.

וְעַתָּה אֲתַחִיל בְּזַכְרוֹן כָּל־מִצְוָה וּמִצְוָה בְּעִזָּרָה שְׂדִי.

יום רביעי כ"ה אלול ה'תשע"ח

מצות עשה א. מצות לא תעשה א.

מצות עשה ב.

הַמִּצְוָה הָרִאשׁוֹנָה — הִיא הַצְוִי שֶׁנִּצְטְוּנוּ בִּידִיעַת [בְּהֶאֱמָנָה] הָאֱלֹקוֹת, וְהוּא: שֶׁנִּדְעַ שֵׁשׁ שֵׁם עֲלֶה וְסִבָּה וְהוּא הַפּוֹעֵל לְכָל־הַנִּמְצָאִים, וְזֶהוּ אִמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ" (שמות ב, ב. דברים ו, ו) וְכִסּוּף גְּמָרָא מְכוּת (בג:) אִמְרוּ: "תַּרְיָ"ג מִצְוֹת נִאֲמְרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה בְּסִינֵי. מֵאִי קָרָא? תוֹרָה צִוְּהָ לָנוּ מֹשֶׁה (דברים לג, ד) — כְּלוֹמֵר: מִנֵּן תִּוְּרִיָּה, וְהִקְשׁוּ עַל זֶה וְאִמְרוּ: "תוֹרָה בְּגִמְטְרִיא הִכִּי הָיָה? שֵׁשׁ מֵאוֹת וְחֵד סִרִּי הָיָה!". (שִׁהְרִי תוֹרָה בְּגִמְטְרִיא תִרִּי"א וְלֹא תִרִּי"ג) וְכִבְרָה הַתְּשׁוּבָה: "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ" וְ"לֹא יִהְיֶה לָךְ מִפִּי הַגְּבוּרָה (הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא) שֶׁמַּעֲוֹם" (וְלֹא מִפִּי מִשְׁה) הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, שֶׁאֲנֹכִי ה' מְכַלֵּל תַּרְיָ"ג מִצְוֹת, וְהוּא הַצְוִי לִידַע, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

הָרִאשׁוֹנָה מִמִּצְוֹת לֹא־תַעֲשֵׂה — הִיא הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְכַּרְנוּ מִלְּהַעֲלוֹת עַל דַּעְתָּנוּ אֲלֵהוֹת לְזוּלָתוֹ יִתְעַלֶּה,

ישראל גמורה באותו המעמד, ושיפיעו בהם בחורים
באותו המעמד הקשה, שלא ירתיעם המות, ויפקירו דמם
ויפרסמו את האמונה ויחדשו את ה' ברבים, כמו שצונו
יתעלה על ידי משה רבנו, והוא אמרו: "לא-עתה יבוש
יעקב ולא עתה פניו יתורו. כי בראתו ילדיו מעשה ידי
בקרבם יקדישו שמי והקדישו את-קדוש יעקב ואת-אלהי
ישראל יצריצו" (ישעיה כט, כב-כג). ולשון ספרא (אמור, ט,
ה-): "על-מנת כף הוצאתי אתכם מארץ מצרים —
על-מנת שתקדשו את-שמי ברבים". ובגמרא סנהדרין
(לג): אמרו: "בן-נח מצוה על קדוש השם, או אינו
מצוה? תא שמע (בא נשמע, תשובה לשאלה): שבע מצות
נצטוו בני נח. ואי איתא (ואם תאמר שנצטוו גם על קדוש
השם) — תמניא הוו" (יש שמונה ולא שבע)!. הנה נתבאר
לך, (מזה שדנו בגמרא אם גם בן נח נצטווה על זה, ואם זה
נכלל בכלל ב"שבע מצוות בני נח" אם לא, משמע) שהיא
מכלל מספר המצוות שהן חובה על ישראל, והביאו
ראיתם על מצוה זו ממה שצאמר: (ויקרא כב, לב)
"ונקדשתי בתוך בני ישראל". וכבר נתבאר דיני מצוה
זו בפרק ז' מסנהדרין.

יום שישי כ"ז אלול ה'תשע"ח

מצות לא תעשה סג. סה.

מצות עשה קעב.

המצוה הס"ג — האזהרה שהזהרנו על חלול השם,
והוא הפך קדוש ה' שאנו מצוים בו, ושקדם באורו
(שכבר נתבאר) במצוות עשה התשיעית, והוא אמרו
יתעלה: "ולא תחללו את-שם קדשי" (ויקרא כב, לב). ועון
זה נחלק לשלושה חלקים: שנים על הכלל ואחד על
היחידים (שבעם). החלק הכללי הראשון — הוא: שפל-
מי שדרשו ממנו לעבור על אחת מן המצוות בשעת
השקד — (הגזרה צווי המלך על ישראל לבטל אחת מן
המצוות — כדי להעבירם על (חלק) דתם), אם האנס מתפנן
להעביר (שיעבור על צווי הקדוש ברוך הוא) בין במצוות
קלות בין במצוות חמורות. או מי שדרשו ממנו לעבור על
עבודה נרה או גלוי עריות או שפיכות דמים ואפלו שלא
בשעת השקד — הרי זה חייב למסור נפשו ונהרג ואל
יעבור, כמו שבארנו במצוות עשה התשיעית. ואם עבר
ולא נהרג — הרי זה חלל את-השם ועבר על לאו זה.
ואם היה זה ברבים — כלומר: במעמד עשרה מ ישראל
— הרי זה חלל את-השם ברבים ועבר על אמרו יתעלה
"ולא תחללו את-שם קדשי" ועינו חמור מאד: אכל אינו
לוקה מפני שהוא אנוס, לפי שאין בית דין רשאי לקנס
ענש מלקות או מיתה אלא על מזיד בראצון בעדים
והתראה. ולשון ספרא (י, יג) בנותן מנצלו למלך: "וישמי
אני את-פני באיש ההוא" (שם כ, ה), אמרו: "ההוא

המצוה הרביעית — היא הצווי שנצטוינו לקבע
בדעתנו ויראתו יתעלה ומוראו, וכל נהיה שאננים
ובוטחים (שלוים ושקטים בלי שום דאגה על החטאים). —
אלא נחוש לביאת ענשו בכל-עת, וזהו אמרו יתעלה:
"את-ה' אלהיך תירא" (דברים ו, יג). ובגמרא סנהדרין
(נו). אמרו בדרך שקלא וטריא על דבריו יתעלה: "ונקב
שם-ה' מות יומת" (ויקרא כד, טז): ואמא פרושי (אמור,
אולי, ש"נוקב" שבפסוק, הכוונה בזה להוגה את שם השם
במפורש), דקתיב: (ודוגמה לכך) "אשר נקבו בשמות"
(במדבר א, יז) ונזהרתה מן "את-ה' אלהיך תירא"? —
כלומר: זה שצאמר "ונקב שם-ה'" הוא שישפיר את השם
בלבד בלי שיבקר. ואם תאמר: איזה עון יש בזה? נאמר,
(שהוא עובר על "את ה' אלהיך תירא" מפני) שהוא מאבד
את-היראה. כי מיראת ה' הוא, שלא יזכר שמו לבטלה.
והיתה התשובה על שאלה זו ודחית דבר זה בכך
שאמרו: "חדא — דבעינא שם בשם, ולפא", כלומר
(טעם ראשון שאי אפשר לומר כן, הוא משום שיש דין
שהמגדף אינו חייב עד) שיבקר את-השם בשם, כמו
שאמרו "יפה יוסי את-יוסי" (כלומר, עד שיזכיר שם השם
ויקללו בשם השם, כגון יכה פלוני את פלוני, או יקלל שם פלוני
את שם פלוני, והזכיר שם יוסי רק לדוגמה). ועוד, "אזהרת
עשה היא, וכל-אזהרת עשה לא שמה אזהרה". כלומר:
זה שאמר "אזהרתה מן 'את-ה' אלהיך תירא'" לא
תכן, לפי שזה צווי — והוא מצות עשה — ואין
מזהירין בעשה. הנה נתבאר שזה שצאמר "את-ה' אלהיך
תירא" — מצות עשה.

המצוה התשיעית — הצווי שנצטוינו על קדוש
השם, והוא אמרו: "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא
כב, לב). וענין מצוה זו: שאנו מצוים לפקדם דת אמת זו
ברבים, ושלא נירא בכך מהזק שים מזיק, עד שאפלו
יבוא אלינו אנס עריץ (שליט תקיף וגבור) ויקרא אותנו
לכפור בו יתעלה — לא נשמע לו, אלא נמסר את-עצמנו
למות בהחלט; ולא נתן לו לחשב שפפנו, אף שלבנו
מאמין בו יתעלה. (שאפילו למראית עין בלבד אסור לכפור
בקדוש ברוך הוא) וזו היא מצוות קדוש השם שנצטוו בה
כל-בני-ישראל, כלומר: שנמסר את-עצמנו למות בידי
העריץ על אהבתו יתעלה והאמונה ביחודו, כמו שעשו
תנניה מישאל ועזריה בימי נבוכדנאצר הרשע פשהכרית
להשתחות לצלם, והשתחויו כל-בני אדם וישראל בכללם,
ולא היה שם מקדש שם שמים. והיה בכך חרפה גדולה
לישראל שאבדה מכלם מצוה זו, ולא היה שם מי שמקדם
אותה אלא הכל פחדו (דניאל ג). ואין מצוה זו נוהגת אלא
בגזון אותו המעמד העצום שבו פחדו כל-באי העולם,
והיה חובה לפקדם יחודו ולהכריז עליו באותה העת.
וכבר הבטיח ה' על-ידי ישעיהו, שלא תהיה חרפת

שבו נאמר צווי זה הוא אָמרו יתעלה: "אליו תשמעון" (דברים יח, טו). ולשון ספרי (שם): "אליו תשמעון — אפלו אָמר לך לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה לפי שעה, שמע לו". והעובר על מצוה זו חיב מיתה בידי שמים, וזהו אָמרו יתעלה: "והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי אֲשֶׁר יִדְבֹר (הנביא) בְּשֵׁמי אֲנֹכִי אֲדַרֵּשׁ מֵעַמּוֹ" (שם, יט). וכבר נתבאר בסנהדרין (פט.): "שלשה מיתתם בידי שמים: העובר על דברי הנביא, ונביא שעבר על דברי עצמו, והפוכש נבואתו" (שנצטוו מהקדוש ברוך הוא להתנבאות ולא ניבא), וכלם (נלמדו —) מפה שנגאמר: "אֲשֶׁר לא יִשְׁמַע אֶל דְּבַרִּי נֶאֱנֹכִי אֲדַרֵּשׁ מֵעַמּוֹ = מיתה בידי שמים], אָמרו: "קרי ביה: לא יִשְׁמַע (זה העובר על דברי הנביא), לא יִשְׁמַע (זה העובר על דברי עצמו), לא יִשְׁמַע (זה הכובש נבואתו)". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף סנהדרין (סוף פרק אלו הן הנחנקין).

יום ש"ק כ"ח אלול ה'תשע"ח

מצות לא תעשה סד.

מצות עשה ח. ו. רו.

המצוה הס"ד — האזהרה שהזהרנו שלא לנסות הבטחותיו ואיומיו יתעלה, שוביאי מבטיחים לנו או מאיימים בהם עלינו, על דרך שגשיל בהם ספק אחר שידענו אמתת נבואת המודיעים (כלומר אחרי שהוברר אצלינו שהוא נביא אמיתי). והוא אָמרו: "לא תנסו את ה' אֱלֹהֵיכֶם כַּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בַּמִּסֵּה" (דברים ו, טז).

המצוה השמינית — הצווי שנגצטינו להדמות לו תבדור כפי יכולתנו, והוא אָמרו: "והלכת בדרכיו" (דברים כח, ט), וכבר פפל צווי זה ואָמרו: "ללכת בכל דרכיו" (שם יא, כב) וכן בפרוש ענין זה: "מה הקדוש ברוך הוא נקרא רחום — אף אתה יהיה רחום; הקדוש ברוך הוא נקרא חנון — אף אתה יהיה חנון; הקדוש ברוך הוא נקרא צדיק — אף אתה יהיה צדיק; הקדוש ברוך הוא נקרא חסיד — אף אתה יהיה חסיד" — זהו לשון ספרי (שם). וכבר פפל צווי זה בלשון אחר ואָמרו: "אחרי ה' אֱלֹהֵיכֶם תלכו" (שם יג, ה), וגם בפרושו בָּא (בסוטה יד.), שענינו להתדמות למעשים הטובים ולמדות הנכבדות שבהם מתאר יתעלה על דרך המשל — יתעלה על הכל עלוי רב (שהקדוש ברוך הוא מרומם מכל התארים האמורים, ואין משתמשים בכל התארים האלו אלא דרך משל).

המצוה הששית — הצווי שנגצטינו להתערב בין החכמים ולהתחבר אתם ולהתמיד ולשבת עמם ולהשתתף עמם בכל דרך מדרכי ההשתתפות: במאכל ומשתה ומקח וממכר, כדי שנגיע בקץ להדמות למעשיהם ולהאמין בדעות האמתיות מדבריהם, והוא

(כלומר, לכן נאמר באיש "ההוא" לומר שרק איש ההוא שעליו מדבר הכתוב שהוא —) לא אָנוס ולא שוגג ולא מטעה". הנה נתבאר לך שעובד עבודה זרה באנס אינו חיב פרת, כל שכן מיתת בית דין, אבל עבר על חלול השם. והחלק השני הפללי — גם כן שיעשה האדם עברה שאין בה תאנה ולא הנאה, אלא מראה במעשיו הזולזל והפקרות (במצוות התורה) — הרי גם זה מחלל שם שמים ולוקה, ולפיכך אָמרו: "ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אֱלֹהֶיךָ" (שם יט, יב), לפי שנה מראה על הזלזול בצווי הזה, ואין הנאה גופנית בכך. והחלק שעל היחידים (שבעם) — הוא: שיעשה אדם ידוע בחסידות ובישור אינה מעשה הנראה להמון שהוא עברה ושבגון מעשה זה אין ראוי לאותו חסיד לעשותו, אף על פי שהוא מעשה מתר — הרי זה חלל את השם, והוא אָמרו (יומא פו.): "היכי דמי (כיצד יתואר) חלול השם: (אמר רב) כגון אָנא דשקלא בשא מבין טבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר. (אם אקנה בשר ולא אשלם מיד, משום שכשנני מאחר לפרוע אומרים שאני גולל ולומדים ממני לזלזל בגול) רבי פלוני אָמר: כגון אָנא דמסגינא (אם אלך) ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין". וכבר נכפל לאו זה ואָמרו: "ולא תחלל את שם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה'" (שם יח, כא). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפסחים (כה) ובסוף יומא (פו-פב).

המצוה הס"ה — האזהרה שהזהרנו שלא לנתון את בתי עבודת ה' יתעלה או להשחית את ספרי הנבואה או למחוק את השמות הקדושים וכיוצא בזה. ולשון הלאו שָׁבָא בענין זה הוא אָמרו: "לא תעשון כן לה' אֱלֹהֵיכֶם" (שם יב, ד), אחר שבכך הקדים את הצווי לאבד עבודה זרה ולהשמיד שמה ולנתון את מזבחותיה לגמרי, והזכיר ואָמרו: "לא תעשון כן לה' אֱלֹהֵיכֶם". וכל העובר על אינה דבר מזה, כגון שיהרס משהו מן ההיכל והמזבח וכיוצא בהם, או שימחק שם משמות ה' — לוקה. ובסוף מכות (כב). נתבאר בלשון הגמרא, שהשורף צצי הקדש — לוקה. אָמרו: "ואזהרתיה מהקא (והאזהרה נלמדת מכאן): מן ואשריהם תשרפון באש, לא תעשון כן לה' אֱלֹהֵיכֶם" (שם). וכן נתבאר שם שהמוחק את השם — לוקה. אָמרו: "ואזהרתיה מהקא: ואבדתם את שמם, לא תעשון כן לה'". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ד' משבועות.

המצוה הקע"ב — הצווי שנגצטינו להשמע לכל נביא מן הנביאים עליהם השלום ולקיים כל מה שצונו, אפלו יצוה נגד מצוה, או פמה מצות מן המצוות האלו, ובכלב שיהא זה לפי שעה; אבל לא שינציח תוספת או גרעון (שיצוה לגרוע או להוסיף על מצוות התורה לעולם), כמו שבארנו בהקדמת חבורנו בפרוש המשנה. והכתוב

- 1 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּלְדַבְּקָהּ-בּו" (דברים יא, כב) וּבָכַר נִכְפָּל
2 גַּם הַצּוּי הָזֶה, וְאָמַר: "וּבּו תְּדַבֵּק" (שם י, כ). וְכֵן
3 הַפְּרוּשׁ: "וּלְדַבְּקָהּ בּו" — הַדְּבָק בְּחֻמֵּי וְתַלְמִידֵיהֶם.
4 זֶהוּ לְשׁוֹן הַסֵּפֶר (שם). וְכֵן הֵבִיאוּ רָאִיָּה עַל הַחוּבָה לִשְׂא
5 בַת תַּלְמִידֵי חֻמֵּי וְלִהְיָא בַתוֹ לְתַלְמִיד חֻמֵּי וְלִהְנוֹת
6 תַּלְמִידֵי חֻמֵּי וְלִהְתַּעֲסֵק עִמָּהֶם מִמָּה-שֶׁנֶּאֱמַר "וּבּו
7 תְּדַבֵּק". אָמְרוּ (כתובות קיא:): "כִּי אֶפְשָׁר לוֹ לְאָדָם
8 לְהַדְּבִק בְּשִׂכְנָהּ, וְהָא בְּתִיב: "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֵכֶלָה
9 הוּא" (שם ד, כד)? אֵלָּא כָּל-הַמְּשִׂיא בַתוֹ לְתַלְמִיד חֻמֵּי
10 "וְכֵן".
- 11 הַמִּצְוָה הָרִ"ו — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטָוֵנוּ לְאַהֲבֹב זֶה-אֶת-זֶה
12 כְּמוֹ שֶׁאֵנוּ אוֹהֲבִים אֶת-עַצְמָנוּ, שֶׁתִּהְיֶה חֻמְלָתִי וְאַהֲבָתִי
13 (לכל אחד ואחד מִישראל) כְּאַהֲבָתִי וְחֻמְלָתִי לְעַצְמִי כְּמִוְנוֹ
14 גּוֹפּוֹ וְכָל-מַה-שֶּׁיֵּשׁ לוֹ וּמַה-שֶּׁהוּא חֶפֶץ. וְכָל מַה-שֶּׁאֲרָצָה
15 לְעַצְמִי, אֲרָצָה לוֹ כְּמִוְנוֹ; וְכָל-מַה-שֶּׁלֹּא אֲרָצָה לְעַצְמִי אוֹ
16 לְיָדִידִי, לֹא אֲרָצָה בְּשִׁבְלִי כְּמִוְנוֹ. וְהוּא אָמַר יִתְעַלֶּה:
17 "וְאַהֲבָתְךָ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" (שם, יח).

אגרות קודש

ב"ה, ז' תשרי, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבו בו כותב ר"פ מפעולותיו במשך הזמן מעת בואו ... ז. א. יותר מחצי שנה. והתקוה שבדאי לדכותי למותר להאריך - שהפעולות שכותב **אולי** מספיקות לבעלי עסק או בכלל לזה שעסקו עניינים אחרים **לגמרי**, אלא שבזמנים הפנוים מעסקו מתעסק בהפצת היהדות או החזקת המוסדות וכו' ואי"ז מספיק כלל וכלל למי שזה צ"ל עסקו ועיקר עסקו. ואין כאן הכוונה רק מפני שהרי המשכורת באה מקופה צבורית ובמילא צ"ל עשיית העניינים באמונה וכו' - כי אם עיקר בזה, שעל האדם לחוס על איבוד ימיו ביותר וביותר. וכמבואר בדא"ח עה"כ ימים יוצרו ולו אחד בהם, שמספר הימים הוא מתאים להפעולות הדרושות, וכל יום אשר אינו מלא ועאכ"כ באם ריק הוא מפעולות הדרושות, הרי וכו',

איברא דלימוד זכות בנידון דידן - [בהיפך מכתבו שמפני שלא הי' פת בסלו ולכן חסר בפעולות, כ"א אדרבא] מפני שהי' פת בסלו, לא שם לב למחז"ל פשוט נבילא בשוקא ואל תאמר כהנא אנא, ועד כדי כך - שטרם נגש לאיזו פעולה בדקה שבע בדיקות, אולי יש בזה ענין שאינו לפי הכבוד וכו' וכו'.

והודיעונו חז"ל אין צועקין על העבר. ובפרט בנדון דידן, שהרי לכאורה אין נפק"מ אם הוא העדר הרצון או העדר היכולת, והרי ענין שליחות הוא **בדוקא** שאין על השליח לחכות על כל פרט ופרט להוראה בפעולה, או לחכות לימות המשיח אשר רוח הטומאה יעבור מן הארץ ולא תהיינה כל העלמות והסתרים. כ"א אדרבה - להפיץ אור במקום **חשך העלם והסתור** [אשר בהעלם והסתור זה נכללת לפעמים קרובות גם דאגת הפרנסה. ובנוגע אליו הרי שללו זה, ובכ"ז כו']. ופשוט ומובן שעתה בעשיית אין להאריך בעניינים כאלו, שהרי זכויותיהם של כאו"א בתכ"י - צריכים להדגיש אותם ביותר וביותר, וק"ל, ועכ"פ מכאן ולהבא - הנה יבוא בדברים עם...

פשיטא שאין בהנ"ל כל ענין של קפידא וכיו"ב, כי אם אך ורק הצער גדול על שמטעמים משונים בזבז זמנו כשרונותיו וידיעותיו, מבלי לנצלם כלל כדרוש להפצת המעיינות, בתוככי הפצת היהדות, וק"ל, ובפרט - שנמצא בתוככי **עשירות אלפים** כ"י אחב"י, אשר נשמתם רעבה וצמאה לדבר ה' [אלא שחלק חשוב מהם אין יודעים למה הצמאון והרעבון, ואשרי חלקו של המנצל כשרונותיו להודיעם ע"ד האמור ולקרבת תחת כנפי השכינה], וכנראה שהמאמר הכל תלוי במזל - גם בזה קאי הוא.

בברכת חתימה וגמח"ט

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ירמיה פרק ב בג'כו

כג אִיךְ תֹאמַרְי לֹא נִמְאָתִי אַחֲרֵי הַבְּעָלִים לֹא הִלַּכְתִּי רְאִי דְרֶכֶךְ בְּגִיָּא דְעֵי מַה עֲשִׂית בְּכִרְה קִלְה מִשְׁרַכְת דְּרִכְיָה: כד פֶּרָה | לְמֹד מְדַכֵּר בָּאוֹת (נִפְשׁוּ) נִפְשָׁה שְׂאֵפָה רוּחַ תִּאֲנָתָה מִי יִשְׁיבְנָה כָּל־מִבְקָשֶׁיהָ לֹא יִעֲפּוּ בַחֲדָשָׁה יִמְצְאוּנָה: כה מְנַעִי רִגְלֶךְ מִיַּחַף (וּגְרוּנֶךְ) וּגְרוּנֶךְ מִצִּמְמָאָה וְתֹאמַרְי נֹאֲשׁ לֹא פִּי־אֲחֵבְתִּי זָרִים וְאַחֲרֵיהֶם אֶלֶךְ: כו כְּבִשְׁת גִּבְבְּ כִי יִמְצֵא בֶן הַכִּישׁוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל הֲמָה מַלְכֵיהֶם שְׂרִיהֶם וְכַהְנֵיהֶם וְנִבְיֵיהֶם:

רש"י

מדרככם הרעה: כל מבקשה לא יעפו. כי על חנם ייעפו שלא יוכלו להשיגה ומה סופה בחדשה ימצאונה חדש אחד יש בשנה שהיא ישנה כל החדש ואז היא נלכדת אף אתם חדש אחד (הוא אב) הוכן לכם כבר מימות המרגלים שקבעו אבותיכם בכיית חנם בו תלכדו. תאנתה. שו"ן דגרונמינ"ט בלעז וכן ת"י כירודא, ד"א ל' יללה כמו תאניה ואניה (איכה ב) ל"א שאקונטריא"ה בלעז כמו תאנת שילה (יהושע טז): (כה) מנעי רגלך מיחף. זו היא מדתך כפרא האוהבת לנוע נביאי אומרי לך מנעי עצמך מעכ"ם שלא תלכי יחף בגולה ומנעי גרונך מלמות בצמא ותאמרי על דברי הנביאים נואש אין מיחוש נואשתי בדבריכם, נואש נוקליי"ר בלעז: (כו) כי ימצא. בתחלה כשהוא נמצא גנב והוא היה מוחזק נאמן כך ת"י:

(כג) ראי דרכך בגיא. מה עשית מול בית פעור ועוד עתה את מחזקת באותו הדרך כבכרה קלה המשרכת דרכיה: בכרה. גמלה נקבה בחורה שהיא אוהבת לנוע בכרי מדין (ישעיה ס) מתורגם הוגני מדין והם גמלים בחורים כמו שמצינו בסנהדרין נפשי גמלי סבי דטעיני משכי דהוגני: משרכת. מחזקת בדרכי נעוריה ל' מסריך סריך ויש לחברו עם שרוך הנעל (בראשית יד) קושרת דרכי נעוריה בלבה: (כד) פרה. שלוואטיק"ו בלעז ויש לועזין קוליי"ן בלעז: למוד מדבר. הלמוד להיות במדברות כן אוהבת לנוע: שאפה רוח. פותחת את פיה ושואפת רוח ולעולם הוא חוזר למקומו: תאנתה מי ישיבנה. אותה מדת תנינים שיש בה כי גם התנין שואף רוח כמה שנאמר שאפה רוח כתנים (ירמיה יד) מי ישיבנה מאותה מדה כן אתם מי יוכל להשיבכם

מצודת ציון

(כג) בגיא. הוא מול בית פעור כמ"ש ונשב בגיא מול בית פעור (דברים ג): בכרה. גמלה בחירה כמו בכרי מדין (ישעיה ס): משרכת. ענין קשירה והוא מלשון שרוך נעל (בראשית יד) שהוא הרצועה שקושרין בו הנעל: דרכיה. ענין מנהג וסדר: (כד) פרה. כמו פרא באל"ף והוא חמור הבר: למוד. ענין הרגל וכן כעגל לא לומד (לקמן לא): באות. מלשון תאנה וחשק: שאפה. ענין משיכה אל בית הבליעה וכן שאפו רוח כתנים (לקמן יד): רוח. כן נקרא האויר: תאנתה. ענין צער ואבלות כמו תאניה ואניה (איכה ב): ייעפו. ענין יגיעה: (כה) מנעי. חדלי: מיחף. כן נקרא ההולך מבלי מנעלים וכן ערום ויחף (ישעיה ס). וגרונך. מלשון גרון וצואר: נואש. מלשון ייאוש ועזיבת הדבר וכן אמרו נואש (לקמן יח): זרים. מלשון זר ונכרי: (כו) הובישו. מל' בושח:

מצודת דוד

(כג) איך תאמרי. איך תכחשו לומר לא נטמאתי עתה בעכו"ם ומעולם לא הלכתי אחרי הבעלים: ראי דרכך בגיא. כאומר איך תוכל לומר כן הלא ראי דרכך בגיא מול בית פעור ששם עבדת הבעל ודעי מה שעשית היום הזה ותדע ותשכיל שאותו העון אשר התחלת שם הוא עמד עד היום הזה: בכרה קלה. והרי אתה כגמלה נקבה בחורה הקלה לרוץ יותר מהזכר אשר נתקשר עמה דרכה ומנהגה עד שכל ימיה תתמיד במנהג ההוא לרדוף ולרוץ בכל עת וכן אתה כאשר התחלת בעבודת בעל פעור נדבקת בעבודת הבעלים עד היום הזה ולא תעזבם: (כד) פרה. הרי את כפרא הזה הלמוד והרגיל במדבר אשר באות נפשה שאפה רוח ר"ל אין מי מכריחה לרוץ ולרדוף אבל היא בחפצה תרוץ ותרדוף בכל עת ומשכת את האויר אל בית הבליעה כדרך הרצים מהרה: תאנתה מי ישיבנה. ר"ל בכל פעם תרוץ ותחזור במרוצה למקומה כאלו היה לה צער ואבלות ודאגה מי ישיבנה למקומה ולזה תרוץ מהרה והוא ענין מליצה: כל מבקשה. כל המבקשים אותה לתפשה ביד אינם צריכים להתייגעות לרדוף אחריה כי בחדשה שנתמלאה הכיונה ימצאו אותה בקלות כי אז היא כבדה ואינה יכולה לרוץ וכן ישראל המה כפרא הזה כי ע"י מעשיהם אשר לא טובים בא עליהם האויב והמה משוטטים למצוא עזר ממצרים למען יוכלו עמוד בארצם אם כן כל הטרוד הזה בא באות נפשם וכן סופם יהיה כסוף הפרא כי האויב הבא עליהם לכבשם לא יהיה לו יגיעה רבה כי בקל יכבשם בחדש המוכן לפורעניות והוא אב שהוקבע בכיה לדורות בזמן המרגלים כמ"ש רז"ל: (כה) מנעי רגלך מיחף. ר"ל ראה לתקן מעשיך ולא תלכי בגולה יחף וצמאה למים. ותאמרי נואש. אמרת אני מתאייש מעבודת המקום ולא אשוב אליו כי אוהב אני את הזרים הם עבודת הבעלים: ואחריהם אלך. לעבוד אותם: (כו) כבשת גנב כי ימצא. כמרכיב בורשת הגנב אשר היא בעת ימצא שהוא גנב אחר שהיה מוחזק נאמן כן ירבה בורשת בית ישראל בעיני העכו"ם על כי היו מוחזקים לעובדי ה' ונמצאו עובדי כוכבים ככל העמים: המה. המון העם: וכהניהם. כהני הבעל: ונביאיהם. נביאי הבעל:

שיר השירים פרק ה זי

ז מִצְאֵנִי הַשְּׁמֵרִים הַסְּבָבִים בְּעִיר הַפְּנוּי פָּצְעוּנִי נִשְׁאֹו אֶת־רִדְדִי מֵעָלַי שְׁמָרִי הַחֲמוּתִּי: ח הַשְּׁבַעְתִּי
אֶתְכֶם בְּנֹת יְרוּשָׁלַם אִם־תִּמְצְאוּ אֶת־דּוּדִי מִה־תִּגְדּוּ לוֹ שְׁחֹלֶת אֶהְבֶּה אֹנִי: ט מִה־דֹוֹךְ מְדוֹד הִיפָּה
בְּנָשִׁים מִה־דֹוֹךְ מְדוֹד שְׂכָכָה הַשְּׁבַעְתָּנוּ: י דוּדִי צֵחַ וְאֶדוֹם דָּגוּל מִרְבָּכָה:

רש"י

תגידו לו. שתעידו עלי שבשביל אהבתו חליתי
ביסורים קשים ביניכם יבא נבוכדנאצר ויעיד יבא
אליפו וצופר וכל נביאי האומות ויעידו עלי שקיימתי
את התורה: (ט) מה דורך מדוד. כך היו שואלין
האומות את ישראל מה אלהיכם מכל האלהים שכן
אתם נשרפים ונצלבים עליו: שככה השבעתנו. להעיד
לו על אהבתך. (י) דודי צח. לבן כמו (איכה ד) צחו
בחלב: ואדום. אפשר תחלה כל הענין לפי פשוטו
קילוס נוי בחור כשהוא לבן ופניו אדמוניות: דגול
מרבבה. נדגל בחיילות הרבה רבים חיילותיו רבבות
הרבה קרויין רבבה שנאמר (יחזקאל יז) רבבה כצמח
השדה נתתיך. דודי צח. ולבן להלבין עונותי, צח ולבן
כשנראה בסיני נראה כזקן מורה הוראות וכן בשבתו
למשפט (דניאל ז) לבושיה כתלג חור ושער רישיה
כעמר נקא: ואדום. ליפרע משונאיו כענין שנאמר
(ישעיה מג) מדוע אדום ללבושיך: דגול מרבבה.
הרבה חיילות מקיפין אותו:

(ז) מצאני השומרים הסבבים בעיר. ותופסין גנבים
המהלכים בלילות: הכוני פצעוני. חבלו בי חבורה כל
פצע לשון מכת כלי זיין הוא נברדרור"א בלע"ז:
רדידי. עדיי המרודד והמרוקע עלי וכן כל הענין לשון
אשת נעורים המתאוננת על בעל נעוריה ומבקשתו,
וזו הוא הדוגמא: מצאני השומרים. נבוכדנאצר
וחיילותיו: הסבבים בעיר. לנקום נקמתו של מקום:
נשאו את רדידי. בית המקדש: שומרי החומות. אף
מלאכי השרת שהיו שומרים חומותיה כענין שנאמר
(ישעיה סב) על חומתיך ירושלם וגו' הם הציתו בו
את האור כענין שנאמר (איכה א) ממרום שלח אש
וגו'. (ח) השבעתי אתכם. האומות אנשי נבוכדנאצר
שראיתם בחנניה מישאל ועזריה מוסרים עצמם
לכבשן האש ואת דניאל לגוב אריות על עסקי התפלה
ואת דורו של מרדכי בימי המן: אם תמצאו את דודי.
לעתיד לבא ליום הדין שיבוקש מכם להעיד עלי
כענין שנאמר (ישעיה טו) יתנו עידיהן ויצדקו: מה

מצודת ציון

(ז) פצעוני. היא מכה המוציאה דם. וכן פצע תחת פצע
(שמות כא כה). נשאו. לקחו. וכן ובתים ונשאו (מיכה ב ב):
רדידי. הוא שם תכשיט מה מרודד ודק. וכן והצניפות
והרדידים (ישעיה ג כג): (י) צח. ענין בהירות הלבון. כמו
צחו מחלב (איכה ד ז): דגול. מלשון דגל והוא הנס שנושאים
לפני כל מחנה ומחנה. וכן איש על דגלו (במדבר ב ב):
מרבבה. רבוא הוא עשרת אלפים:

מצודת דוד

(ז) מצאוני השומרים. בעת סבבתי בעיר לחפש אחריו, מצאו
אותי שומרי העיר הסובבים בלילה לשמרה. והכו אותי ופצעו
בי. ושומרי החומות לקחו מעלי את רדידי, כדרך שעושין
להולך יחידי באישון לילה שמכים ופוגעים בו ומפשיטין
בגדיו, באמרם שהולך הוא לגנוב או לנאף. והנמשל הוא לומר
הנה פגעו בי השודדים המתפרצים בעולם, ואבדו ממני כמה
וכמה בכל דור ודור, וחמסו אותי אכלוני הממוני הציגוני ככלי
ריק: (ח) השבעתי וגו'. ככלותה לספר אמרה אל הנערות

משביע אני אתכן אם תמצאו את דודי, הנה זאת היא מה שתגידו לו, אשר אני חולה מרוב הגעגועין אל אהבתו. וכאילו תאמר
אין חליי בעבור ההכאות שהכו ופצעו בי השומרים, כי הצער הזה הוא כאין מול צער הפרדתו ממני וזהו חליי. והנמשל הוא
כאילו כנסת ישראל משבעת את העובדי כוכבים ומזלות להעיד עליה לעתיד לפני המקום ברוך הוא לומר שכל התלאות שסבלתי
בגולה קבלתי באהבה, אבל כל חליי ודאגתי היה על המנעת השראת השכינה, כי לבד זאת היה מגמתי ותוחלתי: (ט) מה
דורך. כאילו הנערות משיבות אותה מה זה תתרפק בו ומגעגעת עליו את היפה בין הנשים. וכי במה נחשב הוא ביתר שאת
משאר הדודים: שככה השבעתנו. אשר כך השבעתנו להגיד שאתה חולה לאהבתו. וכאילו תאמרנה הנה גודל החריצות הזה
יורה שאין מי להעריך אליו, אמרי נא מה הם הטובות הנמצאות בו שאינם בזולתו. והנמשל הוא כאילו העובדי גילולים משיבות
אותה לומר אמרי נא במה הא נחשב מכל שרי מעלה של העו"ג הלא כולם משפיעים טובה לאנשיהם וא"כ הואיל והוא עוזב
התחברי עמנו ונהיה לעם אחד ותהי גם את תחת ממשלת השר המושל בנו: (י) דודי צח ואדום. כאילו משיבה הן אין להעריך
שאר הדודים מול דודי, כי דודי הוא צח הלבון מעורב במראה אדמימות הנחמד לעין. והנמשל הוא לומר הנה המקום ברוך
הוא פועל הרחמים והדין. כי צחות הלבון יורה על הרחמים, והאדום על הדין כמפורסם. וכאומר הנה בידו הכל הרחמים והדין,
אבל שרי מעלה לא ייטיבו ולא ירעו מעצמם, כי אינם אלא שלוהי המקום ברוך הוא: דגול מרבבה. יש לו דגלים מקבוצת
רבבות. והנמשל הוא לומר רבים הם מלאכיו עושי דברו, כמו שנאמר אלף אלפין ישמשוניה ורבו רבבן קדמוהי יקומון, ולא
כן שרי מעלה:

ג ואלו שאינן חוזרין: הבונה בית שער, אכסדרה, מרפסת; הנוטע ארבעה אילני מאכל, וחמשה אילני סרק; המחזיר את גרושתו, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין – לא היה חוזר. רבי יהודה אומר: אף הבונה בית על מכוננו – לא היה חוזר. רבי אלעזר אומר: אף הבונה בית לבנים בשרון – לא היה חוזר.

ד ואלו שאין זזין ממקומן: בנה בית וחנכו, נטע פרם וחללו, הנושא את ארוסתו, הפוגם את יבמתו; שניאמר (דברים כד, ה): "נקי יהיה לביתו שנה אחת"; "לבייתו" – זה ביתו. "יהיה" – זה פרמו. "ושמח את־אשתו" – זו אשתו, "אשר־לקח" – להביא את יבמתו. אינן מספקין מים ומזון, ואינן מתקנין את הדרכים. ה "ויספו השטרים לדבר אל־העם, ואמרו מִי־האיש הירא ורך הלכב ילך וישב לביתו" (דברים כ, ה); רבי עקיבא

פירוש ברטנורא

ג אילני סרק. כגון ארזים ושקמים שאינם עושים פרי: והמחזיר את גרושתו. ואירסה, אינו חוזר, שאינה חדשה לו, וקרא כתיב אשה חדשה: אלמנה ואירסה כהן גדול, אינו חוזר בשבילה, דכתיב ולא לקחה, וזוהי אפשר לומר ולא לקח, מאי לקחה, שתהא ראויה לו ללקחה: על מכוננו. סתרו ובנאו כמדה ראשונה, אינו חוזר, דלאו חדש הוא, וגרע מהלוקח והיוורש: הבונה בית לבנים בשרון. מקום הוא ששמו שרון, ואין הקרקע שלו יפה ללבנים, ולא היו דבר של קיימא, שהיו צריכין לחדשה שני פעמים כל שבע שנים:

ד ואלו שאין זזין ממקומן. דהך דלעיל הולכים עד הגבול ושם שומעין דברי כהן וחוזרים מן המערכה לתוך ארץ ישראל ואין חוזרין לבתיהן אלא עוסקים לספק מים ומזון להולכים למלחמה. ואלו אין זזין ממקומן ואפילו ללכת עד הספר ולשוב על פי כהן: הבונה בית וחנכו. ולא דר בו עדיין שנה. וכן הנוטע כרם וחללו, ועדיין לא עברה שנה רבעית שלמה עליו: נקי יהיה לביתו. בשביל ביתו: ידחה. לירכובא הוא. הוסיף לך הכתוב הויה אחרת להיות כזו: ה ויספו השטרים. על דברי כהן: בקשרי המלחמה. כשמתקשרין לעמוד צפופין שלא יפרקום אויבים: לפיכך, שהיוא זהו הירא מעבירות שבדיו, תלתה

משניות מבוארות – קהתי

אין מטילים עליהם כל עבודה אחרת למען הצבא, לא הספקת מזון ולא תיקון דרכים, ולא כיוצא באלו, משום שחייבים הם להימצא בבתיהם; בנה בית וחנכו – אלא שעדיין לא דר בו שנה, נטע פרם וחללו – פדה פירות כרם רבעי והתחיל לאכלם, אלא שעדיין לא עברה עליו כל השנה הרביעית, הנושא את ארוסתו, או הפוגם את יבמתו – ולא עברה עדיין שנה מיום הנישואין או מיום הייבום, שניאמר: "כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר. נקי יהיה לביתו שנה אחת, ושמוח את אשתו אשר לקח", דורשים מיתור הלשון: "לבייתו", זה ביתו – בשביל ביתו שבנה וחנכו, "יהיה", זה פרמו – כלומר שלשון "יהיה" בא לרבות דבר אחר שהיה כמו ביתו, והיינו כרמו שחילל והתחיל לאכול את פריו; "ושמח את־אשתו", זו אשתו – לאחר הנישואין, במשך שנה ראשונה, "אשר־לקח", להביא את יבמתו – כלומר שלשון "אשר לקח" בא לרבות את יבמתו שכניסה, שדינה כנושא את ארוסתו; כל אלו אינם זזים מבתיהם, ואף אינן מספקין מים ומזון, ואינן מתקנין את הדרכים – שנאמר: "לא יצא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר". בגמרא מובאת ברייתא: "לא יצא בצבא" – יכול בצבא הוא שלא יצא, אבל יספק מים ומזון ויתקן את הדרכים? תלמוד לומר: "זלא יעבור עליו לכל דבר". יכול שאני מרבה אף הבונה בית ולא חנכו וכי? תלמוד לומר: "עליו" – עליו אי אתה מעביר, אבל אתה מעביר על אחרים. ומאחר שכתוב "לא יעבור", "לא יצא בצבא" למה לי? לעבור עליו בשני לאוין.

יום שני

באור משנה ה

עד כה עסקנו בדברי הכהן משוח מלחמה, וכבר הזכרנו, שהיו שני חלקים בדבריו: החלק הראשון, שנתפרש במשנה א, כהן משוח מלחמה אומר וכהן אחר משמיע; והחלק השני, שנתפרש במשניות ב-ד, כהן משוח מלחמה אומר ושומר משמיע. משנתנו עוסקת בדברים נוספים שנאמרו לעם, אלא שבדברים אלו אין הכהן אומר, אלא שוטר אומר ושומר משמיע (ברייתא בגמרא).

"ויספו השטרים לדבר אל־העם, ואמרו מִי־האיש הירא ורך הלכב ילך וישב לביתו", ולא ימס את לבב אחיו כלבבו", ונחלקו תנאים במשמעות הלשון "הירא ורך הלכב": רבי עקיבא אומר: "הירא ורך הלכב" במשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה – בקשרי המלחמה היינו

יום ראשון

באור משנה ג

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת אלו הם החוזרים מן המערכה על פי דברי הכהן משוח מלחמה, באה משנתנו ללמד, שיש שבנו או נטעו או אירסו ואינם חוזרים מן המערכה.

ואלו שאינן חוזרין – ממערכות המלחמה: הבונה בית שער – מי שבנה בניין ליד שער החצר, שהשומר יושב בו, אכסדרה – כעין מסדרון שלפני הבית, מרפסת – גזוזטרה שלפני הקומה העליונה של הבית; כל אלו אינם ראויים לדירה כל שהיא, ואין חוזרים מחמתם, שאינם בכלל "מי האיש אשר בנה בית". הנוטע ארבעה אילני מאכל – שאין זה דומה לכרם, לפי שפחות שבכרמים חמש גפנים הם, וחמשה אילני סרק – או שנטע אילנות סרק, ואפילו נטע חמישה ויותר, אינו בכלל "מי האיש אשר נטע כרם", ואינו חוזר. המחזיר את גרושתו – מי שאירס את גרושתו, אינו חוזר, שאינה חדשה לו, והכתוב אומר (דברים כד, ה): "כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא"; וכן מי שאירס אשה שאסור לישא אותה, כגון אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין – כמו שבארנו במסכת יבמות (ב, ד), לא היה חוזר – שנאמר: "ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה", ומשמע שתהא ראויה ללקחה. רבי יהודה אומר: אף הבונה בית על מכוננו – כלומר שנפל ביתו, או שהרסו, וחזר ובנאו, ולא חידש בו דבר, לא היה חוזר – מן המערכה, שאין זה נקרא "בית חדש", רבי אלעזר אומר: אף הבונה בית לבנים בשרון – בשפלה של ארץ ישראל, שלא היה קיום לבתי הלבנים שהיו בונים שם, ופעמיים בכל שבע שנים היו צריכים לחדש את הבתים הללו, לא היה חוזר – שהואיל ואין הבית הזה מתקיים זמן רב, סובר רבי אלעזר שאין זכות לבונה לחזור מן המערכה, שאינו בכלל "מי האיש אשר בנה".

באור משנה ד

במשנה ג למדנו על אלו שהיו יוצאים למלחמה, אלא שלפי צו הכהן משוח המלחמה היו חוזרים מן המערכה. ברם, לא חזרו לבתיהם, אלא היו מספקים מים ומזון לאחיהם הלוחמים, ומתקנים את הדרכים. משנתנו באה ללמד, שיש אנשים שאינם יוצאים מלכתחילה למערכה.

ואלו שאין זזין ממקומן – שאינם יוצאים כלל למלחמה, וגם

אומר: "הִירָא וְרַךְ הַלֵּב" – כְּמִשְׁמָעוֹ, שְׂאִינוּ יָכוֹל לַעֲמֹד בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה וְלִרְאוֹת חֶרֶב שְׁלוּפָה. רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אומר: "הִירָא וְרַךְ הַלֵּב" – זֶהוּ הַמַּתְיָא מִן הָעֵבְרִית שֶׁבִידוֹ, לְפִיכָךְ תִּלְתֶּה לּוֹ הַתּוֹרָה אֶת כָּל אֵלּוֹ, שֶׁיִּחְזֹר בְּגִלְלָן. רַבִּי יוֹסִי אומר: אֲלֵמָנָה לְכֶהֱן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכֶהֱן הַדְּיוֹט, מְמֹזֶרֶת וְנִתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל, בֵּת יִשְׂרָאֵל לְמִמּוֹר וְלִנְתִין – הֵרִי הוּא "הִירָא וְרַךְ הַלֵּב".

ו' וְהִיא כְּכֹלֶת הַשְּׁטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וּפָקְדוֹ שְׂרֵי צָבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם" (שם שם, ט), וּבִעֲקֹבוֹ שֶׁל הָעָם; מַעֲמִידִין וְקִיפִין לְפָנֶיהֶם, וְאַחֲרֵים מֵאַחֲרֵיהֶם, וְכִשְׁלִינִין שֶׁל בְּרֹזֶל בִּידֵיהֶן, וְכָל הַמְּבַקֵּשׁ לַחֲזוֹר – הִרְשׁוֹת בִּידוֹ לְקַפֵּחַ אֶת שׁוֹקֵיו; שֶׁתַּחֲלֹת נִיסָה נִפְּלָה, שְׁנֶאֱמַר (שמואל א' ד, י): "נָס יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי פִלִּשְׁתִּים וְגַם מִגָּפָה גְדוֹלָה הִיתָה בָּעָם", וְלַחֲלֹן הוּא אומר (שם לא, א): "וַיָּנֶסוּ אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי פִלִּשְׁתִּים וַיִּפְּלוּ חֲלָלִים" וְגו'.

ז בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמִלְחָמַת הִרְשׁוֹת; אֲבָל בְּמִלְחָמַת מְצוּה הַכָּל יוֹצֵאִין, אֲפִלּוּ חֲתָן מִחֲדָרוֹ וְכֹלָה מִחֻפְתָּהּ. אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה: בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמִלְחָמַת מְצוּה; אֲבָל בְּמִלְחָמַת חֻכָּה הַכָּל יוֹצֵאִין, אֲפִלּוּ חֲתָן מִחֲדָרוֹ וְכֹלָה מִחֻפְתָּהּ.

פירוש ברטנורא

תורה בבנת ונטע ואידם לחזור בגללן, כדי שיתלו בכך החזרה ולא יתבייש לומר עליו מעבירות שבידו הוא ירא וחזר: ר' יוסי אומר אלמנה לכהן גדול וכו'. לר' יוסי הגלילי אפילו עבר על דברי סופרים חזר. ולר' יוסי עד שיעבור על דברי תורה, דומיא דאלמנה לכהן גדול: ובעקבו של עמ. בסופו של עמ, שמשמרים שלא יחזרו האחרונים לאחוריהם לנוס: זקפים. גבורים ממונים לכך שאם יפול אחד מן הנלחמים יעמידו ויוקפחו: ואחרים מאחוריהם וכשיליין של ביזל בידיהם. לשמור שלא ינוסו: בשילום. קרדומות של ברזל: לקפח את שוקיו. לחתוך את שוקיו: שתחלת ניסה נפילה. לשון מסורס הוא, שתחלת נפילה ניסה:

ז בדיא. שחזרים מן המערכה, ויש שאין זיין מנקומם. במלחמת הרשות: אבל מלחמת מצוה הכל יוצאים. מלחמת א"י ומלחמת עמלק הכל מורים שהיא חובה והכל יוצאים בה. ומלחמת בית דוד שהיא לרווחה להרחיב גבול ישראל ולקחת מס מהעמים כגון מלחמת ארם נהרים וארם צובה, הכל מורים שהיא רשות. לא נחלקו ת"ק ורבי יהודה אלא במלחמה שנלחמים ישראל עם אויביהם כדי שלא יתגברו עליהם ויצרו להם. ת"ק קרי לה מלחמת רשות וסובר שאין אדם רשאי להתבטל מן המצוה כדי להלחם במלחמה כזו. ור' יהודה סבר שגם זו מלחמת מצוה, מאחר שהיא להושיע את ישראל מיד שונאיהם, והעוסק במצוה פטור מן המצוה. ואין הלכה כר' יהודה:

משניות מבוארות – קהתי

כלומר שתחילת נפילה ניסה, שהבריחה מהמערכה היא התחלה של מפלה, שכן היא מכניסה בהלה ורוח של תבוסנות בקרב הלוחמים, וזה גורם לכשלונות במערכה, שְׁנֶאֱמַר: "נָס יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי פִלִּשְׁתִּים וְגַם מִגָּפָה גְדוֹלָה הִיתָה בָּעָם" – הרי שתחילה "נס ישראל", ואחר כך "מגפה גדולה היתה בעם", וְלַחֲלֹן – במקום אחר, הוּא אומר – הכתוב אומר: "וַיָּנֶסוּ אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי פִלִּשְׁתִּים וַיִּפְּלוּ חֲלָלִים" וְגו' – בתחילה "וינוסו" ואחר כך "ויפלו" (עיין "תוספות יום טוב", שם מבאר למה מביאה המשנה גם את הפסוק השני); לפיכך ממנים זקפים גבורי חיל, אשר ישמרו על המשמעת בצבא, ויחזקו את רוח הלוחמים על ידי אומץ רוחם ושלמות הנהגתם, ו"כל אחד נשען על קנו. ואם חס ושלום מבהיל עצמו, ומסבב אימה ויראה בלבו, עובר ב"לא תעשה", שנאמר: "אל תיראו" וכו', ומתוך כך ישים נפשו בכפו, ולא יזכור ביתו ואשתו ובניו וממונו, אלא ימחה זכרם מלבו, ולא יחשוב בשום דבר אלא למלחמה" (המאירי).

יוס שליש

באור משנה ז

משנתנו באה להשמיע, שפרשת היציאה למלחמה, בה עסקנו בפרקנו – שלפיה יש החוזרים מן המערכה ועוסקים בהספקת מזון ובתיקון דרכים וכדומה, ויש שאינם זויס מנקומם – כל הפרשה הזאת לא נאמרה אלא במלחמת הרשות, אבל במלחמת מצוה הכל יוצאים למלחמה.

במה דברים אמורים – שיש חוזרים מן המערכה ויש שאינם יוצאים כלל למלחמה? בְּמִלְחָמַת הִרְשׁוֹת – שנלחמים כדי להרחיב גבול ישראל ולקחת מס מהעמים, או מלך שנלחם כדי להרחיב בגדולתו ולהוסיף כבוד לשמו, אֲבָל בְּמִלְחָמַת מְצוּה – כגון כיבוש הארץ בימי יהושע או מלחמת עמלק, הַכָּל יוֹצֵאִין – למערכה, אֲמַר חֲתָן מִחֲדָרוֹ וְכֹלָה מִחֻפְתָּהּ – לשון המקרא (יואל ב, טו). אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה: בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמִלְחָמַת מְצוּה; אֲבָל בְּמִלְחָמַת חֻכָּה הַכָּל יוֹצֵאִין, אֲפִלּוּ חֲתָן מִחֲדָרוֹ וְכֹלָה מִחֻפְתָּהּ – בגמרא מבואר: אמר ר' יוחנן: "דשות" דרבנן זו היא "מצוה" דרבי יהודה, "מצוה" דרבנן זו היא "חובה" דרבי יהודה. כלומר: מה

בשורות הקשורות של הלוחמים העומדים מול האויב במערכה. רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אומר: "הִירָא וְרַךְ הַלֵּב", זֶהוּ הַמַּתְיָא מִן הָעֵבְרִית שֶׁבִידוֹ – בגמרא מבואר, שרבי יוסי הגלילי אינו חולק על רבי עקיבא, ואף הוא סובר, שמי שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה חוזר מן המערכה, שהרי נאמר: "ולא ימס את לבב אחיו כלבבו", אלא שהוא מוסיף, שאף המתירא מן העבירות שבידו חוזר לביתו, ואפילו עבר על דברי סופרים: לְפִיכָךְ תִּלְתֶּה לּוֹ הַתּוֹרָה אֶת כָּל אֵלּוֹ – מי האיש אשר בנה בית, נטע כרם, אירש אשה, שֶׁיִּחְזֹר בְּגִלְלָן – שאם הוא מתירא מן העבירות שבידו, לא יחא מתבייש לחזור, שכן הבריות יתלו חזרתו בסיבות האחרות, ויאמרו שמא בנה בית או נטע כרם וכו'. רַבִּי יוֹסִי אומר: אֲלֵמָנָה לְכֶהֱן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכֶהֱן הַדְּיוֹט, מְמֹזֶרֶת וְנִתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל, בֵּת יִשְׂרָאֵל לְמִמּוֹר וְלִנְתִין, הֵרִי הוּא "הִירָא וְרַךְ הַלֵּב" – רבי יוסי סובר, שדווקא המתירא מעבירות של תורה שבידו, כגון כהן גדול שנשא אלמנה, או כהן הדיוט שנשא גרושה, או ישראל שנשא ממזרת או נתינה, הרי זה כלל "הירא ורך הלבב" שחוזר לביתו, אבל משום עבירות שמדברי סופרים אינו חוזר.

באור משנה ו

"וְהִיא כְּכֹלֶת הַשְּׁטָרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וּפָקְדוֹ שְׂרֵי צָבָאוֹת בְּרֹאשׁ הָעָם", וּבִעֲקֹבוֹ שֶׁל הָעָם – וכן בסוף המחנה של העם, ששני קצות העם נקראים "ראש", כמו שהמשנה מפרשת והולכת: מַעֲמִידִין וְקִיפִין לְפָנֶיהֶם – מעמידים גבורים ואנשי מידות לפני עם הלוחמים, וְאַחֲרֵים מֵאַחֲרֵיהֶם – זקפים אחרים מעמידים מאחורי המערכות, בערפן; יש מפרשים: זקפין – בני אדם גבורים ממונים לכך, שאם יפול אחד מן הלוחמים ויקפוחו, ויגבירו את אנשי הצבא בדבריהם (רש"י), וְכִשְׁלִינִין שֶׁל בְּרֹזֶל בִּידֵיהֶן – כמין קרדומות, כדי לשמור על החיילים שלא ינוסו, וְכָל הַמְּבַקֵּשׁ לַחֲזוֹר – מן המערכה, הִרְשׁוֹת בִּידוֹ – של הזקף, לְקַפֵּחַ אֶת שׁוֹקֵיו – להכותו ברגליו, היינו להענישו קשה, שֶׁתַּחֲלֹת נִיסָה נִפְּלָה –

פ ר ק ת ש י ע י

א עגלה ערופה בלשון הקדש. שנאמר (דברים כא, א-ב): "כִּי־יִמָּצֵא חָלָל בְּאֶדְמָה... וַיֵּצְאוּ זָקֵנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ – שְׁלֹשָׁה מִבֵּית דִּין הַגָּדוֹל שְׂבִירֹשָׁלַיִם הָיוּ יוֹצְאִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חֲמִשָּׁה, שְׁנֵאמָר: "זָקֵנֶיךָ" – שְׁנַיִם, "וְשֹׁפְטֶיךָ" – שְׁנַיִם, וְאֵין בֵּית דִּין שָׁקוֹל – מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן עוֹד אֶחָד.

ב נמצא טמון בגל, או תלוי באילן, או צף על פני המים – לא היו עורפין, שנאמר: "בְּאֶדְמָה" – ולא טמון בגל, "גַּל" – ולא תלוי באילן, "בְּשֶׁדָּה" – ולא צף על פני המים. נמצא סמוך לספר, או לעיר שרפה נכרים, או לעיר שאין בה בית דין – לא היו עורפין. אין מודרין אלא מעיר שיש בה בית דין. נמצא מכון בין שתי פירוש ברטנורא

ט עגלה ערופה בלשון הקדש. מה שהקנים אומרים ידנו לא שפכו את הדם הזה והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל וגו', בלשון הקדש הווקאו לאמור: שנאמר כי ימצא בו. ובאותו פרשה נאמר וענו ואמרו, ונאמר להלן (דברים כ"ז) וענו הלויים ואמרו, מה להלן בלשון הקדש אף כאן בלשון הקדש: היו יוצאים. ובאים שם ומודרים מן החלל לצד העיירות שמביכותו לידע אוז קרובה: אין ב"ד שקול. אין ב"ד עשויין שהוא אפשר לחלוק שזה בשוה, אלא שהוא הרוב לצד אחד לקיים אחרי רבים להטות. (שמות כ"ג):

ב נמצא סמוך לספר. אצל גבול הגוים: לא היו מודרים. דכתיב כי ימצא חלל, פרט למציאת את עצמו, שסמוך לגבול הגוים כאילו המציא עצמו למיתה הוא: לעיר שאין בה ב"ד לא היו מודרין. אין מודרין אלא מעיר שיש בה ב"ד. ה"ק נמצא סמוך לעיר שאין בה ב"ד אין מודרין לה, אלא לעיר שיש בה ב"ד מודרין. אוז עיר שיש בה ב"ד קרובה לו. ואי לא הדר תנייה, הוה אמינא אין מודרין כלל, ת"ל ולקחו זקני העיר, מכל מקום, דהאי העיר קרא

משניות מבוארות – קהתי

לבאר סדר עגלה ערופה: "כִּי־יִמָּצֵא חָלָל בְּאֶדְמָה... וַיֵּצְאוּ זָקֵנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ" – היינו: שְׁלֹשָׁה מִבֵּית דִּין הַגָּדוֹל שְׂבִירֹשָׁלַיִם הָיוּ יוֹצְאִין – למקום שנמצא בו החלל, כדי למדוד מן החלל אל העיר הקרובה, שנאמר: "ושופטין" – מיוחדים שבשופטין, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חֲמִשָּׁה – לא שלוש אלא חמישה מבית דין הגדול שבירושלים היו יוצאים, שְׁנֵאמָר: "זָקֵנֶיךָ", שְׁנַיִם, "וְשֹׁפְטֶיךָ", שְׁנַיִם – שהואיל וכתוב "זָקֵנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ" בלשון רבים, ומיעוט רבים שניים, הרי כאן ארבעה, וְאֵין בֵּית דִּין שָׁקוֹל – אין בית דין יכול להיות מורכב ממספר זוגי של דינים, שיהא לפעמים מחולק בדעותיו שווה בשווה, ללא אפשרות של הכרעה, לפיכך מוסיפין עֲלֵיהֶן עוֹד אֶחָד – והרי כאן חמישה.

יוס רביעי

באור משנה ב

שני דברים הם בפרשת עגלה ערופה: א. החלל שנמצא; ב. העיר הקרובה אל החלל. משנתנו באה ללמד בענין שני הדברים הללו: א. שיש לבחון היכן ובאיהו מצב נמצא החלל, משום שלא בכל חלל נוהג דין עגלה ערופה; ב. כל עיר הקרובה אל החלל חייבת בעגלה ערופה.

נמצא – החלל, **טמון בגל** – בתוך גל אבנים ובכיוצא בו, או **תלוי באילן**, או **צף על פני המים**, לא היו עורפין – לא היו חייבים להביא עגלה ערופה, שְׁנֵאמָר – בפרשת עגלה ערופה: "בְּאֶדְמָה" – כי ימצא חלל באדמה, ולא **טמון בגל** – שאם מצאוהו טמון, אין בו דין עגלה ערופה, "גַּל" ולא **תלוי באילן**, "בְּשֶׁדָּה" ולא **צף על פני המים** – כלומר שבהמשך הפסוק הנזכר לעיל נאמר: "ונפל בשדה", ולמדים מכאן, שדין עגלה ערופה אינו נוהג אלא בחלל שנמצא "ונפל", היינו מוטל על הארץ, ולא בחלל שנמצא תלוי באילן; "בשדה" – ולא על פני המים. **נמצא** – החלל, **סמוך לספר** – לגבול הארץ, שבצדו יושבים גוים, ואין עיר ישראל מפסקת בין החלל לגבול, או לעיר שרפה נכרים – שנמצא החלל סמוך לעיר שרובה גוים, אף על פי שהיא בתחום ארץ ישראל, או **לעיר שאין בה בית דין** – של עשרים ושלושה (ומביאם), לא היו עורפין – כלומר שאם נמצא סמוך לספר או לעיר שרובה נכרים, לא היו מביאים עגלה ערופה כלל; ואף על פי שיש בשאר הצדדים עיירות של ישראל, אין בית דין מזיקים עצמם למדוד כלל, שחזקה גוים הרגוהו (המאירי). ובגמרא מבואר הטעם, שנאמר: "כי ימצא חלל" – פרט למצוי, היינו מקום שהרצח בו הוא דבר מצוי, וההרג עצמו אשם שסיכן בנפשו ללכת בדרך זו; ויש גורסים: פרט למציאת את עצמו, שהואיל והלך סמוך לגבול הגוים כאילו הוא

שחכמים קוראים "מלחמת הרשות" קורא רבי יהודה "מלחמת מצוה", ומה שחכמים קוראים "מלחמת מצוה" קורא רבי יהודה "מלחמת חובה" (רש"י); ומוסיף רבא לפרש: "מלחמת יהושע (שהיו) לכבוש – דברי הכל חובה; מלחמות דוד (שהיו) לרווחה (שנלחם בארם צובה להוסיפה על ארץ ישראל, ובשאר סביבותיה להעלות לו מנחה ומס עובד – רש"י) – דברי הכל רשות; במה נחלקו? במלחמה שנלחמים ישראל כנגד גוים, שלא יבואו עליהם, שרבי יהודה קורא לה מלחמת מצוה, וחכמים קוראים לה מלחמת רשות, ונפקא מינה לענין העוסק במצוה שפטור מן המצוה. פירוש הדברים: בעיקר הדין אין הבדל בין רבי יהודה לחכמים; ואמנם מלחמת הכיבוש כימי יהושע או מלחמת עמלק קרויה בדברי חכמים – מלחמת מצוה, ובדברי רבי יהודה – מלחמת חובה, אבל אלו ואלו סוברים, שהכל יוצאים בה; ואילו מלחמת דוד שהיתה להרחבת הגבולות – אף לדעת רבי יהודה מלחמת רשות היא, ואין הכל יוצאים בה; לא נחלקו חכמים ורבי יהודה אלא במלחמה שנלחמים ישראל נגד אויב שחוששים לו שמה יבוא להציק להם; ואף בזה כולם סוברים שאין הכל יוצאים, אלא שרבי יהודה קורא לה מלחמת מצוה, כדי להשמיענו, שהעוסק בה פטור ממצוה אחרת הבאה לידו, וחכמים קוראים לה מלחמת רשות, והעוסק בה אינו רשאי להתבטל מן המצוה הבאה לידו (יתוספות יום טוב").

באור משנה א

כתוב בתורה (דברים כא, א-ט): "כי ימצא חלל באדמה אשר ה' אלהיך נתן לך לרשתה נפל בשדה, לא נדע מי הכהו. ויצאו זקניך ושופטיך, ומדדו אל הערים אשר סביבות החלל. והיה העיר הקרובה אל החלל, ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר אשר לא עובד בה אשר לא משכה בעול. והורידו זקני העיר ההיא את העגלה אל נחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יורע, ועפרו שם את העגלה בנחל. ונגשו הכהנים בני לוי כי הם בזה ה' אלהיך לשרתו ולברך בשם ה', ועל פיחה יהיה כל ריב וכל געגוע. וזקני העיר ההיא הקרובים אל החלל ירצחו את ירידתם על העגלה הנרצפת בנחל. וענו ואמרו, ידנו לא שפכו את הדם הזה וחינונו לא ראו. כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל, וכפר להם הדם. ואותה תבער הדם הנקי מקרבך. כי תעשה הישר בעיני ה'". פקדנו עוסק בבאור פרשה זו, והוא בא ללמדנו פרטי הדינים של עגלה ערופה.

עגלה ערופה בלשון הקדש – כלומר מה שהקנים אומרים: "ידינו לא שפכו את הדם הזה" וכו', וכן מה שהכהנים אומרים (כמבואר להלן): "כפר לעמך ישראל" וכו', הכל בלשון הקדש היו צריכים לומר דבריהם, ומבואר הטעם בגמרא, שנאמר בפרשת עגלה ערופה: "וענו ואמרו", ובפרשת ברכות וקללות נאמר (דברים כז, יד): "וענו הלוויים ואמרו", מה להלן בלשון הקדש (כמבואר לעיל ז, ג), אף כאן בלשון הקדש (גמרא). שְׁנֵאמָר – מכאן ואילך בא התנא

עירות – שתייהן מביאות שתי עגלות; דברי רבי אליעזר. ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה.
ג נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר – מוליכין הראש אצל הגוף; דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא
אומר: הגוף אצל הראש.

ד מאין היו מודדין? רבי אליעזר אומר: מטבורו. רבי עקיבא אומר: מחטמו. רבי אליעזר בן יעקב אומר: במקום
שנעשה חלל – מצוארו.

ה נפטר זקני ירושלים והלכו להן. וקני אותה העיר מביאין "עגלת בקר אשר לא-עבד בה אשר לא-משכה
בעל" (דברים כא, ג). ואין המום פוסל בה. ומודדין אותה לנחל איתן; ואיתן במשמעו: קשה; אף על פי שאינו

פירוש ברטנורא

יתירא הוא, דמצי למכתב והיה העיר הקרובה אל החלל ויצאו וקניה: מכון. מצומצם שאין זו קרובה לו מזו אפילו מלא חוט: שתייהן מביאות שתי
עגלות דברי ר"א. ואין כן הלכה, אלא שתייהן מביאות עגלה אחת בשותפות. והכי אמרינן בגמרא בבכורות: אין ירושלים מביאה עגלה ערופה. דכתיב
(דברים כ"א) באדמה אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה לרשתה, פרט לירושלים שלא נתחלקה לשבטים:

ג נמצא ראשו במקום אחד. השתא לא מיירי תנא לענין מדידה. דמדקתני סיפא מאין היו מודדין, מכלל דרישא לאו במדידה עסקינן. אלא כמת מצוה
קנה מקומו עסקינן, דהיכא דנמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר, מוליכין ראשו אצל גופו וקובינן אותו במקום שנמצא הגוף, דגופיה בדוכתיה נפל
ורישא הוא דנייר. דברי ר"א: רבי עקיבא אומר מוליכין הגוף אצל הראש. דרישא היכא דנפל נפל וגופיה דריש ואויל. והלכה כרבי עקיבא:

ד ר"א אומר מטיבורו. קסבר עיקר חיותא בטיבוריה הוא: ר' עקיבא אומר מחוטמו. עיקר חיותא מחוטמו הוא, דכתיב (בראשית ז) כל אשר נשמת רוח
חיים באפיו: ממקום שנעשה חלל מצוארו. דאין קרוי חלל אלא מן הצואר, כדכתיב (יחזקאל כ"א) על צוארי חללי רשעים, הלכך ממנו היו מודדים, כדכתיב
אל החלל. והלכה כר"ע:

ה נפטר זקני ירושלים. שאינו באין אלא למדוד, כדכתיב ויצאו וקנין ושופטין ומדרו: אע"פ שאינו איתן כשר. שלא נאמר איתן לעקובא אלא למצוה:

משניות מבוארות – קהתי

אומר: הגוף אצל הראש – מוליכים את הגוף לקברו במקום
שנמצא הראש, שסובר רבי עקיבא: ראשו של הנרצח נפל תחילה על
האדמה, ואחר כך נפל הגוף (עיין גמרא סוטה מח, ב). הלכך מקום
קבורתו במקום שנמצא הראש, ושם קוברים גם את הגוף.

י ר ס ח י י

באור משנה ד

משנתנו דנה בענין המדידה מן החלל אל העיר הקרובה, כמו שנאמר: "ויצאו
זקנין ושופטין ומדרו אל הערים אשר סביבות החלל"; ולאחר שלמדנו במשניות
הקודמות, מי הם היוצאים למדוד (משנה א), ולאילו ערים מודדים (משנה ב), באה
משנתנו ללמד מהיכן מודדים, ונחלקו בזה תנאים.

מאין היו מודדין – מאיזה מקום בגופו של החלל היו מודדים?
רבי אליעזר אומר: מטבורו – של החלל, שסובר רבי אליעזר:
עיקר חיותו של אדם בטיבורו, "לפי שהוא אמצעותו של הגוף, הכולל
כלי המזון שבהם נמשך המאכל" (רמב"ם). רבי עקיבא אומר:
מחטמו – שכן אדם נושם דרך חוטמו, ונמצא עיקר חיותו מחוטמו
הוא, שנאמר (בראשית ז, כב): "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו".
והרמב"ם מפרש: "מקום שאיפת הרוח הוא הצוהר הגדול בחיות".
רבי אליעזר בן יעקב אומר: ממקום שנעשה חלל – היינו:
מצוארו – שכתוב (יחזקאל כא, לז): "לתת אותך אל צוארי חללי
רשעים", ומכאן סתם חלל הוא מן הצואר, הלכך סובר רבי אליעזר
בן יעקב, שמודדים מצוארו, כמו שנאמר בפרשת עגלה ערופה:
"הקרובה אל החלל". במסכת סנהדרין מובא: "מלמד שעשה קין בהבל
אחיו חבורות חבורות, פציעות פציעות, שלא היה יודע מהיכן נשמה
יוצאה, עד שהגיע לצוארו" (סנהדרין לו, ב). והלכה כרבי עקיבא (רמב"ם).

באור משנה ה

משנתנו עוסקת בדיני הבאת העגלה ועריפתה על ידי בית הדין של העיר הקרובה
אל החלל.

נפטר זקני ירושלים והלכו להן – זקני ירושלים, היינו חברי
בית הדין הגדול, לאחר שמדדו וקבעו את העיר הקרובה אל החלל
(וקברו את החלל במקומו – רמב"ם), נפרדו מבית הדין של אותה העיר
וחזרו למקומם. אחז כן זקני אותה העיר – היינו בית דין של
העיר הקרובה, מביאין "עגלת בקר אשר לא-עבד בה אשר
לא-משכה בעל" – העגלה צריכה להיות בת שנתיים או פחות

המציא עצמו למיתה (פירוש המשניות להרמב"ם; ברטנורא). ואם נמצא
סמוך לעיר שאין בה בית דין. אין העיר הזאת מביאה עגלה ערופה,
אלא העיר הקרובה אל החלל שיש בה בית דין, כמו שהמשנה מפרשת
והולכת: אין מודדין אלא מעיר שיש בה בית דין – כלומר
אין מודדים אלא לעיר שיש בה בית דין (של עשרים ושלשה), ואם
עיר שאין בה בית דין קרובה אל החלל, מניחים אותה ומודדים לערים
אחרות עד שיגיעו לעיר קרובה שיש בה בית דין, שנאמר בפרשת
עגלה ערופה (דברים כא, ג): "ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר",
ואין זקנים אלא בית דין. נמצא מכון בין שתי עירות – נמצא
החלל במרחק שווה לשתי עירות, היינו שהוא מונח בדיוק בין שתייהן,
שתייהן מביאות שתי עגלות – כלומר כל אחת מהעירות הללו
מביאה עגלה ערופה, דברי רבי אליעזר – שסובר רבי אליעזר:
אפשר לצמצם (גמרא), כלומר, אפשר לכוון את המדידה בצמצום, היינו
בדיוק נמרץ, ומה שאמרה תורה "הקרובה", אף קרובות במשמע (גמרא).
כרם, ההלכה היא, שאי אפשר לצמצם, ושתי העירות אינן מביאות
אלא עגלה אחת בשותפות, והן מתנות ביניהן, שזו שהיא קרובה
מביאה את העגלה, וחברתה נותנת לה חלקה כמתנה (רמב"ם הל' רוצח
ושמירת נפש ט, ח). ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה – אם
ירושלים היא העיר הקרובה אל החלל, אין היא מביאה עגלה ערופה,
שנאמר: "כי ימצא חלל באדמה אשר ה' אלהיך נותן לך לרשתה",
וירושלים אינה בכלל הירושה, שלא נתחלקה לשבטים, אלא מניחים
את ירושלים ומודדים לעיר אחרת שיש בה בית דין, כמו ששינוי
לעיל.

באור משנה ג

משנתנו אינה עוסקת בענין המדידה מן החלל אל העיר הקרובה, שכן בענין זה
דנה המשנה הבאה, אלא עוסקת היא בקבורת החלל משום מת מצוה, שדינו לקברו
במקום שנמצא: זה אחד מעשרה תנאים שהתנה יהושע בשעת חילוק הארץ, שמת
מצוה קנה מקומו (כבא קמא פא, א); וכבר בארנו, שמת מצוה היינו שאין לו מי
שיתפלל בקבורתו.

נמצא ראשו – של החלל – במקום אחד וגופו במקום
אחר – היכן קנה מקומו להיקבר שם? מוליכין הראש אצל הגוף
– כלומר קוברים את הראש יחד עם הגוף במקום שנמצא הגוף;
דברי רבי אליעזר – בגמרא מבואר, שלדעת רבי אליעזר הגוף נפל
במקום הרצח, והראש טולטל למקום אחר, הלכך מוליכים הראש אצל
הגוף, שבמקום שנמצא הגוף שם נרצח, ושם קנה מקומו. רבי עקיבא

אֵיתָן – כֶּשֶׁר. וְעוֹרְפִין אוֹתָהּ בְּקוֹפִין מֵאֲחוּרֶיהָ. וּמְקוּמָהּ אֶסוּר מִלְּזוּרְעַ וּמִלְעֵבֹד; וּמִתֵּר לְסָרוֹק שֶׁם פֶּשֶׁתָן וּלְנֶקֶר שֶׁם אֲבָנִים.

ו זְקָנִי אוֹתָהּ הָעִיר רוֹחֲצִין אֶת יְדֵיהֶן בְּמִים בְּמִקוֹם עֲרִיפְתָּהּ שֶׁל עֵגְלָה וְאוֹמְרִים: "יִדְּיָנוּ לֹא שִׁפְכָה אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ" (שם שם, ז). וְכִי עַל דַּעְתָּנוּ עֲלִתָהּ, שֶׁזְּקָנִי בֵּית דִּין שׁוֹפְכֵי דָמִים הֵן? אֲלֵא שְׁלֹא בָּא לְיִדְּיָנוּ וּפִטְרָנוּהוּ בְּלֹא מִזוֹן, וְלֹא רִאיוֹנוּהוּ וְהִנְחִינוּהוּ בְּלֹא לִוְיָהּ. וְהַכְהִנִּים אוֹמְרִים: "כִּפָּר לְעֵמֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ ה' וְאֶל־תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עֵמֶךְ יִשְׂרָאֵל" (דברים כא, ח). לֹא הָיוּ צָרִיכִים לִזְמַר: "וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם" (שם), אֲלֵא רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מִבְּשֻׁרְתָּן: אִימָתִי שִׁתְּעִשׂוּ בָכָה, הַדָּם מִתְּכַפֵּר לָהֶם.

ז נִמְצָא הַהוֹרֵג עַד שֶׁלֹּא נִעְרְפָה הָעֵגְלָה – תִּצָּא וְתִרְעָה בַּעֲדָרָה; מִשְׁנַעֲרָפָה הָעֵגְלָה – תִּקָּבֵר בְּמִקוּמָהּ, שֶׁעַל סֶפֶק בָּאת מִתְחַלְתָּהּ, בְּפָרָה סִפְקָהּ וְהִלְכָהּ לָהּ. נִעְרְפָה הָעֵגְלָה וְאַחֵר כִּד נִמְצָא הַהוֹרֵג – הָרִי זֶה יִהְיֶה.

פירוש ברטנורא

בְּקוֹפִין. סָכֵן גָּדוֹל: מֵאֲחוּרֶיהָ. מִמּוֹל עֲרֵפָה: מִקוּמָהּ אֶסוּר. לְעוֹלָם: וּמוֹתֵר לְסָרוֹק שֶׁם פֶּשֶׁתָן. עֲבוּדָה שְׁאִינָה בְּנוּפָה שֶׁל קֶרֶקֶע, דְּכָתִיב (דברים כ"א) אִשָּׁר לֹא יַעֲבֹד וְלֹא יִזְרַע, מִה זִרְעָה מִיּוֹחֶדֶת שְׁהִיא בְּנוּפִי שֶׁל קֶרֶקֶע אִף כָּל עֲבוּדָה שְׁהִיא בְּנוּפִי שֶׁל קֶרֶקֶע: לְנֶקֶר שֶׁם אֲבָנִים. לִסְתֵּת שֶׁם אֲבָנִים: **ו** לֹא בָּא לְיִדְּיָנוּ וּפִטְרָנוּהוּ. בְּלֹא מִזוֹנָתָהּ: וְלֹא רִאיוֹנוּהוּ וְהִנְחִינוּהוּ. בְּלֹא לִוְיָהּ: **ז** תִּצָּא וְתִרְעָה בַּעֲדָרָה. כִּשְׁאֵר הַחֹלִין: כִּפָּרָה סִפְקָהּ. הִיא עֲשֵׂתָה אֶת שְׁלֹחַ: וְאַחֵר כִּד נִמְצָא הַהוֹרֵג הָרִי זֶה יִהְיֶה. דְּכָתִיב בְּסוֹף פֶּרֶשֶׁת עֵגְלָה עֲרֹפֶתָה (דברים כ"א) וְאַתָּה תִּבְעֵר הָרֶם הַנָּקִי מִקֶּרֶבךָ:

משניות מבוארות – קהתי

הֵן – עַד שֶׁצָּרִיכִים הֵם לְהִתְנַצֵּל וְלִזְמַר "יִדְּיָנוּ לֹא שִׁפְכּוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה"? אֲלֵא – כּוֹנְנָתָם הִיא: שֶׁלֹּא בָּא לְיִדְּיָנוּ – הָאֵדָם הַזֶּה שֶׁנִּרְצָח, וּפִטְרָנוּהוּ בְּלֹא מִזוֹן, וְלֹא רִאיוֹנוּהוּ וְהִנְחִינוּהוּ בְּלֹא לִוְיָהּ – כְּלוּמַר שֶׁלֹּא גִרְמָנוּ עַל יְדֵי אִיזוֹן סִיבָה שְׁהִיא לְשִׁפְכַת דָּמוֹ, לֹא עַל יְדֵי זֶה שֶׁלֹּא דִּאֲגָנוּ לְמִזְנוּתוֹ, וְלֹא הָיָה בּוֹ כּוֹחַ לְעַמּוּד בְּפָנֵי רוּצָחוֹ; וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים: וּפִטְרָנוּהוּ בְּלֹא מִזוֹן, וְהוֹצֵר לְלִסְטָם אֶת הַבְּרִיּוֹת, וְעַל כֵּךְ נִהְיָ (וְש"י); וְלֹא עַל יְדֵי זֶה שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ לִלְכַּת יַחֲדֵי בְּדֶרֶךְ בְּלֹא חֲבוּרָה שְׁתִּלּוּוּהוּ, כִּי לֹא בָּא לְיִדְּיָנוּ וְלֹא רִאיוֹנוּהוּ. וְהַכְהִנִּים – שֶׁנִּמְצָא עֲלֵיהֶם בְּפֶרֶשֶׁתָהּ (שם שם, ח): "וְנִגְשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי, אוֹמְרִים – אַחֲרֵי דְבָרֵיהֶם שֶׁל זְקָנֵי הָעִיר: "כִּפָּר לְעֵמֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ ה' וְאֶל־תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עֵמֶךְ יִשְׂרָאֵל" – כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא בְּהַמְשָׁךְ הַפֶּרֶשָׁה. וְהַכְּתוּב מְסִיִּים עוֹד: "וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם", וְעַל כֵּךְ מִבִּאֲרַת הַמִּשְׁנָה: לֹא הָיוּ צָרִיכִים הַכֹּהֲנִים לִזְמַר: "וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם" – כְּלוּמַר מֵלִים אֵלּוּ אֵינָם מְדַבְּרֵי הַכֹּהֲנִים, אֲלֵא – דְּבַר הַתּוֹרָה הוּא, שֶׁכֵּן רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מִבְּשֻׁרְתָּן – מִבְּשֻׁרְתָּהּ אֶת יִשְׂרָאֵל: אִימָתִי שִׁתְּעִשׂוּ בָכָה, הַדָּם מִתְּכַפֵּר לָהֶם – וְיֵשׁ גּוֹרָסִים: הַדָּם מִתְּכַפֵּר לָהֶם.

באור משנה ז

הִלְכָה הִיא, שֶׁעֵגְלָה עֲרֹפָה אֶסוּרָה בְּהִנָּה וְנִקְבֵּרָת בְּמִקוֹם עֲרִיפְתָּהּ. מִשְׁנֵתָהּ בָּאָה לְלַמֵּד, מִה דִּין הָעֵגְלָה אִם קוֹדֵם שֶׁנִּעְרְפָה, אוֹ אַחֲרָיִם שֶׁנִּעְרְפָה, נִמְצָא הַרוּצָח, כִּן בָּאָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ דִּינוֹ שֶׁל הַרוּצָח, שֶׁמִּצְוָהוּ לְאַחֵר עֲרִיפְתָּהּ הָעֵגְלָה. **נִמְצָא הַהוֹרֵג עַד שֶׁלֹּא נִעְרְפָה הָעֵגְלָה** – אִם נִמְצָא הַרוּצָח קוֹדֵם שֶׁנִּעְרְפָה הָעֵגְלָה, אִף עַל פִּי שֶׁכָּבֵר הוֹרִידוּהָ אֶל הַנֶּחֱל, תִּצָּא – הָעֵגְלָה, וְתִרְעָה בַּעֲדָרָה – כִּשְׁאֵר בְּהֵמָה חֹלִין, שֶׁלִּדְעַת הַתָּנָא שֶׁל מִשְׁנֵתָה אֵין עֵגְלָה עֲרֹפָה נִאֲסֶרֶת מִחַיִּים, וְאֵין יִרְדָּתָהּ לְנֶחֱל אֵיתָן אוֹסֶרֶתָהּ אֵלֹא עֲרִיפְתָּהּ (וְש"י), אֲבָל הַרְמַב"ם פּוֹסֵק, שֶׁמִּשְׁתַּדֵּר לְנֶחֱל אֵיתָן תִּיאֲסֹר בְּהִנָּה, וְכּוֹתֵב בַּעַל "כֶּסֶף מִשְׁנָה", שֶׁאִף עַל פִּי כֵן תִּצָּא וְתִרְעָה בַּעֲדָרָה, מִשּׁוּם שֶׁעַל דַּעַת שִׁימְצָא הַהוֹרֵג לֹא הִקְדִּישׁוּהָ, שֶׁהִרִי דְּבַר מִצְוֵי הוּא שִׁימְצָא הַהוֹרֵג (הַל' רוּצָח וְשִׁמִּירָת נֶפֶשׁ י, ז). מִשְׁנַעֲרָפָה הָעֵגְלָה – אִם נִמְצָא הַרוּצָח לְאַחֵר שֶׁנִּעְרְפָה הָעֵגְלָה, תִּקָּבֵר – הָעֵגְלָה, בְּמִקוּמָהּ – בְּמִקוֹם עֲרִיפְתָּהּ, לְפִי שְׁהִיא אֶסוּרָה בְּהִנָּה, שֶׁעַל סֶפֶק בָּאת מִתְחַלְתָּהּ – בְּשַׁעֲה שֶׁעָרַפּוּ אוֹתָהּ, בְּלֹא נֹדַע עֲדִיין מִי הִכָּה אֶת הַחֹלִל, כִּפָּרָה סִפְקָהּ וְהִלְכָה לָהּ – הָעֵגְלָה עֲשֵׂתָה אֶת שְׁלֹחַ, שֶׁאִם לֹא נִמְצָא הַרוּצָח נִתְכַּפֵּר הַסֶּפֶק (וְש"י), הִלְכָךְ אִף אִם נִמְצָא אַחֵר כִּד הַרוּצָח, לֹא יִצָּא מֵאִיסוּרָה בְּהִנָּה, וְתִקָּבֵר בְּמִקוּמָהּ. וּמִכָּל מִקוֹם אֵין עֲרִיפְתָּהּ הָעֵגְלָה מִכְּפֶרֶת עַל הַרוּצָח, שֶׁאִם נִעְרְפָה הָעֵגְלָה וְאַחֵר כִּד נִמְצָא הַהוֹרֵג – אִף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא הַרוּצָח לְאַחֵר עֲרִיפְתָּהּ, הָרִי זֶה

(פֶּרָה א, א), שֶׁלֹּא נִעְשֵׂתָה בָּהּ שׁוֹם עֲבוּדָה, כְּגוֹן חֲרִישָׁה וְכַדּוּמָה, וְאִף לֹא מִשְׁכָּה בְּעוֹל, אִפְּלוֹ שֶׁלֹּא לְצוּרֵךְ עֲבוּדָה (גִּמְזָא), וְאֵין הָמוּם פּוֹסֵל בָּהּ – שֶׁכֵּן בְּפֶרָה אֲדוּמָה הָמוּם פּוֹסֵל, מִשּׁוּם שֶׁנִּמְצָא בָּהּ (בַּמְדַּבֵּר יט, ב): "אִשָּׁר אֵין בָּהּ מוֹם", אֲבָל בְּעֵגְלָה עֲרֹפָה אֵין הָמוּם פּוֹסֵל. בְּגִמְזָא מִבּוּאָר, שֶׁדִּרְשׁוּ מִמָּה שֶׁנִּמְצָא בְּפֶרָה אֲדוּמָה "אִשָּׁר אֵין בָּהּ מוֹם" – בָּהּ מוֹם פּוֹסֵל, וְאֵין מוֹם פּוֹסֵל בְּעֵגְלָה עֲרֹפָה. וּמִדְּרִיזִין אוֹתָהּ לְנֶחֱל אֵיתָן – כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא (דְּבָרִים כ"א, ז): "וְהוֹרִידוּ זְקָנֵי הָעִיר הַהִיא אֶת הָעֵגְלָה אֶל נֶחֱל אֵיתָן", וְאֵיתָן בְּמִשְׁמַעוֹ: קֶשֶׁה – יֵשׁ מִפְּרָשִׁים: נֶחֱל הַשּׁוֹטֵף בַּחֲזָקָה (רַמְב"ם, ז), וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים, שֶׁאֵין הַכּוֹנֵנָה לְנֶחֱל מִמֶּשׁ, אֲלֵא לְעֵמֶךְ שֶׁקֶרְעוּ קֶשֶׁה כִּסְלַע (וְש"י), בְּרַם, מִה שֶׁנִּמְצָא בְּתוֹרָה "אֵיתָן" אֵין זֶה בָּא לְעַכֵּב, אֲלֵא אִף עַל פִּי שֶׁאֵינוּ אֵיתָן כֶּשֶׁר – שֶׁלֹּא נִמְצָא "אֵיתָן" אֲלֵא לְמַצוֹה, הֵינִי שֶׁמִּצְוָה הִיא בְּנֶחֱל אֵיתָן, וְאִם אֵינוּ אֵיתָן, אִף הוּא כֶּשֶׁר. וְעוֹרְפִין אוֹתָהּ בְּקוֹפִין מֵאֲחוּרֶיהָ – וּבֵית הַדִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר עוֹרְפִים אֶת הָעֵגְלָה, כְּלוּמַר קוֹצֵצִים רֹאשָׁה בְּקוֹפִין מִמּוֹל עֲרֹפָה: קוֹפִין – כְּעֵין סָכֵן גָּדוֹל שֶׁקוֹצֵצִים בָּהּ בִּשְׂרָר וְעִצְמוֹת. וּמְקוּמָהּ אֶסוּר מִלְּזוּרְעַ וּמִלְעֵבֹד – מִקוֹם עֲרִיפְתָּהּ שֶׁל הָעֵגְלָה אֶסוּר לְעוֹלָם בּוֹרִיעָה וּבְכָל עֲבוּדָה שְׁהִיא בְּנוּפָה שֶׁל הַקֶּרֶקֶע, כְּגוֹן חֲפִירָה, חֲרִישָׁה, וְכִיּוּצָא בָּאָלוּ; וּמִתֵּר לְסָרוֹק שֶׁם פֶּשֶׁתָן – אֲבָל מוֹתֵר לְעֵבֹד שֶׁם בְּסִרְקָת סִיבִי פֶּשֶׁתָן, וּלְנֶקֶר שֶׁם אֲבָנִים – אוֹ לִסְתֵּת שֶׁם אֲבָנִים. בְּגִמְזָא מִבּוּאָר הַטֶּעַם, שֶׁנִּמְצָא בְּפֶרֶשֶׁת עֵגְלָה עֲרֹפָה: "וְהוֹרִידוּ זְקָנֵי הָעִיר אֶת הָעֵגְלָה אֶל נֶחֱל אֵיתָן, אִשָּׁר לֹא יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע, וְדוּרֹשִׁים: מִה זִרְעָה מִיּוֹחֶדֶת שְׁהִיא בְּנוּפָה שֶׁל קֶרֶקֶע, אִף כָּל שֶׁהִיא בְּנוּפָה שֶׁל קֶרֶקֶע, יִצְאוּ סִרְקָת פֶּשֶׁתָן וְנִיקּוֹר אֲבָנִים, שֶׁאֵינָם בְּנוּפָה שֶׁל קֶרֶקֶע.

י ו ט ש ו י

באור משנה ו

מִשְׁנֵתָהּ מִמְּשִׁיכָה בְּבֹאֵר פֶּרֶשֶׁת עֵגְלָה עֲרֹפָה, וְהִיא עוֹסֶקֶת בְּסוּיִם הַפֶּרֶשָׁה (פֶּסוּקִים ח, ח). לְאַחֵר עֲרִיפְתָּהּ הָעֵגְלָה. **זְקָנֵי אוֹתָהּ הָעִיר** – בֵּית הַדִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר; וְהַרְמַב"ם מוֹסִיף: "עַם כָּל זְקָנֶיהָ, אִפְּלוֹ הֵם מֵאֵה" (הַל' רוּצָח וְשִׁמִּירָת נֶפֶשׁ ט, ג), וְרוֹחֲצִין אֶת יְדֵיהֶן בְּמִים בְּמִקוֹם עֲרִיפְתָּהּ שֶׁל עֵגְלָה – שֶׁנִּמְצָא (דְּבָרִים כ"א, ז): "וְכָל זְקָנֵי הָעִיר הַהִיא הַקְּרוּבִים אֶל הַחֹלִל, יִרְחֲצוּ אֶת יְדֵיהֶם עַל הָעֵגְלָה הָעֲרֹפָה בְּנֶחֱל", וְדִרְשׁוּ חֲכָמִים: "עַל הָעֵגְלָה הָעֲרֹפָה" – עַל מִקוֹם עֲרִיפְתָּהּ שֶׁל הָעֵגְלָה, וְאוֹמְרִים – לְאַחֵר רַחֲצִית יְדֵיהֶם: "יִדְּיָנוּ לֹא שִׁפְכָה אֶת־הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ". וְשׁוֹאֵל הַמִּשְׁנָה: וְכִי עַל דַּעְתָּנוּ עֲלִתָהּ, שֶׁזְּקָנֵי בֵּית דִּין שׁוֹפְכֵי דָמִים

ח עד אחד אומר: ראיתי את ההורג, ועד אחד אומר: לא ראיתי; אשה אומרת: ראיתי, ואשה אומרת: לא ראיתי – היו עורפין. עד אחד אומר: ראיתי, ושנים אומרים: לא ראיתי – היו עורפין. שנים אומרים: ראינו, ואחד אומר להם: לא ראיתם – לא היו עורפין.

ט משרבו הרצחנין, בטלה עגלה ערופה, משבא אלעזר בן דינאי, ותחינה בן פרישה היה נקרא, חזרו לקרותו בן הרצחן. משרבו המנאפים, פסקו המים המרים, ורבן יוחנן בן זכאי הפסיקו, שנאמר (הושע ו, יד): "לא־אפקוד על־בנותיכם כי תזנינה ועל־פלוחיכם כי תנאפנה ביהם" וגו'. משמת יוסי בן יעזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים בטלו האשכולות, שנאמר (מכה ז, א): "אין־אשכול לאכול בפורה אותה נפשי".

פירוש ברטנורא

ח עד אחד אומר ראיתי ועד אחד אומר לא ראיתי. וכגון שבאו שניהם בבית אחת [אז] היו עורפים. אבל אם בא אחד תחלה ואמר ראיתי את ההורג, והמנוח כבי תרי, שהתורה האמינתו דכתיב (שם) לא נודע מי הכהו, הא נודע אפילו על פי עד אחד אין עורפין, אע"פ שבא עד אחד אח"כ והכחישו, אינו נאמן השני, שאין דבריו של אחד במקום שנים: עד אחד אומר ראיתי ושנים אומרים לא ראית היו עורפים. וכגון שהשנים והאחד פסולי עדות הן, דבפסולי עדות הלך אחר רוב דעות:

ט בטלה עגלה ערופה. לפי שמכירין היו בהם מי רגיל להרוג: בטלו האשכולות. איש שהכל בו. כלומר תורתם אמת מבלי דופי:

משניות מבוארות – קהתי

משרבו הרצחנין – מזמן שרבו הרצחנים, והיו מכירים בהם שאלו הם המועדים למעשי רצח, בטלה עגלה ערופה – שהחלל שנמצא אינו עוד בכלל ספק, ואין מתקיים בו "לא נודע מי הכהו". ומאומתי רבו הרצחנים? משבא אלעזר בן דינאי – שהיה רוצח מפורסם בימיהם (עיי' גמרא בכתובות כז, א); ותחינה בן פרישה היה נקרא – בתחילה, שהיה משנה שמו כדי שלא ידעו בו (חידושי אגדות מהרש"א), וכשהרבה ברציחות, חזרו לקרותו בן הרצחן – יש סוברים, שהיה זה בתחילה מראשי הקנאים שנלחמו נגד הרומאים בתקופה שלפני חורבן בית שני, ואחר כך נהפך להיות שודד ורוצח, ומכאן כינוי שמו (עיי' ר"ח אלבק, בהשלמות לפירוש). משרבו המנאפים – בימי בית שני, פסקו המים המרים – שהואיל והיו פרוצים בזימה, לא היו המים בודקים את נשותיהם, שנאמר בסוף פרשת סוטה (במדבר ח, לא): "ונקה האיש מעוון, והאשה ההיא תשא את עוונה", ודרשו מכאן: בזמן שהאיש מנוקה מעוון, המים בודקים את אשתו; אין האיש מנוקה מעוון, אין המים בודקים את אשתו; ורבן יוחנן בן זכאי הפסיקו – שנאמר: "לא־אפקוד על־בנותיכם המרים, מהטעם האמור לעיל, שנאמר: "לא־אפקוד על־בנותיכם כי תזנינה ועל־פלוחיכם כי תנאפנה ביהם" וגו' – פסוק זה רומז למה שאמרנו לעיל, שהמים אינם בודקים את הנשים אם בעליהם אינם מנוקים מעוון זימה. בגמרא מבואר, שפסוק זה מוסיף להשמיענו, שגם אם בניו ובנותיו פרוצים בזימה, ואפילו בעוון של פנויה, שוב אין המים בודקים את אשתו. "אמר רבי אלעזר: אמר להם הנביא לישראל: אם אתם מקפידים על עצמכם, מים בודקים נשותיכם, ואם לאו, אין המים בודקים נשותיכם" (סוטה מז, ב). משמת יוסי בן יעזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים – הוזג הראשון מן הוזגות שעמדו בראש הסנהדרין (אבות א, ד), בטלו האשכולות – אנשים שהם כליל השלמות בתורה ובמידות; בגמרא מפרשים: אשכולות – איש שהכל בו (כלומר שתורתם אמת מבלי דופי ושכחה ומחלוקת – רש"י; ברטנורא); והרמב"ם כותב: "כינוי על אדם הכולל המידות והמעלות והחכמות לפי מיניהם", שנאמר: "אין־אשכול לאכול בפורה אותה נפשי" – וכוונת הכתוב: אין חסיד וישר, כמו שנאמר בכתוב שלאחריו: "אבד חסיד מן הארץ וישר באדם אין"; וכן תרגומו של הכתוב: "אין אשכול לאכול" – לית גבר דביה עוברין טבין (אין אדם בעל מעשים טובים), ומכאן שאדם המושלם בתורה ובמעשים טובים נמשל לאשכול; וכן רומז הכתוב שהאשכולות עתידים להיבטל (עיי' יתוספות יוס טוב"י להלן משנה יב דיבור המתחיל "שנאמר").

י"הג – על פי בית דין, שנאמר (בסוף פרשת עגלה ערופה): "ואתה תבער הדם הנקי מקרבך". ובברייתא בגמרא שנו: מניין שאם נערפה העגלה ואחר כך נמצא ההורג, שאין פוטרת אותו? תלמוד לומר (במדבר לה, לג): "ולאריך לא יכופר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שופכו".

שבת קודש

באור משנה ח

כתוב בפרשת עגלה ערופה (דברים כא, א): "כי ימצא חלל... לא נודע מי הכהו", ומכאן שאין מביאים עגלה ערופה אלא כשלא נודע מי הכהו; אבל אם נודע מי הכהו, ואפילו ראה אותו עד אחד, אפילו אשה ואפילו עבד, לא היו עורפים. משנתנו דנה בעדים המכחישים זה את זה, וכולה כמו ששנינו בערי טומאה של הסוטה (לעיל ג, ד).

עד אחד אומר: ראיתי את ההורג – בשעה שהרג את האדם הזה, ועד אחד אומר: לא ראיתי – כלומר שהוא מכחיש את הראשון, כגון שאומר לו: באותה שעה היינו יחד ולא ראית שהרג אותו; וכן אם אשה אומרת: ראיתי – את ההורג, ואשה – אחרת, אומרת – לראשונה: לא ראיתי – באותה שעה שאת מעידה, ק"ו עורפין – לפי שעדותם בטלה, ושוב קיים הספק ש"לא נודע מי הכהו". בגמרא מבואר, שדין זה אינו אלא כשבאו העדים בבית אחת, לפי שאין הראשון נאמן יותר מחבירו; אבל אם באו בזה אחר זה, הרי הראשון שאמר "ראיתי את ההורג" נאמן כשניים, שכל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הרי הוא כשניים, ואין השני הבא אחריו נאמן להכחישו, שאין אחד במקום שניים. עד אחד אומר: ראיתי – את ההורג, ושנים אומרים: לא ראיתי – כמו שבארנו למעלה, היו עורפין – לפי שבטלה עדותו של האחד מפני עדותם של השניים, ואפילו באו בזה אחר זה. שנים אומרים: ראינו – את ההורג, ואחד אומר להם: לא ראיתם – באותה שעה שאתם מעידים, לא היו עורפין – לפי שאין האחד יכול להכחיש את השניים. בגמרא מבואר, שהשניים והאחד, בשתי ההלכות האחרונות, פסולי עדות הם, כגון נשים, עבדים וכיוצא בהם, שכן הלכה היא, שבפסולי עדות הולכים תמיד אחר רוב דעות; אבל אם היה עד אחד כשר ושניים פסולים, הרי זה כדין עד אחד ועד אחד.

באור משנה ט

החל במשנתנו ועד סוף המסכת שניים דברים שונים שחכמים ביטלו במשך הזמן. משנתנו פותחת בעגלה ערופה, שבטלה לאחר שרבו רוצחים בישראל. והטעם הוא, שלמדו חכמים ממה שנאמר בפרשת עגלה ערופה "לא נודע מי הכהו", שאם נודע מי הכהו, ואפילו אחד בסוף העולם הכיר בו, לא היו עורפים.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

מי מודיעני — על זאת לתת לי דמים. שם יזכחו וזכחי צדק — כאשר אסור גזל בעולה — כך לא יגזלו ממך כלום. שאם יטול שוה פרוטה בלא דמים — תתקלקל הצביעה והחול, ולא יועיל כלום. **זבת חלב ודבש** — העזים אוכלין תאנים, והדבש נוטף מהן, והחלב זב מן העזים, ונעשים כמין נחל. **ששה עשר מיל** — ארבע פרסאות. **לדידי חזי לי זבת חלב ודבש דכל ארץ ישראל** — בכל מקום שהוא שם, ואם באת לצרפו יחד — הוי כמבי כובי עד אקרא דתולבקני, שם מקום. **אקרא** = מקום מעבר הנהר, ובלעז **פורט"ו. **עדיפי ליה** — חביבי ליה. **יתר תקועה** — לרעה. **אחידת מנדל שיר** = כבושת מגדל שיר. **והסידותי דמיו מפיו וגו'** — גבי צור כתיב, שהוא ראש לאדום. **גלייא כמייא** — ראשי עבודה זרה הם לאדום. **כיבוס** — היא ירושלים. והיה אדום לאלופי יהודה — ועקרון תהיה בית תלמוד בירושלים. **לשם** — עיר שכיבשו בני דן. **זו פמייס** — שמשם ירדן יוצא. כדאמר מר: ירדן יוצא ממערת פמייס (בכורות נה, א). **מטרופולין** — לשון יון: אימא של מלכות, מטרא = אם, פולין = לשון שררה. כדאמר מר: עד שבאו דיופלי מהעיר — שני שרים (תענית יח, ב).

שהוא מראשי עבודה זרה של אדום והוי זורקים שם דמי זבחים. **ו'שקציו מבין שניו'**, זה בית גלילא שלחן, שאף הוא היה ראש עבודה זרה של אדום. **ו'ונשאר גם הוא לאלהינו'**, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות של ישראל שבאדום. **ו'היה כאלף ביהודה'** [כבית לימוד של יהודה], **ו'עקרון תהיה כיבוס'** - כירושלים, אלו תראטריות וקרקסיות [בתי ועד שלהם] שבאדום, שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים כבירושלים.

דף ו ע"א: **אמר** זבולון לפניו - לפני הקב"ה, **רבנו של עולם מי מודיעני** על זאת, כלומר שמא יטלו ממני בלי לשלם. **אמר לו** הקב"ה, **שם יזכחו וזכחי צדק**, כלומר, כשם שגזל אסור בקרבן עולה כך לא יגזלו ממך כלום, שאם יטלו בלא דמים, תתקלקל צביעת התכלת ולא יועיל לו, וסימן זה יהא לך שאין לוקחים ממך בלא רשות, **שכל הנוטל ממך בלא דמים אינו מועיל בפרקמטיא שלו כלום**.

הגמרא מסיימת את הקושיא על זעירא: **ואי סלקא דעתך שקטרונו זו ציפורי, אמאי מתרעם זבולון על מדותיו, והא הוויא ציפורי בחלקו, והיא מילתא דעדיפא טובא**.

וכי תימא שלא היה לו די בציפורי, **ללית בה זבת חלב ודבש**, ולאחרים היה 'זבת חלב ודבש'. **והאמר ריש לקיש, לדידי חזי לי** [ראיתי] **זבת חלב ודבש דציפורי, והוויא ששה עשר מיל** [ארבע פרסאות] **על ששה עשר מיל, שהם שש עשרה פרסאות מרובעות**.

וכי תימא שאף שהיה בציפורי 'זבת חלב ודבש', מכל מקום התרעם משום **דלא נפישא ידידיה בראחיה** - שה'זבת חלב ודבש' שהיה בחלקו לא היה רב כשל אחיו. **והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, לדידי חזי לי זבת חלב ודבש דכל ארעא דישראל** - ראיתי את כל המקומות בארץ ישראל שיש בהם 'זבת חלב ודבש', ואם נקבצם למקום אחד, **הוויא** [שטחו יהיה] **כפי המרחק מפי כובי עד אקרא דתולבקני** [שמות של מקומות], והיינו **עשרין ותרתי** [עשרים ושתיים] **פרסי אורכא** [אורך], **ופותיא** [ורוחב] **שיתא** [שש] **פרסי, שהם מאה שלושים ושתיים פרסאות מרובעות, ואם כן לא קיבל זבולון פחות מאחיו**.

מתרצת הגמרא: אכן קטרונו זו ציפורי, **ואפילו הכי** - אף שיש בה 'זבת חלב ודבש' **שדות וכרמים עדיפא ליה** - היו חביבים לזבולון שדות וכרמים יותר מחלב ודבש, ולפיכך התרעם. **ודיקא נמי** מלשון הפסוק ששדות וכרמים עדיפים לו, **דכתיב ונפתלי על מרומי שדה, שמע מינה** שהיתה טענתו שאין לו שדות וכרמים כמו לנפתלי היושב במרומי שדה.

הגמרא מביאה עוד מימרא על שמות מקומות: **אמר רבי אבהו, מה שנאמר (צפניה ב ד) ו'עקרון תעקרה', זו קסרי בת אדום, שהיא יושבת בין החולות, והיא היתה יתר תקועה לישראל בימי יוונים, שלא אזו מלעשות רעה לישראל. וכשנבחרה מלכות בית חשמונאי ונצחום, היו קורין אותה בשם 'אחידת' [כבושת] מנדל שיר'.**

אמר רבי יוסי בר חנינא, מאי דכתיב בנבואת זכריה (ט ז) על צור שהיא ראש לאדום ו'הסידותי דמיו מפיו, ושקציו מבין שניו, ונשאר גם הוא לאלהינו והיה כאלף ביהודה ועקרון כיבוס'. **ו'הסידותי דמיו מפיו'** זה בית גלילא שלחן, שהוא ראש עבודה זרה של אדום. **ו'ונשאר גם הוא לאלהינו'**, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות של ישראל שבאדום. **ו'היה כאלף ביהודה'** [כבית לימוד של יהודה], **ו'עקרון תהיה כיבוס'** - כירושלים, אלו תראטריות וקרקסיות [בתי ועד שלהם] שבאדום, שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים כבירושלים.

ריש לקיש שהכשיר קומץ מנחת חוטא ששמנו.
מתרצת הגמרא: מה ששנה התנא 'חרב שנתערב בבלול', פירוש
קמפורש לה – הוא פירוש על מה ששנה 'מנחת פרים ואילים
שנתערבה במנחת כבשים', ובא התנא להשימיענו שמנחת פרים
ואילים שנתערבה במנחת כבשים, נקראת תערובת 'חרב בבלול'
וכמו שנתבאר למעלה.
הגמרא דנה בקומץ שמקצת משמנו נסחט על גבי עצים, האם הוא
כשר להקטרה: בעי רבא, קומץ של מנחת נדבה שמיצה – שסחט
את שמנו על גבי עצים של מזבח, ואחר כך הניח את הקומץ עצמו
על גבי אותו השמן, מהו, האם קומץ זה דינו כקומץ חסר ופסול,
או לא. האם אומרים חיבורי עולין – מה שחזר וחיבר את שני
הדברים העולים על המזבח זה לזה, בעולין דמו – נחשב על ידי זה
כאילו השמן שב ונבלע בקומץ וכשר, או שמא לאו בעולין דמו –
אין זה נחשב כאילו מובלע בו השמן, ונמצא שחסר שמנו של
קומץ ופסול.
שואלת הגמרא: אמר ליה רבנא לרב אשי, לאו היינו – וכי ספיקו
של רבא, אינו במחלוקת דרבי יוחנן וריש לקיש, שנחלקו לענין
דין המעלה קדשים בחוץ. דאיתמר הפעלה בחוץ אמר מקרבן עולה
שאין בו כזית בשר ועצם המחובר לו משלימו לכזית, רבי יוחנן אמר
חייב משום איסור העלאה בחוץ, ריש לקיש אמר פטור כדון
המעלה בחוץ פחות מכזית. מבארת הגמרא את המחלוקת: רבי
יוחנן אמר חייב, לפי שסובר שחיבורי עולין – העצם המחובר לבשר
הראוי להקטרה, בעולין דמו – דינו כבשר הראוי להקטרה, ולכן
הוא מצטרף ומשלים לכזית, וריש לקיש אמר פטור, לפי שסובר
שחיבורי עולין לאו בעולין דמו, ולפיכך אין העצם מצטרף ומשלים
לכזית. ולכאורה ספיקו של רבא בקומץ שמיצה שמנו על גבי
עצים, תלוי במחלוקת זו אם 'חיבורי עולין בעולין דמו', או לא.
מיישבת הגמרא ואומרת: ספיקת רבא תיבעי – יש להסתפק הן
לרבי יוחנן, ותיבעי גם לריש לקיש, לפי שאין ספיקת רבא דומה
למחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש. מפרשת הגמרא מדוע: תיבעי
לרבי יוחנן, לפי שדע פאן לא קא אמר רבי יוחנן התם – לגבי
המעלה בחוץ. אלא בעצם המחובר לבשר, דמיא דבשר הוא –
שהעצם הוא מאותו המין של הבשר, ולפיכך הוא מצטרף עם
הבשר, אבל האי – השמן, דלאו מיא דקומץ הוא, לא – בזה אולי
אין אומרים חיבורי עולין בעולין דמו, והשמן אינו מצטרף עם
הקומץ. או דלמא – או שמא יש לומר סברא הפוכה, שאפילו
(ל) ריש לקיש לא קא אמר שחיבורי עולין לאו בעולין דמו, אלא
בעצם המחובר לבשר, משום דבר מיפרש הוא – שאינו בלוע
בבשר, ואי פריש – ואם פירש העצם לבדו מעל המערכה, לאו
מצינו לה אהורי – אין מצוה להחזירו על גבי המערכה, אבל השמן
של המנחה, דלאו בר מיפרש הוא משום שבלוע הוא בקומץ, לא –
שלא בזה לא אמר ריש לקיש שחיבורי עולין לאו בעולין דמו,
וגם לדעתו נאמר שחיבורי עולין בעולין דמו, וכשר, או דלמא, לא
שנא – או שמא אין הבלד בין דין עצם המחובר לבשר לדין שמן
שנבלע בעצים, ובשניהם לרבי יוחנן אומרים שחיבורי עולין
בעולין, ולריש לקיש חיבורי עולין לאו בעולין. ומסיקה הגמרא:
תיקו – תעמוד שאלה זו של רבא בספק ולא נפשטה.

משנה

משנתינו דנה באופנים שונים של מנחות שנתערבו: שתי מנחות
שלא נקמצו, ונתערבו זו בזו, אם יכול לקמץ מזו בפני עצמה ומזו
בפני עצמה, כגון שמנחה אחת נפלה בצד אחד של הכלי, ומנחה
שניה נפלה בצדו השני, ובאמצע נתחברו יחדיו, ונשאר מכל מנחה
כדי קומץ שלא נתערב, בשירות, וקומץ מן המקצת של כל מנחה
שלא נתערב. ואם לאו – ואם אינו יכול לקמץ מכל מנחה בפני
עצמה, לפי שנתערבו לגמרי, שתייהן פסולות, משום שאינו יכול
לקמץ מן התערובת.
קומץ מן מנחה אחת שנתערב במנחה אחרת שלא נקמצה, לא
נקמיר את כל התערובת. ואם הקמיר את כל התערובת, זו המנחה

מתרצת הגמרא: אמר רבא, קמיר רבי יהודה, שכל תערובת שהוא
מין במינו ודבר אחר – שדבר אחד נתערב בשני דברים, אחד מהם
הוא מינו והשני הוא ממין אחר, יש לדון כך, סלק את מינו במי
שאינו, כלומר, חלק התערובת שהוא 'מינו' של הדבר שנתערב,
יחשב כאילו אינו בתוך התערובת כלל, וממילא שאינו מינו – חלק
מהתערובת שהוא מן המין השונה, רבא עולין – על הדבר
שנתערב ויפסלו כדון כל תערובת של מין בשאינו מינו. ולפיכך
במשנתינו שהשמן של המנחה נתערב בשמן וסולת של הקומץ,
השמן של הקומץ שהוא 'מינו' של שמן המנחה נחשב כאילו אינו,
והסולת שבקומץ מבטל את השמן של המנחה שנבלע בה, ונמצא
שנתרבה השמן של המנחה ששייר לקומץ זה, ונפסלה המנחה.
אדם שעבר על אחת מן העבירות האמורות בפרשת 'קרבן עולה
ויורד' (ויקרא ה א-ד), והוא 'דל שבדלים', מביא 'מנחת חוטא'.
במנחה זו אסור לשים שמן, ואם נתן שמן נפסלה.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים האם איסור זה שייך אף בקומץ
המנחה: איתמר, קומץ דמנחת חוטא ששמן – שנתן עליו שמן, רבי
יוחנן אמר פסול, לפי שאיסור נתינת השמן על מנחת חוטא, חל
גם על הקומץ. וריש לקיש אמר, הוא עצמו משכשכו בשירי הלוג,
כלומר, קיום המצוה לכבדו היא שישפשופו בשירי השמן
שנשאר מן הלוג שהובא עבור מנחה אחרת, ויפסלו על המזבח,
ואם כן כל שכן שאם שמנו שאינו נפסל.
מקשה הגמרא על דברי ריש לקיש: והקתבי בפרשת מנחת חוטא
(ויקרא ה א) 'לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה'. מתרצת
הגמרא: לא – פסוק זה, בא ללמדנו רק שלא יקבע לה שמן –
שלא ישים עליה שמן בדרך קבע קודם שנקמצה, כהכרתיה –
כלומר, כמו בשאר המנחות. אבל לאחר שנקמצה אם שם קצת
שמן על הקומץ, אינו נפסל בכך.
הגמרא מוסיפה להקשות על ריש לקיש: איתביה – הקשה רבי
יוחנן לריש לקיש, שנינו בברייתא חרב שנתערב בבלול – מנחה
יבשה שנתערבה במנחה בלולה בשמן, וקריב את שניהם על
המזבח. ואף שהמנחה היבשה בולעת מן השמן של המנחה
הבלולה. לפי ש'עולין' אין מבטלים זה את זה, ולפיכך השמן
שנתערב במנחה החרבה, אינו בטל. רבי יהודה אמר לא יקריב,
לפי שסובר ש'עולין' מבטלים זה את זה, והשמן שנבלע לתוך
המנחה החריבה מתבטל אליה, ונמצא שיש בה שמן שלא כדניה.
וקשה, מאי לאו כוונת הברייתא 'חרב שנתערב בבלול' לקומץ
דמנחת חוטא דאיערב בקומץ דמנחת נדבה. והטעם פסול רבי
יהודה, הוא לפי שהקומץ החרב של מנחת חוטא בלע משמן
הקומץ של המנחת נדבה. ואם כן מבואר שרבי יהודה פוסל קומץ
של מנחת חוטא שנפל לתוכו שמן וכדברי רבי יוחנן. וגם מדברי
חכמים קשה על ריש לקיש, לפי שמה שהכשירו החכמים את
התערובת, הוא רק לפי שסוברים ש'עולין' אין מבטלים זה את זה,
אבל אם נתן בקומץ של מנחת חוטא שמן שלא שייך למנחה
אחרת, גם חכמים מודים שפסול.
מתרצת הגמרא: לא, מה ששנינו 'חרב שנתערב בבלול', אין
פירושו קומץ של מנחת חוטא שנתערב במנחת נדבה, אלא מנחת
נסכים של פרים ואילים שנתערבה במנחת נסכים של כבשים,
שמנחות הנסכים של פרים ואילים נקראות 'חרב' לגבי מנחת
הנסכים של כבשים הנקראת 'בלול', מפני ששיעור השמן הניתן
במנחות הפר והאיל הוא שני לוגין עבור כל עשרון סולת. ואילו
במנחת נסכים של כבש, נותנים שלשה לוגין שמן לעשרון סולת.
ולפיכך פוסל רבי יהודה את תערובתן, משום שנמצא שמנחת
הפרים והאילים שבליטתה עבה נעשית רכה, ומנחת הכבשים
שבליטתה רכה נעשית עבה. אבל אם נתערב קומץ של מנחת
חוטא במנחת נדבה, גם לדעת רבי יהודה יקריב.
מקשה הגמרא: והא בקריא קתני לה, מנחת פרים ואילים במנחת
כבשים, וחרב שנתערב בבלול יקריב, רבי יהודה אמר לא יקריב,
והואיל והתנא נקט במפורש דין מנחת פרים ואילים שנתערבה
במנחת כבשים, אם כן מה שנקט 'חרב שנתערב בבלול', בהכרח
הכוונה לקומץ מנחת חוטא שנתערב במנחת נדבה, ושוב קשה על

מנחות. פרק שלישי – הקומץ רבה דף כג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצט רש"י

מין במינו – שמן ושמן. ודבר אחר – סולת. סלק את מינו – שמן דקמן משום נרבה – כמי שאינו, ונמצא סולתו של קומץ רבה על שמן הנבלע בו, ומבטלה. ששמו – שנתן עליו שמן לאחר שקמצו. הוא עצמו – כלומר, תחילת מצוה שישפשפו לקומץ בשירי מנחת אחר מן הלוגין, וכל שכן דאם שמנו כשר. שלא יקבע לה שמן – בעוד שלא נקמצה, אבל לאחר קמיצה אם שמנה קצת –

כשר. יקריב – דרבנן לטעמיהו, דעולין אין מבטלין זה את זה. רבי יהודה אוסר לא יקריב – ואפילו רבנן לא אמרי יקריב אלא משום דעולין אין מבטלין זה את זה, והיכא דאיתיה – אמנחת נרבה שריין ליה. אבל אם נפל שמן בקומץ דחוטא – אפילו לרבנן לא יקריב מנחת נסכים – לא פריש ואילים – דריבה לגבי מנחת נסכים כבש, דכבש הו' שלשה לוגין לעשרין, דכתיב בפרשת "שלח לך": "סלת עשרון בלול ברביעית ההין שמן", והין שנים עשר לוגין, ושל פרים ואילים שני לוגין לעשרין, דכתיב בפר: "בלול בשמן חצי ההין", דהיינו ששה לוגין ושלשה עשרונים סלת. ובאילים: "סלת שתי עשרונים בלול בשמן שלישית ההין", והיכא דנתערבה מנחת פרים במנחת כבשים – ההם דאי לא יקריב, משום דנמצאת העבה רכה. אבל קומץ דמנחת חוטא דאיערב בקומץ דמנחת נרבה – יקריב. פירוש קמפרש – והכי קאמר: מנחת פרים בשל כבשים, דהיינו חרב שנתערב בבלול, דבלועין זה מזה – אפילו הכי לרבנן יקריב, דאין עולין מבטלין זה את זה. רבי יהודה אוסר לא יקריב – דשאניו מינו רבה עליו ומבטלו. על גבי עצים – דהיחזיק הקומץ עליו. מהו – מי הוי חסר קומץ או לא? מי אמרין חבורי עולין, מה שהוא מחבר השמן לקומץ, שחוזר ונתון הקומץ על העצים. בעולין דמו – כאלו הוי השמן מובלע בקומץ וכשר, או לאו כעולין ופסול? הפעלה – בחוץ. עולין – כשר, חבורי עולין – עצם. שמן – לאו מין סלת היא. עצם אי פריש – כגון פוקעין, לאו מצוה לאהדורי, בפרק "גיד הנשה" (חולין ז', א), הלכך לאו כעולין דמו. לשון אחר: קומץ שמניצה שמנו על גבי עצים, מהו? מי בעיא להקטיר עצים עם קומץ או לא? חבורי עולין – שמן שמחבר לקומץ כעולין דמו, ואם אינו מקטירו הוי בקומץ חסר, לא או כעולין ולא איכפת לך. משנה שתי מנחות בו' – כבר פירשתי למעלה (כב, א), גמרא נבילה בפלה בשחטה – אם יש שתי חתיכות (אחת) שחטה ואחת נבילה, ואין ידוע איזוהי – בטלה בזה, שאם נגע באחת מחתיכות – אינו טמא, דאמרין: שחטה היא. שאי אפשר לשחטה שתעשה נבילה; ושחטה אינה בטילה בנבילה, שאפשר לנבילה שתעשה שחטה, דלכי מסרחה פרחא מומאיתה. ורבי חנינא אמר: כל שאפשר לו להיות פמזוה – אינו בטל, וכל שאי אפשר לו להיות פמזוה – בטל. אליבא דמאן? אי אליבא דרבנן – הא אמרי: עולין הוא דלא מבטלי אהדרי, אבל מין במינו בטל! אי אליבא דרבי יהודה – והא רבי

אמר רבא, קסבר רבי יהודה: כל שהוא מין במינו ודבר אחר – סלק את מינו פמי שאינו, ושאניו מינו רבה עליו ומבטלו. איתמר: קומץ דמנחת חוטא שישמנו – רבי יוחנן אומר: פסול, וריש לקיש אמר: הוא עצמו משפשפו בשירי הלוג ומעלהו. והכתוב: "לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה!" – ההוא שלא יקבע לה שמן בחבורותיה. איתביה רבי יוחנן לריש לקיש: חרב שנתערב בבלול – יקריב, רבי יהודה אומר: לא יקריב; מאי לאו קומץ דמנחת חוטא דאיערב בקומץ דמנחת נרבה? – לא, מנחת פרים ואילים במנחת כבשים. והא בהדיא קתני לה: מנחת פרים ואילים במנחת כבשים, וחרב שנתערב בבלול – יקריב, רבי יהודה אומר: לא יקריב! – פירוש קמפרש לה. בעי רבא: קומץ שמניצה שמנו על גבי עצים, מהו? חיבורי עולין כעולין דמו, או לאו כעולין דמו? אמר ליה רבינא לרב אשי: לאו היינו דרבי יוחנן וריש לקיש? דאיתמר: הפעלה אבר שאין בו פניו ועצם מוסימו לכזית – רבי יוחנן אמר: חייב, ריש לקיש אמר: פטור; רבי יוחנן אמר חייב – חיבורי עולין כעולין דמו, וריש לקיש אמר פטור – חיבורי עולין לאו כעולין דמו? – תיבעי לרבי יוחנן, ותיבעי לריש לקיש; תיבעי לרבי יוחנן, עד פאן לא קא אמר רבי יוחנן התם אלא בעצם, דמינא דבשר הוא, אבל האי דלאו דמינא דקומץ הוא – לא. או דלמא אפילו לריש לקיש, לא קא אמר אלא בעצם, דבר מפרש הוא, ואי פריש – לאו מצוה לאהדורי, אבל שמן דלאו בר מפרש הוא – לא. או דלמא לא

אמר רבא קסבר רבי יהודה בו' – הא דאמר בפרק "כל הבשר" (חולין קת, א) בשמנתא דטיפת חלב, דאמר רבא: קסבר רבי יהודה כל שהוא מין ומינו בו' – היינו חבא בשמנתין, שהוא עיקר מילתיה דרבא. ולא כמו שפירש שם בקונטרס, דהיינו רבא דפרק "גיד הנשה" (שם ק, ב) שאמר: אפילו לא קדם וטלוק הוי מין ומינו ודבר אחר בו', דהתם לא קאמר בהאי לישנא: קסבר רבי יהודה בו'.

הוא עצמו משפשפו בשירי הלוג – פירוש: לוג של מנחות שניתותר. ואם תאמר, הא תנן בפירקין (כו, א) השמן מיעוט מעבב את רובו ויש לומר: שלא ניתנה תורה למלאכי השרת, ואי אפשר שלא ישאר בלוג מן השמן. חרב שנתערב בבלול בו' – יש תימה: מאי קא פריך? דלעולם מודה רבי שמעון בן לקיש דאם הוי עולין מבטלין ואפילו לרבנן לא יקריב, ולא משום חרב שנתערב, אלא משום בלול שנחסר. דהוה ליה חסר שמנה, דהא נתערב שמנו בחרב ובטל, דהוה ליה בכשר ופסול שנתערבו בו, וצריך עיון אם הוה אמרין יקריב אם לאו ויש לומר: דלא חשיב חסר שמנה. דאף על גב דמספקין ליה לרבא בסמוך גבי קומץ שמניצה שמנו על גבי עצים אי חיבורי עולין כעולין, הכא פשיטא דכעולין דמיא כשמניצה שמנו בחרב, כיון דשניקין נקטרים. ולפי זה לא מיפסול לעולם משום חסר שמנה, אלא משום ריבה שמנה.

קומץ שמניצה שמנו על גבי עצים – פירוש: קצת נבלע מן השמן בעצים, ומקצתו בעין על גבי עצים עם הקומץ, ומבעיא ליה אי חשיב הנבלע כאלו הוא בעין על גבי עצים, והואיל ומחובר למה שבוץ, מחמת דחיבורי עולין כעולין דמו, או לא. ובקונטרס פירש שני לשונות, וכמו שפירשתי טאה. נבילה בטילה בשחטה – היינו מלטמא במגע, אבל במשא מטמא, כדאמרין בפרק שלישי דבבברות (כב, א) שחוטא אינה בטילה בנבילה – דהיכא דקבעי ברשות הרבים ואינו ידוע באיזו מהן נגע – ספיקו טהור, דכל קרוב כמחצה על מחצה דמי. היכא דאפשר למיזוי כותיה, דם הפר דם השעיר, כיון שיהיה מעורב בו כאחת ונתן מהן מתנה – חשיב דאפשר להיות זה כזה. ולא

שנא? תיקו. משנה שתי מנחות שלא נקמצו ונתערבו זו בזו, אם יכול לקמץ מזה בפני עצמה ומזה בפני עצמה – פשוטות, ואם לאו – פסולות. קומץ שנתערב במנחה שלא נקמצה – לא יקטיר, ואם הקטיר – זו שנקמצה עולה לבגלים, וזו שלא נקמצה לא עולה לבגלים. נתערב קומצה בשיריה או בשיריה של חבירתה – לא יקטיר, ואם הקטיר – עולה לבגלים. גמרא אמר רב חסדא: נבילה בטילה בשחטה, שאי אפשר לשחטה שתעשה נבילה; ושחטה אינה בטילה בנבילה, שאפשר לנבילה שתעשה שחטה, דלכי מסרחה פרחא מומאיתה. ורבי חנינא אמר: כל שאפשר לו להיות פמזוה – אינו בטל, וכל שאי אפשר לו להיות פמזוה – בטל. אליבא דמאן? אי אליבא דרבנן – הא אמרי: עולין הוא דלא מבטלי אהדרי, אבל מין במינו בטל! אי אליבא דרבי יהודה – והא רבי

שחטה – לקמיה מפרש טעמא דרב חסדא, דאילו בחר מבטל, והואיל ואי אפשר לרוב להיות כמזעט – הוי כמין בשאינו מינו. ולא אוליין בחר בטיל, דאף על גב דאפשר למזעט להיות כמזעט – הוי כמין בשאינו מינו. פרחא מומא – דכתיב (דברים יד) "לגר אשר בשעריך תחננה", ואמרין בבבברות (כב, ב) הראויה לגר קרייה נבילה. כל שאפשר לו – לבטל, דהיינו מועט, להיות כמזעט של מבטל – אינו בטל, הלכך, נבילה אינה בטילה בשחטה. אבל שחטה בטילה בנבילה, דאי אפשר לשחטה שתעשה נבילה, ואם נגעא אחת מן החתיכות בתרומה – נשרפת עליה, דרבי חנינא אידל בחר בטיל. הא מין במינו בטל – הלכך, בין נבילה בשחטה בין שחטה בנבילה, בטלין.

רבי יהודה בְּתֵר הוֹזְתָא אֵיל – הולך אחר המראה, כלומר, הקובע
אם הוא מין במינו או לא, אינם ההלכות של חלקי התערובת, רק
עצם גופם. דבר זה מבואר, ממה ששנה רבי יהודה במשנה (ובחס
עת דהבא לעיל כב) שאין דם חולץ מבטל דם קדשים, לפי שהוא מין
במינו, ואף על פי שאי אפשר שיחולו הדינים של אחד מן הדמים
על השני, שכן אין דם חולץ יכול להיעשות קודש וגם דם קדשים
אינו יכול להיעשות חולץ, כגון שיעצם גופם שוה, שזהו דם דם,
הרי זה בכלל תערובת מין במינו ולא בטל. ולפי זה, אידי ואידי –
גם נבילה שנתערבה בשחוטה, וגם שחוטה שנתערבה בנבילה, מין
במינו הוא, כיון ששניהם מין בשר הם, ודלא כחילוקם של רב
חסדא ורבי חנינא בין נתערבה שחוטה בנבילה לנתערבה בנבילה
בשחוטה.

אומרת הגמרא: אלא רב חסדא ורבי חנינא נחלקו אֵלֶּיָא דְרַבִּי
חֵינִיא, דְּתַנִּי רַבִּי חֵינִיא נְבִילָה וְשַׁחוּטָה בְּטִילוֹת זֶו בְּזֶו, וממה שלא שנה
סותם 'כל מין במינו בטל', מבואר שסובר שכל מין במינו אינו בטל,
ורק נבילה ושחוטה מתבטלות לפי שהן מין בשאינו מינו, ובשיטתו
נחלקו רב חסדא ורבי חנינא האם הולכים אחרי המבטל או אחרי
הבטל, וכמו שיבואר בסמוך.

הגמרא מבררת כדעת מי סובר רבי חייא. מקשה הגמרא: רַבִּי חֵינִיא
אֵלֶיָא דְּמָאן אָמַר אַת דְּבִרְיָ, אִי אֵלֶיָא דְרַבְנָן, קְשָׁה, דְּהָא אֲמַרִי
עוֹלִין הוּא דְלָא מְבַטֵּל אֶתְדְרִי, הָא שָׂאָר מִן בְּמִינוּ בְּטִיל, ואילו
רבי חייא אמר שרק נבילה ושחוטה בטילות, ולא כל מין במינו. ואִי
אֵלֶיָא דְרַבִּי יְהוּדָה, גַּם כֵּן קְשָׁה, שְׁהֵרִי כָּל מִין בְּמִינוּ לְרַבִּי יְהוּדָה
לֹא בְּטִיל, ואִין אָמַר רַבִּי חֵינִיא שְׁנִבִּילָה וְשַׁחוּטָה בְּטִילוֹת זֶו בְּזֶו,
והרי שתייהן מין בשר הן.

מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם רַבִּי חֵינִיא אָמַר דְּבִרְיָ אֵלֶיָא דְרַבִּי יְהוּדָה,
וְכִי קָא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה מִן בְּמִינוּ לֹא בְּטִיל, הֵנִי מִילֵי הֵיכָא דְאֶפְשָׁר
לִיה לְמִתְיָוִי בְּנוֹתִיה – רק באופן שדיני האחד יכולים להתהפך
ולזהות כהשני, אֲבָל הֵיכָא דְלֹא אֶפְשָׁר לִיה לְמִתְיָוִי בְּנוֹתִיה הֵרִי זֶה
תַּעְרֻבַת שֶׁל מִין בְּשָׂאִינוּ מִינוּ בְּטִיל, לִפִּי שֶׁזֶה שֶׁהַמִּינִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ
שׁוֹנִים בְּהִלְכּוֹתֵיהֶם, גֹּרֵם שֶׁיֵּשׁ לַתַּעְרֻבּוֹת זֶו דִּין מִן בְּשָׂאִינוּ מִינוּ.
וְכַהֲאָ קָא מִפְּלַגִּי רַב חֲסָדָא וְרַבִּי חֲנִינָא, דְרַב חֲסָדָא סָבַר בְּתֵר מְבַטֵּל
אֵלֶיָּנִי – הולכים לפי המצב של המין המבטל שהוא הרוב, שאם
יכול להתהפך ולהיות כבטל, הרי זו תערובת מין במינו שאינה
בטילה, ואם המבטל אינו יכול להיות כבטל, הרי זו תערובת מין
בשאינו מינו ובטלה. וְרַבִּי חֲנִינָא סָבַר בְּתֵר בְּטִיל אֵלֶיָּנִי – הולכים
לפי המצב של הבטל שהוא המיעוט, שאם יכול להיות כמבטל
הרי זה מין במינו בשאינו בטל, ואם לא הרי זה מין בשאינו מינו
ובטל.

הגמרא מביאה ראיה לרבי חנינא ומקשה על רב חסדא: תַּנֵּן, שְׁתֵּי
מִנְחוֹת שְׁלֹא נִקְמְצוּ וְנִתְעַרְבוּ זֶו בְּזֶו, אִם יִכּוֹל לְקַמּוֹץ מִזֶּו בְּפִנֵּי עֲצָמָה
וּמִזֶּו בְּפִנֵּי עֲצָמָה בְּשִׁרְיָם, וְאִם לֹא פְסוּלוֹת, וְהָא קָמָא – והרי כאן
באופן שיכול לקמוץ מזו ומזו בפני עצמן, כִּינֵן דְּקָמִין לִיה מְחָדָא –
אחרי שקמץ מנחה אחת, אֲדָךְ הֵנֹה לִיה שִׁירְיָם – מה שנשאר ממנה
נדהה 'שיריים', ונמצא שיש כאן מעכשיו תערובת של שיריים
וטבל, וְלֹא קָא מְבַטֵּלִי שִׁירִים לְמִיבָלָא, שאם היו מבטלים אותה, לא
היה יכול לקמוץ מן המנחה השניה, לפי שהיה דינה כמנחה
שחסרה קודם קמיצה שפסולה. מבררת הגמרא: מִנֵּי – כדעת מי
שנויה משנתנו, אִי רַבְנָן, הָא אֲמַרִי שֶׁרַק עוֹלִין הוּא דְלֹא מְבַטֵּלִי
הֲדִיר, הָא וְ–אבל מִן בְּמִינוּ בְּטִיל, ואם כן למה אין השיריים
מבטלים את הטבל, שכן אין על השיריים דין 'עולין', אֵלֶּא פְּשִׁיטָא
משנתנו הולכת בשיטת רבי יהודה הסובר שמין במינו אינו בטל.
מסיימת הגמרא את הראיה לרבי חנינא, ומקשה על רב חסדא:
בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר וְ–רבי חנינא שאמר בְּתֵר בְּטִיל אֵלֶיָּנִי, מורבת
המשנה, שכן כאן הַבְּטִיל, שהוא הטבל, הוּא בְּמִבְטֵל – יכול להיות
כמו המבטל שהם השיריים, דְּלִכִּי קָמִין מְאִידָה הוּא לְהוּ שִׁירְיָם כִּי
הֵנִי – שכאשר יקמוץ מן המנחה השניה, יתהפך הטבל הזה
לשיריים, ולפי שהבטל יכול להיות כהמבטל, הרי זו תערובת מין

במינו שאינה בטילה, אֵלֶּא לְמָאן דְּאָמַר וְ–רב חסדא שאמר בְּתֵר
מְבַטֵּל אֵלֶיָּנִי קְשָׁה, שִׁירְיָם מִי קָא הוּא מִיבָלָא – הרי השיריים אינם
יכולים לחזור למצב של טבל, ונמצא שיש כאן תערובת מין
בשאינו מינו, ולמה אין השיריים מבטלים את הטבל, לִימָא (אֵלֶיָּא
דְרַב חֲסָדָא), דְלֹא בְּרַבִּי חֵינִיא – האם נאמר שמשנתנו אינה הולכת
בשיטת רבי חייא, רק סוברת שלדעת רבי יהודה כל שני דברים
שהם מין במינו בעצם מהותם אינם מבטלים זה את זה, אף על פי
שהם שונים בדריגה.

הגמרא מבארת את המשנה גם לדעת רב חסדא. אומרת הגמרא:
לְעוֹלָם מִשְׁנֵתֵנו כְּרַבְנָן הַסּוֹבְרִים שֶׁמִּין בְּמִינוּ אִינוּ בְטִיל, וְהָתָם
בְּרַבִּי יוֹזָא – מה שבמשנתנו אין השיריים מבטלים את הטבל,
הוא על פי דברי רבי יוֹזָא, דְּאָמַר רַבִּי יוֹזָא נִתְעַרְבָה הַקְּסָרָה בְּקוֹמִץ,
וְנִתְעַרְבָה הַקְּסָרָה בְּשִׁירְיָם, שנאמר (ויקרא ב' א) 'כִּי כָּל שֹׂאֵר וְכָל דָּבָשׁ
לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לָּהּ', ומפסוק זה דרשו בגמרא (לסוף נז)
שכל שכבר עלה ממנו חלק למזבח, וכמו השיריים של המנחות
שהוקטר קומצן, הרי הוא ב'בל תקטירו', הרי שנאמרה לשון
הקטרה בשיריים, ודורשים בגזירה שוה, מֵה הַקְּסָרָה הִתְעַרְבָה
בְּקוֹמִץ אִין הַקְּסָרָה מְבַטֵּל אֶת חֲבִירוֹ, לפי ש'עולין' אין מבטלים זה
את זה, כמו שנתבאר לעיל (כב), אֲפָּ הַקְּסָרָה הִתְעַרְבָה בְּשִׁירְיָם, אִין
שִׁירִים מְבַטֵּלִין אֶת הַקְּסָרָה, לפי שגם לשיריים יש דין עולין, ומאותו
טעם גם אין השיריים מבטלים את הטבל.

הגמרא מביאה ראיה לרב חסדא, ומקשה על רבי חנינא: תָּא שְׁמַע
רַאיה לְרַב חֲסָדָא, שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה, הַקְּסָרָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמִנְחָה שְׁלֹא
נִקְמְצָה לֹא יִקְטְרוּ אֶת הַתַּעְרֻבּוֹת, וְאִם הַקְּסָרָה, זֶו הַמִּנְחָה שֶׁנִּקְמְצָה
עָלֶיהָ לְבַעֲלִים, וְזֶו שְׁלֹא נִקְמְצָה לֹא עָלֶיהָ לְבַעֲלִים, וְלֹא קָא מְבַטֵּלִי
לִיה מִיבָלָא לְקוֹמִץ – ואין הטבל שהוא מרובה מבטל את הקומץ,
שאם היה מבטלו לא היה נחשב שהקומץ הוקטר. מבררת הגמרא:
מִנֵּי – כדעת מי שנויה משנתנו, אִי רַבְנָן, הָא אֲמַרִי רַק עוֹלִין הוּא
דְלֹא מְבַטֵּלִי הֲדִיר, הָא מִן בְּמִינוּ בְּטִיל, ואם כן למה אין הטבל מבטל
את הקומץ, אֵלֶּא פְּשִׁיטָא רַבִּי יְהוּדָה הוּא הַסּוֹבֵר שֶׁמִּין בְּמִינוּ אִינוּ
בְטִיל.

מסיימת הגמרא את הראיה לרב חסדא, ומקשה על רבי חנינא:
בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאָמַר וְ–לרב חסדא שאמר בְּתֵר מְבַטֵּל אֵלֶיָּנִי, מובן
דין המשנה, לפי שכאן הַמְבַטֵּל שהוא הטבל, הוּא – יכול להיות
בְּבַטֵּל, שהוא הקומץ, דְּכָל שֶׁוֹתֵתָא הוּא לְמַקְמִין מִינֵיה – ממני שכל
חלק קטן של הטבל ראוי לקמוץ ממנו על המנחה השניה, אם לא
נתערב, ולפיכך הוּא לִיה מִן מִינוּ, וְמִן בְּמִינוּ לֹא בְטִיל. אֵלֶּא לְמָאן
דְּאָמַר וְ–לרבי חנינא שאמר בְּתֵר בְּטִיל אֵלֶיָּנִי – הולכים לפי המצב
של הבטל שהוא הקומץ, קְשָׁה, קוֹמִץ מִי קָא הוּא מִיבָלָא – וכי
הקומץ יכול להתהפך ולהיות כהטבל, ואם כן הרי זו תערובת מין
בשאינו מינו, ויש לקמוץ להתבטל בטבל, ואף המנחה שנקמצה
תפסל. לִימָא דְלֹא בְרַבִּי חֵינִיא – האם נאמר שלדעת רבי חנינא
משנתנו אינה סוברת כרבי חייא, רק שלדעת רבי יהודה כל שהוא
מין במינו בעצם מהותו אינו בטל.

הגמרא מבארת את המשנה גם לדעת רבי חנינא. אומרת הגמרא:
לְעוֹלָם מִשְׁנֵתֵנו כְּרַבְנָן הַסּוֹבְרִים שֶׁמִּין בְּמִינוּ בְטִיל, וְהָא נָמִי בְרַבִּי
יוֹזָא – גם הלכה זו יש לפרשה על פי דברי רבי יוֹזָא הַנּוֹכַח
למעלה, שאין שיריים מבטלים קומץ, ומטעם זה, גם הטבל אינו
מבטל את הקומץ.

הגמרא מקשה על עיקר חידושו של רבי חייא, בין לרב חסדא ובין
לרבי חנינא. מקשה הגמרא: תָּא שְׁמַע רַאיה שְׁלֹא כְרַבִּי חֵינִיא, שְׁנִינוּ
בַּמִּשְׁנָה, נִתְעַרְבָה קוֹמְצָה בְּשִׁירְיָם שֶׁל חֲבִרָתָהּ לֹא יִקְטְרוּ אֶת
הַתַּעְרֻבּוֹת, וְאִם הַקְּסָרָה עָלֶיהָ לְבַעֲלִים, וְהָא קָמָא דְלֹא הוּא מְבַטֵּלִי
בְּבַטֵּל – והלא באופן זה המבטל 'שהוא השיריים' אינו יכול להיות
כהקומץ שהוא הבטל, וְלֹא בְטִיל בְּמִבְטֵל – וגם הקומץ שהוא
הבטל אינו יכול להיות כהשיריים שהם המבטל וְאֵף עַל פִּי כִּי לֹא
קָא מְבַטֵּלִי לִיה שִׁירִים לְקוֹמִץ, שאם היו מבטלים אותו, היה הקומץ
נפסל, מִנֵּי – כדעת מי היא שנויה, אִי רַבְנָן וְכִי – אם נאמר שהיא

וְהִנֵּחוּ בְּכִסָּא – כלי שבו בוללים את המנחה, ושני חצאי המנחה
 אינם נוגעים זה בזה, וְנָנַע מְבֹל יום בְּאֶחָד מֵהֶן, מהו, האם נטמא
 גם חצי העשרון שלא נגע בו, או לא. ושוּרשׁ השאלה הוא, כִּי תִנֵּן
 – מה ששינונו במשנה בחגיגה (כ) הִכְלִי מִצֶּדֶף מִה שֶׁתּוֹכּוֹ לִקְדָּשׁ –
 שאם יש כמה חתיכות של קודש בכלי אחד, ונגע באחת מהן
 נפסלו כולן, הֲנִי מִלִּי הִכָּא דִּנְנָעִי בְּהֶדְרִי – דברים אלו אינם אלא
 באופן ההתחייבות לנוגעת זו בזו, אֲכָל הִכָּא דְלֹא נִנְנָעִי בְּהֶדְרִי לֹא,
 ולכן לא נפסל אותו חצי עשרון שלא נגע בו הטבול יום. או דִּילָמָּה
 לֹא שָׁנָא, וגם אם אין נוגעין הכלי מצדו, וממילא נפסל גם חצי
 העשרון שלא נגע בו הטבול יום. משיבה הגמרא: אֲמַר לְהוּ אִיהוּ
 – השיב רב כהנא לבני רבי חייה, מִי תִנֵּן במשנה 'הִכְלִי מִצֶּדֶף' את
 מה שכתוב, שלשון זה משמע שמדובר בנוגעים אחד בשני, והכלי
 מחברם שיהיו כחתיכה אחת ממש, 'הִכְלִי מִצֶּדֶף' תִּנֵּן, ומשמעות
 לשון זה הוא כֹּל דָּהוּ – שאפילו אם אינם נוגעים זה בזה, ואם כן
 גם חצי העשרון שלא נגע בו הטבול יום נפסל.
 בני רבי חייה הוסיפו לשאול את רב כהנא: הוֹשִׁיט אֶחָד לְבִנְיָהֶן –
 נתן חצי עשרון נוסף, שאינו שייך למנחה, בין שני חצאי העשרון,
 ונגע טבול יום בחצי העשרון הנוסף, מהו, האם נטמאו שני חצאי
 העשרון של המנחה או לא. משיבה הגמרא: אֲמַר לְהוּ רב כהנא,
 מה שצִירְדָּה לְבָלִי, כגון חלקי המנחה, הִכְלִי מִצֶּדֶף, אבל מה שאין
 צִירְדָּה לְבָלִי, כגון אותו חצי עשרון שאינו שייך למנחה זו, אִין הִכְלִי
 מִצֶּדֶף, ולפיכך לא נטמאו שני חצאי המנחה מחמת חצי העשרון
 השלישי.
 בני רבי חייה הוסיפו לשאול עוד: הוֹשִׁיט מְבֹל יום אֶת אֶצְבְּעוֹ
 בִּנְיָהֶן – בין שני חצאי המנחה, באויר הכלי, ולא נגע בהם, מהו,
 האם נטמאו או לא. משיבה הגמרא: אֲמַר לְהוּ רב כהנא אִין לֹד
 דְּכָר שֶׁמִּטְמֵא מֵאוֹרֵיז אֵלָּא כְּלִי חֶרֶס בְּלָבָה, והואיל וה'ביסא' אינה
 כלי חרס, לא נטמאה המנחה.
 הגמרא דנה האם מועיל צירוף כלי לענין קמיצה: הֶדְרִי אִיהוּ כְּעַא
 מִיָּנִיָּהוּ – חזר רב כהנא ושאל מבני רבי חייה, מהו לְקַמֵּץ מִזֶּה עַל
 יָד – שני חצאי עשרון של מנחה המונחים בכלי אחד, ואינם נוגעים
 זה בזה, האם יכול לקמץ מחצי עשרון זה על חצי עשרון השני או
 לא. וספק זה תלוי אם צִירְדָּה כלי הוא דִין דְּאוֹרִיָּתָא שְׁנִלְמַד
 מהכתוב הנאמר אצל קרבנות הנשיאים (במדבר יז) 'כֹּף אֶת־
 ואמרו בגמרא (חגיגה כב) 'הכתוב עשאו לכל מה שבכף אחת',
 וממילא נוהג בין לחומרא לענין טומאה, ובין לקולא לענין קמיצה.
 או שְׁמַא הוא דִין דְּרִבְרָן בלבד, ונוהג לחומרא ולא לקולא. משיבה
 הגמרא: אֲמַר לְהוּ בני רבי חייה לרב כהנא, וזו לֹא שֶׁמִּעֲנֵי מִרְבּוּתֵיהּ,
 אבל כִּינֵיָא בּוּ – דִין שֶׁמִּמֶּנּוּ יש לפשוט את שאלתך, כן שֶׁמִּעֲנֵי.
 וְתִנֵּן במשנתנו, שְׁתֵּי מִנְחֹת שְׁלֹא נִקְמְצוּ וְנִתְעַרְבוּ זו בְּזוֹ, אִם יִכּוֹל
 לְקַמֵּץ מִזֶּה בְּפָנֵי עֲצָמָה מִזֶּה בְּפָנֵי עֲצָמָה, כגון שלא נתערבו לגמרי,
 וכן הצדדים נאשר מכל מנחה כדי קומץ שנתערב, בְּשִׁירְדָּה
 המנחות, וקומץ מכל סולת שלא נתערבה על המנחה שלה,
 ומקטיר את הקומצים, וְאִם לֹא – ואם אינו יכול לקמץ מכל
 מנחה בפני עצמה, לפי שנתערבו לגמרי, שתייהן פְּסוּלוֹת. מדרקדת
 הגמרא: כִּי יִכּוֹל לְקַמֵּץ מִיָּהָא בְּשִׁירְדָּה – מבואר בזה, שאם יכול
 לקמץ מכל מנחה בפני עצמה שתייהן כשירות, אֲמַאי, והלא הִךְ
 דִּמְעָרָה הָא לֹא נִנְנָע – החלק של המנחה שמעורב במנחה השניה
 אינו נוגע בקומץ שלו, אלא מוכח שדין צירוף כלי הוא מן התורה
 ומועיל גם לקמיצה.
 דוחה הגמרא: אֲמַר רַבָּא, דִּלְמָא בְּגוֹשִׁין מְחֻלְלִין הַעֲשִׂיוֹן בְּמִסְרָק
 – אולי אין מדובר כשהחלקים הראויים לקמיצה מופרדים לגמרי
 מגופי המנחות, אלא מופרדים הם רק מצד אחד, אבל מצד השני
 הם מחוברים להם. וכדוגמת מִסְרָק שֶׁמִּצְדוֹ האחד הוא גוש אחד,
 ומצדו השני שניו מפורדות, ולפיכך יכול לקמץ אותם, שהרי כל
 חלקי המנחה נוגעים זה בזה, אבל אם אינם נוגעים כלל שְׁמַא אינו
 יכול לקמץ, שאין צירוף כלי מועיל לענין קמיצה.
 הגמרא רוצה לפשוט את הספק ממברייא אחרת. שואלת הגמרא:
 מֵאִי הָיוּ עֲזָה – מה נשאר עתה. משיבה הגמרא: אֲמַר רַבָּא
 הָא שֶׁמֶץ רֵאיהּ לְדַבֵּר, דִּתְנִיָא בְּרִייתָא, כתוב בתורה (ויקרא ו ח)
 'וְהָיָה מִמֶּנּוּ בְּקִמְצוֹ', ודורשים מתיבת 'ממנו' שיש לקמץ מן
 הַמְּחֻבָּר, כלומר שְׁלֹא יִבְיֵא עֲשָׂרוֹן כשהוא מחולק מונח בְּשִׁנֵּי

כָּלִים, וְיִקְמֹץ. ויש לדייק מהברייא, שרק כששני חלקי המנחה
 מונחים בכלים נפרדים אינו יכול לקמץ, הָא – אבל אם מונחים
 הם בְּכָלִי אֶחָד, דוּמֵיָא דְשִׁנֵּי כָלִים, וכגון שאין החלקים נוגעים זה
 בזה, קָמִיץ – יכול לקמות מהם, ומבואר ש'צירוף כלי' מועיל אף
 לענין קמיצה, לפי שהוא מן התורה.
 דוחה הגמרא: אֲמַר לִיה אֲבִי לרבא, דִּילָמָּה – אולי מה ששינונו
 בברייא שלא יביא עשרון בְּשִׁנֵּי כָלִים, הִיכִי דְמֵי – במה מדובר,
 כְּגוֹן קָמֵץ בְּכָא – שחקק כלי קטן בכלי גדול, ונתן חצי עשרון
 בכלי הגדול, וחצי עשרון בכלי הקטן, וקמץ. והחידוש הוא דְמֵיָא
 עַל גַּב דְּעִירְבֵי מִעֲלֵיא – שאף על פי שחצאי המנחה מעורבים
 למעלה בגודש הכלי, בִּין דְּמִפְסֵק מִחִיצָתָא דְקָמֵץ מִתְתָּא [לֹא]
 – הואיל ולמטה בתוך אויר הכלי הם מחולקים, אין העירוב
 למעלה חשוב חיבור, והרי זה כעשרון המונח בשני כלים שאינו
 יכול לקמץ. ויש לדייק מהברייא, הָא – אם העשרון מונח בְּכָלִי
 אֶחָד דוּמֵיָא דְשִׁנֵּי כָלִים, יכול לקמץ ממנו, והיכִי דְמֵי כְּגוֹן עִירְבִית
 תִּתְרַגְּלוּן – כגון שהעשרון מונח בכלי הדומה לעריבה שנותנים בה
 אוכל לתרגולין, שיש באמצעיתה מחיצה נמוכה כדי לחלק את
 מקום המים ממקום המורסן, ואותה מחיצה אינה מגיעה עד שפת
 העריבה מלמעלה, וְאֵה עַל גַּב דְּמִפְסֵק מִחִיצָתָא – ואף שכאשר
 המנחה מונחת בכלי זה, המחיצה מפסקת מלמטה בין שני חלקיה,
 מכל מקום הָא נִנְנָע למעלה בתוך אויר הכלי, ולכן זה נחשב
 כמחובר לענין קמיצה. אֲכָל הִכָּא דְלֹא נִנְנָע כָּלִי – כאן בשאלת רב
 כהנא, שאין החלקים נוגעים כלל אחד בשני, תִּבְיָעִי לָהּ, ולא
 נפשטה השאלה.
 הגמרא דנה אם הנטמא על ידי צירוף כלי חוזר ומטמא על ידי
 חיבור מים: כְּעִי רַבִּי יְרֵמְיָה, צִירְדָּה כְּלִי וְחִיבּוּר מִים – חצי עשרון
 שנטמא על ידי דִין 'צירוף כלי', כגון שנתן שני חצאי עשרון בתוך
 כלי ואינם נוגעים זה בזה, ונגעה טומאה באחד מן החצאים, ונטמא
 חצי העשרון השני שבתוך הכלי על ידי צירוף כלי, ומחוץ לכלי יש
 עוד חצי עשרון המחובר על ידי ניצוק או על ידי צינור המקלח מים
 לאותו חצי עשרון שנטמא מחמת הצירוף, מהו – האם חצי
 העשרון שבתוך הכלי מטמא את זה שמחוץ לכלי על ידי חיבור
 המים או לא. מבארת הגמרא את הספק: כִּי תִנֵּן – האם מה ששינונו
 'כְּלִי מִצֶּדֶף מִה שֶׁתּוֹכּוֹ לִקְדָּשׁ', הֲנִי מִלִּי דְנִנְנָע – דברים אלו לא
 נאמרו אלא לענין שיטמא מה שבפנים, אֲכָל דְּבָרָא לֹא – אבל לא
 שיחזור ויטמא בחיבורו גם את מה שבחוץ, או דִּילָמָּה בִּין דְּמִחְבֵּר
 מִחְבֵּר – הואיל והחיצון מחובר לפנימי, גם הוא נטמא, אף שהפנימי
 נטמא רק מחמת צירוף.
 הגמרא דנה האם הנטמא על ידי חיבור מים, חוזר ומטמא על ידי
 צירוף כלי. וְאִם תִּיבְיָא לֹמַר – להכריע בשאלה זו, ולומר שִׁבְיָן
 דְּמִחְבֵּר מִחְבֵּר, יש מקום לשאול שאלה נוספת, חִיבּוּר מִים וְצִירְדָּה
 כְּלִי, וְנָנַע מְבֹל יום מִכְּחוּץ מֵהוּ, כלומר, חצי עשרון שהיה מחוץ
 לכלי המחובר בחיבור מים לחצי עשרון שבתוך הכלי, ונגע טבול
 יום בחצי העשרון שמחוץ לכלי, וטימא בכך את חצי העשרון
 שבתוך הכלי על ידי חיבור המים, האם חצי העשרון שבתוך הכלי
 חוזר ומטמא על ידי צירוף כלי את החצי העשרון הנוסף שבתוך
 הכלי. כִּי תִנֵּן – האם מה ששינונו שהִכְלִי מִצֶּדֶף מה שכתוב, הֲנִי
 מִלִּי דְנִנְנָע מִנְּוֵא – דברים אלו לא נאמרו אלא כשנגעה הטומאה
 במפנים, אֲכָל מִכְּרֵא לֹא – אבל כשהטומאה באה מבחוץ, לא, או
 דִּילָמָּה לֹא שָׁנָא, וצירוף כלי מועיל גם לטומאה הבאה מבחוץ.
 מסיקה הגמרא: תִּיקוּ – תעמוד השאלה בספק, שלא נפשטה.
 הגמרא דנה אם דבר שנטמא מקבל טומאה נוספת: כְּעִי רַבָּא,
 עֲשָׂרוֹן שְׁחָלְקוּ לשנים, וְנִמְקָא אֶחָד מֵהֶן, ואחר כך הִנֵּחוּ בְּכִסָּא את
 שני חצאי העשרון, באופן שאין החלקים נוגעים זה בזה, וְתוֹר
 מְבֹל יום נִנְנָע בְּאוֹתוֹ חצי עשרון שהיה טָמֵא, מהו, האם מקבל
 אותו חצי עשרון טומאה חדשה, ועל ידי זה יפסול את החצי השני
 מחמת צירוף כלי או לא. וצדדי הספק הם, מִי אֲמַרְיָן שֶׁכֶּע לֹא
 מִטְמָאָה – האם אומרים שהחצי הראשון כבר שבע מטומאתו
 הראשונה, ושוב אינו מקבל טומאה חדשה, או לא.
 אבִי מוֹכִיחַ שאין אומרים 'שבע לו טומאה': אֲמַר לִיה אֲבִי לרבא
 וּמִי אֲמַרְיָן שֶׁכֶּע לִיה מִטְמָאָה, ושוב אינו יכול לקבל טומאה חדשה,
 וְהִתְנַן במסכת כלים (פכ"ז מ"ט), מִיָּין הָעוֹמֵד לִשְׂכִיבָה, שְׁוֹאָ מִטְמָא

מנחות. פרק שלישי – הקומץ רבה דף כד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רג

קדשי קדשים" (נט, א): כי סליק רב כהנא אשכחיה לרבי שמעון ברבי דיתבי וקאמר משמיה דרבי ישמעאל ברבי יוסי: מובח שפננס כולו. אבל ודאי הא דשאל לו רבי יוחנן ספיקותיו היה בסוף ימיו, כשהיה רבי יוחנן ראש ישיבה, בדמוכח בסוף בבא קמא (קק, ב). ורבינו תם פירש שהיה דגישן (פר, ב) רבי יוחנן לתלמידיו שמבבל היה אומר, כמו שמפרש "הא לן וזה ליה" בקידושין (כט, ב).

שאיין צריך לכלי אין כלי מצרף – בפרק בתרא דחגיגה (כג, ב) בגמרא: הכלי מצרף מדכתיב "כף אחת", ומותיב רב כהנא מההיא דמוסיף רבי עקיבא, ודייק מינה שהוא מדרבנן. ומשני רבי שמעון בן לקיש משום בר קפרא: לא נצרכא לשירי מנחה דאורייתא, את שצריך לכלי הכלי מצרפו, ושאיין צריך לכלי אין הכלי מצרפו, ואתו רבנן וגזרו אפילו אין צריך לכלי כלי מצרפו. וזהו תימא, שפשוט לרב כהנא כל כך דאין כלי מצרף מה שאין צריך לכלי, דלא משמע דפליג אדחייא שניינא! ושמן סבר לה כהנא שניינא דרבה בר אבוח, דמשני תתם: כשצברו על גבי קטבליא. אי נמי, דוקא בשירי מנחה, שזוהי כבר צריך לכלי – מצרף כלי מדרבנן, שלא יצא מקדושתו דקודם קמיצה. ולא דמי להבא, דלא היה מעולם צריך לכלי.

צירוף דאורייתא או דרבנן – ואם תאמר: הוא רב כהנא גופיה מדרקד בפרק בתרא דחגיגה (כג, ב) שהוא דרבנן, מההיא דהוסיף רבי עקיבא ויש לומר: דשמן מספקא ליה משום שניינא דהתם.

צירוף כלי וחבור מים מהו – פירש בקונטרס: כלומר, חצי עשרון שנטמא בצירוף כלי, מהו שיטמא בחבור מים. כגון אם יש שני חצי עשרון בכלי ואין נוגעין, וחצי עשרון יש חוץ לכלי, וחבור מים כגון נצוק או ציור מחבר את אשר חוץ לכלי למה שבתוך הכלי, ונגע טומאה בזה שבכלי שאינו נוגע במים, ונטמא חבירו משום צירוף כלי, מהו שיטמא את זה שבחוץ בחבור מים? דבר תימא הוא לומר שמשקן מחברין אובלין לקבל טומאה ולטמא אחרים! ועוד, שפירש שמתחברין על ידי נצוק, והלא אפילו למים עצמן קיימא לן במכשירין (פרק ה' משנה ט) דאין נצוק חבור לטומאה! וענין פירוש הקונטרס יש משנה אחת במסכת טהרות פרק שמיני (משנה ח): עריבה שזדה קטפרס (נצוק) מלמעלה, ומשקה טופח מלמטן ושלה חתיכות כביצה אינן מצטרפות, ושתיים מצטרפות. ורבי יוסי אומר: אפילו שתיים אינן מצטרפות, אלא אם כן היו רצוצות משקה. ואם היה משקה עומד, אפילו כעין החרדל מצטרף. רבי דוסא אומר: האוכל פרוז אינו מצטרף, ובתוספתא תניא: אתרוג שנופרץ ותחבו בכוס או בקיסם – הרי זה אין חיבור, שאין חיבור אדם חיבור. עיסה שלשה במי פירות – טהורה, שאין לך דבר שמחבר את האוכלין אלא שכעה משקין. דבר תימא הוא אם לישת מי פירות אינה מועלת לחבר את הקמח! ושמן לשה לא דוקא, אלא אורחא דמילתא נקט, דבר שאדם לשה במי פירות פעמים שמי פירות מחברין שני חצי יחית עיסה במשקין הבאין מזה לזה. ועשאו

לחבר את הקמח! ושמן לשה לא דוקא, אלא אורחא דמילתא נקט, דבר שאדם לשה במי פירות פעמים שמי פירות מחברין שני חצי יחית עיסה במשקין הבאין מזה לזה. ועשאו

והניחו בביסא – ואלו שני החצאין אין נוגעין זה לזה. מהו – מי נטמא חבירו או לא? כי תנן – בפרק "חומר בקדוש" (חגיגה ב, ב): הכלי מצרף מה שבתוכו לקדש, שאם נגע טבול יום במקדשו פסל את כולו. הני מילי דנעני אהרדי כו' – להכי נקט טבול יום, משום דאין טומאתו מוגדרה לעשות ראשון ושני. דאי טומאה אחרת, למה

לי צירוף? הא מטמא אותו הטמא את הכלי, והכלי מטמא את השאר. מי תנן בלי מחבר – היה משמע דנעני אהרדי, והכלי מחברם כאלו היו חד, ואם נטמא זה נטמא זה. "מצרף" משמע דאין נוגעין, וזה מצרפן להיות אחד. הושיע – חצי עשרון אחד לבין הנך חצי עשרון. מהו – אם נגע טבול יום בזה, מהו שיטמא אותו שנים? אין צריך לכלי – כגון האי חצי עשרון שלישי, דאין צריך לכלי, דהא אינו מצטרף עם אלו למנחה אחת – אין הכלי מצרפו, וטהורים הראשונים. הושיע טבול יום כו' – באורן, ולא נגע לא בהן ולא בכלי. צירוף כלי דאורייתא – דאמרין (חגיגה כג, ב): "כף אחת" – הכתוב עשאו לכל מה שבכף אחת, לא שנא לחומרא כגון טומאה, ולא שנא לקולא כגון קמיצה, דהוי כאלו נוגעין בקמיצה מעלייתא היא. או דרבנן – ולחומרא ולא לקולא. מוז בפני עצמה – משמע שעומד מוז בצד הכלי כדי קומץ שאינו מעורב, וכן בזה. כך דמפרש הא לא נגע – בקומץ, וקתני: כשרות, אלמא צירוף דאורייתא. אמר רבא דילמא – לא דקאי קומץ בפני עצמו. בגושין המחולקין העשויין כמסרק – גופי המנחה מחולקין מראש האחד, מוז כדי קומץ ומוז כדי קומץ, אבל בראש האחד נוגעין, כמסרק זה שמצד אחד מחובר ומצד אחד שנינו מפורדות. מאי הוי עלה – דשני חצאים מחולקים, מהו לקמץ מזה על זה משום צירוף כלי? והרים סמנו – דומיא דשני כלים – כגון דאין נוגעין זה בזה. כגון קפיא בקבא – שחקק מדה קטנה בתוך מידה גדולה, ונתן בפנימי חצי עשרון וחצי בחיצון. דאף על גב דעריבי שני החצאין מעליא בגדש הכלי, כיון דמפסקי מחיצתא סתתא – דאין עירוב הגודש עירוב, והואיל ואינו באור הכלי. ובתא דייקנן: הא כלי אחד דומיא דהאי שהוא בשני כלים כשר. כגון עריבת – ארובה של תרנגולין, ומחיצה נמוכה באמצעית כדי לחלוק בין מים למורסן, ואותה מחיצה נמוכה ואינה מגעת לשפת העריבה. הילכך לאו הפסק הוא, דנגעי למעלה מן המחיצה שני החצאין באור הכלי. אבל הכא בני ביסא דחלוקין הן לגמרי – לא. צירוף כלי וחבור מים מהו – כלומר, חצי עשרון שנטמא בצירוף כלי, מהו שיטמא אחד בחבור מים. כגון אם יש שני חצי עשרון בכלי ואין נוגעין, וחצי עשרון יש חוץ לכלי, וחבור מים כגון נצוק או ציור מחבר את של חוץ לכלי ומה שבתוך הכלי, ונגע טומאה בזה שבכלי שאינו נוגע במים, ונטמא חבירו משום צירוף כלי. מהו – שיטמא את של זה בחבור מים. הני מילי דנאי – לאותו שבכלי מהני, ולא לשל חוץ. מחבר – וטמא החיצון. חיבור מים וצירוף כלי – כגון אם נטמא החיצון, ונטמא זה שבכלי בחבור מים. מהו – שיטמא זה את האחר משום צירוף כלי? מי אמרינן דלא מהני צירוף אלא לטומאה שאירעה בתוך הכלי, או לא אמרינן? ונפסא אחד מהן – ואחד כך הניח לשניהם בביסא ואין נוגעין, דלההיא ודאי לא מהני צירוף שיחורו זה ויטמא את זה, שהרי לא היה בכלי בשעת טומאה. (אלא אם כן) ואחור כן חור טבול יום ונגע בטמא, מהו שיקבל טומאה זו כדי לפסול חבירו? הא שבע ליה טומאה – ראשונה, ולא יקבל עוד טומאה אחרת.

במים, ונטמא חבירו משום צירוף כלי. מהו – שיטמא את של זה בחבור מים. הני מילי דנאי – לאותו שבכלי מהני, ולא לשל חוץ. מחבר – וטמא החיצון. חיבור מים וצירוף כלי – כגון אם נטמא החיצון, ונטמא זה שבכלי בחבור מים. מהו – שיטמא זה את האחר משום צירוף כלי? מי אמרינן דלא מהני צירוף אלא לטומאה שאירעה בתוך הכלי, או לא אמרינן? ונפסא אחד מהן – ואחד כך הניח לשניהם בביסא ואין נוגעין, דלההיא ודאי לא מהני צירוף שיחורו זה ויטמא את זה, שהרי לא היה בכלי בשעת טומאה. (אלא אם כן) ואחור כן חור טבול יום ונגע בטמא, מהו שיקבל טומאה זו כדי לפסול חבירו? הא שבע ליה טומאה – ראשונה, ולא יקבל עוד טומאה אחרת.

במים, ונטמא חבירו משום צירוף כלי. מהו – שיטמא את של זה בחבור מים. הני מילי דנאי – לאותו שבכלי מהני, ולא לשל חוץ. מחבר – וטמא החיצון. חיבור מים וצירוף כלי – כגון אם נטמא החיצון, ונטמא זה שבכלי בחבור מים. מהו – שיטמא זה את האחר משום צירוף כלי? מי אמרינן דלא מהני צירוף אלא לטומאה שאירעה בתוך הכלי, או לא אמרינן? ונפסא אחד מהן – ואחד כך הניח לשניהם בביסא ואין נוגעין, דלההיא ודאי לא מהני צירוף שיחורו זה ויטמא את זה, שהרי לא היה בכלי בשעת טומאה. (אלא אם כן) ואחור כן חור טבול יום ונגע בטמא, מהו שיקבל טומאה זו כדי לפסול חבירו? הא שבע ליה טומאה – ראשונה, ולא יקבל עוד טומאה אחרת.

מנחות. פרק שלישי – הקומץ רבה דף כד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

ועשאו וילון טהור מן המדרס – וכגון דעבר ביה שינוי מעשה, כדאמר בפרק "במה אשה" (שבת נה, ב) דאין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה. ובמסכת כלים בפרק "הכרים" (משנה ו) מפרש איזו היא שינוי מעשה, דתנן: סדין שהוא טמא מדרס, עשאה וילון – טהור מן המדרס אבל טמאה טמא מת. מאימתי טהרה? בית שמאי אומרים: משיטה, ובית הלל אומרים: משיקש, רבי עקיבא אומר:

משביקע. וכי באיזה מדרס נגע זה. לפי מה שהוא רוצה לומר דלא אמרינן שבע ליה טומאה, צריך לומר דאיירי בבגד שלא נקפץ משרדס עליו חוב. ועוד צריך לומר דלא מיירי בשדרס עליו ברגלו ערום או נעול, או בדבר שנטמא מדרס, דאם כן אתיא ליה מדרס ומגע בבת אחת, ובבת אחת לא אמרינן שבע ליה טומאה, כדמסקינן. אלא כגון שיש פשוטי יד עץ מפסיקין, או בדברים שאין מטמאין מדרס. **כל** נגע בו חוב מיהא טמא ואפילו לבסוף בו – לפי מה דסבירא ליה לאביי שאין חילוק בין בת אחת לזה אחר זה, כדמוכח בסמוך. כשבא לדקדק מסיפא, יש לתמונה דמתנא קמא היה לו לדקדק דלא אמרינן שבע ליה טומאה, דאמר: אטל טמא מגע מדרס, ופירושו: בבת אחת באתה לו טומאת מדרס וטומאת מגע, לפי שנוגע בעצמו. דתנא קמא דרבי יוסי הוא רבי מאיר, דקסבר: טומאת בית הסתרים מטמא, כדאשכחן בפרק "בהמה המקשה" (חולין עב, ב) דפליגי כי האי גונא בשלשה על שלשה שנחלקו ויש לומר: דלכך דייק מרבי יוסי, שלא תאמר: הא דפליגי עליה רבי יוסי וקאמר "באיזה מדרס נגע זה" – היינו משום דסבירא ליה דאמרינן שבע ליה טומאה. ואם תאמר: בסוף פרק "העור והררט" (שם קכב, ב) גבי (תחית כות אבר) (החותך כות בשר מאברו מן החי, דאמר: חישוב עליו ואחר כך חתכו – טמא. לפי שירד עליו תורת טומאת אוכלין כשחישב עליו. ואמאי נימא שבע ליה טומאה, שהוא טמא טומאת אבר מן החי החמורה ויש לומר: דאיכא נמי תומרא בטומאת אוכלין, שמתעיל לטמא טומאה בפחות מבכביצה אוכלין וזה משלימו לכביצה. ואין לתרץ דהאי דחישב עליו ואחר כך חתכו טמא – משום דטומאת בית הסתרים (ולא) מטמא, ודהתם אמרינן דמטמאין דמוקף לה כרבי מאיר. ומיהו דא גופא תימא: ואמאי לא אתיא כרבי יוסי, ונימא דטמא משום דמקבל טומאה משעת פרישתו, כדאמרינן בפרק "בהמה המקשה" (שם עב, ב) בשלש על שלש (הבגד) הבאות מבגד גדול, דבשעת פרישתו מאביהן מקבלות טומאה מאביהן! ויש לומר:

ד"בהעור והררט" (שם קכב, ב) מיירי אפילו אין נשאר באבר כדי להעלות ארוכה כשחותכו, דלא מטמא. ומיהו קשה בסוף "כיצד צולץ" (פסחים פה, ב) גבי יצא גזר ביה טמאה או לא גזר, דקאמר: תא שמע, אבר שיצא מקצתו חותך בו, ואי אמרת גזר ביה רבנן טומאה, כי חתך ליה מאי הוי? הא קא טמא ליה! ומשני: טומאת בית הסתרים היא ולא מטמא. ואבתי, הא קא מטמא בשעת פרישתו! ואין לומר דליכא כשיעור במה שבוחר, דאם כן לא היה צריך לטעמא בית הסתרים, ואלבא דרבינא הוא דמשני הכי אחר כך. ויש לומר: דמיירי בפסחים (פה, א) וב"העור והררט" (חולין קכב, ב) בגיתים בעל כרחו, דהא בכריתות בפרק "אמרו לו" (טו, ב) מוכח דלא מקבל טומאה בשעת פרישתו, גבי אבר המודולל באדם. ומיהו לא מסתברא דמיתוקם היא דפסחים בגיתין בעל כרחו, דהא קתני: חותך עד שמיני עלצם וקולף עד שמיני לפרק חותך. ושמא כשחותך בסכין לא מקבל טומאה בשעת פרישתו, לפי שהסכין מפרש בו זה לזה. אי נמי, מחתך בסכין מעט ומשליך וחוזר ומחתך מעט (ומשליך) עד שמחתך את כולו, שאינו נוגע עכשיו בבת אחת. וכן מפרש בהדיא בירושלמי, במחתך כל שהוא ומשליך. ואם תאמר: אמאי איצטרך לשנוי ב"העור והררט" (חולין קכט, א) דאתיא כרבי מאיר? לימא דחיבורי אוכלין במאן דמפירתו דמו, כדקאמר רבינא בפרק "בהמה המקשה" (חולין עב, ב) ובפרק "כיצד צולץ" (פסחים פה, א) ויש לומר: דהדיא סוגיא דלא כרבינא. אי נמי, לא אמרינן חיבורי אוכלין במאן דמפירתו דמו אלא בדבר העומד ליתחך, כי הדיא דבשר שיצא הוציא עובר את ידו, ודומיא דידות הכלים שעתיד לקצץ. ואם תאמר: בפרק "ואלו קשרים" (שבת קיב, ב) ובפרק שני דעירובין (כד, א) דאמרינן: סנדל שנפסקה אחת מאוזניו ותיקנה – טמא מדרס, נפסקה שניה ותיקנה – טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס. ופריך: מאי שנא ראשונה – דהא קיימא

מדרס ועשאו וילון – מהור מן המדרס, אכל טמא מגע מדרס. אמר רבי יוסי: באיזה מדרס נגע זה? אלא, שאם נגע בו הזב – טמא מגע הזב. כי נגע בו הזב מיהא טמא, ואפילו לבסוף, כטמא מדרס ואחר כך מגע הזב. אמאי? לימא: שבע ליה טומאה! אמר ליה: וקמאי דהאי "שאם נגע בו הזב" לכתר מדרס? דילמא מקמי מדרס, דהויא טומאה חמורה על טומאה קלה, אכל הכא דאידי ואידי טומאה קלה – לא! אלא מסיפא: מורה רבי יוסי בשני סדינין המקופלין ומונחין זה על זה, וישב זב עליהן – שהעליון טמא מדרס, והתחתון טמא מדרס ומגע מדרס; ואמאי? לימא: שבע ליה טומאה! – היתם נכתב אחת, הכא בזה אחר זה. אמר רבא: עשרון שחלקו, ואבד אחד מהן והפריש אחר תחתיו, ונמצא הראשון, ורבי שלשתן מונחין בפיסא, נטמא אבוד – אבוד וראשון מצטרפין, מופרש אין מצטרף; נטמא מופרש – מופרש וראשון מצטרפין, אבוד אין מצטרף; נטמא ראשון – שניהם מצטרפין. אפי' אמר: אפילו נטמא אחד מהן נמי – שניהם מצטרפין, מאי טעמא? פוליהו בני ביקתא דהרדי גינהו. וכן לענין קמיצה, קמין מן האבוד – שיריו וראשון נאכלין, מופרש אינו נאכל; קמין מן ראשון – שיריו וראשון נאכלין, אבוד אינו נאכל; קמין מן ראשון – שניהם אינן נאכלין. אפי' אמר: אפילו קמין מאחד מהן – שניהם אינן נאכלין, מאי טעמא? פוליהו נמי בני ביקתא דהרדי גינהו. מתקוף לה רב פפא: ושירום ידיה מיהא נאכלין? הא איפא דנקא דקומץ דלא קריב! מתקוף לה רב יצחק בריה דרב משירשאי: וקומץ גופיה היכי קריב? הא איפא תלתא חולין! רב אשי אמר: קומץ בדיעתא דכהן תליא מילתא, וכהן פי קמין – אעשרון קא קמיין.

משנה

מדרס – ששכב עליו זב. ועשאו וילון – פרשו לפני הפתח וקבעו שם. מהור מן המדרס – ולא יטמא עוד אדם, שהרי אין עשוי למדרס, וכל שאינו ראוי למדרס – אינו טמא מדרס, דאמרינן במסכת חגיגה (כג, ב) מי שמוחרד לשיבה, יצא זה שאומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו. אבל טמא מגע מדרס לטמא אוכלים ומשקים כמי שנוגע במדרס. **אלא** – להכי מתייב ליה וילון, שאם נגע בו זב קודם שעשאו וילון, והוי עליו שתי

טומאות, מדרס ומגע – עכשיו טהור מן המדרס מלטמא אדם או כלים, ונשארה עליו תורת מגע לאוכלין ומשקים. כי נגע בו זב מיהא טמא – נמי טומאת מגע. אפילו לבסוף, לאחר שנטמא מדרס, חלה טומאת מגע להאי עניינא, שכשיעשו וילון ויטהר מן המדרס – תחול עליו טומאת מגע. ואמאי נימא לה שבע ליה – טומאת מדרס. דילמא מקמי מדרס – נגע בו, ואחר כך דרס עליו. דהבא ליכא למיפריך. הא שבע ליה, משום דטומאה אחרינא חמורה מן הראשונה וחלה עליה. אבל הכא גבי עשרונות, דאידי ואידי ראשונה ושניה קלה היא, דבין וזבין וזו טומאת אוכלין היא, ולא חיילא שניה כלל. **אלא מסיפא** – נפקא דלא אמר שבע לה טומאה. תחתון טומאת מדרס – שאפילו עשר מצעות תחתיו – כלן מצטרף למדרס. מדרס – משום דנגע בעליון, ונפקא מנייה, שכשיעשו תחתון וילון ויטהר מן המדרס – עדיין יא טמא טומאת מגע. לימא שבע ליה – טומאת מדרס. הכא בזה אחר זה – גבי חצי עשרונים. אבוד וראשון מצטרפין – ונטמא הראשון מחמת זה בצירוף כלי. מופרש – שהפריש תחת זה – אינו מצטרף לפסול עמו, שהרי לא הופרש על מנת להצטרף עם האבוד, שהרי שניהם אבודים. בני ביקתא דהרדי – בני בית אחד הן, שכולן מבח מנחה אחד באו. ביקתא = בי עקתא, בית צר. קמין מן הראשון שניהם האחרים אין נאכלין – שהרי שניהם נוקקין לקומצו של ראשון, וקומץ אינו מתיר אלא ששרון אותו חצי שהופרש ממנו ואחר מן החצאין הללו, וכיון דלא ידע איזהו – לא נאכל לא זה ולא זה. ושייכים דיריה – דאותו חצי עשרון ראשון שהופרש ממנו הקומץ. והא אימא דנקא דקומץ דלא קריב – דהא תילתא דהאי קומצא אינו חשוב, מחמת חצי עשרון השלישי הוא, שהרי שלשתן הוהקפו לקומץ זה. דילכך הוי האי קומץ חסר תילתא, דמטי דנקא לכל חד משני חצאי עשרונים המכשירים את המנחה. דנקא = ששית. דנקא קומץ לכל חצי עשרון מן השנים שהמנחה נבשרת בהן. **אמר רב אשי** – הנך תרתי פירכי לאו

פירכי, דכיון דלא קמץ אלא מן האחד, קמיצת המנחה בדעתא דכח תליא, וכדן כי קמץ – אדעתא דעשרון חד הוא דקמץ. דילכך קומץ קרב, שירי ראשון נאכלין, והשנים אינן נאכלין, משום דאין לעמוד על סופו איזה מהן נצטרף עם הראשון בדעת הכהן להיות נותר בקומץ.

משנה

(טו, ב) מוכח דלא מקבל טומאה בשעת פרישתו, גבי אבר המודולל באדם. ומיהו לא מסתברא דמיתוקם היא דפסחים בגיתין בעל כרחו, דהא קתני: חותך עד שמיני עלצם וקולף עד שמיני לפרק חותך. ושמא כשחותך בסכין לא מקבל טומאה בשעת פרישתו, לפי שהסכין מפרש בו זה לזה. אי נמי, מחתך בסכין מעט ומשליך וחוזר ומחתך מעט (ומשליך) עד שמחתך את כולו, שאינו נוגע עכשיו בבת אחת. וכן מפרש בהדיא בירושלמי, במחתך כל שהוא ומשליך. ואם תאמר: אמאי איצטרך לשנוי ב"העור והררט" (חולין קכט, א) דאתיא כרבי מאיר? לימא דחיבורי אוכלין במאן דמפירתו דמו, כדקאמר רבינא בפרק "בהמה המקשה" (חולין עב, ב) ובפרק "כיצד צולץ" (פסחים פה, א) ויש לומר: דהדיא סוגיא דלא כרבינא. אי נמי, לא אמרינן חיבורי אוכלין במאן דמפירתו דמו אלא בדבר העומד ליתחך, כי הדיא דבשר שיצא הוציא עובר את ידו, ודומיא דידות הכלים שעתיד לקצץ. ואם תאמר: בפרק "ואלו קשרים" (שבת קיב, ב) ובפרק שני דעירובין (כד, א) דאמרינן: סנדל שנפסקה אחת מאוזניו ותיקנה – טמא מדרס, נפסקה שניה ותיקנה – טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס. ופריך: מאי שנא ראשונה – דהא קיימא

ומטמא המופרש את הראשון מחמת צירוף כלי. אבל האבוד אין
מצינן עם המופרש להיות כאחד, שכן האבוד לא היה אמור
להקרב עם המופרש תחתיו, ולפיכך אין המופרש מטמאו מחמת
צירוף כלי.
אם נקמא הראשון שלא נאבד, שניהם מצינן, הן האבוד והן
המופרש מצטרפים עם הראשון להיות אחד, לפי שניהם היו
אמורים להקרב עמו, האבוד קודם שנאבד, והמופרש לאחר
שנאבד, לפיכך מטמא הראשון את שניהם מחמת צירוף כלי.
אפי' אמר אפילו נקמא אחד מהן נמי שניהם מצינן – גם אם
נטמא האבוד או המופרש, השנים האחרים מצטרפים עמו להיות
כאחד, מאי מצמא, לפי שכולהו בני ביקתא דהרדי ניהו – כל
שלושת חצאי המנחה באים מאותו בית, כלומר, כולם הובאו
בשביל מנחה אחת, ולפיכך חשובים הם כאחד לענין צירוף כלי.
ואומר הגמרא: וכן לענין קמיצה – כשם שנחלקו רבא ואבבי לענין
טומאה, כך נחלקו לענין קמיצה, שאם נאבד חצי עשרון והפריש
אחר תחתיו ואחר כך נמצא האבוד ושלשתם מונחים בכלי אחד,
לדעת רבא אם קמין מן האבוד על כל המנחה, שריי וראשון
נאכלין – מה שנשאר מחצי העשרון האבוד אחר הקמיצה, וכן
חצי העשרון הראשון שלא נאבד, נאכלים, כמו כל שיירי מנחה
אחר הקמיצה, לפי שהראשון והאבוד מצטרפים להיות מנחה
אחת, כיון שהאבוד הופרש כדי להצטרף לראשון. אבל המופרש
אינו נאכל, מפני שלא היה האבוד אמור להקרב עם המופרש, ואם
קמין מן המופרש, שריי וראשון נאכלין, המופרש והראשון
מצטרפים להיות מנחה אחת, כיון שהמופרש הופרש כדי להצטרף
עם הראשון, אבל אבוד אינו נאכל שלא הופרש כדי להצטרף עם
המופרש, ואין הקמיצה מועילה להתירו, ואם קמין מן הראשון,
שניהם אינן נאכלין, לפי שהאבוד והמופרש ראויים להצטרף עם
הראשון, האבוד לפי שמתחילתו הופרש להיות עם הראשון,
והמופרש לפי שאחרי שנאבד האבוד הופרש להצטרף עם
הראשון, וכיון שאי אפשר ששניהם יצטרפו עם הראשון, לפי שאין
הקומץ מתיר אלא עשרון אחד, לא הותר אלא חצי עשרון
הראשון שממנו קמץ, ועוד אחד משני החצאים האחרים, שאין
ידוע איזה הוא, לכך שניהם אינם נאכלים.
אפי' אמר אפילו קמין מאחד מהן, שניהם אינן נאכלין – גם אם קמץ
מן המופרש או מן האבוד, אין שנים האחרים נאכלים, מאי מצמא,
לפי שכולהו נמי בני ביקתא דהרדי ניהו – כל שלושת חצאי
המנחה הובאו בשביל מנחה אחת, ולפיכך חשובים הם כאחד,
והואיל והקומץ אינו מתיר עשרון אחד בלבד, ואין ידוע איזה
משני החצאים הנוספים התיר, שניהם אינם נאכלים.
רב פפא מקשה על זה שחצי העשרון שממנו קמץ הותר באכילה:
מתקין לה רב פפא על אביו ורבא, וישרים דידה מיקא נאכלין –
וכי שיירי הקומץ כן נאכלין, הא אפא דנקא – ושייתו דקומץ דלא
קריב – הלא יש כאן ישיית קומץ הסדרה לכל חצי עשרון של
המנחה. כלומר שהרי הכהן הרים קומץ לכל שלושת חצאי
העשרון שלפניו, ויוצא שלכל חצי עשרון יש שליש קומץ, ומכיון
שאין במנחה אלא עשרון אחד, ממילא נמצא, ששליש מן
הקמיצה אינה חשובה, ואם כן כשנחלק את אותו שליש בין שני
חצאי העשרון של המנחה, נקבל, שלכל חצי עשרון חסר ישיית
[שהוא חצי שליש] מן הקומץ.
הגמרא מביאה קושיא נוספת על רבא ואבבי: מתקין לה רב יצחק
בריה דרב משרשיא על רבא ואבבי, וקומץ גופיה תיבי קריב, הא
אפא תלתא חולין – היאך מקריבים את הקומץ עצמו, והרי על
שליש ממנו לא חלה קדושת קומץ, לפי ששליש אחד מכוסר כנגד
אותו חצי עשרון שאינו מצטרף עם המנחה, וקומץ חסר הוא
ופסול להקטרה. [אמר] רב אשי (אמר), שתי קושיות אלו אינן
קשות, לפי שקומץ דבעתא דביתן תליא מילתא – חלות הקומץ
תלויה בדעתו של הכהן הקומץ, ובהו כי קמין אעשרון קא קמין
– והכהן התכוין בקמיצתו רק בשביל עשרון, ולא בשביל חצי
עשרון הנוסף, שכן קמץ רק מתוך אחד מחצאי העשרון, ולפיכך
אין הקומץ חסר והוא כשר, וגם הישרים של חצי עשרון הראשון
שהקומץ בא משם נאכלים כמו כל שיירי מנחה שנקמצה כדניה.

מדרש שושב עליו זב, וצטא וילון – פרשו לפני הפתח לשם וילון
בדרך קבע, מהור מן טומאת המדרש שהיתה בו בתחילה, ואינו
מטמא אדם וכלים, לפי שאינו מיוחד עוד למדרס, אכל מטמא מע
מדרש – אבל עדיין טמא הוילון בטומאת מגע מדרס, ומטמא
אוכלים ומשקים, כמו כל דבר שנגע באב הטומאה, לפי שקודם
שנעשה מדרס היה עליו טומאת מדרס, וכל חלק וחלק ממנו טימא
את החלק שעל ידו בטומאת מגע, ולכן אף בטומאת מדרס שבו
פקעה, וטומאת מגע מדרס שבו לא פקעה, אמר רבי יוסי באיזה
מדרש נגע וילון זה, והלא 'מגע בית הסתרים' הוא ואין זה חשוב
נגיעה לענין קבלת טומאה. אלא שאם נגע בו הוב מטמא מע הוב –
ורק אם נגע הוב בסדין, ניתוסף עליו גם טומאת 'מגע זב' ומטמא
אוכלים ומשקים.
מסיימת הגמרא את הקושיא: אבל כי – [אם] נגע בו הוב מיקא מטמא
בטומאת מגע, ואפילו אם נגיעת הוב בסדין תהיה לבסוף, כלומר,
לאחר שדרס עליו הוב ונטמא בטומאת מדרס (כמטמא מדרס ואחר
כך מנגע הוב), ואמאי – מדוע חלה טומאת מגע על הסדין, למה
שבע ליה טומאה – היו צריכים לומר, שהואיל והסדין מלא
בטומאת מדרס, שוב לא יחול עליו טומאת מגע כלל.
דוחה הגמרא: אמר ליה רבא לאבבי, ומאי דהא 'שאם נגע בו הוב'
ליתר מדרש – מניין אתה יודע שפירוש דברי רבי יוסי הוא שהוב
נגע בסדין לאחר שדרס עליו, ומכאן זה הוכחת שחלה טומאת מגע
על טומאת מדרס ואין אומרים 'שבע ליה טומאה', דילמא מקמין
מדרש, דהיינו טומאה המורה על טומאה קלה – אולי פירוש דבריו
הוא שהוב נגע בסדין לפני שדרס עליו, שבאופן זה בודאי חלה
טומאת מדרס על הסדין, אף שכבר שבע מטומאת מגע מדרס, לפי
שהטומאה השניה חמורה מהטומאה הראשונה, אכל הקא
בעשרון שחילקו דאדי ואדי טומאה קלה לא, כיון שכבר שבע
העשרון מן הטומאה הראשונה שעליו.
הגמרא מוכיחה שאין אומרים שבע ליה טומאה, מן הסיפא של
המנחה. ואומר הגמרא: אלא מפיפא של המשנה שם יש לפשט
את ספיקת רבא, מורה רבי יוסי 'לחכמים בשני פדינן המקושפין
ומונחין זה על זה וישב זב עליהן, שהסדין העליון מטמא מדרס מחמת
ישיבת הוב, והסדין התחתון מטמא מדרס מחמת ישיבת הוב, וגם
טמא מע מדרש שהרי נגע בסדין העליון, וטומאת מגע מועילה
לענין שאף אם יעשו מן הסדין וילון, ויפקע ממנו על ידי זה טומאת
מדרס, עדיין יטמא משום 'מגע מדרס'. וקשה, אמאי חלה על
הסדין התחתון טומאת מגע, למה שבע ליה טומאה מטומאת
מדרס, ושוב אינו יכול לקבל טומאת מגע.
דוחה הגמרא: הקם קבת אחת – בדין של שני סדינים המקושפלים,
באות עליו שתי הטומאות בבת אחת, לפי שמיד שהוב ישב על
הסדין העליון והורגש כבדו על הסדין התחתון, נטמא התחתון
בטומאת מדרס ובטומאת מגע מדרס, שהרי ברגע זה נגע בסדין
העליון, וכל שבאו עליו שתיהן בבת אחת, לא שייך לומר שבע
ליה טומאה, הקא הנה אחר זה – אבל כאן בשני חצאי עשרון
שנסתפק בהם רבא, הטומאה השניה באה רק אחרי הטומאה
הראשונה, ולפיכך יש להסתפק, שאולי בזה נאמר שבע ליה
טומאה, ולא נפשט ספיקו של רבא.
הגמרא דנה בעשרון שאבד חציו, והפריש חצי עשרון אחר,
ונמצא האבוד, איזה משלשה חצאי העשרון מצטרפים לענין
טומאה וקמיצה: אמר רבא עשרון של מנחה אחת שחלקו לשנים,
ואבד אחד מהן, והפריש חצי עשרון אחר תחתיו כדי להשלים את
חצי העשרון שאבד, ואחר כך נמצא חצי עשרון הראשון האבוד,
והרי שלשתן מונחין בבית אחד, הדין הוא שאם נקמא
חצי העשרון שהיה אבוד, אבוד וראשון מצינן – הכלי מצרף
את חצי העשרון האבוד וחצי העשרון הראשון שלא נאבד להיות
כמנחה אחת, שכן שניהם היו אמורים להקרב יחד, ומטמא האבוד
את הראשון. מופרש אין מצינן – אבל חצי העשרון שהופרש
תחת האבוד, אינו מצטרף, לפי שלא הופרש על מנת להקרב עם
האבוד, ולפיכך אין האבוד מטמאו מחמת צירוף כלי.
אם נקמא המופרש תחת האבוד, מופרש וראשון מצינן, כלומר,
הראשון שלא נאבד, והמופרש תחת האבוד מצטרפים להיות
כאחד, שכן הם היו אמורים להקרב יחד אם לא היה נמצא האבוד,

משנה

המשנה שלפנינו עוסקת בדיון מנחה שנפסל קומצה קודם שהקטירוהו, והקטירוהו בפסול, אם כשירה היא. נִטְמָא הַקּוֹמֵץ וְהַקְרִיבוֹ, הַצֵּץ שֶׁעַל מִצְחוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל מְרַצָּה וּמַכְפֵּר עַל הַהִקְרָבָה בְּטוֹמָא, וְהַמִּנְחָה כְּשִׁירָה, וַיֵּצֵאוּ הַבְּעָלִים יָדֵי חוֹבָתָם, וַיִּשְׁיִירָהּ נֹאכְלִים. וְאִם יֵצֵא הַקּוֹמֵץ חוּץ לַחֹמֶת הָעוֹרָה, וְנִפְסַל מִדִּין יוֹצֵא, וְעֵבֶר וְהַקְרִיבוֹ, אֵין הַצֵּץ מְרַצָּה עַל הַקְרָבָה זֶה, וְהַמִּנְחָה פְּסוּלָה. לִפִּי שֶׁהַצֵּץ מְרַצָּה עַל הַטָּמֵא, וְאֵינוֹ מְרַצָּה עַל הַיּוֹצֵא.

גמרא

הגמרא מבארת את מקור הדין והטעם שאין הציץ מרצה אלא על טומאה ולא על שאר הפסולים: תנן רבנן, נאמר בתורה לענין הציץ (שמות כח לח), וְהָיָה עַל מִצַּח אֹהֶרֶן וְנִשָּׂא אֹהֶרֶן אֶת הַצֵּץ הַקָּדָשִׁים, כלומר, שאהרן נושא את המשא של העין והפסול מהקדשים, ונמצאו הקדשים מטולקים מן העין ומן הפסול, וכשרים. ולא נתפרש בתורה איזה עין הוא נושא. מבררת הברייתא: וְכִי יֵצֵא הַצֵּץ הוּא נוֹשֵׂא, אִם תֹּאמַר שֶׁמֶרְצָה עַל הַצֵּץ פִּיגוּל, שֶׁאִם עָשׂוּ אַחַת מֵאַרְבַּע הָעֲבוּדוֹת הַמַּעֲכָבוֹת בִּקְרִיבָן עַל מִנְתָּ לֹאכֹל כֹּזֵית מִמֶּנּוּ חוּץ לַמִּקְוָה, שֶׁהַצֵּץ מִרְצָה עַל קֶרֶבֶן זֶה וּמַכְשִׁירוֹ אֵין לומר כן, שֶׁהֵרֵךְ בְּכָר נֹאמַר עַל הַמִּקְרִיב בִּפְסוּל שֶׁל חוּץ לַמִּקְוָה (ויקרא י יח) 'הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִהְיֶה לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה', וּמִבּוֹאֵר אִם כֵּן שֶׁאֵין הַקְרִיבָן עוֹלָה לְבַעֲלִים. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהַצֵּץ מִרְצָה עַל קֶרֶבֶן שֵׁשׁ בּוֹ הַצֵּץ נוֹתֵר – שֶׁעֲבַד עַל מִנְתָּ לַהּוֹתִירוֹ וְלֹאכֹל מִמֶּנּוּ חוּץ לַמִּנְחָה. הֵרֵךְ בְּכָר נֹאמַר (שם טו יט ו) 'וְאִם הֶאֱכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא יִרְצָה'. הָא – הֵרֵי שֶׁבִּהְכַּרְתָּ לומר שֶׁאֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶלָּא קֶרֶבֶן שֵׁשׁ בּוֹ הַצֵּץ טוֹמָא – שֶׁנִּטְמָא הָדֵם. וַיֵּשׁ סִבְרָא לומר כֵּן שֶׁאֵין הַצֵּץ מִרְצָה אֵלָּא עַל פְּסוּל טוֹמָא, לִפִּי שֵׁשׁ בַּאֲסוּר הַקְרָבָה בְּטוֹמָא צֶדֶק קָל, שֶׁהוֹתֵרָה מִכְּלָלָהּ בְּקֶרֶבֶן צִיּוּר, שֶׁאִם שֵׁשׁ אִסוּר לַהּקְרִיב בְּטוֹמָא, מִכָּל מָקוֹם אִם אִירַע בִּקְרִיב צִיּוּר שֶׁנִּטְמָא הַקְרִיב אוֹ שֶׁהוּא הַכֹּהֵנִים טְמֵאִים, הַקְרִיב קֶרֶב. וְלִכְךָ גַּם בִּקְרִיב יָחִיד אִם שֶׁאֵין בּוֹ הִיתֵר לַהּקְרִיב בְּטוֹמָא, אִם אִירַע שֶׁנִּטְמָא הָדֵם אוֹ הַקּוֹמֵץ וְהַקְרִיבוֹהוּ בְּטוֹמָא, הַצֵּץ מִרְצָה לַהּכְשִׁיר הַקְרִיב.

מקשה הגמרא: מִתְּקִיף לָהּ רַבִּי זִירָא, אֵימָא – נֹאמַר שֶׁהַצֵּץ מִרְצָה עַל קֶרֶבֶן שֵׁשׁ בּוֹ הַצֵּץ יוֹצֵא, שֶׁאִם יֵצֵא הָדֵם חוּץ לַחֹמֶת הָעוֹרָה, אִם שֶׁנִּפְסַל בַּיּוֹצֵא, אִם הַקְרִיבוֹהוּ הַקְרִיב כְּשֶׁר. שֶׁגַם בִּפְסוּל זֶה מִסְתַּבֵּר לומר שויעול על ריצוי, ומשום צד קל שיש בו, שכן מצינו שְׁהוֹתֵר פְּסוּל יוֹצֵא מִכְּלָל – מִכָּלֵל הַדִּין שֶׁקֶרֶבֶן שִׁינֵּא חוּץ לַמַּחֲצִיתוֹ פְּסוּל הוּא, בִּקְרִיבּוֹת שֶׁמִּקְרִיבִים בְּכִמְיָה, שֶׁכֹּאשֶׁר הִיָּה הַמִּשְׁכֵּן בְּנוּב וּבִגְבֻעֵן לֹא הִיָּה אִסוּר בַּיּוֹצֵא חוּץ לַמַּחֲצִיתוֹ. וּמִדּוּעַ אִמְרוּ בַּמִּשְׁנֵיתוֹ שֶׁאֵין הַצֵּץ מִרְצָה עַל עוֹן יוֹצֵא.

מתרצת הגמרא: אָמַר לִיָּה אֲבִי לְרַבִּי זִירָא, אֵין הַצֵּץ מִרְצָה עַל עוֹן יוֹצֵא, לִפִּי שֶׁאֵמַר קָרָא – נֹאמַר בִּפְסוּק זֶה הַמְדַּבֵּר בְּעֵינֵי רִיצוֹי הַצֵּץ (שמות כח לח) 'לְרַצּוֹן לָהֶם לִפְנֵי ה'', וַיֵּשׁ לַלְמוּד מִכָּךְ שֶׁעוֹן דִּלְפָּנֵי ה' אֵין, אֲבָל הַצֵּץ יוֹצֵא, שֶׁאֵינוֹ לִפְנֵי ה' לֹא.

מקשה הגמרא: מִתְּקִיף לָהּ רַבִּי אֶלְעָזָר, אֵימָא – נֹאמַר שֶׁהַצֵּץ

מרצה על עוֹן שֶׁל עֲבוּדָה בִּיד שְׁמָאֵל, שֶׁאִם שֶׁמַּעֲיָקֵר הַדִּין אֵין עֲבוּדוֹת הַקְרִיבּוֹת נַעֲשׂוֹת אֵלָּא בִּיד יָמִין, מִכָּל מָקוֹם אִם הַקְרִיבוֹ בְּשִׁמְאֵל יִהְיֶה הַקְרִיבָן כְּשֶׁר, שֶׁגַם בְּעוֹן זֶה מִצִּינוֹ צֶדֶק קָל, שֶׁהוֹתֵר מִכְּלָל בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים, וְכַפִּי שְׁשִׁינוֹ בַּמִּסְכַּת יוֹמָא (מז). שְׁבִיּוֹם הַכִּיפּוּרִים נוֹטֵל הַכֹּהֵן גָּדוֹל, כְּשֶׁנִּכְנַס לַהּקְטִיר קְטוֹרֶת בְּקֶדֶשׁ הַקְדָּשִׁים, אֵת הַכֹּף שֶׁבָּה הַקְטוֹרֶת, בְּשִׁמְאֵל, וְאֵת הַמַּחֲתָה שֶׁבָּה הַגִּזְלִים, בִּימִינוֹ.

מתרצת הגמרא: אָמַר לִיָּה אֲבִי לְרַבִּי אֵילֵעָזָר, אֵין לומר שֶׁהַצֵּץ מִרְצָה עַל עוֹן שְׁמָאֵל, לִפִּי שֶׁאֵמַר קָרָא – נֹאמַר בִּפְסוּק זֶה הַמְדַּבֵּר בְּרִיצוֹי הַצֵּץ (שמות שם) 'וְנִשָּׂא אֹהֶרֶן אֶת הַצֵּץ הַקָּדָשִׁים', וּמִשְׁמַע שֶׁמִּרְצָה הוּא עַל הַצֵּץ שֶׁהָיָה בּוֹ בְּכָל מָקוֹם, וְהִתִּיתִי – וְהִתִּירְתָּ תוֹרָה בְּמָקוֹם אַחֵר, לְאַפְּסוּק יוֹם הַכַּפּוּרִים, דָּאֵין זֶה הִיתֵר עַל הָעוֹן, אֵלָּא הַכְּשִׁירוֹ בְּשִׁמְאֵל הוּא – כֵּךְ הוּא עֵינֵק סֹדֵר עֲבוּדַת הַכֹּהֵן גָּדוֹל בַּיּוֹם הַכִּיפּוּרִים שֶׁנוֹטֵל אֵת הַמַּחֲתָה בִּימִינוֹ וְאֵת הַכֹּף בְּשִׁמְאֵל, וְאֵינוֹ עוֹן כָּלֵל.

תירוצ נוסף: רַב אֲשִׁי אָמַר, הַטַּעַם שֶׁאֵין לִפְרֹשׁ שֶׁהַצֵּץ מִרְצָה עַל עוֹן שְׁמָאֵל, לִפִּי שֶׁבִּפְסוּק זֶה נֹאמַר 'וְנִשָּׂא אֹהֶרֶן אֶת הַצֵּץ הַקָּדָשִׁים', וּמִשְׁמַע שֶׁהוּא מִרְצָה רַק עַל עוֹן וּפְסוּל שֵׁשׁ בְּקֶדֶשִׁים עֲצָמָם, שֶׁהֵם הַקְרִיבּוֹת, וְלֹא עַל הַצֵּץ הַמִּקְרִיבִישׁ שֶׁהֵם הַכֹּהֵנִים הָעוֹבְדִים וְעֹלִים לִקְדֵשׁ הַקּוֹמֵץ בִּימִין, שֶׁאִם עֲבָדוּ בְּשִׁמְאֵל אֵין הַצֵּץ מִרְצָה עַל עוֹן זֶה.

שואלת הגמרא: אָמַר לִיָּה רַב סִימָא בְּרִיה דְּרַב אִידִי לְרַב אֲשִׁי, וְאֵמַר לָהּ רַב סִימָא בְּרִיה דְּרַב אֲשִׁי לְרַב אֲשִׁי, וְאֵימָא – וּמִדּוּעַ לֹא נֹאמַר שֶׁהַצֵּץ מִרְצָה עַל הַצֵּץ בְּכָל מוֹם, שֶׁאִם הַקְרִיב קֶרֶבֶן שֵׁשׁ בּוֹ מוֹם, הַצֵּץ יִרְצָה עָלָיו לַהּכְשִׁירוֹ, שֶׁגַם בְּעוֹן זֶה מִצִּינוֹ צֶדֶק קָל, שֶׁהוֹתֵר מִכְּלָל בַּעֲוִיפוֹת, שֶׁאִם שֶׁבִּהְכַּרְתָּ בְּעַלְתָּ מוֹם פְּסוּלָה לִקְרִיב, מִכָּל מָקוֹם קֶרֶבֶן הָעוֹף כְּשֶׁר אִם בְּעוֹף בְּעַל מוֹם, דָּאֵמַר מִרְ בְּבִרְיָתָא (תמורה יד.) שֶׁדִּין תַּמּוֹת וְזִכְרִית שֶׁצִּירֵךְ שֶׁהַקְרִיב יִהְיֶה תַּמּוֹם, וְשֶׁקֶרֶבֶן עוֹלָה יִהְיֶה זָכֵר, הוּא רַק בְּכִתְּמָה. וְאֵין תַּמּוֹת וְזִכְרִית נוֹהֵג בַּעֲוִיפוֹת. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר לִיָּה, עֲלִיד – עַל טַעֲנוֹךְ זֶה, שֶׁהַצֵּץ יִרְצָה עַל עוֹן בְּעַל מוֹם, אָמַר קָרָא – נֹאמַר בִּפְסוּק (ויקרא כב כג) 'וְשׂוֹר וְשָׂה שְׂרוּעַ וְקָלוֹט יִדְבָּה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ וְלִנְדֹר לֹא יִרְצָה', וְעוֹד נֹאמַר (שם כב כג) 'כֹּל אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ כִּי לֹא לְרַצּוֹן יִהְיֶה לָכֶם', הֵרֵי שֶׁאִמְרָה תוֹרָה בִּפְיֹרֶשׁ שֶׁאֵין רִיצוֹי לַעוֹן בְּעַל מוֹם.

הגמרא דנה בדיון נטמא הדם או הקומץ והקריבוהו, והאם יש חילוק בין שוגג למזיד: תנן רבנן, דם קרבנות שֶׁנִּטְמָא וְנֹאסֵר לַהּקְרִיבוֹ, וְעֵבֶר וְזִרְקוֹ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ בְּטוֹמָא, אִם הִיָּה זֶה בְּשׁוּגָג, שֶׁלֹּא יָדַע שֵׁשׁ אִסוּר בּוֹד, הוֹרְצָה – הַקְרִיב כְּשֶׁר וְעוֹלָה לוֹ לְרַצּוֹן. אֲבָל אִם הִיָּה זֶה בְּמִזְיד, קִנְסוּהוּ חֲכָמִים וְאִמְרוּ שֶׁלֹּא הוֹרְצָה לוֹ, וְהַקְרִיב פְּסוּל. מוֹסִיפָה הַבְּרִייתָא: בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים – שֶׁדִּין זֶה שֶׁאִמְרוּ שֶׁבְּמִזִּיד הַקְרִיב פְּסוּל הוּא דוּקָא בְּקֶרֶבֶן וְיָחִיד, אֲבָל בְּקֶרֶבֶן צִיּוּר, בִּין בְּשׁוּגָג, בִּין בְּמִזְיד, הוֹרְצָה לוֹ, וְהַקְרִיב כְּשֶׁר. מוֹסִיפָה הַבְּרִייתָא עוֹד: וְהַקְרִיבּוֹת שֶׁמִּבְּיָא עוֹבֵר בּוֹכְבִּים, אֵין חִלּוּק בִּין שׁוּגָג לַמִּזִּיד, אֵלָּא בִּין בְּשׁוּגָג וּבִין בְּמִזְיד, בִּין בְּאִוָּנָם – בְּעַל כְּרַחוּ, וּבִין בְּרַצּוֹן – מִדַּעַת.

ב"ה. נוסח המברק שהואיל ב"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת ראש־השנה, ה'תשכ"ה

לשנה טובה תכתבו ותחתמו.

מנחות. פרק שלישי – הקומץ רבה דף כה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רז

קיימא שניה, שניה נמי הא מיתקנא ראשונה! ומשני: פנים חדשות באו. והשתא, אימת אתא ליה? אי קודם שנפסקא ראשונה, אם כן כמו שתיחד מן המדרס – יתור ממגע, דהא שבע ליה טומאה! ויש לומר: דכשתיקן אחוה ראשונה – חל על אחוה מגע ומדרס בבת אחת, ובבת אחת לא אמרין שבע ליה טומאה, כדמסקין. ומגו דחילי מגע אהוון – חילי נמי אכולה סנדל, כיון דהכל כלי אחד. והרב רבינו שמעון מפרש: דלא שייך שבע ליה טומאה בטומאה הבאה מעצמו, כגון הדיא וסנדל, ודחישב עליו ואחר כך חתבו, ומדרס מגע דתנא קמא דרבי יוסי דבאה מעצמו, שנוגע בעצמו. אבל סדינים המקופלים – טמא על מה שנוגע בחבירו. **בשני** סדינים המקופלים כי – בשניתלה למעלה מזה ויש איור קצת ביניהם איירי. דאי בזה על גב זה ממש, אי כשישב הכבד עליהם שניהם בבת אחת – אם כן עליון ליטמא מגע כמו תחתון, ואם הכבד על העליון תחתיה – אם כן קודם לתחתון מגע למדרס כשנוגע בעליון, וטומאת מדרס לא מטמא תחתון עד שיכבד עליה. אבל כשיש איור ביניהם, כי אתי: זו ויתבי בעליון – מיד כשנוגע עליון בתחתון אתי לתחתון מדרס ומגע בבת אחת, ולעליון קודם לה מדרס למגע. ואם תאמר: אמאי איצטריך לשנוי שחלוק בין בת אחת לזה אחר? וזה! דקא מיייר דבמקלים זה על גב זה, ודקם התחתון מגע למדרס! ושמו קסבר דמכבד על שניהם בבת אחת. ועוד, אם כן מאי מודה? היינו שאם נגע בהם הוב, דאוקימנא מקמי מדרס. ואם תאמר: ותיקשי ליה לאביי דאי גופא, מאי שניא תחתון מעליון? שאין אביי מחלק בבת אחת, ואם כן עליון נמי ליטמא מדרס ומגע, דהא קנגע בתחתון ויש לומר: דידוע היה אביי שיש חלוק, אלא לרבא הוה מקשה, משום דאית ליה שבע טומאה אפילו היכי דמהני מגעו לטמא חצי עשרון אחר, דאם כן אפילו בבת אחת נמי נימא שבע ליה טומאה, ולא לחילול עליה טומאת מגעו אי נמי, משוזה בת אחת לזה אחר זה דלעיל, דהוי קלה על קלה. **ונשאל** אחרון את עון הקדשים

משנה הציץ מרצה – והמנחה כשירה והשירים נאכלין. **גמרא** הא אינו נושא אלא עון טומאה – הואיל ויש בה צד קל. שהותרה מכללה בצבור – דכתיב בתמיד (במדבר כח): "במועד" – אפילו בטומאה. מכללו בכמה – מכללו שנאסר יוצא במשכן – הותר בבמות נוב וגבעון, דאין שם קלעים. ויוצא דנאסר במשכן, מפרש ב"כיצד צולץ" (פסחים פב, א) ומקרא: "מדוע לא אכלתם את והחטאת במקום הקדש". ואימא עון שטאל – דלכתחילה בעינן ימין, כדאמרין בפרק ראשון (מנחות י, א). כל מקום שנאמר אצבע בו, ביום הכפורים – "נצל את המחתה בימיו ואת הקף בשמאלו" וימא מז, א. אמר קרא עון – "ונשא אחרון את עון", משמע שיש בו עון דלכתחילה בכל מקום. ודחיתו לעון בצבור מפני כבוד צבור, ביחיד הציץ מרצה. **לאפוקי שטאל** – דאין בה שום עון, דהכי הוא הכשר מצותו. רב אמר – לא מצית אמרת ציץ מרצה על עון שטאל. דאמר קרא עון הקדשים ולא מקרישים – עון התלוי בבחנים, שחייבין לעבד ולקדש קומץ בימין ועבדו בשמאל, אינו נושא. לא ירצה – ב"שור ושה שרוע וקלט" וגו' (ויקרא כב). לא ירצון – "כל אשר בו מום לא תקריבו וכו', והאי שונג ומזיד מפרש לקמן אדריא קא, אי אדריא קא, אי אטמא. ובגוי – גוי ששילח קרבנו ונטמא הדרס, דאמרין בפרק "אלו מנחות" (מנחות עג, ב): "איש איש מבית ישראל אשר יקריב קרבנו", מה תלמוד לומר (קרבנו) "איש איש" – לרבות את הגויים שנודרין נדרים ונדרות בישראל. שונג

בעופות, דאמר מר: תמות וזכרות בכהמה, ואין תמות וזכרות בעופות! אמר ליה, עליון אמר קרא: "לא ירצה", כי לא ירצון ויהיה לכם. תנו רבנן: דם שנטמא וזרקו, בשונג – הורצה, במזיד – לא הורצה; כמה דברים אמורים – ביחיד, אבל בציבור, בין בשונג בין במזיד – הורצה; ובגוי, בין בשונג בין במזיד, בין באונס בין ברצון לא

כו' – פירש הקונטרס בפרק קמא דפסחים (טז, ב) גרסין: אם עון נותר הרי כבר נאמר "לא ירצה". ופירש דהכי איתא בפרק שני דבוחים (כת, ב) דאיסורא רבה חוץ לזמנו שהוא בכרת – מקרא רבה ופרשה רבה בפרשת "צר", ואיסורא וזטא דחוי למקומן דליכא כרת – מקרא וזטא ופרשה וזטא בפרשת "קדושים". והביא רביה דהכי איתא בתורת חכנים. ורבינו תם גרס איכא: בפיוגל "לא יחשב" ונותר "לא ירצה", משום דמסקין בפרק שני דבוחים: ותריוהו מקרא אריכא נפק, דכרת ביה "לא ירצה" וזלא יחשב. ומה שנוכר פיוגל קודם לנותר, אף על גב דבמקרא כתיב ברישא חוץ לזמנו – משום דלשון פיוגל כתב במקרא בהדיא. **אם** עון נותר כי – לאו נותר ממש קאמר, כדאמר בובחים וכת, א: לאחר שהוכשר יחזור ויפסל אלא מחשבת נותר דהיינו מחשב דכתיב חוץ לזמנו. **הא** אינו נושא אלא עון טומאה שהותרה מכללה בציבור – ואם תאמר: תיפול ליה דרבי, ואם משכחת על מיד דמתנות בין קרא אלא מחשבת ואומר רבינו תם: משום דכתיב "לרצון להם", משמע: דלא שאל לרצון במקום אחר, ולכך דחוק לאשכחיה מכללו בכל ליה דרבי. ואם תאמר: נותר, ופיוגל היכן הותר מכלל, דאיצטריך ליה "לא ירצה" וזלא יחשב? ואומר רבינו תם: דפיוגל הותר מכללו בבמה, דלא שייך שם מחשבת חוץ למקום. ונותר כדי נסבה, ואגב פיוגל נקט נותר, הואיל ואשכח ביה קרא אף על גב דלא צריך. אי נמי, הותר מכללו בראשו של מזבח, דאיכא למאן דאמר אין לינה מועלת שם, בריש "חמדי נחשט" (פסחים נט, א) ובפרק "חזומב מקדש" (ובוחים פ, ב). ומיהו פלוגתא דאמוראי היא. וקשיא למאן דאמר לינה מועלת שם בראשו מתוך ברייתא ונראה דנותר יש ללמוד "עון" "עון" מריציו ציץ, ופיוגל נמי מצי למילף הכי. ועוד יש לפרש, נותר הותר מכללו בחנים ומנחת כחן משיח וקומץ וכל דבר שאין לו מתירין. דאין חייבין עליו משום פיוגל, כדנן בובחים בפרק "בית שטאל" (מג, א). ואפילו פסולא נמי נראה דליכא, כדאמרין בסוף פרק קמא דבוחים (יד, א). מודה רבי שמעון בהולכת חטאות הפנימיות, ופריך: והאמר רבי (ישמעאל) [שמעון]: כל שאינו על מזבח הוציאן כשלמים אין חייבין עליו משום פיוגל וזני: מודה רבי שמעון לפסול מקל חומר, ומה שלא לשמן הכשר כשלמים פסול בחטאת, חוץ לזמנו הפסול כשלמים אינו דין שפסול כחטאת: משמע דאי לאו קל וחומר לא אמניא דאפילו פסולא ליכא. אם כן במנחת חכנים ומנחת נסכים דליכא קל וחומר, דלא איפסלי שלא לשמן – ליכא פסול כלל. אלאמא אשכחן נותר דחומר מכללו לגמרי. **אימא** עון יוצא כו' – מעון דזרות שהותר מכללו בבמה הוה מצי לאקשויה, ולשנוי: כגון מעון יוצא. **ואימא** עון שטאל שהותר מכללו ביום הכפורים – הא דלא קאמר: בהולכת אברים לכבש, כדאמר בסוף פרק קמא דבוחים (יד, א): הרגל של ימין בשמאלו – משום דאין זו עבודה המעבכת כפרה. ומאי טעמא נמי לא פריך מעון לילה שהותר לאיברים ופודים. **עון** קדשים ולא עון המקדישים – תימנה: הא למאן דאמר טומאה דהיה היא בצבור ובעיא ציץ לרצוי, דאמרין בפרק קמא דיומא (ו, ב) דמרצה על הבחנים והנשים בטומאה! ולעיל ב"הקומץ וזטא" (מנחות ט, א) פירשתי. **ואימא** עון בעל מום שהותר מכללו בעופות – ואם תאמר: ואמאי לא פריך מעון טריפה שהותר במליקה? דהא חשיב הותר מכללו בפרק קמא (מנחות ו, א). דאמר: טריפה שהותרה מכללה מאי היא, אלימא בעולת העוף כו', ובטריפה לא כתיב "לא ירצה" ולאביי דמשני: עון שודי בו ודחיתו – ניהא, דלאפוקי טריפת מליקה שהוכשרה בכך, אבל לרב איש קשיא! ויש לומר, דאמרין: עון קדשים – ולא עון חולין, לאפוקי טריפת דשיך בחולין. ואם תאמר: עון אונן שהותר מכללו אצל כהן גדול! ולרב איש דמשני לעיל: עון קדשים ולא עון מקדישין – ניהא, אלא לאביי קשיא! ושמו אית לזה דהדרי. ואם תאמר: ואימא עון דמחוסר זמן, כגון תוך שמונה שהותר מכללו בעופות. כדאמר בפרק קמא דחולין (כב, ב) דבני יונה כשיצין משיעלעו דם! ויש לומר: דכתיב ביה "לא ירצה", דהא "מיום השמיני והלאה ירצה" כתיב, הא קודם לא ירצה. ומיהו קשה מעון אונן ואת בנו, דהותר מכללו בעופות! ולפי מה שפירשתי: עון קדשים ולא עון חולין, ניהא. ועוד אמרין בפרק "אחרו ואת בנו" (שם פ, ב) דכל הפסולין שבשור ושה הרי הם בלא ירצה. **אבל** בצבור בין בשונג בין במזיד הורצה – תימנה: דב"האשה רבה" (במכות ז, א) מייחי רישא דרך ברייתא, ודייק עלה: דהא כבא דרצוי מרצי ציץ, דתניא: על מה הציץ מרצה כו'. והשתא, מסיפא גופא הוה ליה לאיתוי, דקדקתי בספא האב דבצבור בין בשונג בין במזיד הורצה, ומשמע: הוא הדין יחיד, אי לא משום דביחיד קנסינן מוזיד ויש לומר: דאי מסיפא הוה אמניא דטעמא לא משום ציץ, אלא משום דטומאה הותרה בצבור, אף על גב דלשון "הורצה" משמע ציץ, בשונג

בשונג תרומתו תרומה – שהיתה לו שעת הכושר איירי, שלא נשטמא בתחילת תלשותו. שאם תלשו אדם טמא ועדיין משקה טופח עליו – אין תרומתו תרומה, כדמובח בפרק "כל שעה" (פסחים לג, א). **במזיד** אין תרומתו תרומה – אף על גב דתורם מן הרעה על היפה תרומתו תרומה, כדאמרין ב"האשה רבה" (יבמות פט, ב) וכדתנן במסכת תרומות (פרק ב משנה ו) – תרם חזי קצת, הכא לא חזי כלל.

דמרצה ציץ על אבילות מי שמעת ליה – פירש בקונטרס: להכי נקט אבילות, דאעולין כולי' עלמא מודו דציץ מרצה, כדקתני בריש תורת כהנים: "ונרצה לו לכפר עליו" בדם כו', ולא דק בקונטרס, דבעולין נמי אשכחן פלוגתא בפרק "כיצד צולץ" (פסחים עז, ב). **תלמוד** לומר אשר ליי – הכא מוקמינא ליה לרבות לן וירצא. ותימה: דבסוף "דום שחיתה" (כריתות כג, ב) דריש ליה לרבות אימורים, דאיסור טומאה חייל איסור חלבו ויש לומר: דשקולים הן, אבל קשה אהדיא דכריתות בסוף פרק שני דמעילה (י, ב) דריש אימורים מ'אשר יקרב אל הקדשים', דבר שאין לו מתירין – משקיש בכליו ויש לומר: דהתם לא מייירי אלא בעולת ושאר קדשים. אבל לשלמים לא הייתי מרובה, כיון דרצאו מן הכלל. מפירי רבי, **ורב** שילא אמר כו' – ואם תאמר: מאי דחקייהו דרבינא ורב שילא לשנוי כלל? הא מוכח בהדיא ב"האשה רבה" (יבמות ז, א) דחרא מדאורייתא וחדא מדרבנן, מדראמרי: והא הכא דמדאורייתא ארצוי מרצה, דתנן: על מה הציץ מרצה כו' ויש לומר: דלעולם משמע ליה נמי ביבמות דאפילו מדרבנן נמי קתני: על מה הציץ מרצה כו', למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, אוריקה או אטומאה, אלא דפשיטא ליה דמדאורייתא אין ודילוק בין טומאה לזריקה, וחכי פירוש: והא מדאורייתא ארצוי מרצה בכל ענין, בין בטומאה בין מוריקה. מפי רבי.

זריקתו בין בשונג בין במזיד הורצה – אף על פי שצריך לדחוק הלשון אליביה, נחתא ליה לשנוי הכי ולא כרבינא, כדאמר בפרק "הנוקד" (גיטין נד, א) גברא לכפרוי קא בעי, ואנן ניקום וניקנסיה?

אשכחן

לא הורצה. ורמינהו: על מה הציץ מרצה? על הדם ועל הכשר ועל החלב שנממא, בין בשונג בין במזיד, בין באונס בין ברצון, בין ביהודי בין בגיבור! אמר רב יוסף, לא קשיא: הא רבי יוסי, הא רבנן; דתניא: אין תורמין מן הטמא על הפהור, ואם תרם, בשונג – תרומתו תרומה, במזיד – אין תרומתו תרומה. רבי יוסי אומר: בין בשונג בין במזיד – תרומתו תרומה. – אימר דשמעת ליה לרבי יוסי – דלא קנים, דמרצה ציץ על אבילות מי שמעת ליה? והתניא, רבי אליעזר אומר: הציץ מרצה על אבילות, רבי יוסי אומר: אין הציץ מרצה על אבילות! – איפוד, רבי אליעזר אומר: אין הציץ מרצה על אבילות, מתקוף לה רב ששת: ומי מצית אפכת לה? והתניא: יכול בשר שנממא לפני זריקת דמים והו חייבין עליהן משום טומאה? תלמוד לומר: "כל טהור יאכל בשר, והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה" וטמאתא עליו ונכרתה" – הניתר לטהורין חייבין עליו משום טומאה, ושאינו נותר לטהורין אין חייבין עליו משום טומאה. או אינו, אלא: נאכל לטהורין חייבין עליו משום טומאה, ושאינו נאכל לטהורין אין חייבין עליו משום טומאה; אוציא אני את חלן ואת היוצא שאינן נאכלין לטהורים! תלמוד לומר: "אשר לה" – ריבה. יכול שאני מרבה את הפיגולין ואת הנותרות? – נותרות היינו לו! – אלא: אף הפיגולין פנותרות? תלמוד לומר: "מזבח השלמים" – מיעט. ומה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו? אחר

שריבה הפתוב ומיעט, אחרת: מרבה אני את אלו שהיתה להן שעת הכושר, ומוציא אני את אלו שלא היתה להן שעת הכושר, ואם תאמר: בשר שנממא לפני זריקת דמים ואכלו לאחר זריקת דמים, מפני מה חייבין עליו משום טומאה? מפני שהציץ מרצה. נממא – אין, יוצא – לא; מאן שמעת ליה דאמר: אין זריקה מועלת ליוצא – רבי אליעזר, וקתני דמרצה ציץ על אבילות! אלא אמר רב חסדא, לא קשיא: הא רבי אליעזר, הא רבנן. – אימר דשמעת ליה לרבי אליעזר – דמרצה ציץ על אבילות, דלא קנים מי שמעת ליה? – אין, כי היכי דשמעת ליה לרבי יוסי – שמעת ליה לרבי אליעזר; דתניא, רבי אליעזר אומר: בין בשונג בין במזיד – תרומתו תרומה. – אימר דשמעת ליה לרבי אליעזר – בתרומה דקילא, בקדשים דחמירי מי שמעת ליה? – אם כן, הא אפאן תרמייהו? רבינא אומר: טומאתו, בין בשונג בין במזיד – הורצה; זריקתו, בשונג – הורצה, במזיד – לא הורצה. ורב שילא אומר: זריקתו, בין בשונג בין במזיד – הורצה; טומאתו, בשונג – הורצה, במזיד – לא הורצה. ולרב שילא, דקתני: שנממא בין בשונג בין במזיד! – הכי קאמר: נממא בשונג, וזרקו בין בשונג בין במזיד. הא

דמים, רבי אליעזר אומר: מועלין בו ואפילו לאחר זריקה, משום דאין זריקה מועלת לו להוציא מיד מעילה. אלא אמר רב חסדא לא קשיא – הך מנתיתא דלעיל. הא דקתני במנחתא במזיד הורצה נמי ביהודי – רבי אליעזר, מדקתני דציץ מרצה על אבילות. והא דתני לא הורצה – רבנן, ולא קנים – רבינא. ודאי דתני דם טמא במזיד מי שמעת ליה? אם כן אפאן תרמייה – להא דקתני הורצה. מומתו בין בשונג – בין שנטמא בשונג בין שנטמא במזיד – הורצה אם זרק בשונג. והא דתני לא הורצה – אמר דוריקה קאי.

שונג – קסבר אין קרבנות מקבלין טומאה. אונס – שנטמא בעל כרחו. אבל מזיד ורצון חרא מילתא היא, אלא אידי דתנא אונס נתא רצון. לא הורצה – דכתיב: "והיה על מצחו תמיד לרצון להם" (שמות כח), ולא לגויים. ורמינהו כו' – אלמא ציץ מרצה אמר דידיד: בשונג תרומתו תרומה – דאמרין בכמה דוכתי (בבא מציעא נו, א) "ולא תשא עליו חטא", אם אינו קדוש – נשיאות חטא למהו? מכאן לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה. במזיד אין תרומתו תרומה – דרבנן קטוהו משום דחזי. ופליגי בה אמוראי ביבמות בפרק "האשה" ופט, א, איכא למאן דאמר אין תרומתו תרומה – לתקן את השירים, אבל תרומה הוי. דמרצה ציץ על אבילות מי שמעת ליה – דמוקמת להך ברייתא בתרייתא אליביה, דקתני בה: הציץ מרצה על אבילות טומאת בשר, הדיינו אבילות. להכי נקט אבילות, דאעולין כולי' עלמא מודו דציץ מרצה, דקתני בריש תורת כהנים: "ונרצה לו לכפר עליו" – בדם, דכתיב (ויקרא יז) "כי הדם הוא בגפס יכפר", אין לי אלא דם טהור, טמא מניין? תלמוד לומר (שמות כח) "ונשא אהרן" וגו'. והוא כהן קמייך, דכתיב (שם) "לרצון להם", והכא כתיב: "ונרצה", מה הכא דם – אף התם דם. ואין לי אלא דם, מניין לרבות כל העולים? תלמוד לומר: "לכל מנחת קדשים" וגו' (שם). יכול בשר שנממא לפני זריקת דמים – ואכלו לפני זריקה בטומאת הגוף, יהו חייבין עליו כרת? ובתורת כהנים מצאתי לשון נקיה: יכול יהו חייבין משום טומאת הגוף לפני זריקה? ובבשר טהור קמייך. ושאינו נותר לטהורין – כגון אם אבל אפילו בשר טהור בטומאת הגוף, קודם זריקת דם, עדיין לא היתה ניתרת לטהורים, דזריקה היא המתרת. או אינו אלא – הכי דרשנן: שאינו נאכל לטהורין אין חייבין משום טומאת הגוף? שניתר לטהורין. ואוציא את חלן ואת היוצא – לאחר זריקה. שאף על פי שניתר בזריקה, הואיל ועבשני איער בו פסול – לא יהו חייבין עליו האוכלו בטומאה. היינו לן – ואמרת לעיל דחייבין עליו משום טומאת. "מזבח" – ולא כל הבודח. אחר שריבה הבתוב ומיעט – כלומר, הואיל ומצטני ריבו ומעט. אחרת מרבה אני לן ויוצא – שהיתה להן שעת הכושר, שהרי היתה זריקתו כשירה. ואם תאמר בשר שנממא לפני זריקה ואכלו בטומאת הגוף לאחר זריקה מפני מה חייבין עליו – הא לא היתה לו שעת הכושר! ואנן פיגול הוא דמעטין דאין חייבין, אבל נטמא אפילו קודם זריקה, ואחר זריקה אכלו – חייב שהציץ מרצה – למידי זריקה מעלייתא, וניתר לטהורים קרינא ביה, ואף על פי שלא נאכל. נממא – לפני זריקה, הוא דחייב עליו האוכלו לאחר זריקה בטומאת הגוף. יוצא לא משום דלא היתה זריקה מעלייתא, דאין הציץ מרצה על היוצא, דלא היתה לו שעת הכושר. מאן שמעת ליה דאמר אין זריקה מועלת ליוצא – למידי קרבן בשר – רבי אליעזר היא בפרק קמא דמעילה (ו, ב) דקתני: בשר קדשי קדשים שיצא לפני זריקה

לא הורצה – ופסול. שאין הציץ מרצה על עון טומאה בקדשים, לעובדי כוכבים.

מקשה הגמרא: ורמינהי – על מה ששינוי בברייתא שבקרבנות יחיד אין הציץ מרצה כשעבר במידה, יש להקשות ממה ששינוי בברייתא אחרת, על מה הציץ מרצה, על הדם, ועל הקשר, ועל החלב של קרבן שנתקם והקריבו, בין בשוגג ובין במזיד, בין באונס ובין בצדו, בין בנזיל, ובין בצביר, על כולם הציץ מרצה, והקרבן כשר. הרי שלעולם הציץ מרצה ואין חילוק בין שוגג למזיד.

מתרצת הגמרא: אמר רב יוסף, לא קשיא, הא – הברייתא השניה שלא חילקה בין שוגג למזיד, דעת רבי יוסי היא, הא – והברייתא הראשונה שחילקה, דעת רבנן היא. וכפי שמצינו שנחלקו חכמים ורבי יוסי אם קנסו במזיד דמיא לענין הפרשת תרומה מן הפירות, אין תורמין מן הפסח – מפירות טמאים על הפסח – פירות טהורים, מפני הפסד כהן. ואם עבר ותיר, אם היה זה בשוגג, שלא ידע שפירות אלו טמאים ואילו טהורים, תרומתו תרומה. אבל במזיד, שידע שתורה הוא מן הטמא על הטהור, קנסוהו חכמים ואמרו שאין תרומתו תרומה, וצריך הוא לחזור ולתרום. רבי יוסי אומר, לא קנסו כלל, ובין בשוגג ובין במזיד, תרומתו תרומה, ואין צורך לחזור ולתרום. ומתורצת הסתירה בין הברייתות, שהברייתא שאמרה שבמזיד לא הורצה ובשוגג הורצה, דעת חכמים היא, שקנסו במזיד והברייתא שאמרה שגם במזיד הורצה, דעת רבי יוסי היא שלא קנסו במזיד כמו שבשוגג לא.

מקשה הגמרא: שאין לומר שברייתא זו שאמרה שבין במזיד בין בשוגג הורצה רבי יוסי היא, לפי שאמר דמיא על מה ששמענו לרבי יוסי, הוא רק לענין זה דלא קנים במזיד. אבל דמיא ציין על אכילות מי שמעת ליה – האם שמענו שסובר שהציץ מרצה על טומאת בשר העומד לאכילה, וכפי שהנך רוצה להעמיד בדעת רבי יוסי את הברייתא שמבואר בה שהציץ מרצה גם על טומאת בשר. והתנא, רבי אליעזר אומר, הציץ מרצה על אכילות – על בשר שנטמא, להכשיר הקרבן, כאילו הבשר קיים. ורבי יוסי אומר, אין הציץ מרצה על אכילות, אלא רק על דם ואימורים שנטמאו.

מתרצת הגמרא: איפוך – יש להפוך את דברי התנאים בברייתא זו, וכך יש לשנותה, רבי אליעזר אומר, אין הציץ מרצה על אכילות, רבי יוסי אומר, הציץ מרצה על אכילות. וכיון שכן, יש לפרש את הברייתא שאמרה בין במזיד בין בשוגג הורצה, כרבי יוסי.

מקשה הגמרא: מתקין לה רב ששת, ומי ציית אפקת לה – והאם אפשר להפוך את דבריהם באופן זה שרבי אליעזר סובר שאין הציץ מרצה על אכילות, ורבי יוסי סובר שהציץ מרצה, והתנא – והרי שינוי ברייתא, בתורה נאמר עונש כרת על האוכל בשר קדשים בטומאת הגוף. דנה הברייתא: יכול הייתי לומר שגם קשר שנתקם ואוכל לפני זריקת דמים, והו' תיבין עליהן כרת משום טומאה – כשאכלוהו בטומאת הגוף, תלמוד לומר (ויקרא יט) 'כל טהור יאכל בשר', וסמוך לזה נאמר (שם) 'והנפש אשר תאכל בשר מנבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה', ויש ללמוד מסמיכות הפסוקים, שרק בשר הניתר באכילה לפהורין והרי הוא בכלל 'כל טהור יאכל בשר', הוא זה שתיבין עליו כרת משום טומאה כשאכלוהו בטומאת הגוף, ובשר שאינו ניתר באכילה לפהורין, כגון קודם זריקת הדם על גבי המזבח, שעדיין אסור הוא באכילה לטהורים, אין תיבין עליו כרת משום טומאה – כשאכלוהו בטומאת הגוף.

ממשיכה הברייתא לדון: או אינו – שמה אין לדרוש מסמיכות זו למעט מחיוב כרת רק על בשר שאינו ניתר כלל לטהורין. אלא נמנע אף בשר שנוק דמו וניתר לטהורים אך אינו ראוי עתה להיאכל, וכך נדרוש, ממה שנאמר (שם) 'והנפש אשר תאכל וגו', דווקא בשר הנאכל לפהורין תיבין עליו משום טומאה כשאכלם בטומאת הגוף, וכל בשר שאינו ראוי להיות נאכל עתה לפהורין, אף שמתחילה היה ראוי לאכילת טהורים, אין תיבין עליו משום טומאה, ואם כן אוציא אני – יש למעט בכך גם את הבשר שזן ולא

אכלוהו בזמנו, וכן את הבשר היוצא חוץ לעזרה אחר שנוק הדם, שאף שניתרו לטהורים על ידי זריקת הדם, מכל מקום אם אכלם בטומאת הגוף לא יהא עונש עליהם ככרת, כיון שעתה אין ראויים להיות נאכלין לפהורין. מבארת הברייתא שאין לומר כן, תלמוד לומר – בא הכתוב (שם) ומלמדנו, והנפש אשר תאכל בשר מנבח השלמים אשר לה', שתיבות אלו 'אשר לה' מיותרות הן, וריבם, שגם בשר קדשים שאינו ראוי עתה לאכילת טהורים, חייבים עליו כרת, כשאכלוהו בטומאת הגוף.

ממשיכה הברייתא ודנה: מאחר שריבה הכתוב לחייב כרת גם על בשר שאינו ראוי לאכילה לטהורים, יכול שאני מרצה – שיש לרבות גם את בשר הפגולין – קרבנות שנפסלו מחמת מחשבת פיגול, ואת הנותרות – בשר שנתר מחמת שלא אכלוהו בזמנו, שיתחייבו על אכילתו בטומאת הגוף כרת.

תמחה הגמרא: וכי צריכה הברייתא מקור נוסף לרבות לחייב את הנותרות, והרי נותרות תיני – זהו לך, שלן הבשר לאחר זמן התירו, ועל כך כבר אמרה הברייתא בהתחלה שחייבים עליו כרת.

מבארת הגמרא: אלא כוונת הברייתא לומר, שיכול הייתי לרבות אף את הפגולין כמו שחייבים כרת על נותרות, תלמוד לומר (שם) 'והנפש אשר תאכל בשר מנבח השלמים', ומיעט בזה, שרק על חלק מנבח השלמים חייבים כרת, ולא על כל בשר השלמים.

שואלת הברייתא: ומאחר שמצינו שהכתוב ריבה ומיעט, מה ראית לרבות את אלו – את היוצא והלן אחר זריקה, לחיוב כרת, ולהוציא את אלו – את הפגולין, שאין חייבים כרת על אכילתם בטומאת הגוף. ומבארת הברייתא: אחר שריבה הכתוב במה שאמר 'אשר לה', ומיעט הכתוב במה שאמר 'מנבח השלמים', אמרת – מסתבר לומר, מרצה אני את אלו שהיתה להן שעת הכושר, שמתחילה היו ראויים לאכילת טהורים, והם בשר קדשים שכבר נזרק דמם על המזבח אלא שלנו ויצאו לאחר זריקה, ומוציא אני את אלו שאין היתה להן שעת הכושר, כיון שמתחילה לא היו ראויים לאכילת טהורים, ולכן יש למעט את הפגולים.

שואלת הברייתא: ואם תאמר, מאחר ולמדנו שחייב הכרת על אכילה בטומאה הוא רק בבשר שהיה לו שעת הכושר וניתר לטהורים, יש לשאול, בשר שנתקם לפני זריקת דמים, ונאכל לאחר זריקת דמים, מפני מה תיבין עליו משום טומאה, והרי לא היתה לו שעת הכושר, שהרי טמא היה מתחילתו ולא ניתר לטהורים כלל.

מיישבת הברייתא: מפני שהציץ מרצה על הטומאה, ונחשבת הזריקה מעולה כאילו היה הבשר טהור, ואף שאין לו היתר אכילה בפועל, הרי הוא בכלל ראוי להיות ניתר לטהורים, ולכן חייבים כרת על אכילת בשר זה בטומאה.

עתה מדייקת הגמרא את דברי הברייתא, ומוכיחה מכך שרבי אליעזר סובר שהציץ מרצה על אכילות, ומסיימת בזה את קושיית שאין להפוך את דברי הברייתא שהובאה לעיל באופן שרבי אליעזר יסבור שאין הציץ מרצה על אכילות. מדייקת הגמרא: נמנע הבשר קודם זריקה, ואכלו אחר זריקה אין – הרי הוא חייב כרת, והטעם, משום שהציץ מרצה, אבל על בשר היוצא קודם זריקה, ופסול הוא מדין 'יוצא', אף שאכלו לאחר זריקה, לא – אינו מתחייב כרת, שלאחר שנפסל משום 'יוצא', אין הציץ מרצה עליו, ואין הזריקה מועילה להחשיב את הבשר כמי שניתר לטהורים, והרי זה בשר שעליו היה לו שעת הכושר, שדינו כפיגול שאין חייבים כרת על אכילתו בטומאת הגוף.

מבואר אם כן בברייתא, שאין זריקה מועילה לבשר שיצא חוץ לעזרה, שאילו היתה הזריקה מועילה, גם 'יוצא' היה בכלל בשר הניתר לטהורים כמו בשר שנטמא. ומאן שמעת ליה – ומי מהתנאים שמענו דאמר אין זריקה מועלת ליוצא, רבי אליעזר הוא ששמענו שסובר כן. שנחלקו בזה תנאים במסכת מעילה (ה) רבי עקיבא סובר שזריקה מועילה ליוצא, להכשיר את הקרבן, אבל לא יצא הבשר. ורבי אליעזר סובר שאין הזריקה מועילה ליוצא, להכשיר את הקרבן, והרי זה כאילו לא נזרק הדם. ושם הנידון הוא לענין איסור מעילה, שאין מעילה אלא ב'קדשי ה' כמו

מקשה הגמרא: **הא שָׁמַע** מלשון הברייתא הראשונה, שלכאורה מפורש בה שאם זרקו במזיד לא הורצה, ושלא כדברי רב שילא. שכן שנינו בברייתא, **דַּם שְׁנִמְמָא וּזְרוֹק**, אם היה זה פְּשֻׁנָּה הורצה הקרבן, ואם היה זה בְּמִזִּיד, לא הורצה הקרבן. ומפורש שהחילוק הוא לענין הזריקה, שאם זרקו במזיד לא הורצה, אף שהטומאה היתה בשוגג, ושלא כרב שילא.

מתרצת הגמרא: **הכי קאָמַר**, דַּם שְׁנִמְמָא וּזְרוֹק, אין חילוק בין אם זרק פְּשֻׁנָּה, ובין אם זרק בְּמִזִּיד, אלא הכל תלוי כיצד היתה הטומאה, שאם נִמְמָא פְּשֻׁנָּה, הורצה הקרבן. ואם נטמא בְּמִזִּיד לא הורצה הקרבן.

משנה

משנתינו מביאה מחלוקת האם יש לדמות לענין זה שיירי מנחה לבשר זבח: בא להקריב את הקומץ ונִמְמָא שְׁרִיף של המנחה, או שנִשְׂרָפוּ שְׁרִיף, או שאֲבָדוּ שְׁרִיף, בְּמַתָּה – לשיטת רבי אֶלְעָזָר שסובר בקרבן בהמה דם אף על פי שאין בשר, הוא הדין במנחה שאין לה שיירים, שמקטיר את הקומץ וּבְשִׁירָה המנחה. וּבְמַתָּה – ולשיטת רבי יְהוֹשֻעַ הסובר בקרבן בהמה דם אין בשר אין דם, הוא הדין במנחה שאם אין לה שיירים היא פְּסוּלָה.

גמרא

הגמרא מביאה את דעת רב המסביר את שיטת רבי יהושע: **אָמַר רב, והוא – ודווקא שְׁנִמְמָא כָּל שְׁרִיף של המנחה, אֲבָל אם מִקְצַת שְׁרִיף נטמא, לא נפסלה המנחה.**

אומרת הגמרא: **קָא פִּלְקָא דְעֵתָהּ, נִמְמָא אִין**, כלומר, רק בנטמא חלק מהמנחה וחלקו נשאר טהור התיר רב להקטיר את הקומץ, הואיל וכל המנחה לפנינו. אבל כשחלק מהמנחה אֲבָדוּ וּשְׁרִיף – נאבד או נשרף, לא – אין מקטירים הקומץ, משום שצריך שכל השירים יהיו קיימים.

שואלת הגמרא על רב: **מַאי קָסְבִּיר רב, אִי קָסְבִּיר**, שלרבי יהושע שְׁרִיף – מה שנשתתיר משיירי המנחה מִילְתָּא היא – יש לו חשיבות ולכן מותר להקטיר את הקומץ, אם כן אֶפְּסִילוּ בשיירי מנחה שחלקם אֲבָדוּ וּשְׁרִיף נָפְי יזא מותר להקטיר את הקומץ.

ואי קָסְבִּיר רב, שלרבי יהושע שְׁרִיף לאו מִילְתָּא היא, ולכך באבדו או נשרפו מקצת השירים נפסלה המנחה, ונמנחה שְׁנִמְמָא מקצת משייריה מַאי טַעְמָא לא נפסלה, והלא כאמור 'שירא לאו מילתא היא', מפני דְּמִרְצָה צִין – שהצין מכפר על קדשים שנטמאו. אי הָכִי למה הכשיר רב רק בשנטמאו מקצת שייריה, כָּל שְׁרִיף נָפְי, כלומר הדין נותן שגם אם כל שיירי המנחה נטמאו, יקטיר את הקומץ, הואיל והצין מכפר.

משיבה הגמרא: **לְעוֹלָם קָסְבִּיר רב שְׁרִיף מִילְתָּא היא – כלומר** שאם נשאר חלק מהשירים המנחה כשירה, ולא מפני שהצין מכפר על הטומאה. ומה שהזכיר רב 'נִמְמָא', לא כדי שתדייק ותאמר שאם חלק מהשירים אבדו או נשרפו אין המנחה כשירה, כי באמת נטמא והוא הָרִין לְאֲבָדוּ וּשְׁרִיף, כלומר, דין נטמאו מקצת השירים ודין אבדו או נשרפו מקצת מהשירים שוה, שהמנחה כשירה. **וְהָאִי דְקָאָמַר 'נִמְמָא' – ומה** שהזכיר רב דווקא נטמא ולא נאבד או נשרף, מפני רִישֵׁיהוּ נָפְי – מכיון שהמשינה כשפירטה את המקרים הזכירה נטמא בתחילה, לכך גם רב הזכיר נטמא, אבל באמת גם בנאבד או נשרף חלק מהשירים המנחה כשירה.

הגמרא מביאה ראייה מברייתא כדברי רב בשיטת רבי יהושע: **בְּרִיתָנָא רַבִּי יְהוֹשֻעַ אָמַר, כָּל הַנֶּחֱסִים שֶׁבְּתוֹרָה שֶׁנִּשְׁחָטוּ וְלֹאֲחֹר מִכָּן נֹאבֵד או נטמא הבשר וּנְשַׁתִּיר מִכָּן בִּצֵּית בֶּשֶׂר העומד לאכילה, או בִּצֵּית חֶלֶב העומד להקטרה, וזרק את הָדָם כדי להתיר את הבשר באכילה או את החלב להקטרה. אבל אם לא נשתתיר אלא פְּחָצִי וְיָת בֶּשֶׂר וּבְחָצִי וְיָת חֶלֶב, אינו זורק את הָדָם, שאף שביחד נשתתיר כזית, אכילת מזבח ואכילת אדם אינם מצטרפים**

לשיעור כזית. וּבְקָרְבַּן עוֹלָה אֶפְּסִילוּ אם לא נשתתיר אלא פְּחָצִי וְיָת בֶּשֶׂר וּבְחָצִי וְיָת חֶלֶב מצטרפים לכזית, וזורק את הָדָם, מִפְּנֵי שֶׁקָרְבַּן עוֹלָה בּוֹלָה כְּלִיל לְמִזְבֵּחַ, ואין חילוק בין הבשר לחלב, לפיכך מצטרף חצי זית בשר עם חצי זית חלב וזורק את הָדָם. וּבְכִנֹּחָה אֶפְּסִילוּ בּוֹלָה כְּנִימָת לא זורק את הָדָם, וכפי שיבואר בהמשך.

שואלת הגמרא: **מִנְחָה מַאי עֲבִידָתָהּ – איזו זריקה יש במנחה**, הרי אין בה דם. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב שְׁמַאי** מנחה האמורה בברייתא היא מִנְחָת נִסְכִּים הבאה עם הזבח, ומחדשת את הברייתא שאם לא נשתתיר כזית מהבשר או מהחלב, אף שמנחת הזבח נשתתרה, אינה מועילה לזריקת דם הזבח. **פִּלְקָא דְעֵתָהּ – שהיה עולה בדעתך לומר הואיל וּבְחָצִי וְכֵחַ קָא אָתִיָּא – מכיון שביחד עם הזבח באה מנחת הנסכים, כְּנוּפִיָּה דְיִזְבְּחָא דְמִיָּא – חשובה היא כגופו של זבח, ויובל לזרוק את הָדָם משום שנשתתרה, קָא מִשְׁמַע לָן הברייתא שאין הדבר כן, מפני שצריך שישאר מגוף הקרבן כזית. חוזרת הגמרא לדברי הברייתא שגם חלב שנשאר מועיל לזריקת הָדָם. שואלת הגמרא: **מִנְחָה מִיָּלִי שְׁגַם אם אין בשר ראי לאכילה** ונשאר רק חלב שזורק את הָדָם. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** משום רבי יְשָׁמְעֵאל, וּמָטוּ בָּהּ – ויש שאמרו זה משום רבי יְהוֹשֻעַ בֶּן הֲנִינְיָ, אָמַר קָרָא (וְקָרָא וְ) 'זורק הִנֵּחַן את הָדָם על מזבח ה' פתח אֶהְיֶה מוֹעֵד וְהִקְטִיר חֶלֶב לְרִיחַ נִיחֹחַ לָח', ומשמע שגם אם נשתתיר מהקרבן 'חֶלֶב' הראוי להקטרה זורק את הָדָם, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין בֶּשֶׂר.**

שואלת הגמרא: **וְאֵשְׁכֶּחַן – אכן** מצינו לימוד מהפסוק שאם נשאר 'חֶלֶב' שזורק את הָדָם, אבל כאשר כל הבשר והחלב אבדו, ונשאר רק יוֹתֶרֶת וְשִׁתִּי כְלִיּוֹת שגם הם עולים על גבי המזבח ונקטרים, מִנְלָן שזורק את הָדָם. ומוכיחה הגמרא שכן הדין שאם נשאר רק היותרת ושתי הכליות שזורק את הָדָם, דְּקָתְנִי בסוף הברייתא 'בְּמִנְחָה אֶפְּסִילוּ בּוֹלָה כְּנִימָת לא זורק', מדייקת הגמרא, שרק אם נשאר מהזבח מִנְחָה הוא דְּלָא זורק את הָדָם, מפני שאין המנחה מגוף הזבח. הָא אם נשתתירו יוֹתֶרֶת וְשִׁתִּי כְלִיּוֹת זורק את הָדָם, והגמרא מסכמת השאלה מִנְלָן.

משיבה הגמרא: **רַבִּי יוֹחָנָן דִּידָהּ וְ– בעצמו** אָמַר ליישב, שלומדים זאת מהפסוק (שם) 'והקטיר החֶלֶב לְרִיחַ נִיחֹחַ לָח', כָּל חֶלֶב מהבולמה שְׁאֵתָה מַעֲלָה לְמִזְבֵּחַ לְרִיחַ נִיחֹחַ וזורקים עליו את הָדָם, כמו שמבואר בתחילת הפסוק 'זורק הִנֵּחַן את הָדָם על מזבח ה'.' הגמרא תבאר מדוע צריך שני לימודים 'הקטיר החלב' ו'לריח נִיחֹחַ' ללמד מה מועיל להכשיר את זריקת הָדָם. אומרת הגמרא: **וְאֵצִטְרִיף לְמִכְתָּב 'חֶלֶב', וְאֵצִטְרִיף לְמִכְתָּב 'לְרִיחַ נִיחֹחַ', ואין לשאול שכיון שממה שנאמר 'לריח נִיחֹחַ' לומדים שכל חלק מן הבהמה הקרב על המזבח זורקים את הָדָם, למה יש צורך ב'חלב'. מבארת הגמרא: **דָּא בְּתָב רַק 'חֶלֶב', הָוֵה אֶמִינָא שְׁדוּקָא אם נשאר 'חֶלֶב' אִין – זורק את הָדָם, משום שהחלב מוזכר בפירוש בפסוק, אבל יוֹתֶרֶת וְשִׁתִּי כְלִיּוֹת שלא נכתבו בפירוש, לא – אינו זורק את הָדָם, לִכְךָ בְּתָב רַחֲמָנָא 'לריח נִיחֹחַ' ללמדך על שאר אימורים. וְאֵי בְּתָב רַחֲמָנָא רַק 'לריח נִיחֹחַ', הָוֵה אֶמִינָא אֶפְּסִילוּ אם לא נשתתיר מגוף הזבח כלום, ורק הִנֵּחַן הבאה עם הזבח נשתתרה, וזורק את הָדָם, לִכְךָ בְּתָב רַחֲמָנָא 'חֶלֶב', שרק חלב והדומה לו שהוא חלק מגוף הבהמה, זורק את הָדָם, אבל משום ששיר מנחה שאינה מגוף הזבח, אינו זורק את הָדָם.****

משנה

המשנה דנה בשני עניינים: א. בקומץ שלא קידשו. ב. בקומץ שחילקו והקטירו פעמיים: קמץ ולאחר שִׁקְמָץ לא הניחו כְּבָלִי שֶׁרֶת כדי לקדשו, פְּסוּל. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן מְכַשֵּׁיר. הַקְטִיר קוֹמְצָה פְּעָמַיִם – כלומר לחצאין, חציו בפעם אחת, וחציו בפעם אחרת כְּשֶׁרָה המנחה.

מנחות. פרק שלישי – הקומץ רבה דף כו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) ר"א רש"י

1 **תא שמע דם שנמא וזרקו בו** – קשיא לרב שילא, דקתני: אם זרקו במזיד לא
2 הורצה. **משנה כמדת רבי אליעזר** – דאמר בפרק "כיצד צולין" (פסחים עו, א):
3 דם אף על פי שאין בשר – הכא נמי קומץ אף על פי שאין שיריים (בשיריה)
4 כשרה להקטיר הקומץ. **כמדת רבי יהושע** – דאמר (שם) אם אין בשר אין דם,
5 אם אין דם אין בשר. **גמרא והוא שנמא**

1 **אשכחן חלב בו** – ובשר נפקא לן מוקרא בפרק "כיצד צולין" (פסחים פ, א). מפי רבי.
2 **ורבי** ינאי אמר כיון שקמצו מבלי שרת בו – קמיצה בימין נפקא לן בפרק קמא בסופו
3 (מנחות י, ב) אליבא דרבי שמעון מרבי יהודה בריה דרבי חיאי. ורבי ינאי דלית ליה,
4 נפקא ליה שפיר בגורא: שוה דידך "יד", בדמוכח לעיל בסוף פרק קמא (שם). מפי רבי.
5 **הקמח** חלבים ואבריו בין בימין בין בשמאל

1 כל שיריה – הוא דאמר רבי יהושע דפסול
2 להקטיר הקומץ. קא סלקא דעתך נפמא אין
3 – כלומר, בנטמא שיריה הוא דאמרין: אם
4 נשתתיר מקצת שלא נטמא כשרה אפילו לרבי
5 יהושע, אבל אבדו קצת שיריה או נשרפו אמר
6 רבי יהושע דפסולה, הואיל וכולה בעינן קיים.
7 מדקא נקט רב לשון טומאה ולא נקט נמי
8 לשון ואבדו דמתניתין. **מאי קסבר** – רב, א
9 קסבר שירא מילתא בו, רישיו – דנטמא
10 קתני במתניתין ברישא. כרתניא – רבי יהושע
11 נמי מכשר היכא דאיכא שירא, אפילו באבדו
12 ושרוף. וזרק חרם – דקרינא ביה "הבשר והדם".
13 כחצי זית בשר וכחצי זית חלב אין זורק
14 שאין אכילה והקטרה מצטרפין. מנחה **מאי**
15 עבדיה – מאי זריקה איתא במנחה? **בנושא**
16 דוביחא דמיא – דתהייר במקום בשר כאילו
17 נשתתיר בשר, קא משמע לן דלא. מנחה מילי
18 – דאם לא נשתתיר בשר אלא חלב, וזרק את
19 הדם? דבתבין והקטיר החלב וגו' – רישא
20 דקרא חכי: "וזרק הכהן את הדם על מזבח ה'
21 לפני אהל מועד והקטיר החלב" וגו', אלמא
22 דמשום חלב זריק ליה לדם. ויתרת ושתי הכליות
23 מנלן – דאם לא נשתתיר אלא חלב, וזרק את
24 הדם? דחזוין לעיל דחכי הוא, דקתני: ובמנחה
25 אפילו כולה (כלל) וקיים בו, לריח נחוה –
26 "והקטיר החלב לריח נחוה". כרב רחמנא חלב
27 – דמשמע דריח נחוה לא מרבי אלא דומיא
28 דחלב, דמנפיה דובח הוא. **משנה** **שלא בכלי**
29 שרת – שלא קדש קומץ בכלי שרת. דבתחילת
30 מנחה ודאי לא פליגי דבעיא כלי, כדאמרין
31 בפרק "שתי הלחם" (מנחות צו, א) שאלו את
32 רבי זו מנח בו, **גמרא** **בא לעובדה ביד** –
33 הקטרת קומץ, שהיא במקום וריקה ביד, שלא
34 קדשו בכלי. עובדה בימין כחפאת – שהוא
35 עובד נמי וזיקתה באצבע ובימין, דכתיב: וידי
36 ויזרק ויחזק וימנע באצבעו, ואמרין (ובחים)
37 כד, בא כל מקום שנאמר אצבע וכהונה אינה
38 אלא ימין. אלמא, מדאקשה לחטאת – שמע
39 מינה דלא בעיא כלי, ובלבד שיעבדו בימין.
40 **בשמאל באשם** – שזריקתו בכלי ולא ביד, דאין
41 לך טען מתנת אצבע אלא חטאת בלבד. דחכי
42 אמרין בובחים (כד, ב) דלרבי שמעון זריקה
43 כשרה, דחניא: זרק בשמאל פסול, ורבי שמעון
44 מכשיר. משום דבשאר זריקת הקרבנות לא כתיב
45 אצבע אלא כהונה, ולרבי שמעון כהונה בעיא
46 אצבע. בחיטיו – אבנט. מקידה – כלי חרס.
47 הכל מודים בקומץ שמעון קידוש – וכי מכשר
48 רבי שמעון – בהקטר, שאם נטלו מתוך כלי
49 שרת לאחר שקדשו בו, והעלו בידו והקטירו

1 **תא שמע: דם שנמא וזרקו, בשונג – הורצה, במזיד**
2 **– לא הורצה!** – הכי קאמר: דם שנמא וזרקו בין
3 בשונג בין במזיד, נמא בשונג – הורצה, במזיד –
4 לא הורצה. **משנה נמא שיריה, נשרפו שיריה,**
5 **אברו שיריה** – כמדת רבי אליעזר בשיריה, וכמדת
6 רבי יהושע פסולה. **גמרא אמר רב:** והוא שנמא
7 **פל שיריה, אבל מקצת שיריה – לא. קא סלקא**
8 **דעתך: נמא – אין, אבוד ושרוף – לא. מאי קסבר?**

1 **אי קסבר:** שירא מילתא היא, אפילו אבוד ושרוף נמי! אי קסבר: שירא לאו מילתא היא,
2 ונמא מאי טעמא – דמורצה ציץ, אי הכי, פל שיריה נמי! – לעולם קסבר: שירא מילתא
3 היא, ונמא – והוא הדין לאבוד ושרוף, והאי דקאמר נמא – רישיוהו נקט. כרתניא, רבי
4 יהושע אומר: פל הזבחים שפתורה שששתיר מהן פזית בשר או פזית חלב – וזרק את
5 הדם, פחצי זית בשר וכחצי זית חלב – אינו זורק את הדם. ובעולה אפילו פחצי זית בשר
6 וכחצי זית חלב – וזרק את הדם, מפני שפולה פליל. ובמנחה אפילו פולה קיימת – לא
7 יזרק. מנחה מאי עבדיה? אמר רב פפא: מנחת נסכים, סלקא דעתך: הואיל ובהדי זבח
8 קא אתיא – בגופיה דזיבחה דמיא, קא משמע לן. מנחגי מילי? אמר רבי יוחנן משום רבי
9 ישמעאל, ומטו בה משום רבי יהושע בן חנניא, אמר קרא: "והקטיר החלב לריח נחוה
10 לה", חלב – ואף על פי שאין בשר. ואשכחן חלב, ויתרת ושתי כליות מנלן? דקתני:
11 ובמנחה אפילו פולה קיימת – לא יזרק; מנחה הוא דלא יזרק, הא ויתרת ושתי כליות
12 – יזרק. מנלן? רבי יוחנן דידיה אומר: "לריח נחוה" – פל שאתה מעלה לריח נחוה.
13 ואיצטריך למכתב "חלב" ואיצטריך למיכתב "לריח נחוה", דאי כתב "חלב", הוה אמיןא:
14 חלב – אין, ויתרת ושתי כליות – לא, כתב רחמנא: "לריח נחוה"; ואי כתב רחמנא "לריח
15 נחוה", הוה אמיןא: אפילו מנחה, כתב רחמנא: "חלב". **משנה** **שלא בכלי שרת – פסול,**
16 **ורבי שמעון מכשיר.** הקטיר קומצה פעמים – בשרה. **גמרא** אמר רבי יהודה בריה דרבי
17 חיאי: מאי טעמא דרבי שמעון? אמר קרא: "קדש קדשים היא כחפאת וכאשם", בא
18 לעובדה ביד כחפאת – עובדה בימין כחפאת, בכלי – עובדה בשמאל כאשם. ורבי ינאי
19 אומר: פיון שקמצו מפלי שרת, מעלהו ומקטירו אפילו בחיטיו, ואפילו במקורה של חרש.
20 רב נחמן בר יצחק אומר: הכל מודים בקומץ ששעון קידוש. מיתבי: הקטר חלבים ואברים
21 ועצים שהעלו בין ביד בין בכלי, בין בימין ובין בשמאל – פשרין; הקומץ והקטורת והלבונה
22 שהעלו בין ביד בין בכלי, בין בימין ובין בשמאל – פשרין; תיובתא דרבי יהודה בריה דרבי
23 חיאי! – אמר לך רבי יהודה בריה דרבי חיאי: לצדדין קתני, ביד – בימין, בכלי – בין
24 בימין בין בשמאל. תא שמע: קמצו שלא מפלי שרת, וקידשו שלא בכלי שרת, והעלו
25 והקטירו שלא בכלי שרת – פסול; רבי אלעזר ורבי שמעון מכשירין במתן פליו – אימא:
26 מפתן פלי ואילך. תא שמע, וחכמים אומרים: קומץ טעון פלי שרת, פיצד? קומצו מפלי
27 שרת, ומקדשו בכלי שרת, ומעלו ומקטירו בכלי שרת. רבי שמעון אומר: פיון שקמצו
28 מפלי שרת, מעלו ומקטירו שלא בכלי שרת וידיו! – אימא: פיון שקמצו וקדשו בכלי שרת,
29 מעלו ומקטירו וידיו. תא שמע: קמץ בימינו ונתן בשמאלו – יחזיר לימינו; בשמאלו

1 וחישב
2 – כשר. ועצים – עצי מערכה. תיובתא דרבי יהודה – דאמר: ביד עובדה בימין, דהא הכא קתני אפילו ביד שמאל בלא כלי. והא ודאי רבי שמעון היא, דהא מכשר
3 שלא בכלי שרת. קמצו שלא מפלי שרת – שנתקשה בו המנחה. מכשירין במתן כלי – אפילו שלא בכלי שרת. תיובתא דרב נחמן דאמר: הכל מודים כיון מפתן כלי
4 ואילך – הולכה והקטרה לא בעינן כלי שרת. תא שמע – לרב נחמן. ונתן בשמאלו – בלא כלי יחזיר לימינו. וכדאמרין לעיל: בא לעובדה ביד – עובדה בימין. בשמאלו
5 וחישב

אין הקטרה פחות מכות — בפרק "כל המנחות באות מצדה" (מנחות נח, א) פליגי אביי ורבא. וקיימא רבא כרבי יהושע בן לוי הדבא, ואביי כרבי יוחנן. וצריך עיון בפרק "אלו עוברין" (פסחים מג, ב) דאמר רבי יוחנן: כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור, חוץ מאיסורי נזיר שאמרה תורה "משרת" ו"כל משרת" ויעזיז אמר: אף שאור בכל תסירה. כמאן

כרבי אליעזר דדריש "כל" אי הכי אפילו חמץ בפסח נמי אין הכי נמי, ולאפוקי דאביי. והשתא מרבי יוחנן מיהא תקשי, דכרבי אליעזר הוי. ולא מצי למימר דלאפוקי מדאביי, דהא רבי יוחנן קאי כאביי ויש לומר: (דאביי) אפילו מאן דאמר דלא דריש "כל" — ו"כל" דריש. וצריך עיון, דמי"משרת" דריש, מדפריך לקמיה דהא "משרת" להכי הוא דאתא: מפי רבי.

יש הקטרה בפחות מכות — בהקטש שומשום בסוף "הקומץ זוטא" (מנחות טו, ב) מודה דאין דרך הקטרה בכך. והא דמשמע בבב דוכתי דאין הקטרה בפחות מכות, כדאמר לעיל דאם לא נשתיר כות חלב אין זורק את הדם, הכא היינו טעמא — משום דיש קומץ פחות משני זיתים. וחצי קומץ מורבין בפרק "כל המנחות באות מצדה" (מנחות נח, א) ובריש "אלו עוברין" (פסחים מג, ב) מדכתיב "כל שאור". מפי רבי.

תורת העלה ריבה — אכתי דרשינן מינה בפרק "יוצא דופן" (נדה מ, ב): תורה אחת לכל העולין שאם עלו לא ידור. מפי רבי. קומץ מאימתי מתיר את השיריים לאכילה —

הוא מצי למינקט אימורים, דכמה דלא (פסחים נט, ב) מיקטרי אימורים לא מישתירי בשר באכילה. אלא משום דכי נטמאו או שאבדו מישתירי בשר — לא פסיקא ליה, אבל קומץ פסיקא ליה. מפי רבי. **אלא** עם בא השמש כו' — מקומץ ולבונה לא קשה היאך הם קריבין אחר התמיד. דשמא כיון שנקמצו קודם — הוי כאברים שנתורתן, שהתירן הקמיצה. ומנחת כהנים וכו' משית, אף על פי שאין אדם קמיצה — יש כהן קידוש כלי, כדאמרין (נחמן מיה, ב) דכל דבר שאין לו מתירין — משקידש בכלי חשיב כמתירין. מפי רבי. **ואי** אתה מחזיר עיכולי קטורת — מ"העולה — לא מנעט עיכולי קומץ ולבונה. כיון דאיתנדו על מזבח החיצון. אבל קטורת על מזבח הפנימי. מפי רבי.

מסלחה

והישב עליה, בין חוץ למקומו בין חוץ לזמנו — פסול ואין בו פרת. (ל"א) הישב עליה חוץ למקומו — פסול ואין בו פרת, חוץ לזמנו — פגול ותיבינן עליו פרת, דרבי רבי אלעזר ורבי שמעון. והכמים אומרים: בין שנתנו לשמאל — פסלתו מתנתו; מאי טעמא? משום דבעי קדושה בכלי, וכיון שנתנו לשמאל — נעשה פדם שנשפך מצואר בהמה על הרצפה ואספו, שפסול; מפלל דרבי אלעזר ורבי שמעון לא בעו מתן פלי, תיובתא דרב נחמן! תיובתא. לרבי יהודה בריה דרבי חיאי מסייעא ליה, לרבי ינאי לימא תיהוי תיובתא? — אמר לך רבי ינאי: אנא דאמרי פתנא דהקטור, ולא לצדדים קתני. "הקטור קומצה פעמים — בשרה". אמר רבי יהושע בן לוי: פעמים — ולא פעמי פעמים, ורבי יוחנן אמר: פעמים — ואפילו פעמי פעמים. מאי בינייהו? אמר רבי יוראי: יש קומץ פחות משני זיתים ויש הקטרה פחותה מפזית איפא בינייהו; רבי יהושע בן לוי סבר: אין קומץ פחות משני זיתים, ואין הקטרה פחותה מפזית; ורבי יוחנן סבר: יש קומץ פחות משני זיתים, ויש הקטרה פחותה מפזית. אימתי: קומץ מאימתי מתיר שירים באכילה? רבי חנינא אומר: משמשלה בו את האור, רבי יוחנן אמר: משתצית בו את האור ברובו. אמר ליה רב יהודה לרבה בר רב יצחק: אספיה לך טעמא דרבי יוחנן, אמר קרא: "והנה עלה קיטור הארץ פקטור הכבשן", אין כבשן מעלה קיטור עד שתצית האור ברובו. אמר ליה רבין בר רב אדא לרבא: אמרי תלמידך אמר רב עמרם, תנאי: אין לי אלא דברים שדרבן ליקרב בלילה, כגון אברים ופדרים — שפעלן ומקטירן מבוא השמש ומתעפלן והולכין כל הלילה

פולא; דברים שדרבן ליקרב ביום, כגון הקומץ והלבונה והקטורה, ומנחת פהנים ומנחת כהן משום ומנחת נסכים, שפעלן ומקטירן מבוא השמש. — והא אמרת: דרבן ליקרב ביום! — אלא: עם בא השמש, שמתעפלן והולכין כל הלילה מניין? תלמוד לומר: "וזאת תורת העלה" — ריבה; והא עם בא השמש לא משפחת לה שתצית האור ברובו! — לא קשיא: כאן לקלוט, כאן להחיר. רבי אלעזר מתני לה בפוקעין. וכן פי אתא רב דימי אמר רבי ינאי: בפוקעין. — ומאי קטרת שפקעה מעל גבי המזבח, אפילו קרטין שבה אותן; ותני רב חנינא בר מניומי דרבי רבי אליעזר בן עקיב: "אשר תאכל האש את העלה על המזבח" — עיובלי עולה אתה מחזיר, ואי אתה מחזיר עיובלי קטרת! — סמי מיקן קטרת. אמר רבי אסי: פי פשיט רבי אלעזר במנחות בעי הכי, בעי רבי אלעזר: קומץ שפידרו וסידרו עליו את המערכה, מהו? דרך הקטרה בכך, או אין דרך הקטרה בכך? תיקו. בעי חזקיה: אברין שפידרו וסידרו עליהן את המערכה, מהו? "על העצים" אמר רחמנא — דוקא על העצים. או דלמא, בין דכתיב קרא אחרנא: "אשר תאכל האש את העלה על המזבח" — אי בעי הכי עבדי? תיקו. בעי רבי יצחק נפחא: אברין שפידרו בציד המערכה, מהו? אליבא דמאן דאמר: "על" מבוש — לא תיבעי לך, ד"על

והישב — כלומר, אם חישב עליה כל זמן שהוא בשמאל — לא מחשבה היא, ולא חיוביה כרת האוכל. שאין מחשבה פוסלת אלא במי שראוי לעבודה, ושמאל בלא כלי לרבי שמעון אינו כשרה, כדאמרין לעיל: בא לעבודה ביד עובדה בימין. פסלתו מתנתו — מה שניתן בשמאל, ושוב אין לו תקנה בחזרה. מאי טעמא משום דבעי לקדושה בכלי כו' ואספו שפסול — עוד להקדישן בכלי. דאי לא

הוי בעי עוד האי קומץ קידוש כלי — לא הוה מפסיל, דהוה כדס שנשפך מן הכלי על הרצפה ואספו שכשר, כדאמרין במסכת יומא בפרק "הוציא לו" (מז, א): נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו — כשר. לא בעי מתן כלי — דאי בעי, לית ליה תקנתא בחזרה כדפרשית, דהוה ליה כנשפך על הרצפה מן הצואר שפסול, דנפקא לן מ"לוקח מדם הפר" — דם מהפר יקבלנו. וקידוש קומץ במשום קבלת דם, ושמאל כלי כלי הוי קומץ כרצפה, דכי אבשר רבי שמעון שמאל בקבלה לא הכשיר אלא בכלי. לרבי יהודה מסייע ליה — דאמר: כשעובדה ביד בעינן ימין, הכא נמי קתני: יחזיר לימין. לרבי ינאי לימא תיהוי תיובתא — דאמר: אפילו בחמיין, וכל שכן בשמאל, והכא קתני: יחזיר לימין! דאמר כותא דהקטור — דקתני לעיל: הקטור חזיר ואברים כו', ומכשר עבודת קומץ בשמאל ואפילו ביד. ולא לצדדים קתני — כדתרצה רבי יהודה בריה דרבי חיאי לעיל. פעמים — חציו בראשונה וחציו בשניה, ולא פעמי פעמים. משני זיתים — הלכך, האי דנקיט מתניתין "פעמים" דוקא נקט, שתהא בכל הקטרה כוית ולא פחות, דאין הקטרה בפחות מכות. ורבי יוחנן אמר יש קומץ בפחות משני זיתים — ואפילו הכי קתני מתניתין: פעמים כשרה. מאימתי מתיר כו' — דכתיב: "קדש קדשים מאשי ה" — אין לך חלק אלא לאחר אש ה', בתורת כהנים. משמשלה — במקצתה.

אברים ופדרים — דרבנן ליקרב בלילה, מהאי קרא גופיה נפקא דתורת כהנים. עם בא השמש — קודם ביאת השמש. ואי קשיא, הא קיימא לך: מנחתם ונסכיהם בלילה, והכא תני: ומנחת נסכים ביום! תריץ: הא מוהיב לה בפרק שני דמסכת תמורה (יד, ב), ומשני: כאן בנסכים הבאין עם הזבח, כאן בנסכים הבאין בפני עצמם. והא עם בא השמש לא משפחת ריצת האור ברובו — קודם שקיעת החמה. ואי לא חשיב הקטרה עד שתצית האור ברובו, איפסולו להו בשקיעת החמה לקלוט — שתהא מזבח קולטו שלא יפסל בלינה, הויה משמשלה בו האור. להחיר — שיריה, לא הוי הקטרה עד שתצית בו האור ברובו. רבי אלעזר מתני לה — כדקתני לעיל בקומץ ולבונה, שפעלן מבוא השמש. בפוקעין — בקומץ ולבונה הקופצין מתוך האור ונופלים, מעלן אותן כל הלילה. אפילו קרטין — שלמים וחשובין שבה. אין מחזירין — ולעיל קתני קטרת, ומוקי לה איהו בפוקעין תאכל — קרי ביה "תעוכל". עיובלי — פוקעין כי פשיט — כשהיה שונה. על המזבח — תחת העצים. בצדי המערכה — אצל

העצים. או דלמא, בין דכתיב קרא אחרנא: "אשר תאכל האש את העלה על המזבח" — אי בעי הכי עבדי? תיקו. בעי רבי יצחק נפחא: אברין שפידרו בציד המערכה, מהו? אליבא דמאן דאמר: "על" מבוש — לא תיבעי לך, ד"על

וְחִישָׁב עֲלֶיהָ, כלומר, בעוד הקומץ בשמאלו חשב לאכלה בין חוץ
למקומו – חוץ לעזרה, בין חוץ לזמנו – לאחר יום ולילה, פסול ואין
בו פרת – אין האוכלה ענוש כרת. שאף שבחוץ לזמנו יש ענוש
כרת, כאן אינו ענוש כרת, מפני שאין המחשבה מפגלת אלא
בראוי לעבודה (לעיל ה). ושמאל שלא בכלי אינו כשר.
(לישנא אחרינא) [במינו] – קמץ בימין ובעורו בימינו חִישָׁב עֲלֶיהָ
מחשבת חוץ למקומו, פסול ואין בו פרת. מחשבת חוץ לזמנו, פגול
והיבין עליו פרת, דבר רבי אלעזר ורבי שמעון. והכמים אומרים
בין שנתנו לשמאל פסולתו מתנתו – העברת הקומץ מימין לשמאל
פסלתו, ושוב אין לו תקנה, וכפי שיבואר בסמוך.
מבאר הגמרא את דברי חכמים: מאי טעמא שחכמים סוברים
שלאחר שנתן את הקומץ לשמאל אין לו תקנה. משיבה הגמרא:
משום דבעי קרינשה בכלי – שצריך לקדש את הקומץ בכלי שרת,
ובין שנתנו לשמאל, נעשה כדם הזבח שנגשף מצואר בהמה על
הרצפה, ואספו בכלי שפסול, כי קידוש הקומץ בכלי שרת שזה
לקבלתו הים בזבח.
הגמרא מקשה על רב נחמן: מכלל דרבי אלעזר ורבי שמעון שאמרו
שאם העביר הקומץ לשמאלו יחזיר לימינו, לא בעו ו-הצריכו
מתן כלי, שאם כן לא היו מתירים להחזירו לימינו וכמו שאמרנו
ברעת חכמים. וקשה על רב נחמן שאמר הכל מודים בקומץ
שטעון קידוש כלי. אומרת הגמרא: תיובתא דרב נחמן תיובתא.
הגמרא מבאר את הברייתא לרבי יהודה בריה דרבי חיאי ורבי
ניאי. אומרת הגמרא: לרבי יהודה בריה דרבי חיאי שאמר בדעת
רבי שמעון 'בא לעבודה ביד עובדה בימין, הברייתא הזאת
שלרבי שמעון מחזיר לימין, מביינא ליה, שבין שעובדה ביד יש
לו לעובדה בימין. אבל לרבי ניאי שהכשיר להקטיר בשמאל, לימא
תייתי תיובתא, שכאן מבואר שיש לו להחזיר לימין. מבאר
הגמרא: אמר לה רבי ניאי, אמא דאמרי בהנא דהקטיר – דברי
כהנא לעיל שאמר הקטר חלבים ואברים וכו', הקומץ וכו'
שהעלן בין ביד בין בכלי בין בימין ובין בשמאל כשרין, הרי שגם
אם בא לעובדה ביד שמאל רשאי, ולא לצדדים קתני – ואיני
מפרש כרבי יהודה שאמר 'לצדדים קתני', שאם עובדה ביד
יעבדה בימין, ואם עובדה בכלי יעבדה בשמאל, ונמצא שיש
נבא כמותי. והברייתא שיוחזיר לימינו אכן אינה כשיתת.

שנינו במשנה: הקטיר קומצה פעמים בשנה. הגמרא מביאה
מחלוקת האם פעמים דווקא: אמר רבי יהושע בן לוי, פעמים ולא
פעמים פעמים – רשאי לחלק את הקומץ לשני חלקים ולא לשלשה.
ורבי יוחנן אמר פעמים ואפילו פעמים פעמים – רשאי לחלק הקומץ
גם לשלשה חלקים. מבאר הגמרא במה נחלקו: מאי בינייהו.
משיבה הגמרא: אמר רבי יודא, יש קומץ פחות משני זיתים – האם
צריך שיהא בקומץ לפחות שיעור שני זיתים או לא. והאם יש
הקטרה פחותה מכוית, איבא בינייהו – בין רבי יהושע בן לוי לרבי
יוחנן. רבי יהושע בן לוי סבר אין קומץ פחות משני זיתים, ולכן
מהמשנה שהכשירה פעמים, אין להוכיח על פעמי פעמים, כי רק
כשמחלק הקומץ לשנים יש בכל חלק כוית, אבל במחלק לשלשה,
אין בכל חלק כוית, ואין הקטרה פחותה מכוית. ורבי יוחנן סבר יש
קומץ פחות משני זיתים, ויש הקטרה פחותה מכוית – כיון
שהכשירה המשנה פעמים, אף שאין הכרח שבכל חלק יהיה כוית,
שהרי יש קומץ פחות משני זיתים, כך יש להכשיר גם אם חילק
לשלשה.
הגמרא מביאה מחלוקת מאימתי מותרים שיירי המנחה באכילה:
איתמר, קומץ שהתחיל להקטירו מאימתי מותר שירים באכילה.
רבי חנינא אומר משפסלה ו-משנתפס בו את האור – לאחר
שנתפס האש במקצתו. רבי יוחנן אמר משתצית בו את האור ברובו
– לאחר שהאש שלטה ברובו.
הגמרא מבאר את שיטת רבי יוחנן: אמר ליה רב יהודה לרבא בר
רב יצחק, אסברה לך טעמא דרבי יוחנן שהצריך משילת האור
ברובו. אמר קרא (בראשית יט כח) אצל הפיכת סדום ו'הנה עלה קיטור

הארץ בקיטור הכבשן, ואין כבשן מעלה קיטור עד שתצית האור
ברובו, כלומר, כדי שהתנור יעלה קיטור, צריך שתתפס האש
ברוב העצים שבתוכו, וכן בקומץ שכתוב בו (ויקרא כב) והקטיר
הזבח את אזכרתה, לא נחשב הקטרה רק אם משלה האור ברובו.
הגמרא מקשה על רבי יוחנן: אמר ליה רבא בר רב אבהו לרבא,
אמרי תלמידך אמר רב עמרם – תלמידך אומרים בשם רב עמרם,
תניא, אין לי אלא דברים שדרבן ליקרב בלילה, כגון אברים של
עולה, ופדרים – חלבי שאר קרבנות, שפעלן וימקטירן מבוא השמש
– אחר שקיעת החמה, וימקטירן ו-שורפין והולכין כל הלילה
כולה. דברים שדרבן ליקרב ביום, כגון הקומץ והלכונה והקטרת
ומנחת כהנים ומנחת כהן משוה ו-מנחת הביתין שהכהן גדול מביא
בכל יום ומנחת נזכים הבאה עם הקרבן, שפעלן וימקטירן מבוא
השמש – אחר שקיעת החמה.
מפסיקה הגמרא באמצע דברי הברייתא ושואלת, איך אתה אומר
שמקטירן מבוא השמש שהוא לאחר שקיעת החמה, והא אמרת
שדברים אלו דרבן ליקרב ביום. משיבה הגמרא: אל תגרס 'מבוא
השמש' אלא 'עם בא השמש', שפירושו רגע אחד קודם שקיעת
החמה, שמתעכלין והולכין כל הלילה.
חוזרת הגמרא לדברי הברייתא: מנין שההעלאתם למזבח מעט
לפני שקיעת החמה מתרת את רוב הקטרתם לאחר השקיעה,
תלמוד לומר (שם) זאת תורת העולה, רבה.
לאחר שנתבאר דברי הברייתא מקשה הגמרא על רבי יוחנן: והא
'עם בא השמש' – והרי ברגע אחד קודם שקיעת החמה, לא משפחת
לה שתצית האור שרוב קודם שקיעת החמה. והיות
והקומץ צריך להיקרב ביום דווקא. נמצא שרובו הוקטר בלילה
ונפסל ב'שקיעת החמה'. מתרצת הגמרא: לא קשיא, כאן לקלוש –
הברייתא שהתירה להעלות סמוך לשקיעה, הוא כדי שלא יפסל
בלינה, שלענין זה גם רבי יוחנן מודה שאין צריך רובו. ופאן להחזיר
– ורבי יוחנן שהצריך רובו, הוא כדי להחזיר את השיריים באכילה.
הגמרא חוזרת לדברי הברייתא: רבי אלעזר מתני לה בברייתא
'מבוא השמש', וכדי שלא יקשה שיש להקריבם ביום, מוקים לה
בפוקעין – בקפצו מן האש ונפלה, שאותם מותר להעלות בלילה.
וכן כי אמר רב ידמי אמר רבי ניאי, שהברייתא מדברת בפוקעין.
שואלת הגמרא: ומי אמר רבי ניאי הכי, והא אמר רבי ניאי קטרת
שפסקה מעל גבי המזבח הפנימי, אפילו קרמין – חתיכות שלמות
שבה, אין מחזירין אותן למזבח. ותני רב חנינא בר מניוסי דרבי רבי
אלעזר בן עזקב, שיש לדרוש מהפסוק (שם) אשר תאכל האש
את העולה על המזבח, שרק עיבולי עולה שנפלו אתה מחזיר, ואי
אתה מחזיר עיבולי קטרת שנפלו, ואין העמיד רבי ניאי הברייתא
שמדברת גם על קטורת בפוקעין. משיבה הגמרא: סמי מיכן
ו-תמחוק מכאן 'קטרת', משום שלא נאמר בה ההלכה של החזרת
פוקעין.
הגמרא מביאה ספק בקומץ שלא הוקטר כדרכו: אמר רבי אסי בי
פשיט – כשהיה שונה רבי אלעזר במסכת מנחות, פעי הכי (פעי רבי
אלעזר) קומץ שסידרו בראש המזבח, ויסדר עליו את עצי המערכה
מהו. האם הדרה הקטרה ככה, או אין הדרה הקטרה ככה, תיקו.
הגמרא מביאה שתי ספיקות באופן הקטרת אברים: פעי חקקה,
אברין על קרבנות שסידרן על המזבח, ויסדר עליהן את עצי
המערכה מהו. האם יערכו בני אהרן וגו' על העצים' (שם ח) אמר
ר' חנינא, 'על העצים' ולא להיפך, או דלמא בין דכתיב
אחרינא (שם א) אשר תאכל האש את העולה על המזבח, שמשמע
שהעולה על המזבח ולא על העצים, לפיכך אי פעי הכי עבדי –
אם ירצה יסדר אברים על עצים, ואי פעי הכי עבדי – יסדר אברים
על המזבח, תיקו.
פעי רבי יצחק נפחא, אברין שסידרן בצדי עצי המערכה מהו.
מבאר הגמרא: אליבא דאמא דאמרי שכשכתוב 'על' פירושו על
משש, לא תיפעי לה, שודאי יש להניח האברים על העצים ממש,

1 ד'על העצים' כתיב שמשמעו 'על העצים' ממש. כי תיבני לך –
2 אלא מה שיש לך להסתפק, אליבא דמאן דאמר – לפי אבא שאול
3 שמפרש את הכתוב 'על' שכוונתו בסמוך, מאי, האם הנחת אברים
4 סמוך לעצים נחשב להקרה ראויה או לא.
5 ורדדי הספק הם, האם הקא נמי – גם כאן נפרש את הכתוב 'על'
6 העצים' בסמוך, וממילא הרי זו הקרה ראויה. או דלמא ו-אולי
7 ביאור הכתוב 'על העצים' אינו ב'סמוך' כמו בכל המקומות, אלא
8 דוקא ד'על המזבח' – פירושו דומה למה שנאמר בסוף הפסוק 'על'
9 המזבח, מה היתם – כמו ש- ו-בכתוב 'על המזבח' ודאי פירושו
10 'על' ממש – על גבי המזבח ולא סמוך לו, שהרי לא שייך הקטרה
11 סמוך למזבח, אף הקא נמי – גם כאן ו-על העצים' פירושו 'על'
12 ממש – על גבי העצים ולא סמוך להם. תיקן, תעמוד שאלה זו
13 בספק, שלא נפשטה.

משנה

14 משנתינו דנה בדברים המעכבים בקרבן מנחה אף בדיעבד:
15 הקומץ של המנחה, מיעוטו מעכב את רובו – אם הקטיר את
16 רובו ולא את כולו, המנחה פסולה. עשרון סולת שהוא השיעור
17 הקטן ביותר למנחה, אם חסר מיעוטו אפילו כל שהוא, הרי זה
18 מעכב את רובו והמנחה פסולה. הניין, כלומר, הנסכים הבאים
19 עם הקרבן, ושיעורם חצי ההין לפר ושלישית ההין לאליל
20 ורביעית ההין לכבש, אם חסר מיעוטו אפילו כל שהוא, הרי זה
21 מעכב את רובו והנסכים נפסלים. השמן הניתן במנחת נסכים
22 ששיעורו כשיעור היין הנוכח לעיל, וכן השמן הניתן במנחת
23 נדבה ששיעורו לוג אחד לעשרון, אם חסר מיעוטו אפילו כל
24 שהוא, הרי זה מעכב את רובו והמנחה פסולה. הפסולת והשמן
25 של מנחה מעכבין זה את זה, ואם חסר אחד מהם, נחשב כאילו
26 לא הביא כלל. הקומץ והלבונה מעכבין זה את זה, ואם לא
27 הקטיר אחד מהם כאילו לא הקטיר כלל.

גמרא

29 הגמרא מביאה מקור לדינים ששנונו במשנה. שואלת הגמרא: מאי
30 מעכב – מניין שקומץ שנחסר כל שהוא, נפסל. משיבה הגמרא:
31 אמר קרא 'מלא קומצו' תרי זמיני ו-פעמים, פעם אחת במנחת
32 נדבה (ויקרא ב) וקמץ משם מלא קמצו, ופעם שניה במנחת חוטא
33 (שם יב) וקמץ הכהן ממנה מלא קמצו, ודרשו חכמים אחת
34 למצוה ואחת לעכב.
35 שנינו במשנה: עשרון סולת למנחה, מיעוטו מעכב את רובו.
36 שואלת הגמרא: מאי מעכב – מנין למדים דין זה. משיבה הגמרא:
37 אמר קרא בפרשת מנחת נדבה (שם ב) 'מסלתה', והיה יכול לכתוב
38 'מסלת', ומייתור האות ה' למדו שאם חסרה המנחה פל שהוא
39 סולת, פסולה.
40 שנינו במשנה: הניין הניתן בנסכים, מיעוטו מעכב את רובו. דין זה
41 נלמד, מהפסוק בפרשת נסכים (במדבר טו יא) 'כבה יעשה' וגו', ותיבת
42 'כבה' משמעותה לעכב אף בדיעבד.
43 שנינו במשנה: השמן הניתן במנחת נסכים ובמנחת נדבה, מיעוטו
44 מעכב את רובו. דין זה שכמות השמן דמנחת נסכים מעכב, נלמד
45 מהפסוק הנזכר 'כבה יעשה' וגו', משמעותה לעכב. ובמנחת
46 נדבה, אמר קרא (ויקרא ב) 'מסלתה ומשמנה', ומייתור האות ה'
47 למדו שאם חסר כל שהוא מהשמן, המנחה פסולה.
48 שנינו במשנה: השמן והפסולת מעכבין זה את זה, דין זה נלמד
49 מהנאמר במנחת נדבה 'מסלתה ומשמנה', ובמנחת בכורים נאמר
50 (שם טו) 'מגדשה ומשמנה', ומכפל הפסוקים למדו שהסולת והשמן
51 מעכבים זה את זה.

52 שנינו במשנה: הקומץ והלבונה מעכבין זה את זה, דין זה נלמד
53 מהנאמר במנחת נדבה (שם ב) וקמץ משם וגו' על כל לבונה,
54 ולהלן (שם ו) חזר וכתב 'והרים ממנו בקמצו וגו' ואת כל הלבונה

56 אשר על המנחה, ומכפל הפסוקים למדו שהקומץ והלבונה
57 מעכבים זה את זה.

משנה

58 שני שעירי יום הכפורים והאחד לה' והשני לעזאזל, מעכבין זה את
59 זה, ואי אפשר להביא אחד מהם בלי חבירו. שני כבשי שלמים
60 הבאים בעצרת ו-חג השבועות) עם שתי הלחם, מעכבין זה את זה.
61 שתי חלות העשויות מחטים של התבואה החדשה, הבאות
62 בעצרת, מעכבות זו את זו. שני סדרין של לחם הפנים שבכל אחת
63 שש חלות, שמסדרים על השולחן בבית המקדש בכל שבת,
64 מעכבין זה את זה, ואי אפשר לסדר מערכה אחת בלי השניה. שני
65 בויכין ו-כפות) שבהן לבונה, הנתונות על שתי המערכות של לחם
66 הפנים, מעכבין זה את זה. הסדרין של לחם הפנים והבויכין מעכבין
67 זה את זה, שאם אין מערכות לחם על השולחן לא יתן את בויכי
68 הלבונה, ואם אין בויכין לא יתן לחם.
69 שני מינים של לחם שפניו, שהם חלות מצות ורקיקי מצות, וכן
70 שלשה מינים שפניהם האדומה, שהם עץ ארז ואזוב ושני תולעת
71 המושלכים אל תוך שריפת הפרה, וכן ארבעה מיני לחם שפניהם,
72 שהם חלות מצות, רקיקי מצות, סולת מורבכת וחלות לחם חמץ,
73 וכן ארבעה מינים שפניהם, שהם לולב הדס ערבה ואתרוג, וכן
74 ארבע מינים שפניהם, שהם עץ ארז ואזוב ושני תולעת וצפורים,
75 כל אלה מעכבין זה את זה.
76 שבע הואות שפניהם האדומה שהבהן מזה מדמה שבע פעמים אל
77 נוכח פני אהל מועד, מעכבות זו את זו. שבע היות ששעל בין הפדים
78 ושעל הפרת ושעל מנחת החרב, שמה הכהן ביום הכפורים, או
79 בפר כהן משיח, או בפר העלם דבר של ציבור, או בשעירי עבודה
80 זרה, ההזאות הללו מעכבות זו את זו.

גמרא

82 הגמרא מביאה מקור בתורה לכל ההלכות ששנונו במשנה. שנינו
83 במשנה: שני שעירי יום הכפורים מעכבין זה את זה, דין זה נלמד
84 מלשון 'חוקה' הכתובה בתורה בעבודות יום הכפורים (שם טו לד),
85 'והיתה זאת לכם לחקת עולם'.
86 שנינו במשנה: שני כבשי עצרת מעכבין זה את זה, דין זה נלמד
87 מלשון 'והיה' (שמשמעותה לעכב), הכתובה בתורה בענין כבשי
88 עצרת (שם כג ז) 'על שני כבשים קושי יהיו לה'. שתי חלות של
89 עצרת מעכבות זו את זו, דין זה נלמד מלשון 'והיה' הכתובה בענין
90 שתי הלחם (שם כג יז) 'תביאו לחם תנופה וגו' סלת תהינה'.
91 שני סדרין של לחם הפנים מעכבים זה את זה, דין זה נלמד מלשון
92 'חוקה' הכתובה בתורה בענין לחם הפנים (שם כו ט) 'והיתה לאהרן
93 ולבניו וגו' חק עולם. שני בויכין של לבונה הבאים עם לחם הפנים,
94 מעכבים זה את זה, דין זה נלמד מלשון 'חוקה' הכתוב בפסוק
95 שהובא לעיל בענין שני הסדרים, שכולל גם את הבויכים שנזכרו
96 בפרשה. הסדרין והבויכין מעכבים זה את זה, דין זה נלמד מלשון
97 'חוקה' הכתוב בפסוק שהובא לעיל, שכל האמור בפרשה מעכב.
98 שני מינים של לחם (חלות מצות ורקיקי מצות) שפניהם מעכבים זה
99 את זה, נלמד ממה דכתיב בפרשת נזיר (במדבר ו כא) 'כן יעשה על
100 תורת נזיר', ומשמעות הכתוב שזה מעכב. שלשה מינים שפניהם
101 האדומה מעכבים זה את זה, נלמד מלשון 'חוקה' הכתוב בפרשת
102 הפרה (שם יט א) 'זאת חקת התורה'. ארבעה מיני לחם שפניהם
103 מעכבים זה את זה, נלמד ממה דאיתקש לנזיר – שלחמי התורה
104 הוקשו לשלמי נזיר, דכתיב בפרשת לחמי התורה (ויקרא י יז) 'על'
105 חלת לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח תודת שלמינו, ואמר פר
106 בברייתא שתיבת 'שלמינו' באה לרבות שלמי נזיר, נמצא שתורה
107 ושלמי נזיר נכתבו בפסוק אחד, והוקשו זה לזה, וכשם שלחמי
108 הנזיר מעכבים זה את זה כמבואר לעיל, כך הדין בלחמי תורה.
109 וארבעה מינים שפניהם מעכבים זה את זה נלמד ממה דכתיב

מנחות. פרק שלישי – הקומץ רבה דף כז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רטו

מסללת ומשמנה מגרשה ומשמנה – לגבי עיכובא דנפשיה דאם חסר – לא בעי שנה הכתוב, אבל למעבבין זה את זה בעי שנה הכתוב, כדפרישית לעיל (ט, א). מפי רבי.

ארבעה שבמצורע – עץ ארו ואזוב ושני תולעת ורצפורין. אבל מים חיים לא חשיב, לפי שהיה מערב בהם הדם, כדכתיב (ויקרא יד): "וטבל אותם בדם". תימה: דלא חשיב הואות דמצורע דמעבבות זו את זו ויש לומר: דתנא ושירי. דהא לא חשיב נמי דפרים ואילים דחג, דכתיב בהו (במדבר כט): "במשפט" לעבב, ואיכא טובא. מפי רבי.

ולקחתם לקחה תמה – יש מפרשים בדיוס שני טי אחד מארבעה מינים, ומכרין "על נטילת לולב", כמו אתרוג דשרי חסר, ולא בעינן תמות אלא ביום ראשון. ולדבריהם ביום שני תסיגן שטול האחד בשביל כלם. וליתא. דבסוף "לולב הגזול" (סוכה נא, ב) ובריש "לולב וערבה" (שם מג, א) דרשין מ"לקחתם" – לקחה לכל אחד אחד, מדכתיב "ולקחתם" לשון רבים, ולא כתיב "ולקחת". אלא כי היכי דעיקר לקחה קיימא אבולתו יומי – הוא דורא לקחה תמה, דבעי לקחת ארבעה מינים אבולתו יומי, ולקחת כל אחד ואחד. אבל תמות של עצמן, וכן "לכם" למעוטי שאול וגזול – לא בעי אלא ביום ראשון. מפי רבי. **לא** שנו אלא שאין לו אבל יש לו אין מעבבין – פירש בהלכות גדולות בהלכות לולב: יש לו אין מעבבין – דלא תימא עד דמגבה להו בהדי הדדי לא נפיק, אלא אי מגבה חד חד לחודיה שפיר דמי, דקיימא לן לולב אין עריך אגודה. מפי רבי. ורבינו חם הגיה בספרה לא שנו, פירוש: דמעבבים משום תמה – אלא שאין לו, אבל יש לו – תמה הוא, אף על פי שלא חיברו באגודה, כדאמרין לקמן דלא דרשי רבנן קיחה קיחה. ולרבי יהודה דריש ליה קיחה קיחה, דלא הויא תמה אלא אם כן אגודו. וכו' פירוש דגמרא, אפילו לפירוש הלכות גדולות, נראה דצריך לאגודה, כדמסיק עליה: "זה אלי ואנוהו". מפי רבי.

לא גמרי קיחה קיחה – אף על גב דגמרי קיחה קיחה משרה עפרון בריש קידושין (ב, א), שמא דף דחבא אינה מופנה. אי נמי, קיחה קיחה גמרי, לקחת לקחה לא גמרי. מפי רבי. **ועשה** כאשר עשה כו' – ברייתא זו מיתניא בפרק "בית שמאי" (ובדיוס לט, א), ודחת מפרש לה שפיר. מפי רבי.

להיכל **יעשה**. "שלושה שבפירה" חוקה. ארבעה שבתורה – דאיתקש לנזיר, דכתיב: "על גבה תורת שלמיו", ואמר מר: "שלמיו" – לרבות שלמי נזיר. וארבעה שבמצורע – דכתיב: "זאת תהיה תורת המצורע". וארבעה שבפולח – "ולקחתם" – לקיחה תפוח. אמר רב חנן בר רבא: לא שנו אלא שאין לו, אבל יש לו – אין מעבבין. מיתבי: ארבעה מינין שבפולח, שנים מהן עושין פירות ושנים מהם אין עושין פירות; יהיו זקוקין לשאין עושין, ושאין עושין פירות יהיו זקוקין לעושין פירות, ואין אדם יוצא ידי חובתו בהן עד שיהיו כולן באגודה אחת; וכן ישראל בהרצאה – עד שיהיו כולן באגודה אחת, ששנאמר: "הבונה בשמים מעלותיו ואגדתו על ארץ יסדה" – תנאי היא, דתנאי: לולב בין אגוד בין שאינו אגוד – כשר; רבי יהודה אומר: אגוד – כשר, שאינו אגוד – פסול. מאי טעמא דרבי יהודה? גמר קיחה קיחה מאגודה אויב, מה לחלן באגודה – אף כאן באגודה. ורבנן? לא גמרי קיחה קיחה. כמאן אולא הא דתנאי: לולב מצוה לאגודו, ואם לא אגודו – כשר, כמאן? אי כרבי יהודה, לא אגודו אלא כשר? אי רבנן, מאי מצוה? – לעולם רבנן, ומאי מצוה? משום "זה אלי ואנוהו". שבע הואות שבפירה מעבבות זו את זו – חוקה. שבע הואות שעל גבי הפירות מעבבות זו את זו; דיוס הפפירים – כתיב חוקה, דפר בהן משוח ודפר העולם דבר של ציבור ורשעורי עבודה זרה – פרתנאי: "ועשה לפר כאשר עשה לפר" מה תלמוד לומר? לכפול בהואות, שאם

אצל העצים על המכות. אליבא דאמר (על העצים) על בסמוך – בפרק "שתי הלחם" (מנחות צו, א) במשנה פליגי, הכא נמי דכתיב "על העצים" "על" – בסמוך.

משנה מיעוט מעבב את רובו – שאם חסר כל שהוא – פסול. היין – שלישית ההין של איל, ורביעית ההין לכבש, וחצי ההין לפר. וכן השמן, בין דמנת נסכים כשיער ההין, בין כלול דמנת נדבה. **גמרא** מלא קומצו תרי זימני – ב"זקריא", חד במנחת נדבה: "קומץ משם מלא קומצו", וחד במנחת חוטא: "קומץ הכהן ממנה מלא קומצו", חד למצוה וחד לעבב. שאם חסר כל שהוא פסולה – ד"סלחת" מרביא דה"א ודריש: ככה – בנסכים: "ככה" יעשה לשור האהרן" בפרשת "שלח לך". מסלחת ומשפנה – ומשמע שידו שנידן, והדר כתיב נמי "מגרשה ומשמנה" שידו שנידן, שנה הכתוב לעבב. גרש וטולת חד הוא, אלא שגרש במנחת ביכורים וטולת בשאר מנחות. על כל לבונה ואת כל הלבונה – שנה הכתוב לעבב. **משנה** וקטע זה שייך לגמרא אחרי המשנה הבאה: במעשה יום הכפורים כתיב וחקק ב"אחרי מות" וזהוהי זאת לחוקת עולם וגו', וחוקה עיכובא.

הוייה – "סלת תהינה", בלחם הפנים כתיב: "מאשי ה' חק עולם", ואבולתו קאי, אסדרים ואבדיכן. **משנה** שתי חלות – עצרת. שני סדרים – דלחם הפנים. שני מינין שבגור – חלות ודקיקין בפרשת "נשא". שלשה שבפירה אירוסה – עץ ארו ואזוב ושני תולעת, ורצפורין במצורע. שבע הואות שבפירה – "וזהו אל נכח פני אהל מועדי וגו'. שעל בין הכרים – ביום הכפורים, כדאמרין במסכת יומא (ג, ב). שעל הפרכת ומזבח הזהב – בין דיום הכפורים, בין דפר העלם דבר, בין דפר כהן משיח, ב"זקריא". גמרא ובאן שייך הקטע שלפני המשנה: כן יעשה – "על תורת נזיר" (במדבר ו) עיכובא. חוקה – "זאת חוקת התורה". תהיה – היא עיכובא. לקיחה תמה – ארבעתן כאחד. שלמי נזיר – לעשר קבין ירושלמיות סלת, ולרביעית שמן כתורה בפרק "התורה" (מנחות עח, א). שאין לו – ארבעה מינין דלולב, מעבבין. אבל יש לו אין מעבבין – אפילו לא אגוד כאחד. שנים מהן עושין פירות – דאתרוג ותמרים. יהו זקוקים – כלומר, כולן ידו כאחד. בהרצאה – כהן מתענין, אף נענין עד שיהיו כולן באגודה אחת צדיקים ורשעים, דומיא דעושין ואין עושין פירות. על הארץ יסדה – בזמן שאגדתו בידו אז יסדה. ועשה לפר כאשר עשה לפר חטאת – בפר העלם דבר כתיב, שיעשו לו כאשר עשה לפר כהן משיח שלמעלה הימנו. מה תלמוד לומר – והלא כל מה שפירש לפר כהן משיח פירש לפר העלם דבר! לכפול בחזיות – לשנות באזהרת הואת הדם עליו.

שאם

עושין פירות ושנים מהם אין עושין פירות; יהיו זקוקין לשאין עושין, ושאין עושין פירות יהיו זקוקין לעושין פירות, ואין אדם יוצא ידי חובתו בהן עד שיהיו כולן באגודה אחת; וכן ישראל בהרצאה – עד שיהיו כולן באגודה אחת, ששנאמר: "הבונה בשמים מעלותיו ואגדתו על ארץ יסדה" – תנאי היא, דתנאי: לולב בין אגוד בין שאינו אגוד – כשר; רבי יהודה אומר: אגוד – כשר, שאינו אגוד – פסול. מאי טעמא דרבי יהודה? גמר קיחה קיחה מאגודה אויב, מה לחלן באגודה – אף כאן באגודה. ורבנן? לא גמרי קיחה קיחה. כמאן אולא הא דתנאי: לולב מצוה לאגודו, ואם לא אגודו – כשר, כמאן? אי כרבי יהודה, לא אגודו אלא כשר? אי רבנן, מאי מצוה? – לעולם רבנן, ומאי מצוה? משום "זה אלי ואנוהו". שבע הואות שבפירה מעבבות זו את זו – חוקה. שבע הואות שעל גבי הפירות מעבבות זו את זו; דיוס הפפירים – כתיב חוקה, דפר בהן משוח ודפר העולם דבר של ציבור ורשעורי עבודה זרה – פרתנאי: "ועשה לפר כאשר עשה לפר" מה תלמוד לומר? לכפול בהואות, שאם

לחיבל כולו בארבעים – הקשה הרב רבינו יום טוב מלפנצ, מהא דתנן בפרק בתרא דתמיד (לג, ב): בזמן שבהן גדול נכנס להשתחות לשם ושלשה) אוחזין בו, אחד מימינו ואחד משמאלו ואחד באבנים טובות בו, הגביה לו הפרוכת נכנס והשתחוה ויצא, נכנסו אחיו הכהנים והשתחוה ויצאו. אלמא (לכית קדשי הקדשים) ולחיבלו) שרוו ותיקין רבינו תם, והשתחוה צורך בעבודה היא. מפי רבי.

למעוטי דרך משופש – ואם תאמר: תיפוק ליה מדכתיב "ואל יבא", דמשמע דרך ביאה, כדממעטינן בפרק שני דשבעות (יז, ב). טמא שנכנס דרך גגין להיכל ויש לומר: התם כשפחת התקרה איירי, אבל הכא, לשכנס דרך לול שהיה בעליית בית קדשי הקדשים שבו היו משלשין את האומנים בחיבות – דרך ביאה הוא, דלכך נעשה. אי נמי, כמו שפירש בקונטרס כזא: שחתה את החומה שלפני ולפנים ועשה פתח בדרום או בצפון ונכנס, ולא נכנס בפתח שבמזרח שיהיו פניו למערב. ועוד פירש בקונטרס: אי נמי, נכנס בפתח מזרח ונכנס באלכסון והלך בצדדי לא מדיחיו, ד"לפני בעיניו, שיהיו פניו אל פני מזרחיים של כפורת. אבל בובחיים בפרק "התערובות" (פב, ב) מפרש (התוספות) דרך משופש – כגון דרך לול שהיה אחורי בית הכפרת, כדאמרין בסוף "אחיו" מקומץ (שם נה, ב): שנים לפרבר. והרב רבינו יעקב מאורליניש הקשה מהדיא דסוף פרק "התערובת" (שם פב, ב) גבי דם שנכנס לפנים, דאמרין: יאמר "אל הקדש" ואל יאמר "פנימיתו" ומשני: לא נצרכה אלא לדרך משופש. ופרקי: והא הבאה כתיב ביה, אלמא ממעטינן דרך משופש מדכתיב ביה הבאה! ויש לחלק בין הבאה דם לבאה גוף אדם. מפי רבי.

שבעה

שם חסר אחת מן המתנות – לא עשה כלום.
תנו רבנן: שבע הנאות שבפרה שעשאן, בין שלא לשמן, בין שלא מכוונות אל נכח פני אוהל מועד – פסולות; ושבענים ושבעמזרע, שלא לשמן – פסולות, שלא מכוונות – פסולות. – ונתניא גבי פרה: שלא לשמן – פסולות, שלא מכוונות – פסולות! אמר רב חסדא, לא קשיא: הא רבי יהודה, הא רבנן. דתניא: מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה בשוגג – חייב הטאת, במיד – ענוש פרת, ואין צריך לומר טבול יום ושאר כל הטמאים. ומהורין שנכנסו לפנים ממחיצתו, להיכל פולו – בארבעים, מבית לפרכת אל פני הכפרת – במיתה. רבי יהודה אומר: כל היכל פולו ומבית לפרכת – בארבעים, ואל פני הכפרת – במיתה. במאי קא מיפלגי? בהא קרא: "ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיד ואל יבוא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני הכפרת אשר על הארון ולא ימות", רבנן סברי: אל הקודש – בלא יבא, מבית לפרכת ואל פני הכפרת – בלא ימות; ורבי יהודה סבר: אל הקודש ומבית לפרכת – בלא יבא, ואל פני הכפרת – בלא ימות. מאי טעמא דרבנן? אי סלקא דעתך דקאמר רבי יהודה – לכתוב רחמנא אל הקודש ואל פני הכפרת, ולא בעי מבית לפרכת, ואנא אמינא: היכל מיחייב, מבית לפרכת מבעיא! מבית לפרכת דכתב רחמנא למה לוי? שמע מינה במיתה. – ורבי יהודה: אי כתב רחמנא אל הקודש ולא כתב מבית לפרכת, הוה אמינא: מאי קודש – מבית לפרכת, אבל היכל לאו נמי לא. – ורבנן: ההוא לא מצית אמרת, דהיכל פולו איקרי "קודש", שנאמר: "והגדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים". ורבי יהודה מאי טעמא? אי סלקא דעתך דקאמר רבנן – לכתוב רחמנא אל הקודש ומבית לפרכת, ולא בעי אל פני הכפרת, ואנא אמינא: מבית לפרכת במיתה, אל פני הכפרת מבעיא! אל פני הכפרת דכתב רחמנא למה לוי? שמע מינה: אל פני הכפרת – במיתה, לפרכת – באוהרה. – ורבנן: הכי נמי דלא צריך, והאי דכתב רחמנא אל פני הכפרת – למעוטי דרך משופש, פתחא דבי רבי אליעזר בן יעקב: "אל פני הכפרת קדמה" – זה בנה אב, כל מקום שנאמר "פני" אינו אלא פני קדים. – ורבי יהודה: ליכא קרא: "פני", מאי "אל"? שמע מינה: "אל" דקא. – ורבנן: "אל" לאו דקא. – ורבי יהודה דאמר: "אל פני הכפרת" דקא – "והנה אל נכח" נמי דקא. – ורבנן, מדהתם לאו דקא – הכא נמי לאו דקא. מתקיף לה רב יוסף: לרבי יהודה מיד "אל" דקא – ("אל נכח") ("על") נמי דקא, אלא דמקדש שני דלא הוה ארון וכפורת, הכי נמי דלא עביד הנאות? אמר רבה בר עולא, אמר קרא: "וכפר את מקדש הקדש" – מקום המקדש לקודש. רבא אמר: הא והא רבנן,

הא

שם חסר אחת מהן לא עשה כלום – אין לי אלא מהן שבעה דפרכת הוא דעיבבו, שהן מהן שבע מעבבין בכל מקום, כגון פרה אדומה וכוהא דמצורע, והכי מפרש לה בובחיים בפרק "בית שמאי" (מ, א). מנין לרבות במזבח הזהב שאם חסר פסל, אף על גב דשאר ארבע מתנות דמזבח החיצון לא מעבבין, כדאמרין בשבעתא קמייתא דסנהדרין (ה, ב): "וכפר" "וכפר" "וכפר" – אפילו שלש מתנות ואפילו שתים ואפילו אחת? תלמוד לומר: "כן יעשה", מובינן כל עשותיו שיעבבו. מרישה דקרא "ועשה לפר" (ועשה הוא) דרשינן (אלא) "לפר" – לרבות פר יום הכפרים. ובשחיטת קדשים בפרק "בית שמאי" פרקי: למאי הילכתא? אי נימא לעכב – פשיטא, חזקה כתיב בהו ומשני לה התם: לשפכת שירים דלא כתיב בפר יום הכפרים! ועוד מלא אדרנייתא. "באשר עשה לפר" – לרבות פר כהן משיח, שאם חסר אחת ממתנותיו פסל. "החטאת" – לרבות שעיר עבודה וזה של ציבור, כדכתיב בפרשת "שלח לך" "וכי תשגו" וגו' בעבודה וזה מדבר, ואותן שעירים טענין חזיה על הפרכת ועל מזבח הזהב, דרשינן בתורת כהנים דהאי "חטאת" לרבות שעירי עבודה וזה. הואת דפרת – שלא לשמן פסולות, דכתיב ביה "חטאת היא", שלא מכוונות – שלא כוון כנגד פתחו של היכל פסולות, דכתיב בה "חזקה" ו"אל נכח". ושבענים – כגון דיום הכפרים ופר כהן משיח ופר העלם דבר ושעירי עבודה וזה. ושבעמזרע – בשער נקדר שממן של מצורע. שלא לשמן פסולות – שבענים חטאת נניחו. של מצורע לקמיה מוקים לה להחזיר, שלא עלו לו לשם חובה להכשירו בקדשים. שלא מכוונות – בין מזרח למערב כשרות, דלא כתיב בהו "אל נכח". הא רבי יהודה הא רבנן – בסיפא דמילתא מפרש לה. ענוש כרת – דכל זמן שלא הביא כפרתו לא יצא מידי טומאתו. נפקא לן מקראי, דתניא: "איש (איש) אשר יטמא ולא יתחטא" (במדבר יט) – בדמים, כלומר, אם מאותן טמאים הוא שצריכין דמים ולא הביאם, ונכנס למקדש – ונכרתה". אתה אומר בדמים, או לא נתחטא בזמני כשהוא אומר: "מי נדה לא זרק עלי" – הרי מים אמוקין, אל מה תלמוד לומר "ולא יתחטא" – בדמים, להביא הוה את המזוס כפרה. ואין צריך לומר טבול יום, דנפקא לן התם מיעוד טומאתו בו, ושאר כל הטמאין שחייבין, ומהורין שנכנסו לפנים ממחיצתו – אחת עשרה אמה מקום דריסת רגלי ישראל. לחיבל כי אם נכנסו שם. בארבעים – מכות, משום דכתיב: "ואל יבא בכל עת אל הקדש" וגו' (ויקרא טז). מבית לפרכת – לפני ולפנים ששם ארון. ואל פני הכפרת" נמי היינו מבית לפרכת, אלא שהלך עד לפני הארון, בארבעים. אל פני הכפרת – שהלך עד לפני הארון – במיתה. מבעיא – הא היכל בכלל מבית לפרכת, דלא נכנס לשם אלא דרך היכל, ומשעת ביאת

ש'אם חיסר אחת מן המנחות לא צ'שה כלום.
 תנו רבנן, שבע הזאות שבפירה האדומה, ש'עשאן – שהזה אותן בין
 שלא לשמן בין שלא מכוונות (אל נכח פני אוהל מועד) אל מול
 פתח אוהל מועד, פסולות. והטעם, כיון שפרה מכוונה בתורה בשם
 חטאת, וחטאת נפסלת במחשבת שלא לשמה. והזאות שאינן
 מכוונות פסולות, משום שנאמר בפרשת פרה (במדבר יט ד) שיש
 להזות את הדם אל נכח פני אוהל מועד, ונאמר שם גם לשון
 חוקה, ללמוד שכל הנאמר בפרה מעכב אפילו בדיעבד.
 והזאות של דם החטאות שבפנים, והזאות של השמן שבמצורע,
 שהזה אותן שלא לשמן פסולות. הזאות של דם החטאות פסולות
 כדון קרבנות חטאת פסולות שלא לשמה. אבל הזאות השמן
 שבמצורע שלא לשמן, פסולות רק לענין זה שלא עלו לבעלים
 לשם חובה, והמצורע לא נטהר עדיין ואסור באכילת קדשים.
 ושלל מכוונות, כלומר הזאות שבפנים שלא הזה אותן כנגד בין
 הבדים, ושל מצורע שלא הזה אותן כנגד בית קודש הקדשים,
 בשרות כיון שלא נאמר בהן פסוק לעכב. הגמרא מקשה על
 הברייתא שפסלה בפרה אדומה הזאות שלא מכוונות: והתנא, נבי
 פרה אדומה שאם הזה שלא לשמן פסולות אבל הזאות שלא
 מכוונות בשרות. מתרצת הגמרא: אמר רב חסדא לא קשיא, הא –
 הברייתא הפוסלת הזאות שאינן מכוונות היא בשיטת רבי יהודה,
 הא – והברייתא שמכשירה היא בשיטת רבנן.
 הגמרא מבארת את מחלוקת רבי יהודה והכמים: דתנא, מחסרי
 כפה – טמאים שטבלו והעריב משמן אך לא הביאו את הקרבנות
 לכפרתם, כגון זב חבה יולדת ומצורע, שנקנסו לעורה, אם נכנס
 בשוגג חייב חטאת, ואם נכנס במזיד ענוש ברת. ואין צריך לומר –
 ופשוט הדבר שטבל יום – טמא שטבל ולא העריב משמו ושאר
 כל הטמאים גם דינם כך, שחייבים חטאת על כניסתם בשוגג
 לעזרה וזכרת בכניסה במזיד. ומהורס שנקנסו לפני מפיחתן,
 כלומר נכנסו מעבר לאחת עשר האמות שהתירו לישראל לעמוד
 בהן בעזרה, והמשיכו במערה לאחר המערה, אם נכנסו להיכל,
 אף אם עברו את בולו והגיעו עד הפרוכת, דינם בארבעים מלקות.
 ואם נכנסו מבית לפרכת ולפנים, דהיינו קודש הקדשים ששם
 הארון, וכל שכן שאם המשיכו והגיעו עד אל פני הכפרת, דהיינו
 מול הארון, דינם במיתה, זו שיטת חכמים. רבי יהודה אומר כל
 היכל בולו ומבית לפרכת הנכנס שם דינו בארבעים מלקות, ואל פני
 הכפרת – אבל המתקרב עוד יותר עד לפני הארון דינו במיתה.
 מבארת הגמרא: בפיא קא מיפליג – במה הולקים התנאים האלו,
 בזה איהו – בפסוק הזה, נאמר (ויקרא טו א) ויאמר ה' אל משה דבר
 אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני
 הכפרת אשר על הארון ולא ימות, הפסוק פותח באיסור לאו שלא
 יבא אל הקודש, ומסיים באיסור כניסה אל פני הכפרת שהוא
 במיתתו. ביניהם נזכר מבית לפרוכת, ונחלק התנאים לאיזה חלק
 של הפסוק הוא שייך. והיינו שרנן סכר, הנכנס אל הקודש בלא
 בא, כלומר חייב מלקות, והנכנס מבית לפרכת ואל פני הכפרת
 בלא ימות, לשיטתם. הכניסה למבית לפרוכת שייכת לסוף הפסוק
 דהיינו חיוב מיתה. ורבי יהודה סבר הנכנס אל הקודש ו–להיכל
 ולמבית לפרכת ו–קודש הקדשים, דינו בלא בא, כלומר במלקות,
 מפני שלדעת רבי יהודה כניסה למבית לפרוכת שייכת לתחילת
 הפסוק. ואל פני הכפרת בלא ימות – ורק הנכנס מול הארון דינו
 במיתה.
 הגמרא מבארת את טעמם של החולקים. שואלת הגמרא: מאי
 טעמיהו דרבנן שלא אמרו כרבי יהודה. משיבה הגמרא: אי סלקא
 דעתך בקראמר רבי יהודה, ש'ומבית לפרוכת' שייך לחלק הראשון
 של הפסוק שהוא באיסור לאו, לכתוב רקמא – היתה התורה
 כותבת ואל יבא בכל עת אל הקדש, ואל פני הכפרת ולא ימות'
 ולא כפי' – ואין צורך לכתוב כלל מבית לפרכת, ואנא אמנא –
 ואני אבין מעצמי שאם על ההיכל מיחייב מלקות, מבית לפרכת
 מפיא – בודאי שחייב מלקות, שהרי קודם שנכנס אל מבית
 לפרוכת כבר היה בהיכל והתחייב מלקות על כניסתו, ואם כך

מבית לפרכת' דכתב רקמא למה לי. שמע מינה – מוכח מזה
 ש'ומבית לפרוכת' שייך לחלקו השני של הפסוק שעוסק במיתתו.
 מקשה הגמרא: ורבי יהודה מה יענה על טענה זו. מתרצת הגמרא:
 אי כתב רקמא – אם היה כתוב בתורה רק אל הקודש ולא כתב
 מבית לפרכת, הוה אמנא – הייתי טועה לומר שהפסוק מפרש
 מאי – מה הוא 'קודש' מבית לפרכת ושם יש איסור לאו, אבל היכל
 אינו נקרא 'קודש' ולא נמי לא – ואפילו לאו לא יהיה, לכן
 הוצרכה התורה לכתוב מבית לפרוכת כדי ללמדנו ש'קודש' הוא
 ההיכל וגם על כניסה להיכל חייבים מלקות.
 מבארת הגמרא: ורבנן אינם מקבלים את תשובת רבי יהודה, לפי
 שהיה לא מצית אמרת – אי אפשר לומר שיש מקום לטעות
 שהיכל אינו נקרא 'קודש', כיון דהיכל בולו איקרי קודש, שגמאר
 (שמות כו א) והקדילה הפרכת לכם בין הקודש ובין קדש הקדשים,
 ואם כתוב ואל יבא בכל עת אל הקודש, היינו שבכניסה להיכל
 יש לאו.
 שואלת הגמרא: ורבי יהודה מאי טעמיה שלא אמר כחכמים.
 משיבה הגמרא: אי סלקא דעתך בקרא אמר רבנן ש'ומבית
 לפרוכת' שייך לחלק השני של הפסוק שעוסק בחיוב מיתה, לכתוב
 רקמא ואל יבא בכל עת אל הקדש, ומבית לפרכת ולא ימות, ולא
 כפי' – ואין צורך לכתוב כלל אל פני הכפרת, ואנא אמנא – ואני
 אבין מעצמי שאם בכניסה אל מבית לפרכת דינו במיתה, בכניסה
 אל פני הכפרת מיפעיא – בודאי שחייב מיתה, שהרי קודם שנכנס
 אל פני הכפרת כבר היה מבית לפרוכת והתחייב מיתה על כניסה
 לשם, ואם כך, אל פני הכפרת דכתב רקמא למה לי, שמע מינה
 – אלא מוכח מזה, שבכניסה עד אל פני הכפרת דינו במיתה, אבל
 בכניסה מבית לפרכת בלבד הרי זה רק באזהרה – באיסור לאו.
 שואלת הגמרא: ורבנן מה יענו לטענת רבי יהודה. משיבה הגמרא:
 הכי נמי – אמנם נכון דלא צריך לכתוב אל פני הכפרת, והאי
 דכתב רקמא – ומה שכתוב בתורה אל פני הכפרת, כדי למעוטי
 לפרוכת מחיוב מיתה את הנכנס לקודש והתחייב בדרך משפח
 ו–משבוש, כלומר שלא נכנס בדרך הרגילה מהפתח שבמזרח
 לכיוון מערב, אלא כגון שפרץ את חומת קדש הקדשים ועשה
 פתח בדרום או בצפון, ונכנס משם. בדתנא דבי – כמו ששנה התנא
 בבית מדרשו של רבי אליעזר בן יעקב, נאמר בתורה בעבודת יום
 הכפורים (ויקרא טו ד) והזה באצבעו ומדם הפר (אל) [על] פני
 הכפרת קדמו, כלומר שהוא מול הצד המזרחי של הכפרת
 והיה הכיטוי שעל הארון. זה פנה אב – כמאן יש ללמוד שכל
 מקום בתורה שנקרא 'פני' אינו אלא פני קדש, כלומר מול המזרח.
 ולכן אם נאמר שהנכנס אל פני הכפרת חייב מיתה, הכוונה
 שנכנס ממזרח לכיוון מערב ופניו אל מול הצד המזרחי של
 הכפרת. ואם הוא פתח לו פתח ונכנס מן הצד אינו חייב מיתה על
 כך.
 מקשה הגמרא: ורבי יהודה מנין הוא ילמד למעט את הנכנס בדרך
 משופש, הלא לדבריו הפסוק אינו מיותר. מתרצת הגמרא: גם רבי
 יהודה מודה שהנכנס בדרך משופש פטור, אבל כדי ללמד זאת
 ליבא קרא פני' – מספיק שהתורה לכתוב רק פני הכפרת ולא
 ימות, מאי אל' – מדוע נוספה תיבת 'אל', אלא שמע מינה שאל
 פני הכפרת דוקא הוא חייב מיתה ולא בכניסה מבית לפרוכת.
 מבארת הגמרא: ורבנן תיבת 'אל' לאו דוקא, ואין ללמוד ממנה
 למעט כניסה מבית לפרוכת ממיתה. הגמרא חוזרת לחירצו של
 רב חסדא לסתירה בין שתי הברייתות בענין הזאות פרה שאינן
 מכוונות: ורבי יהודה דקאמר אל פני הכפרת דוקא, ורק כשנכנס
 לשם חייב מיתה, אם כן גם הפסוק בענין הזאות פרה אדומה, והזה
 אל נכח פני אוהל מועד, נמי – גם הוא בדוקא, והזאה שאינה
 מכוונת פסולה, וזו שיטת הברייתא הראשונה. ורבנן סוברים
 מיהתם – כשם ששם בכניסה אל פני הכפרת, אל' לאו דוקא וגם
 מבית לפרוכת חייב מיתה, קא נמי – גם כאן בענין הזאות פרה
 אדומה, בפסוק אל נכח פני אוהל מועד, אל' לאו דוקא, והזאה

גמרא

הגמרא מבארת את הטעם שקני המנורה מעכבים זה את זה.
שואלת הגמרא: **מאי טעמא** ששבעה קני המנורה מעכבים זה את זה.
משיבה הגמרא: לשון 'חיה' **כתיב** בהו – נאמר בהם, שנאמר
(שמות כה לו) 'כפתריהם וקנתם ממנה יחיו', וכל מקום שנאמר לשון
'חיה' בא לומר שהדבר מעכב.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת את דיני עשיית המנורה: **תנו רבנן** בברייתא, מנורה חיה **כא** מן העשת – מחתיכה אחת שלמיה, ומכה עליה בקורנס עד שנהיית בצורת המנורה, וכן חיה – וכן צריכה להיות עשויה מזהב. **עשא** מן הנירואות – מחתיכות זהב שבור, פסולה. עשאה משאר מיני מתכות ולא מזהב, כשרה.
הגמרא דנה בדברי הברייתא. מקשה הגמרא: **מאי שנא** – מה שונה כשעשאה מן הנירואות שהיא פסולה, משום דכתיב (שמות כה לא) 'מקשה תיעשה המנורה' ולשון 'חיה' ו'גביעה כפתריה ופרחיה ממנה יחיו' (שם), ולומדים מכך שעשייתה 'מקשה' דהיינו מחתיכה אחת שלמיה, מעכבת, ואם כן, אם עשאה משאר מיני מתכות נמי – גם תהיה המנורה פסולה, שהרי נאמר (שם) 'ועשית מנרת זהב טהור' ולשון 'חיה' בפסוק הנזכר, הרי שעשייתה מזהב מעכבת, ומדוע אמרה הברייתא שאם עשאה משאר מיני מתכות כשירה. מתרצת הגמרא: **אמר קרא** (שם) 'תיעשה', ומשמע מתיבה זו שבכל אופן שהמנורה תיעשה, תהיה כשירה, לרבות אם נעשתה משאר מיני מתכות.
שואלת הגמרא: **ואימא** – אמור ולמד מתיבת 'תיעשה' לרבות שאם נעשתה מנירואות כשירה, שהרי נאמר (שם) 'מקשה תיעשה המנורה' דהיינו שה'תיעשה' ממנו לומדים לרבות הולך על ה'מקשה', להכשיר גרוטאות, ואילו אם נעשתה משאר מיני מתכות פסולה, מחמת מיעוט 'חיה'. משיבה הגמרא: לא סלקא דעתך – אל יעלה בדעתך ללמוד כך, מכיון ד'מקשה' כתיבה 'חיה' – שלשון 'חיה' סמוכה לתיבת 'מקשה' יותר מלתיבת 'זהב' ו'ועשית מנרת זהב טהור' מקשה תיעשה המנורה ירבה וקנה גביעה כפתריה ופרחיה ממנה יחיו' (שם), ולומדים מכך שעשיית המנורה מקשה מעכבת, אולם שעשייתה מזהב אינה מעכבת.
מקשה הגמרא: 'תיעשה' נמי 'מקשה' כתיב – הלא גם התיבה 'תיעשה' סמוכה לתיבת 'מקשה' יותר מאשר לתיבת 'זהב' ו'ועשית מנרת זהב טהור' מקשה תיעשה המנורה ירבה וקנה גביעה כפתריה ופרחיה ממנה יחיו' (שם), ואם כן נלמד שהריבוי מ'תיעשה' שבכל אופן שבו נעשתה המנורה היא כשירה, יהיה לגבי 'מקשה' שאפילו אם נעשתה מגרוטאות כשירה. מתרצת הגמרא: נאמר בענין עשיית המנורה פעמיים 'מקשה' 'מקשה' ו'מקשה תיעשה המנורה' (שם), ב'מקשה' אחת וזהב טהור' (שם פסוק לא), ו'מקשה' אחת וזהב טהור' (שם פסוק לא), נמי – וגם בכך יש ללמוד **לעבב** – שעשייתה מזהב תעכב, ומדוע שנינו בברייתא שאם נעשתה משאר מיני מתכות כשירה. מתרצת הגמרא: **האי מאי** – וכי מה פירושם של דברים אלו, אי אמרת **בשלא** – מובן הדבר אם נאמר שמנורה שנעשתה מן הנירואות פסולה, ומנורה שנעשתה משאר מיני מתכות כשרה, שאם נאמר כן, חיינו – מובן שצריך את הריבוי מהתיבות 'זהב' ו'זהב' 'מקשה' 'מקשה' לרשא המובאת בסמוך. **אלא אי אמרת** – אלא אם נאמר שמנורה שנעשתה מן הנירואות כשרה, ומנורה שנעשתה משאר מיני מתכות פסולה, יקשה, תיבות 'זהב' ו'זהב' 'מקשה' 'מקשה' מאי דרשת ביה – מה תדרוש בהן. מבארת הגמרא: **מאי דרשא** דתניא בברייתא, נאמר במעשה המנורה (שמות כה לו) **כבר** וזהב טהור יעשה את כל הכלים האלה, ודורשת הברייתא ממשיכות התיבות 'כבר זהב', שאם כאן – נעשתה המנורה מזהב, כאן – היא צריכה להיעשות ממשקל של כסף, אולם אם אינה כאן זהב, אינה כאן כסף. עוד נאמר במעשה המנורה (שם כה לא) 'ועשית מנרת זהב טהור' מקשה תיעשה

הא – בברייתא אחת מדובר דקאי – שהכהן עומד כשאחוריו למורה ופניו למערב ואי – וזמה לכיוון מערב אף שלא בדיוק מול פתח אהל מועד, ולכן נאמר בה שהזאות שאינן מכוונות כשירות. הא – אבל בברייתא האחרת מדובר דקאי – שעומד בין הצפון והדרום ואי – וזמה לצפון או לדרום, ולכן נאמר בה שהזאות שאינן מכוונות פסולות.
אמר ר' – הובא לעיל בברייתא, ושפנים ושפפונים – ההזאות שבחטאות הפנימיות ושבמצרע שנעשו שלא לשמן פסולות, ואם נעשו שלא כמיונות, בחטאות שלא כנגד בין הבדים, ושל מצורע שלא כנגד בית קדש הקדשים, כשרות. מקשה הגמרא: והתניא – והלא שנינו בברייתא בענין מצורע, שהזאות שנעשו בין שלא לשמן בין שלא כמיונות כשרות.
מתרצת הגמרא: **אמר רב יוסף לא קשיא, הא** – הברייתא פשוטת במצורע הזאה שלא לשמה סוברת כרבי אליעזר, והברייתא שמכשירה הזאה שלא לשמה סוברת כרבנן. מבארת הגמרא: רבי אליעזר דמקיש אשם להקטאת, שכשם שחטא שנשחטה או שנוקד דמה שלא לשמה פסולה כך אשם שנשחט או שנוקד דמו שלא לשמו פסול, חזור ומקיש נמי לוג – גם את לוג השמן לאשם, שגם הזאות של השמן שנעשו שלא לשמן פסולות, ורבנן לא מקיש – אינם מקישים אשם לחטאת, ולשיתם אשם ששחטו שלא לשמו כשר, לכן גם הזאות השמן שלא לשמן כשירות.
מקשה הגמרא: ורבי אליעזר שאמר שחטא מקישים אשם לחטאת וחורמים ומקישים את לוג השמן לאשם, וכי יתכן שדבר הלמד בהקיש חוזר ומלמד בהקיש, והלא התבאר במסכת זבחים (טז) שבקדשים אין הלמד בהקיש חוזר ומלמד בהקיש.
אליא **אמר רבא** כך יש לתרץ את הסתירה בברייתות, הא והא רבנן – שתי הברייתות סוברות כחכמים שאשם ששחטו שלא לשמו כשר, אלא כאן – הברייתא שאמרה שהזאות שלא לשמן כשירות, היינו לענין להקשיר (הקרבן) את שיירי הלוג באכילה לכהנים, ורבא – והברייתא שאמרה שההזאות פסולות, היינו להקצות (שלא) קלו לבעלים לשום חובה, כלומר, שההזאות לא עלו לבעלים לשם חובה והמצורע אסור עדיין באכילת קדשים.

משנה

המשנה מבארת דברים נוספים המעכבים זה את זה. למנורה שבבית המקדש היו שבעה קנים, קנה אחד באמצע הנקרא 'מנורה' ושלשה קנים מכל צד. המשנה מבארת שמספר הקנים מעכב: **שבעה קני מנורה מעכבין זה את זה**, ואם חסר אחד מהם, המנורה פסולה. **שבעה נרותיה של המנורה**, שבראש כל קנה היה כלי כעין בוך שבו נותנים את השמן והפתילות, מעכבין זה את זה, ואם חסר אחד מהם, המנורה פסולה.
במזוזה כתובות שתי פרשיות, המשנה מבארת ששתייהן מעכבות: **שתי פרשיות שבמזוזה מעכבות זו את זו**, ואם חסרה אחת מהן, המזוזה פסולה. **ואפילו כתב אחד** – מעכבת את שתי הפרשיות, כלומר אם אות אחת אינה מוקפת גויל אלא דבוקה לאות אחרת, או שהיא כתובה שלא כהלכתה, המזוזה פסולה.
בתפילין כתובות ארבע פרשיות, המשנה מבארת שארבעתן מעכבות: **ארבע פרשיות שבתפילין מעכבין זו את זו**, ואם חסרה אחת מהן, התפילין פסולות. **ואפילו כתב אחד** – מעכבת את המעכבת את ארבע הפרשיות, כלומר אם אות אחת אינה מוקפת גויל או שהיא כתובה שלא כהלכתה, התפילין פסולות.
בגד שיש לו ארבע כנפות חייב בציצית. המשנה מבארת שארבע הציציות מעכבות: **ארבע ציציות מעכבות זו את זו**, ואם חסרה אחת מהן, הלבוש בגד זה מבטל מצות ציצית, מפני שארבעתן מצוה אחת. רבי ישמעאל אומר, ארבעתן ארבע מצות, ואינן מעכבות זו את זו.

מנחות. פרק שלישי – הקומץ רבה דף כח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" ר"ט

שבעה קני מנורה – תימה: דלא חשיב גביעים פרחים וכתורים דמבעבין זה את זה, כדאמרין בגמרא! ושמן משום דליתנהו בשאר מיני מתכות. מפי רבי. **דחניא** כבד וזה טעמו – חמשה "זהב" כתיב, ארבעה בפרשת "ויקח" וחד בפרשת "בהעלותך", והבא לא דריש אלא שלשה. ושמן איך תרי, חד – לגופיה דמצוה בזהב, וחד – לכלל ופרט דבסמך, וצריך עיון. והשאת קרא קמא ועשית מנורת זהב" אתי לכלל ופרט דבסמך. ובדכתיב: "כולהו מקשה אחת זהב טהור" דרשינן: באה זהב – באה כפתורים גביעים ופרחים, ד"כולהו" משמע כל המנורה. ולהכי פריך גמי: ואימא באה זהב באה קנים. והוא הדין דהוה מצי למפרך: באה זהב באה יריבה, והוה מצי לשנוי דלא איקרי מנורה בלא ירך. וחדר כתיב "מלקחיה ומחותיה זהב טהור". ושמן האי אתא לגופיה, דמצוה בזהב. וחדר כתיב: "כבר זהב טהור", דדרשינן: באה זהב – באה כבר. ובפרשת "בהעלותך" כתיב: "זה מעשה המנורה מקשה זהב", דרשינן: באה זהב – באה מקשה. וכסדר זה שפיר כתיב, אבל בברייתא אין דורש כסדר. מפי רבי.

מקשה דסיפא למאי אתא כו' – והשאת צריכי כולהו: חד – למצוה, וחד – לעיכובא לפסול גרסאות, וחד – באה זהב באה מקשה, וחד – למעוטי חצוצרות. מפי רבי.

חצוצרות היו באים מן העשת מן הכסף – תימה: דבפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מז, א) משמע דבאות שלא מן הכסף, דבעי רמי בר חמא: המשתחוה לבחמה, קרינה מהו לחצוצרות? ותנן גמי במסכת קינץ (פרק ג משנה ו) זה הוא שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה. קרינו לחצוצרות. ומדך שמעתין אין קשה כל כך, דהבא בשל משה שלא היו כשרות לדורות, כדבסמך. אבל קשה, דבמסכת תמיד (ג, ב) תנן: ושתי חצוצרות של כסף בידם, משמע דאף לדורות של כסף! ותירץ רבינו תם: דשתי חצוצרות היו, לבתים – בשל כסף, והלוים – של קרני בחמה לכלי שיר. ועוד, דחצוצרות דקנים ודעבודה זרה היינו שופר, כדאמרין בסוף "במה מדליקין" (שבת לו, א) וב"ליל הגזול" (סוכה לו, א) דאשתיני שמייה, חצוצרתא – שיפרא, שיפרא – חצוצרתא. ובסוף "במה מדליקין" איכא ברייתא דקרא לחצוצרות שופר. ומיהו קשה, דבמסכת עבודה זרה (מז, א) מיייר במכשירי קרבן, כדקאמר התם: ועל הקרבן לא היו תוקעים בשופר אלא בחצוצרות, כדכתיב (במדבר יג) "ותקעתם בחצוצרות על עלותיכם וגו'". מפי רבי.

אבסדרה

גביעים פפתורים ופרחים, אינה פאָה זהב – אינה פאָה גביעים פפתורים ופרחים. – ואימא גמי: פאָה זהב – פאָה קנים, אינה פאָה זהב – אינה פאָה קנים! – ההוא פמוט מיקרי. "וזה מעשה המנורה מקשה זהב", פאָה זהב – פאָה מקשה, אינה פאָה זהב – אינה פאָה מקשה. "מקשה" דסיפא למאי אתא? – למעוטי חצוצרות, דתנא: חצוצרות היו באים מן העשת מן הכסף; עשאם מן הגרומאות – פשרים, משאר מיני מתכות – פסולים. ומאי שאָה משאר מיני מתכות פסולים – דכתיב כסף והויה, מן הגרומאות גמי – מקשה והויה! – מעיט רחמנא גמי מנורה: "מקשה היא", היא – ולא חצוצרות. תנו רבנן: כל הפלים עששה

גמי דמשאר מיני מתכות גמי כשירה, כדרשין לקמן. באה זהב באה כבר שאינה באה זהב – שהביאה משאר מיני מתכות – אינה צריכה לכא כבר, אלא או פחות או יותר. אלמא, משאר מיני מתכות שבעין דכשרה. אלא דרין, "זהב זהב" "מקשה מקשה" למה לז? אינה באה גביעין – אינה צריכה לכא גביעים כפתורים ופרחים. פסוּ – מנורה קטנה. וזה מעשה המנורה – ד"בהעלותך", מקשה – דסיפא: "עד יריבה ועד פרחיה מקשה היא", כסף והויה – "שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אותם והיו לך" וגו' (במדבר י).

אלא

הא דקא' כהן מורה ומעיר ואדי – ואם עמד כהן בפניו למערב ואחריו למורה והוה, שכר מצותו, אפילו אינם מכוונות כנגד הפתח – כשרות. והא דתני פסולות – דקאי צפון ודרום שלא כמצותו, ואדי, והתניא בין שלא לשמן כו' כשרות – ארמצורע קאי. רבי אליעזר דמקיש אשם לחטאת – ואפילו אשם דמצורע פסול שלא לשמה. וכי – אשם

הלמד בהיקש מחטאת דלחיו פסול שלא לשמו, חזר ומלמד בהיקש על הלוג דלחיו פסול שלא לשמו? והא קיימא לן בפרק "איהו" מקומן (ובחים מט, ב) דאין למידן למד מן הלמד בקדשים! היקש דחטאת ואשם – דכתיב (בחטאת) (ויקרא ו): "כחטאת כאשם תורה אחת להם", וקא יליף רבי אליעזר: מה חטאת שלא לשמה פסולה, דאפילו רבנן מודו – אף אשם גמי פסול. היקש דאשם מצורע ולוגו – דכתיב (שם) יד: "כבש אשם לתנופה" וגו', סיפיה דקרא: "ולוג שמן". לרצות – לזהות לעלות לשם חובה ולהתיר מצורע בקהל – פסול שלא לשמן. והא דתני כשרות – להכשיר, דהואותיו כשרות להכשיר שירי הלוג באבילה. דשירי לוג מצורע נאכלין, כדאמרין בפרק "אלו מנחות" (מנחות עג, א): "זה ידיו לא יקדש הקדשים מן ואשם לכל קרבנם" (במדבר יח) – לרבות לוג שמן של מצורע, וכתיב בתריה: "בקדש הקדשים תאכלנו", בפרשת "ויקח קרח". **משנה** שבעה קני מנורה – כדכתיב: "וששה קנים יוצאין מצידיה" (שמות כה) והמנורה עצמה שבאמצע היא השביעית כזה. שבעה נרותיה – כראש של קנה וקנה היה נר אחד כעין בוך, ושם נותנין השמן והפתילות. שתי פרישות שבמנוה – "שמע" (זההי אם שמוע", כתב אחד – אות אחת, מעכבין זו את זו, דכתיב (דברים ו): "זכתבתם" – כתיבה תמה ושלמה. ובתפילין כתיב הויה (שם) "הויה לטוטפות". ארבע פרישות שבתפילין – "שמע" (שם), "זההי אם שמוע" (שם יא), "קדש לי כל בכור" (שמות יג), "זההי כי יביאך" (שם) שבצידה, דבכולהו כתיב: "ולטוטפות" אה: "ולזכרון בין עיניך". **גמרא** הויה כתיב בזה – "בפתורים וקוניהם ממנה ידיר" (שמות כה). מן העשת – עשיתיה חתיכה שלמה, ומכה בקרנס עד שיצאו ממנה כל כליה. מן הגרומאות – זהב שורה. מקשה – משמע חתיכה אחת, כדמרגמין: "נגיד" – משוך, שנמשך הכל מחתיכה אחת. "מקשה" משמע דבר המוכה ונהלם, כדכתיב (דניאל ה): "וארכבתיה דא לרא נקש". משאר מתכות גמי **תיפסל** – דהא כתיב "זהב טהור", וכתיב הויה לעבא אמר קרא תיעשה – המנורה, משמע: תיעשה מכל מקום, לרבות שאר מתכות. ואימא לרבות גרומאות – דכתיב "מקשה", והדר "תיעשה" מכל מקום: אפשה כתיבה הויה – הויה סמוכה ל"מקשה" ותר מ"לזהב". ומשני: מקשה מקשה כתיב – תרי זמני בייחודי לי תרומה: לעבב. וקפרי: זהב זהב גמי תרי זמני כתיב – ואימא לעבב ומשני: האי מאי אי אמרת בשלמא גרומאות פסולות ושאר מתכות כשרות – דאמרין: "מקשה" "מקשה" ד"ויקח" לי תרומה" לעבב. היינו – דאיצטריך "זהב זהב" ד"ויקח" לי תרומה" ר"מקשה מקשה" ד"בהעלותך" לדרשה אחרת, דשמעין מינה

גמי דמשאר מיני מתכות גמי כשירה, כדרשין לקמן. באה זהב באה כבר שאינה באה זהב – שהביאה משאר מיני מתכות – אינה צריכה לכא כבר, אלא או פחות או יותר. אלמא, משאר מיני מתכות שבעין דכשרה. אלא דרין, "זהב זהב" "מקשה מקשה" למה לז? אינה באה גביעין – אינה צריכה לכא גביעים כפתורים ופרחים. פסוּ – מנורה קטנה. וזה מעשה המנורה – ד"בהעלותך", מקשה – דסיפא: "עד יריבה ועד פרחיה מקשה היא", כסף והויה – "שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אותם והיו לך" וגו' (במדבר י).

אלא

אֵלֶּה – אתִּי הָאֵל "לך", אֵי לִמָּאן דִּאֲמֹר בְּשִׁמְעָתָא קִמְיָתָא דְּמִסְכַּת יוֹמָא וְגו', בּוּ: לך –
 מִשְׁלָךְ, אֵי לִמָּאן דִּאֲמֹר: כִּיכּוּל אִם הִיא אֲפֻשֵׁר לְהִפְטֹר עֲבֹד בֶּשֶׁל יַחֲדִי, בִּשְׁלָךְ הִיִּיתִי
 רוּעָה יוֹתֵר מִשְׁלֹחַם. שְׂאֵנִי הָתֵם – גְּבִי חֲצוּצֹתוֹת, דִּאֲמֹר קֵרָא "לך" תְּרִי זִמְנִי. מִנֵּן
 = בְּדִיל, דְּמִתְרַגְּמִינֵן "אֲבָצָא", נִסְטְרוּן = לִיטְרוּן, לִישָׁנָא אַחֲרִינָא: מִשְׁל. מֵאֵי דַעְתָּךְ –

דקאמרת דרבי יוסי רבי יהודה מכשיר בשל
בעז ופסל בשל עץ. אמר ליה - בר פפא לרב
יוסף: בין למר ובין למר, רבי ורבי יוסי רברי
יהודה, כללי ופסטי דרשי, כדאמרין לקמן:
“עצתה מנורת” - כלל, “זחב טהור” - פרט,
“מקשה תיעשה” מכל מקום - חזר וכלל. מה
הפירש פשוט - זחב (שהוא חשוב) - אף כל
דבר חשוב כגון כסף, אבל אבר ובעץ לא. אמר
ליה - בר יוסף לרב פפא: סמי דידך, הסר
משנתך שאתה שונה דרבי יוסי פוסל בשל עץ,
ורבי נמי מכשיר בשל אבר ובעץ. ועשת מנורת
כלל - דמשמע מכל דבר. של חרס - שהוא
פחות מכל הכלים, ואינו ראוי אפילו למלך בשר
ודם. לא סלקא דעתך - דהוי יודין שמתרצא,
דאמר רבי יוסי פוסל בשל עץ. אין זה -
למנורה. תנבית חיבל - למנרת אוור ורחב
וקומה, שתהא דומה לבישלתן. אכסדרה -
אין לה מתיחה רביעית, וכן אולם. כנגד אולם -
שדה רחבה ועשרים וגוהבו ארבעים,
כדאמרין בשמעתא קמייתא דעירובין (ב, א).
באבא עושה - במהרהל של חמשה טא של ששה
קנים או של שמונה, דאינו דומה למנרת מקשה

שירים לדורות, הצוצרות -
הצוצרות מאי מעמא?
”לך ולא לדורות, אלא
לך” - הכי נמי לך - ולא
אמר: “לך” - משלך, אי
אני רוצה יותר משלכם;
שאני התם, דאמר קרא
”היו לך” - תני רב
דרב יוסף: מנורה היתה
ושאה של כסף - כשרה;
ורון - רבי פוסל, ורבי יוסי
ושל עצים ושל זכוכית -
מאי דעתך? אמר ליה:
דרבי, מיהו קור סבר: מה
אף כל - של מתכת, ומר
קור חשוב, אף כל - דבר
מחמי דידי. דהווא: כל

27 ששם היה שבעה קנים. ושל שבעה קנים לא
 28 יעשה ואפילו של שאר מיני מתכות - שאני
 29 חבב. משום דרומה לשל מקדש, שאף הוא כשר
 30 בשאר מיני מתכות. אף של עץ לא יעשה -
 31 שדרי הוא כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי.
 32 כבעץ - בדיל, אשתיץ. משמים דכבד - משום
 33 זקן אחד. הרגלים והפרס - מתחת שלשה
 34 טפחים. פרס - ציורין שחוקקים הצורפים חבב
 35 בעומק במעורות ובלכלם. ושפחים חלק - בלא
 36 שום צורה, הרי מנושה. וטפח שבו - מצד אחד
 37 של מנורה גביע, ומצד שני כפתור - פומיל,
 38 ומצד (שני) ושלישי פרח. וחזו אחד מן הגוביע
 39 וכפתורים ופרחים שבבוק אמצע של מנורה,
 40 דכתיב: "ובמנורה ארבעים גביעים משוקדים
 41 כפתוריה ופרחיה", ודרשין לקמן: "כפתוריה" -
 42 תרי, "ופרחיה" - תרי, לבד אותן ("ו") שבכל קנה
 43 וקנה. וטפחים חלק - הרי שמונה, וטפח כפתור
 44 - הרי תשעה. ושל קנים יוצאים - מן הכפתור,
 45 אחד אילך בו. שבוני שלש גביעים כפתור ופרח
 46 - שלא היה בגוף המנורה אלא תרי כפתורים
 47 ותרי טפחים, דכתיב: "כפתוריה ופרחיה", וחד
 48 (חד) פרח אוקימנא בטפח הסמוך לטפחים חלק
 49 הראשונים. אלכסנדרים - שנעשה
 50 באלכסנדרא של מצרים. וארוכין צרים הן,
 51 קרויים מנדרים. תפוח הכרתים - מקום.
 52 פרחי הקטורים - ציורין שמצייירין בעמודים.
 53 ונמצאו גביעים כו' - מפרש לקמן.

בַּפֶּתוֹר וּפֶרֶח׃ וגו', אֲרַבְעָה יָדֵהָ
וּתְמִינִי

בדרך של 'כלל ופרט', ורבי יוסי ברבי יהודה דריש ריבוי ומיעוט
- דרש את הפסוק בדרך של 'ריבוי ומיעוט'. רבי דריש כללי ופרטי,
שנאמר (שמות כא לא) 'ועשית מנרת זהב טהור מקשה תיעשה
המנורה' / 'ועשית מנורת' הרי כלל, 'זהב טהור' הרי פרט, 'מקשה
תיעשה המנורה' חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא בעין
הפרט, מה הפרט מפורש שם מתכת, אף כל של מתכת, אבל מנורה
העשויה מעץ, פסולה. רבי יוסי ברבי יהודה דריש ריבוי ומיעוט,
'ועשית מנורת' ריבה, 'זהב טהור' מיעט, 'מקשה תיעשה המנורה' חזר
וריבה, ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל, ומאי רבי - ומה ריבה, רבי
כל מילי - ריבה את כל הדברים, דהיינו מנורה העשויה מכל דבר
אפילו אם אינה ממתכת, כשרה, ומאי מיעט, מיעט של חרס,
שהוא הפחות שבכל הכלים, שהיא פסולה.
אמר רב פפא לרב יוסף: אדרבה, כמי יידך מקמי ידי - חסר אתה
את משנתך מפני משנתי. השיב לו רב יוסף, לא סלקא דעתך - אל
תעלה בדעתך לומר שרבי יוסי סובר שמנורה של עץ פסולה,
דתיבתו בברייתא, אין לו זהב למנורה, מכאן אף של כסף, ואפילו של
נחשת, ואפילו של ברזל, ואפילו של ברזל, ואפילו של עופרת, שכל
אלו הם סוגי מתכות. רבי יוסי ברבי יהודה מקשר אף בשל עץ. הרי
שרבי יוסי ברבי יהודה סובר שמנורה העשויה מעץ כשרה.
ותנאי אידך - ברייתא אחרת, לא יעשה אדם בית בתכנית - בצורת
התיכל של בית המקדש, כלומר שלא יהא שוה להיכל באורכו
וברוחבו ובגובהו, ולא אכסדרה - בית ישיב בו שלש מחיצות כנגד
בצורת האולם של בית המקדש, ולא חצר כנגד - בצורת העזרת,
ולא שלחן כנגד - בצורת השקן שבבית המקדש, ולא מנורה כנגד
בצורת המנורה שבבית המקדש. אבל יעשה הוא מנורה של
חמשה ושל ששה ושל שבעה קנים, שאינה דומה למנורה שבבית
המקדש שהיתה של שבעה קנים. ושל שבעה קנים לא יעשה,
ואפילו משאר מיני מתכות, משום שהמנורה שבבית המקדש
כשרה גם אם היא משאר מיני מתכות. אבל של עץ שאינה כשרה
בבית המקדש מותר לעשות. רבי יוסי ברבי יהודה אומר, אף של
עץ לא יעשה, מפני שהיא כשרה לבית המקדש, בדרך שעשו מלבי
בית חשמונאי שכגרה ידם וניצחו את היוונים והוציאו
מירושלים, וטירוהו את המקדש, והיו עניים ולא יכלו לעשות
מנורה של זהב, ועשו מנורה של עץ. אמרו לו - לרבי יוסי ברבי
יהודה, וכי משם - מבית חשמונאי אפשר להביא ראיה שמנורה
של עץ כשרה, הלא המנורה שהם עשו לא היתה מעץ, אלא
שפודים של ברזל היו, וחיופים - וכיסו אותם בנעץ - בבדיל,
ובשנהשירי, עשאום את קני המנורה של כסף, חזרו והעשירו יותר,
עשאום של זהב.
הגמרא מבארת ברייתא מבארת את צורת המנורה: אמר שמואל
משמיה דבבא - בשם זקן אחד, גובהה של מנורה שלשמה עשר
טפחים, וכך הוא החשבון, תרגלים ותפרח שמעליהן שלשה טפחים,
ומעליהם טפחים - שני טפחים קנה חלק וללא גביע, כפתור או
פרח, הרי חמשה טפחים, ומעליהם טפח שבו גביע וכפתור ופרח,
ומעלין טפחים חלק, הרי שמנה טפחים, ומעליהם טפח שבו
כפתור ושני קנים יוצאין ממנו - מן הכפתור, אחד אילן - לצד זה
ואחד אילן - לצד שני, ונמשכין ועולין עד כנגד גובהה של מנורה -
גובה הקנה האמצעי, ומעל הכפתור טפח חלק, ומעלין טפח שבו
כפתור חסר ושני קנים יוצאין ממנו אחד אילן ואחד אילן, ונמשכין
ועולין עד כנגד גובהה של מנורה, ומעל הכפתור טפח חלק, ומעלין
טפח שבו כפתור ושני קנים יוצאין ממנו אחד אילן ואחד אילן,
ונמשכין ועולין עד כנגד גובהה של מנורה, ומעל הכפתור טפחים
חלק, הרי חמשה עשר טפחים, נשתירו שם מעל טפחים אלו
שלשה טפחים שבהן שלשה גביעין וכפתור ופרח, הרי לנו גובה
שמונה עשר טפחים למנורה.
הברייתא מבארת את צורת הגביעים, הכפתורים והפרחים
שבמנורה: ונביעין למה הן דומין, כמין כוסות אלקסנדרים -
הנעשים באלכסנדריה של מצרים, שהם ארוכים וצרים. כפתורים
למה הן דומין, כמין תפוחי הברתים - תפוחים עגולים הבאים

שָׁעָשָׂה מִשָּׁה רַבִּינוּ עֲבוּר הַמִּשְׁכָּן, בְּשָׂרִים לוֹ – לְמִשְׁכַּן שְׁבִימִי מִשָּׁה
וּבְשָׂרִים לְדוֹרוֹת, מִלְּבַד הַחֲצוּצוֹת שַׁעֲשֵׂה מִשָּׁה, שְׁהִיו בְּשָׂרוֹת לוֹ
וּפְסוּלוֹת לְדוֹרוֹת.
מִבְּרַת הַגְּמָרָא: חֲצוּצוֹת מֵאֵי מַעְמָא פְסוּלוֹת לְדוֹרוֹת. אֵילִימָא –
אִם נֹאמַר שֶׁהִטַּעַם הוּא מִשּׁוּם דְּאָמַר קְרָא (מְבַדֵּר ג') עָשָׂה לָךְ שְׁתֵּי
חֲצוּצוֹת כֶּסֶף, וְדוֹרֵשִׁים מִכֶּן שֶׁהַחֲצוּצוֹת כְּשֵׁרוֹת רַק לָךְ, דְּהֵינּוּ
לְךָ כֶּשֶׁר וְלֹא לְדוֹרוֹת, אִם כֵּן יִקְשֶׁה, אֵלָּא מַעְמָא שְׁלָךְ מִמַּעַט שֶׁרַק
הָיָה לְךָ, הָאֵם גַּם לִגְבִּי הָאֶרֶץ יֵשׁ לְדֹרוֹשׁ כֶּךָ, דְּלָךְ מִמַּעַט שֶׁרַק
לָךְ כֶּשֶׁר וְלֹא לְדוֹרוֹת, הֵלֵא נִתְבָּאֵר בְּבִרְיָאָה שֶׁכֵּל הַכֵּלִים שַׁעֲשֵׂה
מִשָּׁה כְּשָׂרִים גַּם לְדוֹרוֹת. אֵלָּא צָרִיךְ לֹמַר שֶׁיֵּשׁ שְׁנֵי אוֹפְנִים לְדֹרוֹשׁ
אֵת תֵּיבַת לָךְ הַכְּתוּבָה בְּאֶרֶץ, אִי – אִם לְמֵאֵן דְּאָמַר – לְרַבִּי יֵאֻשִׁיָּה
הַסּוֹבֵר (יִזְמָא ג') שְׁתֵּיבַת לָךְ מִלְּמַדַּת שַׁעֲשִׂיָּה זֶה תֵּהָא מִשְׁלָךְ –
מִמְּמוֹנָךְ, אִי לְמֵאֵן דְּאָמַר – לְרַבִּי יוֹנְתָן הַסּוֹבֵר שְׁתֵּיבַת לָךְ מִיִּמּוֹת
שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אִמַּר לְמִשָּׁה, בְּבִיבּוּל, מִשְׁלָךְ אֲנִי רֹצֵה וְיִתֵּר
מִשְׁלָךְהֶם, דְּהֵינּוּ אֵילוּ זֵהָ אִפְסֵר עֲלֵישׁת עֲשִׂיהָ זֶה שֶׁשֶּׁל יֵחִיד, הָאֵם כֵּיּוֹן
רֹצֵה שַׁעֲשִׂיָּה מִמְּמוֹנָךְ וְלֹא מִמְּמוֹנֵי שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי כֵּיּוֹן
שֶׁהִיא צָרִיכָה לְהִיעֲשׂוֹת מִשֵּׁל צִיבּוֹר, מִפְּנֵי שְׁאִין צִיבּוֹר מִתְּכַפֵּר
בְּשֵׁל יֵחִיד, עֲשֵׂה אוֹתָהּ מִמְּמוֹנֶה, וְאִם כֵּן קִשָּׁה, שְׁבִין לְדֹרְשָׁה זֶה וּבִין
לְדֹרְשָׁה זֶה, הָאִי נִפְי – גַּם ה'לָךְ שֶׁנֹּאמַר בַּחֲצוּצוֹת מִיִּצְיָה לִיָּה לְהָכִי
– נִצְרָךְ לֵאחַת מִדְּרֹשׁוֹת אֵלּוּ, וְאִם כֵּן מֵהֵיכָן לֹמְדִים שֶׁחֲצוּצוֹת
שַׁעֲשֵׂה מִשָּׁה פְסוּלוֹת לְדוֹרוֹת.
מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: תָּתֵם – שׁוֹנֵה אַחַת בַּחֲצוּצוֹת, דְּאָמַר קְרָא
לָךְ לָךְ תִּרִי יִצְיָנִי – שְׁנֵי פַעַמִּים, פַּעַם אֲדַבֵּר עִשָּׂה לָךְ שְׁתֵּי חֲצוּצוֹת
כֶּסֶף, (מְבַדֵּר י ג'), וּפַעַם נֹסַפֵּת בַּהֲמִשָּׁךְ הַפְּסוּק 'וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא
הַעֲדָה' וְגו', וּמֵמִיתוֹר תֵּיבַת לָךְ דּוֹרֵשִׁים שֶׁהַחֲצוּצוֹת שַׁעֲשֵׂה מִשָּׁה
כְּשֵׁרוֹת לוֹ אֲבָל פְּסוּלוֹת לְדוֹרוֹת.
הַגְּמָרָא מִמְּשִׁיבָה לְדוֹן מֵאִיזָה דְּבַר צָרִיכָה הַמְּנוּרָה לְהִיעֲשׂוֹת: תִּנִּי
רַב פֶּסָא בְּרִיהּ דְּרַב תַּנְיִן מְסִיחַ דְּרַב יוֹסֵף, מְנוּרָה הָיְתָה בָּהּ מִן הַעֲשִׂית
– מִחֲתִיכָה אַחַת שְׁלֵמָה שְׁמִכָּה עֲלֶיהָ בְּקוֹרֶנֶס עַד שֶׁנִּעְשִׂית בִּצּוֹרֶת
הַמְּנוּרָה, וְכֵן הִזְכֵּר. עֲשֵׂאָה שֶׁל כֶּסֶף, בְּשָׂרָה. עֲשֵׂאָה שֶׁל כֶּעֶץ – בְּדִיל,
וְשֶׁל אָבֶר – עוֹפְרָת, וְשֶׁל יִצְטָרִיִן – מִיָּנִי תִּתְּכוֹת מְעוֹרְבָבִים, רַבִּי
פּוֹסֵל, וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁר. עֲשֵׂאָה שֶׁל עֵץ וְשֶׁל עֶצֶם וְשֶׁל
זָכוּבִית, וְרַבִּי הֶבֶל פְּסוּלָה.
אָמַר לִיָּה רַב יוֹסֵף לְרַב פֶּסָא, מֵאִי דַעְתָּךְ, כְּלוֹמַר כִּיצַד אַתָּה מִבְּאֵר
אֵת דַּעַת רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה שֶׁמְכַשֵּׁר מְנוּרָה הַעֲשִׂיָּה מִכֵּל סוּג
שֶׁל מִתְּכַת וּפּוֹסֵל מְנוּרָה שְׁאִינָה עֲשִׂיָּה מִמִּתְּכַת. אָמַר לִיָּה רַב פֶּסָא,
בֵּין מֵר וּבֵין מֵר – בֵּין רַבִּי וּבֵין רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה כִּלְלִי וּפְרָטִי
דְּרָשִׁי – דְּרִישׁוּ אֵת הַפְּסוּק 'עֲשִׂיתִי מִנֶּרֶת זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה תִיעֲשֶׂה
הַמְּנוּרָה' (שְׁמוֹת כה לא) בְּדִרָךְ שֶׁל כֵּלָל וּפְרָט, מִיָּהוּ מֵר – אֲמַנְנָה רַבִּי
יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה מְכַל שְׁדוֹרֵשִׁים כֶּךָ, 'עֲשִׂיתִי מִנֶּרֶת' הֵרִי כֵּלָל,
'שִׁיעֲשִׂיתִי' מִשְׁמַע מִכֵּל דְּבַר, 'זָהָב טָהוֹר' הֵרִי פְרָט, זָהָב בִּלְבַד,
'מִקְשָׁה תִיעֲשֶׂה מִנֶּרֶת' חֹזֵר וּכְלָל, מִכֵּל דְּבַר, כֵּלָל וּפְרָט וּכְלָל אִי
אַתָּה דָן אֲלֵא כַּעֲן הַפְּרָט וְדֵהֵינּוּ אֵין צוֹרֵךְ שִׁיחִידָה כְּמוֹ הַפְּרָט מִמֶּשׁ,
אֲלֵא דִי שִׁיחִידָה כַּעֲן הַפְּרָט, מֵהַ הַפְּרָט מְפֹרָשׁ שֶׁל מִתְּכַת, שְׁהִרִי
נֹאמַר 'זָהָב' אֵף כֵּל שֶׁל מִתְּכַת, וְלִכֵּן מְנוּרָה הַעֲשִׂיָּה מִכֵּל סוּג שֶׁל
מִתְּכַת, כְּשֵׁרָה, אֲבָל מְנוּרָה שְׁאִינָה עֲשִׂיָּה מִמִּתְּכַת, פְּסוּלוֹהּ. וְיָמַר –
רַבִּי בְּקֵר שְ

מַעֲשֵׂיוּ מִמָּקוֹם הַזֶּה, הֲלֹא לֹא מִצִּינוּ כֵּן, אֲלֵא וְדָאִי מִמָּה שְׁנֹאמַר בּו
 'טְהוּר' מִכָּל־ל מִשְׁמַע שְׁהוּא טָמֵא – מִקְבֵּל טוֹמָא, הָכֵא נָמִי – אִם
 כֵּן גַּם כֵּאן בְּמִנְרָה, מִמָּה שְׁנֹאמַר בַּה 'טְהוּרָה', מִכָּל־ל מִשְׁמַע
 שְׁהוּא טָמֵא – מִקְבֵּל טוֹמָא, וּמִנֵּן לְרַבִּי יוֹנָתָן שִׁירְדוּ מַעֲשֵׂיהָ
 מִמָּקוֹם טְהוֹרָה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְטָא הָתָם – בְּשׁוּלְחָן, הַתּוֹרָה
 נִצְרַת לִכְתוּב שְׁהוּא מִקְבֵּל טוֹמָא, בְּדִרְשִׁי לְקִישִׁי, דְּאָמַר רִישׁ
 לְקִישִׁי, טָמֵא – מִקְבֵּל טוֹמָא, וְלִבְנֵי הַתּוֹרָה, מִכָּל־ל מִשְׁמַע מִזֶּה
 שְׁהוּא טָמֵא – מִקְבֵּל טוֹמָא, וְלִבְנֵי הַתּוֹרָה קִשָּׁה מִדּוּעַ הוּא מִקְבֵּל
 טוֹמָא, הֲלֹא כִּלְיָ עֵץ הָעֵשׂוֹ לִנְחָת – עֲשׂוֹי לְהִיּוֹת מוֹנֵחַ בְּמָקוֹם אֶחָד
 וְאִינוּ מִיטְלֵט מִלֵּא וְרִיקָם הוּא, וְכֹל כִּלְיָ עֵץ הָעֵשׂוֹ לִנְחָת אִינוּ
 מִקְבֵּל טוֹמָא, אֲלֵא מִלְּמַד שְׁמַנְיָהּ אוֹתוֹ – אֵת הַשּׁוּלְחָן לְעוֹלֵי
 רְגִלִּים וְפָרָאִים לָחֶם אֵת לָחֶם הַפָּנִים, וְאִמְרִים לָחֶם רָאוּ חִיבִיתָם
 לְפָנֵי הַמָּקוֹם וְכִפִּי שִׁיתְבָּאָר בְּסִמּוּךְ, הִרִי שְׁהוּלְחָן מִיטְלֵט מִלֵּא
 וְרִיקָם, וְלֹכֵן הוּא מִקְבֵּל טוֹמָא. מִבְּאֵר הַגְּמָרָא: מָאִי 'חִיבִיתָם'
 שִׁהְיָ בְּרוּךְ הוּא מִרָאָה לָעַם יִשְׂרָאֵל בְּשׁוּלְחָן. בְּדִרְשִׁי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
 לֹי, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹי, גַּם דְּרוֹל נִעְשָׂה בְּלָחֶם הַפָּנִים, שִׁיְלֻחוֹן
 בְּסִידוּרָא – שְׂכָאֵשׁ מִסְלִיקִים אוֹתוֹ מִן הַשּׁוּלְחָן הוּא עֲדִידִין חֶם כְּמוֹ
 שְׁהִיָּה בְּיוֹם שְׁסִדְרוּ אוֹתוֹ עַל הַשּׁוּלְחָן, אָף עַל פִּי שְׁעִבְרוּ שְׁמוֹנֶה
 יָמִים, שְׁנָאֵמַר (שְׁמוֹנֵה א' כ"א) 'וְשֹׁשׁ לָחֶם חֶם בְּיוֹם הַלֵּקְחוֹ', דְּהִינּוּ
 שְׁהִלָּחֶם הָיָה חֶם בְּיוֹם הַלֵּקְחוֹ מִעַל הַשּׁוּלְחָן כְּמוֹ בְּיוֹם שְׁהִנְחִיחוּ
 עַל הַשּׁוּלְחָן. עַל כֹּל פָּנִים מְבֹאֵר שְׂכָשְׁכַתְבָּה הַתּוֹרָה 'עַל הַשּׁוּלְחָן
 הַטְּהוֹר' בִּזְמַן לִמּוּד בְּזֶה שְׁהוּלְחָן הוּא כִּלְיָ עֵץ הָעֵשׂוֹ לִנְחָת מִלֵּא
 וְרִיקָם וּמִקְבֵּל טוֹמָא. אֲלֵא הָכֵא – בְּמִנְרָה, וְכִי אִפְשָׁר לִמּוּד
 שְׁנֹאמַר בַּה 'טְהוּרָה' כִּדִּי לְהוֹרֹת שְׁמִכָּל שְׁהוּא טָמֵא – מִקְבֵּל
 טוֹמָא, פְּשִׁיטָא, הִרִי כִּלְיָ מִתְּכֹת נִנְחָו – הַמְּנִירָה עֲשׂוֹיָה מִמִּתְכָּת,
 וְכִלְיָ מִתְּכֹת מִקְבֵּלִין טוֹמָא, אֲלֵא וְדָאִי נֹאמַר בַּה 'טְהוּרָה' מִפְּנֵי
 שִׁירְדוּ מַעֲשֵׂיהָ מִמָּקוֹם טְהוֹרָה.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא שֶׁבֶם אֵת הָאֲרוֹן וְהַשּׁוּלְחָן הָרָאוּ לִמְשָׁה מִן
 הַשְּׁמִימִ: תְּנִיָּא בְּבִרְיָתָא, רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה אוֹמַר, אֲרוֹן שֶׁל אֵשׁ
 וְשִׁלְחָן שֶׁל אֵשׁ וּמִנְרָה שֶׁל אֵשׁ יִרְדּוּ מִן הַשְּׁמִימִ, וְרָאָה מִשָּׁה וְעִשָּׂה
 כְּמוֹתָם, שְׁנָאֵמַר (שְׁמוֹת כ"ב) 'וְרָאָה וְעִשָּׂה' (ב) וְתִבְנִיתָם אֲשֶׁר אֵתָּה
 מִרָאָה בְּהָרָה, וּפִירוּשׁ תִּיבֵת 'מִרָאָה' כְּשֶׁהֵמָּה מִנְּקוּדָת בְּקַמִּיץ הוּא
 שְׂאֵחָרִים מִרָאִים לָךְ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲלֵא מַעֲתָה הִרִי גַם מִזֶּה
 שְׁנֹאמַר בְּעִשְׂיִת הַמִּשְׁכָּן (ש"ס כ"ו) 'וְהִקְמַתָּ אֵת הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁכָּנוֹ
 אֲשֶׁר הָרָאִיתָ בְּהָרָה', הִכִּי נָמִי – וְכִי גַם בְּמִשְׁכָּן הָיָה כִּי, שִׁירְד מִשְׁכָּן
 שֶׁל אֵשׁ מִן הַשְּׁמִימִ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הָכֵא – בְּמִשְׁכָּן כְּתִיב
 'כְּמִשְׁכָּנוֹ', דְּהִינּוּ שְׁהִלְכּוֹת הַמִּשְׁכָּן נֹאמְרוּ לִמְשָׁה בְּהָרָה, וְאִילוּ הָתָם
 בְּאֲרוֹן וְשׁוּלְחָן וּמִנְרָה כְּתִיב 'כְּתִבְנִיתָם', שְׁמִשְׁמַע שְׁהִרָאוּ לִמְשָׁה
 תְּבִנִיתָם.
 אֲמַר רַבִּי חִיָּא בְּרַב אָבָא אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַמִּלֵּאךְ וְנִבְרִיאַל חֲגוּר כְּמִין
 פְּסִיקָא – אֲזוּר הָיָה, כְּדִרְךְ הָאוֹמְנִים הָרוֹצִים לַעֲשׂוֹת מִלְּאכָה נֹאחַ,
 וְהָרָאָה לוֹ לִמְשָׁה אֵת מַעֲשֵׂה הַמְּנִירָה, דְּהִינּוּ אֵת אוֹפֵן עֲשִׂיתָהּ,
 דְּכְתִיב (בְּמִדְבָּר ח' ד') 'וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנִירָה', וּמִתִּיבֵת 'זֶה' מִשְׁמַע שְׁהִרָאוּ
 לִמְשָׁה אֵת מַעֲשֵׂה הַמְּנִירָה.
 תְּנִיָּא דְּרַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל, שְׁלִישָׁה דְּכְרִים הָיוּ קָשִׁין לוֹ לִמְשָׁה, עַד שֶׁהָרָאָה
 לוֹ תְּקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאַצְבָּעוֹ, וְאָלוּ הָן, עֲשִׂיַת הַמְּנִירָה, וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ
 – קִידוּשׁ הַחוּדֶשׁ, שְׁבַעֲת הַמוֹלַד, הַלְבָּנָה אִינֶה נִיכְרַת, וְנִתְקַשָּׁה
 מִשָּׁה בְּאִיזָה שִׁיעוּר תִּירָאָה הַלְבָּנָה וְתִהְיֶה רֹאוּיָה לְקִדְשׁ, וְהִרָאוּ
 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָנָה בְּחִידוּשָׁה, וְיִשְׂרָצִים, שְׁלֹא הִכִּיר מִשָּׁה אִיזָה
 שְׂרִץ טְהוֹר וְאִיזָה טָמֵא. מְנִירָה, דְּכְתִיב (ש"ס) 'וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנִירָה'.
 רֹאשׁ חֹדֶשׁ, דְּכְתִיב (שְׁמוֹת י"ב) 'וְחֹדֶשׁ הָיָה לָכֶם רֹאשׁ חֹדֶשִׁים'.
 שְׂרָצִים, דְּכְתִיב (וַיְקָרָא י"א כט) 'וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא בְּשִׂרְץ הַשָּׂרִץ עַל
 הָאָרֶץ', וְתִיבֵת 'זֶה' מִלְּמוּד שְׁהִרָאוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לִמְשָׁה כְּמִי
 שְׁהִרָאוּ בְּאַצְבָּעוֹ עַל הַדֶּבֶר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, אָף הַלְבוּשׁ שְׁחִיטָה הָיוּ
 קָשִׁים לִמְשָׁה מִפְּנֵי שְׁלֹא הָיָה יוֹדַע מִהִיכָן הִבְהֵמָה מוֹגֵרְמָת, דְּהִינּוּ
 אִיזָה מָקוֹם בְּצוּאָר הִבְהֵמָה כְּשֶׁר לִשְׁחִיטָה וְאִיזָה פְּסוּל, וְהִרָאוּ
 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאַצְבָּעוֹ, שְׁנָאֵמַר (שְׁמוֹת כ"ט) 'וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה
 עַל הַמִּזְבֵּחַ', וְתַחֲלִילַת הָעֲשִׂיָּה הִיא הַזְּבִיחָה, וְתִיבֵת 'זֶה' מִלְּמוּד
 שְׁהִרָאוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאַצְבָּעוֹ.

וְתִמְנִי כְּרִי דְּקָנִים – וְשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִי גְבִיעִים בְּשִׁשֶׁת הַקָּנִים, בְּכֹל קִנָּה
 שְׁלִשָּׁה, הָא עֲשִׂרִין וְתִרְמִין – הִרִי עֲשָׂרִים וְשָׁנִים גְּבִיעִים. בְּפִתְחוֹן נָמִי
 – גַּם הַכְּפִתּוּרִים מוֹבֵן שְׁהֵם אֶחָד עֶשְׂרִי, בְּפִתְחוֹן תְּרִי דִּידָה – שְׁנִי
 כְּפִתּוּרִים שֶׁל הַקִּנָּה הָאֻמְצִיעַ, הָאֶחָד בֵּין הַיָּדִךְ לְקָנִים וְהַשְּׁנִי
 לְמַעֲלָה מִעַל הַקָּנִים, וְשִׁשָּׁה דְּקָנִים – שֶׁל הַקָּנִים, וְכְּפִתּוּר בְּקִנָּה
 הָאֻמְצִיעַ שְׁמִמְנוּ יוֹצֵאִים שְׁנֵי הַקָּנִים הַתּוֹחֲתוֹנִים, וְכְּפִתּוּר נוֹסֵף בְּקִנָּה
 הָאֻמְצִיעַ שְׁמִמְנוּ יוֹצֵאִים שְׁנֵי הַקָּנִים הָאֻמְצִיעִים, וְכְּפִתּוּר נוֹסֵף
 שְׁמִמְנוּ יוֹצֵאִים שְׁנֵי הַקָּנִים הָעֲלִיוֹנִים, הָא חֵד כֶּר – הִרִי אֶחָד עֶשְׂרִי
 כְּפִתּוּרִים. אֲלֵא פְּרָחִים תַּשְׁעָה מִנְּלֵן – מִנֵּן לָנוּ שְׁהָיוּ תַשְׁעָה פְּרָחִים,
 הֲלֹא פְּרָחִים תְּרִי דִּידָה – שְׁנֵי פְּרָחִים שֶׁל הַקִּנָּה הָאֻמְצִיעַ, הָאֶחָד בֵּין
 הַיָּדִךְ לְקָנִים וְהַשְּׁנִי לְמַעֲלָה מִעַל הַקָּנִים, וְשִׁשָּׁה דְּקָנִים – שֶׁל הַקָּנִים,
 שְׁבִכֵּל קִנָּה הִיָּה פִּרְתָּה, תְּמִינָא הָיוּ – הִיוּ שְׁמוֹנֶה פְּרָחִים, וּמִנֵּן לָנוּ
 שְׁהִיָּה פִּרְחָן נוֹסֵף מִעַל הַיָּדִךְ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַב שְׁלִמִי, כְּתִיב
 (בְּמִדְבָּר ח' ד') 'עַד יִרְכָּה עַד פְּרִיחָה הַקִּנָּה הָיָה', רִיבָה הַכְּתוּב בְּפִסּוֹק זֶה
 פִּרְחָן נוֹסֵף בְּסִמּוּךְ לִירֵךְ מִעַל הָרַגְלִים, וְיָחַד עִם שְׁמוֹנֶת הַפְּרָחִים
 שְׁנִתְבָּאָרוּ, הִרִי תַשְׁעָה פְּרָחִים.

הַגְּמָרָא דְּנָה בְּגוֹבָה הַמְּנִירָה: אֲמַר רַב, נִזְכָּרָה שֶׁל מְנִירָה תַשְׁעָה
 מִפְּרָחִים. אִתִּיבָה רַב שְׁמִי בְּרַב חִיָּא לְרַב, הֲלֹא שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה (תְּמִיד
 פ"ג מ"ט), אֲכֹן הָיָה לְפָנֵי הַמְּנִירָה וְכֵא שְׁלֵשׁ מַעֲלוֹת, שְׁעָלִיָּה הַבְּחֵן
 עוֹמֵד וּמִטִּבֵּי אֵת הַמְּנִירָה. וְאִם גּוֹבָה הַמְּנִירָה הִיָּה רַק תַשְׁעָה טְפָחִים,
 מִדּוּעַ נִצָּרַךְ הַכְּחָן לַעֲלוֹת עַל הָאֵבֶן. אֲמַר לִיה רַב תְּמִיחָה, וְכִי
 שְׁמִי אֵת שְׁחִירָן חֶם גְּדוֹל מִקְשָׁה לִי קוֹשִׁיא כּוֹז, הִרִי כִי קִאֲמִינָא
 – כֹּאֵשׁ אִמְרִיתִי שְׁגוּבָה הַמְּנִירָה הִיָּה תַשְׁעָה טְפָחִים כּוֹנֵנִת הִיָּה
 רַק מִשְׁפַּת קָנִים וְלִמְעָלָה, וְאִילוּ לִמְטָה מִזְּקָנִים הִיָּה גּוֹבָהָה תַשְׁעָה
 טְפָחִים נוֹסְפִים.

הַגְּמָרָא מְמַשִּׁכָּה דְּרוֹן בְּמַעֲשֵׂה הַמְּנִירָה: כְּתִיב (דְּבִרִי יִזְמִים ב' ד' י"ט–כ"א)
 'וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֵת כָּל הַכְּלִים אֲשֶׁר בֵּית הָאֱלֹהִים וְגו' וְאֵת הַמְּנִירָתוֹ
 וְגִרְתֵּיהֶם וְגו' וְהַפְּרָח וְהַמְּנִירָתוֹ וְהַמִּלְחָמִים וְהֵב הוּא מִכִּלְיוֹת וְהֵב,
 מִבְּאֵר הַגְּמָרָא: מָאִי 'מִכִּלְיוֹת וְהֵב' אֲמַר רַב אָמִי, שְׁכִילְתוֹ –
 שְׁהַמְּנִירָה כִּילִיתָה לְכָל וְהֵב כְּנוֹר – מִשְׁבּוּחַ שֶׁל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, דְּאָמַר
 רַב יְהוֹדָה אֲמַר רַב, עֲשִׂר מְנִירֹת עֲשָׂה שְׁלֹמֹה, וְכֹל אֶחָת וְאֶחָת מִדָּן
 הִבִּיא לָהּ אֵלֶף כֶּכָר וְהֵב, וְהַכְּנִיסוּהוּ אֵלֶף פַּעֲמִים לְבֹדֵר הָאֵשׁ
 שְׁשׂוּרִפִּים בּו אֵת הַזֹּהֵב לִזְקוֹק, וְהַעֲמִידוּהוּ עַל מִשְׁקַל שֶׁל כֶּכָר,
 וּמִכְּבָר זֶה עָשׂוּ אֵת הַמְּנִירָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִינִי – הָאֵם כִּי הוּא,
 עֲשִׂיַת הַמְּנִירָה כִּילִיתָה אֵת זֹהָבוֹ שֶׁל שְׁלֹמֹה, וְהַכְּתִיב – וְהֵלֵא
 נֹאמַר (ש"ס ט) 'וְכֹל כִּלְיָ מִשְׁקָה הַמִּלְחָה שְׁלֹמֹה וְהֵב וְכֹל כִּלְיָ בֵּית יַעֲרִי
 הַלְכִינוּ וְהֵב כְּנוֹר אֵין כֶּסֶף הַחֹשֶׁב בִּימֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ', כְּלוֹמַר שְׁכִיל
 שְׁלֹמֹה הָיוּ עֲשָׂרִים שְׁהָבָה כְּסֹפֶף לֵא לִיה נַחֲשׁ בִּימֵי, הִרִי
 שְׁהִיָּה עֲשִׂיר גְּדוֹל, וְאִיךְ אִפְשָׁר לִמּוּד שְׁעִיַת הַמְּנִירָה כִּילִיתָה אֵת
 זֹהָבוֹ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: וְהֵב כְּנוֹר קָא אֲמַרְיִן – עֲשִׂיַת הַמְּנִירָה
 כִּילִיתָה רַק אֵת הַזֹּהֵב הַמְּשׁוּבָח בְּיוֹתֵר הַנִּקְרָא 'זֹהֵב סוּר', אֲבָל וְדָאִי
 שְׁהוּא נִשְׂאָר עֲשִׂיר גְּדוֹל.

מְדַבְּרִי רַב מְבֹאֵר שְׁבִכֵּל פַּעַם שְׁהַכְּנִיסוּ אֵת הַזֹּהֵב לְכוֹר נִשְׂרָף כְּכֹר
 שֹׁלֵם. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְיָמִי חֶסֶר בּוֹלִי הָאִי – וְכִי כֹל פַּעַם שְׁמִכְנִיסִים
 זֹהָב לְכוֹר נִשְׂרָף כְּכֹר שֹׁלֵם, וְהַתְּנִיָּא בְּבִרְיָתָא, רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה
 אוֹמַר, מַעֲשֵׂה וְהִיָּה [מְנִירָת] בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יִתִּירָה עַל הַמְּנִירָה שֶׁל
 מִשָּׁה בְּמִשְׁקַל שֶׁל דִּינָר וְהֵב קוֹרְדִּיקִינִי, וְהַכְּנִיסוּהָ שְׁמוֹנִים פַּעֲמִים
 לְבֹדֵר בְּכִדִּי לְשִׂרוֹף אֵת הַזֹּהֵב הַמִּיּוֹתֵר, וְהַעֲמִידוּהוּ עַל מִשְׁקַל שֶׁל
 כֶּכָר. הִרִי שְׁדִינֵר אֶחָד מִתּוֹךְ כְּכֹר זֹהָב נִשְׂרָף רַק אֶחָד שְׁמוֹנִים
 פַּעֲמִים שְׁהַכְּנִיסוּהוּ לְכוֹר. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: בְּמִנְרָה שֶׁל בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ שְׁזֹהָבָה כְּכֹר הוֹכֵס לְכוֹר אֵלֶף פַּעֲמִים בִּימֵי שְׁלֹמֹה, בֵּין
 דְּקָאִי קָאִי – הַזֹּהֵב עוֹמֵד עַל מִשְׁקַל כִּיכָר וְאִינוּ נִשְׂרָף בְּמִהְיֹת
 וְרִירָךְ לְהַכְּנִיסוּ שְׁמוֹנִים פַּעֲמִים לְכוֹר כִּדִּי לְשִׂרוֹף מִשְׁקַל שֶׁל דִּינָר
 זֹהָב.

הַגְּמָרָא מְבִאֵר שְׁהִרָאוּ לִמְשָׁה מִן הַשְּׁמִימִים אִיךְ לַעֲשׂוֹת אֵת
 הַמְּנִירָה: אֲמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַב יְהוֹנָתָן אֲמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מָאִי דְּכְתִיב
 (וַיְקָרָא ב' ד') 'עַל הַמְּנִירָה הַטְּהוּרָה', לְלַמֵּד שִׁירְדוּ מַעֲשֵׂיהָ מִמָּקוֹם טְהוֹרָה
 – מִזְּהִשְׁמִים. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲלֵא מַעֲתָה הֲלֹא גַם לְגַבִּי הַשּׁוּלְחָן
 נֹאמַר (ש"ס כ"ו) 'עַל הַשְּׁלִלְחָן הַטְּהוּר', וְכִי גַם בְּשׁוּלְחָן נִדְרֹשׁ שִׁירְדוּ

מנחות. פרק שלישי - הקומץ רבה דף כט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רכג

אבן דהיה לפני המנורה — משנה היא במסכת תמיד (פרק ג משנה ט). מפי רבי. סילוקו
כסידורו — ולמאן דאמר אין תנור מקדש (מנחות צה, ב) לא היה חם בשעת סידורו,
אלא כלומר רק. מפי רבי. הכא כתיב כמשפטו והתם כתיב כתבניהם — ואם תאמר: גבי
משכן נמי כתיב "ככל אשר אני מראה אותך את תבניתו המשכן ואת תבנית כל כליו" ויש
לומר: ודכא לא כתיב "בהר", והתם כתיב "בהר",
דמשמע שכן השמים ירדו למשה על ההר. מפי
רבי.
שלשה דברים היו קשין לו למשה בר — ואם
תאמר: ולחשוב נמי ההיא ד"אלו
טרפות" (חולק מב, א) דאמר: "זאת היתה אשר
תאכלו" — מלמד שתפס הקדוש ברוך הוא כל מין
ומין והראה לו למשה, ואמר לו: זאת אכול חתא
לא תאכלו ויש לומר: דלא חשיב אלא דך דכתיב
"זה", ויש לתמוה דלא חשיב מחצית השקל,
דכתיב "זה יתנו", ואמרין (שקלים ג פ"א דהב)
ומדרש רבה (בבבבב רבה פרק ב ג): כמין מטבע
של אש הראוהו למשהו ויש לומר: דלא שייך התם
נתקשה, אלא משום דלא הוה ידע בשום ענין אם
לא היה מראהו. מפי רבי.
קוצו של יוד — פירש בקונטרס: רגל ימינה.
וקשה, דהא פשיטא דאין זה אותו ומופרש
רבינו תם: דהוא ראשו כפוף, כדאמרין בסמוך:
מפני מה כפוף ראשו. ואם תאמר, דאמרין
בהגדה "חלק" (סנהדרין צה, ב): "ונער יכתבם"
דהיינו יד, שאם השליך נער אבן בקיר ועושה
רושם עושה יד! ויש לומר: דבעין יד קאמר,
ולא יד ממש.

תמיני סרי דקנים — דכתיב: "שלשה גביעים משוקדים בקנה האחר". כפתוריה — דמנורה
גופה תרי. ושית דקנים — דיש בכל קנה וקנה כפתור, כדכתיב: "שלשה גביעים משוקדים
בקנה האחד כפתור ופרח" — הרי שמונה, וכפתור תחת שני קנים, וכן לשנים האחרונים
כדאמרן לעיל, ושני קנים יוצאין ממנה — דאחד סר. [וששה דקנים] — בכל קנה כפתור
ופרח, כדכתיב: "בקנה האחד כפתור ופרח". עד
פרחה — ריבה לך הכתוב חד פרח. אבן גדולה
כו' — ואם אינה גדולה אלא תשעה ספחים,
למה לי אבן תחת הכן? שימי את — אתה קנה
המקשה לי? בתמיה. משפת קנים ולמעלה —
היתה תשעה, ומן הארץ ועד לקנים תשעה,
כדמפרש לעיל. הוא מביטות זהב — ופסוק הוא.
זהב סגור — שבשעה שמוכרין אותו נסגרות כל
התניות שמוכרין את הזהב (יומא מה, א),
והכתיב אין כסף נחשב — אלאמא עשיר הוה,
ואת אמרת "כליתו", ומי חסר כולי האי —
דקאמרת: אלף הכבר הכניסו אלף פעמים לכור
עד שיעמוד על כפר, אלאמא בכל פעם חסר ככר.
קורדייקני — שם מטבע. כיון דקאי — שנשרף
יפה בימי שלמה, קאי, לפיכך לא חסר עכשיו
אלא דינר. פסקום טהרה — מן השמים הראו
למשה לנגד המנורה. מכלל שהוא טמא —
כלומר, מקבל טומאה. בשלמא התם — גבי
שולחן, איצטריך לאשמועינן דמקבל טומאה,
משום פירכיה דריש לקיש. לנחת — שאינו
מטלטל. כלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל
טומאה, דכתיב גבי שרצים: "מכל כלי עץ או
עור או שק" (ויקרא יא, א). מה שק מטלטל מלא
וריקם. שגביחין אותו — הלכך מטלטל מלא
וריקם הוא. חום ביום הלכחו — משמע:
כשמלקים היה חום. כתבניהם — אחרון
ושולחן ומנורה כתיב, וכתבי "אשר אתה מראה
בהר", אלאמא הראוהו. הכי נמי — דמשכן של
אש ירד מן השמים? בתמיה. הכא כתיב
כמשפטו — משמע: הלבותיו נאמרו לו. התם
כתיב כתבניהם — משמע דהראוהו כמותם.
תנור כמין פסיקא — אזור ברוך. אומנים
שרוצים לעשות מלאכה נאה חוגרין עצמן שלא
יהיו נגררין בבגדיהם. ראש חדש — בשעת מולד
לבנה אינה נראית כי אם מעט ואינה ניכרת,
כדאמרין בראש השנה (כ, א): "כזה ראיתם אם
כזה ראיתם". שרצים — לא היה מכיר איזה טמא
ואיזה טהור. הלבות שחיטה — לא היה מכין
מדוכין היא מוגרמת. וזה אשר תעשה על המזבח
— ועשייה תחילת זביחה והיא, וכתבי "זה",
אלמא דהראו באצבע. פשיטא — דארת אחת
מעכבתו, דכתיב "וכתבתם" — כתיבה תמה
(שבת קג, ב). קוצו של יוד — רגל ימיני של יוד.
הא נמי פשיטא — הא לא נעשית האות. שאין
גויל מוקף לה — שמודבקת באות אחרת. והיינו
דקנה: כתב אחד מעכבן, כלומר הלבות משפט
אות אחת מעכבן למזוזה ותפילין. תוכו של ה'
— רגל שבפנים. יריבו — רגל הימנית. לישנא
אדרינא: תוכו — הגויל והחלק שבתוכו,
ובתפילין קמירי.

והתניא, רבי יוסי ברבי יהודה אומר: מעשה והיתה [מנורה] בית המקדש יתירה על
של משה בדינר זהב קורדייקני, והכניסוהו שמונים פעמים לפור והעמידוהו על כפרו —
בין דקאי קאי. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב: "על המנורה
הטהרה"? שירדו מעשיה ממקום טהרה. — אלא מעתה, "על השלחן הטהור" — שירדו
מעשיו ממקום טהור? אלא, טהור מקבל שהוא טמא, הכא נמי — טהורה מקבל שהיא
טמאה! — בשלמא התם פדריש לקיש, דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב: "על השלחן
הטהור", מקבל שהיא טמאה? כלי עץ העשוי לנחת הוא, וכל כלי עץ העשוי לנחת
אינו מקבל טומאה! אלא, מלמד שמגביהין אותו לעולי רגלים ומראים להם להם הפנים,
ואומר להם: ראו חיבתכם לפני המקום. מאי חיבתכם? פדרבי יהושע בן לוי, דאמר
רבי יהושע בן לוי: גם גדול נעשה בלחם הפנים, סילוקו כסידורו, שגאמר: "לשום
לחם חם ביום הלכחו". אלא הכא טהורה מקבל שהיא טמאה — פשיטא, כלי מתכות
נינהו, וכלי מתכות מקבלין טומאה! אלא שירדו מעשיה ממקום טהרה. תניא, רבי יוסי
ברבי יהודה אומר: ארון של אש ושלחן של אש ומנורה של אש ירדו מן השמים,
וראה משה ועשה כמותם, שגאמר: "וראה נעשה כתבניהם אשר אתה מראה בהר".
— אלא מעתה, "והקמת את המושבן כמשפטו אשר הראית בהר" הכי נמי? — הכא
כתיב: "כמשפטו", התם כתיב: "כתבניהם". אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן:
גבריאלי חגור כמין פסיקא היה, והראה לו למשה מעשה מנורה, דכתיב: "וזה מעשה
המנורה". תנא דבי רבי ישמעאל: שלשה דברים היו קשין לו למשה, עד שהראה לו
הקדוש ברוך הוא באצבעו, ואלו הן: מנורה, וראש חדש, ושרצים; מנורה — דכתיב:
"וזה מעשה המנורה"; ראש חדש — דכתיב: "החדש הזה לכם ראש חדשים"; שרצים —
דכתיב: "וזה לכם הטמא"; ויש אומרים: אף הלבות שחיטה, שגאמר: "וזה אשר תעשה

על המזבח". "שתי פרשיות שפמזוזה מעכבות זו את זו, ואפילו כתב אחד מעכבן". פשיטא! אמר רבי יהודה אמר רבי: לא
נצרכה אלא לקוצה של יוד. — והא נמי פשיטא! — אלא לכאידך דרב יהודה אמר רבי, דאמר רבי יהודה אמר רבי: כל אות
שאין גויל מוקף לה מארבע רוחותיה — פסולה. אמר אשיאן בר נדבך משמיה דרב יהודה: ניקב תוכו של ה' — כשר,
יריבו — פסול. אמר רבי יורא: לדידי מפרשה לי מצינה דרב הונא; ורבי יעקב אמר, לדידי מפרשה לי מצינה דרב יהודה:
ניקב תוכו של ה' — כשר; ויריבו, אם נשתתיר בו כשיעור אות קטנה — כשר, ואם לאו — פסול. אנרא קמוה דרבי אבא
איפסיקא

על המזבח. "שתי פרשיות שפמזוזה מעכבות זו את זו, ואפילו כתב אחד מעכבן". פשיטא! אמר רבי יהודה אמר רבי: לא
נצרכה אלא לקוצה של יוד. — והא נמי פשיטא! — אלא לכאידך דרב יהודה אמר רבי, דאמר רבי יהודה אמר רבי: כל אות
שאין גויל מוקף לה מארבע רוחותיה — פסולה. אמר אשיאן בר נדבך משמיה דרב יהודה: ניקב תוכו של ה' — כשר,
יריבו — פסול. אמר רבי יורא: לדידי מפרשה לי מצינה דרב הונא; ורבי יעקב אמר, לדידי מפרשה לי מצינה דרב יהודה:
ניקב תוכו של ה' — כשר; ויריבו, אם נשתתיר בו כשיעור אות קטנה — כשר, ואם לאו — פסול. אנרא קמוה דרבי אבא
איפסיקא

י"ל איתני ינוקא דלא חכים ולא טפש בו - מעשה היה בגט שהיה דלית של "כרת משה" קטנה כמעט כמו יורד, והביא רבי אליהו ינוקא דלא חכים ולא טפש וקרא בו "כרת", והבשירו מנהך דשמעתין. מפי רבי. וא"ל לא ידעך הוא ופסול - יש לדקדק מכאן דכתיב "ידה"ג חסר בלא וי". מפי רבי. **שעמנו** נן - יש מפרשים: שלשה זיונים, השנים לצד שמאל אחד מלמעלה ואחד מלמטה והאחד לצד

ימין, כזה: שעטנ"ז ג"ץ. ובפירוש שבת כתיבת יד רבינו שלמה יצחקי צייר אחד מימין ואחד משמאל ואחד מלמעלה, כזה: עור פירש, שיש שטושין שלשון למעלה, כזה: מפי רבי. כתיב בשימושא רבה דמשמע טט דילטטפות" צריכה שלשה שלשה זיונים, ורבינו תם כתב בתיקון ספר תורה שלו שהוא שיבוש. מפי רבי.

דחמריה לגניה דחרי"ת - פירש בקונטרס: שהגביה רגל שמאלו של ח' עד למעלה. כזה: ורבינו תם פירש: באמצע גנו של חית גבה מעט, כמו חטרתא דגמולא בדאמצע כזה: ולפירוש הקונטרס לא יתיישב כל כך הא דאמרין בסוף "הבונה" (שבת קד, א): מאי טעמא מהדר תנא לגנו של חית ועשאו בני זינתי. **ומאי** טעמא אית ליה תנא - פירש בקונטרס: בסוף ה" כזה: ורבינו תם מפרש: בתחילה, כזה: תנא דד' בעירובין (נ, א) ובסוטה (כ, א). ובפירוש הקונטרס נראה, שהכתב לצד פתח התשובה. ותנא דקוף כיצא בו, דאמר בפרק

"הבונה" (שבת קד, א): מאי טעמא מהדר תנא דקוף לגבי רישא? אמר הקדוש ברוך הוא: רשע, אם אתה חוזר בך אני אעשה לך כתר כמותי. מפי רבי. **ותניא** תיובתא - בחדא לא תיובתא גמורה היא, אלא דבדוקח מיתרצא. מפי רבי. **תנא** אם יש בו אחד כו' - ודוקא מעיקרא. דאי יכול לתקן במה שיחזור ויכתוב שלם אמאי יגנו? מפי רבי.

אבל **במחשבה** לפני. **אמר** רבא: **שבעה** אותיות צריכות שלשה זיונים, ואילו הן: שעמנו"ג ג"ץ. **אמר** רב אשי: **חזינו** להו לספרי דיוקני דבי רב, דחטרי להו לגניה דח"ת ותלו ליה לברעיה דה"י; חטרי להו לגניה דח"ת - כלומר: חי הוא ברובו של עולם; ותלו ליה לברעיה דה"י - דברעא מיניה רבי יהודה נשיאה מרבי אמי: מאי דכתיב "במחו ביי" עדי עד כי ביה יי" צור עולמים"? **אמר** ליה: כל התולה במחשבו בהקדוש ברוך הוא - חרי לו מחסה בעולם הזה ולעולם הבא. **אמר** ליה: **אנא** הכי קא קשיא לי, מאי שנא דכתיב "ביה" ולא כתיב "יה"? - דדרוש רבי יהודה בר רבי אילעאי: אלו שני עולמות שפרא הקדוש ברוך הוא, אחד בה"י ואחד ביו"ה, ואינו יודע אם העולם הבא ביו"ה והעולם הזה בה"י, אם העולם הזה ביו"ה והעולם הבא בה"י; כשהוא אומר: "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" - אל תקרי "בהבראם" אלא: בה"י בראם. ומפני מה נברא העולם הזה בה"י? מפני שדומה לאכסדרה, שכל הרוצה לצאת

יצא. **ומאי** טעמא תליא פרעיה? - דאי הדר בתשובה מעיילי ליה. - ולעילי בה"י! - לא מסתייעא מילתא; דבריש לקיש, דבריש לקיש, מאי דכתיב: "אם ללצים הוא יליץ ולעניים יתן חן"? בא לפרש - מסיעין אותו, בא לטמא - פותחין לו. **ומאי** טעמא אית ליה תאנא? - **אמר** הקדוש ברוך הוא: אם חוזר - אני קושר לו קשר. מפני מה נברא העולם הבא ביו"ה? מפני שצדיקים שבו מועמים. ומפני מה כפוף ראשו? מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם, מפני מעשיהן שאינן דומין זה לזה. **אמר** רב יוסף: הני תרתי מילי **אמר** רב בספרים, ותניא תיובתיה; חדא, הא דאמר רב: ספר תורה שיש בו שתי מעויות בכל דף ודף - יתקן, שלש - יגנו; ותניא תיובתיה: שלש - יתקן, ארבע - יגנו. תנא: אם יש בו דף אחת שלימה - מצלת על פולו. **אמר** רבי יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב: והוא דכתיב רוביה דספרא שפיר. **אמר** ליה אבוי לרב יוסף: אי אית בההוא דף שלש מעויות, מאי? **אמר** ליה: הואיל ואיתיהוב לאיתקוני, מיתקן. והני מילי חסירות, אבל יתירות לית לן בה. חסירות מאי טעמא לא? **אמר** רב פהנא: משום דמיוחיו כמנומור. אנרא חמוה דרבי אבא הוה ליה יתירות בספריה, אתא לקמיה דרבי אבא, **אמר** ליה: לא אמרן אלא בחסירות, אבל

איפסיקא ליה כרעא דה"י - בתפליץ. וי"ו דיהנה - "כל כבוד" אירע במקום נקב ונראה כמין יורד. **דלא** חכים - דאי חכים, מבין שמחנה הוא לומר יתקן כלפי מעלה, ואומר "ידה"ג. **לא** טפש - שאם טפש, אינו יודע לקרות אלא אות שלימה. כתרם - כגון התקין דספר תורה. מי מעכב על ידך - מה שכתבת, שאתה צריך להוסיף עוד עליהם כתרם?

שהגיע לרבי - שצריך טעם. נתיישבה דעתו - של משה, הואיל ומשמו אומר אף על פי שעדיין לא קיבלה. בפסוקים - מקום הקצבין, שוקלין בשור - דאמר בברכות (סא, ב) שסרקו בשור במסרות ברול. שלשה זיונים - שלשה תגין קטנים בכל אחת, בשין רגל השמאלית, וכן בעין בראש הרגל הפנימי, וכן כולם. ואותם שלשה תגין אחד נטה לימין ואחד נטה לשמאל ואחד למעלה. **שעמנו** נן - והוא הדין לצדיק כפופה ולתקן פשוטה. דיוקני - שמדקדקים לעשות כתב מיושר. חטרי לגניה דחית - לגנו של חית עושין למעלה בעין חסר כזה: כלומר, הקדוש ברוך הוא חי שוכן ברומא של עולם, וד"ת היינו חי. ותלו ברעיה דה"י - רגל הפנימי של ה"י תלוי בארץ ואינו דבוק לגנו. היה לו מחסה - דהיינו הכי משמע: על שבתחו ביי עדי עד - הוה להם ביה יי מחסה, צור מצע לערלמים.

אחת בה"י ואחת ביו"ה - חלק את שמו והטף מכל אות שלשה טיפין, ומאותן טיפין נעשו מים ואש ואויר וכל העולם כולו. וכן כתוב בספר יצירה. שדוכא לאכסדרה - שפתוח מתחתיו. שכל הרוצה לצאת - ממנו לתרבות רעה, יוצא. מעלין ליה - בפתח העליון, בין רגל שבתוכו לגנו. ולעילוי בהך - פתח התחתון דנפיק ביה לא מסתייעא מילתא - דהבא ליטור בעי סיוע מפני יצר הרע, הלכך עבדי ליה סיוע פתח יתירה. הוא יליץ - (אותו) כלומר, פותח לו להיות ליץ. מסיעין אותו - אלמא בעי סיוע. אית ליה תנא - לה"י, כתר קטן בסוף גג דה"י מעשיהם אין דומין בו - וכבודו של זה גדול משל זה, משום דהי ראשיהם כפופים, דמתבייש מחבירו. תרתי מילי **אמר** רב בספרים - בהלכות ספרי תורה. ולקמן אמרינן איך מילתא דרב מצלת על כולן - שאפילו טעויות בכל דף ודף או מצלת עליהם דף שלימה ומתקן. אי בההוא שלימה שלשה טעויות מאי - מצלת א"א א"א

מצלת? מי אמרינן שלימה בלי טעות, ולא דמא שלימה מארבע טעויות, אבל שלש לא איכפת לן? והואיל ואיתיהוב רשות לתקוני - ספר תורה שיש שלש טעויות בכל - מתקן לך בת שלש, ומצלת על כולם אף על פי שיש ארבע בכל שאר הדפין. והני מילי - דאמרין ארבע יגנו - כגון חסרות, שחסרו ממנו אותיות.

אבל **במחשבה** לפני. **אמר** רבא: **שבעה** אותיות צריכות שלשה זיונים, ואילו הן: שעמנו"ג ג"ץ. **אמר** רב אשי: **חזינו** להו לספרי דיוקני דבי רב, דחטרי להו לגניה דח"ת ותלו ליה לברעיה דה"י; חטרי להו לגניה דח"ת - כלומר: חי הוא ברובו של עולם; ותלו ליה לברעיה דה"י - דברעא מיניה רבי יהודה נשיאה מרבי אמי: מאי דכתיב "במחו ביי" עדי עד כי ביה יי" צור עולמים"? **אמר** ליה: כל התולה במחשבו בהקדוש ברוך הוא - חרי לו מחסה בעולם הזה ולעולם הבא. **אמר** ליה: **אנא** הכי קא קשיא לי, מאי שנא דכתיב "ביה" ולא כתיב "יה"? - דדרוש רבי יהודה בר רבי אילעאי: אלו שני עולמות שפרא הקדוש ברוך הוא, אחד בה"י ואחד ביו"ה, ואינו יודע אם העולם הבא ביו"ה והעולם הזה בה"י, אם העולם הזה ביו"ה והעולם הבא בה"י; כשהוא אומר: "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" - אל תקרי "בהבראם" אלא: בה"י בראם. ומפני מה נברא העולם הזה בה"י? מפני שדומה לאכסדרה, שכל הרוצה לצאת

יצא. **ומאי** טעמא תליא פרעיה? - דאי הדר בתשובה מעיילי ליה. - ולעילי בה"י! - לא מסתייעא מילתא; דבריש לקיש, דבריש לקיש, מאי דכתיב: "אם ללצים הוא יליץ ולעניים יתן חן"? בא לפרש - מסיעין אותו, בא לטמא - פותחין לו. **ומאי** טעמא אית ליה תאנא? - **אמר** הקדוש ברוך הוא: אם חוזר - אני קושר לו קשר. מפני מה נברא העולם הבא ביו"ה? מפני שצדיקים שבו מועמים. ומפני מה כפוף ראשו? מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם, מפני מעשיהן שאינן דומין זה לזה. **אמר** רב יוסף: הני תרתי מילי **אמר** רב בספרים, ותניא תיובתיה; חדא, הא דאמר רב: ספר תורה שיש בו שתי מעויות בכל דף ודף - יתקן, שלש - יגנו; ותניא תיובתיה: שלש - יתקן, ארבע - יגנו. תנא: אם יש בו דף אחת שלימה - מצלת על פולו. **אמר** רבי יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב: והוא דכתיב רוביה דספרא שפיר. **אמר** ליה אבוי לרב יוסף: אי אית בההוא דף שלש מעויות, מאי? **אמר** ליה: הואיל ואיתיהוב לאיתקוני, מיתקן. והני מילי חסירות, אבל יתירות לית לן בה. חסירות מאי טעמא לא? **אמר** רב פהנא: משום דמיוחיו כמנומור. אנרא חמוה דרבי אבא הוה ליה יתירות בספריה, אתא לקמיה דרבי אבא, **אמר** ליה: לא אמרן אלא בחסירות, אבל

62 ב'י'ד וְהָעוֹלָם הָבָא בְּהָ"י, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר (בראשית ב ד) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת
63 הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם, אֵל תִּקְרֶי בְּהִבְרָאָם, אֵלֶּה בְּרָאָם,
64 כְּלוֹמַר בָּאוֹת הֵ"י, [הָיוּ אוֹמְרֵי הָעוֹלָם הַזֶּה נִבְרָא בְּהָ"י וְהָעוֹלָם הָבָא
65 נִבְרָא בְּיָדֵיךָ]. וּמִכֵּן מִה נִבְרָא הָעוֹלָם הַזֶּה בְּהָ"י, מִכֵּן שֶׁהוּא יוֹמֵה
66 לְאִכְסָרְךָ – לַחֲדָר שֶׁאֵין בּוֹ מַחֲצִיחַ רַב־עֵינַי, בְּדוּמָה לֹאֹת הֵ"י
67 שִׁפְתוֹת מִתְחַתֵּיו, וְלִרְמֵז שֶׁכָּל הַרְצָח לְבָאֵת מִהָעוֹלָם לַתְּרֻבּוֹת רַעֲה, וְהַגִּל
68 יֵצֵא – יִכּוֹל לְצֹאֵת. וְכֵּן מִשְׁמָעָא תִּלְיָא בְּרַעֲיָה – וּמֵה הִטְעַם שֶׁהֲרֵגל
69 הַפְּנִימִית שֶׁל הָאוֹת הֵ"י תְּלוּיָה וְאִינֶה מְחוּבֶּרֶת לְיָגֵן הָאוֹת, לִרְמֵז בְּרַעֲיָה
70 הָדָר – שֶׁאֵם בֹּא לְחוּזֵר בְּתִשְׁבּוּחַ, מִעֲיָלִי לִיָּה – מִכְּנִסִּים אוֹתוֹ
71 בַּחוּזֶה. שְׂוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְלִעֲיָלִית בְּתָה – מִדּוּעַ הוּא צָרִיךְ פֶּתַח
72 עֲלִיּוֹן לְהִיכְנֵס בּוֹ, שִׁיכְנֵס בַּחוּזֶה מִהִפְתָּח הַתַּחְתּוֹן שֶׁמִּמֶּנּוּ יֵצֵא.
73 מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: לֹא מִסְתַּיְעָא מִיִּלְתָּא – אֵין הִדְבַּר מִסְתַּיְעַ, מִמֶּנּוּ
74 שְׂמִי שְׂבֹא לְהִיטֵהָ צָרִיךְ סִיוֵּעַ מִפְּנֵי הַיֵּצֵר הָרַע, וְלֹכֵן עוֹשִׂים לּוֹ
75 פֶּתַח נֹסֵף שִׁסְיֵיעַ בְּעֵדוֹ לְחוּזֵר בְּתִשְׁבּוּחַ, בְּדִרְשֵׁי לְקִישֵׁי, דְּאִמְרֵי רִישׁ
76 לְקִישֵׁי, מֵאֵי דְכִתְבִּים [מִשְׁלֵי ג לז] 'לֹא לְצִלִּים הוּא יִלְיָן וְלִעֲנָוִים יִתֵּן חֵן,
77 הַפְּסוֹק בֹּא לִרְמֵז שֶׁהָבָא לְפָנֶיהָ מִסְיָעִין אוֹתוֹ מִן הַשָּׁמַיִם, וְהָבָא
78 לְטָמָא – לְהִיטֵהָ רַשָׁע פּוֹתֵחִין לּוֹ פֶּתַח לְהִיטְמָא. הִרִי שְׂמִי שְׂבֹא
79 לְהִיטְהָר צָרִיךְ סִיוֵּעַ וְאִינוּ יִכּוֹל לְהִיטְהָר לֵאלֹא שִׁסְיָעוֹ בִּידוֹ מִן
80 הַשָּׁמַיִם. וְכֵּן מִשְׁמָעָא אֵית לִיָּה תִּמְנָא – וּמֵה הִטְעַם שֶׁלֹּאֹת הֵ"י שִׁ
81 תֵּג בִּגְגוֹ, אִמְרֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִם חוּזֵר [בז] מִי שִׁחֲטָא, אֲנִי קוֹשֵׁר
82 לּוֹ (קֶשֶׁר) [בְּתָה] לִרְאֵשׁוֹ. וּמִכֵּן מִה נִבְרָא הָעוֹלָם הָבָא בְּאוֹת יוֹ"ד,
83 מִכֵּן שֶׁצִּדִּיקִים שְׂבֹו מוֹטְמִים, כְּמוֹ הָאוֹת יוֹ"ד שְׂדִיחַ קִטְנָה בְּצוּרְתָהּ.
84 וּמִכֵּן מִה כְּפֹה רִאשׁוֹ שֶׁל הַיּוֹד, דִּהִינּוּ מִדּוּעַ יֵשׁ בּוֹ עוֹקֵץ קֶטֶן
85 הַיּוֹד לְמַטָּה בְּסוֹף רִאשׁוֹ, מִכֵּן שֶׁצִּדִּיקִים שְׂבֹו – שֶׁבְּעוֹלָם הָבָא,
86 כְּפֹה רִאשֵׁיהֶם, מִכֵּן מִשְׁיָעִין שְׂאֵינִי דְּוִמִּין זֶה לָזֶה, וְכִבְּדוֹ שֶׁל הָאֲחֵד
87 גְּדוֹל מִכְּבֻדּוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ, וְהֵם מִתְבַּיִישִׁים הָאֲחֵד מִחֲבִירוֹ.
88 הַגְּמָרָא דְנָה אִיזוֹ טַעוֹת פּוֹסֶלֶת סֵפֶר תוֹרָה: אִמְרֵי רַב יוֹסֵף, הֵנִי תִּרְבִּי
89 מִיָּלִי – שְׁנֵי דְבָרִים אֵלוֹ אִמְרֵי רַב בְּקִסְרִים – בְּהִלְכוֹת סִפְרֵי תוֹרָה,
90 וְתִנְיָא תִּיבְרִיתָהּ – וִישׁ עֲלֵיהֶם קוֹשִׁיא מִבְּרִיתָא. תִּנְיָא – הָרִין
91 הָרִאשׁוֹן, וְהָא דְאִמְרֵי רַב, סֵפֶר תוֹרָה שֵׁשׁ בּוֹ שְׁתֵּי מִעֻיֹּת בְּכָל דָּף
92 יִדָּה, וְתִנְיָא, וְסֵפֶר תוֹרָה שֵׁשׁ בּוֹ שְׁלֹשׁ טַעוֹיֹת בְּכָל דָּף וְדָף, יִגְנוּ.
93 וְתִנְיָא תִּיבְרִיתָהּ – וְקִשָּׁה מִבְּרִיתָא עַל דְּבָרֵי רַב, שְׁשִׁנִּינוּ בְּבְרִיתָא,
94 סֵפֶר תוֹרָה שֵׁשׁ בּוֹ שְׁלֹשׁ טַעוֹיֹת בְּכָל דָּף וְדָף, וְתִנְיָא, וְסֵפֶר תוֹרָה
95 שֵׁשׁ בּוֹ אֶרְבַּע טַעוֹיֹת בְּכָל דָּף וְדָף, יִגְנוּ.
96 מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: תִּנְיָא בְּבְרִיתָא, אִם יֵשׁ בּוֹ – בְּסִפְרֵי תוֹרָה דָּף אֶחָת
97 שְׁלִימָה – לֵאלֹא כֹל טַעוֹת, דָּף זֶה מִצְלָתָהּ עַל כּוֹלָהּ וִישׁ לַתִּנְיָא
98 מִטַּעוֹיֹתֶיהָ. אִמְרֵי רַב יִצְחָק בֶּרֶךְ שְׂמֹוֹאל בֶּרֶךְ מִסְתַּיְעָא מִכֵּן, וְהוּא
99 דְּכִתְבִּי רַבִּיחַ דְּכִסְפָּא שְׂפִיר – בִּאֲוֹפֵי שְׂרֹב הַסֵּפֶר כְּתוּב הִטְבַּע,
100 כְּלוֹמַר שְׂרֹב כֹּל דָּף הוּא לֵאלֹא טַעוֹיֹת, וְאֵין יוֹתֵר מִחֲמַשָּׁה אוֹ שֶׁשָּׁה
101 טַעוֹיֹת בְּכָל דָּף, אוֹלֵם אִם אֵין רֹב כֹּל דָּף לֵאלֹא טַעוֹיֹת, גַּם דָּף אֶחָד
102 שֶׁלֵּם אִינוּ מִצִּיל עַל כֹּל הַסֵּפֶר.
103 אִמְרֵי לִיָּה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, אִי אֵית בְּהִיּוּא דָּף – אִם יֵשׁ בָּאוֹת דָּף
104 שְׁלֹשׁ מִעֻיֹּת וּבְכָל דָּף בְּסִפְרֵי יֵשׁ אַרְבַּע טַעוֹיֹת, מֵאֵי – הָאֵם דָּף זֶה
105 מִצִּיל עַל כֹּל הַסֵּפֶר אוֹ לֹא, דִּהִינּוּ הָאֵם גַּם דָּף שֵׁשׁ בּוֹ פָּחוֹת
106 מֵאַרְבַּע טַעוֹיֹת נִחְשָׁב שֶׁלֵּם. אִמְרֵי לִיָּה רַב יוֹסֵף, הוּאִיל וְאִיִּתְיָהִב
107 לְאִתְקוֹנִי – כִּיֵּן שִׁסְפֵּר תוֹרָה דָּף נִיתָן לְתִיקוֹן, מִיתְקֵן – מִתְקֵן אֵת
108 הַדָּף שֵׁשׁ בּוֹ שְׁלֹשׁ טַעוֹיֹת, וְאוֹ הוּא מִצִּיל עַל כֹּל הַסֵּפֶר.
109 מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא: וְהֵנִי מִיָּלִי – דְּבָרִים אֵלוֹ שְׁשִׁנִּינוּ בְּבְרִיתָא, שִׁסְפֵּר
110 תוֹרָה שֵׁשׁ בְּכָל דָּף שְׂבֹו אַרְבַּע טַעוֹיֹת יִגְנוּ, אִינֵם אֵלֶּא בְּשִׁחְסִידוֹת
111 בּוֹ אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת בְּכָל דָּף, אֶכָּל אִם יֵשׁ בּוֹ אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת יִתִּידוֹת
112 בְּכָל דָּף, לִית לָן בְּהָ – אֵין לְחוּשׁ בּוּזָה, אֵלֶּא יִשְׁלִיחַ אֵת הָאוֹתִיּוֹת
113 הַיִּתִּירוֹת. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: כֹּאשֶׁר בְּכָל דָּף חִסְדִּיּוֹת אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת,
114 מֵאֵי מִשְׁמָעָא לֹא יִתְקֵן. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אִמְרֵי רַב בְּהִיּוּא, מִשְׁוֹם דְּמִיתוּ
115 בְּמִנוּמֵר – שֶׁאֵם יוֹסִיף אֵת הָאוֹתִיּוֹת הַחֲסֻרוֹת בֵּין הַשּׁוֹרוֹת, יִרְאֵה
116 הַסֵּפֶר כְּמִנוּמֵר שֵׁשׁ בּוֹ כְּתָמִים, וְגִנְאִי הוּא לְסִפְרֵי תוֹרָה.
117 הַגְּמָרָא מִבִּיאָה מַעֲשֶׂה בַּעֲנִין טַעוֹיֹת בְּסִפְרֵי תוֹרָה: אִמְרֵי הַמּוֹה –
118 חֲמִיז דְּרַבִּי אֶבָּא הָהּ לִיָּה – הָיוּ לּוֹ אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת יִתִּירוֹת בְּכָל דָּף
119 בְּסִפְרִיָּה – בְּסִפְרֵי תוֹרָה שְׁלֹו. אִתָּא לְקַמִּיָּה דְּרַבִּי אֶבָּא – בֹּא לְפָנֵי רַבִּי
120 אֶבָּא לְשֹׁאֵל מִה דִּין הַסֵּפֶר. אִמְרֵי לִיָּה רַבִּי אֶבָּא, לֹא אֶמְכֵּן – לֹא
121 אִמְרֵנוּ שִׁסְפֵּר תוֹרָה שֵׁשׁ בּוֹ אַרְבַּע טַעוֹיֹת בְּכָל דָּף יִגְנוּ, אִתָּא
122 בְּחִסְרִיּוֹת – שֶׁכִּבְּכָל דָּף חֲסֻרוֹת אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת,

1 אִיִּסְקָא לִיָּה בְּרַעֲיָה דְּהֵ"י – נִפְסְקָה לּוֹ בְּתַפִּילִּין רַגְלֵי הָאוֹת הֵ"א
2 דְּהֵ"עִם' וּבִפְסוֹק יוֹאִמֵר מִשָּׁה אֵל הָעֵם' וְגו' (שְׁמוֹת יג א) בְּנִיִּקְבָּא –
3 בְּנִקְבָּא, אִתָּא לְקַמִּיָּה דְּרַבִּי אֶבָּא – בֹּא לְפָנֵי רַבִּי אֶבָּא לְשֹׁאֵל מִה דִּין
4 הַתַּפִּילִין, אִמְרֵי לִיָּה רַבִּי אֶבָּא, אִם מִשְׁתַּיְרִי בּוֹ בְּשִׁעִיָּר אוֹת קִטְנָה –
5 הָאוֹת יוֹ"ד, כְּשֶׁר, וְאֵם לֹא, פִּסּוֹל.
6 רִאשִׁי בֶרֶךְ תִּמְרִי דְּהוּא חֲמוּת – חֲמִיז דְּרַבִּי בֶרֶךְ יִקְוִיל, אִיִּסְקָא לִיָּה
7 בְּרַעֲיָה דְּהֵ"י – נִפְסְקָה לּוֹ בְּתַפִּילִּין רַגְלֵי הָאוֹת וְיָוִי דְּיִתְהֵרְג' וּבִפְסוֹק
8 יוֹיְהֵרֵג ה' כָּל כְּבוֹד בְּאֶרְץ מִצְרַיִם' (שְׁמוֹת יג טו) בְּנִיִּקְבָּא – בְּנִקְבָּא, אִתָּא
9 לְקַמִּיָּה דְּרַבִּי יוֹרָא – בֹּא לְפָנֵי רַבִּי יוֹרָא לְשֹׁאֵל מִה דִּין הַתַּפִּילִין, אִמְרֵי
10 לִיָּה רַבִּי יוֹרָא, וִיל אִיִּתִּי יוֹקָא דְּלֹא חֲכִים וְלֹא טַפְשׁ – לָךְ הִבָּא תִּינוּק
11 שְׂאִינוּ חֲכָם וְאִינוּ טִיפֵשׁ וְאִמּוֹר לּוֹ לְקִרְוֵא תִיבָה זֶה, אִי קָרִי לִיָּה –
12 אִם הוּא קוֹרָא יוֹיְהֵרְג', כְּשֶׁר, אִי לֹא, אֵין זֶה יוֹיְהֵרְג' אֵלֶּא (יִהְרֵג) [יִיְהֵרְג'] הוּא, וּפִסּוֹל.
13 הַגְּמָרָא מִבִּיאָה מַעֲשֶׂה בַּעֲנִין הַתְּגִין שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת: אִמְרֵי רַב יְהוּדָה
14 אִמְרֵי רַבִּי יוֹרָא, בְּשִׁעִיָּה שְׁעָלָה מִשָּׁה מִשָּׁה רַבִּינוּ לְמִדּוּם, מִצְּאָה לְהַקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא
15 שְׂוֹשֵׁב וְקוֹשֵׁר בְּתִרִים לְאוֹתִיּוֹת, דִּהִינּוּ הַתְּגִין שֶׁל אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה.
16 אִמְרֵי מִשָּׁה לְפָנֵינוּ, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, מִי מַעֲבֵב עַל יָדְךָ לְהַשְׁאִיר אֵת
17 הָאוֹתִיּוֹת כְּמוֹ שֶׁכְּתַבְתָּ אוֹתָן לֵאלֹא תִגֵּן, שֶׁאִתָּה צָרִיךְ לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶן
18 כְּתָרִים. אִמְרֵי לּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִדָּם אֶחָד יֵשׁ שֶׁעֲתִיד לְהִיטֵהָ
19 בְּסוֹף בְּמַה דּוֹרוֹת, וְנִקְרָא בֶן יוֹסֵף שְׂמִי, שֶׁעֲתִיד לְהִדְרֹשׁ עַל כָּל קוֹץ
20 וְקוֹץ – עַל כָּל תֵּג וְתֵג וְתִלְיָן תִּלְיָן שֶׁל חֲלָבוֹת, אִמְרֵי מִשָּׁה לְפָנֵינוּ,
21 רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, הִרְאֵהוּ עַל יָדֵי אִמְרֵי לּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, חוּזֵר
22 לְאִחְזָרְךָ, הֵלֶךְ מִשָּׁה יוֹשֵׁב בְּסוֹף בְּמִנְיָה שְׁרִיּוֹת שֶׁל תְּלַמִּידֵי רַבִּי
23 עֲקִיבָא, וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ מִה חֵן אוֹמְרִים, תִּשָּׁשׁ בְּחֹוֹ שֶׁל מִשָּׁה מִפְּנֵי
24 שֶׁרָאָה שְׂרַבִּי עֲקִיבָא יוֹדֵעַ יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ יוֹדֵעַ, כִּיֵּן שֶׁחֲנִינֵי
25 רַבִּי עֲקִיבָא לְרַבִּי אֶחָד הַצָּרִיךְ טַעַם, אִמְרֵי לּוֹ תְּלַמִּידִי, רַבִּי מִנֵּן לָךְ
26 הִלְכָה זֶה. אִמְרֵי לָהֵן רַבִּי עֲקִיבָא, הִלְכָה לְמִשָּׁה מִסְיָיָה הוּא. כִּיֵּן
27 שֶׁרָאָה מִשָּׁה שְׂרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר הִלְכּוֹת בְּשִׁמּוֹ, נִתְיָשְׁבָה דַּעְתָּה, אִף
28 עַל פִּי שֶׁהוּא לֹא קִיבֵל עֲדִיין טַעַם שֶׁל הִלְכוֹת אֵלוֹ. חוּזֵר מִשָּׁה בָּא
29 לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִמְרֵי לְפָנֵינוּ בְּתַמְהִיגָה, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, יֵשׁ
30 לָךְ אִדָּם בְּהָ וְאִתָּה נִתָּן תוֹרָה עַל יָדֵי. אִמְרֵי לּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
31 שְׂתוּק, כִּךְ עָלָה בְּמִשְׁחָשֶׁה לְפָנֵינוּ. אִמְרֵי מִשָּׁה לְפָנֵינוּ, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם,
32 הִרְאִיתִנִּי תוֹרָתְךָ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, הִרְאֵנִי שְׂכָרוֹ. אִמְרֵי לּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
33 הוּא, חוּזֵר [לְאִחְזָרְךָ]. חוּזֵר מִשָּׁה לְאִחְזָרְךָ, וְרָאָה שֶׁשְׂוֹקֵלִין אֵת בְּשָׂרוֹ
34 שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא בְּמִקְוִיָּין – בִּאִטְלִיָּה, לְאַחֲרָ שִׁסְרָקוֹ אֵת בְּשָׂרוֹ
35 בְּמִסְרָקוֹת שֶׁל בּוֹרֵל וְהִרְגוּהוּ. אִמְרֵי מִשָּׁה לְפָנֵינוּ בְּתַמְהִיגָה, רַבּוֹנוּ שֶׁל
36 עוֹלָם, וְכִי זֶה תוֹרָה וְזֶה שְׂכָרָה. אִמְרֵי לּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂתוּק, כִּךְ
37 עָלָה בְּמִשְׁחָשֶׁה לְפָנֵינוּ.
38 הַגְּמָרָא דְנָה בְּצוּרֹת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּסִפְרֵי תוֹרָה, תַּפִּילִין, וּמוֹזוֹה: אִמְרֵי
39 רַבָּא, שְׂבָעָה אוֹתִיּוֹת צְרִיכוֹת שְׁלֹשָׁה יוֹנִין – תְּגִין קִטְנִים מַעֲלִיָּה,
40 וְאִלוֹ הֵן, שְׁעִמְנִי גִין – שִׁינִי, עֵינִי, טִיטִי, נוֹן, וְיִינִי, גִּימָל, צִדִּיק. וְהוּא
41 תְּגִין אֵלֶּה, אֶחָד מֵהֶם נוֹטֵה לִימִין, אֶחָד נוֹטֵה לְשִׁמְאַל, וְאֶחָד
42 בִּאֲמֻצָּע עוֹלָה לְמַעְלָה.
43 אִמְרֵי רַב אֲשֵׁי, חוֹיָא לָהּ לְסִפְרֵי דְּוִקְנֵי דְּרַבִּי רַב – רִאִיתִי אֵת סוֹפְרֵי
44 בֵּית רַב הַמְדִּיקְדִּים לְכְתוּב כְּתָב מִיּוֹשֵׁר, דְּחִתְרִי לָהּ לְגִיגָה דְּחִי"ת –
45 שְׂדִי עוֹשִׂים חוֹסֵר בַּעֲזֵן מִקַּל בְּגַג הָאוֹת חִי"ת, וְעוֹשִׂים לּוֹ כַּעֲזֵן תֵּג
46 לְמַעְלָה, וְתִלּוֹ לִיָּה לְכַרְעִיָּה דְּהֵ"י – וְכֵן הָיוּ תוֹלִים אֵת הַרְגֵּל הַפְּנִימִית
47 שֶׁל הָאוֹת הֵ"י, וְלֹא הָיוּ מִחְבְּרִים אוֹתָהּ לְמַעְלָה.
48 מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא: הִטְעַם שְׁחֲמִיר לָהּ לְגִיגָה דְּחִי"ת, כְּלוֹמֵר, חִי הוּא –
49 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְהִטְעַם שְׁתִּלּוֹ לִיָּה לְכַרְעִיָּה
50 דְּהֵ"י, בְּרַעֲיָה מִיָּגִיָּה – כְּמוֹ שֶׁשֹּׁאֵל רַבִּי יְהוּדָה נִשְׂאִיָּה מִרַבִּי אֶמֶר, מֵאֵי
51 דְּכִתְבִּים (יִשְׁעִיָּה כו ז) 'בְּמַחֲוֹ בְּה' עָדִי עַד בִּי הֵ"י צוֹר עוֹלָמִים'. אִמְרֵי
52 לִיָּה רַבִּי אֶמֶר, כָּל הַתּוֹלֵה בְּמַחֲוִיָּה בְּהַקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא, חִרִי הַקְּדוֹשׁ
53 בְּרוּךְ הוּא לּוֹ מִחֲסֵה בְּעוֹלָם הָהָ וְלִעֲוָלָה הָבָא. אִמְרֵי לִיָּה רַבִּי יְהוּדָה
54 נִשְׂאִיָּה, אֶנָּה חֲכִי קָא קְשִׁיָּא לִי – אֲנִי כִךְ קִשָּׁה לִי, מֵאֵי שְׂנָא – לְמַה
55 שׁוֹנֵה פְּסוֹק זֶה דְּכִתְבִּים – שֶׁכְּתוּב בּוֹ 'בְּהִי' וְלֹא כְּתִיב – וְלֹא כְּתוּב בּוֹ
56 'הִי' הִשִּׁיב לּוֹ רַבִּי אֶמֶר, בְּדִרְשֵׁי רַבִּי יְהוּדָה כִּי רַבִּי אִילְעָאִי פְּסוֹק זֶה,
57 אִילוֹ שְׁנֵי עוֹלָמוֹת שְׂכָרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֶחָד בִּרְאָ בָּאוֹת הֵ"י
58 וְאֶחָד בִּרְאָ בָּאוֹת יוֹ"ד, וְזוֹהוּ פִּירוּשׁ הַפְּסוֹק, 'בִּיה', כְּלוֹמֵר בָּאוֹת י
59 וּבָאוֹת הֵ"י יִצֵּר הַקֶּבֶ"ה אֵת הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הָבָא. וְאִינוּ יוֹדֵעַ אִם
60 הָעוֹלָם הָבָא נִבְרָא בְּיָדֵי הָעוֹלָם הָהָ וְהָעוֹלָם הָהָ בְּהָ"י, אִם – אוֹ שֶׁהָעוֹלָם הָהָ

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ל.ח. היוצא במעות הצורים לו בסדינו ^[קנ] שהוא לבוש בו ^[קנא] חבי אפי'עלפי שאינו אוהזם בידו לפי שדרך
- 2 להוציא בן בחול לפעמים ^[קנב] אבל היוצא במעות התפורים בבגדו ^[קנא] פטור שאין דרך הוצאה בכך ³²⁵
- 3 אבל אסור לצאת בו מדברי סופרים בין שתפורים בו מעות בין פסך וזהב שאינם מקצים ³²⁶.
- 4 ובמקום הפסד כגון שהוא בין הנכרים שאי אפשר לו להפקידם אצלם וגם לא להניח הבגד בביתם שלא
- 5 יגבוהו ממנו פשיצא החוצה נוהגין להקל לצאת בהם לפי שיש אומרים שכל שבות שהוא שנוי מדרך החול
- 6 לא גזרו עליו במקום הפסד מרובה ^[קנד] כמו שיתבאר בסימן שז ³³² וגם יש אומרים ³³³ שעכשו אין לנו רשות
- 7 הרבים אלא פרמלית ואפלו הוצאה בדרך איה אסורה בה אלא מדברי סופרים ³³⁴.

ביאורי הלכה

- קנ] לו בסדינו - עושה כעין 'כיס' על ידי שמניח המעות על בגדו ומקפל וקושר המקום בו נמצאים המעות.
- קנא] לבוש בו - אבל אם נוטל הסדין בידו או מניחו על כתפו חייב אף על טלטול הסדין.
- קנב] לפעמים - דרך הולכי דרכים להוציא מעותיהם צורים בסדינם, וכל אדם הוא לפעמים מהולכי דרכים.
- קנג] התפורים בבגדו - היינו שתפורים ומוטמנים בתוך הבגד ממש - וצריך לקרוע חוטים כדי להוציאם ³²⁴.
- קנד] הפסד מרובה - בזמן מלחמה, או במקום שצפוי להיענש אם אינו נושא עליו מסמכי זיהוי (פספורט או תעודת זהות) - אם חייב לצאת מביתו ³²⁷ - יכול
- לנושאם על ידי שינוי כגון במגעעתו, נעליו וכיוצא - בזה, אך אם אינו חייב לצאת מביתו - יישאר בביתו כל השבת, וכדלהלן.
- ולדבר מצוה כגון תפילה בציבור וקריאת התורה אפשר להקל ולצאת בהם ³²⁸ לכרמלית ³²⁹.
- וכן חולה הזקוק לשאת בקביעות תרופות, או דבר מאכל שיוכל ליטלו אם ירגיש חולשה מיוחדת כדי שלא יבוא לידי סכנה ³³⁰, והוא הדין הצריך שיהיו עליו הוראות רפואיות כיצד לנהוג עמו בשעת חירום, או חיבור אלקטרוני המחובר למוקד רפואי ומתריע על מצב של סכנה - רשאי לצאת בהם לכרמלית לצורך מצוה ובדרך שינוי - ואינו צריך להשאיר בביתו ³³¹.

ציונים והוספות

- על ידי שיעשם כאבזם לחגורתו כדלעיל על סעיף כד). וראה עוד בזה בשו"ת משנה הלכות ח"ז סי' נו, שו"ת ארץ צבי ח"א סי' ס ועוד, וראה ערוך השולחן סעיף ק שמוטב להתפלל ביחידות ולא לילך לבית הכנסת מלנהוג היתר בזה, וכאן נתבאר הדברים לשיטת שו"ע ר.
- (330) אך תרופות לכאבי ראש וכיוצא בזה אין להקל, דלהלן סי' שכח ס"כ אסר במקצת חולי שבות דשבות ע"י ישראל ואפילו בשינוי, ועפ"ז נאסר גם מה שהתיר בשו"ת משנה הלכות הנ"ל שמי שאינו יכול לישב בבית וצריך לצאת לטייל מחמת בריאותו הוי בכלל דבר מצוה.
- (331) ע"פ שש"כ פ"מ סעיף ז, והוסיף שאם יכול לא יעצור לפוש כל זמן לכתו ברחוב, כך שלא תהיה הנחה ברשות הרבים (ויש להחמיר כך בערים הגדולות ביותר עכ"פ).
- (332) סוף סי' ב: דבר שמשנה בעשייתו מדרך החול אף על פי שהוא שבות גמור מותר לעשותו אפילו ע"י ישראל במקום צער... ויש אומרים שהוא הדין במקום הפסד ויש לסמוך על דבריהם במקום הפסד גדול.
- (333) כדלקמן סי' שמה סוף סי' א: ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום כדגלי מדבר אינו רשות הרבים אלא כרמלית. ועל פי דבריהם נתפשט המנהג במדינות אלו להקל ולומר שאין לנו עכשיו רשות הרבים גמורה ואין למחות בידם שיש להם על מי שיסמכו (וכל ירא שמים יחמיר לעצמו).
- (334) די בטעם הראשון להתיר הוצאת המעות, והטעם השני (שאינו לנו רשות הרבים) - הוא טעם נוסף (זכרון יוסף
- (324) אבל כשמונחים בכיס (או ארנק) חייב גם אם הוא תפור לבגד כדלהלן סעיף לט, וראה ערוך השולחן סעיף ק שאם כורכן בנייר ותופרן נראה דזהו כמו בלא כיס, דאין עושין כיס מנייר.
- (325) טעם הפטור משום שאין דרך הוצאה בכך, ולא מפני שתפירתם מבטלתם לבגד (כפי שכתב בתורת שבת), ולכן די בכל שינוי בנשיאת המעות (כגון נתינתן במנעליו או בגרביו (ראה משנ"ב ס"ק קכג) להתיר נשיאתם במקרים דלהלן.
- (326) באופן שיתבאר לקמן סל"ט, אבל כאן האיסור אינו משום מוקצה.
- (327) כגון חייל שנקרא למלחמה (כדלעיל על סעיף ג), או שצריך ללכת לבית רפואה, וכל דבר הדומה להפסד מרובה.
- (328) בסי' שג סכ"ג מבואר דהוצאה שלא כדרכה בחצר שאינה מעורבת (שבות דשבות) מותרת במקום מצוה, ואף שבסי' שלד סי"ט משמע שאסור להוציא לכרמלית במקום בזיון כתבי קודש, לא הוזכר שם לאסור הוצאה על ידי שינוי.
- (329) מכל-מקום אין להתיר לדבר מצוה אלא בכרמלית (שהיא המזכרת בסי' שג הנ"ל והיא מוזכרת כאן כטעם הב' להקל, משא"כ בהפסד מרובה שאפשר להקל גם מטעם הא' (שלא גזרו בהפסד מרובה), וכשאינו לדבר מצוה (או בערים הגדולות ביותר שנחשבות לרשות הרבים, וכן החפץ להחמיר מכיון שלא הוזכר להתיר בדבר מצוה על ידי שינוי בסי' שלד הנ"ל) יכול לטלטלם

- 1 ומפל'מקום אין להקל³³⁵ אלא פשאי אפשר לו שלא לצאת לחרמלית כגון שמתירא לישב פלוא בבית פל
2 היום שלא ירגישו הנכרים שיש אצלו מעות ויחפשו פליו לגזולם ממנו או אפשר שבא לידי סכנה שיהרגוהו
3 בשביל מעותיו אבל אם אפשר לו שלא לצאת כגון שהוא בין ישראלים אלא שאינו מאמינם להפקידם
4 אצלם או להניח הפגד בביתם, ישב בבית פל השבת ולא יצא בהם לחרמלית ואם אין חשש להפקיד אצלם
5 או שאין חשש להניח הפגד בבית יש להחמיר לפושטו מעליו מבעוד יום שלא יהא לבוש בו בשבת אפלו
6 בבית שמא ישבח ויצא בו קנה³³⁷ כמו שיתבאר בסימן שג³³⁷:

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיר יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו, טעיף לח

ביאורי הלכה

קנה] ויצא בו - אם זקוק ללבוש בכגד זה, כגון שאין לו בגד אחר - ינער המעות קודם לבישתו³³⁶.

צינונים והוספות

חשש שמא ישכח ויצא - אלא במקום הפסד (כן משמע
להלן סל"ט, וראה סי' שג סכ"ג (הובא להלן).
337) סעיף כג: יש אומרים שאפילו בתכשיטים שאסרו
לצאת בהם לרשות הרבים משום גזרה שמא יביאם בידו
אסור לצאת בהם אפילו בבית דהיינו שאסור להתקשט בהם
כלל בשבת... גזירה שמא יצאו בהם לרשות הרבים...
ואפילו אם היה אצלו מבעוד יום צריך להסירו כשתחשך
אם לא נזכר להסירו סמוך לחשיכה... ויש להחמיר כסברא
זו אם לא בעת הצורך שאז יש לסמוך על סברא הראשונה
(המתירה לצאת בהם בבית ובמקום מעורב).
ומשמע בסעיף לט, שטוב יותר ללכת עם הבגד עד המקום
בו מפקידו או מניחו, ולא לפשטו מיד ולטלטלו, ואם
הטלטול נעשה לצורך הבגד ולא לצורך המעות - יפשוט
מיד ויטלטל הבגד כדלהלן סי' שי ס"ד.

אות קסז, ששיטת שו"ע"ר להקל בכל מקום הפסד בשבות
אחת (שיש בה שינוי), ובמקום הפסד מרובה מותרת אפילו
מלאכה דאורייתא כלאחר-יד),
אמנם יש שפירשו שצריך לב' הטעמים כי כאן הוא מקום
הפסד בלבד ולא הפסד מרובה, ומותר רק כשהוא שבות
דשבות, אבל במקום הפסד מרובה מותר אפילו בשבות
גמור (כן ביאר בס' מכון לשבתך (על מג"א ס"ק מו) וצ"ע
דלהלן סעיף לט משמע שסוגיא דידן דהפסד המעות עוסקת
בהפסד מרובה).
335) ראה גם לקמן סי' שנב סוף ס"ב: שלא אמרו
שבכרמלית לא גזרו גזרה מפני שהוא גזרה לגזרה אלא
דבר שאין בו דרך מלאכה... ולכן אסרו... הוצאה כלאחר
יד וכן כל כיוצא באלו.
336) לשו"ע"ר אין להתיר לבישת בגד ובו חפץ שיש בו

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות הלואה - לפי לוח "רב יומי"

18 העני להקדים עני לעשיר ומה תלמוד לומר עמך להקדים
19 ענייך הקרובים לשאר עניי העיר ועניי עירך לעניי עיר אחרת
20 כדרך שנתבאר בהלכות צדקה. ומצוה זו להלוות לעני
21 גדולה מן הצדקה כמו שנתבאר שם:

22 ב כל הנוגש את העני והוא יודע שאין לו מה יחזיר לו לא
23 מעות ולא מטלטלין עובר בלא תעשה שנאמר לא תהיה
24 לו כנושה. ולנכרי יש אומרים שמצות עשה לנגוש ולהצר
25 לו שנאמר את הנכרי תגוש זו מצות עשה ולא רשות:

26 ג אסור לאדם להראות לבעל חובו בזמן שידוע שאין לו
27 ואפילו לעבור לפניו מפני שהוא נכלם בראותו למלוה
28 ואין ידו משגת לפרוע ועל זה רמז הכתוב לא תהיה לו
29 כנושה ולא נושה ממנו:

30 ד אסור ללוה לכבוש ממון חבירו בידו ולומר לו לך ושוב
31 ומחר אתן ויש אתו שנאמר אל תאמר לרעך לך ושוב
32 ומחר אתן ויש אתך:

*

1 א מצות עשה להלוות לעניי ישראל (אם ידו משגת ושיעור
2 השגת יד נתבאר בהלכות צדקה) שנאמר אם כסף תלוה
3 את עמי את העני עמך יכול רשות תלמוד לומר והעבט
4 תעביטנו וגו'.

5 ואף בלא עבט חייב להלוותו ואף ליתן לו מתנת חנם שהרי
6 נאמר נתן תתן לו (ואומר השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך
7 בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמטה וגו' והמלוה
8 על המשכון אינו משמט על כרחך אף בלא משכון חייב
9 הכתוב להלוות לו). ומה תלמוד לומר והעבט תעביטנו שאם
10 העני אינו רוצה להתפרנס משל אחרים וגם בוש ללוות
11 אומרים לו הבא משכון כדי להגיס דעתו שלא יבוש. אין לי
12 אלא עני עשיר שצריך ללוות מנין שמצוה להלוותו לפי שעה
13 תלמוד לומר את עמי.

14 ואפילו אם בא לפניו נכרי ללוות ממנו בריבית וישראל עשיר
15 בחנם הישראל קודם אם צריך להוציא המעות לפרנסתו ודי
16 מחסורו ולא להלוותו לנכרים בריבית או בשאר משא ומתן
17 שנאמר את עמי עמי קודם לנכרי. ומה תלמוד לומר את

אך צריך להחזיר לו כל כלי בעת שהוא צריך לו ויחזור
ויקחנו בעת שאינו צריך לו מחזיר לו את הכר בלילה כדי
לישן עליו ואת המחרישה ביום כדי לעשות בה מלאכתו וכן
כל כיוצא באלו שנאמר השב תשיב לו את העבוט כבוא
השמש ושכב בשלמתו וגו' זו כסות לילה שמחזירה לו
בלילה ואם חבול תחבול שלמת רעך עד בא השמש תשיבנו
לו זו כסות יום שמחזירה לו לכל היום עד בא השמש ואז
נטלה ומחזיר לו כסות לילה וכן כל כלי בעת שהוא צריך
לו. ואף אם הלוח נתנו לו מדעתו מצוה להחזיר לו. וכלים
הצריכים לו ביום ובלילה אסור ליטלם כלל כגון בגד
שלוש ביום ובלילה וכלי שאוכל בו כמו קערה ושלחן
ומפה וכל כיוצא באלו:

ח וכל זה בעני ואפילו עשיר בקרקעות אלא שאין לו כלים
יותר מכדי צרכו בצמצום אבל אם יש לו שני כלים
ממין אחד מחזיר לו אחד מהם ואין צריך להחזיר לו השני
בשביל אשתו ובניו שנאמר השב תשיב לו לו ולא לאשתו
ובניו:

*

ט וכלים שעושים בהם אוכל נפש אפילו יש מהם הרבה
אצלו ועושה בכולן אסור ליטול אפילו אחד מהם
למשכון שנאמר לא יחבול רחים ורכב כי נפש הוא חובל
לרבות כל דבר שעושים בו אוכל נפש כגון יורה שמבשלין
בה ועריבה שלשין בה וסכין של שחיטה וכיוצא בהם
מכלים שהאוכל נעשה וניתקן בהם (אבל סכין שמחתכין בה
בשר ופת הרי היא כקערה וכוס שאין האוכל נעשה בהן).

והאוכל נפש עצמו מותר למשכון ובלבד שישאיר לו כדי
סידור בעל חוב:

י האלמנה בין עניה בין עשירה אין ממשכנן אותה כלל
שנאמר לא תחבול בגד אלמנה. ויש אומרים דהוא הדין
לגרופה:

יא וכל זה כשממשכן בזרוע על ידי שליח בית דין אבל
מדעת הלוח מותר ליטול ממנו כל מה שנותן אפילו
כלים שעושים בהם אוכל נפש ואפילו בגד שעליו ואפילו
מאלמנה:

יב וכל זה כשנוטל בתורת משכון להיות בטוח ממעותיו
ואינו רוצה ליטול בתורת פירעון מפני שאינו חפץ בו
רק במעות ועל ידי לקיחת משכון והחזרתו בכל יום יתבייש
וימהר לבקש מעות. אבל אם בא ליטול בתורת פירעון רשאי
ליטול על ידי שליח בית דין כל הכלים היתרים על כדי
סידור שמסדרין לבעל חוב אף על פי שעושים בהם אוכל
נפש. כי לא הקפידה תורה אלא על שביתת כלים שעושים
בהם אוכל נפש שישבתו ממלאכתם כל זמן שהם ברשות
המלוה שהרי אינו רשאי להשתמש בהם כל זמן שהם אצלו
בתורת משכון. אפילו בגד אלמנה מותר ליטול בתורת
פירעון אם הוא יתר מכדי סידור בעל חוב:

יג וכל מי שיש לו יותר מכדי סידור בעל חוב ואינו רוצה
ליתן מותר לכפותו אפילו על ידי הכאה ואין בזה משום
לא תהיה לו כנושה. וגם ממה שמשאיר לו כדי סידור בעל
חוב רשאי ליטול ממנו ביום כלי הצריך לו בלילה ולהחזירו

ה אסור ללוח שיקח הלואה ולהוציאה שלא לצורך עסק
פרנסתו בענין שהוא מאבדה מן המלוה שלא ימצא
ממה לגבות חובו ואם עושה כן נקרא רשע אף על פי
שהמלוה עשיר גדול והוא עני שנאמר לוח רשע ולא ישלם.
וכשהמלוה מכיר את הלוח שהוא בעל מדה זו מוטב שלא
להלוותו משילוה ויצטרך לנגשו אחר כך ויעבור בכל פעם
משום לא תהיה לו כנושה.

אבל אם הוציאה לצורך עסק פרנסתו ואחר כך מטה ידו
ואין לו לפרוע אנוס הוא ואינו חייב להשכיר עצמו ולא
לעשות שום מלאכה כדי לפרוע אף על פי שנקרא לוח רשע
ולא ישלם.

ומכל מקום כל ממון שיגיע לידו וכל המטלטלין היתרים
על כדי סידור שמסדרין לבעל חוב חייב ליתן הכל להמלוה
ולא ישאיר לעצמו רק כדי מזון ל' יום וכסות י"ב חודש לו
לבדו ולא לבניו ואשתו אף על פי שחייב במזונותיה
ומלבושיה. וכן לעולם כל אימת שיגיע לידו איזה ממון או
מטלטלין יתנם להמלוה ולא ישאיר לעצמו רק שיהיה לו
מזון ל' יום וכסות י"ב חודש מיום זה שהגיע הממון לידו.
אלא אם כן ניתן לו הממון בתנאי על מנת שלא לפרוע ממנו
לחוב. והמזון והכסות משערים בבינונים שבעיר אף על פי
שהיה רגיל תחילה לאכול וללבוש כעשיר או כעני. ואפילו
אם הוא תלמיד חכם ותורתו אומנתו חייב למכור ספריו
ואפילו ספר תורה ולפרוע להמלוה ואין צריך לומר בית
דירה. אלא אם כן מוחל לו המלוה מרצונו מה שמוחל לו.
אבל ספרים שקנה לבניו וכן בגדי חול שקנה להם או
לאשתו ואפילו בגדי שבת של אשתו שלא קנה לה הוא לא
יפרע מהם חובו:

ך המלוה את חברו לא ילונונו אלא בפני עדים אפילו הלוח
הוא תלמיד חכם ובודאי לא יכפור מדעתו אף על פי כן
יש לחוש שישכח ההלואה מחמת טרדת לימודו ויכפור בו.
וכל המלוה בלא עדים עובר משום ולפני עור לא תתן
מכשול. אלא אם כן הלוח על המשכון. ואף על פי כן
המלוה בשטר משובח יותר שבמשכון אפשר שישכח הלוח
סך ההלואה ובעדים בלא שטר אפשר שלא יהיו העדים
במדינה כשיתבעהו ויכפור בו:

*

ז המלוה את חברו אחד עני ואחד עשיר שלא על המשכון
וכשהגיע זמן הפרעון בא למשכנו להיות בטוח במעותיו
או לגבות חובו מהמשכון לא ימשכנו בעצמו בזרוע אלא
על פי בית דין שישלחו שלוחם. ואם משכנו בעצמו בין
שחטף מן הלוח בשוק בין שנכנס לביתו (שלא מדעתו) ונטל
משכון הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר לא תבא אל ביתו
וגו' ואין צריך לומר לנוטל בזרוע אפילו בשוק.

ומה תלמוד לומר בחוץ תעמוד והאיש אשר אתה נושה בו
יוציא אליך את העבוט החוצה בשליח בית דין הכתוב מדבר
שיכול לכפותו להוציא העבוט החוצה והוא הדין ליקח
ממנו בזרוע בשוק אבל לא יכנס לביתו ליטול ממנו בתורת
משכון אלא בתורת פרעון. רק כשנוטל בתורת פרעון צריך
להניח לו כדי סידור בית דין שמסדרין לבעל חוב וכשנוטל
בתורת משכון אין צריך להניח לו כלום.

48 ואם המשכון כלה והולך יכול למוכרו אף בתוך ל' יום
49 לתביעה:

50 **יח** וכל המוכר משכון לא ימכרנו אלא על פי בית דין
51 הראויים לדון. והם יודיעו ללוה אם הוא בעיר שיבא
52 ויטעון אם יש לו טענה ואם אינו בעיר אין צריך להמתין
53 עליו. וגם הבית דין יושיבו שלשה אנשים הבקאים בשומא
54 שישומו כמה הוא שוה וימכרנו באותה שומא. ואם מכרו
55 ביותר מהשומא היתרון לבעליו. לכך לא ימכרנו אלא
56 בעדים כדי שלא יטעון הלוה שמכרו ביותר מהשומא.

57 וצריך המלוה למכור המשכון ולא ליקחנו לעצמו באותה
58 שומא (או אפילו ביותר מהשומא) מפני החשד שיחדשוהו
59 שלקחו בזול והיה אפשר למכרו ביוקר.

60 וגבאי צדקה שנטל משכון ממי שחייב לצדקה דינו במכירתו
61 כדין ההדיט לכל דבר:

62 **יט** וכיצד שמין השמאין את המשכון או מטלטלין אחרים
63 או קרקע שהלוה מגבה למלוה שמין כפי מה שהמלוה
64 יוכל למכרם מיד אפילו כשיושב בביתו לפי השעה ולפי
65 הזמן ולא שיצטרך לחזור בעיירות ובשווקים למכרם ולא
66 להמתין אפילו על יום השוק שבעיר זו שימצאו קונים הרבה
67 ויוסיפו זה על זה בדמים אלא שמין כמה דמים היה נותן
68 עכשיו מי שצריך לו חפץ זה ורוצה לקנותו ובסכום זה
69 יקבלנו המלוה כי זהו שווי עכשיו. ואף שעכשיו אין לפנינו
70 מי שרוצה לקנותו בסכום זה זהו מפני שרואים דחקו של
71 הלוה שמוכרח למכרו סבורים הם לדחקו יותר שימכור בזול
72 אבל שווי הוא כפי מה שהיה נותן עכשיו מי שצריך לו
73 חפץ זה ורוצה לקנותו עכשיו:

74 *

75 **כ** וכן הדין כששמים לחוב אחר שלא בא מחמת הלוואה
76 אלא מחמת נזק או גזלה וגנבה או שאלה שכירות
77 ופקדון.

78 ואין חילוק ביניהם אלא לענין שאם יש לו מעות ללוה
79 שצריך ליתנו למלוה ולא לפרעו במטלטלים אבל בחוב אחר
80 בנזק וכיוצא בו ובגזלה ובגנבה אם אין הגזלה או הגנבה
81 קיימת על דרך שיתבאר בהלכות גזלה רשאי לפרועו
82 במטלטלין אפילו יש לו מעות ואפילו מטלטלין גרועים כמו
83 סובין רק שישומו אותן על דרך שנתבאר. לבד שכירות
84 פועלים שחייב למכור מטלטלין בעצמו אם אין לו מעות
85 ולפרוע לפועל במזומנים ואפילו לומר לו טול מה שעשית
86 בשכרך אינו רשאי:

87 **כא** המלוה לעני על מרא וקרדום וכיוצא בהם יכול
88 להשכירם שלא ברשות בעלים ויטול השכר לעצמו
89 בפירעון חובו מפני ששכרם יתר על פחת שנפחתים
90 במלאכה ומן הסתם נוח לבעליהם שישכירם והרי זה
91 כמשיב אבדה. ומכל מקום לא ישיכרנו לעצמו אלא לאחרים
92 מפני החשד שיחדשוהו שישכיר לעצמו בזול.

93 אבל משכון אחר אינו רשאי להשכירו לא לאחרים ולא
94 לעצמו שלא מדעת הבעלים אפילו הגיע כבר זמן הפרעון
95 אלא ילך וימכרנו על פי בית דין.

1 בלילה וליטול כלי הצריך לו ביום ולעשות כן לעולם כדי
2 שיבקש מעות לפרוע לו (ולא אמרה תורה לא תהיה לו
3 כנושה אלא כשנושה בו מה שאין לו כלל).

4 וכשנטל בתורת פירעון רשאי השליח בית דין ליכנס לביתו
5 ליטול חפציו אבל לא המלוה בעצמו:

6 *

7 **יד** וכל זה בהלוואה אבל בחוב אחר כגון שכר בהמתו או
8 כליו שהיו מושכרים אצלו או שכר ביתו או שכר עצמו
9 שנשכר אצלו או דמי גזילתו וגניבתו מותר למשכנו בעצמו
10 שלא על פי בית דין ואף ליכנס לביתו למשכנו. ואם זקפן
11 עליו בהלוואה אסור שנאמר משאת מאומה. וכן הערב
12 למלוה מותר ליכנס לביתו למשכנו אפילו המלוה עצמו.
13 ואם הוא ערב קבלן דינו כלוה ואסור:

14 **טו** וכל זה למשכנו שלא בשעת הלוואתו אבל בשעת
15 הלוואה אם מלוהו על המשכון מותר ליכנס לביתו
16 וליטול ממנו אפילו כלים שעושים בהם אוכל נפש ואפילו
17 מאלמנות ואינו צריך להחזיר לו כלל לא כסות יום ביום
18 ולא כסות לילה בלילה:

19 **טז** וכשיגיע זמן הפירעון לא ימכרנו עד לאחר שלשים
20 יום.

21 וכן הנוטל משכון אחר שהגיע זמן הפירעון לא ימכרנו עד
22 לאחר שלשים יום מיום נטילתו אותו אם הוא דבר שאין
23 צריך להחזירו ללוה לא ביום ולא בלילה מפני שאינו צריך
24 לו או שיש לו כיוצא בו.

25 אבל דבר שצריך להחזירו לו אי אפשר למוכרו לעולם
26 שכיון שנוטלו בתורת משכון חייב לקיים בו מצות השבת
27 העבט בעת שצריך לו. ומה תקנתו יחזירנו ללוה לגמרי אף
28 בעת שאינו צריך לו כגון כסות יום בלילה וכסות לילה ביום
29 ויחזור ויטלנו ממנו בתורת פירעון (וימכרנו אם הוא בגד
30 חשוב ויקח ללוה מדמיו בגד הראוי לו על פי דין סידור
31 בעל חוב).

32 ויש אומרים שאף המלוה על המשכון והוא דבר הצריך לו
33 וצריך לקיים בו מצות השבת העבט אם היה ממשכנו אחר
34 ההלוואה אף שעכשיו שהלוהו עליו אינו צריך לקיים בו
35 מצות השבת מכל מקום אסור למכרו לעולם עד שיפדנו
36 הלוה או שיחזירנו לו ויחזור ויטלנו ממנו בתורת פירעון
37 כדרך שנתבאר. ובעל נפש יחוש לדבריהם:

38 *

39 **יז** וכשנטל בתורת פרעון יכול ליטול ולמכור מיד שהגיע
40 זמן הפירעון. ולא הצריכו שלשים יום אלא כשבא לידו
41 בתורת משכון שנתנו שהות ללוה לפדותו כל ל' יום שהוא
42 זמן הרחבת בית דין.

43 ול' יום אלו מונין מיום שתבע את הלוה. ואין צריך
44 שיתבענו בבית דין אלא אפילו בינו לבינו. והוא שתבעו
45 אחר שהגיע זמן הפירעון.

46 ואם הלוהו סתם בלא זמן סתם הלוואה היא ל' יום ואינו
47 יכול לתובעו קודם ל' יום.

12 המלוה השני רוצה להוסיף בשכרו אינו יכול ליתן לו רשות
13 שלא מדעת הבעלים) כי שמא אין רצונם שישתמש בו אחר
14 פן יקלקלנו ואף אם ברי לו שלא יקלקלנו אסור כמו
15 שיתבאר שם.
16 ואף אם נותן לו רשות אין נתינת רשותו מועלת לו כל שהוא
17 שלא ברשות הבעלים.
18 ואם אומר שהבעלים נתנו לו רשות למשכנו וליתן רשות
19 להשתמש במשכון נאמן ומותר למלוה השני לסמוך על
20 דבריו:

דיני הלואה:

1 ואפילו למשכנו אצל אחר אסור שהמשכון הוא כפקדון ביד
2 המלוה:
3 **כב** וכמו שצריך לזהר בשמירת פקדון לשמרו כדרך
4 השומרים כמו שיתבאר בהלכות מציאה ופקדון כך
5 צריך לזהר בשמירת המשכון ביותר מפני שהוא כשומר
6 שכר עליו. וכשם שהנפקד אינו רשאי למסור הפקדון לאחר
7 לשמרו כמו שיתבאר שם כך אין המלוה רשאי להפקיד
8 המשכון ביד אחר או למשכנו שלא מדעת הבעלים.
9 ואפילו נתנו לו הבעלים רשות למשכנו אינו רשאי ליתן
10 רשות להמלוה השני להשתמש במשכון אפילו בשכר אפילו
11 אם היה לו רשות מהבעלים להשתמש בו בשכר (ואפילו אם

לְקוּטֵי תוֹרַה' פִּרְשֵׁת נִצְבִּים – הַפְרָשָׁה הַחֲסִידִית

אַתֶּם נִצְבִּים

19 מִסְטָרָא דְקְדוּשָׁה הוּא בְּחִינַת "נִעוּץ סוּפֵן בְּתַחֲלָתָן"⁷,
20 שְׂאִין לוֹ בְּחִינַת רֹאשׁ וְסוּף, וְהוּא בְּחִינַת עֲגוּלִים שְׁנִמְשָׁךְ
21 מִבְּחִינַת 'סוּבֵב כָּל עֲלָמִין'⁸.
22 וְלִכֵּן אָמְרוּ רַבֵּי (אָבוֹת ד', י) "הָיָה שָׁפֵל רוּחַ בְּפָנָי כָּל
23 אָדָם; לְפִי יֵשֵׁב בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּחִינּוֹת וּמְדֻרָּגוֹת מֵה
24 שְׂאִין בְּחִבְרֹה, וְכוּלָם צָרִיכִין זֶה לְזֶה, וְנִמְצָא שֵׁשׁ יִתְרוֹן
25 וּמַעֲלָה בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד, שְׂגוּבוֹת מַחְבִּירוֹ וְחִבְרֹה צָרִיךְ לוֹ.
26 וּבְמִשְׁלַל הָאָדָם, שֶׁהוּא בְּעַל־קוֹמָה בְּרֹאשׁ וְרִגְלִים,
27 שְׂאֵף שְׂרָגְלִים הֵם סוּף הַמְדֻרָּגָה וְלִמְטָה וְהָרֹאשׁ הוּא
28 הָעֲלִיּוֹן וּמַעֲלָה מִמֶּנּוּ, מִכָּל מְקוֹם הָרִי בְּבִחִינָה אַחַת יֵשׁ
29 יִתְרוֹן וּמַעֲלָה לְהַרְגָּלִים – שְׂצָרִיךְ לְהִלָּף בָּהֶם, וְגַם הֵם
30 מַעֲמִידֵי הַגּוֹף וְהָרֹאשׁ. וְגַם כְּשֶׁאֵירֵעַ כּוֹבֵד בְּרֹאשׁ, מְקִיזִין
31 דָּם בְּרִגְלִים וְנִרְפָּא וּמְקַבֵּל חַיּוּתוֹ מִמֶּנּוּ. וְנִמְצָא שְׂאִין
32 שְׁלִימוֹת לְהָרֹאשׁ בְּלִי הַרְגָּלִים;
33 כִּי הִנֵּה כָּל יִשְׂרָאֵל – קוֹמָה אַחַת שְׁלִימָה. וְנִמְצָא,
34 אֲפִילוֹ מִי שֶׁמַּחֲשֵׁב בְּדַעְתּוֹ שֶׁהוּא בְּחִינַת רֹאשׁ לְגִבֵּי
35 חֲבִירוֹ, הָרִי אֵין לוֹ שְׁלִימוֹת בְּלִי חֲבִירוֹ, וְיִמְצָא חֲסָרוֹן
36 בְּנַפְשׁוֹ מֵה שֶׁחֲבִירוֹ מְשַׁלִּימוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה בָּטֵל וְשָׁפֵל

1 **"אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם כָּלְכֶם** וגו'" (ריש פִּרְשֵׁתוֹנוֹ כט, ט);
2 הִנֵּה פִּרְשָׁה זֹאת קוֹרִין לְעוֹלָם קוֹדֶם רֹאשׁ־הַשָּׁנָה².
3 וּמְרוֹמָז בְּמִלַּת "הַיּוֹם" דְּקָאֵי עַל רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, כִּי "זֶה הַיּוֹם
4 תַּחֲלַת מַעֲשֵׂיךָ, זִכְרוֹן לַיּוֹם רֹאשׁוֹ"³. שְׁכָּל נִיּוּצֵי נְשָׁמוֹת
5 נִצְבִּים וּמַתְעַלִּים בְּמִקְוָם הָרֹאשׁוֹן בַּיּוֹם זֶה, עַד "לִפְנֵי
6 הָיָה"ד" (שם).
7 **"רֹאשֵׁיכֶם שְׁבִטֵיכֶם** וגו', מַחוּטֵב עֲצִיף עַד שׁוֹאֵב
8 מִימִינִי" (פִּרְשֵׁתוֹנוֹ שם, ט"ו); פֶּרֶט הַכְּתוּב עֲשֵׂר מְדֻרָּגוֹת, שְׁכָמוֹ
9 שֵׁשׁ עֲשָׂר מְדֻרָּגוֹת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, דְּהֵינּוּ ג' שְׁכָלִים וְז'
10 מִדּוֹת, כִּי הִנֵּה כָּל יִשְׂרָאֵל הֵם קוֹמָה אַחַת שְׁלִימָה,
11 וּבְחִלּוֹת נְשָׁמוֹתֵיהֶן נִקְרָא 'כְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל', שְׁנַחֲלָקֶת
12 לְעֵשֶׂר מְדֻרָּגוֹת⁴. וּבְרֹאשׁ־הַשָּׁנָה מַתְעַלִּים כָּל הַמְדֻרָּגוֹת,
13 אֲפִילוֹ "מַחוּטֵב עֲצִיף" עַד "שׁוֹאֵב מִימִינִי", שֶׁהֵם בְּחִינּוֹת
14 וּמְדֻרָּגוֹת הַתַּחֲתוֹנוֹת⁵, לְהִיּוֹת כּוֹלָם מַתְעַלִּים לְמַעֲלָה
15 בְּמִקְוֵה חוּצָבָם.
16 וְזֶהוּ "וַיְהִי בִישׁוּרוֹן מֶלֶךְ, בְּהִתְאַסֵּף רֹאשֵׁי עָם, יַחַד
17 שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל"⁶ (בְּרָכָה לג, ה), פִּירוּשׁ: שְׁכוּלָם מִתְאַסְּפִים יַחַד
18 לְהִיּוֹת לְאַחָדִים בְּאַחַד. כִּי זֶהוּ כָּלֵל גְּדוֹל, דְּכָל דְּאֵתִי

1. (נֶאֱמַר שְׁבֵט פִּרְשֵׁת נִצְבִּים, כ"ח אֱלוֹל תַּקֵּס"ב).

2. (תוספות מגילה לא, סוף עמוד ב. רמב"ם הלכות תפלה פרק יג הלכה ב. טור ושלחן ערוך אורח חיים סימן תכח סעיף ד).

3. (תפלת מוסף דראש השנה).

4. (ראה זהר חלק ב, פ, א)

5. וְנִעֲזִין מִעֲנֵן "אַתֶּם נִצְבִּים" בְּרִבּוּת בֹּא פִּרְשָׁה ט"ו, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: בְּמִלֵּאכִים נֶאֱמַר: "שְׂרָפִים עוֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ" (ישעיהו ו, ב) וּבְנִשְׁמוֹת נֶאֱמַר: "אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם".

וְעִיֵּין מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר (לְעֵיל אָמור לב, ב) מִעֲנֵן "שְׂרָפִים עוֹמְדִים

מִמַּעַל לוֹ", בְּבִיאוֹר עַל פְּסוּק (אָמור כב, לב) "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יוֹכֵן עֲנֵן "אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם לִפְנֵי ה'".

וְעִיֵּין עוֹד מִעֲנֵן "אַתֶּם נִצְבִּים": בְּרִבּוּת: בְּאִיקָה סוף פְּסוּק (ג, א) "אֲנִי הַגִּבֹּר". וְסוּף פְּסוּק (ג, י) "דוֹב אֲרָב". וּבִקְהֵלֶת, בְּפְסוּק (א, יב) "אֲנִי קִהַלְתִּי". וּבִזְהַר: פִּרְשֵׁת יִתְרוֹ, דָּף פ"ב, עמוד א'.

6. (עִיֵּין בְּזֶהֱר שְׁמוֹת, דף י"ו, עמוד ב').

7. (ספר רצירה פרק א משנה ז).

8. (וְעִיֵּין מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר מִזֶּה בְּבִיאוֹר עַל פְּסוּק "וַיְהִי קוֹל מִעַל לָרְקִיעַ" (נִפְסֵס בְּסֵפֶר מִאֲמָרֵי אֲדָמִיר הַזֶּהָן נְבִיאִים עֲמוּד רלו)).

מחמת הכריתות ברית מוכרח להיות אהבתם לעד
קיימת. ועל כל פשעים תכסה אהבה¹⁵ זו וקשר אמין זה,
לפי שבאו בברית והתקשרות כאלו נעשו לבשר אחד¹⁶.
וכמו שלא יוכל לפסוק אהבתו על עצמו כך לא יפסוק
מעל חבירו.

ולכן נקרא בלשון "בריתת ברית", כמו שכתוב¹⁷:
אשר כרתו את העגל, ויעברו בין בתרי. כלומר, להיות
שניהם עוברים בתוך גוף אחד להיות לאחדים.

והנה ככל המשל הזה עשה לנו ה' אלהינו:

דכתיב (תשא לד, ט): "הנה אנכי בורח ברית, נגד כל עמך
אעשה נפלאות" – פירוש: למעלה מן הטעם ודעת. וכמו
שאמר דוד ליהונתן (שמואל ב' א, כו): "נפלאותה¹⁸ אהבתך
וגו'". כי על ידי י"ג מדות רחמים שהמשיך משה רבינו
עליו השלום נעשה כביכול בריתת-ברית והתקשרות
להקדוש ברוך-הוא עם ישראל, לעורר את האהבה,
ו"סלחת. כו" (תשא שם, ט), שלא יהיו עונותיכם מבדילין
כו¹⁹, "כי חלק ה' עמו" (האזינו לב, ט). :

ג. והנה אמרו רז"ל (ראש השנה טז, א, לד, ב):
"אמר הקדוש ברוך-הוא: אמרו לפני מלכיות –
שתמליכוני עליכם, זכרונות – שיעלו זכרונכם לפני
לסובה, ובמה: בשופר".

כי הנה ראש-השנה הוא "זה היום תחלת מעשיך,
זכרון ליום ראשון", שנברא בו אדם הראשון²⁰ בראש-
השנה, ואמר (תהלים צג, א): "ה' מלך גאות לבש וגו'²¹", לפי
שאז נתגלה מלכותו יתברך, והיה זה באתערותא-
דלעילא בלבד, ועכשיו צריך להיות "זכרון ליום ראשון"
על ידי אתערותא-דלתתא, לעורר התגלות מלכותו
יתברך עלינו על ידי זכרון הברית וההתקשרות שבין ה'
ובינינו.

והיינו על ידי השופר, שהוא בחינת תשובה-עילאה,
בחינת צעקת הקול מעומקא-דליבא, מנקודת פנימית-
הלב, עד שאין כלי הדבור יכולים להגבילה, מפני שהיא

רוח לגבי חבירו מבלי ימצא האדם ראש וסוף? ועל ידי
ביטול זה יתאחדו להשראת יחודו יתברך שמסטר-א-
דקדושה בלי ראש וסוף. מה שאין כן מי שמחשב בדעתו
נפרד במעלתו לגבי חבירו, ועושה ראש וסוף נפרדים,
הרי הוא נופל בעלמא דפרודא שמסטר-א-אחרא.

והנה בראש-השנה הוא בחינת התשובה, שכללות
נשמות ישראל תשובנה למקורם ושרשם. והו'
8 "בהתאסף ראשי עם" (ברכה לג, ה): ראש הוא בחינת
9 המחשבה, ו"ראשי עם" הם בחינות המחשבות של
10 כללות ישראל, שהם מתאספים מעלמא דפרודא,
11 שנפלו מחשבותם להיות זה פונה לכאן וכ' – ונעשים
12 רשות-היחיד ליחודו יתברך¹⁰.

13 (ועל דרך זה הוא פירוש "שמע ישראל": "שמע" – לשון
14 אסיפה, מלשון "וישמע שואל" (שמואל א' טו, ד), וכמו שנתבאר
15 במקום אחר¹¹).

16 וזהו דרך כלל :

17 ב. אף דרך פרט:

18 איך הוא דרך היחוד? ומהו ענין התשובה? ולמה
19 דוקא בראש-השנה – ביאר הכתוב אחר כך (פרשתנו שם,
20 א): "לעברך בברית".

21 והענין:

22 כמו למשל, שני אהבים שכורתיים ברית ביניהם
23 שלא תפסוק אהבתם; שאלו היה הדבר שהאהבה תלויה
24 בו קיים לעד, לא היו צריכין לכריתות ברית ביניהם. אלא
25 לפי שיראים שמא יבוטל הדבר ובטלה האהבה¹², או
26 שמא יגרום איזה מניעה מבחוץ; ועל ידי בריתת הברית
27 תהיה אהבתם אהבה נצחית, כל תמוט עולם ועד¹³, ולא
28 יפרידים שום מניעה מבית ומחוץ.

29 והיינו מפני שעושין ביניהם קשר אמין¹⁴ וחזק,
30 שיתייחדו ויתקשרו באהבתם בקשר נפלא, ולמעלה מן
31 הטעם והדעת. שאף שעל פי הטעם והדעת היה צריך
32 לפסוק האהבה, או לגרום איזה שנאה, אף על פי כן

16. (לבשר אחד: בראשית ב, כד).

17. (ירמיה לד, יח): "הברית אשר כרתו לפני העגל, אשר כרתו לשנים ויעברו
בין בתרי".

18. (נפלאותה – ענינו דבר אשר תקשה השגתו ותמוה, כמו (בא טו, יא): 'עשה
פלא'. מצודת ציון).

19. (כי אם עונותיכם היו מבדלים בינכם לבין אלהיכם". ישעיה נט, ב).

20. (ויקרא רבה ריש פסקה כט).

21. (פרקי דרבי אליעזר פרק יא).

9. (על פי קהלת ג, יא: "מבלי . . ימצא האדם . . מראש ועד סוף").

10. (ראה זה חלק ג רמד, ריש עמוד א. תקנוי זהר ריש תקון כד).

11. (ראה לעיל ואתחנן יא, ב). וצ"ע ב"פרי עץ חיים", שער ראש-השנה,
פרק ג'.

12. (על פי אבות ה, טז).

13. (כל תמוט עולם ועד: תהלים קד, ח).

14. (קשר אמין: שמואל ב טו, יב. אמין – חזק. מצודת ציון).

15. (ועל כל פשעים תכסה אהבה: משלי י, יב).

אָבֵל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעֶצְמוֹ – ר"ם²⁹
וּמִתְנַשֵּׂא כו'. וּבְדִכְתִּיב (תהלים קמח, יג): "כִּי נִשְׁגָּב שְׁמוֹ
לְבָדוֹ", שְׁאֵפִילוּ בְּחִינַת "שְׁמוֹ" הוּא בְּבִחִינַת "לְבָדוֹ",
ד' לִית מַחֲשָׁבָה תִּפְסָא בִּיה³⁰, ו' אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי" (מלאכי
ג, ו) כְּתִיב, כְּמוֹ קוֹדֶם שְׁנִבְרָא הָעוֹלָם הָיָה הוּא וְשְׁמוֹ
לְבָדוֹ³¹ כו'. כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר (דבור המתחיל "לא הביט", לעיל
בְּלֻק ע, ג).

וּבְמֵאמָר: "הַמֶּלֶךְ הַמְרוֹמֵם לְבָדוֹ מֵאֵז, הַמְּשׁוּבָח כו"³²:
פִּירוּשׁ: "מֵאֵז" – קוֹדֶם שְׁנִבְרָא הָעוֹלָם הָיָה בְּחִינַת
"הַמֶּלֶךְ", שֶׁהוּא בְּחִינַת "שְׁמוֹ" – בְּבִחִינַת "לְבָדוֹ" וּמוּבָדֵל
כו'. וְגַם עֲתָה שֵׁשׁ "מִוֹת עוֹלָם", מִכָּל מְקוֹם הָרִי הוּא
מְשׁוּבָח וּמְפֹאָר וּמִתְנַשֵּׂא מֵהֶם – שְׁאֵינוֹ מִתְפַּשֵּׁט
וּמִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם בְּבִחִינַת גִּילוי. וּבְדִכְתִּיב (נאחמנן ד, כד): "כִּי
ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אוֹכֵלָה הוּא", פִּירוּשׁ: כְּטַבַּע הָאֵשׁ
שֶׁמִּסְתַּלֵּק לְמַעְלָה עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל, וְאֵינוֹ יוֹרֵד וּמִתְפַּשֵּׁט³³.
כִּי הֵנָּה כָּל הַשְּׁפָעָה וְהַמְשָׁכָה מֵאוּר אֵין־סוּף בְּרוּךְ
הוּא בְּעוֹלָמוֹת, הוּא בְּחִינַת יְרִידָה וְהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת מִמְּקוֹם
גְּבוּהָ לְמִקּוֹם נְמוּךְ – בְּחִינַת מִים³⁴. וְלֹא שֵׁיף זֶה אֱלֹא
אַחֵר כְּמָה מִינֵי צִמְצוּמִים, וְהַתְלַבְּשׁוֹת הָאוּר בְּמִדְרֵיגוֹת
שׁוֹנוֹת וּמִסְכִּים רַבִּים, לְהַעֲלִים וְלְהַסְתִּיר גִּילוי אֱלֹהוּתוֹ
יִתְבָּרַךְ בְּעֶצְמוֹ וּבִכְבוֹדוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה הָעוֹלָמוֹת בְּטָלִים וְהָיוּ
כֵּלָא הָיוּ³⁵, וְיִחְזְרוּ לֵאמֹר וְאֶפֶס כְּשֶׁהָיוּ.

אָבֵל בְּגִילוי אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּעֶצְמוֹ וּבִכְבוֹדוֹ לֹא שֵׁיף
שׁוֹם הַשְּׁפָעָה, לֹא בְּגֵד מְמַלֵּא וְלֹא בְּגֵד סוֹבֵב. וְלִכְּנֵן
נִקְרָא "אֵל עֲלִיּוֹן" (לך לך יד, ב), כְּלוֹמֵר, שֶׁהוּא רֵם וְנִשָּׂא
וְגְבוּהָ מֵאֵד³⁶.

וּמִשֶּׁם נִמְשָׁךְ לְחַיּוֹת לְאֶדָם בְּחִינַת צַעֲקָה בְּפִנִּימִיּוֹת
הֵלֵב, לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת, שֶׁלֹּא לִפְרֹד מִיִּחוּדוֹ וְאֶחָדוֹתוֹ

קוֹל בְּלִבָּד. וְלִכְּנֵן אֵין אוֹמֵר וְאֵין דְּבָרִים²², אֱלֹא בְּחִינַת
תְּקִיעָה – קוֹל פְּשוּט. ו"שְׁבָרִים" הוּא גַם כֵּן אֵינוֹ אֱלֹא
קוֹל, אֱלֹא שֵׁשׁ בְּקוֹל עֶצְמוֹ כְּמָה בְּחִינַת וְתַנּוּעוֹת, "גְּנוּחִי
גְּנוּחִי כו"²³.

וּבִיאור הַדְּבָר:

דִּכְתִּיב (תהלים כו, ח): "לֵךְ אֹמֵר לְבִי בִקְשׁוּ פָנֵי וְגו'" –
"פָּנֵי" הֵייוּ פְּנִימִיּוֹת־הֵלֵב. כִּי הֵנָּה יֵשׁ בְּבִחִינַת צַעֲקַת־
הֵלֵב ב' בְּחִינּוֹת: בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת, גַּם בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת.

חִיצוֹנִיּוֹת הֵלֵב הוּא נִמְשָׁךְ מִן הַדַּעַת וְהַתְבּוֹנְנוֹת
בְּגִדּוֹלֶת ה', וְהַתְפַּשְּׁטוֹת אוּר אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא עַל
הַנִּבְרָאִים, לְהוֹוֹת מֵאֵין לֵישׁ כָּל צָבָא הַשְּׁמַיִם²⁴ הָעֲלִיּוֹנִים,
וְהָאֶרֶץ וְכָל אֲשֶׁר בָּהָ²⁵, וּבְטוּבוֹ מַחֲדֵשׁ בְּכָל יוֹם תְּמִיד
מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית²⁶, "וְאִתָּה מַחֲיָה אֶת כּוֹלָם כו'" (נחמנן ט,
ו). אֲשֶׁר בְּהַרְחִיב דַּעְתּוֹ בְּדְבָרִים הָאֵלּוּ וְכִיּוּצָא בְּהֵן, נִמְשָׁךְ
לְאֶדָם בְּחִינַת צַעֲקַת־הֵלֵב, לְצַעֲקוֹ לְבָד אֵל ה'²⁷, וְלִמְשׁוֹךְ
אֶחָדֵיו, לְדַבָּקָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתַשׁוּקָה וְצִמְאון כו'.

וְזֶהוּ "אַחֲרֵי ה' יִלְכוּ פֹאֲרִיָה יִשְׂאָג" (הושע יא, י):

שֵׁשׁ בְּחִינַת שְׂאֵגָה בְּבִחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת הֵלֵב, הוּא
בְּחִינַת "אַחֲרֵי ה' יִלְכוּ פֹאֲרִיָה" שְׁבִמְרַכְּבָה־עֲלִיוֹנָה – פָּנֵי
אֲרִיָה אֵל הִמְיָן כו' (יחזקאל א, י), וְהֵם כָּל מַחֲנֶה מִיבָאֵל,
שֶׁעוֹבְדוֹתָם וְשִׂאגָתָם הוּא "אֵל הִמְיָן"²⁸ – בְּחִינַת אֲהַבָה;

וְגוֹדֵל אֲהַבָתָם וְתַשׁוּקָתָם לְהַבְטִיל וְלְהַכָּלֵל בְּאוּר אֵין־
סוּף בְּרוּךְ־הוּא הַמְהוּוֹה וְהַמַּחֲיָה אוֹתָם, מַחֲמַת הַשְּׁגוּתָם
הַתְּהוּוּתָם מֵאֵין לֵישׁ, וְחִיּוּתָם, וְקִיּוּמָם, וְהַשְּׁפָעָתָם
שְׁנִמְשָׁךְ לָהֶם בְּכָל רֵגַע – כָּל זֶה נִקְרָא 'חִיצוֹנִיּוֹת־הֵלֵב',
שֶׁנִּלְקַחָה מִבְּחִינַת הַתְפַּשְּׁטוֹת זִיו וְהֶאֱרַת יִתְבָּרַךְ עַל
הַנִּבְרָאִים, שֶׁשֶּׁם עָלוֹ הַשְּׁגַת הַנִּבְרָאִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי
עֶרְכוֹ, וְאֵין זֶה אֱלֹא זִיו²⁹;

22. "אֵין אוֹמֵר וְאֵין דְּבָרִים: תהלים יט, ד).

23. "רָאָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה לֵג, ב).

24. "כָּל צָבָא הַשְּׁמַיִם": נאחמנן ד, יט).

25. "וְהָאֶרֶץ וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ": עקב י, יד).

26. (בְּרַפְתּוֹ יוֹצֵר).

27. (עַל פִּי אֵיכָה ב, יח: "צַעַק לָבָם אֶל אֲדֹנָי")

28. (זֶהוּ בְּמִדְרַךְ קִיָּה, ב. וְעוֹד).

29. (וְעֵינֵינוּ מֵה שְׁנִתְבָּאָר: בְּפֶרֶשׁת רָאָה בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "אַחֲרֵי ה'
אֱלֹקִים תִּלְכּוּ" (לְעִיל יט, ד). וּבְדְבוּר הַמִּתְחִיל "כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל" (לְעִיל
פֶּרֶשׁת רָאָה כב, ד וְאֵלֶיךָ, בְּעֵינֵינוּ "מִפְתָּחוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת, וּמִפְתָּחוֹת
הַפְּנִימִיּוֹת").

30. (תַּקּוּנֵינוּ זֶהוּ בְּהַקְדָּמָה, פֶּתַח אֱלֹהִינוּ).

31. (רָאָה פֶּרֶךְ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פֶּרֶךְ ג).

32. ("וְהַמְּפָאָר וְהַמִּתְנַשֵּׂא מִמִּוֹת עוֹלָם". בְּרַפְתּוֹ יוֹצֵר).

33. (וְעֵינֵינוּ בְּזֶהוּ תְרוּמָה, דף קל"ב, עמוד ב').

34. (עַל פִּי תַעֲנִית ז, א)

35. ("וְהָיוּ כֵּלָא הָיוּ": עוֹבְדֵיהּ א, טז).

36. (וְעֵינֵינוּ ב"פֶּרֶדֶס", בְּעֶרְכֵי הַכִּיּוּנִים, בְּפֶרֶשׁת "אֵל עֲלִיּוֹן",
דְּפִירֵשׁ שֶׁהוּא בְּבִחִינַת כְּתֵר, שֶׁהוּא עֲלִיּוֹן עַל כָּל הָאֲצִילוֹת.

וְעֵינֵינוּ מֵה שְׁנִתְבָּאָר בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "לְסוֹסְתִי" (לְקַמֵּן
יא, ג), בְּפִירוּשׁ "כְּמִרְאָה אֲדָם" (יחזקאל א, כו) – "אֲדָמָה לְעֲלִיּוֹן".
מֵה שֶׁאֵין כֵּן עֲלִיּוֹן מִמֶּשׁ, הוּא בְּחִינַת "כִּי לֹא אֲדָם הוּא"
(שְׁמוּאֵל א' טו, כט). עֵינֵינוּ שָׁם).

ד. וזהו:

הָלָלוּ יְהוָה, הָלָלוּ אֱלֹהֵי בְּקִדְשׁוֹ, הָלָלוּהוּ בְּרָקִיעַ עֻזּוֹ.
הָלָלוּהוּ בְּגִבּוֹרֹתָיו, הָלָלוּהוּ כְּרֹב גּוֹדְלוֹ. הָלָלוּהוּ בְּתַקַּע
שׁוֹפָר (תהלים קכ, א"ג. פסוקי דזמרה).

פירוש:

"בְּקִדְשׁוֹ" – בְּקִדְשֵׁי הָעֲלִיּוֹן. שְׁהוּא "מְרוֹם וְקָדוֹשׁ"⁴⁵,
מוֹבְדָּל – בְּבַחֲנִית "לְבָדוֹ" – מִכָּל בַּחֲנִית וְגֵרֶר הַשְׁפָּעָה⁴⁶,
שְׁהוּא בַּחֲנִית "אֵשׁ אוֹכְלָה".

וּמִ"אֵל עֲלִיּוֹן" הֵנָּה נִשְׁפָּע הָאוֹר וְהַחַיּוּת עַל יְדֵי
"רָקִיעַ עֻזּוֹ", שֶׁהֵם הַמַּסְכִּים רַבִּים שֶׁמַּעֲלִימִים וּמַסְתִּירִים
גִּילּוֹי אֱלֻקָּתוֹ יִתְבָּרָךְ בְּהַעֲלֵם אַחֵר הָעֵלֶם⁴⁷.

וּ"בְּגִבּוֹרֹתָיו" הֵן הֵם הַצְמָצוּמִים, אֲשֶׁר אַחֵר הַהֲעֵלֶם
וְהַתְּלַבְּשׁוֹת אוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּכֹמָה מִיָּנִי לְבוֹשִׁין
וּמְדַרְגּוֹת שׁוֹנוֹת, אִזִּי נִשְׁפָּע הָאוֹר וְהַחַיּוּת, "קוֹ לָקוֹ, זְעִיר
שֶׁם זְעִיר שֶׁם" (יִשְׁעִיָּה כח, י), כְּדִי שְׁיֻכְּלוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת
עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים לִקְבֹּל חַיּוּתָם כו'.

ו"כְּרֹב גּוֹדְלוֹ" – פִּירוּשׁ: שְׁאֵחֶר הַמַּסְכִּים וְהַצְמָצוּמִים
נִתְּהוּ וְנִאֲצָלוּ וְנִבְרָאוּ רִיבּוּי רַבּוּת עוֹלָמוֹת לְאֵין קֶץ
וְתַכְלִית, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שִׁיר הַשִּׁירִים ה, ח): "וַעֲלָמוֹת אֵין
מִסְפָּר", וּבְכָל עוֹלָם אֵין מִסְפָּר לְגִדּוּדֵיו⁴⁸, וּבְגִדּוּד אֶחָד
אֶלֶף אֲלָפִים כו'" (דְּנִיָּאל ה, י. חֲגִיגָה יג, ב).

(וְלִכֵּן כְּתִיב "כְּרֹב גּוֹדְלוֹ" וְלֹא "כְּגוֹדֵל גּוֹדְלוֹ", שֶׁלִּשׁוֹן "רֹב" –
מוֹרָה שֵׁשׁ כְּמָה מִיָּנִי רִיבּוּי הַתְּחַלְּקוֹת בְּבַחֲנִית גְּדוּלַת
הַתְּפַשְׁטוֹת הַחַיּוּת בְּכֹמָה מִיָּנִי עוֹלָמוֹת⁴⁹).

וְכָל זֶה "הָלָלוּהוּ" – לְהַמְשִׁיךְ "בְּתַקַּע שׁוֹפָר", שְׁהוּא
בַּחֲנִית תְּשׁוּבָה־עִילָאָה, בַּחֲנִית פְּנִימִיּוֹת נְקוּדַת־הֵלֶב, קוֹל
פְּשוּט – תְּקִיעָה כו', בְּלֹא הַתְּחַלְּקוֹת אוֹתִיּוֹת לְהִיּוֹת בַּחֲנִית

יִתְבָּרָךְ, וְלִהְיוֹת לְבוֹ בּוֹעֵר כְּרַשְׁפֵּי־אֵשׁ, "שְׁלֵהֶבֶת הָעוֹלָה
מֵאֵלֶיהָ"³⁷ וּמַעֲצָמָה בְּלִי טַעַם־וְדַעַת, לְהַשְׁתַּפֵּךְ נִפְשׁוֹ אֶל
חֵיק אַבְיָה³⁸, וְלִמְסוֹר נִפְשׁוֹ בְּ"אֶחָד", "כִּי חֶלֶק ה' עִמּוֹ",
וְ"יִשְׂרָאֵל עָלוּ בְּמַחְשָׁבָה"³⁹ – בְּבַחֲנִית פְּנִימִית כו', כְּמוֹ
שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר (בִּיאור לְדַבּוּר הַמַּתְחִיל "וְזִנְתִּי, לִקְמוֹן שִׁיר הַשִּׁירִים יו,
ג).

וְזֶהוּ "לֵךְ אִמְר לְבִי, בְּקִשׁוֹ פָּנָי", פְּנִימִית־הֵלֶב – הֵיִינוּ
עַל יְדֵי "אֵת פָּנֶיךָ הוֹי"ה אֲבִקְשׁ". כִּי מְבַחֲנִית "אֲחֵרִי
הוֹי"ה יִלְכוּ", בַּחֲנִית "אֲחֵרִי" הֵיִינוּ זִיו וְהָאֲרָה, מִזֶּה נִמְשָׁךְ
לְהִיּוֹת "כְּאֲרִיָּה יִשְׁאָג" שְׁהוּא הַצָּעָקָה דְּחִיצוֹנִית־הֵלֶב.
וְלִהְיוֹת "בְּקִשׁוֹ פָּנָי" – הַצָּעָקָה שֶׁמִּפְּנִימִית־הֵלֶב, הוּא
הַנִּמְשָׁךְ מִבַּחֲנִית "אֵת פָּנֶיךָ הוֹי"ה אֲבִקְשׁ", שְׁהוּא הַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ־הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ, וְכֵן־ל.

וְהוּא בַּחֲנִית "וּבְכָל מְאֹדָךְ" (וְאֵתְחַנֵּן ה, ה).

וְזֶהוּ "מִמַּעַמְמֻקִּים קָרָאתִיךָ ה'" (תהלים קל, א) – מַעַמְמֻקִּי
הֵלֶב (וְלִכֵּן אוֹמְרִים מְזֻמּוֹר זֶה בַּעֲשֶׁרֶת יָמֵי תְּשׁוּבָה⁴⁰): כִּי עַל
יְדֵי תְּשׁוּבָה־עִילָאָה מַעַמְמֻקָּא־דְּלִיבָא, כִּי רַע וְמָר עֲזָבוּ
אֵת ה' ⁴¹ וְרִיחֻקוֹ מֵאוֹר פָּנָיו יִתְבָּרָךְ, אֲשֶׁר נִגְעָה עַד הַנֶּפֶשׁ
מִמֶּשׁ בְּ"קָרֵב אִישׁ וְלֵב עִמּוֹק" (תהלים סד, ז) – עַל יְדֵי זֶה
מַעֲוֵרֶר גַּם כֵּן לְמַעַלָּה לְהִיּוֹת "קָרָאתִיךָ ה'" מִהַעֲלֵם אֶל
הַגִּילּוֹי, שֶׁיִּתְגַּלֶּה בַּחֲנִית פְּנִימִיּוֹת מְלָכוּתוֹ יִתְבָּרָךְ⁴² עֲלֵינוּ,
וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב (יִרְמְיָה לא, ב): "מִרְחֹק ה' נִרְאָה לִי"⁴³.

וְזֶהוּ עֲנִין "זְכֻרֹנוֹת": שֶׁלִּשׁוֹן זְכֻרֹן נוֹפֵל עַל דְּבָר שְׁהוּא
רְחוֹק, לְכַף אוֹמְרִים⁴⁴: "אֵתָהּ זֹכֵר מַעֲשֵׂה עוֹלָם וְכו'",
שֶׁהֵם רְחוֹקִים מֵאוֹר פָּנָיו יִתְבָּרָךְ, וְאֵנּוּ מַעֲוֵרִים אֵת זְכֻרֹן
הָאֱהָבָה פְּנִימִיּוֹת, מַעֲצָמוֹתוֹ וּמַהוּתוֹ יִתְבָּרָךְ, עַל יְדֵי
הַשׁוֹפָר שְׁהוּא קוֹל הַיּוֹצֵא מִפְּנִימִיּוֹת־הֵלֶב כֵּן־ל :

(ב').

37. (על פי שבת כא, א).

38. (על פי איכה ב, יב: "בהשתפר נפשם אל חיק אמתם").

39. (בראשית רבה פרשה א, פסקה ד).

40. (פרי עץ חיים שער תפלת ראש השנה פרק ז).

41. (על פי ירמיה ב, יט: "רע ומר עזבך את ה'").

42. (ענין בדבור המתחיל "שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ" (לִקְמוֹן נְצָבִים מו, ב), גְּבִי:
וְזֶהוּ "תִּגְל נִפְשִׁי בְּאֵלֶיךָ" כו' (יִשְׁעִיָּה סא, י), לְהִיּוֹת נִגְלָה כְּבוֹד
הַדָּר מְלָכוּתוֹ – בַּחֲנִית מְלָכוּת דְּאֵין־סוֹף כו'. וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ
בְּמִלְכוּת־דְּאֵצִילוֹת, כִּי מִמְּלָכוּת־שְׁבַכְתֵּר נִעֲשֶׂה כְּתֵר־
שְׁבַמְלָכוּת. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּדַבּוּר הַמַּתְחִיל "יּוֹם־טוֹב שֶׁל רֹאש־הַשָּׁנָה
שָׁחַל לְהִיּוֹת בְּשִׁבְתָּ" (לִקְמוֹן רֹאשׁ הַשָּׁנָה נו, ג) עֵינִי שָׁם).

43. (וענין מה שנתבאר בבאיור על פסוק "כי המצוה הזאת", בפירוש
"ולא רחוקה היא" (דבור המתחיל "כי קרוב", לִקְמוֹן נְצָבִים מו, סוף עמוד א).
וְעֵינִי בְּזִמְרָה: וְקָרָא, דָּף כ', סוף עמוד ב'. וּבְפִרְשֵׁת צו, דף ל"ה, סוף עמוד

44. (תפלת מוסף של ראש השנה).

45. (יִשְׁעִיָּה נו, טו).

46. (וְגַם פִּירוּשׁ "בְּקִדְשׁוֹ", הֵיִינוּ כְּעֵינִין מִה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּדַבּוּר
הַמַּתְחִיל "כִּי כָאֲרֵן תּוֹצִיא צִמְחָה" (לִקְמוֹן נְצָבִים נ, ב וְאֵלֶיךָ, בְּעֵינִין "הַמְּלַךְ
הַקְּדוֹשׁ" – קְדוּשָׁתִי לְמַעַלָּה מִקְדוּשְׁתְּכֶם כו'". וְזֶהוּ "בְּקִדְשׁוֹ" דְּיִקְאָ).

47. (ענין מה שנתבאר בבאיור על פסוק "שמע ישראל" (לעיל וְאֵתְחַנֵּן
יא, ב), בְּעֵינִין "יְהִי רָקִיעַ כו', וַיַּעַשׂ אֱלֹקִים אֵת הָרָקִיעַ כו'" (בראשית א,
רז). וְעֵינִין עוֹד בְּזִמְרָה: בְּרֹאשִׁית, דָּף ל"ב, עמוד ב'. וּבְפִרְשֵׁת וַיִּשָּׂא, דף
ר"א, עמוד א').

48. ("הַיֵּשׁ מִסְפָּר לְגִדּוּדֵיו": אִיּוֹב כה, ג).

49. וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּדַבּוּר הַמַּתְחִיל "עֲנִין קְרִיאַת־שְׁמַע", בְּפִרְשֵׁת
וְאֵתְחַנֵּן (לעיל יב, א).

פירוש: כי "אין מלך בלא עם", וצריך לכריתות ברית
להקים ולרומם אותך כדי שתהיה בבחינת "עם", להיות
"ישראל עליו" עד בחינת מחשבה העליונה, והוא יתברך
השפיל את עצמו כביכול "להיות לך לאלהים" (לך לך יו,
ז). ובזו הבחינה הוא הקישור והיחוד בינו יתברך ובין
"ישראל עם קרובו"⁵².

אך הנה בתיב (תהלים פא, ה): "משפט לאלקי יעקב",
ש"ש משפט למעלה מי יזכה להיות במדרגה זו, להיות
גילוי אלהותו עליו, ושייתקשר נפשו בקשר אמין וחזק
בה'. לכן צריך לעורר זה בראש השנה – "תחלת
מעשיך", ואז הוא בחינת "יהי בישורן מלך"⁵³.

וזהו "אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם":
שתוכלו להמליכו מפנימיות מלכותו יתברך, ויתעלה
ויעלה זכרונכם לפניו לטובה, שיזכור ויעורר בחינת
הברית והקשר ש"ישראל עלו במחשבה", וגם כי עתה
רחק ממנו בעוניהם⁵⁴, ועונותיכם מבדילין כו', מכל מקום
על ידי אתערותא דלתתא – אתערותא דלעילא.

"ובמה? בשופר" – דהיינו על ידי פנימיות הלב כנ"ל,
לעורר מעומקא דליבא, להתחרט בעקירת הרצון
מנקודה אמיתית שבלב כו', ואזי יתגלה כו', כנ"ל:

ו. וזהו "ישקל בפלס הרים, וגבעות במאזנים" (ישעיה מ,
יב):

כי הנה "הרים וגבעות" הם בחינות ומדריגות
האהבה. כי ב' בחינות הם – הרים וגבעות:

"גבעות" הם במדריגתן למטה מבחינת הרים. כי
"גבעות אינן אמהין"⁵⁵, שמקבלין מן ה"הרים", והוא
בחינת אהבה בחיצוניות הלב, הנלקח מטעם ודעת
והתבוננות בגדולת ה' כי רב הוא.

דיבור כנ"ל. מה שאין בן על ידי חיצוניות הלב, שהיא
צעקה הבאה מבחינת טעם ודעת – היא באה לכלל
דיבור והתחלקות האותיות, כי מבח השכל נחצבו
האותיות, כי "אבא יסד ברתא", כמו שכתוב בזהר⁵⁶:

ה. אף הדבר הגורם ההמשכה מבחינת "אש אוכלה",
בחינת "קדשו", ובחינת "אלי-עליון", ולהיות "ישראל עלו
במחשבה", ו"חלק ה' עמו" – שיוכלו לעורר התגלות
פנימיות מלכותו יתברך, מעצמותו ומהותו כנ"ל, הנה
הוא להיות "אין מלך בלא עם"⁵¹.

פירוש: שהם נקראו במדרגות "עמו", שהם אנשים
כמותו ומתייחסים אליו בערך מה, רק שהם הפחותים
שבמדרגות והוא גבוה מעליהם, ולכן נקרא מלך
עליהם. מה שאין בן לגבי קודשא בריך הוא בעצמו
ובכבודו – אין ערוך אליו. וכמשל, אלו נאמר שמלך על
עצים ואבנים – שאינם מן המין והסוג שיתייחס ותפול
עליהם שם המלך להיות מלכותו נקרא עליהם.

אבל הוא הברית אשר ברת ה' עמו: כמו במשל
הנ"ל, שעושה מצד הברית וההתקשרות, אשר הכריח
את עצמו להיות לו לאהוב נאמן אף שעל פי השכל אינו
כדאי לו – כך הנה עשה ה' לנו, שהכריח את עצמו
כביכול לקשר נפשותינו בו יתברך, להיות "ישראל עלו
במחשבה", ושיתגלה אור פנימיות מלכותו עלינו.

וזהו "לעברך בברית":

על דרך שכתוב (בשלח טו, טז): "עד יעבר עמך ה'",
דהיינו לעבור ממדרגה למדרגה ממשלה למעלה,
מאהבה שלמטה מן הדעת עד אהבה העליונה
שלמעלה מן הדעת, שהיא רק בחינת "ברית אשר ברת
ה'", "למען הקים אותך היום לו לעם" (פרשתנו כט, יב).

כאן תוציא צמחה" (לקמן נציגם נג, א), עיין שם. ועיין מה שנתבאר
בפסוק "שיר השירים" (לקמן שיר השירים א, א), בפירוש "אשר לשלמה".
ומה שנתבאר סוף פרשת בראשית, בדבור המתחיל "צאנה וראינה"
(תורה אור ח, ב), בפירוש "במלך שלמה").

53. (ברכה לג, ה). (וכמו שנתבאר במקום אחר, שבחינת
"ישורון" זהו בחינה גבוהה מאד (ראה סוף דבור המתחיל תורה צוה
בספר מאמרי אדמו"ר הנקן תקס"ו ובהביאור שם). ועיין בזהר: שמות (דף
ט"ז, עמוד ב'). ובפרשת אחרי (דף ס"א, סוף עמוד ב').

וגם "ישורון" – מלשון שיר, שהוא מבחינת עגולים, שנמשך
מבחינת "טובב כל עולמין". ואפשר דהיינו בחינת הנשמות
כמו שעלו במחשבה כו'.

54. (רחק ממנו בעוניהם נסד סדר סליחות, פיוט "אשמנו מכל עם").

55. (הקדמת תקוני זחר ו, ב. ראה ראש השנה יא, א. שמות רבה טו, ד. ויקרא
רבה לו, ו. במדבר רבה כ, יט. וראה זחר וארא כב, א).

50. (פנחס, בריעא מדימנא: רמח, א, רנו, סוף עמוד ב. רמח, א) (ועיין מה
שנתבאר מזה בדבור המתחיל "תקעו בחדש שופר" (לקמן ראש השנה
נד, ב).

ויש לומר, שפגג ב' בחינות צעקה אלו אמרו רז": "לא זו
מתבנה עד שקראת בתי כו', עד שקראת אמני". כי בחינת
"בתי" היינו "אבא יסד ברתא", שהיא הצעקה הבאה מבחינת
טעם ודעת. אבל הצעקה שמפנימית הלב נקרא "אמני",
שהיא למעלה מהשכל הנמשך בהמדות.

ועיין בזהר שמות (דף כ', עמוד א'). וב"פרדס" ערך צעקה).

51. (בתי וישב לו, ל. שם ריש פרשת בלק. בד הקמח ראש השנה (ב) דבור
המתחיל "ועוד").

(ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "שובה ישראל עד" (לקמן שבת
שוהב טו, סוף עמוד א), גבי: "והנה תכלית המקוון הוא מה שכתוב כו'
'למען תגורא כו'". עיין שם).

52. (תהלים קמח, יד). (ועיין מה שנתבאר מזה בביאור על פסוק "כי

23 את האהבה רבה העליונה שלמעלה מן הדעת.⁶¹
 24 וזהו "הרים הגבוהים ליעלים":
 25 פירושו: שבחינת "הרים הגבוהים" נמשך למטה על ידי
 26 "יעלים", שהוא בחינת קול השופר. כי "שופר של ראש
 27 השנה – של יעל פשוט"⁶², שהוא בחינת תשובה מעומק
 28 הלב כנ"ל.
 29 ולשון "יעל" הוא לשון עלייה. שמעלה את האדם
 30 לבחינת ומדרגת האהבה שלמעלה מן הדעת.
 31 ו"פשוט" – "דכל מאי דפשיט ליביה טפי – עדיף"⁶³,
 32 דהיינו לפשוט את האהבה מהתלבשותה בגוף, להיות
 33 צועק לבו בקרבו, למסור נפשו לה' ולהתפלל ב"אחד".
 34 וזהו "וכאשר נשבע לאבותיו – לאברהם, ליצחק
 35 וליעקב" (פרשתנו שם) – שהם בחינת "הרים הגבוהים". כי
 36 "בעבר הנהר ישבו אבותיכם" (יהושע כד, ב), ו"נהר" הוא
 37 ה"יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד כו" (בראשית
 38 ב, י), שהוא בחינת המשכת אור איך-סוף ברוך-הוא
 39 להיות שם השגת הנבראים כו'. כמו שנתבאר במקום אחר.⁶⁴
 40 אבל מ"עבר הנהר" הוא למעלה מן הדעת, בחינת
 41 "הרים הגבוהים", שם הוא שרש בחינות ומדרגות
 42 האבות, ומשם היתה השבועה והכריתת ברית "להיות
 43 לך לאלהים" בבחינה פנימית כנ"ל⁶⁵.

1 והנה כדי לזכר נפשו להאירה באור אהבה זו, צריך
 2 להמשיך עליו אור תורה ומצות: כי "רמ"ח פיקודין" הם
 3 "רמ"ח אברים דמלכא"⁵⁶, והם בחינת אברים החיצונים.
 4 ותורה היא בבחינת אברים הפנימים. ולכן "תלמוד תורה
 5 כנגד בולם"⁵⁷, שחיות הנפש תלוי יותר באברים הפנימים
 6 שנקיבתו במשהו.⁵⁸
 7 והם הם כמשל כף מאזנים, ששוקלין בכף זו וגו' תנים
 8 משא בכף השניה להכריע – כף על ידי משא התורה
 9 והמצות מכריע כף האהבה להאיר על נפשו.⁵⁹
 10 אבל בחינות ומדרגות "הרים", הם בחינת "הרים
 11 הגבוהים" (תהלים קד, יח), שהיא בחינת האהבה שלמעלה
 12 מן הטעם ודעת, שהיא למעלה מבחינת תורה ומצות,
 13 ד"אורייתא מחכמה נפקת"⁶⁰, ואי אפשר להגיע אליה
 14 על ידי תורה ומצות, כי אם על ידי תשובה מעומקא –
 15 דליבא, שלמעלה מן הדעת, מחמת ריחוקו מאור פניו
 16 יתברך, שאז "מרחוק" דוקא – "ה' נראה לי" כנ"ל.
 17 וזהו ענין "פלס" – פירושו: שהוא המשקל של עץ
 18 ארוך, ורצועות תליון בראשו (שקורין בעומין), ששם
 19 שוקלין את הדבר הניתן בו, ואריכות וכו' העץ
 20 ומרחקו הוא המכריעו. וכך על ידי המרירות שבנפשו
 21 על ריחוקו מאת ה', אשר רחוק ממנו בתכלית; ועל ידי
 22 עקירת הרצון ממה שהיה תקוע בו בתחלה, הוא מעורר

56. (ראה תקוני דור תקון ל, עד, סוף עמוד א).

57. (פאה פרק א, משנה א).

58. (ראה חולין מב, א, במשנה).

59. (וכמו שנתבאר במקום אחר, שזהו ענין מחצית השקל, ומה שכתוב על זה ברע"א מהימנא: "אבנא למשקל בה – דא י" (ראה דבור המתחיל "פקודא ליתן מחצית השקל" בספר מאמרי אדמור" הוקן הנחות הר"פ עמוד לב. וראה תורה אור בהוספות פרשת תשא קיב, א ובהביאור שם).

ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "השמים כסא" (תורה אור בראשית א, ב), בענין "והארץ הדום רגל" (ישעיה סו, א). ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "דני ושלחתי" (תורה אור מקץ לו, א), בפירוש "מאזני צדק" (ויקרא יט, לו).

60. (דור חלק ב: סב, א, פה, א, קכא, א, ועוד).

61. (ובזהר נזכר ענין "ושקל בפלס כו": סוף פרשת תרומה (דף קע"ה, סוף עמוד ב'). וב"מאורי אור" פירוש: פלס הוא בינה. הובא בספר ערכי הפנינים. ויש לכוונו עם מה שנתבאר כאן, על פי מה שכתב בפרדס שער ח' פרק א', שהבינה נקרא תשובה, כי שם עיקר תליית הסליחה והכפרה בכח פתרון-עליון השופע עליה. ועיין בזהר ויקרא (דף ט"ז א').

ועיין מה שנתבאר (לעיל) בפרשת פינחס (עה, ד), בדבור המתחיל "צו את בני ישראל", מענין התשובה, גבי: "ובכח התשובה, שהיא הארה מבחינת טוב כל עלמין כו", עיין שם. והמשכה זו היא על ידי המרירות מהריחוק.

ועיין בדבור המתחיל "כי המזנה הזאת" (לקמן נצבים מה, ד), גבי: "זהו אנכי אנכי הוא כו" (ישעיה מג, כה), והכח הזה שיש בתשובה כו". עיין שם.

ומכל זה יובן ענין הפלס, שהמרירות מהריחוק זהו בחינת "נעוץ סופן בתחלתן", ועל ידי זה ממשיך האהבה רבה העליונה).

62. (ראש השנה כו, ב במשנה. ראה לקוטי שיחות חלק כט עמוד 475. חלק לב עמוד 135).

63. (גמרא שם בסוף העמוד).

64. (תורה אור ריש פרשת שמות. לעיל תוריע כב, ד).

65. (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ביום השמיני עצרת" (לקמן שמיני עצרת פג, ביג), בפירוש "אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם" (מייכה ז, כ).

קיצור.

- 18 "זכרונות" - זכרון האהבה פנימית מעצמותו ומזהותו
19 יתברך.
20 (ד) וזהו ענין "הללו אל בקדשו" כו' - עד: "בתקע
21 שופר".
22 (ה) וכל זה הוא "למען הקים אותך היום לו לעם, כי
23 אין מלך בלא עם". ובזו הבחינה הוא הקישור והיחוד
24 והברית "אשר ברת ה' עמנו. אף כתיב: "משפט לאלהי
25 יעקב", וצריך לעורר זה בראש השנה, וזהו ענין "אמרו
26 לפני מלכיות וזכרונות ושופרות".
27 (ו) וזהו ענין "וכאשר נשבע לאבותיך, כי "בעבר הנהר",
28 יוצא מעדן, "ישבו אבותיכם", והוא בחינת "לעברך
29 בברית", "עד יעבור עמך כו'". ונקרא "הרים הגבוהים
30 ליעלים". ועל דרך זה "שופר של ראש השנה - של יעל
31 פשוט". ועל זה נאמר "ושקל בפלס הרים כו'".
- (א) פירוש "נצבים כולכם" - על דרך "בהתאסף כו' יחד
כו', להיות לאחדים מבלי ימצא האדם ראש וסוף.
(ב) והיינו כדי "לעברך בברית". דהיינו כאלו נעשה
לאחדים. ועל דרך זה נאמר "כי חלק ה' עמו". ועל זה
נאמר "הנה אנכי כורת ברית וגו'".
(ג) וזהו ענין מלכיות וזכרונות שבראש השנה, לעורר
התגלות מלכותו יתברך עלינו על ידי זכרון הברית.
ובמה? בשופר, שהוא בחינת תשובה עילאה. "בקשו
פני" - פנימית הלב. ונמשך על ידי "את פניך ה' אבקש",
כי מבחינת "אחרי ה' ילכו", בחינת זיו והארה נמשך
להיות "כאריה - שבמרפבה - ישאג", שנקרא עדיין
צעקה מחיצוניות הלב. אבל הקדוש ברוך הוא בכבודו
ובעצמו הוא "רם ומתנשא מימות עולם".
וזהו ענין "אש אוכלת הוא". וזהו ענין "פניך הו'ה".
ומזה נמשך הצעקה מפנימית הלב. ועל ידי זה מעורר
למעלה גילוי פנימית מלכותו יתברך עלינו. וזהו ענין

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

- 21 התפלה וטעם ושרש הדברים יובן בהקדם שרש ענין
22 התפלה להיות ידוע שעיקר התפלה הוא בחי' הדביקות
23 והמשכות הנפש בתשוקה והתלהבות נפלאה לה' לבדו
24 בשלהובי דרחימות' ברשפי אש התשוקה בבחי'
25 הסתלקות וכלות הנפש כמ"ש כלתה נפשי וזהו עיקר
26 ענין העלאת מ"נ כידוע שעולה מלמטה למעלה בבחי'
27 אור חוזר דוקא וכמו ואל אישך תשוקתך וע"כ עיקר
28 ושרש התפלה הוא בבחי' המל' וכמ"ש ואני תפלה
29 כו'.. והנה ידוע שכל תשוקה ברשפי אש אינו אלא
30 מרחוק דוק' אשר לזאת תכלה נפשו אליו להשיגו
31 ולדבוק בו כמו ואל אישך תשוקתך כשהוא מרחוק
32 תשוקתה להתחבר ולהתיחד עמו בקירוב כו' אבל
33 כאשר המשפיע מקרוב ונותן ומשפיע למקבל בטלה
34 תשוקת המקבל ברשפי אש וכמ"ש אתבסמת נוק' כו'
35 אדרבה אז המקבל בבחי' בטול בהעדר הרגשת
36 עצמותו מכל וכל כו' וכמו התלמיד בבואו בקירוב
37 לקבל שבא לכלל ביטול במציאות כו' ולא יתכן אז
38 התשוקה כו' וכמ"ש במ"א באריכות. וכמו כן יובן
39 שרש ענין התורה שהיא למעלה ממדרגת התפלה
40 שהתפל' היא בחי' הצמאון ברשפי אש התשוקה
- 1 (ו) וזהו אעברה נא ואראה את הארץ הטובה כו' את
2 ההר הטוב הזה כו'. כי הנה ענין המשל
3 הנ"ל בעליון ותחתון שיש שני דרכי' באופן
4 התחברותם אם בעליו' התחתון לגבי עליון או בירידת
5 העליון לגבי התחתון כל זה יש ג"כ בנמשל בעבודת
6 ה' בשרש ענין התורה והתפל' שההפרש ביניה' הוא
7 שהתורה נק' דרך הויה שבה יורד שם הויה מלמעלה
8 למטה מעצמו שלא על ידי אתדל"ת בהעלאת מ"ן כלל
9 וכמו במ"ת דכתיב וירד הוי' מעצמו ודבריו חיים
10 וקיימים גם בכל דור כשאדם מדבר דבר ה' בדברי
11 תורה נמשך אור ה' מעצמו למטה אבל שרש התפלה
12 הוא בבחי' העלאת מ"ן מלמטה למעלה דווקא וע"כ
13 נק' התפלה סולם כמ"ש בזוהר ע"פ סולם מוצב ארצה
14 כו' וגם בחי' הירידות וההמשכות שבח"י ברכות ש"ע
15 אינו רק לפי ערך העלאת מ"נ דוקא כמשל שאל'
16 התלמיד שמשיבין לו רק לפי שאלתו כנ"ל בענין יעננו
17 ביום קראנו כו' וזהו שרש ענין התפלה כידוע
18 שהתפלה עיקרה בחי' שפיכו' נפש וכמה שכתוב
19 ואשפוך את נפשי כו' וכמ"ש בפע"ח וד"ל. ולזה
20 הטעם גזרו אומר דמי שתורתו אומנתו פטור מן

לנמוך וכמ"ש הוי כל צמא לכו למים שאחר הצמאון
 שבתפלה לכו למים הוא בחי' המשכת אור דתורה כו'
 וזה היה עיקר מדריגת משה דכתיב בו כי מן המים
 משיתוהו מים דאוריית' כו' כידוע ולזה אמרו דשכינה
 היתה מדברת מתוך גרונו של משה מדברת מאיליו
 וממיל' בבחי' ביטול וכמ"ש ואשים דברי בפין כו'
 שאינו רק כלי לדבר דבר ה' וכמ"ש המגיד אני המשנה
 המדברת בפין כו' וכמ"ש במ"א וד"ל:

זינך. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. סד"9

מלמטה למעלה שזהו בא מצד הריחוק של המקבל
 ברצותו לעלות ולהתייחד עם המשפיע כנ"ל אבל שרש
 התורה הוא בחי' החכמה שהוא בחי' מ"ה והוא
 מדריגת משה שאמר ונחנו מ"ה בבחי' ראייה מקרוב
 בחי' ביטול במציאות מכל וכל שהוא בא מצד בחי'
 עוצם הקירוב אל המשפיע ולהיות שרש התורה הוא
 בחי' ההמשכה מעצמו המשפיע בקירוב מלמעלה
 למטה וע"כ נמשלה התורה כמים שיורדים מגבוה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

והאותיות הם כלים להמדה שמקבלים המדה בבחי'
 פנימי' ובחי' אותיות מגלים המדות לחוץ לזולתו, כך
 הוא למעלה כי אמרתי עולם חסד יבנה שהבנין הוא
 שהחסד הוא מתגלה בעשרה מאמרות שהם המדות
 עליונות מתגלים בעשרה מאמרות ובעשרה מאמרות
 נברא העולם, וזהו נק' עיר אלקינו, וזהו אימתי הוא
 גדול שהוא התפשטות אלקות בנבראים כשהוא בעיר
 אלקינו שהוא הצירופי אותיות שבעשרה מאמרות
 שמתגלה בהם הארה בעלמא אבל הוא בא בבחי'
 פנימי' בעשרה מאמרות בנבראי' בבחי' אור וחיות
 פנימי', וזהו נק' בחי' ממלא כ"ע, אבל לגדולתו אין
 חקר שזהו גדולתו העצמי בחי' סובב כ"ע שהוא בבחי'
 מקיף, הגם שמחי' ומהוה ג"כ כל נברא ונברא אבל
 בבחי' העלם ואינו בא בבחי' פנימי' וזהו נק' סובב
 כ"ע, אבל קדוש הוא למעלה מבחי' סובב, כי סובב
 וממלא נק' מאור כי בחי' סובב נק' מאור הגדול ובחי'
 ממלא נק' מאור הקטן כי שמש ומגן הוי' אלקים ונק'
 הוי' בחי' שמש מאור הגדול ואלקי' נק' מאור הקטן
 שמהמאור הוא מאיר בחי' זיו ואור, אבל קדוש הוא
 בחי' חושך שלמעלה מבחי' אור ומאור שזהו כמ"ש
 ישת חושך סתרו העלם עצמות שאינו בא בגדר
 השפעה ולא בבחי' סובב ולא בבחי' ממלא, וזהו
 המתנשא מימות עולם שהוא מנושא מימות עולם ואינו
 בגדר עולם כלל זהו בחי' קדוש, ושבת נק' ג"כ קדוש
 וכמו שבת קודש ויו"ט נק' מקרא קודש, ועוד יש ששת
 ימי החול וצ"ל למה נקראים ימי החול לשון חולין כי
 הלא ששה ימי החול שרש ומקור שלהם הוא מששת
 מדות עליונות וכמ"ש לך הוי' הגדולה והגבורה וכו'
 ולמה נקראים ימי החול.

איתא בגמ' בסוטה משחרב בהמ"ק אין לך יום שאין
 בו קללה ולא ירד הטל לברכה ואמאי קאים
 עלמא אסדרא דקדושה ואיש"ר דאגדתא וכמ"ש ארץ
 עפתה כמו אופל צלמות ולא סדרים, כשלא סדרים אזי
 אופל וחושך וצלמות אבל כשיש סדרים היינו סדרי
 דקדושה אזי יהי' אור וברכה, וענין סדרא דקדושה
 היינו ג"פ קדוש שבובא לציון גואל ומתרגמין קדיש
 בשמי מרומא עלאה בית שכינתה, קדיש על ארעא
 עובד גבורתה וקדיש לעלם ולעלמי עלמאי זהו ענין
 סדרא דקדושה. ולהבין זה צ"ל ענין קדוש מהו, כי הנה
 יש בחי' קדוש ובחי' גדול וכמ"ש והיית רק למעלה
 יכול כמוני ת"ל כי גדול אני גדולתי למעלה מגדולתכם
 וכמ"ש רק הכסא אגדל ממך שזהו בחי' גדול בחי'
 מלוכה, וגם הנה כתי' והתקדשתם והייתם קדושים
 יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתי למעלה
 מקדושתכם, נמצא יש בחי' קדוש ובחי' גדול וארז"ל
 גדול ה' ומהולל מאור אימתי הוא גדול כשהוא בעיר
 אלקינו, וידוע ענין של עיר הוא כמו שאנו רואי' למטה
 אותיות הדיבור ונקראי' בס' יצירה אבנים כמו שתי
 אבנים בונות ד' בתים שלושה אבנים ששה בתים
 ונמצא אבנים הם האותיות ובתים הם התיבות ועיר הם
 כמה וכמה תיבות לפ"ע השכל והמדה זהו נק' עיר,
 והטעם שנק' אותיות בשם אבנים כי האבן הוא הדומם
 והחיות שבו מצומצם מאוד כך הוא אותיות הדיבור
 כשמאיר המדה בדיבור היינו כמו מדת החסד כשמדבר
 בדיבור אזי אי אפשר לגלות המדה כמו שהיא רק אפס
 קצתה יתגלה בדיבור וע"ש זה נק' האותיות הדיבור
 דומם מחמת שבהם המדה מצומצם מאוד, אבל זאת
 ההארה שבא בדיבור היא באה בבחי' פנימי' בדיבור

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

38 המתאווה עצמה שהיא אינה דוקא להתאוות עשיית דבר
39 עבירה זו כ"א רק כח המתאווה בעצם, שבאמת בכח
40 המתאווה זה ה' יכול להיות באהבה עזה לאלקות, רק
41 הלבושי של כח המתאווה הוא התואר והציור, שציור
42 בחי' כח המתאווה הזה בלבוש רע, הנה לבוש זה א"א
43 לברר כ"א צריכי' לדחותו מכל וכל, אמנם עצם כח
44 המתאווה יכול להפוך מן הקצה אל הקצה שיהי' בבחי' תוקף
45 האהבה ברשפי אש לאלקות. וזהו שארז"ל בכל לבבך
46 בשני יצריך ביצ"ט וביצה"ר דלכא' יפלא איך היצה"ר
47 ישוב לאהבת ה', אך זהו כנ"ל שהיצה"ר הנה הוא רק כח
48 המסית להתאוות תאוה, ולעורר את כח המתאווה שיש
49 בנפש האדם, ואם כי הוא מסיתו לעשות היפך רצון העליון,
50 אמנם באמת זהו כמשל הזונה עם בן המלך המבואר
51 בזהר תרומה דקס"ג א', ולכן יכולי' להפכו להיות ואהבת
52 בכל לבבך שגם היצה"ר ישוב לאהבת הוי' בגילוי ולא
53 בהסתור פנים כמשל הזונה. אך הנה כ"ז הוא בכח
54 המתאווה שבנפשו, אבל ענין קליפת עמלק הוא שידוע
55 את רבונו ומתכוין למרוד בו הרי הוא יודע היטיב ומבין
56 בטוב ענין חידוש יש מאין ומ"מ הוא מכין למרוד בו,
57 ומה יכולי' להפוך את הכוונה שהרי כוונה זו הוא כענין
58 התואר והציור מלבוש הרע דתאוות שאר אומי' שג"ז אין יכולי' לברר
59 כ"א לדחות לגמרי מכל וכל, ועד"ז הוא בחי' קלי' עמלק
60 שא"א לבררו בדרך בירור רק ע"ד כלי חרס שבירתו
61 זהו תקנתו שאינו מועיל הכשר אחר כ"א שבירה, וכן בקלי' עמלק
62 אינו מועיל רק איבודו, ואיבודו זהו תיקונו, ועיקר הסיבה
63 לזה להיותו ראשית גוי' היינו שהוא הקלי' המנגד נגד הדעת
64 שהוא מבחי' מוחין מקור המדות, ולכן א"א לבררו בדרך בירור
65 כ"א אחריתו עדי אובד לגמרי מכל וכל כו'. ומעתה יובן דברי
66 המדרש שאומר אם עשיתם כך היינו ענין הזכירה דמחיית עמלק,
67 היינו שזוכר ורע בעיניו הרע דעמלק, פי' מלבד מה שהוא רחוק
68 ממנו להיותו רע בעיניו הנה הוא דואג על ענין מציאת אופן
69 וענין רע כזה, אז הרי אתם בנים של אברהם שנמשל לאפר שנא' ואנכי עפר ואפר.

1 זכור את אשר עשה לך עמלק וגו' אשר קרך וגו',
2 ואיתא במד"ת הובא בבחי' ס"פ כי תצא אמר הקב"ה לישראל
3 שתי זכירות שכתבתי לכם בתורה א' כאן ואחת מחה תמחה
4 וגו', הו' זהירי' בהם אם עשיתם כן הרי אתם בנים של אברהם
5 שנמשל לאפר שנא' ואנכי עפר ואפר, ובאם לאו התקינו עצמיכם
6 לשיעבודה של מצרי' דכתי' בחומר ובלבני'. ולכא' צ"ל הלא מלחמת עמלק
7 הי' אחר יצ"מ, ושאל הגם כי חמל על מיטב הצאן והניח את אגג
8 חי מ"מ לא מצינו שנשתעבדו ישראל שנית במצרי' ומהו שא' התקינו
9 עצמיכם לשעבודה של מצרים. **ויובן** בהקדם ענין קליפת עמלק
10 דכתי' ב' ראשית גוי' עמלק ואחריתו עדי אובד ולכא' יפלא הלא
11 הוא הראשית גוי' ולמה יהי' אחריתו עדי אובד יתר על כל הגוי'
12 דכתי' בהם כי אז אהפוך אל עמי' שפה ברורה לקרוא כולם בש'
13 ה' ולעבדו שכם א'. והענין הוא דהנה כל האומי' אפי' הו'
14 אומות הכנעני וכו' ה"ה מנגדי' למדות לבד, ובעבודה הם בחי' ז'
15 מדות הרעות, שע"ז ארז"ל אין אדם עובר עבירה אלא א"כ נכנס בו
16 רוח שטות שהרוח שטות מכסה על האמת, וכמ"ש בסש"ב שנדמה לו
17 שע"י שיעשה הדבר הזה לא יהי' נפרד כלל מאחדותו ית', והיינו
18 שהרוח שטות מכסה שידמה לו שע"י לא יהי' נפרד שע"י לא יהי' נפרד,
19 אבל אם הי' יודע שע"י יפרד מאחדותו ית' לא הי' עושה בשום אופן בעולם, כ"א שהרוח שטות
20 מכסה שידמה לו שע"י לא יהי' נפרד כלל א"כ מדוע לא ימלא תאוות
21 לבו הרע. אבל ענין עמלק הוא שידוע את רבונו ומתכוין למרוד בו, פי'
22 שידוע היטיב ומרגיש ענין חידוש וחיות האין, איך שהוא מהוה ומחי'
23 בכל עת ובכל רגע את היש ומ"מ הוא מורד בו, וע"ז רומז תי' ומתכוין למרוד,
24 פי' ומתכוין בכוונה לעשות היפך הידוע כו' וע"ד שחוצפה אפי' כלפי שמי'
25 מהני כו' ואי לזאת א"א לבררו כלל ואינו דומה לשאר האומות דכתי'
26 בהם כי אז אהפוך כו' שהם ה"ה מנגדי' למדות לבד שז"ע הרוח שטות שמכסה על האמת,
27 וה"ע התגברות התאוה מתאוות לבו הרע לעשות מה שלבו לב כסיל חפץ,
28 והרי בענין עשיית דבר עבירה זו יש בה שני דברי', הא' בחי' כח

בס"ד. ש"פ ויקרא פ' זכור, ל"ב.

זכור גוי' עמלק

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

לספור עד שמגיע לאלף וכך ממשיך לספור עד יו"ד
 רבבות, ולפי שסופר אחד אחד עד שנמצאו ריבוי אחדים
 בסך יו"ד רבבות יגדל מאד בעיני הסופר מספר זה בו'
 - כלומר, בתהליך ספירה כזה ניכר בגלוי אצל הסופר
 גודל הריבוי העצום של המספר מאה אלף,
 אך זהו דוקא כשסופר לעצמו, - שאינו יודע את הכמות
 וצריך למנות את המספר בכדי לדעת את הכמות, שאז,
 ככל שמתקדם בתהליך הספירה, ניכרת לעיניו העוצמה
 הרבה שבריבוי מספרים אלו.
 אבל כאשר כבר נודע לו לפני שהתחיל לספור המספר
 הכולל, ואין צריך רק להודיע המספר לזולתו, או אין
 צרך למנות אחד אחד, ולכן יאמר דרך קצרה יש כאן
 מספר יו"ד רבבות (מאה אלף).
 ועם היות שדבור זה שאומר "יו"ד רבבות" בולל בתוכו
 כל פרטי המספר שבתוך מספר זה כלול כל הפרטים
 והאחדים של המאה אלף, וכשיספור לאחדים - אחד
 לאחד, לא יהיה שום התחדשות בזה, - כלומר, למרות
 שנראה לכאורה, שאין הבדל מצד האמת אם סופר אחד
 לאחד עד שמגיע למספר הכולל או שאומר לכתחילה
 את המספר של סך הכל, שהרי בזה שסופר אחד לאחד
 לא מוסיף כלום במנין ורק מגלה את הסכום הכולל
 הקיים כבר קודם.
 מכל מקום אין זה הדבור שאומר את הסכום הכולל יו"ד
 רבבות בחינת מספר עצמי ואמיתי, ועניין הספירה
 לאמיתותו הוא דווקא בהמספר שסופר לאחדים -
 שסופר אחד לאחד בשביל להגיע למספר הכולל - כיון
 שאז סופר מהות הדבר, ולא כשאומר את הסכום הכולל
 ביחד.
 ובהדבור שאומר מספר הכולל אין בזה מהות הדבר בו'
 והוא בבחינת קטנות לגבי הגדלת המספר, - ענין
 המספר בא לבטא את הריבוי וההתחלקות הקיימים
 בדבר. לכן, כשסופר אחד לאחד עד שמגיע למספר
 הכולל, יש כאן את ענין המספר בעוצמה חזקה וגלויה,
 ונקרא בחינת 'גדלות', ואילו כשאומר את המספר
 הכולל מבלי למנות אחד לאחד, הוא מעלים בזה את
 העוצמה והריבוי הקיימים במספר, ונקרא בחינת
 'קטנות' בלבד.

1 פה.
 2 תוכן הפרק: המשל ממספר הכולל ומספר המרובה
 3 לעצמו ולזולת, והנמשל בספירת המלכות שבה הוא
 4 עיקר ענין ההגבלה - "מספר הכלים", ואילו בספירות
 5 שמעליה הכלים מתארים את גוון האור - "מספר
 6 האורות".
 7 בפרק הקודם למדנו, שעיקר עניין המספר הוא במלכות
 8 כיון שהיא מגלה את ההגבלה וההתחלקות בפועל,
 9 ובשביל לגלות את ההגבלה צריך ריבוי צמצומים
 10 הנרמזים במילים "רב טובך".
 11 ומה שכתוב זכר רב טובך לשון זכרון לבד - הלשון
 12 "זכר" פירושו שזה לא הדבר עצמו אלא רק הזיכרון
 13 שלו, וכיון שנתבאר ש"רב טובך" הוא ריבוי הצמצומים
 14 היוצרים הגבלה והתחלקות, מובן ש"זכר רב טובך" הוא
 15 זיכרון למספר המגביל ואין עניינו ההגבלה בפועל על
 16 ידי הספירה אלא הזיכרון שלה, כפי שיבאר.
 17 הוא על דרך משל - בשביל לבאר ענין זה, מביא הרבי
 18 נ"ע משל⁸⁹ מאופן הספירה של האדם.
 19 על מנת להקל את הבנת המשל כדאי להקדים, כי יש
 20 שני סוגי מספרים, 'מספר הכולל' ו'מספר המרובה'.
 21 'מספר הכולל' פירושו הסכום הכולל של כל הספירה,
 22 לדוגמא, הסכום הכולל הוא מאה אלף. ו'מספר מרובה'
 23 פירושו שמונה את המאה אלף באופן של אחדים, אחד
 24 אחרי השני, וכך מוסיף ומתקדם עד שמגיע למספר
 25 בשלימותו.
 26 בשורות הבאות דן בהרחבה, מה יותר נעלה מבין שני
 27 הסוגים והיכן הוא עניין המספר לאמיתותו, האם
 28 כשמונים את הסכום הכולל בבת אחת, או כאשר מונין
 29 אחד לאחד. ולסיכום הדברים מבאר, כי שני אופנים אלו
 30 יכולים להיות באופן של "גדלות" ובאופן של "קטנות",
 31 וזה תלוי האם האדם סופר לעצמו או לזולתו, וכפי
 32 שיפרט בהרחבה.
 33 בתחילה מבאר הרבי נ"ע את האופן הראשון בספירה,
 34 בו מניית הפרטים נעלית יותר מהסכום הכולל.
 35 אדם שסופר מספר עצום כמו יו"ד רבבות (מאה אלף)
 36 על דרך משל הרי יש סדר ועליה ממספר למספר,
 37 שמתחיל לספור אחד עד שמגיע למאה וממאה ממשיך

89. משל זה מופיע בחלקו בהרחבה באותיות אלו בסידור עם דא"ח בפירוש הפסוק "זכר רב טובך" דלעיל.

8 אינו הדבר בעצמו, אלא שם שעניינו לזכור את הדבר,
9 ולדוגמא שם של ספר, השם אינו התוכן עצמו של הספר
10 אלא רק זיכרון שנדע על מציאות הספר. וכך, אין זה
11 דומה כאשר קוראים למספר בשם כללי - מאה אלה,
12 שהוא בחינת זיכרון בלבד, לכאשר סופרים בפועל אחד
13 לאחד עד שמגיעים למאה אלה.

בסוכות תשנב

1 וכנראה במוחש, שכאשר רוצים להעצים מספר מסוים,
2 מונים אותו אחד לאחד וקוראים לכל אחד בשמו וכו',
3 ולא משתמשים רק בשם הכולל את כולם כאחד.
4 ואמירת המספר הכולל בלבד, הוא רק כמו קריאת שם
5 בלבד לזכרון דבר⁹⁰, כלומר המספר הכולל הוא רק שם
6 של הדבר, כדי לזכור אותו, אך לא הוא הדבר בעצמו,
7 וכמו שעושים סימן לזכרון איזה דבר גדול בו' - הסימן

וזכרון על מהותו כשיזכרוהו בשמו ואם לאו לא היה נזכר עליו
כלל בו'.

90. ובסידור עם דא"ח שם כתב: כמו קריאת שם לאדם
שיהיה לו לזכרון לזכור את גופו ומהותו על ידי אותו השם בזכור
אותו בשמו, שאין מהות האדם בשם זה, רק שהשם הוא לסימן

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - ה'תש"ט

21 ענינים (כו'), ומפל מקום הרי הנפש בהקמית קודמת
22 לבוא, ד"לפתח חטאת רובין", דמשעה שנגער לצאת
23 מיד הוצר הרע בא, וכמאמר רבותינו ז"ל (סנהדרין דף
24 צא עמוד ב). ועין מה שכתב הר' משה זכותי בארץ
25 ריש פרשת וישב דף קעט. והוצר טוב בא לאחר י"ג
26 שנה, ולכן הוצר הרע נקרא מלך זקן וכסיל, והוצר טוב
27 נקרא מלך מספן וחסם, ונקרא בקהל ילד השני.
28 ובספר של בינונים⁹¹ כתב, "ונפש השנית בישראל" כו',
29 דנפש האחת היא מצד הקלפה, ונפש השנית⁹² היא חלק
30 אלקה ממעל כו', והגם דקדם י"ג גס בן הנשמה
31 האלקית היא המקנה אותו, מפל מקום אין הנשמה
32 האלקית בבחינת התפשטות והתגלות⁹³, ועל דרך שקדם
33 התפלה הנשמה באפו, וכמו שכתוב "חדלו כו' אשר
34 נשמה באפו", ועל ידי התפלה דוקא מתפשטת ומתגלה
35 בגוף כו', כמו בן בכללות ימי האדם, עד י"ג שנה, הוא
36 על דרך משל נשמה באפו, והתפשטות שלה לאחר י"ג
37 שנה כו', והטעם מה שהנפש בהקמית בא קדם, הוא
38 מהפלה הידוע⁹⁴, דקלפה קדמה לפרי, דכן הוא גס
39 בגשמיות, כמו בפרי האגוז שיש בו ד' קלפות⁹⁵, הרי
40 תחלה צומח הקלפה ואחר כך הפרי, וכמו "רבי מאיר

1 (יב) אָמְנָם צריך להבין, למָה זֶה הוּא הַסֵּדֶר בְּאֵפֶן כֵּזֶה
2 דִּקְא, דְּגוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין, שְׁצָרִיף לְהִיּוֹת
3 תְּחִלָּה גוֹרְעִין מִתְאַוֶּת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית, וְאַחֵר כֵּן
4 וּמוֹסִיפִין עַל כַּח הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, וְלָמָּה לֹא יִהְיֶה תְּחִלַּת
5 הָעֲבוּדָה בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שְׁהָרִי גוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין זֶהוּ
6 מַמְדוּת הַתּוֹרָה, וְעַל פִּי הַתּוֹרָה הֵלֵא הָאֱלֹקִים עֲשֵׂה אֶת
7 הָאָדָם יִשְׂרָאֵל, וְהִנֵּה צָרִיף לְהִיּוֹת הַתְּחִלַּת הָעֲבוּדָה בְּנֶפֶשׁ
8 הָאֱלֹקִית, דְּהָרִי עֲנִין הַנְּסִירָה אִינוּ רַק גָּבִי בְּעֵלִי תְּשׁוּבָה,
9 שֶׁהִגְבִּירוּ כַּח הַטְּבָעִי דְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמִית, כִּי אִם בְּכָל אָדָם
10 בְּעֲבוּדָתוֹ צָרִיף לְהִיּוֹת מִדַּת הַנְּסִירָה, וְעַל פִּי הַתּוֹרָה
11 שֶׁהָאֱלֹקִים עֲשֵׂה אֶת הָאָדָם יִשְׂרָאֵל, הִנֵּה צָרִיף לְהִיּוֹת תְּחִלַּת
12 הָעֲבוּדָה בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, לְהָאִיר נִפְשׁוֹ בְּאוֹר הָאֱלֹקִי, עַל
13 יְדֵי הַתְּבוּנָנוּת וְהַשְׁגַּת אֱלֻקוֹת, וּבִהְתַּעֲוָרוֹת אֱלֹקִי
14 בְּאַהֲבָה וְיִרְאָה, לְהַכְנִיעַ עַל יְדֵי זֶה הַמַּדּוּת טְבָעִיִּים
15 דְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמִית כו'. אֶף הָעֲנִין הוּא, דְּהִנֵּה בְּהִב' נִפְשׁוֹת
16 דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְנֶפֶשׁ הַבְּהִמִית שֵׁשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד
17 מִיִּשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "וַיִּשְׁמָוּת אֲנִי עֲשִׂיתִי", הִגַּם דְּעָקֹר
18 הַחַיִּית דִּישְׂרָאֵל הוּא הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב
19 "וַיִּפַּח בְּאַפִּי נִשְׁמַת חַיִּים", דְּהַנֶּשְׁמָה הָאֱלֹקִית זֶהוּ
20 הַחַיִּית הַמְּחִיָּה אֹתוֹ כו', (וְכֵן נִרְאֶה בְּמוֹחַשׁ בְּכֻמָּה

שם. ועיין גם כן זוהר חלק ב קח, ב.
10) זוהר חלק א רסג, א. מקדש מלך לזוהר חלק א יט, סוף
עמוד ב. הובא ונתבאר בערכי הכינויים להצמח צדק (נדפסו בספר
החקירה אשר לו) ערך אגוז.

7) ראה בכל זה בספר הקיצורים והערות לתניא עמוד עב
ואילך.
8) להעיר משולחן ערוך לרבנו הזקן חלק אורח חיים מהדורא
בתרא סוף סימן ד.
9) לקוטי תורה להאריז"ל סוף פרשת וישלח. ספר הליקוטים

יב. פרוש לזהר. יג. ספר התניא. יד. שנה.

להיות קלל התהוות הקלפה, ומכל שכן שלא היה
אפשר להיות שילביש את הפרי, ולזאת צריך להיות
התהוות הקלפה קדם, והדגמא לזה הוא כמו שמבאר
בעץ חיים¹³ בענני אורות וכלים, דהקשה, למה היה
צריך להיות הצמצום, שיתעלם האור לגמרי ויתגלה
מציאות הפלי, ואחר כך נמשך האור מבחינת האור אין
סוף שלפני הצמצום, ומפני מה לא נשאר בתחלה אור
הקו כו'. ותרץ, דאם היה האור תחלה לא היה אפשר
להיות התהוות הפלי, אבל לאחר שנתהוה הכלים, אינם
מתבטלים גם כשמאיר בהם אור הקו כו'. ובדגמא
פזאת יש לומר בענני הזה, שאם היה בתחלה התגלות
הפרי, לא היה אפשר להיות התגלות הקלפה, ובפרט
שילביש את הפרי, ולזאת צריך להיות תחלה התהוות
הקלפה ואחר כך הפרי כו'. וזהו גם כן מה שהנפש
הבהמית קדום לבוא ואחר כך הנפש האלקית כו'.
קצור. יקשה, דצריך להיות התחלת העבודה בנפש
האלקית. יקדים, דנפש הבהמית קדם לבוא
לנפש האלקית, קלפה קדמה לפרי, תהו לתקון. והסבה,
דלאחר התהוות הפרי אי אפשר שתתהוה הקלפה,
ומכל שכן שילביש הפרי, דגמא מהתהוות האורות
וכלים.

ג' דסליחות, תש"ט

רמון מצא, תוכו אכל קלפתו זרק, דרמון הוא פרי
חשוב, דהמצות נמשלו לרמון, וכמו שכתוב "כפלה
הרמון ורמתו", שאפלו ריגנין שבה מלאים מצות
ברמון כו', יש לו קלפה והיא מקדמת לבוא, ואחר כך
בא האכל שהוא התוף כו', וכך בתבואה תחלה צומח
התבן והמוץ, ואחר כך החטה, ובתחלת הצמיחה נראה
שהן העקר, וכן חושבים את עצמם לעקר, וכדאיתא
במדרש רבה וישלח שמדיינין אלו עם אלו כו'. וכמו
כן בהשפעת השכל, תחלה אומרים המשלים והצעות
דברים שאין זה עקר, והרי הם כמו המוץ והתבן, ואחר
כך אומרים עקר השכל כו', והינו דעקר המכון הוא
לבסוף כו'. והענין הוא¹¹, לפי שכן הוא בשרשן, דתהו
קדם לתקון, דהגם שעקר הפונה הוא בחינת התקון
דוקא, וכמו שכתוב "לא תהו בראה, לשבת יצרה",
ובמאמר "דין אהני ליה"¹² ודין לא אהני ליה¹³ כו'.
וכמו שכתוב "ואהב את יעקב", וקדום במחשבה,
דיעקב הוא הבכור באמת כו', ומכל מקום התהו קדום
אל התקון כו'. וכמו כן בהשתלשלות והתהוות
העולמות, דהתהוות הקלפות קדום להתהוות הפרי כו'.
והנה סבת הדבר למה באמת התהוות הקלפות קדמה
לפרי, שאם היה התהוות הפרי קדם לא היה אפשר

פרשה ג, יא. ילקוט שמעוני קהלת רמז תתקמח. מדרש זוטא
קהלת שם. זוהר חלק א רסב, ב.
(13) שער א סוף ענף ג.

(11) ראה בכל זה בספר קיצורים והערות לתניא עמוד מח
ואילך.
(12) ראה בראשית רבה פרשה ג, ז. שם פרשה ט. קהלת רבה

טו. זה נוח לו, וזה לא נוח לו. (מעולם התיקון הוא מרוצה ומעולם התהו אינו מרוצה).

ספר השיחות - ה'ש"ת"ש"א בלה"ק

במקומות בהם חנו בני ישראל בהלכם במדבר,
היו מקומות שבהם שהו חצי יום, מהערב עד הבוקר,
והיו מקומות שבהם שהו יום או יומיים, חודש או
אפילו שנה ויותר.
בכל מקום בהם שהו בני ישראל, גם בזמן הקצר
ביותר, הקימו בראש ובראשונה את המשכן, מבלי
הבדל כמה זמן עליהם לשהות באותו מקום.
משכן הגלות שלנו היא הישיבה. כאמור, באנו
לארץ זו לזמן קצר, כדי ללכת אתכם עם משיח לארץ

השי"ת הביא אותנו למדינה זו לא להשתקע בה
אלא לגור בה, כפי שהיה ביעקב אבינו בבואו
למצרים.
השי"ת הביא אותנו לכאן לזמן קצר ולאחר מכן
לקחת אתכם, כל בני ישראל עם משפחותיכם, ללכת
עם משיח לארץ ישראל.
אך, עלינו לזכור מה שכתוב בחומש אודות בני
ישראל והמשכן¹²: "על פי ה' יסעו בני ישראל ועל
פי ה' יחנו".

9

"תומכי תמימים" שלי מאירופה.

* * *

בהסכמת כ"ק האדמו"רים וכבוד הרבנים
הגאונים שליט"א הוכרז תענית ציבור עולמי ביום א'
דסליחות¹³, שבודאי כולם יקיימו זאת. השי"ת יקבל
תפילתנו ובקשותינו וישלח לנו כל בני ישראל בכל
מרחבי תבל את גואל צדק.

ח"י אלול

1 ישראל. אך, מן ההכרח בזמן קצר זה להקים את
2 המשכן.

3 פונה אני אליכם, אל כל יהדות אמריקה, לעזור
4 לי להקים את המשכן. זקוקים בהכרח למקום יפה
5 וגדול עבור ישיבת 'תומכי תמימים', להשיג את
6 האמצעים הדרושים על כך, וגם על החזקת ישיבת
7 "תומכי תמימים" שנוסדה במדינה זו, ולגייס את
8 האמצעים הדרושים להחזקת והעברת הישיבות

(13) נדפס בלקוטי דיבורים כרך ג' עמוד 697.

אגרות קודש

בי"ה, י"ד אלול תרצ"ג

ווארשא

1 שלום וברכה!

2 כל מכתבי ידידי הגיעני גם הטעלי"ג המבשר מהחלטת
3 האסיפה באישור התקנון...

4 ידידי יודע היטיב מהילוך נפשי מאז ומקדם ושאיפתי
5 בהטבת הכולל בגשמיות וברוחניות, ואמת יהגה פי, כי
6 חפצי בהטבת הגשמיות הוא בשביל הרוחניות...

7 אכפול ואשלש את אשר כבר אמרתי והנני אומר גם
8 היום, מטרתי ושאיפתי להניח בעזרתו ית' כחי בהטבת
9 הכולל, בשביל אותה [המטרה] אשר יסדוהו הוד כ"ק
10 אבותינו רבותינו הק' זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, שהיא
11 ההתעסקות בתורה ועבודה איש כפי ערכו...

12 עבודה דרושה לנו, לא מריבות ולא רכילות וכו',
13 הרמת מצב הכולל בגו"ר דרושה לנו, עבודה של הרבצת
14 תורה ויראת שמים, עבודה של חסידות, עבודה של חינוך
15 טוב, התיסדות חדרים, החזקת ישיבה, קביעות שיעורי
16 לימודים בנגלה וחסידות, ועם זה עבודה ותעמולה
17 להרבנות בעזה"י את ההכנסה ע"י אמצעים שונים, ומהם
18 גם בשילוח שודר"ים להמדינות של אנ"ש שי, אנשים
19 בעלי צורה בתורה בנגלה ובחסידות אשר כל רואם יראה
20 מי המה חברי הכולל חב"ד יצ"ו, ולהיות נשיא ונטל חלק
21 בעבודה פורי' כזו דבר הוא, ואלי' הנני שואף בכל לבי
22 ונפשי ומאודי...

23 מעתה עד אחרי יו"ט אין הזמן גרמא לי לעמוד בקשרי
24 מכתבים בענין זה גם עם כבוד ידידי שי, ורק בכל הדרוש
25 לטובת הכולל בהכנסה, הנה מזכירי המיוחד לזה מר
26 ליברמאן שי יתמיד בעבודתו, אבל חפצי להגיד ליד"י שי
27 את החלטתי בענין זה.

28 חפץ הנני אשר ידי"י יערוך על הנני ברור מילולי כל
29 עניני תיקון בחינוך והנהגה בהנוגע לבני הכולל וב"ב שי,
30 כמובן אשר אי אפשר להפריז על המדה, וכל דבר צריך
31 להיות באופן שיוכל להתקבל, ולהתחשב עם תנאים
32 מיוחדים, ואשר הרצאתו הצעתו יגיע בעזה"י אלי בתחלת
33 מ"ח הבע"ל, למען אשר בתחלת כסלו הבע"ל יותחל
34 הסדר בזה. והי' אם יקובלו דבריי ובמשך איזה חדשים
35 יתייסד הענין - טוב. ובא"ל עלי להניח דבר זה, כי המצב
36 ההוא הוא נגד שאיפתי ונגד מטרתי, ובאלה לא חפצתי
37 בשום אופן, וכל אשר יפתי על זה חוטא נגד התורה
38 האמת והישר.

39 למותר להגיד כי כל מה שהנני כותב הוא רק למענו
40 בלבד, מגילוי פנימיות לבבי יכיר ידי"י עד כמה יקר וחביב
41 הוא לי, ועד כמה הנני חפץ לעבוד אתו עמו יחדיו בהטבת
42 הכולל בעזה"י בגו"ר, והנני מאמין כי לבבו נאמן באמת
43 ובתמים כשיטת ליובאוויטש מאז ומקדם ועתה, אלקינו
44 ואלקי אבותינו יהי' בעזרנו בגו"ר.

45 מוס"פ צעטיל מיוחד עם חשבון כללי. ידי"י לא יוכל
46 לתאר כמה דחיקא לי בעת הזאת מריבוי החובות שיש לי,
47 והשי"ת יעזרני בגו"ר.

אג"ק מוהרי"צ כרך יז

ב"ה, כ"ח תשרי, ה'תשי"ד

ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"מ בעל מדות עוסק בצ"צ בעל מרץ ורב

פעלים וכו' מוהר"ר יצחק שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי ספריו **נעים זמירות ישראל** ג' חלקים הראשונים, שהם ילקוט מאמרי רז"ל ומפרשי התהלים, ות"ח ת"ח על תשורתו זו.

כידוע, תרי שליטין אינו בחיים הרוחניים של האדם: מוחא ולבא, הרגש והשכל.

מתאים לזה, הנה גם עבודת האדם לקונו בשתי דרכים ואופנים היא: דרך תפלה ודרך התורה. התורה היא חכמתנו ובינתנו, והתפלה - עבודה שבלב וכפי רבינו הזקן, בעל התניא והשו"ע: **אין הארצן און מיטן הארצן**.

בכל זה, הנה, כמו בכללות הבריאה, אשר להיותה מאחדות הפשוטה, הרי מאוחדת ואחידה היא, עד שאפילו גם בחיצוניות הדברים מכירה עין המתבונן והבוחן בשיתוף והתכללות חלקי הבריאה זה מזה -

כמו כן, ועל אחת כמה וכמה, באיש הישראלי ובכלל בענינים דקדושה, שבהם אור הוי' אחד נמצא בגילוי יותר, הנה ניכר ומורגש בהם יותר, שכל ענין נכלל מחברו.

וזהו ג"כ סוד מה שמצינו כמה דברים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל, שאף שב"ש שרש נשמתם מבחי' שמאל העליון ולכן היו דנים להחמיר תמיד, אעפ"כ בכמה דברים היו ב"ש מקילין מפני התכללות שרש נשמתם שהוא כלול גם מימין, וכן שרש נשמת ב"ה כלול גם משמאל.

ופשיטא אשר כן הוא גם בסוגי עבודת האדם הכלליים הנ"ל: לימוד התורה מוכרח שיהי' קשור ברגש הלב, הן בשעת הלימוד - וכמרז"ל כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים - וגם קודם הלימוד, שזהו ענין ברכת התורה בתחלה, היינו להרגיש בחביבותה ויוקר ענינה עד שיקבע הדבר בלבו.

ואורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחא לעילא ולא יכלה לסלקא ולמיקם קדם הוי'.

וכן בעבודת התפלה אף שהיא עבודה שבלב, הנה קודם התפלה צריך לחשוב מרוממות הא-ל יתעלה ובשפלות האדם וכו'. ובשעת התפלה יחשוב כאלו שכינה כנגדו וכו'. ובלא כוונה זו - אינה תפלה.

יתר על כן, הנה בתפלה גופא ישנם חלקים הקשורים בעיקרם במוח: סידור שבחיו של מקום, פסוד"ז, ברכות ק"ש וכו'. ובתורה - יש בה חלקים הקשורים בעיקרם ברגש.

ומהם - ספר תהלים, תהלות ותשבחות הקב"ה.

וגם בזה - התכללות: המחשבה ההתבוננות והדעת ברוממות הא-ל, בחכמתו, גדלו וידו החזקה - צריכים להביא לאהבת הא-ל הנכבד והנורא וליראתו.

והתפלה שבתורה, אשר כאמור למעלה, בזה הוא ג"כ ספר התהלים, צריכה לימוד עמוק בהבנה והשגה.

אגרות קודש

ובשתי תיבות הראשונות של סימן צדי"ק שבתהלים נרמז ענין זה :

תפלה למשה - אתחברותא ואתדבקותא (של התפלה ומשה, אשר כל התורה נקראת על שמו) למיהוי כחדא בחיבורא חדא.

וכת"ר שזכה לזכות את הרבים בספריו הנ"ל, אשר נוסף על העיקר - אמירת תהלים ברגש שבלב ובהשתפכות הנפש, ילמדו ויעיינו בטובי מפרשיו בהבנה והשגה, הרי בטח זכות הרבים תלוי בו, וישר כוחו וחיליו לקרב ולאחד בני"י באביהם שבשמים ע"י תפלה טהורה ותורה תמימה.

בכבוד ובברכה.

ב"ה, י"ג תשרי, ה'תשי"ד
ברוקלין, נ.י.

הנכבד והנעלה איש המעלה עסקן נמרץ משכיל על דבר טוב וכו',
ד.ר. י.נ. שטיינברג שי'

שלום וברכה!

מהמזכירות מסרו לי תוכן שיחתו הטלפונית, ובפרט אשר קרא תגר על מה שמשמשים אצלנו בשפת המדינה, שכ' חושש לתקלה בזה להתבוללות וכו'.

והנה, נעם לי לשמוע השקפתו החריפה בענין אסימילצ"י, אשר אם תמיד ה"י צורך להזהר בזה, על אחת כמה וכמה בימינו אלו של טשטוש הגבולים, ובפרט אשר יש כאלו שאומרים על חושך אור ועל אור חושך. והנני מקוה אשר עינו טובה בשל אחרים גם בענין השקפה זו וישפיע על זולתו לטובה.

ובנוגע לפועל, מה שמוציאים אנו לאור עניני דפוס וכדומה לא רק בלה"ק ואידית אלא גם באנגלית (וגם צרפתית), הנה ידוע מה שאמרו חז"ל לא המדרש עיקר אלא המעשה, ולמעשה אי אפשר לחכות עד שכל אחינו בני ישראל בכל מקום שהם ילמדו להבין לה"ק או אידית, כי צריך להצילם ולקרנם לאבינו שבשמים ולתורה ומצות בפועל, כי איבוד הזמן היא אבידה שאינה חוזרת.

מלבד זה, הנה פה באמריקה ענין השפה אינו קשור באסימילצ"י. ולדאבוננו מוצאים אנו כאן שנוער המדבר לה"ק, ובפרט אלו שבהברה הספרדית, והלואי שיתעוררו בתשובה אבל עדיין הם במצב שהוא היפך תורה ומצות. אין כוונתי ח"ו שלה"ק מביא לידי זה, אלא, כאמור, חילופי ערכין כאן שאומרים [ל]אור חושך ולחושך אור, והשקפה זו שבעד נזיד עדשים של לאומיות (נאציאנאליזם) מוכרים את אביהם שבשמים והתורה ומצות היא היא המביאה אותם לדבר בלה"ק. ואין להאריך בענין המצער. ומה צדקו דברי נביאינו מהרסיך ומחריביך **ממך** יצאו, כי אותן הדיעות וההשקפות הכוזבות שיש בהן ניצוץ דקדושה הן הן המביאות יותר היזק.

ובהנוגע לכ', הנה מה ששלחו לו מענינא דיומא בשפת המדינה, הכוונה בזה כי אם ימצא בהם ענין הנה בטח ירצה להביאם לתשומת לב חוג רחב יותר שביניהם גם כאלה שאינם שומעים לה"ק או אידית. בכל אופן מוסג"פ החומר בלה"ק ואידית.

ובמהרה בימינו יקויים היעוד ויעשו כולם אגודה אחת לעבוד את ה' אחד על ידי קיום תורה אחת לכולנו ויהי זה עכשיו בכל לשון שהוא שומע ואח"כ בשפה אחת לכולנו.

בכבוד ובברכה.

פרשת נצבים

כט אַתֶּם נִצְבִים הַיּוֹם בְּלִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רְאִישֵׁיכֶם שְׂבָטֵיכֶם זָקֵנֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל: מִפְּנֵיכֶם נִשְׁכָּם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מִחֹטֵט עֲצִיד עַד שֹׂאֵב מִימֶיךָ: יֵאָדָר לְעִבְרְךָ בְּבִרְיַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאַלְתּוֹ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כ עמ' 234)

אל דמי לכם, ואל תתנו דמי לו (מהפסטה)

יהודי צריך לבקש את הגאולה, ובקשה זו עצמה מעניקה לו סיוע ועזרה בעבודת ה'. כשאומר 'אנו רוצים משיח עכשיו' - זה פועל בו זרזו והוספה בעבודתו, וזהירות יתרה שלא יהיה בידו שום דבר שמעכב ח"ו את ביאת המשיח.

שני (לוי) יב למען הקים אתך היום א לו לעם והוא יהיה לך לאלהים כאשר דבר לך וכאשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב: ולא אתכם לבדכם אנכי כרת את הבְּרִית הזאת ואת הגאולה הזאת: יב פי את אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני יהוה אלהינו ואת אשר איננו פה עמנו היום:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 182)

אל דמי לכם, ואל תתנו דמי לו

יהודי צריך לבקש ולתבוע את הגאולה. וכך אמרו חז"ל: "כל אותן אלפים שנפלו במלחמה בימי דוד, לא נפלו אלא על שלא תבעו בנין בית המקדש. ומה אם אלו שלא היה בית המקדש בניניהם ולא נחרב בימיהם, נעשה להם כך ונענשו על שלא תבעו אותו, אנו, שחרב בימינו ואין אנו מתאבלים עליו ולא נבקש עליו רחמים, על-אחת-כמה וכמה".

שלישי (ישראל) כו פִּי־אַתֶּם יִדְעֶתֶם אֶת אֲשֶׁר־יִשְׁבְּנוּ בָּאָרֶץ מִצְרַיִם וְאֶת אֲשֶׁר־עָבְרָנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָבַרְתֶּם: וּתְרֹאוּ אֶת־שְׁקוּצֵיהֶם וְאֶת גְּלִילֵיהֶם עֵץ וְאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם: י פִּנְיֶיךָ בָּכֶם אִישׁ אֶזְרָאֵשָׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ־ שְׂבֵט אֲשֶׁר לָכֶם פָּנֶה הַיּוֹם מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ

לָלַכְתָּ לַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם פִּנְיֶיךָ בָּכֶם שְׂרֵשׁ פָּרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה: י והיה בשמעו את־דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֹּאת וְהַתְּפִלָּה בְּלִבָּבָהּ לֵאמֹר שָׁלוֹם יִהְיֶה־לִּי כִּי בִשְׁרָרוֹת לִבִּי אֶלֶף לְמַעַן סְפוֹת הָרָוּה אֶת־הַצִּמְמָה: י לא־יֵאָכֵל יְהוָה סֶלֶח לֹא כִּי אֲנִי יַעֲשֶׂן אֶף־יְהוָה וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ הַהוּא וּרְבִצָּה בּוֹ כָּל־הָאֱלֹהִים הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה וּמַחֲה יְהוָה אֶת־שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם: כ וְהִבְדִּילוּ יְהוָה לְרַעְה מִכָּל שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־ אֱלֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה: כא וְאָמַר הַדּוֹר הָאֲחֵרוֹן בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר יִקְוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהִנָּכְרִי אֲשֶׁר יֵבֵא מֵאַרְצָה רְחוֹקָה וְרָאוּ אֶת־מִפְּנוֹת הָאָרֶץ הַהוּא וְאֶת־תַּחְלָאִיהָ אֲשֶׁר־חָלָה יְהוָה בָּהּ: כב גִּפְרִית וּמֹלַח שְׂרָפָה כָּל־אַרְצָה לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא־יִעֲלֶה בָּהּ כָּל־עֵשֶׂב כִּמְהַפֵּכַת סֹדֶם וְעִמּוֹרָה אֲדָמָה כְּחֵיב וּצְבִיִּים קָרִי וּצְבוֹיִם אֲשֶׁר הִפְךָ יְהוָה בְּאֶפֶס וּבְחִמָּתוֹ: כג וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מָה עָשָׂה יְהוָה כֹּכָה לָאָרֶץ הַזֹּאת מֶה חֲרִי הָאֵף הַגָּדוֹל הַזֶּה: כד וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאֹו אֹתָם מֵאַרְצָה מִצְרַיִם: כה וַיִּלְכּוּ וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם: כו וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בָּאָרֶץ הַהוּא לְהִבִּיא עָלֶיהָ אֶת־כָּל־הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה: כז וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אֲדָמָתָם בָּאָף וּבְחִמָּה וּבִקְצָף גָּדוֹל וַיִּשְׁלַכֵם אֶל־אַרְצָה אַחֲרַת כַּיּוֹם הַזֶּה: כח הַנִּסְתָּרֹת לִיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי

הַתּוֹרָה הַזֹּאת: ס (ע"ב)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 235)

אל דמי לכם, ואל תתנו דמי לו

יהודי צריך להרגיש תמיד את צער הגלות, עליו להצטער על כך שבני ישראל הם כבנים שגלו מעל שלחן אביהם

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ נצבים תשמ"א)

אל דמי לכם, ואל תתנו דמי לו

ישנם כמה באורים במעלת הגלות: הירידה היא לצורך עליה; יתרון האור הוא מתוך החשך; ועוד. אמנם, באורים שכליים הללו אינם מתקבלים כרגש שבלב, עקב מרירות הגלות, ולכן אנו מבקשים וצוּעקים בתפלה שהגלות תתבטל כבר ותבא הגאולה.

שישי י' כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא־נפלאות הוא ממך ולא־רחקה הוא: י' לא בשמים הוא לאמר מי יעלה־לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה: י' ולא־מעבר לים הוא לאמר מי יעבר־לנו אל־עבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה: י' כִּי־קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת הושענא רבה תשמ"ב)

אל דמי לכם, ואל תתנו דמי לו

כשיבא משיח צדקנו נראה את העליה הגדולה שנופעה על ידי הגלות ונודה לה על כך, כפתוב "אודך ה' כי אנפת בי". אמנם, אסור שידיעת מעלת הגלות תפגע חלילה בתשוקה לצאת מן הגלות. תובעים מיהודי דבר והפוכו: עליו לדעת שיש מעלה בגלות, וביחד עם זה עליו לזעק בכל לבו שרוצה לצאת מהגלות.

שביעי י"א ראה נתתי לפניך היום את־החיים ואת־הטוב ואת־המוֹת ואת־הרע: י"א אשר אנכי מצוה היום לאהבה את־יהוה אלהיך ללכת בדרכיו ולשמור מצוותיו וחקותיו ומשפּטיו וחיית ורבותי וברכך יהוה אלהיך בארץ אשר־אתה בא־שמה לרשתה: י"א ואם־יפנה לבבך ולא תשמע ונדחת והשתחווית לאלהים אחרים ועבדתם: י"א הגדתי לכם היום כי אבד תאבדון לא־תאריכון ימים על־האדמה אשר אתה עבר את־הירדן לבוא שמה לרשתה: י"א העדתי בכם היום את־השמים ואת־הארץ החיים והמוֹת נתתי לפניך הברכה והקללה ובהרת בתיים למען תחיה אתה וזרעך: י"א לאהבה את־יהוה

ושכִּינתא בגלותא. ובודאי שיש להצטער על מצר הגלות במגנו, לאחר־י כל הצרות שעברו על כלל ישראל במשך זמן הגלות, ועד לדורנו זה. צער זה צריך לבוא לידי בטוי בדרישת ותביעת הגאולה ובצעקה: "עד מתי קץ הפלאות!"

רביעי ל' א ויהי כִּי־באו עליך פ־לה־ברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל־לבבך בכל־הגוים אשר הדיחת יהוה אלהיך שמה: י' ושבת עֲד־יהוה אלהיך ושמעת בקלו ככל אשר־אנכי מצוה היום אתה ובניך בכל־לבבך ובכל־נפשך: י' ושוב יהוה אלהיך את־שבותך ורחמך ושוב וקבצך מכל־העמים אשר הפיצך יהוה אלהיך שמה: י' ואם־יהיה נדחת בקצה השמים משם יקבצך יהוה אלהיך ומשם יקחה: י' והביאך יהוה אלהיך אל־הארץ אשר־ירשו אבותיך וירשתה ותיטבך והרבך מאבותיך: י' ומל יהוה אלהיך את־לבבך ואת־לבב זרעך לאהבה את־יהוה אלהיך בכל־לבבך ובכל־נפשך למען חייך:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות כד זד עמ' 202)

אל דמי לכם, ואל תתנו דמי לו

רז"ל אמרו "מנלן דעבדינן זכר למקדש, דאמר קרא . . ציון היא דורש אין לה, מקלל דבציא דרישה". הדייק בזה הוא דרישה דוקא: לא די בבקשה בעלמא על הגאולה, אלא צריכה להיות דרישה ותביעה תמידית.

חמישי ונתן יהוה אלהיך את פ־להאלות האלה על־איביך ועל־שנאיך אשר רדפוך: י' ואתה תשוב ושמעת בקול יהוה ועשית את־פ־ל מצוותיו אשר אנכי מצוה היום: י' והוֹתִירך יהוה אלהיך בכל י' מעשה ידך בפרי בטנך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך למנוח בי י' ישוב יהוה לשוש עליך לטוב באשר־שש על־אבותיך: י' כי תשמע בקול יהוה אלהיך לשמר מצוותיו וחקותיו תתנוכה בספר התורה הזה כי תשוב אל־יהוה אלהיך בכל־לבבך ובכל־נפשך: ס

אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵעַ בְּקוֹלְךָ וּלְדֹבְקֶהָבוּ כִּי הוּא חַיִּיךָ
וְאַרְךְ יָמֶיךָ לְשֹׁבֵת עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע
יְהוָה לְאַבְתִּיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְתֵת
לָהֶם: פפפ

חצי קדיש

יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא
כְּרַעוּתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וְיַצְמַח פְּרוּקָנָהּ וְיִקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֵלְמָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן הוּא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ
לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַי. יְתַבְרַךְ: יְהוָה שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
וּלְעָלְמֵי עָלְמַי. יְתַבְרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם,
וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֹה דְקֻדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעֵלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבְּחָתָא וְנִחְמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כח עמ' 82)

וּבְחֶרֶת בְּחַיִּים (ל, יט) יֵשׁ לְתַמָּה, מֵאַחַר שְׁטוּב מְבִיא חַיִּים
וְרַע מְבִיא מוֹת - כְּלוּם יֵשׁ צָרָךְ לְצוּת לְאָדָם לְבַחַר בְּחַיִּים?
וְיֵשׁ לִזְמַר, שֶׁהַצּוּר הוּא לַעֲשׂוֹת טוֹב לֹא רַק מְשׁוּם שְׁנָה
מְבִיא חַיִּים, הֵינּוּ שֶׁשֶּׁשְׁכָּל מְכַרִּים לְהִתְנַהֵג כָּךְ, אֲלֵא גַם מִתּוֹךְ
בְּחִינָה חֲפְשִׁית, אֲפִילוּ אִם לֹא הָיָה בְּכַף שׁוֹם יְתִירוֹ. וְאָכֵן,
יְהוּדֵי עוֹבֵד אֵת ה' לֹא רַק מְשׁוּם שְׁנָה דְּכָר טוֹב; הוּא בּוֹחֵר
לְהִיּוֹת עוֹבֵד ה' בְּלִי טַעַם (חִיצוּנִי).

מפטיר טו ראה נתתי לפניך היום את-חיים
ואת-הטוב ואת-המזון ואת-החיים: 10 אשר אנכי
מצוה היום לאהבה את-יהוה אלהיך ללכת
בדרכיו ולשמור מצוותיו וחקותיו ומשפּטיו וחיות
ורכית וברכך יהוה אלהיך בארץ אשר-אתה
בא-שמה לרשתה: 11 ואם-יפנה לבבך ולא
תשמע ונדחת והשתחית לאלהים אחרים
ועבדתם: 12 הגדתי לך היום כי אבד תאבדון
לא-תאריכון ימים על-האדמה אשר אתה עבר
את-הירדן לבוא שמה לרשתה: 13 העדתי בכם
היום את-השמים ואת-הארץ החיים והמזון
נתתי לפניך הברכה והקללה ובחרת בחיים
למען תחיה אתה וזרעך: 14 לאהבה את-יהוה
אלהיך לשמע בקולו ולדבקהבו כי הוא חייך
וארך ימך לשבת על-האדמה אשר נשבע
יהוה לאבתיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת
לכם: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יד)

תיכף-ומיד זוכים בדין, ונצבים היום פולכם לפני ה' ה'
אלקים - מאירים וקמים ועומדים, ונעשית בתיבה וחתומה
טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיית וברוחניות.

מ פסוקים, לבב' סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עין-חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעים, וכל-נתיבותיה שלום. ארך ימים בימינה,
בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מְוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבִמְשָׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(י) **שׁוֹשׁ אִשִּׁישׁ בַּח' קָד אִמְרַת יְרוּשָׁלַם בְּזִמְנֵי הַנֶּאֱלָה. או, קָד אִמְרַת עַם יִשְׂרָאֵל בְּשִׁיבוֹ מִהַגְלוֹת. (ואמר "שׁוֹשׁ אִשִּׁישׁ" בִּכְפֹל לְשׁוֹן כְּגִד הַגּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ שֶׁנִּשְׁיִישׁוּ בַח' שְׁהוּא בְּמִדַּת הַרְחֻמִּים. ואמר "הַגֵּל נַפְשִׁי בְּאַלְהִי", שֶׁבְּמִדַּת הַדִּין הַגֵּל הַנֶּפֶשׁ שְׁהוּא עֲלִיזָה וְנִקְבְּלַת יְסוּרִים בְּשִׁמְחָה יוֹתֵר מִהַגּוֹף). הַלְבִּישֵׁנִי בְּגָדֵי יִשְׁעִי, כְּלוּמָר, סֵבֵב אוֹתִי בִישׁוּעָה וּבְצִדְקָה, כְּלוּשׁ הַקּוֹסֵבֵב אֶת הַגּוֹף, וְכַמְעִיל הַעוֹסֵף אֶת לִבְשׁוֹ. יְכַהֵן פֶּאֶר, יְגַדִּיל פֶּאֶר וְכַלְבוֹשִׁים נָאִים. "יְכַהֵן", לְשׁוֹן גְּדֻלָּה, כְּמוֹ "יְכַנֵּי דוֹד בְּהִימִים" (שמואל"ב ח.יח). כְּלִיָּהּ, כְּלִי תַכְשִׁיטִיָּה. יֵא כִי כְּאַרְצֵן תּוֹצִיא צְמֻחָה וְגו', כְּמוֹ שֶׁאַרְצֵן מוֹצִיאָה אֶת צְמֻחָה אַחֲרֵי שֶׁנֶּרֶב וְנֶפֶסֶד נִרְעֵזוּ הַרְעָה, וְכַמּוֹ חֲנֻנָה שֶׁמִּצְמִיחָה אַחֲרֵי שֶׁנֶּפֶסֶדִים נִרְעִיבִי הַרְעִים, כֵּן יִצְמִיחַ ה' לְיִשְׂרָאֵל צִדְקָה וְתַהֲלָה בְּפָרְסוֹם נֶגֶד כָּל הַגּוֹיִם אַחֲרֵי שֶׁהָיוּ בְּגִלּוֹתָם מִשְׁפָּלִים עַד עַכְשָׁה. (א) לֹא אֶחְשָׂה, לֹא אֶשְׁתַּחֲוֶה מִלְּחַפְרָה מִן הַגּוֹיִם עַל מַה שֶׁעָשׂוּ לְצִיּוֹן, לֹא אֶשְׁקוּט, לֹא אֶחְיֶה בְּמִנְחָה. כְּנֻנָה, כְּדָרֵךְ הַמַּאֲדִיר וְהַיּוֹשֻׁעָה שֶׁאֵבִיא עֲלֶיהָ תַחֲתֵי נִרְאִית לְכָל כְּלִפִּיד אִשׁ בּוֹעֵר. (ב) צִדְקָה, הַצִּדֵּק שֶׁאֶעֱשֶׂה לָךְ. שֵׁם חֲדָשׁ, כִּפִּי הַנֶּאֱמָר לְחֵלֶן בְּהַמְשׁוּ. יִקְבְּנוּ, יִפְרְשׁוּ. (ג) וְצִיּוֹן מְלוּכָה, מִצְנַתָּה שֶׁל מְלוּכָה. (ד) יִקְרָא**

עטרת מרים

יֵא יֵאמֵר יִשְׂרָאֵל בְּשׁוֹבֵם מִהַגְלוֹת שׁוֹשׁ אִשִּׁישׁ בִּיהוָה בְּחִשּׁוּעַת ה' הַגֵּל נַפְשִׁי בְּאַלְהִי שְׁעוֹר לִי כִי הַלְבִּישֵׁנִי בְּגָדֵי יִשְׁעִי הַתְּפִירִים כְּמִדַּתִּי, וְעַם מְעִיל צִדְקָה יַעֲמֵנִי עִמָּךְ אוֹתִי כְּחֶתֶן יְכַהֵן פֶּאֶר אֲשֶׁר יִלְבֹּשׁ פֶּאֶר כְּכֵהֵן גְּדוּל וְכְפֻלָּה תַעֲדֶה אֲשֶׁר תַּחֲשֻׁט עִם כְּלִיָּהּ תַכְשִׁיטִיָּה: יֵא כִי יִשְׁוֹעַת יִשְׂרָאֵל הִיא כְּאַרְצֵן אֲשֶׁר תּוֹצִיא צְמֻחָה אַחֲרֵי שֶׁנֶּרֶב וְנֶפֶסֶד הַרְעִיבִי הַרְעִי וְכַנֻּנָה וְרוּעִיָּה הַדְּבָרִים הַנּוֹרְעִים בָּהּ תַצְמִיחַ אַחֲרֵי הַתְּפִירִים שֶׁל הַרְעִים, כֵּן אֶדְנִי יִהְיֶה יִצְמִיחַ לְיִשְׂרָאֵל צִדְקָה חֶסֶד בְּכַח הַצִּדְקָה הַעֲלִיזָה וְתַהֲלָה וְהַגֵּל מִכּוֹבוֹת יִשְׂרָאֵל נֶגֶד לְעֵינֵי כָל-הַגּוֹיִם: אֵלֹהִים הֵם דְּבָרֵי ה' בְּהִיּוֹת יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת, ואמר לְמַעַן צִיּוֹן שֶׁתַּחֲרִיבוּ אוֹתָהּ עַד הַיּוֹסֵד לֹא אֶחְשָׂה לֹא אֶשְׁתַּחֲוֶה וְלִמְעַן יְרוּשָׁלַם לֹא אֶשְׁקוּט לֹא אֶחְיֶה עַד אֲשֶׁר יֵצֵא כְנֻנָה לְעֵינֵי כָל-צִדְקָה וְיִשְׁוֹעָתָה שֶׁאֵבִיא עֲלֶיהָ, יִהְיֶה נִרְאֶה לְכָל כְּלִפִּיד אִשׁ וְיִבְעַר יְדִלֵק: ב וְרָאוּ גוֹיִם צִדְקָה וְהַצִּדְקָה שֶׁאֶעֱשֶׂה לָךְ וְכָל-מְלָכִים יִפְרִיזוּ כְּבוֹדֶךָ וְקָרָא לָךְ יִהְיֶה נִקְרָא לָךְ שֵׁם חֲדָשׁ בַּח' אֲשֶׁר פִּי יִהְיֶה יִקְבְּנוּ יִגְלֶה טַעְמוֹ: ג וְהִיּוֹת שְׁמוּרָה כְּדוֹ עֲמֻרַת תַּפְאֶרֶת בִּיד־יְהוָה וְצִיּוֹן מִצְנַתָּה מְלוּכָה בְּכַח-אֱלֹהִיךָ שֶׁלֹא יִפְלוּ לְעוֹלָם: ד לֹא-יִקְרָא לָךְ עוֹד עֲזוּבָה

הפטרה לפרשת נצבים לקריאה בציבור

ולשמו"ת בישעיה פרק סא-סג

סא יֵשׁוּשׁ אִשִּׁישׁ בִּיהוָה תִּגְלֵל נַפְשִׁי בְּאַלְהִי כִי הַלְבִּישֵׁנִי בְּגָדֵי יִשְׁעִי מְעִיל צִדְקָה יַעֲמֵנִי כְּחֶתֶן יְכַהֵן פֶּאֶר וְכַפֻּלָּה תַעֲדֶה כְּלִיָּהּ: יֵא כִי כְּאַרְצֵן תּוֹצִיא צְמֻחָה וְכַנֻּנָה וְרוּעִיָּה תַצְמִיחַ כֵּן אֶדְנִי יִהְיֶה יִצְמִיחַ צִדְקָה וְתַהֲלָה נֶגֶד כָּל-הַגּוֹיִם: סב א לְמַעַן צִיּוֹן לֹא אֶחְשָׂה וְלִמְעַן יְרוּשָׁלַם לֹא אֶשְׁקוּט עַד-יֵצֵא כְנֻנָה צִדְקָה וְיִשְׁוֹעָתָה כְּלִפִּיד יִבְעַר: ב וְרָאוּ גוֹיִם צִדְקָה וְכָל-מְלָכִים כְּבוֹדֶךָ וְקָרָא לָךְ שֵׁם חֲדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יִהְיֶה יִקְבְּנוּ: ג וְהִיּוֹת עֲמֻרַת תַּפְאֶרֶת בִּיד־יְהוָה וְצִיּוֹן מְלוּכָה בְּכַח-אֱלֹהִיךָ: ד לֹא-יִקְרָא לָךְ עוֹד עֲזוּבָה

יאמר לך ענין עוד שאת עזובה מה' ולא רצף על ארצך לא יאמר עוד שממך מושבה כי לך יקרא חפצי-בה רצוני בה, ושוב לשפן בתוכך ולא רצף בעולה מושבת כחפץ יהיה לך וארצך תבעל ויחשבו הערים: ה כריבעל פשוטא בחור בתולה מבלי פרידו יבעלוד

כן ויחשבו בך בנך ולא יחפרו מן ומשוש חתן על-פלה בימי חתה פן ישיש ענין אלהו: ו אחר שאמר למען ציון לא אחשה, אומר כי חזן מזה על-חומתך ירושלים הפקדתי מנתי שמרים כל-היום וכל-הלילה שחמדו בבני ואכל תמיד לא יחשו אינם שותקים, המזכירים את-יהוה על בנים אל-דמי לכם לא יחא שותקה לכם: ו ואל-תתנו לא תעו את ה' דמי לו לשותק מלכותה, אלא תפצרו בו עדי-כו' את ירושלים על בנה ובסיסה ועדי-שים את-ירושלים לתהלה ולשם בארץ: ח הנביא אומר להם בנחמה, הן נשבע יהוה בימינו ובזרוע עזו אס-אתן את-דגלך עוד מאכל' לא יבדל הקרובים ואס-ישתו בני-נכר הרחוקים תירושך יגד אשר יגעת בו: ט כי מאספיו המאספים אותו אל הבית הם ואכלו והללו את-יהוה על השפעת הטובה ומקבציו ישתהו את התירוש בחצרות קדשי בבתיהם העומדים בחצרות ירושלים עיר הקדש: י הוא מאמר הנביא אל האומות עברו עברו בשערים משער לשער בשערי העיר פנו מכשול את דרך העם אשר ילכו בו ישראל לשוב לארצם סלו סלו הרימו ותגברו את המסלה להשוות הנזמות סקלו הדרכים מאבן מכשול הרימו גם על-העמים לרמו להם להביא את ישראל לארצם: יא הגה יהוה השמיע אל-קצה הארץ הגה ישעך בא הגה שברו אתו ופעלתו לפניו: יב וקראו להם עם-הקדש גאולי יהוה

"חפצי בה", רצוני בה ואינה נעזבת. ולא רצף "בעולה", לא רצף יקרא מושבת ולא שוממה. תבעל, תתנשב באנשיה. (ה) כי יבעל בחור בתולה וגו', כמו ששקבחר נשוא בתולה מתנשבים וחד מבלי פריד, קל ויחשבו בך בנך ולא יפרו מן. (ו) הפקדתי שומרים

וגו', השומרים הם המלאכים שהפקדים הקב"ה על בני ירושלים. והם מתפללים לה' על ירושלים שישכנה לשובה. פרוש אחר, השומרים הם אבלי ציון שמתפללים ביום ובלילה על ירושלים. לא יחשו, אינם שותקים בשום זמן מלהתפלל על ירושלים. המזכירים את ה' אל דמי לכם, כאלו הנביא מורם ואומר להם, אתם המתאבלים על ציון ומזכירים זכרונה תמיד בתפלותיכם ובכרבותיכם, אל תשתקו. (ז) ואל תתנו דמי לו וגו', כלומר, הואיל וכל התבטחות הטובות האלה מבטות הקב"ה אתכם, הוצירו את שמו תמיד ושפכו לפניו לבכם עד שקבץ הגלות ויבנו את ירושלים וישמיה תהלה בארץ. (ח) מאספיו יאכלוהו, המאספים את הדגן אל הבית הם יאכלוהו. ומקבציו ישתהו, המקבצים את התירוש הם ישתהו. בחצרות קדשי, בירושלים עיר הקדש, אם הוא מעשר שני. ואם הוא חליו, הכונה על כל ארץ ישראל. (י) עברו עברו בשערים וגו', הוא מאמר הנביא אל הגוים, עברו דרך שערי העיר ולכו לשדה ופנו מכשול את הדרך אשר ילכו בה ישראל לשוב לארצם. וכפל הלשון לחזק. סלו סלו המסלה, לסלל את הדרך ולקבש אותה שלא יהיו בה גמזות ותולדות. סקלו מאבן, לפנות מאבנים. הרימו גם על העמים, הגבירו מוט עם הדגל לאות לכל העמים, שביאו לארץ ישראל את כל ישראל שגלו אצלם. (יא) ישעך בא, באה תשועתך.

הגה שברו אתו, הגה השבר הטוב שישלם לישראל על הגלות שסבלו בעבור שמו הגדול. ופעלתו לפניו, ושבר הפעולות הטובות שעשו ישראל בגלות בשמרים תורתו ומצותיו. (יב) ולך, לציון. דרושה, שה' דורש

אתו ופעלתו שבר הפעולה שפעלו עמו לפניו הוא מוכן: יב וקראו להם לפני ציון עם-הקדש על ידי קדושת מעשיהם וצדקתם גאולי יהוה הנאולים של ה' ולך ציון יקרא דרושה מה' אשר ה' דורש אותה תמיד

עטרת מרים

עיר לא נעזבה או יבירו כי ה' לא עזבה מעולם: א מיריה | בא מאדום
ממלכות רומי חמוץ אדם בגדים מבצרה עיר גדולה לאדום, הלא חמור זה
הדור בלבדו! ומה זה הדם על לבדו, הלא הוא צעה מניע ומטלטל
האומות ממקום למקום ואין מי עומד נגדו ברכ כחו באלו המקומות משיב ואומר

אני הוא זה המדבר בצדקה
ומבטיח לעשות צדקה לישראל ואני
הוא רב להושיע לישראל כאשר
הבטחתי: ב באלו ישראל גם אותו
מדוע אדם ללבושך ובגדיך
נראים כדורך בנת מתות חינו (ג)
הוא הכלי שדורכים שם הענבים
(להוציא חין): ג באלו משיב לו ה'
פורה הנת דרכתי לבדי לא
בזכותם פראם בצדקתי לבד ומעמים
אין איש אתי לעזרי להקדם באיבי
ישראל, לפיכך ואדרכם באפי
וארמכם בחמתי שיש לי עליהם על
שהרעו לישראל שהגלותם ביניהם וכן
נצחם ודמם טמא על בגדי וכל
מלבושי אנאלתי לכלבתי מדמם:
ד כי וזמן רב יום נקם היה בלבי
ושנת גאולי באה לגאול את עמי
ולעשות נקם: ה ואביט הייתי
מסתכל אם אמצא עזר, אבל ואין
עזר כי אין הדור נקם ואשתומם
עמיתי בתמהון והתבוננתי אם אמצא
בהם זכות להיות סומך עלי את
הנאולה, אבל ואין סומך כי אין צדיק
מתפלל עליהם, לכן ותושע הושיע לי
ורעי וחמתי שיש לי על האומות
היא סמכותי תסמוך אותי לגאול את
ישראל: ו ואבוס ארמם עמים
באפי ואשפרם בחמתי נחיו

שבורים כבוס חמתי ואוריד לארץ נצחם חוקם וחקם, וזהו דמם: ז אמר
הנביא חסדי יהוה | אופיר שעשה עמהם, לכן מהראי לתרבות תהלת
יהוה כמו שיש להלל בעל כל אשר גמלנו: יהוה ורבי טוב התחן לבית
ישראל אשר גמלם ברחמיו וכרב חסדיו ולא בצדקותיו: ח ויאמר

עזר, ולא היה. כלומר, הסתכלתי אם יש זכות לישראל שיהיה עזר לגאולה, ולא מצאתי. ואשתומם ואין סומך, עמיתי בתמהון והתבוננתי אם אמצא
בהם זכות להיות סומך לגאולה, ולא מצאתי. ותושע לי ורועי, כלומר, אף על פי שאין בהם זכות הושיעתי את בני. וחמתי היא סמכותי, החקת
שיש לי על הנזים היא סמכותי אותי לגאול את ישראל ולעשות נקם בנזים. ו ואבוס עמים באפי, וארמם את העמים באפי. ואשפרם בחמתי,
ואתן להם לשמות את כוס חמתי עד לשכרות. ואוריד לארץ נצחם, ואת דמם אשפך לארץ. ו חסדי ה' אופיר תהלות ה', אמר הנביא,
אופיר לישראל את חסדי ה' שעשה עמהם, אשר מהראי לתרבות תהלות ה'. בעל כל אשר גמלנו ה', אופיר אותם החסדים כמו שהיו על כל אשר
גמלנו. ורב טוב לבית ישראל, ורב טוב שעשה לבית ישראל. אשר גמלם ברחמיו וכרב חסדיו, ולא לפי מעשיהם. ח ויאמר אך עמי

שי למורא

בשלושה. א) מי זה בא מאדום וגו', עתיד הקב"ה לעשות נקמה
באדום, ואמר הנביא בלשון הנהג בבני אדם לבוש בגדים שבעשותם נקמה
באויב נהו הדם על בגדיהם. וכאלו ישאלו ישראל, מי הוא זה הקא מאדום
צביע בגדיו בדם התרונים מעיר בצרה של אדום. "חמוץ", צביע. ויתכן שהוא
מלשון "חמוץ רגלך בדם" (תהלים

טז, כד), בחלוף סדר האותיות, כמו
"כבש" "כשב". זה הדור
בלבדו, זה שלבש בגדי נקם.
צעה ברכ כחו, שברכ כחו הוא
מניע ומטלטל את הנזים מקצה אל
קצה. אני מדבר בצדקה, באלו
הקב"ה משיב להם ואומר, אני הוא זה
המדבר והמבטיח לעשות צדקה
לישראל. רב להושיע, מרבה
להושיע. ב) מדוע אדם
ללבושך וגו', באלו ישאלו גם את
הקב"ה, מדוע בתמים ארמים על
לבדו, ובגדיך בבגדי הדורך ענבים
בנת, שיש על בגדיו בתמים ארמים
מהני. ג) פורה דרכתי לבדי,
באלו הקב"ה משיב ואומר, אני לבדי
דרכתי נת הענבים, כלומר, לא
בזכותם, פראם בצדקתי לבד תרנתי
את השר של אדום ועמו להוציא דמם
כמו שדורכים בנת להוציא חינו.
"פורה", נת שדורכים בו הענבים חינו.
ונקרא "פורה" על שם שמפרידים
ומרצעים בתוכה הענבים כשדורכים
אותם. ומעמים אין איש אתי,
ומכל העמים אין אחד שקא לעזרתי
להקדם באיבי ישראל, כי כלם
אויביהם. ואדרכם באפי וגו',
כיון שכל העמים אויבים לישראל,

לפיכך אדרכם וגו'. וזו נצחם על בגדי וגו', וזהו דמם על בגדי, וכל
מלבושי עשיתי מגלים בדם. "נצחם", דמם, ונקרא הדם "נצח", לפי שהוא
חי האדם וחוקו. וכל זה נאמר על דרך משל מלשון הנהג בבני אדם. ד) כי
יום נקם וגו', כי יום נקם היה בלבי וזמן רב, עד שבאה שנת גאולי ואז
יהיה יום הנקם בעמים. ה) ואביט ואין עזר, הייתי מסתכל אם אמצא

עזר, ולא היה. כלומר, הסתכלתי אם יש זכות לישראל שיהיה עזר לגאולה, ולא מצאתי. ואשתומם ואין סומך, עמיתי בתמהון והתבוננתי אם אמצא
בהם זכות להיות סומך לגאולה, ולא מצאתי. ותושע לי ורועי, כלומר, אף על פי שאין בהם זכות הושיעתי את בני. וחמתי היא סמכותי, החקת
שיש לי על הנזים היא סמכותי אותי לגאול את ישראל ולעשות נקם בנזים. ו ואבוס עמים באפי, וארמם את העמים באפי. ואשפרם בחמתי,
ואתן להם לשמות את כוס חמתי עד לשכרות. ואוריד לארץ נצחם, ואת דמם אשפך לארץ. ו חסדי ה' אופיר תהלות ה', אמר הנביא,
אופיר לישראל את חסדי ה' שעשה עמהם, אשר מהראי לתרבות תהלות ה'. בעל כל אשר גמלנו ה', אופיר אותם החסדים כמו שהיו על כל אשר
גמלנו. ורב טוב לבית ישראל, ורב טוב שעשה לבית ישראל. אשר גמלם ברחמיו וכרב חסדיו, ולא לפי מעשיהם. ח ויאמר אך עמי

עטרת מרים

אף על פי שגלוי לפני שיהודי בו, מכל
 "מקום אד-עמי הַמָּוָה וְהָרִי הֵם לִפְנֵי
 כְּבִנָּים אֲשֶׁר לֹא יִשְׁקְרוּ לְעֹבְדֵי,
 וְלִבֵּן וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ: ט בְּכָל־
 צָרָתָם שָׁהוּ לָהֶם לֹא לְמִקּוֹם הָיָה
 צָר וּמִלֵּאדֹה הַמִּשְׁמָשׁ לִפְנֵי
 הַיָּשִׁיעַם בְּשִׁלְחֹתָם הַמִּקּוֹם
 בְּאַהֲבָתוֹ בַּעֲבֹר אַהֲבָתוֹ לָהֶם
 וּבְחִמְלָתוֹ עֲלֵיהֶם הוּא גֹאֲלָם מִן
 הַצָּרָה הַבָּאָה וַיִּנְפְּלֵם כָּל מִשְׁאֵם וַיִּנְשָׂאֵם לְתֵת דִּי מִחְסוֹרִים כָּל־יָמֵי דְחַוְתָּם
 עוֹלָם:

אֲדֹ-עַמִּי הִמָּה בָּנִים לֹא יִשְׁקְרוּ וַיְהִי
 לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ: ט בְּכָל־צָרָתָם | לֹא צָר
 וּמִלֵּאדֹה פְּנֵיו הַיָּשִׁיעַם בְּאַהֲבָתוֹ
 וּבְחִמְלָתוֹ הוּא גֹאֲלָם וַיִּנְפְּלֵם וַיִּנְשָׂאֵם
 כָּל־יָמֵי עוֹלָם:

שי למורא

הַמָּוָה וְגו', כִּשְׁחֻצִּיאִים מִמִּצְרַיִם
 אָמַר, אֵדֶּךָ הַמָּוָה לְבַר עַמִּי, וּבְהֵם
 בְּחִרְתִּי מִכָּל הָאֲמֹת, וּלְבָנִים וַיִּשְׁכְּבוּ,
 וְלֹא יִשְׁקְרוּ בִּי לְעֹבְדֵי, וְלִבֵּן הָיָה לָהֶם
 לְמוֹשִׁיעַ. ט בְּכָל צָרָתָם לֹא צָר,
 כָּל זְמַן שָׁהוּ בְּצָרָה הָיָה לֹא צָר, וּמִתֵּר
 לְהַיָּשִׁיעַם. וּמִלֵּאדֹה פְּנֵיו
 הַיָּשִׁיעַם, וּמִלֵּאדֹה הַמִּשְׁמָשׁ לִפְנֵי
 הַיָּשִׁיעַם בְּשִׁלְחֹתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶד.
 וַיִּנְפְּלֵם וַיִּנְשָׂאֵם, וְהַנְּבִיִּים מִן הַצָּרָה בְּחִמְלָתוֹ, וַיִּנְשָׂאֵם וְהַרְיָם כְּכֹדֹר
 וְהַיָּשִׁיעַם בְּאַהֲבָתוֹ אוֹתָם. כָּל יָמֵי עוֹלָם, תָּמִיד בְּכָל הַדּוֹרוֹת הָיָה לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:
 נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיִךְ לֹא
 יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
 דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמִהְרָה
 בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שִׂמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
 בְּמִהְרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
 אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשֶׁךָ נִשְׁפַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֵא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
 בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי
 אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
 מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֶךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
 אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלֵד לְחֹדֶשׁ תִּשְׁרִי: יוֹם ב', שְׁעָה 8 בְּבוֹקֶר, 17 דְּקוֹת ו-10 חֲלָקִים.

הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי [=תִּשְׁרִי] שֶׁהוּא הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה, הַקִּדּוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בַּעֲצֻמוֹ מְבָרְכוֹ בַּשַּׁבָּת
 מְבָרְכִים שֶׁהוּא הַשַּׁבָּת הָאַחֲרוֹן דְּחֹדֶשׁ אֱלּוּל, וּבִכְחַז זֶה יִשְׂרָאֵל מְבָרְכִים אֶת הַחֲדָשִׁים י"א פְּעָמִים בַּשָּׁנָה.

(היום יום כ"ה אלול)

קריאת התורה למנחת שבת קודש
לא « וילך משה וידבר את־הדברים האלה
אל־כל־ישראל: » ויאמר אלהם בן־מאה
ועשרים שנה אנכי היום לא־אוכל עוד לצאת
ולבוא ויהוה אמר אלי לא תעבד את־היהוד
הזה: » יהוה אלהיך הוא | עבר לפניך הוא־
ישמיר את־הגוים האלה מלפניך וירשתם
יהושע הוא עבר לפניך כאשר דבר יהוה: (יז)
ועשה יהוה להם כאשר עשה לסיחון ולעוג
מלכי האמרי ולא־רצם אשר השמיד אתם:
» ונתתם יהוה לפניכם ועשיתם להם ככל־
המצוה אשר צויתי אתכם: » חזקו ואמצו אל־
תיראו ואל־תערצו מפניהם כי | יהוה אלהיך
הוא ההלך עמך לא ירפך ולא יעזוב: ם
(ישראל) ויִקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני
כל־ישראל חזק ואמץ כי אתה תבוא את־העם
הזה אל־הארץ אשר נשבע יהוה לאבותם לתת

להם ואתה תנחילנה אותם: » ויהוה הוא |
ההלך לפניך הוא יהיה עמך לא ירפך ולא
יעזוב לא תירא ולא תחת: » ויכתב משה
את־התורה הזאת ויתנה אל־הכֹהֵנִים בני לוי
הנשאים את־אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה ואל־כָּל־זִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל: » ויצו משה אותם לאמר מקץ | שבע
שנים במעד שנת השמטה בחג הספות:
» בבוא כל־יִשְׂרָאֵל לראות את־פְּנֵי יְהוָה
אלהיך במקום אשר יבחר תקרא את־התורה
הזאת נגד כל־יִשְׂרָאֵל באזניהם: » הקהל את־
העם האנשים והנשים והפז והגר וגרד אשר
בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו
את־יהוה אלהיכם ושמרו לעשות את־כל־
דברי התורה הזאת: » ובניהם אשר לא־ידעו
ישמעו ולמדו ליראה את־יהוה אלהיכם כל־
הימים אשר אתם חיים על־הארצה אשר
אתם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שְׁמָה לרשתה: פ

המשך ביאור למס' מנחות ליום ראשון עמ' א

שְׁנֵקֶמֶצָה, עוֹלָה לְבַעֲלִים לשם חובה, שכן קומצה נקטר, וזו המנחה
שלא נקמצה, לא עוֹלָה לְבַעֲלִים לשם חובה, לפי שלא נקמצה.
נִקְרָב קומצה של מנחה אחת, בְּשִׁירָה – בשיריים של אותה
מנחה, או שנתערב הקומץ בְּשִׁירָה של חֲבִירָתָה – בשיריים של
מנחה אחרת שנקמצה כבר, לא יִקְמִיר את התערובת, לפי
שהשיריים המעורבים בה אסורים בהקטרה, שנאמר (ויקרא ב יא)
לא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לַה', ומפסוק זה דורשים (לקמן ג) שכל
דבר שעלה מקצתו למזבח, וכגון מנחה שקומצה נקטר, אסור
להקטיר שיריה על המזבח, ואם עבר והקטיר את התערובת, עוֹלָה
המנחה לְבַעֲלִים לשם חובה, שכן הקומץ שלה הוקטר על המזבח.

גמרא

הגמרא דנה בענין תערובת של שני דברים, השוים במדותם ולא
בדיניהם: אִמֵּר רַב חֲסָדָא נְבִילָה בְּבִילָה בְּשָׁחוּטָה – חתיכה אחת של
בשר נבילה, שנתערבה בשתי חתיכות של בשר בהמה שחוטה,
ואינם ניכרים, בטילה חתיכת הנבילה בחתיכות השחוטה שכן
הרוב, ואם נגע באחת מן החתיכות לא נטמא. ואין זה בכלל
תערובת מִיֵּן בְּמִינוֹ שאינו בטל, משום שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְשָׁחוּטָה
שְׁתַּעֲשֶׂה – שיהפך דינה ותטמא כְּבִילָה, ומשום כך הם נחשבים
תערובת מִיֵּן בשאינו מינו, שבטל לדברי הכל. ושְׁחוּטָה אֵינָה
בְּבִילָה בְּבִילָה – אבל אם חתיכה אחת של שחוטה נתערבה בשתי
חתיכות של נבילה, הרי זו תערובת מִיֵּן בְּמִינוֹ, והשחוטה אף על
פי שהיא מיעוט, אינה בטילה בנבילה, ואם נגעה אחת מן
החתיכות בתרומה, הרי זה ספק אם נטמאה או לא, ותרולין,

כלומר שאין אוכלים אותה וגם אין שורפים אותה, עד שתיטמא
בטמאה ודאית, וזו תישרף. והטעם שנחשבים כמין אחד, לפי
שְׂאֶפְשָׁר לְבִילָה שְׁתַּעֲשֶׂה שְׁחוּטָה – שתהיה טהורה כמו השחוטה,
דְּלִבֵּי מִסְרָחָה – שכן אם תתעפש הנבילה עד שתסריח ולא תהא
ראויה לאכילה, פְּרָחָה – תבטל ממנה מִטְמְאָתָה, ותהיה כמו
השחוטה, שנאמר (דברים יד כא) לא תאכלו כל נבילה, לגר אשר
בשְׁעָרֶיךָ תִתְּנָה וְאָכְלָה וגו', ודרשו מכאן בבבורות (כג) שרק
הראויה לגר, כלומר לאכילת אדם, קרויה נבילה.
הגמרא מביאה את שיטת רבי חנינא החולק על רב חסדא: וְרַבִּי
חֲנִינָא אָמַר, כֹּל שְׂאֶפְשָׁר לוֹ להמיעוט, שהוא בטל, לְהִיּוֹת בְּמִזְבֵּחוֹ –
כמו המבטל, שהוא הרוב, הרי זו תערובת מִיֵּן בְּמִינוֹ, שאינו כָּשֵׁל
ברוב. ולפיכך חתיכת נבילה שנפלה לתוך שתי חתיכות של
שחוטה אינה בטילה, שכן הנבילה אפשר שיחולו עליה דיני
שחוטה אם תסריח, וכמו שנתבאר. וכל שְׂאֵי אֶפְשָׁר לוֹ להמיעוט
לְהִיּוֹת בְּמִזְבֵּחוֹ – כמו הרוב, הרי זו תערובת מִיֵּן בשאינו מינו,
שהמיעוט כָּשֵׁל ברוב. ולפיכך אם נפלה חתיכת בשר שחוטה לתוך
שתי חתיכות של נבילה, השחוטה בטילה בנבילה, לפי שאי אפשר
שיחולו על השחוטה דיני נבילה.
הגמרא מבררת בשיטת איזה תנא נחלקו רב חסדא ורבי חנינא.
שואלת הגמרא: אֵלֶּיָּהּ דְּמָאן נחלקו רב חסדא ורבי חנינא, אִי
אֵלֶּיָּהּ דְּרַבְּנָן, הָא אִמְרֵי עוֹלִין הוּא דְּלֹא מְבַטְלִי אַחֲרֵי – הלא אמרו
שרק דברים שעולים על המזבח, אין האחד מבטל את השני, אֲבָל
מִיֵּן בְּמִינוֹ כָּשֵׁל, וממילא לדבריהם פשוט שגם נבילה ושחוטה
מתבטלות האחת בשניה. וְאִי אֵלֶּיָּהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה נחלקו הסובר מין
במינו אינו בטל, גם כן קשה, וְהָא

פרק ה משנה א

בַּעֲשֶׂרָה מֵאֲמֵרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם. וּמָה תִּלְמֹד לֹמֵר, וְהָלֹא בְּמֵאֲמֵר אֶחָד יָכוֹל לְהַבְרֹאוֹת, אֲלֵא לְהַפְרֹעַ מִן הָרָשָׁעִים שְׂמֵאֲבָרִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשֶׂרָה מֵאֲמֵרוֹת, וְלִתֵּן שָׂכָר טוֹב לְצַדִּיקִים שְׂמִיקִימִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשֶׂרָה מֵאֲמֵרוֹת:

נקודות משיחות קודש

על-פי המובא בחסידות על דברי משנתנו: דהנה, את דברי המשנה "בעשרה מאמרות" ביאר הרמב"ם כי אף-על-פי שהמילה "ויאמר" נזכרת (בפרשת בראשית) רק תשע פעמים, בכל זאת ישנם עשרה מאמרות כי "בראשית נמי מאמר הוא"⁶. ומוסבר בחסידות שמאמר "בראשית" הוא למעלה מבחינת הדיבור והוא בדרגת "מחשבה". זו הסיבה לכך שב"בראשית" לא כתוב "ויאמר" כי ענינו הוא מה שעלה במחשבה לברוא את העולם. אך בכדי שיתהווה עולם גשמי אי-אפשר היה להישאר ב"מחשבה" ועל-כן היה צריך "דיבור" ממש. זוהי אפוא כוונת המשנה באומרה "והלא במאמר אחד יכול להבראות"; כלומר, שבדרגת ה"יכולת", בריאת העולם אכן נתהוותה על-ידי "מאמר" אחד - "בראשית".

זהו הפירוש בשאלת המשנה "ומה תלמוד לומר והלא..." - מדוע נברא העולם בבחינת הדיבור ולא בבחינת המחשבה? על כך משיבה המשנה את תשובתה.

להבנת תשובת המשנה, יש להקדים ולבאר את ההבדל בין דיבור למחשבה, בכוחות הנפש. נקודת הענין - דיבור הוא "חיצוני" לאדם ועיקרו הוא בשביל הקשר עם הזולת. מחשבה, לעומת זה, היא "פנימית", שייכת לאדם עצמו, והיא לבוש המאוחד עם הנפש.

"מבשרי אחזה אלוה"⁷: אילו היה העולם נברא בבחינת מחשבה בלבד, היה העולם קשור ומאוחד עם הקב"ה, והיתה נרגשת בו אלקות בפשיטות. העובדה שבפועל מציאותו של העולם נראית כנפרדת מאלקות היא מפני שהעולם נברא בבחינת דיבור ("ויאמר").

זהו אס-כן תוכן דברי המשנה - "כדי להיפרע כו": אילו נברא העולם "במאמר אחד", בבחינת מחשבה, אזי כל רעיון ה"בחירה" לא היה קיים בעולם וממילא גם לא היו "רשעים" ולא היה מקום לכל הענין של שכר ועונש. על-כן נברא העולם בבחינת דיבור ("בעשרה מאמרות"), כדי שתהיה "בחירה" לאדם וממילא אפשר יהיה "להיפרע מן הרשעים.. וליתן שכר טוב לצדיקים".

לפי זה יתיישבו שתי השאלות גם-יחד: אין לומר כי "שוויו" האמיתי של העולם הוא (רק) "מאמר אחד", שכן עתה מובן כי בפועל, משנברא העולם בבחינת "דיבור" הרי הוא אכן "שווה" "עשרה מאמרות". כמו כן מתורצת השאלה הראשונה, שכן לאור המבואר אין כוונת המשנה להחמיר עם הרשעים אלא לעצם האפשרות להעניש ולתת שכר.

(ספר השיחות התש"נ ע' 473)

יש המקשים¹: מכיון ש"במאמר אחד יכול להבראות" נמצא כי ערכו האמיתי של העולם שווה לכוחו של מאמר אחד ויחיד; מדוע אפוא נמדרים השכר והעונש על-פי עשרה מאמרות (כפי שהעולם נברא בפועל)? ובלשון המקשים - "אם הוא רוצה להרבות במאמרים אין הדבר מוטל על הרשע ולא על הצדיק"? ביאור הענין:

את דברי המשנה "והלא במאמר אחד יכול להבראות", אין לפרש אותם כאפשרות שנדחתה ולא בוצעה, אלא שגם בפועל, כפי שהעולם אכן נברא, יש בו צירוף של שני הכוחות גם-יחד - "במאמר אחד"² ו"בעשרה מאמרות". ב"מאמר אחד" - נבראה מציאות החומר, יש מאין; זהו "החומר הראשון"³ שהוא קיים בשווה בכל הנבראים כולם. לעומת זאת ב"עשרה מאמרות" (הכוללים אין ספור חילופים וצירופים, כמבואר בספר יצירה⁴) נבראה צורת הנבראים, השונה בכל נברא ונברא.

בכל אחד משני הכוחות הללו יש מעלה שאין בזולתו: "עשרה מאמרות" נחלקים לפרטים ו"מתלבשים" בעיני הבריאה השונים, ואף שזוהי דרגה אלוהית מצומצמת ומוגבלת, מעלתה היא בכך שהיא "חודרת" לתוך מציאות העולם.

לאידך גיסא, מעלתו של ה"מאמר אחד" היא בהיותו למעלה מגדרי הבריאה והוא מבטא אור אלוהי בלתי מוגבל שלמעלה מהתלבשות בעולם.

בצירוף שני הענינים יחדיו נוצרת שלמות אמיתית - אלוהות שלמעלה מהעולם ("מאמר אחד"), החודרת ומשפיעה בתוך גדרי העולם ופרטי הנבראים ("עשרה מאמרות").

(ספר השיחות ה'תש"א, כרך ב. עמ' 538)

הקשו המפרשים:

(א) הרי הקב"ה הוא עצם הטוב, ו"טבע הטוב להטיב", אס-כן כיצד יתכן שהקב"ה ברא את העולם במיוחד באופן מסוים כדי "להיפרע מן הרשעים"?

(ב) אם אמנם יכול הקב"ה לברוא את העולם במאמר אחד (אלא שמסיבה כלשהי בחר לברואו בעשרה מאמרות), מדוע ייפרע מן הרשעים בטענה זו, והלא ראובן שקנה כלי השווה וזו אחד בעשרה זוזים וגנבו שמעון, אין שמעון משלם לו אלא וזו אחד; וכבר נאמר⁵ "עד האלוקים יבוא דבר שניהם", אס-כן מדוע יתחייבו הרשעים על איבוד העולם שנברא בעשרה מאמרות?

ויש לתרץ קושיות אלה (בנוסף על מה שכבר נתבאר לעיל)

(1). מדרש-שמואל (2). והפירוש "במאמר אחד יכול להבראות" הוא לא רק בדרגת היכולת, אלא שהיכולת באה גם בפועל (ראה פרדס שער יא פרק ג). (3). ראה רמב"ן תחילת פרשת בראשית. (4). שער היחוד והאמונה פרק א. (5). משפטים כב, ח. (6). ראש-השנה לב, א. מגילה כא, ב. (7). איוב יט, כו.

לוח זמנים לשבוע פרשת נצבים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:17	6:21	8:52	8:53	9:27	9:28	10:33	10:32	19:03	18:56	19:30	19:22	18:37	19:32
חיפה (ק)	6:15	6:19	8:50	8:51	9:25	9:26	10:31	10:31	19:07	18:59	19:31	19:22	18:30	19:33
ירושלים (ק)	6:15	6:19	8:50	8:51	9:25	9:26	10:31	10:31	19:07	18:59	19:29	19:21	18:21	19:31
תל אביב (ק)	6:17	6:20	8:51	8:53	9:27	9:27	10:32	10:32	19:04	18:56	19:31	19:23	18:38	19:33
אוסטריה, וינה (ק)	6:13	6:22	8:44	8:48	9:32	9:35	10:40	10:42	19:34	19:22	20:09	19:56	19:06	20:09
אוסטריה, מלבורן (ח)	6:41	6:32	8:52	8:47	9:29	9:23	10:27	10:23	18:01	18:06	18:28	18:32	17:47	18:43
אוקראינה, אודסה (ק)	6:18	6:26	8:50	8:54	9:35	9:38	10:44	10:45	19:35	19:23	20:08	19:56	19:07	20:09
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:48	5:56	8:19	8:23	9:06	9:09	10:15	10:16	19:08	18:56	19:43	19:30	18:40	19:43
אוקראינה, דנייפופטרובסק (ק)	5:58	6:06	8:29	8:33	9:17	9:20	10:25	10:27	19:20	19:08	19:55	19:42	18:52	19:55
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:21	6:30	8:51	8:56	9:41	9:44	10:50	10:52	19:48	19:35	20:24	20:10	19:19	20:25
אוקראינה, קייב (ק)	6:13	6:22	8:43	8:48	9:33	9:37	10:43	10:44	19:41	19:28	20:17	20:03	19:12	20:18
איטליה, מילאנו (ק)	6:46	6:53	9:18	9:21	10:02	10:05	11:10	11:11	20:02	19:50	20:32	20:20	19:34	20:33
אקוודור, קיטו (ח)	6:10	6:08	8:41	8:40	9:10	9:08	10:13	10:11	18:17	18:15	18:39	18:37	17:57	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:11	7:03	9:25	9:20	10:00	9:55	10:59	10:55	18:37	18:41	19:03	19:07	18:22	19:18
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:08	7:58	10:16	10:10	10:55	10:49	11:53	11:48	19:22	19:28	19:52	19:57	19:09	20:09
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:36	6:41	9:10	9:12	9:49	9:51	10:56	10:56	19:36	19:26	20:05	19:55	19:10	20:06
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:24	6:30	8:57	9:00	9:37	9:39	10:45	10:45	19:26	19:16	19:56	19:46	19:00	19:58
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	6:24	6:30	8:58	9:00	9:38	9:40	10:45	10:46	19:27	19:17	19:57	19:46	19:01	19:58
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:58	7:05	9:32	9:34	10:13	10:15	11:20	11:21	20:04	19:54	20:35	20:24	19:38	20:36
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:59	7:02	9:34	9:35	10:08	10:09	11:14	11:13	19:43	19:36	20:08	20:01	19:19	20:11
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:26	6:31	9:01	9:03	9:37	9:38	10:43	10:43	19:16	19:08	19:43	19:35	18:51	19:45
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:02	7:04	9:36	9:37	10:09	10:09	11:14	11:14	19:39	19:33	20:04	19:57	19:16	20:07
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:19	6:25	8:52	8:55	9:33	9:35	10:40	10:41	19:23	19:13	19:53	19:43	18:57	19:54
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:48	6:54	9:22	9:24	10:02	10:04	11:09	11:09	19:50	19:40	20:20	20:10	19:24	20:21
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:17	6:23	8:50	8:53	9:32	9:34	10:39	10:40	19:22	19:12	19:53	19:42	18:56	19:54
בוליביה, לה-פס (ח)	6:38	6:33	9:03	9:00	9:33	9:30	10:34	10:31	18:26	18:27	18:50	18:50	18:09	18:59
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:57	7:06	9:26	9:31	10:17	10:21	11:27	11:28	20:26	20:13	21:03	20:49	19:57	21:03
בלגיה, בריסל (ק)	6:57	7:07	9:27	9:32	10:18	10:21	11:27	11:29	20:26	20:13	21:02	20:48	19:57	21:03
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:17	6:11	8:38	8:34	9:09	9:06	10:10	10:06	18:01	18:03	18:21	18:22	17:44	18:32
ברזיל, ריו-דה-ז'נירו (ח)	6:04	5:58	8:26	8:22	8:57	8:53	9:58	9:54	17:45	17:47	18:09	18:11	17:28	18:20
בריטניה, לונדון (ק)	6:14	6:24	8:43	8:48	9:35	9:39	10:44	10:46	19:46	19:33	20:22	20:08	19:20	20:22
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:20	6:30	8:47	8:53	9:42	9:46	10:52	10:54	19:56	19:42	20:35	20:20	19:29	20:36
גרמניה, ברלין (ק)	6:19	6:29	8:47	8:52	9:40	9:44	10:50	10:52	19:54	19:40	20:30	20:16	19:24	20:31
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:41	6:50	9:11	9:16	10:01	10:04	11:10	11:12	20:08	19:55	20:44	20:30	19:39	20:44
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:19	6:13	8:39	8:35	9:11	9:07	10:11	10:08	18:02	18:04	18:20	18:22	17:46	18:32
הודו, מומבאי (ח)	6:24	6:25	8:58	8:58	9:29	9:28	10:33	10:32	18:53	18:47	19:16	19:11	18:30	19:20
הודו, פונה (ח)	6:20	6:21	8:55	8:54	9:25	9:25	10:30	10:29	18:48	18:43	19:12	19:07	18:26	19:16
הונגריה, בודפשט (ק)	6:03	6:11	8:35	8:39	9:21	9:24	10:30	10:31	19:22	19:10	19:56	19:44	18:54	19:57
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:28	5:34	8:01	8:04	8:42	8:44	9:49	9:50	18:32	18:22	19:02	18:51	18:05	19:03
יוון, אתונה (ק)	6:56	7:01	9:30	9:32	10:08	10:10	11:15	11:15	19:53	19:44	20:22	20:13	19:28	20:24
מולדובה, קישינב (ק)	6:25	6:33	8:56	9:00	9:42	9:45	10:51	10:52	19:43	19:31	20:16	20:04	19:15	20:17

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
קנסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:21	6:22	8:55	8:55	9:26	9:26	10:30	10:29	18:50	18:44	19:13	19:08	18:27	19:17
ניו-זילנד, קרייטסצ'רץ' (ח)	6:58	6:47	9:00	8:54	9:42	9:35	10:39	10:34	18:01	18:09	18:33	18:40	17:49	18:53
נפאל, קטמנדו (ח)	5:43	5:46	8:18	8:18	8:51	8:51	9:56	9:56	18:24	18:17	18:49	18:42	18:00	18:52
סין, בייג'ין (ח)	5:43	5:48	8:16	8:19	8:56	8:58	10:03	10:04	18:45	18:35	19:14	19:04	18:17	19:16
סינגפור, סינגפור (ח)	7:00	6:59	9:32	9:30	10:00	9:58	11:03	11:01	19:08	19:06	19:31	19:28	18:49	19:37
פולין, ורשא (ק)	5:49	5:58	8:17	8:22	9:10	9:14	10:20	10:22	19:22	19:08	19:59	19:45	18:52	20:00
פרו, לימה (ח)	6:11	6:07	8:38	8:35	9:08	9:05	10:09	10:06	18:05	18:05	18:27	18:27	17:47	18:36
צרפת, ליון (ק)	7:03	7:10	9:35	9:38	10:19	10:22	11:28	11:29	20:17	20:06	20:50	20:38	19:50	20:51
צרפת, פריז (ק)	7:09	7:17	9:39	9:44	10:27	10:30	11:36	11:38	20:33	20:20	21:06	20:53	20:04	21:07
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:50	5:49	8:22	8:21	8:51	8:49	9:54	9:52	18:02	17:59	18:24	18:21	17:42	18:30
קנדה, טורונטו (ק)	6:42	6:49	9:15	9:18	9:58	10:00	11:05	11:06	19:54	19:43	20:23	20:11	19:27	20:24
קנדה, מונטריאול (ק)	6:17	6:24	8:49	8:52	9:33	9:36	10:41	10:42	19:31	19:20	20:03	19:51	19:04	20:04
קפריסין, לרנקה (ק)	6:19	6:23	8:53	8:55	9:30	9:31	10:36	10:36	19:11	19:03	19:39	19:30	18:46	19:41
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	6:04	6:15	8:30	8:37	9:28	9:32	10:38	10:41	19:46	19:31	20:27	20:11	19:16	20:27
רוסיה, מוסקבה (ח)	5:36	5:47	8:00	8:08	9:00	9:05	10:11	10:14	19:25	19:09	20:03	19:46	18:54	20:03
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	5:41	5:49	8:13	8:17	8:59	9:02	10:07	10:09	19:00	18:48	19:33	19:21	18:32	19:34
שווייץ, ציריך (ק)	6:46	6:54	9:17	9:21	10:03	10:06	11:12	11:13	20:09	19:57	20:38	20:26	19:41	20:39
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:07	6:07	8:41	8:40	9:10	9:09	10:14	10:13	18:29	18:25	18:52	18:48	18:08	18:57

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגינו למחוז חפצנו לחיים ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00644
02/09/2018

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

